

Kitapm ken Raa dooko
kiji ute jeege

New Testament in Kenga

Kitapm kɛn Raa dɔɔko kiji ute jeege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents.

For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94

Contents

Matiye	1
Mark	49
Luk	78
Jan	129
Naabm jee kaan naabm Isage	164
Romege	213
1 Korint	235
2 Korint	256
Galat	270
Epez	278
Pilip	285
Kolos	291
Tesalonikη deete	296
Tesalonikη γεν k-dige	301
Timote ken deete	304
Timote γεν k-dige	311
Tit	316
Pilemon	319
Ebrege	321
Jak	338
Pier deete	344
Pier γεν k-dige	350
Jan deete	354
Jan γεν k-dige	360
Jan γεν k-motoge	361
Jud	363
Apokalips	365

Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Matiye

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Matiye

Taar jiga ɣen Isa al-Masi kɛn Matiye raanɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se bo jeel ak mɛtn Kitapm kɛn Raa dooko ute jeege do dakiɲ se. Matiye taad jeege tu ɔ Isa se, naan bo debm kɛn utu 'tedn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dooko ute jeege do dakiɲa taadn se. Taa naan se bo maakɲ taariɲ kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tɔl taar Kitapm Raa dooko ute jeege do dakiɲ se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɔ Labar Jigan ɣen Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɲ beege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣen keem Raa. Naade se lee tusu ɔ jee kɛn Yaudge ey se kic bo naade took akde ute naade. Ʉen Matiye ki num, Isa bo mel kɛn lee dooy jeege ute tɔgɲa do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden doobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɲ ko taargen maakɲ Kitap kɛn Raa dooko ute jeege do dakiɲ se. Isa se naan bo al-Masi kɛn Yaudge ɲg aak kaak kaamin se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɲ Gaar Raa se, naan deekden ɔ: Raa se naan bo gaarge ɔ naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɲ kitapiɲ ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl gɔtɔ kaam mii aan gɔɔ kɛn naan dooy jeege do kɔs ki se (koɲ 5-7).

*Metjil Isa *al-Masi (Lk 3.23-38)*

- ¹ Kɛse bo metjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud ɔ goon *Abraam.
- ² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub ɔ Yakub ooj Juda ute ɣenaangen gaabge*.
- ³ Juda bo ooj Pɛrez ute Zera† ɔ gaangen se Tamar bo konde. Pɛrez ooj Esrom. Esrom ooj Aram.
- ⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason. Naason ooj Salmon.
- ⁵ Salmon ooj Booz ɔ ko Booz se ron Raab. Booz se bo ooj Obed ɔ ko Obed se ron Rut.
- ⁶ Obed ooj Jɛsɛ. Jɛsɛ se bo ooj Gaar *Daud. Daud se bo ooj Salomon do mend Uri ki.
- ⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya ooj Asa.
- ⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yoram. Yoram ooj Ozias.
- ⁹ Ozias ooj Yotam. Yotam ooj Akaz. Akaz ooj Ezekias.
- ¹⁰ Ezekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon ooj Josias.
- ¹¹ Josias ooj Yekonia ute ɣenaangen gaabge ɔ kaad kɛn se bo gaan *Israelge k'tɔs k'baande bulu taa naan Babilon ki‡.
- ¹² Kɛn naade ɣaa aan Babilon ki se jaay bo, Yekonia ooj Salatiel ɔ Salatiel ooj Zorobabel.
- ¹³ Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.
- ¹⁴ Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.
- ¹⁵ Eliud ooj Eliɛzer. Eliɛzer ooj Matan. Matan ooj Yakub.
- ¹⁶ Yakub ooj Yusup. Yusup se bo gaabm Mari ɔ Mari se bo ooj Isan kɛn k'danɲ al-Masi se.

* 1:2 Ʉenaangen gaabgen se bo kɛn ɣaado ted taa beɛ gaan *Israelgen sik-kaar-dio. † 1:3 Naade se ronɲge. ‡ 1:11 Aak 2Gar 24.12-16.

¹⁷ Mætjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas mætjili sik-kaar-səə. Ken iin do Daud ki bini k'təs k'baanden ɓulu taa naan Babilon ki se, aas mætjili sik-kaar-səə. Ken naade ɓaan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic ɓo aas mætjili sik-kaar-səə.

*Koojn Isa *al-Masi
(Lk 2.1-21)*

¹⁸ Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan ɓaa te ron ki ey sum ɓo, Mari ted mendkaama ute tɔɔgn *Nirl Salal. ¹⁹ Gaabm keesin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobiɓa ɔ je an kɔɔdn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se ɓo naan je an rɛɛ taa nam 'booy taarde eyo.

²⁰ Kaad ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *kɔdn Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin ɔ: «Yusup, naai se mætjil *Daud, ɔnte beere Mari se ɔkin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal. ²¹ Naan se utu 'koojn goon gaaba ɔ goon se naai an dan IsaŒ, taa naan ɓo debm utu kɔɔdn do jeenge maakn *kusin ki.»

²² Nakgen paacn ted se, taa taar Meljege Raa taado do dɔkin ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se aanga doobin ki ken ɔ: ²³ *'Booyki! Goon mend ken gaaba ɓaa te ron ki eyo, utu 'tedn mendkaama ɔ koojn goono ɔ goon se jeege an dan Emanuel.** Ro Emanuel se je deekn ɔ: *Raa ute naajege.

²⁴ Ken Yusup jaay iin maakn bin ki se, naan took taar kɔdn Meljege Raa taadin se. Gɔtn se, Mari se naan ɔkin tedn mendina. ²⁵ Num gan naan baate ɓaa ron ki bini Mari oojn maak ki. ɔ goon j'oojin se, Yusup andin ron Isa.

2

Jee jeel k-dijge ɓaado kaakn Isa

¹ Isa se j'oojin maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, do Gaar *Erɔd ki. Ken Isa jaay j'oojin se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookno ɔ ɓaa aan maakn geger ken Jeruzalem ki. ² Ken naade jaay aan se, naade tɔnd metn jeege ɔ: «Goon k'j'oojin jaay ute kɔsn gaar Yaudge se tap ɓo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijin kaam kaada tookno ɔ naaje k'ɓaado kernn naanin ki.»

³ Ken Erɔd jaay booy taar se, nirlin tece taa gaarin; bin se ɔl jee Jeruzalem ki paac se beere ɔkde. ⁴ Gɔtn se Gaar Erɔd dan tus magal *jee tedn serke Raage tu paac ɔ ute jee jeel taadn tɔkn metn Ko Taar Raa paac ken maakn jeenge tu ɔ naan tɔnd metde ɔ: «*Al-Masi do dɔkin Raa taad taa koojin se tap ɓo, j'an koojn gayo?»

⁵ Gɔtn se, naade terlin ɔ: «Naan se j'an koojn maakn geger ken Betleem ken taa naan Jude ki, aan gɔd ken do dɔkin debm taad taar teeco taar Raa ki raanin ɔ:

⁶ *Geger ken Betleem ken taa naan Jude ki se,
naai kic le maakn gegerge tun magal magal ken taa naan Jude ki.
Taa maakn naan ki se ɓo utu ade teecn magal ken utu 'tɔdn *Israel
jeemge aan gɔd debm gaama se* .»*

⁷ Gɔtn jaay Erɔd dan jee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic ɓo jeel eyo. Ken naade aan ɔnin se, naan tɔnd metde ɔ: «Ken tap ki se, k-dijn se tap ɓo naase aakin ki nun ki?» ⁸ ɔ naan deekden ɔ: «'Baaki Betleem ki je ɔnumkiro gɔtn goono se tak. Ken jaay ɔninkiroga num, 'terl 'baakiro 'taadumki gɔtina taa maam kic ɓo m'ɓaa kernn naanin ki.»

⁹ Ken naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gɔtn se naade iin ɓaa, ɔ ken naade ɓaa ɓaa se, k-dijn ken naade aakin ɔ kaam gɔtn kaada tookno se, ter teec naande ki daala. K-dijn se tɔdde bini ɓaa daar do bee ken goon maak ki se. ¹⁰ Ken naade aak k-dijn se maakde raap sakan.

¹¹ Ken naade aan se, end maakñ bee ki ð ðñ goono ute koñ Mari. Naade erg naan goon ki ð tðminñ jaay ðo naade tðd taa ððndege ð ðfinñ nakgen bæe bæe: daab, nakñ ooto, ute uubm ootn k'daññ *mir* se†.

¹² Ken naade iin ðñ Mari sum se, *Raa ðjðe maakñ niðe ki ð j'ðnten terl kaal gøtn Gaar Erød ki. Taa naan se ðo naade uun ðoobm kuuy ð terl ðaa taa naanðe ki.

Yusup ute mendiñ Mari ð goonde aan ðaa Masar ki

¹³ Ken jee jeel k-dijge jaay iin ðaa sum se, kðdn Meljege Raa kalan ðaado taad Yusup ki maakñ niñ ki ð: «Iinñ ute mendi ð uun goono aan 'ðaki taa naan Masar ki. Ing gøtn naane bini maam m'ai taad jaay ðo sòm naai aðe terle. Bære, Gaar *Erød se je je goono taa anñ tðð.» ¹⁴ Maakñ nðr ki se sum ðo, Yusup iinñ ute mendiña uun goono ðo aan ðaa taa naan Masar ki. ¹⁵ Naanñ tinj gøtn naane bini Gaar Erød ooyo. Nakñ se aan ðoobinñ ki aan gðð ken Meljege Raa taado ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki do dðkinñ ð: *Maam m'dañ m'ððdo goonum gaaba naatn taa naan Masar ki.*‡

*Erød tðl gaan seemgen maakñ naan ken Betleem ki

¹⁶ Kaad ken se Erød utu zere; ð naan ken se naan ðaado jeel ðkga metiña ken jee jeel k-dijge derlinñ derl se, gøtn se naan maakinñ taarinñ makðð. Naanñ und kulu ðo num gaangen gaabgen ðndo do ðaar di ki jaay ððyð ððy paacñ ken maakñ geger ken Betleem ki ute maakñ naanñen cees ki cees ki se, k'tðalde paac. Taa ðaar di ese se tum te kaadn ken jee jeel k-dijge taad Erød ki gen k-dijnñ naade aakiño. ¹⁷ Bin ðo, nakñ se aanga ðoobinñ ki aan gðð ken debm taad taar teeco taar Raa ki, roñ Jeremi, taaddeno do dðkinñ ð:

¹⁸ *K'booy nðð eem maakñ naan Rama ki jeege tðyð ð eem nðð ðena.*

Kese Rasel ðo eem taa geninge, naanñ k'selinñ kic ðo ðaar eyo gen tðyð, taa geninge utga.§

Yusup ute mendiña ð goonde ðeet ðñ taa naan Masar

¹⁹ Ken Gaar *Erød jaay ooy sum se, kðdn Meljege Raa taad Yusup ki maakñ niñ ki kaad ken naanñ utu taa naan Masar ki. ²⁰ Naanñ taadñ ð: «Iinñ ute mendi ð uun goono ðk 'terl 'ðaki taa naanñ *Israel ki taa jeegen ken je tðl goono se, naade ooyga.» ²¹ Ðo Yusup iinñ ute mendiña, uun goono ðo ðk terl taa naanñ Israel ki. ²² Anum ken naanñ booy ðo Arkelðs ðsga gaar gen taa naanñ Jude gðð bubinñ Erød ki se, gøtn se Yusup ðeere ðkinñ gen terl ðaa taa naanñ Jude ki. Ðo Meljege Raa taadñ maakñ niñ ki ðo ñ'iinñ ðaa taa naanñ Galile ki. ²³ Naanñ iinñ ðaa ingñ maakñ geger ken k'daññ Nazaret. Nakgen se aan ðoobinñ ki aan gðð ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dðkinñ ð: *Naanñ se j'anñ ðaññ kðd Nazaret.*

3

Jan-Batist *batiz jeege (Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)

¹ Ken kaadñ jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu ðo baag taadn taar *Raa do kðd-ðaar ken taa naanñ Jude ki. Naanñ taad jeege tu ð: ² «'Terlki maakse taa *maakñ Gaar Raa se ðppga gððrð!» ³ Taa Jan se ðo, debm taad taar teeco taar Raa ki roñ Ezayi taado taarinñ do dðkinñ ken ð:

K'booy mind deba taad makñ do kðd-ðaar ki ð:

'Daapki ðoobm Meljege ð 'tedinsinñki jiga 'toodn tal.*

⁴ Jan uuso kal k'daapinñ ute bæekñ ginñji ðo dðk maakinñ te kðl daara; nakñ kðsinñ iimi ute teeje. ⁵ Gøtn se jeegen iinno maakñ geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naanñ Jude ki

† 2:11 Mir se kaagn k'tedn uubm ooto ð ðñð j'ðt ro deb ken ooyga kooyo taa ruum eyo. ‡ 2:15 Aak Oz 11.1.

§ 2:18 Aak Jer 31.15. * 3:3 Aak Eza 40.3.

paac ðo ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gətn Jan ki. ⁶ Naade təod mɛtn *kusiŋdege naan jeege tu ðo Jan-Batist batizde maakŋ ool magal kɛn k'danŋ Jordan se.

⁷ Kɛn Jan aak *Parizige ute *Sadusege dɛna baado ɔŋŋ taa naan aden batiz se, naan deekden ðo: «Aakumki tu wəojgen ara! Naŋa jaay bo dejseno taa aki kaan kətn maak-taar Raa kɛn utu booy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga kɛn 'taadn jeege tu ðo naase se 'tɛrlkiga maakse, ⁹ ðo ɔŋte 'taadki ɔki: naaje se lɛ k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se kɛn Raa je kic bo an dɛlin 'tɛdn gaange Abraam ki. ¹⁰ Bɛrɛ, alpasa se lɛ k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacŋ jaay ooj jig ey se, j'aden tɔŋ tuun naatn ðo j'aden təocn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asen batizn ute maane ðo kɛse je deekŋ ðo naase 'tɛrlkiga kingse; num gan debm utu baado mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa jɛŋ ki kic bo m'aas gɛn kəodŋ eyo. Debm ese se bo utu asen *batizn ute Nirl Salal ðo ute poodo. ¹² Ute gɛrt magalin se naan utu tuuy teenina ðo kɛn naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an təsn kəmb maakŋ giijin ki; num tɛsin se, naan utu an kəmb maakŋ pood kɛn ooy eyo.»

*Isa *k'batizina*

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gətn se Isa iin taa naan Galile ki ðo baado maakŋ ool magal gɛn Jordan ki, baado ɔŋ Jan taa an batizina. ¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa ki ðo: «Maam se, naai bo am batiz ey bo, tɛr naai bo baado gətn maam ki la!» ¹⁵ Isa tɛrlin ðo: «Bərsɛ se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tɛdn nakŋ kɛn Raa maakin jen ro ki ute doobiŋa.» Gətn se Jan tooko. ¹⁶ Kɛn Isa k'batizin jaay ooko maakŋ maane ki sum se, naan kɛn se sum bo maakŋ raa ɔod wəŋ ðo naan aak *Nirl Raa booyo don ki tec aan gəo dɛrɛ. ¹⁷ Ɔo gətn se k'booy mind deba taad maakŋ raa ki ðo: «Naan se Goon maak-jema. Maam bo m'bɛr m'ɔodŋo taa naan təolumi.»

4

**Bubm sitange naam Isa*

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Gətn se *Nirl Raa təod baan ute Isa do kəod-baar ki, taa Bubm sitange an ɔaa naama. ² Maakŋ biige tun si-səo se, nəorə katara se Isa ɔs te dim eyo ðo kɛn bii si-səo jaay aas se, naan bo təolina. ³ Bubm sitange, naan debm naam jeege se, baado ɔŋ Isa deekin ðo: «Kɛn naai 'Goon *Raa deer num, 'taad koge tun se ai dɛl nakŋ kəso.» ⁴ Isa tɛrlin ðo: «Taar se k'raaninga raan do dəkin kɛn ðo: *Kɛn tɛd debkilimi inŋ se kəso kalin ki sum eyo, num ute taargen paacŋ kɛn teeco taar Raa ki.**»

⁵ Tɛr Bubm sitange baan ute Isa maakŋ gɛgɛr kɛn *salal Jeruzalem ki, ɔaa uun ɔlin do *Bee Raa ki raan lɛŋ lɛŋ, ⁶ ðo deekin ðo: «Kɛn naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se, iin aal naan ki. Taa taara se k'raaninga raan do dəkin kɛn ðo:

*Raa 'kund 'kulu kədinge tu ðo naade ai caapm kəŋ jidege tu,
taa jɛige se 'kəŋ rəokŋ ro ko kɛn gam eyo.†*»

⁷ Isa tɛrlin ðo: «Taar se kic k'raaninga raan do dəkin kɛn ðo: *Bɛrɛ, naai se 'kəŋ 'naam Meli Raa eyo.*» ⁸ Tɛr Bubm sitange təod baansin do ko kɛn jɛrlɛ ðo taadin taa naan gaaringen do naan ki paac ute nakŋ kaakŋ bɛɛdege. ⁹ Gətn se naan deekin ðo: «Kɛn naai jaay 'baado ɛrgga naanum ki ðo 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin kɛda.» ¹⁰ Anum Isa tɛrlin ðo: «lik naatn cɛɛm ki Bubm sitange! Taa taar se k'raaninga raan do dəkin kɛn ðo: *Meli Raa kalaŋ tak se bo naai 'kergŋ naanin ki ðo an 'tɛdn naabiŋa.‡*»

¹¹ Gətn se Bubm sitange iin ɔŋina ðo *kədn Raage baado aakin don ki.

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:6 Aak KKR 91.11-12. ‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14.

*Isa baag tēdn naabin taa naan Galile ki
(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)*

¹² Jan-Batist se k'j'okinga dangay ki ɔɔ kɛn Isa jaay booy ɔɔ Jan j'okinga dangay ki se, naan iin tɛrl ɓaa taa naan Galile ki. ¹³ Kɛn naan aan sum se, ɔn gɛgɛriŋ Nazaret ɔɔ ɓaa ting maakŋ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki kɛn taa baar ki, taa naan Zabulon ki ute gɛn Nɛptali ki.

¹⁴ Taa naan se ɓo nakŋ kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dakin se, aanga doobin ki kɛn ɔɔ:

¹⁵ *Naase jee taa naan Zabulon ki ute jee taa naan Nɛptali ki kɛn sak kaam aak baar, naase ɓo jee kɛn ingki jɛŋ ool Jordan kaam naane kɛn taa naan Galile kɛn jeenge Yaudge ey se;*

¹⁶ *naase jeegen kɛn ingki maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔ utu aki kaakŋ gɔtɔ asen wɔɔr kɛlɛŋ! Naasen kɛn ingki taa naan kɛn ɔɔɔ aan gɔɔ jee ooyga kooy se, gɔtn wɔɔr, bɛrɛ, aanga. §*

¹⁷ Kaad kɛn se sum ɓo Isa baag taadn taar Raa jeege tu ɔɔ: «'Tɛrlki maakse taa *maakŋ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!»

Jee ɔɔ deet deetn kɛn iin ɔk mɛtn Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naan Galile ki se, naan ɓaa lee taa baar ki ɔɔ gɔtn se naan aak gɛnaage dio: deb kalan ron Simon kɛn k'danin ute ro Pier kici ɔɔ gɛnaan se ron Andre, tund tund gɛndɛ maan. Naade se jee toocn kɛnjge. ¹⁹ Naan deekden ɔɔ: «'Baado daanumki! Borse maam m'asen tēdn naase jee ɓaa 'je jikilimge ade ɓaa doobm Raa ki.» ²⁰ Naade naar ɔn gɛndɛge ɔɔ daanina.

²¹ Utu iik naan ki cɔkɔ se, naan aak gɛnaage di kuuy, Jak te gɛnaan Jan, gaan Zebedege, naade ute bubɛ se ing king maakŋ markabɛ ki daap daap gɛndɛge ɔɔ gɔtn se Isa danɛ.

²² Naade naar iin ɔn bubɛ te markabɛ ɔɔ naade daan Isa.

Isa dooy jeege ɔɔ ɛd lapia jee kɔɔnge tu

²³ Tɛr Isa lee dɔɔd taa naan Galile se paac dooy jeege maakŋ *ɓeedege tun Yaudge lee tusn maak ki gɛn keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gɛn *maakŋ Gaar Raa ɔɔ jeegen ɔk kɔɔnge paac ute jeegen kɛn kɔɔnge tujdenga tuju maakɛ ki se, naan ɛɛden lapia. ²⁴ Gɔtn se *nookin eem dɔɔd taa naan Siri se paac. Ɔɔ jeege ɓaano ute jee kɔɔnge paac kɛn dɔɔl kɔɔndege kaam kalan eyo ɔɔ lee dabardɛ aan gɔɔ: jee ɔk kɔɔn sitange, jee ɔk kɔɔn puputu ɔɔ jee k'runɣuyge, paac se, naan ɛɛden lapia. ²⁵ Jeege dɔɔlɔ dɛna ɔk mɛtn Isa: naade se iinɔ taa naan Galile ki, jeegen iinɔ taa naan kɛn k'danin te ro Gɛgergen Sik, kɛngen iinɔ maakŋ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki ute kɛngen taa naan Jude ki ɔɔ jeegen iinɔ jɛŋ ool Jordan kɛn kaam kaada tookŋo.

Isa dooy jeege do kɔs ki

5

*Jee maakɛ-raap naan Raa ki
(Lk 6.20-26)*

¹ Kɛn Isa aak dɔɔl jeegen dɛn ese se jaay ɓaado cɛɛn ki se, naan ookŋ ing do kɔs ki ɔɔ jeegen mɛtin ki ɓaado ɔŋina. ² Gɔtn se Isa uun taara ɔɔ baagden dooyo deekden ɔɔ:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakŋ Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun ing eem keeme, taa Raa utu aden seɛɛ.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naanja se Raa utu adesiŋ kɛdn naade ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun kɛn je nakŋ kɛn tɔɔl Raa ki ute maakɛ paac taa nakŋ naade je se, Raa utu adesiŋ kɛdn ute maraadinɔ.

⁷ Maak-raapo jeege tun kɛn ɛɛj do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden kɛɛjɔ dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakɲ Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano ɓaa ute tɔɔse, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ: gɛninge.

¹⁰ Maak-raapo jeege tun k'dabarɗe taa nakɲ kɛn naade lee tɛɗ jaay tɔɔl Raa ki, taa maakɲ Gaar Raa se naade ki.

¹¹ Maak 'raapo naase kɛn jeege jaay naajse, dabarse ɔɔ tɔlsen taar jig eyo ute taargen mɛt ki eyo dose ki, taa naase 'tɛɗkiga jee maamge. ¹² Ɔɲki maakse 'raapm dɛn aak eyo, taa maakɲ raa ki se, Raa utu asen kɔɲɲ bɛɗse dɛn aak eyo. Bin ɓo jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ ɓaado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase ɓo kaata ɔɔ gɔtn wɔɔr gɛn do naaɲa

¹³ «Naase se ɓo aan gɔɔ kaatn gɛn do naaɲa. Num kɛn kaata jaay kiɲɲiɲ nijim se gɔtɔga num, j'aɲ tɛɗn j'ɔɔ dɪ jaay 'tɛɗn nijim gɔtiɲ ki se? Kɛn nijimiɲ se jaay gɔtɔga num, naaɲ se tɛɗga nakɲ cɛɛ, j'aɲ ɓaa si naata ɔɔ jeege lee do ki.

¹⁴ «Naase se ɓo gɔtn wɔɔr gɛn *dunia. Geger kɛn jaay j'ɔndiɲ do kɔs ki raan se, j'aakiɲ tal.

¹⁵ Kɛn j'ɔɔc lɔɔmpɔ se taa j'aɲ deebm dugul don ki eyo, num j'aɲ kuun kɔl ro kaag ki raan taa wɔɔr gɔtɔ jeege tun maakɲ ɓee ki se paac. ¹⁶ Bin num ɔɲki gɔtn wɔɔrse se wɔɔr naan jeege tu paac, taa naaɲ se ɓo jeege kaakɲ naabsen jigan kɛn 'lee tɛɗki se, naade *'nookɲ Bubsen maakɲ raa ki.»

*Isa dooyjeege do *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo *Musa ki (Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)*

¹⁷ «Maakɲ Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo ɔɔ dooyno jeege do dɔkiɲ se, ɔɲten 'saapki ɔɔki maam m'ɓaado se taa Ko Taar se tɛɗn gɔtɔ, naɓo maam m'ɓaado se taa m'aɲ tɛɗn 'kaasn doobiɲ ki. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad kɛn maakɲ raa ute do naaɲa utu deel te ey ɓɔrt se, taar k'raanɲiɲ do Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki jaay naase iɲgki do ki se, maakɲ taar ki se dɪmiɲ cɔkɔ kic ɓo, 'kɔɲ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiɲ ki. ¹⁹ Taa naaɲ se ɓo, maakɲ Ko Taarge tun kɛn Raa ɛɗo Musa ki taad ɔɔ gɛn tɛɗa jaay debm baate tɛɗn kɛn kalan cɔkɔ aan gɔɔ dɪ kic ɓo ɔɔ dooy jeege 'tɛɗn aan gɔɔ kɛn naaɲ tɛɗ se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakɲ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tɛɗiɲ paac te doobiɲa ɔɔ dooy jeege 'tɛɗn aan gɔɔ naaɲ se, debm bin se utu 'tɛɗn magala maakɲ Gaar Raa ki. ²⁰ 'Booyki m'asen taada: kɛn nakɲ naase 'tɛɗki jaay tɔɔl te Raa ki cir te gɛn jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kɔɲ kɛnd maakɲ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooyjeege do taar maak-taar ki

²¹ «Naase 'booykiroga taar kɛn k'taado bubsege tu do dɔkiɲ kɛn ɔɔ: Ɔɲte tɔɔl nam murs, ɔɔ debm jaay tɔɔlga nam murs se j'aɲ kɔkɲ kɔliɲ gɔtn kɔɲɲ bɔɔr ki.* ²² Num maam se, m'deeksen m'ɔɔ: debm kɛn jaay tɛɗ taamooyo ro gɛnaaɲ ki se j'utu j'aɲ kɔɲɲ bɔɔrɔ don ki. Ɔɔ debm jaay naaj gɛnaaɲ ɔɔ: «Naai se 'dala» debm bin se, bɛɛki num, j'aɲ kɔl naan Yaudge tun *jee kaakɲ mɛtn taarge se. Ɔɔ tɛr debm jaay naaj gɛnaaɲ ɔɔ: «Naai se debm dɛrlɛ» debm bin se, bɛɛki num, j'aɲ kɔkɲ kɔl poodn, gɔtn dubar kɛn gɛn daayum.

²³ «Kɛn naai jaay 'ɓaa ɓaa kɛɗn *serki gɔtn kɛn k'j'iɲ gɛn lee tɛɗn serke Raa ki se ɔɔ gɔtn ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute gɛnaai num, ²⁴ ɔɲ serki naai 'ɓaan ɓaa kɛɗa se ram ɔɔ ɔk tɛrl ɓaa ɔk taasa te gɛnaai jaay ɓo 'ɓaado kɛɗn serki se Raa ki.

²⁵ «Kɛn naai jaay ɔk taar dɪm te debm taamooyi se, kɛn utu 'ɓaaki ɓaa doob ki sum ɓo, 'naar 'daapiɲki taarse se ute naapa; ey num, ɓɛɛ, debm taamooyi se ai ɓaa kɔli gɔtn debm kɔɲɲ bɔɔr ki ɔɔ debm kɔɲɲ bɔɔrɔ se lɛ ai kɔkɲ kɛɗi ji magal asgarge tu ɔɔ naaɲ ai kɔli dangay ki. ²⁶ 'Booy bɛɛ m'ai taada: nakɲ doi ki paac se, bini kɔɓɔrɔ kic ɓo ɔg nanɲiɲ te ey se, naai 'kɔɲ teecɲ maakɲ dangay ki eyo.»

Isa taad te jee kɛn lee ɛɛs mɛndjeege

* 5:21 Aak Ekz 20.13.

²⁷ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar ken Raa εδο Musa ki taad ɔɔ: *Ɔnte 'kεεsn mεnd nam, ɔnte 'kεεsn gaaba nam.*† ²⁸ Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm ken jaay aak mεnd nam ɔɔ dɔŋiŋ te maakiŋ se, debm bin se aan gɔɔ toodnsinga. ²⁹ Num ken 'kaami do ji daama ɔo ai kɔli maakŋ *kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naatn. Roi kaam kalaŋ se jaay gɔtɔ num, bεε cir ken roi paac ɔo 'ɔaa maakŋ poof ken gen daayum. ³⁰ Num ken naai aak ji daami jaay ɔo ai kɔli maakŋ kusiŋ ki num, naai 'gaan undiŋ naatn. Ken roi kaam kalaŋ se jaay gɔtɔ num, bεε cir ken roi paac ɔo 'ɔaa maakŋ poof ken gen daayum.»

Isa tɔɔkŋ mεtn taar piir gen gaaba te mεnda

³¹ «Ter *Ko Taar ken Raa εδο Musa ki taadsenga daala ɔɔ: *Debm ken jaay piir mendiŋ se an kεdn maktubm gen piiriŋ jaayo.*‡ ³² Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay an piir te mendiŋ se, ken mendiŋ εεs kεεs gaabge jaayo. Ey num debm jaay piir mendiŋ se, kεse gɔɔ ɔɔdiŋ kɔɔd doobm gen kεεsn gaabm nam. Ɔɔ debm ɔk mεnd nam k'piiriŋga piir se le, kεse naan aan gɔɔ debm εεs mεnd nam kici.»

Isa taad ute jee gen naam taarde

³³ «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taadɔ bubsege tu ken ɔɔ: «Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tεda se, ɔnte kuum kaaliŋ naan ki. Num gan do nakge tun paacŋ naai 'naamga naam taari naan Mεli Raa ki se, naai an tεdiŋa.» ³⁴ Num gan maam se m'deeksen m'ɔɔ: ɔnten 'naamki rose. Ɔnten 'naamki rose ute maakŋ raa, taa maakŋ raa se ɔo gɔtn kaag do Raa ro ki; ³⁵ ɔnten 'naamki rose ute do naanŋa, taa do naanŋa se gɔtn tɔɔbm je Raa; ɔnten 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se geger gen Gaar Magalaŋ. ³⁶ Ɔnten 'naam roi ute daan doi, taa bεeki doi ki se kalaŋ tap ɔo, naai an kɔŋ tediŋ raap eyo ey le ilim eyo. ³⁷ Ken taarse ɔo met ki le ɔɔki: yεε met ki; ken met ki ey le ɔɔki: gɔtɔ, met ki eyo. Ey num taar ken k'ziidiŋ ziid do ki se iino gɔtn *Bubm sitange tu.»

Isa taad ute jee ken k'tεddega *kusiŋ num, je kɔŋ sεede

³⁸ Isa taadden daala ɔɔ: «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad ɔɔ: *debm ken tɔɔkga kaam nam num j'an tɔɔkŋ kaam naan kici, ɔɔ debm ken jaay tεεcga naan nam le, j'an tεεcŋ naan naan kici.** ³⁹ Num maam se m'deeksen m'ɔɔ: debm jaay tεdsenga kusiŋ num ɔnten 'terliŋki kusiŋa. Taa naan se ɔo ken nam jaay ɔndiga mεtn bi ken do ji daama num, 'terliŋ ken do ji jeele ki se kici. ⁴⁰ Ken nam jaay ɔaansiga naan debm kɔŋ bɔɔr ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, ɔniŋsiŋa. ⁴¹ Ken debm jaay ɔli taa tɔɔgɔ ɔɔ 'lee kilɔmetir kalaŋ se†, naai 'leen kilɔmetir dio sɔrɔk ute naanŋa. ⁴² Debm ken jaay tɔnd mεtn dim gɔti ki num, εdiŋ ɔɔ debm jaay je dem dimi num, ɔnte 'kɔɔŋiŋa.»

Isa dooy jeege ɔɔ 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad ɔɔ: *Naai 'je naapi*‡ ɔɔ naase ɔɔki: «Debm taamooyi se ɔɔd undiŋa.» ⁴⁴ Num gan maam se, m'deeksen m'ɔɔ: 'jeki jee taamooysege ɔɔ eemki Raa taa jee gen ken dabarse se. ⁴⁵ Bin jaay ɔo aki tεdn gaan Bubsen maakŋ raa ki. Taa Raa se naan ɔo debm lee ooko kaadiŋ do jee kusiŋge tu ɔɔ do jeege tun bεε. Ɔɔ naan ɔo lee eed maane do jeege tun tεdn nakgen ute doobiŋa ɔɔ do jeege tun ken tεdn nakgen ute doobiŋ ey se kici. ⁴⁶ Ɔɔ ken naase jaay 'jeki jee gen jese sum num, ute naan se 'saapki ɔɔ aki kɔŋ bεdse naan Raa ki ne? Ken bin num *jee tɔkŋ miirge kic ɔo ɔŋ tεd bin kici. ⁴⁷ Num ken naase jaay 'lee 'tεdki tɔɔse genaase tu sum num, dim jaay naase 'tεdki jaay 'cir gen jeege se tap ɔo ne di? Taa jee gen Yaudge ey kic le lee tεd tɔɔse ute naapa kici. ⁴⁸ Bin num aan gɔɔ Bubsen maakŋ raa ki debm mεc se, naase kic 'tεdki jee gen mεc.»

† 5:27 Aak Ekz 20.14. ‡ 5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm j'ediŋ se je taadn ɔɔ j'undiŋ kulu gen kɔkŋ gaabm kuuy. § 5:35 Gaar Magala gɔtn ara se je taadn ute Raa. * 5:38 Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21. † 5:41 Do dakiŋ se asgar *Romege se naade ɔk doobo gen tɔnd mεtn debm gay kic ɔo taa aden kuun daamde ɔɔ an ɔaa gen kilɔmetir kalaŋ. ‡ 5:43 Aak Lb 19.18.

6

*Isa dooy jeege gen metn taar kedn dim jee daayge tu
(Lk 11.2-4)*

¹ Ter Isa deek daala oo: «Ken aki 'tedn naabm *Raa num, onten 'tedinki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kon bedse gotn Bubsen ken maakn raa ki eyo. ² Ken naai 'je kedn dim jee daayge tu num, onten 'tedin naan jeege tu taa naade ai kaaka aan goo gen jeegen ted rode jee beee jaay lee ted maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki oo daan doobge tun gotn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdega num aden toom se. 'Booyki beee m'asen taada: naade se onga bedde do naan ki ara sum. ³ Num gan ken naai se jaay 'je kedn dim jee daayge tu ute ji daama num, onte kon ji jeeli 'jeele*. ⁴ Bin num nakn naai ed nam ki jaay onin koy k'jeel gotin ey se, Raa Bubi se aak nakn naai tedin se, naan bo utu ai kedn bedi.»

Isa dooy jeege gen tond metn Raa

⁵ «Ken naase jaay aki tond metn Raa num, onten 'tedki aan goo gen jeegen ted rode aan goo naade bo jee beee se. Taa ken naade jaay baaga maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki, ey le daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki beee m'asen taada: jee bin se naade onga bedde borse do naan ki ara. ⁶ Num gan ken naai 'je keem Raa num, end maakn pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki oo gotn se 'tond metn Bubi Raa ken ing ceei ken naai on aakin ey se oo Bubi Raa se, aak nakn ken naai 'tedin onin koy jaay nam jeel gotin ey se, utu ai kedn bedi.

⁷ «Ken naase aki tond metn Raa num, onten 'dolki taargen ren ren se cok cok aan goo jeegen Yaudge ey lee ted se. Naade saap oo ute taargen naade dollden cok cok se sum bo Raa aden booyo. ⁸ Anum naase onte 'tedki aan goo gen naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakn naase 'jeki ken naase utu 'tondki te metin ey kic num. ⁹ Bin num ken naase jaay aki keem Raa num, 'deekki ooki:

Bubjen maakn raa ki,

on jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo Raa.

¹⁰ On naai bo kosn gaara do jeege tu paac.

On jeegen do naan ki ara paac se,

ai tedn maak-jei aan goo gen jeegen maakn raa ki.

¹¹ Edjeno kosn ken ajen kaasn jaaki.

¹² 'Toljen *kusinjen naaje k'tujn naani ki,

aan goo naaje kic bo k'tedn kalde jeege tun ken tujjenga naaje ki kici.

¹³ Onte 'konje k'kend maakn nakn naam ki,

num oodjen doje maakn ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, toogo oo *nooko se gen naai gen daayum daayum. *Amin.]†»

¹⁴ Ken Isa jaay dooyden gen keem Raa aas se, ter naan taadden oo: «Ken naase jaay 'tedki kalde jeege tun tujsen rose ki se, Bubsen maakn raa ki asen tol kusin naase kici.

¹⁵ Num gan ken naase jaay 'baateki 'tedn kalde jeege tu le, Bubsen maakn raa ki se asen tol kusiise ey kici.»

Isa taad metn taar kuun *siam

¹⁶ «Ken naase uunki kuun siam num, onte dookki naanse aan goo jeegen ted rode aan goo jee beee se. Ken naade jaay uunga siam num, ted daan-kaamde taa jeege aakdega num 'deekn oo: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki beee m'asen taada: naade se borse onga bedde do naan ki ara. ¹⁷ Num naai, ken 'kuun siam num, 'tug daan-kaami oo 'ted uubu roi ki. ¹⁸ Bin bo jeege kaakn jeel eyo ken naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kalin ken ing

* **6:3** Do ji jeele se je deekn oo: beee naai ted se, debm goor ute naai kic bo onte booyo. † **6:13** Taara ara se, maakn Kitapge tun do dokin se, metinge maakde ki se goto.

cɛɛi kɛn naai ɔŋ aakiŋ ey se ɓo, 'jeel sum. Ɔɔ Bubi Raa kɛn aak nakŋ kɛn naai 'tɛdɪŋ ɔyiŋ kɔy nam jeel ey se ɓo, utu ai kɛdɪŋ bɛdɪ.»

*Isa taad ɔɔ 'tuski maalse maakŋ raa ki
(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)*

¹⁹ «Ɔŋten 'dabarki rose gɛn 'tusn maalse do naanŋ ki ara, taa maalsen 'tusɪŋki do naanŋ ki ara se, k-ŋɔɔge ute kuurge aŋ kɔŋ tujŋ naatn ɔɔ jee ɓoogge kic lɛ 'kɛnd ɓeene ɔɔ aŋ kɔŋ ɓoogo. ²⁰ Bin num 'tuski maalse maakŋ raa ki, gɔtn kɛn k-ŋɔɔge ute kuurge adɛn kɔŋ tuj eyo ɔɔ jee ɓoogge kic kɔŋ 'kɛnd jaay aŋ ɓoog eyo. ²¹ Taa gɔtn maali ro ki se, gɔtn ese ɓo maak-saapi iŋg ro ki kici.»

*Kaama se naanŋ ɓo aan gɔɔ lɔampɔn roa
(Lk 11.34-36, 12.22-31)*

²² «Kaama se naanŋ ɓo lɔampɔn gɛn roa. Bin num kɛn kaami jaay lapi se, roi te dɛniŋ paac se, iŋg maakŋ gɔt kɛn wɔɔrɔ. ²³ Num kɛn kaamige jaay lapi ey se, roi paac ɓo iŋg maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔ. Kɛn nakŋ kɛn ai wɔɔr gɔtɔ se jaay tɛdga ɔɔd dɔrɔd num, gɔtɔ ai kilim doi ki dib!»

Raa ey lɛ gurs

²⁴ «Deb kalanŋ se 'kɔŋ tɛdɪŋ naaba gɔtn mɛlge tu di eyo. Kɛn naanŋ ɓo tɛdɪŋ naaba gɔtɔ kaam di num, deb kalanŋ naanŋ aŋ kɔɔdɪŋ kundu ɔɔ deb kalanŋ naanŋ aŋ 'jea; ey lɛ deb kalanŋ se, naanŋ aŋ kɔkŋ ɔŋɔ ɔɔ kɛn kuuy se, naanŋ aŋ kaal maak ki eyo. Taa naanŋ se ɓo naase aki 'kɔŋ tɛdɪŋ naabm Raa ɔɔ ute gɛn gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ɔɔ ɔŋten 'kuunki nirlse

²⁵ «Taa naanŋ se ɓo maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔŋten 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kɔsɔ, aki kaaye ɔɔ taa rose se ɔŋten 'kuunki nirlse do kal kɛn naase aki tuusu. Taa kose se, naanŋ cir nakŋ kɔsɔ ɔɔ rose se lɛ, naanŋ cir kala. ²⁶ Aakki tu yeelge se, naade lɛ ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teenŋ gɛn kɔy eyo ɔɔ giiji lɛ, naade ɔk eyo ɔɔ ɔmb dɪm maak ki eyo. Ute naanŋ se kic ɓo Bubsen maakŋ raa ki ulde. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁷ Maakse ki se, nanja jaay ute kuun nirlɪŋ sum ɓo 'kɔŋ ziidɪŋ ɓii kiŋgiŋ do naanŋ ki ne? ²⁸ Num gɛn dɪ jaay naase uunki nirlse do kalge tun aki tuus se? Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak bɛɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔɔ kuub eyo ɔɔ ɔnd cɛk eyo. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dɔkiŋ se ute maaliŋ dɛn paac se kic ɓo, ɓii kalanŋ ɔŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan gɔɔ gɛn naade se eyo. ³⁰ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔɔ mɛtbeeki sum ɓo j'utu j'aŋ tɔɔc se kic Raa tamarɪŋ aak bɛɛ bɛɛ se ɓo, mɛt kando asɛn kɔŋ kɛdɪŋ kal tuusu naase ki ey ne? Bɛɛ, naase se jee kɛn aalki te maakse paac do Raa ki eyo! ³¹ Bin num ɔŋte 'kuunki nirlse ɔɔki: naaje tap ɓo j'kɔsn dɪ, j'kaay dɪ, ey lɛ j'tuusn dɪ? ³² Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se ɓo daayum iŋg saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ kɛn naase 'jeki. ³³ Kɛn deet deet se, 'jeki ɓo Raa kɔsn gaara dose ki ute nakŋ kɛn tɔɔliŋ ɔɔ nakgen ɔɔp paac se, naanŋ asɛsiŋ kɛdɪŋ do ki. ³⁴ Bin num ɔŋten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tɛdɪŋ mɛtbeeki: taa nakŋ 'tɛdɪŋ mɛtbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se ɓo aasga gɛn ɓii se sum.»

7

*Ɔŋte 'kɔjki ɓɔɔrɔ do jeege tu
(Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)*

¹ Ter Isa deekdɛn daala ɔɔ: «Ɔŋten 'kɔjki ɓɔɔrɔ do jeege tu, bin se naase kic ɓo j'asen kɔjŋ ɓɔɔrɔ dose ki eyo. ² Taa *Raa se utu asɛn kɔjŋ ɓɔɔrɔ dose ki aan gɔɔ kɛn naase 'lee ɔjki do jeege tu, ɔɔ bin ɓo nakŋ naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjŋ bin kici. ³ Mu cɔkɔn kɛn kaam gɛnaai ki ɓo naai ɔŋ aakiŋa. Num gɛn dɪ jaay naai ɔŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴ Ute naanŋ se ɓo naai 'kɔŋ deekŋ gɛnaai ki ɔɔ: Gɛnaama,

'baado m'ai koodn mu kaami ki. Ey num naai ok met-gudum kaaga kaami ki se kici!
 5 Nakn naai 'tedn se, met ki eyo. Beeki num, ood met-gudum kaagn kaami ki se ram, jaay naai 'kaakn jiga oo ter koodn mu cokon ken kaam genaai ki kici!

6 «Onnten 'kedki nakn *salal gen Raa se besge* tu, bere som baa naade asen terl dose ki oo asen don neepm cerek cerek. Oo meedgen te rode se onte sideki kinzirge tu, som baa naade lee do ki cere.»

'Tondki meta, 'jeki, 'tondki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)

7 «Lee 'tondki meta oo j'asen keda, 'lee 'jeki oo naase aki konjo, 'lee 'tondki kaam-taara oo j'asen koodo. 8 Deere, debm tond meta se j'an kede, debm je se 'konjo oo debm tond kaam-taara se le, j'utu j'an koodo. 9 'Saapki tu, ken gooni jaay tond metn mappa gati ki se, maakse ki se nanja jaay an kedn koa? 10 Lodu ken gooni jaay tond metn kenje num, maakse ki se nanja jaay an kedn wajo? 11 Naasen jeegen ken jig ey se kic bo 'jeelki kedn nakn bee gensege tu. Num met kando Bubsen maakn raa ki 'kedn nakgen jiga jeege tun tond metin ey ne!

12 «Taa naan se bo, nakn paacn jaay naase 'jeki jeege asen tedn naase ki se, naase kic 'tedki jeege tu bin kici. Kese bo *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do daki.»

Taa doobge kaam dio

13 Ter Isa aal naagn taara deek oo: «Endki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naan bo ken ol jeege gotn kut ki oo jeege dena aal te doobm magal ese se. 14 Gan taa doobm ken ol jeege gotn kaaj ki se, naan se baata oo doobin kic baat nelel, bin num jeegen jaay end te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeelin ute koojin

15 «Ondki kond te jeegen jig eyo ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade baado onse oo ted rode dalul aan goo baatge, num gan te maakde se naade jee *kusin aan goo k-sogsogige. 16 Naase adeki kaakn jeel ro naabde ki aan goo k'j'aak k'jeel ko kaaga ute koojin se. 'Jeelki, koojn mangan se j'an tuugn do tondom ki eyo. Oo koojn goyab se j'an tuugn do merenj ki eyo. 17 Kaagn jaay jiga se ooj koojin kic bo jiga, oo kaagn jaay koon† se, ooj koojin kic bo jig eyo. 18 Kaagn jaay jiga se, k'kon koojn kaagn jig ey se do ki eyo. Oo kaagn jaay koon se le k'kon koojn kaagn jiga se do ki eyo. 19 Kaagn paacn ken ooj koojin jig ey se, j'an gaana oo j'an toocn naata. 20 Bin num, jeegen jig ey jaay ted rode aan goo jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade ted se bo, naase adeki kaakn jeel ro ki bin kici.»

Jee metn Isa ken mala mala

21 «Jeegen ken danum oo: Meluma, Meluma se, naade se paac bo kon kend *maakn Gaar Raa ki eyo, num jeegen ken ted maak-je Bubum ken maakn raa ki se sum bo 'kendde. 22 Bii ken kaam motn se jeege dena am deekn oo: «Meluma, Meluma, ute ro naai se bo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se bo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, oo ute roi naai se bo, naaje k'tedo nakn-koooge dena!» 23 Bii ken se maam m'aden taadn m'oo: naase se, maam m'jeelso te eyo. Iikki naatn cem ki dokoo, naasen paacn jee tedn kusinge se!»

Beege dio

24 Ter Isa aal naagn taara oo: «Debm ken jaay booy taaruma oo ing do ki se, naan se tec aan goo debm metekn ken iin been do ko ki. 25 Bee se, ken maane eede oo oolge kic bo dooco oo kuul ol makono baado deeb bee se bat nabo, on ruij te eyo, taa bee se k'j'iinin do

* 7:6 Besge ute kinzirge se, Yaudgen ken ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, yemde yeme taa daagen se salal eyo naan Raa ki oo jeegen baate tookn taar Raa se, naade se kic tec aan goo besge ute kinzirge. † 7:17 Koon ara se taad ute dim endga ron ki.

ko ki. ²⁶ Num ganj debm booy taaruma ð ñng do ki ey se, naan se tec aan gɔɔ debm ðerl ken iin been do kees ki. ²⁷ Bee se ken maane eede, oolge kic ɓo ðooco ð kuul ðl makɔɔ ðaado deeb bee se bat, ð bee se ru nanj tak.»

Isa dooy jeege ute tɔɔgiɔna

²⁸ Ken Isa jaay taad nanj taaringe sum se, jee denggen tus se jaay booy taar naan dooyden se, ðkden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naan se ðk tɔɔgɔ† ð tec aan gɔɔ gen jeedegen jeel taadn tɔɔkɔ mɛtn Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa ɛd lapi debm bikid ki

(Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Ken Isa ɓɔɔyo do kɔs ki se dɔɔl jeege ðena ðk mɛtiɔna. ² Gɔtn se gaaba kalan ðk kɔɔn bikidɪ ðaado cɛɛ Isa ki, erg naanin ki tɔnd mɛtin ð: «Mɛlje, ken naai 'je num, ɛdum lapi taa rom se ðaapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn.» ³ Isa ðl jin utiɔna ð ðeekein ð: «Yɛɛ, maam m'jea, ðn roi 'ðaapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn!» Gɔtn se sum ɓo, debm kɔɔn bikidn se ðɔ lapi ð roɔ ðaapm toodkɔlɔn kɔlɔn. ⁴ Ter Isa ðeekein ð: «Iin 'ɓaao, naɓo ðnte ɓaa taadn nam ki; num 'ɓaa 'taad roi *debm tɛdn serke Raa ki se ð 'ɓaa ɛd *serke Raa ki aan gɔɔ ken *Musa taadino maakn Kitap ki. Bin ɓo jeege paac 'jeele, naai se ðɔga lapi.»

Isa ɛd lapi debm tɛdn naabm bubm asgarge tu kalan

(Lk 7.1-10)

⁵ Ken Isa jaay end kend maakn gegɛr ken Kaparnayum ki se ð gɔtn se bubm asgarge kalan ðaado ðɔɔna ð eemin nɔɔ ð: ⁶ «Mɛlje, maam se m'ɔk debm tɛdn naabum kalan se kɔɔɔ ðena tood tood beene. Kɔɔɔn se tɛɛciɔn k'runɔyuyu ð dabariɔn ðen aak eyo.» ⁷ Gɔtn se Isa tɛrliɔn ð: «Maam m'ɓaa ðei ki ð m'an ɓaa kɛdn lapi.»

⁸ Gɔtn se bubm asgar *Rɔmɛge se ðeekein ð: «Mɛlje, ɓɛɛ, maam se m'aas te debm naai 'ɓaa beem ki eyo. Num gɔtn ðaari ki se, naai 'taad ute taari sum ɓo, debm tɛdn naabum se 'kɔɔ lapi. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɓo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. ð ken maakde ki se jaay m'ðeek deb kalan ki m'ð: «'Baa se» naan iin 'ɓaa. ð m'ðeek deb kuuy ki m'ð: «'Baado se» naan iin ðaado. ð bulum ki se jaay, m'ðeekein m'ð: «'Tɛd nakn ese se» naan iin tɛdina.»

¹⁰ Ken Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se ðkin taad eyo. Naan ðeek jeege tun daanin se ð: «Naase 'booyki ɓɛɛ m'asen taada: maakn gaan *Israɛlge tun ute ðende se kic ɓo, maam m'ɔɔ te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'ðeeksen m'ð: jeege ðena utu ade kiin ɓaa gɔtn kaam kaada tookɔ, ð kaam kaada toocɔ ni, naade ade ɓaa utu tusn 'king kɔsn ɓii laa ki ute maak-raapo ute ɓugjege *Abraam, Isaka ð *Yakub *maakn Gaar Raa ki tɛɛ. ¹² Num gaangen gen maakn Gaar Raa tap ɓo, naade se ɓo j'utu j'aden kɔɔɔ ð j'utu j'aden kɔmb naatn maakn gɔt ken ðd ðɔɔd. Gɔtn se ɓo naade ɓaa keeme ð taan naandɛge.» ¹³ Ter Isa ðeek bubm asgar *Rɔmɛge tu se ð: «ðk 'tɛrl 'ɓaa ðei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakn naai 'tɔnd meta ro ki se 'kɔɔ tɛda.» ð kaad ken se sum ɓo, debm tɛdn naabin se ðɔ lapi.

Isa ɛd lapi jee kɔɔnge tu ðena

(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Ter Isa iin ɓaa ɓee Pier ki. Ken naan jaay aan sum se, ðɔ moom Pier mɛnda se kɔɔɔ tood tood ðanjɔl ki ð naan roɔ ðɔ kɛðɛk. ¹⁵ Gɔtn se naan ðl jin utiɔna ð roɔ ðɔg kɛðɛk se tɛɛc urlu ð gɔtn se naan iin ðaara ð baag tɛdn kɔsɔ Isa ki.

¹⁶ Ken kaada ooc jaay gɔtɔ tɛd ilim se, jeege ɓaano ute jee kɔɔn sitange se ðena gɔtn Isa ki. Ute taarin se sum ɓo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu ð jee kɔɔnge se paac naan

† 7:29 Dooy naan ðk tɔɔgɔ se je taadn ð naan tuun tɔl taar nam gam eyo.

ɛdden lapi kici. ¹⁷ Nakɲ Isa tɛd se aanga doobin ki aan gɔɔ taar kɛn debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno do dɔkin kɛn ɔɔ:

Kɔɔnjegen tujjeki rojege se, naan uuninga paac don ki.*

Jeegen kɛn je daan Isa

(Lk 9.57-62)

¹⁸ Kɛn Isa jaay aak jee dɛnge ɔl gurugin se, gɔtn se naan deek jeege tun mɛtin ki ɔɔ k'gaan k'baaki jɛn baar kɛn kaam naane. ¹⁹ Ganj maakɲ jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se, deb kalan iiko cɛɛɲ ki deekin ɔɔ: «Debm dooy jeege, gɔtn naai 'baa gay gay kic ɔɔ, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Booyo! K-bukumbɔɔge kic ɔɔ ɔk ɔee tooddege, ɔɔ yeelge kic lɛ ɔk kujdege. Num ganj maam *Goon Deba se m'ɔk gɔtn maam m'an kɔl dom eyo.»

²¹ Maakɲ jeege tun mɛtin ki se, deb kalan kuuy se deekin ɔɔ: «Mɛlje, ɔnum m'ade baa duubm bubum jaayo.» ²² Ganj Isa tɛrliɲ ɔɔ: «ɔn jeegen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'baado 'daanuma.»

Isa ɔk daar kuulu

(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gɔtn se Isa ook maakɲ markab ki ɔɔ jee mɛtin ki baa ute naana. ²⁴ Gɔtn se sum ɔɔ kuulu dɔɔbɔ ɔɔ ɔl makɔnɔ do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak ɔɔ iin baa baa doocɲ markaba. Num naan kɛn se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee mɛtin ki iiko cɛɛɲ ki tɔnd duriɲa ɔɔ deekin ɔɔ: «Mɛlje, naakje! Ey num ɔɛɛɛ, naajege j'aki kutu.» ²⁶ Isa deekden ɔɔ: «Gɛn di jaay naase 'beerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gɔtn se naan iin daara, aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ naan kɛn se, gɔtɔ baa tood dil. ²⁷ Kɛn naade jaay aak nakɲ ese se, paac ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki tu nakage! Kɛse tap ɔɔ naɲa bini kɛn taad kuulu ute maane ki kic ɔɔ tookɲ taariɲ se?»

Isa ɛd lapi gaabge tu dio kɛn ɔk kɔɔn sitange

(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Kɛn Isa jaay aan jɛn baar kɛn kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gɔtn se gaabge dio ɔk kɔɔn sitange teeco maakɲ iibge tun Yaudge tɛdiɲo gen tɔl taal yodege se, baado dɔɔdiɲa. Gaabgen di se naade kusiɲa ɔɔ gɔtn naade ing se nam ɔn aal te doobm se eyo. ²⁹ Kɛn naade jaay aakiɲ se, gɔtn se naade baag tɔɔdn tɔɔyɔ ɔɔ: «Goon Raa, naai 'je di roje ki? Kɛn kaadn Raa ɔndiɲ se aas te ey ɔɔrt sum ɔɔ, naai 'baado 'je ajen dabar la?» ³⁰ Naande ki dɔk ɔkɔ se ɔk dɔɔl kinzirge dɛna k'gaamde gaama. ³¹ Sitange se eem nɔɔ mɛtn Isa ki, deekin ɔɔ: «Kɛn ajen tuur num, ɔlje naaje k'baa kend maakɲ dɔɔl kinzirge tu se.» ³² Isa deekden ɔɔ: «'Teec 'baaki.» Gɔtn se sitange se teeco ro gaabge tun di se ɔɔ baa ɛnd maakɲ kinzirge tu. Naan kɛn se sum ɔɔ dɔɔl kinzirgen te dɛnde se dɔɔb rus ɔɔ naar aano girdi girdi bɔɔy baa si maakɲ baar ki ɔɔ naade ooy ut kap. ³³ Kɛn jee gaam kinzirge jaay aak nakɲ tɛd se, naade dɔɔb aan baa maakɲ gɛgɛr ki ɔɔ baa taad mɛtn taar nakgen deel se paac jeege tu nakɲ aan do gaabge tun di kɛn ɔk kɔɔn sitange se. ³⁴ Gɔtn se jee maakɲ gɛgɛr ki se paac teec baado ɔn Isa. Kɛn naade baado ɔniɲ sum se, naade seliɲ mɛtiɲa ɔɔ deekin ɔɔ: «Naai se iin 'teec ɔnjen naanje!»

9

Isa ɛd lapi debm k'runɲuy ki

(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Tɛr Isa ook maakɲ markab ki, gaan baar baa maakɲ gɛgɛriɲ* ki. ² Gɔtn se jeege uuno debm k'runɲuyu do nakɲ toodiɲ ki, ɔɔ baano gɔtn Isa ki. Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɲuy ki se ɔɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusiɲige se, maam m'tɔolisɲga naatn.» ³ Ganj jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage kandum se

* **8:17** Aak Eza 53.4. * **9:1** Gɛgɛriɲ ara se, taad ute Kaparnayum.

baag taadn ute maakde do: «Gaabm ese se naan naaj naaj *Raa.»⁴ Ken Isa jaay jeel saapde sum se, deekden do: «Taa di jaay naase 'saapki nakn jig eyo ute maakse bin se?»⁵ Gen naase ki num ken gay bo doon ciri ken m'deekn m'oo: «Kusinige se, maam m'toolisinga naatn» lóbu ken m'deekn m'oo: «Iini do 'lea» se bo doon cir le?»⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naan ki ara se, m'ok too go gen tool kusiñ jeege.» Gōtn se, Isa deek debm k'runḡuy ki do: «Iini, uun nakn toodi se do 'baa bei ki!»⁷ Gōtn se gaaba se iini do baa been ki.⁸ Ken dool jee denge jaay aak nakn ese se, beere baa okde do gōtn se naade toom Raa ken ed tooḡn bin se jikilimge tu.

Isa dan Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naan aak gaaba kalan k'danin Matiye *debm tokn miiri ing king gōtn tedn naabin ki. Naan deekin do: «Iini 'daanuma!» Gōtn se sum bo Matiye iini do daanina.

¹⁰ Bii kalan Isa ute jee metin ki ing os kos bee Matiye ki se, *jee tokn miirge† dena te jee kusinge se baado ing os te naade kici.¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakn ese se, naade deek jeege tun metn Isa ki do: «Gen di jaay Debm dooyse se ing os te jee tokn miirge do jee tedn kusinge se?»¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden do: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kooḡge.¹³ Bin num 'baa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken do: *Maam m'je amki tajn *serke sum eyo, num nakn maam m'je se, 'tedki beε bo jeege tu.‡* Maam m'baado se gen dan jee ken saap do naade aak beε naan Raa ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Isa taad taar kuun *siam*

¹⁴ Gōtn se jee metn Jan-Batist ki baado tond metn Isa deekin do: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen di jaay jee metn naai ki uun siam ey se?»¹⁵ Isa terlden do: «Jeegen baado kōkn menda jaay gaabm menda utu se, naade 'kōn king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kōn kuun siam eyo ken mel menda jaay utu te naade se. Num gan bii kalan kaadin utu 'kaana gaabm menda j'an kōdn naatn se jaay bo medinge se 'kuun siam.

¹⁶ «'Booyki: nam kōn kaal kal kiji ro kal ken koon eyo. Ey num kal kiji se an neεpm ute kal koono. Do gōtn neεpin se 'tedn magal cir ken do dōkina.¹⁷ Do tōtn koojn bin utu iin kiin se j'an kōn maakn k-leeterge tun koon eyo. Ey num tōtn koojn bin utu iin kiin se an doobm ute k-leeterge. Do tōto se le kōy naan ki cere, do k-leeterge se le tujn kici. Bin num, tōtn koojn bin utu iin kiin se j'an kōmbin maakn k-leeterge tun kiji; taa bin se, tōtn maak ki se le tuj eyo do k-leeterge se le kōn 'doob eyo.»

Isa ed lapi mend ki do dur goon menda daan yoge tu

(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Kaad ken Isa utu taadden taad bōrt sum bo, maakn magal Yaudge tu se deb kalan baado onina, erg naanin ki deekin do: «Goonum menda se te ooy kooy borse sum, 'baado kōnd ji don ki taa naan duru.»¹⁹ Gōtn se Isa ute jee metin ki iin ok metina.²⁰⁻²¹ Ken naade utu baa baa doob ki se, gōtn se, menda kalan bin se gōtn moosin aan sum se on daar eyo bini ted baar sik-kaar-dio, naan oko metn Isa do taad te maakin do: «Ken maam m'baa jaay m'utga taa kalin sum bo, m'utu m'kōn lapia.» Gōtn se naan baado naagn Isa ki ut taa kalina do naar on lapia.²² Isa ok terl aakina do deekin do: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» Do kaad ken se sum bo, menda se on lapia.

²³ Ken Isa jaay aan bee gaab ken magal Yaudge se, naan on jee tuuy kaage do jee denge se le daar tooy tooy makōno.²⁴ Naan deekden do: «'Teecki naatn! Beε, goon menda se le ooy te eyo, naan tood tood bi sum.» Gan gōtn se naade ooyin koogo metin ki.²⁵ Ken

† 9:10 Jee tokn miirge se Yaudge aakden aan goo jee kusinge. ‡ 9:13 Aak Oz 6.6.

jee dɛn jaay j'ɔddɛno naatn se, Isa ɛnd maakɲ ɓee ki ɔɔ ɔk ji goon mɛnda ɔɔ gɔtn se goon mɛnda se iini. ²⁶ Gɔtn se labariɲ se wɔɔk dɔɔd taa naan gɔtn ese paac.

Isa ɔɔd kaam jee kaam-tɔɔkge dio

²⁷ Kɛn Isa iin gɔtn se jaay ɓaa ɓaa se, gɔtn se jee kaam-tɔɔkge dio ɔk mɛtiɲa ɔɔ tɔɔd tɔɔy ɔɔ: «Eɛjjen doje ki, naai *Goon Daud!» ²⁸ Kɛn Isa jaay aan ɓeen se, jee kaam-tɔɔkge se ɓaado ɔɲiɲa ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Naase 'took aalki maakse dom ki la kɛn maam m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɛdn nakɲ ese se?» Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Yɛɛ Mɛlje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gɔtn se Isa uun jin tɔndden kaamdege tu ɔɔ deekden ɔɔ: «Aan gɔɔ naase aalkiga maakse dom ki se, nakɲ naase 'jeki se 'kaan kaama.» ³⁰ Naan kɛn se sum ɓo, kaamdege naar tɔɔd taaka. Num gɔtn ese se Isa aacden kaama ɔɔ deekden ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ: taar se, ɔɲte 'ɓaa taadɲki nam ki.» ³¹ Num gan kɛn naade jaay iin ɓaa ɓaa sum se, nakɲ Isa tɛdden se, naade ɓaa wɔɔkiɲ taa naan kɛn ese paac.

Isa ɛd lapi debm kɛn ɔɲ taad taar eyo

³² Gan kɛn jee kaam-tɔɔkgen di se jaay teec ɓaa ɓaa sum se, naan kɛn se, naade ɓaano gɔtn Isa ki ute gaaba kalan bin se, ɔk kɔɔɲ sitan kɛn ɔlin ɔɲ taad taar eyo. ³³ Gɔtn se Isa tuur te sitan ro gaab kɛn ese se, ɔɔ gaabm ɔɲ taad taar ey se, baag taadɲ taara cɛy. ɔɔ kɛn jee dɛnge aak se nakɲ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Maakɲ *Israel ki paac se, nakɲ bin se ɓii kalan k'j'aak te eyo!» ³⁴ Gan *Parizige se deek ɔɔ: «Ute *Bubm sitange se ɓo naan tuur sitange ro jeege tu.»

Isa ɛɛj do jee dɛnge tu

(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)

³⁵ Isa lee ɓaa maakɲ gɛgɛrge tu ɔɔ maakɲ naanɲe tu paac, lee dooy jeege maakɲ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki. Naan lee taadden Labar Jiga gɛn *maakɲ Gaar Raa ɔɔ lee ɛd lapi jee kɔɔɲge tu paac ɔɔ jeege paacɲ kɔɔɲɔ tujdenga tuju. ³⁶ Kɛn naan aak jee dɛnge se, naan ɛɛjden dode ki taa naade se ɔɔrga ɔɔ maakde tujga aan gɔɔ baatgen ɔk debm gaam eyo. ³⁷ Gɔtn se Isa deek jeege tun mɛtiɲ ki ɔɔ: «Maakɲ-gɔtn tɛdga gɛn kɔɔɔ se dɛna, naɓo jee tɛdn naabge se, baataɓ. ³⁸ Bin num, 'tɔndki mɛtn Mɛl maakɲ-gɔtɔ taa ade kɔl jee tɛdn naabge do ki gɛn kɔɲɲ maakɲ gɔtiɲa.»

10

**Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio*

¹ Tɛr Isa danɔ jee mɛtiɲ kɛn sik-kaar-dio. Naan ɛdden tɔɔgɔ gɛn tuur sitange ro jeege tu ɔɔ gɛn kɛdn lapi jee kɔɔɲge tu paac ɔɔ jeege paacɲ kɛn kɔɔɲɔ tujdenga tuju. ² Kɛn ara ɓo ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: kɛn deet se, Simon k'danɲiɲ Pier se ute gɛnaan Andre; Jak ute gɛnaan Jan, naaden di se gaan Zebedege; ³ Pilip ɔɔ Bartelemi; Tɔma ɔɔ Matiye kɛn naabiɲ takɲ miiri se; Jak goon Alpe ɔɔ Tade; ⁴ Simon debm je kujɲ naanɲiɲa* ɔɔ Judas Iskariɔt, naan ɓo debm utu kutn Isa se.

*Isa ɔl *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba*

(Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)

⁵ Naade se ɓo jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di kɛn naan ɔlden naaba. Kɛn ɔlde kɔl se, naan dejde ɔɔ taadden ɔɔ: «ɔɲte 'ɓaaki maakɲ naanɲe tun mɛlinge Yaudge eyo ɔɔ maakɲ gɛgɛr *Samarige tu se kalan kic ɓo ɔɲte 'kɛndki maak ki. ⁶ Num 'ɓaaki gɔtn gaan *Israelge tu, naaden tec aan gɔɔ baatgen iigga kiig se. ⁷ Kɛn 'ɓaaki ɓaa doob ki se 'taaddeki taar *Raa ɔɔki: <Bɛɛ, *maakɲ Gaar Raa se ɔɔpga gɔɔɔ!> ⁸ ɛdki lapi jee kɔɔɲge tu, 'durki jeege

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeege ing aak kaak kaama j'aden taadɲ labariɲ kɛn jiga se naɓo jeege ɓaa taad se, naade baata. * 10:4 Debm je naanɲiɲ ara se je deekɲ ɔɔ: debm je kuun naanɲiɲ kaam ji jee wɔɔydege tu. Jee wɔɔydegen ara se je taadɲ ute *Rɔmɛge, taa kaad kɛn ese se taa naan *Israel se kaam ji Rɔmɛge.

ooyga kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tedn aak bεε naan Raa ki əw 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase le ɔŋki cεε dey se, naase kic bo edɪŋki jeege tu cεε.

⁹ «Ken naase 'baaki baa se, ɔŋte 'kuunki daab, pudda ey le gurs maakŋ pɔs ki. ¹⁰ Ɔw ken 'baaki baa doob ki se ɔŋte 'kuunki bɔɔnɔ, ɔŋten 'tɔski kalge di dio, saage əw ɔŋten 'kuunki sirdi. Taa debm tedn naaba se, bεeki num, j'an kedn kɔsiŋa.

¹¹ «Ken naase jaay aki kend maakŋ geger ki ey le maakŋ naan ki se, 'jeki debm bεε ken asen dɔɔdn kɔkŋ jiga. Naase ingki gɔtn deb ken ese sum bini anki kiin baa maak ki. ¹² Maakŋ bee ken jaay naase endkiga maak ki se, 'teddeki tɔɔse. ¹³ Ken jee maakŋ bee ki se jaay dɔɔd ɔksenga le, ɔŋ tɔɔse se king te naade. Num ken naade jaay dɔɔd ɔksen te ey le, ɔŋ tɔɔse se asen tɛrl kɔŋ gɔtiŋ ki. ¹⁴ Ken maakŋ geger ki ey le maakŋ bee ken naase aki kend maak ki jaay, naade baate dɔɔdn kɔkse se, əw baate booy taarse num, naase 'teec ɔndenki beede ey le maakŋ gegerde əw ken teec 'baaki baa se, kudn jεsege tu se kic bo 'tupdeki naatn. ¹⁵ 'Booyki bεε m'asen taada: bii ken Raa 'kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, jee maakŋ geger ken ese se bɔɔr koocŋ do naade ki se aden tedn ɔŋ cir gen jee taa naan Sɔdɔm ute gen Gɔmɔr†!»

*Dubar utu kaan do jeege tun mɛtn Isa ki
(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)*

¹⁶ «'Booyki! Maam m'ɔlse aan gɔw baatge maakŋ k-sogsogige tu; naɔo naase se ingki do mɛtekse ki aan gɔw wɔjge əw 'tedki rose miskinge aan gɔw dεerge. ¹⁷ Ɔndki kɔndɔ, taa jeege utu asen tɔkŋ baa gɔtn kɔjŋ bɔerge tu, naade asen tɔnd ute mεεje maakŋ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁸ Taa maam se naade asen tɔkŋ baa naan magalge tu əw naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tedn saadumge naan naade ki əw naan jeege tun Yaudge ey se kici. ¹⁹ Ken jaay j'ɔk k'baansinga naan tɔogge tu num, gɔtn naane se ɔŋte 'beerki do taar ken naase aki baa taada əw ute raay naase aki kɔŋ jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa bo asen kedn taar ken naase adeki taada. ²⁰ Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa bo asen kɔl naase aki taada. ²¹ Naan ken se, gena utu kɔl genaŋ j'an baa tɔɔɔ əw bubu kici utu kɔl gooniŋa j'an baa tɔɔɔ. Gaange utu tɛrl naaga bubdege tu əw je yode. ²² Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundu; naɔo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔliŋ ki num, naan se utu 'kɔŋ kaaja.» ²³ Ken jaay k'dabarse maakŋ geger ken kaam kalan num, aan 'baaki maakŋ geger ken kuuyu. 'Booyki bεε m'asen taada: gegergen maakŋ naan *Israel ki se, naase adeki lee dɔɔd ey sum bo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴ «Debm lee mɛtn deb ken dooyiŋ se, 'kɔŋ cir debm dooyiŋ eyo; əw debm tedn naaba gɔtn deb ki se, naan se 'kɔŋ cir mɛliŋ eyo. ²⁵ Anum debm lee mɛtn deb ken lee dooyiŋ se n'ted aan gɔw debm dooyiŋ se. Ɔw debm 'ted naaba gɔtn deb ki se kic le, n'ted aan gɔw mɛliŋ se. Taa debm ken mɛl bee se kic naade naajiŋa əw naan bo Belzebul†, bin num mɛt kando k'naajŋ jeegeen maakŋ been ki se cir gen naan se daala!»

Ɔŋte 'beerki jeege tu

²⁶ «Taa naan se bo jeege se, ɔŋten 'beerdeki! Taa kaadiŋ jaay utu 'kaan se, nakŋ paacŋ j'ɔyiŋga kɔy se, utu 'toodn tal. Ɔw nakŋ bɔrse k'jeelki mɛtiŋ ey se, j'utu j'anŋki jeele. ²⁷ Nakŋ paacŋ maam m'taadsesiŋ maakŋ nɔɔr ki se, 'baa 'taadiŋki jeege tu ute kaam kaada. Nakŋ ken naase 'booyiŋki k'taadsen naan ki mɛtn bisege tu se 'wɔɔkiŋki do beege tu kici. ²⁸ Ɔŋte 'beerki jeege tun 'tɔɔl daa roa, ey num kɔŋ tɔɔl ko ey se; num 'beerki bo Raa ki, naan bo debm ken ɔk tɔogɔ ken tɔɔl daa rose əw tɔɔl kose maakŋ pood ken gen daayum se. ²⁹ Yeelge sεem sεem di se k'dugiŋ ute kɔbɔrɔ kalan sum ey la? Ute naan se kic bo ken maakde ki se jaay kalan 'koocŋ naan ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo. ³⁰ Num gan naase se bεekŋ dosege kic bo Raa jeeliŋ kalan kalan. ³¹ Bin se, ɔŋte 'beerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dɔkɔ. ³² Debm jaay taad naan jeege tu əw naan debm maam se,

† 10:15 Aak Jen kon 13, 18 əw 19. † 10:25 Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakŋ Kitap ki se Bubm sitange se ɔk ro dena.

maam kic m'taadn naan Bubum ken maakn raa ki m'deekn m'oo: naan se debm maama. ³³ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan Bubum ken maakn raa ki kici.»

Isa se baano ute taaε 6o do naan ki eyo num baaε
(Lk 12.51-53, 14.26-27)

³⁴ Isa taad oo: «Onn ten 'saapki oo ki maam se m'baano ute lapi 6o do naan ki. Maam se m'baano 6o ute lapi eyo, num m'baano ute baaε. ³⁵ Deere, maam se m'baado gen: *gaan goon gaaba ute bubina,*
goon menda ute kona,
moom menda ute mend goonina.

³⁶ *Jeegen maakn bei ki se 6o utu 'tedn jee waa yige.* §

³⁷ «Debm jaay je bubin ute kon cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. Oo debm jaay je goonin gaaba ute goonin menda cirum maam se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁸ Oo debm jaay baate kuun kaagn j'ansin tupm ro ki oo ok metum ey se, naan se aas te gen tedn debm maam eyo. ³⁹ Debm jaay je kaajn kon se, naan utu an kutu, oo debm jaay ut kona taa maam se, naan utu an kaaja.»

Debm aksen naase se aan gaa akum maama

⁴⁰ «Debm jaay dood aksen naase se, aan gaa naan dood akum maama oo debm dood akum maam se le, aan gaa naan dood ok debm ken olumo. ⁴¹ Debm ken jaay dood ok debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan jeelin naan se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan 'kon bedina aan gaa gen debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dood ok debm ken ted naka ute doobina, taa naan jeelin naan debm daan ki se, naan se 'kon bedina aan gaa gen debm daan ki se kici. ⁴² 'Booyki bee m'asen taada: maakn gaange tun seem seem se, debm jaay edga maan kurlu coko deb kalan ki, taa naan jeelin naan debm maam se, debm bin se, bee naan ted se 'kutn cer eyo, num naan utu 'kon bedina.»

11

Isa ute Jan-Batist
(Lk 7.18-35)

¹ Ken Isa jaay dooy jee metin ken sik-kaar-di aas sum se, naan iin on gotn ese oo baa lee taad taar *Raa jeege tun maakn gegege tun gen taa naan gotn ese oo dooyde.

² Kaad ken Jan-Batist utu maakn dangay ki se, naan booyga nakn paacn ken *al-Masi ted se. Oo naan danjo maakn jeege tun metin ki se jeege kandum oo alde gotn Isa ki. ³ Naade baa tand metin oo: «Naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'oo utu ade baa se lobo, k'booy nam kuuy ne?» ⁴ Isa terlden oo: «'Baa taadki Jan ki nakn naase mala aakin ki ute kaamse se oo booyin ki ute bise se: ⁵ jee kaam-tokge le, kaamdege tood taakga, jee cekedge le, leega talam talam, jee bikidge le, onga lapi oo rodege toodga kolon kolon, jee duguyge le, borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le, duroga daan yoge tu oo Labar Jiga se le, k'taadinga jee daayge tu. ⁶ Maak-raapo deb ken jaay ai kaamin onte doobm gen kaal maakin do maam ki eyo.»

⁷ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl baa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu oo: «Do kod-baar ki se, naase tap 6o ingkiro kaakn nanja? Lobo ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen baansin kaam ara kaam ara se la? ⁸ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nanja? Lobo ingkiro kaakn gaabm ken tus kal aak bee se ne? Goto. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ting maakn bee gaaringe tu. ⁹ Lobo naase tap 6o ingkiro kaakn nanja? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki na6o naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰ Naan se 6o debm ken k'raano metn taarin do dakin j'oo:

'Booyo, maam m'ai kəl debm kaan̄ naabum naani ki,
taa ai daapm doobi.*

11 'Booyki bεε m'asen taada: maakŋ jeege tun mɛndge toojden do naan̄ ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm kɛn magal cirin̄ Jan se, gɔtɔ. Anum debm *maakŋ Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ dī kic ɓo, naan̄ se ɓo magal† cir Jan. 12 Kaad kɛn Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan ɓorse se, maakŋ Gaar Raa se jeege je kɛnd ute taa tɔɔgɔ. Ɔo jeege tɛd naka ute taa tɔɔgɔ se, je an̄ kuun maakŋ Gaar Raa se kaam jide. 13 Taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar kɛn Raa εdo Musa ki do dɔkiŋ se, paac, bini aan do Jan ki se, taado mɛtn taar Gaar Raa kɛn utu ade ɓaa se. 14 Kɛn naase jaay 'je aki booy kɔkŋ num, *Eli kɛn naase ɔki utu ade ɓaa se, Jan se ɓo naana. 15 Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se! 16 Jeege ɓorse tap ɓo m'aden kɔmb bɛyε ute nanje? Naade tec aan gɔɔ gaangen inj ɓoor ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

17 Naaje k'tuuysen kaa
naɓo naase 'baate daamki.
Naaje k'jaarsen kaa yoa
naɓo naase 'baate keemki.

18 «Ey num kɛn Jan ɓaado se, naan̄ je kɔs den eyo ɔɔ aay tɔtn‡ koojn̄ bin̄ eyo ɔɔ jeege deek ɔɔ: naan̄ se debm sitan! 19 Kɛn *Goon Deba jaay ɓaado se ɔɔ ɔɔ aaye, naɓo jeege deek ɔɔ: naan̄ se debm kaam-kɔsɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛdɛ ute *jee tɔkŋ miirge ɔɔ ute jee *kusinge! Num jeel-taar gɛn Raa se j'aak k'jeelin̄ naan̄ mɛt ki se ute nakgen jikilimge tɛda, taa naade se took aalga maakde do Raa kiŋ.»

*Jee maakŋ gɛgɛrge tun kɛn baate tookŋ kaal maakde do Isa ki
(Lk 10.13-16)*

20 Gɔtn se Isa mooy jeege maakŋ gɛgɛrge tun ese dɛna taa naade baate 'tɛrl kingde, ey num gɔtn ese se ɓo, gɔtn naan̄ tɛdno nakŋ-kɔɔbinge dɛna. 21 Naan̄ deekden ɔɔ: «Utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr kɛn Kɔrɔzin ki! Utu asen kɔɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr kɛn Betsaida ki! Taa nakŋ-kɔɔbgen tɛd gɔtse ki se jaay 'tɛdoga tɛd maakŋ gɛgɛrge tun Tir ki ute kɛn Sidɔŋ ki num, kaadn̄ do dɔkiŋ naade tɛrloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kəl doa ɔɔ ɓoor burku dodege tu ɔɔ kɔŋ kusindege. 22 'Booyki, m'asen taada: ɓii kɛn Raa utu 'kɔjn̄ ɓoor do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kɔŋ cir kɛn aano do jeege tun Tir ki ute kɛn Sidɔŋ ki se daala. 23 Ɔo naase, jee maakŋ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki, gɛn naase ki num, ɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gɔtɔ! Naase se utu aki kooy 'ɓaa gɔtn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakŋ-kɔɔbgen tɛdo gɔti ki se jaay ɓo tɛdoga tɛd Sɔdɔm ki num, kaadn̄ naane gɛgɛr Sɔdɔm se ɓorse kic tɛdn̄ utu*. 24 Taa naan̄ se ɓo, 'booyki m'asen taada: ɓii kɔjn̄ ɓoor ki se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakŋ kɛn utu kaan do jeege tun taa naan̄ Sɔdɔm ki se.»

*Isa tɔɔm Raa
(Lk 10.21-22; 1Kɔr 1.26-29)*

25 Kaad kɛn se Isa deek ɔɔ: «Bua, naai ɓo Mɛl maakŋ raa ute gɛn do naan̄a, maam m'tɔɔmi taa nakgen se naai ɔyinga kɔyo jee jeel-targe tu ute jee mɛtɛkge tu, ɔɔ ɓorse naai 'taadga mɛtiŋa gaan sɛɛmge tu. 26 Deere, Bua, kese ɓo nakŋ jigan kɛn naai maaki 'jen ro ki.

27 «Nakge paac se Bubum εdumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɓo jeelin̄ eyo; kɛn jeelin̄ se Raa Bubu kaliŋ ki sum. Ɔo Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɓo jeelin̄ eyo num kɛn jeelin̄ se, Goonin̄ kaliŋ ki sum ɔɔ Goonin̄ se ɓo ɓaado taad Raa Bubu se jeege tu taa an̄ jeele.

* 11:10 Aak Mal 3.1. † 11:11 Kɛn ɓaano ute maakŋ Gaar Raa se, Isa. Taa naan̄ se ɓo Matiye taad ɔɔ jee kɛn maakŋ Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist kɛn ɓaado naan̄ Isa ki gɛn daapm doobiŋa. ‡ 11:18 Maakŋ taa naan̄ *Israɛlge tu se jeege tɛd tɔtɔ ute teen̄ eyo num ute koojn̄ bin̄ sum. § 11:19 Jeel-taar gɛn Raa se: naan̄ ɔlo Goonin̄ do duni ki.

* 11:23 Aak Jɛn 13.

²⁸ «'Baakiro gōtum ki, naasen paacn ken ðarkiga kōðə ðə daamse deerse se ðə maam m'asen kedn gōtn tōal maaka. ²⁹ Uunki daamum se dose ki ðə 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ðəp rom baata ðə m'dalul. Ute maam se, naase aki kōn gōtn tōal maakse. ³⁰ Deere, taarum m'ðə aki kuun se le, naan ðə eyo, ðə daamum m'ðə aki kuun se kic le, naan cεεpε.»

12

*Isa se naan 6o Mελ *6ii sebit (Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

¹ Kaad ken se Isa deel maakn gōtn gem ki 6ii sebit* ki ute jee metin ki. Ken naade deel deel se, jee metin ki jaay, 6o tōalde se baag tεεcn do gemge ðə ðə. ² Ken *Parizige jaay aak nakn ese se, naade deek Isa ki ðə: «Aaka, jee meti ki se tēd nakn ken j'und te kulu gen tēd eyo 6ii sebit ki!» ³ Isa tērden ðə: «Naase 'dooyinki te ey la, nakn ken *Daud tēd ute jeenge kaad ken naade 6o tōalde se? ⁴ Gōtn se Daud endo maakn *kōrōr magal gen *Raa ki ðə tōs mappan j'ēdīnga ked *serke Raa ki, ðə ðə ed jeenge tun metin ki kici. Ey num mappan se naade kōn kōs eyo; ken 'kōs se, *jee tēdn serke Raage tu kalde ki sum. ⁵ Lōbu naase 'dooyinki te ey la, maakn *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, 6ii sebit ki se jee tēd serke Raage tu ken tēd naaba maakn kōrōr magal gen Raa ki kic 6o uum aal te 6ii sebit se naan ki eyo. ⁶ 'Booyki m'asen taada: nam utu gōtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala. ⁷ Taar ken taad ðə: *Maam se m'je amki tajn serke eyo, num m'je se naase aki 'kējn 6o do naapge tu†* ðə ken taar se jaay 'booy ðkkiga metin num, jee se, naase adeki tōkn mindde eyo, taa naade se tuj te dim eyo. ⁸ Taa *Goon Deba se le, naan 6o Mελ gen 6ii sebit.»

Isa ed lapi gaab ken jin ooyga kooyo

⁹ Isa iin ən gōtn se ðə 6aa end maakn *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁰ Gōtn ese, naan ən gaaba kalan jin ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kōkn mind Isa se, tōnd metin ðə: «Doobm naajege tu se, *6ii sebit ki nam ðk doobo ken kedn lapia debm kōn ki la?» ¹¹ Isa tērden ðə: «Maakse ki se nam ðk baata kalan sum, ðə baatin se jaay ooc maakn gōð ki 6ii sebit ki num, an 6aa kōdīn ey ne? ¹² 'Booyki, debkilimi se naan ðə cir baata! Bin num 6ii sebit ki se, jeege ðk doobo gen tēdn bεε jeege tu.» ¹³ Gōtn se Isa deek gaab ken se ðə: «'Sεej jii!» Gōtn se naan sεej jinə ðə gōtn ese sum 6o jin se ən lapia aan gōð naapin se. ¹⁴ Gōtn se Parizige teeco naatn maakn 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, 6aa tus dōok taarde gen je doobm an 'kutn Isa.

Isa se naan 6o debm tēdn naabm ken Raa bεεr ðādīno

¹⁵ Ken Isa jaay booy ðə naade dōokga taarde gen tōlin se, naan iin ən gōtn ese se ðə jeege dēna ðk metina ðə naan ed lapi jee kōnge tu paac. ¹⁶ Num naan aacden kaama ðə j'ōnte taadn jeege tu an jeele. ¹⁷ Bin 6o taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki roñ Ezayi taadno do dōkin se aanga doobin ki, ken ðə:

¹⁸ «Ken ara 6o debm tēdn naabum ken maam Raa m'bεεr m'ðādīno.

Naan 6o debm maak-jema ðə tōlum jaay maam m'bεεr m'ðādīno.

Maam m'an bōy Nirlum se don ki ðə doobm maam daan ki se,

naan an taadīn jikilimge tu paac.

¹⁹ *Naan se le mooy te nam eyo ðə taad te makōn eyo.*

Taar naan se j'an booyin doobge tun kaam ara kaam ara se eyo.

²⁰ *Mu taa baar ken dug dug se kic 6o, naan an tēd eyo.*

Ðə lōmpən poodīn 6aa 6aa kooyo se kic le, naan an tōal eyo.

Naan tēd nakge ute doobin se bini 'cir nakgen bεε ey se paac.

²¹ *Ðə jee do naan ki se paac kōnd dōde do naan ki.‡»*

* **12:1** Bii sebit se 6ii ken Yaudge lee jamakn ro ki. † **12:7** Aak Oz 6.6. ‡ **12:21** Aak Eza 11.12.

Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan la?
(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)

²² Gətn se jeege ək ɓaano gətn Isa ki ute gaaba kalan ək kəɗɗ sitan ɔɔ kəɗɗ sitan se tɛdɪn gaabm se tɛd kaam-təɔkə ɔɔ ɔŋ taad taar eyo. Gaabm se Isa ɛdɪn lapia, kaamiŋ ɔɔd aaka ɔɔ naan baag taadn taara cɛy. ²³ Ɔɔ gətn se jee dɛnge paac aak nakŋ se, deel dode ɔɔ əkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm ese se, teeco mɛtjil Gaar *Daud ki ey la?» ²⁴ Num gan kɛn *Parizige jaay booy taar se, naade deek ɔɔ: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute tɔɔŋ Belzebulŋ, naan kɛn Bubm sitange se.» ²⁵ Gan Isa jeel maak-saapde dey se deekden ɔɔ: «Maakŋ taa naan gaar kɛn jeeŋge taarde ək mɛtn naap eyo ɔɔ baagga tɛdn bɔɔrɔ ute naapa se, naan se utu tɛrɛcɛ. Maakŋ gɛgɛr, ey lɛ maakŋ bee kɛn malinge tɛd taara ute naapa se kic ɓo, malinge 'kəŋ king eyo. ²⁶ Kɛn Bubm sitange jaay tuur naapin Bubm sitange se, kɛse aan gɔɔ naan tɛd bɔɔrɔ ute ro naan malina ɔɔ bin se naan tɔpga roŋa. Kɛn bin num, gaarin se naan an kəkŋ ɔɔ dɪo? ²⁷ Naase ɔki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee mɛtse ki se, kɛn ɛdden tɔɔgɔ jaay tuur sitange se, nanja? Bin num naade mala se ɓo asen kojŋ bɔɔrɔ dose ki. ²⁸ Kɛn deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakŋ Gaar Raa se aanga gətse ki. ²⁹ Kɛn nam jaay je kɛnd kəsn bee debm tɔɔg se, debm se naan ək dəkɪŋa jaay ɓo, kəsn beɛŋa. ³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naan se debm taamooyuma ɔɔ debm jaay noogum gɛn tɔsn jeege ey se, debm bin se wəɔkden wəɔkə.

³¹ «Taa naan se ɓo 'booyki m'asen taada: *kusiŋ paacŋ kɛn jikilimge tɛda ute naajŋ kɛn naade lee naaj Raa se kic ɓo, Raa adesin kəŋ tɔɔɔ. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiŋ naan se Raa anŋin tɔɔl eyo. ³² Anum debm jaay taad taar inŋ kus ro maam *Goon Deb ki kic ɓo, Raa an tɔɔl kusiŋina. Num gan debm jaay taad taar inŋ kus ro *Nirl Salal ki se, Raa an tɔɔl kusiŋin do naan ki ara ki eyo ɔɔ bii kɛn kaam mɔɔtn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojina

³³ Isa deekden ɔɔ: «'Booyki. Kaagn jiga se ooj koojin kic ɓo jiga, num kaagn kɛn kəɗɗ se, ooj koojin kic ɓo jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeelin ute koojina. ³⁴ Aakumki tu wəɔjgen ara! Naase lɛ jee bɛɛki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadn nakŋ bɛɛ se? Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iino maakde ki. ³⁵ Debm bɛɛ se, bɛɛŋ se iino maakin ki ɔɔ taar kɛn teec taarin ki kic ɓo bɛɛ, ɔɔ debm *kusiŋ se, kusiŋin se kic ɓo iino maakin ki ɔɔ taar kɛn teec taarin ki kic ɓo inŋ kusu. ³⁶ 'Booyki m'asen taada: biin Raa kojŋ bɔɔr do jeege tu se, taargen jeege taadin ren ren paac se, Raa utu ɓaa tɔnd mɛtde. ³⁷ Taa ute taar kɛn 'teec taari ki se jaay ɓo ai daapa ey lɛ ai kutu.»

Jeege je kaakŋ nakŋ-kəɔɓo
(Lk 11.24-32)

³⁸ Gan gətn se jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakŋ naai ajen tɛdn nakŋ-kəɔɓm kɛn j'an kaakŋ jeel ro ki naai se iino gətn Raa ki.» ³⁹ Naan deekden ɔɔ: «Jee ɓorse jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmde naan Raa ki se je kaakŋ nakŋ-kəɔɓo, naɓo nakŋ-kəɔɓm naade an kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan gɔɔ kɛn gɛn debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn k'danin Yunus* se sum. ⁴⁰ Aan gɔɔ Yunus tɛdo bii mətɔ maakŋ kɛnj kɛn magal se, *Goon Deba se kic ɓo 'tɛdn bii mətɔ maakŋ naan ki. ⁴¹ Bii kɛn jaay Raa an kojŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, jeege Ninib ki se kic utu 'kəkŋ mind jeege duni kɛn ɓorse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala. ⁴² Bii kɛn Raa an kojŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, nɛɛlgen iino kaam kaam bɔɔyɔ† gətn duni daar ro ki se utu kəkŋ mind jeege duni kɛn ɓorse se. Taa naan iino gətn dəkə gɛn booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ak terlo gətin ki

⁴³ Ter Isa taadden ɔɔ: «Ken sitan jaay teec ɔŋga nam se, naan̄ ɓaa leedo do kɔf-baarge tu je gətn kingi, naɓo naan̄ ɔŋo te eyo. ⁴⁴ Ken naan̄ jaay ɔŋ te ey num, baag taadn̄ ute maakin̄ ɔɔ: maam se m'kəkɛŋ m'terl̄ gətn̄ ken m'iinno ro ki. Ken naan̄ jaay ak terl̄ aan se, ɔŋ ɓee se k'daapinga aak ɓee aac walak ɔɔ nam maak ki se gəto. ⁴⁵ Gətn̄ se naan̄ ak terle ɔɔ ɓaa ɔŋo sitangen kuuy cili ken kusiŋ cirin̄ naan̄ se daala. Naade ɓaado telɛ end inḡ maakɛŋ gaab ken se ɔɔ kinḡ gaabm se terl̄ ɓaa tɛd kusiŋ cir̄ ken deet se daala. Deere, naan̄ se ɓo nakɛŋ ken utu kaan do jeegen do duni ken ɓorse jig ey se.»

Gɛnaa Isage ute konde

(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

⁴⁶ Kaad̄ ken Isa utu taad̄ taad̄ jee denge tu ɓort sum ɓo, gətn̄ se gɛnaange ute konde daar naatn̄ je taad̄n te naana. ⁴⁷ [Deb kalan̄ ɓaado taadin̄ ɔɔ: «'Booyo! Koi ute gɛnaaige se utu naatn̄ ɔɔ naade se je ai kaaka.»]† ⁴⁸ Gan̄ Isa terl̄ deb ken j'olin̄o se ɔɔ: «Koyuma ute gɛnaamge se tap ɓo nan̄ge?» ⁴⁹ Ter gətn̄ se, naan̄ uun̄ jin̄ tɔj ro jeenge tun̄ mət̄in̄ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Aakki jee se ɓo koyumge ute gɛnaamge. ⁵⁰ Taa debm̄ jaay tɛd nakɛŋ Bubum maakɛŋ raa ki maakin̄ jen ro ki se, naan̄ se ɓo gɛnaam gaaba, ken mɛnda ɔɔ koyuma.»

13

*Kaal naagɛŋ taar gɛn debm̄ kənd buru**

(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

¹ Bii ken se sum ɓo, Isa teec ɔŋ ɓea ɔɔ ɓaa inḡ taa baar ken Galile ki. ² Ɔɔ gətn̄ se dɔɔl jeege dɛna tus cɛɛŋ ki ɔlin̄ naan̄ iin̄ ook inḡ maakɛŋ markab ki ɔɔ jee ute dɛnde se daar do jɛŋ baar ki. ³ Gətn̄ se naan̄ taaddenga taarge dɛna ute doobm̄ kaal naagɛŋ taara deekden ɔɔ: «'Booyki, deb kalan̄ tɔs kupina ɔɔ teec ɓaa kənd buru. ⁴ Ken naan̄ jaay ɔnd kənd burin̄ se, kupm̄ mət̄in̄ si jɛŋ doob ki ɔɔ yeelge ɓɔy ɓaado tuun̄ ɔsin̄ naatn̄ paac. ⁵ Kupm̄ mət̄in̄ si do naan̄ ken gətin̄ ak koa. Kupm̄ se naar teeco yəkɔdɔ taa gətn̄ se, naan̄jin̄ cɛɛpɛ. ⁶ Num gan̄ ken kaada jaay baag tɔŋɔ se, naan̄ lawaka ɔɔ tuutu, taa gətn̄ se iirin̄ ɔŋ end ɓaa te dɔk eyo. ⁷ Kupm̄ mət̄in̄ se si maakɛŋ ji kaag ken ak kərɔndɔ. Ji kaagɛŋ ute kərɔndɔ se teepe ɔɔ aayin̄ taara. ⁸ Kupm̄ mət̄in̄ si do naan̄ ken jiga. Kupm̄ se am tɔɔk doa ɔɔ ak kaama. Kengen mət̄in̄ge se ak kaama ɓee ɓee, kengen kuuy ak kaama dɛna ɔɔ kengen kuuy se ak kaama dɛn ciri.» ⁹ Gətn̄ se Isa deekden ɔɔ: «Debm̄ jaay ak bi booyo num, booy ak taar se.»

Gɛn d̄i Isa taadden ute kaal naagɛŋ taara

¹⁰ Jee mət̄n̄ Isa ki ɓaado ɔŋina ɔɔ tɔnd̄ mət̄in̄ ɔɔ: «Gɛn d̄i jaay naai 'taad̄ jeege tu ute doobm̄ kaal naagɛŋ taara se?» ¹¹ Naan̄ terlden ɔɔ: «Nakɛŋ j'ɔyinga kɔy maakɛŋ *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelin̄kiga. Gan̄ jee kuuy se, nakɛŋ se Raa ɔŋ taadden te mət̄in̄ eyo. ¹² Taa naan̄ se debm̄ ken ak se j'an̄ kəmb do ki 'tɛdn̄ dɛna, num debm̄ ken ak ey se le, ken cɔkɔn naan̄ ak se kic ɓo j'an̄ tɔsn̄ naatn̄. ¹³ Taa naan̄ se ɓo, maam m'taadden ute kaal naagɛŋ taara se:

taa naade aaka ɔɔ ɔŋ aak ak eyo,

naade booyo ɔɔ ɔŋ booy ak taar se eyo.

¹⁴ Bin ɓo taar ken debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taadden do dakin̄ se aanga doobin̄ ki ken ɔɔ:

Taar se naase utu aki booy ute bise, naɓo aki booy kək eyo

ɔɔ naase utu aki kaakɛŋ ute kaamse, naɓo aki kaakɛŋ kək eyo.

¹⁵ *Deere, jee se maakde mɔŋgɔ,*

naade tɔlga kamba bidege tu ɔɔ turumga kaamdege,

ey num naade 'kɔŋ kaaka, 'kɔŋ booyo,

† **12:47** Bersen ara se, maakɛŋ Kitapge tun do dakin̄ se, mət̄in̄ge maakde ki se, gəto.

* **13:** Taa naan̄ Yaudge tu se

gɛmɛ se naade ɔɔcin̄ se naade sin̄ aan̄ gɔɔ kənd buru.

ᵋᵋ *ute maakde kic naade 'kəŋ booy kuun jaay ade tərɪ ro maam ki,*
ᵋᵋ *kaadn naane se, maam Raa m'aden kaaja.†»*

16 Isa taad ᵋᵋ: «Gaŋ naase maakse raapo taa kaamsege ɛ aak kaaka ᵋᵋ bisege ɛ booy booyo! 17 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute jeegen tɛd nakŋ ute doobin se, je ᵋᵋ ade kaakŋ nakŋ bɔrse naase aakki se, naᵋo ŋŋ aakin te eyo, ᵋᵋ je ᵋᵋ ade booy nakŋ bɔrse naase 'booyki se, naᵋo ŋŋ booyin te eyo.»

Isa taad tɔk mɛtn kaal naagŋ taar gɛn debm kənd buru

18 «Naase 'booyki mɛtn taar gɛn kaal naan taar gɛn debm kənd buru se. 19 Jeegen booy mɛtn taar Gaar Raa jaay ŋŋ booy ŋkin ey se, tec aan gɔᵋ kupm kɛn si jɛŋ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange baado ᵋᵋdesin naatn maakde ki. 20 Num jee mɛtinge se tec aan gɔᵋ kupm si do naan kɛn maakin ŋk ko se; naade se kɛn booyga taar Raa se, naar ŋkin maakde ki ute maak-raapo. 21 Naᵋo naade se ŋŋ ŋŋ taar Raa ᵋᵋ iiri maakde ki eyo, taa naade ŋŋ te maakde kaam kalan eyo. Kɛn dubar ŋŋdenga ey ɛ k'baagdenga dabar gɛn taar Raa sum ᵋo, naade naar rɛsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. 22 Kupm si maakŋ ji kaag ki se tec aan gɔᵋ jeegen booy taar Raa, naᵋo uun nirdɛ do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ᵋo, baado maakŋ saapde ki ᵋᵋ gaasin taar Raa se ŋŋ tɛd naaba maakde ki eyo. 23 Kupm si do naan kɛn jiga se tec jeegen booy taar Raa ᵋᵋ took aal maakde do ki. ᵋᵋ taar Raa se ᵋlde naade tɛdn nakgen bɛɛ bɛɛ. Jee mɛtinge se tec aan gɔᵋ gɛm kɛn ŋk kaama bɛɛ bɛɛ, kɛngen mɛtinge tec aan gɔᵋ gɛm kɛn ŋk kaama dena ᵋᵋ kɛngen kuuy se tec aan gɔᵋ gɛm kɛn ŋk kaama den cir se.»

Isa aal naagŋ taara ro dɛrɛŋgɛɫ ki

24 Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ᵋᵋ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔᵋ gaabm tɔs kupm jiga ᵋᵋ baa kɔᵋcŋ maakŋ-gɔtin ki se. 25 Num kaad kɛn jeege tood tood bi nɔɔr se, debm wɔᵋyŋ baado ᵋᵋc dɛrɛŋgɛɫ maakŋ teen kɛn naan ᵋᵋcin se ᵋᵋ naan teec baa. 26 Kɛn teene jaay baa teepe ᵋᵋ tɔk do se, gɔtn se dɛrɛŋgɛɫ kic baa tɔk kici. 27 Gɔtn se jee tɛdn naabge se baado ŋŋ mɛlde ᵋᵋ deekin ᵋᵋ: «Mɛlje, naai ᵋᵋco kupm jiga ᵋo maakŋ-gɔti ki ey la? Num dɛrɛŋgɛɫ maak ki se tap ᵋo iino gay?» 28 Naan tɛrɪden ᵋᵋ: «Kese debm wɔᵋyᵋ ᵋo tɛdin naan se.» Jee tɛdn naabge se tɔnd mɛtn mɛlde ᵋᵋ: «'Je dɛrɛŋgɛɫ se j'aden baa tɔdn si naatn la?» 29 Mɛlde deekden ᵋᵋ: «Dɛrɛŋgɛɫ se ŋnte 'tɔddɛki, ey num sɔm aki tɔdn teengen maak ki se, cɛɛ. 30 ᵋndeki naade teepm kalan bini kaan kaadn kɔj ki, ᵋᵋ kɛn kaadn kɔjᵋ aanga jaay ᵋo maam m'taadn jee kɔjge tu m'ᵋᵋ: Deet deet se dɛrɛŋgɛɫ se 'dɔk 'tusdeki kaam kalan taa adɛki tɔcŋ poodo. ᵋᵋ teene se ɛ ŋ 'tusdeki kaam kalan 'baado 'tɔnd ᵋmbin ki maakŋ gijum ki.»

Isa aal naagŋ taar ute kaam nakŋ k'danŋ mutard
(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

31 Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ᵋᵋ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔᵋ kaam nakŋ k'danŋ mutard, kɛn gaaba kalan uun ᵋᵋcin maakŋ-gɔtin ki. 32 Kaam nakŋ k'danŋ mutard se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. Num kɛn j'ᵋᵋcinga teecga se, naan teepe tɛd magal cir nakgen teec maakŋ bar ki se paac bini yeelgen kic ᵋo baado uj kujdege tɛtɛtinge tu.»

Isa aal naagŋ taara ute ᵋrɔm

33 Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ᵋᵋ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔᵋ ᵋrɔm kɛn mɛnda jaay tɔsga rujŋ gɛmɛ dooc gɔrn magala ᵋᵋ kɛn naan jaay deepingᵋ ᵋᵋ ᵋmbingᵋ maak ki num, iinŋ paac se.»

Taa di jaay Isa taadden ute kaal naagŋ taara

† 13:15 Aak Eza 6.9-10. ‡ 13:23 Dɛrɛŋgɛɫ se jee mɛtinge danŋ biziri.

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee denge ute kaal naagη taara. Ɔo ɔim jaay naan dooyden ute kaal naagη taar ey se, gɔto. ³⁵ Bin ɔo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dɔkiη se aanga doobiη ki, ken ɔo:

Maam m'utu m'aden taadn ute kaal naagη taara,

do nakge tun ko k'kayina do dɔkiη kaad ken Raa utu aalo kaal do naanη se. §

Isa taad tɔɔk metn taar kaal naagη taar ro dɛɛngɛl ki

³⁶ Gaη gɔtn se Isa iin ɔη jee denge ɔo ɔk tɛrl ɔaa ɔeene. Jee metiη ki ɔaado ɔηina tɔnd metiη ɔo: «'Taad tɔɔkjen tu metn taar kaal naagη taar ro dɛɛngɛl ken maakη-gɔt ki se?»

³⁷ Isa deekden ɔo: «Debm ɔoc kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba. ³⁸ Maakη-gɔto se lɛ do naanη ɔo kupm jiga se lɛ, kɛse jeegen gen *maakη Gaar Raa, dɛɛngɛlɛ se lɛ taadn ute jee *Bubm sitange. ³⁹ Debm wɔoy ɔoco dɛɛngɛlɛ se, kɛse Bubm sitange*, kɔjo se lɛ taad te ɔiin dunia an nanη, ɔo jee kɔjge se lɛ *kɔdn Raage. ⁴⁰ Aan gɔo dɛɛngɛlɛ se k'tusiη jaay k'tɔociη poodn se, ɔiin dunia nanη se kic ɔo utu tɛdn bin kici. ⁴¹ Bin ɔo maam Goon Deba m'ade m'kal kɔdumge ɔo jeegen jaay ɔl jeege ɔη doobm Raa, ɔo ɔlde tɛd *kusiηa se, kɔdn Raage aden tuur naatn maakη gaariη ki. ⁴² Kɔdn Raage aden tɔsn kɔmb maakη baal pood ki, ɔo gɔtn se ɔo gɔtn naade tɔoyɔ ɔo taan naanɔege. ⁴³ Anum jeegen jaay tɛd naka ute doobiη naan Raa ki se, naade se wɔor aan gɔo kaada maakη gaar Bubde ki. Debm ɔk bi booyo num booy ɔk taar se jiga!»

Isa aal naagη taara ro kɔrbɔt ki ute meede

⁴⁴ «*Maakη Gaar Raa se tec aan gɔo kɔrbɔtn k'j'oyiη maakη-gɔt ki ɔo deba ɔaado rek ɔηina ɔo naan ɔyiη gɔtiη ki ɔo iin ɔaa. Ute maak-raapm naan ɔk se, naan ɔaa dugη ute nakη naan ɔk se paac, ɔo ɔk tɛrl ɔaado dug maakη-gɔtn ese se.

⁴⁵ «Tɛr maakη Gaar Raa se tec aan gɔo debm tɛdn suukη ken je meedgen zode ɔoηo.

⁴⁶ Ken naan je ɔη meedn zon ɔoη se, naan ɔk tɛrl ɔaa dugno ute nakη naan ɔk se paac, ɔo ɔaado dug meedn ese se.»

Isa aal naagη taara ute gende

⁴⁷ «Tɛr *maakη Gaar Raa se tec aan gɔo gend j'undiη maakη baar ki ɔo tɔso napar kenjge dena. ⁴⁸ Ken gende jaay tɔso kenjge dooc se, naade iik teeciη taar ki, iηg naan ki, ɔɛr kengen jiga jiga ɔmb maakη ɛɛs ki ɔo kengen naapak ey se naade sin naatn. ⁴⁹ Bin ɔo ɔiin dunia an nanη se tecη bini. *Kɔdn Raage utu ɔaa nigη jeege kaam dio: jee *kusiηge gen dode ɔo jee tɛd nakη ute doobiη se tɛdn gen dode kici. ⁵⁰ Jee kusiηge se kɔdn Raage aden si maakη baal pood ki ɔo gɔtn se ɔo, gɔtn naade tɔoyɔ ɔo taan naanɔege.»

⁵¹ Isa tɔnd metn jee metiη ki ɔo: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tɛrliη ɔo: «Yɛɛ, k'booy j'ɔkga.» ⁵² Isa deekden ɔo: «Debm jeel taadn tɔɔkη metn Ko Taar Raa jaay k'dooyiηga ute nakgen gen maakη Gaar Raa se, naan se tec aan gɔo mɛl ɔee ken ɔod ta kɔrbɔtiη num ɔη nakgen kiji maak ki ɔo kengen do dɔkiη se kici.»

Jee Nazarɛt ki baate tookη kaal maakde do Isa ki

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Ken Isa jaay dooy jee metiη ki ute kaal naagη taarge aas se, naan iin ɔη gɔtn se. ⁵⁴ Gɔtn se naan iin ɔaa maakη naanη ki† ɔo ken naan aan se, baag dooy jeege maakη ɔee ken Yaudge lee tus maak ki. Ɔo ken jee se jaay booy taar ken naan dooyde se, tap ɔo ɔkden taad eyo deek ɔo: «Jeel-taara ute nakη-kɔɔbgen naan tɛd se tap ɔo, ɔηiηo gayo? ⁵⁵ Naan ɔo goon debm tirdn lee ɔoc daap nakge se ey la? Kon roη Mari ey la? Genanηge ɔo Jak, Yusup, Simon ɔo Jud se ey la? ⁵⁶ Genanηgen mendge ɔo utu tiηg ute naajege ara ki ey la? Anum tap ɔo tɔogη se paac naan ɔηiηo gayo?» ⁵⁷ Kɛse ɔo nakη ken tɛdden naade ɔη aal maakde don ki ey se. Gɔtn se Isa deekden ɔo: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege

§ 13:35 Aak KKR 78.2. * 13:39 Ara se ɔo Bubm sitange roη Iblis kici. † 13:54 Maakη naanη ki se roη Nazarɛt, gɔtn ken naan teepmno maak ki.

paac aalin maak ki; anum jee maakn naanin ki ute jee maakn been ki se bo aalin maak ki eyo.»⁵⁸ Taa naan se bo, gotn se, Isa on ted te nakn-kooɓge den eyo taa naade baate tookn kaal maakde don ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaad ken se, Gaar *Erɔd Antipas naan bo magal taa naan Galile se, booy jeege ɔs kooɓ maan Isa. ² Naan deek jee tedn naabinge tu ɔ: «Kese Jan-Batist bo duroga daan yoge tu! Taa naan se bo *Raa edinga tɔɔgo gen tedn nakn-kooɓge se.»

³ Jeelki do dakin se, Erɔd ɔl k'j'ok k'daoko Jan ute zinziiri ɔ ɔl k'baa k'j'olin maakn dangay ki, taa Erɔdiad mend genaana Pilip ken naan okin menda se. ⁴ Taa Jan taadnga taad ɔ genaai utu te kaamin se, naai ok doobm jaay an kɔkn mendin eyo. ⁵ Erɔd se je tɔl Jan, nabo beer jee denge tu taa jee denge se, Jan se naade aakin aan goɔ debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Bii kalan gaar Erɔd ted ted maak-raapm gen bii koojin se, goon Erɔdiad menda se daam naan jeege tun k'dandeno baado gotn tedn maak-raap ki se ɔ daamin se tɔl Gaar Erɔd ki. ⁷ Gotn se Gaar Erɔd naam taarin naan jeege tu ɔ deekin ɔ: «Nakn paacn naai tondga meta ro ki bo, maam m'ai keda.» ⁸ Kon ɔlin metin ɔ baa deekin ɔ: «'Gaana edumo maakn supura ki ara, do Jan-Batist.» ⁹ Do taar ken se gaarge maakin taju, nabo naan le naamga naam taarin naan jeege tu se, naan took ɔl k'gaano do Jan j'ed goon mend ki se. ¹⁰ Gotn se naan ɔl deba baa maakn dangay ki baa gaano do Jan. ¹¹ Do Jan se k'gaan k'j'aalino maakn supura ki, j'edin goon mend ki se, ɔ goon mend se uun baa edin kon ki. ¹² Jee metn Jan ki baado uun baa duubina, jaay bo baa taad metn taar nakn deel se Isa ki.

Isa ed kooɓ gaabge tu dupu-mii

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Ken Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakn markab ki ɔ gaan baa do kooɓ-baar ki kalin ki. Ken jee denge jaay booy labar se, naade teeco maakn gegerge tun ces ki ces ki ɔ uun jena aal te taa baar. ¹⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakn markab ki se, naan aak jee denge se, naan ejden dode ki ɔ jee kooɓdege se naan edden lapia. ¹⁵ Aan teger se jee metn Isa ki baado onina ɔ deekin ɔ: «Berɛ, kaada se baaga, gotɔ se kic le daanin kooɓ-baara dok ute bea. Jee denge se onde wookn baa maakn naange tun ces ki ces ki baa dugn nakn kooɓ.» ¹⁶ Gan Isa terlden ɔ: «Jee se baa eyo, naase mala bo eddeki kooɓ.» ¹⁷ Gotn se naade terlin ɔ: «Naaje se j'ok bo mappa mii ɔ kenjge di sum.» ¹⁸ Isa deekden ɔ: «'Baandekiro naanum ki ara ki.» ¹⁹ Ter Isa deek jee denge tu se ɔ j'inj naan ki do mu ki ɔ gotn se, naan tos mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, tɔm Raa, dup mappa ɔ edin jeege tun metin ki ɔ jee metin ki nigin jee denge tu. ²⁰ Naade paac ɔs derye te maraadde ɔ togɔ ɔp se k'tuunin se dooc gornɔ sik-kaar-dio. ²¹ Jeegen ɔs paac se gaabge kalde ki sum bo baa baa nakn dupu-mii. Mendge ute gaange se maak ki eyo.

Isa lee do maane ki

(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)

²² Naan ken se, Isa naar deek jeege tun metin ki ɔ k'j'ook maakn markab ki, k'gaan k'deel k'baa naan ki jen baar ken kaam naane kor naan utu wook wook jeege ɔort se. ²³ Ken naan jaay wook jee denge aas sum se, naan iin baa ook do kooɓ ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa ɔp kalin ki sum. ²⁴ Markabm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dokɔ ɔ ken kuulu jaay ɔl deeb dode ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das. ²⁵ Ken gotɔ ɔpga baata aki kiip se, Isa baa kon jeenge se, leedo do maane ki. ²⁶ Ken jee metin ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek ɔ: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay beere okden sum se, gotn se naade baag tɔdn tɔyɔ. ²⁷ Gan Isa naar taadden ɔ: «Okki maakse tɔɔgo. On te 'beerki, kese maama!» ²⁸ Gotn se Pier terlin ɔ:

«Mɛluma, kɛn deer naai num, ɔnum m'lee do maane ki m'ai ɓaa kɔŋɔ.»²⁹ Isa deekiŋ ɔɔ: «'Baado.» Pɛr iin ɓɔɔyo maakŋ markab ki ɔɔ lee do maane ki sak Isa.³⁰ Gaŋ kɛn naan jaay aak kuulu ɔl dɛna ɔɔ kɛn ɓeere ɓaa ɔkiŋ sum se, naan ɓaag ɓɔɔy maan. Gɔtn se naan ɔɔɔ ɔɔy ɔɔ: «Mɛluma 'naakuma!»³¹ Gaŋ Isa naar ɔl jin ɔkiŋa deekiŋ ɔɔ: «Gɛn di maaki naaja? Kɛn bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.»³² Gɔtn se naade di paac ook maakŋ markab ki ɔɔ kuulu ɗaara.³³ Jeegen paacŋ maakŋ markab ki se ɛrg naaniŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ɛɗlapijee kɔɔŋge tun taa naan Genezarɛt ki

³⁴ Kɛn Isa ute jee mɛtiŋ ki gaan ɓaar jaay aan taa naan Genezarɛt ki se, naade ɓaa ɗaar jɛŋ ki.³⁵ Jee gɔtn se ɓaa aak jeel Isa, ɔɔ taa naan kɛn se paac, naade taad labariŋ jeege tu ɔɔ jeege ɓaano ute jee kɔɔŋge paac gɔtn Isa ki.³⁶ Gɔtn se naade eem nɔɔ mɛtn Isa ki ɔɔ ŋ'ɔnde naade kutn taa kaliŋ sum. ɔɔ jeegen paacŋ ut taa kaliŋ se ɔŋ lapi.

15

Isa taad te nakŋ bubgen do ɗakiŋa (Mk 7.1-23)

¹*Parizige mɛtinge ute jee jeel taad tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raagen mɛtinge iino Jeruzalem ki ɓaado ɔŋ Isa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: ²«Gɛn di jaay jee mɛti ki baate tookŋ gɛn tɛɗn nakŋ bubjegen do ɗakiŋ se? Taa naade tug te jidege aan gɔɔ gɛn bubgen do ɗakiŋ ey sum ɓo ɔɔɔ.»³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Nakŋ kɛn *Raa taad ɔɔ gɛn tɛɗa tap ɓo, naase ɔŋiŋki ɔɔ 'tɛɗki nakŋ bubsege ɓo cir se, gɛn di? ⁴Ey num Raa se taadga taada ɔɔ: 'Sook koi ki te bubin ki* ɔɔ *Debm jaay naam koŋ te bubu se j'an tɔɔɔ.*†⁵ Num gaŋ naase se, 'taadki ɔɔki: <Debm jaay deek koŋ ki ey lɛ bubin ki ɔɔ: nakŋ maam m'ai kɛɗ jaay ai noog se, maam m'ɛɗiŋga *sɛrkɛ Raa ki.>⁶ Naase ɔɔki debm bin se kɔŋ sookŋ koŋ ki te bubin ki eyo. Bin ɓo naase 'rɛsŋki ute doobm taar Raa ɔɔ 'tɛɗki nakŋ bubsege ɓo ciri.⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

⁸*Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

⁹«Kɛn naade ɓaadoga kergŋ naanum ki gɛn keemum kic ɓo, cɛr sum,

taa nakŋ kɛn naade lee dooy jeege se lɛ, dooyde ute nakŋ kɛn jikilimge lee tɛɗ se sum.‡»

¹⁰ Gɔtn se Isa ɗaŋo jee dɛnge ɔɔ deekden ɔɔ: «Uɗki bia ɔɔ 'booyki ɓɛɛ!¹¹ Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se, nakŋ kɛn naan ɔs jaay booy maakiŋ ki se eyo, num gaŋ nakŋ kɛn naan saapiŋa ɔɔ teec jig eyo taariŋ ki se ɓo, tujina.»¹² Gaŋ gɔtn se jee mɛtn Isa ki ɓaado ɔŋina ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga ɗaamo?»¹³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Kaaggen paacŋ Bubum maakŋ raa ki ɓo duubden ey se, j'utu j'aden tɔɔɗn naatnŋ.¹⁴ ɔndeeki naade se jee kaam-tɔɔkge ɔɔ tɔɔɗjee kaam-tɔɔkge. Kɛn debm kaam-tɔɔko jaay tɔɔɗ naapiŋ se, naaden di paac se 'si maakŋ gɔɔ ki!»

¹⁵ Gɔtn se Pɛr tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn kaal naagŋ taar se.»¹⁶ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki mɛtiŋ ey ne?¹⁷ Naase 'jeelki ey la nakŋ kɛn debkilimi ɔs paac jaay ɓɔɔy ɓaa maakiŋ ki se, tɛɗga num, naan ɓaa naamiŋ ci naagŋ boog ki naatn.¹⁸ Num gaŋ nakŋ iino saapiŋ ki jaay teecga taariŋ ki se ɓo, kɛn tuj debkilimi naan Raa ki.¹⁹ Saapgen jig ey paac se iino maak ki. Kɛse ɓo kɛn ɔl jeege tɔɔl jeege, lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ, lee ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, ɓoogo, taad taargen mɛt ki eyo ro jeege tu ɔɔ naaj jeege.²⁰ Kɛse ɓo nakŋ kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num kɛn ɓaa ɓaa kɔsɔ jaay tug te ji ey kic num, an kɔŋ tujŋ naan Raa ki eyo.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakiŋ do Isa ki (Mk 7.24-30)

* 15:4 Aak Ekz 20.12 ɔɔ Dt 5.16. † 15:4 Aak Ekz 21.17. ‡ 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara 6o Isa taad taa Parizige.

²¹ Isa iin ñ gōtn se, ð ðaa taa naan ken Tir ute gen Sidōñ ki. ²² Gōtn se mēnda kalan mēnd *Kanan ing taa naan ken se ðaado ñ Isa ð baag tōy metin ki ð: «Ejum dom ki Meluma *Goon Daud! Goonum mēnda se ðk kōñ sitan ð sitan se dabarin ðena.» ²³ Gan Isa terlin taar eyo. Jee metin ki iiko cēñ ki ð ðeekin ð: «Mēnd se 'tuurin naatn, taa naan le tōy ñ eyo ð ðk metjege tak kaam mōatn.» ²⁴ Isa terlden ð: «Maam se, Raa olumo taa gaan *Israēlge iigga kiig aan gōo gaan baatge se.» ²⁵ Gan mēnda se ðaado erg naanin ki ð ðeekin ð: «Meluma, 'naakuma!» ²⁶ Isa terlin ð: «Met ki eyo ken gaange ð ðerēñ te ey sum ðo k'tōsn kēdn kōsn se gaan besge tu.» ²⁷ Mēnda terlin ð: «Meluma, taari met ki, naño gaan besge kic ðo ð kōsge si metn tabil mēdege tu.» ²⁸ Gan Isa terlin ð: «Mēnda, naai se aalga maaki paac dom ki! Ñ Raa ai kēdn nakñ maaki jea.» Ñ kaad ken se sum ðo goonin se ñ lapi.

Isa ed lapi jee kōñge tu ðena
(Mk 7.31-37)

²⁹ Isa iin gōtn se ð ðaa taa baar ken k'danin Galile. Ñ gōtn se naan ook ðaa ing do kōs ki. ³⁰ Dōal jeege ðena ðaado ñina. Naade ðaado ute jee cēkēdge, jee kaam-tōkge, jee ðukurge, jee ñ taad taar eyo ute jee kōñdegen kuuy kic ðena. Naade ðaandeno naan Isa ki ð naan edden lapi. ³¹ Gōtn se dōal jeege se jaay aak nakñ se, paac ðo ðkden taad eyo, ken naade jaay aak jee ñ taad taar eyo baag taada, ð jee ðukurge ñ lapi, jee cēkēdge baaga lee talam talam ð jee kaam-tōkge baaga kaaka. Gōtn se naade *nook Raa gen *Israēl.

Isa ed kōs gaabge tun dupu-ðo
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)

³² Isa danjo jee metin ki ð ðeekden ð: «Jee se maam m'aakde ð m'ējdēnga dode ki, taa naade tēdga ðii mōto ute maama ð ðim kōsde gōtōga. Maam m'ade kōñ naade ðaa te ðode se eyo, ey num naade ðaa baatn dōob ki.» ³³ Jee metin ki ðeekin ð: «Do kōf-ðaar ken ara j'akiro kōñ mappa gay jaay j'aki kēdn jeege tun ðen se kōsn ðerēñ se?» ³⁴ Isa tōnd mēde ð: «Naase ðkki mappa kando?» Naade terlin ð: «J'ok cili ute kenjge seem seem kandum.» ³⁵ Gōtn se Isa ðeek jee ðenge tu ð j'ing naan ki. ³⁶ Naan tōs mappan cili se ute kenjge se jin ki, tōm Raa, dup edin jeege tun metin ki ð jee metin ki nigin jee ðenge tu. ³⁷ Ñ gōtn se jeege paac se ð ðerēñ ute maraadde. Ñ jee metin ki se tōs togñ ðp se, dōoc gōrnō cili. ³⁸ Jeege ð paac se gaabge kalin ki dupu-ðo ð mēndge ute gaange maak ki eyo. ³⁹ Ken Isa jaay ð jee ðenge ðaa sum se, naan ook maakñ markab ki ð ðmb gaan baar ðaa taa naan Magadan* ki.

16

*Parizige ute *Sadusege tōnd metn nakñ-kōðm ade kiin maakñ Raa ki
(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)

¹ Parizige ute Sadusege ðaado ñ Isa. Naade je an goom kōk se tōnd metin ð: «Naaje k'je ajen tēdn nakñ-kōðm ken j'an kaakñ jeel ro ki, ken iinō maakñ *Raa ki.» ² Naan terlden ð: «Ken aanga tēger kaada aki kooc jaay, naase aakki maakñ raa aac aan gōo pōodo se, naase 'taadki ðki gōto 'tēdn jiga. ³ Ñ tanōrin jaay naase aakkiga maakñ raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki ðki: «Jaaki se gōto tēdn jig eyo.» Ute nakgen tēd maakñ raa ki se ðo naase 'jeelki nakgen utu 'tēda. Anum gen ði jaay naase aak 'jeelki nakgen aan ðorse ey se? ⁴ Jee ðarsen jig eyo ð 'tuj ðrmde naan Raa ki se. Naade je ð kaakñ nakñ-kōðm, naño nakñ-kōðm naade an kaakñ jeel ro ki se, tecñ aan gōo ken gen Yunus se sum.» Gōtn se ter Isa iin ñde ð ðaa.

Ñndki kōndō ute dooy gen *Parizige ute gen *Sadusege

* 15:39 Taa naan Magadan se ðorse jeege jeel gōtin eyo le ðaam, 'tēdn Magdala.

⁵ Kɛn jee mɛtn Isa ki jaay gaan ɔmb baar ɓaa jɛŋ kɛn kaam naane se, kɛn naade ɓaa ɓaa se dirigo tɔso te mapp eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ɔɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kɔnd ute ɔrɔm* Parizige ute gɛn Sadusege se!» ⁷ Jee mɛtiŋ ki baag taadn ute naapa ɔɔ: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mappa eyo.» ⁸ Gaŋ Isa se jeelga saapde ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gɛn di jaay naase 'taadki ute naapa ɔɔki: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp ey se?» ⁹ Bɔrse kic naase 'booy ɔkki te ey rɔk la? Naase 'saapinŋi tu, kɛn ute mappa mii sum ɓo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ mɛt kɔɔpiŋ se, naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹⁰ Ɔɔ gɛn mappan cili jaay gaabge dupu-sɔɔ ɔso se, mɛt kɔɔpiŋ se naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹¹ Taar maam m'taadŋen m'ɔɔ: ɔndki kɔnd ute ɔrɔm Parizige ute gɛn Sadusege se, maam m'je m'taad te mappa eyo. Anum gɛn di jaay naase 'booy ɔkumki ey se?» ¹² Gɔtn se jee mɛtn Isa ki se ɓaa booy ɔkga taar Isan taadŋen se taa j'an kɔnd ɓo ute ɔrɔm k'tɛd mappa se eyo, num j'an kɔnd ɓo ute dooy gɛn Parizige ute gɛn Sadusegen lee dooy jeege se.

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɓo *al-Masi
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Kɛn Isa jaay aan taa naan Sezare kɛn gɛn Pilip ki se, naan tɔnd mɛtn jee mɛtiŋ ki ɔɔ: «Gɛn jeege tu num, *Goon Deba se tap ɓo nanja?» ¹⁴ Naade terliŋ ɔɔ: «Jee mɛtiŋge ɔɔ naai Jan-Batist, jee mɛtiŋge ɔɔ naai *Eli, kengen mɛtiŋge ɔɔ naai Jeremi ey lɛ debm taad taar teeco taar Raa kɛn gam.» ¹⁵ Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Gɛn naase ki num, ɔɔki maam tap ɓo m'nanja?» ¹⁶ Simon Pier terliŋ ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zɛɛɛ.» ¹⁷ Gaŋ Isa deekiŋ ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi ɓo taadio mɛtiŋ eyo, num Bubum maakŋ raa ki ɓo taadio taar se. ¹⁸ Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekiŋ ɔɔ *dɛlbɛ* ɔɔ do dɛlɛb kɛn ese ɓo, maam m'kiinŋ *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔɔgiŋ se kic ɓo an kɔŋ tɛdŋ dim eyo. ¹⁹ Maam m'ai kɛdŋ lɛkɛrlɛgen gɛn *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔɔkinga do naan ki se, maakŋ raa kic ɓo Raa dɔɔkinga. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutiŋga do naan ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɓo Raa an tuutu.» ²⁰ Gɔtn se jee mɛtiŋ ki naan aacden kaama ɔɔ taar kɛn naan ɓo al-Masi se ɔɔ j'ɔŋte taadŋ nam ki.

Isa taad ɔɔ naan utu 'kooyo ɔɔ duru

²¹ Naan kɛn se, Isa baag taadŋ jeege tun mɛtiŋ ki tal ɔɔ: «Maam se, bɛɛki num m'ɓaa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa ɓee Yaudge, magal jee tɛdŋ *sɛrke Raage tu, ute jee jeel taadŋ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dɛna, am tɔɔɓ ɔɔ ɓii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.» ²² Pier dan ɓaansinŋ cɛɛs ki ɔɔ baagiŋ mooyo ɔɔ: «Meluma, Raa ai ɓɔɓɔ! Ɔŋ nakŋ se 'kaan doi ki eyo! Ɔŋ Raa ai ɓɔɓɔ!» ²³ Num gaŋ Isa terl aak Pier ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «*Bubm sitange iik naatn cɛɛm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm kɛn Raa je ɔɔ m'an tɛd se ɔɔ saapm naai se gɛn Raa eyo, kɛse saapm jikilimge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ dɪ

²⁴ Ter Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagŋ yonɔ† jaay ɓo am daana. ²⁵ Taa debm je kaajŋ kon se utu an kutu naan Raa ki ɔɔ debm ut kon taa maam se, utu an kaaja. ²⁶ Kɛn debm jaay *duni ute magalinŋ ɓo kaam jin kic num, kɛn naan kutn kon naan Raa ki se, naan an kɔŋ di ro ki? Lɔ debkilimi se kon se, naan an dugiŋ ute dio? ²⁷ Taa naan se ɓo, *Goon Deba utu ade ɓaa maakŋ gaar Bubiŋ ki ute kɔdɪŋge ɔɔ nanja nanja kic ɓo naan an kɛdŋ bɛdɪŋa ro naabiŋ kɛn naan tɛda. ²⁸ Deere, 'booyki bɛɛ m'asen taada: maakŋ jeege tun ɓɔrse utu ara se, mɛtiŋge se kooy ey sum ɓo utu kaakŋ Goon Deba ade ɓaa maakŋ gaariŋ ki.»

* **16:6** Ara se ɔrɔm se je taad ute dooy kɛn Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se. † **16:24** Kɛse je deekiŋ ɔɔ an roi dabara bini kooy taa Isa.

17

Raa ooj ro Isa(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)*

¹ Ken bii mæcɛ jaay deel se, Isa danj Pier, Jak ute gɛnaaŋ Jan. Naade baa do ko ki jɛrlɛ kalde ki. ² Ken naade aan se, gɔtn se Raa ooj tɛrlin roŋa naande ki. Daan kaamin se baa tɛd raap aan gɔɔ kaada ɔɔ kalinge kic baa tɛd raap lak lak aan gɔɔ gɔtn wɔɔɔ. ³ Gɔtn se jee mɛtin ken mɔtɔ se naar aak *Musa ɔɔ *Eli, teec naande ki. Ɔɔ ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Ganj Pier deek Isa ki ɔɔ: «Mɛluma, bæeki num, j'aki king gɔtn ara. Maam m'taal daabge mɔtɔ: kalan naai ki, kalan Musa ki ɔɔ ken kalan Eli ki.» ⁵ Kaad ken naan utu taad taad bɔrt sum bo, gapar wɔɔr gɔtɔ se baado naar deebde bat. Ɔɔ maakŋ gapar ki se k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema ɔɔ naan tɔɔlum jaay maam m'bɛɛr m'ɔɔdɪŋo, 'booy uunki taariŋa!» ⁶ Ken jee mɛtin ki jaay booy taar se, nirlde teece, beere ɔkde se ɔɔ naade taal tooco ɔɔ tɔnd naandege naan ki. ⁷ Isa baado iiko cɛɛde ki ɔɔ jin tuutde ɔɔ deekden ɔɔ: «lin 'daarki! Naase ɔntɛ 'beerki!» ⁸ Ken jee mɛtin ki jaay uun kaamde aak se, ɔɔp Isa kalin ki sum, nam kuuy gɔtɔ. ⁹ Kaad ken naade utu bɔɔyɔ bɔɔy kon se, Isa dejde ɔɔ: «Bɛɛɛ, nakŋ naase aakkiro se, ɔntɛ 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

Jee mɛtn Isa ki tɔnd mɛtin taa *Eli

¹⁰ Ganj jee mɛtn Isa ki tɔnd mɛtin ɔɔ: «Gɛn di jaay jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?» ¹¹ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Deere, Eli utu ade baao ɔɔ naan bo utu tɔnd daapm nakge paac ute doobiŋa. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se lɛ baadoga, nabo jeege jeelin te eyo, tɛdɪŋa nakŋ maakde je don ki. Ɔɔ bin bo *Goon Deba kic naade utu an dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee mɛtin ki se baa booy ɔkga taar Isa taadden se, naan taad ute Jan-Batist.

*Isa ɛd'lapia goon ken ɔk kɔɔŋ puputu**(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)*

¹⁴ Ken Isa ute jee mɛtin ki jaay aan cɛɛ jee denge tu se, gaaba kalan baado ɛrg naan Isa ki, ¹⁵ ɔɔ deekin ɔɔ: «Mɛluma, goonum se ɛjin don ki. Naan se ɔk kɔɔŋ puputu ɔɔ lee dabarin dena, daayum ɔlin naan tooc maakŋ pood ki eylɛ maakŋ maane ki. ¹⁶ Maam m'baansinɔ gɔtn jeege tun mɛti ki, nabo naade ɔŋ ɛdɪŋo te lapi eyo.» ¹⁷ Isa ɛɛp taariŋa ɔɔ deek ɔɔ: «Jee do naan ken bɔrse se, jee naaj taarge ɔɔ jee bæeki eyo. Maam tap bo m'king ute naase bini nun ki? Maam tap bo m'asen sɛrkŋ bini nun ki? Goono se ɔk 'baamsinkiro tu ara!» ¹⁸ Isa aac kaama sitan ken tɛd goono puputu se ɔɔ n'teec naatn ro goon ki se. Ɔɔ kaad ken se sum bo goono se ɔŋ lapia. ¹⁹ Tɛr jee mɛtn Isa ki danj baansin cɛɛs ki ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ: «Gɛn di jaay bo sitan se naaje k'j'ɔŋ k'tuurin te ey se?» ²⁰ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki bæɛ m'asen taada: ken naase jaay ɔkki kaal maakŋ do Raa ki magal aan gɔɔ kaam koobi se num, naase aki deekŋ ko ken ese se ɔɔ iin dɛɛtɛ ɔɔ ko se kiin dɛɛtɛ. Nakŋ jaay asen cir se gɔtɔ.» ²¹ [Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Napar sitan bin se ken naase jaay ɔŋ uunki te *siam gɛn tɔnd mɛtn Raa ey num, naan se 'kɔŋ teec eyo.»]*

Isa taad daala ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ duru

²² Bii kalan jee mɛtn Isa ki tus paac taa naan ken Galile ki ɔɔ gɔtn se, Isa deekden ɔɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji jeege tu. ²³ Naade utu an tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» Ken jee mɛtin ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

Isa ute Pier ɔg miir gɛn *Bee Raa

²⁴ Ken Isa ute jee mɛtin ki jaay aan maakŋ gɛgɛr ken Kaparnayum ki se, jeege lee tɔk gursn miir gɛn Bee Raa se baado ɔŋ Pier ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ: «Mɛlse tap bo, lee ɔg miir taa gɛn

* 17:21 Taargen ara se maakŋ Kitapge tun do dɔkin se, mɛtinge maakde ki se, gɔtɔ.

Bee Raa lóbu gótó?» ²⁵ Piér terlin̄ ð: «Yee naan̄ ógá.» Kén jaay Piér báa been se, Isa bo uun taara deete ð deekin̄ ð: «Gen naai ki num saap ð dí, Simon Piér: gaaringen do naan̄ ki se, kén lee ógden miiri tap bo nan̄ge? Jee maak̄n̄ naan̄dege tu lóbu mértge?» ²⁶ Piér terlin̄ ð: «Mértge.» Isa kic terlin̄ ð: «Kén deer num, gaan naan̄ge se lee óg miiri eyo! ²⁷ Naó, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan̄ se bo Piér, 'báa taa baar ki und kuuyi maan, ð kén̄j kén naai an̄ kók̄n̄ deet deet se, éepin̄ taarína ð kón̄ tamma kalan̄ aas kón̄ḡn̄ miir jeege dio. Uuniña ð 'báa edden taa tól bed̄ gen̄ miir maama ð gen̄ naai.»

18

*Maak̄n̄ *Gaar Raa ki se nan̄a bo tédn̄ magala (Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)*

¹ Kaaf kén se jee metn̄ Isa ki baado óñina ð tond̄ metin̄ ð: «Nan̄a bo 'tédn̄ magal cir jeege paac *maak̄n̄ Gaar Raa ki?» ² Isa dan̄o goon cók̄o baado daar daande ki, ³ ð deekden ð: «'Booyki bée m'asen taada: kén naase 'terlki te maakse te eyo ð 'tédki te rose aan góo gen̄ gaangen seem ey se, naase aki kón̄ kénd̄ maak̄n̄ Gaar Raa ki eyo. ⁴ Taa naan̄ se bo debm jaay óp̄ ron̄ baat aan góo goon cók̄on̄ ese se, naan̄ bo debm 'tédn̄ magal cir jeege paac maak̄n̄ Gaar Raa ki. ⁵ Taa maam jaay, debm ókga goon cók̄o jiga aan góo goon ese se, kése aan góo naan̄ ókum maam mala.»

*Ónte kál genaai maak̄n̄ *kusiñ̄ ki*

⁶ «Gan̄ maak̄n̄ gaange tun seem kén aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ólga deb kalan̄ maak̄n̄ kusiñ̄ ki se, debm kén ólin̄ se óñ̄ béeiki num, j'uuno ko tootn̄ magala ð k'dóokin̄ mindin̄ ki ð j'uun̄ j'undin̄ maak̄n̄ baar kén̄ jerle. ⁷ Jeege do duni ki se utu aden̄ tédn̄ óñ̄ aak eyo taa nakgen kén utu kál jeege maak̄n̄ kusiñ̄ ki se utu 'tédn̄ den̄ aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naó óñ̄o deb kén 'kál jeege maak̄n̄ kusiñ̄ ki se. ⁸ Kén jii ey le jei jaay bo ai kál maak̄n̄ kusiñ̄ ki num, gaan sidden̄ dók̄o. Kén óp̄i jii kalan̄ ey le jei kalan̄ jaay kón̄ kaaja se, bée cir kén 'kinḡ te jige dio ey le jeige dio ð báa maak̄n̄ pood̄ kén gen̄ daayum. ⁹ Kén kaami jaay bo ai káli maak̄n̄ kusiñ̄ ki num, kaami se ód̄ und naata. Kén óp̄i kaami kalan̄ jaay kón̄ *kaajn̄ gen̄ daayum se, bée cir kén 'kinḡ te kaamige dio ð báa maak̄n̄ pood̄ kén gen̄ daayum.»

Metn̄ taar baatn̄ iig jaay j'óñina

¹⁰ «Óndki kóndó gaan seemgen ese se, nam kalan̄ kic bo óñte aakin̄ki aan góo nak̄n̄ cee! Anum 'booyki m'asen taada: kóddegen̄ inḡ cee Bubum ki maak̄n̄ raa ki se, daayum utu aakden̄ dode ki. ¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'baado se taa kaajn̄ jeege iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap bo 'saapin̄ki óki dí? Kén deba jaay ók baatge kaaru ð maakde ki se kén kalan̄ iigga num, baatgen̄ sik-jernan̄-kaar-jernan̄ kuuy se naan̄ ade kón̄ maak̄n̄ ko ki taa 'báa je kén kalan̄ iig kiig se ey la? ¹³ 'Booyki bée m'asen taada: kén naan̄ jaay je óñinga se, naan̄ maakin̄ raapm den̄a do baat kén se cir do kenge tun si-jernan̄-kaar-jernan̄ kén iig te ey se. ¹⁴ Taa naan̄ se bo Bubsen maak̄n̄ raa ki kic num, je ð maak̄n̄ gaange tun seem se, nam kalan̄ tap bo kut eyo.»

'Tédki kaldé naapge tu

¹⁵ «Kén genaai jaay tédiga *kusiña num, 'báa óñin̄ kali ki ð 'mooyina. Kén naan̄ jaay booy uunga taari num, kése naai 'daapinga. ¹⁶ Kén naan̄ jaay baate booy kuun taari se, ók 'terl 'báa óño deb kalan̄ ey le jeege dio taa naan̄ jeege tun dio ey le mótó se bo, ai tédn̄ saadige ð ute naade se bo, naase aki nan̄ taarse†. ¹⁷ Kén jee se jaay naan̄ baate booyde taarde kic num, 'báa 'taadn̄ metn̄ taar se *egliz ki. Ó kén jee egliz ki báa óñin̄ jaay naan̄ baate booy kuun taarde daal num, naai aakin̄ aan góo debm jeel *Raa mal eyo ey le aan góo *debm tók̄n̄ miiri. ¹⁸ 'Booyki bée m'asen taada: nak̄n̄ paac̄n̄ jaay naase 'dóokin̄kiga do

* **18:11** Bersen ara se, maak̄n̄ Kitapge tun do dókin̄ se, metinge maakde ki se, gótó. † **18:16** Aak Dt 19.15.

naanj ki se, maaknj raa kic 6o Raa an dɔɔkɔ. Ɔɔ naknj paacnj jaay naase 'tuutinga do naanj ki ara ki se, maaknj raa ki kic 6o Raa an tuutu.

¹⁹ «'Booyki m'asen taadn daala: do naanj ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan ɔɔ tɔnd metn dim se, naknj naade je se, Bubum ken maaknj raa ki adesinj keda. ²⁰ Deere, taa gɔtn jaay jeege dio ey le mɔtɔ jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

²¹ Ganj Pier baado ɔnj Isa ɔɔ tɔnd metinj ɔɔ: «Meluma, ken genaam jaay tedumga kusina num, m'an tedn kaldɛ met kando? Bin num m'an tedn dɔɔl cili ne?» ²² Isa terlinj ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili met cili.»

Mɛtn taar debm sɛɛ baate tedn kaldɛ genaanj ki

²³ «Taa naanj se 6o 'booyki m'ɔɔ: *maaknj Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tus jee tedn naabinge taa kaaknj sɛɛnj do jeege tu. ²⁴ Ken naanj utu baag baag kaaknj gursinj sum 6o, j'ɔk k'baano ute gaaba kalan ken an kɔgnj gurs dupu-kaar kando kando†. ²⁵ Aan gɔɔ gaabm se ɔk dim naanj an kɔgnj sɛɛnj gɔtɔ dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'duginjki naana, mendina, geninge ɔɔ naknj naanj ɔk paac se, k'dugina ɔɔ gursinj se k'baado k'j'ɔgum sɛɛma.» ²⁶ Gɔtn se gaabm ese se baado ooc metnj jɛnj ki ɔɔ ɛrg naan melinj ki ɔɔ deekinj ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, sɛɛi se paac m'utu m'aisinj kɔgɔ!» ²⁷ Gɔtn se melinj ɛɛjinj donj ki, ɔɔ tɔɔl te sɛɛnj se naata ɔɔ ɔnjinj iinj ɔɔ. ²⁸ Ken gaabm ese jaay teec ɔaa ɔaa se, ɔaa dɔɔd ute medinj kalan ken naade ted naaba kalan. Debm se ɔkoga kɔknj sɛɛnj tamma kaaru\$. Gɔtn se naanj ɔkinj bɔrlinj ki ai karat ɔɔ deekinj ɔɔ: «Ɔgumo sɛɛma!» ²⁹ Gɔtn se medinj se ooc metnj jɛnj ki ɔɔ eeminj nɔɔ metinj ki ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, sɛɛi se maam m'utu m'aisinj kɔgɔ!» ³⁰ Gaabm se baate, ɔk medinj se ɔaa ɔlinj danjay ki kɔr naanj an kɔgnj nanj sɛɛnj se. ³¹ Meddegen k'ted naaba kalan jaay aak naknj ken gaabm ese ted se, naade paac maakde taju ɔɔ ɔaa taad taar se melde ki. ³² Gɔtn se melde se ɔl k'danjo gaabm ese se ɔɔ deekinj ɔɔ: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nɔɔ sum 6o sɛɛige se, maam m'tɔɔlinjino naatn. ³³ Aan gɔɔ maam m'ɛɛji doi ki se, naai kic ɛɛj do medɛi ki ey la!» ³⁴ Ken melinj jaay maakinj tuj se, gaabm se naanj ɔk ɔlinj danjay ki taa j'anj ɔaa dabara bini kɔgnj nanj sɛɛnj se maak ki.» ³⁵ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ken naase jaay debm ɔnj ted te kaldɛ genaanj ki te maakinj paac ey se, Bubum maaknj raa ki kic an tedn kaldɛ ey bin kici.»

19

Isa taad metn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

¹ Ken Isa taad nanj taarinj se, naanj iinj ɔnj Galile ɔɔ ɔaa taa naanj Jude ki, kaam aak jɛnj ool k'danjnj Jordan ken kaam naane. ² Dɔɔl jeege dena ɔk metina ɔɔ gɔtn se naanj edden lapia. ³ *Parizige metinge se baado ɔnj Isa je doobm an goom kɔk se, naade tɔnd metinj ɔɔ: «Deba se, do taar dim ken gay kic 6o, naanj ɔk doobo ken 'piir mendinj la?» ⁴ Isa terlden ɔɔ: «Naase 'dooyinjki te ey la, taar k'raanjino maaknj Kitap ki se? Do kupm met ki se, *Raa Mel Kaala aalo gaaba ute menda, ⁵ ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naanj se 6o gaaba teecnj kɔnj kɔnj te bubina, ɔaa tum te mendina, ɔɔ naaden di se tum tedga daa ro kalan.*» ⁶ Bin se naade se tedga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. Naknj jaay Raa dɔɔkinga dɔɔk se, debkilimi ɔnte tuutina!»

⁷ Parizige tɔnd metinj ɔɔ: «Gen di jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raanj maktubm gen piiri, kedn mendinj ki jaay an piir se?» ⁸ Isa terlden ɔɔ: «Kese taa do-mɔngse 6o, Musa ɔɔdsen doobm piir mendsege. Ey num do kupm met ki se bin eyo. ⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mendinj se, ken mendinj ɛɛs kees gaabge jaayo, ɔɔ ken naanj jaay ɔkga mend kuuy se, naanj se aan gɔɔ debm ɛɛs mend nam.»

† **18:24** Gurs naanj an kɔg se aas gen kɔgnj debm ted naaba gen ɔaara sik-kaar-mii. § **18:28** Gurs naanj an kɔg se aas gen kɔgnj debm ted naaba gen 6ii kaaru. * **19:5** Aak Jɛn 2.24.

¹⁰ Jee metn Isa ki deekiñ ð: «Ken daan gaaba ute menda jaay kingde bin num, naan se ken debm ðk te menda ey kic num bæe kaca!» ¹¹ Isa terlden ð: «Jeege paac se kəŋ booy kəkŋ taar se eyo. Jeegen aŋ booy kək se, jeegen ken Raa eddenga jeele gen booy kəkŋ metn taar se jaayo. ¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gen təkŋ mendge se dena: jee metinge se j'oojde bo rode gətə, jee metinge se le jikilimge bo tedde rode ted gətə, ð kengen metinge se taa taar Raa bo naade baate təkŋ mendge. Debm kəŋ booy kəkŋ taar se num, əŋiŋ aŋ booy kəkə!»

*Isa ðad booro gaange tu
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)*

¹³ Gətn se jeege baano ute gaangen seeme gətn Isa ki taa naan aden tənd jin dode ki ð tənd metn Raa taa naade, nafo jee metiŋ ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Gaŋ Isa deekden ð: «Ōndeki gaangen seeme se ade baa gətum ki, əŋte 'gaasdeki, taa *maakŋ Gaar Raa se gen jeegen tec aan gəð gaangen seeme se.» ¹⁵ Ken naan jaay tənd jin dodege tu aas se, naan iin əŋ gətn se, ð baa.

*Isa ute debm maala
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)*

¹⁶ Gaŋ gaaba kalan baado əŋ Isa ð deekiñ ð: «Debm dooy jeege, bæe maam m'ted jaay am kedn *kaajŋ gen daayum se, ken gay?» ¹⁷ Isa terlin ð: «Gen di 'tənd metum ro nak ken bæe se? Ken bæe se, Raa kalin ki sum. Ken naai jaay 'je 'kəŋ kaajŋ gen daayum num, 'tedn nakŋ ken Raa taad ð gen tēda se.» ¹⁸ Gaaba se deekiñ ð: «Ken gayo?» Isa terlin ð: «Ōnte 'təal nam, əŋte 'keesn mend nam, əŋte 'keesn gaabm nam, əŋte 'boogo, əŋte 'təkŋ taar-kəðə do nam ki, ¹⁹ 'sook koi ki te bubu ki† ð 'je naapi aan gəð ro naai mala.‡»

²⁰ Gaaba se terlin ð: «Nakgen se maam m'lee m'tedino ted paac tap, anum əpum ken gay daala?» ²¹ Isa deekiñ ð: «Ken naai jaay je tedn debm bæe mala mala naan Raa ki num, maali naai ðk paac se, 'baa 'dugin naatn ð gursiŋ se 'nigiŋ jee daayge tu. Ken tedinga bin se, ai toodn kərbətə maakŋ raa ki. Ō naai le, 'baado 'daanuma.» ²² Ken goon kəðə se jaay booy taar ken Isa taadiŋ se, ðk terl baa baa se maakiŋ tuj kasak kasak, taa naan debm nak dena. ²³ Isa deek jeege tun metiŋ ki ð: «'Booyki bæe m'asen taada: debm nak dena se kendiŋ kəðə *maakŋ Gaar Raa ki. ²⁴ M'deek m'dəalsen daala: ken giŋji jaay deel ute bee luppaa se əŋə; nafo debm nak dena jaay 'kend maakŋ Gaar Raa ki se, əŋ cir naan se daala!» ²⁵ Ken jee metiŋ ki jaay booy taar se, ðkden taad eyo deek ð: «Ken bin num naja jaay 'kəŋ kaaja?» ²⁶ Isa uun kaamiŋ aakde ð deekden ð: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se əŋə, num Raa ki se, ne dim əŋiŋ gətə.»

²⁷ Gətn se Pier deek Isa ki ð: «'Booyo, naaje se k'j'əŋoga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap bo j'kəŋ di?» ²⁸ Isa terlden ð: «'Booyki bæe m'asen taada: kaad ken Raa utu tedn nakge paac 'tedn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'king do kaag do ken iin gətn Raa ki ð naasen sik-kaar-di ken lee daanumkiro se, utu aki king do kaag do ken sik-kaar-dio gen kəŋ bəə do taa bee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se. ²⁹ Ō debm jaay əŋə beenge, genaangen gaabge ute kengen mendge, bubina, koŋa, geniŋge ey le maakŋ-gətiŋge taa maam se, nakgen se paac se naan utu aden kəŋ den cir ken naan əŋə, ð 'kəŋ kaajŋ gen daayum. ³⁰ Num maakŋ jeege tun bəse naan ki se, deniŋ utu kəp m məətn. Ō maakŋ jeege tun bəse məətn se, deniŋ utu tedn jee naan ki.»

20

Isa aal naagŋ taara ute mel jinene ð jee tedn naabiŋge

¹ Ter Isa deek daala ð: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gəð mel bee ken iin tanəriŋ nəriŋ je jeege taa aden kə baa tedn naaba maakŋ jineniŋ ki. ² Mel jinene se taad dəək taariŋ ute

† 19:19 Aak Ekz 20.12-16 ð Dt 5.16-20. ‡ 19:19 Aak Lb 19.18.

jee tɛdn naabge se kɛn naade tɛd naaba lekga se, deba kic ɓo naan an kɛdn tamma* kalan kalan. Bin jaay ɓo naan ɔlden maakɲ jinɛniɲ ki. ³ Kɛn aan kaadn mɛs ki se, naan teeco ɓeen ki ɔɲ jeege ing king cɛrɛ. ⁴ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakɲ jinɛnum ki ɔɔ maam m'asen kɔɲ te doobiɲa.» ⁵ Gɔtn se jee tɛdn naabge se iin ɓaa maakɲ jinɛnɛ ki. Kɛn aan katar ki tir se, tɛr naan teeco ɔɔ katar do tɛgɛr ki kic naan teeco. Ɔɔ kɛn naan teeco jaay ɔɲ jeegeen kuuy ing king cɛrɛ daal se, naan ɔlden ɔɔ k'ɓaa tɛdn naaba maakɲ jinɛniɲ ki kici. ⁶ Kɛn aan tɛgɛr se, naan teeco daala ɔɔ ɔɲ jeegeen ing king cɛr se, naan deekden ɔɔ: «Gɛn dɪ jaay naase ing 'lekki cɛr se?» ⁷ Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Nam ajen kuun gɛn naaba ɓo gɔtɔ.» Naan deekden ɔɔ: «Naase kic 'ɓaa 'tɛdki naaba maakɲ jinɛnum ki.» ⁸ Kɛn aan tɛgɛr kaada ɓaa ɓaa kooco se, mɛl jinɛnɛ se deek debm tɛdn naabiɲ ki ɔɔ: «'Baa 'danɔ jee tɛdn naabge se paac ɔɔ nanja nanja kic ɓo ɔɲgin nakiɲ nakiɲa. 'Baag do jeege tun kaam mɔɔtn bini 'kaan do jeege tun kɛn ɓaado deete.» ⁹ Gɔtn se jeegeen jaay baag tɛdn naaba kaam mɔɔtn dɛs se, ɓaado ɔɔ nanja kic ɓo j'ɛdɪɲ tamma kalan kalan. ¹⁰ Kɛn gɛn kɔɲ jeegeen baag naaba deet se, naade saap ɔɔ kaadn naane, naade 'kɔɲ cir naapdege. Naɓo deba kic ɓo ɔɲ tamma kalan kalan sum. ¹¹ Kɛn naade jaay aak ɓedden j'ɛdden se, maakde taarde mooy naan ki dir dir do mɛl ɓee ki se. ¹² Ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Jee se ɓaado kaam mɔɔtn ɔɔ naaba kic ɓo naade tɛd lɛr kalan sum, ɔɔ naai ɔɲɲden aas kaas ute naajen kɛn k'dabar k'lek tɛc maakɲ kaad ki.» ¹³ Ganj mɛl jinɛnɛ se deek deb kalan ki ɔɔ: «Mɛduma, maam m'tuji te dɪm eyo ɔɔ taarje se lɛ k'taad k'tɔɔliɲoga tɔɔlɔ m'ɔɔ kɛn jaay naai 'tɛdn naaba lekga num, m'ai kɔɲ tamma kalan se, naai 'tookoga took ey la? ¹⁴ Ɔɔɓɛrse, ɔk ɓedɪ ɔɔ 'ɓaa ɓei ki. Ɔɔ debm tɛdn naabm baag kaam mɔɔtn se, kɛn maam m'je se maam m'an kɛdn ɓedɪɲ aan gɔɔ gɛn naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakɲ maam m'je ɓo m'an tɛdn ro ki ey la? Lɔɓu do ɓɛɛ kɛn maam m'tɛd se, naai 'maaki ilim ro ki la?» ¹⁶ Taa naan se ɓo Isa deek ɔɔ: «Jeegeen kaam mɔɔtn se, utu tɛdn jeegeen naan ki. Ɔɔ jeegeen naan ki se lɛ, utu kɔɔpm kaam mɔɔtn.»

*Isa taad gɛn k-mɔtɔge tu ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ ade dur daan yoge tu
(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)*

¹⁷ Isa ook ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ kɛn naade ɓaa ɓaa doob ki se, naan danj jee mɛtiɲ sik-kaar-di kalde ki ɔɔ deekden ɔɔ: ¹⁸ «'Booyki, ɓɔɓɛrse naaje k'j'ook k'ɓaaki ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kɔɲ kɔɲ ji *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa. Naade utu an kɔɲɲ ɓɔɔɔɔ don ki ɔɔ an kɔɲ j'an ɓaa tɔɔlɔ. ¹⁹ Naade an kɔɲ kɔɲ ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo mɛtiɲ ki, an tɔnd te mɛɛje jaay an tupm tɔɔl ro kaag ki. Ɔɔ ɓii k-mɔtɔge tu se, naan ade dur daan yoge tu.»

*Jak te gɛnaaɲ Jan konde tɔndde meta gɔtn Isa ki
(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)*

²⁰ Gɔtn se gaan Zebedege ɓaado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tɔnd mɛtiɲa. ²¹ Kɛn Isa aakiɲ se deekiɲ ɔɔ: «Naai tap ɓo 'je dɪ?» Mɛnda se tɛrliɲ ɔɔ: «Ɔɲ gɛnumgen di naani ki se maakɲ gaari ki se, ɔɲ deb kalan 'king do ji daami ki ɔɔ kɛn kalan do ji jeeli ki.» ²² Isa tɛrlden ɔɔ: «Nakɲ naase 'tɔndki mɛta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te mɛtiɲ eyo. *Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kɔɲ kaasn gɛn kaayiɲ la?» Naade tɛrliɲ ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔɲ kaasa.» ²³ Isa deekden ɔɔ: «Deere, kɔɔpm dubarum se naase anki kaayiɲa, naɓo gɛn gɔtn king jaay do ji daamum ki ey lɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Bubum daapiɲga daap malɲge tu.»

²⁴ Kɛn jee mɛtn Isa kɛn sik jaay ɓaa booy taar ese se, naade maakde tuj do gɛnaa naapge tun di se. ²⁵ Ganj gɔtn se Isa danjeno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegeen k'tɔlde gaarge se ing do jeege tu ɔɔ magalgen k'tɔndde se tɛd jeege te taa tɔɔɔɔ. ²⁶ Num naase se ɔɲte 'tɛdki bini. Kɛn maakse ki jaay nam je tɛdn magalse se, ɔɲ ron tɛdn debm kaan naabse. ²⁷ Kɛn maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔɲ ron asen tɛdn ɓulse. ²⁸ Taa *Goon Deba ɓaado

* 20:2 Tamma kalan se aas kɔɲ debm tɛd naaba gɛn ɓii kalan.

se, taa jeege bo an tēdn naab eyo, num naan baado se taa naan bo tēdn naaba jeege tu oo kēdn kon gen dugn do jee dēna.»

Isa ed lapi jee kaam-tōkge tu dio

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ Ken Isa ute jee metin ki jaay teec teec maakn geger ken Jeriko ki se, jeege dēna ok metina. ³⁰ Gōtn se naade on jee kaam-tōkge di ing king jēn doob ki. Ken jee kaam-tōkge se booy jaay oo Isa bo deel deel se, naade baag tōōdn tōoyoo oo: «Mēlje, *Goon Daud ējjen doje ki!» ³¹ Gōtn se jee dēnge uunde kaamde oo deekden oo: «'Doki!» Gan jee kaam-tōkgen se ter tōōd tōoy makon daala oo: «Mēlje, Goon Daud ējjen doje ki!» ³² Gōtn se Isa ok daara, danjeno oo deekden oo: «Naase 'jeki m'asen tēdn dī?» ³³ Naade terlin oo: «Mēlje, on kaamjege 'tōōdn taaka!» ³⁴ Gōtn se Isa ējden dode ki, uun jin tōōdden kaamdege tu oo kaamdege naar tōōd taaka oo naade ok metina.

21

Isa end Jeruzalem ki aan gōo gaarge

(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)

¹ Ken Isa ute jee metin ki jaay aan gōor ute Jeruzalem, cee naan ken k'danin Betpaje do *kōsn olib ki se, gōtn se, maakn jeege tun metin ki se, Isa ol jeege di naaba. ² Naan deekden oo: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se, oo naase aki baa naar kon ko buuru k'dōōkinga dōōkoo ute goonin cēēn ki. Kon se 'tuutinkiro oo naade di paac 'baamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'terlinki oki: Kēse Mēlje bo jede. Oo naan asesin naar konoo naase andekiro 'baa.» ⁴ Nakn se paac jaay aan se taa taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki raanino do dōkin se kaan doobin ki, ken oo: ⁵ *'Deekki jeege tun maakn geger ken Sion* ki oki:*

Aakki, gaarse te baaseno kon,

naan se debm dalul ooko do ko buur ki,

oo do goonin ki ken kon k'lee k'juun daama se.†

⁶ Gōtn se jee metn Isa ki iin baa oo baa tēdin aan gōo ken Isa taadeno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute goonina oo baandeno. Gōtn se naade tōōd taal kal magaldege do buurge tu† se jaay Isa ing do ki. ⁸ Jeege dēna tōōd taal kal magaldege doob ki oo jee metinge gaanjo doomo baado tōmbin doob ki. ⁹ Jee te dēnde paacn daanin se, jee naan ki, jee mōōtn dōob oo:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tēdn bēēn do deb ken baado te ro Mēljege Raa!»

«Ozaana Raa ken raan maakn raa ki!»

¹⁰ Ken Isa jaay end maakn geger ken Jeruzalem ki se, jee maakn geger ki se paac taad gajalan oo taad ute naapa oo: «Naan se tap bo nanja?» ¹¹ Jee dēngen oko metin se terlin oo: «Kēse Isan debm taad taar teeco taar Raa ki, ken iino Nazaret ken taa naan Galile ki.»

Isa tuur te jee lee tēdn zogen daan bōor *Bee Raa ki

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan ken se Isa baa end daan bōor Bee Raa ki oo gōtn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tot tal tuun te tabil jee pelekkn gursge naatn oo tot tal te nakgen jee tēdn zo dēerge lee ting do ki se kici. ¹³ Oo deekden oo: «Taar se k'raaninga raan maakn Kitap ki j'oo: *Bee maam se tēdn bee ken jeege ansum keeme,§* num gan naase 'tēdin ki tēdga gōtn jee boogge!*

* **21:5** Sion se ro Jeruzalem kici. † **21:5** Aak Zak 9.9. ‡ **21:7** Deere maakn Matiye ki se taad oo Isa ook do buur ki ute do goonin ki num maakn Kitapm Mark ki se, 11.2 taad oo Isa se ooko do goon buur ki sum. § **21:13** Aak Eza 56.7. * **21:13** Aak Jer 7.11.

¹⁴ Gətn se jee kaam-təokge ute jee cəkədge ɓaado ɔŋ Isa daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ naan ɛdden lapi. ¹⁵ Kɛn *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage jaay aak nakŋ-kɔɔbgen Isa tɛdo se, ɔɔ booy gaangen jaay tɔɔd tɔɔy daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gətn se naade maakde tuj aak eyo. ¹⁶ Ɔɔ naade taad Isa ki ɔɔ: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dɛy?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Yɛɛ, m'utu m'booyo. Num naase tap ɓo 'dooyiŋki te ey la, taar kɛn Kitap ɔɔ:

*Ute taar gaangen sɛɛmɛ ɔɔ kɛngen k'taacege se ɓo,
naai 'nook roi aan gɔɔ kɛn naai maaki jen ro ki?†»*

¹⁷ Gətn se Isa iin ɔɔnde ɔɔ ɓaa tood naan kɛn Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

¹⁸ Mɛtbeenki tanɔɔriŋ kɛn Isa iin Betani ki jaay ɔk tɛrlo ɓaado ɓaa Jeruzalɛm ki se, naan naam ɓo tɔɔliŋa. ¹⁹ Naan aak ko ba se daar daar cɛɛ doob ki. Naan ɓaado mɛtn ko ba ki se, naɓo ɔŋ kamba sum. Gətn se naan taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naai kooj ey sum!» Ɔɔ gətn se sum ɓo ko ba se naar tuutu. ²⁰ Kɛn jee mɛtiŋ ki jaay aak nakŋ Isa tɛd se, ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Tɛd ɔɔ di jaay ko ba se naar tuut yɔkɔd bin se?» ²¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔɔ ɔkki naaja maakse ki ey se, naase aki kɔŋ tɛdn nakŋ maam m'tɛd do ko ba ki se sum eyo, num aki deekŋ kɔs ki ɔɔki: «Iin ooc maakŋ baar ki» ɔɔ naan 'kiin kooco. ²² Kɛn nakŋ paacŋ naase 'tɔndki mɛta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu aŋki kɔŋɔ.»

Magal Yaudge dem tɔɔŋŋ Isa

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

²³ Isa ɓaado ɛnd daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. Gaŋ *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔɔ magal taa ɓee Yaudge ɓaado ɔŋiŋa ɔɔ tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Naai tap ɓo tɔɔgi se ɔŋiŋo gay jaay ɔli 'tɛd nakgen bin se? Kɛn undi kulu tɛd nakgen se tap ɓo naŋa?» ²⁴ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalaŋ m'je tɔnd mɛtse. Kɛn naase jaay ɔŋ 'tɛrlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm kɛn undum kulu gɛn tɛdn nakgen se. ²⁵ 'Taadumki tu: kɛn ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa lɔɓu jikilinge lɛ?» Naade baag taad ute naapa ɔɔ: «Kɛn k'taadkiga j'ɔɔki: Raa ɓo ɔliŋo lɛ, naan ajeki deekŋ ɔɔ: Gɛn di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶ Kɛn k'deekkiga j'ɔɔki: «Jikilinge ɓo ɔliŋo» lɛ, jee dɛnge ajeki kɔŋ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷ Gətn se naade tɛrl Isa ki ɔɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Tɛr Isa kic deekden ɔɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm kɛn undum kulu gɛn tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naaŋŋ taara ro gaange tu dio

²⁸ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Saapm naase ki num ɔɔki di: gaaba kalaŋ ɔk gaangen gaabge dio. Naan ɓaa ɔŋ gooniŋ deet se ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Goonuma, jaaki se 'ɓaa tɛdo naaba maakŋ jinɛɛ ki.» ²⁹ Gooniŋ tɛrliŋ ɔɔ: «Maam m'ɓaa eyo.» Naan iŋg cɔkɔ se taar naan taad se saapiŋ jig eyo, ɔɔ naan iin ɓaa maakŋ jinɛɛ ki. ³⁰ Tɛr bubde ɓaado ɔŋ gooniŋ kuuy se taadiŋ aan gɔɔ kɛn naan taado gooniŋ kɛn deet se kici. Gooniŋ se tɛrliŋ ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'ɓaa» naɓo gaŋ baate ɓaa. ³¹ Maakŋ gaange tun di se kɛn gay ɓo took uunga taar bubina?» Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: *jee tɔkŋ miirge ute mɛnd kɛɛsn gaabge se, kɛnd *maakŋ Gaar Raa ki dose ki. ³² Deere, Jan-Batist se ɓaado taadsenga doobm gɛn tɛdn nakgen ute doobiŋa, naɓo naase 'tookkiro te taariŋ eyo. Ey num *jee tɔkŋ miirge, ute mɛnd kɛɛsn gaabge se kic ɓo, tookga taariŋa. Gaŋ naase se, kɛn aakdeki naade took taariŋ se kic ɓo, naase 'baate 'tɛrliki maakse ɔɔ ɔŋ 'tookki te taariŋ eyo.»

† 21:16 Aak KKR 8.3.

Isa aal naagŋ taara ute jee tēdn naabgen jig eyo
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

³³ Ter Isa taaddēn ɔɔ: «'Booyki kaal naagŋ taar kuuy daala! Gaaba kalan tēd jinēn bin, iin gurugin te durdur, naan ud gɔɔ do ko ki gen rii koojn binina ɔɔ iin gɔɔ jerle gen king bɔɔbm jinēnina. Gɔtn se maakŋ jinēnin se, naan ɔnin kaam ji jee tēdn naabge tu ɔɔ naan iin baa merte. ³⁴ Ken kaadn kugŋ koojn bin jaay aan se, naan ɔl jee tēdn naabinge se gɔtn jeege tun naan ɔnde jinēnin kaam jide se, taa aŋo kɔkŋ bēdina. ³⁵ Num gan jee ken naan ɔnde jinēnin kaam jin se tɔk jee ken naan ɔldeno se. Deb kalan naade tond dērenina ɔɔ deb kalan kuuy se naade tɔolina ɔɔ ken kuuy kalan se, kic naade tund tɔolin te koa. ³⁶ Ter naan ɔl jee tēdn naabgen kuuy dēn cir jeegen deet se daala, naɔo naade se kic ɔo, naade tēdden bini. ³⁷ Bin num kaam mɔɔtn se naan ɔldeno goonina, taa naan saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookŋ kuun taarina.» ³⁸ Gan ken naade jaay aak goonin se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Naan se ɔo ken bubin ooyga num utu 'tēdn mēl jinēn se! Bin num 'baakiro k'tɔolin ki ɔɔ jinēn se le, ajenki kɔɔpm naajēge tu!» ³⁹ Gɔtn se naade ɔk ɔɔdo goono se maakŋ jinēn ki se naata ɔɔ baa tɔolina.» ⁴⁰ Gɔtn se Isa tond mētdē ɔɔ: «'Booyki mētn taar se: ken mēl jinēn se jaay baadoga num, jee tēdn naabgen maakŋ jinēn ken ese se naan aden tēdn ɔɔ dī?» ⁴¹ Naade terlin ɔɔ: «Jee tēd bēe ey bin se, naan aden kēejŋ dode ki eyo ɔɔ aden tɔol naatn ɔɔ jinēn se le, naan aŋ kēdn ji jeege tun kuuy taa aŋsin kaaka. ɔo ken aanga kaadn koojn bin ki se, jee se aŋo kɔkŋ bēdina.» ⁴² Isa terlden ɔɔ: «Naase 'dooyin ki te ey la taar ken Raa taad maakŋ Kitap ki se ɔɔ:

Ko ken jee kiin beege baatin se, naan se ɔo tēdga ko ken 'gakŋ bea;

kese ɔo naabm Mēljege Raa ɔɔ naajēge tu se j'aakin ki se ɔkjeki taad eyo.†

⁴³ «Taa naan se ɔo 'booyki m'asen taada: *maakŋ Gaar Raa se j'utu j'asesin kɔɔd naatn jise ki ɔɔ Raa utu aŋ kēdin jeege tun aŋga tēdn naabina. ⁴⁴ Nam jaay oocga do ko ken jee kiin beege baatin se le, 'terēe ɔɔ debm ken ko se oocga don ki le, aŋ daala.» ⁴⁵ Num *magal jee tēdn serke Raage tu ute *Parizige booy kaal naagŋ taar ese se, naade baa jeel ɔkga rode ki kaal naagŋ taar se taad ute naade se. ⁴⁶ Gɔtn se naade je doobm aŋ kɔkɔ, naɔo naade beer jee dēnge tu, taa jee dēnge se jeel Isa se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagŋ taara ute jee k'dandē gɔtn kɔs ki bii kɔkŋ mēnd ki
(Lk 14.16-24)

¹ Ter Isa baagden taadn ute kaal naagŋ taara daala ɔɔ: ² «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar ken tēd kɔsɔ dēna bii kɔkŋ mēnd goonin ki. ³ Naan ɔl jee tēdn naabinge taa adē baa dan jeegen k'dandēno gɔtn kɔkŋ mēnd ki se, naɔo jee se baate baado. ⁴ Ter naan ɔl jee tēdn naabgen kuuy baa deek jeege tun k'dandēno se ɔɔ: «Borse kɔsɔ se bēega, kɔs taarunge ute maalungen teer se m'tɔaldēnga. ɔo bēe, kɔsɔ se ooyga, 'baakiro aki kɔsɔ!» ⁵ Naɔo jee se taar se naade an dīm eyo ɔɔ wɔɔk baa naabdege tu. Deb kalan baa maakŋ-gɔtin ki ɔɔ ken kalan baa gɔtn tēdn zo nakin ge tu. ⁶ Jeegen kuuy se kic iin tɔk jee tēdn naabge se dabarde ɔɔ tɔalde naatn. ⁷ Gɔtn se gaarge maakin taarina, ɔl asgaringe gen baa tɔol jeegen tɔolo jee tēdn naabinge se ɔɔ tɔɔcŋ gēgerde se naatn. ⁸ Gɔtn se naan deek jee tēdn naabinge tu ɔɔ: «Kɔsɔ se ooyga, naɔo jeegen k'dandēno se ɔn aasin te gen kɔsn kɔsn ese se eyo. ⁹ 'Baaki gɔtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegen paacŋ naase ɔndekiga ɔo 'dandekiro adē baa gɔtn kɔkŋ mēnd ki se.» ¹⁰ Jee tēdn naabge se baa daan doobge tu ɔɔ dan tuso jeegen naade ɔndeno paac se kaam kalan, ken jee bēe, ken jee bēe eyo; ɔo baandeno maakŋ bee ken jeege utu an kɔsn maak ki se ɔo maakŋ bee se jee ken k'dandēno se baado doocin tal. ¹¹ Gɔtn se gaarge end maakŋ bee ki gen kaakŋ jeegen maak ki se, gan aak deb kalan se uuso kal tec gen jeegen baado gɔtn kɔkŋ mēnd ki se eyo. ¹² Gɔtn se gaarge deekin ɔɔ: «Mēduma, tēd ɔɔ dī jaay naai endo gɔtn ara? Naai le ɔk kal tec aan gɔɔ jeegen baado gɔtn kɔkŋ mēnd ki eyo

† 21:42 Aak KKR 118.22-23.

se.› Num gaabm se ək taar ken an ɛrl eyo. ¹³ Gətn se gaarge deek jee tɛdn naabinge tu ɔ: «Gaabm se, 'dɔɔkinki jinge ute jɛnge ɔ uun undinki naatn maakɲ gət ken ɔɔɔ, ɔ gətn se ɔ gətn naan an tɔɔɔ ɔ an taan naanina.» ¹⁴ Ter Isa deek ɔ: «Deere, *Raa se danja jeege dena, naɔ jeegen naan bɛɛr tɔɔɔdenga tɔɔɔ se baata.»

Mɛtn taar kəgɲ miiri
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gətn se *Parizige ɔaa tus dɔɔk taarde gen goom kəkɲ Isa do taarin ki. ¹⁶ Naade ɔl maakɲ jeege tun mɛtn Parizige tu ute jee *ɛrɔdɛge kandum se gətn Isa ki ɔ naade ɔaa deekin ɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taad taar mɛt ki. ɔɔ doobm Raa se naai 'dooy jeege ute ken mɛt ki ɔ naai lɛ taar jeegen kuuy se naai 'tɛdn naaba ro ki eyo. ¹⁷ Maak-saapm naai ki num, taadjen tu Sezar se j'ɔk doobm j'an kəgɲ miiri lɔɔu gətɔ?» ¹⁸ Num gan Isa se jeel saapden jig ey se deekden ɔ: «Naase se jeegen 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki se. Gen di naase oomumki bin se? ¹⁹ 'Taadumki tu tamman gen kəgɲ miiri se, m'an kaaka.» Gətn se naade uun taadin tamma kalan. ²⁰ Naan tɔnd mɛtde ɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raanin ro ki se tap ɔ gen nanja?» ²¹ Naade terlin ɔ: «Gen Sezar.» Gətn se Isa deekden ɔ: «Ken bin num, nakɲ gen Gaar Sezar se ɛdinki nakinna ɔ gen Raa lɛ ɛdinki nakin kici.» ²² Ken naade jaay booy taar Isa taad se, taar se əkden taad eyo. Gətn se Isa se naade ɔnina ɔ iin ɔaa.

Jee naaj mɛtn taar jeegen ade duru daan yoge tu
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Bii ken se sum ɔ, jeegen k'dandɛ *Sadusege ken taad ɔ jeege ooyga num dur ey sum se ɔaado ɔn Isa ɔ tɔnd mɛtin ɔ: ²⁴ «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taad maakɲ Kitap ki ɔ: ken deba jaay ək mɛnda ɔ ooy ɔn te goon ey se, ɔn genaana kəkɲ mɛndina ɔ koojn mɛtjili genaana ken ooy se. ²⁵ Gan maakjege tu se genaage cili konde kalan. Debm deet deet se ək mɛnda naɔ ooy ooj te goon eyo, ɔ mɛnda se ɔp genaana gɔɔsin ki. ²⁶ Gɔɔsin kic ɔaado ək mɛnd se ɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Ter debm gen k-mɔtɔge tu se kic ɔ ɔaado ək mɛnd se ɔ naan ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb ken gen k-cilige tu. ²⁷ Ken naaden cili se jaay ooy paac se, kaam mɔɔtn se mɛnda se kic ɔaado ooyo. ²⁸ Bin num bii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, maakɲ genaage tun cili se, mɛnd se tap ɔ 'tɛdn mɛnd nanja? Taa naade paac lɛ tək naaminga naam mɛnd se.» ²⁹ Isa terlden ɔ: «Naase se, ɔɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se lɛ 'jeelki eyo ɔ tɔɔgɲ Raa kic lɛ naase ɔndki te mɛtin eyo. ³⁰ Taa bii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se 'təkɲ naap ey sum. Num naade se tecɲ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakɲ raa ki. ³¹ Gen jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakɲ Kitapin ki se, naase 'dooyinki te ey la ken ɔ: ³² *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɔ m'gen *Yakub.* * Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛ.» ³³ Ken jee denge jaay booy taar ken Isa dooyde se, taar se tap ɔ əkden taad eyo.

Kɛse taar magal cir paac maakɲ *Ko Taar Raa ki
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)

³⁴ Ken *Parizige jaay booy ɔ *Sadusege ɔn aasin te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalan se debm jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa, je doobm an goom kəkɲ Isa se, ɔaado tɔnd mɛtin ɔ: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakɲ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se taar gen tɛda ken cirde paac se, ken gay?» ³⁷ Isa terlin ɔ: «*Mɛli Raa se, 'jen ute maaki paac ute roi paac ɔ ute saapi paac.*† ³⁸ Kɛse ɔ taar deet deetn gen tɛda ken cirde paac paac. ³⁹ Ter ken mɛtin ki tecin tec se ken ɔ: *'Je naapi aan gɔɔ ro naai mala.*‡ ⁴⁰ Maakɲ Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don ɔ ɔɔ do taarge tun di ese sum.»

* 22:32 Aak Ekz 3.6. † 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18.

**Al-Masi ute *Daud
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

⁴¹ Aan gɔɔ *Parizige ɛ tusga dey se, Isa tɔnd metde ɔɔ: ⁴² «Gen naase ki num, al-Masi se tap ɔo nanja? Naan tap ɔo goon nanja?» Naade terlin ɔɔ: «Naan se metjil Daud.» ⁴³ Isa deekden ɔɔ: «Num ted ɔɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud danin ɔɔ: Meluma? Ɔo naan mala taadga taad maakɲ Kitap ki ɔɔ:

⁴⁴ *Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:*

'Baado inɲ do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden tedn naai utu 'king dode ki.§

⁴⁵ Ken Daud jaay dan al-Masi ɔɔ Meluma, anum ted ɔɔ di jaay Melin 'tedn goon Daud se?»

⁴⁶ Maakde ki se, nam jaay an terl taara kalan Isa ki kic ɔo gɔtɔ ɔɔ naan ken se mɔɔtn nam tɔnd te metin do taar dim ken kuuy ey sum.

23

*Isa deek ɔɔ j'ɔnd kɔnd ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn taar Raage te *Parizige
(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)*

¹ Isa deek jee denge tu ute jeege tun metin ki ɔɔ: ² «Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage se, naade se ɔo ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki. ³ Ken bin num 'tookdeki taarde ɔɔ 'tedki nakgen paacɲ naade lee taadsen se. Naɔo ɔnten 'tedki aan gɔɔ naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade ɔɲ tedin eyo. ⁴ Naade dɔɔk daam deere ɔɔ tɔnd do jeege tu ɔɔ naade malinge tap ɔo baate kutin te goon jide. ⁵ Naabden naade ted paac se je taa jeege aden kaaka. Ɔo taar Raagen metingen k'raan jaay naade ɔɔsin aan gɔɔ laaye ɔɔ lee dɔɔk do naandege tu ey ɛ keydege tu se, naade tedin magal magal cir gen jeege. Ɔo taa kaldege se, naade tɔɔs ziidin taar ki tedn jerl cir gen jeege*. ⁶ Ken k'dandenga gɔtn kɔs ki se, naade je gɔtn king naan ki. Ɔo ken baaga maakɲ beege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gɔtn king naan ki kici. ⁷ Ken aanga bɔɔr ki kic ɛ, naade je j'aden tedn tɔɔse naade ki ɔo deete ɔɔ je j'aden dan: jee dooy jeege. ⁸ Num naase ɔnten 'kɔnki j'asen dan jee dooy jeege taa naase 'paacki se genaage ɔɔ debm dooyse ɛ kalan sum. ⁹ Do naan ki ara se ɔnten 'dan ki nam ɔɔki: *Bubje*, taa naase ɔkki Bubu kalan sum ɔɔ naan ken inɲ maakɲ raa ki. ¹⁰ Ɔnten 'kɔnki j'asen dan *Debm dooy jeege*, taa naase mel dooyse se *al-Masi kalin ki sum. ¹¹ Debm jaay tedn magala maakse ki se, ɔɲ ron tedn debm tedn naabse. ¹² Taa debm magal ron se utu kɔɔpm baata, ɔɔ debm jaay ɔɔp ron baat se, ron utu kookɲ raan.

¹³ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan gɔɔ jee taadn taar met ki se utu asen tedn ɔɲ aak eyo; taa naase 'gaaski doobm *maakɲ Gaar Raa jeege tu. Ɔo naase mala kic ɛ baate kendki, ɔɔ jeege je kendɛ se ɛ, naase 'gaasdeki doobo. ¹⁴ [Naasen jee taadn tɔɔkɲ metn taar Raage ute Parizigen ken 'tedki rose aan gɔɔ jee taadn taar met ki se utu asen tedn ɔɲ aak eyo! Taa naase ɔski ji mend daayge ɔɔ tɔndki metn *Raa ɔnki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naan se ɔo bɔɔrɔ utu kooɔn dose ki se utu asen tedn ɔɲ aak eyo.]† ¹⁵ Naasen jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken 'tedki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se utu asen tedn ɔɲ aak eyo. Naase 'leeki do barge tu ɔɔ gɔtɔ baa se paac ɔɔ jeki aki tedn jeege 'tedn Yaudge aan gɔɔ naase se ɔo ken naase ɔnkiga deb kalan jaay uunga doobse se, debm se naase 'tedin ki debm aas gen baa maakɲ poof ki met dio cirse naase se.

¹⁶ «Naasen jee kaam-tɔɔkgen jee tɔɔdn jeege utu asen tedn ɔɲ aak eyo! Naase taadki ɔɔki: «Ken nam jaay naam te ro *Bee Raa se ted dim eyo. Num nam jaay naam te ro daabm

§ 22:44 Aak KKR 110.1. * 23:5 Nakɲ naade ted se k'raaninoga raan maakɲ Ko Taar ken Raa edo Musa ki naɔo naade se tedin magal magal ɔɔ jerle taa jeege aden kaaka aan gɔɔ naade ɔo jee daan Raa cir jeege. † 23:14 Bersen ara se, maakɲ Kitapɲ tun do dakin se, metinge maakde ki se, gɔtɔ.

maakŋ Bee Raa ki se, keŋe ʒo ken ɔŋŋ.› ¹⁷ Naase jee kaam-tɔɔkgen jee ɔerlge ara! Ken gay ʒo ɔŋ ciri? Daab lɔbu Bee Raa ken k'ʒaanoga te daab maak ki jaay daabm se, tɛd gen Raa se ne? ¹⁸ Ter naase 'deeki ɔ: <Ken nam jaay naam roŋ te *gɔtn k'j'iin k'daapin gen tɛdn serke do ki se, tɛd dim eyo, num ken naan jaay naam roŋ te nakŋ k'ʒaano do ki gen tɛdn *serke Raa ki se, keŋe ʒo ken ɔŋŋ.› ¹⁹ Jee kaam-tɔɔkge 'taadumki tu: nakŋ k'ʒaano gen tɛdn serke se ʒo cir lɔbu, gɔtn k'j'iin k'daapin gen tɛdn serke ɔ serkŋ k'j'ɔmbinga do ki num, taad ɔ serkŋ se tɛdga gen Raa se ʒo cir ne? ²⁰ Bin num debm jaay naam roŋ te gɔtn k'j'iin daapin gen tɛdn serke do ki se, keŋe naan naam te ro nakgen paacŋ k'ʒaano gen tɛdn serke do ki se kici. ²¹ Debm ken naam roŋ te Bee Raa se, keŋe naan naam roŋ te ro melin Raa ken inŋ maak ki se kici. ²² Debm jaay naam roŋ te maakŋ raa se naan naam roŋ ute kaag do Raa ɔ ute melin ken inŋ do ki.

²³ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔɔ jee taadn taar met ki se, utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Nakgen naase ɔkki seem seem ken 'lee 'tɔmbki maakŋ taadsege tu ken tɛdin nijim se kic ʒo, naase 'lee 'niginŋi gɔɔ kaam sik ɔ ken kaam kalan se ɛdki Raa ki. Naʒo taargen maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo *Musa ken beɛ beɛ tap ʒo, naase aalinŋi maak ki eyo ken taadsen ɔ 'tɛdki nakŋ ute doobiŋa, keɛjŋ do jeege tu ɔ gen tujŋ ɔrm eyo. Keŋe ʒo nakgen, beeki num, anŋi lee tɛda ɔ nakgen ken naase lee gaanɔeki gɔɔ kaam sik jaay ken kalan ɛdki Raa ki se kic ʒo ɔnten 'diriginŋi kici. ²⁴ Jee kaam-tɔɔkgen 'lee tɔɔdki jeege! Naase ɔyŋki maanse te reɛɛ taa bɔtɔr kalan bɔɔy maak ki eyo, gaŋ naase tap ʒo tulŋi ginŋge†.

²⁵ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen 'tɛdn ɔŋ aak eyo! Taa naase 'tugki naagŋ nakgen naase 'lee aayŋi ɔ ɔnŋki se aac walak, num gaŋ maakinŋ tap ʒo, naase 'doocinŋi ute nakgen naase 'ʒoogkiro ɔ 'tujkiro gen jeege. ²⁶ Koɔ Parizi naai se debm kaam-tɔɔkɔ! 'Tug 'daap maakŋ naki ken naai lee aay maak ki se jaay ʒo naaginŋ kic 'tɛdn aak beɛ.

²⁷ «Naase jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Taa naase 'tecki do ʒaadgen k'tɛdden raap kaar kaar aak beɛ kaam ki, gaŋ maakdege dooc te cenŋ jeegeen ooyga kooyo ɔ ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸ Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tɛdki rose jee beɛ, gaŋ maakse dooc te taar met ki eyo ɔ te *kusiŋa.

²⁹ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tɛdki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Naasen 'lee iinŋ 'daapki do ʒaadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiŋa, ɔ jeegeen ken leedo ute ken met ki se, naase 'tamarɔeki do ʒaaddege aak beɛ beɛ. ³⁰ ɔ ter naase 'deekki ɔki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹ Ken bin num naase mala ʒo 'taadki ɔki naase se ʒo metjil jee ken tɔɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³² Ken bin num 'ʒaaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd naninŋi sɔrɔk cir gen naade se.

³³ «Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔ metjil k'mɔrpɔppen ara! Naase aki kɔŋ kaan kɔtn dubar pood ken gen daayum se ɔ di? ³⁴ Taa naan se ʒo 'booyŋi m'deekseni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage. Num jee metinŋe utu adeki tɔɔl ɔ jee metinŋe adeki tupm tɔɔl ro kaag ki, jee metinŋe utu adeki tɔnd te meɛje maakŋ *beɛge tun naase lee tusnki maak ki. ɔ kengen metinŋe adeki tuuru ɔ adeki lee je maakŋ gɛgɛge tu. ³⁵ ɔ jee ken lee ute ken met ken naase tɔɔlɔeki jaay moosde ɔy do naanŋ ki se, ken iinŋo do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'tɔɔlinŋi daan Bee Raa ute *gɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki se asen

† 23:24 Maakŋ nakge tun seem seem ken Yaudge lee yeemde se bɔtɔrɔ se ʒo ken baat cirde ɔ maakŋ daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginŋi se ʒo ken magal cirde.

kooꝑm mindse ki. ³⁶ 'Booyki bæe m'asen taada: moosn jeege k'toalde paac se utu kooꝑm do jeege tun boorse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalem

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic bo, naai bo debm tund tɔɔlde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan gɔɔ ko kɔrɔnj ken lee tus geninge taa bæekj keyin ki tu, naɔo naase l'jeki te eyo. ³⁸ 'Booyki, ken bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuufu. ³⁹ Taa naan se bo 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔnj kaak ey sum, bini kaan kaad ken aki deekj ɔɔki: *Ɔn Mɛlje Raa tɛdn bæɛnɔ do deb ken utu baado ute ro naan!*§»

24

*Isa taad ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an tɔɔkɔ (Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)*

¹ Kaad ken se Isa teecoga naatn maakj Bee Raa ki ɔɔ ken baa baa se, jee metin ki baado ɔnjina taa an taadn Bee Raa ken k'j'iininga aak bæe se. ² Isa terlden ɔɔ: «Bee se paac aakiŋki se jiga daamo? Naɔo 'booyki bæe m'asen taada: bee daar aak bæe se jeege utu an ru nanj tak. Kongen rɛes aak bæe bæe se, utu wɔɔkɔj kalan kalan ɔɔ ko tap bo 'kɔnj toodn do naapiŋ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan ken se, Isa ing do *kɔsn ɔlib ki. Gɔtn se jee metin ki baado ɔnjina ɔɔ tɔnd metin ɔɔ: «'Taadjɛn tu nakgen se 'kaan nunj ki? Ɔɔ naan se 'tɛdn ɔɔ di jaay bo naaje j'an kaakj jeel ro ki gen bii kaani ɔɔ biin dunia an nanj se?» ⁴ Isa terlden ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛn 'dɛrlse!» ⁵ Taa jeege dɛna utu ade baa ute roma ɔɔ nanja kic utu asen taadn ɔɔ: maam bo *al-Masi! Ɔɔ ken naade 'tɛd bin se utu 'dɛrl jeege dɛna. ⁶ Naase utu aki booy gɔtn bɔɔrɔ ɔɔ jeege utu asen kɔɔsn maan bɔɔrɔ, anum bɛrɛ, ɔndki kɔndɔ, ɔntɛn 'bɛerki! Taa nakgen se utu 'kaana, naɔo duni se 'kɔnj nanj ey bɔrtɔ. ⁷ Jee taa naan kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ te taa naan gaar ken kuuy. Maakj naanje tun metin naanja utu 'tea ɔɔ gɔtn metin bo utu tɔɔl jeege. ⁸ Aan gɔɔ mɛnd ken maakiŋ tuuniŋ gen koojo se, nakgen se paac kic bo baaga kaana num, kɛse je taadn ɔɔ dunia ɔɔpɔga gɔɔrɔ.

⁹ «Kaad ken se j'utu j'asen dabar dɛna ɔɔ j'asen tɔɔlɔ. Ɔɔ taa maam se jee do naan ki se paac utu asen kɔɔdn kundu. ¹⁰ Ganj kaad ken se jeege dɛna utu an rɛsn ute kaal maakden do *Raa ki. Naade kutn naapge naan tɔɔgɔge tu ɔɔ tɔɔdn tund naapa. ¹¹ Jee tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, utu ade baa dɛna ɔɔ dɛrl jeege dɛna. ¹² *Kusiŋ se ziidn baa ute naaniŋa ɔɔ jeege dɛna maakjedege utu tɛdn baata do naapge tu. ¹³ Naɔo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔlin ki num, naan se utu 'kɔnj kaaja. ¹⁴ Labar Jigan gen *maakj Gaar Raa ese se j'utu j'an taadn jeege tun do naan ki paac, kɛse tɛdn saada jeege tun baa se paac jaay bo sɔm kaam mɔɔtn duni nanja.»

Dubar ɔnj utu baado

¹⁵ «Naase utu aki kaakj Deb tuj deelga te gɔtin se utu kɛnd king maakj *Bee Raa ki, gɔt ken *salal se, aan gɔɔ debm taad taar teeco taar Raa ki, ronj Daniɛl, taado do dɔkiŋ se. Bin num debm jaay dooy taar ese se n'booy n'ɔkiŋ jiga jaayo! ¹⁶ Kaad ken se ɔnj jee ken ing taa naan Jude ki se, k'j'aaŋ j'ook maakj koge tu. ¹⁷ Debm ing king do bɛɛŋ ki raan se, n'ɔnte bɔɔyo naan ki gen tɔsn nakiŋgen maakj bɛɛŋ ki. ¹⁸ Debm jaay baaga maakj-gɔtin ki kic lɛ, n'ɔnten terlo bɛene gen kuun kaliŋa. ¹⁹ Bii ken se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndege aay kaay si se, aden tɛdn ɔɔnj aak eyo. ²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo ey lɛ *bii sebit ki eyo. ²¹ Kaad ken se jeege utu dabar dɛna ɔɔ dubar

se gɔtn Raa aal dunia tap ɓo nam naam te eyo, ɔ mɔɔtn dubar naan ki jaay 'kɔɔn cir naan ese se gɔtɔ. ²² Num Raa se bii dubar ese se, naan gaanjɔnga duuku taa jeegen naan bɛɛr tɔɔdde se. Ken ɓiigen se jaay naan gaanɗen te duuk ey num, nam 'kɔɔn kaaja tap ɓo gɔtɔ. ²³ Kaad ken se jaay nam taadsenga ɔɔ: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey ɓe taadsen ɔɔ: Naan utu naane! ɔnten 'tookki taariɔa. ²⁴ 'Booyki! Jeegen ken tɛd rode ɔɔ naade ɓo al-Masige ute jeegen tɛd rode ɔɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade ɓaao. Naade utu 'tɛdn nakɔ-kɔɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. ɔ jee ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd se ken naade ɔɔnga doobo num, aden kaan dal kici. ²⁵ 'Booyki! Bɛɛ, taar se ɓe, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Ken k'taadsenga j'ɔɔ: Al-Masi utu do kɔɔf-ɓaar ki naane num, ɔnten ɓaaki. Ey ɓe ken j'ɔɔ: naan utu oom ara! Num ɔnten 'tookki taarde. ²⁷ Taa bii ken *Goon Deba ade ɓaa se tecɔn aan gɔɔ maan aalo kaam kooko wusuk bini dɔɔk te gɔtn kaada toocɔni. ²⁸ Bii kaanum kic tecɔn aan gɔɔ gɔtn daa dim gam ooyga jaay ɓo marlge kic lee ɓɔɔy tus ro ki se.

²⁹ «Ken ɓiigen gen dubarge se jaay naar deelga num, kaada se utu 'tɛdn ilim dib

ɔɔ laapa se ɓe wɔɔr eyo.

K-dijgen maakɔn raa ki ade si naan ki

ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ maakɔn raa ki se utu 'tea.*

³⁰ «Gɔtn se jeege an kaakɔn nakɔn jeel maakɔn raa ki ken taad ɔɔ Goon Deba utu ɓaado ɔɔ jeegen do naan ki paac keem nɔɔ an kaakɔn Goon Deba ade ɓɔɔy maakɔn gapara ki ute tɔɔgɔ Raa ɔɔ gɔtɔ wɔɔr kelɛɔ. ³¹ Pulu 'keem makɔnɔ maakɔn raa ki ɔɔ Goon Deba ade kɔl kɔɔdɔnge taa te 'tusn jee ken naan bɛɛr tɔɔdde mɛtn naan ken kaam ɔɔɔ ɔɔ ken ɔɔng mɛtn raa ken kaam gay gay kici.»

Isa aal naagɔn taara ute ko ba

³² «Naase ɔndki doa te ko ba: ken naan jaay baaga kɔɔdn taa-oomo ɔɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki mɛt-kijiri aanga ɔɔ ɓara ɔɔpɔga gɔɔrɔ. ³³ Bin num naase kic ɓo, ken aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naan aan ɔɔsega gɔɔr kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee duni ken ɓɔrse se 'kooy nan ey sum ɓo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakɔn raa ute do naanɔ se utu 'deele, num taar maam se 'kɔɔn deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se gɔtɔ

³⁶ «Num gan ken gen kaadiɔn ute ɓiɔn *Goon Deba ano ɓaa se, nam tap ɓo jeel eyo. *Kɔɔdn Raage maakɔn raa ki kic ɓe jeel eyo, ɔɔ Goono kic ɓe jeel eyo. Nam jeel ɓiɔn se, gɔtɔ. Ken jeel se, Bubu kalin ki sum. ³⁷ Bii ken Goon Deba ade ɓaa se, 'tecɔn aan gɔɔ nakgen deelo do Noe† ki. ³⁸ Naan ken naane se, kaad ken maan magala ɓɔɔyo gɔɔb te jeege ey ɓɔrt se, jeege ɔɔɔ, aaye, tɔk mɛndge, tɔk gaabge ɔɔ ɔl gɛndege kic ɓo tɔkɔn naapge bini aan bii ken Noe end maakɔn markab ken magala. ³⁹ Gɔtn se jeege se, nakɔn utu kaan dode ki se, naade ɔnd eyo bini maan magala ɓaado gɔɔb tɔɔlde paac. Ken Goon Deba ade ɓaa se kic ɓo 'tecɔn bini. ⁴⁰ Bii ken se gaabge dio tɛd tɛd naaba maakɔn-gɔtde ki se, deb kalan j'an kuunu ɔɔ deb kalan 'kɔɔpɔ. ⁴¹ ɔ mɛndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'an kuunu ɔɔ deb kalan 'kɔɔpɔ. ⁴² ɔngki zɛɛɛ daayum, taa naase kic ɓo 'jeelki eyo ɓiɔn Mɛlse ade ɓaa se. ⁴³ Naase 'jeelki ken mɛl ɓee jaay jeel kaadn debm ɓoogo ano ɓaa nɔɔr num, naan toodn bi eyo ɔɔ kɔɔn debm ɓoogo an tɛɛɛn ɓeen eyo. ⁴⁴ Taa naan se ɓo naase kic 'daapki rose, ɔngki do mɛtɛkse ki, taa Goon Deba jaay ade ɓaa se ɓe, kaad ken naase 'jeelki eyo.»

*Debm tɛdn naabm mɛtɛke ɔɔ tuj ɔrmin eyo
(Lk 12.41-48)*

* 24:29 Aak Eza 13.10 ɔɔ 34.4. † 24:37 Aak Jen koɔn 6-8.

⁴⁵ Isa deek ɔɔ: «Debm tɛdn naabm mɛtɛkɛ ɔɔ tuj ɔrmin ey se kɛn gay? Naan ɔɔ debm kɛn mɛlin ɔnin jee tɛdn naabgen kuuy kaam jin, ɔɔ kɛn aanga kaadin ki num, lee edden kɔsɔ. ⁴⁶ Maak-raapo debm tɛdn naabm kɛn mɛlin aan jaay ɔnin naan utu tɛdin tɛdn naabm kɛn naan ɔninsin kaam jin se. ⁴⁷ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛdn naabm bin se, mɛlin utu an kɔn nakinge paac kaam jin. ⁴⁸ Num gan kɛn naan ɔɔ debm tɛdn naabm jig eyo ɔɔ taad ute maakin ɔɔ: Melum se adɛ kɔn terl yɔkɔf eyo, ⁴⁹ ɔɔ gɔtn se iin baag tɔnd jeengen k'tɛd naaba tɛl se, naan ɔɔ ɔɔ aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gan mɛl gaabm ese se, biin jaay naan ano terl se, naan ɔnd eyo ɔɔ kaad kɛn naan aan kaan kic lɛ, naan saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tɛdn naabm bin se, kɛn mɛlin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔɔ an kɔlin 'dabar ute jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar mɛt ki. ɔɔ gɔtn se ɔɔ gɔtn naade tɔɔyɔ ɔɔ taan naanɔɔ.»

25

Isa aal naagɔ taara gɛn gaan mɛndgen sik

¹ Ter Isa aal naagɔ taara deek ɔɔ: «Maakɔ *Gaar Raa se, naan tec aan gɔɔ gaan mɛndgen sik tɔs lɔɔmpɔɔge ɔɔ teec ɔaa dɔɔdn gaabm ɔaa kɔkɔ mɛnda* . ² Num maakɔ gaan mɛndge tun sik se, jee mii se mɛnd dɛrlge ɔɔ kɛngen kuuy mii se mɛnd mɛtɛkge. ³ Mɛnd dɛrlge se, tɔs ɔaan te lɔɔmpɔɔge ɔk uubu maak ki, naɔo uun te zaadn uubm kuuy ey sum. ⁴ Gan mɛndgen mii mɛnd mɛtɛkge se tɔs ɔaan te lɔɔmpɔɔge ɔk uubu maak ki ɔɔ ter ɔk maakɔ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan gɔɔ gaabm mɛnda lɛ aan yɔkɔf ey dey se, gaan mɛndgen se bi ɔaa tɔalde ɔɔ naade paac tood bia. ⁶ Kɛn aan daan ɔee se k'booy nam baag taadn makɔn ɔɔ: 'Booyki! Gaabm mɛnda se, ɔɛɛ, aanga. 'Teec ɔaa 'dɔɔdnki! ⁷ Gɔtn se gaan mɛndgen sik se paac iin duru ɔɔ tɔɔc tɔl tɔnd ɔaap lɔɔmpɔɔge. ⁸ Num gan mɛnd dɛrlge se tɔnd mɛtn mɛnd mɛtɛkge se ɔɔ: «Edjekiro uubsege se cɔkɔ, ey num lɔɔmpjege se uubin ɔaa ɔaa naɔa.» ⁹ Gan mɛnd mɛtɛkge se terlden ɔɔ: «A-a, uubu se ajenki kɔn kaasn k'paacki eyo! Naase 'ɔaa 'dugkiro gɔtn jee zoge tu.» ¹⁰ Kaad kɛn mɛnd dɛrlge se iin ɔaa gɛn dugɔ uubu se, gan gaabm mɛnda se iin aana. ɔɔ naan ɔn gaan mɛndgen mɛnd mɛtɛkge se inɔ aak kaak kaamina. Naan ɛnd ute naade maakɔ ɔee mɛnd mɔrɔb ki se ɔɔ kɛn naade jaay ɛnd se, kaam-taara se k'gaasiɔa. ¹¹ Cɔkɔ se, mɛnd dɛrlge se aana ɔɔ baag tɔnd kaam taara deek ɔɔ: Mɛlje, Mɛlje, ɔɔɔjen kaam taara! ¹² Gan naan terlden ɔɔ: 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ɔɛɛ, maam se m'jeelsen eyo.» ¹³ Ter Isa taadden ɔɔ: «Taa naan se ɔo, inɔki zɛɛɛ! Taa bii ute kaadn maam m'ano ɔaa se, naase 'jeelki eyo.»

Isa aal naagɔ taara ute jee tɛdn naabgen mɔɔ (Lk 19.12-27)

¹⁴ «Ter daala, kɛse tec aan gɔɔ debm ɔaa ɔaa mɛrtɛ jaay dan tus jee tɛdn naabinge ɔɔ ɔnden maalin paac se kaam jide. ¹⁵ Deb kalan naan ɛdin gɔkɔl† daab magal magal mii, debm kuuy naan ɛdin gɔkɔl daab magal magal dio, ɔɔ kɛn kuuy naan ɛdin gɔkɔl daab magal kalan. Naɔa kic ɔo naan ɛdin kaam do ron ron, jaay ɔo naan naar iin ɔaa gɔtn mɛrtin ki. ¹⁶ Debm j'ɛdin gɔkɔl daab magal magal mii se, naan naar ɔaa tɛdin oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy mii do ki. ¹⁷ Debm j'ɛdin gɔkɔl daab magal magal di se, naan kic ɔaa tɛdin oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy di do ki. ¹⁸ Naɔo debm kɛn mɛlin ɛdin gɔkɔl daab magal kalan se, naan ɔaa ud gɔɔ duubin naan ki, nam jeel gɔtin eyo. ¹⁹ «Gɔtn mɛrtin ki se, mɛlde se ɔaa inɔgoga den jaay ɔk terl ɔaado. ɔɔ kɛn naan jaay aan se, dan tɔnd mɛtde do gɔkɔl daabge tun magal magal kɛn naan nigdesin se. ²⁰ Debm kɛn j'ɛdin gɔkɔl daab mii se iiko cɛɛn ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Meluma, naai ɛdumo gɔkɔl daab mii ɔɔ maam m'tɛdin ooja kɛn kuuy mii do ki daala.» ²¹ Mɛlin deekin ɔɔ: «Kese jiga. Naai se debm tɛdn naabm bɛɛ ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakɔ maam m'ɛdi cɔkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi

* **25:1** Gaabm ɔaa kɔkɔ mɛnda se, mɛnd naan ɔaa kɔkɔ se maakɔ gaan mɛndge tun sik se eyo. † **25:15** Gɔkɔl se ɔnɔ dena kaam kɔnɔn deba laapa kando kando.

ey se; borse maam m'ai kedn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»
²² Debm ken j'edn gokol daab di se kic iiko ceeñ ki ð ðeeñ ð: «Meluma, naai edumo gokol daab dio ð ð maam m'tedn oojga ken kuuy di do ki daala.»²³ Melin ðeeñ ð: «Kese jiga! Naai se debm tedn naabm bee ð tuj ormi ey se. Ute nakn maam m'edi cok se kic, naai tuj te ormi ey se; borse maam m'ai kedn nakge dena kaam ji. 'Baado 'ted maak-raapo ute maama.»

²⁴ Debm ken j'edn gokol daab kalan se, naan kic iiko ceeñ ki ð ðeeñ ð: «Meluma, maam m'jeele naai se debm aali ðñ. Maakn-gotn naai ðc te ey kic bo, naai oj naai ki ð ð gotn naai duub te ey kic bo, naai oj.»²⁵ Bin num maam se beere okuma. Taa naan se bo gokol daabi ken naai edumsin se, maam m'baa duubiño naan ki ð borse ara ok naki.»²⁶ Gan melin terlin ð: «Naai se debm tedn naabm jig eyo ð debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakn-gotn maam m'ðc te ey kic bo, maam m'oj ð ð gotn maam m'duub te dim ey kic le, maam m'oj maam ki.»²⁷ Bee ki num, gokol daabum se, naai ano kamb maakn ban ki ki; ð kor maam m'ade terl se, m'an kanin am koojn ziidn do ki.²⁸ Gokol daabm jin ki se, uuninki ð ednki deb ken ok gokol daabge sik se.²⁹ Taa, debm ken ok se, j'an kedn do ki, taa nakin an ziidn tedn dena. Num gan debm ok ey se le, ken naan ok cokon se kic bo, j'an kuun naatn.³⁰ Num debm tedn naabm jaay tool ser ey se, ok undnki naatn maakn got ken ðð. O gotn se bo gotn toyo ð gotn taan naan.»

Bii kajn bbor kaam maatn

³¹ Isa ðee ðaala ð: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade booy maakn gaarum ki ute kodumge paac se, maam m'utu m'kinj do kaag do gaarum ki.»³² Jee do naan ki paac tus naanum ki ð ð maam m'aden nigñ aan go ð debm gaam nigñ baatinge ute beñinge se.³³ Baatge se, maam m'aden kol do ji daamum ki ð beñge se le, do ji jeelum ki.³⁴ Gotn se maam gaarge m'ðeeñ jeege tun do ji daamum ki m'ð: «'Baakiro, naasen ken Bubum tedsenga tedn beeñ se; endki maakn gaarin ken naan ðaapsesinga ðap do ðkina, kaad ken naan utu aalo kaal do naan se.»³⁵ Taa maam bo toolumo ð naase edumkiroga kos; maane toolumo ð naase edumkiroga m'aayga; m'ingoga mertε gotse ki ð naase okumkiroga jiga.³⁶ Ken maam met-beere, naase edumkiroga kal kuusu. Ken maam m'kooño naase 'baa aakumkiroga. Ken maam j'okum dangay ki, naase 'baa aakumkiroga.»

³⁷ «Gan jeege tedo nakn ute doobin se utu an terl ð: «Melje, nun ki jaay naaje k'j'aakio naai bo toolio jaay k'j'edio kos se? Ey le ken maane toolio jaay k'j'edio maan kaaye se?»³⁸ Naai ingo mertε gotje ki nun ki jaay naaje k'j'okkio jiga se? Ey le nun ki jaay naaje k'j'aakio naai 'met-beere jaay naaje k'j'edio kal tuusu se?»³⁹ Nun ki jaay naai ooco kooño ey le maakn dangay ki, jaay naaje k'baado k'j'aakkiga se?»⁴⁰ Gotn se gaarge aden terl ð: «'Booyki bee m'asen taada: maakn genaamge tun se debm baat aan go ð ð kic jaay, naase 'tednkiroga bee se, kese go ð 'tednkiro maam ki.»

⁴¹ «Ter gaarge utu ðeeñ jeege tun do ji jeelin ki se ð: «Iikki naatn ceeñ ki ðko, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakn poof ken gen daayum ken Raa tedn gen *Bubm sitange ute kodinge.»⁴² Taa maam bo toolumo ð naase edumkiro te kos eyo; maane toolumo ð naase edumkiro te maan kaay eyo.⁴³ Maam m'ingo mertε gotse ki ð naase dood okumkiro te eyo. Maam met-beere osumo kic bo, naase edumkiro te kal kuus eyo; ken m'oooco kooño ð j'okumo dangay kic bo, naase 'baa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴ «Gan jee do ji jeelin ki utu an terl ð: «Melje, nun ki jaay ken naaje k'j'aaki naai bo toolio, ey le maane toolio, ken mertε, ken met-beere, kooño ey le maakn dangay ki, jaay naaje k'baado k'naaki te ey se?»⁴⁵ Gotn se naan utu aden terl ð: «'Booyki bee m'asen taada: maakn gaange tun seem se, debm baat aan go ð ð kic jaay naase 'tednkiro te bee ey se, kese go ð naase 'tedumkiro te maam ki eyo.»⁴⁶ Jee do ji jeelin ki se utu ba ting maakn dubar ki gen daayum, ð jeege ken ted nakgen ute doobin se le, kan *kaajn gen daayum.»

26

Jee magalge end tel kutn Isa (Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹ Ken Isa jaay dooy jeege aas sum se, naan taad jeege tun metin ki oo: ² «'Jeelki *laa Paak gen Yaudge se oppga bii di sum bo 'kaana oo *Goon Deba se j'utu j'an kəkə kəl ji jeege tu oo naade an baa tupm tōol ro kaag ki.» ³ Gətn se *magal jee tēdn serke Raage tu oo magal taa bee Yaudge tus maakə bee magal debm tēdn serke Raa ki ken ron Kayip se, ⁴ naade tus dōok taarde je doobm an goon kəkə Isa taa an baa tōol. ⁵ Naade taad ute naapa oo: «J'onte kəkəki bii laa ki, ey num jeege kiin gen tēdn taara oo gəto tujū.»

Menda baado ooy itir do Isa ki (Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)

⁶ Kaad ken Isa Betani ki maakə bee Simon ken k'danin debm bikidi se, ⁷ menda kalan baado onina. Naan se ok naka kalan aan gəo k-bəkəl, nakə se ko bo k'cəc k'daapina. K-bəkəl se k'danin *albatir*. Oo itir maak ki se itir salal oo oonoo. Naan baado ooyin do Isa ki, kaad ken Isa ing os kəs. ⁸ Ken jee metin ki jaay aak nakə mend se tēd se, maakde tujū oo baag taadn ute naapa oo: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se? ⁹ Itir se j'an dugin te zo oonoo oo gursin se j'an nigin jee daayge tu.» ¹⁰ Ken Isa jaay booy taarde se, naan deekden oo: «Gen di jaay naase 'tereki mind menda se? Nakə naan tēdum maam ki se, keese nakə jiga. ¹¹ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kə king te naase eyo. ¹² Itir mend ooyum rom ki se, daapunga roma gen kend maakə baad ki. ¹³ Booyki beε, m'asen taada: do naana ute magalin se gətn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar Jiga se, nakə ken mend se jaay tēdum se, jeege paac utu kəsn maanina oo saapm do nak ken naan tēd ese se.»

Judas ut Isa (Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

¹⁴ Ter Judas Iskariot, naan maakə jee metn Isa ken sik-kaar-di se, baa ono *magal jee tēdn serke Raage tu, ¹⁵ oo deekden oo: «Ken maam m'ok m'edsenga Isa num, naase amki kedn dio?» Gətn se naade med edin gurs tamma si-məto. ¹⁶ Naan ken se sum bo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa tēd *laa Paak gen Yaudge ute jee metin ki* (Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)

¹⁷ Bii deet deetn gen laa mappan ok ərom ey se, jee metn Isa ki baado tond metin oo: «Kəsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tēdn kaam gay?» ¹⁸ Isa deekden oo: «'Baaki maakə geger ki, gətn gaab ki kalan bini oo deekin ki oki: «Debm dooyje deek oo beε, kaadin oppga gəo oo naan ute jee metin ki se je baa tēdn laa Paak se bei ki.» ¹⁹ Jee metin ki baa tēdin aan gəo ken Melde taaddeno oo naade baa tēd kəsn gen laa Paak se gətn ese.

Isa taad jeege tun metin ki oo deb kalan utu an kutu

²⁰ Ken aan do teger gəto baa ok jin se, Isa ute jee metin ken sik-kaar-di se baado ing os do tabil ki. ²¹ Kaad ken naade ing os kəs se, Isa deekden oo: «'Booyki beε m'asen taada: maakse ki se, deb kalan utu am kutu.» ²² Gətn se jee metin ki se maakde tuj kasak kasak oo nana nana kic bo baag tond metn Isa oo: «Meluma, lo nakə se tēdn maam le?» ²³ Isa terlden oo: «Debm ken ol jin maakə baay ki ute maam se, naan bo debm utu am kutu. ²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gəo ken *Raa taadno maakə Kitap ki, num gan oon deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic bo beε kaca.» ²⁵ Judas, naan bo debm ken utu kutn Isa se, tond metin oo: «Debm dooyje, lo nakə se tēdn maam le?» Oo Isa terlin oo: «Aan gəo ken naai deekin se.»

Isa edden kəsn taad metn taar yona

²⁶ Kaad kɛn naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jin ki, tɔm Raa ɔ dup ɛdin jeege tun metin ki deekden ɔ: «ɔk ɔski, kɛse roma.» ²⁷ Ter naan uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojn kaagn k'danin bin se jin ki, tɔm Raa ɔ ɛddesina, deekden ɔ: «Paacki se, nanɔ nanɔ kic ɔ k aaye aaye, ²⁸ kɛse moosuma kɛn taad ɔ *Raa dɔɔkga ute naase. Moosn se ɔy taa jee dena, taa Raa aden tɔl *kusiŋdege. ²⁹ 'Booyki m'asen taada: tɔtn ese se, mɔɔtn maam m'kaay ey sum, bini m'baa kaay tɔtn koojn bin kiji ute naase se maakn gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad ɔ Pier utu an baate

³⁰ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec baa ook do *kɔsn ɔlib ki. ³¹ Ken naade utu baa baa sum ɔ, Isa taad jeege tun metin ki ɔ: «Maakn nɔɔr kɛn jaaki se, naase paacki utu amki kaan rɛsɛ. Taa Raa taadga taad maakn Kitapin ki ɔ: *Maam m'utu m'tɔal debm gaam baatge, ɔ baatinge se lɛ utu 'kaan wɔɔkɔ.*» ³² Num kɛn maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana m'asen baa booy taa naan Galile ki.» ³³ Gɔtn se Pier deekin ɔ: «Ken jee meti ki jaay rɛsi paac kic ɔ, maam se m'ai kɔn rɛs eyo!» ³⁴ Isa terlin ɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: maakn nɔɔr kɛn jaaki se, kɔr kɔrɔnjɔ 'kɔɔy ey sum ɔ, naai am 'baatn dɔl mɔtɔ 'deekn ɔ 'jeelum eyo.» ³⁵ Pier deekin ɔ: «Maam se kɛn am kaan te yoa kic ɔ, m'ai baati eyo!» ɔ jee metin kɛn kuuy se kic ɔ paac taad aan gɔɔ gen Pier se.

Isa tɔnd metn Raa Getsemane ki (Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; ɛb 5.7)

³⁶ Gɔtn se Isa ute jeege metin ki aan gɔt kɛn k'danin Getsemane ki se ɔ naan deekden ɔ: «Ingi gɔtn ara, kɔr maam m'kiikn cɔkɔ m'ade baa tɔnd metn Raa se.» ³⁷ Naan ɔk baan ute Pier ɔ gaan Zebedege dio, gɔtn se maakin baag tujɔ ɔ taar maakin ki nan tak. ³⁸ Gɔtn se naan deekden ɔ: «Maam se maakum tujga ɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se ingki gɔtn ara; ɔ ɔnten 'toodki bia, ingki zɛɛɛ ute maama.» ³⁹ Naan iin iik naan ki cɔkɔ se, baa ɛrg ɔnd naanin naan ki ɔ baag tɔnd metn Raa deek ɔ: «Bubuma, kɛn naai 'je num iikum *kɔɔpm dubar se† rom ki naata! Nabo 'ted aan gɔɔ kɛn naai maaki jea, num aan gɔɔ kɛn maam ɔ m'je se eyo.»

⁴⁰ Ken naan ɔk terl baado ɔn jee metin kɛn mɔtɔ se, tood tood bia, ɔ naan deek Pier ki ɔ: «Ler kalan kic ɔ naase ɔn aasin ki te gen king zɛɛɛ te maam ey ne? ⁴¹ Naase ingki zɛɛɛ, 'tɔndki metn Raa, taa naase aki kooon maakn nakn naam ki eyo. Maakn debkilimi se je tedn nakn bɛɛ, nabo daa ron ɔ ɔn aasin eyo.»

⁴² Ter naan ɔk terl gen k-dige iik naan ki cɔkɔ daala ɔ baa tɔnd metn Raa ɔ: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai aasin kiik eyo ɔ kɛn m'an kaay tak num ɔn maakje naai ɔ 'teda!» ⁴³ Ken naan ɔk terlo daal se, baado ɔn jee metin ki tood tood bia ɔ kɛn bi ɔkde se, kaamde kic ɔn aak eyo. ⁴⁴ Isa iin ɔnde kɛn naan iik naan ki cɔkɔ se, naan baag tɔnd metn Raa gen k-mɔtɔge, ɔ maakn tɔnd metin ki se naan ing dɔl taar ese sum. ⁴⁵ Ter naan ɔk terl baado ɔn jee metin ki ɔ deekden ɔ: «Maakn toodn bise ki se naase utu 'tood 'tɔlki tɔl kɔɔrse rɔk la? Bɛɛ, bɛɛga, kaadin aasga ɔ *Goon Deba se j'an kɔkn kɔl ji jee tedn kusiŋge tu. ⁴⁶ Iin ki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkina

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Kaad kɛn Isa utu taad nan te taarin ey sum ɔ, gan maakn jeege tun metin kɛn sik-kaar-di se, debm ron Judas se aana. Naan baado ute dɔl jeege dena metin ki kɛn ɔk gɔrd-jerldege ɔ te sirddege. Jee se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bɛɛ Yaudge ɔ ɔldeno. ⁴⁸ Judas, naan ɔ debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se ɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔ m'kaay ciilin se, kɛse ɔ naana! ɔkin ki.» ⁴⁹ Judas naar baado cɛɛ Isa ki ɔ deekin ɔ: «Debm dooyje, tɔsɛ!» Gɔtn se naan baam ɔkina ɔ aay ciilina.

* **26:31** Aak Zak 13.7. † **26:39** Kɔɔpm ara taadn ute kaadn kɛn naan utu dabara dena do kaag ki aan gɔɔ debm kusina.

⁵⁰ Ɔo Isa ƚerliŋ ɔɔ: «Mɛduma, nakŋ naai 'baado ƚɛda se, 'ƚɛdina.» Gɔtn se jee dengen k'baado ƚɛl se, iij-ɔkina. ⁵¹ Gan kɛn Isa jaay j'ɔkiŋ se, maakŋ jeege tun mɛtiŋ ki se, deb kalan ɔɔdo gɔrd-jerliŋa ɔɔ ɔg gaan te bi debm ƚɛdn naabm magal debm ƚɛdn serke Raa ki. ⁵² Gɔtn se Isa deekiŋ ɔɔ: «Gɔrd-jerli se 'ƚɛrl ɔlin maakŋ saapin ki gɔtiŋ ki. Taa jeegeen tɔɔl jeege ute gɔrd-jerlɛge se, naade j'utu j'aden tɔɔl ute gɔrd-jerlɛge kici. ⁵³ Naai 'jeel ey la, kɛn maam jaay m'tɔndga mɛtn Bubum num, naan am naar naakŋ ute dɔɔl kɔdɛnge sik-kaar-di se? ⁵⁴ Kɛn bin ey num taar Kitap taad se 'kaan doobiŋ ki ɔɔ dɔo?» ⁵⁵ Naan kɛn se Isa deek jee denge tu se ɔɔ: «Naase 'teeckiro ute gɔrd-jerlɛge ɔɔ te sirdsege jaay, 'baamkiro kɔkɔ aan gɔɔ debm boogo se. Ey num bii-raa maam m'lee dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki se, naɔo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo. ⁵⁶ Num gan nakŋ se jaay aan se, taa taar kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔno maakŋ Kitap ki do dɔkiŋ se, 'kaan doobiŋ ki.» Gan gɔtn se, jee mɛtiŋ ki paac baatiŋa ɔɔ aan ɛsiŋa.

*Isa j'ɔk k'baansiŋ naan Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn taarge
(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)*

⁵⁷ Jee ɔko Isa se baansiŋo ɔee Kayip ki, naan ɔo *magal debm ƚɛdn serke Raa ki. Ɔo maakŋ ɔee naan ki se ɔo jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa ɔee Yaudge baado tusn maak ki. ⁵⁸ Pier ɔko mɛtn Isa daande goon dɔkɔ, daaniŋo bini aan daan bɔɔr ɔee magal debm ƚɛdn serke Raa ki. Pier ɛndo ɔaa ing ute jee ƚɛdn naabge, taa kaakŋ nakŋ kɛn utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee ƚɛdn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacŋ jee kaakŋ mɛtn taarge se, naade je tɔl taara do Isa ki taa an kɔkŋ mindiŋ num j'an ɔaa tɔɔlɔ, ⁶⁰ naɔo naade ɔŋ te taar dim eyo. Ey num saadge dɛna baado tɔlin taar-kɔɔɔ doŋ ki taa an kɔkŋ mindiŋa.

Ɔɔkɔ se maakŋ naade ki se jeege di baado, ⁶¹ ɔɔ taad ɔɔ: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado ɔɔ: *Bee Raa se maam m'an tɔɔkŋ naatn ɔɔ maakŋ biige tun mɔtɔ sum ɔo m'an kiiniŋ gɔtiŋ ki.»

⁶² Gɔtn se magal debm ƚɛdn serke Raa ki se iin daara ɔɔ deek Isa ki ɔɔ: «Naai tap ɔo 'ƚerlden taar dim ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?» ⁶³ Gan Isa do dɛk ɔɔ ƚerliŋ taar dim eyo. ƚɛr magal debm ƚɛdn serke Raa ki se taadiŋ daala ɔɔ: «Ute ro Raa zɛɛɛ m'tɔnd mɛti, 'taadjen tu naai ɔo *al-Masi, Goon Raa se la?» ⁶⁴ Isa ƚerliŋ ɔɔ: «Kɛse naai ɔo 'deekiŋa. Naɔo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakŋ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔɔ kɛn naan ade bɔɔy se ade king do gapar ki.» ⁶⁵ Gɔtn se magal debm ƚɛdn serke Raa ki iin nɛɛpm te kaliŋa ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naan naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naase le 'booykiga te bise kɛn naan naaj Raa se. ⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔki di?» Jee dɛn se ƚerliŋ ɔɔ: «Deere, naan se nakiŋ yoa!» ⁶⁷ Gɔtn se naade tupiŋ booro daan-kaamiŋ ki ɔɔ tɔndiŋa. Jee kuuy se tɔndiŋ mɛtn biŋ ki, ⁶⁸ deekiŋ ɔɔ: «Naai al-Masi, debm kɛn taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm kɛn tɔndi se, naja?»

*Pier naaj ɔɔ naan jeel Isa eyo
(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)*

⁶⁹ Naan kɛn se, Pier ɔɔp ing naata daan bɔɔr ki. Gɔtn se mɛnda kalan, mɛnd ƚɛdn naaba, baado ɔŋiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, naai kic ɔo debm Isan kɔd Galile.» ⁷⁰ Gan naan jeege tu paac se, naan naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad se le, maam m'booy m'ɔk mɛtiŋ eyo.» ⁷¹ ƚɛr Pier iin ɔŋ gɔtn se ɔɔ ɔaa ɔaa kaam taa doob kɛn magal se, mɛnd ƚɛdn naabm kuuy aakiŋa ɔɔ deek jeege tun gɔtn ese se ɔɔ: «Bɛɛɛ, gaabm ese kic debm Isan kɔd Nazarɛt se!» ⁷² Gɔtn se Pier baag naaja daala ɔɔ naam taariŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, gaabm se maam m'jeeliŋ eyo!» ⁷³ Kɛn naade jaay ing ɔkɔ se, jeegeen paacŋ ing gɔtn ese se iiko cɛɛŋ ki deekiŋ ɔɔ: «Deer deer, naai se mɛtn naade, taa taari taad se kic ɔo tec gen naade!» ⁷⁴ Gɔtn se Pier baag naam taariŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeeliŋ eyo!» Gan gɔtn se sum ɔo kɔrɔŋjɔ naar ɔɔd ɔɔyɔ. ⁷⁵ Gɔtn se, Pier naar saap do taar kɛn Isa taadiŋo ɔɔ:

«Kor koronjo tooy ey sum bo, naai am baatn dool moto.» Gotn se naan teeco do baag keem gab gab.

27

Isa j'ok k'baansin naan taag ki ron Pilat

(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanoorin noorin se, *magal jee tedn serke Raage tu paac, ute magal taa bee Yaudge tus dook taarde kalan gen taal Isa. ² Gotn se naade ol j'ok k'dook Isa do naade baa edin magal *Romage tu, ron Pilat.

Kooy Judas

(NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm ken ut Isa se, ken naan jaay aak Isa j'okinga gen baa kutu se, gotn se naan niriin teece. Gursn tamman si-moto ken j'edin se, naan ok terl baa edin *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge tu gotin ki. ⁴ Naan deekden do: «Maam se m'tujga naan *Raa ki, ken m'kutn debm ken tuj te dim ey se!» Gan naade terlin do: «'Baa tedn gam naane, kese ojen naaje eyo!» ⁵ Gotn se Judas baa sin te gurs se maakn *Bee Raa ki do naan malin baa aal ooc ooyo. ⁶ Magal jee tedn serke Raage tu tos gursn se do deek do: «Gursn se naaje j'okki doobm jaay j'an ki komb maakn Bee Raa ki eyo, taa gursn se, gursn ut ko debkilimi.» ⁷ Naade tus dook taarde kalan do gursn se naade baa dugn maakn-gotn debm kobm dukulge do maakn-gotn se naade onin gotn duubm mertge. ⁸ Taa naan se bo maakn-gotn se borse kic naade utu danin *Maakn-gotn ut ko debkilimi*. ⁹ Bin bo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Jeremi taadno do dookin se, aanga doobin ki ken do: *Naade took okga tamman si-moto se, kese bo zo ken gaan *Israelge jen ro ki*, ¹⁰ do gursn se naade dugn maakn-gotn debm kob dukulge do kese bo taar *Meljege Raa olum do m'aden taada*.*

Pilat tond metn Isa

(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-19.16)

¹¹ Isa k'j'ok k'baansin naan magal *Romage tu ron Pilat do naan tond metin do: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa terlin do: «Aan goo ken naai 'deekin se.» ¹² Gotn se *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge okin mindina, nabo naan terlden taar dim eyo. ¹³ Gotn se Pilat se deekin do: «Naai 'booy ey la taar naade tali doi ki taa ai kokn mindi se?» ¹⁴ Nabo do taarge tun k'talin don ki se, taar dim tap bo Isa terlin te eyo. Ken magal Romage jaay aakin se paac bo, okin taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak bo, magal *Romage se lee tood tolden tol debm dangay kalan ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad ken se, naade ok debm dangay kalan ken jeege jeelin paac, ron Isan Barabas. ¹⁷ Gotn se Pilat tond metn jee dengen tus se do: «Naase 'jeki m'asen koodn kol nanja: Isan Barabas lobo Isan k'danin *al-Masi se?» ¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ok baano ute Isa se, naade ted ted maak-kilimi bo ron ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gotn kojn boor ki se, mendin olo jeege baado taadin do: «Gaabm ese se naan debm bee do tuj te dim eyo! Bere, onten kol doi maakn taarin ki taa maakn noor ken deel se, maakn nim ki se, maam m'dabarga dena taa naana.»

²⁰ Gan *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge ol metn jee denge do k'tond metn Pilat num aden koodn kol Barabas do Isa se le, k'talin naatn. ²¹ Magal Romage se eep taarin daala do: «Maakn naade ken di se, 'jeki m'asen koodn kol nanja?» Naade terlin do: «Barabasi.» ²² Pilat tond metde do: «Num debm k'danin Isa al-Masi se m'an tedn m'oo di?» Naade paac terlin do: «K'tup k'talin ro kaag ki!» ²³ Pilat tond metde do: «Naan tap

* 27:10 Aak Zak 11.12-13 do Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

60 tujga di?» Ter naade dɔɔb ɔɔy makɔn cir daala ɔɔ: «K'tup k'tɔɔlin ro kaag ki!» ²⁴ Ken Pilat jaay aak naan 'kɔn tɛdn dɪm eyo, ɔɔ jeege ɛ tɔɔy dɔɔk taara ɔn ey se, naan uun maane, tug jin naan jee dɛnge tu ɔɔ deekden ɔɔ: «Yo gaabm se ɔlum maam eyo. Kɛse naase mala aakiŋki!» ²⁵ Jeege paac se tɛrlin ɔɔ: «ɔn moosn naan se ajen kɔɔpm mindje ki ɔɔ mind gɛnjege tu!» ²⁶ Gɔtn se Pilat ɔl k'baa k'j'ɔɔd j'ɔldɛn Barabas. Gaŋ gɛn Isa se, naan ɔl k'j'ɔndin ute mɛɛje ɔɔ ɔk ɔlin ji jeege tu taa j'an baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo mɛtn Isa ki

²⁷ Gɔtn se asgargen gɛn magal *Rɔmɛge ɔk baan te Isa maakŋ ɔee magalde ki maak ki naane, ɔɔ gɔtn se dɔɔl asgarge paac baado tus ɔl guruginɔ. ²⁸ Naade tɔɔdn te kalinge naata ɔɔ uun uusin kal kuuy aac bon†. ²⁹ Ter naade uj daapo jɛkɛ gɛn kɔrɔndɔ baado ɔndin don ki ɔɔ ɛdin naka aan gɔɔ naala ji daamin ki. Gɔtn se naade erg naanin ki ɔɔ tooyin koogo mɛtin ki ɔɔ: «'Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!» ³⁰ Naade tupin ɔoro ron ki ɔɔ uun kaagŋ tec naala se, tɔndin don ki. ³¹ Ken naade tooyin koogo mɛtin ki aas se, naade ɔk ɔɔdn naatn te kal aac bon ken naade uusinɔ se, ɔɔ tuusin kal naange gɔtin ki, jaay ɔk baansin naata taa j'an baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

³² Ken asgarge ɔko Isa teecsinɔ teec naatn maakŋ gɛgɛr ki se, naade dɔɔd ute gaaba kalan kɔd Siren k'danin Simon. Naade ɔkin taa tɔɔgɔ gɛn kuun kaagŋ j'an tupm Isa ro ki. ³³ Naade ɔk baansin gɔt ken k'danin Golgota; Golgota se je deekŋ ɔɔ: gɔtn kaadn do deba. ³⁴ Gɔtn se naade ɛdin n'aay tɔtn koojn bin deep te yɔrlɔ, nabɔ ken Isa jaay uun naamin se, baate kaaye. ³⁵ Ken naade jaay tup tɔɔlo Isa ro kaag ki ɔɔ uun daarin raan se, kalinge se naade tɛdin salatia jaay ɔo niginɔ ɔɔ debm oocinga ɔo uunu uunu. ³⁶ Ter naade inj naan ki gɔtn ese ɔɔ bɔɔb Isa. ³⁷ Naade raan ɔlin kaam don ki mɛtn taar ken naade tɔɔlsin ro ki ɔɔ: Kɛse ɔo Isan, Gaar Yaudge se. ³⁸ Gɔtn se asgarge tup jee ɔoogge dio ro kaagge tu cɛɛ Isa ki se kici, deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki ɔɔ deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki.

³⁹ Jee deel deel gɔtn se jaay daar aakin se, naade siik dode ɔɔ naajina, ⁴⁰ deek ɔɔ: «Naai ɔo ken ɔɔ tɔɔkŋ *Bee Raa ɔɔ an kiin kuuy daan biige tun mɔtɔ se, aaj roi mala. Ken naai jaay Goon Raa num, 'bɔɔyɔ do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Magalgen jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa ɔee Yaudge se kic, tooyin koogo mɛtin ki ɔɔ deek ɔɔ: ⁴² «Jee kuuy se, naan aajdenoga num ɔn aasin gɛn kaajn ro naan malin eyo! Naan Gaar *Israelge dey se, n'ɔɔyɔ naatn ɔorse ro kaag ki ɔɔ naaje j'tookŋ kaal maakje don ki. ⁴³ Naan ɔɔ aal maakin do Raa ki, ɔɔ ken Raa jaay ɔo jen deer num, ɔn ɔorse an kaaja! Taa naan taadga taad ɔɔ: Maam se m'Goon Raa.» ⁴⁴ Jee ɔooggen k'tup tɔɔlde do kaagge tun cɛɛsn Isa ki se kic ɔo naajin bin kici.

Kooy gɛn Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naanja te magalin se gɔtɔ baa tɛd ilim dib bini aan katar do tɛgɛr ki. ⁴⁶ Aan katar do tɛgɛr ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔn ute taar naanina ɔɔ: «Eli, Eli‡, ɛma sabaktani?» Taar se je deekŋ ɔɔ: Raama Raama, naai 'ɛsum gɛn diŒ? ⁴⁷ Maakŋ jeege tun daar gɔtn ese se ken booyin naan taad bin se, jee mɛtinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.» ⁴⁸ Deb kalan naar aan baa uuno naka kalan ken uun maane, ɔlin maakŋ tɔtn koojn bin ken mooyo jaay uun ɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa n'suubu. ⁴⁹ Jee mɛtinge ɔɔp se taad ɔɔ: «ɔnki jaay sɔm j'utu j'an kaaka ken Eli jaay utu ade baa an kaajin se!» ⁵⁰ Gɔtn se Isa ɔɔd ɔɔy makɔnɔ daala ɔɔ ɔn kon teece. ⁵¹ Gɔtn se, kal deer k'gaan maakŋ *Bee Raa se nɛɛpo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea ɔɔ linje tɔp

† 27:28 Kal aac bon j'uusin se kɛse kal gaaringe. ‡ 27:46 Maakŋ kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naanina ken k'danin Aramayik. § 27:46 Aak KKR22.2.

pak pak. ⁵² Taa baadn jeegeen *salal ooyga kooy do dakin se taaf kalde ki oo naade duro daan yoge tu, ⁵³ oo teeco maakn baaddege tu. Oo ken Isa jaay ooy duro se, naade baa end maakn gegere ken salal Jeruzalem ki, oo jeege dena aakdenga. ⁵⁴ Ken bubm asgarge ute asgargen kuuy ken daar baa Isa se, aak naana tea ute nakgen deel paac se, beere okde taaf oo: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'alinga maakn baad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gohn se mendge dena daar dokoo aak Isa. Mendgen se, baago kokn metin taa naan Galile ki oo naade tefino naaba. ⁵⁶ Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup oo ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Ken kaada baa baa kooco se, gaaba kalan debm maala, kof Arimate ron Yusup baado. Naan kic debm maakn jeege tun metn Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se baa on Pilat oo tond metina taa an kon ro Isa se naan an baa kol maakn iib ki. Gohn se Pilat tooko undin kulu oo k'booyinsino. ⁵⁹ Yusup uun ro Isa se oo teelin ute kal duubm kiji. ⁶⁰ Naan uun baa ol aalin maakn iib ken j'on ko sum bo j'ud* k'daapina oo baadn se le kiji, oo dircil aalin ko magal taar ki jaay bo naan baa. ⁶¹ Mari ken iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu inj dok okoo ute taa baada.

Asgarge baab do baadn Isa

⁶² Bii ken Yaudge daap daap rode gen *bii sebit jaay deel se, metbeenki se, *magal jee tefn serke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado on Pilat, ⁶³ oo deekin oo: «Jaamus, naaje k'saap j'onga taar ken debm taar-kooom se taado kaad ken naan utu zee se oo: «Maakn biige tun moto se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.» ⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'baabm taa baada se bini kaan bii k-motoge tu, ey num som jee metin ki se ade baa te an boogo oo taadn jeege tu oo: «Naan duroga daan yoge tu!» Ken bin num taar-kooom naade ted se 'cir ken deete†.» ⁶⁵ Pilat deekden oo: «Naase kic okki asgarge kaam jise. Bin num oldeki asen baabm do baada aan goo ken naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naade baa daap rode gen baabm do baada se, oo ko magal ken naade dircil aalin taa baad ki se, naade gaasn taa baada tak tak tefin nakn kaakn jeele ro ko ken naade gaasin se oo ol asgarge daar baabina.

28

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kor 15.4-7)

¹ Ken *bii sebit jaay deel se, bii dumas ki tanoorin noorin se, Mari ken iino Magdala ki ute Mari ken kuuy se, naade baa gen kaakn taa baada. ² Gohn ese sum bo naana naar te makono oo kodn Meljege booyo maakn raa ki baado dircil ko taa baad ki se oo inj do ki. ³ Naan se ron woor goto aan goo maan aal wusuk wusuk oo kalin kic bo raap lak lak aan goo kuubu. ⁴ Anum asgargen daar baab do baada gohn ese se, ken naade aakin se, beere okde se, rode ook marga jeg jeg oo si naan ki aan goo jee ooyga kooyo. ⁵ Gan *kodn Raa se deek mendge tu se oo: «Naase se, onten 'beerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan ken k'tup k'toolin ro kaag ki se. ⁶ Bere, gohn ara se naan goto! Naan se duroga daan yoge tu aan goo ken naan mala taado. 'Baado aakki gohn ken j'ol j'aalsina. ⁷ 'Naar 'baa 'taadki jeege tun metin ki okki: naan se duroga daan yoge tu oo ondga naana asen baa booy taa naan Galile ki. Gohn naane se bo naase anki 'baa kaaka.» Kese bo taar m'taadseno.

⁸ Ey num mendge beere okdega, nabo maakde raap aak eyo. Naade iin taa baad ki naar aan baa taad labar se jeege tun metn Isa ki. ⁹ Ken naade jaay baa baa se, naade aak Isa naar teeco piris naande ki, deekden oo: «'Tosse ki.» Gohn se, naade iiko ceen ki, baam ok

* 27:60 Yaudge se uf baada maakn koge tu se. † 27:64 Isa ted ron oo naan bo *al-Masi ken utu ade baa. Kese bo taar-kooom ken Yaudge saap oo Isa taad jeege tu deet deet se.

jeŋa ɔ ɛrg naaniŋ ki. ¹⁰ Gɔtn se, Isa taadden ɔ: «Ɔnte 'beerki! 'Baa 'taadki gɛnaamge tu k'baa taa naan Galile ki. Gɔtn naane ɔ, naade utu am kaakŋ te kaamde.»

Magal Yaudge rej asgargen bɔɔb do baada

¹¹ Kaad ken mendgen ese iino taa baad ki jaay ɔk tɛrlo tɛrlɛ aan te ey sum ɔ, gan asgargen jee bɔɔbm do baada se, metinge baa maakŋ gɛgɛr ki, ɔ baa taad *magal jee tɛdn ɛrke Raage tu nakgen deel paac se. ¹² Ken magal jee tɛdn ɛrke Raage tu jaay booy taar se, dan tuso magal taa bee Yaudge. Naade dɔɔk taarde kalan, uun gurs dɛna ɔ ɛd asgarge tu, ¹³ dejde ɔ: «'Baa 'taadki ɔki num: «Nɔɔr kaamje ɔk bi sum ɔ, jee metin ki baado ɔoog ɔɔd uun baansiŋa.» ¹⁴ Ɔ ken taar se jaay oocga bi magal *Rɔmɛge tu kic ɔ, naaje j'an kurl maakiŋa ɔ taar dim tap ɔ 'koocŋ dose ki eyo.» ¹⁵ Gɔtn se asgarge took uun gurs ɔ baa taad jeege tu aan gɔ taar k'dejdeno se. Anum taar se Yaudge paac baa booyiŋa ɔ ɔorse kic ɔ taar se j'utu k'lee k'taadŋ taada.

Isa ɔ jee metin ki naaba

¹⁶ Anum jee metn Isa ken sik-kaar-kalan se, naade iin baa taa naan ken Galile ɔ baa ook do ko ken Isa taadden ɔ k'baa do ki se. ¹⁷ Ken naade jaay aan do ko ki se, gɔtn se naade aak Isa ɔ ɛrg naaniŋ ki. Naɔo maakde ki se, jee metinge maakde naaja. ¹⁸ Gɔtn se, Isa iiko cɛɛde ki ɔ deekden ɔ: «*Raa ɛdumga tɔɔgɔ do nakge tu paac ken maakŋ raa ki ɔ ken do naan ki. ¹⁹ 'Baa 'taadki metjil jeege tun do naan ki se paac ɔ 'tɛddeki naade tɛdn jee metum ki. *'Batizdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰ 'Dooydeki naade tookŋ kuun taar ken maam m'dooyeno paac se ɔ king do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini ɔii ken dunia an nan ro ki.»

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Mark

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Mark raanɔ se, jee kɛn naan raandɛn se, naade paac Yaudge eyo. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn jee kuuy raanɔ se, Labar Jigan kɛn Mark raanɔ se, naan duuk cirde paac. Taa naan se ɓo maakɲ kitapiɲ ki se, naan taad te mɛtn taar Isan utu baat se eyo. Mɛtn taar Isan kɛn lee dooy jeege jɛrl jɛrl se kic ɓo gɔto maakɲ kitapiɲ ki. Num gan j'ɔɲ ɓo mɛtn taargen kɛn naan ɛd lapia ute naajɲ kɛn naan naajo ute jeege se gɔto kaam dena. Ɔo gɔtn mɛtin se, taar kɛn naan taad se, maakɲ labarge tun jiga gɔt kuuy se, gɔto. Mɛtn taar kɛn Mark raanɔ se, taad jeege tu ɔɔ: «Isa se tap ɓo naɲa?» Mark noog jeege cɔkɔ cɔkɔ bini 'jeel kɔkɲ Isa. Gan Isa jaay taad ute ro naan maliɲ se, naan taad ɔɔ naan *Goon Deba*. Ɔo ro goon deba se je taadɲ ɔɔ Raa ɛdɪŋga tɔɔgɔ do nakge tu paac ɔɔ ɣɛn kɔɲɲ ɓɔɔrɔ do jeege tu ɔɔ ɣɛn tɔɔl kusiɲ jeege kici. Ter Goon Deba se je deekɲ ɔɔ Isa se, debkilim mala mala. Kɛse je taadɲ ute nakgen k'jeel mɛtin eyo kɛn taad ro Isa ki ɔɔ do naabiɲ ki. Mark taad jeege tu ɔɔ Isa se naan Goon Raa (koɲ 1.1) ɔɔ do taar tɔɔl taariɲ ki se, naan raan ɔɔ Goon Raa ooy se, k'tup k'tɔɔliɲ ro kaag ki (koɲ 15.39).

*Jan-Batist *batiz jeege
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18)*

¹ Kupm mɛtn Labar Jiga ɣɛn Isa *al-Masi, Goon *Raa. ² Aan gɔɔ kɛn Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki taadno maakɲ Kitapiɲ ki do dɔkiɲ kɛn ɔɔ:

*'Booyo, maam m'ai kɔl debm kaan naabum naani ki
taa ai daapm doobi.*

³ Ter Ezayi deek ɔɔ:

K'booy mind deba taad makɔn do kɔd-baar ki ɔɔ:

'Daapki doobm Mɛljege ɔɔ 'tɛdɪnsiɲki jiga 'toodɲ tal.*

⁴ Debm taad taar teeco taar Raa ki roɲ Ezayi taadɲ se, naan ɓo Jan-Batist. Naan naar teec naan jeege tu do kɔd-baar ki se. Gɔtn se naan taadden ɔɔ: «'Terlki maakse ɔɔ ɔɲ j'asen batizi ɔɔ Raa asen tɔɔl *kusiɲsege.» ⁵ Jee taa naan Jude ki paac ute jee paacɲ iino maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se, naade ɓaado gɔtn Jan ki. Naade tɔɔd mɛtn kusiɲdege naan jeege tu ɔɔ Jan-Batist batizde maakɲ ool magal kɛn k'danɲ Jordan se.

⁶ Jan uuso kal k'daapiɲ ute bɛɛkɲ giɲji ɔɔ dɔɔk maakiɲ te kɔl daara; nakɲ kɔsiɲ iimi ute teeje. ⁷ Naan taad jeege tu ɔɔ: «Debm utu ade ɓaa mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɓo m'aas ɣɛn no tuutiɲ eyo. ⁸ Maam se m'batizsenga ute maane, num gan naan se ɓo utu asen *batizn ute Nirl Salal.»

*Isa k'batizina ɔɔ *Bubm sitange naamina
(Mt 3.13-17, 4.1-11; Lk 3.21-23, 4.1-13)*

⁹ Anum, maakɲ ɓiige tun se, Isa iino maakɲ gɛgɛr kɛn Nazaret, kɛn taa naan Galile ki, ɓaa ɔɲ Jan-Batist ɔɔ Jan *batiziɲ maakɲ ool Jordan ki. ¹⁰ Kɛn Isa jaay teeco naatn maakɲ maane ki sum ɓo, aak maakɲ raa ɔɔd wan ɔɔ *Nirl Raa ɓɔɔyo don ki tec aan gɔɔ deɛɛ. ¹¹ Naan booy mindi taad maakɲ raa ki, deek ɔɔ: «Naai se 'Goon maak-jema, m'bɛɛr m'ɔɔdɔ taa naai 'tɔɔlumi.»

¹² Gɔtn se Nirl Raa naar tɔɔd ɔliɲ do kɔd-baar ki. ¹³ Naan ting ɓii si-sɔɔ do kɔd-baar ki. Maakɲ ɓiige tun se, Bubm sitange ɓaado naamina. Naan inɲ ute daagen maakɲ kaag ki ɔɔ *kɔdɲ Raage ɓaado ɔɲina ɔɔ naade aakiɲ don ki.

* 1:3 Aak Eza 40.3.

Isa bɛɛr tɔɔd jee mɛtin ki sɔɔ

(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15, 5.1-11; Jn 1.35-43)

¹⁴ Kɛn Jan-Batist k'j'ɔkinga dangay ki jaay ɓo Isa iin ɓaa taa naan Galile ki ɔɔ baag wɔɔkɲ Labar Jiga gɛn Raa se jeege tu ¹⁵ ɔɔ: «Kaadin aasga, Gaar Raa se ɓaadoga gɔɔrɔ. 'Tɛrki maakse ɔɔ aalki maakse do Labar kɛn Jiga.»

¹⁶ Kaaf kɛn Isa deel deel taa baar kɛn Galile ki se, aak Simon ute gɛnaan Andre tund tund gɛndɛe maan. Naade se jee toocɲ kɛnjge. ¹⁷ Isa deekden ɔɔ: «'Baakiro 'daanumki! Bɔrse maam m'asen tɛdn naase jee ɓaa 'je jikilimge ade ɓaa doobm Raa ki.» ¹⁸ Naade naar ɔɲ gɛndɛge ɔɔ daaniɲa. ¹⁹ Utu iik naan ki cɔkɔ se, naan aak Jak te gɛnaan Jan; naade se gaan Zebedege inɲ king maakɲ markabɛe ki, daap daap gɛndɛge. ²⁰ Gɔtn se Isa naar danɛ. Naade iin ɔɲ bubɛe Zebede maakɲ markab ki ute jee tɛdn naabinge ɔɔ naade ɓaa mɛtn Isa ki.

Gaaba kalan ɔk kɔɔn sitan

(Mt 8.14-17; Lk 4.31-44; NJKN 10.38)

²¹ Isa end maakɲ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ute jee mɛtin ki. Ɔɔ kɛn *ɓii sebit jaay aan se naan end maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔɔ baag dooy jeege. ²² Jeegen booy taar kɛn naan dooyɛ se, ɔkɛn taad eyo. Taa dooy naan se ɔk tɔɔgɔ ɔɔ tec aan gɔɔ gɛn jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage se eyo. ²³ Maakɲ ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, debm ɔk kɔɔn sitan naar endo gɔtn se ɔɔ ɔɔd ɔɔyɔ, ²⁴ ɔɔ: «Naai Isan Nazaret. Naai tap ɓo naaje j'ɔɲ dɪ ute naai? Naai se 'ɓaado gɛn kutje la? Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal kɛn Raa ɓo ɔlio.» ²⁵ Gaɲ Isa aacin kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab kɛn se!» ²⁶ Gɔtn se sitan baag tiikɲ gaaba se zak zak, ɔɔd ɔɔy makɔɲɔ ɔɔ teec naatn ron ki. ²⁷ Jeege paac taar se ɔkɛn taad eyo ɔɔ naade tɔnd mɛtn naapa ɔɔ: «Kese tap ɓo taar ɔɔ dɪo? Kese dooy kiji ɔɔ naan dooy jeege ute tɔɔgin mala. Naan taad sitange tu ɔɔ sitange kic ɓo tookɲ taariɲa.» ²⁸ Gɔtn se nookin naar eem dɔɔd taa naan Galile ute magaliɲa.

Isa aaj jee kɔɔnge dɛna

²⁹ Kɛn naade iin teec naatn maakɲ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se sum ɓo, Isa ɓaa ɓee Simon te gɛn Andre ki. Jak ɔɔ Jan daaniɲa. ³⁰ Gɔtn se moom Simon mɛnda se kɔɔnɔ, tood tood danal ki, naan ron ɔɲ kɛdɛk. Kɛn Isa jaay aan se, jeege naar taadin taa mɛnd se. ³¹ Naan iik cɛɛɲ ki, ɔk jiɲa, uun daariɲa. Gɔtn se ron kɛn ɔɲg kɛdɛk se tɛrɛc urlu, naan iini ɔɔ baagɛn tɛdn kɔsɔ.

³² Kɛn kaada ooc jaay gɔtɔ tɛd ilim se, jeege baag ɓaano te jee kɔɔnge ute jee ɔk kɔɔn sitange paac. ³³ Jeegen maakɲ gɛgɛr ki se paac tus taa ɓee kɛn ese. ³⁴ Gɔtn se Isa ɛd lapiia jee kɔɔnge tu dɛna ɔɔ kɔɔndege se napanɲ dɛna. Ɔɔ naan tuur sitange dɛna ro jeege tu. Gaɲ sitange se Isa ɔɲden doobo gɛn taadn taar eyo, taa naade se jeeliɲa.

Isa lee taa naan Galile ki

³⁵ Mɛtbeenki tanɔɔriɲ-nɔɔriɲ gɔt utu ilim sum ɓo, Isa iin teec naatn maakɲ naan kɛn se, ɓaa do kɔd-baar ki gɔtɔ kaam kalan. Gɔtn se, naan inɲ eem *Raa. ³⁶ Simon ute mɛdɪnge teec ɓaa lee jeɲa. ³⁷ Kɛn naade jaay ɔɲin se, deekin ɔɔ: «Jeege paac jei jea.»

³⁸ Isa deekden ɔɔ: «K'ɓaaki maakɲ naange tun kuuy kɛn cɛɛs ki cɛɛs ki, m'ɓaa taadn Labar Jiga gɔtn naane kici. Anum, taa naan se ɓo maam m'teecn m'ɓaado se.» ³⁹ Naan lee dɔɔd taa naan Galile ute magaliɲa, taadɛn taar Raa maakɲ *ɓeedege tun kɛn naade lee tusn maak ki ɔɔ naan tuur sitange ro jeege tu.

Isa ɛd lapiia debm bikid ki

(Mt 8.2-4; Lk 5.12-16, 17.12-19)

⁴⁰ Gaaba kalan ɔk kɔɔn bikidɪ ɓaado cɛɛ Isa ki, ɛrg naaniɲ ki, eemiɲ nɔɔ ɔɔ deekin ɔɔ: «Kɛn naai 'je num, ɛdum lapiia taa rom se daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn.» ⁴¹ Isa aakin se, ɛɛjin don ki, ɔljin utiɲa ɔɔ deekin ɔɔ: «Yɛɛ, maam m'jea, ɔɲ roi daapm 'toodn kɔlɔn kɔlɔn!» ⁴² Gɔtn se

sum 6o, gaabm se bikidɪn ɔnɪna ɔɔ ron ɔaap tood kɔlɔn kɔlɔn. ⁴³ Gɔtn se, Isa aaciɪn kaama ɔɔ naar tuurɪna, ⁴⁴ ɔɔ deekiɪn ɔɔ: «'Booy bɛɛ: ɔntɛ ɔaa taadn nam ki. Num gan 'ɔaa 'taad roi *debm tɛdn sɛrke Raa ki ɔɔ ɛd *sɛrke Raa ki aan gɔɔ kɛn *Musa taadɪno maakɪ Kitap ki, taa naai roi ɔaapga toodga kɔlɔn kɔlɔn se. Bin 6o jeege paac 'jeele, naai se ɔnga lapia.»

⁴⁵ Num kɛn gaabm se jaay iin ɔaa se ɔɔ gɔtɔ ɔaa se paac naan baag taadn labar nakɪ aaniɪn don ki se jeege tu. Taa naan se 6o, naan jeege tu se Isa ɔɪ ɛnd te maakɪ gɛgɛr ki eyo, num ɔaa ting do kɔd-baar ki ɔɔ jeege iinɔ gɔtɔ ɔaa se paac, ɔaado ɔɪɪna.

2

Isa ɛd lapi debm k'runɪguy ki (Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)

¹ Kɛn tɛd ɔii kandum se, Isa ɔk tɛrl maakɪ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki, k'booy j'ɔɔ naan utu ɔeene. ² Jeege ɔaado tus dɛna ɛnd dooc maakɪ ɔee se tak, bini aan kaam taar ki kic 6o gɔtɔ gɔtɔ. Gɔtn se Isa taadden taar *Raa. ³ Kaad kɛn Isa utu taad taad ɔɔrt se, jeege ɔaano ute debm k'runɪguy. Daande ki se gaabge ɔɔɔ 6o uuniɔ. ⁴ Taa jeegeɪn dɛn dɛn se, naade ɔɪ ɔaansiɪn te gɔtn Isa ki eyo. Gɔtn ese naade ook do ɔee ki, ud buut do ɔee kɛn Isa iɪg maak ki ɔɔ uun ɔɔɔyo debm k'runɪguy do nakɪ toodiɪn ki. ⁵ Kɛn Isa jaay aak naade aal maakde don ki se, deek debm k'runɪguy ki ɔɔ: «Goonuma, *kusiɪge se, maam m'tɔɔlisiɪga naatn.» ⁶ Gɔtn se jee jeel taadn tɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage kandum utu iɪg gɔtn ese jaay booy taar Isa taad se, naade taad ute maakde ɔɔ: ⁷ «Gaabm se, je taadn ɔɔ dɪo? Naan naaj naaj Raa. Kɛn 'kɔɪ tɔɔl kusiɪn deba se Raa kaliɪn ki sum ey la?» ⁸ Num gan taar naade taad ute maakde se, Isa naar jeelga ɔɔ deekden ɔɔ: «Taa dɪ jaay naase 'taadki ute maakse bin se? ⁹ Gɛn naase ki num, kɛn gay 6o ɔɔɪn ciri: kɛn m'deekɪ debm k'runɪguy ki m'ɔɔ: «Kusiɪge se, maam m'tɔɔlisiɪga naatn» lɔɔu m'deekɪ m'ɔɔ: «Iɪni, uun nakɪ toodi se ɔɔ 'lea» se 6o ɔɔɪn cir lɛ? ¹⁰ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɔɔl kusiɪn jeege do naan ki ara.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɪguy ki ɔɔ: ¹¹ «M'deeki m'ɔɔ: iɪni, uun nakɪ toodi ɔɔ 'ɔaa ɔei ki.» ¹² Gaaba se naar iin uun nakɪ toodiɪna ɔɔ teec naan jeege tun te dɛnde se. Jeegeɪn iɪg aakiɪn se, nakɪ se ɔkden taad eyo. Naade tɔɔm Raa deek ɔɔ: «Nakɪ bin se ɔii kalan j'aak te eyo.»

Isa dan Lɛbi (Mt 9.1-17; Lk 5.27-39)

¹³ Isa ɔk tɛrl jɛɪ baar kɛn Galile ki daala. Jeege dɛna ɔaado ɔɪɪna ɔɔ naan dooyde ute taar Raa. ¹⁴ Kɛn naade deel deel gɔtn ese se, Isa uun kaamiɪn aak Lɛbi goon Alpe, *debm tɔkɪ miiri, iɪg kiɪg gɔtn tɛdn naabiɪn ki. Naan deekiɪn ɔɔ: «Iɪni 'daanuma.» Gɔtn se sum 6o Lɛbi iɪni ɔɔ daaniɪna.

¹⁵ Bii kalan Isa ute jee mɛtiɪn ki iɪg ɔs kɔs ɔee Lɛbi ki se; *jee tɔkɪ miirge dɛna te jee *kusiɪge se ɔaado iɪg ɔs te naade, taa jeege dɛna ɔko mɛtn Isa. ¹⁶ Jee jeel taadn tɔkɪ mɛtn Ko Taar Raagen maakɪ *Parizige tu se aakiɪn naan iɪg ɔs kɔs ute jee kusiɪge ɔɔ te jee tɛdn miirge se, deek jeege tun mɛtiɪn ki ɔɔ: «Aakki tu naan iɪg ɔs kɔs te jee tɔkɪ miirge ute jee kusiɪge!» ¹⁷ Kɛn Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num kɛn jee je daptor se, jee kɔɔɪge. Maam m'ɔaado se gɛn dan jee kɛn saap ɔɔ naade aak bɛɛ naan Raa ki se eyo, num maam m'ɔaado se gɛn jee jeel rode ki, naade jee kusiɪge se.»

*Dooy Isa se tec aan gɔɔ dooy *Parizige eyo*

¹⁸ Bii kalan se jee mɛtn Jan-Batist ki ute Parizige uun kuun *siam. Naade ɔaado tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Jee mɛtn Jan ki ute gɛn Parizige se uun siam; anum gɛn dɪ jaay jee mɛtn naai ki uun ey se?» ¹⁹ Isa tɛrlɛden ɔɔ: «Jeegeɪn ɔaado kɔkɪ mɛnda jaay gaabm mɛnda utu se, naade kuun siam ɔɔ dɪo? Mɛt ki eyo. Naade se kɔɪ kuun siam eyo kɛn mɛl mɛnda jaay

utu te naade se. ²⁰ Num gan bii kalan kaadiñ utu 'kaan se gaabm mendanda j'utu j'an kooñ naata. Kaad ken se jaay bo, medinge se 'kuun siam.

²¹ «'Booyki, nam 'kəŋ kaal kal kiji ro kal ken koono eyo. Ey num kal kiji se an neepm ute kal koono ə gətn neepiñ se 'tedn magal cir ken do dakiña. ²² Ɔə tətn koojñ biñ utu iin kiin se, j'ombiñ maakñ k-leeŋerge tun koono eyo. Ey num tətn koojñ biñ se an dəəbm ute k-leeŋerge se naatn. Tətn se lə 'kəəy naan ki cəre ə k-leeŋerge se lə, 'dəəbm tuju. Num gan bəeki num, tətn koojñ biñ utu iin kiin se, k'j'ombiñ maakñ k-leeŋerge tun kiji.»

*Isa taad taa *6ii sebit
(Mt 12.1-4; Lk 6.1-11)*

²³ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metiñ ki deel maakñ gətn gem ki. Ken naade deel deel se jee metiñ ki baag terecñ do gemge. ²⁴ Ken *Parizige aak nakñ ese se, taad Isa ki ə: «Aaka, jee meti ki təd nakñ ken j'und te kulu gen təd eyo bii sebit ki!» ²⁵ Isa tərlden ə: «Bii kalan naase 'dooyiñki te ey la, nakñ ken *Daud təd ute jeenge kaad ken naade ək nakñ kəs eyo ə bo təəde se? ²⁶ Kaad ken se, Abiatar bo *magal debm tēdn serke Raa ki. Gətn se Daud endo maakñ *kəror magal gen Raa ki, təs mappan j'edinga ked *serke Raa ki se ə əə. Ey num, ken ək dəəbm 'kəs se jee tēdn serkge Raa ki sum. Gan Daud təs ed jeege tun metiñ ki se kici.» ²⁷ Ter Isa deekden daala ə: «Bii sebit se, Raa tēdiñ taa debkilimi ey num debkilimi bo Raa tēdiñ taa bii sebit eyo. ²⁸ Taa naan se bo *Goon Deba se, naan bo Məl gen bii sebit.»

3

Isa ed lapi gaab ken jin ooyga kooyo

¹ Bii kalan Isa baa end maakñ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se daala. Gətn ese, ək gaaba kalan jin ooyga kooyo. ² Jee ing gətn se ənd kaama Isa ki tak, taa naade je an kaaka ken n'kedn lapi gaab ken se *6ii sebit ki num, taa naade an kəkn mindiña. ³ Isa taad gaab ken jin ooyga kooy se ə: «lini, 'daar naan jeege tu.» ⁴ Isa tənd metn jeegen ing aakiñ se ə: «Bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tēdn bəe ləbu, gen tēdn *kusiñ lə? Ɔə əŋ deba num an kaaj, ləbu an təəl lə?» Gan naade se do dek. ⁵ Gətn se Isa uun kaamiñ aak dəəde paac. Naan maakiñ taariñ dode ki ə bəəbde makəŋə. Ute do-məngde se, naade tuj nanjñ maakiñ tak tak. Naan deek gaab ken jin ooyga kooy se ə: «'Sej jii!» Ɔə gaabm se seej jina ə gətn ese sum bo jin əŋ lapi. ⁶ Ken *Parizige jaay teeco maakñ 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki sum se, naade naar baado tus dək taarde ute jee *Erədge taa naade je dəəbm an 'kutn Isa.

*Jeege dena ək metn Isa
(Mt 10.1-15; Lk 6.12-19; NJKN 1.13)*

⁷⁻⁸ Isa iik tək baa te jee metiñ ki jəŋ baar Galile ki. Gətn se jeege dəəə dena əko metiña. Naade se iino taa naan ken Galile. Ken dəəl jeege jaay booy nakgen naan lee təd se, jee metinge iino taa naan Jude ki kengen metinge iino maakñ gəger ken Jeruzalem ki, kengen se iino taa naan Idume ki, ə kengen kuuy se iino jəŋ ool Jordan ken kaam naane ə kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidəŋ ki. Naade baado əŋiña. ⁹ Gətn se naan taad jeege tun metiñ ki ə k'daapiñ markaba kaam jina taa jee denge se an kətn kəl kund eyo. ¹⁰ Isa se edga lapi jee kəŋge tu dena. Taa naan se bo, jeegen paacñ ək kəŋge se baado tooc roŋ ki je an kutn te jide. ¹¹ Ken jee ək kəŋ sitange jaay aakiñ se, naade taal tooc metn jəŋ ki təəd təəy ə: «Naai se Goon *Raa.» ¹² Gan Isa aacden kaama makəŋə ə j'əŋte taadn jeege tu an jeele.

Isa bəer təəd jee kaan naabiŋge sik-kaar-dio

¹³ Gətn se, Isa baa ook do kəs ki ə dan jee ken naan jedə ə naade baado əŋiña. ¹⁴ Maakde ki se naan bəer təəd gaabge sik-kaar-dio, ken naan danjə jee kaan naabiŋge, taa 'king te naana ə aden kəl gen lee taadn taar Raa jeege tu, ¹⁵ ə naan edden təəgə gen tuur sitange.

16 Kесе 60 ro jee sik-kaar-di ken naan beer taddde: Simon naan ondin ron Pier*, 17 Jak te genaan Jan, naade se gaan Zebedege ken Isa dande ute ro Bonerges ken je deekn o: jeegen se tec aan goo raa taata. 18 Kengen kuuy se, Andre, Pilip, Bartelemi, Matiye, Toma, Jak goon Alpe, Tade, Simon debm je kujn naanina, 19 o Judas Iskariot, naan 60 debm utu kutn Isa.

Isa taasinge baano jea
(Mt 12.22-37; Lk 11.14-23)

20 Isa terl baa beene. Gotn se jeege baado tus den daala, bini naan ute jee metin ki se gotn naade 'kən jaay an kos kic 60 goto. 21 Ken taasinge jaay booy bin se, naade je ansin kəkən baa beene, taa naade taad o: «Isa se don biga.»

*Bubm sitange ute Isa taarde baa eyo

22 Jee jeel taadn təkən metn Ko Taar Raagen iino Jeruzalem ki se, naade taad o: «Naan se ok Belzebul†.» O: «Ute Bubm sitange se 60 naan tuur sitange ro jeege tu.» 23 Ken Isa jaay booy taarde se, naan danđeno ceeñ ki o taadden ute kaal naagn taara o: «Bubm sitange jaay tuur ron mala se, an tuur o dio? 24 Ken maakn taa naan gaar ken jeenge taarde ok metn naap ey se, naade 'kən king kalan eyo. 25 Jee maakn bee ki jaay taarde ok metn naap ey se, jil jee se kingde kən baa eyo. 26 Ken Bubm sitange jaay baagga tedn booro ute ro naan malin se bin se naan topga rona, naan se toogin tedn goto o gaarin kic le 'tedn goto.

27 «Ken nam jaay je kend kosn bee debm toog se, debm se naan ok dookinga jaay 60, 'kosn beena. 28 'Booyki bee m'asen taada: *kusiñ ken jikilinge ted paac ute naajn ken naade naaj Raa se kic 60, Raa adesiñ toob. 29 Num gan debm jaay naaj *Nirl Salal se, kusiñ naan se moon Raa ansin toob eyo, anum kusiñ naan se, an ting yemina.» 30 Isa taadden bin se taa naade taadga taada o naan n'ok sitan.

Gena Isage ute konde
(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

31 Gotn se gena Isage ute konde jaay aan se, naade daar naatn ol o k'danđeno Isa. 32 Gotn ese jeege dena ing gurug Isa, k'deekin j'oo: «'Booyo! Koi ute genaigen mendge ute ken gaabge utu naatn, je ai kaaka.» 33 Isa terlden o: «Koyuma ute genaamge se tap 60 nanje?» 34 O naan uun kaamina aak jee ing gurugin se, deek o: «Aakki, jee se 60 koyuma ute genaamge. 35 Taa debm jaay ted nakn Raa maakin jen ro ki se, kese 60 genaam gaaba, ken menda o koyuma.»

4

Kaal naagn taar gen debm kond buru
(Mt 13.1-23; Lk 8.1-15)

1 Ter daala Isa baag dooy jeege taa baar ken Galile ki. Taa jeegen tus ron ki den se 60, olin naan ook ing maakn markab ken do maane ki. O jee ute dende se le, daar do jen baar ki. 2 Gotn se naan dooyden te nakge dena ute doobm kaal naagn taara. Maakn dooyin ki se, naan deekden o: 3 «'Booyki! Deba kalan tos kupina o teec baa kond buru. 4 Num ken naan jaay ond kond buriñ se, kupm metin si jen doob ki o yeelge booy baado naar tuun osin naatn. 5 Kupm metin si do naan ken gotn maakin ok koa. Kupm se naar teeco yokodo taa gotn se, naanin ceere. 6 Num gan ken kaada jaay baag tōngō se, naan lawaka o tuutu, taa gotn se iirin oñ end baa te dok eyo. 7 Kupm metin se si maakn ji kaag ken ok korōndo. Ji kaagn ute korōndin se teepe o aayin taara o bur se, oñ ooj te eyo. 8 Num kupm metin se si do naan ken jiga. Gotn se naan teece, teepe, am tok doa o ok kaama. Do kalan ok kaama bee bee, kengen kuuy ok kaama dena o kengen kuuy se ok kaama den ciri.» 9 Gotn se Isa deekden o: «Debm ok bi booyo num, booy ok taar se!»

* 3:16 Pier se je deekn o: delbe. † 3:22 Belzebul ro kuuy gen Bubm sitange lofu Iblis, naan ken tok mind jeege.

¹⁰ Ken Isa iik tək naatn cεε jee dεnge tu se, jee cεεn ki ute jee mεtin ken sik-kaar-di se tond mεtin εε n'aden taadn tɔɔkɲ mεtn kaal naagɲ taargen se. ¹¹ Naan tεrlɔden εε: «Nakɲ j'ɔyɲga kɔy maakɲ *Gaar Raa ki se, *Raa taadsenga mεtin naase ki. Num gan jee kuuy se taargen se paac, naade booyɲ aan gɔɔ kaal naagɲ taara, ¹² taa naan se ɔo:

Naade aaka nabo εɲ aak εk eyo,

naade booyo nabo εɲ booy εk eyo.

Ken naade booy εkga num, daan naane,

naade tεrlga maakde do Raa ki εε naan aden tɔɔl *kusiɲde.*»

Isa tɔɔk mεtn kaal naagɲ taar gεn debm kɔnd buru

¹³ Gɔtn se, Isa deekden εε: «Kaal naagɲ taar maam m'taadsesiɲ ese se jaay naase 'booy εkiɲki ey se, num kaal naagɲ taar ken kuuy paac se, anki 'booy kɔkɲ εε di? ¹⁴ Debm kɔnd buru se lε tec aan gɔɔ debm taad taar Raa. ¹⁵ Jee mεtiɲge se tec aan gɔɔ kupm ken si jεɲ doob ki se. Ken naade jaay booyga taar Raa se, *Bubm sitange naar ɔaado εεd taar se maakde ki naatn. ¹⁶ Num jee mεtiɲge se, tec aan gɔɔ naan maakiɲ εk koa. Jee se jaay booyga taar Raa se, naar εkiɲ maakde ki ute maak-raapo. ¹⁷ Nabo naade se εɲ εkiɲ tɔɔg eyo, εɲ taar Raa εl iiri maakde ki eyo, taa naade εɲ εɲ te maakde kaam kalan eyo. Ken dubar εɲdεnga ey lε k'baagdεnga dabar gεn taar Raa sum ɔo, naade naar rεsn ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ¹⁸ Jee mεtiɲge se, tec aan gɔɔ gɔtn εk jii kaagɲ ute kɔrɔndiɲa. Naade se booyga taar Raa, ¹⁹ nabo naade uun nirlde do nakge tun do *duni ki, je maala ute nakgen jeege lee dɔɲ se. Nakgen se ɔo, ɔaado maak-saapde ki εε gaasiɲ taar Raa se εɲ tεd naaba maakde ki eyo. ²⁰ 'Booyki, kupm si do naan ken jiga se tec aan gɔɔ jeegen booy taar Raa εε took aal maakde do ki. εε taar Raa se εldε naade tεdn nakgen bεε bεε. Jee mεtiɲge se tec aan gɔɔ gεm ken εk kaama bεε bεε, kengen mεtiɲge tec aan gɔɔ gεm ken εk kaama dεna εε kengen kuuy se tec aan gɔɔ gεm ken εk kaama dεn cir se.»

Kaal naagɲ taar gεn lɔmpɔ

(Lk 8.16-18)

²¹ Tεr Isa deekden daala εε: «Nam εεgga lɔmpɲɲ num, deebiɲ dukulu don ki ne? Lɔ εndiɲ mεtn danal ki la? Bεεki num, an kuun kɔl raan ey la, taa wɔɔr gɔtɔ? ²² Taa di nakɲ ko k'kɔyɲ se utu toodn tal, nakɲ ken jeege jeel mεtin ey se, jeege utu 'jeel mεtin paac. ²³ 'Booyki bεε. Debm εk bi booyo num, booy εk taar se!» ²⁴ Isa tεrl deekden daala εε: «ɔndki kɔndε ute taar naase 'lee 'booyki se. Taar ken Raa εdsesiɲ se, utu asesiɲ dɔɔjɔ, ute nakɲ ken naase 'lee 'dɔɔjɲki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiɲ dɔɔjɲ dɔocɲ cirr cirr daala. ²⁵ Taa debm εk se j'an kɔmb do ki, num debm εk ey lε, ken cɔkɔn naan εk se kic ɔo, j'an tɔsn naatn.»

Kaal naagɲ taar gεn nakɲ teec kaliɲ ki

(Mt 13.31,32; Lk 13.18,19)

²⁶ Isa tεrl taad daala εε: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ nakɲ ese: deba kalan ɔaa kɔnd buru maakɲ gɔtiɲ ki. ²⁷ Ken maakɲ nɔɔr ken naan tood toodo lɔ, katar ken lεk lεkε, gɔtn se kupu teec kaliɲ ki εε teepe, gan naan jeel mεtin eyo. ²⁸ Naan se, tεd kupu teec kaliɲ ki, teepe, am tɔɔk doa εε do se εk kaama jiga. ²⁹ Ken debm maakɲ-gɔtɔ jaay aak nakiɲ aacga se, naan uun gɔrdɔ, baag kɔjɲ nakiɲa, taa kaadn kɔjɔ se aanga.»

Kaal naagɲ taar gεn kaam nakɲ k'danɲ mutard

³⁰ Tεr Isa taad εε: «*Maakɲ Gaar Raa se maam m'an kɔmb bεyε ute di? εε ute kaal naagɲ taar gay jaay maam m'an taadɲ jeege tu se? ³¹ Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakɲ k'danɲ mutard. Ken j'utu j'εciɲ kɔɔc naan ki se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. ³² Num gan k'j'εciɲga num, naan magal cir nakgen teec maakɲ ɔar ki se paac. Naan teep tεd magala, tɔp tεd lεtε εε bini yeelge kic ɔo ɔaado uj kujdege do ki.»

* 4:12 Aak Eza 6.9-10.

³³ Isa dooy jeege ute kaal naagŋ taarge dēna tec aan gɔɔ napar naanŋen ese se ɔɔ naan taadden Taar Raa kēn naade aŋ kəŋ kaasn gēn booy kəkə. ³⁴ Naan dooy jeege ute kaal naagŋ taara salal. Num kēn naan ɔɔpga kaliŋ ki ute jee mētiŋ ki num, naan ing tɔɔkden mētiŋa.

Isa ɔk daar kuulu
(Mt 8.18-27; Lk 8.22-25)

³⁵ Bii kēn se sum ɔɔ, aan tēger se, Isa deek jee mētiŋ ki ɔɔ: «K'gaan k'baaki jēŋ baar kēn kaam naane.» ³⁶ Jee mētiŋ ki se iinŋ ɔŋ jee dēn se ɔɔ naade uun markabm kēn Isa ing maak ki se ɔɔ baansiŋa. Gətn se markabgen kuuy kic ɔɔ ɔɔa te naade. ³⁷ Gətn se kuulu dɔɔbɔ makəŋɔ, ɔl maane aal walak walak ɔɔ iinŋ dɔɔc dɔɔc maakŋ markaba. ³⁸ Ganŋ Isa aal don do wasad ki tood tood bia kaam mɔɔtn maakŋ markab ki. Jee mētiŋ ki tɔnd durina deekiŋ ɔɔ: «Debm dooyje, ɔere, naajege j'aki kutu ɔɔ naai 'tɔnd mēt ey bin se gēn dīo?» ³⁹ Isa jaay dur se, iinŋ aac kaama kuul ki ɔɔ deek maane ki ɔɔ: «'Doa, 'tood kaam kalan!» Gətn se kuulu daara ɔɔ gətɔ do dil. ⁴⁰ Isa deekden ɔɔ: «Gēn dī jaay naase 'beerki bin se? Bɔrse kic ɔɔ ɔŋ aalki te maakse dom ki ey la?» ⁴¹ Naade aak nakŋ Isa tēd se, nirlde teece ɔɔ gətn se naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kese tap ɔɔ nanja bini, kēn kuulu ute maane ki kic ɔɔ tookiŋ taariŋ se?»

5

Isa ɛd lapia debm kəŋŋ sitan ki
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)

¹ Gətn se naade aan taa baar Galile kēn kaam naane taa naan jeege tun k'danŋden Gerazenige. ² Kēn Isa ute jee mētiŋ ki jaay bɔɔyo naatn maakŋ markab ki sum se, gətn se gaaba kalan naar teeco maakŋ iibge tun Yaudge tēdino gēn tɔl taal yodege se ɔɔ naan ɔɔa dɔɔd Isa. Gaabm se ɔk kəŋŋ sitan. ³ Naan tingŋ maakŋ iibge tun se ɔɔ gaabm se k'dɔɔkiŋ ute zinziri kic ɔɔ, ɔŋ ɔkiŋ eyo. ⁴ Daayum j'aaliŋ dɔkɔdɔm maala jēŋ ki ɔɔ jinŋ k'dɔɔkiŋ te zinziri, num ganŋ naanŋ gaanŋ ute dɔkɔdɔm maala ɔɔ tɔnd terecŋ ute zinziri se naatn. Nam nam tɔɔg jaay aŋ kəkŋ daar se gətɔ. ⁵ Nɔɔrɔ katara, daayum, naanŋ tingŋ maakŋ iibge tu ɔɔ do kɔsge tu, naanŋ tɔɔd tɔɔyɔ ɔɔ tɔnd gaanŋ roŋ ute koge. ⁶ Kēn naanŋ aak Isa mēt dɔk se, naanŋ aanŋ ɔɔa erg naaniŋ ki, ⁷ ɔɔ naanŋ ɔɔd ɔɔy makəŋɔ ɔɔ: «Isa Goon *Raa Taaro, j'ɔŋ dī ute naai? Bēre, m'aali Raa mindi ki, ɔŋte 'dabaruma.» ⁸ Kēn naanŋ taad bin se taa Isa taadŋga taada ɔɔ: «Sitan, 'teec naatn ro gaab kēn se!» ⁹ Tēr Isa tɔnd mētn gaaba se ɔɔ: «Naai roi nanja?» ɔɔ naanŋ tērlinŋ ɔɔ: «Maam se rom Dɔɔl asgarge, taa naaje k'ro naap ki.» ¹⁰ Naanŋ eemiŋ nɔɔ mētiŋ ki kəni kəni ɔɔ ŋ'ɔŋte tuurde naatn maakŋ taa naanŋ kēn ese se.

¹¹ Kaam mētn kəs ki se ɔk dɔɔl kiŋzirge dēna gaam gaama. ¹² Gətn se sitange eem nɔɔ mētn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «ɔlje naaje se k'ɔɔa kēnd maakŋ kiŋzirge tun ese se.» ¹³ ɔɔ naanŋ undden kulu. Gətn se sitange se teeco ro gaab kēn se ɔɔ ɔɔa ɛnd maakŋ kiŋzirge tu. Dɔɔl kiŋzirgen te dēnde se dɔɔbɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi bɔɔy ɔɔa si maakŋ baar ki ɔɔ paac maane ɔsde. Kiŋzirge se ɔɔa ɔɔa nakŋ dupu-dio. ¹⁴ Kēn jee gaam kiŋzirge jaay aak nakŋ tēd se, naade dɔɔb aŋ ɔɔa taad nakŋ se jeege tun maakŋ geger ki ute jeegen ing ɔɔee naatge tu. ɔɔ jeege se ɔaado aak nakŋ kēn tēd se. ¹⁵ Kēn naade aan ɔŋ Isa se, naade aak gaabm kēn dɔɔl sitange ingo roŋ ki se, naanŋ metekga ɔɔ ing kingŋ ute kaliŋ roŋ ki. Kēn naade aakiŋ se, ɔɔere ɔɔa ɔkde. ¹⁶ Jee kēn aako nakŋ aan do gaab kēn ɔk sitange ute gēn kiŋzirge se, naade ɔɔs maaniŋ jeege tu, ¹⁷ ɔɔ jee se ɔɔa eem nɔɔ mētn Isa ki ɔɔ ŋ'iinŋ ŋ'ɔŋden taa naanŋde.

¹⁸ Kēn Isa ook maakŋ markab ki ɔɔa ɔɔa se, gaabm tēdɔ kəŋŋ sitange se eemiŋ nɔɔ mētiŋ ki ɔɔ 'ɔɔa te naana. ¹⁹ Gətn se Isa undiŋ te kul eyo, ganŋ naanŋ deekiŋ ɔɔ: «'Baa bei ki ɔŋ jeeige se, 'taadden nakgen paacŋ Raa tēdī naai ki se, ɔɔ kēejŋ kēn naanŋ ɛji doi ki se.» ²⁰ Kēn naanŋ jaay ɔɔa ɔɔa se, baag taadn jeege tun taa naanŋ kēn k'danŋŋ Gegergen-Sik taa bēe paacŋ kēn Isa tēdiŋ naanŋ ki se. ɔɔ jeegen booy taar se, paac se, ɔkden taad eyo.

*Isa tɔɔg cir kɔɔnɔ ute yoa
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)*

²¹ Isa iin̄ gɔtn se ook maakŋ markab ki ɔɔ ɔk tɛrl̄ ɓaado jɛŋ baar kɛn kaam naane. Kɛn naan̄ jaay aan se, jee dɛnge se ɓaado tus cɛɛŋ ki. ²² Gɔtn se gaaba kalan̄ k'dan̄in̄ Jayrus, naan̄ se magal gɛn ɓee Yaudgen lee tusn̄ maak ki, ɓaado jaay aak Isa se, erg mɛtn̄ jɛŋ ki. ²³ Naan̄ eemin̄ nɔɔ mɛtin̄ ki kɔni kɔni ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Maam se, goonum mɛnd baat se ɓaa ɓaa kooyo. 'Baado ɔnd ji ron̄ ki, taa naan̄ 'kɔŋ lapia ɔɔ 'kiini.» ²⁴ Isa tooko ɔɔ ɓaa te naana. Ɔɔ jee te dɛndɛ se ɔk mɛtiŋa ɔɔ tuurin̄ kaam ara kaam ara.

²⁵ Gɔtn se mɛnda kalan̄ bini, gɔtn moosin̄ aan sum se ɔŋ daar eyo. Moosin̄ se, ɔkga ɓaara sik-kaar-dio ron̄ ki. ²⁶ Naan̄ lee dabarga ron̄ dɛna gɔtn jee dawage tu ɔɔ utga jin̄ paac naɓo ɔŋ te lapi eyo. Num gan̄ kɔɔnin̄ se cirin̄ cir do ki daala. ²⁷⁻²⁸ Num naan̄ booyga kɛn j'ɔɔs maan̄ Isa se, taa naan̄ se ɓo, naan̄ taad̄ ute maakin̄ ɔɔ: «Kɛn maam m'ɓaa jaay m'utga kalin̄ sum ɓo, m'utu m'kɔŋ lapia.» Naan̄ ɛnd daan̄ jeege tu, ɓaado naagŋ Isa ki ɔɔ ut kalina. ²⁹ Naan̄ kɛn se sum ɓo, moosin̄ nɔŋ ɗaara ɔɔ naan̄ naam ɔk ron̄a. ³⁰ Gɔtn se Isa naar naam tɔɔgɔ teec ron̄ ki se, naan̄ tɛrl̄ aak jee dɛnge ɔɔ tɔnd mɛtdɛ ɔɔ: «Nan̄ja jaay ut kalum se?» ³¹ Gan̄ jee mɛtin̄ ki tɛrlin̄ ɔɔ: «Aaka, jeege ɓo tuuri kaam ara kaam ara, jaay tɛrl̄ naai 'tɔnd mɛta ɔɔ: «Nan̄ja ɓo utum se?» Gɛn ɗi?» ³² Num gan̄ Isa tɛrl̄ aak jeegeen gurugin̄ se, taa kaakŋ nam jaay utin̄ se. ³³ Gɔtn se mɛnda se ɓeer ɓaa ɔkina ɔɔ ron̄ ook marga, taa naan̄ jeel nakŋ aan ron̄ ki se. Naan̄ ɓaado ooc mɛtn̄ jɛŋ ki ɔɔ taadin̄ nakŋ kɛn aan don̄ ki se paac. ³⁴ Isa deekin̄ ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapi; kɔɔni se ai tɛdn̄ ɗim ey sum.»

³⁵ Kɛn Isa utu ɗaar taad̄ taad̄ ɓɔrt se sum ɓo, jeegeen iino ɓee Jayrus ki, naan̄ kɛn magal *ɓee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki se, ɓaado taadin̄ ɔɔ: «Bɛɛ, gooni mɛnda se lɛ, ooyga; Debm dooy jeege se ɔnin̄ kaam kalan̄.» ³⁶ Gan̄ taar naade se Isa tɔnd mɛt eyo. Naan̄ deek Jayrus ki ɔɔ: «Ɔntɛ 'ɓeere; ɔnd maaki kaam kalan̄.» ³⁷ Isa ɔŋ nam ɔk mɛtin̄ eyo ɔɔp Pɛɛ, Jak, ute gɛnaan̄ Jan sum. ³⁸ Kɛn naade jaay aan maakŋ ɓee kɛn gɛn magal ɓee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki se, Isa aak jeege se tɛd gaaja gaaja, jee mɛtinge eem keeme, kɛngen mɛtinge tɔy tɔyɔ se. ³⁹ Isa ɛnd maakŋ ɓee ki se deekden ɔɔ: «Gɛn ɗi jaay naase eemki ɔɔ 'tɛdki gaaja gaaja se? Bɛɛ, goon se lɛ ooy te eyo; naan̄ tood tood bi sum.» ⁴⁰ Gɔtn se naade baagin̄ tooy koogo mɛtin̄ ki. Gan̄ Isa tuur ɔɔd̄ jee se paac naatn̄, ɔɔp bubm goono ute kɔna ɔɔ jeegeen ɓaado ute naan̄ se. Gɔtn se, Isa ɛnd maakŋ ɓee kɛn j'aal goono maak ki se. ⁴¹ Naan̄ ɔk ji goono ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «*Talita kuum!*» Taar se je deekŋ ɔɔ: m'ɗeeki m'ɔɔ goon mɛnda, iini!

⁴² Gɔtn se goon mɛnda naar iini ɔɔ baag lea. Goon mɛnda se goon ɓaara sik-kaar-dio. Kɛn jeege jaay aak nakŋ se, ɓaa deel dɔdɛ ɔɔ ɔkden taad̄ eyo. ⁴³ Gan̄ Isa ɗɛjden ɔɔ: «Nakŋ se, j'ɔntɛ taad̄n nam ki.» Tɛr deekden ɔɔ: «Goon mɛnda se j'ɛdin̄ kɔɔɔ.»

6

*Jee Nazaret aal Isa maak ki eyo
(Mt 13.54-58; Lk 4.16-30)*

¹ Isa iin̄ ɔŋ gɔtn se ɓaa maakŋ naan̄in̄ ki ɔɔ jee mɛtin̄ ki ɓaa te naana. ² *Bii sebit jaay aan se, naan̄ ɛnd maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn̄ maak ki ɔɔ baag dooy jeege. Jee dɛn in̄g booy taar naan̄ in̄g taad̄ se, taar se tap ɓo ɔkden taad̄ eyo. Naade taad̄ ɔɔ: «Nakgen se tap ɓo naan̄ ɔŋino gay? Ɔɔ jeel-taar se nan̄ja ɓo taadin̄o, jaay ɔlin̄ tɛd nakŋ-kɔɔbgen bin se? ³ Naan̄ se debm tirdn̄ goon Mari, kɛn lee cɔɔc ɗaap nakge se ey la? Naan̄ se gɛnaa Jak, gɛn Joos, gɛn Jud, ute gɛn Simon ey la? Ɔɔ gɛnaan̄gen mɛndge ɓo utu ting te naajege ara ki ey la?» Kɛse ɓo nakŋ kɛn tɛdden naade ɔŋ aal maakɗɛ don̄ ki ey se. ⁴ Gɔtn se Isa taadden ɔɔ: «Debm taad̄ taar teeco taar Raa ki se, jeege paac aalin̄ maak ki, num kɛn aalin̄ maak ki ey se, jee maakŋ naan̄in̄ ki, taasinge, ute jee kɛn maakŋ ɓeen̄ ki.» ⁵ Gɔtn se Isa ɔŋ tɛd te nakŋ-kɔɔbm gam eyo, naɓo tɔnd jin̄ ɓo do jee kɔɔnge tu kandum bin sum ɔɔ naade se

᠔᠒ lapia. ⁶ Ken Isa jaay aakde naade baate took᠒ kaal maakde don᠒ ki se, tap ᠖᠐, ᠔ki᠒ taad eyo.

Isa ᠗l jeengen sik-kaar-di se naaba

(Mt 10.5-14; Lk 9.1-6, 10.1-20)

G᠔tn se Isa iin᠒ ᠖aa lee dooy jeege maak᠒ naan᠒e tun cee geger Nazaret ki. ⁷ Naan᠒ dan᠒o jee metin᠒ ken sik-kaar-di se baagde t᠗l naaba jeege di dio. G᠔tn se naan᠒ edden᠒ t᠗᠔᠒o gen᠒ cir sitange, ⁸ ᠔᠔ de᠑den᠒ ᠔᠔: «᠔᠒te 'kuunki dim᠒ gen᠒ k᠔k᠒ doobo; ᠔᠒te 'kuunki k᠔᠔᠔, ᠔᠒te 'kuunki ᠖᠔᠔᠒, ᠔᠒te 'kuunki gurs, num᠒ ken᠒ '᠖aaki ᠖aa se, 't᠔ski sirdge ᠖᠐ jisege tu sum. ⁹ 'T᠗lki saasege jesege tu num᠒ gan᠒ ᠔᠒te 't᠔ski kalge di dio.»

¹⁰ Ter᠒ naan᠒ deekden᠒ daala ᠔᠔: «Ken᠒ naase aankiga᠒ jaay, endkiga᠒ ᠖ee nam᠒ ki num, ingki᠒ g᠔tn᠒ ese sum᠒ bini᠒ anki᠒ kiin᠒ ᠖aa maak᠒ ki. ᠔᠒te ᠖aaki᠒ ᠖ee nam᠒ ken᠒ kuuyu. ¹¹ G᠔tn᠒ naase '᠖aaki᠒ jaay jeege baate d᠔᠔᠒n᠒ k᠔k᠒se se ᠔᠔ baate booy taarse num, naase 'teec ᠔᠒deki᠒ naan᠒de ᠔᠔ ken᠒ 'teecki᠒ teec se, 'kudn᠒ jesege tu kic ᠖᠐ 'tupdenki᠒ naatn. Taa᠒ ke᠑e aden᠒ tedn᠒ saada.» ¹² Ken᠒ naade᠒ jaay ᠖aa se taad taar *Raa jeege tu deekden᠒ ᠔᠔ k'terl᠒ maakde. ¹³ Naade᠒ tuur sitange᠒ dena ro jeege tu ᠔᠔ jee k᠔᠔᠒ge᠒ dena᠒ naade᠒ ᠔᠒den᠒ uubu᠒ rode᠒ ki ᠔᠔ naade᠒ edden᠒ lapia.

*Er᠔d t᠗᠗l Jan-Batist

(Mt 14.1-12; Lk 3.19-20, 9.7-9)

¹⁴ Gaar᠒ Er᠔d se booy jeege ᠔᠔s maan᠒ Isa, taa᠒ nookin᠒ eem᠒ d᠔᠔᠒d᠒ g᠔᠒᠔ ᠖aa se paac. Jee metinge᠒ ᠔᠔: «Jan-Batist ᠖᠐ duroga᠒ daan᠒ yoge tu. Taa᠒ naan᠒ se ᠖᠐ Raa᠒ edinga᠒ t᠗᠔᠒o gen᠒ tedn᠒ nak᠒-k᠔᠔᠒ge.» ¹⁵ Jee metingen᠒ kuuy se deek᠒ ᠔᠔: «Naa᠒ ᠖᠐ *Eli*.» ᠔᠔ jee᠒en᠒ kuuy daala deek᠒ ᠔᠔: «Naa᠒ se debm᠒ taad taar teeco᠒ taar Raa᠒ ki tec deb᠒ kalan᠒ maak᠒ jeejege᠒ tun taad taar teeco᠒ taar Raa᠒ ken᠒ do᠒ d᠔kin᠒ se.» ¹⁶ Gan᠒ ken᠒ Er᠔d booy j'᠔᠔sin᠒ maan᠒ Isa se, deek᠒ ᠔᠔: «Ke᠑e Jan-Batist᠒ ken᠒ maam᠒ m'᠗l k'gaan᠒ don᠒ se ᠖᠐ duroga᠒ daan᠒ yoge tu.»

¹⁷⁻¹⁸ Ken᠒ naan᠒ taad᠒ bin se taa᠒ naan᠒ ᠔kga᠒ k᠔k᠒ Er᠔diad, m᠑nd᠒ gena᠒n᠒ Pilip. Num᠒ gan᠒ Jan᠒ ᠖aado᠒ deekin᠒ ᠔᠔: «K᠔k᠒ naai᠒ ᠔k᠒ m᠑nd᠒ genaai᠒ se doobin᠒ eyo.» Taa᠒ naan᠒ se ᠖᠐, Er᠔d᠒ ᠗l k'j'᠔k᠒ k'd᠔᠔ko᠒ Jan᠒ ᠔᠔ ᠗l k'᠖aa᠒ k'j'᠗lin᠒ maak᠒ dangay᠒ ki. ¹⁹ Taa᠒ naan᠒ se ᠖᠐, Er᠔diad᠒ kic ᠖᠐ ᠔k᠒ Jan᠒ ute taar-maaka. Naan᠒ je doobm᠒ an᠒ t᠗᠗l ᠖᠐, gan᠒ ᠔᠒ eyo. ²⁰ Er᠔d se aal᠒ Jan᠒ maak᠒ ki taa᠒ naan᠒ jeele᠒ Jan se ted᠒ nakge te doobina᠒, naan᠒ se debm᠒ *salal. Taa᠒ naan᠒ se ᠖᠐, Er᠔d᠒ aakin᠒ don᠒ ki. Ken᠒ Jan᠒ jaay᠒ baaga᠒ taadn᠒ taara᠒ num, doobm᠒ ron᠒ tap ᠖᠐, naan᠒ jeel᠒ eyo. Ute᠒ naan᠒ se kic ᠖᠐, ken᠒ Jan᠒ jaay᠒ baaga᠒ taadn᠒ taara᠒ num, Er᠔d᠒ booy se, maak᠒n᠒ raapo. ²¹ Gan᠒ ᠖ii᠒ kalan᠒ se, Er᠔diad᠒ ᠔᠒ doobm᠒ gen᠒ tedn᠒ nak᠒ ken᠒ naan᠒ maak᠒n᠒ jen ro᠒ ki, kaad᠒ ken᠒ Er᠔d᠒ ted᠒ ted᠒ maak-raapm᠒ ᠖ii᠒ koojin᠒ se. Er᠔d᠒ ted᠒ k᠔᠔᠒ te kaaye᠒ dena᠒, dan᠒o᠒ jee magalgen᠒ cee᠒ ki, magal asgaringe᠒ ᠔᠔ magalgen᠒ taa᠒ naan᠒ Galile᠒ ki kici. ²² Ken᠒ jeege᠒ jaay᠒ tus᠒ maak᠒ ᠖ee᠒ ki gen᠒ tedn᠒ maak-raapde᠒ se, g᠔tn᠒ se goon᠒ Er᠔diad᠒ m᠑nda᠒ se, ᠖aado᠒ end᠒ ᠔᠒de ᠔᠔ baag᠒ daama. Ken᠒ Er᠔d te jeenge᠒ jaay᠒ aakin᠒ naan᠒ daam᠒ daama se, naade᠒ paac᠒ maakde᠒ raapo. Taa᠒ naan᠒ se, gaarge᠒ taadin᠒ ᠔᠔: «Nak᠒ naai᠒ maaki᠒ je se, 't᠔nd᠒ metuma, m'aisin᠒ keda.» ²³ Naan᠒ deekin᠒ ᠔᠔: «Maam᠒ se m'naam᠒ roma, nak᠒ naai᠒ 'je᠒ dī᠒ dī᠒ bini᠒ cee᠑n᠒ taa᠒ naan᠒um᠒ kic ᠖᠐, m'aisin᠒ keda.» ²⁴ ᠔᠔ goono᠒ se teec᠒ ᠖aa᠒ t᠔nd᠒ metn᠒ ko᠒a ᠔᠔: «Kaaya, maam᠒ se m't᠔nd᠒ metn᠒ nak᠒ gay?» Gan᠒ ko᠒ terlin᠒ ᠔᠔: «'᠖aa᠒ 'deek᠒ ᠔᠔: maam᠒ se m'je᠒ do᠒ Jan-Batist.» ²⁵ G᠔tn᠒ se, goono᠒ naar᠒ end᠒ ᠖aa᠒ ᠔᠒ gaarge, deekin᠒ ᠔᠔: «'Gaan᠒ edumo᠒ y᠔k᠔᠔᠒ do᠒ Jan-Batist se maak᠒n᠒ supura᠒ ki.»

²⁶ Ken᠒ gaarge᠒ jaay᠒ booy taar se, maak᠒n᠒ tuju. Na᠖᠐᠒ aan᠒ g᠔᠔᠒ naan᠒ naamga᠒ naam᠒ taarin᠒ naan᠒ jeege tu se, doobm᠒ naan᠒ an᠒ k᠔᠔᠒n᠒ don᠒a se, g᠔᠒᠔. ²⁷ G᠔tn᠒ se sum᠒ ᠖᠐, gaarge᠒ naar᠒ ᠗l asgar᠒ taa᠒ ano᠒ ᠖aa᠒ ute᠒ do᠒ Jan-Batist. Asgar᠒ se iin᠒ ᠖aa᠒ gaan᠒o᠒ do᠒ Jan-Batist᠒ maak᠒n᠒ dangay᠒ ki. ²⁸ Naan᠒ uuni᠒o᠒ do᠒ Jan se maak᠒n᠒ supura᠒ ki, ᠖aado᠒ edin᠒ goon᠒ m᠑nd᠒ ki ᠔᠔ goon᠒ m᠑nd᠒ se uun᠒ ᠖aa᠒ edin᠒ ko᠒ ki. ²⁹ Ken᠒ jee᠒ metn᠒ Jan᠒ jaay᠒ booyo᠒ ᠔᠔ melde᠒ ooyga se, naade᠒ uun᠒ ᠖aa᠒ duubina᠒†.

* **6:15** *Eli se debm᠒ taad taar teeco᠒ taar Raa᠒ ki do᠒ d᠔kina᠒ ᠔᠔ naan᠒ se Raa᠒ uun᠒ ᠖aansinga᠒ maak᠒n᠒ raa᠒ ki, ooy te eyo. Aak 2Gar 2.11. † **6:29** Yaudge se naade᠒ duub᠒ yodege᠒ naan᠒ ki eyo, num naade᠒ t᠗l taalin᠒ maak᠒n᠒ iibege tu.

Isa ed kəsə jeege tun dupu-mii
(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ *Jee kaan naabm Isage baado tus ceen ki ə taadin nakgen paacn naade tedo ə dooy ken naade dooyo jeege. ³¹ Gətn se ək jeege dena, jee baa baao, jee terlo terle, gətn naade an kəs kic bo gətə. Taa naan se, Isa deekden ə: «Naase se, iik 'tək 'baaki do kəf-baar ki taa aki baa təl kəər se cəkə.» ³² Gətn se naade ook maakn markab ki ə gaan baa do kəf-baar ki kalde ki. ³³ Gan naade jaay baa baa se, jee den se aak jeeldega. Gətn se naade naar teeco maakn gegerge tu paac, naade aan deel naan ki te jedə. Gətn naade baa baa se, naade bo nən aan deete.

³⁴ Ken Isa aan jaay booyo maakn markab ki se, naan aak jee denge se, naan ejden dode ki, taa jeege se tec aan gə baatgen ək debm gaam eyo ə gətn se naan baagde dooy ute taarge dena. ³⁵ Gətn se, jee metin ki aak kaada baa se, baado əninna deekin ə: «Berε, gətn ese daanin kəf-baara, dək ute bea ə kaada le kic bo baaga. ³⁶ Jeege se ənde wəkkn baa beə naatge tu ute maakn naanje tun gəər gəər ute gətn ese se, gen baa je dugn nakn kəsə.» ³⁷ Gan Isa terlden ə: «Jeege se, naase mala eddeki kəsə!» Gətn se naade deekin ə: «'Je j'ade baa dugn mappa gen tamma kaaru di† jaay j'aden kedn naade kəs la?» ³⁸ Isa deekden ə: «Naase əkki mappa kando? 'Baa aakin ki tu!» Ken naade baa aakin se, terl baado taadin ə: «Naaje se j'ək mappa mii ute kenjge dio.»

³⁹ Gətn se Isa taad jeege tun metin ki ə jee se paac gaandeki dəəə dəəə ə k'j'ing do mu zεerge tu. ⁴⁰ Naade ing rεes se: jee metingen kaaru kaaru, jee metingen si-mii si-mii. ⁴¹ Gətn se Isa təs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, təm Raa, mappa se naan dupina ə edin jeege tun metin ki ə naade baa nigin jeege tu. Ə kenjgen di se kic, Isa gaan nigin jeege tu paac. ⁴² Ə gətn se naade paac əs dεen ute maraaddə. ⁴³ Togm mappan naade əs əp se, k'tuunin se dooc gərnə sik-kaar-dio ə kenjgen naade əs se kic bo əpga. ⁴⁴ Jeege əs paac se, naade gaabge dupu-mii.

Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-36; Jn 6.15-22)

⁴⁵ Naan ken se sum bo, Isa deek jeege tun metin ki ə k'j'ook maakn markab ki, k'gaan k'deel k'baa do jεn ken naane kaam aak gegεr Betsaida kər naan utu wək wək jeege se. ⁴⁶ Ken Isa wək jeege aas se, naan iin baa ook do kəs ki gen keem Raa. ⁴⁷ Ken markaba jaay aan daan maane ki se, kaada baaga ə Isa əp do jεn ki kalin ki. ⁴⁸ Kaad ken Isa jaay aakde, naade dabar gen deepm maane taa kuulu əl deeb dode ki se. Ken gətə əpga baata aki kiip se, Isa baa kə jeege se, leedo do maane ki, sakde əmb beyε aan gə adega deele. ⁴⁹ Ken naade jaay aak Isa lee lee do maane ki se, naade aakin se saap ə nirl nam. Gətn se naade baag tədn təyo, ⁵⁰ taa naade paac aakinga, kεse bo teecden nirdə. Gan Isa naar taadden ə: «Əkki maakse təyo. Ənte 'beerki, kεse maama.» ⁵¹ Naan ook maakn markab ki ute naade. Gətn se kuulu daara, num nakn se deel dode ə əkden taad eyo. ⁵² Taa nakn-kəəbm naan ted ro mappa ki se, naade ənd te te metin eyo, taa bide ən booy ək metn nakn se eyo.

Isa ed lapia jee kəənge tun taa naan Genezaret ki

⁵³ Ken naade gaan baar jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade baa daar jεn ki ə dək markabde. ⁵⁴ Ken naade jaay booyo maakn markab ki naatn se, jee se naar baa aak jeel Isa. ⁵⁵ Jeege se aan wək taa naan ken se paac ə tuuno jee kəənge do nakn tooddege tu ə baano gətn naade booy j'ə Isa utu se. ⁵⁶ Gətn naan aanga tak se, ken maakn gegerge tu, maakn naan baat ki, ken maakn naan magal ki, lə ken beə naat ki, jeege baano ute jee kəəndege bəər ki. Ə naade sel metn Isa ə n'ənde num naade kutn taa kalin sum. Ə jeege paacn ut taa kalin se, ən lapia.

† 6:37 Tamman ken kaaru di se aas te gursn debm tedn naabm j'əgin gen bii kaaru dio.

7

Isa taad te nakŋ bugŋ Yaudge
(Mt 15.1-9; Lk 11.37-41)

¹ *Parizige ute jee jeel taadŋ tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage kandum iino Jeruzalem ki, baado tus gɔtn Isa ki. ² Gɔtn se naade aak jee mɛtiŋ ken mɛtiŋge se, tug te jidege aan gɔɔ gen bugdege ey sum ɓo, baag kɔsɔ. ³ Taa Parizige ute Yaudge paac se uun nakŋ bugdege. Ken naade jaay tug te jidege aan gɔɔ gen bugdege ey se, naade ɔs dim eyo. ⁴ Ken naade baaga suuk ki jaay baadoga num, naade tug rode jaay baag kɔsɔ. Num naan se sum eyo, tɛd nakŋ bugdegen kuuy kic dɛna aan gɔɔ ken ɔp kɔɔpdege, nakŋ takŋ maandege ɔ gidirdege.

⁵ Parizige ute jee jeel taadŋ tɔkŋ mɛtn Ko Taar Raage se tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Taa dɪ jaay jee mɛti ki baate kuun nakŋ bugjege se? Gen dɪ jaay naade tug te jidege aan gɔɔ gen bugjege ey sum ɓo, baag kɔsɔ se?» ⁶ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase maa jee maakse dio! Do dɔkiŋ kic se Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

*Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum,
ey num maakde se dom ki eyo.*

⁷ Ken naade baadoga kɛrgŋ naanum ki gen keemum kic ɓo, cɛr sum,
taa nakŋ ken naade lee dooy jeege se lɛ,

dooyde ute nakŋ ken jikilimge lee tɛd se sum.*

⁸ Nakŋ ken *Raa taad ɔɔ gen tɛda tap ɓo, naase ɔŋki ɔɔ uunki nakŋ jikilimgen lee tɛd se ɓo ciri.»

⁹ Tɛr Isa taadden daala ɔɔ: «Nakŋ ken Raa taad gen tɛda tap ɓo, naase 'resinŋki naatn ɔɔ 'tɛdki ɓo nakŋ bugsege. ¹⁰ Ey num *Musa taad ɔɔ ne: 'Sook koi ki te bubu ki.† «Tɛr naan taad daala ɔɔ: *Debm jaay naam koŋ te bubuŋ se k'tɔɔliŋa.‡*

¹¹⁻¹² «Num gan naase se, 'taadki ɔki nakŋ ken deba kɛdn koŋ ki ey lɛ bubuŋ ki se, jaay deekga ɔɔ: «Kese tɛdga kɔrban.» Kɔrban se je deekŋ ɔɔ: nakŋ se ɔɔpga gen Raa. ɔki, debm bin se kɔŋ noogŋ koŋ ute bubuŋ ey sum. Ken bin se naan je tɛdn bɛɛ koŋ ki ute bubuŋ ki kic num, naase 'gaasiŋki. ¹³ 'Tɛdki bin se, naase 'tujki taar Raa, 'dooyki jeege ɓo ute nakŋ bugsege. ɔɔ naase utu 'tɛdki nakgen kuuy dɛna tec napar nakgen se.»

Nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki

¹⁴ Gɔtn se Isa danŋ jee denge daala ɔɔ deekden ɔɔ: «Udki bia ɔɔ 'booy ɔkki taar ken maam m'asen taad se! ¹⁵ Ken tuj debkilimi naan Raa ki se nakŋ naan uun ɔl taariŋ ki jaay baa maakiŋ ki se eyo, num gan nakŋ iino saapiŋ ki jaay teec taariŋ ki se ɓo, ken tuiŋ naan Raa ki. ¹⁶ ['Booyki bɛɛ, debm ɔk bi booyo num, 'booy ɔk taar se.]§

¹⁷ Ken Isa jaay iin ɔŋ jee denge ɔɔ baa been se, gɔtn se jee mɛtiŋ ki tɔnd mɛtiŋa ɔɔ: «'Taadjen tu mɛtn kaal naagŋ taar se.» ¹⁸ ɔɔ naan tɛrlɛn ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki mɛtiŋ ey ne? Naase 'jeelki ey la nakŋ ken debkilimi ɔs jaay booy baa maakiŋ ki se an kɔŋ tuiŋ naan Raa ki eyo. ¹⁹ Taa nakŋ debkilimi jaay ɔs se, booy baa maakiŋ ki ɔɔ tɛdga num, baa naamiŋ ci naatn.» Ken Isa taad bin se ɔɔ nakŋ kɔsɔ paac se ɔk taar eyo, debkilimi 'kɔŋ kɔsɔ. ²⁰ Isa tɛrl taadden daala ɔɔ: «Nakŋ iino saapm debkilim ki jaay teec taariŋ ki se ɓo, ken tuiŋ naan Raa ki. ²¹ Taa saapgen jig ey paac se teeco maakŋ debkilim ki. Kɛse ɓo ken ɔl jeege lee ɛɛs naapa rɛŋ rɛŋ, ɓoogo, tɔɔl jeege, ²² ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, tɛd jee tamage, tɛd *kusiŋ baa ute naande, aan jeege dala, tɛd nakŋ maakde jea, tɛd maak-kilimi ro jeege tu, naaj jeege, nook rode ɔɔ ɔlde naade tɛd jee dɛrlge. ²³ Nakgen kusiŋ ese paac se teeco saapm debkilim ki, kɛse ɓo ken tuiŋ naan Raa ki.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakiŋ do Isa ki
(Mt 15.21-28)

* 7:7 Aak Eza 29.13. † 7:10 Aak Dt 5.16. ‡ 7:10 Aak Ekz 20.12, 21.17 ɔɔ Dt 5.16. § 7:16 Bersen ara se maakŋ kitapgen mɛtiŋge se gɔɔ.

²⁴ Ken Isa taad nanj taarin se, naan iin on gōtn se do baa taa naan Tir ki. Naan aan se, end maakj bee ki. Naan je nam jeel gōtin eyo, nabo on te gōtn naan an koom eyo. ²⁵⁻²⁶ Gōtn se menda kalan bini, mend Yaud eyo. Naan se mend Penisi ting taa naan Siri ki do naan ok goon menda do goonin se ok koon sitan. Mend se booyga j'os kos maan Isa, gōtn se naan naar baado onina, erg metn jen ki do tond metin do n'tuurin sitan ro goonin ki se naatn. ²⁷ Gan Isa taadin do: «On gaange se os aasde jaayo. Met ki eyo ken gaange os deren te ey sum bo k'tasn kedn kosn se gaan besge tu.» ²⁸ Num gan menda se terlin do: «Deere Meluma, kosn si ji gaange* tu metn tabil ki se bo gaan besge tuun os.» ²⁹ Isa terlin do: «'Baa, do taari ki se gooni sitan teec oninga.» ³⁰ Ken menda jaay terl aan been ki se, on goonin sitan teec oninga ron toolinga, tood tood danjal ki.

Isa ed'lapia debm duguy ki
(Mt 15.29-31)

³¹ Naan ken se, Isa iin on taa naan Tir do terl baa taa naan Sidon ki do naan aal kaam taa naan ken k'danin Gegergen Sik jaay ok terlo kaam aak taa baar Galile. ³² Gōtn se j'ok k'baano ute debm duguyu do debm duguy se ken taad kic bo j'on k'booy k'j'ok mec eyo, jeege eem noo metn Isa ki do n'ond jin don ki taa an kedn lapia. ³³ Isa ok gaabm se, baansin dok ute jee denge, ol jina bin ki do terl tup booro jin ki do ut rōonina. ³⁴ Gōtn se naan uun kaamin raan do ol kon pirr do naan deek gaab ken se do: «Eppata!» Eppata se je deekj do: do do! ³⁵ Gōtn se gaaba naar booyo, rōonin terle do naan baag taadn cey. ³⁶ Isa taadden do j'on te taadn nam ki. Gan jee se taad jeege tu uun sird sird. ³⁷ Naade aak nakj se deel dode do okden taad eyo, deek do: «Naan se tedn nakgen paacj jig aak eyo. Ted jee duguyge booyo do jee on taad taar ey kic bo taada!»

8

Isa ed'kos jeege tun dupu-soo
(Mt 15.32-39; Mk 6.35-44; 2Gar 4.42-44)

¹ Maakj biige tun se, jeege baado tus den daala num dim naade kos kic bo gōtō. Gōtn se Isa danj jee metin ki do taadden do: ² «Jee den ese maam m'aakde se m'ejdenga dode ki, taa naade tedga bii mōtō ute maama do dim kosde gōtōga. ³ Ken m'onden naade baaga ute bode num, naade baa baatn doob ki, taa jee metinge se iino gōtn dok.» ⁴ Jee metin ki terlin do: «Gōtō le dok ute bea; gōtn ara se j'ade kon mappā gay jaay j'ade kedn naade kosn deren se?» ⁵ Isa tond metde do: «Naase tap bo okki mappā kando?» Do naade terlin do: «Naaje k'j'ok cili.» ⁶ Gōtn se Isa deek jee denge tu do k'j'ing naan ki. Naan tōs mappan cili se jin ki, tōm *Raa aas se, naan dup edin jeege tun metin ki do naade baa nigin jee denge tu. ⁷ Naade ok kenjge seem seem kandum bin kici. Taa naan se Isa tōm Raa kici do deek jee metin ki do baa nigdesin ki kici. ⁸ Gōtn se jeege os deren ute maraadde. Do togn dop se, jee metin ki tōs ombin maakj gōrnge tu cili. ⁹ Jeege os se baa baa nakj dupu-soo. Jaay Isa olden k'wōok k'baa. ¹⁰ Gōtn se naan naar ook maakj markab ki ute jee metin ki do gaan baa taa naan ken k'danin Dalmanuta*.

Isa ute magal Yaudge
(Mt 16.1-12, 12.38,39; Lk 11.16,29)

¹¹ *Parizige baado baag naajn ute Isa. Naade je an goom kōkj do taarin ki, tond metin do n'tedden nakj-kōōbm ken iino gōtn Raa ki. ¹² Isa ol kon pirr, deek do: «Jee duni ken borse jaay je nakj-kōōbo se gen di? 'Booyki bee, m'asen taada, jee se j'aden tedn nakj-kōōbm gam eyo.» ¹³ Gōtn se Isa ute jee metin ki iin onde, ook maakj markab ki do gaan deel baa jen ken kaam naane.

* **7:28** Gaan Yaudge se naade ted rode aan gō gaangen maakj bee ki do jee metjil naade ey se naade aakde aan gō besge. * **8:10** Dalmanuta se naan geger ute baar Galile ki se, naan sak kaam kaada toocni.

debm tɛd səkənɔ taa maama ɔɔ taa taarum se, maam *Goon Deba kic ɓo səkənɔ utu am tɔɔl taa naan̄ kici, ɓiin m'ade ɓaa maakɲ Gaar Bubum ki ɔɔ ute gen̄ kɔdɪŋgen *salal se.»

9

¹ Gɔtn se Isa deekden daala ɔɔ: «Deere, 'booyki bɛɛ, m'asen taada: maakɲ jeege tun ɓorse utu ara se, mɛtɪŋge se kooy ey sum ɓo utu kaakɲ maakɲ *Gaar Raa ken̄ ade ɓɔɔy te tɔɔgɪna.»

**Raa ooj ro Isa*

(Mt 17.1-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

² Ken̄ ɓii mɛɛɛ jaay deel se, Isa dan̄ Pier, Jak ute Jan ɔk ɓaande do ko ki jɛrlɛ kalde ki. Ken̄ naade aan se, gɔtn se Raa ooj tɛrlɪŋ rona naande ki. ³ Kalinge ɓaa tɛd raap lak lak ɔɔ ɔmb mɛt ki birɪŋ birɪŋ. Debm do naan̄ ki jaay kɛɛɲ kɔɔdn̄ kalɪŋ aan gɔɔ naan̄ se, gɔtɔ. ⁴ Gɔtn se, jee mɛtɪŋ ken̄ mɔtɔ se naar aak *Eli ute *Musa teec naande ki, daar taad taad ute Isa. ⁵ Pier deek Isa ki ɔɔ: «Debm dooyje, bɛɛki num, j'aki kinḡ gɔtn ara ki ɓo jiga; ɔŋ j'asen taal daabge mɔtɔ, kalan̄ naai ki, kalan̄ Musa ki ɔɔ kalan̄ Eli ki.» ⁶ Ken̄ naade ɓeere jaay ɓaa ɔkde se, taar ken̄ Pier taad se kic ɓo taad rɛŋ sum, jeel mɛtɪŋ eyo. ⁷ Gɔtn se, gapara naar ɓaado deebde bat. Ɔɔ maakɲ gapar ki se, k'booy mind deba taad ɔɔ: «Naan̄ se Goonuma, ken̄ maam jɛna. 'Booy uunki taariŋa!» ⁸ Gɔtn se, jee mɛtɪŋ ki naar tɛrl̄ aak cɛɛsde ki se, nam gɔtɔ ɔɔp Isa kalɪŋ ki ɓo ute te naade sum. ⁹ Kaad ken̄ naade utu ɓɔɔyɔ ɓɔɔy kon se, Isa dejde ɔɔ: «Bɛɛɛ, nakɲ naase aakkiro se, ɔŋte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.» ¹⁰ Gɔtn se naade uun taariŋa, gan̄ naade naaj ute naapa do taar ken̄ naan̄ taad ɔɔ utu ade dur daan yoge tu se, taar se tap ɓo, je taadn̄ ɔɔ dɪ?

¹¹ Gɔtn se naade tɔnd mɛtɪŋ ɔɔ: «Gen̄ dɪ jaay jee jeel taadn̄ tɔɔkɲ mɛtn̄ Ko Taar Raage taad ɔɔ Eli ade ɓaa jaay *al-Masi ade ɓaa se?» ¹²⁻¹³ Naan̄ tɛrl̄den ɔɔ: «Deere, Eli utu ade ɓaao ɔɔ naan̄ ɓo utu tɔnd daapm nakge paac ute doobɪŋ jaayo. Num 'booyki m'asen taada: Eli se lɛ ɓaadoga, nabo jeege tɛdɪŋga nakɲ naade maakde je don̄ ki, aan gɔɔ ken̄ Kitap taado do dɔkiŋa. Num tɛr maakɲ Kitap ki se, Raa taadga taad kic ey la ɔɔ Goon Deba se, utu dabar kusɪŋa ɔɔ jeege utu an̄ baate.»

Isa ɛd lapia goon ken̄ ɔk kɔɔŋ sitan

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Ken̄ Isa ute jee mɛtɪŋ ken̄ mɔtɔ jaay ɓaado ɔŋ jee mɛtɪŋgen̄ kuuy se, naade aak jeege dɛna ɪŋg gurugde. Gɔtn se jee jeel taad tɔɔkɲ mɛtn̄ Ko Taar Raage kic ɓo utu daan jeege tun se. Naade ɪŋg naaj naaj ute jee mɛtɪŋ ken̄ se. ¹⁵ Ken̄ jeege jaay aak Isa utu ɓaado se, naade paac dɔrlɔ ɔɔ aan̄ ɓaado tɛdɪŋ tɔɔsɛ. ¹⁶ Isa tɔnd mɛtde ki ɔɔ: «Ɔŋki dɪ jaay naase ɪŋg 'naajki taara ute naade se?» ¹⁷ Deb kalan̄ maakɲ jee dɛnge tu se deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, maam se m'ɓaano ute goonum gaaba ɔɔ goonum se ɔk kɔɔŋ sitan gaasiŋ ɔŋ taad taar eyo. ¹⁸ Gɔtn mɛtɪŋ se ken̄ sitan ɔkiŋga tak ɓo, uun undɪŋ naan̄ ki, tɛdɪŋ taariŋ tiɪŋ gupiyu, ɔlɪŋ taan̄ naan̄ɪŋa, tɛdga num, ron̄ buj biŋ. Maam m'tɔndo mɛtn̄ jee mɛti ki m'ɔɔ am tuur sitan ro goonum ki, nabo naade ɔŋ aasiŋ te eyo.» ¹⁹ Isa deekden ɔɔ: «Naase jee do duni ken̄ ɓorsen aalki maakse do Raa ki ey se, maam tap ɓo m'kinḡ ute naase bini nun̄ ki jaayo? Maam tap ɓo m'asen sɛrkɲ bini nun̄ ki? Goono se ɔk 'ɓaamsɪŋkiro!» ²⁰ Naade jaay ɔk ɓaano ɓaa ute goono se ɔɔ ken̄ sitan jaay aak Isa se, baag tiikɲ goono, uun undɪŋ naan̄ ki ɔɔ dircilɪna ɔɔ taariŋ tiɪŋ gupiyu. ²¹ Isa tɔnd mɛtn̄ bubɪŋa ɔɔ: «Kɔɔŋɪŋ se tɛɛsɪŋ nun̄ ki?» Bubm goono se tɛrlɪŋ ɔɔ: «Kɔɔŋɪŋ se tɛɛsɪŋ baatiŋ ki. ²² Gɔtn mɛtɪŋge sitan se ɪŋga num ɔlɪŋ naan̄ tooc maakɲ poof ki ey lɛ maakɲ maane ki taa je an̄ tɔɔɔ. Ɛɛjjen doje ki, 'noogje ken̄ naai jaay an̄ kaasiŋ num.» ²³ Gan̄ Isa tɛrlɪŋ ɔɔ: «Gen̄ dɪ jaay naai taad ɔɔ: «Ken̄ an̄ kaasiŋ num» se? 'Booyo, ne dɪm ɔŋŋ cir deb ken̄ aal maakiŋ do Raa ki se gɔtɔ.» ²⁴ Gɔtn se, bubm goono naar ɔɔd ɔɔyɔ ɔɔ: «Maam m'aal maakuma nabo 'ɓaado 'nooguma taa maam m'kaal maakum paac don̄ ki.»

²⁵ Kēn Isa jaay aak jeege dena aan baado ɔŋde kəŋ se, naan aac kaama sitan ki ɔ: «Naai sitan debm tēdn jeege duguyu ɔ gaasde ɔŋ taad taar ey se, m'deeki: 'teec naatn ro goon ki se ɔ mɔɔtn 'baado eyo!» ²⁶ Num sitan se tɔɔy makəŋ, tiikin zak zak, jaay teece. Gətn se jeege baag taadn ɔ: «Goono se ooyga!» Taa naade aakin naan tood pɛyɛd. ²⁷ Gaŋ Isa ɔk ji goono, uuniŋa ɔ goono se iin daar te jɛna. ²⁸ Kēn Isa jaay ɔk tɛrl ɔaa been se, ɔɔpin kalin ki ute jee mɛtin ki sum se, naade tond mɛtin ɔ: «Gɛn dī jaay ɔ sitan se naaje j'ɔŋ k'tuurin te ey se?» ²⁹ Isa tɛrlɛn ɔ: «Napar sitangen bin se, kēn k'tond te mɛtn Raa ey num, ɔŋ teec eyo.»

Isa taad taa yona ɔ taa durin daala
(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45; Mk 8.31-33)

³⁰ Naade iin ɔŋ gətn se ɔ gaan ɔaa taa naan Galile ki. Naan kēn se, Isa je jeege 'jeel gətin eyo, ³¹ taa naan dooy dooy jee mɛtin ki ɔ taadden ɔ: «*Goon Deba se j'utu j'an kəŋ kəl jī jeege tu. Naade utu an tɔɔlɔ ɔ bii k-mətɔge tu se naan ade dur daan yoge tu.» ³² Num gaŋ jee mɛtin ki se, taar se, naade ɔŋ booy ɔk te mɛtin eyo, gaŋ naade ɔeere gɛn tond mɛtin.

Maakjege tu se nana ɔo magal ciri
(Mt 18.1-9, 5.29-30; Lk 9.46-50; Mk 10.35-45)

³³ Naade aan Kaparnayum ki. Kēn naade jaay ɛnd been se, gətn se Isa tond mɛtde ɔ: «Taa dī jaay naase 'naajkiro taara doob ki se?» ³⁴ Gaŋ naade do ɔk, taa doob ki se, naade naajo ute naapa ɔo maakde ki se, nana ɔo magal ciri. ³⁵ Gətn se, Isa ing naan ki ɔo danjo jee mɛtin kēn sik-kaar-dio deekden ɔ: «Debm jaay je tēdn magal se, ŋ'ɔɔp ron baata ɔ ŋ'ted debm tēdn naabm jeege paac.» ³⁶ Isa uuno goon ɔkɔ ɔaano daarin daande ki, uun ɔkin kaadin ki deekden ɔ: ³⁷ «Taa maam jaay, debm ɔkga goon ɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kɛse aan gɔɔ naan ɔkum maam mala. ɔo debm ɔkum maam se, ɔkum maam sum eyo, num ɔk debm kēn ɔlumo.»

Jee tēdn naaba ute ro Isa

³⁸ Gətn se Jan deek Isa ki ɔ: «Debm dooyje, naaje j'ɔŋo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan lɛ, lee ute naajege eyo.» ³⁹ Gaŋ Isa tɛrlɛn ɔ: «ɔŋte 'gaasin ki, taa debm jaay tēd nakŋ-kɔɔbɔ te rom se, kəŋ naar tɛrl taadn kusin rom ki eyo. ⁴⁰ Debm jaay debm taamooyjege ey se, naan se debm naajege. ⁴¹ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay tak ɛdsenga maan kaaye ɔkɔ taa naan jeelin naase 'tɛdkiga tēdjee *al-Masige se, debm bin se, bɛɛ naan tēd se 'kutn cɛr eyo, num naan utu 'kəŋ bɛdina.»

ɔŋte kəl gɛnaai maakŋ *kusin ki

⁴² «Gaŋ maakŋ gaange tun sɛɛm kēn aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakŋ kusin ki se. Debm kēn ɔlin se, ɔŋ bɛɛki num, j'uuno ko tootn magala k'dɔɔkin mindin ki ɔ j'uun j'undin maakŋ baar ki. ⁴³ Kēn nakŋ naai 'tēd te jii sum ɔo ai kəl maakŋ kusin ki num, jii se 'gaan und naata. ɔopi jii kalan ɔo kəŋ kaaja gɛn daayum, bɛɛ cir kēn 'king te jii dio ɔo 'ɔaa maakŋ pood kēn gɛn daayum. ⁴⁴ [*] ⁴⁵ Kēn nakŋ naai 'tēd te jei jaay ai kəl maakŋ kusin ki num, jei se 'gaan und naata. ɔopi jei kalan ɔo kəŋ kaaja gɛn daayum se, bɛɛ cir kēn 'lee te jei dio ɔo 'ɔaa maakŋ pood kēn gɛn daayum se. ⁴⁶ [†] ⁴⁷ Kēn 'kaami jaay ɔo ai kəli maakŋ kusin ki num, kaami se ɔo und naata. Ai kɔɔpm kaami kalan ɔo 'ɔaa *maakŋ Gaar Raa ki bɛɛ cir kēn 'lee te kaami dio ɔo j'ai 'ɔaa kundi maakŋ pood kēn gɛn daayum se. ⁴⁸ ɔo gətn naane se: *kuurge lee tɔs daayum jee rode tinj aan gɔɔ ruumga ruumu ɔo injg maakŋ pood kēn gɛn daayum se.*† ⁴⁹ Ey num aan gɔɔ poodo daap nakge se, Raa kic ɔo ɔŋ dubar, taa daapm debkilimi tēdn bɛɛ naanin ki.

* **9:44** Bersen ese se maakŋ Kitapgen metinge se, gətn. «Gətn naane se, kuurge lee tɔs daayum jee rode tinj aan gɔɔ ruumga ruumu ɔo injg maakŋ pood kēn gɛn daayum.» † **9:46** Aak berse 44. ‡ **9:48** Aak Eza 66.24.

⁵⁰ «Kaata se naan nakɲ jiga, num kɛn nijim kaata se nanɲa num, j'aŋ tɛdn j'ɔɔ dɪ jaay nijim gɔtɪn ki se? Bin se, naase kic bo 'tɛdki jee jiga aan gɔɔ kaatn inɲ bɛɛ se ɔɔ inɲki lapia te naapa.»

10

Isa taad mɛtn taar piiri

(Mt 19.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31,32)

¹ Tɛr Isa iin gɔt kɛn se ɔɔ baa taa naan Jude ki, kaam aak jɛn ool k'danɲ Jordan kɛn kaam naane. Jee dɛnge baado tus cɛɛn ki daala ɔɔ naan baagde dooyo aan gɔɔ kɛn naan lee dooy jeege. ² Gɔtn se *Parizigen mɛtiŋge baado taa an naama. Naade tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Deba se j'undiŋga kulu gen piir mendiŋ la?» ³ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Do taar kɛn se, *Musa tap bo taadseno ɔɔ dɪ maakɲ Kitap ki?» ⁴ Naade tɛrlin ɔɔ: «Musa se und kulu ɔɔ k'raan maktubm gen piiri, j'ɛd mɛnd ki jaay bo j'aŋ piiri.» ⁵ Gaŋ Isa taadden ɔɔ: «Taa do-mɔŋgse bo Musa raanɛn taar se. ⁶ Ey num do kupm mɛt ki se, *Raa aalo gaaba ute mɛnda.* ⁷ Taa naan se bo gaaba teecn kɔŋ kɔŋ te bubina, baa tum te mendiŋa, ⁸ ɔɔ naaden di se tum tɛdga daa ro kalan.† Bin se naade se tɛdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. ⁹ Nakɲ jaay Raa dɔɔkiŋga dɔɔk se, debkilimi ɔŋte tuutiŋa!» ¹⁰ Kɛn naade jaay aan been se, jee mɛtiŋ ki tɔnd mɛtiŋ do taar kɛn se daala. ¹¹ Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn deba jaay piir te mendiŋa ɔɔ ɔk mɛnd kuuy se, aan gɔɔ debm teec ɔŋ mendiŋa ɔɔ baa ɛɛs mɛnd nam. ¹² ɔɔ mɛnda kic bo, kɛn piir te gaabiŋa ɔɔ ɔk gaabm kuuy se, naan se aan gɔɔ mɛnd teec ɔŋ gaabiŋa ɔɔ baa ɛɛs gaabm nam.»

Isa ɔɔd booro gaange tu

(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ Gɔtn se, jeege baano te gaangen sɛɛmɛ gɔtn Isa ki, taa ade tɔnd jin dode ki, naɔo jee mɛtiŋ ki uunde kaamde naatn. ¹⁴ Kɛn Isa jaay aak nakɲ naade tɛd se, maakiŋ tuju, deekden ɔɔ: «ɔŋki gaangen sɛɛm se ade baa gɔtum ki, ɔŋte 'gaasdeki. Taa jeegen tec aan gɔɔ gaangen se bo utu 'kɔŋ gɔɔ *maakɲ Gaar Raa ki. ¹⁵ 'Booyki bɛɛ, m'asen taada: debm jaay took te Raa kɔsn gaar don ki aan gɔɔ goon cɔkɔ ey se, naan se 'kɔŋ kend maakɲ Gaar Raa ki eyo.» ¹⁶ Gɔtn se naan tuun tɔkde kaadiŋ ki, tɔnd jin dodege tu ɔɔ ɔɔdden booro.

Debm maala baado ɔŋ Isa

(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Kɛn Isa jaay baa baa doob ki se, gaaba kalan aan baado erg naaniŋ ki ɔɔ tɔnd mɛtiŋa ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai debm bɛɛ se, maam tap bo m'tɛdn m'ɔɔ dɪ jaay m'kɔŋ *kaajŋ gen daayum se?» ¹⁸ Isa tɛrlin ɔɔ: «Gen dɪ jaay naai ɔɔ maam debm bɛɛ se? Debkilim bɛɛ se tap bo gɔɔ; kɛn bɛɛ se, Raa kaliŋ ki sum. ¹⁹ Naai lɛ 'jeele nakɲ kɛn Raa taad gen tɛd se, kɛn ɔɔ: ɔŋte 'tɔɔl nam, ɔŋte 'kɛɛsn mɛnd nam, ɔŋte 'kɛɛsn gaabm nam, ɔŋte 'boogo, ɔŋte 'tɔkɲ taar-kɔɔbɔ do nam ki, ɔŋte 'kujun nam, 'sook koi ki te bubu ki.» ²⁰ Gaabm se tɛrl Isa ki ɔɔ: «Debm dooy jeege, nakgen se paac, gɔtn m'iin baatum ki tap bo, maam m'lee m'tɛdin tɛd tap.» ²¹ Isa jaay aak gaabm se, maakiŋ jɛna ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «ɔɔpiga naka kalan sum. Nakɲ naai ɔk paac se, 'baa dugiŋ naatn ɔɔ gursiŋ se 'baa 'nigiŋ jee daayge tu, bin se ai toodn kɔrbɔɔ maakɲ raa ki. ɔɔ naai lɛ, 'baado 'daanuma.» ²² Num gaŋ kɛn gaaba jaay booy taar se, ron tɛɛciŋ bardak, ɔk tɛrl baa baa se maakiŋ tuj kasak kasak, taa naan debm nak dɛna.

²³ Isa uun don aak jee mɛtiŋ kɛn inɲ cɛɛn ki se, deekden ɔɔ: «Kɛn jee nak dɛnge jaay, kend *maakɲ Gaar Raa ki se ɔɔŋ aak eyo!» ²⁴ Jee mɛtiŋ ki jaay booy taar se ɔkden taad eyo, num Isa tɛrl deekden ɔɔ: «Genumge, kend maakɲ Gaar Raa ki se ɔɔŋ aak eyo! ²⁵ Deere, kɛn giŋji jaay deel ute bee luppaa se ɔɔŋ; naɔo debm nak dɛna jaay 'kend maakɲ Gaar Raa ki se, ɔɔŋ cir naan se daala!» ²⁶ Jee mɛtiŋ ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo cir daala.

* 10:6 Aak Jen 1.27. † 10:8 Aak Jen 2.24.

Naade taad te naapa ɔɔ: «Ken bin num, nanja ɔo 'kɔŋ kaaja?» ²⁷ Isa uun kaamin aakde ɔɔ deek ɔɔ: «Gen jikilimge tu sum num nakŋ se ɔɔŋɔ, num Raa ki se, ne dim ɔɔŋiŋ gɔtɔ.» ²⁸ Gɔtn se Pier taadiŋ ɔɔ: «Anum 'booyo, naaje se k'l'ɔŋoga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa terliŋ ɔɔ: «'Booyki bɛɛ, m'asen taada. Ken nam jaay ɔŋo beege, genaagen gaabge ute kengen mɛndge, koa, bubu, gaange ey ɛ maakŋ-gɔtinge taa maama ɔɔ taa Labar Jiga se, ³⁰ nakgen se paac se, naan utu aden kɔŋ met kaaru beege, genaagen gaabge ute kengen mɛndge, koge, gaange, maakŋ gɔtge, ɔɔ ute dubar ken jeege utu an dabar taa maam se. ɔɔ ken kaadiŋ jaay aanga num, naan 'kɔŋ kaajŋ gen daayum. ³¹ Maakŋ jeege tun ɔorse naan ki se, deniŋ utu kɔɔpm mɔɔtn. ɔɔ maakŋ jeege tun ɔorse mɔɔtn se, deniŋ utu 'tedn jee naan ki.»

Isa taad gen k-mɔtɔge tu ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ ade dur daan yoge tu
(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34; Mk 8.31-33)

³² Naan ken se, naade uun doobo gen kookŋ ɔaa Jeruzalem ki ɔɔ ken naade jaay ɔaa ɔaa se, Isa deel naade ki. Jee metiŋ ki se nakŋ se deel dode ɔɔ jee den ɔk metiŋ se ɛ, beere ɔkde. Gɔtn se naan dan jee metiŋ sik-kaar-di kalde ki ɔɔ baagden taadiŋ nakŋ utu kaan don ki se daala. ³³ Naan deekden ɔɔ: «'Booyki, ɔorse naaje k'l'ook k'baaki ɔaa Jeruzalem ki ɔɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkŋ kɔl ji *magal jee tedn serke Raage tu ute ji jee jeel taadiŋ tɔakŋ metn Ko Taar Raage. Naade utu an kɔjŋ ɔɔɔɔ don ki ken j'an ɔaa tɔɔɔ ɔɔ utu an kɔkŋ kɔliŋ ji jeege tun Yaudge eyo. ³⁴ Naade se utu an tooy koogo metiŋ ki, an tupm ɔoro ron ki, an tɔnd te mɛɛje ɔɔ utu an tɔɔɔ. Anum, ken ooy tedga bii mɔtɔ se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jak ute genaanaŋ Jan tɔnd meta gɔtn Isa ki
(Mt 20.20-28; Lk 22.24-27; Jn 13.3-17)

³⁵ Jak te Jan gaan Zebedege ɔaado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd metiŋa ɔɔ: «Debm dooyje, bɛɛki num, nakŋ naaje k'je k'tɔnd meti ro ki se, naai ajen tooko.» ³⁶ Isa terlden ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen tedn di?» ³⁷ Naade terliŋ ɔɔ: «Ken naai ade terl maakŋ gaari ki se, ɔŋjen deb kalan king do ji daami ki ɔɔ ken kalan do ji jeeli ki.» ³⁸ Gan Isa terlden ɔɔ: «Nakŋ naase 'tɔndki meta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te metiŋ eyo.» Gɔtn se naan deekden ɔɔ: «*Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase anki kɔŋ kaasn gen kaayiŋ la? Lo *batem maam m'utu m'ted se, naase anki 'kɔŋ kaasn gen tedn la?» ³⁹ Naade terliŋ ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'an kɔŋ kaasa.» Naɔo Isa deekden ɔɔ: «Deere, naase utu aki kaay kɔɔpm ken maam m'utu m'kaay se ɔɔ utu aki tedn batem aan gɔɔ ken maam m'utu m'ted se. ⁴⁰ Naɔo gen gɔtn king jaay do ji daamum ki, ey ɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Raa daapinga daap malinge tu.»

⁴¹ Ken jee metn Isa ken sik jaay ɔaa booy taar ese se, maakde tuju do Jak te Jan ki. ⁴² Isa danɔeno paac ɔɔ deekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegen k'tɔlde gaarge do metjil jeege tun ɔaa se paac se, naade ing dode ki ɔɔ magalgen k'tɔndde se ted jeege te taa tɔɔgɔ. ⁴³ Num daan naase ki se ɔŋte 'tedn bini. Ken maakse ki jaay nam je tedn magalse se, ɔŋ ron tedn debm kaan naabse. ⁴⁴ ɔɔ maakse ki se jaay nam je tedn naanse se ɔŋ ron asen tedn bulse paac. ⁴⁵ Taa *Goon Deba ɔaado se, taa jeege ɔo an tedn naab eyo; num naan ɔaado se taa naan ɔo tedn naaba jeege tu ɔɔ kedn kon gen dugŋ do jee dena.»

Isa edlapia debm kaam-tɔak ken ron Bartime
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)

⁴⁶ Isa te jee metiŋ ki aan maakŋ geger ken k'danŋ Jeriko ki. Ken naade deel deel jaay aan taar ki se, jeege dena ɔk metde. Gɔtn se naade ɔŋ debm kaam-tɔakɔ jen doob ki ing baay baaya ron Bartime, goon Time. ⁴⁷ Ken naan booy jaay j'ɔɔ Isan Nazaret ɔo deel deel se, naan baag tɔoy ɔɔ: «Isa, naai *Goon Daud†, ɛɛjum dom ki!» ⁴⁸ Jeege dena uuniŋ kaamina ɔɔ ŋ'doa, gan naan tɔɔd tɔoy makɔŋɔ cir daala ɔɔ: «Goon Daud, ɛɛjum dom ki!»

† **10:47** Goon Daud se gooniŋ mal eyo, num taad taa *al-Masi ken ade teecn maakŋ metjiliŋ ki.

49 Isa ək daara ɔɔ deek ɔɔ: «'Danjumsinkiro.» Naade ɓaa ɔɔɔɔɔ, deekiɔɔ ɔɔ: «Isa danj. Ɔk 'maaki tɔɔgɔ, iini.» 50 Gɔtn ese debm kaam-tɔɔkɔ ɔɔɔ und te kal magaliɔɔ, naar iin kirit ɔɔ ɓaa gɔtn Isa ki. 51 Isa tɔnd metiɔɔ ɔɔ: «'Je m'ai tɔdn di?» Debm kaam-tɔɔkɔ terliɔɔ ɔɔ: «Debm dooyje, ɔɔɔum kaamuma.» 52 Isa taadiɔɔ ɔɔ: «'Baa. Taa naai aalga maaki dom ki se, ɔɔɔga lapi.» Gɔtn se kaamiɔɔ naar ɔɔɔ aaka ɔɔ naan ɔk doobo ute Isa tɔɔɔ.

11

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge

(Mt 21.1-11,14-17; Lk 19.20-44; Jn 12.12-19)

1 Ken Isa te jee metiɔɔ ki jaay aan gɔɔ te Jeruzalem se, naade aan do *kɔsn ɔlib ki ken cɛɛ naange tun k'dandɛ Betpajɛ te Betani. Gɔtn se maakɔ jeenge tun metiɔɔ ki se, Isa ɔl jeege di naaba. 2 Naan deekden ɔɔ: «'Baaki maakɔ naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kɔɔ goon buuru k'dɔɔkinga dɔɔkɔ ɔɔ nam ɓii kalaɔ ook te do ki eyo. 'Tuut 'ɓaansinkiro. 3 Ken nam jaay deeksenga ɔɔ: gen di jaay naase 'tɔdki nakɔ se? 'Terliɔɔki ɔɔki: Melje ɓo jɛɔa ɔɔ tɔdga sum ɓo, asesino naar terl gɔtiɔɔ ki.» 4 Ken naade jaay ɓaa aan se, ɔɔ goon buuru doob ki k'dɔɔkinga dɔɔk taa ɓee ki ɔɔ naade tuutiɔɔ. 5 Jee ken naade ɔɔɔde gɔtn ese se, jee metiɔɔge aakde se deekden ɔɔ: «Goon buuru se, 'tuutiɔɔki gen di?» 6 Naade terlden aan gɔɔ ken Isa taaddeno ɔɔ jee se ɔɔɔde naade tuuto goon buuru se. 7 Naade ɔk ɓaansiɔɔ Isa ki, tɔɔɔ taal kal magaldege do buur ki se jaay Isa iɔɔg do ki. 8 Jeege dɛna tɔɔɔ taal kal magaldege doob ki. Ɔɔ jee metiɔɔge gaano doomo maakɔ kaag ki, ɓaado tɔmbiɔɔ doob ki se kici. 9 Jee deel naaniɔɔ ki ɔɔ jee ɔk metiɔɔna dɔɔɔ ɔɔɔ ɔɔ:

«Ozaana! Ozaana!»*

«*Raa tɔdn ɓɛɛɔ do deb ken ɓaado te ro Meljege Raa!»

10 «Raa tɔdn ɓɛɛɔ do deb ken ɔs gaar gen bubjege *Daud!»

«Ozaana Raa ken raan maakɔ raa ki!»

11 Isa end maakɔ gɛgɛr ken Jeruzalem ki ɔɔ naan ɓaa end maakɔ *Bee Raa ki. Ken naan ɓɛɛr aak dɔɔɔ nakge paac aas se, kaad ken se kaada ɓaaga. Gɔtn se naan teec ɓaa ute jee metiɔɔ ken sik-kaar-di se Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mt 21.12-13,18-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-17; Lk 13.6-9)

12 Metbeenki, ken naade iino Betani ki se, Isa naam ɓo tɔɔliɔɔ. 13 Ken naan jaay uun kaamiɔɔ aak ko ba daa daa te kambii dɔk naane se ɔɔ kaadn naane kɔɔ koojiɔɔ kɔɔ. Naɓo ken naan jaay ɓaa metiɔɔ ki se naan ɔɔ kamba sum taa kaadn koojiɔɔ ko ba se ute ɓɔrtɔ. 14 Gɔtn se Isa taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se mɔɔtn nam kɔsn naam kooji ey sum.» Gaɔ taar naan taad se jee metiɔɔ ki se booyga.

*Isa tuur jee tɔdn zogen maakɔ *Bee Raa ki*

15 Naade aan Jeruzalem ki ɔɔ gɔtn se, Isa ɓaa end daan ɓɔɔr Bee Raa ki ɔɔ naan baag tuur jeegen ɓaano te nakdege gen zoa ɔɔ jeegen ɓaado dugu gɔtn ese se. Naan tɔt tɔl tuun te tabil jee pelekɔ gursge naatn ɔɔ tɔt tɔl te nakgen jee tɔdn zo dɛɛrge lee tiɔɔg do ki se kici. 16 Naan gaasde ɔɔ nam ɔɔɔte deel ɓaano ute ne dim daan ɓɔɔr Bee Raa ki. 17 Gɔtn se naan dooyde, taadden ɔɔ: «Raa taad maakɔ Kitap ki ɔɔ:

Bee maam se tɔdn ɓee ken metjiɔɔ jeegen ɓaa se paac ansum keeme.†

Num gaɔ naase 'tɔdiɔɔki tɔdga gɔtn jee ɓoogge!‡»

18 *Magal jee tɔdn serke Raage tu ɔɔ ute jee jeel taadn tɔɔkɔ metn Ko Taar Raage jaay booy nakɔ ken Isa tɔd se, naade je doobm an tɔɔɔ. Naɓo naade ɓeeriɔɔ ɓeere, taa jee denggen tus se jaay booy taar Isa dooyden se, ɔkden taad eyo. 19 Ken aan tɛgɛr gɔtɔ ɔk jin se, Isa te jee metiɔɔ ki teec naatn maakɔ gɛgɛr ken Jeruzalem ki se.

* 11:9 Ozaana se je deekɔ ɔɔ: Raa aaja. † 11:17 Aak Eza 56.7. ‡ 11:17 Aak Jer 7.11.

Mεtn taar ko ba ken tuutu

²⁰ Μεtbeenki tanəəriŋ-nəəriŋa, ken naade terlo terl Jeruzalem ki se, naade aak ko ba ken Isa naamiŋ se, tuutga ŋes. ²¹ Gətn se Pier saap do taar ken Isa taado se, deekiŋ ə: «Debm dooyje, aaka! Ko ba naai 'naamiŋ se, tuutga ŋes.» ²² Isa terl taad jeege tun metiŋ ki ə: «Naase se aalki maakse do Raa ki! ²³ 'Booyki bεε, m'asen taada. Ken deba jaay deek ko ki ə: «Iiŋi ooc maakŋ baar ki» ə debm se jaay ək naaja maakiŋ ki eyo ə aal maakiŋ do taar ken naan taad se, nakŋ se Raa ansiŋ kəŋ tɛda. ²⁴ Taa naan se 60, maam deeksen m'ə: nakŋ paacŋ naase 'je aki tənd mɛta gətn Raa ki se, aalki maakse aan gəə əŋiŋkiga ə Raa asesiŋ kɛda. ²⁵ Ken naase iin daarkiga raan '6aaki '6aa tənd mɛtn Raa jaay, əkki taar te nam num, '6aa əkiŋki naagiŋ jaayo. Bin jaay Bubsen maakŋ raa kic 60 asen təl *kusiŋsege.» ²⁶ [§]

Magal Yaudge dem təəgŋ Isa

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Isa ute jee metiŋ ki terl 6aado Jeruzalem ki daala. Kaad ken naan lee 6aa kaam ara kaam ara daan bəə *Bee Raa ki se 60, *magal jee tɛdn sɛrkε Raa ki, jee jeel taadn təkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa 6ee Yaudge se 6aado əŋiŋa. ²⁸ Naade tənd metiŋ ə: «Naai tap 60 ken undi kulu gɛn tɛdn nakgen se tap 60 naŋa? Ey lε ken εdi təəgə gɛn tɛdn nakgen se, tap 60 naŋa?» ²⁹ Isa terldɛn ə: «Maam m'je tənd mɛtse naka kalaŋ sum. Ken naase jaay 'terlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gɛn tɛdn nakgen se. ³⁰ 'Taadumki tu, naŋa jaay ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se: Raa ləbu jikilimge lε?» ³¹ Ə gətn se naade baag saapa ə taad te naapa ə: «Naan se j'aŋki terl ə dɔ? Ken k'taadkiga j'əki: «Raa 60 əliŋo» lε, naan əjeki deekŋ ə: «Gɛn dɔ jaay baate tookŋ kuunki taar Jan se?» ³² Anum ken k'taadkiga j'əki: «Jikilimge 60 əliŋo» lε? A-a.» Taa naade se 6eer 6eer jeege tu, taa jeege paac se jeel maakde ki Jan se debm taad taar teeco taar Raa ken mala mala. ³³ Gətn se naade terl Isa ki ə: «Naaje se k'jeel eyo.» Ter Isa terldɛn ə: «Maam kic num, m'asen kəŋ taadn debm ken undum kulu gɛn tɛdn nakgen se eyo.»

12

Isa aan kaa taara ro magal Yaudge tu

(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)

¹ Gətn se Isa baag taadn jeege tu ute kaal naagŋ taara ə: «Gaaba kalaŋ tɛd jinen biŋ, iin gurugiŋ te durdur, uɔ gəə do ko ki gɛn rii koojŋ biŋiŋa ə iin gətə jɛrlε gɛn king bəəbm jineniŋa. Gətn se maakŋ jineniŋ se naan əŋiŋ kaam ji jee tɛdn naabge tu ə jee tɛdn naabge se tɛdga num utu kəŋ bɛddε ə gətn se naan iin 6aa mɛrtε. ² Ken kaadn kugŋ koojŋ biŋ jaay aan se, naan əl debm tɛdn naabiŋ se gətn jeege tun naan əŋde jineniŋ kaam jidε se, taa aŋo kəkŋ bɛdiŋa. ³ Num ken debm tɛdn naabiŋ jaay aan jinenε ki se, jee se ək tənd dɛrɛŋiŋa ə tuuriŋ əŋiŋ 6aa jin sik. ⁴ Ken mɛl jinenε jaay aakiŋ naan 6aado jin sik se, naan əl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naan kic ken 6aa aan se, naade ək təndiŋ don ki ə naajiŋa. ⁵ Naan ken se, tɛr debm jinenε əl debm tɛdn naabm kuuy daala. Naan se naade ək təliŋa. Ter debm jinenε se ɔlo jee tɛdn naabgen kuuy dɛn daala. Naade se kic 60 jee mɛtiŋge naade tənd dɛrɛŋde ə kɛngen mɛtiŋge naade təldε. ⁶ Debm ken əpiŋ se, kεse goon maak-jɛŋa. Naan saap ə: «Goonum mala se naade utu tookŋ kuun taariŋa.» Taa naan se 60, naan əliŋo kaam məətn. ⁷ Gan jee tɛdn naabgen ese jaay aakiŋ se, baag taadn te naapa ə: «Naan se 60 ken bubin ooyga num utu 'tɛdn mɛl jinenε se; ken bin num '6aakiro, k'təliŋki ə jinenε se əjeki kəəpm naajege tu.» ⁸ Gətn se naade əkiŋa, təliŋa ə maakŋ jinen ki se, naade uun undiŋ naatn.»

§ 11:26 Bersen ese se maakŋ kitapgen mɛtiŋge se naan gətə. «Ken naase jaay 'baateki kəkŋ naagŋ naapge lε, Bubsen maakŋ raa ki kic 60 asen kəŋ təl kusiŋsege eyo.»

⁹ Num Isa tond metde ɔ: «Ken mɛl jinɛnɛ jaay baadoga num, jee se naan aden tɛdn ɔ dɪ? Ken naan baadoga num, jee se naan aden tɔl naatn ɔ jinɛniɲ se lɛ, naan an kɛdn kaam ji jeege tun kuuy. ¹⁰ Naase 'dooyinkiga te ey la taar ken *Raa taadn maakn Kitap ki se ɔ: *Ko ken jee kiɲ beege baatiɲ se, naan se ɓo tɛdga ko ken 'gakn bea;*

¹¹ *kɛse ɓo naabm Mɛljege Raa*

ɔ naajege tu se j'aakiɲki se ɔkɛki taad eyo!*

¹² Num magal Yaudge se jeelga kaal naagn taar ken Isa taad se, taad te naade. Gɔtn se naade je doobm ken an kɔkɔ, naɓo naade beer jee dɛnge tu. Gɔtn se naade iɲ ɔɲɲa.

Mɛtn taar kɔgn miiri gɛn Gaar magal ron Sezar

(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ Magal Yaudge ɔl *Parizigen mɛtinge te jee *Eɔrdgen mɛtinge, taa ɓaa goom kɔkn Isa do taariɲ ki. ¹⁴ Naade baado taadiɲ ɔ: «Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se 'taad taar mɛt ki ɔ taar jeegen kuuy se naai 'tɛdn naaba ro ki eyo ɔ jeegen jeege jeelde jee magalge se, taar naadege se naai ɔli dim maak ki eyo. Num naai dooy jeege te doobm taar Raa mɛt ki. Bɔrse 'taadjen tu: j'ɔk doobo gɛn kɔgn miir Sezar ki lɔɓu gɔtɔ? J'an kɔg lɔɓu j'an kɔg ey lɛ?» ¹⁵ Num gan Isa jeele taar naade taad se, taar maakde eyo. Naan deekden ɔ: «Gɛn dɪ jaay naase oomumki bin se? Uun 'baankiro te tamma kalaɲ, m'an kaak tu.» ¹⁶ Naade uun ɓaano te tamma kalaɲ ɔ Isa tond metde ɔ: «Kaam-nirl doa te ro ken k'raaniɲ ro ki se tap ɓo gɛn naɲa?» Naade tɛrliɲ ɔ: «Gɛn Gaar Sezar.» ¹⁷ Gɔtn se Isa tɛrlden ɔ: «Ken bin num, nakn gɛn Gaar Sezar se ɛdɪnki nakiɲa ɔ nakn gɛn Raa lɛ, ɛdɪnki nakiɲ kici.» Num ken naade jaay booy taar Isa taad se, ɔkden taad eyo.

Jeege naaj mɛtn taar jeegen utu kooy duru

(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Jeegen k'dandɛ *Sadusege ken taad ɔ jeege ooyga num dur ey sum se, baado gɔtn Isa ki ɔ tond metiɲ ɔ: ¹⁹ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakn Kitap ki ɔ: ken deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔɲ te goon ey se, bɛɛki num, gɛnaaɲ se 'kɔkn mɛndiɲa taa koojɲ metjili gɛnaaɲ ken ooy se. ²⁰ Num 'booyo, gɛnaage cili, koɲde kalaɲ. Debm deet deet se ɔk mɛnda naɓo ooy ooj te goon eyo. ²¹ Debm metiɲ ki baado ɔk mɛndiɲa ɔ naan kic ooy ooj te goon eyo. Debm k-mɔtɔge tu se kic ɓo baado ɔk mɛnd se, naan kic ɓo ooy ooj te goon eyo kici. ²² ɔ naaden cili se paac tɔkn naamga mɛnd se, naɓo naade paac ooyo ɔ goono kalaɲ kic ɓo nam ooj te eyo. ɔ kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic baado ooyo. ²³ Bin num, ɓii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɓo 'tɛdn mɛnd naɲa? Taa naaden cili se lɛ, tɔk naaminga paac.» ²⁴ Isa tɛrlden ɔ: «Naase se, ɓɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se lɛ 'jeelki eyo ɔ tɔɔgn Raa kic lɛ, naase ɔndki te metiɲ eyo. ²⁵ 'Booyki, ɓii ken jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se tɔkn naap ey sum. Num naade se tecɲ aan gɔɔ *kɔdn Raagen maakn raa ki. ²⁶ Gɛn mɛtn taar jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar maakn Kitapm Musa ki se, naase 'dooyinkiga te ey la ken ɔ: Musa aako poodo ɔk kɔk maakn ji kaag ki ɔ maakn pood ken se Raa taadiɲ ɔ: *Maam se m'Raa gɛn *Abraam m'gɛn Isaka ɔ m'gɛn *Yakub?*† ²⁷ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zɛɛɛ. Naase se, ɓɛɛ, deer deer iigkiga.»

Maakn *Ko Taar Raa ki se kɛse ɓo taar gɛn tɛda ken magal cir paac

(Mt 22.34-46; Lk 10.25-37; Rm 13.8-10)

²⁸ Kaad ken Isa naaj naaj ute *Sadusege se, debm jeel taadn tɔkn mɛtn Ko Taar Raa kalaɲ bini utu te naade. Ken naan jaay booy Isa taad tɔk mɛtn taara nijim bin se, naan iiko cɛɛɲ ki ɔ tond metiɲ ɔ: «Maakn taarge tun ken Raa taad ɔ k'tɛd paac se, ken gay ɓo cirde?» ²⁹ Isa tɛrliɲ ɔ: «Taar cirde paac se ken ɔ: *'Booyki gaan *Israelge, Mɛljege Raa se,*

* **12:11** Aak KKR 118.22-23. † **12:26** Ken Raa jaay deek bin se, je taadn ɔ naan naan ki se, jeegen do dɔkiɲ se utu zɛɛɛ.

naan̄ kalin̄ ki sum̄ 6o Raa. ³⁰ Naai 'je M̄eli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute saapi paac ɔɔ ute tɔɔgi paac.†»

³¹ T̄er k̄en m̄etin̄ ki ɔɔ: «'Je naapi aan̄ gɔɔ 'je ro naai mala. § Maak̄n̄ taarge tun k̄en Raa taad̄ ɔɔ ḡen t̄eda se, k̄en cir taargen ese se gɔɔ.» ³² Debm̄ jeel taad̄n̄ tɔɔk̄n̄ m̄etin̄ Ko Taar Raa deek̄ Isa ki ɔɔ: «Debm̄ dooȳ jeege, k̄ese j̄iga. Taar naai 'taad̄ se taar m̄et̄ ki. Raa se naan̄ kalin̄ ki sum̄ ɔɔ Raa kuuȳ se, gɔɔ.» ³³ Debkilimi je Raa se, an̄ je te maakin̄ paac, ute saapīn̄ paac, ute tɔɔgin̄ paac ɔɔ je naapīn̄ aan̄ gɔɔ ro naan̄ mala. Taargen se cir *s̄erk̄n̄ k̄en naan̄ ɛd̄ Raa ki ɔɔ cir s̄erk̄n̄ k̄en naan̄ tɔɔjɔ ɔɔ tɔɔcin̄ se.» ³⁴ Isa jaaȳ booȳ taar gaabm̄ t̄erlin̄ nijim̄ bin̄ se, naan̄ deekin̄ ɔɔ: «Naai se 'd̄ak̄ te *maak̄n̄ Gaar Raa eyo.» Gɔtn̄ se naade m̄ɔɔtn̄ nam̄ t̄ond̄ te m̄etin̄ ḡen taar d̄im̄ kuuȳ ey sum̄.

**Daud̄ dan̄ *al-Masi ɔɔ: M̄eluma
(Mt 22.41-45; Lk 20.41-44)*

³⁵ Gan̄ k̄en Isa dooȳ dooȳ jeege daan̄ b̄ɔɔr *Bee Raa ki se, naan̄ t̄ond̄ m̄et̄de ɔɔ: «Ḡen d̄i jaaȳ jee jeel taad̄n̄ tɔɔk̄n̄ m̄etin̄ Ko Taar Raage taad̄ ɔɔ al-Masi naan̄ goon̄ Daud̄ se? ³⁶ Daud̄ mala kic̄ 6o *Nirl̄ Salal̄ ɔlin̄ deek̄ ɔɔ:

*M̄eljege Raa taadō M̄elum̄ ki ɔɔ:
'Baadō in̄ḡ dō ji daamum̄ ki,*

bini jee taamooyige se m'aden̄ t̄ed̄n̄ naai utu 'kinḡ dodē ki.*

³⁷ Daud̄ mala kic̄ 6o dan̄in̄ ɔɔ: M̄eluma, anum̄ 't̄ed̄n̄ goonin̄ se, 't̄ed̄n̄ ɔɔ d̄i daala?»

K̄en jee d̄en̄ jaaȳ booȳ taar se ɛd̄den̄ maak-raapo.

*Isa deek̄ jeege tu ɔɔ j'ɔnd̄ k̄ond̄ te jee jeel taad̄n̄ tɔɔk̄n̄ m̄etin̄ Ko Taar Raage se
(Mt 23.1-14; Lk 20.45-47)*

³⁸ T̄er Isa deek̄ jeege tun naan̄ dooȳde dooȳ se ɔɔ: «ɔnd̄ki k̄ond̄o te jee jeel taad̄n̄ tɔɔk̄n̄ m̄etin̄ Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege ḡen magal rode ɔɔ k̄en 6aaga b̄ɔɔr ki se, naade je jeege aden̄ t̄ed̄n̄ t̄ɔɔse naade ki. ³⁹ ɔɔ k̄en naade jaaȳ aanga maak̄n̄ *6ee Yaudge lee tusn̄ maak̄ ki se, naade je kinḡ gɔtn̄ naan̄ ki. ɔɔ k̄en aanga gɔtn̄ k̄os̄ ki kic̄ le, naade je gɔtn̄ naan̄ ki. ⁴⁰ Naade se 6o k̄en baagga keem̄ Raa num̄, eem̄ lek̄ t̄ec̄ t̄ed̄ aan̄ gɔɔ naade 6o jee b̄ee taa jeege aden̄ kaaka ɔɔ naade 6o jee k̄en ɔs̄ nan̄ ji m̄end-daayge. Num̄ gan̄ naade se, b̄ɔɔr utu kooç̄n̄ dodē ki se ɔɔn̄ aak̄ eyo.»

*M̄end-daaye ɛd̄ *s̄erk̄e Raa ki
(Lk 21.1-4)*

⁴¹ Gɔtn̄ se, daan̄ b̄ɔɔr *Bee Raa ki, Isa utu in̄ḡ c̄ee tukul kaag k̄en jeege lee t̄omb̄ s̄erk̄e maak̄ ki ɔɔ naan̄ aak̄ jee d̄engen̄ 6aadō ɔmb̄ s̄erk̄e Raa ki maak̄n̄ tukul kaag ki se. Gɔtn̄ se jee maalge ro naap̄ ki 6aadō ɔmb̄ gurs̄ d̄ena. ⁴² Gɔtn̄ se, m̄end-daaȳ kalan̄ 6aadō ɔmb̄ tammage s̄eem̄ s̄eem̄ dio ɔɔ tammagen se k̄ɔb̄ɔɔr̄o kic̄ 6o aas̄ eyo. ⁴³ Gɔtn̄ se Isa dan̄ jee m̄etin̄ ki ɔɔ deek̄den̄ ɔɔ: «'Booyki b̄ee, m'asen̄ taada. M̄end-daaȳ k̄en daaȳ nan̄ tak̄n̄ ese se, nak̄n̄ naan̄ ɔmb̄ maak̄n̄ tukul kaag ki se d̄en̄ cir ḡen jee 6aa se paac. ⁴⁴ Taa jeege se ɛd̄ do nak̄ d̄endege tu, gan̄ m̄end-daaȳ se ute daayin̄ se kic̄ 6o, nak̄n̄ naan̄ ɔk̄n̄ k̄en an̄ tinḡ se 6o, naan̄ 6aadō ɔmbin̄ paac.»

13

*Isa taad̄ ɔɔ *Bee Raa se jeege utu an̄ t̄ɔɔk̄o
(Mt 24.1-51; Lk 21.5-36; Mt 10.16-23; Lk 17.22-37)*

¹ Kaad̄ k̄en Isa teeco teec̄ maak̄n̄ Bee Raa ki se, maak̄n̄ jeenge tun m̄etin̄ ki se, deb̄ kalan̄ deekin̄ ɔɔ: «Debm̄ dooȳje, aak̄ tu kogen̄ aak̄ b̄ee k̄en j'iin̄ 6ee se! Aak̄ tu 6ee se j'iin̄inga aak̄ b̄ee aak̄ eyo!» ² Isa t̄erlin̄ ɔɔ: «Aaka, 6ee magal̄ daar̄ aak̄ b̄ee b̄ee ese se, jeege utu an̄ ru nan̄

† 12:30 Aak Dt 6.4-5. § 12:31 Aak Lb 19.18. * 12:36 Aak KKR 110.1.

tak. Kongen rεεs aak bεε bεε se, utu wɔɔkɲ kalan kalan ɔɔ ko tap ɔɔ 'kɔɲ toodn do naapin ko ki eyo.»

Jee Raage j'utu j'aden dabara

³ Naan ken se, Isa ook ing do *kɔsn ɔlib ki ɔɔ ɔl kaamin aak kaam sak *Bee Raa. Gɔtn se jee metin ki se, Pier, Jak, Jan ɔɔ Andre naade se sum ɔɔ ute te naana ɔɔ naade tɔnd metin ɔɔ: ⁴ «'Taadjen tu, nakgen se 'kaan nun ki? Ɔɔ naan se 'tedn ɔɔ di jaay ɔɔ naaje j'an kaakɲ jeel ro ki ken nakgen se jaay kaadin 'kaan se?»

⁵ Gɔtn se Isa baagden taada ɔɔ: «ɔndki kɔndɔ, ɔnte 'kɔɲki nam ɔnten 'derlse. ⁶ Jeege dena utu ade ɔɔa ute roma ɔɔ asen taadn ɔɔ: «Maam ɔɔ *al-Masi!» Ɔɔ ken naade 'ted bin se utu 'derl jeege dena. ⁷ Ken 'booykiga jeege jaay baaga kɔɔsn maan bɔɔrge, ken gɔɔr utu naase ɔɔɔ 'dɔkɔ, anum ɔɔεε, ɔnten 'beerki. Taa nakgen se utu 'kaana, naɔo duni se 'kɔɲ nan ey ɔɔrtɔ. ⁸ Jee taa naan kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin bɔɔrɔ te taa naan gaar ken kuuy. Maakɲ naange tun metin naana utu 'tea ɔɔ gɔtn metin ɔɔ utu tɔɔl jeege. Aan gɔɔ mɛnd ken maakin tuunin gen koojo se, nakgen se kic ɔɔ baaga kaana num, kεse je taadn ɔɔ dunia ɔɔpga gɔɔrɔ. ⁹ Num naase jee metum ki se ingki do metek se ki. Taa jeege se utu asen kɔnd bɔɔrɔ ɔɔ asen ɔɔa tɔnd dεreɲ maakɲ *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. Taa maam se naade asen tɔkɲ ɔɔa naan magalge tu ɔɔ naan gaaringe tu. Taa bin se, naase aki tedn saadumge naan naade ki. ¹⁰ Anum bεeki se Labar Jigan gen Isa al-Masi se, j'utu j'an taadn metjil jeege tun do naan ki se paac jaayo. ¹¹ Ken j'ɔk k'baanse ɔɔa gɔtn kɔɲn bɔɔr ki se, nirlse ɔnte kaay se do taar ken naase aki ɔɔa taada, taa taar ken naase aki ɔɔa taad kaad ken se naase mala eyo, num *Nirl Salal ɔɔ asen kɔl naase aki 'taada. ¹² Naan ken se gena utu kɔl gena j'an ɔɔa tɔɔɔ ɔɔ bubu kici utu kɔl goonina j'an ɔɔa tɔɔɔ. Gaange utu terl naaga bubdege tu ɔɔ je yode. ¹³ Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundu; naɔo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔlin ki num, naan se utu 'kɔɲ kaaja.»

Dubar ɔɔn kusina utu baado

(Mt 24.15-51; Lk 21.20-36; Lk 17.22-37)

¹⁴ «Kaadin utu kaan se naase utu aki kaakɲ Debm tuj deelga te gɔtin se utu 'kɛnd king maakɲ *Bee Raa ki, gɔt ken *salal se, ken bεeki num, naan kɛnd eyo. Bin num debm jaay dooy taar ese se booy n'ɔkin jiga jaayo! Ken jaay aakkiga nakgen se num, ɔn jee ken ing taa naan Jude ki se, k'j'aaɲ j'ook maakɲ koge tu. ¹⁵ Debm ing king do been ki raan se, ken naan bɔɔy jaay aan kaan se, n'ɔnte bɔɔyo gen tɔsn nakingen maakɲ been ki. ¹⁶ Debm jaay maakɲ gɔtin ki kic le n'ɔnte terlo beene gen kuun kal magalina. ¹⁷ Bii ken se, mɛndgen mɛndkaamge ute ko gaangen gɛndege aay kaay si se, aden tedn ɔɔn aak eyo. ¹⁸ Eemki *Raa taa nakgen se 'kaan kaadn kuul ki eyo. ¹⁹ Kaad ken se jeege utu dabar dena ɔɔ dubar se gɔtn Raa aal dunia tap ɔɔ nam naam te eyo ɔɔ mɔɔtn dubar naan ki jaay 'kɔɔn cir naan ese se gɔtɔ. ²⁰ Num Meljege Raa, ɔii dubar se, naan gaaninga duuku taa jeege naan bεer tɔɔdde se, ken ɔiiigen se jaay naan gaanden te duuk ey num, nam kɔɲ kaaja tap ɔɔ gɔtɔ. ²¹ Kaad ken se jaay nam taadsenga ɔɔ: «'Baado aakki, *al-Masi utu ara!» Ey le taadsen ɔɔ: «Aakki! Naan utu naane!» Naase, ɔnten 'tookki taarina. ²² 'Booyki! Jeege ken ted rode ɔɔ naade ɔɔ al-Masige ute jeege ted rode ɔɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade ɔɔa. Naade utu 'tedn nakɲ-kɔɔbge ute nakgen deel doa, taa 'kaan jeege dala. Ɔɔ jee ken Raa bεer tɔɔddenga tɔɔd se ken naade ɔnɲga doobo num, aden kaan dal kici. ²³ Num, naase se ɔndki kɔndɔ! 'Bεε, taar se le, maam m'aalsenga kaal paac bise ki.»

**Goon Deba utu ade terlε*

²⁴ Ter Isa taadden daala ɔɔ:

«Ken ɔiiigen gen dubarge se jaay deelga num,
kaada se utu 'tedn ilim dib
ɔɔ laapa se le wɔɔr eyo.»

*Judas ut Isa**(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)*

¹⁰ Judas Iskariot se, naan maakŋ jee metn Isa ken sik-kaar-dio. Naan iin 6aa taad *magal debm tedn serke Raage tu taa naan je aden taadn doobm ken naade an kəkŋ Isa.

¹¹ Ken naade booy taar Judas se, maakde raapo ɔ naade taadŋga taad ɔ utu an kedn gurs. Naan ken se, Judas baag je 6o doobm an kutn Isa sum.

*Isa ɔl jee metin ki tedden kɔsn gen *laa Paak**(Mt 26.17-36; Lk 22.7-18,21-39; Jn 13.1-38; 1Kor 11.23-25)*

¹² Bii deet deetn gen laa mappan ɔk ɔɔm eyo jaay aan se, 6ii ken se 6o k'tɔjn gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. Jee metn Isa ki tɔnd metin ɔ: «Kɔsn gen laa Paak se, naai 'je j'aisin tedn kaam gay?» ¹³ Gɔtn se Isa ɔl maakŋ jeege tun metin ki se jeege dio, deekden ɔ: «'Baaki maakŋ geger ki ɔ ken '6aaki 6aa se, naase aakki dɔɔdn ute gaaba uuno kɔyɔ dooc te maane se. ɔkki metina, ¹⁴ ɔ gɔtn naan an kend maak ki se, 'taadki mel 6ee ki se ɔki debm dooy jeege ɔljeno, ɔ k'tɔnd meti ɔ 6ee gay jaay 6o naan an kɔsn kɔsn laa Paak te jee metin ki se? ¹⁵ Gɔtn se naan asen taadn 6ee magala ken do 6ee ki raan, ɔ maakŋ 6ee ki se, nakinge paac aas kart. Gɔtn ese 6o ajeki tedn kɔsn gen laa Paak se.» ¹⁶ Ken jee metin ki jaay 6aa aan maakŋ geger ken ese se, naade ɔŋ nakge se paac aan gɔɔ ken Isa taaddeno. Gɔtn se 6o naade ted kɔsn gen laa Paak.

¹⁷ Ken aan teger gɔtɔ 6aa ɔk jin se, Isa 6aado ute jee metin ken sik-kaar-dio. ¹⁸ Ken naade jaay ing gɔtn kɔs ki baag kɔsɔ se, Isa deekden ɔ: «'Booyki bεε, m'asen taada: maakse ki se, debm ing ɔs kɔs te maam se 6o utu am kutu.» ¹⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, naade maakde tuju. Gɔtn se nana nana kic 6o baag tɔnd metn Isa ɔ: «Lɔ, nakŋ se tedn maam le?» ²⁰ Isa terlden ɔ: «Maakŋ naase ken sik-kaar-di se, debm ɔl kɔl jin maakŋ baay ki ute maam se 6o, naana. ²¹ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ ken *Raa taadno maakŋ Kitap ki, num gan ɔn deb ken an kut se! Debm bin se ken j'oojin te ey kic 6o, bεε kaca.»

Isa ed kɔsn taadn metn taar yona

²² Kaad ken naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jin ki, tɔɔm Raa ɔ dup edin jeege tun metin ki deekden ɔ: «ɔk ɔski, kεse roma.» ²³ Ter naan uun *kɔɔp dooc te tɔtn koojn kaagŋ k'danin bin se jin ki, tɔɔm Raa, eddesina ɔ naade paac nana kic 6o ɔk aaye aaye. ²⁴ Isa deekden ɔ: «Kεse moosuma ken taad ɔ *Raa dɔɔkga ute naase. Moosn se ɔy taa jee dena. ²⁵ 'Booyki bεε, m'asen taada: tɔtn koojn bin ese se, mɔɔtn maam m'kaay ey sum, bini m'6aa kaay tɔtn koojn bin kiji se, *maakŋ Gaar Raa ki jaayo.»

²⁶ Ken naade aar kaa gen keem Raa aas se, naade teec 6aa ook do *kɔsn ɔlib ki.

Isa taad ɔ Pier utu an baate

²⁷ Gɔtn se Isa taad jeege tun metin ki ɔ: «Naase 'paacki utu amki kaan rεεε, taa Raa taadga taad maakŋ Kitap ki ɔ:

Maam m'utu m'tɔɔl debm gaam baatge,

ɔ baatinge se le utu 'kaan wɔkɔ.†

²⁸ Num ken maam jaay m'ooy m'duroga num, maam m'kɔnd naana, m'asen 6aa booy taa naan Galile ki.» ²⁹ Gɔtn se Pier deekin ɔ: «Ken jee meti ki jaay aan rεsi paac kic 6o, maam se m'ai kɔŋ rεs eyo.» ³⁰ Gan Isa terlin ɔ: «'Booy bεε, m'ai taada: maakŋ nɔɔr ken jaaki se, kɔr kɔrɔnjɔ 'kɔy dɔɔl di ey sum 6o, naai 'naajn dɔɔl mɔtɔ 'deekŋ ɔ naai 'jeelum eyo.» ³¹ Gan Pier deekin ɔ: «Gɔtɔ! Maam se ken am kaan te yoa kic 6o, m'ai baati eyo!» ɔ jee metin ken kuuy se kic 6o paac taad aan gɔɔ gen Pier se.

*Isa tɔnd metn Raa Getsemane ki**(Mt 26.36-46; Lk 22.40-46)*

† 14:27 Aak Zak 13.7.

³² Naan ken se, naade aan gat ken k'danin Getsemane. Ken naade aan se, Isa taadn jee metin ki oo: «Ingki gōtn ara, kor maam m'ade baa tōnd metn Raa se.» ³³ Naan ok baan te Pier, Jak oo Jan. Gōtn se nirlin baag teece oo taar maakin ki nan tak. ³⁴ Isa deekden oo: «Maam se maakum tujga oo nirlum teecga aan gōo m'aki kooyo. Anum naase se ingki gōtn ara oo onten 'toodki bia.» ³⁵ Naan iin iik naan ki cōkō, ooc naan ki oo baag tōnd metn Raa deek oo: «Ken naai 'je num, kaadn dubar ken utu kaan dom ki se, iikin naatn dōkō.»

³⁶ Naan terl taad daala oo: «Abba, Bua, nakn onn ciri naai ki se, gōtō. Iikum *kōōpm dubar se rom ki naata. Num gan 'ted aan gōo ken naai maaki jen ro ki, aan gōo ken maam bo m'je se eyo.» ³⁷ Ken naan terl baado on jee metin ki se, kaamde okga bia. Naan deek Simon Pier ki oo: «Simon, naai 'tood tood bi la? Ler kalan kic bo naai on aasin te gen king zee ey ne?

³⁸ Naase ingki zee, 'tōndki metn Raa, taa naase aki kooon maakn nakn naam ki eyo. Maakn debkilimi se je tedn nakn bee, nabo daa ron bo on aasin eyo.»

³⁹ Ter Isa iik naan ki cōkō daala, baa tōnd metn Raa, naan ing dōol taar ese sum. ⁴⁰ Ken naan ok terlo daal se, baado on jee metin ki tood tood bia oo ken bi okde se, kaamde kic on aak eyo. Gōtn se taar naade an taad kic bo jeel eyo. Isa ok terl baa tōnd metn Raa daala.

⁴¹ Ken naan terl baado onde gen k-mōtoge se, deekden oo: «Maakn toodn bise ki se naase utu 'tood 'tōlki tōl kōorse rōk la? Beeega, kaadn aanga. 'Booyki, *Goon Deba se, j'utu j'an kōkn kōl ji jee tedn *kusinge tu. ⁴² Iinki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga!»

Isa j'ōkinga

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.2-12)

⁴³ Ken Isa utu taad nan te taarin ey sum bo, gōtn se Judas aana; naan se maakn jeege tun metn Isa ken sik-kaar-dio. Naan baado ute dōol jeege dena metin ki ken ok gōrd-jerldege oo te sirddege. Jee se, *magal jee tedn serke Raage tu, jee jeel taadn tōkn metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge bo oldeno. ⁴⁴ Judas, naan bo debm utu kutn Isa se, taadga taad jeege tun ese se oo: «Debm jaay maam m'an baam kōkō oo m'kaay ciilin se bo, keese bo naana! Ok 'baansin ki oo 'bōōbin ki jiga.» ⁴⁵ Ken Judas jaay baado aan se, naar baa ce Isa ki oo deekin oo: «Debm dooyje!» Gōtn se naan baam okina oo aay ciilina. ⁴⁶ Jee kuuy k'baado tel se oo iij-ōkina. ⁴⁷ Num maakde ki se, deb kalan odo gōrd-jerlina, og gaan te bi debm tedn naabm magal debm tedn serke Raa ki se. ⁴⁸ Gan Isa deekden oo: «Naase 'teeckiro ute gōrd-jerlsege oo te sirdsege se, aan gōo 'baakiro kōkn debm boogo. ⁴⁹ Ey num bii-raa maam m'tingo ute naase daan bōōr *Bee Raa ki m'lee dooy jeege, nabo naase on okumkiro te eyo. Num jaaki jaay m'baamkiro kōkō se, taa taar k'raaninō maakn Kitap ki do dōkin se, 'kaan doobin ki.» ⁵⁰ Gan gōtn se, jee metin ki paac baatina oo aan resina. ⁵¹ Anum, gōtn se goon kōdō kalan bini ok metn Isa oo naan aal kal kuulu sum bo ron ki. Jee se okina, ⁵² nabo naan an onde kalin jide ki, aan baa met-beere.

*Isa j'ok k'baansin naan magal Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

(Mt 26.57-68; Lk 22.54,63-65; Jn 18.13-24)

⁵³ Naade ok baan te Isa bee *magal debm tedn serke Raa ki. Gōtn se magal jee tedn serke Raage tu, magal taa bee Yaudge ute jee jeel taadn tōkn metn Ko Taar Raage se, paac tus gōtn ese. ⁵⁴ Pier oko metn Isa daande goon dōkō, end baa bini aan daan bōōr bee magal debm tedn serke Raa ki. Gōtn se naan ing riib riib pōdō te jee tedn naabge.

⁵⁵ Anum magal jee tedn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacn jee kaakn metn taarge se, naade je tōl taara do Isa ki taa an kōkn mindin num, j'an baa tōlō, nabo naade on te taar dim eyo. ⁵⁶ Ey num saadge dena baado talin taar-kōōbō don ki, nabo saaddege ok metn naap eyo. ⁵⁷ Jee metinge uun taar met ki eyo, on don ki taa an kōkn mindina, deek oo: ⁵⁸ «Naaje k'booyo naan taad oo: «*Bee Raa ken jeege bo iinin te jide se, maam m'an tōkn naatn oo daan biige tun mōtō se, maam m'kiin ken kuuy gōtin ki. Bee maam m'an kiin se, jikilinge bo an kiin te jide eyo.» ⁵⁹ Ute naan se kic bo, saadgen baado taad taar se, taarde ok metn naap eyo. ⁶⁰ Gōtn se magal debm tedn serke Raa ki se iin daar daan

jeege tu ɔɔ tɔnd metn Isa ɔɔ: «Naai tap ɔɔ tɛrlɛn taar ɔɔm ey la do taarge tun naade tɔli doi ki se?» ⁶¹ Gaŋ Isa do ɔɔk ɔɔ tɛrlɛn taar ɔɔm eyo. Tɛr magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki tɔnd metn daala ɔɔ: «Naai ɔɔ *al-Masi kɛn Goon Raa kɛn jeege lee tɔɔmɛn se la?» ⁶² Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Yɛɛ, kɛse maama. ɔɔ naase utu aki kaakɛ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔɔ kɛn naan ade ɔɔy se ade king do gapar ki.» ⁶³ Gɔtn se magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki, iin nɛɛpm te kalinge ɔɔ ɔɔk ɔɔ: «'Booyki! Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gɛn di daala! ⁶⁴ Naase lɛ 'booykiga te bise kɛn naan naaj naaj Raa se! Anum naase 'saapki ɔɔki di?» Jee gɔtn ese paac ɔɔjin ɔɔɔɔ doŋ ki ɔɔ: «Naan se nakiŋ yoal!» ⁶⁵ Jee mɛtinge baagin tupm ɔɔoro roŋ ki, teeliŋ kaamina, tɔndin ute kutupu ɔɔ tɔnd metn ɔɔ: «'Taadjɛn tu, debm taad taar teeco taar Raa ki, kɛn tɔndi se, nanja?» Gɔtn se asgarge kic ɔɔ ak ɔɔaansiŋa ɔɔ tɔndin metn bin ki.

Pier baate Isa

(Mt 26.59-75; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Kaadkɛn Pier jaay utu nɛŋ daan ɔɔɔɔ ki se, maakɛ mɛndge tun jee tɛɔn naabm *magal debm tɛɔn sɛrke Raa ki se, deb kalan ɔɔaado. ⁶⁷ Kɛn naan aak Pier ing riib riib poodo se, gɔtn se naan ɔɔndin kaama tak, ɔɔekiŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, naai kic ɔɔ debm Isan kɔɔ Nazaret se.» ⁶⁸ Gɔtn se Pier baag naaja ɔɔk ɔɔ: «Gaabm se maam m'jeeliŋ eyo ɔɔ taar naai 'taad se lɛ, maam m'booy m'ɔk metn eyo.» Gɔtn se Pier iin teec naatn ɔɔa maakɛ ɔɔee kɛn taa ɔɔɔɔ ki. [Gaŋ gɔtn se sum ɔɔ kɔɔɔɔ ɔɔɔ ɔɔyɔ]†. ⁶⁹ Num mɛnda se tɛrl aakiŋa ɔɔ baag taadn jeege tun ing gɔtn ese ɔɔ: «Gaabm ese kic ɔɔ metn naade!» ⁷⁰ Gaŋ Pier tɛrl naaj daala. Tɛr ɔɔkɔ sum ɔɔ, jee ing gɔtn ese ɔɔekiŋ daala ɔɔ: «Deer deer, naai se metn naade, taa naai kic ɔɔ kɔɔ Galile.» ⁷¹ Num Pier baag naam taariŋ ɔɔ: «Bɛɛɛ, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeeliŋ eyo ɔɔ kɛn m'taadga taar-kɔɔkɔ kic ɔɔ ɔɔ Raa am naama.» ⁷² Gaŋ gɔtn se sum ɔɔ kɔɔɔɔ ɔɔɔ ɔɔy gɛn k-dige ɔɔ Pier naar saap do taar kɛn Isa taadiŋo ɔɔ: «Kɔɔ kɔɔɔɔ kɔɔy ɔɔɔ di se, naai am baatn ɔɔɔ mɔɔ.» Gɔtn se naan saap do taar kɛn se, naar teeco ɔɔ baag keeme.

15

Isa j'ɔk k'ɔaansiŋ naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 22.66-71, 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Tanɔɔriŋ nɔɔriŋ se, *magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu, ute magal taa ɔɔee Yaudge ɔɔ jee jeel taadn tɔɔkɛ metn Ko Taar Raage, naade se ɔɔ magal Yaudgen *jee kaakɛ metn taarge, naade paac tus taad ɔɔɔk taarde kalan. Kɛn naade taarde tɛɔ kalan se, gɔtn se ɔɔ k'j'ɔk k'ɔɔk Isa ɔɔ ɔɔk ɔɔa ɔɔdin Pilat ki. ² Kɛn naade aan se, Pilat tɔnd metn Isa ɔɔ: «Naai ɔɔ Gaar Yaudge la?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Yɛɛ aan gɔɔ kɛn naai 'ɔɔekiŋ se.» ³ Magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu se tɔlin taarge ɔɔna doŋ ki taa an kɔkɛ mindiŋa. ⁴ Tɛr Pilat tɔnd metn daala ɔɔ: «Naai 'tɛrlɛn ey la? Naai 'booy ey la taar naade tɔli doi ki taa ai kɔkɛ mindi se?» ⁵ Num gaŋ Isa tɛrlɛn te taar ɔɔm eyo. Kɛn Pilat aakiŋ se, ɔkiŋ taad eyo.

Isa j'utinga

(Mt 27.11-31; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28-40, 19.1-16)

⁶ Kɛn aanga *laa Paak gɛn Yaudge se tak ɔɔ, jeege se ɔɔaado tɔnd metn Pilat ɔɔ j'ɔɔɔj'ɔɔlden debm dangay kalan kɛn naade jenga ro ki. ⁷ Naan kɛn se, gaaba kalan bini debm dangay k'danin Barabas, j'ɔkiŋ dangay ki te sawarge. Kaadkɛn jeege teec sawar se, naade tɔɔlga deba. ⁸ Gaŋ ɔɔii kɛn se sum ɔɔ, jeege ɔɔɔɔ ook ɔɔ Pilat ɔɔ tɔnd metn ɔɔ ade kɔɔɔn debde kalan aan gɔɔ kɛn naan n'lee n'tɛɔa. ⁹ Pilat tɛrlɛn ɔɔ: «'Jeki m'asen kɔɔɔn kɔl Gaar Yaudge se la?» ¹⁰ Taa Pilat se jeele, kɛn *magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu jaay ɔk ɔɔaano ute Isa se, naade tɛɔ tɛɔ maak-kilimi ɔɔ roŋ ki. ¹¹ Anum magal jee tɛɔn sɛrke Raage tu ɔl metn jee ɔɔenge ɔɔ k'tɔnd metn Pilat num, taa j'aden kɔɔɔn kɔl Barabasi. ¹² ɔɔ jeege se, Pilat tɔnd

† 14:68 Taara se maakɛ kitapge tun mɛtinge se gɔto.

metde daala ɔɔ: «Num gaabm naase 'danjɪnki Gaar Yaudge se, m'an tɛdn m'ɔɔ dɪ?» ¹³ Gɔtn se, tɛr jeege dɔɔb ɔɔy caa ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔɔlin ro kaag ki!» ¹⁴ Pilat tɛrlɛdn ɔɔ: «Naan tap ɔɔ tujga dɪ?» Num gan jeege se tɔɔy dɔɔk taara ɔɔn eyo ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔɔlin ro kaag ki!» ¹⁵ Pilat je raapm maakɪ jee dɛnge se, ɔɔ k'ɔɔa k'j'ɔɔd j'ɔɔlden Barabas. Gan gɛn Isa se, naan ɔɔ k'j'ɔɔndɪn ute mɛɛjɛ ɔɔ ɔɔk ɔɔlin asgarge tu taa j'an ɔɔa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo mɛtn Isa ki

¹⁶ Asgarge ɔɔk ɔɔaan te Isa daan bɔɔr ɔɔee kɛn maak ki ɔɔ ɔɔee se gɛn magal taa naan gɔtn ese. Gɔtn se naade danɔ dɔɔl asgarge paac. ¹⁷ Naade uun uusin kal gaaringe aac boɪ ɔɔ uj daapo jɛkɛ* gɛn kɔrɔndɔ, ɔɔaado ɔɔndɪn don ki. ¹⁸ Naade baagin tɛdn tɔɔse ɔɔ: «Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!» ¹⁹ Gan gɔtn se, naade tɔɔndɪn don ki te kaagɪ tec naala, tupɪn ɔɔoro ron ki, ɔɔaado tɛrgɛ ɔɔ no naanɪn ki. ²⁰ Kɛn naade tooyɪn koogo mɛtin ki aas se, kal aac boɪ se naade ɔɔdɪn naatn ɔɔ tuusin kal naange gɔtin ki jaay ɔɔk ɔɔansɪn naata, taa j'an ɔɔa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Isa k'tupɪnga ro kaag ki

(Mt 27.32-56; Lk 23.26-49; Jn 19.17-37)

²¹ Gɔtn se, gaaba kalan k'danɪn Simon kɔd Siren. Naan se bubm Alekzander te gɛn Rupus. Naan iino naatn ɔɔ deel deel te dɔɔbm se. Asgarge ɔɔkin taa tɔɔgɔ gɛn kuun kaagɪ j'an tupm Isa ro ki se. ²² Naade ɔɔk ɔɔaan te Isa gɔt kɛn k'danɪn *Golgota*; Golgota se je deekɪ ɔɔ: gɔtn kaadn do deba†. ²³ Naade ɛdɪn tɔtn kooɪn bɪn deep te dawa k'danɪn mir, gan Isa baate kaaye. ²⁴ Gɔtn se, naade tupɪn ro kaag ki ɔɔ uun daarin raan ɔɔ kalinge se, asgarge tɛdn salatia jaay ɔɔo niginɔ ɔɔ debm oocɪnga ɔɔo uunu uunu. ²⁵ Naade tup Isa ro kaag ki se kaadn mɛs ki. ²⁶ Naade tupɪn aas se, raan ɔɔlin kaam don ki mɛtn taar kɛn naade ansɪn tɔɔlɔ, naade raan ɔɔ: Kɛse ɔɔo Gaar Yaudge. ²⁷ Naade iin tup jee ɔɔoogge dio ro kaagge tu kici. Deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki ɔɔ deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki. ²⁸ [‡]

²⁹ Jee deel deel gɔtn se jaay daar aakin se, naade siik dode ɔɔ naajɪn ɔɔ: «Waya! Naai ɔɔo debm ɔɔ 'tɔɔkɪ *Bee Raa ɔɔ an kiin kuuy daan ɔɔiige tun mɔtɔ se, ³⁰ aaj roi mala; 'bɔɔy do kaag ki se naata!» ³¹ *Magalgen jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɪ mɛtn Ko Taar Raage se kici, taad te naapa ɔɔ tooyɪn koogo mɛtin ki ɔɔ: «Jee kuuy se, naan aajdenoga num, ɔɔn aasin gɛn kaajɪn ro naan mal eyo. ³² Naan *al-Masi kɛn Gaar *Israelge dɛy se, n'ɔɔyɔ naatn ɔɔrse ro kaag ki ɔɔ kɛn naaje jaay j'aakinga naan bɔɔyoga num, j'kaal maakje don ki.» Jee ɔɔooggen k'tup k'tɔɔldɛ do kaagge tun cɛesn Isa ki se kic ɔɔo naajɪna.

Isa ooyga

³³ Kɛn kaada jaay aas katar tir se, do naanja te magalin se gɔtɔ ɔɔa tɛd ilim dib bini aan katar do tɛgɛr ki. ³⁴ Aan katar do tɛgɛr ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔn ute taar naajɪna ɔɔ: «*Eloyi, Eloyi, lɛma sabaktani?*» Taar se je deekɪ ɔɔ: *Raama, Raama, naai 'rɛsum gɛn dɪ?*§

³⁵ Maakɪ jeege tun daar gɔtn ese se kɛn booyɪn naan taad bin se, jee mɛtinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli!» ³⁶ Gɔtn se deb kalan aan ɔɔa uuno naka kalan kɛn uun maane, ɔɔlin maakɪ tɔtn kooɪn bɪn kɛn mooyo jaay, uun ɔɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔɔlin taar Isa ki taa n'suubu. Tɛr deek ɔɔ: «ɔɔnki jaay sɔm j'aakingi, kɛn Eli jaay utu adɛ ɔɔa an bɔɔyɪn naatn ro kaag ki se num.» ³⁷ Gɔtn se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔn ɔɔ kon teece.

³⁸ Naan kɛn se, kal deer k'gaan maakɪ *Bee Raa se, nɛɛpo raan bini aan naan ki tak. ³⁹ Bubm asgarge kalan kɛn daar kaadn Isa ki se, jaay booy Isa ɔɔd ɔɔyɔ ɔɔ kaakɪ naan aak

* 15:17 Jɛkɛ se laatin gaaringe. † 15:22 Golgota se kɔsn baata ɔɔ kɛn aakin num tec aan gɔɔ kaadn do deba. ‡ 15:28 Kitap gen mɛtinge ziidn naan se: Taa naan se ɔɔo, taar kɛn Raa taadn maakɪ Kitap ki se aanga te dɔɔobɪna kɛn taadn ɔɔ: «Naan se, j'aakin aan gɔɔ debm kusɪna daan jee kusɪnge tu.» Aak Eza 53.12 ɔɔ Luk 22.37 kici. § 15:34 Aak KKR 22.2.

kooyin se, deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm ara se Goon *Raa!»⁴⁰ Gɔtn se mɛndge daar dɔkɔ ɔɔ aakiɲa. Maakde ki se Mari kɛn iino Magdala ki, Mari ko Jakɲ baata te gɛn Yoze ɔɔ ute mɛnda roɲ Salome.⁴¹ Kɛn Isa utu Galile ki se, naade leedo te naana ɔɔ tɛdiɲo naaba. Gɔtn se mɛndgen kuuy kic dɛna baado te naana Jeruzalem ki tɛle.

Isa j'ɔlin baadn

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴² Bii kɛn se ɔɔ, Yaudge daap daap rode gɛn *bii sebitn kɛn 'baagn tɛger kɛn gɔtɔ ɔkga jin se. Kɛn kaadn tɛger jaay aan se,⁴³ gaaba kalan bini kɔd Arimate roɲ Yusup baado. Maakɲ magal Yaudge tun jee lee kaakɲ mɛtn taarge se, naan kic ɔɔ debm k'jeel jeel gɔtiɲa. ɔɔ naan kic ing aak kaak kaam *maakɲ Gaar Raa kɛn utu 'kaan se. Naan aay kaamin ɔɔ end ɔɲ Pilat ɔɔ tɔnd mɛtiɲa taa an kɔɲ ro Isa se naan an ɔɔ kɔl maakɲ baad ki.⁴⁴ Kɛn Pilat jaay booy j'ɔɔ Isa ooyga se, ɔkiɲ taad eyo. Naan ɔl k'danɔ bubm asgarge tɔnd mɛtin ɔɔ: «Isa ooy se daanin dɔkga la?»⁴⁵ Kɛn bubm asgarge jaay deekiɲ ɔɔ: «Yɛɛ» naan kɛn se jaay Pilat ɔɲ Yusup ɔɔ ro Isa.⁴⁶ Num Yusup iin dugo kal duubu, bɔɔyo ro Isa naatn ro kaag ki ɔɔ teelin te kal se, uun ɔlin maakɲ baad kɛn j'ɔɲ ko ɔɔ j'ud k'daapiɲa ɔɔ dircil aalin ko taar ki.⁴⁷ Mari kɛn iino Magdala ki ute Mari ko Yoze, naade aak gɔtn j'ɔl j'aalsiɲa.

16

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-8; Jn 20.1-2)

¹ Kɛn *bii sebit jaay deel se, Mari kɛn iino Magdala ki, Mari ko Jak ute Salome dugo nakɲ oot nijimi gɛn ɔɔ kɔtn ro Isa ki aan gɔɔ kɛn Yaudge lee tɛda.²⁻³ Num ɔɔ dumas* ki tanɔriɲ nɔriɲ, naade iin ɔɔ ɔɔ taa baad kɛn j'ɔl j'aalo ro Isa maak ki se, taad te naapa ɔɔ: «Naɲa jaay ajeki dircil ko taa baad ki se?» Kɛn naade jaay aan taa baad ki se, kaada utu ooko kooko.⁴ Kɛn naade jaay uun kaamde aak se, ko taa baad ki se nam dircilinga, ey num, ko se magal bɛɛ eyo.⁵ Kɛn naade aan se, end maakɲ baad ki. Kaam do ji daamde ki se, aak goon kɔdɔ ing ute kalin raap raapo. Kɛn naade aakiɲ se, dɔrlɔ ɔɔ nirlde teece.⁶ Gan goon kɔdɔ se taadden ɔɔ: «ɔɲten 'beerki! Naase se 'jeki je Isan kɔd Nazaretn kɛn k'tup k'tɔlin ro kaag ki se; naan se duroga daan yoge tu; gɔtn ara se, naan gɔtɔ. Aakki tu, kɛse ɔɔ gɔtn kɛn j'ɔl j'aalsiɲa.⁷ Bin num, 'ɔɔ taadki Pier ki te jee mɛtn Isa kɛn kuuy se ɔɔki: naan se ɔɔdsenga naana, asen ɔɔ booy taa naan Galile ki. Gɔtn naane se ɔɔ, naase anki 'ɔɔ kaaka, aan gɔɔ kɛn naan taadseno.»⁸ Naade teec aan ɔɲ taa baada taa naade se nirlde teecga ɔɔ rode kic ɔɔ ak marga jɛg jɛg. Kɛn beere ɔkde se, taar dim kic ɔɔ naade ɔɲ taad nam ki eyo.

Isa teec naan jeenge tu

(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

†⁹ Isa duro daan yoge tu se ɔɔ dumas ki tanɔriɲ nɔriɲ. Deet deet se naan teec naan Mari kɛn iino Magdala ki, naan ɔɔ kɛn Isa tuuriɲo sitange cili roɲ ki.¹⁰ Mɛnd se ɔɔ taad jeege tun tiɲgo te Isa ɔɔ kɛn naan ɔɲde se, naade maakɲ kɔl do ki ɔɔ ing eem keeme.¹¹ Kɛn naade jaay booy taar naan taadden ɔɔ Isa se duroga daan yoge tu ɔɔ naan mala aakiɲoga ute kaamin se, gan jee se baate tookɲ taariɲa.

¹² Kɛn nakgen se jaay deel se, jee mɛtin kɛn dio ɔɔ ɔɔ be naata. Kɛn naade jaay ɔɔ ɔɔ doob ki se, Isa teec naande ki ute ro kuuy.¹³ Jee se tɛrl baado taad jeedege tun kuuy ɔɔ jee se kic ɔɔ naade baate tookɲ taarde.

¹⁴ Tɛr Isa baado teec naan jee mɛtin kɛn sik-kaar-kalan, kaad kɛn naade ing ɔɔ kɔsɔ. Gɔtn se naan mooyde taa naade baate kaal maakde don ki ɔɔ taa do-mɔngden kɛn ɔlde naade baate tookɲ taar jeegen baado taadden ɔɔ naan duroga ɔɔ naade aakiɲa te kaamde se.

* **16:2-3** Maakɲ suuk kalan ki se ɔɔ dumas se ɔɔ ɔɔ baag deet deet. † **16:8** Taar naan ki se (koɲ 16.9-20) maakɲ kitapge tun metinge se taar se gɔtɔ.

¹⁵ Naan̄ taadden̄ ɔ: «'Baaki do naan̄ ki paac ɔ 'taadki Labar Jiga se jeege tu paac. ¹⁶ Debm̄ took aalga maakin̄ se j'an̄ *batizi ɔ naan̄ kɔŋ kaaja, num debm̄ baate tookŋ kaal maakin̄ lɛ bɔɔr utu kɔŋ don̄ ki.» ¹⁷⁻¹⁸ 'Booyki! Jee aalga maakde dom ki se, naade kɔŋ tuur sitange te roma ɔ naade kɔŋ taadn̄ taar naangen̄ kuuy. Naade tɔkŋ wɔɔjge te jide ɔ ken̄ aayga kaagŋ tɔɔɔ kic ɔ, ade kɔŋ tɛdn̄ d̄im̄ eyo. Naade tɔnd̄ jidege do jee kɔɔŋge tu ɔ jee kɔɔŋge 'kɔŋ lapi. Kɛse ɔ nakŋ-kɔɔɔŋgen̄ naade tɛda.

Isa ɔk tɛrl̄ gɔtn̄ *Raa ki

¹⁹ Ken̄ Mɛljege Isa jaay taad̄ nan̄ taarin̄ se, Raa uun̄ ɔaansin̄ maakŋ raa ki ɔ naan̄ in̄g do ji daamin̄ ki. ²⁰ Ɔ jee mɛtin̄ ki se ɔaa gɔtɔ ɔaa se paac taad̄ Labar Jiga gɛn̄ Isa se jeege tu. Ɔ Mɛlje Isa noogde maakŋ naabde ki, naade tɛdga nakgen̄ deel̄ doa taa jeege jeele taar naade taad̄ se, taar mɛt ki.]

Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Luk Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣen dooy Labar Jigan ɣen Isa al-Masi ɣen Luk

Luk kɛn raanɔ Labar Jigan ese se, naan ɓo debm kɛn raanɔ kitapm ɣen Naabm jee kaan naabm Isage se kici. Maakɔ kitap kɛn deet deet kɛn naan raanɔ se, naan raanɔ mɛdin Teopil ki ɔ ute doobm Teopil se naan taad jeege tun jee al-Masige tun Yaudge eyo ɔ naade taad taar Gɛk. Naan taad taakden mɛtn taar nakgen naade jeel ɔk mɛtin eyo ute king Yaudge. Bin ɓo jeege Yaudge ey ɔto ɓaa se paac se 'jeele Isa se naan ɓo Mɛl Kaajde. Maakɔ raanɔ ki se, nakɔ kɛn naan ɔɔɔnɔ jiga cir paac se, mɛtn taar kɛn Isa dooy jeege ute kingina naan ɔ: Raa ɔlo goonɔnɔ Isa al-Masi se taa kaajɔn jeege kɛn tookɔn taarɔna. Jee kɛn jeege aalde maak ki ey se, Isa ɔkden ɔɔɔnɔ aan ɔɔ: jee kusinge, gaan sɛemge, jee daayge, jee kɔɔnge ɔ mɛrtge. Jee al-Masigen Luk raanɔden taar ara ese se, jee mɛtinge jee maalge. Taa naan se ɓo naan raanɔde mɛtn taarge dena kɛn Isa taad taa maala, aan ɔɔ mɛtn taar kɛn j'ɔɔnɔnɔ maakɔ kon 12.16-21 ɔ kon 16. Taa naan se ɓo, Luk taad jee al-Masige tu ɔ maalde se k'tɛdn naabm Raa ɔ k'noogɔn jeege. Maakɔ kitapɔn ki se Luk taad ɔ: Isa se naan ɓo Mɛlɛ.

*Mɛtn Taar Jigan ɣen Isa *al-Masi kɛn Luk raanɔ (Mk 1.1; NJKN 1.1-3)*

¹ Teopil, jeege dena raanɔga mɛtn taar nakgen deel daanjege tu se. ² Jeege ɓaado taadjeki mɛtn taar nakgen deel ese se ɔ naade se ɓo jee saadgen mɛtn-jiki aako ute kaamde, ɓorse naade se ɓo kɛn tɛdga jee lee wɔɔk taar *Raa se. ³ Taa naan se ɓo, Jaamus, ɔɔtn nakɔ se jaay uuno mɛtin sum se, maam m'tuuro mɛtin tak tak jaay ɓo maakinɔ tɔɔlumi ɔ m'je m'aisinɔ raanɔ te doobina. ⁴ Bin ɓo do nakge tun k'taadɔ mɛtin se, naai 'jeele kɛse ɓo taar mɛt ki.

**Kɔdn Raa ɓaado taad taar koojn Jan-Batist*

⁵ Kaad kɛn *Eɔdn ingo gaar taa naan Jude se, gaaba kalan, *debm tɛdn sɛrke Raa ki k'danɔn Zakari. Naan se mɛtn jee Abiage ɔ mɛdin se ronɔ Elizabet; naan kic mɛtijil ɣen *Aarunge. ⁶ Naaden di se paac jee beɛ naan Raa ki, naade ing do *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki ɔ nakgen kɛn Raa ɔ k'tɛd se, naade paac tɛdin te doobina. ⁷ Ganɔ naade se ɔk gaange eyo, taa mɛdin Elizabet se mɛndkarta ɔ naade di se le paac ɔɔlga.

⁸ Bii kalan se, aan kaabm Zakari ki ute jeenge ɣen ɓaa tɛdn *sɛrke maakɔ *Bee Raa ki. ⁹ Aan ɔɔ jee tɛdn sɛrkgen naan Raage tu kɛn lee tɛd do dɔkin se, kɛn kaadinɔ jaay aanga num, naade beɛ ɔɔd deb kalan te salatia ɣen ɓaa kɛnd ɓee Mɛljege tu Raa ki ɔ taa 'ɓaa tɔɔcn nakɔ oot nijim naanɔn ki. ¹⁰ Kaad kɛn jaay Zakari ɛnd maakɔ Bee Raa ki ɣen tɔɔcn nakɔ oot nijim se, jee den se ing naatn eem keem Raa. ¹¹ ɔɔtn se, kɔdn Mɛljege Raa teec naan Zakari ki ɔ naan daar do ji daam ki ɔɔtn kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɔ oot nijim se. ¹² Kɛn Zakari jaay aakin se, nirlɔn teece ɔ ɓeere ɔkina. ¹³ Ganɔ kɔdn Raa deekin ɔ: «ɔnɛ 'ɓeere Zakari! Taa Raa se naan booyiga keemi. Mɛndi Elizabet se utu ai koojn goon gaaba ɔ naai an kɛnd ronɔ Jan. ¹⁴ Goon se ai tɛdi naai maaki ute raapm den aak eyo ɔ ɓii koojin ki se, jeege dena maakde utu 'raapm kici. ¹⁵ Taa naan se utu 'tɛdn debm magala naan Mɛljege tu. Tɔtn koojn bin ute tɔtn te ɔɔmin se, naan 'kaay eyo. Num kɛn naan utu maakɔ kon ki sum ɓo, Raa utu an doocin te *Nirl Salal. ¹⁶ Naan an tɔɔdn ɓaa ute gaan *Israelge dena naan Mɛlde Raa ki. ¹⁷ ɔ naan utu 'lee naan Raa ki ute tɔɔgn *Eli ɔ ute Nirl Raa kɛn ɓɔyo don ki se, taa naan 'tɛdn bubge ute gaange se 'kɔkɔn taasa ute naapa, ɔ

jeegen ken baate tookɲ taar Raa se ɛ, naan aden tɛrl maakde 'tɛdn jee ken tɛd nakge ute doobina. Bin jaay ɓo, naan 'tɛdn jeege se 'daap rode gen booy Melde.»

¹⁸ Zakari deek kɔdn Raa ki ɔ: «Naan se maam m'an m'jeeliɲ m'ɔɔ dɔo? Taa maam ɛ m'gɔlga ɔɔ mendum kic ɛ gɔlga gɔlɔ.» ¹⁹ Gɔtn se kɔdn Raa tɛrliɲ ɔ: «Maam ɓo m'Gabriel ken m'daar naan Raa ki gen tɛdn naabina. Naan ɓo ɔlumo taa m'taadn te naai ɔɔ m'ai taadn labar jigan ese se. ²⁰ 'Booyo! Aan gɔɔ naai uun te taarum ey se, naan ki se, naai 'booyo, naɓo 'kɔɲ taadn taar eyo bini, taar maam taadi se 'kaan doobiɲ ki.»

²¹ Kaad ken se jee den se inj aak kaamina ɔɔ nakɲ se deel dode ken Zakari end maakɲ Bee Raa ki jaay teeco yɔkɔd ey se. ²² Ken naan teeco sum se, naan ɔɲ taad taar eyo. Naan ken se, jee den se saap jeelga ɔɔ Zakari aakoga ne dim maakɲ Bee Raa ki. Ken naan jaay teeco se, naan taad te jina, ɔɲ taadga ute taariɲ ey sum. ²³ Ken bii tɛdn naabiɲ jaay aas se, Zakari ɔk tɛrl ɓaa beɛɲ ki.

²⁴ Ken nakgen se jaay deel se, mendiɲ Elizabet tɛd mendkaama. Ken Elizabet jaay uun maaka sum se, maakɲ laap ken mii se, naan ɔy ron maak ki ɔɔ taad te maakiɲ ɔ: ²⁵ «Kese ɓo beɛ ken Melum tɛdum maam ki ɔɔ sɔkɔnum se, naan ɔɔdumsinga naatn naan jeege tu.»

**Kɔdn Raa taad metn taar koojɲ Isa
(Mt 1.18-23)*

²⁶ Ken Elizabet jaay uun maaka ɔɔ ɔk laapa mɛɛɛ se, tɛr Raa ɔlo kɔdiɲ Gabriel daala taa naan Galile ki, maakɲ gɛgɛr ken k'danɲ Nazaret, ²⁷ gɔtn goon mend ki. ɔɔ goon mend se jeel te gaab eyo. Naan se ron Mari, gaabm keɛsiɲ se ron Yusup ɔɔ Yusup se, naan metjil *Daud. ²⁸ *Kɔdn Raa end ɔɲiɲ beɛɲ ki ɔɔ deekiɲ ɔ: «Tɔɔɛ Mari, naai se ɔɲ maaki raapm sakan. Taa Meljege Raa se naan tɛdiga beɛ ɔɔ naan utu te naai.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar ese se, taar se deel doɲa ɔɔ naan taad te maakiɲ ɔ: «Kese ɓo tɛdn tɔɔsn ɔɔ dɔo bini?» ³⁰ Kɔdn Raa tɛrliɲ ɔ: «Mari, ɔɲte gen beere, taa naai se ɔɲga beɛ naan Raa ki! ³¹ 'Booyo. Naai utu 'tɛdn mendkaama utu 'koojɲ goon gaaba ɔɔ goon se an kɔnd ron Isa. ³² Naan utu 'tɛdn magala naan Raa ki ɔɔ j'an danɲ Goon Raa Taaro. Meljege Raa utu an kedn gaar ɓugiɲ Daud. ³³ Naan 'kɔsn gaara gen daayum do gaan *Israelge tu ɔɔ gaar naan se 'kɔɲ nan eyo.» ³⁴ Mari tɔnd metn kɔdn Raa ɔ: «Nakɲ se tap ɓo 'tɛdn ɔɔ dɔo? Maam ɛ m'jeel te gaab ey ɓortɔ.» ³⁵ Kɔdn Raa tɛrliɲ ɔ: «*Nirl Salal utu ade ɓɔɔy doi ki, ɔɔ tɔɔgɲ Raa Taaro se utu ai deebm ute Nirlɲ bat. Taa naan se ɓo, goon naai an kooj se 'tɛdn goon *salal ɔɔ naan se j'an danɲ Goon Raa. ³⁶ 'Booyo: taasi Elizabet ken mendkarta se kic ɓo do gɔliɲ ki se, tɛdga mendkaama ɓorse ɔkga laapa mɛɛɛ. ³⁷ Bere, ne dim jaay ɔɲ Raa ki se, gɔtɔ.» ³⁸ Gɔtn se Mari deek ɔ: «Maam se m'ɓul gen Raa. Maam m'tooko do taari ki. ɔɲ 'tɛdn aan gɔɔ ken naai 'taadum ro ki se.»

ɔɔ gɔtn se kɔdn Raa iin ɔɲina.

*Mari ɓaa kaakɲ Elizabet
(1Sam 2.1-10; KKR 113)*

³⁹ Naan ken se, Mari naar ook ɓaa maakɲ koge tun taa naan Jude ki maakɲ gɛgɛr ki kalaɲ bini. ⁴⁰ Naan ɓaa end beɛ Zakari ki ɔɔ tɛd tɔɔɛ mendiɲ Elizabet ki. ⁴¹ Ken Elizabet jaay booy tɛdn tɔɔsn Mari se, goon maakiɲ ki kic ɓo baag tɔɔbm ron ɔɔ *Nirl Salal se dooc maakɲ koɲ Elizabet. ⁴² Gɔtn se naan ɔɔɔ ɔɔy makɔɲ ɔɔ deek Mari ki ɔ: «Maakɲ mendge tu se,

naai sum ɓo ken Raa tɛdiga beɛ cir paac
ɔɔ goon ken maaki ki se kic ɓo, Raa tɛdinga beɛɲa!

⁴³ Maam ara ɓo m'nanja kaca jaay ɓo
ko Meluma ɓaado ɓaa gɔtum ki taa am kaak se!

⁴⁴ «'Booyo: ken jaay maam booy tɛdn tɔɔsn naai sum se, goon maakum ki kic ɓo maakiɲ ɓaa raapo ɔɔ baag tɔɔbm maakum ki. ⁴⁵ Naai se 'maaki raapo taa naai 'tookga taar ken Meljege taadi se, taa nakɲ naan taadi se utu 'kaan doobiɲ ki.»

Mari tɔɔm Raa ute kaa

⁴⁶ Gɔtn se Mari deek ɔɔ:

«Maam se *m'nook Mɛlum Raa ute maakum paac.

⁴⁷ Maakum dooc te maak-raapo do Raa ki; naan se Mɛl Kaajuma.

⁴⁸ Maam m'bulin ken jeege aalum maak ey se, naan saapga dom ki.

Deere, naan ki se, kengen j'utu j'adega tooj paac se, utu am danum mend maak-raapo.

⁴⁹ Taa Raa Sidburku se tɛdumga nakgen bɛɛ dɛn aak eyo ɔɔ ro naan se, ro ken *salal.

⁵⁰ Daayum naan tɛd bɛɛna do jeege tun beerin.

⁵¹ Raa se taadga tɔɔgin

ɔɔ jee ken magal rode se, naan wɔɔkdenga.

⁵² Gaaringen tɔɔgn k'jeel jeel gɔtde se,

naan tuurdege naatn maakn gaardege tu.

Num gan jee ɔɔp rode baat se, naan uundega rode raan.

⁵³ Jee bo tɔalde se, naan ɛddenga kɔsɔ ute maraadde

ɔɔ jee maalge se lɛ, naan tuurdege te jide sik.

⁵⁴ Raa se naan dirig te gen tɛdn bɛɛn jeenge tu eyo

«ɔɔ naan baadoga noogn jee tɛdn naabingen gaan *Israelge.

⁵⁵ Kɛse bo nakn ken naan taado bubjege tu

ɔɔ utu 'tɛdn *Abraam ki ute metjilin ki gen daayum daayum se.»

⁵⁶ Ter gɔtn se, Mari ting te Elizabet se baa baa nakn laapa mɔtɔ jaay, ɔk tɛrl baa been ki.

Bii koojn Jan-Batist

⁵⁷ Bii ken Elizabet an kooj jaay aan se, naan ooj goon gaaba. ⁵⁸ Ken jee do daambooginge ute taasinge jaay booy bɛɛ ken Raa tɛdin se, naade tɛd maak-raapo ute naana.

⁵⁹ Ken ooj jaay ɔk bii marta se, naade uun baano ute goono taa j'an *kɔjn pɔndɔ. Gɔtn se jeege ɔɔ goono se j'an danin ute ro bubin Zakari. ⁶⁰ Gɔtn se kɔna ɛɛp taarina ɔɔ taadden ɔɔ:

«Bin eyo! Goono se j'an danin Jan.» ⁶¹ Naade tɛrlin ɔɔ: «Taa beese ki se nam ron bin se, bɛɛ, gɔtɔ.» ⁶² ɔɔ naade tɔnd metn bubina ute jide, taa n'aden taada goono se tap bo naan

je j'an danin nana? ⁶³ Bubin taadden ute jina ɔɔ k'baano ute kaaga paak paaka*. Naan raan ro ki ɔɔ: goono se ron Jan. Jeegen paacn ing gɔtn ese jaay aak nakn se tap bo ɔkden taad eyo. ⁶⁴ Gan gɔtn se sum bo, Zakari, Raa ɛɛpin taarina baag taadn taara ɔɔ naan tɔɔm

Raa. ⁶⁵ Jee do daamboogdege jaay booy se, beere baa ɔkde ɔɔ jeegen ing maakn koge tun ken taa naan Jude ki paac se, naade lee ɔɔs maana do nakge tun deel se. ⁶⁶ Jeegen paacn booy metn taar nakgen ese se, taar se naade ɔkin maakde ki ɔɔ naade taad ute naapa ɔɔ:

«Goon se tap bo 'tɛdn goon ɔɔ di?» Anum goon se, deere, Raa utu te naana.

Zakari tɔɔm Raa

⁶⁷ Gɔtn se, Zakari bubm Jan se, maakin dooc ute *Nirl Salal ɔɔ Nirl Salal se ɔlin taad ɔɔ:

⁶⁸ «K'tɔɔmki Mɛljege, naan bo Raa gen gaan *Israelge,

taa naan baadoga kaakn jeenge ɔɔ dugdenga dode.

⁶⁹ Maakn bee gen bulin Gaar *Daud se,

naan ɛdjekiga Debm Kaajn tɔɔgo.

⁷⁰ Kɛse bo taar ken jeegen *salal ken taad taar teeco taar Raa ki

taado do dɔkin jeege tu se.

⁷¹ Naan taadjekiga ɔɔ

naan utu ajeki kɔɔdn dojege maakn ji jee taamooyjege tu

ɔɔ ji jeege tun paacn jejeki eyo.

⁷² Taa naan tɛdga bɛɛ do bubjege tu

* **1:63** Kaagn paak paaka se nakn raan ro ki aan gɔɔ gen paakarmajige.

73 ɔɔ naan se saapga do *dɔɔk kɛn salal kɛn naan dɔɔko ute naade se,
 74 Kɛn naan jaay ɔɔɔjekiga dojege ji jee taamooyjege tu se,
 naan utu ajeki tɛɔn bɛɛ ɔɔ naajege j'an̄ki keem kic ɔɔ j'an̄ki ɔɔeer eyo,
 75 ɔɔ daayum naanin̄ ki se j'aki tɛɔn jee salal,
 j'aki kɔkɔn taarin̄ ɔɔn̄ɔ ɔɔ j'aki tɛɔn nakge ute doobina.
 76 Anum, naai goonum se,
 j'utu jaay dan̄i debm kɛn taad taar teeco taar Raa kɛn Taaro.
 Taa naai se utu 'lee naan Mɛli Raa ki taa an̄ daapm doobina,
 77 ɔɔ naai 'tɛɔn jeeŋge 'jeele, Raa se debm tɔɔl *kusiŋde
 ɔɔ naan ɔɔ debm aden kɛɔn kaaja.
 78 Taa Raa naajege se, naan debm bɛɛ dɛn aak eyo.
 Taa bɛɛ naan se ɔɔ, naan utu ajekiro kɔl gɔtn wɔɔrɔ
 taa ajeki wɔɔr gɔtɔ aan gɔɔ bɔɔr kaadn utu ooko kook se.
 79 Naan utu wɔɔr jeegen in̄g maakn̄ gɔt kɛn ɔɔɔɔ
 ɔɔ jee kɛn in̄g taa yo ki,
 taa naan ajeki tɔɔɔn te doobm kɛn j'an̄ki kɔn lapia.»

[Gɔtn se Zakari taad nan̄ taarin̄ bini†.]

80 Goono se teepe ɔɔ mɛtɛk ɔɔaa te naanina. Naan ɔɔaa in̄g do kɔɔf-baar ki ɔɔ ting bini aan ɔɔii kɛn naan baag tɛɔn naabin̄ naan gaan *Israelge tu.

2

Kaadn koojn̄ Isa

(Mt 1.18-25; Mis 5.1-2; Eza 7.14, 9.5)

1 Kaad kɛn se, Gaar magal in̄g *Rɔm ki kɛn k'dan̄in̄ Sezar Ogust se, ɔɔlo ɔɔ jee taa naanin̄
 ki paac se j'aden 'ɔɔaa mɛɔɔ. 2 Mɛɔn deet deet bin se baag kaad kɛn Kirinius ɔɔ magal jee
 taa naan Siri ki. 3 Jeege paac, nan̄a nan̄a kic ɔɔ iin̄ ɔɔaa maakn̄ naanin̄ ki taa j'an̄ ɔɔaa mɛɔɔ.
 4 Taa naan se ɔɔ Yusup iin̄o maakn̄ gɛgɛr kɛn Nazaret kɛn taa naan Galile ki, naan kic ook
 ɔɔaa maakn̄ gɛgɛr kɛn Betleem kɛn taa naan Jude ki. Betleem se, gɔtn j'oojn̄ Gaar *Daud.
 Kɛn ɔɔlin̄ Yusup jaay ɔɔaa naane se, taa naan kic iin̄o mɛtjil Daud ki ɔɔ teeco kaagn̄ ɔɔee
 naan ki. 5 Naan ɔɔaa ute mɛnd kɛɛsin̄ Mari mɛndkaama maakin̄ magalga magala taa j'an̄
 ɔɔaa mɛɔɔ.

6 Kɛn naade aan Betleem ki se, kaad kɛn naade ting naane se ɔɔ, ɔɔii kɛn Mari an̄ kooj se,
 aasa. 7 Gɔtn se Mari ooj goon paragin̄ gaaba. Naan teelin̄ ute kala ɔɔ uun aalin̄ maakn̄
 kɔlay ki taa naade ɔɔn̄ te gɔt eyo maakn̄ ɔɔee toodn̄ mɛrtge tu se.

**Kɔɔn Raage ɔɔaado ɔɔn̄ jee gaam baatge*

8 Maakn̄ taa naan gɔtn ese se naatn̄ cɛɛs ki cɛɛs ki se, jee gaam baatge ting lee gaam
 baatdege nɔɔr. 9 Gɔtn se sum ɔɔ kɔɔn Raa naar teec naande ki, ɔɔ Mɛljege *Raa tɛɔɔn gɔtɔ
 wɔɔr kɛlɛn̄ ɔɔ naade nirlɔɔ teece. 10 Num kɔɔn Raa se deekɔn ɔɔ: «ɔɔn̄ten 'ɔɔeerki! 'Booyki:
 maam ɔɔaanseno ute Labar Jiga kɛn utu 'raapm maakn̄ jeege paac dɛn bɛɛ eyo. 11 Taa nɔɔr
 jaaki ara se, j'oojsega Debm Kaaja maakn̄ gɛgɛr gɛn Gaar *Daud ki. Naan ɔɔ *al-Masi kɛn
 Raa taado mɛtn taarin̄ do dɔkina. Naan se ɔɔ, Mɛljege. 12 Kɛn naase jaay ɔɔaa aankiga se,
 naase aki kɔn goon k'taace se k'teelinga teel ute kala ɔɔ j'aalinga tood tood maakn̄ kɔlay
 ki. Kɛse ɔɔ nakn̄ kɛn naase anki kaakn̄ jeel ro ki.» 13 Gɔt kɛn se sum ɔɔ kɔɔn Raagen kuuy
 dɔɔlɔ naar ɔɔaado ɔɔn̄ debɔɔ se ɔɔ baag tɔɔm Raa tɛlɛ ute kaa ɔɔ:

14 «*K'nookki Raa kɛn in̄g raan maakn̄ raa ki.

Naan ɔɔ debm ɛɔ tɔɔɔe jeege tun do naan ki kɛn naan jede.»

† 1:79 Taargen ara se maakn̄ Kitap ki eyo.

15 Kɛn kɔdn Raage jaay iin ɔnde ɔɔ ɔk tɛrl ɔaa maakɲ raa ki se, gɔtn se jee gaam baatge baag taadn ute naapa ɔɔ: «K'ɔaaki ɔorse Betleem ki j'aki ɔaa kaakɲ nakɲ kɛn tɛd jaay Mɛljege taadjekiro mɛtin se.» 16 Gɔtn se naade naar iin ɔaa. Kɛn naade aan se ɔɲ Mari, Yusup ɔɔ goon k'taace tood tood maakɲ kɔlay ki. 17 Kɛn naade jaay aakiɲ se, naade baag kɔasn maanin jeege tu taar kɛn kɔdn Raa taaddeno ro goon ki se. 18 Ɔɔ jee paacɲ kɛn booy maan jee gaam baatge paac se, naade booy taar se ɔkden taad eyo. 19 Gaɲ Mari se, taargen deel paac se, naan ɔkin maakiɲ ki tak ɔɔ ting saap do ki. 20 Gɔtn se jee gaam baatge ɔk tɛrl uun doobm baatdege. Kɛn naade ɔaa ɔaa se, nook Raa ɔɔ tɔamin ute kaa taa nakgen naade aako ɔɔ booyo se, taa nakgen se paac, naade ɔaa ɔɲin te doobiɲa aan gɔɔ kɛn kɔdn Raa taaddeno se.

21 Kɛn goono k'j'oojin jaay ɔk ɔii marta se, kɛse ɔo ɔii kɛn j'ɔjin pɔndɔ. Goono se j'ɔndin ron Isa, ro se ɔo kɛn kɔdn Raa taaddesin kaad kɛn kɔna utu aam te ey ɔortɔ.

*Isa j'uun k'baansin maakɲ *Bee Raa ki*

22 Kɛn nakgen se jaay deel paac se, kaadin aas se naade ɔaadɔ maakɲ gegɛr kɛn Jeruzalem ki end maakɲ Bee Raa ki gen tugɲ daapm rode. Naade tɛdin aan gɔɔ *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki taadno. Ɔɔ kaad kɛn se ɔo naade uun ɔaano ute goono ɔaadɔ taadin naan Mɛljege tu Raa ki kici. 23 Taa maakɲ Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se k'raanga raan j'ɔɔ: *Gaan paragen gaabge paac se, j'ɛdin Mɛljege tu Raa ki.* 24 Taa naan se tɛr Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki se taad ɔɔ gen tɛdn *sɛrkɛ Raa ki se j'ano ɔaa ute: *dɛerge dio ey lɛ napar gaan dɛergen kuuy dio.*†

Simɛon tɔam Raa taa Isa

25 Anum maakɲ Jeruzalem ki se, gaaba kalan ron Simɛon. Naan se debm daan ki ɔɔ ɔk doobm Raa ɔɲɔ. Naan inɲ aak kaam debm kɛn utu 'kaajɲ gaan *Israelge ɔɔ *Nirl Salal utu te naana. 26 Nirl Salal taadinoga taada ɔɔ: «Naai se 'kooy eyo 'ting bini utu 'kaakɲ ute kaami *al-Masi kɛn Mɛljege Raa utu aɲo kɔl se jaayo.» 27 Nirl Salal ɔl Simɛon iin ɔaa maakɲ *Bee Raa ki ɔɔ kaad kɛn se ɔo bubm Isa ute kɔna ɔaansino naan Raa ki gen tɛdn nakɲ kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdɔ Musa ki ɔɔ k'tɛd se. 28 Gɔtn se Simɛon uun Isa jin ki ɔɔ tɔam Raa deek ɔɔ:

29 «Borse Mɛluma, taar naai 'taadum se aanga doobin ki, ɔɲ ɔuli se 'kooy ɔaa ute lapia.

30 Taa kaamum se aakga Debm-kaajɲ kɛn naai ɔliɲo se.

31 Kɛse ɔo Debm-kaajɲ kɛn naai ɔlo jeege tu paac.

32 Naan ɔo debm kɛn utu wɔɔr gɔtɔ

ɔɔ tɛdn jeege Yaudge eyo 'jeel Raa

ɔɔ ute ro naan se, gaan Israelge rode utu 'kookɲ raan.»

33 Taar kɛn Simɛon taad ro goon ki, jaay bubin ute kɔn booy se, taar se tap ɔo ɔkden taad eyo. 34 Gɔtn se Simɛon ɔaddɛn ɔoro ɔɔ deek Mari kɔn ki ɔɔ: «'Jeele, ute goon ese se gaan Israelgen dɛn mɛtinge se, utu 'kiigi ɔɔ jee mɛtinge se utu 'kaaja. Taa naan ɔo 'tɛdn debm kɛn jeege an jeel Raa, nabo jeege mɛtinge se 'took eyo. 35 Ute naan se maak-saapm naade se, Raa utu aɲ 'tɛdin 'toodn tal ɔɔ naai, Mari kɔn se, utu 'dabara aan gɔɔ debm k'j'ɔsin ute gɔrd-jɛrlɛ.»

*Ann ɔɲ Isa maakɲ *Bee Raa ki*

36 Gɔtn se mɛnd gɔɔɔ kalan se, ron Ann. Naan se, goon Panuel, mɛtjil gen Aserge. Naan se mɛnd taad taar teeco taar Raa ki. Ute gaabin se, naade tingo ɔaara cili sum. 37 Gɔtn gaabin ooy sum se, naan ɔɔp mɛnd-daaye ɔɔ kaad kɛn se naan ɔaarin sik-marta-kaar-ɔɔ naan lee maakɲ Bee Raa ki daayum gen tɛdn naabm Raa. Ɔɔ nɔɔrɔ katara naan eem Raa ɔɔ iingɔ num lee uun *siam. 38 Num kaad kɛn jaay k'ɔaano ute goon Isa naan Raa ki se,

* 2:23 Aak Ekz 13.2. † 2:24 Aak Lb 12.8.

naan̄ baaḡ tɔɔm Raa ɔ taad̄ mɛtn̄ taar goon se jeege tun paac̄n̄ kɛn̄ inḡ aak̄ kaak̄ kaam̄ debm̄ kɛn̄ utu 'kɔɔdn̄ do jee kɛn̄ Jeruzalem̄ ki.

Yusupge ɔk tɛrl̄ ɓaa Nazaret̄ ki

³⁹ Kɛn̄ naad̄e jaaȳ tɛd̄ aas nak̄n̄ kɛn̄ *Ko Taar kɛn̄ Meljege Raa ɛdo *Musa ki jaaȳ aas se, naad̄e ɔk tɛrl̄ ɓaa taa naan̄ Galile ki, maak̄n̄ gɛgɛrd̄e kɛn̄ Nazaret̄ ki. ⁴⁰ Goono se teep̄ ɓaa ute naaniṅa ɔ naan̄ mɛtɛkɛ ɔ jeel-taara dɛna ɔ daayum Raa se tɛd̄iṅ bɛɛṅa.

Isa aas goon ɓaara sik-kaar-dio

⁴¹ Aanga ɓaara tak̄ ɓo, ko Isa ute gaabiṅ se lee ɓaado Jeruzalem̄ ki gɛn̄ tɛdn̄ *laa Paak̄ gɛn̄ Yaudge. ⁴² Kɛn̄ Isa jaaȳ ɓaariṅ aas sik-kaar-di se, naad̄e ɔk ɓaansiṅ Jeruzalem̄ ki gɛn̄ tɛdn̄ Laaden kɛn̄ naad̄e lee tɛd̄ se. ⁴³ Kɛn̄ ɓii Laa Paak̄ jaaȳ nan̄ sum se, naad̄e ɔk tɛrl̄ ɓaa Nazaret̄ ki. Num goond̄e Isa se ɔp̄ inḡ Jeruzalem̄ ki, naɓo koṅ̄ ute bub̄iṅ se, gɔtn̄ goond̄e ɔp̄ se, naad̄e jeel te eyo. ⁴⁴ Gɛn̄ koṅ̄ te bub̄iṅ ki num ɔ kaad̄n̄ naane, naan̄ utu ɓaado ute jeedegen k'ɓaado ɓaa kalaṅ se. Kɛn̄ naad̄e lee lɛk̄ tɛc se jaaȳ ɓo naad̄e ɓaa saap̄ don̄ ki ɔ gɔtn̄ se, naad̄e ɓaagiṅ je gɔtn̄ jee jeeldege tu ɔ gɔtn̄ taasdege tu. ⁴⁵ Kɛn̄ naad̄e jaaȳ je bini ɔṅiṅ ey se, naad̄e ɔk tɛrl̄ ɓaan̄ je Jeruzalem̄ ki.

⁴⁶ Naad̄e jɛṅ̄ ɓii mɔtɔ jaaȳ ɓo ɓaa ɔṅiṅ maak̄n̄ *Bee Raa ki inḡ kinḡ daan̄ jee jeel tɔk̄n̄ mɛtn̄ Ko Taar Raage. Naan̄ inḡ booȳ booȳ taard̄e ɔ do taardege tu se naan̄ tɔnd̄ mɛtd̄e. ⁴⁷ Jeegen paac̄n̄ inḡ uf̄ bi do taar kɛn̄ naan̄ tɛrl̄den se, naad̄e booȳ jeeliṅ se deel̄ doɔde ɔ ɔkden̄ taad̄ eyo. ⁴⁸ Kɛn̄ koṅge jaaȳ ɔṅiṅ se, naad̄e aakiṅ se tap̄ ɓo, ɔkden̄ taad̄ eyo. Ɔ gɔtn̄ se koṅ̄ deekiṅ ɔ: «Goonuma, kɛse naai 'tɛd̄jen̄ nak̄n̄-kɔɔɓm̄ d̄i bini? 'Booyo, maam̄ ute bubi se, nirl̄je teecga k'lee k'jei jea.» ⁴⁹ Num gɔtn̄ se Isa tɛrl̄den̄ ɔ: «Naase 'jemki gɛn̄ d̄i? Naase 'jeelki ey la kɛn̄ maam̄ m'ɓaado tap̄ ɓo gɛn̄ maak̄n̄ ɓee Bubum se?» ⁵⁰ Gaṅ̄ taar kɛn̄ naan̄ taadd̄en̄ se, naad̄e ɔṅ̄ booȳ ɔk te mɛtiṅ eyo. ⁵¹ Gɔtn̄ se naan̄ iṅ̄ ɓɔoȳ ɓaa ute naad̄e Nazaret̄ ki ɔ daayum naan̄ lee took̄ taard̄e. Anum nakgen̄ deel̄ paac̄n̄ ese se, koṅ̄ se ɔkiṅ̄ maak̄iṅ̄ ki.

⁵² Ɔ Isa se teepe ɔ jeel-taara ɓaa te naaniṅa. Kɛn̄ Raa aakiṅ̄ se, tɔliṅ̄ ɔ tɔl̄ jeege tu kici.

3

Jan-Batist̄ ɗaap̄ ɗoobm̄ Meljege

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Jn 1.6-8,19-28)

¹ Kaad̄ kɛn̄ Tiber Sezar, Gaar magal inḡ *Rɔm̄ ki, jaaȳ ɔk ɓaara sik-kaar-mii maak̄n̄ gaariṅ̄ ki se ɔ naan̄ kɛn̄ se Pons Pilat ɓo magal gɛn̄ taa naan̄ Jude ɔ *Erd̄ se gaar gɛn̄ taa naan̄ Galile ɔ gɛnaan̄ Pilip se gaar gɛn̄ taa naan̄ Iture ute taa naan̄ Trakonitis ɔ Lisanias se gaar gɛn̄ taa naan̄ Abilen. ² Kaad̄ kɛn̄ se Annan̄ ute Kayip̄ ɓo *magal jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu. Naan̄ kɛn̄ se ɓo *Raa ɓaado taad̄ Jan goon Zakari kɛn̄ inḡ do kɔd̄-ɓaar ki se. ³ Ɔ Jan se ɓaa lee taa naan̄ ool magal kɛn̄ Jordan ki se paac̄ ɔ naan̄ taad̄ jeege tu ɔ: «'Tɛrl̄ki maakse ɔ ɔṅ̄ j'asen̄ *batizi ɔ Raa asen̄ tɔl̄ *kusiṅ̄sege. ⁴ Aan̄ gɔɔ kɛn̄ Ezayi debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki raan̄o do d̄akiṅa maak̄n̄ Kitapiṅ̄ ki kɛn̄ ɔ:

K'booȳ mind̄ deba taad̄ mak̄ɔṅ̄ do kɔd̄-ɓaar ki ɔ:

'Daap̄ki ɗoobm̄ Meljege ɔ 'tɛd̄iṅ̄siṅ̄ki jiga 'tood̄n̄ tal.

⁵ *Gɔɔgen̄ daan̄ koge tu se, k'tuurum̄de naata*

ɔ koge ute kɔsge se k'tɔɔkde naatn̄.

Ɔ ɗoobgen̄ d̄uḡ d̄uḡ se k'tɛdde 'tɔɔṅ̄ 'tood̄n̄ tal

ɔ ɗoobm̄ kɛn̄ ɔk koge k̄ɔrcɔm̄ k̄ɔrcɔm̄ se kic̄ lɛ k'ɗaap̄de 'tood̄n̄ kɔlɔṅ̄.

⁶ *Bin̄ jaaȳ jeege paac̄ utu kaak̄n̄ debm̄ kɛn̄ Raa utu adenō kɔlɔ jaaȳ aden̄ kaaj̄ se.*»*

⁷ Gɔtn̄ se jee dɛngen̄ ɓaado tɛdn̄ *batɛm̄ gɔtn̄ Jan ki se, naan̄ deekden̄ ɔ: «Aakumki tu wɔɔjgen̄ ara! Nan̄a jaaȳ ɓo dejsenō taa aki kaan̄ kɔtn̄ maak̄-taar gɛn̄ Raa kɛn̄ utu ɓɔoȳ do

* 3:6 Aak̄ Eza 40.3-5.

jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tɛdki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu ɔ naase se 'tɛrlkiga maakse do Raa ki ɔ ɔnte 'taadki ɔki: naaje se le k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke: kogen ese se ken Raa je kic ɔ an dɛlin 'tɛdn gaange Abraam ki. ⁹ Bɛɛ, alpasa se le k'daaringa mɛtn ko kaag ki. Ko kaaggen paacn jaay ooj jig ey se, j'aden tɔgn tund naatn ɔ j'aden tɔcɔn poodn.»

¹⁰ Gɔtn se jee denge baado tɔnd mɛtn Jan ɔ: «Naaje tap ɔ k'tɛdn roje ɔ dɔ?» ¹¹ Jan tɛrlden ɔ: «Maakse ki se, debm ɔk kal di se uun ɛd kalan se deb ken ɔk eyo ɔ debm ɔk nakn kɔsɔ kic ɔ nigin ute debm ken ɔk eyo.» ¹² Gɔtn se, jee tɛdn miirge kic baado taa j'aden batizi ɔ naade tɔnd mɛtin ɔ: «Debm dooy jeege, naaje tap ɔ k'tɛdn roje ɔ dɔ?» ¹³ Naan tɛrlden ɔ: «Miir ken k'taadsen j'ɔ aki kɔkn gɔtn jeege tu se, ɔnte 'ziidinki dim do ki.» ¹⁴ Aŋgarge baado tɔnd mɛtin ɔ: «Naaje kic ɔ k'tɛdn roje j'ɔ dɔ?» Jan tɛrlden ɔ: «ɔnte 'kuunki gursn nam ute taa tɔgɔ ɔ ɔnte 'tɔlki taara do nam ki. Num ingki do gursn laapse ki sum.»

Jan taad taa debm ken utu baado mɛtin ki

¹⁵ Aan gɔ kaad ken se jeege ing aak kaak kaam nakn utu 'tɛd se ɔ ken naade jaay aak Jan se, gɔtn se naade saap-maakde ki ɔ: «Kese ɔ 'tɛdn *al-Masi le daam?» ¹⁶ Jan tɛrlden naade ki paac ɔ: «Maam se, m'asen *batizn ute maane, num gan debm ken utu baado mɛtum ki se, naan magal ciruma. Maam se kɔl saan kic ɔ m'aas gen no tuutin eyo. Debm ese se ɔ utu asen *batizn ute Nirl Salal ɔ ute poodo. ¹⁷ Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina ɔ ken naan jaay tuuy aasga num kaam teenin se, naan utu an tɔsn kɔmb maakn giijin ki, num tɛsin se, naan utu an kɔmb maakn pood ken ooy eyo.»

¹⁸ Do taarge tun naan taadden se tɛr Jan dejdenga ute taargen kuuy kic dɛna. Gɔtn ese se naan taadden Labar Jiga se jeege tu.

**Erad ɔk Jan-Batist dangay ki*

¹⁹ Num ken Gaar Erad jaay ɔk Eradiad mend genaana ɔ do ken se tɛr tɛdn nakgen kuuy kusiñ kici, gɔtn se Jan taadinsin tal. ²⁰ Naɔ do *kusiñ ken naan lee tɛd se, tɛr do ken se naan iij-ɔk ɔl Jan dangay ki daala.

**Batɛm gen Isa*

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11; Jn 1.32-34)

²¹ Ken jeege paac jaay k'batizde aas se, Isa kic ɔ k'batizina. Ken naan eem keem Raa se, gɔtn se maakn raa ɔd wan. ²² Gɔtn se, *Nirl Salal se tec aan gɔ dɛɛɛ baado bɔy do Isa ki. Gɔtn se k'booy mind deba taad maakn raa ki ɔ: «Naai se 'Goonuma. Maam ɔ m'bɛɛr m'ɔdɔ ute maak-raapuma.»

Metjil gen Isa

²³ Kaad ken Isa baagn naabin se, naan ɔk baara ɔaa ɔaa si-mɔtɔ. Jeege se saap ɔ naan goon Yusup,

Yusup se goon Eli, ²⁴ Eli se goon Matat,

Matat se goon Lebi, Lebi se goon Mɛlki,

Mɛlki se goon Yanay, Yanay se goon Yusup,

²⁵ Yusup se goon Matatias, Matatias se goon Amɔs,

Amɔs se goon Naum, Naum se goon Ešli,

Ešli se goon Nagay, ²⁶ Nagay se goon Maat,

Maat se goon Matatias, Matatias se goon Semeyin,

Semeyin se goon Yɔsɛk, Yɔsɛk se goon Yɔda,

²⁷ Yɔda se goon Yɔanan, Yɔanan se goon Rɛsa,

Rɛsa se goon Zorobabel, Zorobabel se goon Salatiel,

Salatiel se goon Neri, ²⁸ Neri se goon Mɛlki,

Mɛlki se goon Addi, Addi se goon Kɔsam,

Kosam se goon Elmadam, Elmadam se goon Er,
²⁹ Er se goon Jezu, Jezu se goon Eliezεr,
 Eliezεr se goon Yorim, Yorim se goon Matat,
 Matat se goon Lebi, ³⁰ Lebi se goon Simεon,
 Simεon se goon Juda, Juda se goon Yusup,
 Yusup se goon Yonam, Yonam se goon Eliakim,
³¹ Eliakim se goon Mεlea, Mεlea se goon Menna,
 Menna se goon Matata, Matata se goon Natan,
 Natan se goon *Daud, ³² Daud se goon Jεse,
 Jεse se goon Obed, Obed se goon Booz,
 Booz se goon Sala, Sala se goon Naason,
³³ Naason se goon Aminadab, Aminadab se goon Admin,
 Admin se goon Arni, Arni se goon Ezrōm,
 Ezrōm se goon Pεrez, Pεrez se goon Juda,
³⁴ Juda se goon *Yakub, Yakub se goon Isak,
 Isak se goon *Abraam, Abraam se goon Tera,
 Tera se goon Naor, ³⁵ Naor se goon Seruk,
 Seruk se goon Ragau, Ragau se goon Pεleg,
 Pεleg se goon Eber, Eber se goon Sala,
³⁶ Sala se goon Kaynam, Kaynam se goon Arpakzad,
 Arpakzad se goon Sem, Sem se goon Noe,
 Noe se goon Lemek, ³⁷ Lemek se goon Matuzala,
 Matuzala se goon Enok, Enok se goon Yerεd,
 Yerεd se goon Maalalεel, Maalalεel se goon Kaynam,
³⁸ Kaynam se goon Enos, Enos se goon Set,
 Set se goon Adum, Adum se goon Raa.

4

**Bubm sitange naam Isa (Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)*

¹ Gōtn se Isa dooc te *Nirl Salal se, iino taa ool magal Jordan ki oo Nirl Salal se tōod olin do kōd-baar ki. ² Maakη biige tun si-sōo se, Bubm sitange baado naamina. Nōoro katara se Isa os te dim eyo oo ken biigen si-sōo jaay aas se, naan bo tōolina. ³ Gōtn ese se, Bubm sitange deekin oo: «Ken naai 'Goon *Raa deer num, 'taad ko ki se ai del nakη kōso.» ⁴ Oo Isa terlin oo: «Taa se Kitap taadga taada oo: *Ken ted debkilimi inq se kōso kalin ki sum eyo.**»

⁵ Ter Bubm sitange tōod olin gōtn raan. Gōtn ese sum bo naan naar taadin taa naan gaaringen do naan ki paac se. ⁶ Oo Bubm sitange deekin oo: «Maam m'ai kedn tōogō paac ute nakgen aak bee ken do naan ki kaam jii, taa nakgen se j'edumsinga ked maam ki oo maam m'an kedn deb ken maakum jeṇa. ⁷ Oo ken naai jaay 'baado ergga naanum ki oo 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin keda.» ⁸ Isa terlin oo: «Taa Kitap taadga taad oo: *Meli Raa kalaṇ tak se bo naai 'kergh naanin ki oo an 'tedn naabiṇa.†*» ⁹ Ter Bubm sitange tōod baansin maakη geger ken Jeruzalem ki oo baa uun olin do *Bee Raa ki raan leṇ leṇ oo deekin oo: «Ken naai 'Goon Raa deer num, do bee ki ara se iin aal naan ki. ¹⁰ Taa Kitap se taadga taad oo:

Raa 'kund 'kulu kōdinge tu ai bōobō

¹¹ oo naade ai caapm kōkη jidege tu

taa jeige se 'kōṇ rōokη ro ko ken gam eyo.‡»

* 4:4 Aak Dt 8.3. † 4:8 Aak Dt 6.13-14. ‡ 4:11 Aak KKR 91.11-12.

¹² Isa tərliŋ ə: «Kitap taadga taad ə: *Bere, naai se 'kəŋ 'naam Meli Raa eyo.Š*» ¹³ Kən Bubm sitange naamiŋ kaam ara kaam ara jaay aas se, naaŋ iin əŋiŋa ə booy bini aan kaad kən Raa mala əndiŋ se jaayo.

Isa aan taa naaŋ Galile ə baag tədŋ naabiŋa

¹⁴ Gətn se Isa dooc te təəŋŋ *Nirl Salal, ək tərɫ ɬaa taa naaŋ Galile ki ə nookiŋ eem dood taa naaŋ gətn ese paac. ¹⁵ Naaŋ lee dooyde maakŋ *ɬeege tun kən Yaudge lee tus maak ki ə jeege paac təəmiŋa.

Jee Nazaret ki baate Isa

¹⁶ Isa tərɫ maakŋ geger kən Nazaret gətn naaŋ teepmno ro ki. Kən *ɬii sebit jaay aanga num, aan gəə daayum naaŋ lee ɬaa maakŋ *ɬee kən Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa dey se, naaŋ end maak ki ə ɬii kən se ɬo, naaŋ iin daara gen dooy Kitap naan jeege tu. ¹⁷ Gətn se j'uun j'edŋ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki kən k'daŋiŋ Ezayi. Naaŋ wərgiŋa, ə əŋ gətn kən k'raaŋiŋ j'ə:

¹⁸ *Nirl gen Meljege se, utu maakum ki, taa naaŋ bəer ədumo gen taadŋ Labar Jiga se jee daayge tu.*

Naaŋ əlumo taa m'taadŋ bulge tu se

j'utu j'aden kəədn dode

ə jee kaam-təəkge se utu 'kaaka

ə jee kən j'əədde yəəbde cərə se, j'utu j'aden kəədn dode,

¹⁹ *ə maam m'baado se m'asen taadŋ baar kən Raa tədŋ bəeŋ jeege tu kici.**

²⁰ Kən naaŋ jaay dooy Kitap aas se, naaŋ teeliŋa†, ə ədŋ gaab kən tədŋ naaba gətn ese se ə naaŋ tərɫ iŋg gətiŋ ki ə jee iŋg maakŋ ɬee kən gətn ese paac əndiŋ kaama. ²¹ Gətn se naaŋ baagden taada ə: «'Booyki, taar Kitapm kən naase 'booyiŋki jaaki se, aanga doobiŋ ki.»

²² Gətn se jeege paacŋ iŋg booy taariŋ se taad taargen jiga roŋ ki ə taariŋ nijim kən naaŋ taadden se, əkden taad eyo. Naade deek ə: «Kese tap ɬo goon Yusup ey la?» ²³ Gətn se Isa deekden ə: «Deere, kaaŋ kaa taar kən jeege lee taad se utu amsiŋki tədŋ dom ki kən taad ə: «Kən naai jaay daptor num, aaj roi mala.» Bin se naase kic utu amki taadŋ ə: nakŋ naaje k'booy kən naai 'tədo maakŋ geger kən Kaparnayum ki se, ɬorse naai 'tədŋ maakŋ naaŋi ki ara kici.» ²⁴ Tər naaŋ taadden ə: «Deere, 'booyki m'asen taada: ɬii kalaŋ debm taad taar teeco taar Raa ki gam j'əkiŋ te əŋ maakŋ naaŋiŋ ki eyo. ²⁵ 'Booyki bəe m'asen taada: do dəkiŋ do *Eli ki se, *Israel ək mēnd-daayge dēna ə kaad kən se ɬaara mətə ute laapa mēce se, maane baate keede ə ɬo təəl tēd daama maakŋ naaŋ ki. ²⁶ Num gaŋ Eli se, Raa əliŋ te gətn mēnd-daay kən gam kən maakŋ taa naaŋ Israel ki se eyo; num əliŋ gətn mēnd-daay kən iŋg maakŋ geger kən k'daŋiŋ Sarepta kən taa naaŋ Sidəŋ ki. ²⁷ Do dəkiŋ do Elize ki kən debm taad taar teeco taar Raa ki se kic ɬo, Israelge se ək jee bikidge dēna. Naɬo maakde ki paac se, deb kalaŋ kic ɬo Elize ədŋ te lapi eyo; num gaŋ əd lapi ɬo gaab ki kalaŋ kən k'daŋiŋ Naaman kən kəf Siri.»

²⁸ Kən jee maakŋ ɬee kən Yaudge lee tusn maak ki jaay booy taar kən naaŋ taadden se, naade maakde taarde doŋ ki piriŋ. ²⁹ Aan gəə geger se lə do ko ki se, naade iin iij-əkiŋ teecŋsiŋ naatn ə ɬaansiŋ taa aŋ 'kətn kəl ziri ki. ³⁰ Num gətn se naaŋ iik uj jide ki ə but aal daande ki se ə uun doobiŋ ɬaa.

Isa taad təəgiŋa

³¹ Gətn se Isa ɬəəy ɬaa maakŋ geger kən Kaparnayum kən taa naaŋ Galile ki. *Bii sebit jaay aan se, naaŋ ɬaa dooy jeege. ³² Jeege booy taar kən naaŋ dooyde se əkden taad eyo, taa naaŋ dooyden ute təəgiŋ mala.

§ 4:12 Aak Dt 6.16. * 4:19 Eza 61.1-2. † 4:20 Kitap do dəkiŋ se k'teeliŋ teele aan gəə raaga.

³³ Jee iŋg maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki gōtn ese se, gaaba kalaŋ se ək kōōn sitan. Ken naaŋ aak Isa se ɔɔd ɔɔy makōŋɔ ɔɔ: ³⁴ «Waay! Naai Isan Nazaret. Naai tap ɔo naaje j'ɔŋ dī ute naai? Naai se 'baado gen kutje! Maam se m'jeeli, naai se Debm *Salal ken Raa ɔo ɔlio.» ³⁵ Gaŋ Isa aaciŋ kaama ɔɔ: «'Doa! 'Teec naatn ro gaab ken se!» Gōtn se gaabm se ooc daan jeege tu ɔɔ sitan se teec naatn roŋ ki ɔɔ tediŋ te dim eyo. ³⁶ Jee paacŋ aak nakŋ se, beer əkde ɔɔ lee taad ute naapa ɔɔ: «Kese taar ɔɔ dī ɔo bini! Gaabm se ute tōōgiŋ se, naaŋ taad sitange tu ɔɔ naade teec aaŋa.» ³⁷ Gōtn se nookiŋ eem dōɔd taa naaŋ gōtn ese paac.

Isa ɛd lapia jee kōōnge tu

³⁸ Ken Isa jaay teeco maakŋ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naaŋ ɔaa ɔee Simon ki ɔɔ ɔŋ moomiŋ mēnda se roŋ ɔŋg kedeɛk kedeɛk. Gōtn ese naade tōnd metn Isa ɔɔ ŋ'saapm doŋ ki. ³⁹ Isa ɔaaɔo no doŋ ki aac kaama kōōŋ ki ɔɔ roŋ ɔŋg kedeɛk se tereɛ urlu. Gōtn ese sum ɔo mēnda se naar iin daara ɔɔ baagden tediŋ kōɔɔ.

⁴⁰ Kaad ken jaay kaada ɔaa ɔaa kooco se, jeege dena ɔaano ute jee kōōnge napar napar gōtn Isa ki ɔɔ naŋa naŋa kic ɔo naaŋ ɔndiŋ jiŋ doŋ ki, ɔɔ jee kōōngen se paac ɔŋ lapia. ⁴¹ Gōtn ese kic sitange dena teec naatn ro jeege tu ɔɔ ken naade teec teec se tōɔd tōɔy makōŋ ɔɔ: «Naai se, 'Goon Raa.» Gaŋ Isa aacden kaama ɔɔ j'ɔŋte taada, taa naade se jeeliŋa naaŋ ɔo *al-Masi.

Isa ɔaa taad Labar Jiga taa naaŋ Jude ki

⁴² Tanōoriŋ-nōoriŋ se, Isa iin teec ɔaa do kōɔd-ɔaar ki gōtɔ kaam kalaŋ. Gōtn se jee denge se iin taa jeŋa ɔɔ ken naade jaay ɔŋiŋ se, jee se je naaŋ ade kōŋɔ eyo, num 'kōōpm kiŋg ute naade. ⁴³ Gaŋ Isa tērliden ɔɔ: «Beeki se, m'ɔaa taadn Labar Jigan gen Gaar Raa se, maakŋ gēgeŋge tun kuuy kici. Taa naaŋ se ɔo Raa ɔlumo.»

⁴⁴ Isa lee taad taar Raa maakŋ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki ken taa naaŋ Jude ki se paac.

5

Jee ɔɔ deet deet ken took gen tediŋ jee metn Isa ki (Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ Bii kalaŋ, Isa daar daar taa baar ken k'daniŋ Genezarēt se ɔɔ gōtn se jee denge ɔaaɔo deebiŋ bat gen booy taar *Raa. ² Gōtn se Isa aak markabge dio daar daar taa baar ki ɔɔ jee toocŋ kenjgen ɔōɔyo maak ki se daar tug tug gēnddege. ³ Gōtn se Isa ook maakŋ markab ken kalaŋ ɔɔ markabm ese se gen Simon. Naaŋ taad Simon ki ɔɔ: «Iik 'ɔaa naan ki ɔɔkɔ.» Gōtn se Isa iŋg maakŋ markab ki ɔɔ baag dooy jee denge.

⁴ Ken naaŋ jaay taad naŋ taariŋ se, naaŋ deek Simon ki ɔɔ: «Iik 'ɔaa gōtn ken maaniŋ jērle, ute jeeige se, 'tuunki gēndsege maan gen toocŋ kenjge.» ⁵ Simon tērlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, daan nōɔr ki ute magaliŋ se, naaje k'dabarga dena nabo j'ɔŋ te dim eyo. Num gaŋ do taari ki se, gēndge se maam m'aden tuun maan.» ⁶ Ken naade jaay tuun gēnddege maan se, naade uuno kenjge dena; bini gēnddege kic ɔo ɔaa ɔaa neɛɛ! ⁷ Naade dan mēddegen maakŋ markab ken kuuy se te jide taa ade ɔaa num, aden noogo. Mēddege jaay ɔaaɔo ɔŋde se, markabdegen di se paac naade dōocin tal tal ute kenjge, bini ɔaa ɔaa duubm maan.

⁸ Ken Simon Pier jaay aak nakŋ ese se, naaŋ ɔaaɔo ooc metn je Isa ki deekiŋ ɔɔ: «Meluma, iik naatn cēem ki; taa maam se m'debm *kusiŋa.» ⁹ Taa kenjgen den ken naade uuno se, Pier ute mēdiŋge se beere ɔaa əkde. ¹⁰ Mēdiŋgen Jak ute Jan ken gaan Zebedege se aak se, beere əkde kici. Gōtn se Isa deek Simon ki ɔɔ: «Ōŋte beere! Naan ki se, naai 'ɔaa je jikilimge ɔo andeno ɔaa dōobm Raa ki.» ¹¹ Markabdege se naade tiik ɔaano taa jēŋ ki ɔɔ gōtn ese sum ɔo, naade reŋn te nakdege paac ɔɔ daaniŋa.

Isa ed lapia debm bikid ki
(Mt 8.2-4; Mk 1.40-45)

¹² Bii kalan Isa iin̄ baa maak̄n̄ geger̄ ken̄ kalan̄ ɔɔ gɔtn̄ se debm̄ bikid̄ī baadō ɔn̄ina. Gaabm̄ se ron̄ paac̄ taal̄ aace. Ken̄ naan̄ aak̄ Isa se, naan̄ ooc̄ metn̄ j̄en̄ ki ɔɔ tɔnd̄ metn̄ ɔɔ: «M̄elje, ken̄ naaī 'je num, edum̄ lapia taa rom se daapm̄ 'toodn̄ kɔlɔn̄ kɔlɔn̄.» ¹³ Isa ɔl̄ jin̄ utinā ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Yee, maam̄ m'jea, ɔn̄ roi daapm̄ 'toodn̄ kɔlɔn̄ kɔlɔn̄!» Gɔtn̄ se sum̄ ɔɔ, gaabm̄ se kɔɔn̄in̄ ɔn̄ina. ¹⁴ Gɔtn̄ se Isa deekin̄ ɔɔ: «ɔn̄te baa 'taadn̄ nam̄ ki. Taa naaī ɔn̄ga lapi se 'baa 'taad̄roi *debm̄ tedn̄ serke Raa ki se ɔɔ 'baa ed *serke Raa ki aan̄ gɔɔ ken̄ *Musa taad̄ino maak̄n̄ Kitap̄ ki, taa naaī se roi daapga toodga kɔlɔn̄ kɔlɔn̄ se. Bin̄ ɔɔ, jeege paac̄ 'jeele, naaī se ɔn̄ga lapia.» ¹⁵ Gɔtn̄ se jeege baaḡ kɔɔsn̄ maan̄in̄ gɔtɔ baa se paac̄ ɔɔ jeege d̄ena lee tusu gen̄ booy taarinā ɔɔ jee kɔɔnge se lē baadō se gen̄ je lapia rode. ¹⁶ Gan̄ Isa se teec̄ baa do kɔd̄-baar̄ ki kalin̄ ki gen̄ tɔnd̄ metn̄ Raa.

Isa ed lapia debm̄ k'run̄guy ki
(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Bii kalan̄ Isa dooy dooy jeege ɔɔ maak̄n̄ jeege tun̄ naan̄ dooyde dooy se ɔk̄ *Parizige ute jee jeel taadn̄ tɔɔk̄n̄ metn̄ Ko Taar Raage. Naade se iino maak̄n̄ naange tun̄ taa naan̄ Galile ki ute kengen̄ taa naan̄ Jude ki ɔɔ ute kengen̄ iino maak̄n̄ geger̄ ken̄ Jeruzalem̄ ki. Gɔtn̄ se Isa ute tɔɔḡn̄ M̄eljege se, ed̄lapi jee kɔɔnge tu. ¹⁸ Gɔtn̄ ese sum̄ ɔɔ jeege uuno debm̄ k'run̄guy do nak̄n̄ tood̄in̄ ki. Ken̄ naade aan̄ se, naade je doobm̄ an̄ kend̄ kɔn̄ Isa. ¹⁹ Nabo taa jeege d̄en̄ d̄en̄ se naade ɔn̄ te doobm̄ an̄ kend̄ kɔn̄ Isa eyo. Taa naan̄ se ɔɔ naade uun̄ ook̄n̄sin̄ do bee ki raan̄ ɔɔ ɔɔd̄ taa bɔlɔ ɔɔ naade bɔɔyino do nak̄n̄ tood̄in̄ ki naan̄ Isa ki daan̄ jeege tu. ²⁰ Ken̄ Isa jaay aak̄ naade aal maak̄de don̄ ki se, deek̄ ɔɔ: «Gaaba, *kusiņige se, maam̄ m'tɔɔlisinga naatn̄.»

²¹ Ken̄ jee jeel taadn̄ tɔɔk̄n̄ metn̄ Ko Taar Raage ute Parizige jaay booy se, naade baaḡ naajn̄ te naapa ute mind̄ naan̄ ki ɔɔ: «Naan̄ se tap̄ ɔɔ naŋa jaay naaj Raa bin̄ se? Ken̄ 'kɔn̄ tɔɔl kusiņ deba se, Raa kalin̄ ki sum̄ ey la?» ²² Aan̄ gɔɔ Isa jeel maak̄-saapde se, naan̄ terlden̄ ɔɔ: «Taa d̄i jaay naase 'taadki ute maak̄se bin̄ se? ²³ Gen̄ naase ki num, ken̄ gay ɔɔ ɔɔn̄ ciri, ken̄ m'deek̄n̄ m'ɔɔ: «Kusiņige se, maam̄ m'tɔɔlisinga naatn̄» lɔbu m'deek̄n̄ m'ɔɔ: «Iin̄i ɔɔ 'lee se le?» ²⁴ Bin̄ num, naase aki 'jeele maam̄ *m'Goon Deba se m'ɔk̄ tɔɔgɔ gen̄ tɔɔl kusiņ jeege.» Gɔtn̄ se, Isa deek̄ debm̄ k'run̄guy ki ɔɔ: «M'deeki m'ɔɔ: iin̄i, uun̄ nak̄n̄ tood̄i se ɔɔ 'baa bei ki.»

²⁵ Gɔtn̄ ese se sum̄ ɔɔ, gaabm̄ se, iin̄ daara naan̄ jeege tu, uun̄ nak̄n̄ tood̄ina ɔɔ baa been̄ ki. Ken̄ naan̄ baa baa se naan̄ tɔɔm̄ Raa. ²⁶ Jee gɔtn̄ ese paac̄ nak̄n̄ se deel dode ɔɔ naade tɔɔm̄ Raa kici. Gɔtn̄ se naade beere ɔkde se, taad̄ ute naapa ɔɔ: «Nakage, jaaki se, j'aakkiga nakgen̄ ken̄ deel do aak̄ eyo!»

Isa dan̄ L̄ebi
(Mt 9.9-17; Mk 2.13-22)

²⁷ Ken̄ nakgen̄ se jaay deel se, Isa teec̄ teec̄ se aak̄ *debm̄ tɔk̄n̄ miiri ron̄ L̄ebi inḡ kinḡ gɔtn̄ tedn̄ naabin̄ ki. Naan̄ deekin̄ ɔɔ: «Iin̄i 'daanuma!» ²⁸ Gɔtn̄ se sum̄ ɔɔ L̄ebi iin̄i, ɔn̄ nakiņge paac̄ ɔɔ daan̄ Isa.

²⁹ Gɔtn̄ se L̄ebi ted̄kɔsɔ d̄ena ɔɔ dan̄ Isa been̄ ki gen̄ baa kɔsɔ. ɔɔ jeege d̄ena inḡ ɔs te naade ɔɔ maak̄de ki se *jee tɔk̄n̄ miirge ɔɔ jee kuuy se kici ute te naade. ³⁰ Gɔtn̄ se, *Parizige ute jee jeel taadn̄ tɔɔk̄n̄ metn̄ Ko Taar Raage se jaay aak̄de se mooy naan̄ ki dir̄ dir̄ ɔɔ taad̄jeege tun̄ metn̄ Isa ki se ɔɔ: «Gen̄ d̄i jaay naase ɔski ɔɔ aayki ute jee tɔk̄n̄ miirge ɔɔ jee *kusiņge se?» ³¹ Isa terlden̄ ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken̄ je daptor se, jee kɔɔnge. ³² Maam̄ m'baado se gen̄ dan̄ jee ken̄ saap̄ ɔɔ naade aak̄ bee naan̄ Raa ki se eyo, num maam̄ m'baado se gen̄ jee jeel rode ki naade jee kusiņge, taa 'terl̄ maak̄de do Raa ki.»

Metn̄ taar̄ *siam

³³ Naan ken se jeege baado taad Isa ki do: «Jee metn Jan-Batist ki ute jee metn *Parizige se tedga num lee tuun siam do tond metn Raa. Num jee metn naai ki se do do aaye.» ³⁴ Isa terlden do: «Jeegen baado koken menda jaay gaabm menda utu te naade se, kaad ken se naade 'kon kuun siam la? Met ki eyo. ³⁵ Num gan bii kalan kaadin utu kaana gaabm menda se j'utu j'an kodn naata do naan ken se jaay bo, medinge se lee tuun siam gen tond metn Raa.»

³⁶ Isa taadden ute kaal naagn taara daala do: «Nam ok kala koono neepga neep se, ade kon neepm taar kal kiji jaay an kal do ki eyo; ey num taa kal kijin ken k'neepo se cere sum, do ken j'aalinga kic num, naade se kon tum eyo. ³⁷ Do totn koojn bin utu iin kiin se, j'ombin maakn k-leeterge tun koono eyo; ey num totn koojn bin se, an doobm ute k-leeterge se naatn. Do totn koojn bin se le 'kooy naan ki cere do k-leeterge se le, doobm tujn kici*. ³⁸ Num gan beeki num, totn kaam ki se j'an komb maakn k-leeterge tun kiji kici. ³⁹ Do debm aayga kaay totnt coodi toolum se le, totn kaam ki se, bon toolin ey sum. Taa naan deek do: ken nijim cir paac se totn ken coodi toolum se.»

6

*Isa se naan bo mel *bii sebit*

(Mt 12.1-14; Mk 2.23-28, 3.1-6)

¹ Bii kalan bii sebit ki se, Isa ute jee metin ki deel maakn gotn gem ki. Gotn se jee metin ki tered do gemge do do kaamin maakn jide ki do taane. ² Num *Parizigen kandum gotn ese taadden do: «Gen di jaay naase 'tedki nakn ken j'und te kulu eyo gen ted bii sebit ki se?»

³ Isa terlden do: «Naase 'dooyin ki te ey la, nakn ken *Daud ted ute jeenge kaad ken naade bo toode se? ⁴ Naan endo maakn *koror gen *Raa ki, do tos mappan j'edinga ked *serke Raa ki, do do edo jeenge tun metin ki kici. Ey num, ken ok doobm 'kohn se jee tedn serkge Raa ki kalde ki sum.»

⁵ Do ter Isa deekden do: «*Goon Deba se le, naan bo Mel gen bii sebit.»

⁶ Ken aan bii sebit ken kuuy se, Isa baa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se do dooy jeege. Gotn ese, naan on gaaba kalan ji daamin ooyga kooyo. ⁷ Jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage ute Parizige se ond kaama Isa ki tak taa naade je an kaaka ken n'kedn lapia gaab ken se bii sebit ki num, bin se naade an koken mindina. ⁸ Aan goo Isa jeel saapm-maakde ki se, naan deek gaab ken jin ooyga kooy se do: «Iini 'daar naan jeege tu.» Do gaabm se iin daara. ⁹ Gotn se Isa taadden do: «Maam m'je tond metse: bii sebit ki se, j'undsenga kulu gen tedn bee lobu gen tedn *kusin le? Do on deba jaay dim an don ki num, an kaaj lobu an konin naan 'kut le?» ¹⁰ Gotn se Isa uun kaamin aak doode paac do deek gaabm ken jin ooyga kooy se do: «'Sej jii!» Do gaabm se sej jina do gotn ese sum bo jin on lapia. ¹¹ Ken Parizige ute jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage jaay aak nakn se, maakde taarde don ki pirin do taad ute naapa do nak ken naade utu 'tedn do Isa ki.

Isa beer tood jee kaan naabingen sik-kaar-dio

(Mk 3.13-19; Mt 10.1-15; NJKN 1.13)

¹² Kaad ken se sum bo, bii kalan Isa baa ook do ko ki gen keem Raa do maakn noor ken te magalin se, naan eem Raa. ¹³ Ken goto jaay iip se, naan dan jee metin ki do maakde ki se, naan beer tood jeege sik-kaar-dio ken naan danje jee kaan naabinge. Kese bo ro jee se: ¹⁴ Simon se, naan danin te ro Pier, Andre se genaana, Jak, Jan, Pilip, Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Toma, Jak goon Alpe, Simon debm je kujn naanina, ¹⁶ Jud goon Jak do Judas Iskariot, naan bo debm utu kutn Isa se.

Isa dooy jeege do ed lapia jee koonge tu

(Mt 5.2-12)

* **5:37** Yaudge se tomb totdegen gen koojn bin se maakn k-leeterge tu. † **5:39** Totn Yaudge se daayum taad ute totn koojn bin se sum.

¹⁷ Ken Isa jaay booy do ko ki ute jee metin ken sik-kaar-di se naan on gōtn toof tal jaay naan daara do gōtn se naan on jee den metin ki ute jeege dōlo dena iino taa naan Jude ki, kengen iino maakn gegere ken Jeruzalem ki, do kengen kuuy se iino taa naan Tir ute gen Sidon ki ken ing maakn gegerge tun taa baar ki. ¹⁸ Naade baado se gen booy taariṇa do gen je lapi rode, do jee ok kōon sitangen ken lee dabarde se kic bo on lapia. ¹⁹ Jee denggen tus paac se nanja nanja kic bo je kutn ro Isa taa debm utga ron num, tōog Isan 'teec ron ki se, edden lapia.

Jee maak-raapge ute jee ken aden kaan nakn onn

²⁰ Gōtn se Isa uun kaamiṇa aak jee metin ki do taadden do:

«Maak-raapo naase jee daayge tu,
taa *maakn Gaar Raa se naase ki.

²¹ Maak-raapo naase jee bo tōalsen borse se,
taa naase utu aki kōsn dēren te maraad se!
Maak-raapo naase ken borse maakn kaa-maan ki,
taa naase se utu aki kooy koogo.

²² Maak-raapo naase ken jeege jese eyo, do undse naatn,
naajse do talsen taar jig eyo dose ki,
taa naase aalki maakse do *Goon Deb ki*.

²³ «Ken nakgen se jaay aanga dose ki num, bii ken se onki maakse 'raap sakan do
'daamki te maak-raapo! Taa maakn raa ki se, Raa utu asen kōgn bedse den aak eyo. Bin
bo bugdegen do dōkin se lee dabaro jee taad taar teeco taar Raa ki se bin kici.

²⁴ «Num gan asen kōon naasen jee nak denge
taa borse naase onkiga dose.

²⁵ Asen kōon naasen ken borse dim daaysen ey se,
taa naase bo utu asen tōlo.
Asen kōon naasen jee ing 'tooyki koogo borse,
taa naase se maakse utu 'tuju do utu aki keeme.

²⁶ Asen kōon naasen ken jeege paac taad taargen nijim rose ki sum se,
bin bo bugdegen do dōkin se tedo ute jeegen ted rode aan go jee taad taar teeco taar Raa
ki bin kici.»

*'Jeki jee taamooysege
(Mt 5.38-48; Rm 12.17-21)*

²⁷ «Gan maam m'taadsen naase ken ing booyki taarum se, m'oo: 'jeki jee taamooysege,
'tedki bee jeege tun jese eyo. ²⁸ Dōdki booro do jeege tun naamse do eemki Raa taa jeegen
ken dabarse se. ²⁹ Ken nam jaay ondiga metn bi ki num, 'terlin ken do ji kuuy se kici. Ken
nam jaay uunga kali magal se, kali baatn maak ki se kic num, onte 'kōogin. ³⁰ Debm ken
jaay tōnd metn dim gōti ki num, edin do nam jaay uunga dimi num, onte 'baa baayina.
³¹ Bee ken naase 'jeki jeege asen tedse, naase kic num, 'tedki jeege tu bin kici.

³² «Ken naase jaay 'jeki jeegen jese sum num, bin se nakn jaay j'asen tōm ro ki tap
bo gōto. Taa jee *kusinge kic le je naapa bin kici! ³³ Do ken naase jaay 'tedki bee jeege
tun 'tedsen bee naase ki sum num, bin se nakn jaay j'asen tōm ro ki se tap bo gōto. Taa
jee kusinge kic le lee ted bee ute naapa kici! ³⁴ Ken naase jaay edki see bo jeege tun utu
asesin terl kōgn gōtin ki sum num, bin se nakn jaay j'asen tōm ro ki se tap bo gōto. Taa
jee kusinge kic bo lee ed ked see ute naapa, taa naade jeele j'adesin kōgn gōtin ki! ³⁵ Num
gan naase se, 'jeki jee taamooysege; 'tedki bee jeege tu do ken edkiga see jeege tu num,
onte 'saapki doki j'asesin kōgo. Bin bo Raa utu asen tedn been den aak eyo do naase se j'utu
j'asen dan gaan Raagen Taaro. Taa Raa se naan debm jiga do naan ted beena do jeege tun

* 6:22 Goon Deba je taad te Isa *al-Masi.

k'tedden bεε kic bo naade jeel eyo ə tɛd bεε jee kusinge tu kici. ³⁶ 'Kercelki aan gəə Bubsen maakn raa ki, kercel se.»

Ɔntɛ 'kəjki bəərə do jeege tu
(Mt 7.1-5, 15-20, 12.33-37)

³⁷ «Ɔntɛn 'kəjki bəərə do jeege tu, ə naase kic bo j'asen kəjn bəərə dose ki eyo. Ɔntɛn 'kɛndki tɛl nam gɛn kutiɲa, bin se naase kic j'asen kəŋ kut eyo. Kɛn naase jaay 'lee əkki naagŋ naapa num, Raa kici asen tɔl kusiŋse. ³⁸ Ɛdki naka jeege tu taa j'utu j'asen kɛdn naase ki kici: ute gərn kɛn naase 'lee 'dɔəjnki jeege tu se, Raa utu asesiŋ dɔəjn, dɔocn kənd gazagaza ə asesiŋ dɔəjn cir cir. Bin bo ute nakŋ kɛn naase 'lee 'dɔəjnki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔəjn bin kici.

³⁹ «Tɛr Isa taadden ute kaal naagŋ taara kuuy daala ə: debm kaam-təəkə 'kəŋ tɔdn naapiŋ debm kaam-təəkə la? Naaden di paac se 'si maakŋ gəə ki ey ne? ⁴⁰ Debm lee mɛtn deb kɛn dooyiŋ se 'kəŋ cir debm dooyiŋ eyo. Num gaŋ debm mɛtn deb ki jaay mɛliŋ dooy əkiŋga se, naan utu 'tɛdn aan gəə mɛliŋa.

⁴¹ «Mu cəkən kɛn kaam gɛnaai ki bo naai əŋ aakiŋa. Num gɛn dī jaay naai əŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴² Ute naan se bo, naai 'kəŋ deekŋ gɛnaai ki ə: Gɛnaama, 'baado m'ai kɔdn mu kaami ki. Nakŋ naai 'tɛdiŋ se, mɛt ki eyo! Ey num naai ək mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se kici! Bεeki num, əd mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay bo kaami 'kɔdn kaakŋ jiga bin jaay 'kɔdn mu cəkən kɛn kaam gɛnaai ki se!»

Kaaga ute koojiŋa

⁴³ «Kaagŋ jiga se koojiŋ aak kus eyo ə kaagŋ kəŋə lɛ əŋ ooj koojiŋ jig ey kici. ⁴⁴ Taa kaagge se j'aak k'jeeldɛ ute koojdege: taa naan se bo j'kəŋ tuugŋ koojn məŋgə do kaag kɛn ute kərandiŋ eyo ə kəŋ tuugŋ koojn k-yooko se do k-lili ki ey kici. ⁴⁵ Debm bεε se, bεɛŋ se iino maakiŋ ki, ə debm *kusiŋ se, kusiŋiŋ se kic bo iino maakiŋ ki. Taa taar kɛn jikilimge lee taad paac se iino maakdɛ ki.»

Beegen dio

(Mt 7.21-29; 2Pr 1.5-10)

⁴⁶ «Naase iŋg 'daŋum ki: Meluma, Meluma. Num gɛn dī jaay bo naase 'baateki gɛn tɛdn nakŋ kɛn maam m'taadsen m'əə aki tɛd se? ⁴⁷ Debm baado gətn ki, booy taaruma ə iŋg do ki se, 'booyki m'asen taadn nakŋ kɛn naan teciŋ tece. ⁴⁸ Naan se tec aan gəə debm baa kəbm beɛŋa: naan ud gəə jɛrlɛ bini aan do ko ki jaay bo əndo mɛtn beɛŋa. Kɛn naan jaay iiniŋ aas sum se, maane eed dɛna ə oolge kic bo dɔoco ə əy makəŋə baado deeb bεe se bat nafo, əŋ tɛdiŋ te dīm eyo, taa bεe se k'jiiniŋga jiga. ⁴⁹ Num gaŋ debm booy taaruma ə iŋg do ki ey se, naan se tec aan gəə debm kɛn ud te gəə ey sum bo iin beɛŋa. Kɛn oolge dɔoco jaay əyə makəŋə ə baado deebiŋ bat se, bεe se ru nan tak.»

7

Isa ute bubm asgarge

(Mt 8.5-13)

¹ Kɛn Isa jaay taad nan taariŋ naan jeege tu aas se, naan baa ɛnd maakŋ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki. ² Gətn se bubm asgarge se ək bulu kalaŋ bin se naan jɛŋ dɛn aak eyo. Nafo buliŋ se ooc kəŋə kaam yoa. ³ Kɛn gaabm se jaay booy j'əəs maan Isa se, gətn se naan iin əl magal Yaudge kandum taa baa sɛl mɛtn Isa num, adɛ baa utu kɛdn lapia buliŋ ki se. ⁴ Kɛn magal Yaudge jaay aan gətn Isa ki se, naade eemiŋ nəə ə: «Bεeki num, gɛn tɛdn bεε se, 'tɛdn gaab kɛn se. ⁵ Taa naaje Yaudge se, gaabm se jejeki dɛna ə naan mala bo iinjeki bεe kɛn k'lee k'tusn maak ki se.»

⁶ Gətn se Isa baa ute naade. Num kɛn naan aan te cɛɛ bεe magal asgarge tu ey sum bo, bubm asgar *Rəmɛge əlo mɛdiŋge taa an taadn ə: «Meluma, əntɛ dabar roi gɛn baado bεem ki, taa maam se m'aas dīm naani ki eyo. ⁷ Taa naan se bo, maam m'əŋ m'baa te gəti

ki ey se. Num gōtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum 6o, debm tēdn naabum se 'kōn lapia. ⁸ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, na6o m'ok asgarge kaam ji maam kici. Ken m'ingga num m'deek deb kalan ki m'6o: 'Baa se, naan iin '6aa. 6o m'deek deb kuuy ki m'6o: 'Baado se, naan iin baado. 6o bulum ki se jaay, m'deekin m'6o: 'Tēdn nakn ese se, naan iin tēdina.» ⁹ Ken Isa jaay booy taar ese se, taara se okin taad eyo. Gōtn se naan terl aak jee dengen baado metin ki se 6o naan deekden 6o: «'Booyki m'asen taada: maakn gaan *Israelge tun ute dende kic 6o maam m'6n te nam jaay aal maakin do *Raa ki aan g6o gaabm ara se eyo.» ¹⁰ Kor jee naan oldeno naaba jaay aan been se, naade on bul se onga lapia.

Isa dur goon mēnd-daay daan yoge tu

¹¹ Naan ken se jaay, Isa iin 6aa maakn geger ken k'danin Nayn. Jee metin ki ute jeege dena 6aa ute naana. ¹² Ken Isa ute jeege jaay aan taa doob ken j'an kend maakn geger ki se, naade aak jeege uuno yoa 6o ken ooy se goon mēnd-daaye 6o naan kalin ki sum 6o maakn kon ki. Gōtn se jeege dena daan mēnd se. ¹³ Ken Mēljege jaay aak ko goono se, naan ejin don ki 6o deekin 6o: «On te 't6oyo.» ¹⁴ Gōtn se Isa iiko cee jeege tun uuno yo se, ond jin do barangal ki 6o gōtn se, jee baan 6aa ute yo se daara 6o Isa deek goon kod ki se 6o: «M'deeki m'6o, iini!» ¹⁵ Gōtn se goon kodn ooyga kooy se duru iin ing ute metina 6o baag taadn taara. 6o Isa ok edin kon ki. ¹⁶ Ken jeege jaay aak nakn se, beere 6aa okde paac 6o naade *nook Raa 6o: «Debm taad taar teeco taar Raa ki magal se, bere, baadoga daanjege tu. Kese Raa mala 6o baadoga kaakn jeenge!» ¹⁷ Taa naan se 6o jee taa naan Jude ki ute jee ken taa naange tun cee ki se, paac se ing 6o gen k6osn maana do nakge tun ken Isa tedo se.

Jan-Batist ute Isa (Mt 11.2-19)

¹⁸ Gōtn se jee metn Jan-Batist ki baado taad melde ki. Ken Jan jaay booy taarde sum se, maakde ki se naan dan jeege dio, ¹⁹ 6o alde gōtn Mēlje Isa ki taa '6aa tōnd metin 6o: «Naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'6o utu ade 6aa se l6bu k'booy nam kuuy le?» ²⁰ Ken naade jaay aan gōtn Isa ki se, jee se taad 6o: «Naaje se Jan-Batist 6o oljeno gōti ki 6o k'tōnd meti: naai 6o debm ken jeege ing aak kaama j'6o utu ade 6aa se l6bu k'booy nam kuuy le?» ²¹ Naande ki se sum 6o, Isa ed lapia jee k6ōndege tu dena. Maakde ki se jeegen ken k6ōn6o tujdenga tuju ute jee ok k6ōn sitange se kic naan edden lapia 6o jee kaam-t6okge den se kic 6o naan 6odden kaamdege. ²² Gōtn se Isa deek jeege tun Jan oldeno naaba se 6o: «'Baa 'taadki Jan ki nakn naase mala aakin kiga ute kaamse 6o booyin kiga ute bise: jee kaam-t6okge le aakga, jee cekedge le leega talam talam, jee bikidge le onga lapia 6o rodege le toodga kol6n kol6n, jee duguyge le borse booy booyo, jee ooyga kooy kic le duroga daan yoge tu 6o Labar Jiga se le, k'taadina jee daayge tu. ²³ Maak-raapo debm ken jaay ai kaamin on te doobm gen kaal maakin do maam ki ey se.»

²⁴ Ken jee Jan oldeno naaba jaay ok terl 6aa se, Isa baag taadn taar Jan se jee denge tu 6o: «Do kod-baar ki se naase tap 6o ingkiro kaakn nanja? L6bu ingkiro kaakn mu taa baar ken kuul teen 6aansin kaam ara kaam ara se la? ²⁵ A-a! Bin num naase ingkiro kaakn nanja? L6bu ingkiro kaakn gaabm ken tus kalge aak bee se le? G6o. Jee lee tus kalgen aak bee gen koono se ute jee maalge se, naade se ting maakn bee gaaringe tu. ²⁶ L6bu naase tap 6o ingkiro kaakn nanja? Naase se ingkiro kaakn debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki na6o naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ²⁷ Naan se 6o debm ken Raa taado taarin do d6okin maakn Kitap ki 6o:

*'Booyo, maam m'ai kal debm kaan naabum naani ki,
taa ai 'daapm doobi.**

* 7:27 Aak Mal 3.1.

28 «'Booyki m'asen taada: maakŋ jeege tun mɛndge toojden do naan ki ara bini aan do Jan ki se, debm kɛn magal cirin Jan se, gɔtɔ. Anum debm *maakŋ Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ di kic ɓo, naan se ɓo magal cir Jan.

29 «Jee denge ute *jee tɔkŋ miirge jaay booy taarin se, Jan *batizde taa naade jeelga Raa se tɛdnaka ute doobina. 30 Num gan *Parizige utu jee jeel taadn tɔokŋ mɛtn Ko Taar Raage se, naade se baate tookŋ do nakge tun kɛn Raa je ɔɔ aden tɛdn naade ki se. Bin ɓo, naade baate tookŋ kɛn Jan aden batizi.»

31 Ter Isa taadden ɔɔ: «Jee ɓorse tap ɓo, m'aden kɔmb beye ute nanje? Naade tap ɓo tec nanje? 32 Naade se tec aan gɔɔ gaangen ing ɓoor ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

Naaje k'tuuysen kaa

naɓo naase 'baate daamki.

Naaje k'jaarsen kaa yoa

naɓo naase 'baate keemki.

33 «Ey num Jan-Batist baado se, naan ɔs mapp eyo ɔɔ aay tɔtn koojn bin eyo ɔɔ naase ɔɔki num: naan se debm sitan! 34 Kɛn *Goon Deba jaay baado se ɔɔɔ ɔɔ aaye, naɓo naase ɔɔki num: naan se debm kaam-kɔsɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mɛde ute jee tɔkŋ miirge ɔɔ ute jee *kusinge! 35 Num gan jee took aal maakde don ki se, aak ɔkga jeel-taar Raa se ute doobina.»

*Isa ute mɛnd tɛdn *kusiŋa*

36 Bii kalan kɔd *Parizi kalan bini, dan Isa been ki, gen ɓaa kɔsn ute naana. Kɛn Isa jaay ɓaa been ki se, gɔtn se naade tood ute cɛɛsde jaay ɓo baag kɔsɔ do tabil ki. 37 Mɛnda kalan iino maakŋ gɛgɛr kɛn se ɔɔ jeege paac jeelin naan se, mɛnd tɛdn kusiŋa. Naan baado ɔnde taa naan booyga booy j'ɔɔ Isa utu ing ɔs kɔs gɔtn kɔd Parizi ki se. Kɛn naan baado ɓaa se, naan uuno naka aan gɔɔ k-ɓɔkɔɓ kalan ko ɓo k'cɔɔc k'daapiŋa. K-ɓɔkɔɓ se k'daapiŋ ute nakŋ kɛn k'danin albatir†, ɔɔ naan se dooc ute itir. 38 Naan baado kaam jɛ Isa ki ɔɔ naan eeme ɔn kaa-maanin se neet jɛ Isa ɔɔ naan ɔtiŋsin ute bɛekiŋa ɔɔ baam ɔk aay jɛn se ute maak-raapo ɔɔ ɔyiŋ itir do jɛn ki.

39 Kɔd Parizi kɛn dan Isa been ki jaay aak nakŋ bin se, taad ute maakin ɔɔ: «Kɛn gaabm se jaay debm taad taar teeco taar Raa ki deer num, mɛnd baado utin se, naan an 'jeelin naan se, mɛnd tɛdn kusiŋa.» 40 Gɔtn se Isa taadin ɔɔ: «Simon, maam se m'ɔk taara m'ai deeke.» Naan terlin ɔɔ: «Debm dooy jeege, 'taada.» 41 Isa ɔɔ: «'Booyo. Debm kalan ɔk jee sɛɛge dio. Deb kalan se ey num an kɔgn tamma kaar-mii ɔɔ debm kuuy se lɛ ey num an kɔgn tamma si-mii. 42 Num gan dim naade aan kɔgn sɛɛde gɔtɔ se, naade di se paac, naan talden sɛɛdege se naata. Num maakŋ naade kɛn di se, debm edden sɛɛ se kɛn gay ɓo an 'je cirir?» 43 Simon terlin ɔɔ: «Gen maam ki num m'ɔɔ, debm kɛn sɛɛn den jaay ɓo k'tɔolin sin se.» Isa deekin ɔɔ: «Kɛse naai 'taadga taar mɛt ki.»

44 Gɔtn se Isa uun terl aak mɛnd se, ɔɔ deek Simon ki ɔɔ: «Naai aak mɛnd se daamo! Gɔtn maam m'endo bei ki se, naai edum te maan tugŋ jem eyo; num gan mɛnd se neetum jem ute kaa-maanina ɔɔ ɔtumsin ute bɛekiŋa. 45 ɔɔ naai 'baam ɔk aay te taarum ute maak-raap eyo; num mɛnd se kɛn maam m'aan sum se, gɔtn naan baam ɔk aay jɛma ute maak-raapo sum se, ɔnum te eyo. 46 Naai ɔtum te uubm oot dom ki eyo; num mɛnd se ɔtum itir jem ki. 47 'Booyo m'ai taada: mɛnd se kusinigen den se, Raa tɔolisina naatn. Taa naan se ɓo, naan jem den se. Gan debm k'tɔolin kusiŋin baat se, naan kic ɓo ɔk maak-je baata.» 48 Ter Isa taad mɛnd ki ɔɔ: «Kusiŋige se maam m'tɔolisina naata.» 49 Jeegen ing ɔs ute naade se, baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kɛse tap ɓo nana jaay taad taa 'tɔol kusiŋ jeege se?» 50 Isa deek mɛnd ki ɔɔ: «Mɛnda, ute kaal maaki kɛn naai aal dom ki se, aajiga. Iini, 'ɓaa ute lapia.»

† 7:37 Albatir se napar koa aama kɛn k'cɔɔc k'daapiŋa gen kɔmb itir.

8

Məndgen lee mətn Isa ki

¹ Naan̄ kən se jaay Isa ɓaa lee maakŋ gɛgɛrge tu ɔɔ maakŋ naan̄ge tu. Naan̄ taad̄ wɔɔk Labar Jigan ɣɛn Gaar Raa se jeege tu. Gɔtn se jee kaan̄ naabingɛn sik-kaar-dio, ² ute mɛndge kandum se lee ute naan̄a. Mɛndgen se ɓo kɛn naan̄ ɛddɛno lapia ɣɛn kɔɔŋ rodege tu ɔɔ tuurdɛno sitange rodege tu se. Maakdɛ ki se, Mari iin̄o Magdala ɔɔ ro naan̄ ki se ɓo, Isa tuurin̄o sitange cili se. ³ Ɔɔ Yoanna kən mɛnd Kuza, gaabiŋ se Gaar *Eɾɔd ɔŋiŋ maaliŋ paac kaam jina ɔɔ Suzaan ute mɛndgen kuuy dɛn kici. Naadɛ se ɓo kɛn lee noog Isa ute jee mɛtiŋ ki ute nakgen naadɛ ɔkɔ.

*Isa aal naagŋ taara te debm kɔnd buru
(Mt 13.1-23; Mk 4.1-25)*

⁴ Jeege dɛna iin̄o maakŋ gɛgɛrge tu paac ɔɔ ɓaadɔ tus gɔtn Isa ki ɔɔ naan̄ taaddɛn ute kaal naagŋ taara ɔɔ: ⁵ «Bii kalan̄ deba kalan̄ teec ɓaa kɔnd buru. Kɛn naan̄ jaay ɔnd kɔnd buriŋ se, kupm mɛtiŋ si jɛŋ doob ki; gɔtn se jeege tuumiŋa ɔɔ yeelge ɓaadɔ tuun ɔsiŋ naatn paac. ⁶ Kupm mɛtiŋge se si gɔt kɛn naan̄iŋ maakiŋ ɔk koa. Kɛn naan̄ jaay utu teec teec sum ɓo naar tuutu taa gɔtn se naan̄iŋ cɛɛɛɛ. ⁷ Kupm mɛtiŋ se, si maakŋ ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ se, naan̄ teece naɓo aan̄ gɔɔ teep maakŋ ji kaag ki se, ji kaaga aayiŋ taara. ⁸ Num kupm kɛn si do naan̄ kɛn jiga se, gɔtn se naan̄ teece, teepe, tɔk doa ɔɔ ɔk kaama dɛn aak eyo.» Do taar kɛn se, Isa uun mindiŋ raan deekdɛn ɔɔ: «Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se.»

⁹ Jee mətn Isa ki se tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Kaal naagŋ taar kɛn naai 'taad se tap ɓo je deekŋ ɔɔ dio?» ¹⁰ Isa tɛrldɛn ɔɔ: «Nakŋ j'ɔyiŋga kɔy *maakŋ Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsɛnga naase 'jeeliŋkiga. Num gan̄ jee kuuy se k'taaddɛn ute kaal naagŋ taara se, taa: Naadɛ 'kaakŋ ute kaamdɛ naɓo 'kaakŋ kɔk eyo, 'booy ute bidɛ naɓo 'booy kɔk eyo.*»

Kaal naagŋ taar se, Isa taad tɔk mɛtiŋa

¹¹ «'Booyki kaal naagŋ taar ese se je deekŋ ɔɔ: kupm maam m'taadn se, kɛse taar Raa. ¹² Kupm kɛn si jɛŋ doob ki se, kɛse taad ute jeegen booy taar Raa naɓo *Bubm sitange ɓaadɔ ɔɔd taar se maakdɛ ki naatn, taa sɔm naadɛ booy uunga num 'kɔŋ kaaja. ¹³ Kupm kɛn si gɔtn naan̄iŋ ɔk ko maak ki se, kɛse taad te jeegen mətn-jiki booy uun taar Raa ute maak-raapo naɓo naadɛ ɔŋ ɔkiŋ tɔɔg eyo. Kaad kɛn gɔtɔ utu bɛɛ se naadɛ ɔk taar Raa se ɔɔŋɔ, gan̄ nakŋ naama jaay aanga doɔdɛ ki num, naadɛ rɛsn naatn ute taar Raa se. ¹⁴ Kupm si maakŋ ji kaag kɛn ɔk kɔrɔndɔ se, kɛse taad te jeegen booy ɔk taar Raa naɓo, naadɛ uun nirdɛ, je maal *dunia ɔɔ je nakŋ kɛn daa roɔdɛ ɓo jea. Kɛse ɓo tɛddɛn kaal maakdɛ ɓaa tɛdn̄ nakŋ cɛɛɛ sum se. ¹⁵ Num kupm kɛn si do naan̄ kɛn jiga se, kɛse taad te jeegen maakdɛ bɛɛ, booy uun taar Raa ɔɔ ɔkiŋ maakdɛ ki jiga ɔɔ jee se, naadɛ aay kaamdɛ aal maakdɛ do Raa ki ɔɔ tɛdn̄ nakgen jiga.»

*Isa aal naagŋ taar ute lɔɔmpɔ
(Mk 4.21-26)*

¹⁶ «Nam 'kɔɔɔŋ lɔɔmpɔ jaay an̄ deebm dukulu don̄ ki, ey lɛ an̄ kɔl kɔnd mətn danjal ki se, gɔtɔ. Gan̄ lɔɔmpɔ se k'j'ɔɔciŋga num, j'uun j'ɔliŋ raan ro kaag ki taa jee ɛnd gɔtn ese se, 'kaakŋ gɔtn wɔɔrɔ. ¹⁷ Taa nakŋ j'ɔyiŋ kɔy se j'utu j'an̄ kaakŋ 'toodn̄ tal ɔɔ nakŋ jeege jaay jeel mɛtiŋ ey se jeege utu 'jeel mɛtiŋ paac ɔɔ j'utu j'an̄ kaakŋ kaam kaad ki utu 'toodn̄ tal. ¹⁸ Bin se kɛn aki booy taar Raa num, ɔndki kɔndɔ! Taa debm ɔk se j'an̄ kɔmb do ki, num debm ɔk ey se lɛ, kɛn nakŋ naan̄ saap ɔɔ ɔk se kic ɓo, j'an̄ tɔsn naatn.»

*Genaa Isage ute kɔndɛ
(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)*

* 8:10 Aak Eza 6.9.

¹⁹ Gətn se gənaa Isage ute kəndə baano kaaka, nabo taa jeegen dən se, naade ɔŋ aan te gətin ki eyo. ²⁰ Nam baado taad Isa ki ɔɔ: «Koi ute gənaaige se utu naatn ɔɔ naade je ai kaaka.» ²¹ Isa tərlden ɔɔ: «Koyuma ute gənaamge se, kəse jee kən booy taar Raa ɔɔ took inŋ do ki.»

Isa ək daar kuulu
(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

²² Bii kalan se, Isa ook maakŋ markab ki ute jee mətŋ ki ɔɔ naan deekden ɔɔ: «K'gaan k'baaki jəŋ baar kən kaam naane.» Ɔɔ gətn se naade iŋ baa. ²³ Kən naade baa baa do maane ki se, gətn se Isa kaamin baa ək bia. Kaad kən se guduray dɔɔbɔ do baar ki ɔɔ əl maane end dooc dooc maakŋ markaba se ɔɔ naan kən se gəto baa tɛdden ɔɔŋɔ. ²⁴ Naade iiko cɛɛ Isa ki, durina ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooyje, Debm dooyje, bɛɛɛ, naajege j'aki kutu!» Kən naan jaay iŋ se, naan aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ gətn se, kuulu ute maan se ək daara ɔɔ gəto do dil. ²⁵ Gətn se naan deekden ɔɔ: «Kaal maaksen jaay naase aalki dom ki se, tap ɔɔ gay?»

Kən naade jaay aak nakŋ ese se, əkden taad eyo ɔɔ beere baa əkde ɔɔ gətn se, naade baag taadn ute naapa ɔɔ: «Kəse tap ɔɔ naŋa bini, kən taad kuul ki ute maane ki kic ɔɔ tookŋ taarin se?»

Isa ɛd lapia debm kəŋ sitan ki
(Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Gətn se naade baa aan taa naan jeege tun k'dandən Gɛrazenige kən sak kaam taa naan Galile ki. ²⁷ Kən naade aan taa jəŋ ki jaay Isa booy booy naan ki se, gətn se gaab kalan bini ək kəŋ sitan iŋo maakŋ gɛgɛr kən ese ɔɔ baado dɔɔd Isa. Ɔɔ gaabm se, naan tinŋ been eyo ɔɔ lee ute kal ey se daanŋ dəkga, num naan se tinŋ maakŋ iibge tun Yaudge tɛdŋo gən təl taal yodege se. ²⁸ Kən naan jaay aak Isa se, ɔɔd ɔɔy makəŋ ɔɔ baado ooc mətŋ jəŋ ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Isa Goon Raa Taaro, j'ɔŋ dŋ ute naai? M'eemi nɔɔ mətŋ ki, ɔŋte gən dabaruma!» ²⁹ Kən əlin taad bin se, taa Isa deekinga deek ɔɔ ŋ'teec naatn ro gaab kən se. Taa sitan se, iŋga num tɛd gaabm se kusina ɔɔ əl k'dəokin ute sɛsɛɛ ɔɔ j'aalin dəkɔdɔm maala se kic ɔɔ, naan gaan naatn ɔɔ sitan se əlin aan teec baa do kəf-baar ki. ³⁰ Ɔɔ Isa tənd mətŋ ɔɔ: «Naai, 'roi naŋa?» Naan tərliŋ ɔɔ: «Maam rom Dɔɔl asgarge,» taa gaabm se ək sitange roŋ ki dɛna. ³¹ Gətn se sitange eem nɔɔ mətŋ Isa ki ɔɔ deekin ɔɔ: «Ɔŋte 'təkŋ kəmbje maakŋ gɔɔ kən jərլ zuzu se.»

³² Gaŋ gətn se ək dɔɔl kinzirge dɛna lee gaam gaam do kəs ki. Gətn se sitange se sɛl mətŋ Isa ɔɔ: «Ɔŋje naaje k'baa kənd maakŋ kinzirge tu se.» Gətn se Isa tookden. ³³ Ɔɔ sitange se teeco ro gaab kən se baa end maakŋ kinzirge tu se ɔɔ dɔɔl kinzirgen te dɛnde se dɔɔbɔ rus ɔɔ naar aano girdi girdi booy baa si maakŋ baar ki ɔɔ maane ɔsde paac.

³⁴ Kən jee gaam kinzirge jaay aak nakŋ tɛd se, naade dɔɔb aan baa taad jeege tun maakŋ gɛgɛr ki ute jeege tun inŋ bee naatge tu. ³⁵ Kən jeege jaay baa booy se, naade baado gən kaakŋ nakŋ tɛd se. Kən naade jaay aan ɔŋ Isa se, ɔŋ gaabm debm sitan se, sitaninge se teecga naatn roŋ ki ɔɔ naan inŋ kinŋ mətŋ jɛ Isa ki ɔɔ tusga kala roŋ ki jiga jiga. Kən naade jaay aakin se, beere baa əkde. ³⁶ Jeegen aako nakŋ se ute kaamdɛ se, baado taad jeege tu nakŋ kən Isa tɛdo do gaabm kən debm sitan jaay ɔɔ ɔŋ lapi se. ³⁷ Gətn se jee inŋ taa naan Gɛrazɛ ki paac se, kən naade jaay beere baa əkde se, naade taad Isa ki ɔɔ: «Iŋ ɔŋje, 'baa dəkɔ.» Gətn se Isa ook maakŋ markab ki gən tərլ baa. ³⁸ Gaabm kən sitange teec ɔŋŋ se, tənd mətŋ Isa ɔɔ: «Ɔŋum m'baa ute naai.» Gaŋ Isa taadin ɔɔ: ³⁹ «'Tərլ baa bei ki ɔɔ taad nakŋ paacŋ kən Raa tɛdŋ naai ki se.» Kən gaabm se jaay ək tərլ baa been ki se, baa taadin jeege tun maakŋ gɛgɛr ki se paac nakŋ kən Isa tɛdŋo naan ki se.

Isa ɛd lapia mɛnd ki ɔɔ dur goon Jayrus mɛnda daan yoge tu
(Mt 9.1,18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ken Isa jaay aan se, jee denge dɔɔdɪna, taa naade se inɔ aak kaak kaamina. ⁴¹ Gaaba kalan k'danin Jayrus; naan se magal *bee ken Yaudge lee tusn maak ki. Naan baado ooc metn je Isa ki eemin nɔɔ ɔɔ n'baado been ki. ⁴² Taa naan ɔk goon menda kalan lak, baarin baa baa sik-kaar-dio ɔɔ goonin se tood kɔɔnɔ kaam yoa.

Kaad ken Isa baa baa gɔtn goon mend ki se, jeege dena tus ron ki ɔɔ gɔtn lee kic naan ɔn eyo. ⁴³ Maakn jee denge tu se, menda kalan bin se, gɔtn moosin aan sum se ɔn daar eyo ɔkga baara sik-kaar-dio ron ki. Naan utga jin paac gɔtn jee dawage tu, naɔo nam ɔn edin te lapi eyo. ⁴⁴ Mend se baado naagn Isa ki ɔɔ ut taa kalina ɔɔ gɔtn ese sum ɔo, moosin naar daara. ⁴⁵ Isa tɔnd meta ɔɔ: «Ken ɔl jin utum se nanɔa?» Aan gɔɔ jeege paac baaga naaja se, gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «Meluma, aaka jeege ɔo lee uri mak mak se dey!» ⁴⁶ Gan Isa deek ɔɔ: «Num nam ɔlga jin utumga, taa maam m'naamga tɔɔgn ken teec rom ki se.» ⁴⁷ Ken mend se jaay jeel jeege an jeel se, beere baa ɔkin se ron ook marga ɔɔ baado ooc metn je Isa ki. Gɔtn se naan taad naan jeege tu paac nakn ken ɔlin jaay ɔo, naan ɔl jin ut taa kal Isa se. Mend se taadden ɔɔ: «Maam m'naar m'ut kali sum ɔo, m'ɔn lapi.» ⁴⁸ Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «Goonuma, taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga. 'Baa ute lapi.»

⁴⁹ Ken Isa utu daar taad taad bɔrt se sum ɔo, deb kalan iino gɔtn Jayrus ki ɔɔ baado taadin ɔɔ: «Bere, gooni menda se le ooyga. ɔnte dabar Debm dooy jeege se cere.» ⁵⁰ Num ken Isa jaay booy taar se, naan taad Jayrus ki ɔɔ: «ɔnte beere; ɔnd maaki kaam kalan. Gooni menda se utu 'kaaja.» ⁵¹ Ken Isa jaay aan bee Jayrus ki se, jee den se naan gaasde naatn. Gɔtn se ɔɔp Pier, Jan, Jak ɔɔ ko goono ute bubm goono sum ɔo end ute naana. ⁵² Jeege paac eeme ɔɔ tɔɔy makɔnɔ do yo ki se. Num gan Isa deekden ɔɔ: «ɔnte 'keemki. Goono se ooy te eyo; naan le tood tood bi sum.» ⁵³ Ken naade jaay booy taarin se, naade baag tooy koogo metin ki taa naade jeele goon menda se le, ooyga deere. ⁵⁴ Gɔtn se Isa ɔk jina, uun mindin raan ɔɔ: «Goonuma, iini!»

⁵⁵ Gɔtn se sum ɔo goono se duru ɔɔ naar iin daara. Ter Isa taadden ɔɔ: «Goono se, j'edin kɔɔɔ.» ⁵⁶ Ken bubin ute kon jaay aak nakn se, nakn se baa deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo. Gɔtn se Isa deiden ɔɔ nakn deel se, j'ɔnte baa taadin nam ki.

9

Isa ɔl jee kaan naabinge sik-kaar-di se naaba (Mt 10; Mk 6.7-13)

¹ Bii kalan Isa tus jee kaan naabingen sik-kaar-dio ɔɔ naan edden tɔɔgɔ do sitange tu paac ɔɔ edden tɔɔgn gen kedn lapi jee kɔɔnge tu. ² Naan ɔlden naaba se taa 'baa taadn labar gen *maakn Gaar Raa se jeege tu ɔɔ gen kedn lapi jee kɔɔnge tu. ³ Naan taadden ɔɔ: «Ken 'baaki baa mertɛ se, ɔnte 'kuunki dim, ɔnte 'kuunki sirdi, bɔɔnɔ, kɔɔɔ ɔɔ ɔnte 'kuunki gurs kici. ɔɔ maakse ki se, nam ɔnte 'tɔsn kalge dio. ⁴ Bee ken naase 'bɔɔykiga maak ki se, 'toodki gɔtn ese, bini anki kiin baa maak ki. ⁵ Gɔtn naase 'baaki jaay jeege baate dɔɔdn kɔkse num, ken naase 'teecki teec maakn gegerde ken ese se, kudn jesege se kic ɔo 'tupdenki naatn, kɛse aden toodn saada.» ⁶ Bin ɔo, *jee kaan naabm Isage se baa lee maakn naange tu, taad Labar Jiga jeege tu ɔɔ gɔtɔ baa se paac, naade ed lapi jee kɔɔnge tu.

*Nookn Isa se ed saapm maaka *Erɔd ki (Mt 10; Mk 6.7-13)*

⁷ Ken Gaar Erɔd Antipas naan ɔo magal taa naan Galile se jaay booy j'ɔɔs maan nakgen deel se, taar se baa deel donɔ taa jee metinge deek ɔɔ: «Kese Jan-Batist ɔo duroga daan yoge tu.» ⁸ ɔɔ jee metingen kuuy taad ɔɔ: «*Eli do dɔkin se ɔo, baadoga.» ɔɔ kengen kuuy kic taad ɔɔ: «Kaadn naane maakn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin se ɔo, deb kalan duroga daan yoge tu.» ⁹ Taa naan se ɔo ɔl Erɔd taad ɔɔ: «Nakage, ey num Jan-Batist

se le maam mala bo m'ol k'gaanjo ute dona. Num kase tap bo debm gay daala jaay m'booy ted nakgen bin se?» Gōtn se naan je Isa taa an kaaka.

Isa ed kəsə gaabge tu dupu-mii
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰ Ken *jee kaan naabm Isage jaay terl baa on Isa se, taadin metn nakgen naade tedo paac se. Gōtn se naan ok baande ces ki kaam geger ken sak Betsaida. ¹¹ Ken jee denge jaay booy labar se, naade ru baa metin ki. Oo Isa dood okde oo gōtn se, naan taadden taar *maakn Gaar Raa oo jee ken baado je lapi rode se, naan edden lapi.

¹² Gan ken kaada baa baa kooco se, jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di se, baado taadin oo: «'Deek jeege tu se k'wəək k'baa maakn naange tu oo maakn bee naatge tun goor goor se. Taa gōtn naane se, naade 'kon nakn kəsə oo 'kon gōtn toodo kici. Ey num gōtn ara se, naajege k'do kod-baar ki.» ¹³ Gan Isa terlden oo: «Naase mala eddeki kəsə.» Gōtn se naade terlin oo: «Mappan j'ok se le cir mii eyo oo kenjge kic le k'j'ok di sum. Ken jee se jaay 'kon kəsə paac num, naan se naaje j'ade baa dugn kəsə kuuy do ki.» ¹⁴ Jee tus gōtn ese paac se, gaabge kalde ki sum bo baa baa nakn dupu-mii.

Gōtn se Isa taad jeege tun metin ki oo: «'Taadki jeege tu k'j'ing naan ki oo 'gaandeki jeege se si-mii si-mii.» ¹⁵ Naade ted jeege paac ing naan ki. ¹⁶ Num Isa tos mappan mii ute kenjgen di se jin ki, naan uun kaamin raan, toom *Raa, dup mappa oo edin jeege tun metin ki taa 'kēdn jee denge tu. ¹⁷ Naade paac os deren ute maraaddo oo togj oop se k'tuun k'tusin maakn gornge tu sik-kaar-dio.

Pier taad oo Isa se naan bo *al-Masi
(Mt 16.13-28; Mk 8.27-9.1)

¹⁸ Bii kalan se, Isa iik took ces ki kalin ki gen tond metn Raa. Naan ken se, jee metin ki utu te naana. Gōtn se naan tond metde oo: «Jee denge tap bo taad oo maam m'nanja?» ¹⁹ Naade terlin oo: «Jee metinge oo naai Jan-Batist oo jee kuuy oo naai *Eli ken do dakiņa oo kengen kuuy daala oo naai se kaadn naane maakn jeege tun taad taar teeco taar Raa ki do dakin se bo, deb kalan duroga daan yoge tu daam.» ²⁰ Oo Isa deekden oo: «Ken maak-saap naase ki num oki maam m'nanja?» Pier eep taarin oo: «Naai bo al-Masi ken Raa olo.» ²¹ Gōtn se Isa aacden kaama oo taar se j'onte baa taadn nam ki. ²² Ter naan taadden metin oo: «Beki num, *Goon Deba utu 'dabar kusina. Magal taa bee Yaudge, *jee magal tedn serke Raa ki, ute jee jeel taadn toon metn Ko Taar Raage, naade se utu an koodn kundu oo utu an tolo oo daan bii k-motoge tu se, naan utu ade dur daan yoge tu.»

Jee je daan Isa

²³ Gōtn se naan taadden paac oo: «Debm jaay je am daan maam se, naan 'baatn ron mala oo bii-raa 'kuun kaagn yona jaay bo am daana. ²⁴ Taa debm je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki oo debm ut kon taa maam se, utu an kaaja. ²⁵ Ken debm jaay *duni ute magalin bo kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, an kon di ro ki? ²⁶ Taa naan se bo, debm jaay ted sokonoo taa maama oo ro taarum ki se, maam *Goon Deba kic bo, biin m'ade baa maakn *nookum ki gen Bubum ki oo ute gen kodingen *salal se, maam kic sokonoo utu am tool taa naan kici. ²⁷ Deere, 'booyki m'asen taada: maakn jeege tun borse utu ara se, metinge se kooy ey sum bo, utu 'kaakn Raa 'kəsn gaara dode ki.»

Raa ooj ro Isa
(Mt 17.1-9; Mk 9.2-10; 2Pr 1.16-18)

²⁸ Ken Isa taad aas taarin jeege tu jaay ok nakn baa baa bii marta se, naan ok Pier, Jan oo Jak oo naade ook do ko ki gen baa keem Raa. ²⁹ Kaad ken Isa eem keem Raa se, daan-kaamin baa terl kuuy oo kalin se baa ted raap lak lak oo omb met ki birin birin. ³⁰ Gōtn se naade aak gaabge dio daar taad taad ute Isa oo jee di ese se, *Musa ute *Eli. ³¹ Oo gōtn Musa ute Eli daar ro ki se, Raa tedn goto woor kelēn. Gōtn se naade taad metn

taar ken tedga num, Isa utu 'kooy Jeruzalem ki se. ³² Ganj Pier ute medinge se bi baa cirde. Num ken naade duro maakn bide ki se, naade aak Isa se ron woor goto keley oo naade aak jee di se daar daar ceen ki. ³³ Ken Musa ute Eli jaay iin on kon Isa se, Pier deek Isa ki oo: «Debm dooyje, beeki num, j'aki king gotn ara ki bo jiga; on j'asen taal daabge moto, kalan naai ki, kalan Musa ki oo kalan Eli ki.» Ganj taar naan taad se tap bo, ond te metin eyo. ³⁴ Ken Pier utu taad taad sum bo, gapara naar baado deebde bat. Ken naade jaay aak gapara baa deebde se, beere baa akde. ³⁵ Ter naade booy mind deba taad maakn gapar ki oo: «Kese goonum ken maam m'beer m'odino. 'Booy uunki taarina.» ³⁶ Kaad ken naade booy mind deba utu taad taad se, kor naade aak ok se, opp Isa kalin ki sum. Nakn naade aakin paac se, kaad ken se naade taadin te nam ki eyo, num naade boobin maakde ki.

Isa ed lapia goon gaab ki ken ok koon sitan

(Mt 17.14-21; Mk 9.14-29; Mk 1.23-27)

³⁷ Oo metbeenki se, ken naade booyo booy do ko ki se, jeege dena baado doodn Isa. ³⁸ Maakn jeege tu se, gaaba kalan danin makono oo: «Debm dooy jeege, m'eemi noo 'baado aakum tu goonum ara se. Bere, goonum bo kalan ese sum. ³⁹ Gotn metin se ken sitan okinga tak bo, goono tooy makono, uun undin naan ki, tiikin zak zak oo taarin kic bo tiin gupiyu. Ken sitan se jaay okinga num, tedin on jaay teec ron ki dabarin bini nanin toogin jaay onina. ⁴⁰ Maam m'tondo metn jee meti ki m'oo am tuur sitan ro goonum ki se naatn, nabo naade on aasin te eyo.» ⁴¹ Isa deekden oo: «Naase jee do naan ken borse aalki maakse do Raa ki ey se. Naase se jee naajn taarge oo jee beeki eyo! Maam tap bo m'king ute naase se bini nun ki oo m'asen serkn bini nun ki? Ok baano ute gooni se ara.»

⁴² Ken goono jaay k'baano baa gotn Isa ki se, sitan uun undin naan ki oo naan baag tiikn zak zak. Ganj ken Isa jaay aakin se, naan aac kaama sitan ki oo sitan teec on goono. Oo goono se, Isa uun edin bubin ki. ⁴³ Ken jeege jaay aak nakn ted se, baa deel dode oo akden taad eyo oo deek oo: «Deere, Raa se magal aak eyo.»

Ter Isa taad taa dubar ken utu 'kaan don ki

Kaad ken jeege paac utu aak kaak nakn ken Isa ted jaay akden taad ey se, Isa deek jeege tun metin ki oo: ⁴⁴ «Udki bi jiga ro taar ken maam m'je m'asen taadse. *Goon Deba se, j'utu j'an kkn kol ji jeege tu.» ⁴⁵ Num ganj jee metin ki se, taar se, naade on booy ok te metin eyo; taa taar se metin ute don naade ond te eyo. Oo gen tond metin le, naade beerin beere.

Jee metn Isa ki naar magala

(Mt 18.1-7; Mk 9.33-42)

⁴⁶ Jee metn Isa ki baag naajn ute naapa oo maakde ki se, nanja bo 'tedn magalde. ⁴⁷ Aan goo Isa jeel maak-saapde se, naan uuno goon coko baado ondin ceen ki. ⁴⁸ Oo naan deekden oo: «Goon ese se jaay debm okin jiga taa maam se, kese naan okum maam mala. Oo debm okum maam se, naan ok debm ken olumo. Taa naan se bo, maakn naase ken paac se, debm opp ron baat se, naan bo asen 'tedn magalse.»

Jee tedn naaba ute ro Isa

⁴⁹ Gotn ese Jan ep taarin deekin oo: «Debm dooyje, naaje j'onjo deb kalan bin se lee tuur tuur sitange ute roi. Num naaje k'je j'ano gaasa, taa naan le lee ute naajege eyo.» ⁵⁰ Ganj Isa deekin oo: «On te 'gaasin ki! Debm jaay debm taamooyse ey se, naan se debm naase.»

*Jee *Samari baate doodn kkn Isa naan de ki*

⁵¹ Kaadn naan aan kiin kon do nanja jaay aan se, Isa uun doa ute maakin paac gen baa Jeruzalem ki. ⁵² Gotn se naan ol jeege naanin ki oo jee se jaay baa aan maakn naan ken kalan gen taa naan Samari ki se, naade je an daapm goto. ⁵³ Num ganj taa naan baa baa Jeruzalem ki se, jee se baate kokin gotde ki. ⁵⁴ Ken naade jaay aak nakn ese se, jee metin ken Jak ute Jan se deekin oo: «Melje, ken naai je num j'aki 'tond metn Raa ade booy poodo

dode ki taa aden kəsn naŋa.» ⁵⁵ Ken Isa jaay booy taarde se, naan ək tərլ mooyde. ⁵⁶ Gətn se naade uun doobm naan kuuy.

Debm je daan Isa

(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Ken naade ɓaa ɓaa doob ki se, deb kalan deek Isa ki ɔ: «Gətn naai 'ɓaa gay gay kic ɓo, maam m'ai daana.» ⁵⁸ Isa tərլin ɔ: «'Booyo! K-bukumɓɔge kic ɓo ək ɓee tooddege, ɔ yeelge kic ɛ ək kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ək gətn maam m'an kəl dom eyo.»

⁵⁹ Naan deek deb kuuy ki ɔ: «'Daanuma!» Gaabm se tərլin ɔ: «Ŋnum m'ade ɓaa duubm bubum jaayo.» ⁶⁰ Gan Isa tərլin ɔ: «Ŋ jeegen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa. Num naai se, 'ɓaa taad labar gen *maakŋ Gaar Raa se jeege tu.»

⁶¹ Tər deb kuuy daala ɓaado ŋin deekin ɔ: «Məlje, maam se m'je m'ai daana, naɓo ŋum m'ade tɛdn tɔɔse jeemge tun maakŋ ɓeem ki jaayo.» ⁶² Isa tərլin ɔ: «Debm ken naab naab ute maranŋe jaay tərլ aak mɛtin ki se, debm bin se aas gen 'kəŋ tɛdn naaba maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

10

Isa əl jee mɛtin ken sik-cili-kaar-di se naaba

(Mt 10.7-16)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, Məljege bɛer tɔɔf jee kuuy sik-cili-kaar-dio, nigde di dio ɔ ɔlden naaba maakŋ gɛgɛrge tu ɔ maakŋ naanŋe tun ken naan mala utu ɓaa maak ki kici.

² Gətn se Isa deekden ɔ: «Maakŋ-gətn tɛdga gen kəɔ se utu dɛna, naɓo jee tɛdn naabge se, baata. Bin num, 'təndki mɛtn Məl maakŋ-gətn taa ade kəl jee tɛdn naabge do ki gen kəɔŋ maakŋ gətin.» ³ Isa deekden ɔ: «Iin 'ɓaaki! Naɓo 'booyki: maam se m'əlsen aan gɔɔ gaan baatge maakŋ k-sogsogige tu. ⁴ Ken 'ɓaaki ɓaa se, ŋnte 'kuunki k'bənd gurs, ɓəɔnɔ, saa ɔ daan doob ki se, ŋnte 'daarki gen tɛdn tɔɔse nam ki.

⁵ «Maakŋ ɓee ken naase endkiga maak ki deet deet se, 'tɛddɛki tɔɔse. ⁶ Maakŋ ɓee ken jaay ŋkiga debm jaay je tɔɔse se, ŋki tɔɔse se 'kəɔpm maakŋ ɓeen ki; ken ŋki nam jaay je tɔɔse ey num, tɔɔse se 'tərլ ute naase. ⁷ Maakŋ ɓee jaay mɛlinge əksenga jiga num, inŋki gətn ese; əski ɔ aayki, taa debm tɛdn naaba se, bɛeki num, j'an kəŋ dal dubariŋa. ɔ inŋki kaam kalan, ŋnte 'leeki ɓee jeege tu.

⁸ «Maakŋ gɛgɛr ken naase endkiga jaay mɛlinge əksenga jiga se, kəsn ken naade ɓaansenoga se ŋnte 'baatŋki, əski. ⁹ Jee kəɔŋgen gətn ese ɛddɛki lapia ɔ jee se 'taaddɛki ɔki: ɓere, ɓorse *maakŋ Gaar Raa se aanga gətse ki. ¹⁰ Num gan, maakŋ gɛgɛr ken naase endkiga jaay, mɛlinge baatsenga kəŋ num, 'teecki naatn bəɔr ki ɔ 'deekɛki ɔki: ¹¹ Kudn maakŋ gɛgɛr se ken uun naaŋ jɛje ki se kic ɓo, k'tupsesiŋ naatn naanse ki. Bɛre 'jeelki: maakŋ Gaar Raa se aanga gətse ki! ¹² 'Booyki m'asen taada: ɓii ken *Raa 'kəɔŋ bəɔr do jeege tu se, jee ese se bəɔr ken kooçŋ do naade ki se aden tɛdn ɔŋ cir gen jee maakŋ gɛgɛr ɓɔɔm ki se dəkɔ*.»

Jee maakŋ gɛgɛr ken baate kaal maakde do Isa ki

¹³ Isa deekden ɔ: «Utu asen kəɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr ken Kəɔzin ki ɔ utu asen kəɔŋ aak eyo naasen jee maakŋ gɛgɛr ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kəɔɓgen ken tɛdo gətse ki se, jaay 'tɛdoga tɛd maakŋ gɛgɛrge tun Tir ki ute ken Sidəŋ ken jee *kusiŋge se num, kaadn do dəkŋ naade tərլdɛga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kəl doa ɔ bəɔy burku dodege tu. ¹⁴ Deere, ɓii ken Raa utu 'kəɔŋ bəɔr do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kəɔŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute Sidəŋ ki se daala. ¹⁵ ɔ naase jee gɛgɛr ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ɔki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gətn! Naase se utu aki kooy 'ɓaa ɓee yoge tu.»

* 10:12 Aak Jen 19.24.

¹⁶ Tēr Isa taadfen ɔɔ: «Debm booy uun taar naase se, booy uun taar maam kici ɔɔ debm baatse naase se, baatum maam kici. Anum debm kēn baatum maam se, baate debm kēn ɔlumo se kici.»

Jee metin kēn sik-cili-kaar-di se ɔk tērl baado

¹⁷ Kēn jee metn Isa kēn sik-cili-kaar-di jaay naŋo naabde se, naade ɔk tērl baado ɔŋ Isa ute maak-raapo ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mēlje, kēn naaje k'tuuro sitange ute ro naai se, naade kic ɔo tookjeno taarje.» ¹⁸ Gōtn se Isa tērlēn ɔɔ: «Maam m'aak *Bubm sitange bōoy ooco maakŋ raa ki aan gōo maan kēn aal wusuk wusuk se. ¹⁹ 'Booyki, kēse ɔo tōogŋ kēn maam m'ēdsen taa anki tuum wōjge ute iinge ɔɔ ute tōogŋ se, naase anki cir jee wōyseye ɔɔ naade se paac asen 'kōŋ tēdn dīm eyo. ²⁰ Bin num maakse ɔŋte raapo taa sitange ɔeersēnoga ɔɔ booyseŋoga taarse, num gaŋ 'tēdkī maak-raapo taa rosege se Raa raanŋga raanŋ maakŋ raa ki.»

*Maak-raapm gēn Isa
(Mt 11.25-27)*

²¹ Naanŋ kēn se sum ɔo, Isa dooc ute *Nirl Salal, ɔɔ gōtn se maakiŋ-raap sakanŋ ɔɔ baag tōom Raa ɔɔ: «Bua, naai ɔo Mēl maakŋ raa ute gēn do naanŋa, maam m'tōomi taa nakgen se naai ɔyŋga kōyɔ jee jeel-taarge tu ute jee metekge tu, ɔɔ ɔrse naai 'taadga metiŋa gaan seemge tu. Deere, Bua, kēse ɔo nakŋ jigan kēn naai maaki jen ro ki. ²² Nakge paac se Bubum ēdumsŋga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɔo jeeliŋ eyo; kēn jeeliŋ se Raa Bubu kaliŋ ki sum. ɔo Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɔo jeeliŋ eyo num kēn jeeliŋ se, Gooniŋ kaliŋ ki sum ɔɔ Gooniŋ se ɔo je anŋ taadn Raa Bubu se jeege tu.»

²³ Gōtn se Isa tērl aak jee metin ki ɔɔ taadden naade kalde ki sum ɔɔ: «Naase 'maakse raapo taa nakŋ kēn naase aakiŋki ute kaamse se. ²⁴ 'Booyki m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute gaariŋgen do dōkiŋ den se, je ɔɔ ade kaakŋ nakŋ kēn ɔrse naase aakki se, naɔo ɔŋ aakiŋ te eyo, ɔɔ je ɔɔ ade booy nakŋ ɔrse naase 'booyki se, naɔo ɔŋ booyiŋ te eyo.»

Isa aal naagŋ taara ute kōd *Samari debm bēē

²⁵ Bii kalanŋ debm jeel taadn tōokŋ metn Ko Taar Raa kalanŋ bini iinŋ ɔaar tōnd metn Isa taa anŋ naama ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, m'tēdn m'ɔɔ dī jaay m'kōŋ *kaajŋ gēn daayum se?» ²⁶ Isa tērlinŋ ɔɔ: «Do *Ko Taar kēn Raa ēdo Musa ki se k'raanŋo j'ɔɔ dī? Kēn naai 'dooyiŋ se 'booy ɔkiŋ ɔɔ dīo?» ²⁷ Gaaba se tērlinŋ ɔɔ: «Kēn maam dooyiŋ se deek ɔɔ: *Naai 'je Mēli Raa se ute maaki paac, ute roi paac, ute tōogi paac, ute saapi paac ɔɔ 'je naapi se aan gōo 'je ro naai mala.*†»

²⁸ Isa tērlinŋ ɔɔ: «Taar se, naai 'tērlŋga ute doobiŋa. 'Baa 'tēdn naanŋ se ɔɔ naai 'kōŋ kaajŋ gēn daayum.»

²⁹ Num gaaba je ɔaapm taariŋ se tōnd metn Isa ɔɔ: «Naapum tap ɔo naŋa?» ³⁰ Isa deekiŋ ɔɔ: 'Booy m'ai taadn metn taara kalanŋ. Bii kalanŋ se, gaaba kalanŋ iinŋo maakŋ gēger kēn Jeruzalem ki bōoy ɔaa ɔaa maakŋ gēger kēn Jeriko ki. Kēn naanŋ ɔaa ɔaa se, ɔaa ooc ji jee ɔoogge tu. Gōtn se jee ɔoogge se ɔkiŋa, tōdn te kaliŋ naatn, ɔɔ tōnd aaliŋ par kaam yoa; jaay ɔo naade aanŋ rēsina. ³¹ Num gōtn se, *debm tēdn serke Raa ki kalanŋ bini, ɔaado ɔaa te doobm se rēŋ sum ɔo, gaŋ kēn naanŋ aak gaabm tood par se, naanŋ aal cēs ki dōkō uun doobiŋ ɔaa. ³² Tēr kōd Lēbi† kalanŋ bin kic, aalo te doobm se. Num kēn naanŋ jaay aan gōtn se, naanŋ aak gaabm tood par se ɔɔ naanŋ kic aal cēs ki dōkō ɔɔ uun doobiŋ ɔaa kici. ³³ Num gaŋ kōd Samari§ kalanŋ bin kic ɔaa ɔaa merte ute doobm se. Kēn naanŋ jaay aak gaabm tood par se, naanŋ ējiŋ donŋ ki. ³⁴ Naanŋ ɔaado ɔŋiŋa, tugiŋ taan-duŋa ute tōtn koojŋ binŋ, ɔtiŋ uubu ɔɔ saamiŋsiŋa; jaay ɔo uun ɔndiŋ do buuriŋ ki ɔɔ ɔaansiŋ ɔee bōoy mertege tu ɔɔ iŋg donŋ ki. ³⁵ Mētbeenŋki se, naanŋ ɔɔd tamma dio, ēd debm tēdn mertge tu se

† **10:27** Aak Dt 6.4-5. † **10:32** Lēbige, naade se metjil Lēbi ki se ɔɔ naade lee noog jee tēd serke Raage tu maakŋ Bee Raa ki. § **10:33** Samarige se ute Yaudge se taarde ɔaa eyo.

ወ ደቂክን ወ: «Gaabm se, aakiñ don ki. Nakñ naai utga cir naan se num, maam m'eterloga se, m'utu m'aisin kəŋŋ gətiñ ki.»

³⁶ Gətn se Isa tənd mētn debm jeel taadn təkŋ mētn Ko Taar Raa se ወ: «Maakñ naai ki num, maakñ jeege tun mətə se, gaab kēn jee boogge təndiño se kēn gay bo naapiña?»

³⁷ Naan tərī Isa ki ወ: «Jaay debm kēn tēd bēē deb kēn jee boogge təndiñ se.» Gətn se Isa deekiñ ወ: «Naai kic 'baa 'tēd bin kici.»

Isa baa bēe Mart ute gēn Mari ki

³⁸ Kēn Isa jaay baa baa doob ki ute jee mētiñ ki se, naan baa end maakñ naan ki kalan bini, ወ gətn se mēnda kalan roñ Mart dəəd əkiñ bēēñ ki. ³⁹ Naan ək gēnaa roñ Mari ወ Mari se, baado iñg mētn jē Mēljege tu ወ naan iñg booy booy taar Mēljege taad se. ⁴⁰ Kēn Mart jaay naaba baa deel don se, naan baado deek Isa ki ወ: «Mēluma, aaka gēnaam se. Naaba se paac əñumsin dom ki. Kese tap bo naai an dīm ey ne? 'Deekiñ 'baado utu am noogo!» ⁴¹ Num Mēljege tərīñ ወ: «Mart, Mart, naai se uun nirli do nakge tun paacñ kēn naai tēd se; taa naan se bo naai 'baate roi tak tak ወ 'tēdī baa kaam ara kaam ara. ⁴² Num Mart, 'booyo. Naka kalan sum bo jiga cir paac. Kēn se bo Mari bēēr uunga. Num nakñ Mari bēēr uun se, nam añsin kəŋ kəəd eyo.»

11

*Isa dooy jee mētiñ ki gēn keem *Raa (Mt 6.9-13, 7.7-11)*

¹ Bii kalan Isa iñg gətə kaam kalan bini, gēn keem Raa. Kēn naan jaay eem Raa aas se, maakñ jeege tun mētiñ ki se, deb kalan baado tənd mētiña ወ: «Mēlje, 'dooyje gēn keem Raa aan gəw kēn Jan dooy jee mētiñ ki se.» ² Isa taadden ወ: «Kēn naase jaay aki keem Raa num, 'deekki əki:

Bua, əñ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum bo Raa.

ጋñ naai bo kəsn gaara do jeege tu paac.

³ Ədjeno kəsn kēn ajen kaasn bii-raa.

⁴ 'Təəlje *kusiñje taa naaje kic bo k'tēdn kaldē jeege tun paacñ kēn tujjenga naaje ki kici. ጋñte 'kəñje k'kēnd maakñ nakñ naam ki.»

⁵ Gətn se Isa deekden daala ወ: «Kēn maakse ki se jaay, deb kalan ək mēdē ወ mēdīñ se baado əñiñ daan nəər ki ወ tənd mētiñ ወ: «Mēduma, ədumo tu mappa mətə, ⁶ taa maakñ mēdumge tu se, deb kalan baadoga mērtē gətum ki, nəbo maam m'ək dīm m'an kēd eyo.»

⁷ Num kēn debm maak ki se jaay, tərīñ ወ: «ጋñum, m'toodn kaam kalan. Bərse kaam taarum lē m'gaasinga, ወ maam m'ute gēnumge paac kic lē, k'toodga. Bin num, maam se m'kəŋ kiñ jaay m'ai kēdn mapp eyo.» ⁸ Gañ 'booyki m'asen taada: naan 'kiñ an kēd se taa gaaba se mēdīñ sum eyo, num taa naan dək taar tənd mēta əñ ey se bo, naan 'kiñi an kēda.

⁹ «Maam m'deeksen m'ወ: 'lee 'təndki mēta ወ j'asen kēda, 'lee 'jeki ወ naase aki kəŋ, 'lee 'təndki kaam-taara ወ j'asen kəəd. ¹⁰ Deere, debm tənd mēta se j'an kēdē, debm je se 'kəŋ ወ debm tənd kaam-taara se lē, j'utu j'an kəəd. ¹¹ Saapki tu, maakse ki se bubm gay jaay, gooniñ tənd mētn kēñje gətiñ ki num, naan an kəŋ kēdn wəwə ne? ¹² Ey lē, kēn tənd mētn kaaəm kəŋəŋ se, an kəŋ kēdn iñi ne? ¹³ Naasen jeege kēn jig ey se kic bo 'jeelki kēdn nakñ bēē gēsege tu. Num mēt kando Bubm kēn maakñ raa ki 'kēdn *Nirl Salal jeege tun tənd mētiñ ey ne!»

*Isa ወ *Bubm sitange (Mt 12.22-45; Mk 3.22-30)*

¹⁴ Gaaba kalan bini ək kəwñ sitan ወ naan əñ taad taar eyo. Bii kalan, Isa tuuriñ sitan se naatn roñ ki. Kēn sitan jaay teec əñiñ se, gaabm əñ taad taar ey se baag taadn taara cēy. ጋ kēn jee dēnge aak se nakñ se deel dōdē ወ əkden taad eyo. ¹⁵ Num gañ maakdē ki

se jee kandum deek ɔ: «Ute Belzebul, naan̄ ken Bubm sitange se ɔ, naan̄ tuur sitange ro jeege tu.» ¹⁶ Mɛtingen kuuy se je an̄ naam se, tɔnd mɛtiŋ ɔ ɔ n̄'aden tɛdn̄ nakŋ-kɔɔbm̄ ken naade an̄ kaakŋ jeel ro ki, ken bɔɔyo maakŋ raa ki. ¹⁷ Gaŋ Isa jeel maak-saapde dey se, deekden ɔ: «Maakŋ taa naan̄ gaar ken jeenge taarde ɔk mɛtn̄ naap eyo ɔ baagga tɛdn̄ bɔɔro ute naapa se, naan̄ se utu tɛɛɛ ɔ ɔ gɔtiŋ utu 'toodn̄ kuudu. ¹⁸ Naase ɔki: ute tɔɔŋ Bubm sitangen Belzebul se ɔ, maam m'tuur sitange ro jeege tu. Ken Bubm sitange tɛd bɔɔro ute ro naan̄ malin̄ se, bin se naan̄ tɔpga roŋa. Ken bin num, gaarin̄ se naan̄ an̄ kɔkŋ ɔ dɔo? ¹⁹ Naase ɔki: maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee mɛtse ki se, ken ɛdden tɔɔɔ jaay tuur sitange se, naŋa? Bin num naade mala se ɔ asen kɔjŋ bɔɔro dose ki. ²⁰ Num gaŋ ken maam jaay m'tuur sitange ute tɔɔŋ Raa deer num, kɛse *maakŋ Gaar Raa se bɔɔy aanga gɔtse ki. ²¹ Ken debm gaabm bɔɔro jaay inŋ ute bɔɔrin̄ been̄ ki ɔ ken naan̄ jaay bɔɔb been̄ jiga se, maalinge se 'kɔŋ kut eyo. ²² Num gaŋ debm kuuy ken tɔɔg cirin̄ jaay baado oociŋga ɔ ɔ cirina jaay tɔsn̄ ute bɔɔriŋgen naan̄ ɔndo do ki se num, maalinge se, naan̄ an̄ tɔsn̄ nigiŋ jeege tu.

²³ «Debm jaay ute maam ey se, naan̄ se debm taamooyuma ɔ ɔ debm jaay noogum gen̄ tusn̄ jeege ey se, debm bin se wɔɔkden̄ wɔɔkɔ.»

Sitan ɔk tɛrl̄ gɔtiŋ ki

²⁴ Tɛr Isa taadden ɔ: «Ken sitan jaay teec ɔŋga nam se, naan̄ ɔaa leedo do kɔd-baarge tu je gɔtn̄ an̄ tɔɔl maakiŋa naɔo naan̄ jaay ɔŋo te ey se. Ken naan̄ jaay ɔŋ te ey num, baag taadn̄ ute maakiŋ ɔ: «Maam se m'kɔkŋ m'tɛrl̄ gɔtn̄ ken m'iiŋno ro ki.» ²⁵ Ken naan̄ jaay ɔk tɛrl̄ aan se, ɔŋ ɔee se j'ɔtiŋga aac walak ɔ ɔ nakiŋge se k'rɛɛs k'daapiŋga ute doobiŋa. ²⁶ Gɔtn̄ se naan̄ ɔk tɛrl̄ ɔ ɔ ɔaa ɔŋo sitangen kuuy cili ken kusin̄ cirin̄ naan̄ se daala. Naade ɔaado tɛlɛ ɛnd inŋ maakŋ gaab ken se ɔ ɔ king gaabm se tɛrl̄ ɔaa tɛd kusin̄ cir ken deet se daala.»

Maak-raapo jeege tun uun taar Isa

²⁷ Ken Isa jaay utu taad taad taarin̄ se, mɛnda kalan̄ uun mindin̄ raan daan jee denge tu ɔ ɔ deekiŋ ɔ: «Mɛnd ken ɔoji naai ɔ ɔ ken naai aayo sin̄ se, ɔŋ maakiŋ 'raapm aak eyo.» ²⁸ Gaŋ Isa tɛrlin̄ ɔ: «Jeegen booy taar Raa ɔ ɔ ɔkin̄ maakde ki se ɔ ɔ ɔŋ maakdege 'raapm cir daala.»

Isa uun maan̄ nakŋ-kɔɔbm̄ ken Raa tɛdo ute Yunus (Mt 12.38-42)

²⁹ Aan gɔɔ jeege baag tus tɛdn̄ den se, Isa baagden taad ɔ: «Jeegen duni ken ɔorse se, jee jig eyo. ɔ ɔ naade je kaakŋ nakŋ-kɔɔbɔ, naɔo nakŋ-kɔɔbm̄ naade an̄ kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan gɔɔ ken gen̄ Yunus se sum. ³⁰ Aan gɔɔ nakŋ aan do Yunus ki jaay taad jeege tun Ninib ki taa an̄ kaakŋ jeel ro ki Raa ɔo ɔliŋo gɔtde ki se*, *Goon Deba se utu 'tɛdn̄ bin kici, taa 'taadn̄ jeege tun duni ken ɔorse se, an̄ 'kaakŋ jeel ro ki naan̄ kic Raa ɔo ɔliŋo. ³¹ Bii ken Raa an̄ kɔjŋ bɔɔro do jeege tu se, nɛelgen̄ iiŋo kaam kaam bɔɔyo† gɔtn̄ duni daar ro ki se utu kɔkŋ mind jeegen duni ken ɔorse se. Taa naan̄ iiŋo gɔtn̄ dɔkɔ gen̄ booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔ ɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala. ³² Bii ken jaay Raa an̄ kɔjŋ bɔɔro do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kɔkŋ mind jeegen duni ken ɔorse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔ ɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki, debm ara se cir Yunus se daala.»

Kaama se aan gɔɔ lɔampɔn roa (Mt 5.15, 6.22-23)

³³ Tɛr Isa taadden ɔ: «Nam jaay ɔɔcga lɔampɔ num ɔyiŋ mɛtn̄ dim̄ ki eyo ey lɛ deebiŋ ute dim̄ eyo, num j'uun j'ɔlin̄ raan ro kaag ki taa jee ɛnd gɔtn̄ ese 'kaakŋ gɔtn̄ wɔɔro. ³⁴ Kaami se, naan̄ ɔo lɔampɔn gen̄ roi. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin̄ paac kic inŋ

* 11:30 Aak Yunus 3.3-5. † 11:31 Aak 1Gar 10.1-13.

maakŋ gət kən wəərə. Num kən kaami jaay kəənə num, roi ute deniŋ paac kic maakŋ gət kən ədə. ³⁵ Bin se, ənd kəndə ute gətn wəər kən naai əkse, ənte kəniŋ 'tədn gətn ədə. ³⁶ Kən kiŋgi jaay paac iŋg gət kən wəər se ə kən dim əd cəkə kic gətə roi ki num, bin se, kiŋgi ute deniŋ paac se, 'tədn gətn wəərə aan gəə ləmpən kən lee wəəri gətə kələŋ se.»

Isa mooy *Parizige
(Mt 23.1-36)

³⁷ Kən Isa utu taad taad bərt sum 60, kəf Parizi kalaŋ bini danŋ ə k'6aa kəsn beəŋ ki. Kən naade jaay aan se, naade toof ute cəesde jaay 60 baag kəsə do tabil ki. ³⁸ Kən kəf Parizi jaay aak Isa tug te jiŋ aan gəə kən naade lee tug se ey sum 60, baag kəsə se, naaŋ aak se əkiŋ taad eyo. ³⁹ Gətn se Məljege deek kəf Parizi ki ə: «Naase Parizige se, naase 'tugki naagŋ nakgen naase 'lee aayki ə əsnki se aac walak, num gaŋ maakiŋ tap 60 əniŋki dooc ute saapm gən 60ogo ute nakgen *kusiŋa. ⁴⁰ Kalə jee dərige! Raa kən ə60 daa roi se, kən maak ki kic naaŋ 60 debm kəbiŋ ey la? ⁴¹ Nakŋ naase əkki maakŋ baay kəssege tu se, ədŋki *sərke jee daayge tu, bin jaay 60 maakse 'tədn aak bəe naan Raa ki.

⁴² «Num naasen Parizige utu asen tədn əŋ aak eyo, taa nakgen naase əkki sɛɛm sɛɛm kən 'lee təmbki maakŋ taadsege tu kən tədŋ niŋimi ute naksegen maakŋ jinen ki se kic 60, naase 'lee 'niŋiŋki gətə kaam sik ə kən kaam kalaŋ se, naase 'lee ədŋki Raa ki. Na60 naase 'tədkki nakge ute doobiŋ eyo ə 'jeki Raa eyo. Bɛɛki num, naase aki tədn nakgen ute doobiŋa ə aki je Raa jaay 60, naksegen kən naase 'lee ədki sərke Raa ki sɛɛm sɛɛm se kic 60, ənten 'dirigiŋki kici.

⁴³ «Naasen Parizige utu asen tədn əŋ aak eyo, naasen kən '6aakiga maakŋ *6ee kən Yaudge lee tusn maak ki se, 'jeki əki naase 60 aki kiŋg naan ki. Ə kən aankiga bəər ki kic lɛ, 'jeki əki jeege 60 asen tədn təse naase ki 60 deete.

⁴⁴ «Utu asen tədn əŋ aak eyo, naasen kən 'tecki aan gəə yogen k'duubde maakŋ 6aad ki kən jeege əŋ aakde eyo, jaay lee do ki se†.»

⁴⁵ Gətn se debm jeel taadn təkŋ mɛtn Ko Taar Raa kalaŋ bini deek Isa ki ə: «Debm dooy jeege, taar kən naai iŋg 'taad se, kəse naai 'naajjen naaje kici.»

⁴⁶ Gaŋ Isa tərliŋ ə: «Naasen jee jeel taadn təkŋ mɛtn Ko Taar Raage se utu asen tədn əŋ aak ey kici, taa naase 'tuun 'təndki daam deer se do jeege tu, num naase, ute goon jisen baat se kic 60 utiŋki eyo.

⁴⁷ «Utu asen tədn əŋ aak eyo naasen 'lee iŋ 'dāapki do 6aadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dəkŋa ə naade se 6ugsege 60 kən təaldeno. ⁴⁸ Kən bin num, naase ute bubsege se taarse kalaŋ; jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade 60 jee təaldeno ə naase 60 jee kiŋ do 6aaddege. ⁴⁹ Taa naaŋ se 60, Raa kən jeel-taar mala mala se taado ə: M'utu m'aseno kəl jee taad taar teeco taarum ki ute jee kaŋ naabumge ə mətŋge naade utu aden təə ə mətŋgen kuuy se, naade utu aden dabara. ⁵⁰ Taa naaŋ se 60, jee duni kən bərsə se, taa moosn jeegen taad taar teeco taar Raa ki se, naaŋ utu aden kəkŋ mindde do yodege tun baago kaad kən Raa utu aalo kaal do dunia, ⁵¹ kən iŋo do yo Abəl ki bini aan do yo Zakari, kən k'təəliŋo daan *gətn kən k'lee k'tədn sərke Raa ki ute *Bee Raa. Deere, 'booyki m'asen taada: jee duni kən bərsə se Raa utu aden kəkŋ mindde.

⁵² «Naasen jee jeel taadn təkŋ mɛtn Ko Taar Raage se utu asen tədn əŋ aak eyo! Taa naase 'gaaskiga doobm kən 'kəl jeege gətn Raa ki ə naase malinge lɛ 'baate kəndki, ə jeegen je kənde se lɛ, naase 'gaasdeki doobo.»

⁵³ Kən Isa jaay taad naŋ taariŋa ə teeco teec gətn ese se, jee jeel taadn təkŋ mɛtn Ko Taar Raage ute Parizige se iŋ roŋ ki cəy ə naade baag tənd mətŋ do taarge tu dɛna. ⁵⁴ Do taarge tun Isa taad se, naade goomiŋ kən naaŋ jaay taad tuiŋga num, naade aŋ kəkŋ mindŋa.

† 11:44 Do dəkŋ se Yaudge jaay leega do 6aad ki num, saap ə naade tədga aak kusu naan Raa ki.

12

Jee taad tal ə naade se jee Isage (Mt 6.12, 10.16-39)

¹ Kaad ken se, jeege tus dupu kando kando bini baag tuum naapa. Gətn se Isa baag taadn jeege tun metin ki se bo deete deekden ə: «Naase se, əndki kəndə ute ərom *Parizige. Ərom naade se je taadn ə naade təd rode aan gəə naade bo jee taad taar met ki.

² «Taa kaadn jaay utu 'kaan se, nakn paacn j'əyinga kəy se, utu toodn tal. Əə nakn bərse k'jeelki metin ey se, j'utu j'an ki jeele. ³ Bin bo, nakn paacn naase 'taadn ki maakn nəər ki se, 'baa 'taadn ki jeege tu ute kaam kaada. Nakn ken naase 'booyin ki k'taadsen naan ki metn bisege tu maakn bee ki se, 'wəəki ki do beege tu kici.

⁴ «Mədumge, taar se maam m'taadsen naase ki: ənte 'beerki jeege tun 'təəl daa roa, num məətn asen kəy tədn dim ey se. ⁵ Num 'booyki m'asen taadn debm ken naase anki beere: 'beerki deb ken ooykiga kic bo, naan ək təəgə ken asen kəl maakn pood ken gen daayum. Deere, 'booyki m'asen taada: kəse bo debm ken naase anki beere.

⁶ «'Jeelki, yeelge sɛɛm sɛɛm mii se k'dugin ute kəbərə di sum ey la? Ute naan se kic bo, *Raa əy dirig kalan maakde ki eyo. ⁷ Num gan naase se bini bɛɛkə dosege se kic bo, Raa jeelin kalan kalan. Bin se, ənte 'beerki! Naan Raa ki se naase 'cirki yeelge se dəkə.

⁸ «'Booyki m'asen taada: debm taad naan jeege tu əə naan debm maam se, maam *Goon Deba kic bo maam m'taadn naan *kədn Raage tu m'əə naan se debm maama. ⁹ Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan kədn Raage tu. ¹⁰ Əə debm ken tuj taarina ro Goon Deb ki se, Raa an təəl *kusiin əse se; num debm ken jaay naaj *Nirl Salal se, naan se Raa an təəl kusiin se eyo. ¹¹ Ken naase jaay k'tək k'baansenga maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se ey lɛ naan gaaringe tu əə gətn təəgge tu se num, naase ənte 'beerki do taar ken naase aki baa taadn naande ki ken anki nakn kəədn dose. ¹² Taa kaad ken se, Nirl Salal bo asen kəl naase aki jeel taadn taara naande ki.»

Debm maal debm dərle

¹³ Maakn jee denge tu se, deb kalan bini baado əy Isa əə deekin ə: «Debm dooy jeege, genaam se əl nam baa 'taadn, n'baado num maal bubje se əy naai bo ajesin nigi.» ¹⁴ Gətn se Isa tərli ə: «Debm ken əndum gen kaakn metn taarsege ey lɛ gen nigə maalsege se, tap bo naa?» ¹⁵ Tər naan taad jeege tu paac ə: «Əndki kəndə! Əə naase se əndki dose daan ki, bəəbki rose ro tama ki. Taa debkilim se, maalin den aan gəə di kic bo, ken əlin ing se, maalin eyo.» ¹⁶ Gətn se tər Isa taadfen ute kaal naagə taara ə: «Debm maala kalan bin se, maakn gətin ooj tuun karat karat. ¹⁷ Ken naan aak nakin jaay ooj den se, naan baag taadn ute maakin ə: «Baar jaaki tap bo, maam m'tədn rom m'əə di? Bɛɛ, gətn am kaasn m'an kəmb nakumge se lɛ gətə.» ¹⁸ Tər naan taad ute maakin ə: «Bərse, kəse bo nakn maam m'utu m'təda: giijumge se m'aden təəkə paac naatn əə m'kəbm kengen kuuy magala magala cir naadege se daala. Ken m'əbdenga jaay aasga num, teenumge ute nakumge paac se, m'aden tusn kəmb maak ki. ¹⁹ Gətn se maam m'deekə rom ki m'əə: ai roma, 'təəl kəəri gen baara baara, taa kəsə ute kaayi lɛ, dɛna. Taa naan ki se maam m'kəsə, m'kaaye əə m'təd nakgen ken maakum jea.» ²⁰ Num gan Raa deekin ə: «Kale debm dərle, maakn nəər ken əse sum bo, naai lɛ 'kooyo; num nakigen naai 'tusin se, tap bo 'kəəpm nan ki?» ²¹ 'Booyki! Kəse nakn ken utu 'kaan do deb ken tusn maala dɛna do duni ki, naə naan Raa ki se, naan ək dim ey se.»

Aalki maakse do Raa ki (Mt 6.19-34)

²² Gətn se Isa taad jeege tun metin ki ə: «Taa naan se bo, maam m'deeksen m'əə: taa kose se ənten 'kuunki nirlse taa nakn naase aki kəsə əə taa rose se ənten 'kuunki nirlse do kal ken naase aki tuusu. ²³ Taa kose se, naan cir nakn kəsə əə rose se lɛ, naan cir kala.

²⁴ Aakki tu gaakge se; naade le ɔc eyo ɔc ɔk teen gen koj eyo ɔc giiji le, naade ɔk eyo ɔc gɔtn kɔmb kɔrbɔtde kic ɔo, naade ɔk eyo. Ute naan se kic ɔo, Raa ulde. Num naase se met kando yeelge se, naase 'cirdeki? ²⁵ Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlin sum ɔo 'kɔŋ ziidn ɔii kingin do naan ki ne? ²⁶ Ken ese jaay naase ɔŋ aasin ki te ey num, gen di jaay naase uunki nirlse do nakge tun ɔp ɔaa se?

²⁷ «Aakki tu pɔɔŋ nakgen taak beɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔb kuubu eyo ɔc ɔnd ceke eyo. Naɔo 'booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dɔkin se, ute maalin den paac se kic ɔo, ɔii kalan ɔŋ uus te kal aak beɛ tec aan gɔɔ gen naade se eyo. ²⁸ Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔc metbeeki sum ɔo j'utu j'an tɔɔc se kic ɔo Raa tamarin aak beɛ beɛ se, met kando asen kɔŋ kedn kal tuusu naase ki ey ne? Beɛ, naase se jee ken aalki te maakse paac do Raa ki eyo. ²⁹ ɔɔ ɔnte 'kuunki nirlse gen je nakŋ naase aki kɔsɔ ɔc aki kaaye. ³⁰ Nakgen bin se paac, jee jeel Raa mal ey ɔo daayum inŋ saap do ki. Ey num, Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ ken naase 'jeki. ³¹ Num naase se 'jeki ɔo Raa kɔsn gaara dose ki ɔc nakgen ɔp se, naan asenin kedn do ki. ³² Naasen dɔɔl baatgen cɔkɔ ara, ɔnte 'beerki! Taa Bubsen maakŋ raa ki se, nakŋ ken tɔolin naan ki se, naase utu aki king ute naan maakŋ gaarin ki.»

Kɔrbɔtn maakŋ raa ki

³³ «Bin se, nakŋ naase ɔkki se, dugin ki naatn ɔc gursin se, edin ki *ɛrke jee daayge tu. Bin se gɔɔ naase ɔmbkiga naksege gɔtn 'kɔŋ 'tuj eyo ɔc daayum asen toodn kɔrbɔtɔ maakŋ raa ki. Gɔtn naane se, debm ɔoogo gɔtɔ ɔc k-ŋɔɔ kic ɔo an kɔŋ tuj eyo. ³⁴ Taa gɔtn maalse ro ki se, gɔtn ese ɔo maak-saapse inŋ ro ki kici.»

ɔnte 'toodki bia

(Mk 13.33-37; Mt 24.42-51)

³⁵ «Inŋki daayum ute kal tedn naabse rose ki, ɔc ɔnte 'kɔnki lɔompsege 'kooyo. ³⁶ ɔɔ naase inŋki aan gɔɔ jeegen ken inŋ aak kaak kaam mɛlden ken utu ade terl gɔtn kɔkŋ mɛnd ki se. Taa ken naan jaay aanga ɔc tɔndga kaam taara num, naade an naar kɔɔɔ. ³⁷ Maak-raapo naade ken mɛlde ɔaado ɔŋdega jaay naade utu inŋ king zɛɛr se. 'Booyki beɛ m'asen taada: mɛlde se, naan mala 'kuun kuusn kal tedn naabina aden kɔŋ naan ki ɔc naan ɔo aden kedn kɔsɔ. ³⁸ Maak-raapo naade ken mɛlde 'kaan daan nɔɔr ki lɔ do metbeeki ken aden kɔŋ naade utu inŋ zɛɛr se.

³⁹ «Naase 'jeelki, ken mel beɛ jaay jeel kaadn debm ɔoogo ano ɔaa num, naan 'kɔŋ been se debm ɔoogo an terɛc eyo. ⁴⁰ Naase kic 'daapki rose, inŋki do metɛkse ki, taa kaadn ken *Goon Deba jaay ade ɔaa se le, naase 'jeelki eyo.»

⁴¹ Gɔtn se Pier tɔnd metin ɔɔ: «Meluma, kaal naagŋ taar ken naai taad se, taad ute naaje sum lɔbu ute jeege paac le?»

⁴² Meljege terlin ɔɔ: «Debm tedn naabm metɛke ɔc tuj ɔrmin ey se ken gay? Naan ɔo debm ken melin utu an kɔŋ jee tedn naabgen kuuy kaam jinɔa ɔc ken aanga kaadin ki num, aden lee 'nign nakŋ kɔsɔ. ⁴³ Maak-raapo debm tedn naab ken melin aan jaay ɔŋin naan utu tedn tedn naabm ken naan ɔŋinsin kaam jin se. ⁴⁴ 'Booyki beɛ m'asen taada: debm tedn naabm bin se, melin utu an kɔŋ nakinge paac kaam jinɔa. ⁴⁵ Num gan ken debm tedn naabm se jaay taad ute maakin ɔɔ: Melum se ade kɔŋ terl yɔkɔd eyo, ɔc gɔtn se naan iin baag tɔnd jee tedn naabgen mɛndge ute gaabge, jaay naan ɔsɔ ɔc aay oono. ⁴⁶ Gan mel gaabm ese se, ɔiin jaay naan ano terl se, naan ɔnd eyo ɔc kaad ken naan aan kaan kic le, naan saap do ki eyo. Ken melin jaay aanga num, utu an tuur naata ɔc an kolin 'dabar ute jee ken baate kaal maakde do Raa ki. ⁴⁷ Debm tedn naabm ken jeel naabm ken melin maakin jen ro ki se, naɔo ɔŋ tedin te ey se, naan se melin utu an kɔnd den aak eyo.

⁴⁸ «Num gan debm tedn naabm jeel eyo naabm ken melin maakin jen ro ki se, ken naabin se jaay tujga kic num, j'an kandin kaam dɔɔdin ki sum.

«Taa naan se 60, debm ken j'edfinga nakge den num, k'je gōtin ki kic 60 dena ɔ debm ken j'ɔninga nakge den kaam jin se, j'utu k'tond metn nakge dena gōtin ki kici.»

Taa Isa se jeege utu 'gaan ute taasdege
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Isa taad ɔ: «Maam se m'6aano ute poodo do naan ki ɔ m'je poodn se 'kɔkɔ. ⁵⁰ Kɔr naan se kaan se, maam m'ɔk *batem dubar ken maam m'utu m'batizi. Naan se 60, nakn deerum ken ing booyum bini m'utu m'an tɛdn 'kaasn jaay se.

⁵¹ «ɔnten 'saapki ɔki maam se m'6aano ute lapia 60 do naan ki. Gōtɔ! 'Booyki, m'asen taada: maam se m'6aado 60 gen gaan jeege ute naapa. ⁵² Taa naan se 60, naan ki se, jee maakn beede ki mii se utu gaan ute naapa. Maakde ki se, jee mōtɔ taarde 'kɔn kɔkn metn naapa ute jee di eyo ɔ jee di se kic 60 taarde 'kɔn kɔkn metn naapa ute jee mōtɔ eyo. ⁵³ Naade utu gaan ute naapa: bubu se, utu 'gaan te goonin gaaba ɔ goon gaaba se, utu 'gaan ute bubin kici; ko se, utu 'gaan ute goonin mɛnda ɔ goon mɛnda se, utu 'gaan ute koŋa kici. Moom mɛnda se, utu 'gaan ute mɛnd goonina ɔ mɛnd goono se, utu 'gaan ute moomin mɛnda kici.»

Jee se jeel kaakn kaadn nakge

⁵⁴ Isa taad jee denge tu daala ɔ: «Ken naase jaay aakkiga gapara ɔsga metn raa ki num, 6orse sum 60 naase naar ɔki maane utu ade 6aao. ɔ maane se 6aado deere. ⁵⁵ Ken naase jaay aakkiga kuulu baagga kɔl 6aa kaam kaam berde se*, naase ɔki, jaaki se gōtɔ utu 'kɔngɔ ɔ gōtɔ 6aado ɔng deere. ⁵⁶ Ken naase jaay 'jeelki kaakn jeel kaadn nakgen ken tɛd do naan ki, ute ken tɛdn maakn raa ki num, 'tɛd ɔ dɪ jaay 'jeel ɔkki metn nakgen ken deel daanse ki ey se? Naase se jee ken saap ɔkki metn nakge eyo.

'Daap taari ute debm taamooyi

⁵⁷ «Gen dɪ jaay naase ɔn aak ɔkki metn nakgen gen tɛd ute doobin ey se? ⁵⁸ Taa naan se 60, ken naai '6aa 6aa gōtn kɔjn bɔɔr ki num, doob ki se, ute debm taamooyi se naai ai kaami daap taari. Ey num, 6ere, naan ai 6aa kɔli gōtn debm kɔjn bɔɔr ki ɔ debm kɔjn bɔɔrɔ se lɛ ai kɔli gōtn asgarge tu ɔ asgarge se, ai kɔkn kɔli dangay ki. ⁵⁹ 'Booy m'ai taada: nakn doi ki paac se, bini kɔbɔrɔ kic 60 ɔg nanin te ey se, naai 'kɔn teecn maakn dangay ki eyo.»

13

Borse 'terlki maakse do *Raa ki

¹ Kaad ken se, jee metinge 6aado taad Isa ki taa Galilegen 6aado tɛdn *serke jaay 60, Pilat tɔalde kaad ken naade tɛd tɛd serke se. ² Gōtn se Isa terlden ɔ: «Saapm naase ki num, ɔki Galilegen ken Pilat tɔalde se 60, tɛdga jee *kusin cir Galilegen 6aa se paac la? ³ Gōtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki te ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici. ⁴ Lɔ jeegen sik-kaar-martn 6ee jɛrlɛ k'danin Siloe ken ooc dode ki jaay tɔalde se, gen naase ki num, jee Jeruzalem ki te dendɛ se, ɔki naaden ken ooy se 60, jee kusinge cir jee 6aa se paac la? ⁵ Gōtɔ! 'Booyki m'asen taada: ken naase jaay 'terlki te maakse do Raa ki ey se, naase paac utu aki 'kutn bin kici.»

Kaal naagn taara ro ko ba ken ooj eyo

⁶ Gōtn se Isa taad ute kaal naagn taara ɔ: «Gaaba kalan ɔk ko ba maakn jinɛnin ki ɔ naan 6aado je koojina, na6o ɔn te koojin eyo. ⁷ Gan naan deek deb ken tɛdin naaba maakn jinɛnin ki se ɔ: «Aaka, ko kaagn se maam m'leega 6aara mōtɔ ɔ m'je koojin na6o m'ɔn eyo. Borse ɔg 'gaan undin naatn, taa naan lɛ daar gaas gōtɔ cɛɛ sum.» ⁸ Num debm tɛdn naaba se terlin ɔ: «Meluma, ɔnunsin gen 6aara kalan daala; maam m'an kudn metina ɔ

* 12:55 Taa naan *Israel se gapara ute maane se 6aado kaam kaad toocni.

m'utu m'an̄ k̄omb̄ yεε̄ε. ⁹ Bin sum 6o ute naan̄ se k̄or 6aar kuuy se, s̄om̄ utu 'koojo daam; ken naan̄ jaay ooj te ey ɛ, an̄ k̄oḡn̄ kund naatn.»

Isa ɛd̄lapia m̄end̄ ki *6ii sebit ki

¹⁰ Bii kalan̄, 6ii sebit ki se, maak̄n̄ *6eege tun ken Yaudge lee tusn̄ maak̄ ki se, ḡotn̄ se Isa 6aa ɛnd̄ maak̄n̄ 6ee ken kalan̄ ɔɔ baaḡ dooy jeege. ¹¹ Ḡotn̄ se, m̄enda kalan̄ ɔk̄ k̄oɔn̄ sitan̄ ɔɔ ḡotn̄ k̄oɔn̄in̄ ɔkin̄ sum se, ɔk̄ga 6aara sik-kaar-marta. Ɔɔ k̄oɔn̄in̄ se ɔkin̄ durun̄in̄ki t̄ɛd̄in̄ tap 6o ɔn̄ s̄εj̄ eyo. ¹² Ken Isa jaay aakin̄ se, dan̄ina ɔɔ taad̄in̄ ɔɔ: «M̄enda 'booyo, maam se m'ɔd̄iga doi maak̄n̄ k̄oɔni ken lee dabari se.» ¹³ Ḡotn̄ se Isa ɔnd̄ jin̄a do m̄end̄ ken se, ɔɔ m̄end̄ se naar ɔn̄ lapia, iin̄ ɔara s̄εj̄ tal ɔɔ baaḡ *nook̄n̄ Raa. ¹⁴ Gan̄ magal 6ee ken Yaudge lee tusn̄ maak̄ ki jaay aak̄ Isa ɛd̄lapia m̄end̄ ki, 6ii sebit ki se, naan̄ maak̄in̄ taarīna. Ḡotn̄ se naan̄ uun̄ mind̄in̄ raan̄ taad̄ jeege tu ɔɔ: «'Booyki! Naajeege se, j'ɔkki 6ii m̄εc̄ε gen̄ t̄ɛdn̄ naaba. Bin se, debm̄ je lapia ron̄ num, n̄'6aad̄o daan̄ 6iige tun se. Ey num 6ii sebit se, 6ii t̄ɛdn̄ naab̄ eyo.» ¹⁵ Gan̄ M̄eljeege t̄erlin̄ ɔɔ: «Aak̄ jeege ken t̄ɛd̄ rod̄e aan̄ ḡoō jee taad̄ taargen̄ m̄et̄ ki ara! Maak̄se ki se, nan̄ja jaay aanga 6ii sebit ki num, k̄on̄ k̄on̄ maran̄ina ey ɛ buurīna m̄ɛtn̄ bel̄n̄ ki ɔɔ an̄ tuutn̄ gen̄ 6aa k̄ɛdn̄ maan̄ ey se? ¹⁶ Num m̄end̄ se ɛ, naan̄ m̄ɛt̄jil̄ *Abraam mala, ɔɔ aaka, ḡotn̄ *Bubm̄ sitange ɔkin̄ sum se ɔk̄ga 6aara sik-kaar-marta. B̄εeki num, 6ii sebit ki se 6o, j'an̄ k̄oɔdn̄ don̄a maak̄n̄ ji Bubm̄ sitange tu se ey la?» ¹⁷ Ken jee taamooyinge jaay 6aa booy taar se, s̄ok̄n̄o 6aa t̄oalde; gan̄ jee d̄engen̄ aak̄ nak̄n̄-k̄oɔb̄gen̄ paac̄n̄ naan̄ t̄ɛd̄ se, maak̄de raapo.

Isa aal naaḡn̄ taara ute kaam nak̄n̄ k'dan̄in̄ mutard

(Mt 13.31-33; Mk 4.30-32)

¹⁸ Ḡotn̄ se, Isa t̄er taadd̄en̄ daala ɔɔ: «Ken Raa utu 'k̄osn̄ gaar do jeege tu tap 6o 'tec̄n̄ aan̄ ḡoō d̄i? Maam m'an̄ k̄omb̄ b̄eȳε ute d̄i? ¹⁹ *Maak̄n̄ Gaar Raa se, tec̄n̄ aan̄ ḡoō kaam nak̄n̄ k'dan̄in̄ *mutardn̄* ese se, ken gaaba kalan̄ uun̄ ɔɔcin̄ maak̄n̄ jin̄enin̄ ki. Ken naan̄ jaay ɔɔcin̄ sum se, naan̄ teece ɔɔ teep̄ t̄ɛd̄ ko kaaga. Bini yeelge kic 6o 6aad̄o uj kujdege t̄ɛt̄inḡe tu.»

Isa taad̄ kaal naaḡn̄ taara ute ɔr̄om̄o

²⁰ Isa deek̄ daala ɔɔ: «*Maak̄n̄ Gaar Raa se tap 6o m'an̄ k̄omb̄ b̄eȳε ute d̄i? ²¹ Naan̄ se tec̄n̄ aan̄ ḡoō ɔr̄om̄ ken m̄enda jaay t̄os̄ ruj̄n̄ ḡem̄ε d̄ooc̄ ḡorn̄ magala ɔɔ ken naan̄ jaay deep̄inga ɔɔ ɔmb̄inga maak̄ ki num, iin̄in̄ paac̄ se.»

Doobm̄ ken ɔl̄jeege *maak̄n̄ Gaar Raa ki

(Mt 7.13-14,21-23, 8.11-12)

²² Ken Isa jaay 6aa 6aa Jeruzalem̄ ki se, naan̄ aal teeco maak̄n̄ ḡεgerge tu ɔɔ maak̄n̄ naan̄ge tu ɔɔ naan̄ ken se, naan̄ lee dooy jeege. ²³ Ḡotn̄ se nam̄ kalan̄ bini t̄ond̄ m̄etin̄ ɔɔ: «M̄eluma, jee ken utu kaaj se, baat ey ne?» Ḡotn̄ se Isa t̄erlden̄ ɔɔ: ²⁴ «Aayki kaamse ɛnd̄ki ute taa d̄oobm̄ baata, taa maam m'deek̄sen̄ m'ɔɔ: jeege d̄ena utu 'je d̄oobm̄ 'k̄end̄ε na6o naade an̄ k̄on̄ kaas eyo. ²⁵ Ken kaad̄in̄ jaay utu kaan̄ se, m̄el 6ee utu kiin̄i ɔɔ 'gaasn̄ kaam taarīna ɔɔ naasen̄ aki k̄oɔpm̄ naatn̄ se aki baaḡn̄ t̄ond̄ kaam taara aki d̄eek̄n̄ ɔɔki: M̄elje, ɔɔd̄jen̄ kaam taara! Gan̄ naan̄ maak̄ ki se asen̄ t̄erl̄ ɔɔ: Naase tap 6o, iin̄kiro gayo? Maam se, m'jeelsen̄ eyo. ²⁶ Kaad̄ ken̄ naane se, naase an̄ki taad̄n̄ ɔɔki: naaje se j'ɔso ɔɔ j'aayo ute naai t̄ɛɛ ɔɔ naai dooy jeege daan̄ d̄oob̄jege tu kici. ²⁷ Gan̄ naan̄ utu asen̄ t̄erl̄ ɔɔ: Naase iin̄kiro gay gay se, maam m'jeelsen̄ eyo. Iikki naatn̄ c̄εem̄ ki d̄ok̄o, naasen̄ paac̄n̄ jee t̄ɛdn̄ *kusinge se! ²⁸ Ḡotn̄ naane se, naase aki 6aa keeme ɔɔ aki taan̄ naan̄sege ken̄ aki 6aa kaak̄n̄ *Abraam, Isak̄ ɔɔ *Yakub̄ ute jee taad̄ taar teeco taar Raa ki paac̄ maak̄n̄ Gaar Raa ki; na6o naase se, j'asen̄ tuur naatn̄. ²⁹ Bii ken̄ se, jee m̄etinḡe se ad̄e kiin̄ ḡotn̄ kaada took̄n̄o ɔɔ jee m̄etinḡe se ad̄e kiin̄ ḡotn̄ kaada tooc̄n̄i, ɔɔ kengen̄ m̄etinḡe ad̄e kiin̄ kaam kaam kooko ɔɔ kengen̄ kuuy se ad̄e kiin̄ kaam kaam b̄oōȳo, ɔɔ paac̄ naade ad̄e 6aa utu tusn̄ 'kin̄ḡ k̄osn̄ 6ii laa ki ute maak̄-raapo maak̄n̄ Gaar Raa ki. ³⁰ 'Booyki! Bin 6o, jee kaam m̄oɔtn̄ se 6o, utu 't̄ɛdn̄ jee deet deete ɔɔ jee deet deet se 6o, utu 't̄ɛdn̄ jee kaam m̄oɔtn̄.»

*Isa ute *Erod
(Mt 23.34-39)*

³¹ Naan ken se sum bo, *Parizige kandum bini baado on Isa do deekin do: «Bere, iin goti ki se 'baa; taa Erod se le je ai tolo.» ³² Isa terlden do: «'Baa onki k-bukumboo ken ese do 'taadin ki doki: 'Booyo, maam se m'tuur tuur sitange do m'ed ked lapia jee koonge tu jaaki do metbeeki; do maakn bii k-motoge tu se, maam m'nan naabuma. ³³ Bin num, jaaki, metbeeki do pelen se, maam m'baa ute naanuma, taa doobin eyo ken debm taad taar teeco taar Raa ki jaay 'kooy Jeruzalem ki ey se.»

Isa eem taa Jeruzalem

³⁴ Isa deek do: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tool jee taad taar teeco taar Raa ki do jee ken Raa oldeno goti ki kic bo, naai bo debm tund toalde! Met kando, maam m'je m'tusn genige aan go ko koronj ken lee tus geninge taa beekn keyin ki se, nabo naase 'jeki te eyo. ³⁵ 'Booyki! *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. 'Booyki m'asen taada: naan ki se, naase 'je amki kaak kic bo amki 'kon eyo, bini utu 'kaan kaad ken naase utu aki deekin doki: On Melje Raa tedn beena do debm ken utu baado ute ro naana!»

14

*Ter Isa ed lapia debm koon ki *bii sebit ki
(Lk 6.6-11, 13.10-17)*

¹ Bii kalan se, Isa baa kosn maakn bee magal *Parizige tu kalan bini, gan biin se, bii sebit. Do jee ing gotn ese ondin kaama tak. ² Gotn se gaaba kalan moobga moob se, baado daar naanin ki. ³ Naan ken se, Isa taad jee jeel taadn toonj metn Ko Taar Raage tu ute Parizige tu do: «Gen naase ki num, bii sebit ki se, debm koon se j'ok doobm j'an kedn lapia lobu goto le?» ⁴ Gan naade do dek do baate terlin taara. Gotn se Isa ok debm koon se, edin lapia do onin baa been ki. ⁵ Ter Isa deekden do: «Maakse ki se jaay, debm ken goonina ey le maranina ooc maakn bud ki ute bii sebit se, 'booy an naar kuun ey ne?» ⁶ Gotn ese, taar ken naade 'kon jaay an terl tap bo, ok eyo.

'Beer gotn king kaam moon

⁷ Ken Isa aak jeegen k'dandeno gotn kos ki jaay je je gotn king naan ki se, naan aanden kaa taara do: ⁸ «Ken naai jaay k'danjiga gen baa kosn gotn konj mend ki num, onte 'baa king naan ki. Ey num som, maakn jeege tun k'dandeno se, nam kuuy magal ciri naai se utu ade baa. ⁹ Do debm ken danseno se, utu ade baa, ai deekn do: «Meduma, iin on gotn ese; kese gotn king naai eyo.» Ken naai 'kiin gotn ese jaay bo, 'baa king gotn kaam moon se, naan ken se, naai sokon ai tolo. ¹⁰ Num taa naan se bo, ken k'danjiga num, 'baa ing got ken kaam moon. Bin se debm danj se jaay aanga num do aaki naai ing king kaam moon se, gotn se naan ai deekn do: «Meduma, iin 'baado ing naan ki ara.» Naan ken se, jee ken k'dandeno gotn kos ki se paac ute naai se, naade ai kaaki se ai kaali maak ki. ¹¹ Taa debm noonj ronj raan se, utu 'koom baate do debm oop ronj baat se, ronj utu 'kookj raan.»

Doobm ken anki dan jeege gen kos

¹² Gotn se Isa taad gaab ken danjoo been ki se kici, deekin do: «Ken naai jaay 'dan jeege katar ki ey le teger gen kos, onte danj medige, genaige, taasige do onte dan jee do daamboogigen jee maalge. Ey num som, biin kuuy se, naade utu ai dan kici do nakn naai eddesinga se le, naade aisin terl goon ki. ¹³ Num gan ken naai jaay 'je kedn kosn bii laa ki ute maak-raapo num, 'danj jee daayge, jee ken koon tujdege tuju, jee cekedge do jee kaam-tookge. ¹⁴ Bin se, ai 'tedi maaki 'raapo, taa nakn naai edden se le, naade aisin kon terl goon ki eyo. Num naan se, *Raa mala bo aisin terl goon ki, kaad ken naan utu 'dur jee ken ted nakge ute doobina daan yoge tu se.»

*Isa aal naagŋ taara ute debm kɛn dan jeege beɛŋ ki gɛn kɔsɔ
(Mt 22.2-14)*

¹⁵ Maakŋ jeege tun kɛn baado kɔsn gɔtn ese se, deb kalan jaay booy taar Isa taad se, naan deek Isa ki ɔɔ: «'Maak-raapo deb kɛn jaay utu 'baa kɔsn *maakŋ Gaar Raa ki se!»
¹⁶ Gɔtn se Isa tɛrlin ute kaal naagŋ taara ɔɔ: «Gaaba kalan se, tɛd kɔsɔ dɛna ɔɔ naan dan jeege kic ɔɔ dɛna. ¹⁷ Kɛn kaadn kɔsɔ jaay aas se, gaabm se ɔl debm tɛdn naabin gɛn baa dan jeege k'dandɛno gɔtn kɔs ki se, deekden ɔɔ: «'Baakiro bɔrse! Bɛrɛ, kɔsɔ se ooyga.»
¹⁸ Gan gɔtn se, jee kɛn k'dandɛ paac se baag daapm taardege. Debm deet deet se deek debm kɛn j'ɔlinɔ se ɔɔ: «Maam se, m'utu m'dugu dug maakŋ gɔtɔ. Bɛeki num, m'an m'baa kaakin jaayo. Bin se 'baa deekin n'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.» ¹⁹ ɔɔ deb kuuy se deekin ɔɔ: «Maam se m'utu m'dugu dug maraŋge sik gɛn tɛdn naaba ɔɔ maam m'je m'aden baa naam gɛn tɛdn naaba. Bin se 'baa deekin n'mooyuma, maam se m'kɔŋ kaan eyo.» ²⁰ Tɛr deb kuuy deekin ɔɔ: «Maam se, m'utu m'ɔk kɔk mɛnda. Taa naan se ɔɔ, maam m'kɔŋ kaan eyo.» ²¹ Kɛn debm tɛdn naabm se jaay tɛrl baa ɔŋ melin se, naan taadin mɛtn taargen k'taadin se paac. Kɛn melin jaay booy se, maakin taariŋa ɔɔ deek debm tɛdn naabin ki se ɔɔ: «Yɔkɔdɔ, 'baa gɔtn jeege lee tusni daan doobge tu maakŋ gɛgɛr ki, 'baa dan jee daayge, jee kɛn kɔɔŋɔ tujdeki tujɔ, jee kaam-tɔɔkge ute jee cɛkɛdɛge 'baandɛno gɔtn ara.» Gɔtn se debm tɛdn naabin se iin baa. ²² Kɛn naan jaay tɛrl baado ɔŋ melin se deekin ɔɔ: «Mɛluma, naabm naai ɔlum taarin se, maam m'tɛdinɔga, gan ute naan se kic ɔɔ, gɔtɔ utu tap.» ²³ Gɔtn se melin deekin ɔɔ: «'Baa daan doobge tu ɔɔ naagŋ salige tu, jee se 'baandɛno ute taa tɔɔgɔ taa adɛ 'baa utu 'doocŋ maakŋ beem se.» ²⁴ Taa naan se ɔɔ, maam m'deeksen m'ɔɔ: maakŋ jeege tun k'dandɛno paac jaay baate baado se, maakde ki se deb kalan kic ɔɔ, 'kɔŋ nam kɔsum se eyo.»

*Debm kɛn baate te ron ey se, 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn Isa ki eyo
(Mt 10.37-39)*

²⁵ Kɛn jee dɛnge jaay baa baa doob ki ute Isa se, gɔtn se naan tɛrl aakde ɔɔ deekden ɔɔ:
²⁶ «Debm kɛn je adɛ baa mɛtum ki jaay, je bubina, kɔna, mɛndina, gɛninge, gɛnaangen gaabge ute kengen mɛndge cir maama ɔɔ jem te maam cir ron mal ey se, naan 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo. ²⁷ Debm kɛn baate kuun kaagŋ j'ansin tupm ro ki ɔɔ ɔk mɛtum ey se, naan se 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo kici.

²⁸ «Taa naan se ɔɔ, maakse ki se nam jaay je kiin bee jɛrle num n'inŋ naan ki, mɛdn kaakŋ gursin kɛn an kaasn kiin beɛŋ se, jaay ey la? ²⁹ Ey num, kɛn naan jaay uunga meta ɔɔ ɔb nanin te ey se, jee deel deel gɔtn ese jaay aakga num, an tɛrɛcŋ mɛtin ki, ³⁰ an deek ɔɔ: «Aakki tu! Gaabm ara ɔɔ iin kiin beɛŋ kaca, naɔɔ ɔŋ aasin te eyo.» ³¹ Kɛn gaar gam jaay baa tɛdn bɔɔrɔ ute gaar kuuy num, naan 'king naan ki, 'kaakŋ asgaringen dupu-sik se, 'kaasn tɛdn bɔɔrɔ ute asgargen dupu-si-di jaay ey la? ³² Ey num, kɛn gaar naane utu dɔk sum ɔɔ, naan 'kɔl jeege gɔtin ki taa j'kɔkŋ taasa. ³³ Bin ɔɔ, maakse ki se debm jaay ɔntɛ nakinge ey paac se, 'kɔŋ tɛdn debm mɛtn maam ki eyo.

³⁴ «Deere, nakŋ nijim aan gɔɔ kaata se gɔtɔ. Num kɛn kaata jaay kingin nijim se gɔtɔga num, j'an tɛdn j'ɔɔ di jaay 'tɛdn nijim gɔtin ki se? ³⁵ Kɛn kaata jaay kingin teecga se, k'sin naan ki le ɔŋ daapm naan eyo ɔɔ ɔŋ tɛd gɔtɔ gur eyo. Naan se, bɛeki num, nakin si naatn sum.» Tɛr naan deekden ɔɔ: «Debm kɛn jaay ɔk bi gɛn booyo num, 'booy taar se.»

15

*Mɛtn taar baatn iig jaay j'ɔŋina
(Mt 18.12-14)*

¹ Gɔtn se *jee tɔkŋ miirge ute jeege jeege paacŋ jeelde naade se jee *kusinge se, paac utu baado gɔtn Isa ki gɛn booy taariŋa. ² *Parizige ute jee jeel taadn tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar

Raage ken gōtn ese se, mooy naan ki dir dir deek ɔ: «Gaabm se ting ɔ gen kəkɲ jee kusinge roŋ ki sum ɔ tɔs ute naade!»

³ Gōtn se Isa taadden ute kaal naagɲ taara ɔ: ⁴ «Aan gɔɔ maakse ki se, debm ken ɔk baatge kaaru jaay maakde ki se kalan iigga num, baatgen sik-jɛrnan-kaar-jɛrnan kuuy se naan ade kɔŋ kɔd-baar ki, taa 'baa je ken kalan iig kiig se, an je bini anɔ kɔŋ jaay ey la? ⁵ Ken jaay baa ɔŋinga se, naan anɔ kuun kaal daamin ki ute maak-raapo. ⁶ Ɔ ken naan jaay tɛrl baadoga been se, naan 'dan tusn mɛdɪŋge ute jee do daambooginge ɔ deekden ɔ: «'Baakiro, j'aki tɛdn maak-raapo ute maama, taa baatum iigo se, maam m'ɔŋinga.» ⁷ Bin ɔ 'booyki m'asen taada: maakɲ jee kusinge tu se, deb kalan jaay tɛrlga maakiŋa do *Raa ki num, taa debm ese se jee maakɲ raa ki paac se maakde-raapm don ki cir jee si-jɛrnan-kaar-jɛrnan ken an dim eyo gen tɛrl maakde do Raa ki se.»

Metn taar tamman iig jaay j'ɔŋinga

⁸ «Lɔ aan gɔɔ mɛnd jaay ɔk tamma* sik. Ɔ ken kalan jaay oocga num, naan utu 'kɔɔɲ lɔmpɔ ɔ 'kɔtn maakɲ beena se bini an je kɔŋ jaay ey la? ⁹ Ken naan jaay ɔŋinga num, naan ade dan tusn mɛdɪŋge ute jee do daambooginge ɔ aden taadn ɔ: «'Baakiro, j'aki tɛdn maak-raapo ute maama, taa tamman iigo se, maam m'ɔŋinga.» ¹⁰ Bin ɔ, 'booyki m'asen taada: ken debm *kusiŋ kalan sum ɔ tɛrlga maakiŋ do Raa ki se, taa debm ese se, *kɔdn Raage maakde raapo.»

Kaal naagɲ taar gen goon gaabm teec ɔ bee bubina

¹¹ Gōtn se Isa tɛr taadden daala ɔ: «Gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. ¹² Goon baat se deek bubin ki ɔ: «Bua, maakɲ maalige tun ken naai ooyga num j'ajesin nig se, ɛdumo bɛduma.» Gōtn se bubin tooko ɔ nigdesina. ¹³ Ken j'ɛdin bɛdin jaay tɛd bii kandum se, nakiŋge se, naan tɔs dugde naatn ɔ ute gursn se, naan iin baa taa naan dɔkɔ. Gōtn naane se, naan iŋg cɛɛpm te gursin se cɛɛɛ. ¹⁴ Ken naan jaay ut nan gursin sum se, gōtn se, ɔ end maakɲ naan ken se ɔ tɔl tɛd daama jeege tu ɔ ɔ se, ɔlin maakɲ daay ki. ¹⁵ Gōtn se, naan iin baa tɛdn naaba gōtn gaab ki kalan bini, gaabm se ɔlin n'baa n'boobm kinziringe† maakɲ-gɔt ki. ¹⁶ Naan je 'kɔsn kɔjn mɔrɔmb ken kinzirge lee ɔs se kic ɔ, gan nam ɛdin eyo.

¹⁷ «Gōtn se, naan baag saapm do roŋ ki ɔ taad te maakiŋ ɔ: «Nakage, bubum se ɔk jee tɛdn naabge kando kando ken ɔs ɔp taarde ki, naɔo maam m'kɔŋ rom gōtn ara m'kooy gen ɔ ne? ¹⁸ Borse, maam m'kiin tɛrl baa gōtn bubum ki, m'an baa deekɲ m'ɔ: bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔ m'tujga naai ki kici; ¹⁹ ɔ maam se, m'aas te gen kɔŋ tɛdn gooni ey sum; aakum aan gɔɔ jee tɛdn naabige se sum.» ²⁰ Gōtn se naan iin uun doobm bee bubina.

«Ken naan baa baa jaay utu teeco dɔk naane sum ɔ, bubin aakiŋ se, ɛjini don ki ɔ naan aan baa dɔɔdina, baam ɔkiŋ kaadin ki. ²¹ Gōtn se goonin deekiŋ ɔ: «Bua, maam se m'tujga naan Raa ki ɔ m'tujga naai ki. Ɔnte 'kaakum aan gɔɔ m'gooni sum.» ²² Gan bubin deek jee tɛdn naabinge tu ɔ: «'Baankiro ute kal aak bɛɛ se yɔkɔdɔ, uusinsinki roŋ ki, ɔlin ki kɔdɔkɔ jin ki ɔ 'tɔlin ki saa jen ki. ²³ Ɔk 'baankiro ute goon maran ken eer sal sal se, 'tɔlin ki, ɔ 'tɛdjeki kɔsɔ, taa j'aki tɛdn maak-raapjege. ²⁴ Taa goonum ken ey num ooyga kooy dɛl dɛl se, aajga ɔ naan ken iigga kiig dɛl dɛl se, ɔk tɛrl baadoga beene.» Gōtn se naade baag tɛdn maak-raapde.

²⁵ «Kaad ken se, goonin magal se utu maakɲ-gɔt ki. Ken naan baado baa jaay aan gɔɔr ute bee se, naan booy kaa ɔkga let ɔ jeege daam daama. ²⁶ Gōtn se maakɲ jee tɛdn naabm bubinge tu se, naan danɔ deb kalan ɔ tɔnd metin ɔ: «Di ɔ tɛda?» ²⁷ Gaabm se tɛrlin ɔ: «Genai ɔ baadoga. Taa naan tɛrl baado ɔŋga bubi ute lapi se ɔ, bubi tɔlinga goon maran eer sal sal se.» ²⁸ Gōtn se goon magal se maakiŋ tuju ɔ naan baate kend

* 15:8 Tamman ara se aas kɔŋ nam ken tɛd naaba gen bii kalan. † 15:15 Yaudge saap ɔ kinzirge se tɛddɛga aak kusu naan Raa ki.

beene. Naan ken se, bubin teec baado onina do selin metina. ²⁹ Naabo naan terl bubin ki do: <'Booyo! Baara baara bo, maam m'lee m'tedi naabige se aan gao debm tedn naabi sum do bii kalan tap bo, m'baate te taari eyo. Ute naan se kic bo, bii kalan jaay naai am kedn goon bin kalan taa m'an tedn maak-raapo ute medumge kic bo gata. ³⁰ Num gan gooni ken ut nano maalige ute mend keesn gaabge jaay ok terlo se, naai 'tadolin goon maran eer sal sal se!> ³¹ Gatn se bubin terlin do: <Goonuma, naai se daayum utu te maama do maal maam m'ok se le, paac gen naai. ³² Gan beeki num, baado j'aki kaso do j'aki tedn maak-raapjege. Aaka! Genai se ey num ooyga kooy del del, naabo aajga do naan ken iigga kiig del del se, ok terl baadoga beene.>»

16

Kaal naagη taara debm maala ute debm tedn naabina

¹ Gatn se Isa taad jeege tun metin ki do: «Debm maala kalan bin se ok debm ken naan onin maalin kaam jina. Bii kalan k'baado k'taadin j'oo: <Debm tedn naabi se, bere, utn kut ute maalige.> ² Naan ol k'dan k'baansino do tond metin do: <Taar ken k'taad roi ki se, maam m'booyga. Bin se, 'baado medum maalumge se naanum ki. Taa naan ki se, maam m'ai kon kon maalum kaam ji ey sum.> ³ Gatn se debm ken k'jonin maala kaam jin se baag saapa do taad ute maakin do: <Maam se m'tedn rom m'oo di? Melum le okga te maalin jim ki naatn. Borse, gen kursu le, maam toogum gata do ken m'baa lee baaya le, sokon am toob. ⁴ Maam se m'saap m'onga nakη maam m'teda. Ken melum se jaay tsonga ute maalin jim ki kic num, m'utu m'kon jeegen utu am kon jiga.> ⁵ Taa naan se bo, naan ol k'dano jeegen ok see melin se kalan kalan. Debm deet deet se, naan tond metin do: <Gatn melum ki se, naai tap bo uunga see kando?> ⁶ Gaabm se terlin do: <Maam se m'uunga birmil uubu kaaru.> Num debm ken naan onin maalin kaam jina se terlin do: <'Booyo: maktubm seei se utu jim ki ara. Ing naan ki keske, 'naar 'raan do: maam se m'uunga birmil uubu si-mii.> ⁷ Ter naan deek deb kuuy ki do: <Naai uunga see kando gatn melum ki se?> Naan terlin do: <Maam m'uunga suwal teen kaaru.> Num debm tedn naabm se deekin do: <'Booyo: maktubm seei se utu jim ki ara. Borse 'raan do: maam m'uunga suwal sik-marta.> ⁸ Debm ken naan onin maalin kaam jina ken derl melin se, melin jaay booy nakη naan tedse, naan toomina, taa naan onin naan se debm meteke. Taa naan se bo, jee *duni ki ute naapa se, naade metek cir gaan gat ken wooro.>»

*Gurs ute *Raa se debkilimi ade kon je taa naap ki eyo*

⁹ Ter Isa taadden do: <'Booyki m'asen taada: okki medge ute maalsegen oninki do naan ki ken tedga sum bo utu 'deel se. Ken maalse se jaay baado utga kic bo, bere ken naase le 'tedki jeege tu se anki baa kon maakη *Bee Raa ki gen daayum.>

¹⁰ «Debm j'onin nakη coko kaam jin jaay okin jiga se, ken j'onin nakη den kic bo naan an kon jiga. Do debm j'onin nakη coko kaam jina jaay naan on okin te jig ey se, ken j'onin nakη den kic bo, naan an kon kon jig ey kici. ¹¹ Ken maal do naan ken utu 'deel se jaay naase on okinki te jig ey se, Raa se asen kon kedn maal mala mala ken maakη raa ki ey se kici. ¹² Ken maal naase ey jaay okinki te jig ey se, nana jaay ase kedn maal naase maalinge kaam jise se?>

¹³ «Deb kalan se 'kon tedn naaba gatn melge tu kaam di eyo. Ken naan bo ted naaba gata kaam di num, deb kalan naan an koodn kundu do deb kalan naan an jea; ey le deb kalan se, naan an kon on do ken kuuy se, naan an kaal maak ki eyo. Taa naan se bo naase aki 'kon tedn naabm Raa do ute gen gurs se taa naap ki eyo.>»

¹⁴ Gan *Parizigen jee je gursge se jaay booy taar Isa taad paac se, naade tercin metin ki. ¹⁵ Isa deekden do: <Naase se 'jeki 'taadn rose naan jeege tu aan gao jee ken tedn nakge ute doobina; num gan Raa se, jeel nakη maakse ki. Taa naan se bo nakη aak bere naan jikilimge tu se, naan Raa ki se naan aakin se aakin kus.>

16 «Kaadn ken Raa edo *Ko Taarin *Musa ki ute gen jeegen taad taar teeco taar Raa ki se ing bini aan do Jan-Batist ki. Num ken Jan-Batist aan sum se, k'baago taad Labar Jiga gen *maakn Gaar Raa se jeege tu do naan ken se, nana nana kic bo aay kaamin je kend maak ki. 17 Maakn raa ute do nana se deelin 'koon eyo, nabo taargen k'raaninoo maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, dimin cak kic bo, 'kooon naan ki eyo.

18 «Debm jaay piir te mendin se do ak mend kuuy se, debm bin se aan gao debm teec on mendina do baa ees mend nam. Do debm ak mend gaabin piiringa piir se, naan kic aan gao debm teec on mendina do baa ees mend gaaba.»

Debm maala ute Lazar
(Lk 12.15-21, 6.20-21,24-25)

19 «Gaaba kalan bin se ak maala dena. Naan tuus kal ute rona dferac do bii-raa os bee do ing ute maraadin. 20 Gan gaaba kalan bin se, k'danin Lazar. Naan se debm daaye do ron se taan-du sum. Naan lee tood taa doobm gaab ken debm maala se. 21 Naan je kasn ken si boor gaab ken se kic bo on eyo. Num ter do naan ki se, besge baado toon taan-dua. 22 Ken debm daay jaay ooy se, *kadn Raage uun baansin maakn raa ki ce *Abraam ki do gotn se, debm maala se kic bo ooyo do k'baa k'duubina.

23 «Maakn bee yoge tu se, debm maala baag kood yeebina, do maakn kood yeebin ki se, naan und kaamin aak Abraam ute Lazar ing king ceen ki dak naane. 24 Ken naan aak Abraam se, naan doo doo danin do: «Abraam, bua, eejum dom ki. Ol Lazar 'baa 'kol goon-jin maan taa ade baa am kaadn maane roonum ki, taa maakn pood ken ara se, maam m'utu m'ood yeebum kusin aak eyo.» 25 Gotn se Abraam deekin do: «Goonuma, 'saap tu. Do naan ki se naai onoga bee, gan Lazar se doooga yeebina. Do borse gotn ara se, naan onga gotn bee do gan naai le onga gotn koodn yeebe. 26 'Jeele, daan naaje ute naase se, j'akki gao magala do j'el zuzu, taa jee gotn ara jaay je baa gotn naase ki se naade 'kon baa eyo do jee gotn naase ki jaay je do ade baa gotn naaje kic ara le ade kon baa ey kici.»

27 «Gotn se debm maala deekin do: «Ken bin num, m'eemi noo meti ki, Bua, ol Lazar se 'baa kon jee ken maakn bee bubum ki se. 28 Taa maam se m'ok genaagen gaabge mii. On naan aden baa taada, taa naade ade baa gotn kood yeeb ken ara ey sum.» 29 Abraam deekin do: «Naade ak *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute Kitapm gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin; onde naade 'booy taar naaden se.» 30 Gan debm maala se terl Abraam ki do: «Bin eyo, Abraam bua. Ken debm ooyga kooy jaay baa ondega do taaddenga se, naade 'tooko do 'terl maakde do Raa ki.»

31 Naan ken se Abraam terlin do: «Ken naade jaay took uun te Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo do ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin ey se, ken debm ooyga kooy jaay dur daan yoge tu do baa onde kic bo, naade 'kon tookn taarin eyo.»

17

Nakn doot deba doobm *Raa ki
(Mt 18.6-9,21-22; Mk 11.22-26)

1 Ter bii kalan Isa deek jeege tun metin ki do: «Nakn utu 'tujn jeege naan Raa ki se utu tap, nabo on debm ken jaay bo 'kol jeege 'tujn naan Raa ki se. 2 Beeki num, debm bin se, j'lan doon ko tooto magala mindin ki do j'uun j'undin naatn maakn baar ki kic bo keese on eyo. Num ken maakn gaan seemge tu se jaay naan tujga deb kalan naan Raa ki se, nakn utu kaan don ki se, on cir keese daala. 3 Ken bin num, ondko kondoo! Ken genaai jaay tujiga num, 'mooyina. Ken naan jaay jeelga *kusinin se, 'tedin kald. 4 Ken maakn bii ki bo, naan tuj dooli met cili kic bo ken naan jaay baado taadi do: «Genaama, maam se m'tujnga roi ki, m'oki naagi.» Gotn se naai an tedn kald.»

5 Gotn se jee kaan naabinge terlin do: «Melje, 'ziidjen kaal maakje do Raa ki.» 6 Isa terlden do: «Ken naase jaay akki kaal maakn do Raa ki magal aan gao kaam koobi se num,

naase aki kəŋ deekŋ ko kaag kən magal ese se ɔki: «Iiŋ gətn se, 'baa daaŋ maakŋ baar ki naane» ɔɔ naaŋ 'tookŋ taar se.»

Bul kən jeel tɛdn naabm mɛliŋa

⁷ Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Maakse ki se, nam kən ɔk bulu jaay buliŋ ingo naaba, ey lɛ ingo gaam maalgɛ, kən naaŋ utu aan kaan been sum ɔɔ, naaŋ aŋ naar taadn ɔɔ: «'Baado, yɔkɔdɔ ing naaŋ ki ɔɔ 'kɔsɔ» bin ne? ⁸ Num bin eyo! Gaŋ naaŋ aŋ deekŋ ɔɔ: «Kali se 'baa toodina, uusu kal tɛdn naabi ɔɔ 'baado 'tɛdum kɔsɔ. Kən ɛdumga maam m'ɔsga ɔɔ m'aayga jaay ɔɔ sɔm, naai kic utu 'kɔsɔ ɔɔ utu 'kaaye.» ⁹ Taa nakŋ naaŋ tɛd se, bul se mɛliŋ aŋ kəŋ tɔɔm eyo. ¹⁰ Naase kic kən 'tɛdkiga naabm kən k'taadsenoga se num 'taadki ɔɔki: «Naaje se, k'bulgɛ cɛɛ sum ɔɔ naabm naaje k'tɛd se lɛ, naabm kən k'taadjen taad sum.»»

Isa ɛd lapia jee bikidgɛ tu sik

¹¹ Kən Isa baa baa Jeruzalɛm ki se, naaŋ aal teec daan taa naaŋ *Samari ute taa naaŋ Galile ki. ¹² Kən naaŋ jaay aan maakŋ naaŋ ki kalaŋ bin se, jee bikidgɛ sik baado ɔŋiŋa. Gətn se, naade daaŋ dɔkɔ, ¹³ ɔɔ uun mindɛ raan deekiŋ ɔɔ: «Isa, Debm dooy jeege, ɛjjen doje ki.» ¹⁴ Kən Isa aakde se, deekden ɔɔ: «'Baa 'taadki rosege se *jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu.» ɔɔ kən naade utu baa baa sum ɔɔ, naade ɔŋ lapia ɔɔ rode daap tood kɔlɔŋ kɔlɔŋ.

¹⁵ Deb kalaŋ maakde ki jaay aak naaŋ ɔŋga lapia se, naaŋ ɔk tɛrl baado gətn Isa ki, uun mindiŋ raan ɔɔ *nook Raa. ¹⁶ Gətn se naaŋ baado ooc mɛtn jɛ Isa ki ɔs don naaŋ ki ɔɔ tɔɔmiŋa. Gaŋ gaabm se, naaŋ kɔd Samari. ¹⁷ Naaŋ kən se Isa deekiŋ ɔɔ: «Naaden sik se ɔŋ te lapia paac ey la? Num jee ɔɔp jɛrnaŋ se gay? ¹⁸ Bini maakde ki se, mɛrtɛ jaay baado nook Raa se.» ¹⁹ Anum Isa deek kɔd Samari ki se ɔɔ: «Iiŋ 'baa ute lapia. Kaal maaki kən naai aal dom ki se, aajiga.»

Gaar Raa se baadoga gətse ki

(Mt 24.3-42)

²⁰ Bii kalaŋ *Parizige tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «Nuŋ ki jaay Raa utu kɔsn gaara do jeege tu se?» Naaŋ tɛrlden ɔɔ: «Kən Raa jaay kɔsn gaara do jeege tu se j'aŋ kəŋ kaakŋ ute kaam eyo. ²¹ J'aki kəŋ deekŋ j'ɔki naaŋ utu ara ey lɛ utu naane eyo. Taa Raa se ɔsga gaara daanse ki.»

*Biin *Goon Deba ade baa*

²² Gətn se Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «Kaadiŋ utu 'kaan se, naase utu aki je gɛn kaakŋ Goon Deba, naɔo gɛn kaakŋ bii kalaŋ kic ɔɔ, aŋki kəŋ kaak eyo. ²³ J'asen taadn j'ɔɔ naaŋ utu naane ey lɛ naaŋ utu ara. Anum ɔŋte 'baaki ɔɔ ɔŋte 'naarki rose. ²⁴ Taa bii kən Goon Deba ade baa se tecŋ aan gɔɔ maan aal wusuk jaay wɔɔr maakŋ raa bɛrd gɔtɔ lak se. ²⁵ Num kɔr nakgen se jaay 'kaan se, naaŋ 'dabar dɛna ɔɔ jee do duni kən ɔrse se, aŋ kɔɔdn kundu.

²⁶ «Bii kən Goon Deba ade baa se, 'tecŋ aan gɔɔ nakgen deelo do Noe ki. ²⁷ Kaad kən naane se jeege ɔɔ, aaye, tɔk mɛndgɛ ɔɔ tɔk gaabgɛ, bini aan bii kən Noe ɛnd maakŋ markab kən magala. Naaŋ kən se, maan magala bɔɔyɔ ɔɔ baado gɔɔb tɔɔl te jeege paac.

²⁸ «Ey lɛ nakŋ utu 'kaan se 'tecŋ aan gɔɔ nakgen kən aano do Lɔt ki se kici. Kaad kən se jeege se ɔɔ ɔɔ aaye, dugŋ nakgɛ ɔɔ dugŋ ute nakdege, duub jinɛngɛ ɔɔ iin beedege. ²⁹ Num gaŋ, bii kən jaay Lɔt teec ɔŋ Sɔdɔm se, Raa bɔɔyden poodo ute kudn ɔŋg se dode ki tɔɔl utde kap. ³⁰ Biin Goon Deba ade baa se, utu 'tɛdn bin kici.

³¹ «Bii kən se, debm ing king do been ki raan se, ŋ'ɔŋte bɔɔyɔ gɛn 'tɔsn nakiŋgen maak ki ɔɔ debm maakŋ gət ki se lɛ, ŋ'ɔŋte tɛrl been ki gɛn 'tɔsn nakiŋgɛ kici. ³² Saapki tu do mɛtn taar mɛnd Lɔt ki! ³³ Debm je kaajŋ koŋ se utu aŋ kutu ɔɔ debm utga koŋ lɛ, utu 'kaaja. ³⁴ Booyki m'asen taada: maakŋ nɔɔr kən se, jeege di jaay tood tood do danal ki kalaŋ se, deb kalaŋ se, Raa aŋ kuun baa ɔɔ debm kuuy se, naaŋ aŋ rɛsɛ. ³⁵ ɔɔ mɛndgen di daaŋ uus kuus do toot ki se kic, deb kalaŋ se, Raa aŋ kuun baa ɔɔ debm kuuy se, naaŋ aŋ rɛsɛ.» ³⁶ [ɔɔ gaabgɛ di kən ing king maakŋ gət ki se kic lɛ, deb kalaŋ Raa aŋ kuun baa

¹⁸ Bii kalan magal Yaudge kalan bini baado tond metn Isa oo: «Debm dooy jeege, naai debm bee se, maam tap bo m'tedn m'oo di jaay m'kon *kaajn gen daayum se?» ¹⁹ Isa terlin oo: «Gen di jaay naai oo maam debm bee se? Debkilim bee se tap bo goto; ken bee se, Raa kalin ki sum. ²⁰ Naai le 'jeele nakn ken Raa taad oo gen teda se, naan oo: *Ŋnte 'keesn mend nam, Ŋnte 'keesn gaabm nam, Ŋnte 'taal deba, Ŋnte 'boogo, Ŋnte 'takn taar-koo do nam ki, oo 'sook koi ki ute bubu ki.*†»

²¹ Gaabm se terl Isa ki oo: «Nakgen se, gotn m'iin baatum ki kic bo, maam m'lee m'tedin ted paac tap.»

²² Ken Isa jaay booy taarin se, deekin oo: «Ŋpiga naka kalan sum. Nakn naai ok paac se, 'baa dugin naatn oo gursin se 'baa 'nigin jee daayge tu. Bin se, ai toodn korboto maakn raa ki; oo naai le 'baado 'daanuma.» ²³ Ken gaabm se jaay booy taar se, maakin tuj kasak kasak, taa naan debm maal mala mala.

²⁴ Ken Isa jaay aakin naan ron tercin bardak se, naan deek oo: «Ken jee nak denge jaay, kend *maakn Gaar Raa ki se on aak eyo! ²⁵ Deere, ken ginji jaay deel ute bee luppaa se on; nabo debm nak dena jaay 'kend maakn Gaar Raa ki se, on cir naan se daala!»

²⁶ Jeegen ing booy taarin se jaay, booy taar se deekin oo: «Ken bin num, naja jaay 'kon kaaja?» ²⁷ Isa terlden oo: «Nakn on jikilimge tu se, Raa ki se onin eyo.»

²⁸ Gotn se Pier taad Isa ki oo: «'Booyo, naaje se k'j'onoga nakge paac taa j'ai daan naai.» ²⁹ Isa terlden oo: «'Booyki bee m'asen taada: taa maakn Gaar Raa jaay debm on beena, mendina, genaangen gaabge, kon te bubina ey le geniinge se, ³⁰ debm bin se, kor naan utu do naan ki ara sum bo, naan utu kon den cir nakgen ken naan on; oo naan ki se, ken kaadin jaay aanga num, naan 'kon kaajn gen daayum.»

Isa taad metn taar kooyina ute gen durina daala

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34; Lk 9.22,44-45)

³¹ Gotn se Isa iik tok ces ki ute jee metin ken sik-kaar-di se oo naan deekden oo: «'Booyki, borse naaje k'j'ook k'baaki baa Jeruzalem ki oo taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raano do dakin paac ken taad ro *Goon Deb ki se, utu 'kaan doobin ki. ³² Naade se utu an kon kəl ji jeege tun Yaudge eyo, naade utu an tercin metin ki, an naaja oo an tupm booro ron ki, ³³ ter naade utu an tond ute meeje oo utu an taal. Ŋ ken naan jaay ooy tedga bii moto num, utu ade dur daan yoge tu.»

³⁴ Gan jee metin ki se ond te metn taar se eyo, taa taar se le, Raa taadden te metin eyo; oo taar Isa taade se tap bo, naade booy ok metin eyo.

Isa ed lapia debm kaam-tok ki

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Ken Isa jaay aan goor ute geger Jeriko ki se, naan on on debm kaam-toko jen doob ki ing baay baaya. ³⁶ Ken debm kaam-toko jaay booy jee denge deel deel se, naan tond meta oo: «Ne di bo teda?» ³⁷ Gotn se k'taadin j'oo: «Ken deel se, Isan Nazaret.» ³⁸ Ken naan jaay booy bin se, oodoy makon oo: «Isan, *Goon Daud, naai eejum dom ki!» ³⁹ Jee ken deel naan ki se, uunin kaamina oo n'doa, gan naan tood tooy makon cir daala oo: «Goon Daud, eejum dom ki!»

⁴⁰ Ken Isa jaay booy taarin se, naan ok daara oo ol k'dan k'baansino. Ken naan jaay aan on Isa se, naan tond metina oo: ⁴¹ «Naai tap bo 'je m'ai tedn di?» Gaabm se terlin oo: «Meluma, maam m'je kaamum 'koodn kaaka.» ⁴² Isa terlin oo: «Ŋn kaami 'koodn kaaka; taa kaal maaki naai aal dom ki se, aajiga.» ⁴³ Gotn se sum bo, kaamin naar ood aaka, naan ok metn Isa oo *nook Raa. Ken jee denge paac jaay aak nakn se, naade toom Raa kici.

19

Isa baa bee Zaka ki

† 18:20 Aak Ekz 20.12-16.

¹ Ken Isa jaay end maakŋ geger ken Jeriko ki se, naan aal teec daan ki. ² Ken naan aal teec teec daan ki se, gōtn se gaaba kalan k'danŋ Zaka. Gaabm se magal *jee tōkŋ miirge ɔɔ naan debm nak dēna. ³ Naan je kaakŋ Isa naɔo naan ɔŋ doob eyo, taa jeege ɛ dēna ɔɔ naan kic ɛ debm duuku. ⁴ Naan aan deel naan ki ɔɔ ɓaa ook do kaag ken k'danŋ sikamor, gen kaakŋ Isan utu 'deel gōtn ese.

⁵ Ken Isa jaay aan gōt ken ese se, naan uun kaamin aakiŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Zaka, 'bōoyo kēske! Jaaki se, maam m'je m'ɓaa king ɓee naai ki.» ⁶ Zaka naar aal bōoyo jes ɔɔ dōɔd ɔkiŋ ute maak-raapo. ⁷ Ken jee denge paac jaay aak nakŋ se, naade baag mooy naan ki dir dir ɔɔ: «Aakki tu, gaabm se ɓaaga king ɓee debm tēdn *kusiŋ ki.» ⁸ Num Zaka ɗaar naan Meljege tu, deekiŋ ɔɔ: «'Booyo, Meluma. Metn maalum se, maam m'an kēdn jee daayge tu ɔɔ ken maam ɓo m'uunga nakŋ nam ɛ, m'anŋsiŋ kōŋŋ met sɔɔ.»

⁹ Gōtn se Isa terliŋ ɔɔ: «Jaaki, jee maakŋ ɓee ken ese se ɔŋga kaaja, taa naai kic 'teeco maakŋ metjil *Abraam ki. ¹⁰ Taa *Goon Deba se, ɓaado je jee ken iigga kiigi ɔɔ aden kaaja.»

*Isa aal naagŋ taara ute jee tēdn naabgen sik
(Mt 25.14-30)*

¹¹ Ken jeege jaay booy booy taariŋ se, kaad ken se naan aanga gōɔr te Jeruzalem. Gōtn se, jeege saap ɔɔ ken naan jaay aanga sum ɓo, *Raa utu kōsn gaara do jeege tu. Taa naan se ɓo, Isa taadden ute kaal naagŋ taara. ¹² Naan taadden ɔɔ: «Gaaba kalan bin se, j'oojiŋ ɓo naan deb gaara. Naan iin ɓaa taa naan ken dōkɔ, taa j'an ɓaa kɔl gaara jaay ɓo sɔm adē terɛ. ¹³ Ken naan iin ɓaa ɓaa se, danjo jee tēdn naabiŋge sik ɔɔ nigden tammage gen daab; deba kic naan ɛdiŋ kalan kalan* ɔɔ deekden ɔɔ: «Tammagen se, oojiŋki donɔ kōr maam m'ade terɛ se.» ¹⁴ Gan jee naanŋ ki mala se, ɔɔd undiŋa ɔɔ naade ɔl jeege ɓaa taad deb ken an kɔl gaara se ɔɔ: «Gaabm se naaje k'je ajen tēdn gaarje eyo.»

¹⁵ «Ken naan j'oliŋo gaara jaay ɔk terɛ ɓaado naanŋ ki se, naan ɔl k'danjo jee tēdn naabiŋgen naan nigden gurs se, taa 'kaakŋ nakŋ ken naade ɔŋ do ki se. ¹⁶ Debm deet deet se, ɓaado deekiŋ ɔɔ: «Meluma, tammi gen daab ken naai ɛdum se, maam m'tēdiŋ oojga ken kuuy sik do ki daala.» ¹⁷ Meliŋ deekiŋ ɔɔ: «Kese jiga! Naai se debm tēdn naabm mēc; taa nakŋ cōkōn maam m'ɛdi jaay, naai ɔkinga jiga se, ɓorse, do gegerge tun sik se, maam m'ai kōnd naai ɓo 'tēdn magaliŋa.» ¹⁸ Debm gen k-dige jaay aan se, deekiŋ ɔɔ: «Meluma, tammi gen daabm ken naai ɛdum se, maam m'tēdiŋ oojga ken kuuy mii do ki daala.» ¹⁹ Naan deek deb ken se ɔɔ: «Kese jiga! Naai kic, m'ai kōnd magal do gegerge tun mii se.» ²⁰ Deb kuuy ɓaado deekiŋ ɔɔ: «Meluma, aaka! Kese ɓo tamman gen daabi se. Maam m'dōok m'oyisiŋ maakŋ koon kal ki. ²¹ Taa maam ɛ m'beeri ɓeere, naai ɛ tēdi ɔŋɔ. Ken nakŋ naai ey kic ɓo, naai uun naai ki ɔɔ maakŋ-gōtn ken naai ɔɔc te ey kic ɓo, naai ɓaa oojiŋ naai ki.» ²² Gan meliŋ se deekiŋ ɔɔ: «Do taari ken naai taadum se sum ɓo, maam m'jeeli, naai se debm tēdn naabm jig eyo. Naai ɛ 'jeelum maam se tēdum ɔŋɔ ɔɔ nakŋ maam ey kic ɛ, maam m'uun maam ki, ɔɔ maakŋ-gōtn maam m'ɔɔc te ey kic ɛ, maam m'ɔj maam ki. ²³ Num gen ɗi jaay 'baate kōmbum gursum banŋi ki se? Bin se, ɓii ken maam m'ade terɛ se, m'an kōŋŋ am koojŋ ziidn do ki!»

²⁴ Gōtn se, ter naan taad jeege tun ing cēŋ ki gōtn ese se ɔɔ: «Tammiŋ jiiŋ ki se, uuniŋki ɔɔ ɛdiŋki deb ken ɔk tamma sik se.» ²⁵ Jee se deekiŋ ɔɔ: «Melje, naan ɓo ɔk tammage siki!» ²⁶ Gōtn se melde deekden ɔɔ: «'Booyki m'asen taada: debm ken ɔk se, j'an kēdn do ki. Num debm ɔk ey se ɛ, ken cōkōn naan ɔk se kic ɓo j'an tōsn naatn. ²⁷ Num jee taamooyumgen je ɔɔ maam m'aden tēdn gaarde ey se, 'tōk 'ɓaandekiro ara ɔɔ 'tōldeki naanum ki.»

*Isa end maakŋ geger ken Jeruzalem ki aan gōɔ gaarge
(Mt 21.1-9; Mk 11.1-10; Jn 12.12-19)*

* 19:13 Tamman gen daab se ɔŋ dēna kaam kōŋŋ deba laapa kando kando.

²⁸ Ken Isa jaay taad nanj taarin se, naan deel naan jeege tu əə uun doobo gen kookj 6aa Jeruzalem ki. ²⁹ Ken Isa aan goor ute Betpaje ute Betani ken ceesn *kəsn əlib ki se, maakj jeege tun metin ki se, naan əl jeege di naaba, ³⁰ əə naan deekden əə: «'Baaki maakj naan ken naanse ki se. Ken naase endki kend se, aki kəj goon buuru k'dəəkinga dəəko, ken 6ii kalaŋ nam ook te do ki eyo. 'Tuut '6aansin'kiro. ³¹ Ken nam jaay təndga metse əə: Goon buuru se, 'tuut '6aanki gay num, 'terlin'ki əəki: kəse Məlje 6o jəna.»

³² Jee ken j'əldə naaba se, 6aa əj nakj se aan goə ken Isa taaddəno. ³³ Ken naadə jaay tuut tuut goon buuru se, məliŋge deekden əə: «Goon buuru se, 'tuut '6aanki gay?» ³⁴ Naadə terlden əə: «Kəse Məlje 6o jəna.» ³⁵ Gətn se, naadə ək 6aano ute goon buuru se Isa ki, əə naadə təəf taal kal magaldege do buur ki əə uun ənd Isa do ki. ³⁶ Ken naan jaay 6aa 6aa se, jeege təəf taal kal magaldege doob ken naan aan deel se.

³⁷ Ken naan bəəy bəəy do *kəsn əlib ki se, jee metin ken te dənin se, maakdə raapo əə baag təəm Raa makəŋə taa nakj-kəəbgen ken naadə aako se. ³⁸ Naadə deek əə: «*Əj Raa 'tədn bəəna do Gaar ken 6aadə ute ro Məljege Raa se!*

Əj təəse 'tədn maakj raa ki əə Raa ken raan maakj raa ki se əj j'an' *nooko†.»

³⁹ Gətn se *Parizigen kandum maakj jee denge tu se, deek Isa ki əə: «Debm dooy jeege, jee məti ki se, uunden kaamdə k'doa!» ⁴⁰ Isa terlden əə: «'Booyki m'asen taada: ken naadə jaay dogə kic lə, kogen toəf 6aa se 6o 'təədn təəyə.»

Isa eem taa Jeruzalem

⁴¹ Ken Isa aan cəe Jeruzalem ki jaay uun kaamin aak gəgər se, naan baag keeme, ⁴² deek əə: «Jeruzalem, bəeki num, 6ii jaaki se 6o naai 'jeel doobm ken naai an 'kəj lapia nabo aaca, nakj se naai əj aak ək te metin eyo. ⁴³ Deere, 6iiŋen utu adə 6aa naan ki se, jee wəəyige utu kiin gurugj nakj ken 'gaasn jeeige kəj teec eyo, jaay 6o naadə utu ai kooco. ⁴⁴ Jee wəəyige se utu ai tərəcə əə an təəl ute jeeige əə 6eigen j'iinin se, naadə utu an ru nan tak tak əə ko gam tap 6o j'an kəj do naapin ki eyo. Taa 6ii ken Raa 6aayo kaaka se lə, naai 'jeel te eyo.»

*Isa tuur jee tədn zogen daan bəə *Bee Raa ki (Mt 21.10-16; Mk 11.15-18; Jn 2.13-17)*

⁴⁵ Naan ken se, Isa 6aa ənd daan bəə Bee Raa ki, əə naan baag tuur jeege 6aano te nakdege gen zoa. ⁴⁶ Naan taaddən əə: «Taar se k'raaninŋa raan maakj Kitap ki, j'əə: *Bee maam se tədn 6ee ken jeege ansum keeme.‡* Nabo gan naase, 'tədn'ki tədga: *gətn jee 6oogge.§*»

⁴⁷ Bii-raa, Isa se lee dooy jeege daan bəə Bee Raa ki; gətn se *magal jee tədn serke Raage tu, jee jeel taadn təəki metn Ko Taar Raage ute magal Yaudge se, je doobm an təələ. ⁴⁸ Nabo nakj jaay naadə an tədn don ki se, naadə əj te doobin eyo, taa jeege paac je 6o gen kinŋ booy taarin ken naan lee dooyde se sum.

20

Jeege dəm təəgə Isa (Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

¹ Bii kalaŋ ken Isa dooy dooy jeege daan bəə *Bee Raa ki, əə taaddən taadn Labar Jiga se, gətn se, *magal jee tədn serke Raage tu, jee jeel taadn təəki metn Ko Taar Raage ute magal taa 6ee Yaudge se, 6aadə əjina, ² əə tənd metina əə: «'Taadjən tu, naai tap 6o təəgi se əjino gay jaay əli 'tədn nakgen bin se? Ey lə, ken ədi təəgə jaay əə 'tədn naan se, tap 6o nanja?» ³ Isa terlden əə: «Maam kic m'ək taara kalaŋ, m'je tənd metse. 'Taadumki tu: ⁴ ken əlo Jan-Batist jaay *batiz jeege se, *Raa, ləbu jikilimge?»

† 19:38 Aak KKR 118.26. ‡ 19:46 Aak Eza 56.7. § 19:46 Aak Jer 7.11.

⁵ Gōtn se, naade baag saapa ð taad te naapa ð: «Naan se, j'an̄ki t̄erl j'ðaki d̄io? Ken k'taadkiga j'ðaki: «Raa» ɛ, naan ajeki deek̄n ð: «Gen d̄i jaay 'baate 'kuunki taar Jan se?»
⁶ Num ken k'taadkiga j'ðaki: «Jikilimge ɓo ɔliŋo» ɛ, jee denge se ajeki tund t̄ol ute koa, taa jeege se ɛ paac jeel maakde ki Jan-Batist se, naan debm taad taar teeco taar Raa ki.»
⁷ Gōtn se, naade t̄erlin̄ ð: «Gōtn naan ɓaano se, naaje k'jeel eyo.»
⁸ Isa t̄erlden ð: «Maam kic num, m'asen k̄n̄ taadn debm ken ɛdum t̄oɓɔ gen t̄ɛdn nakgen se eyo.»

Kaal naaḡn taara te jee t̄ɛdn naabgen jig eyo

(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)

⁹ Gōtn se, Isa baag taadn jeege tu ute kaal naaḡn taara ð: «Gaaba kalan̄ t̄ɛd jin̄en bin, ɔn̄in̄ kaam ji jeege ð taadden ð: ken jin̄ene se jaay oojga num naase kic aki k̄n̄ b̄edse. Ɔo naan̄ iin̄ ɓaa m̄erte se gen t̄erl keske eyo. ¹⁰ Ken kaadn̄ kuḡn̄ koojn̄ bin̄ jaay aan se, naan̄ ɔlo debm t̄ɛdn naabin̄ gōtn jeege tun lee t̄ɛdn̄ naaba maak̄n̄ jin̄enin̄ ki se, taa aŋo 'k̄ok̄n̄ b̄ed̄ina. Num gan̄ jee se ɔk̄ t̄ond d̄er̄en̄ debm ken naan̄ ɔliŋo naaba se ð ɔn̄in̄ ɓaa jin̄ sik. ¹¹ Ken mel̄ jin̄ene jaay aakin̄ naan̄ ɓaado jin̄ sik se, naan̄ ɔl debm t̄ɛdn naabm̄ kuuy daala. Naan̄ kic ken ɓaa aan se, naade naajina ð t̄ond d̄er̄en̄ina tuurin̄ ɓaa jin̄ sik. ¹² T̄er naan̄ ɔl debm t̄ɛdn naabm̄ kuuy gen k-m̄oɓge. Naan̄ se, naade t̄ond awariŋa ð tuurin̄ naatn.

¹³ «Gōtn se, mel̄ jin̄ene se baag taad ute maakin̄ ð: «Kese tap ɓo m'an̄ t̄ɛdn m'ð d̄i? B̄orse maam m'aden k̄al goon maak-jema; bin sum ɓo s̄om naade 'took̄n̄ kuun taariŋa.» ¹⁴ Num ken goon maak-jeŋ jaay ɓaa ɔnde se, ð jee t̄ɛdn naabge maak̄n̄ jin̄ene ki jaay aakin̄ se, naade baag taadn̄ ute naapa ð: «Naan̄ se ɓo, ken bubin̄ ooyga num utu 't̄ɛd mel̄ jin̄ene se; iin̄ki k't̄oolin̄ki ð jin̄ene se, ajeki k̄oɓpm̄ naajege tu!» ¹⁵ Bin se, naade ɔk̄ teec̄n̄sin̄ naatn maak̄n̄ jin̄ene ki se ð ɓaa t̄ond t̄oalina.»

Isa t̄ond m̄etde ð: «Bin se, ken mel̄ jin̄ene jaay ɓaadoga num, jee se naan̄ aden t̄ɛdn ð d̄i?
¹⁶ Ken naan̄ jaay ɓaadoga se, jee se naan̄ aden t̄ol naatn, ð jin̄enin̄ se ɛ naan̄ an̄ k̄ɛdn̄ kaam ji jeege tun kuuy.» Ken jeege jaay booy taar ken Isa taadden bin se, naade deek ð: «Nakgen bin se, ɔn̄te 'kaana!» ¹⁷ Gōtn se, Isa aakde daan kaamde ki t̄ɛn̄ɛn̄ ð deekden ð: «Taar ken Raa taadn̄ maak̄n̄ Kitap ki gōtn ese, je deek̄n̄ ð d̄i ken ð:

Ko ken jee kiin̄ beege baatin̄ se, naan̄ se ɓo t̄ɛdga ko ken 'gak̄n̄ ɓea.

¹⁸ Ɔo debm jaay oocga do ko ken jee kiin̄ beege baatin̄ se ɛ, 't̄er̄ɛɛ, ð ð debm ken ko se oocga don̄ ki ɛ, an̄ daala.*»

¹⁹ Gōtn ese sum ɓo, jee jeel taadn̄ t̄oɓk̄n̄ m̄etn̄ Ko Taar Raage ute *magal jee t̄ɛdn serke Raage tu jaay booy taar se, naade naar je an̄ k̄ok̄o, naɓo naade ɓeer jeege tu. Ey num, kaal naaḡn taar ken Isa taad se, naade jeelga, kese naan̄ taad ute naade.

M̄etn̄ taar k̄oɓn̄ miiri gen Gaar magal ken inj̄ *R̄om k'dan̄in̄ Sezar

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naan̄ ken se, jee jeel taadn̄ t̄oɓk̄n̄ m̄etn̄ Ko Taar Raage ute *magal jee t̄ɛdn serke Raage tu se baagin̄ t̄ond baala; naade ɔlin̄ jeege gōtin̄ ki ð jee se aal raay aan ḡo naade jee t̄ɛdn nakgen ute doobiŋa. Naade je ken Isa jaay taad tuj̄nga num, naade an̄ k̄ok̄n̄ k̄olin̄ kaam ji magal taa naan̄ gōtn ese. ²¹ Naade ɓaado taadn̄ ð: «Debm dooy jeege, naaje k'jeeli naai se 'taad taara ð 'dooy jeege ute doobiŋa, ð naai ɛ 'taad 'b̄ɛr nam ki eyo; doobm Raa se naai 'dooyin̄ jeege tu ute ken m̄et ki. ²² B̄orse, 'taadj̄en tu: do *Ko Taar naajege tu se, Sezar se j'an̄ k̄oɓn̄ miiri, l̄ɔɓu j'an̄ k̄oɓ ey ɛ?» ²³ Gan̄ Isa jeel raayde se, deekden ð: ²⁴ «Uun 'ɓaankiro te tamma kalan̄, m'an̄ kaak tu.» Naade uun ɓaano ute tamma se Isa ki ð naan̄ t̄ond m̄etde ð: «Kaam-nirl̄ doa te ro ken k'raan̄in̄ maak̄ ki se tap ɓo gen nan̄a?» Naade t̄erlin̄ ð: «Gen Gaar Sezar.» ²⁵ Gōtn se naan̄ t̄erlden ð: «Ken bin num, nak̄n̄ gen Gaar Sezar se, ɛdn̄ki nakiŋa, ð gen Raa ɛ, ɛdn̄ki nakin̄ kici.» ²⁶ Ute taar ken Isa jaay taadden naan̄ jeege tu se, naade ɔn̄in̄ naan̄ taad tuj̄in̄ te eyo. Num taar ken naan̄ t̄erld̄esin̄ se, ɔkden taad eyo ð gōtn se ɔlde naade do d̄ɛk.

* 20:18 Aak KKR 118.22.

*Mεtn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu
(Mt 22.23-33; Mk 12.18-27; 1Kor 15)*

²⁷ Gōtn se jeegen k'danđe *Sadusege se, kandum bini, baado ɔŋ Isa. Ɔo naade se ɔo kɛn naaj ɔo jeegen ooyga kooy se, ade kɔŋ dur daan yoge tu ey sum. Taa naan se ɔo, naade tɔnd mεtn Isa ɔo: ²⁸ «Debm dooy jeege, *Musa raanjeno maakŋ Kitap ki ɔo: kɛn deba ɔk mɛnda jaay ooy ɔŋ te goon ey se, bεeki num, gɛnaan se 'kɔkŋ mɛndina taa koojŋ mɛtjili gɛnaan kɛn ooy se. ²⁹ 'Booyo, gɛnaage cili, konđe kalan. Debm deet deet se ɔk mɛnda, nabo ooy ooj te goon eyo. ³⁰ Debm k-dige se kic baado ɔk mɛnd se. ³¹ Ɔo debm gɛn k-mɔtɔge tu se kic ɔo baado ɔk mɛnd se, bini ɔl naaden cili se tɔkŋ naamga mɛnd se paac. Nabo maakde ki se, deb kalan tap ɔo ooj te goon eyo. ³² Ɔo kaam mɔɔtn se, mɛnda se kic baado ooyo. ³³ Bin se, bii kɛn jaay jeegen ooyga kooy ade dur daan yoge tu se, mɛnd se tap ɔo 'tɛdn mɛnd nanja? Taa naaden cili se ɛ, tɔk naaminga paac.»

³⁴ Gan Isa tɛrlɛn ɔo: «'Booyki: jee do naan ki ara se, gaabge ute mɛndge se lee tɔkŋ naapa. ³⁵ Num ɔii kɛn Raa dur jeegen ooyga kooy daan yoge tu se jee kɛn naan bεer tɔɔdɛnga tɔɔdn kɛn ɔaa tiŋg maakŋ duni kɛn kuuy se, naade se 'kɔŋ tɔkŋ naap ey sum. ³⁶ Anum mɔɔtn naade 'kɔŋ kooy eyo, taa naade se 'tec aan gɔɔ *kɔdn Raage. Ɔo naade se 'tɛdga gaan Raage taa naade duroga daan yoge tu se. ³⁷ Ɔo mεtn taar jeegen utu 'dur daan yoge tu se, Musa mala, taadŋga taad do dɔkiŋa, kaad kɛn naan aako poodo ɔk kɔk maakŋ ji kaag ki. Naan kɛn se ɔo, Musa dan Meljege Raa ɔo Raa gɛn *Abraam, Raa gɛn Isaka ɔo Raa gɛn *Yakub. ³⁸ Raa se, naan Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naan se, Raa jee zεεε; gōtn naan ki se, jeege paac utu iŋg zεεε.» ³⁹ Gōtn ese, jee jeel taadn tɔkŋ mεtn Ko Taar Raage kandum, deekiŋ ɔo: «Debm dooy jeege, taari se, naai taadŋga jig aak eyo.» ⁴⁰ Taa naan se, gɛn tɔnd mεtin do taarge tun kuuy se, mɔɔtn nam tɔnd te mεtin ey sum.

**Daud ute *al-Masi
(Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)*

⁴¹ Tɛr Isa tɔnd mεtde ɔo: «'Tɛd ɔo di jaay naase 'taadki ɔoki al-Masi, naan Goon Daud se? ⁴² Taa Daud mala, taad maakŋ Kitapm Kaa Keem Raa ki deek ɔo:

Meljege Raa taado Melum ki ɔo:

'Baado iŋg do ji daamum ki,

⁴³ *bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'king dode ki.†*

⁴⁴ «Kɛn Daud jaay ɔo danŋ Melum se, anum tɛd ɔo di jaay Melin 'tɛdn goon Daud se?»

*Ɔndki kɔnd te jee jeel taadn tɔkŋ mεtn Ko Taar Raage
(Mt 23.1-33; Mk 12.38-40)*

⁴⁵ Kaad kɛn jee dɛnge paac iŋg booy booy taariŋ se, Isa deek jeege tun mεtin ki ɔo: ⁴⁶ «Ɔɔdki dose ro jee jeel taadn tɔkŋ mεtn Ko Taar Raage se, taa naade se je lee te kal magaldege gɛn magal rode, ɔo kɛn ɔaaga bɔɔr ki se, naade je jeege aden tɛdn tɔɔsɛ naade ki. Ɔo kɛn naade jaay aanga maakŋ *ɔee kɛn Yaudge lee tusn maak ki se, naade je king gōtn naan ki ɔo kɛn aanga gōtn kɔs ki se, naade je gōtn naan ki kici. ⁴⁷ Naade se ɔo jee kɛn ɔs nan ji mɛnd-daayge ɔo kɛn naade jaay ɔaaga keem Raa num, naade uulu uulu taa jeege ade kaaka. Num gan naade se, Raa utu ade dabar kusiŋ aak eyo.»

21

*Mɛnd-daaye εd *serke Raa ki
(Mk 12.41-44)*

¹ Gōtn se, daan bɔɔr *Bee Raa ki se, Isa uun kaamiŋ aak jee maalgen ɔmb kɔmb serke Raa ki maakŋ tukul kaag ki se. ² Maakde ki se, naan aak mɛnd-daay kalan kic kɛn ɔɔd kɔɔd yεεbiŋa baado ɔmb tammage sεem sεem dio. ³ Ɔo Isa deekɛn ɔo: «'Booyki bεε, m'asen taada: mɛnd-daay kɛn daay nan takŋ ese se, ɔmbga dɛn cir jee ɔaa se paac. ⁴ Taa jeegen

† 20:43 Aak KKR 110.1.

se paac se εd do nak dende ki, gan mend-daay se nakn naan okn ken an ting se bo, naan baado ombin paac.»

Isa taad do *Bee Raa se, jeege utu an tado
(Mt 24.1-5; Mk 13.1-37)

⁵ Gotn se jee metinge taad do: «*Bee Raa se, ute kogen j'iininga ute nakgen jeege baano *serke Raa ki jaay k'tamarin ted aak bee bee se.» Gan Isa deekden do: ⁶ «Bii kalan se, bee ken aakin ki daar aak bee bee se, jeege utu an ru nan tak. Kongen rees aak bee bee se, utu wookn kalan kalan do ko tap bo 'kon toodn do naapin ko ki eyo.»

Biigen kaam moadn se goto utu 'tuju

⁷ Gotn se, jee metin ki se tond metina do: «Debm dooyje, 'taadjen tu, nakgen se 'kaan nun ki? Do naan se 'tedn do di jaay bo naaje j'an kaakn jeel ro ki se?» ⁸ Isa taadden do: «Ondki kondo! Onte 'konki jeege asen kaan dala. Taa jeege dena utu ade baa ute roma do utu asen taadn do: «Maam bo *al-Masi» do: «Bere, kaadn dunia aan nan se, oppga gooro.» Jee bin se, onte 'tookki taarde.

⁹ «Ken 'booykiga jeege jaay baaga koonn maan booro, do jeege baagga tedn pitini te naapa num, onte 'beerki. Taa nakgen se jaay utu 'kaana nabo, duni se 'kon nan ey borto.»

¹⁰ Ter Isa taadden do: «Naase utu aki kaakn jee taa naan kaam kalan utu kiin booro ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar kaam kalan utu kiin booro te taa naan gaar ken kuuy. ¹¹ Maakn naange tun metin naana utu 'te makono do gotgen metinge se bo utu 'talo do koongen det det se utu 'kaan do jeege tu. Maakn raa ki se, naase utu aki kaakn nakn-kooongen magal magal ken utu 'teecn nirl jeege.

¹² «Kon jaay nakgen se 'kaan se, naase j'utu j'asen tako, j'asen dabara do j'utu j'asen kon booro maakn *bee ken Yaudgen lee tusn maak ki se do j'utu j'asen tal dangay ki. Do taa maam se, j'utu j'asen baa naan gaaringe tu ute naan magal taa naange tu. ¹³ Ken nakgen se jaay 'kaan dose ki se, naase amki tedn saadumge. ¹⁴ Ken 'baaki baa se ondin ki dose ki jiga do onte 'saapki do taar ken naase anki nakn dose, ¹⁵ num maam mala bo m'utu m'asen kedn jeel-taara ute taargen naase aki baa taada; ken naase jaay 'baagkiga taada se, jee taamooysege se paac 'kon naajn do taarse ki eyo do 'kon doobm ken asen 'kon terl taar eyo. ¹⁶ Do ter ken sege ute bubsege, genaasege, taassegen gooro ute medsege se, utu asen takn tal ji jee wooysege tu do maakse ki se, jee metinge j'utu j'aden talo.

¹⁷ «Taa maam se, jeege paac utu asen koonn kundu. ¹⁸ Nabo beekn dose kic bo, kalan 'kon kut eyo. ¹⁹ Okki maakse tongo. Aayki kaamse do naase aki kon *kaajn gen daayum.»

Jeruzalem utu 'terec

²⁰ Ter Isa taadden daala do: «Ken naase jaay aakkiga asgarge baado ol gurugga Jeruzalem num, 'jeelki kese kaadn terecin, bere aanga. ²¹ Bin se, jee ken ing taa naan Jude ki se k'jaan k'look maakn koge tu do jeegen ing maakn geger ken Jeruzalem ki se, k'jaan k'teecn naatn do jeegen naatn le, j'onte terlo beene. ²² Taa bii ken se bo, *Raa utu 'kon booro do jeege tu aan go do ken Kitapm Raa taadno. ²³ Bii ken se, mendgen mendkaamge ute ko gaangen gendege aay kaay si se, aden tedn onn aak eyo. Taa Raa se, maakn taarin do jeege tun taa naan ken gotn ese do naade se, utu 'koonn yeebde dena. ²⁴ Jee Jeruzalem ki se, j'utu j'aden tal ute gord-jerle do j'aden dirin bulu do j'aden wookn maakn naange tu paac. Do Jeruzalem se, j'utu j'an koso, do jeegen Yaudge ey se utu king dode ki bini kaadde utu 'kaas jaayo.»

*Goon Deba utu ade terle

²⁵ Ter Isa taadden daala do: «Naan ken se, daan kaad ki, laap ki do maakn k-dijge tu se utu aki kaakn nakn-kooonge. Do kuulu utu 'kol do baar ki do 'tedn maane 'tond te naapa 'keem makon pum pum do 'tedn jeegen do naan ki paac se, beere aden koko do nirlde utu 'teece. ²⁶ Jeege jaay 'kaakn nakgen onn utu baado do naan ki se, jee metinge se beere sum

60 utu aden tǎǎǎ, taa nakgen ǎk tǎǎǎ maakŋ raa ki paac se, utu 'tea. ²⁷ Gǎtn se, jeege 'kaakŋ Goon Deba utu ade bǎǎy maakŋ gapara ki ade ǎaa ute tǎǎǎ Raa, ken 'tedŋ gǎtǎ wǎǎr kelŋ. ²⁸ Ken nakgen se jaay baagga kaan num, 'daapki rose ǎǎ uunki dose raan, taa Raa se ǎǎpga gǎǎǎ asen kǎǎǎn dose.»

Kaal naagŋ taara ute ko ba

²⁹ Ter Isa aaldŋn naagŋ taara ǎǎ: «Aakki tu ko ba ute kaaggen kuuy paac se. ³⁰ Ken naade jaay baagga dǎǎb kamba num, naase 'jeelki ǎǎki met-kijiri aanga ǎǎ ǎara ǎǎpga gǎǎǎ. ³¹ Bin num, naase kic 60 aakkiga nakgen se jaay baagga kaan se, 'jeelki *maakŋ Gaar Raa se ǎǎpga gǎǎǎ. ³² 'Booyki bǎǎ m'asen taada: jee duni ken ǎǎrse se 'kooy nan ey sum 60, nakgen se paac utu 'kaana. ³³ Maakŋ raa ute do naaŋa se utu 'deele, num taarumge se, 'kǎŋ deel eyo.»

Ingki do metekse ki

³⁴ Isa taaddŋn daala ǎǎ: «ǎndki kǎndǎ. ǎnte 'derlki rose gen kaay koono, ro kǎs magal ki ǎǎ ǎnte kuunki nirlse do nakge tun *duni ki; ey num ǎii ken *Goon Deba ade ǎaa se, asen kǎkŋ do jise ki, ³⁵ aan gǎǎ gakala lee tǎnd daage se. Jeege paac do naaŋ ki se kic 60 nakŋ se utu aden kaan doǎe ki bini. ³⁶ Num naase ingki do metekse ki; eemki Raa daayum taa nakgen se ken aan dose kic 60 asen ted dŋm eyo. ǎǎ ǎii ken naane se, naase aki ǎaa ǎaar naan Goon Deb ki.»

³⁷ Bii-raa Isa lee dooy jeege daan bǎǎr *Bee Raa ki ǎǎ ken aanga nǎǎr num, naaŋ teec ǎaa lee tood do *kǎsn ǎlib ki. ³⁸ Ken gǎtǎ iipga num, jeege paac ǎaadǎ lee ǎŋiŋ daan bǎǎr Bee Raa ki gen booy taariŋa.

22

Magalge end tel kutn Isa (Mt 26.1-16; Mk 14.1-16)

¹ Bii laa mappan ǎk ǎrǎm eyo ken k'daŋiŋ *laa Paak jaay ǎǎp gǎǎr se, ² gǎtn se, *magal jee tedŋ serke Raage tu ute jee jeel taadŋ tǎǎkŋ metŋ Ko Taar Raage je dǎobm an goon kǎkŋ Isa taa aŋ ǎaa tǎǎǎ, naǎo naade ǎeer ǎeer jeege tu.

³ Gǎtn se *Bubm sitange ǎaadǎ end maakŋ Judas, ken k'daŋiŋ Iskariot se ǎǎ naaŋ kic metŋ jee Isagen ken sik-kaar-dio. ⁴ Naaŋ ǎaa taad ute magal jee tedŋ serke Raage tu ute magal jee ken lee bǎǎb *Bee Raa se, taa 'kǎŋ raay ken naaŋ an kǎkŋ Isa adesin kǎǎǎ. ⁵ Ken naade booy taar se, maakǎe raapo ǎǎ naade taadiŋga taad ǎǎ utu aŋ kǎǎǎ gurs. ⁶ Naaŋ ken se, Judas tooko ǎǎ baag toom Isa taa ken naaŋ jaay aak jeege gǎtǎ num, naaŋ adesin taada ǎǎ naade aŋ kǎkǎ.

*Isa ted *laa Paak ute jee metiŋ ki (Mt 26.17-29; Mk 14.12-25; 1Kǎr 11.23-29)*

⁷ Bii gen laa mappan ǎk ǎrǎm ey jaay aan se, ǎii ken se 60 bǎǎki num, k'tǎjŋ gaan baatge gen laa Paak gen Yaudge. ⁸ Taa naaŋ se 60, Isa ǎl Pier ute Jan deekǎen ǎǎ: «'Baa 'tedjeki kǎsǎ gen laa Paak taa j'aki ǎaa kǎsǎ.» ⁹ Naade tǎnd metiŋ ǎǎ: «Naai 'je j'aisin tedŋ kaam gay?» ¹⁰ Isa terldŋn ǎǎ: «'Booyki: ken 'ǎaaki ǎaa maakŋ gegŋr ki se, naase aki dǎǎǎn ute gaaba uuno kǎǎyǎ dooc te maane se. ǎkki metiŋa ǎǎ 'ǎaaki maakŋ ǎee ken naaŋ an kǎnd maak ki se. ¹¹ Ken aankiga num, 'taadki mel ǎee ki se ǎǎki: «Debm dooy jeege ǎljeno ǎǎ k'tǎnd meti ǎǎ ǎee gay jaay 60 naaŋ an kǎsn kǎsn laa Paak te jee metiŋ ki se?» ¹² Num naaŋ asen taadŋ ǎee magala ken j'iiniŋ do ǎee ki raan, ǎǎ maakŋ ǎee se, nakiŋge paac aas kart. Gǎtn ese 60 ajeki tedŋ kǎsn gen laa Paak.» ¹³ Ken naade ǎaa aan se, ǎŋ nakge se paac aan gǎǎ ken Isa taaddeno. Gǎtn se 60 naade ted kǎsn gen laa Paak.

Kǎsn gen Meljege

14 Ken kaadn kəsə jaay aan se, Isa baado ing kaadn tabil ki ute jee kaan naabinge. 15 Gətn se Isa deekden ə: «Maam m'je ute maakum paac m'kəsn *laa Paak ute naase jaay 60 m'dabara. 16 'Booyki m'asen taada: maam məətn tap 60 Laa Paak se, m'kəŋ kəs ey sum, bini nakŋ ken Laa Paak je taada se utu 'kaan doobiŋ ki *maakŋ Gaar Raa ki.»

17 Gətn se naan uun *kəəpm ken ək tətn koojŋ biŋ se jiŋ ki, təəm *Raa ə deekden ə: «Əkki ə 'nig aayiŋki ute naapa. 18 'Booyki m'asen taada: tətn koojŋ biŋ ese se, məətn m'an kəŋ kaaye dəəl ute naase ey sum, bini maakŋ Gaar Raa ade 6aa.»

19 Tər naan uun mappa jiŋ ki, təəm Raa ə dup eddesiŋa ə deekden ə: «Kese 60 roma ken m'ediŋ *serke taa naase. Nakŋ se 'lee 'tediŋki bini ə 'saapki dom ki.» 20 Ken naade əs aas se, naan uun kəəpm ək tətn koojŋ biŋ se ə tediŋ bin kici, taadden ə: «Tətn koojŋ biŋ ken maakŋ kəəpm ese se kese je taadn ə: *Raa dəəkgə kiji ute naase ə kese 60 moosum ken əy taa naase.»

21 Ken naade ing əs kəs se, Isa deekden ə: «Aakki, debm am kut se əlga jiŋ maakŋ baay ki ute maam tɛɛ. 22 *Goon Deba se, utu 'kooy aan gəə ken Raa taadni, num gaŋ əŋ deb ken an kut se!» 23 Ken naade jaay booy taar se, naade baag taadn ute naapa ə maakde ki se, naŋa 60 'kəŋ tɛdn nakŋ se.

Jee mɛtn Isa ki naar magala

(Jn 13.2-17; Mt 18.1-4; Mk 10.35-45)

24 Gətn se, jee mɛtn Isa ki baag tɛdn dɛkɛŋɛ ə naaj ute naapa ə maakde ki se, naŋa 60 'tɛdn magala. 25 Gaŋ Isa deekden ə: «'Jeelki, gaariŋgen do naan ki se ing do jeege tu tɛd jeege kusiŋa, ə magalgen tiŋg do jeege tu se, je jeege aden dan jee bɛɛ. 26 Num naase se, əŋte 'tɛdki bini. Anum maakse ki se, debm je 'tɛdn magal se, əŋ 'tɛd rəŋ aan goon cəkə ə debm je tɛdn naana se, əŋ 'tɛdn debm kaan naabse. 27 Debm magal 60 ken gay: debm ken ing əs kəs ləbu debm ken kəsə ooyga num lee baado təndiŋ jeege tu se ne? Debm əs kəs se 60 debm magal ey la? Anum maam m'ing maakse ki se aan gəə m'debm tɛdn naabse. 28 Ken maam maakŋ dubar ki se, naase 60, jee daayum ingkiro ute maama. 29 Aan gəə Bubum ənum gaara maam ki se, maam kic m'ənsen gaara naase ki, 30 taa naase aki 6aa kəsə ə aki kaaye ute maama maakŋ gaarum ki. Ə naase utu aki kiŋg do kaag doge tu gɛn kəjŋ bəəə do taa 6ee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se.»

Isa ə Pier utu an baatiŋa

31 Gətn se Isa deek Simon ki ə: «Simon, Simon, 'booyo! *Bubm sitange se təndga mɛta ə je ai ləyə aan gəə teen k'ləyiŋ maakŋ gert ki se. 32 Gaŋ maam m'təndga mɛtn Raa taa naai, taa kaal maaki ken naai aal dom ki se, 'tɛdn cɛr eyo. Ə ken naai jaay tərloga gətum ki num, gɛnaaige se, edden kaay kaama taa 'tɛdn jee təəgə naan maam ki.» 33 Gaŋ Pier tərliŋ ə: «Mɛluma, maam m'tookŋ m'6aa dangay ki ute naai ə m'kooy ute naai.» 34 Tər Isa tərliŋ ə: «'Booyo, Pier, m'ai taada: jaaki se, kər kərəŋjə 'kəy ey sum 60, naai 'naajŋ dəəl mətə ə 'deekŋ ə 'jeelum eyo.»

'Daapki rose

35 Gətn se, Isa deekden daala ə: «Kaad ken m'əlseno naaba jaay m'taadsen m'ə əŋte 'kuunki gursi, 6əəə ə saa se, dim baatsege la?» Naade tərliŋ ə: «Dim baatje te eyo.» 36 Tər naan deekden daala ə: «Bərse se, debm ək gurs lɛ, uunu ə debm ək 6əəə kic lɛ, uunu; ə debm ək gərɔf-jɛrlɛ ey lɛ dugŋ naatn ute kal magaliŋa ə ŋ'dugŋ gərɔf-jɛrlɛ. 37 Taa naan se, maam m'deekseni: taar ken Kitap taad rom ki se, utu 'kaan doobiŋ ki ken ə: *naan se se j'aalga muŋ maakŋ jee tujge tu.**

«Taar se 60 bərse aanga doobiŋ ki.»

38 Gaŋ jee mɛtiŋ ki tərliŋ ə: «Mɛlje, naaje j'ək gərɔf-jɛrlɛ di ara.» Naan tərlden ə: «Kese bɛɛga sum, taarse se əŋiŋki.»

* 22:37 Aak Eza 53.12.

*Isa tønd metn Raa do *kəsn əlib ki
(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Jn 18.1-2)*

³⁹ Gətn se Isa teec ɓaa ook do kəs əlib ki, gətn kən naan lee ɓaan ro ki. Ɔo jee metin ki se, ɓaa ute naana. ⁴⁰ Kən naade aan gətn ese se, naan deekden ɔ: «'Tøndki metn Raa taa naase aki koocn maakn nakn naam ki eyo.» ⁴¹ Ter Isa iik tək cees ki daande ute jee metin ki se kaam kund koa; gətn se naan erg naan ki ɔo baag tønd metn Raa, ⁴² deek ɔ: «Bua, kən naai 'je num, *kəɔpm dubar utu 'kaan dom ki se, naai iikin naatn dəkə rom ki. Num gan 'ted aan gəo kən naai maaki jen ro ki, aan gəo kən maam ɓo m'je se eyo.» ⁴³ Gətn ese *kədn Raa ɓəoyo maakn raa ki ɓaado edin gaab təgə. ⁴⁴ Kən Isa jaay maakin tuj kasak kasak se, naan tønd metn Raa bini gətəngin teec ron ki jaay tad naan ki se tec aan gəo mooso. ⁴⁵ Kən naan tønd metn Raa jaay aas se, iin ɓaado ɔn jee metin ki ɔo ute maak-tujde se ɔlden naade tood bia. ⁴⁶ Naan deekden ɔ: «Gən di jaay 'toodki bi se? Iinki raan ɔo 'tøndki metn Raa, taa aki koocn maakn nakn naam ki eyo.»

*Jeege ək Isa
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-12)*

⁴⁷ Kən Isa utu taad taad ɓərt sum ɓo, jee denge teeco ɔo debm təddeno se ron Judas. Naan se metn jee Isagen sik-kaar-di se. Naan ɓaado cee Isa ki, baam əkina ɔo aay ciilin. ⁴⁸ Ɔo Isa terlin ɔ: «Judas, ute baam kək kən naai 'baam əkuma ɔo aay ciilum se ɓo, naai an kutn *Goon Deba ne?» ⁴⁹ Jee kən cee Isa ki jaay aak nakn kən utu 'ted se, naade deekin ɔ: «Məlje, jee ese j'aden təgə ute gərd-jerljege se la?» ⁵⁰ Maakde ki se, deb kalan ɔdo gərd-jerlina ɔo əg gaan te bi do ji daama gen debm tedn naabm *magal debm tedn serke Raa ki. ⁵¹ Num gan Isa taadden ɔ: «Ɔnki! Ɔnte 'tedki bini.» Ɔo Isa ɔl jin ut bi gaabm se ɔo gaabm se ɔn lapia. ⁵² Gətn se Isa taad jeege tun ɓaano kəkə ɔo jee se, magal jee tedn serke Raage tu, magal jee kən lee ɓəɔb *Bee Raa ute magal taa Bee Yaudge ɔo deekden ɔ: «Naase 'teeckiro ute gərd-jerlsege ɔo sirdsege se, aan gəo 'ɓaakiro kəkə debm ɓoogo. ⁵³ Ey num ɓii-raa, maam m'tingə ute naase daan ɓəɔr Bee Raa ki ɔo nam tap ɓo ɔn ɔl te jin rom ki eyo. Naɓo ɓorse se, kaadn naasen əkki təgə maakn gət kən ɔod se ɓo, aanga.»

*Pier naaj ɔo naan jeel Isa eyo
(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Jn 18.12-27)*

⁵⁴ Kən naade jaay ək Isa se, naade ɓaansino maakn ɓee *magal debm tedn serke Raa ki. Naan kən se, Pier lee təl goosde kaam məɔtn dəkə. ⁵⁵ Kən naade jaay aan se, ɔn gətn se k'tuuyga tuuy poodo daan ɓəɔr ki ɔo jeege ing riib riibi ɔo Pier ɓaado ing riib ute naade kici. ⁵⁶ Mənd tedn naabm gətn ese jaay aakin naan ing riib riib poodo se, naan ɔndin kaama tak ɔo deek ɔ: «Gaabm se kic debm naana.» ⁵⁷ Gan Pier naaj ɔ: «Mənd ara, ɓere, gaabm se maam m'jeelin eyo.» ⁵⁸ Ter cəkə sum ɓo, deb kuuy aakin se, deekin ɔ: «Naai kic 'metn naade.» Ɔo Pier terlin ɔ: «A-a, maam metn naade eyo.» ⁵⁹ Cəkə sum se, deb kuuy ɓaado deekin daala ɔ: «Deer deer, gaabm ese debm naan kici, taa naan se kic kəɔ Galile.»

⁶⁰ Gan Pier terlin ɔ: «Taari se tap ɓo, naai 'je deekn ɔo dio?» Gan kər naan utu taad taad ɓərt se sum ɓo, kərənjo naar ɔod ɔyo. ⁶¹ Gətn se, Məljege terl aak Pier, ɔo kən kaamde jaay dɔod se, Pier naar saap do taar kən Məljege taadino, kən ɔ: «Jaaki, kər kərənjo təy ey sum ɓo, naai am baatn dɔol mətə.» ⁶² Gətn se naan teeco ɔo baag keeme gab gab.

⁶³ Jee ing ɓəɔb Isa se, naade terecin metina ɔo təndina. ⁶⁴ Naade teelin kaamina, təndina ɔo taadin ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen tu: debm kən təndi se tap ɓo nana?» ⁶⁵ Gətn ese, naade naajin rap rap.

Isa j'ək k'ɓaan naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge

⁶⁶ Tanərin nərin se, magal taa ɓee Yaudge, *magal jee tedn serke Raage tu ute jee jeel taadn tək n metn Ko Taar Raage, naade se ɓo jee kən lee aak metn taarge, naade tusu paac ɔo ɔl j'ək k'ɓaano te Isa naande ki. ⁶⁷ Aan gətn se, naade tønd metina ɔ: «Kən naai ɓo *al-Masi lə, 'deekjeni.» Isa terlden ɔ: «Maam m'taadsenga kic lə, naase aki 'tookki eyo.»

68 Ɔo ken m'tond metse kic le, naase amki 'kəŋ tərɪ eyo. 69 Num naan ki se, *Goon Deba se utu 'baa king do ji daam Raa Sidburku ki.» 70 Naade paac tərɪɪŋ ɔɔ: «Do taari ki se, naai je deekŋ ɔɔ naai bo 'Goon Raa daamo?» Isa tərɪɪɪn ɔɔ: «Kese naase malinge bo 'taadki ɔɔki maam Goon Raa.» 71 Gətn se naade deek ɔɔ: «Naase nakage k'jeki saadn nam kuuy se, gen di daala! Naajege le, k'booyinkiga te bijege, naan mala bo taadjeki ute taariŋa.»

23

Isa j'ɔk k'baansin naan Pilat ki (Mt 27.2,11-14; Mk 15.2-5; Jn 18.28-37)

1 Jee se iino paac taa naap ki, ɔko Isa ɔɔ baansin naan magal *Romege tu k'danin Pilat. 2 Gətn se, naade baagin tɔɔl taara don ki ɔɔ: «Naaje k'j'ɔŋo gaabm se tɛd tɛd pitini maakŋ naanje ki. Naan gaas jeege ɔɔ j'ɔŋte kəŋ miiri Gaar magal ing Rəm ki ken k'danin Sezar se ɔɔ deek jeege tu ɔɔ naan bo *al-Masi, naan bo gaarge.» 3 Gətn se Pilat tond metin ɔɔ: «Naai bo Gaar Yaudge la?» Isa tərɪɪn ɔɔ: «Aan gɔɔ ken naai 'deekin se.» 4 Ɔo Pilat tərɪ aak *magal jee tɛdn sərke Raage tu ute jee denge se ɔɔ deekden ɔɔ: «Gaabm se, maam m'ɔŋin tuj te dim ken aas kutin eyo.» 5 Gan naade dɔɔk taar ɔŋ eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Gaabm se ɔɔs metn jeege ute dooy ken naan lee dooy jeege se. Naan baago dooy jeege taa naan Galile ki ute taa naan Jude ki ɔɔ bini borse aanga gətjege tu Jeruzalem ki ara kici.»

*Isa naan Gaar *Erɔd ki*

6 Ken Pilat jaay booy taarde se, tond meta ɔɔ: «Gaabm se tap bo, 'tɛdn kɔd Galile la?» 7 Ken k'taadin j'ɔɔ Isa se metn jee Gaar Erɔdge se, gətn se naan ɔlin gətn Erɔd ki, taa bii ken se, Erɔd kic utu Jeruzalem ki.

8 Ken Erɔd jaay aak Isa se, maakin raap aak eyo, taa do dakin tap bo, naan je an kaaka taa naan se, booyga booy jeege lee ɔɔs kɔɔs maanina. Ɔo naan je an tɛdn nakŋ-kɔɔbm gam naanin ki ɔɔ naan 'kaaka. 9 Naan tond metin dɔɔl cək cək, naɔo Isa tərɪɪn taar dim eyo. 10 Kaad ken se, *magal jee tɛdn sərke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage se tɔlin taargen deer deer don ki. 11 Ɔo Erɔd ute asgaringe se tɛdin ren ren ɔɔ tɛɛcin metin ki. Tɛr naade uusin kal ute ronə omb birin birin, jaay bo naade ɔlin gətn Pilat ki. 12 Ey num, do dakin Erɔd te Pilat se taarde ba a eyo; num gan bii ken se sum bo, naade tɛdn metn naapge.

Isa k'j'utinga (Mt 27.15-30; Mk 15.6-19; Jn 18.38-19.16)

13 Gətn ese Pilat dan tus *magal jee tɛdn sərke Raage tu, magalgen gətn ese ɔɔ ute jee denge paac, 14 ɔɔ naan deekden ɔɔ: «Naase ɔk 'baamkiro te gaabm ese se ɔɔki naan ɔɔs kɔɔs metn jeege ɔɔ naanse ki se sum bo, maam tond metina do taarge tun naase 'tɔlin ki don ki paac se, naɔo maam m'ɔŋin naan tuj te dim ken aas kutin eyo. 15 *Erɔd kic bo ɔŋ te taar ken aas tɔlin eyo jaay ɔlumsino gətn ara se. Ɔo gaabm se ne dim naan tuj jaay j'ansin tɔɔl ro ki se gətɔ. 16 Borse, maam m'an kɔnd ute mɛɛje ɔɔ m'an kəŋ 'baa.» 17 [Ken *laa Paak jaay aanga tak bo, maakŋ jeedege tun k'takde dangay ki se, Pilat lee tɔɔd tɔlde tɔl debm dangay kalan.]* 18 Gətn se naade dɔɔb ɔɔd ɔy taa naapki caa ɔɔ: «Gaabm se, 'tɔlin ɔɔ ɔɔd ɔljeno Barabasi!» 19 Ey num Barabas se, j'ɔkin dangay ki taa pitin ken naan tɛdo maakŋ gɛger ken Jeruzalem ki. Naan ken se naan tɔloga tɔɔl deba. 20 Tɛr Pilat tond metde daala, taa naan je doobm ken an kɔɔdn kɔl Isa. 21 Ken naade jaay booy taar se, tɛr dɔɔb ɔy caa ɔɔ: «Naan se, 'tup 'tɔlin ro kaag ki! 'Tup 'tɔlin ro kaag ki!»

22 Gətn se Pilat tond metde gen k-mətoge tu ɔɔ: «Gaabm se tap bo tujga di? Ey num maam m'ɔŋ te ne dim ken aas tɔlin eyo. Borse, maam m'an kɔnd te mɛɛje ɔɔ m'an kɔɔdn kɔlɔ.»

* 23:17 Taar se, maakŋ Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se gətɔ.

²³ Gañ naade tɔy makɔnɔ ɔn eyo ɔɔ taaf ɔɔ: «Gaabm se k'tup k'tɔolin ro kaag ki.» Ken naade tɔy se, tɛf dir dir ɓaa deel doa.

²⁴ Gɔtn se Pilat took gen tɛdn nakgen ken naade maakde jen ro ki se. ²⁵ Naan ɔl k'ɓaa k'j'ɔɔd j'ɔlden gaabm ken naade jen se; ey num naan ɓo debm pitin tɔɔɓo deba jaay j'ɔlin danɓay ki se. Gañ gen Isa se, naan eddesin kaam jide ɔɔ deekden ɔɔ: «'Tɛdinki aan gɔɔ ken naase maakse jen ro ki.»

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mt 27.31-56; Mk 15.20-41; Jn 19.16-37)

²⁶ Ken naade ɓaan ɓaa te Isa se, naade dɔɔd ute gaaba kalan k'danin Simon kɔd Siren. Naan iino naatn ɔɔ deel deel te doobm se. Naade ɔkin taa tɔɔgɔ gen kuun kaagn j'an ɓaa tupm Isa ro ki se ɔɔ naan uun kaagn se ɔɔ leen metn Isa ki. ²⁷ Ken Isa ɓaa ɓaa se, jeege dɛna ɔk metina. Maakde ki se metinge mendge ɔɔ mendgen se jaay aakin se, tɔnd tarkaaddege† tɔyɔ eemin nɔɔ. ²⁸ Isa tɛrl aakde ɔɔ deekden ɔɔ: «Mendgen Jeruzalem ki, ɔnte 'keemki taa maama. Num eemki ɓo taa naase malinge ɔɔ taa gensege. ²⁹ 'Booyki, kaadin utu 'kaan se k'deek j'ɔɔ: maak-raapo mendkartge tu, mendgen ooj nam te te eyo ɔɔ kengen sidege gaange aay nam te te eyo. ³⁰ Bii ken naane se, jeege 'taadn koge tu ɔɔ: «'Toocki doje ki» ɔɔ 'taadn kɔsge tu ɔɔ: «'Deebki doje ki.»‡ ³¹ Taa nakgen se jaay aan do ko kaag ken zɛɛɛ se, do ko kaag ken tuutu se, tap ɓo 'tɛdn ɔɔ dio?»

³² Gɔtn se k'tɔk k'ɓaano ute jeege dio ɔɔ jee se, jee ken tujga tuj dim, taa j'aden ɓaa tɔɔl ute Isa.

³³ Ken naade jaay aan gɔtn k'danin: kaadn do deba se, naade tup Isa ro kaag ki ɔɔ jee ken tujga tuj dim se kic k'tupde ro kaagge tu. Deb kalan k'j'uun k'darin do ji daamin ki ɔɔ deb kalan k'j'uun k'darin do ji jeelin ki. ³⁴ Ken Isa jaay k'tup k'darin ro kaag ki se, deek ɔɔ: «Bua, 'tɔɔlde *kusiɔde, taa nakn naade tɛf se, naade jeel eyo.»

Gen nigɓ kal Isa se, naade tɛdin salatia ɔɔ debm ken oocinga ɓo uunu uunu.

³⁵ Gɔtn se jee denge daar aakina; ɔɔ jee magalge se, ɔyɔn koogo metin ki ɔɔ deek ɔɔ: «Jee kuuy se, naan aajdenoga; ken naan ɓo *al-Masi ken *Raa beɛr ɔɔdin deer num, ɓorse n'aaj ron mala.» ³⁶ Asgarge kic ɓo tɛɛcin metin ki; naade ɓaado cɛɛn ki ɔɔ edin tɔtn koojn bin ken mooy se, ³⁷ ɔɔ deekin ɔɔ: «Ken naai jaay 'Gaar Yaudge num, aaj roi mala!» ³⁸ Ken naade jaay utu tupin tup ro kaag ki se ɓo, naade raan ɔlin kaam don ki ɔɔ: Kɛse ɓo Gaar Yaudge.

³⁹ Maakn jeege tun di ken tujga tuj dim jaay k'tup k'tɔalde ro kaagge tu ute naan se, deb kalan naajin ɔɔ: «Naai ɓo al-Masi ey la? Ken bin num, naai mala aaj roi ɔɔ aajje naaje kici.» ⁴⁰ Gañ deb kalan uunin kaamin deekin ɔɔ: «Naai se, 'beer Raa ki eyo. Ey num, naai 'maakn dubar ki aan gɔɔ naan kici. ⁴¹ Gen naaje se, ken k'dabarje kic doobina. Taa naaje se k'tujga tuju. Num gañ naan se, tuj te dim eyo.» ⁴² Gɔtn se naan deek Isa ki ɔɔ: «Isa, ɓiin naai ade ɓaa maakn gaari ki se, 'saap dom ki.» ⁴³ Isa tɛrlin ɔɔ: «'Booy beɛ m'ai taada: jaaki sum ɓo, naai 'ɓaa te maam gɔtn Raa ki.»

Kooy Isa

⁴⁴ Ken kaada jaay ɓaa kaasn katar tir se, do naana te magalin se gɔto ɓaa ilim dib bini aan katar do tɛger ki. ⁴⁵ Kaada paac, j'ɔn j'aakin eyo. Naan ken se, kal deer magal ken k'gaan maakn *Bee Raa se, nɛɛpo raan daan ki bini aan naan ki tak. ⁴⁶ Gɔtn ese, Isa ɔɔd ɔy makɔnɔ ɔɔ: «Bua, kom se, m'ɔnisiɓ kaam ji.» Ken naan taad taarin aas se, ɔn kon teece.

⁴⁷ Ken bubm asgarge jaay aak nakn deel se, naan *nook Raa ɔɔ deek ɔɔ: «Deer deer, gaabm se, naan debm daan ki!» ⁴⁸ ɔɔ jeege ken ɓaado aak nakn deel se, ken naade jaay uun tɛrl ɓaa ɓaa se, maakde tuj se tɔnd tarkaaddege. ⁴⁹ Num jee deelga deel ute naana

† 23:27 Tɔnd tarkaad gɔtn naade ki se je deekin ɔɔ: keem nɔɔ. ‡ 23:30 Aak Oz 10.8.

ᵋᵋ mēndgen baago kəkŋ mētiŋ taa naaŋ Galile ki se, naade se paac daar gətn dəkə jaay 60 aakiŋa.

Isa k'j'əlin maakŋ iib ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰ Gətn se, gaaba kalaŋ roŋ Yusup ᵋᵋ naaŋ se, maakŋ magalge tun kēn lee aak mētn taarge se. Naaŋ se debm bεε ᵋᵋ debm daan ki. ⁵¹ Gaabm se iino maakŋ gεgεr Yaudge tun k'daŋiŋ Arimate. ᵋᵋ nakŋ jeenge tεd paac se, naaŋ əl te taariŋ maak ki eyo. Taa naaŋ iŋg aak kaak kaam *maakŋ Gaar Raa kēn utu 'kaan se. ⁵² Gaabm se 6aa əŋ Pilat ᵋᵋ tənd mētiŋa taa aŋ kəŋ ro Isa se, naaŋ aŋ 6aa kəl maakŋ iib ki. ⁵³ Pilat əŋiŋsiŋa ᵋᵋ naaŋ 6aa bəoy ro Isa naatn ro kaag ki. Gətn se Yusup teeliŋ ute kal duubu ᵋᵋ 6aa əl aaliŋ maakŋ iib kēn j'əŋ ko sum 60 j'ud k'daapiŋa. ᵋᵋ iibm se, biŋ kalaŋ j'əŋ k'naam te nam maak ki eyo. ⁵⁴ Biŋ se, jeege daap daap rode taa tεgεr sum 60, *6ii sebit se baaga.

⁵⁵ Mēndgen baago daan Isa Galile ki se, 6aa te Yusup kalaŋ gen 6aa kaakŋ iibm kēn j'əŋ j'aal ro Isa maak ki se. ⁵⁶ ᵋᵋ kēn naade jaay ək tεrl been se, naade 6aa tεdə nakŋ oot nijimi ute itir gen 6aa kətn ro Isa ki. Biŋ sebit ki se, naade iŋg təol maakde taa *Ko Taar kēn Raa εdə Musa ki se gaasdeŋga gaasa ᵋᵋ j'əŋte tεdn dīm.

24

Isa duroga daan yoge tu

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Jn 20.1-10)

¹ Biŋ dumas ki, tanəəriŋ nəəriŋ sum 60, mēndgen se iin 6aa taa 6aad kēn j'əŋ j'aalo ro Isa maak ki se, ute nakŋ oot nijimi ᵋᵋ ute itir kēn naade tεdiŋo se. ² Kēn naade jaay aan se, əŋ ko kēn k'gaasn taa 6aada se, k'dircilinga naatn. ³ Num kēn naade jaay end maak ki se, əŋ te ro Məljege Isa eyo. ⁴ Naade aak nakŋ se, əkden taad eyo. Gətn ese sum 60, naade naar aak gaabge dio ute kaldege raap lak lak. ⁵ Kēn naade aak jeegen se, dərlo ᵋᵋ nirlde teece ᵋᵋ gətn se naade no dode naaŋ ki. ᵋᵋ gaabgen se taaddeŋ əᵋ: «Debm zεεε jaay 'jenki daan jeege tun ooyga kooy se tap 60, gen di? ⁶ Gətn ara se, naaŋ gətə! Gaŋ naaŋ se duroga daan yoge tu. Naase 'saapki tu do taar kēn naaŋ taadseno taa naaŋ Galile ki, ⁷ kēn naaŋ deekseno əᵋ: «*Goon Deba se j'utu j'aŋ kəkŋ kəl ji jee *kusiŋge tu. Naade utu aŋ tupm ro kaag ki ᵋᵋ biŋ k-mətəge tu se, naaŋ utu 'duru.»

⁸ Gətn ese se naade naar saap do taar kēn Isa taaddeŋo se. ⁹ Taa 6aadki se, naade ək tεrlo 6aado taad jee mētiŋ kēn sik-kaar-kalaŋ ute jee kuuy paacŋ iŋg te naade se. ¹⁰ Mēndgen 6aano ute labar se, naade Mari kēn iino Magdala ki ute Jaan, Mari ko Jak ute mēndgen mētiŋge kuuy kici; naade 6aado taadn nakŋ se *jee kaan naabm Isage tu. ¹¹ Kēn jee kaan naabm Isage jaay booy taar se, naade baate tooko, booydesiŋ aan gəᵋ taar jee dεrlge. ¹² Anum Pier se, iin aŋ 6aa taa 6aad ki. ᵋᵋ kēn naaŋ jaay aan se, no aak maakŋ 6aada, aak kalge kaliŋ ki sum ᵋᵋ num nakŋ kēn deel se, əkiŋ taad eyo. Gətn se naaŋ ək tεrl 6aa been ki.

Doob Emaus ki se, Isa teec naan jee mētiŋ kēn dio

(Mk 16.12-13)

¹³ Biŋ kēn se sum 60, jee mētn Isa kēn di se, iin 6aa 6aa maakŋ naaŋ kēn k'daŋiŋ Emaus. Emaus ute Jeruzalem se, daaniŋ dək cəkə. ¹⁴ Kēn naade 6aa 6aa se, uun maan nakgen kēn deelo Jeruzalem ki se. ¹⁵ Kēn naade jaay maan maan ute naapa se, gətn se Isa mala əŋ mētdε ᵋᵋ ək doob ute naade tεlε. ¹⁶ Naade aakiŋ ute kaamde, nabo dīm gaasde naade əŋ aak əkiŋ eyo.

¹⁷ Gətn se Isa tənd mētdε əᵋ: «Mētn taar di jaay '6aaki 6aa jaay 'lee 'naajki te naapa se?» Gətn se naade ək daar yip ᵋᵋ maakde tuju. ¹⁸ Maakde ki se, deb kalaŋ k'daŋiŋ Klεopas se tεrliŋ əᵋ: «Jee Jeruzalem ki paac booyga nakgen deel biŋ naane se. ᵋᵋ naai 'kali ki sum 60, 'booy te ey ne!» ¹⁹ Isa tənd mētdε əᵋ «Di 60 tεdε?» Naade tεrliŋ əᵋ: «Nakŋ jaay

aan do Isan iino Nazaret ki se. Naan se debm magal taad taar teeco taar Raa ki. Naan *Raa ki do naan jeege tu se, naan taad taara ute tōōgŋ Raa do ted nakgen deel doa. ²⁰ Gan *magal jee tedn serke Raajege tu, ute magaljege se ok olin ji jeege tu do ojin booro don ki taa j'lan baa tōōdo do naade baa tup tōōlin ro kaag ki. ²¹ Ey num, naaje k'j'ing k'j'ond doje j'oo, naan bo debm ken utu kōōdn do gaan *Israēlge. Num nakgen se jaay deel sum se, borse tedga bii mōto. ²² Deere, mēndgen kandum maakje ki se, baado taadjēn taar deel doa, taa naade, tanōōrin nōōrin se, iin ingo taa iib ki, ²³ do naade oŋ te ro Isa eyo. Naade ok terl baado taadjēn do naade aako *kōōdn Raage do kōōdn Raage se deekdeno do: «Isa num, utu te kaamina!» ²⁴ Jeejegen mētinge kic iin ingo taa iib ki do oŋo nakge se aan goō ken mēndge taadjeno se sum, nabo yon se, naade aakin te te eyo.»

²⁵ Gōtn se Isa deekden do: «Naase se dose biga do taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado se le, naase booy okki metin eyo do naase le 'took aalki maakse do ki yōkōd eyo! ²⁶ Bēeki se, *al-Masi 'dabar, jaay bo Raa an *nooko.» ²⁷ Do naan baagden tōōkŋ metn taargen ken Kitap taad ron ki do naan uun metin ute Kitapm *Musa bini aan do Kitapm jee taad taar teeco taar Raa ki paac.

²⁸ Ken naade jaay aan cee naan ken naade baa baa maak ki se, Isa baa aan goō aki gaan taaro. ²⁹ Num gan naade ok daar metin ki tak deekin do: «Dop te naaje, taa kaada baaga do gōto kic le, okga jin.» Do naan tooko end baa ing ute naade. ³⁰ Ken naade ing os kos do tabil ki se, Isa uun mappa jin ki, tōōm Raa, dupina do eddesina. ³¹ Gōtn se kaamde doo aaka do naade aak jeelina; nabo kaad ken se sum bo, naan iig naande ki.

³² Naade taad ute naapa do: «Ken k'baakiro baa doob ki jaay, naan taad tōōkŋeki metn taar maakŋ Kitap ki se, taarin se os maakjege aak eyo.»

³³ Naan ken se sum bo, naade naar iij-ok terl Jeruzalem ki; do naade baa oŋ jeejen sik-kaar-kalan se, tusga ute jee ken leedo ute naade kalan se. ³⁴ Ken naade jaay aan se, jee se doōdden ute taargen se do deekden do: «Deere, Meljege se, duroga daan yoge tu deer deer do teecoga naan Simon ki!» ³⁵ Do naade kic taadden nakŋ ken aanden doob ki do kaad ken Isa uun mappa, tōōm Raa jaay bo, naade aak jeelin ro ki se.

*Isa teec naan jeege tun metin ken sik-kaar-kalan
(Mk 16.14-18; Jn 20.19-29)*

³⁶ Ken naade utu taad taad sum bo, gōtn se naade aak Isa mala daar daar daande ki. Do naan deekden do: «Dŋ tōōsn Raa 'tedn te naase!» ³⁷ Num ken naade aakin se, nirlde teece do beere okde do naade saap do kaadn naane nirl nam. ³⁸ Gōtn se Isa deekden do: «Nirlse teec bin se gen di? Gen di jaay maakse naaj bin se? ³⁹ Aakki jimge ute jemge. Kese maam mala. Aakki do 'baado utu 'naamum ki ute jise. Nirl se, naan ok cenŋge ute daa ro aan goō gen maam se eyo.» ⁴⁰ Ken naan jaay taadden aas se, naan taadden jinge ute jenŋge. ⁴¹ Ken naade aakin se, maakde-raapo nabo, maakde ok naaja taa nakŋ se deel dode do okden taad eyo. Gōtn se Isa deekden do: «Gōtse ki ara se, okki nakŋ kos la?» ⁴² Do naade eep edin kenŋ ken naade naanŋga naan se. ⁴³ Naande ki se sum bo, naan uun doo.

⁴⁴ Ter Isa deekden do: «Kese bo taargen m'ing m'taadseno, kaad ken m'tingo te naase. Bēeki num, taargen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki, jee taad taar teeco taar Raa ki ute Kaa Keem Raa taado rom ki se, utu 'kaan doobin ki paac.» ⁴⁵ Gōtn se, naan doōdden bide gen booy kōkŋ metn taar maakŋ Kitap ki. ⁴⁶ Ter naan deekden daala do: «Taa naan se bo, Kitap taad do: *al-Masi se utu 'dabara do 'kooyo do daan bii k-mōtoge tu se, naan utu 'dur daan yoge tu. ⁴⁷ Anum j'ade kupm meta Jeruzalem ki do k'baa taadn metjil jeege tun do naan ki paac ute roma gen terl maakde do Raa ki taa Raa se aden tōōl *kusiŋdege. ⁴⁸ Do naase se bo amki 'tedn saadumge. ⁴⁹ Do maam m'utu m'aseno kōl nakŋ ken Bubum taad do utu aseno 'ked se. Bin num, naase se, ingki Jeruzalem ki ara bini aki kōŋ tōōgŋ ade kiin gōtn Raa ki se.»

*Raa uun baan ute Isa maakɲ raa ki
(Mk 16.19-20; NJKN 1.4-12)*

⁵⁰ Gɔtn se Isa baande naatn kaam aak Betani ɔ ken naade jaay aan gɔtn ese se, naan uun jin raan ɔ ɔddden booro. ⁵¹ Ken naan utu ɔddden kɔɔd booro sum bo, gɔtn se naan iik took ute naade cɔkɔ ɔ Raa uun baansin maakɲ raa ki.

⁵² Ken naade jaay ergo naanin ki ɔ tɔminɔ aas se, naade iij-ɔk tɛrl ba Jeruzalem ki ute maak-raapo dena. ⁵³ Ɔɔ bii-raa, naade lee tɔm Raa daan bɔɔr *Bee Raa ki.

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Jan

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Jan

Labar Jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Jan raanjin se, naan raanjin jeege tun ing taa naange tun kuuy kɛn maakn naan Yaudge tu eyo. Jan se raan tɔnd daap taaringe kaam kuuy tec aan gɔɔ taar jigan kɛn jee kuuy raanden se eyo ɔɔ maakn taaringe tun naan taad se kic ɔɔ tec kuuy. Ɔɔ ko taargen maak ki se kic ɔɔ kaam kuuy. Taargen kɛn naan aakin jiga cir paac se, taargen kɛn jeege jeel mɛtin eyo kɛn Isa taad ɔɔ ute nakgen kɛn naan tɛda. Labar Jigan ɣɛn Isa kɛn Jan raanjin se, denin taad ute Yaudge. Ɔɔ tap tap se naan taad ute magalgen jeel tɔkn mɛtn Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Naade se ɔɔ jee taamooy Isage. Ey num Isa, ute jee mɛtin ki se kic ɔɔ, Yaudge aan gɔɔ naade. Kɛn Jan jaay taad mɛtn taar ro Yaudge tu se, ute Yaudgen ute dɛnde sum eyo, num naan taad ute jeege paacn do naan ki kɛn baate tookn taarina. Maakn kitapm kɛn Jan raan se, taad te mɛtn taar koojn Isa eyo ute mɛtn kuun naabin naan jeege tu ey kici. Naɔo kɛn naan utu uun kuun mɛtn taarin se, naan taadga dɛna kɛn ɔɔ Isa se naan ɔɔ Taara ɔɔ Taara se baado uun ro deba ɔɔ ting daan jeege tu taa aden tɛdn gaan Raage.

Isa se naan ɔɔ debm kɛn k'danjin Taara se

¹ Do dɔkin kɛn *Raa utu aalo kaal do naana se, debm kɛn k'danjin Taara se, naan utu tap. Ɔɔ naan ting te Raa ɔɔ naan mala kic ɔɔ Raa. ² Anum do dɔkin kɛn Raa utu aalo kaal do naana se, debm k'danjin Taara se, naan ing te Raa telɛ. ³ Nakgen kɛn Raa aalde paac se, naan aalde te debm kɛn k'danjin Taara se ɔɔ ne dim kɛn Raa aalin jaay te naan ey se, gɔɔ. ⁴ Debm kɛn k'danjin Taara se, naan ɔɔ debm ɛd kaaja jeege tu. Ɔɔ kaajn naan ɛdden se ɔɔ, wɔarden gɔɔ. ⁵ Ɔɔ gɔtn wɔar se, wɔar maakn gɔtn kɛn ɔɔdo naɔo gɔtn ɔɔd se ɔɔ gaasin te eyo.

⁶ Bii kalan se Raa ɔlo debm kaan naabina ɔɔ naan se ron Jan*. ⁷ Naan baado ɣɛn tɛdn saada, taa taadn saadn gɔtn wɔar se jeege tu, kɛn bin se jeege paac jaay booy ɔkga taarin num, 'kuunu. ⁸ Jan se, naan ɔɔ gɔtn wɔar eyo, num naan se baado taadn saadn debm kɛn k'danjin gɔtn wɔar se ɔɔ jeege tu.

⁹ Debm k'danjin Taara se, naan se ɔɔ gɔtn wɔar mala mala, kɛn naan jaay baado do naan ki se, wɔar gɔɔ jeege tu paac. ¹⁰ Num debm k'danjin Taara se, naan baadoga do naan ki ɔɔ Raa aalo do naana se utu ro naana, naɔo jee do naan ki se, ɔɔ jeelin te eyo. ¹¹ Naan baado gɔtn taasinge tu, naɔo taasinge mala kic ɔɔ baate dɔdn kɔkina. ¹² Num gan jee mɛtingen took uunga taarina ɔɔ aalga maakde don ki se, naan ɔɔddenga doobo taa naade tɛdn gaan Raage. ¹³ Kɛn naade jaay tɛd gaan Raage se, naade se jikilinge ɔɔ toojde eyo ɔɔ kɛse ute maakje jikilinge eyo, num Raa mala ɔɔ tɛdden naade se tɛdga ɣɛninge.

¹⁴ Debm kɛn k'danjin Taara se, tɛdga debkilimi ɔɔ naan baado ing daanjege tu ɔɔ naaje se j'aakga *nookina; ɔɔ nookn naan se Bubin Raa ɔɔ ɛdino, naan ɔɔ Goonin kalan lak se. Ɔɔ naan se, debm bɛɛ aak eyo ɔɔ taad taar mɛt ki ɔɔ kɛn taad jeege tu jaay ɔlden naade jeel Raa mala mala se kic ɔɔ, naana.

¹⁵ Kɛn Jan jaay aakin se naan taad saadn naan se jeege tu ɔɔ: «Aakki! Kɛse ɔɔ gaabm maam taadseno taarina m'ɔɔ: «Debm utu baado mɛtum ki se, naan magal cirum maama ɔɔ naan se do dɔkin kɛn j'oojum te ey kic ɔɔ, naan utu tap.» ¹⁶ Taa naan se ɔɔ aan gɔɔ naan maakn jiga do jeege tu se, tɛdjekiga bɛɛ dɛn aak eyo. Ɔɔ bɛɛn se ɔɔorse kic ɔɔ, utu

* **1:6** Jan ara se k'taad ute Jan-Batist.

tedjeki ted ræk. ¹⁷ Do dækin se Raa ɔlo *Musa ɔo ɔaado taad *Ko Taarin jeege tu. Num ken ɔaado taad bæe Raa ute taar mæt ki se, Isa *al-Masi. ¹⁸ Nam nam ɔii kalan aak te Raa eyo. Num Goonin kalan lakn ting te Bubin tel se ɔo, taad jeege tu ɔlden naade jeel Raa se.

Jan-Batist taad saadina

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.15-18; Jn 5.33-36)

¹⁹ Gøtn se magal Yaudgen maakn geger ken Jeruzalem ki ɔlo *jee tedn serke Raage tu ute Lebige ɔaado tønd mæt n Jan ɔɔ: «Naai tap ɔo naŋa?» ²⁰ ɔo Jan se ɔyden te taar dim eyo, deekdensin naande ki tal ɔɔ: «Maam se, *m'al-Masi eyo.» ²¹ Ter naade tønd mæt n daala ɔɔ: «Bin se naai tap ɔo naŋa? Lɔ naai ɔo *Eli do dækin se la?» Naan terlden ɔɔ: «Maam se m'naan eyo.» Ter naade tønd mæt n kuuy daala ɔɔ: «Lɔ naai ɔo debm taad taar teeco taar Raa ki ken taado do dækin se la?» Naan terlden ɔɔ: «Gøtɔ.» ²² Gøtn se naade deekin ɔɔ: «'Taadjen tu naai tap ɔo naŋa? Taa naaje se, j'ɔljeno kol naaba gøti ki taa naaje k'ɔaa taadn jeege tun ɔljeno se. Naai mala tap ɔo taadjen tu, naai tap ɔo naŋa?» ²³ Jan-Batist terlden ute taar debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Ezayi ken taado do dækin ɔɔ:

Maam ɔo mind debm ken taad do kɔd-baar ki m'ɔɔ:

Doobm Mɛljege se 'tedinsin ki jiga toodn tal.†

²⁴ Gan jeege magal Yaudge ɔldeno gøtn Jan-Batist ki se jee mæt nge se, *Parizige. ²⁵ Gøtn se naade tønd mæt n ɔn eyo ɔɔ: «Ken naai ɔo al-Masi eyo, ɔɔ *Eli eyo, ɔɔ ter debm taad taar teeco taar Raa ki ken utu ade ɔaa se eyo, num naŋa taa di jaay ɔɔ *batiz jeege se?» ²⁶ Gan Jan-Batist terlden ɔɔ: «Maam se m'batiz jeege ute maane sum. Anum debm kalan utu maakse ki se, naase 'jeelin ki eyo. ²⁷ Naan ɔo debm ken utu ɔaado mæt n ki ɔɔ maam se, kol saan kic ɔo m'aas gen no tuutin eyo.»

²⁸ Nakgen se paac deel maakn naan Betani ki do ool Jordan ken kaam naane, gøtn se ɔo gøtn ken Jan-Batist lee batizn jeege.

*Isa se naan ɔo *Goon Baatn Raa*

²⁹ Mætbeen ki se, Jan-Batist jaay aak Isa utu ɔaado gøtin ki se, naan deek ɔɔ: «Aakki! Kɛse ɔo Goon Baatn Raa ken utu kɔɔdn *kusin jeege do naan ki se. ³⁰ Taa naan se ɔo maam m'taado m'ɔɔ: debm utu ɔaado mæt n ki se, naan magal cirum maama. Ken do dækin j'oojum te ey ɔort se, naan utu tap. ³¹ Maam mala kic ɔo m'jeelin eyo ken kɛse ɔo naana se, anum m'ɔaado *m'batiz jeege te maane se, taa m'an taadin gaan *Israɛlge tu an jeele.»

³² Ter Jan-Batist taad saadn gen Isa deek ɔɔ: «Maam m'aako *Nirl Raa ɔɔyɔ maakn raa ki aan gɔɔ deere ɔaado ing don ki. ³³ Ey num maam se, m'jeelin eyo naɔo debm ɔlumo ɔɔ m'batiz jeege ute maane se, naan ɔo debm taadumo ɔɔ: debm naai utu 'kaakn Nirl Raa 'ɔɔy ɔaado king don ki se, naan se ɔo debm ken utu *batizn jeege ute Nirl Salal. ³⁴ Nakn se maam mala m'aako te kaamuma ɔɔ maam se m'saada, naan se Goon Raa deere.»

Jee mæt n Isa ken deet deet

(Mt 4.18-22)

³⁵ Mætbeen ki se, Jan-Batist ɔaado ing te jee mæt n ken di se gøtn ese daala. ³⁶ Ken jaay Isa deel deel se, Jan-Batist ɔndin kaama tak ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki! Kɛse ɔo *Goon Baatn Raa.» ³⁷ Ken jee mæt n Jan-Batist ken di jaay booy naan taadden se, naade iin ɔk mæt n Isa. ³⁸ Isa jaay terl aakde naade utu ɔaado mæt n ki se, naan deekden ɔɔ: «Naase 'jeki dio?» Naade terlin ɔɔ: «Raabi, naai ing gay?» (Raabi se, je deekn ɔɔ: Debm dooy jeege.) ³⁹ Gøtn se Isa terlden ɔɔ: «'Baakiro aki ɔaa kaaka.» ɔo naade tumo te naan tel ɔɔ ɔaado aak gøtn ken naan ing. ɔo naade ɔɔp ing te naana. Kaad ken naade aan gøt ken ese se teger.

⁴⁰ Gan maakn jeege tun di ken booyo taar Jan-Batist, jaay ɔko mæt n Isa se, deb kalan se ron Andre; naan ɔo gena Simon Pier. ⁴¹ Ken Andre jaay iin ɔn Isa se, naan ɔaa ɔn gena Simon Pier ɔo deete. Gøtn se naan deekin ɔɔ: «Naaje se, j'ɔnoga *al-Masi. (Al-Masi ute taar

† 1:23 Aak Eza 40.3.

Græk se je deekn̄ ɔɔ: *Krist)†.» 42 Andre se ɔk ɓaan te genaən̄ gɔtn̄ Isa ki. Ken naade jaay aan se, Isa ɔnd kaama ro Simon ki ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Naai se Simon goon Jan, num naan ki se jaay dan̄i Sepas.» (Ro Sepas se, ute taar *Ebre se je deekn̄ ɔɔ: dɛlbɛ.)

43 Metbeen̄ki se Isa uun doa gen ɓaa taa naan̄ Galile ki. Gɔtn̄ se, naan̄ ɔn̄ Pilip ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Naai se ɔk metuma.» 44 Pilip se, naan̄ goon jee Betsaida ɔɔ Betsaida se ɓo, maakn̄ naan̄ Pier ute gen genaən̄ Andre kici.

45 Ter Pilip se ɓaa ɔn̄ Natanael deekin̄ ɔɔ: «Naaje j'ɔn̄oga debm ken Raa ɔl *Musa raan̄iɔo maakn̄ *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raan̄o taarin̄ se kici. Naan̄ ɓo, Isan̄ kɔd Nazaret ken goon Yusup se.» 46 Gɔtn̄ se Natanael terlin̄ ɔɔ: «Maakn̄ naan̄ ken Nazaret ki se ɓo, ade kɔn̄ teecn̄ nakn̄ bɛɛ kic dey la?» Gan̄ Pilip deekin̄ ɔɔ: «'Baado aaka.»

47 Ken Isa jaay aak Natanael utu ɓaado gɔtin̄ ki se, naan̄ taad jeege tu ɔɔ: «Aakki! Kese ɓo kɔd *Israel mala. Naan̄ taad taar met ki *salal.» 48 Gɔtn̄ se Natanael terlin̄ ɔɔ: «A-a naka, naai 'jeel ɔnum gay?» Gan̄ Isa terlin̄ ɔɔ: «Ken Pilip jaay utu ɓaai ɓaa dan̄a se, maam m'aaki naai in̄g kinḡ metn̄ ko ba ki se.» 49 Natanael terlin̄ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naai se Goon Raa; naai ɓo Gaar Israelge.» 50 Gan̄ Isa terlin̄ ɔɔ: «Taa maam taad̄iga taad m'ɔɔ m'aakiga kaak metn̄ ko ba ki se ɓo, naai aal maaki dom ki la? Naan̄ ki se, naai utu kaakn̄ nakgen magal cir naan̄ se daala.» 51 Ter Isa taadin̄ ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: utu aki kaakn̄ maakn̄ raa utu kɔd̄ wan̄ ɔɔ ute doobm *Goon Deba se *kɔdn̄ Raage utu ano ɓɔɔyo ɔɔ an kooko.»

2

Isa ute jee metin̄ ki ɓaa gɔtn̄ kɔkn̄ mɛnd ki

1 Ken ɓii di jaay deele ɔɔ aan ɓii k-mɔtɔge tu se, jeege ɓaa kɔkn̄ mɛnda maakn̄ naan̄ ken Kana ken taa naan̄ Galile ki. Ɔɔ ɓiin se ko Isa kic ɓo utu gɔtn̄ ese. 2 Gɔtn̄ se Isa kic ute jee metin̄ ki, k'dan̄deno ɓaadoga gɔtn̄ kɔkn̄ mɛnd ken se kici. 3 Gan̄ tɔtn̄ koojn̄ ɓin̄ ken j'ed̄ jeege tun ɓaado se ɓaa nan̄a. Gɔtn̄ se ko Isa ɓaa taad̄ goonin̄ Isa ki ɔɔ: «Bere, tɔtde se nan̄ga.» 4 Num gan̄ Isa terl̄ kon̄ ki ɔɔ: «Kaaya, naabm maam m'ted̄ se, naai ɓo am taad̄ eyo, ɔɔ kaad̄n̄ maam m'an̄ ted̄n̄ naabm se le, utu aan te ey ɓɔrtɔ.» 5 Gɔtn̄ se ko Isa taad̄ jee ted̄n̄ naabge tu ɔɔ: «Nakn̄ naan̄ utu asen taad̄ paac se, 'ted̄in̄sin̄ki.» 6 Anum gɔtde ki se, ɔk dugulgen gen koa mɛɛɛ ken Yaudge tɔmb maane gen lee tugn̄ rode taa ted̄n̄ aak bɛɛ naan̄ *Raa ki ɔɔ duguldege se ɔs kɔɔyo ɔɔ ey le ɔs kɔɔyo mii. 7 Isa taad̄ jee ted̄n̄ naabge tu ɔɔ: «Dugulge se ɓaa doocdeki ute maane.» Ɔɔ jee ted̄n̄ naabge se, ɓaa tak dooc maane dugulge tun se cɛlɛl cɛlɛl. 8 Ken naade dooc dugulge aas se, Isa taad̄ jee ted̄n̄ naabge tu ɔɔ: «Bɔrse se, 'tak 'ɓaa ed̄ki debm ken j'ɔndin̄ naan̄ gen kɔsɔ se.» Ɔɔ naade tak ɓaa ed̄in̄. 9 Ken naan̄ jaay uum naam maane se, naamin̄ delga tɔtn̄ koojn̄ ɓin̄. Num tɔtn̄ se naan̄ jeel gɔtn̄ k'ɓaansin̄ eyo. Anum jee ted̄n̄ naabgen tako maane se, naade kalde ki sum ɓo jeel gɔtin̄a. Gɔtn̄ se debm ken j'ɔndin̄ naan̄ gen kɔsɔ se, naar dan̄o gaabm mɛnda se, 10 ɔɔ naan̄ deekin̄ ɔɔ: «Jeege paac ken jaay ɓaadoga gɔtn̄ kɔkn̄ mɛnd ki num, j'ed̄den̄ tɔtn̄ koojn̄ ɓin̄ atak ɓo deete. Ɔɔ ken naade aay derɛn̄ga te maraadde jaay ɓo, j'ed̄den̄ tɔtn̄ ken atak baat se, kaam mɔɔtn̄. Gan̄ naai num ed̄ tɔtn̄ atak baat se ɓo deete ɔɔ ɔn̄ ken atak tap ɓo kaam mɔɔtn̄.»

11 Kana ken taa naan̄ Galile ki se ɓo, gɔtn̄ ken Isa baag ted̄n̄ nakn̄-kɔɔɓingen deet deetn̄ ken j'ansin̄ kaakn̄ jeele. Nakn̄-kɔɔɓgen naan̄ ted̄ se, naan̄ taad̄ *nookin̄ jeege tu ɔɔ jee metin̄ ki se took aal maakde don̄ ki.

12 Ken nakgen se jaay deel se, Isa in̄ te kon̄a, jee metin̄ ki ɔɔ te genaange ɓɔɔyo ɓaa maakn̄ geger ken Kaparnayum ki. Naɓo, Kaparnayum ki se, naade tingo ɓii kandum sum.

*Isa tuur jee ted̄n̄ zogen maakn̄ *Bee Raa ki (Mk 11.15-18; Mt 12.38-40; Lk 19.45,46)*

† 1:41 Krist se je deekn̄ ɔɔ: naan̄ ɓo debm Raa ɓo ɔlin̄o gen kaajn̄ jeege.

¹³ Ken Isa jaay aak *laa Paakɲ gen Yaudge ɔɔpɔga gɔɔr se, naan̄ iin̄ ook ɔaa Jeruzalem ki. ¹⁴ Ken naan̄ aan Jeruzalem ki, jaay end daan bɔɔr Bee Raa ki se, ɔɲ jee tɛdn̄ zo maraɲge, gen baatge, ute gen dɛɛrge ɔɔ gɔtn̄ se, naan̄ ɔɲ jee lee pɛlɛkɲ gursgen gen taa naangen kuuy utu ing king gɔtn̄ ese kici. ¹⁵ Ken Isa jaay aakde se naan̄ tɔs kɔlɔ ɔɔ tɛdn̄ ria. Gɔtn̄ se naan̄ tuurde paac daan bɔɔr Bee Raa ki se, baatdege ute maraɲdege. Naan̄ tɔt tɔɔl tund te tabil jee pɛlɛkɲ gursgen ese, ɔɔ gursdege se kic ɔo si wɔɔk kalan̄ kalan̄. ¹⁶ Ɔɔ naan̄ taad jee tɛdn̄ zo dɛɛrge tu ɔɔ: «Naksege se ɔɔd teecdeki naatn̄ gɔtn̄ ara! Ɔɲte 'tɛdki ɔee Bubum se 'tɛdn̄ gɔtn̄ tɛdn̄ suuk!» ¹⁷ Jee mɛtiɲ ki jaay saap do nakɲ naan̄ tɛd se, naade saap ɔɲ taar ken k'raan̄jɲo do dɔkiɲ ken ɔɔ: *Raama, maam se m'je bei. Maakje ken maam m'ɔk do ɔee naai ki se den aak eyo ɔɔ tulum maakum ki aan gɔɔ poodo.**

¹⁸ Gaɲ magal Yaudge taadɲ ɔɔ: «Nakɲ kɔɔɔm gay ken naai ajen 'tɛd jaay naaje j'an kaakɲ jeel ro ki ɔɔ ajen taadɲ ɔɔ naai se ɔk doobo gen tɛdn̄ nakgen se?» ¹⁹ Isa tɛrlden ɔɔ: «Bee Raa daar se, 'tɔɔkiɲki naatn̄, daan ɔiige tun mɔtɔ sum ɔo maam m'an̄ kiin̄in̄ gɔtiɲ ki.» ²⁰ Gɔtn̄ ese magal Yaudge tɛrliɲ ɔɔ: «Bee Raa se, naaje j'ɔk ɔaara si-ɔɔ-kaar-mɛɛɛ jaay j'iin̄ j'aasina. Gaɲ naai num ɔɔ daan ɔiige tun mɔtɔ ki sum ɔo an̄ 'kiin̄ kaasn̄ gɔtiɲ ki bin ne?» ²¹ Ken Isa jaay taadden̄ taa ɔee bin se, naan̄ aalden̄ kaal naagn̄ taara. Ey num naan̄ taad te ron̄ mala. ²² Taa naan̄ se ɔo ken Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, jee mɛtiɲ ki ɔaa saap ɔɲ taar ken naan̄ taadden̄o se ɔɔ tɛr naade took do taar ken k'raan̄jɲo do dɔkiɲa ɔɔ ute taargen Isa taadden̄o.

Isa jeel naɲ nakɲ maakɲ debkilim ki

²³ Kaad ken Isa utu Jeruzalem ki maakɲ *laa Paak gen Yaudge se, naan̄ tɛdɔga nakɲ-kɔɔɔge dɛna ken taad jeege tu an̄ kaakɲ jeel ro ki ɔɔ ken jeege jaay aak nakɲ-kɔɔɔgen naan̄ tɛd se, maakde ki se, jeege dɛna aal maakde don̄ ki. ²⁴ Gaɲ Isa aalde maak ki eyo, taa naan̄ se jeel naɲ maakde paac. ²⁵ Nakɲ maakɲ debkilim ki se naan̄ je nam ɔo an̄ tɛdn̄ saadɲ eyo, taa naan̄ mala se jeel naɲ nakɲ ken maakɲ debkilim ki.

3

Nikodem ɔaa tɔnd mɛtn̄ Isa (Mt 18.3; Jn 1.12-13; 1Pr 1.3,23)

¹ Maakɲ jeege tun k'dan̄de *Parizige se, gaaba kalan̄ k'dan̄jɲ Nikodem ɔɔ naan̄ se debm maakɲ magal Yaudge tu kici. ² Bii kalan̄ naan̄ ɔaado ɔɲ Isa nɔɔr tɔnd mɛtiɲ ɔɔ: «Debm dooy jeege, naaje se k'jeeli naai se debm dooy jeege *Raa ɔo ɔlio, taa nakɲ-kɔɔɔgen naai 'tɛdn̄ se, debm ken Raa te naan̄ ey num an̄ kɔɲ tɛdn̄ eyo.» ³ Gaɲ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debkilim jaay j'ooj k'ɔɔliɲ te kuuy ey se, naan̄ kɔɲ kaakɲ *maakɲ Gaar Raa eyo.» ⁴ Gɔtn̄ se Nikodem tɛrliɲ ɔɔ: «Debkilimi gɔɔlga gɔɔl kic ɔo j'an̄ kɔɲ koojɲ ɔɔl la? Naan̄ 'kɔɲ kɛnd maakɲ koɲ ki daal jaay j'an̄ koojɲ ɔɔl ne?» ⁵ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «'Booy bɛɛ m'ai taada: debm jaay j'oojin̄ te ute maane eyo ɔɔ te *Nirl Raa ey se, naan̄ 'kɔɲ kɛnd maakɲ Gaar Raa ki eyo. ⁶ Debm ken debkilimi ɔo oojin̄ se, naan̄ goon debkilimi, num gaɲ debm ken Nirl Raa ɔo oojin̄ se, naan̄ se gen Nirl Raa. ⁷ Taar ken maam m'taadɲ m'ɔɔ: bɛɛki num j'asen koojɲ ɔɔl kuuy se, ɔɲte deel doi. ⁸ Ken kuulu jaay baagga kɔlɔ se, naan̄ ɔl ɔaa gɔtn̄ naan̄ jen ro ki; naai se 'booy booy ɔo gɔtiɲ sum, ey num gɔtn̄ naan̄ iin̄no ɔɔ gɔtn̄ naan̄ ɔl ɔaa se, naai 'jeel eyo. Bin ɔo debm ken j'oojin̄ te Nirl Raa se, tec aan̄ gɔɔ naan̄ se kici.»

⁹ Gɔtn̄ se Nikodem deekiɲ ɔɔ: «Nakɲ se 'tɛdn̄ ɔɔ dɲo?» ¹⁰ Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Naai debm dooy *Israelge kic ɔo, taar se naai 'jeel ɔk mɛtiɲ ey la! ¹¹ 'Booy bɛɛ maam m'ai taada: naaje se k'taad nakgen naaje k'jeel j'ɔk mɛtiɲa, ɔɔ k'taadsen nakɲ naaje j'aako te kaamje, gaɲ naase se ɔɲ 'tookki te do saadɲ naaje ki eyo. ¹² Ken maam m'taadsen te nakgen do naan̄ ki se kic ɔo, naase 'tookki eyo. Ɔɔ ken m'baagsega taadɲ te nakgen maakɲ raa ki se, naase aakki kuun taarum ɔɔki dɲo? ¹³ Taa ɔii kalan̄ nam ook aan̄ te maakɲ raa ki eyo; ken ɔɔyo

* 2:17 Aak KKR 69.10.

maakŋ raa ki se, *Goon Deba kaliŋ ki sum. ¹⁴ Aan gɔɔ *Musa do kɔɔf-baar ki se, daap wɔɔjŋ maala* ɔɔ uun daariŋ raan do kaag ki, maam Goon Deba kic ɔɔ j'utu j'am kuun kɔlum raan bini. ¹⁵ Bin ɔɔ debm kɛn aalga maakiŋ do maam ki se, naanŋ 'kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum. ¹⁶ Taa Raa se, naanŋ je jeege dɛn aak eyo, naanŋ ɔlo Goon naanŋ kalaŋ lak, taa debm jaay aal maakiŋ do naanŋ ki se, naanŋ 'kɔŋ kut eyo, gaŋ naanŋ se kɔŋ kaajŋ gɛn daayum. ¹⁷ Raa jaay ɔlo Gooniŋ do naanŋ ki se, gɛn kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu eyo. Num gaŋ naanŋ ɔliŋo do naanŋ ki se gɛn kaajŋ jeege. ¹⁸ Debm jaay aalga maakiŋ do naanŋ ki se, bɔɔrɔ koocŋ doŋ ki eyo. Num gaŋ debm baate kaal maakiŋ do naanŋ ki se, naanŋ se bɔɔrɔ oocga doŋ ki. Taa naanŋ baatega kaal maakiŋ do Goon Raa kalaŋ lak se. ¹⁹ Kɛse ɔɔ bɔɔr kɛn Raa utu kɔjŋ do jeege tu. Taa debm kɛn k'daŋiŋ gɔtn wɔɔr se ɔaado do naanŋ ki, naɔo jikilimge se je gɔtn ɔɔɔ se ɔɔ cir gɔtn wɔɔrɔ taa nakgen naade tɛɔ se, nakgen *kusiŋa. ²⁰ Taa debm tɛɔn nakŋ kusiŋ se, naanŋ je gɔtn wɔɔr eyo ɔɔ je ade ɔaa gɔt kɛn wɔɔr eyo taa naanŋ ɔeere sɔm nakgen naanŋ tɛɔ se mɛtiŋ teece. ²¹ Gaŋ debm kɛn lee te kɛn mɛt ki se, naanŋ ɔaa gɔt kɛn wɔɔrɔ taa j'kaakŋ naabm naanŋ tɛɔ se 'tood tal ɔɔ naabiŋ naanŋ tɛɔiŋ se aan gɔɔ kɛn Raa jen ro ki.»

Jan-Batist taad taar Isa daala

²² Kɛn nakgen se jaay paac deel se, Isa iinŋ ɔaa te jee mɛtiŋ ki taa naanŋ Jude ki. Naade ɔaa tiŋg gɔtn ese ɔɔ Isa lee *batiz jeege. ²³ Kaad kɛn se Jan-Batist kici utu iŋg Aynon ki kɛn cɛɛ Salim ki, naanŋ kic lee batiz jeege, taa gɔtn se ɔk maane dɛna. Gɔtn se jeege ɔaado gɔtiŋ ki ɔɔ naanŋ batizɛ. ²⁴ Taa kaad kɛn se, Jan-Batist j'ɔkiŋ te daŋgay ki ey ɔɔrto.

²⁵ Gaŋ ɔii kalaŋ maakŋ jee mɛtn Jan-Batist ki se, baag naajŋ te kɔɔɔ Yaud kalaŋ bini taa tug ro kɛn debkilimi tɛɔn aak bɛɛ naanŋ Raa ki se. ²⁶ Jee mɛtn Jan-Batist ki se, ɔaa ɔŋ Jan deekiŋ ɔɔ: «Debm dooy jeege, debm kɛn iŋgo te naai do jɛŋ ool Jordan kɛn kaam naane se, ɔɔ kɛn naai 'taado saadiŋ jeege tu se, ɔɔrse naanŋ kic baagga batizŋ jeege ɔɔ jeege se paac ru ɔaa ɔaa gɔtn naanŋ ki.» ²⁷ Jan-Batist tɛrlɛn ɔɔ: «Debkilimi se, kɛn Raa jaay undiŋ te kul dɛm ey se, naanŋ kaliŋ ki kɔŋ tɛɔn dɛm eyo. ²⁸ Naase mala saadumge kɛn maam taadseno m'ɔɔ: maam se, *m'al-Masi eyo, num gaŋ maam Raa ɔlumo kɔl ɔɔ naaniŋ ki. ²⁹ Naase kic 'jeelki, debm ɔk mɛnda se, naanŋ ɔo gaabm mɛnd se ɔɔ mɛɔn gaabm mɛnd iŋg cɛɛŋ ki se booy taariŋa ɔɔ taariŋ se ɛɔiŋ maak-raap dɛn aak eyo. Maam kic maakum-raapo ɔɔ maak-raapm se dɛn aak eyo. ³⁰ Bɛɛki se, ɔŋ naanŋ magal ɔaa ute naaniŋa ɔɔ maam m'kɔɔpm baata m'bɔɔy m'ɔaa ute naanuma.»

Debm kɛn bɔɔyo maakŋ raa ki

³¹ Jan taad daala ɔɔ: «Debm kɛn bɔɔyo maakŋ raa ki se, naanŋ magal do nakge tun ɔaa se paac. Gaŋ debm kɛn j'oojiŋ do naanŋ ki se, naanŋ se debm do naanŋ ki ɔɔ naanŋ taad kic ɔo te nakgen do naanŋ ki ese sum. Num debm kɛn bɔɔyo raan se, naanŋ magal do nakge tun ɔaa se paac. ³² Naanŋ se saada do nakŋ kɛn naanŋ aako te kaamiŋa ɔɔ kɛn naanŋ booyo te biŋa, naɔo nam jaay tookŋ do saadŋ naanŋ ki se gɔtɔ. ³³ Gaŋ debm took do saadŋ naanŋ ki se, naanŋ jeel maakiŋ ki, Raa se taad taar mɛt ki *salal. ³⁴ Taa debm kɛn Raa ɔliŋo se, naanŋ taad taar Raa, taa Raa ɛɔiŋ Niriŋa ɔɔ ɛɔiŋsiŋ te maraadiŋa. ³⁵ Raa Bubu se je Gooniŋa ɔɔ naanŋ ɔniŋ nakge paac kaam jiŋa. ³⁶ Debm jaay aalga maakiŋ do Goon ki se lɛ, naanŋ kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum. ɔɔ debm jaay baate kaal maakiŋa do Goon kɛn se lɛ, naanŋ kɔŋ kaaj eyo, num gaŋ daayum Raa se maak-taariŋ iŋg doŋ ki.»

4

*Isa taad te mɛnd *Samari*

¹ Kɛn Isa jaay booy ɔɔ *Parizige booyga ɔɔ naanŋ jee mɛtiŋ ki tɛɔga dɛna ɔɔ naanŋ lee *batiz jeege dɛn cir gɛn Jan se, ² kɛn tap se, Isa mala ɔo lee batiz jeege eyo, num jee mɛtiŋ ki ɔo lee batiz jeege. ³ Gɔtn se Isa iinŋ ɔŋ taa naanŋ Jude se ɔɔ ɔk tɛrl ɔaa taa naanŋ Galile ki

* **3:14** Taa debm wɔɔjɔ dɔɔŋiŋga jaay tɛrl aakga wɔɔjŋ kɛn k'daapiŋ ute maala se ɔŋ lapi. Aak Nmb 21.9.

daala. ⁴ Gen baa Galile ki se, beeki se, naan utu 'kaal taa naan Samari ki jaayo. ⁵ Ken naan jaay aal kaal taa naan Samari ki se, naan aan maakn naan ken k'danin Siikar. Jo Siikar se, naan ce maakn got ken *Yakub edo do dakin goonin Yusup ki. ⁶ Gotn ese ok budu oo budn se k'danin budn Yakub. Ken Isa jaay aan gotn ese se, kaada aasga katara tir oo naan jaay lee oor se baa ing ce bud ken ese.

⁷ Gotn se mend Samari kalan bini baado gen takn maane. Isa deekin oo: «Edumo tu maane m'kaaye.» ⁸ Kaad ken se jee metin ki baaga maakn geger ki taa adeno baa dugn nakn kosoo. ⁹ Gan mend ken mend Samari se deek Isa ki oo: «Naai le kod Yaud, num 'tond metn maan kaaye gotn maam mend Samari ki se, gen dio?» (Taa Yaudge ute Samarige se le, taarde baa eyo.) ¹⁰ Gotn se, Isa terlin oo: «Ken naai jaay 'jeel nakn ken *Raa utu kedn jeege tu se num, debm ken deeki oo edumo maane m'kaay se, ey num naai bo 'tond metn maan kaaye gotin ki. Jo naan se ai kedn maan daayum tood ooy kol kol oo ed kaaja.» ¹¹ Gan menda se deekin oo: «Naka, budu se le jerle oo naai le ok dele eyo. Num maan daayum tood ooy kol kol oo ed kaaja se an kon gay? ¹² Bugje Yakub ken udjeno budn se, naan mala, geninge oo te maalinge kic bo aayo bud ken ara. Num naai se, magal cir bugje Yakub la?» ¹³ Isa terlin oo: «Debm ken aay maan bud ken ese se, tedga sum bo maane utu an taal kuuy daala. ¹⁴ Num debm ken jaay 'kaay maan maam m'an ked se, moon kuuy maane an taal eyo, taa maan maam m'an ked se, daayum toodn koooy kol kol maakin ki oo an kedn *kaajn gen daayum.» ¹⁵ Gotn se menda deekin oo: «Naka, edumo maan se taa moon kuuy maane am taalum eyo, oo maam le moon m'ade baa ara gen takn maan ey sum.» ¹⁶ Isa deekin oo: «'Baa danjo gaabi oo tum 'baakiro kalan gotn ara.»

¹⁷ Gan menda se terlin oo: «Maam se m'ok gaab eyo.» Gotn se, Isa terlin oo: «Taar ken naai 'taad oo maam se m'ok gaab ey se, kese met ki. ¹⁸ Taa naai se 'tokoga gaabge mii, num gaabm ken naai ing borse se gaabi eyo. Taa naan se, taar naai 'taad se taar met ki.» ¹⁹ Gotn se menda deekin oo: «Naka, maam m'aaki naai se, debm taad taar teeco taar Raa ki. ²⁰ Ey num bubm naajege se, eem Raa do ko ken ese, num naase Yaudge le oki gotn keem Raa se, maakn geger Jeruzalem ki kalin ki sum.» ²¹ Isa deekin oo: «Ko naka, 'took taar ken maam m'taadi se: kaadin utu kaana gen keem Raa Bubu se, naase anki baa kon keem do ko ken ara ki eyo oo Jeruzalem ki eyo kici. ²² Naase jee Samari ki se le, eemki Raa ken naase 'jeel oki metin eyo. Num gan naaje Yaudge se naaje k'jeem Raa ken naaje k'jeel j'ok metina, taa debm utu kaajn jeege se ade teecn daan Yaudge tu. ²³ Num kaadin se utu 'kaana oo borse kaadin se aasga, *Nirl Raa se utu tedn jeege se 'jeel keem Raa mala mala. Jeegen eem Raa bin se bo ken Raa Bubu jen ro ki. ²⁴ Raa se naan bo Mel-kaaja oo jee jaay an keemin naan mala mala se, jee se ken Nirlin teddenga naade aasga jee an lee keeme. Naade se bo ken naan eddenga kaaja.» ²⁵ Gotn se menda taadin oo: «Maam se m'jeel debm k'danin *al-Masi, ken ute taar Grek k'danin *Krist se, utu ade baao. Ken naan jaay baadoga se utu ajen taadn tokn metn nakgen se paac kalan kalan.» ²⁶ Isa terlin oo: «Debm ken taadi se bo, maama.»

²⁷ Gotn se jee metin ki baado onina. Ken naade jaay aak Isa taad taad te menda se*, paac okden taad eyo. Num gan debm ken jaay an taadn oo naai 'je di? Lo taad te mend se, gen di se goto? ²⁸ Gotn ese menda iin on koonina oo ok terl baa maakn geger ki oo baa taad jeege tu oo: ²⁹ «'Baado aakki tu. Maam m'onjo gaabm naane se, taad toodumo metuma do nakge tun maam tedo se paac. Naan se bo 'tedn al-Masi le daam?» ³⁰ Jeege se teeco maakn geger ki oo baado on Isa.

³¹ Kaad ken menda jaay terl baa been se, jee metn Isa ki taad dookin taara oo: «Debm dooyje, baado os jaayo.» ³² Gan naan terlden oo: «Nakn kosn ken maam m'lee m'os se naase 'jeelki eyo.» ³³ Gotn se jee metin ki taad te naapa oo: «Kaadn naane nam edinga nakn kosoo le daam?» ³⁴ Ter Isa taadn daala oo: «Kese bo nakn kosuma: maam Raa olumo se, taa m'an

* 4:27 Taa debm dooy jeegeen maakn Yaudge tu se taad ute mendge eyo.

'tedn nakn ken maakin jen ro ki, so naabm ken naan edumsin se m'an ted kaas te doobina. ³⁵ Naase lee 'taadki oki: «Kaadn koj se, oppga laapa so jaayo.» Num maam m'deeksen m'oo: uunki kaam se, aakki maakn-goto se tedga gen kajo. ³⁶ Debm kojn maakn goto se borse bo baagga kon bedina, taa naan tus tus nakgen naan oj† se gen ting gen daayum. Taa naan se debm kooote debm kojn maakn goto se, naade paac maakde raap aas kaasa. ³⁷ Kaan kaa taar ese se, taad taar met ki, ken deek so: «Deb kalan baado so, debm kuuy bo baado ojo.» ³⁸ Maam se m'olse gen kojn maakn gotn ken naase 'naamki te dubar naabin eyo; jee kuuy naab dabaro, num gan naase se, 'baado onki bo oki koj sum.» ³⁹ Maakn geger ken ese se *Samarige dena ken took aal maakde do Isa ki, do taar mend ken deekdeno so: «Naan taad toodumo metuma do nakge tun maam m'tedo se paac.» ⁴⁰ Ken Samarige jaay baado on Isa se, naade tond metin so: «Ing te naaje.» Gotn se Isa opp ing te naade bii dio. ⁴¹ Gotn se do taar ken Isa taadden se, jee took aal maakde don ki se den cir daala. ⁴² Gotn se naade taad mend ki so: «Naaje j'aal maakje don ki se, do taar naai ki sum eyo. Num naaje mala k'booyga te bije so k'jeelinga deere, naan se bo Debm Kaajn jeegen do naan ki.»

Magala kalan bin se Isa ed lapi goonin ken gaaba
(Lk 7.1-10)

⁴³ Gotn se Isa ted bii dio, jaay bo iin on gotn ese so ok terl baa taa naan Galile ki daala. ⁴⁴ Taa naan mala taadga taad te taarina so debm taad taar teeco taar Raa ki se, jee maakn naanin ki mala se aalin maak ki eyo. ⁴⁵ Num ken naan jaay aan taa naan Galile ki se, jee Galile ki dood okin jiga taa naade kic ingo Jeruzalem ki gen *laa Paak so naade kic aakkiga nakgen paacn ken Isa tedo se.

⁴⁶ Gotn se Isa terlo maakn naan Kana ki ken taa naan Galile ki; gotn se bo ken naan del maane ted totn koojn bin se. Gan maakn Kaparnayum ki se magala kalan bin se goonin gaaba koono. ⁴⁷ Ken gaabm se jaay booy j'oo Isa iino taa naan Jude ki so baadoga taa naan Galile ki se, gotn se naan baado onina so tond metin so: «Jaamus, 'booy 'baado edum lapia goonum ken oppga baata baa baa kooyo se.» ⁴⁸ Isa deekin so: «Ken naase se, jaay aakki te nakn-koo eyo, te nakn ken deel do debkilimi ey se, naase maakse 'took eyo.» ⁴⁹ Magal se deekin so: «Jaamus, kar goonum ooy te ey bort se 'booy 'baado.» ⁵⁰ Isa terlin so: «Lin 'baa, gooni gaaba se aajga.» Gaabm se aal maakin do taar ken Isa taadin se so naan uun doobina ok terl baa. ⁵¹ Ken gaabm se jaay uun doobo terl booy baa baa se, jee tedn naabinge an baado doodina so deekin so: «Gooni gaaba se aajga.» ⁵² Naan tond metde so: «Goono se on lapia kaad di?» Naade terlin so: «Terko katar do teger ki sum bo ron on kedek se toolin.» ⁵³ Gotn se bubm goono saap on kaadn ese bo, kaadn ken Isa taadin so: «Gooni ken gaaba se aajga.» Gotn ese se sum bo, naan ute jee maakn been ki se paac took aal maakde do Isa ki. ⁵⁴ Kese bo nakn-kooobm gen k-dige, ken Isa tedin taa naan Galile ki kaad ken naan iino taa naan Jude ki.

5

Isa ed lapi debm k'runGuy ki
(Jn 7.19-24, 9.1-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, bii kalan Yaudge ted ted laade, so Isa ook baa Jeruzalem ki taa laade se. ² Jeruzalem ki se ok taa doobo, so taa doobm se k'danin taa doobm baatge, so goor te gotn ese ok goo ken j'iin k'daapin gen koken maane. Goo se, k'danin te taar *Ebre Betzata, so gotn se ok daabgen gen laka, goto kaam mii, ken ol gurug goo ese. ³ So metn daabgen se, jee koonge tood dooc tak tak, jee kaam-tookge jee cekedge ute jee ken jidege ute jedege ooyga kooyo. [Naade se ing booy kaadn maane utu ted dagalec dagalec. ⁴ Taa tedga num *kadn Raa kalan lee booy booy maakn maan ken se, so ken maane jaay baagga

† 4:36 Nakgen naan oj tus se je taadn ute jeegen took aal maakde do Isa ki.

tēdn dagalec dagalec se, debm kōñ jaay booy deet deet maakñ maan kēn se, kēn kōññin se kōñ ð ði kic 60, ɔŋ lapi.]⁵ Taa naan se 60 gaaba kalan bin se k'runḡuyu, ð gōtn naan tēd k'runḡuyu sum se ɔkga 6aara sik-mōtō-kaar-marta. ⁶ Kēn Isa jaay aak gaabm se tood toodō, ð Isa se jeele, gaabm se gōtn naan tēɛc k'runḡuyu sum se, daaniñ dōkga. Naan deekiñ ð: «Naai 'je kōŋ lapi la?» ⁷ Gañ debm k'runḡuyu se tērlin ð: «Naka, kēn maane jaay baagga tēdn dagalec dagalec se, nam am kuun kolum maak ki se gōtō. Kōr jaay m'ð m'kiin 6aa se ɛ, deb kuuy naar booy deet naanum ki.» ⁸ Gōtn se Isa deekiñ ð: «lini! 'Teel raagi ð 'lee '6aa.» ⁹ Gōtn se sum 60 gaaba se naar ɔŋ lapi, naan uun raagiña ð baag lea. Gañ 6ii se, *6ii sebit. ¹⁰ Gōtn se magal Yaudge deek gaab kēn ɔŋ lapi se ð: «Jaaki se 6ii sebit; naai ɔk doobm gēn kuun raagi eyo.» ¹¹ Gañ gaabm se tērlēn ð: «Gaabm kēn ɛdum lapi se 60 deekumo ð: Uun raagi se, iin 'lee '6aa.» ¹² Gōtn se naade tōnd mētin ð: «Debm kēn taadi ð: Uun raagi ð 'lee '6aa se, naŋa?» ¹³ Num gañ gaabm se debm jaay ɛdīn lapi se naan jeelin eyo. Taa Isa se, ɛndga maakñ jeege tun dēn se, naan jeel te gōtin eyo.

¹⁴ Num gañ cōkō se, Isa 6aa ɔŋñin maakñ bōr *Bee Raa ki ð deekiñ ð: «'Booyo, 6orse naai ɔŋga lapi. Mōtn ɔnte tēdn *kusiñ sum, ey num naan ki se naai utu 'kōŋ nakñ ɔñ cir naan se daala.» ¹⁵ Ɔ gaabm se 6aa taad magal Yaudge tu ð kēn ɛdīn lapi se, Isa. ¹⁶ Gōtn se magal Yaudge baag je tēdn kusiñ Isa ki, taa naan tēdga tēd nakñ se 6ii sebit ki. ¹⁷ Num gañ Isa tērlēn ð: «Bubum *Raa se 6orse kic utu tēd tēd naabiñ rōk, ð maam kic m'tēdn naabm ese kici.» ¹⁸ Taa naan se 60 magal Yaudge je ɔŋ doobm taar kuuy kēn 'cir naan se daala kēn an tōl Isa. Taa Isa se aal deelga do taarde, ɔŋ bōb te 6ii sebit se eyo; naan se sum eyo, num gañ naan taadga taad kici ð Raa se bubin mala. Bin se naan tēd rōŋ aas te Raa mala.

Raa ɛd tōgō gooniñ ki

¹⁹ Isa tērl taadden daala ð: «'Booyki bēɛ m'asen taada: goono se kōŋ kuun do kalin ki jaay 'tēdn nakñ gēn doŋ eyo, num nakñ kēn Bubiñ tēd se 60, naan aaka ð tēdīn kici. Taa nakñ kēn Bubu lee tēd se 60, Goono kic lee tēdīn bin kici. ²⁰ Taa Bubu se je Gooniña, ð taadīn nakgen naan mala inḡ tēd se paac ð naan utu aŋ taadn nakgen magal cir kēngen deel kēn naase aakkiro se daala. Bin se naase utu aki kaak se asen kōkŋ taad eyo. ²¹ Aan gō Bubu dur jee ooyga kooyo ð ɛdden kaaja se, Goono kic ɛd kaaja jeege tun aan gō kēn naan jen ro ki. ²² Bubu se naan ɔŋ bōrō do nam ki eyo, num gañ gēn kōŋñ bōr do jeege tu paac se, naan ɔŋñin kaam ji Gooniña. ²³ Taa naan se 60 jee paac aal Goono maak ki se, kēse aan gō naade aal Bubu 60 maak ki ð debm jaay baate kaal Goono maak ki se, Bubm kēn ɔliño se kic 60 naan aalin maak ki eyo.

²⁴ «'Booyki bēɛ m'asen taada: debm jaay booy uun taar maama ð aal maakin do deb kēn ɔlumo se, naan ɔŋga *kaajñ gēn daayum. Naan se bōrō kooçñ doŋ ki eyo. Num gañ naan se teecga naatn maakñ yo ki ð ɔŋga kaaja.

²⁵ «'Booyki bēɛ m'asen taada: 6ii kalan kaadīn utu 'kaana ð 6orse kaadīn se aasga kēn jeegen aan gō jee ooyga kooy naan Raa ki se utu booy mind Goon Raa ð jee kēn booy uunga se, utu 'kōŋ kaaja. ²⁶ Taa aan gō Raa Bubu se naan 60 Mēl-kaaja, taa naan se 60 Gooniñ kic naan tēdīn tēdga Mēl-kaaja kici. ²⁷ Gēn kōŋñ bōr do jeege tu se, naan ɔŋñinŋa kaam jina taa naan se *Goon Deba. ²⁸ Naase taar se ɔnte gēn deel dose, 6ii kalan kaadīn utu 'kaan se jeegen ooyga kooy paac se utu 'booy mindīn. ²⁹ Jee kēn tēdga nakñ aak bēɛ se, utu 'duru ð utu 'ting gēn daayum. Ɔ jee kēn tēd nakñ aak kus se ɛ, naade se kic utu 'duru, na6o bōrō utu kooçñ doŋ ki. ³⁰ Nakñ maam tēd se, m'uun dom ki kalum ki 60 m'tēd eyo, maam m'ɔŋ bōrō te kēn maam m'booyo ð kōŋñ bōr maam se kēn mēt ki. Taa maam se, m'tēd nakñ do maak-jem ki eyo, num gañ maam m'tēd nakñ kēn do maak-je deb kēn ɔlumo.»

Saadn kēn Raa taad ro Isa ki

* 5:4 Taar se, maakñ Kitapge tun do dōkin se, mētiŋge maakde ki se gōtō.

³¹ «Ken maam mala bo m'ted saada gen dom sum num, saad maam se 'kəsn kaay eyo. ³² Num ganj deb kuuy bo tedum saaduma, ə maam m'jeele saadn naan se saadn ken met ki. ³³ Bii kalan naase əlkiro jeege gətn Jan-Batist ki ə saadn ken naan taadseno ro maam ki paac se, ken met ki. ³⁴ Maam se m'je nam kuuy bo am taadn saadum eyo, num ganj ken əlum maam taad bin se taa naase aki 'kəŋ kaaja. ³⁵ Ə Jan-Batist se, naan tecn aan gə ə bəmpən ken j'əəcinga num wəər gəto se. Kaad ken naane se, naase maakse raapo do gətn wəər ken wəərseno gəto se. ³⁶ Num ganj saad maam se cir gen Jan-Batist. Kəse bo naabm ken Bubum edumo ə m'an tedn kaasn ute doobiŋ se. Naabgen se bo ken taad saadn maama, ə naade se bo taad ə maam se Bu bo əlumo. ³⁷ Bu ken əlumo se, naan mala kic bo saaduma, nabə naase se bii kalan 'booyki te mindiŋ eyo ə aakiŋki te te eyo. ³⁸ Ə naase lə əkki taariŋ maakse ki eyo, taa dī naase 'baate kaalki maakse do deb ken naan əliŋə se. ³⁹ Naase iŋg 'dooyki taargen k'raaŋiŋə do dəkiŋ ese, maakse ki se, 'saapki əki te naan ese sum bo, naase aki 'kəŋ *kaajŋ gen daayum. Ganj taar ken taad taargen se, taad te maama. ⁴⁰ Ken akiro baa gətum ki jaay, gen kəŋ kaajŋ gen daayum se lə, naase 'baateki.

⁴¹ «Maam m'je jeege bo am nook eyo. ⁴² Anum maam se m'jeelse naase se 'jeki Raa eyo. ⁴³ Maam baado se, te ro Bubuma, num ganj naase 'baate 'tookki taaruma. Ə deb kuuy ken utu ade baa gen doŋ se, naan se naase utu aki tookŋ taariŋa. ⁴⁴ Ə naase se 'jeki bo təəm naapa sum. Ey num naase se 'jeki Raa bo asen təəm eyo. Bin se naase aki 'kəŋ kaal maakse dom ki ə dīo? ⁴⁵ Ənte 'saapki əki maam bo m'asen baa kəŋ mindse naan Bu ki. Num ken asen baa kəŋ mindse se, *Musan ken naase əndki dose doŋ ki se. ⁴⁶ Ken naase jaay aalki maakse do Musa ki deer num, naase aki kəŋ kaal maakse do maam ki kici. Taa Musa se taar ken naan raajo se, taad te maama. ⁴⁷ Num ken naase 'tookki te taar ken naan raajo do dəkiŋ ey se, naase aki tookŋ taar maam taadsen se ə dī?»

6

Isa ed kəsə gaabge tu dupu-mii (Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, Isa gaan baa taa baar Galile ki ken kaam naane ə baar Galile se bo k'danŋ baar Tiberiad se kici. ² Gətn se jeege dənə ək metiŋa, taa naade aakga kaak nakŋ-kəəbgen Isa tedo do jee kəəŋge tu se. ³ Taa naan se bo, Isa ute jee metiŋ ki se iŋŋ ook baa iŋg do kəs ki. ⁴ Kaad ken se, laa Yaudgen k'danŋ *Paak se, əppga gəəə. ⁵ Gətn se, Isa uun kaamiŋa ə aak jee dənge utu baado gətiŋ ki. Naan deek Pilip ki ə: «'Je j'akiro baa dugŋ mappa kaam gay jaay 'kaasn kəsn jeege se?» ⁶ Ken Isa jaay taad bin se, naan je nan taar maakŋ Pilip ki sum. Ey num Isa se jeele nakŋ ken jaay naan baan tēda se. ⁷ Gətn se Pilip tərliŋ ə: «Ken j'uuno tamma kaar-dio* jaay k'dugŋ mappa ə k'nigdesiŋ cəkə cəkə kic bo aden kəŋ kaas eyo.» ⁸ Maakŋ jeege tun metiŋ ki se deb kalan roŋ Andre, naan se bo gənəa Simon Pier deekiŋ ə: ⁹ «Goon gaaba utu ese se ək mappa mii ken k'tediŋ ute ruŋŋ ərj† ute kenjge sɛɛm sɛɛm dio. Num jee te dende se kəse aden kaasn dī?» ¹⁰ Gətn se ək mu zɛɛɛ dənə; Isa deek jee metiŋ ki ə: «Jee se 'taaddeki j'iŋg naan ki.» Gətn se naade taadden ə naade iŋg naan ki. Ə jee se gaabge kaliŋ ki bo baa baa nakŋ dupu-mii. ¹¹ Gətn se Isa təs mappa jŋ ki, təəm *Raa ə dup əl k'nigiŋ jeege tun se paac. Ə kenjge kic naan tediŋ bini naade əs dərɛŋ te maraadde. ¹² Ken naade jaay əs dərɛŋ te maraadde aas se, Isa deek jeege tun metiŋ ki ə: «Togŋ əp se 'tuuniŋki, ənte kəŋki kalan 'kutn cɛɛɛ.» ¹³ Togŋ mappan mii ute kenjgen naade əs əp se, k'təsiŋ se dooc gərnə sik-kaar-dio. ¹⁴ Ken jeege jaay aak nakŋ-kəəbm ken Isa ted se, naade deek ə: «Deere, kəse bo debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala, ken j'ə te ade baa do naan ki se, kəse bo naanə.» ¹⁵ Anum Isa se

* **6:7** Kaad ken se tamma kalan se aas kəŋg deba gen naabm bii kalan. † **6:9** Ərj se napar gɛmɛ kici.

jeele, jee se utu an kuun kəl gaara taa tōog se, gōtn se naan iin iik cees ki baa inḡ do ko ki kalin ki.

*Isa lee do maane ki
(Mt 14.22-34; Mk 6.45-53)*

¹⁶ Ken kaadn teger jaay aan se, jee metn Isa ki se, iin bōoy baado taa baar ki. ¹⁷ Naade ook maakn markab ki, gen baa Kaparnayum ki, jey baar ken kaam naane. Kaad ken se gōto tedga nōoro, ə Isaa se aan onden te ey bōrtō. ¹⁸ Gōtn se kuulu dōobō ə əl makōnō do maane ki. Ə əlin maane se aal walak walak. ¹⁹ Kaad ken se naade baaga nakn kilōmetir mii lō mēce do maane ki ken jee metn Isa ki jaay aak Isa lee do maane ki ə utu baado baa cee markab ki se. Gōtn se naade beere əkde. ²⁰ Gaḡ Isa deekden ə: «Onḡte 'beerki, keese maama.» ²¹ Gōtn se naade je an kuunin maakn markab ki, naōo markaba se naar aanga jey ki, gōt ken naade baan baa ro ki se.

*Isa se naan aan gōo kōsn bōoyō raan
(Jn 3.14-16; 1Jn 5.10-13; 1Kor 11.23-26)*

²² Metbeenki se, jee dengon əpo do jey ken kaam naane se, naade aako markaba se əppga kalan sum, ə Isaa ute jee metin ki se ook te maakn markab ken se eyo. Jee metin ki se baaga kalde ki. ²³ Kaad ken se, markabgen kuuy iinō Tiberiad ə baado gōor ute gōtn ken Isaa tōs mappā jin ki, jaay tōom Raa ə ed jeege tu əs se. ²⁴ Ken jee denge jaay aak Isaa ute jee metin ki, gōto gōtn ese se, naade took maakn markabge tu ə baa Kaparnayum ki taa baa je Isaa.

²⁵ Ken naade jaay baa onḡn naan baar ken kaam naane se, naade tōnd metin ə: «Debm dooy jeege, naai tap bōo aan gōtn ara nun ki?» ²⁶ Gōtn se Isaa terlden ə: «'Booyki beee maam m'asen taada: naase 'jemki se, taa nakn-kōōbm maam m'ted se bōo naase 'jeel əkkiga kōk metin eyo, num gaḡ naase 'jemki se, taa nakn kōsn naase əs 'derenkiro te maraadse se. ²⁷ Onḡte 'tedki naaba kalin ki gen nakn kōsn ken tedga sum bōo 'ruum se. Num 'tedki naaba taa nakn kōsn ken 'ting gen daayum. Nakn kōsn ese bōo ken maam *Goon Deba m'utu m'asen keda, taa Raa Bubu mala se edga tōogin goonin ki.» ²⁸ Gōtn se naade tōnd metin ə: «Naabm Raa se j'an tedn ə dī jaay bōo j'aki tedn aan gōo ken naan jen ro ki se?» ²⁹ Isaa terlden ə: «Kese bōo naabm ken Raa je ə naase aki tēda; naan je ə aki kaal maakse do deb ken naan əlinō.» ³⁰ Naade terlin ə: «Num naai tap bōo ajen 'tedn nakn-kōōbm dī jaay naaje k'kaaka, jaay bōo j'kaal maakje doi ki se? Nakn naai 'baa 'teda tap bōo ne dī? ³¹ Do kōd-baar ki se, bubjege əso nakn kōsn ken k'danin maan, keese bōo taar ken k'raanḡnō taado ə: *Gen kōsdē se Raa eddeno mappan bōoyō raan.*†»

³² Gaḡ Isaa terlden ə: «'Booyki beee m'asen deeke: ken edseno mappan bōoyō raan se *Musa eyo, num mappan mala mala ken bōoyō raan se, Bubum bōo, edseni. ³³ Ə mappan gen Raa se, naan bōo debm ken bōoyō raan, ə naan bōo debm ed kaaja jeege tun do naan ki.» ³⁴ Gōtn se naade deekin ə: «Jaamus, bii-raa edjen mappan ese.»

³⁵ Isaa terlden ə: «Maam bōo mappan ken ed kaaja se, debm ken jaay baado gōtum ki se, mōōtn bōo an tōol eyo; ə debm jaay aal maakin do maam ki se, mōōtn maane an tōol eyo. ³⁶ Ey num maam m'taadsenoga, ə naase mala kic bōo aakumkiroga naōo naase 'baate 'kaalki maakse dom ki. ³⁷ Jeegen paacn Bu bōo edumde se utu ade baa gōtum ki, ə debm ken baado gōtn maam ki se, maam m'an kōn kōōdn kund eyo. ³⁸ Taa maam m'bōoyō raan se, gen tedn nakn ken maam bōo m'je eyo, num gaḡ m'baado se, gen tedn nakn ken debm əlumo se bōo jea. ³⁹ Debm əlumo se, nakn naan je se, jeegen naan edumsin paac se, m'onḡte kutn deb kalan. Num naan je bii ken kaam mōōtn se, maam m'aden dur daan yoge tu. ⁴⁰ Kese bōo nakn ken Bubum jea. Debm jaay aak Goono ə aal maakin don ki se, naan se onḡa *kaajḡn gen daayum. Bii ken kaam mōōtn se, maam m'an durin daan yoge tu.»

† 6:31 Aak Ekz 16.15 ə KKR 78.24.

⁴¹ Gətn ese Yaudge baag mooy naan ki dir dir utu naapa ro Isa ki, taa Isa taadga taad ɔ: «Maam ɓo kɔsn kɛn ɓɔɔyo raan.» ⁴² Ter naade taad ɔ: «Kese Isan kɛn goon Yusup se ey la? Ken kon ute Bubiŋ k'jeeldeki se ey la? Ted ɔ di jaay ɓorse num taad ɔ: «Maam ɓɔɔyo raan se?»» ⁴³ Gətn se Isa terlden ɔ: «Ŋte 'taadki naan ki ute naapa rom ki. ⁴⁴ Bu kɛn ɔlumo se, nam nam jaay naan tiik ɔlin te gətum ki ey se, ade kəŋ ɓaa gətum ki eyo. ɔ debm kɛn Bu ɔlumsinga se, ɓii kɛn kaam mɔɔtn se maam m'an duriŋ daan yoge tu. ⁴⁵ Jee taad taar teeco taar Raa ki raan ɔ do dakiŋ ɔ: *Raa se, utu dooy jeege paac.* §

«ɔ debm kɛn jaay ɔndga biŋ do taar Bubum ki, ɔ booy ɔkga taariŋ kɛn naan dooy jeege se, ade kəŋ ɓaa gətum ki. ⁴⁶ Taa nam, ɓii kalaŋ aak te Bu eyo. Debm kɛn iino gətn Raa ki se naan kaliŋ ki sum ɓo aakkiga Bua. ⁴⁷ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm jaay aalga maakiŋ do maam ki se, naan ɔŋga kaajŋ gen daayum. ⁴⁸ Taa maam ɓo m'mappan kɛn ɛd kaaja jeege tu. ⁴⁹ Do kɔd-ɓaar ki, do dakiŋ naane se, bubsege ɔso nakŋ kɔsn kɛn k'daniŋ *maan*. Te naan se kic ɓo naade ooyga. ⁵⁰ Num kese ɓo mappan ɓɔɔyo raan, debm jaay ɔsga naan se num, naan 'kəŋ kooy eyo. ⁵¹ Maam ɓo kɔsn ɓɔɔyo raan ɔ kɛn ɛd kaaja. Debm jaay ɔsga kɔsn ese num, naan utu tiŋg gen daayum daayum. Kɔsn kɛn maam m'utu m'asen kɛd se, kese daa rom mala; naan se ɓo kɛn utu kɛdn kaaja jeege tun do naan ki.»

⁵² Ken Yaudge jaay booy taar se, naade baag naajŋ te naapa makəŋ ɔ: «Gaabm se jaay ɔ ajeki kɛdn daa ron ɓo j'aki kɔs se, j'anŋki kɔsn ɔ dɔ?» ⁵³ Gətn se Isa deekden ɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naase jaay ɔski te daa ro maam Goon Deb eyo, ɔ aayki te moosum ey se, naase aki kəŋ kaajŋ mala eyo. ⁵⁴ Debm ɔs daa roma ɔ aay moosum se, naan ɔŋga kaajŋ gen daayum, ɔ kɛn naan ooyga kic ɓo, ɓii kɛn kaam mɔɔtn se maam m'an duriŋ daan yoge tu. ⁵⁵ Deere, daa rom se, kese ɓo nakŋ kɔsn mala mala, ɔ moosum se lɛ, naan ɓo nakŋ kaay mala mala kici. ⁵⁶ ɔ debm tiŋg tɔs daa roma, ɔ tiŋg taay moosum se, naan se iŋg *dɔk ute maama, ɔ maam m'iŋg dɔk te naana. ⁵⁷ Aan gɔɔ Bua kɛn ɛd kaaja nakge tun ɓaa se paac se, naan ɓo debm kɛn ɔlumo ɔ naan ɓo debm ɛdum kaaja maam ki kici. Taa naan se ɓo, debm kɛn ɔs daa ro maam se 'kəŋ kaaja gətum ki. ⁵⁸ Kese mappan kɛn ɓɔɔyo raan. Naan se tec aan gɔɔ kɔsn kɛn bubsege ɔso do dakiŋ do kɔd-ɓaar ki se eyo. Ute naan se kic ɓo naade ooyga, num gan debm ɔs mappan ese se, naan 'kəŋ kaajŋ gen daayum.» ⁵⁹ Taargen se ɓo, Isa dooy jeege maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa kɛn maakŋ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki.

Jee metn Isa kɛn metiŋge se, iin ɛsiŋa

⁶⁰ Jee metiŋ ki, kɛn metiŋge se jaay booy taar Isa taad bin se, maakde ki se jeege dena baag taadn ɔ: «Taar se, ɔŋ aak eyo! Naŋa jaay 'kəŋ 'booy taar se?»

⁶¹ Isa jeel maak-saapde kɛn jee metiŋ ki jaay baag mooy naan ki ron ki se, do taar kɛn naan taad se deekden ɔ: «Naase maakse tujga do taar kɛn se la? ⁶² Num kɛn naase amki kaakŋ maam *Goon Deba m'kookŋ ɓaa gətum kɛn deet se, naase tap ɓo aki taadn ɔki di? ⁶³ Ken ɛd kaaja jikilimge tu se, *Nirl Raa; ey num jikilimge kalde ki se, 'kəŋ kaajŋ rode eyo. Taargen maam taadsesiŋo se, iino gətn Nirl Raa kɛn lee ɛd kaaja jeege tu se. ⁶⁴ Num gan maakse ki se, jee metiŋge aal maakde dom ki eyo.» Taa gətn do dakiŋ tap ɓo Isa se, naan jeel jeege aal maakde don ki ey se, ɔ debm kɛn utu an kutiŋ se kic ɓo, naan jeeliŋa. ⁶⁵ Ter Isa taadden ɔ: «Taa naan se ɓo maam taadseno m'ɔ: debm kɛn Raa ɔdiŋ te doob ey se, naan ade kəŋ ɓaa gətum ki eyo.»

⁶⁶ Ken jee metiŋ ki jaay booy taar bin se, deniŋ iin ɛsiŋa ɔ baate ɓaa ute naana. ⁶⁷ Gətn se Isa tond metn jee metiŋ kɛn ɔp sik-kaar-di se ɔ: «Num naase se, 'je aki ɓaa ey la?» ⁶⁸ Gətn se Simon Pier terliŋ ɔ: «Meluma, naai ɓo ɔk taar kɛn ɛd *kaajŋ gen daayum. Ken jaay kəŋ naai se k'ɓaa gətn nan ki? ⁶⁹ Taa naaje se j'aalga maakje do naai ki ɔ k'jeeli naai se Debm *Salal kɛn iino gətn Raa ki.» ⁷⁰ Ter Isa taadden ɔ: «Naasen sik-kaar-di ki

se, maam 60 m'beer tɔɔdseno ey la? Num ganj maakse ki se, deb kalanj se, tec sitan te kaamina.»

⁷¹ Kese naan taad te Judas goon Simon ken Iskariot; naan 60 debm ken maakj jeege tun sik-kaar-dio ken utu anj kut se.

7

Isa se genaange mala kic 60 aal maakde donj ki eyo (Jn 5.44, 15.18-19; Mt 10.16)

¹ Ken nakgen se paac jaay deel se kic 60, Isa utu lee lee taa naan Galile ki rak. Jo naan baate 6aa lee taa naan Jude ki taa magal Yaudge se je je doobm anj tɔɔɔ. ² Kaad ken se, laa Yaudgen ken k'danin *laa Daabge se, ɔɔpga gɔɔɔ. ³ Gɔtn se genaange deekin ɔɔ: «Beeki num, naai 'kiin 6aa taa naan Jude ki, taa nakj-kɔɔbgen naai 'ted gɔtn ara se, '6aa tedin naane kici taa jee meti ki '6aa kaaka. ⁴ Ken debm jaay je ɔɔ jeege jeel gɔtin se, naan ted nakge tal tal, ɔyinj kɔy eyo. Taa di nakj-kɔɔbgen naai 'lee ted se, 6aa tedin naan jeege tu, taa jeege paac ai kaakj jeele.» ⁵ Taa gena Isage mala kic 60, naade aal maakde donj ki eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Gen tedn nakj ese se, kaadum aas te ey bɔrtɔ. Num ganj gen naase le, kaadn gay gay kic 60 jigsen naase ki. ⁷ Jee do naan ki se asen kɔj kɔɔdn kund naase eyo; num ganj maam se naade ɔɔd undum naata. Taa maam m'lee m'tɔɔdden tɔɔd metn *kusiŋdege. ⁸ Gen 6aa tedn laa se, naase '6aaki. Jo maam se m'6aa eyo, taa kaadum aas te ey bɔrtɔ.» ⁹ Ken Isa jaay taad nanj taarinj se, naan ɔɔp inj taa naan Galile ki.

*Isa 6aa gen tedn *laa Daabge*

¹⁰ Ken genaange jaay iin 6aa gen tedn laa se, naan kic iin 6aa. Na60 ken naan 6aa 6aa se goonj goonjo ɔɔ ken aan naane se kic 60 tɔy tɔy ronɔ. ¹¹ Maakj 6iige tun Yaudge ted ted laa taal Daabge se, magal Yaudge lee je je Isa deek ɔɔ: «Naan tap 60 gay?» ¹² Jeege dena gɔtn se taad naan ki, ɔɔ naaj te naapa ro Isa ki. Jee metinge deek ɔɔ: «Gaabm se, naan debm jiga.» Jo kengen kuuy deek ɔɔ: «Beere naan se, iig kiig 60 jeege.» ¹³ Num ganj debm jaay 'taadn taa Isa tal naan jeege tu se gɔtɔ, taa naade se beer beer magal Yaudge tu.

¹⁴ Kaad ken jeege ted ted laa gen taal Daabge jaay aan daanin ki se, Isa 6aado end daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔɔ baag dooy jeege. ¹⁵ Ken Yaudge jaay booy naan inj dooy dooy jeege se, ɔkden taad eyo, deek ɔɔ: «Gaabm se le, ingo te gen dooyo gam eyo, num jeel nakge den bin se ɔnjino gay?»

¹⁶ Num ganj Isa terlden ɔɔ: «Taargen maam dooy jeege se, m'terɛc daan dom ki eyo, num taargen se, debm ken ɔlumo se 60 taadumsino. ¹⁷ Debm ken je tedn nakj ken *Raa maakin 60 jen ro ki se, kɔj 'jeele taargen maam dooy jeege se, m'terɛc te daan dom 60 m'taad eyo num taargen se iino gɔtn Raa ki. ¹⁸ Debm ken jaay terɛc te daan donj sum 60, taad se naan je jeege 60 anj *nooko. Num ganj debm je jeege nookj debm ɔlino naaba se, naan se taad taar met ki ɔɔ ɔk taar-kɔɔb eyo. ¹⁹ Ken 6aado taadsen *Ko Taar Raa se, *Musa ey la? Ganj maakse ki se, debm jaay ɔk Ko Taar Raa jiga se gɔtɔ, ey num ken naase jaay 'je amki tɔɔl se taa di?» ²⁰ Gɔtn se jee denge terlinj ɔɔ: «Naai se ɔk sitan! Nam nam je aay tɔɔl naai se tap 60 nanja?»

²¹ Isa terlden ɔɔ: «Bii kalanj se, maam tedo nakj-kɔɔbɔ kalanj bini, ɔɔ nakj-kɔɔbm se deelo dose, ɔɔ ɔksen gen taad eyo. ²² Musa se taadseno ɔɔ gaangen gaabge se 'tɔjdeki pɔndɔ, num ganj *kɔjn pɔndɔ se iino do bubge tun do dɔkina, do Musa ki sum eyo. Taa naan se 60 ken aanga *6ii sebit ki kic 60, naase lee 'tɔjki pɔndɔ gensege tu. ²³ Taa naan se 60, naase 'tɔjki pɔndɔ gensege tu utu 6ii sebit kic 60 tuj Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num ganj debkilimi ute magalinj 60 maam m'edinj lapi 6ii sebit ki jaay naase maakse taarse se taa di? ²⁴ Ken jaay aki kɔjn bɔɔrɔ do nam ki num, ɔnte kɔjki do nakge tun, ken naase aki ute kaamse sum eyo, num ɔjki bɔɔrɔ ute doobina.»

²⁵ Gōtn se jee Jeruzalem kēn mētinge deek ɔ: «Kese ɔ gaabm kēn k'je j'an tɔɔl se ey la? ²⁶Booyki naan daa tal taad taad naan jeege tu, ɔ tɔɔgjege se, nam tap ɔ taadin taar dim eyo. Lo bin se naade jeelinga naan *al-Masi deer ne? ²⁷Num al-Masi jaay utu ade ɔaa se, gōtn naan ano kiin tap ɔ nam jeel eyo. Gan gaabm se ɛ, naaje k'jeelki gōtn naan iinno ro ki.»

²⁸ Kaad kēn Isa dooy dooy jeege daan ɔɔɔ Bee Raa ki se, kēn naan jaay booy taarde se, uun mindin raan deekden ɔ: «Deere, naase 'jeelumki ɔ 'jeelki gōtn maam m'iinno. Anum, maam se m'iino gen dom ɔ m'baado eyo. Num deb kuuy ɔ olumo, ɔ debm olumo se taad taar met ki. Num gan naan se naase 'jeelinki eyo. ²⁹Anum debm se maam m'jeelina taa maam se m'iino gōtin ki, ɔ naan ɔ olumo.» ³⁰ Gōtn se naade je an kɔkɔ naɔo nam ɔɔ ɔl te jin roɔ ki eyo, taa kaadin aas te ey ɔɔrtɔ. ³¹ Gan maakɔ jee denge tu se, jee mētinge took aal maakde don ki ɔ naade deek ɔ: «Kēn al-Masi utu ade ɔaa se 'kɔɔ 'tedn nakɔ-kɔɔɔgen den cir gen gaabm ese ted se la?»

³² Gōtn se *Parizige ɔaa booy taar kēn jeege lee taad naan ki ro Isa ki se, naade ute magal jee tedn serkge se, ɔ asgargen lee ɔɔɔ Bee Raa se, gen ɔaa kɔkɔ Isa. ³³ Gan Isa deekden ɔ: «Maam se, ɔɔpunga baata kēn m'king te naase ɔ tedga ɔ maam ɔaa kɔɔ debm kēn olumo. ³⁴Naase utu amki jea, naɔo amki je kɔɔ eyo. Taa gōtn maam ɔaan ɔaa se, naase aki kɔɔ kaan eyo.» ³⁵ Gōtn se Yaudge baag taadn te naapa ɔ: «Naan tap ɔ ɔaa kaam gay, jaay naaje j'an ki kɔɔ kɔɔ ey se? ɔ ɔaa ting daan Yaudge tun wɔɔk maakɔ Grekge tu se la? ɔ gōtn naane se naan ɔaa dooy Grekge la? ³⁶Ey num taar naan taad ɔ: «Naase utu amki jea, naɔo amki je kɔɔ eyo, taa gōtn maam ɔaan ɔaa se, naase aki kɔɔ kaan eyo.» Taar se tap ɔ naan je deekɔ ɔ dɔɔ?»

Isa taad taar maan kēn ed kaaja jeege tu

³⁷ Bii magal cir paacɔ gen *laa Daabge se, ɔiin kēn kaam mɔɔtn. Bii se ɔo Isa iin daara ɔ uun mindin raan ɔ baag taada ɔ: «Debm kēn jaay maane tɔɔlin se n'baado gōtum ki ɔ n'kaaye. ³⁸Aan gɔɔ taar kēn k'raanɔ do dɔkin taad ɔ: debm jaay aalga maakin dom ki se, 'kɔɔ maan kēn ed kaaja. ɔ maan kēn ed kaaja se, ade kiin maakin ki ɔ 'toodn kɔɔy maakin ki kɔl kɔl aan gɔɔ maan maakɔ oolge tu.» ³⁹ Kēn Isa jaay taad taar se, naan je taadn taa *Nirl Raa, kēn tedga num, jee aalga maakde don ki se utu 'kɔɔɔ. Taa kaad kēn se, Nirl Raa ɔɔy te ey ɔɔrtɔ; taa Isa se ook ɔaa te raan gōtn j'ansen nook ey ɔɔrtɔ.

Jeege naaj taara te naapa ro Isa ki

⁴⁰ Kēn jeege jaay booy taar se, jee mētinge deek ɔ: «Gaabm se, deere naan se debm taad taar teeco taar Raa ki mala mala.» ⁴¹ Jee mētinge taad ɔ: «Naan se ɔo *al-Masi.» Gan jee mētingen kuuy taad ɔ: «Al-Masi ɔo ade kiin taa naan Galile ki ne? Kese gɔɔɔ. ⁴²Ey num taargen do dɔkin k'raaninga raan se deek ɔ: *Al-Masi se, ade teecɔ metjil *Daud ki ɔo ade kiin Betleem ki, kēn maakɔ naan Daud ki ey la?**» ⁴³ Taa Isa se jee den se, taarde ɔaa ɔk metn naap eyo. ⁴⁴ Gōtn se jeege kandum maakde ki se je an kɔkɔ naɔo nam ɔɔ ɔl te jin roɔ ki eyo.

⁴⁵ Asgargen lee ɔɔɔ *Bee Raa se ɔk terlo ɔaado ɔɔ *magal jee tedn serke Raage tu ute *Parizige. Naade taad asgarge tu ɔ: «Gen di jaay naase 'baate kɔkɔ ɔaansinkiro se?» ⁴⁶ Gōtn se asgarge terlden ɔ: «Bii kalan tap ɔo nam ɔɔ taad te taara aan gɔɔ gen gaabm se eyo.» ⁴⁷ Anum Parizige se, terlden ɔ: «Naase kic gaabm se taad bisenga dose kic la? ⁴⁸Maakɔ magalge tu ey ɛ maakɔ Parizige tu se aakkiga nam kalan tookga taarin la? ⁴⁹Num gan jee den took taarin se naade jeel *Ko Taar kēn Raa edo Musa ki se eyo, ɔo naade se ɛ jee kēn Raa naamdega naama.»

⁵⁰ Gan maakɔ Parizige tu se gaaba kalan roɔ Nikodem, naan se ɔii kalan ingoga king gōtn Isa ki kici deekden ɔ: ⁵¹ «Ko Taar kēn Raa edjekiro se, debkilimi jaay k'booy te taarin eyo, ɔo j'aak te nakɔ kēn naan ted ey se, j'an kɔkɔ mindin j'ɔɔ di?» ⁵² Gōtn se naade terlin

* 7:42 Aak Jn 8.42, KKR 120.10-12, 2Sam 7.12 ɔ Mis 5.1-3.

᠔᠔: «Naai kic 'tɛdn kɔf Galile la? 'Baa dooy ɔk taargen k'raanɔeno do dɔkin se jiga jaayo, bii kalan tap 60 debm taad taar teeco taar Raa ki gam teeco te taa naan Galile ki eyo.»

⁵³ [Gɔtn se, nanja nanja kic 60 iin uun doobm beena beena.]

8

Mend gaaba j'ɔkin ute gaabm kuuy

¹ Naan ken se Isa iin baa do *kɔsn ɔlib ki. ² Metbeenki tanɔrin nɔrin se, naan ɔk terlo daan bɔɔr *Bee Raa ki ɔ jeege paac baado ɔnjina. Gɔtn se naan booy ing naan ki ɔ baagden dooyo. ³ Gɔtn se jee jeel taadn tɔkɔn metn Ko Taar Raage ute *Parizige se ɔk baano te mend gaaba kalan bin se j'ɔkiɔ te gaabm kuuy. Naade baado ɔndin daan jeege tu. ⁴ Naade deek Isa ki ɔ: «Debm dooy jeege, mend se tɛdga nakɔ *kusiɔa j'ɔnjino tood tood te gaabm kuuy. ⁵ Maakɔ *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki se taadjeki ɔ: «Mendgen bin se j'aden tund tɔl te koa.» Num gen naai ki num ɔ di?»

⁶ Ken naade jaay taad bin se, je ken naan taadga taar dim ɔkɔ sum 60, naade an goom kɔkɔ taa an kɔkɔ mindina. Num gan gɔtn se, Isa no don naan ki ɔ baag raan naan ki ute goon jina. ⁷ Aan gɔɔ naade dɔɔk taara tɔnd metin ɔn ey se, gɔtn se Isa uun don deekden ɔ: «Maakɔ naase ken 'paacki se, nam nam bii kalan jaay tɛd te nakɔ kusiɔ ey num, uun koa und mend se deete.» ⁸ Gɔtn se ter naan no don naan ki daala ɔ baag raan naan ki. ⁹ Ken naade jaay booy taar ese se, nanja nanja kic 60 uun doobin doobina. Jee magalge se 60 baag kiin baa deet deet. Gɔtn se ɔp Isa kalin ki te mend ken naade ɔk baano daande ki se. ¹⁰ Num gɔtn se Isa uun don daala deek mend ki se ɔ: «Menda, jee se baaga gay? Maakde ki se, nam nam 'daar jaay 'kend teeli gen kuti se gɔtɔ ne?» ¹¹ Menda se deekin ɔ: «Jaamus, nam utum te eyo.» Gɔtn se Isa deekin ɔ: «Maam kic m'je kuti eyo. 'Baa nabo mɔɔtn ɔnte tɛdn nakɔ kusiɔa.»

Isa se naan gɔtn wɔɔr gen jeege paac

¹² Isa deek jeege tu daala ɔ: «Maam se, m'gɔtn wɔɔr gen jeege paac. Debm ken baadoga metum ki se, naan se lee maakɔ gɔt ken ɔd eyo. Gan naan se 'kɔn gɔtn wɔɔr ken an tɔɔdn kɔl gɔtn ken naan an kɔn kaaja.» ¹³ Gɔtn se *Parizige deekin ɔ: «Naai 60 'tɛdn saadn gen naai mala se, saadn naai se ɔs aay eyo.» ¹⁴ Isa terlden ɔ: «Ken maam m'tɛdn saadn maam mala kic 60, saadn maam se ɔs aaye. Taa maam m'jeel gɔtn maam m'iinno ɔ gɔtn maam m'an baa. Num gan naase gɔtn maam m'iinno le, 'jeelki eyo ɔ gɔtn maam baan baa ro ki kic 60, naase 'jeelki eyo. ¹⁵ Naase ɔjki bɔɔrɔ do jeege tu aan gɔɔ ken jikilimge lee tɛda. Num maam le m'ɔj bɔɔrɔ do nam ki eyo. ¹⁶ Ken jaay aanumga gen kɔjn bɔɔrɔ kic num, kɔjn bɔɔr maam se ken met ki. Taa maam se m'kalum ki eyo, num Bu ken ɔlumo se kic utu te maama. ¹⁷ Maakɔ *Ko Taar ken Raa ɛdseno se, k'raanɔinga raan j'ɔ: ken jeege di jaay taad taarde ɔk metn naapa se saadn naade se, ɔs aaye. ¹⁸ Maam mala 60 m'taadn saaduma ɔ Bubum ken ɔlumo se kic taad saadn maama.» ¹⁹ Gɔtn se naade tɔnd metin ɔ: «Bubi naai 'taadn se gay?» Isa terlden ɔ: «Naase le 'jeelumki eyo. ɔ Bubum kic naase 'jeelinki eyo. Ken naase jaay 'jeelumki maam num, Bubum kic 60 naase anki 'kɔn jeel kici.»

²⁰ Isa taad taargen se, kaad ken naan dooy dooy jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki. Naan ken se, naan ing ɔɛɛ nakɔ ken jeege lee tɔmb *serke maak ki; num gan gɔtn se, nam ɔn ɔl te jin roɔn ki eyo taa kaadin aas te ey bɔrtɔ.

Isa taad ɔ naan utu terl gɔtn Bubin ki

²¹ Isa taadden daala ɔ: «Maam se m'baa baao ɔ naase utu amki jea, nabo naase se utu aki kooy maakɔ *kusiɔse ki. Taa gɔtn maam m'an baa se le, naase aki kɔn baa eyo.» ²² Gɔtn se magal Yaudge taad te naapa ɔ: «Taar ken naan taad ɔ gɔtn maam m'baan baa se naase aki kɔn baa eyo. Bin se, naan kalin ki 60 baa baa tɔl roɔn la?» ²³ Isa terlden ɔ: «Naase se, jee do naan ki, num maam le, m'iinno raan. Naase se, jee do naan ki ara, num maam se, m'metn jee do naan ki ara ki eyo. ²⁴ Taa naan se 60 maam taadseno m'ɔ, naase

se utu aki kooy maakŋ kusiŋsege tu. Ken naase jaay 'baate 'kaalki maakse do maam ken m'ing daayum se, naase se utu aki kooy maakŋ kusiŋsege tu.» ²⁵ Gōtn se naade tōnd metiŋ ɔɔ: «Naai tap ɓo naŋa?» Isa tērlēden ɔɔ: «Do kupm mēt ki tap ɓo maam m'ōŋ te eyo num m'taadsenoga. ²⁶ Do naase ki se, maam m'ok taarge dēna ken m'asen taada ɔɔ gēn kōjŋ bōɔɔ dose ki. Num gaŋ Debm ken ɔlumo se, naaŋ taad taar mēt ki. ɔɔ taar ken maam taad jeege tu se, m'booyo gōtn naaŋ ki.»

²⁷ Num taar jaay naaŋ taadden te *Raa Bubu se, naade ɔnd te metiŋ eyo. ²⁸ Gōtn se Isa deekden daala ɔɔ: «Ken naase jaay 'tup 'tōlkiga *Goon Deba ro kaag ki uun daariŋkiga raan se, kaad ken se jaay naɓo naase aki jeele, maam se ɓo debm ken m'ing gēn daayum. ɔɔ maam se m'tēd naka gēn dom eyo, num maam taad se m'taad te nakŋ ken Bubum dooyumo. ²⁹ Debm ken ɔlumo se, naaŋ utu te maama. Naaŋ ɔŋ ɔŋum te kalum ki eyo, taa maam se daayum m'tēd nakŋ ken tōliŋ naaŋ ki.» ³⁰ Gōtn se ken jeege jaay booy taar Isa taad bin se, jeege dēna took aal maakde doŋ ki.

*Gaan Raage ute gaan *Bubm sitange*

³¹ Gōtn se Isa taad Yaudge tun aalga kaal maakde doŋ ki se ɔɔ: «Ken naase jaay ɔkki taarum maakse ki tōɔg se, naase aki tēdn jee mētum ken mala mala. ³² Ute naaŋ se naase aki jeel taar mēt ki, ɔɔ taar mēt ki ken naase aki jeel se ɓo, asen kōɔdn dose maakŋ bul ki.»

³³ Naade tērlēŋ ɔɔ: «Naaje se k'metjil *Abraamge ɔɔ ɓii kalaŋ naaje k'tēd te bul nam gam eyo. Naai 'taadjen ɔɔ: naase aki kōŋ tēdn bul ey sum se, taa dī?» ³⁴ Isa tērlēden ɔɔ: «'Booyki bēe m'asen taada: debm jaay tēd nakŋ *kusiŋ se, naaŋ ɔɔp tēdga bul gēn kusiŋa. ³⁵ Bulu se naaŋ kōŋ king maakŋ ɓee ki gēn daayum eyo, num goono ɓo debm 'king maakŋ ɓee ki gēn daayum. ³⁶ Taa naaŋ se ɓo ken Goon Raa jaay ɔɔdsenga maakŋ bul ki num, naase aki kōŋ dose deer deer. ³⁷ Maam m'jeele naase se metjil Abraamge. Naɓo naase 'baate 'kuunki taaruma ɔɔ taa naaŋ se ɓo naase 'je amki tōɔɔ. ³⁸ Maam se m'taadsen nakŋ ken maam m'aako gōtn Bubum ki. Gaŋ naase se 'tēdki nakŋ ken naase 'booykiro gōtn bubse ki.» ³⁹ Naade tērlēŋ ɔɔ: «Bubm naaje se, Abraam.» Isa tērlēden ɔɔ: «Ken naase jaay gaan Abraamge deer num, naase aki tēdn nakgen aan gōɔ Abraam tēdo se. ⁴⁰ Num ɓorse naase 'je amki tōɔɔ. Taa maam m'taadsenga taad taar mēt ki ken maam booyo gōtn Raa ki. Nakgen bin se Abraam ɔŋ tēdīŋ te eyo. ⁴¹ Num gaŋ naase se 'tēdki nakgen ken bubse lee tēda.» Naade tērlēŋ ɔɔ: «Naaje se k'gaan bumige eyo. Naaje j'ok Bubu kalaŋ sum, ɔɔ Bubm naaje se, Raa!»

⁴² Isa deekden ɔɔ: «Ken Raa jaay Bubse num kaadn naane, naase amki jea. Maam m'iino gōtn Raa ki ɔɔ m'baado kic ɓo taa naaŋa: maam se m'baado gēn dom eyo, num naaŋ ɓo debm ken ɔlumo. ⁴³ Gēn dī naase 'booy ɔkki taarum ey se? Taa taar maam m'taadsen se naase aasiŋki gēn booy kōkiŋ eyo. ⁴⁴ Bubm naase se, naaŋ Bubm sitange. ɔɔ naase 'jeki tēdn nakŋ ken bubse maakiŋ jea. Do dōkiŋ kic ɓo, naaŋ ɓo debm tēso gēn tōɔl jeege. ɔɔ naaŋ se taad taar mēt ki eyo, taa nakŋ mēt ki se gōtn naaŋ ki gōtɔ. Ken naaŋ baaga taadn taar-kōɔɔ se taargen se naaŋ uun doŋ ki ɓo taada, taa naaŋ se debm taar-kōɔɔ ɔɔ bubm jee taar-kōɔɔge. ⁴⁵ Num gaŋ maam se m'taadsen taar mēt ki. Taa naaŋ se ɓo naase 'baate 'tookki taaruma. ⁴⁶ Maakse ki se naŋa jaay am kōŋ taadn kusiŋ ken maam tēda ɔɔ ken maam m'taad taar mēt ki num, naase 'baate kuunki taarum se gēn dī? ⁴⁷ Debm gēn Raa se, booy uun taar Raa. Num naase se, jee Raage eyo, taa naaŋ se ɓo naase 'baate 'booyki taaruma.»

⁴⁸ Gōtn se magal Yaudge taad Isa ki ɔɔ: «Ken k'deek j'ɔɔ naai kōf *Samarī ɔɔ debm sitan se, taarje mēt ki.» ⁴⁹ Gaŋ Isa tērlēden ɔɔ: «Maam se debm sitan eyo. Num maam se *m'nook Bubuma, gaŋ naase aalumki maak ki eyo. ⁵⁰ Maam se m'je jeege ɓo am nook eyo, num deb kuuy ɓo je jeege am nooko, naaŋ ɓo debm utu 'kōjŋ bōɔɔ. ⁵¹ 'Booyki bēe m'asen taada: debm jaay booy uun taar maam se, mōɔtn naaŋ se 'kōŋ kooy eyo.»

¹⁸ Gan magal Yaudge se baate tooko ken gaabm se jaay j'oojin bo kaam-taako do borse kaamin doo aakga kaak se; taa naan se bo, naade danjo kon te bubin se. ¹⁹ Gotn se naade tond metde do: «Gaabm se bo kese goonsen doki oojinki kaam-taako se ne? Do borse 'ted do di jaay kaamin doo aak se?» ²⁰ Bubin ute kon terlden do: «Kese goonje mala. Naaje se deere j'oojin bo kaam-taako. ²¹ Gan ted do di jaay kaamin doo aak se, naaje j'ond eyo do nam nam dooin kaamin se le, naaje k'jeelin eyo. Naan le debm magala, 'tandki metina naan mala asen taadn metina.» ²² Ken ol kon ute bubin jaay taad bin se, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Taa magal Yaudge se dookga dook taarde do debm ken jaay taadga do: «Isa bo *al-Masi se» naade an tuurin maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se naatn. ²³ Taa naan se bo kon te bubin deek do: «Naan le debm magala, tandki metina.»

²⁴ Ter Parizige se danjo gaabm ken ingo kaam-taako se, daala, deekin do: «Naan Raa ki se, naai taad taar met ki. Gaabm se le naaje k'jeelin naan se debm kusina.» ²⁵ Naan terlden do: «Ken gaabm se bo debm kusina, lo debm kusin eyo, maam jeel eyo. Nakn maam jeel se, maam se j'oojum kaam-taako do borse kaamum doo aakga.» ²⁶ Naade taad gaab ken se do: «Naan tap bo tedi do di? Do kaami se naan tedin do di jaay doo aak se?» ²⁷ Naan terlden do: «Taar se maam taadsenga taad metina. Nabo naase mala, 'baate 'tookki taar se! 'Jeki m'asen taad metin daal se gen di? Lo naase 'je aki tedin jee metin ki kic le?» ²⁸ Gotn se Parizige baagin naaja deekin do: «Naai bo metn gaabm se ey num! Naaje se k'jee metn *Musa ki. ²⁹ Naaje k'jeel se Raa se taado Musa ki. Num gan naan se iino gotn gay gay se, naaje k'jeel eyo!» ³⁰ Gotn se gaabm ingo kaam-taako se terlden do: «Ken naase jaay doki 'jeelki gotn naan iino ey se taar se deel doa! Ey num gaabm se naan bo debm doo dumo kaamuma. ³¹ Naaje k'jeelki Raa se, booy keem noo jee kusinge eyo. Num gan Raa se booy keem noo debm ken aalin maak ki do ted nakn ken Raa maakin jen ro ki. ³² Bii kalan jaay k'booy j' do nam dooga kaam debm j'oojin bo kaam-taako se goto. ³³ Ken gaabm se jaay debm Raa ey se, naan 'kon tedin dim eyo!» ³⁴ Naade terlin do: «Naai bo j'ooji maakn kusin ki tappi do gan ter 'je ajen dooy naaje ne?» Gotn se naade tuur dooin naatn.

³⁵ Ken Isa jaay booy do naade tuuringa naatn se, gotn se naan baa je onina do deekin do: «*Goon Deba se, naai aal maaki don ki la?» ³⁶ Gaabm se terlin do: «Naka, 'taadum tu naan naja jaay maam m'kaal maakum don ki se?» ³⁷ Isa deekin do: «Aaka! Debm ken naai aakin daar naani ki jaay taadi se, kese bo naana.» ³⁸ Gaabm se deek do: «Meluma, maam m'aalga maakum doi ki.» Gotn se naan no naan ki do erg naanin ki.

³⁹ Gotn se Isa deek do: «Maam m'baado do naan ki se taa konj booro, taa jee kaam-taokge se kaamde kaadn kaaka, do jeegen kaamde utu aak kaak se le utu 'tedn jee kaam-taokge.» ⁴⁰ Parizigen utu te naan se, ken naade jaay booy taar ese se deekin do: «Ken bin se naaje kic k'jee kaam-taokge la?» ⁴¹ Isa terlden do: «Ken naase jaay 'tedkiga ted jee kaam-taokge num, kaadn naane naase aki tedin jee kusinge eyo. Num gan borse naase 'deekki doki: «Naaje se jee kaamje aak kaaka.» Taa naan se bo naase utu ingki maakn kusinse ki se.»

10

Isa aal naagñ taara ute debm gaam baatge

¹ Ter Isa taadden do: «'Booyki bee m'asen taada: debm end tordn baatge tu jaay aal te taa doob eyo, gan aal got kuuy se, naan se debm boogo do debm tujn jeege. ² Num gan debm aal te taa doobo se, naan se bo debm gaam baatge. ³ Do debm ken ing boob taa doobo se, dooin kaam taara do baatge se booy mindina. Do baatn naange mala se, naan danje te rode do doo teecnde naatn. ⁴ Ken naan jaay doo teecndega naatn se, naan lee naande ki, do naade ok metina taa naade booy jeel mindina. ⁵ Num naade se kon kon metn nam kuuy eyo. Ken naade booyga mindin kic bo aanin kaana, taa deb kuuy se naade booy jeel mindin eyo.» ⁶ Isa se taadden te kaal naagñ taara, num gan jee se booy ok metn taar ken naan taadden se eyo.

Isa naan debm gaam bæε

⁷ Ter Isa taadden daala ɔɔ: «'Booyki bæε m'asen taada: maam se ɔo aan gɔɔ m'taa doobm baatge. ⁸ Jeegen ɔaado paac deet naanum ki se, naade se jee ɔoogge ɔɔ jee tujɔ jeege, naɔo baatge se took te taarde eyo. ⁹ Ɔɔ maam ɔo aan gɔɔ m'taa doobo. Ken debm jaay end te doobm maam se, naan 'kɔɔ kaaja. Naan kɔɔ kende ɔɔ teecɔ ɔa gaam te maraadiɔa. ¹⁰ Debm ɔoogo ɔaado se, gen ɔoogo, gen tɔɔɔ, gen kutu. Num gan maam m'ɔaado se, taa jeege 'kɔɔ kaaja ɔɔ 'kɔɔ kaajɔ gen taad eyo.

¹¹ «Maam se m'debm gaam bæε: debm gaam bæε ken utu kutn koɔa taa baatinge. ¹² Ɔɔ debm ken gaam gen gurs sum se, naan se mɛl baatge eyo ɔɔ baatge se le gen naan eyo. Ken aakga k-sogsogi utu ɔaado se, naan an rɛsn te baatge. Ɔɔ k-sogsogi se ɔaado ooc baatge ɔɔ wɔɔkde naatn. ¹³ Taa naan le tɛd naabm gen gurs sum, ɔlin dim te baatge eyo. ¹⁴ Num maam se m'debm gaam bæε, maam m'jeel baatumge ɔɔ baatumge kic ɔo jeelum maama ¹⁵ aan gɔɔ Bubum jeeluma ɔɔ maam jeelin naan se, maam m'utu kutn koma taa baatumge. ¹⁶ Ɔɔ maam m'ɔk baatgen kuuy ken te naatn kici. Naade se kic ɔo m'utu m'adeno kɔɔɔ ɔaao. Naade se kic utu 'booy jeel minduma. Bin se naade utu tum tɛdn dɔɔl baatgen kalan ɔɔ debm gaamde kic ɔo 'tɛdn kalan. ¹⁷ Bu se jema taa maam m'utu m'kɛdn koma ɔɔ tɛdga num maam m'utu m'duru. ¹⁸ Nam nam jaay am kɔɔdn kɔmb taa tɔɔɔ se gɔɔ. Maam mala ɔo m'kɛdn koma taa maam se m'ɔk tɔɔɔ ken m'je le m'kɛdn koma ɔɔ m'ɔk tɔɔɔ ken m'utu m'duru. Kɛse ɔo nakɔ ken Bubum taadumo ɔɔ m'tɛda.»

¹⁹ Gotn se Yaudge jaay booy taar Isa taad bin se, taarde ɔa ɔk mɛtn naap ey daala. ²⁰ Maakde ki se, jee den taad ɔɔ: «Naan le debm sitan ɔɔ do le tɛdga gen naan eyo. Num inɔ 'booyki taariɔ se gen di?» ²¹ Gan jee mɛtiɔge deek ɔɔ: «Debm sitan 'kɔɔ taadn taargen bin eyo; ɔɔ sitan se 'kɔɔ tɔɔdn kaam jee kaam-tɔɔkge la?»

Yaudge ɔɔd und Isa

²² Kaad ken se kaadn kuul ki, ɔɔ bii ken se Jeruzalem ki Yaudge tɛd tɛd maak-raapde gen bii ken naade daapo *Bee Raa tɛdo salal*. ²³ Gotn se daan ɔɔɔ Bee Raa ki mɛtn daabm ken k'danɔɔ daabm Salomon se, Isa lee ɔa kaam ara kaam ara. ²⁴ Yaudge ɔaado ɔl gurugiɔa deekiɔ ɔɔ: «Naaje tap ɔo j'ai booy bini nuɔ ki jaay naai ajesiɔ taadn tal se? Ken naai ɔo al-Masi le, 'taadjesiɔa!» ²⁵ Isa tɛrlden ɔɔ: «Ey num maam m'taadsenga, naɔo naase 'baate 'tookki taaruma. Nakgen maam m'tɛd te ro Bubum paac se kic ɔo, taad saadn maama. ²⁶ Gan naase 'baate tookki taarum se, taa naase se baatn maamge eyo. ²⁷ Baatn maamge se booy jeel minduma, maam jeelde ɔɔ naade se ɔk mɛtuma. ²⁸ Ɔɔ maam m'aden kɛdn *kaajɔ gen daayum. Ɔɔ naade se 'kɔɔ kut eyo ɔɔ nam kuuy aden kɔɔ kujɔ jim ki eyo. ²⁹ Bubum ken ɛdumdeno se naan magal do nakge tu paac, nam 'kɔɔ kujɔ ne dim jin ki eyo. ³⁰ Maam te Bubum se, naaje k'kalan.»

³¹ Ken Yaudge jaay booy taar se, naade tɔso ko daala gen tund tɔɔliɔa. ³² Gan ter Isa taadden ɔɔ: «Nakgen jiga sum se, maam m'tɛdga dena te ro Bubuma ɔɔ naase aakkiga te kaamse. Num taa nakɔ ken gay jaay naase je amki tund tɔɔ se?» ³³ Yaudge tɛrlin ɔɔ: «Taa nakɔ jigan naai tɛd se ɔo, naaje k'je j'ai tund tɔɔ eyo. Num gan naai ɔo naaj *Raa, taa naai debkilimi sum ɔo 'tɛd roi aan gɔɔ Raa.» ³⁴ Isa tɛrlden ɔɔ: «Maakɔ *Ko Taar Raa naase ki se, taar se k'raanɔɔga raanɔ j'ɔɔ: *Naase se raage.*»†

³⁵ «'Booyki, Raa jaay dan *raage*, jeegen ken naan taadden taariɔ se. Bin se, k'jeelki taar Raa k'raanɔɔga raan se nam an kɔɔ tɔɔ eyo. ³⁶ Gan maam ken Bu mala ɔo bæε ɔɔdumo ɔɔ ɔlumo do naan ki, taa maam m'taadga taad m'ɔɔ maam Goon Raa sum ɔo, naase ɔki maam m'naaj naaj Raa. ³⁷ Ken maam jaay m'tɛdn naabm gen Bubum ey num, ɔntɛ 'kaalki maakse dom ki. ³⁸ Num ken naabm maam m'tɛd se jaay gen Bubum num, ken naase

* **10:22** Laa ken ara se ɔl gaan *Israelge saap do kaad ken Juda Makabe daap Bee Raa ken Jeruzalem ki ken do dɔkin Antioɔ tujino maakiɔ se ɔɔ naan se maakɔ ɔaar ken kaaru ute si-mɛɛɛ-kaar-ɔɔɔ (164) kaad ken se j'ooj te Isa *al-Masi ey ɔɔrtɔ. † **10:34** Aak KKR 82.6.

'baate 'kaalki maakse do maam ki kic num, naase aalki maakse do naab ken maam m'ted se. Ute naan se naase aki kəŋ jeel Bubum se, utu te maama, ɔ maam m'ing te naana.»
³⁹ Gətn se magal Yaudge iin daala, je an kəkə, gan naan iik uj jide ki. ⁴⁰ Naan ək tərɫ ɓaa ing do ool gen Jordan ken kaam naane, gətn se ɓo ken Jan lee *batizno jeege. ⁴¹ Gətn se jeege dɛna ɓaado ɔŋina, naade deek ɔ: «Deere, Jan-Batist ɔŋ tɛd te nakŋ-kəɔbm gam eyo, num gan taargen paacŋ naan taad ro gaab ken se, kalan kic ooc te naan ki eyo.» ⁴² Gətn se jeege dɛna took aal maakde do Isa ki.

11

Yo Lazar

¹⁻² Gaaba kalan k'danin Lazar, naan se gena Mari te gen Mart ɔ naade se ting Betani ki. Mari ese ɓo ken ɔto uubm oot koot je Melje Isa ki, ɔ ɔtinsin te beekina. Gan bii kalan gena Lazar se ooc kəŋɔ. ³ Genangen mendge se ɔl deba ɓaa taad Isa ki ɔ: «Melje bere, debm naai 'jen se oocga kəŋɔ.» ⁴ Ken Isa jaay booy taar se, naan deek ɔ: «Kəŋ Lazar se an kəŋ ɔol eyo, num naan se utu 'taadn nookŋ *Raa. ɔ ute kəŋ Lazar se, Goon Raa *nookin ute 'keeme.»

⁵ Ey num Mart te gena Lazar se, Isa jede aak eyo. ⁶ Gan gətn ese ken Isa jaay booy ɔ Lazar kəŋɔ se, naan ɔp tɛd bii dio gət ken k'baado j'ɔŋin se. ⁷ Ken bii di jaay deel se, naan deek jee metin ki ɔ: «J'iin k'tɛrl k'baaki taa naan Jude ki.» ⁸ Gətn se jee metin ki deekin ɔ: «Debm dooyje, gəŋ gəŋ ese sum ɓo Yaudge je ai tund ɔoli te koa se ɓo, naai 'je tərɫ ɓaa gətn naane daal ne?» ⁹ Isa tərɫden ɔ: «Gəto jaay iipga ɔ kaada jaay ookga se naan lek bini aan teger jaay ooc ey la? Taa naan se ɓo debm lee te kaam kaada se naan rək eyo, taa te kaam kaada se naan aak nakgen do naan ki. ¹⁰ Anum debm lee nəŋ se, naan 'rəkŋ kooco taa gətn wəŋ ken an wəŋ gəto se gəto.» ¹¹ Ken Isa jaay taad nan taarin se, naan tər deekden ɔ: «Bere, medjege Lazar se, kaamin ɔkga bia, gan maam m'utu m'an ɓaa duru.» ¹² Jee metin ki se deekin ɔ: «Melje, ken naan jaay toodga bi se, naan utu 'kəŋ lapia.» ¹³ Ute naan se Isa jeden taadn ɔ Lazar se ooyga. Gan maak-saapm naade ki se, ɔ daan naane Isa taadden te toodn bi aan gəŋ ken jeege lee tood se sum. ¹⁴ Gətn se Isa taadesin tal ɔ: «Bere, Lazar se ooyga. ¹⁵ Num ken Lazar ooy jaay maam gəto gətn naane se, maam maakum-raapo taa naase. Taa bin se naase aki kaal maakse dom ki paac. Borse j'iin k'ɓaa k'j'ɔŋinki.» ¹⁶ Gətn se debm metin ken k'danin Toma ɔ ron Toma se je deekŋ ɔ rəŋɔ, naan deek jee metn Isa ken metinge se ɔ: «Naaje kic ɓo j'iin k'baaki te naana j'aki ɓaa kooy kalan.»

Isa təŋg maakŋ Mart te gen Mari

¹⁷ Ken Isa jaay aan se, ɔŋ Lazar ɔkga bii ɔɔ maakŋ ɓaad ken aan gəŋ iibi se. ¹⁸ Aan gəŋ Betani se gəŋ te Jeruzalem, daande se ɔk kilɔmetir ɓaa ɓaa nakŋ mətə sum se, ¹⁹ taa naan se ɓo, Yaudge dɛna ɓaado taa 'daar ro Mari ute Mart ki taa yo genaade. ²⁰ Ken Mart jaay booy ɔ Isa utu ɓaado se, naan iin ɓaa ɔŋina, gan Mari se ɔp ing beene. ²¹ Ken Mart jaay aan se deek Isa ki ɔ: «Meluma, ken naai jaay utu gətn ara ki num, kaadn naane genaam 'kooy eyo. ²² Gan borse ken naan ooyga kic ɓo maam m'jeele nakŋ paacŋ ken naai 'təndga meta gətn Raa ki se, Raa se naan aisin kɛda.» ²³ Isa deekin ɔ: «Genai se utu 'duru.» ²⁴ Gətn se Mart tərɫin ɔ: «Meluma, maam m'jeele biin dunia nan jaay jeege utu ade dur se, naan kic utu ade duru.» ²⁵ Isa deekin ɔ: «Maam ɓo debm dur jeege daan yoge tu ɔ ken ɛd kaaja jeege tu. Debm ken jaay aal maakin do maam ki se, ooyga kic ɓo utu 'kəŋ kaaja. ²⁶ Debm jaay ing ɔ aal maakin do maam ki se, naan se məɔtn 'kəŋ kooy eyo. Num do taar ken se naai 'took la?» ²⁷ Gətn se Mart tərɫin ɔ: «Yee Meluma, maam se m'aal maakum doi ki taa naai ɓo *al-Masi, Goon Raa, ken utu ade ɓaa do naan ki se.»

²⁸ Ken Mart jaay taad nan taarin se, naan iin ɓaa ɔŋ gena Lazar se taadin naan ki ɔ: «Debm dooyje se ɓaadoga ɔ naan danj.» ²⁹ Ken Mari jaay booy taar se, naan naar iin ɓaa

gɔtn Isa ki. ³⁰ Naan ken se Isa end te Betani ki ey bɔrtɔ. Naan utu ing king gɔt ken Mart ɔŋiŋo se. ³¹ Gan Yaudge se ing king beene ute Mari, naade ing seliŋ sele. Ken naade jaay aakiŋ naan naar iin teec se, naade ɔk metiŋa. Taa naade saap ɔɔ: «Kaadn naane naan baa baa taa baad ki se, gen baa keeme.» ³² Ken Mari jaay aan ɔŋ Isa gɔt ken naan ing se, jaay naan aakiŋ se, ooc metn jɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Meluma, ken naai jaay utu gɔtn ara ki num, kaadn naane genaam se 'kooy eyo.» ³³ Ken Isa aak Mari te Yaudgen ɔko metiŋa jaay baag keeme se, gɔtn se Isa maakiŋ ɔŋ daar eyo, gɔtn se maakiŋ tuju. ³⁴ Naan tɔnd metde ɔɔ: «Naase aalinkiŋa kaam gay?» Naade terliŋ ɔɔ: «Mɛlje, 'baado kaaka.» ³⁵ Gɔtn se Isa eeme. ³⁶ Gan Yaudge taad ɔɔ: «Aakki tu! Lazar se naan jɛŋ den aak eyo!» ³⁷ Anum maakde ki se, jee kandum deek ɔɔ: «Debm kaam-tɔkɔ kic naan ɔɔdiŋ kaamiŋa, num Lazar bo n'ɔŋ gaasiŋ te yo ki ey la?»

Isa dur Lazar daan yoge tu

³⁸ Gɔtn se ter Isa maakiŋ ɔŋ daar ey daala, naan iin baa taa baad ki. Baadn se aan gɔɔ iibi ɔɔ taariŋ se naade gaasiŋ te koa. ³⁹ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ko taar ki se ɔɔdiŋki naata.» Mart, genaam debm ooy se, deekiŋ ɔɔ: «Meluma, naan se ɔkga bii sɔɔ maakŋ baad ki; bɔrse naan tɛdn ootga.» ⁴⁰ Gan Isa deekiŋ ɔɔ: «Maam taadiga taada m'ɔɔ ken naai jaay aalga maaki do maam ki num naai utu 'kaakŋ *nookŋ Raa ey la?» ⁴¹ Gɔtn se naade ɔɔd und te ko taar ki se naata, Isa uun kaamiŋ raan ɔɔ deek ɔɔ: «Bua, m'tɔomi taa naai 'booyumga. ⁴² Deere, maam se m'jeele daayum nakŋ maam m'tɔndga meti bo, naai 'lee 'booyum booyo. Anum m'taad se taa jee den gurug aalum se, naade 'jeele naai bo ɔlumo.» ⁴³ Ken Isa jaay taad nan taariŋ se, naan ɔɔdɔy makɔŋɔ ɔɔ: «Lazar 'teeco!» ⁴⁴ Gɔtn ese debm ooyga kooy se teeco, ɔɔ teeco se jinge te jenge se k'teelinga teel te kala ɔɔ daan kaamiŋ se naade deebiŋ kala. Gɔtn se Isa deek jeege tu ɔɔ: «'Tuutiŋki kalingen roŋ ki se naata ɔɔ ɔŋiŋki naan baa.»

Magalgen gen Yaudge se end tel gen tɔal Isa

⁴⁵ Yaudgen baado daar ro Mari ki se, naade jaay aak nakŋ Isa tɛd se, deniŋ took aal maakde don ki. ⁴⁶ Gan jee metinge se baa ɔŋ *Parizige ɔɔ taadden nakŋ ken Isa tɛdo se. ⁴⁷ Gɔtn se *magal jee tɛdn serke Raage tu ute Parizige, naaden *jee kaakŋ metn taargen Yaudge se paac tuso ɔɔ taad ɔɔ: «Gaabm se j'anŋki tɛdn ɔɔ di? Naan le tɛdn nakŋ-kɔɔbge dena ɔŋ eyo. ⁴⁸ Ken jaay j'ɔŋiŋ te naan se le, jeege paac utu 'tookŋ taar naana. ɔɔ bere sɔm *Rɔmɛge se utu ade baao ɔɔ utu an tɔokŋ te Bee Raajege ɔɔ utu an terɛɛŋ te naanjege.» ⁴⁹ Maakde ki se gaaba kalan k'daniŋ Kayip. Baar se, naan bo magal jee tɛdn serke Raage tu, naan deek ɔɔ: «Naase se 'jeelki dim eyo. ⁵⁰ Naase 'saapki kic bo ɔŋiŋki eyo, ey num beeki se, deb kalan bo 'kooyo 'kɔŋ jee dena. Bin se naanjege se 'kɔŋ terɛɛŋ te magaliŋ eyo.» ⁵¹ Taa baar se naan bo magal jee tɛdn serke Raage tu, bin se taar naan taad se iinɔ maak-saapm naan malin ki eyo, gan taar naan taad se, iinɔ gɔtn Raa ki. ɔɔ taar naan taad se je taadn ɔɔ: Isa se utu kooy taa Yaudgen te deniŋ, ⁵² ɔɔ naan utu kooy se taa Yaudge kaliŋ ki sum eyo, num gan kooy naan se utu 'tushn gaan Raagen gɔtn baa se paac 'tɛdn kalan.

⁵³ Bii ken se sum bo, magal Yaudge uun doa taa tɔal Isa. ⁵⁴ Taa naan se mɔɔtn Isa baate lee maakŋ Yaudge tu, naan iik tɔk baa maakŋ naan ki kalan bini k'daniŋ Epraim, ken gɔɔr te kɔd-baara. Gɔtn ese bo naan baa ing te jee metiŋ ki.

⁵⁵ Jeege dena iinɔ taa naanje tun kuuy ɔɔ baado Jeruzalem ki, gen tugŋ daapm rode naan Raa ki, taa *laa Paakŋ gen Yaudge se ɔɔpga gɔɔrɔ. ⁵⁶ Daan bɔɔr *Bee Raa ki se naade lee je Isa ɔɔ gɔtn se naade taad te naapa ɔɔ: «Naase tap bo 'saapiŋki ɔɔki diɔ? Bere, daam jaay ey num, Isa se ade kɔŋ baa laa ki se eyo.» ⁵⁷ Taa magal jee tɛdn serke Raage tu ute Parizige se, taadga taad jeege tu ɔɔ: «Debm ken jaay jeel gɔtn Isa num, aden taadn gɔtiŋa taa naade an baa kɔkɔ.»

12

Mari ot itir je Isa ki (Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Ken Isa jaay aan Betani ki gɔtn ken naan duro Lazar daan yoge tu se, ɔɔpga bii mɛɛ sum ɓo, Yaudge 'tɛdn *laa Paak. ² Gɔtn se k'tɛd kɔsɔ taa naana ɔɔ Mart uuno kɔsɔ se, ɓaado tɔnddesina. Gan maakɲ jeege tun ing ɔs kɔs te Isa se, Lazar kic utu maakde ki. ³ Gɔtn se Mari uuno itir aas kaam doocɲ kurku ɔɔ itir se k'danɲin *nard* ɔɔ naan se itir salal ɔɔ ɔɔɲɔ. Naan jɛɛr itir se do je Isa ki ɔɔ ɔtɪnsɪn ute bɛɛkiɲa ɔɔ ɓee naade ing maak ki se, oot itir itir sum. ⁴ Gɔtn ese maakɲ jee metɪn ki se, debm ken k'danɲin Judas Iskariot se, naan ɓo ken tɛdga num utu an kut se, deek ɔɔ: ⁵ «Bɛɛki se, itir se jaay k'dugɪnga utu tamma kaar-mɔtɔ* ɔɔ gursn se k'nignɲ jee daayge tu num bɛɛ ey la?» ⁶ Ken Judas jaay taad bin se, taa naan saap ɓo do jee daayge tu eyo, num gan taa naan debm ɓoogo; aan gɔɔ naan debm kɔkɲ gursde dey se, naan iingɲa num lee tuun tuun metn gursn ese. ⁷ Gɔtn se Isa deek ɔɔ: «Mɛnda se ɔɲɪn kaam kalaɲ! Nakɲ naan tɛdum se kɛse ɓo aasga gɛn bii duubuma. ⁸ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'kɔɲ king te naase eyo.»

Magal Yaudge je tɔɔl Lazar

⁹ Kaad ken se Yaudge dena ken booy jaay j'ɔɔ, ɔɔ Isa utu Betani ki se, naade iin ɓaado. Naade ɓaado se taa Isa sum eyo, num naade ɓaado se taa kaakɲ Lazar ken naan durɪno daan yoge tu se kici. ¹⁰ Gɔtn se *magal jee tɛdn serke Raage tu uun doa gɛn tɔɔl Lazar kici. ¹¹ Taa Lazar se, Yaudge dena iin resde ɔɔ ɓaado uun taar Isa.

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ Gaarge (Mt 21.1-11; Mk 11.1-10; Lk 19.29-44)

¹² Metbeenki se, jee den ɓaado gɛn tɛdn *laa Paak se, booy ɔɔ Isa utu ɓaado Jeruzalem ki. ¹³ Naade gaanɔ doomo jidege tu, ɔɔ teec ɓaado dɔɔd Isa. Naade dɔɔdɪn se, dɔɔb ɔy ɔɔ: «Ozaana†,

*Raa tɛdn bɛɛɲ do deb ken ɓaado te ro Mɛljege Raa, naan se ɓo Gaar *Israelge‡.»

¹⁴ Isa ɔɲ goon buur gaaba se ook ingo do ki, aan gɔɔ taar ken k'raanɔ do dɔkiɲa ken deek ɔɔ: ¹⁵ Jee maakɲ gɛgɛr ken Sion ki, §*ɔɲte 'beerki, aakki gaarse ookoga do goon buur ken gaaba utu ɓaado.**

¹⁶ Nakgen deel metn-jiki paac se kaad ken se, jee metɪn ki se ɔɲ jeel ɔk te metɪn eyo. Num gan ken Isa Raa *nookɪn se jaay ɓo, naade saap ɔɲɪna nakɲ Isa tɛd se, taa nakɲ se k'raanɲɪnoga raanɲa do dɔkiɲa ɔɔ kɛse ɓo nakgen ken jeege tɛdɪnsɪn se.

¹⁷ Anum jee den ingo te Isa jaay aako ken naan danɔ Lazar maakɲ ɓaad ki jaay Lazar duro daan yoge tu se, naade se ɓo ɓaado ɔɔs maanɪn jeege tu. ¹⁸ Aan gɔɔ naade booyga booy nakɲ-kɔɔbm naan tɛdo se, taa naan se ɓo jeege teec ɓaado dɔɔd Isa. ¹⁹ Gɔtn se *Parizige baag taadn te naapa ɔɔ: «Aakki! Naan se lɛ cirga dojege, ɔɔ ɓorse se lɛ, jeege paac ɓaaga metɪn ki.»

Grɛkgen metɪnge ɓaado je kaakɲ Isa

²⁰ Bii *laa Paak ki se, Grɛkgen† metɪnge ɓaado Jeruzalem ki gɛn keem Raa. ²¹ Naade se ɓo ɓaado ɔɲ Pilip ken iinɔ Betsaida ken taa naan Galile ki se ɔɔ naade tɔnd metɪn ɔɔ: «Naka, naaje se k'je kaakɲ Isa.» ²² Pilip ɓaa ɔɲ Andre ɔɔ taadɪn ɔɔ naaden di se paac ɓaa taad Isa ki. ²³ Isa tɛrlden ɔɔ: «Borse kaadn ken *Goon Deba *nookɪn keem se, aanga. ²⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaam teene jaay j'ɔɔciɲ te ey se, naan ing gɔtiɲ ki sum. Num gan ken j'ɔɔciɲa num, kaamin se ut naatn, ɔɔ ken teeco se ɓaado ooj dena. ²⁵ Debm je ron se, utu kutn koɲa ɔɔ debm do naan ki ara jaay je Raa cir ron se, naan se utu 'kɔɲ *kaajɲ

* **12:5** Tamma kaar-mɔtɔ se aas kɔɲɲ deba maakɲ ɓaar ki. † **12:13** Ozaana se je deekɲ ɔɔ: Raa aaja. ‡ **12:13** Aak KKR 118.25-26. § **12:15** Sion se, naan ro Jeruzalem kici. * **12:15** Aak Zak 9.9. † **12:20** Grɛkgen se jeege metjil Yaudge eyo.

gen daayum. ²⁶ Debm jaay je tɛdn naabm maam se, 'kɔkɲ metuma. Gɔtn maam m'utu se, debm tɛdn naabum se kic 'king te maama. Ken debm jaay tɛdum naabm maam se, Bubum utu aŋ magala.»

Isa taad ɔ naan utu 'kooyo

²⁷ Ter Isa taad ɔ: «Bɔrse maam m'ing se nirlum aayuma, num ganj m'taadn m'ɔ dɪ? M'taadn m'ɔ: Bua, aajuma gen kaadn dubar utu 'kaan dom ki se 'sookumsiŋ naatn rom ki bin ne? Gɔtɔ! Maam baado tap ɔ taa naan se. ²⁸ Bua, *'nookɲ roi.» Gɔtn se k'booy mindi taad maakɲ raa ki ɔ: «Maam se m'nookinga ɔ m'utu m'aŋ nookɲ daala.» ²⁹ Jee den ing gɔtn ese jaay booy se, taad ɔ: «Kese Raa ɔ aata.» Ganj jee metinge deek ɔ: «Kese *kɔdn Raa gam ɔ taadɪ.» ³⁰ Ganj Isa terl taadden daala ɔ: «Mind taad se taad te maam eyo, anum naan se, taad te naase. ³¹ Bɔrse kaadn ken Raa an kɔjɲ bɔrɔ do jeege tun do naan ki se aanga. Biin se ɔ *Bubm sitange, naan ɔ Gaar jee kusingen do naan ki se, j'aŋ tuuriŋ naatn. ³² Ken maam se jaay j'uun k'daarumga raan se, maam m'tɛdn jeege paac ade ɔaa gɔtum ki.» ³³ Ken naan jaay taad taargen se, naan je taadn ɔ te doobm gay jaay naan utu 'kooyo. ³⁴ Jee denge se deekiŋ ɔ: «Naaje k'booy maakɲ *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔ: *al-Masi se baadoga num naan se 'ting gen daayum. Anum gen dɪ jaay naai taad ɔ: *Goon Debm j'aŋ tupm tɔal ro kaag ki ɔ j'aŋ kuun daar raan se? Goon Debm ese ken gay daala?» ³⁵ Isa terlden ɔ: «Gɔtn wɔr ken lee wɔrsen gɔtɔ se, kaadɪ ɔpɔga gɔrɔ. Kaad ken naan utu se, 'leeki maakɲ gɔt ken wɔr se, taa bin se gɔtn ɔd se asen naar kɔkɲ do jise ki eyo. Taa debm lee maakɲ gɔt ken ɔd se ɛ, naan jeel gɔtn naan ɔaan se eyo. ³⁶ Kaadn gɔtn wɔr utu se, 'tookki 'leeki utu gɔtn wɔr se. Taa bin se naase aki tɛdn gaan gɔt ken wɔrɔ.»

Ken Isa jaay taad nan taariŋ se, naan iin ɔnde ɔ ɔaa oom gɔtn dɔk te naade.

Yaudge baate tooko gen kaal maakde do Isa ki

³⁷ Ute nakɲ-kɔɔbgen Isa tɛd den naande ki se kic ɔ, Yaudge baate kaal maakde don ki rɔk. ³⁸ Taa naan se ɔ taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taadno se aanga doobiŋ ki ken ɔ:

Meljege Raa, taari naaje jaay k'lee k'taad jeege tu se, nanja took uunga

ɔ *Meljege Raa tap ɔ tɔɔgiŋ se, naan taadga nan ki?*†

³⁹ Yaudge jaay ɔ aal maakde do Isa ki ey se, taa Ezayi se taadga taad taar ese se kici ken ɔ:

⁴⁰ *Deere, jee se Raa turumdenga kaamdege ɔ tɛdden naade tɛdga jee do-mɔŋgɔ*

taa kaamde kaakɲ kɔkɲ gɔt eyo ɔ bide booy kɔkɲ taar eyo

ɔ ute maakde kic naade kɔŋ booy kuun jaay ade terl ro maam ki,

ey num kaad ken naane se, maam Raa m'aden kaaja.§

⁴¹ Ken Ezayi jaay taad bin se, taa naan aakga kaak *nookɲ Isa ɔ taargen naan taado se, taad ute naana.

⁴² Ute naan se kic ɔ maakɲ magal Yaudge tu se, jeege dena aal maakde do Isa ki. Naɔ taa *Parizige se, naade ɔ taadɪ tal naan jeege tu eyo, taa naade beer ɔ sɔm Parizige aden tuur naatn, maakɲ *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁴³ Taa naade je tɔm ken jikilimge lee tɔmdɛ se ɔ, bɛɛ cir ken Raa ɔ aden tɔmɔ.

Isa se naan ɔ gɔtn wɔr gen jee do naan ki

⁴⁴ Ganj gɔtn se Isa uun mindiŋ raan taad ɔ: «Debm jaay aal maakiŋ do maam ki se, naan aal maakiŋ do maam ki sum eyo, num naan se aal maakiŋ do Deb ken ɔlumo. ⁴⁵ ɔ debm ken aakumga maam se, aakga Debm ken ɔlumo se kici. ⁴⁶ Maam se m'gɔtn wɔr ken baado do naan ki se, taa debm jaay aalga maakiŋ do maam ki se, naan 'kɔŋ king maakɲ gɔt ken ɔd eyo. ⁴⁷ Ken debm jaay booy taaruma ɔ ɔkiŋ maakiŋ ki ey se, maam ɔ m'aŋ

† 12:38 Aak Eza 53.1. § 12:40 Aak Eza 6.9-10.

kəjn bəərə doŋ ki eyo. Taa maam m'baado se, ɣen kəjn bəərə do jeege tun do naan ki eyo, num m'baado se ɣen kaajn jeegen do naan ki. ⁴⁸ Debm jaay əd unduma əd baate tookŋ taarum se, bəərə utu kooçŋ doŋ ki. Taa biin dunia an nan se, taargen maam m'taadŋ se ɓo utu an kəjn bəərə doŋ ki. ⁴⁹ Taargen maam taad se, m'terɛc te dom eyo. Kɛse Bu ken ɔlumo se ɓo ɔlum m'taad taargen se əd m'dooy jeege. ⁵⁰ Maam m'jeele taar ken naan taadumo ɣen tɛda se, kɛse ɓo taar ken ɛd kaaja ɣen daayum. Taar ken maam m'taad se, m'taadŋ aan ɣəə ken Bu taadumsiŋo.»

13

Isa tug jɛ jeengen mɛtiŋ ki

(Mt 26.19-20; Mk 10.35-45; Lk 22.14-18,24-27)

¹ Aan ɣəə ɔpɣa biin kalan sum ɓo Yaudge 'tɛdn *Iaa Paak se, Isa jeelga kaadŋ ken naan 'kiin kəŋ do naan a an ɓaa ɣətn Bubiŋ ki se aasga. Ɔə jeengen do naan ki se daayum naan jeden aak eyo. Ɔə naan jeden ute maakiŋ paac. ² Ken aan kaadŋ kəs ki jaay naade baag kəsə se, kaad ken se *Bubm sitange endga kend maakŋ Judas goon Simon Iskariot ki, ɣətn se naan saap je doobm an kutn Isa. ³ Aan ɣəə Isa se jeel Bu se ɛdiŋga nakge paac kaam jiŋa, taa naan iin ɣətn *Raa ki əd tɛdga num utu 'terl ɓaa ɣətn Raa ki se, ⁴ ken naade utu əs kəs se Isa iin əd aal kal magaliŋa əd uun dəək maakiŋ ute kal ken k'lee k'j'ətn jɛ jeege. ⁵ Ter naan əmb maane maakŋ baay ki əd baag tugŋ jɛ jee mɛtiŋ ki əd ətɛsiŋ te kal ken naan uun dəəkŋ maakiŋ ki se. ⁶ Ken jaay aan do Simon Pier ki se, Simon Pier deekiŋ əd: «Meluma, naai ɓo am tugŋ jɛ maam ne?» ⁷ Isa terliŋ əd: «Nakŋ maam tɛd se, ɓorse naai 'kəŋ jeel mɛtiŋ eyo, num ɣan tɛdga jaay sɔm naai utu 'jeel kəŋ mɛtiŋ bɛɛ.» ⁸ ɣətn se Simon Pier deekiŋ əd: «Naai ɓo am tugŋ jɛ maama! ɣətn!» Isa terliŋ əd: «Ken maam jaay m'tugi te jɛ ey se, diim jaay ai tum te maam se ɣətn.» ⁹ ɣətn se Simon Pier terliŋ əd: «Meluma, jɛm sum eyo, num tugum jimge ute dom paac kici.» ¹⁰ Isa deekiŋ əd: «Debm jaay roogga roog se, kəŋ roogŋ kuuy ey sum ken ɔpiŋ se 'tugŋ jɛŋ sum taa debm roogga se roŋ paac aacga walak əd naan tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki. Ɔorse naase 'tɛdkiga jee aak bɛɛ naan Raa ki, naɓo 'paacki eyo.» ¹¹ Taa debm ken jaay utu an kut se, Isa jeeliŋa. Taa di naan deek əd: «Naan Raa ki se naase aakki bɛɛ 'paacki eyo.»

¹² Ken Isa jaay tug jɛ jeenge aas se, naan uun uus kal magaliŋa, əd ɓaado inɣ ɣətn ken naade inɣ əs kəs se. ɣətn se naan tɔnd mɛtɛde əd: «Nakŋ maam m'tɛdsen se, naase 'jeel əkki mɛtiŋ dey la?» ¹³ Ken naase jaay 'danumki əki: «Debm Dooyje» əd «Melje» se, taarse se mɛt ki. Deere, maam ɓo m'Debm Dooyse əd Mɛlse. ¹⁴ Ken maam Mɛlse əd m'Debm Dooyse jaay ɓo m'tugsen jɛsege se, bɛɛki se, naase kic 'lee 'tugki jɛ naapge bin kici. ¹⁵ Ken maam jaay m'tɛdsen naan se, taa naase kic ɓo aki kəŋ tɛdn aan ɣəə ɣen maam m'tɛdseno se kici. ¹⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm tɛdn naaba ɣətn deb ki se, naan se magal cir debm ken naan lee tɛdiŋ naaba eyo əd debm aan naaba deb ki se, naan magal cir debm ken lee ɔliŋ naaba eyo. ¹⁷ Nakgen se, ɓorse naase 'jeel əkkiga mɛtiŋa ken naase jaay 'tɛdiŋkiga naan se num, maakse 'raapo. ¹⁸ Taar ken maam m'taadse, m'taad te naase paacki eyo, taa jeegen ken maam ɓo m'bɛɛr m'təddɛ se, maam jeeldɛ. ɣan taar ken k'raanŋ do dəkŋ se, aanga doobiŋ ki ken əd: *Debm ken lee əs mappa te maam se, 'terlumga naaga.**

¹⁹ «Kəŋ nakŋ se jaay ute kaan se, maam m'taadsiŋ ɓorse. Bin se nakŋ se jaay aanga kic num, naase aki 'jeele maam se debm ken tiŋ ɣen daayum. ²⁰ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm dəəd ək debm kaan naabum jiga se, naan se dəəd əkum maam mala, əd debm dəəd əkum maam se dəəd ək Debm ken ɔlumo.»

Isa taad əd Judas utu an kutu

(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

* 13:18 Aak KKR 41.9.

²¹ Ken Isa jaay taad nanj taarin se, gōtn se maakin tujū. Jō naan taaddesin tal ə: «'Booyki bεε m'asen taada: maakse ki se deb kalan utu am kutu.» ²² Gōtn se jee metin ki baag tērl kaakj naapa əə saap maakde ki əə: «Naan tap 60 taad te nanja?» ²³ Deb kalan maakj jee metin ki se, naan se 60 debm ken Isa jen se utu ing cεen ki†. ²⁴ Gōtn se Simon Pier tedin nakj ken naan an kaakj jeel ro ki əə: «N'tond metin naan tap 60 n'taad te nanja?» ²⁵ Gōtn se debm ken metn Isa ken ese se de j kaadn Isa ki tond metin əə: «Melum, kese tap 60 nanja?» ²⁶ Isa tērlin əə: «Kese debm ken maam m'utu m'dupm mappə əə m'kəl maakj baay ki jaay m'an ked se.» Gōtn se Isa dup mappə əl maakj baay ki əə ed Judas goon Simon Iskariot ki. ²⁷ Ken Judas jaay ək mappan ji Isa ki se, gōtn ese sum 60 *Bubm sitange baado end maakin ki. Gōtn se Isa deekin əə: «Nakj naai 'je 'teda se 'naar tedin yəkədo.» ²⁸ Ganj jee ing gōtn ese se maakde ki se, metn taar ken naan taad se, nam tap 60 booy jeel te metin eyo. ²⁹ Aan gəə Judas 60 debm bəəbm gursde dey se, jee metinge saap əə kaadn naane Isa jen taadn əə n'6aa n'dugo nakj tēdn laa, ey le jen taadn əə n'6aa n'ed naka jee daayge tu. ³⁰ Ganj gōtn se, Judas jaay ək mappan k'dup k'j'edinsin sum se, naan naar teec naatn. Jō kaad ken se gōtə tēdga nəəə.

Isa taadden əə k'je naapa

³¹ Ken Judas jaay teec sum se, Isa deek əə: «Borse se *Goon Deba se *nookin ute 'keeme əə ute ro Goon Deba se Raa kic nookin ute keeme. ³² Aan gəə Raa nookina utu 'keem ute doobm Goon Deba se, bin se Goon Deba kic əəpga baata Raa utu an nooko. ³³ Genumge† maam se m'kəj king den ute naase ey sum. Naase utu amki jea nabo aan gəə ken m'taado Yaudge tu se, m'taadsen naase ki kici, gōtn maam m'an 6aa se, naase aki kəj 6aa eyo. ³⁴ Borse maam m'taadsen nakj naase utu aki tēd se ken kiji: 'jeki naapa. Aan gəə ken maam m'jeseno se, bin se naase kic 'jeki naapa. ³⁵ Ken naase jaay 'jeki naapa deer num, ute naan se jeege paac 'jeele, naase se jee metn maam ki.»

³⁶ Gōtn se Simon Pier tond metin əə: «Melum, naai '6aa gay?» Isa tērlin əə: «Borse gōtn maam m'an 6aa se, naai am kəj daan eyo. Num kaadn naai am daan se, məətn kuuy jaayo.» ³⁷ Pier tērlin əə: «Melum, gen dī jaay naai əə borse maam m'ai kəj daan ey se? Taa naai se, maam m'kooyo!» ³⁸ Isa tērlin əə: «Naai se 60 'kooy taa maam ne? 'Booy bεε m'ai taada: kər kərən jə 'kəəy ey sum 60, naai 'naajn dəəl mətə əə naai 'jeelum eyo.»

14

*Isa se naan doobm ken əl jeege gōtn *Raa ki*

¹ Jənte 'kuunki nirlse, naase aalki maakse do Raa ki əə aalki maakse do maam ki kici. ² Gōtn kingi utu dena raan maakj 6ee Bubum ki. Ken jaay gōtə num, kaadn naane maam m'taadsenga. Maam 6aa 6aa se taa m'asen 6aa daapm gōtə. ³ Ken jaay m'6aa daapsenoga gōtə num, maam m'ade tērlε m'utu m'asen təəə taa j'aki 6aa king tēle. ⁴ Naase 'jeelki doobm ken maam m'an 6aa se. ⁵ Gōtn se Təma deekin əə: «Məlje, gōtn naai '6aan 6aa se naaje k'jeel eyo, əə doobm se tap 60 j'an jeel əə dī?» ⁶ Isa deekin əə: «Maam 60 doobo, m'taar mēt ki əə debm ken ed kaaja jeege tu. Jō debm jaay 6aa gōtn Bubum ki se kaal te doobm maam jaayo. ⁷ Ken naase 'jeelumki maam se, Bubum kic num naase anki 'jeele. Borse, naase 'jeelin ki əə aakin kiga te kaamse.»

⁸ Pilip deekin əə: «Məlje, 'taadjen tu Bua, nabo bεεjega sum.» ⁹ Isa deekin əə: «Do dəkin maam m'ting ute naase se 60 əə naai 'jeelum ey ne Pilip? Debm aakunga maam se, naan se aakga Raa Bubu. Gen dī jaay deekum əə: «'Taadjen tu Raa Bubu se?» ¹⁰ Naai 'took ey la ken maam m'ing ute Bua əə Bu ing te maam se, taargen maam m'taadsen se maam m'tεrεc ute dom eyo, ganj Bu ken naaje k'kalan se 60 lee tēdn naabina. ¹¹ Tookki taaruma

† 13:23 Yaudge se ken naade əə kəs num tood rεs yer kerle do ji jeele əə dodege se əlin kaam sak tabil. ‡ 13:33 Genumge se gōtn se Isa je taadn əə jee metin ki se naan jedεe aan gəə gaan maakinge mala.

ken maam m'ing ute Bua ð Bu ing ute maam se, ken 'tookki taarum ey kic num, 'tookki taa nakŋ-kooŋgen maam m'lee m'ted se. ¹²'Booyki bεε m'asen taada: debm aal maakiŋ do maam ki se, 'kŋ tedŋ nakgen aan goo maam m'lee m'ted se, ð naaŋ se utu 'tedŋ nakgen cir gen maam se daala, taa maam ɓaa ɓaa gŋtn Bubum ki. ¹³Nakgen paacŋ naase utu aki tond meta te ro maam se, maam m'utu m'an tɛda bin ɓo maam Goono se m'taadŋ *nookŋ Bubuma. ¹⁴Nakŋ ken naase 'tondki meta ute ro maam se, maam m'utu m'an kŋ tɛda.»

*Isa deek ð utu ade kɔl *Nirl Raa jeenge tu
(1Jn 5.3, 2.3-5; Jn 16.5-15,33)*

¹⁵«Ken naase jaay 'jemki num, naase aki kŋ tedŋ nakŋ ken maam m'taadŋ gen tɛda se. ¹⁶Maam m'utu m'tond metŋ Bubuma, ð naaŋ utu aseno kɔl debm ken asen king noogŋ daayum. ¹⁷Debm ken naaŋ ade kɔl se, kεse Nirl Raa mala ken taad taar met ki. Naaŋ se jee do naaŋ ki an kŋ kŋ eyo, taa naade se ŋ aakiŋ eyo ð jeeliŋ eyo. Gaŋ naase se 'jeeliŋki taa naaŋ utu te naase ð utu ing maakse ki. ¹⁸Maam m'asen kŋ kŋ genaalge eyo, maam m'utu m'asen tɛrl kŋ. ¹⁹ɔpŋga baata jee do naaŋ ki se am kaak ey sum, gaŋ naase se utu amki kaakum m'ing zεεε, ð naase kic num aki kŋ kaaja. ²⁰Bii ken se, naase aki 'jeele maam m'ing te Bubuma ð Bubum ing ute maam se, naaje k'kalaŋ ð naase ute maam se, naaje k'kalaŋki kici.

²¹«Taar ken maam m'taadŋ gen tɛda jaay debm tedŋ se kεse ɓo debm jema, ð debm jem maam se, Bubum kic an jea ð maam kic m'utu m'an jea ð m'an taadŋ roma, taa naaŋ am jeele.»

²²Judn ken Judas Iskariot ey se, deekiŋ ð: «Mɛlje, naai ð ajen taadŋ roi naaje ki sum ð jee do naaŋ ki jaay ai kaak ey se ajensiŋ taadŋ ð di?» ²³Isa tɛrlin ð: «Debm jem maam se 'tookŋ kuun taaruma ð Bubum se utu an jea maam te Bubum se k'ɓaa gŋtin ki, ð k'king tɛɛ ute naaŋa. ²⁴Debm ken jem ey se, naaŋ 'took taarum eyo. Taar ken naase ing 'booyki maam m'ing m'taadŋ se m'tεεc te dom eyo, gaŋ naaŋ se Bubum olumo se ɓo taada. ²⁵Maam m'taadŋ nakgen se kaad ken maam m'utu te naase. ²⁶Bubu se utu ade kɔl *Nirl Salal ute ro maama, taa naaŋ asen noogo ð naaŋ asen dooy nakge paac, ð utu asen tedŋ naase aki saapm jeel metŋ taargen maam m'taadŋ se.

²⁷«ŋte 'kuunki nirlse ð ŋte 'ɓeerki. Maam m'ɓaa ɓaa se m'asen kŋ tɔɔsuma ken asen tɔɔŋŋ maakse, ð tɔɔsn se ɓo ken utu maakŋ maam ki kici. Maam m'asesin kɛdse aan goo gen jee do naaŋ ki eyo. ²⁸Naase 'booykiga taar ken maam m'taadŋ m'ɔ m'ɓaa ɓaa num m'utu m'ade tɛrl m'asen kŋ. Ken naase jaay 'jemki num maam ɓaa ɓaa gŋtn Bubum ki se, bεeki num, maakse raapo taa Bubum se naaŋ magal cirum maama. ²⁹Maam m'taadŋ ɓorse kŋ nakgen se aan te ey ɓort se, ken naade se jaay aanga kic num, naase aki tooko. ³⁰Naan ki se maam m'kŋ taadŋ den te naase ey sum, taa gaar gen do naaŋa se utu 'ɓaadɔ. Naɓo deere, naaŋ se ok tɔɔgɔ dom ki eyo. ³¹Num gaŋ taa jee do naaŋ ki 'jeel maam se, m'je Bubuma ð m'tedŋ nakŋ ken naaŋ taadumi. Iinŋki gŋtn ara; k'ɓaaki!»

15

Isa se naaŋ *ko biŋ mala mala

¹Isa taad jeege tun metin ki daala ð: «Maam se aan goo ko biŋ mala mala ð Bubum se, naaŋ ɓo mel ko biŋ se. ²Tɛletgen paacŋ dɔɔk ute maama ð ken ooj ey se, naaŋ gaŋ tund naatn. Gaŋ tɛletn ken ooj se naaŋ gaŋ daapiŋa taa kooŋŋ den cir ken se daala. ³Taargen ken maam m'taadŋ se, 'daapsenga, akiga bεε naan *Raa ki. ⁴Inŋ 'dɔɔkki ute maama aan goo ken maam m'utu m'ing m'dɔɔk te naase se. Aan goo tɛletn ko biŋ k'gaŋ k'j'undga naatn num ŋ ooj ey se se bin ɓo ken naase jaay ing 'dɔɔkki ute maam ey se, naase aki kŋ tedŋ nakŋ aak bεε eyo kici. ⁵Maam se m'ko biŋ ð naase se 'tɛletumge. Debm ing 'dɔɔk te maama ð maam m'ing m'dɔɔk te naaŋ se, debm se utu 'tedŋ nakgen jiga den aak eyo.

Anum ken naase jaay 'dɔɔkki te maam ey se aki kɔŋ tɛdn̄ d̄im eyo. ⁶ Debm ken ing 'dɔɔk te maam ey se j'utu j'an̄ gaŋ kund naatn̄ aan gɔɔ tɛlɛtn̄ ko biŋ k'gaan̄ j'undin̄ se naan̄ utu tuutu ɔɔ j'an̄ tɔsn̄ tɔɔɔ. ⁷ Ken naase jaay ing 'dɔɔkki te maama ɔɔ taarum jaay ing maakse ki se, 'tɔndki mɛtn̄ nakŋ naase 'jeki ɔɔ naase an̄ki kɔŋɔ. ⁸ 'Tɛdki nakgen bɛɛ dɛna, bin se naase aki 'tɛdn̄ jee mɛtum ki ɔɔ nakgen se *'nookŋ Bubuma. ⁹ Maam m'jesɛ aan gɔɔ ken Bubum Raa 'jem maam se kici. Ing 'dɔɔkki te maama, bin se naase aki 'jeele maam se m'jesɛ. ¹⁰ Ken naase jaay 'tɛdki nakŋ maam m'taadsen gen̄ tɛda se num, kɛse naase ing dɔɔkki ute maam maakŋ maak-jem ki, aan gɔɔ maam m'tɛd nakgen ken Bubum taadum gen̄ tɛda se jaay m'inḡ *dɔɔk ute Bubum maakŋ maak-jen̄ ki se.

¹¹ «Maam m'taadsen nakgen se taa naase aki kɔŋ maak-raapuma, ɔɔ maak-raapse se 'tɛdn̄ maak-raapm̄ maraadin̄ ki. ¹² 'Booyki! Nakŋ ken maam m'taadsen gen̄ tɛda se: 'jeki naapa aan gɔɔ ken maam m'jesɛ se. ¹³ Debm ken jaay ɛd̄ kɔŋa taa mɛd̄inḡ se, naan̄ se jedɛ te maakin̄ cir paac. ¹⁴ Nakŋ maam m'taadsen se jaay, naase 'tɛdin̄ki se, naase se ɔɔ mɛdn̄ maamgɛ. ¹⁵ Maam se mɔɔtn̄ m'asen kɔŋ dan̄ ɔulumge ey sum, taa debm ɔulu se ɔŋ jeel nakŋ ken mɛlin̄ lee tɛd se eyo. Num naase se maam m'dan̄se mɛdumge, taa maam m'taadsenga nakgen paacŋ ken maam booyo gɔtn̄ Bubum ki. ¹⁶ Naase ɔɔ 'bɛɛr ɔɔdumki eyo, anum maam ɔɔ m'bɛɛr m'tɔɔdseno se taa m'asen kɔl naaba aki ɔaa tɛdn̄ nakŋ aak bɛɛ ɔɔ nakgen tinḡ gen̄ daayum. Taa bin se nakŋ naase paac 'tɔndkiga mɛta ute ro maam se, Bubum asen 'kɔŋ kɛda. ¹⁷ Nakŋ maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɛd se: 'jeki naapa.»

Jee do naan̄ ki utu kɔɔdn̄ kund jee mɛtn̄ Isa ki

¹⁸ «Ken jee do naan̄ ki jaay ɔɔd̄ undse se, 'jeelki naade ɔɔd̄ undumoga maam ɔɔ deete. ¹⁹ Ken naase jaay mɛtn̄ jee do naan̄ ki num, kaadn̄ naane naade asen jea, taa naase aki 'tɛdn̄ mɛtn̄ naade. Gaŋ naase 'tɛdkiga mɛtn̄ naade eyo, ɔɔ maam se m'bɛɛr m'tɔɔdseno maakŋ naade ki se, naase 'tɛdkiga kalse ki, taa naan̄ se ɔɔ naade ɔɔd̄ undse naatn̄ se. ²⁰ 'Saapki tu do taar ken maam m'taadseno m'ɔɔ: debm tɛdn̄ naaba gɔtn̄ deb ki se, naan̄ se magal cir debm ken naan̄ tɛdn̄ naaba gɔtin̄ ki se eyo. Jee se jaay dabarumo maam se, naase kic, naade utu asen dabara; ɔɔ naade jaay uun taar maam se taar naase kic ɔɔ, naade utu kuunu. ²¹ Naade utu asen tɛdn̄ nakgen se paac dose ki se taa maama, taa naade lɛ jeel debm ɔlumo se eyo. ²² Ken maam m'ɔaado jaay m'taadden te taargen se ey num, naade 'tɛdn̄ jee *kusinḡe eyo, num ɔɔrse maam m'ɔaado m'taaddenga jaay naade baate kuun se, naade 'kɔŋ dɔobm ken naade an̄ kɔɔdn̄ dode eyo. ²³ Debm ɔɔd̄ undum maam se, ɔɔd̄ und Bubum kici. ²⁴ Nakŋ kɔɔbgen maam m'tɛd daande ki ken ɔii kalan̄ nam tɛdin̄ te ey se, ken maam jaay m'tɛdin̄ te ey num, naade kɔŋ 'tɛdn̄ jee kusinḡe eyo. Num ɔɔrse nakŋ-kɔɔbgen maam m'tɛddesin̄ se naade aakinḡa ute kaamde. Ute naan̄ se kic ɔɔ naade ɔɔd̄ undum maam te Bubuma. ²⁵ Nakŋ naade tɛd se aanga dɔobin̄ ki aan gɔɔ k'raan̄in̄ maakŋ *Ko Taar ken Raa ɛd̄o Musa ki ken ɔɔ: *Jee se ɔɔd̄ undum se, cɛɛɛ sum.**»

²⁶ Tɛr Isa deekden ɔɔ: «Debm utu ade ɔaa jaay asen noogse, ade kiin̄ gɔtn̄ Bubum ki, ɔɔ ken maam m'ɔaaga gɔtn̄ Bubum ki num, m'asesin̄o kɔlɔ. Naan̄ se ɔɔ Nirl naan̄ Raa mala ken taad taar mɛt ki ɔɔ ken iin̄o gɔtin̄ ki, ken naan̄ ɔaadoga se naan̄ mala utu am tɛdn̄ saaduma. ²⁷ Naase kic ɔɔ utu amki tɛdn̄ saadumge taa gɔtn̄ maam m'baag naabum sum se, naase utuki te maama.»

16

¹ «Maam m'taadsen taar ese se, taa kaal maaksen naase aalki do *Raa ki se an̄ki kɔŋ eyo. ² J'utu j'asen tuur maakŋ *ɔɛe ken Yaudge lee tusn̄ maak ki ɔɔ ken kaadin̄ utu kaan̄ se, jeege utu asen tɔɔlɔ, maak-saapm̄ naade ki num ɔɔ kaadn̄ naane naade tɛd tɛd naabm Raa. ³ Naade utu 'tɛdn̄ naan̄ se, taa naade jeelum maam eyo ɔɔ jeel Bubum eyo. ⁴ Gaŋ maam m'taadsen naan̄ se, ken kaadin̄ aanga kic num, naase aki saapm̄ do taar ken maam

* 15:25 Aak KKR 35.19 ɔɔ 69.4.

taadseno se. Kaad kɛn maam m'utu m'baag baag naabum se, maam m'ɔŋ m'taadseno te naan se eyo, taa maam m'utu te naase.»

*Naabm gɛn *Nirl Raa*

⁵ Bɔrse maam taadga taad m'ɔɔ m'ɓaa ɓaa gɔtn deb kɛn ɔlumo, naɓo maakse ki se, debm jaay 'tɔnd mɛtum ɔɔ naai 'ɓaa gay kic ɓo gɔtɔ. ⁶ Num ganj taa taar maam m'taadsen bin se, tujsega maakse. ⁷ Ey num taar maam m'taadsen se taar mɛt ki; kɛn maam m'ɓaaga se asen tɛdn jiga naase ki; kɛn maam jaay m'ɓaa te ey num, Debm Noogo se adɛ kɔŋ ɓaa eyo. Num ganj kɛn maam m'ɓaaga num m'utu m'aŋo kɔɔ. ⁸ Kɛn naan ɓaadoga num, naan utu 'taadn jeege tun do naan ki se, naade iigga do maak-saapm kɛn naade ɔkɔ do *kusiŋ ki, do nak kɛn ute doobiŋa, ɔɔ tɛr do kɔjŋ bɔɔr kɛn Raa utu kɔjŋ do jeege tu se kici. ⁹ Maak-saap naade ɔk do kusiŋ ki se lɛ taa naade aal maakde dom ki eyo. ¹⁰ Ɔɔ maak-saapm kɛn naade ɔk do nak kɛn ute doobiŋ se lɛ, taa maam ɓaa ɓaa gɔtn Bubum ki ɔɔ mɔɔtn naase amki kɔŋ kaak eyo. ¹¹ Ɔɔ maak-saapm kɛn naade ɔk do kɔjŋ bɔɔr kɛn Raa utu kɔjŋ do jeege tu se lɛ, taa gaar do naan ki se bɔɔrɔ oocga don ki.

¹² «M'ɔk nakge dɛna kɛn m'asen taada, naɓo kɛn m'taadsesiŋga ɓɔrse kic ɓo, naase aŋki kɔŋ booy kɔk eyo. ¹³ Kɛn *Nirl Salal kɛn taad taar mɛt ki utu adɛ ɓaa se, naan utu asen tɔɔɔ taa naase aki jeel taar mɛt ki se mala mala. Taa taar naan utu 'taad se, 'tɛrɛɔn don ki ɓo 'taad eyo, ganj naan se utu asen taadn taar kɛn naan utu adɛ booyo, ɔɔ utu asen taadn nakgen utu 'kaan se. ¹⁴ Nirl Salal se utu am *nooko, taa nakgen jaay naan adɛ booy gɔtum ki se utu asesiŋ taadn naase ki. ¹⁵ Nakgen paacŋ Bubum ɔk se, nakgen se gɛn maam kici; taa naan se ɓo maam m'taadsen m'ɔɔ: nakgen jaay naan adɛ booy gɔtum ki se utu asesiŋ taadn naase ki.»

Naase 'maakse utu raapo

¹⁶ «Ɔɔpɓa baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka.» ¹⁷ Gɔtn ese maakŋ jeenge tu se jee mɛtiŋge se taad te naapa ɔɔ: «Naan tap ɓo je deekŋ ɔɔ dɔo kɛn taad ɔɔ: ɔɔpɓa baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaaka, tɛr deek ɔɔ: maam ɓaa ɓaa gɔtn Bubum ki se? ¹⁸ Ɔɔ taariŋ kɛn ɔɔ ɔɔpɓa baata se, je deekŋ ɔɔ dɔo? Taar naan taad se naaje j'ɔnd te mɛtiŋ eyo.» ¹⁹ Isa se jeele kɛn naade je tɔnd mɛtiŋ se, naan deekden ɔɔ: «Naase je aki jeel ute naapa mɛtn taar kɛn maam m'deeksen m'ɔɔ: Ɔɔpɓa baata naase utu amki kaak eyo, ɔɔ tɛdga cɔkɔ jaay sɔm utu amki kaak se. ²⁰ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: naase maakse utu tuju ɔɔ aki keeme, ganj jee do naan ki se maakde utu 'raapo. Maakse utu tujŋ deere, naɓo tɛdga num, maak-tujse se 'dɛl maak-raapo. ²¹ 'Saapki tu do mɛnd kɛn ɓaa ɓaa koojo se: kɛn kaadn koojiŋ jaay aanga se, naan dabar bini jaay ooj goono. Kɛn naan oojga num, dirigiŋ te dubariŋ se naatn ɔɔ naan maakiŋ raapo taa goon naan ooj se. ²² Taa naan se, naase kic ɓɔrse utuki maakŋ maak-tuj ki, ɔɔ tɛdga num, maam m'utu m'asen kaaka ɔɔ bin se maakse utu raapo ɔɔ maak-raapm naase se, nam aŋ kɔŋ tuj eyo.

²³ «Bin ɓo, bii kɛn se, naase aki tɔnd mɛtn dɛm gɔtum ki ey sum. 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakŋ naase 'tɔndki mɛta gɔtn Bubum ki te ro maam se, naan utu asen kɛda. ²⁴ Bini ɓɔrse kic ɓo, naase 'tɔndki te mɛtn dɛm te ro maam eyo; ɓɔrse 'tɔndki mɛta ɔɔ utu aki kɔŋɔ, bin se ɓo maakse 'raap maraadiŋ ki.»

*Isa tɔɔg cir *dunia*

²⁵ «Taargen maam m'taadseno paac se, m'taadseno ute kaal naagŋ taara. Ganj kaadiŋ utu 'kaan se, maam m'utu m'asen taadn ute kaal naagŋ taar ey sum. Num naan ki se nakgen taad taa Bubum se m'utu m'asesiŋ taadn tal tal. ²⁶ Biin se naase aki tɔnd mɛtn nakge paac ute ro maama. Maam m'asen taada taa naase se maam m'kɔŋ tɔnd mɛtn Bu ey sum; ²⁷ taa Bu mala se jese taa naase 'jemki maama ɔɔ naase 'jeelkiga maam se m'iino gɔtn Raa ki. ²⁸ Maam m'ɓaadɔ do naan ki se m'iino gɔtn Bubum ki; ɓɔrse maam m'kiin do naan ki se m'ɓaa gɔtn Bubum ki.» ²⁹ Gɔtn se jee mɛtiŋ ki deekiŋ ɔɔ: «'Booyo, ɓɔrse naai

'taadjen tal tal aaljen naagŋ taar ey sum. ³⁰ Borse naaje k'jeele, naai se 'jeel nakge paac ɔɔ 'je nam 'tɔnd mɛti ey sum. Taa naan se ɔɔ naaje k'jeele naai se iino gɔtn Raa ki.» ³¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Borse naase 'jeelkiga sum la? ³² 'Booyki! Kaadiŋ utu 'kaana, ɔɔ borse kaadiŋ se aanga, naase utu aki 'kaan wɔɔkɔ ɔɔ nanja kic ɔɔ 'kuun doobiŋ doobiŋa ɔɔ utu amki kɔŋ kalum ki, naɔo maam se m'kalum ki eyo, num Bu se utu te maama. ³³ Taargen maam m'taadsesiŋ se, taa ute maam se naase aki 'kɔŋ tɔɔsɛ. Deere, naase utu aki 'kɔŋ dubar do naan ki, naɔo aayki kaamse taa maam cirga dunia.»

17

*Isa tɔnd mɛtn *Raa taa jee mɛtiŋ ki*

(Eɓ 7.24-28, 4.14-16)

¹ Ken Isa jaay taad nan taariŋ se, naan uun kaamiŋ raan deek ɔɔ: «Bua, bɛrɛ, kaadiŋ se aasga naai *'nook Gooni, taa Gooni kic ai nooko. ² Naai ɛdiŋga jikilimge paac kaam jiŋa, taa naan kɛdn *kaajŋ gɛn daayum jeege tun naai ɛdiŋsiŋga se. ³ Kaajŋ gɛn daayum ken ese se taa naade ai jeeli naai Raa mala ken kalan lak ɔɔ am jeel maam Isa *al-Masi ken naai ɔlumo. ⁴ Do naan ki se maam nookiga ɔɔ naabi naai ɛdum se, maam m'tɛd nanjŋga. ⁵ Borse Bua, 'nookum naani ki aan gɔɔ ken naai 'nookumo kaad ken naai aal te dunia ey ɔɔrt se.

⁶ «Maam m'taaddenga naade jeeliga naai jeegen ken naai 'bɛr tɔɔɔ do naan ki jaay ɛdumden se. Naade se jee naaige, ɔɔ naai ɛdumdenga kaam jima, ɔɔ naade booy uunga taar naai. ⁷ Borse naade jeele, nakŋ naai ɛdumo paac se iino gɔtn naai ki. ⁸ Taar ken naai 'taadumo se, maam m'taaddesiŋga kici. ɔɔ naade took uunga, naade jeelga deere, maam se m'iino gɔtn naai ki ɔɔ naade tookga naai ɔo ɔlumo.

⁹ «Maam m'tɔnd mɛti se taa naade sum, ey num gɛn jee do naan ken ɔaa se paac eyo. Anum m'tɔnd mɛti se gɛn jee naai ɛdumdeno kaam jima, taa naade se jee naaige. ¹⁰ Nakŋ maam m'ɔk paac se gɛn naai ɔɔ nakŋ naai ɔk paac se lɛ, gɛn maama; ɔɔ ute doobm naade se ɔo, jeege 'kaakŋ nookuma. ¹¹ Naan ki se maam m'kɔŋ king do naan ki ey sum. Gan naade se utu king do naan ki ɔɔ maam lɛ m'tɛrl tɛrl gɔtn naai ki. Bua, naai Debm *Salal se, bɔɔbde ute tɔɔgi ken naai ɛdum se. 'Bɔɔbde taa naade 'tɛdn kalan aan gɔɔ maam ute naai naaje k'kalan se. ¹² Kaad ken maam m'ingɔ te naade se, maam lɛ m'bɔɔbdeno ute tɔɔgŋ ken naai ɛdumo se. Maam se m'bɔɔbdenoga maakde ki se nam kalan tap ɔo ut eyo, ɔɔ deb kalan ken ut se lɛ, taa taar k'raanɔ do dɔkiŋ se 'kaan te doobiŋa. ¹³ Borse maam m'tɛrl tɛrl gɔtn naai ki ɔɔ ken borse m'utu do naan ki jaay m'taadden taargen se, taa naade kɔŋ maak-raapuma ɔɔ maak-raapm naade se, 'tɛdn maak-raapm maraadiŋ ki. ¹⁴ Maam m'taaddenga taar naai, gan jee do naan ki se ɔɔd unddenga taa naade se mɛtn jee do naan ken ɔaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naan ken ɔaa se ey se. ¹⁵ Maam m'tɔnd mɛti se taa aden tɔsn naatn do naan ki eyo, num taa aden bɔɔbm ro Deb ken ing ɔo gɛn tɛdn *kusiŋ sum se. ¹⁶ Naade se mɛtn jee do naan ken ɔaa se eyo, aan gɔɔ maam kic mɛtn jee do naan ken ɔaa se ey se. ¹⁷ Ute taar naai mɛt ki se, naai 'tɛdden naade 'tɛdn jee naaigen mala mala; taa taar naai se taar mɛt ki. ¹⁸ Aan gɔɔ ken naai ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlden do naan ki. ¹⁹ Taa naade se, maam m'ɛdi rom paac, taa naade kic ai kɛdn rode paac ute taar mɛt ki.

²⁰ «Ken m'tɔnd mɛti se taa naade sum eyo, num m'tɔnd mɛti, taa jeegen utu 'tookŋ taarde ɔɔ utu 'kaal maakde dom ki se kici. ²¹ ɔndɛ naade paac 'tɛdn kalan. Bua, 'tɛdden naade 'tɛdn kalan ute naaje kici, aan gɔɔ naai ing *dɔɔk ute maama ɔɔ maam m'ing dɔɔk te naai se. 'Tɛdde naade 'tɛdn kalan kici, jaay jee do naan ki se 'jeel naai ɔo ɔlumo. ²² Maam m'taaddenoga nookŋ naai ɛdumo se, ute naan se naade tɛdn kalan aan gɔɔ maam m'utu naai k'kalan se. ²³ Maam m'ing m'dɔɔk te naade, aan gɔɔ naai ing dɔɔk te maam se. Bin se naade 'kɔŋ dɔɔkŋ tɛdn kalan, jaay jee do naan ki se 'jeele naai ɔo ɔlumo ɔɔ naai 'jede aan gɔɔ naai 'jem maam se. ²⁴ Bua, jee se naai ɔo ɛdumdeno ɔɔ m'je gɔtn maam m'ing

se, naade 'king ute maam kici. Taa naade kaakɲ nookuma, nookɲ kɛn naai ɛdumo. Taa naai 'jemoga kaaf kɛn naai aalo te do naan ey bɔrtɔ. ²⁵ Bua, naai se debm daan ki, naɓo jee do naan ki se jeeli te eyo, gan maam se m'jeeli, ɔ jee se kic jeelga kɛn naai ɓo ɔlumo. ²⁶ Maam m'taadden naade jeelga roi, ɔ maam m'utu m'aden tɛdn naade ai jeel kɔkɔ, taa maak-jei kɛn naai ɔk dom ki se 'tɛdn do naade ki kici, bin se jaay maam m'king dɔɔkɲ te naade.»

18

Isa jeege ɓaado ɔkina

(Mt 26.36-54; Mk 14.32-50; Lk 22.39-51)

¹ Kɛn Isa jaay taad nan taariɲ se, naan iin te jee mɛtin ki gaan kaam maane k'danɲ Sedrɔn deel ɓaa jɛɲ kɛn kaam naane. Gɔtn se ɔk jinɛɛ ɔ naan ute jee mɛtin ki se ɓaa end maak ki. ² Gan Judas je kutn Isa se, jeel gɔtn ese kici taa Isa ute jee mɛtin ki se, lee ɓaado tus tus gɔtn ese. ³ Naan deelo naan dɔɔl asgar *Rɔmɛge tu, ute asgargen kɛn lee ɓɔɔb *Bee Raa. Naade se *Parizige ute *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɓo ɔldeno. Naade ɓaado jinɛɛ ki se, ute jɛl poodge te lɔɔmpdege ɔ ute nakɲ tɛdn ɓɔɔrdege. ⁴ Num gan Isa jeel paac nakɲ utu kaan doɲ ki se, naan iiko cɛɛde ki deekden ɔ: «Naase 'jeki naɲa?» ⁵ Naade tɛrliɲ ɔ: «Naaje k'je Isan kɔd Nazaret.» Gɔtn se Isa tɛrlden ɔ: «Kese ɓo maama.» Gan Judas debm kɛn je kutiɲ se utu maakɲ jeege tun se kici. ⁶ Kɛn jee se jaay booy Isa deekden ɔ: «Kese maam se,» jee se tɛr te mɛtde diwir ɔ naade paac si naan ki. ⁷ Tɛr Isa tɔnd mɛtde daala ɔ: «Naase tap ɓo, 'jeki naɲa?» Naade tɛrliɲ ɔ: «Naaje k'je Isan kɔd Nazaret.» ⁸ Isa tɛrlden ɔ: «Maam m'taadsenoga taada m'ɔɔ kese ɓo maama. Kɛn naase jaay, 'jemki maam sum num, ɔɲki jee mɛtum ki se 'ɓaao.» ⁹ Taar kɛn Isa taado se aanga dɔobiɲ ki kɛn ɔ: *Maakɲ jeege tun kɛn naai ɛdumdeno kaam jim paac se, nam kalaɲ maam m'utiɲ te eyo.**

¹⁰ Gɔtn se, Simon Pier ɔɔd gɔrd-jerliɲ se, ɔ ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn sɛrke Raa ki. Naan gaan te biɲ do ji daama ɔ gaabm se k'danɲ Malkus. ¹¹ Gan Isa taad Pier ki ɔ: «Gɔrd-jerli se ɔliɲ saapiɲ ki gɔtiɲ ki! *Kɔɔpm dubar kɛn Bubum ɛdumo se, maam m'an kaayiɲ ey la?»

J'ɔk k'ɓaan te Isa naan Annan ki

(Mt 26.57-75; Mk 14.53-72; Lk 22.54-65)

¹² Gɔtn se dɔɔl asgar *Rɔmɛge, ute bubde ɔ te asgargen kɛn lee ɓɔɔb *Bee Raa kɛn Yaudge ɔldeno se, iij-ɔk Isa ɔ dɔɔkina. ¹³ Naade ɔk ɓaansino deet se gɔtn Annan ki. ɔ Annan se ɓo moom Kayipm gaaba. ɔ ɓaar kɛn ese Kayipm ɓo *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki. ¹⁴ Kayipm ese ɓo kɛn taado magal Yaudge tu ɔ: kɛn asen tɛdn jiga naase ki se, deb kalaɲ ɓo 'kooyo ɔ 'kɔɲ jee dɛna.

Pier baate Isa

¹⁵ Simon Pier ute debm mɛtn Isa kɛn kuuy se, naade ɔko mɛtn Isa. Num debm mɛtn Isa kɛn kuuy se, *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se jeeliɲa, gɔtn se naan end te Isa kalaɲ ɓaa daan ɓɔɔr ɓee magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se. ¹⁶ Gan Pier se ɔɔp inɲ naatn taa dɔob ki, anum debm mɛtn Isa kɛn kuuy, kɛn magal debm tɛdn sɛrke Raa ki jeeliɲ se teeco. ɔ ɓaado taad mɛnd kɛn inɲ ɓɔɔb taa dɔobo se, ɔ j'ɔɲ Pier se endo. ¹⁷ ɔ mɛnd kɛn inɲ ɓɔɔb taa dɔobo se, naan deek Pier ki ɔ: «Naai kic ɓo maakɲ jeege tun mɛtn gaab kɛn se la?» Pier tɛrliɲ ɔ: «Maam se mɛtn naade eyo!» ¹⁸ Bii kɛn se kuulu ɔɲɔ, taa naan se ɓo jee tɛdn naabge ute asgargen kɛn lee ɓɔɔb *Bee Raa se, gɔtn se naade tuuy poodo ɔ daar riib riibi. Gɔtn se Pier kic daar riib te naade.

**Magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se tɔnd mɛtn Isa*

¹⁹ Gan magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se baag tɔnd mɛtn Isa se taa jee mɛtin ki ɔ do taar kɛn naan lee dooyde. ²⁰ Isa tɛrliɲ ɔ: «Jee te dɛnde se maam taaddenga tal tal ɔ daayum

* 18:9 Aak Jn 6.39 ɔ 17.12.

maam m'lee dooyo jeege maakɲ *ʒee kɛn Yaudge lee tusn maak ki ɔ m'dooyo jeege daan bɔɔr *Bee Raa ki, gɔtn kɛn Yaudge paac ɛ tusn se taar dɪm kalan tap ʒo maam m'ɔyɪn te eyo. ²¹ Naai tap ʒo 'tɔnd mɛtum bin se taa dɪo? Naai 'tɔnd mɛtn jeegen tɪŋ booyo taar kɛn maam m'lee taaddeno se. ʒo mɛtn taar kɛn maam taaddeno se ɛ, naade jeeliŋ paac.» ²² Do taar kɛn se sum ʒo maakɲ asgarge tun kɛn lee bɔɔb Bee Raa se deb kalan kɛn cɛɛn ki se, ɔndɪn mɛtn bin ki ɔ deekiŋ ɔ: «Magal debm tɛdn sɛrke Raa ki ʒo k'taadɪn taar kɛn bin ne?» ²³ Gaŋ Isa tɛrlɪn ɔ: «'Taadum tu taar dɪ kɛn maam m'taad m'tujiŋ se! ʒo kɛn maam jaay m'taadga taar mɛt ki num, gɛn dɪ jaay naai ɔndum se?» ²⁴ Isa jaay Annan ɔliŋ gɔtn Kayipm kɛn magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se, Isa k'dɔɔkinga dɔɔkɔ.

Pier baate Isa kuuy daala

²⁵ Kaad kɛn Simon Pier ɗaar riib riib pooɗo gɔtn ese se, naade deekiŋ ɔ: «Maakɲ jeege tun mɛtn gaab kɛn se, naai kic ʒo maakde ki la!» Gɔtn se Pier naaj ɔ: «Maam se mɛtn naade eyo.» ²⁶ Gaŋ maakɲ jee tɛdn naabm *magal debm tɛdn sɛrke Raa ki se, deb kalan se taasn gaabm kɛn Pier ɔg gaano te bin se, naan deek Pier ki ɔ: «Naai se, maam m'aakioga te naan maakɲ jinen ki ɗaamo?» ²⁷ Gaŋ tɛr gɔtn se Pier naaj daala ɔ kaad kɛn se sum ʒo gaŋ kɔrɔŋjo naar ɔɗ ɔyo.

Isa j'ɔk k'baansiŋ naan Pilat ki

(Mt 27.1-2,11-30; Mk 15.1-9; Lk 23.1-25)

²⁸ Tanɔriŋ nɔriŋ se, naade ɔko Isa gɔtn Kayip ki ɔ baansiŋ ʒee magal *Rɔmɛge tu roŋ Pilat. Gaŋ naade baate kɛnd maak ki taa naade ɗaapga ɗaap rode gɛn kɔsn *laa Paak, taa naade je tɛdn kusiŋa rode ki eyo. ²⁹ Gɔtn se Pilat teec ɔŋde naatn ɔ deekden ɔ: «Gaabm se naase ɔkiŋki mindɪn gɛn dɪ?» ³⁰ Naade tɛrlɪn ɔ: «Gaabm se kɛn tuj te dɪm ey sum ʒo naaje j'ansiŋo kɔkɲ ʒaa gɔti ki la?» ³¹ Gɔtn se Pilat tɛrlɪn ɔ: «Naase mala ɔk baansiŋki, ɔ taar se, ʒaa aakiŋki ute doobm naase.» Gaŋ Yaudge tɛrlɪn ɔ: «Naaje j'undjen te kulu gɛn tɔɔl deba eyo.» ³² Bin ʒo taar kɛn Isa taado ɔ te doobm gay kɛn naan utu an kooy se, aanga doobiŋ ki.

³³ Gɔtn se Pilat tɛrlɪn end maak ki daala, ɔl k'daŋo Isa, ɔ naan tɔnd mɛtiŋ ɔ: «Naai ʒo Gaar Yaudge la?» ³⁴ Num Isa tɛrlɪn ɔ: «Taar naai 'taad se, naai mala ʒo saap ɔŋɪn lɔbu, jeegen kuuy ʒo taadi taa maam ɛ?» ³⁵ Pilat tɛrlɪn ɔ: «Naai aakum maam se, m'kɔɗ Yaud la? Kɛse jeeige mala naaden *jee magal tɛdn sɛrke Raa ki se ʒo ɔk baansio gɔtum ki je ai kutu. Naai tap ʒo tujga dɪo?» ³⁶ Gɔtn se Isa tɛrlɪn ɔ: «Gaar maam se gɛn do naaŋa ara eyo. Kɛn gaar maam jaay gɛn do naaŋa ara num, asgarumge am kɔŋ kɔnum Yaudge am kɔk eyo. Num ʒorse gaar maam se, gɛn do naaŋa ara eyo.» ³⁷ Gɔtn se Pilat deekiŋ ɔ: «Kɛn bin se, naai gaarge ɗaamo?» Isa tɛrlɪn ɔ: «Yɛɛ aan gɔɔ kɛn naai 'taadɪn se, maam se m'gaarge. Taa naan se ʒo maam j'oojuma ɔ maam m'baado do naan ki se taa m'tɛdn saada do taar kɛn mɛt ki. ʒo debm jaay ɪŋg ute taar mɛt ki se, booy kuun taaruma.» ³⁸ Pilat tɛrlɪn Isa ki ɔ: «Taar mɛt ki se, taar gayo?»

Num kɛn Pilat jaay taad taar ese se, naan tɛrlɪn teec ʒaa ɔŋ Yaudge daala ɔ deekden ɔ: «Gaabm se, maam m'ɔŋ te taar dɪm kusiŋ gɔtiŋ ki eyo. ³⁹ Aan gɔɔ aanga laa Paakɲ gɛn Yaudge tak ʒo, maam m'lee m'tɔɔɗ tɔlsen tɔl maakɲ jee ɗaŋgayge tu deba kalan se, ʒorse naase 'jeki m'asen kɔɔɗn kɔl Gaar Yaudge se la?» ⁴⁰ Tɛr gɔtn se naade baag tɔɔyo ɔ: «Naaje k'je Barabas, ey num naan se eyo!» Anum gaŋ Barabas se, naan debm tujɲ nakɲ jeege.

19

Isa jeege je an ʒaa kutu

¹ Gɔtn se, Pilat ɔl ɔ j'ɔk k'baano te Isa ɔ k'tɔndɪn ute mɛɛje. ² ʒo asgarge se, uj ɗaapo jɛke gɛn kɔrɔndɔ baado ɔndɪn doŋ ki, tɛr naade uun uusiŋ kal gaariŋge aac boŋ. ³ Naade iiko cɛɛn ki ɔ deekiŋ ɔ: «Tɔɔse naai ki, Gaar Yaudge!» Gɔtn se, naade baagiŋ tɔnd mɛtn bin ki. ⁴ Tɛr Pilat teeco kuuy daala ɔ deek Yaudge tu ɔ: «'Booyki, gaabm se maam m'aano kɔɔɗn

teecn naatn. Taa naase aki jeele maam se m'əŋ te taar dīm kən naase əkiŋki mindiŋ ro ki eyo.» ⁵ Gətn se Isa teeco naatn ute jəkŋ kərəndə doŋ ki ə te kal gaaringen aac se roŋ ki. Anum Pilat deekden ə: «Kese 6o gaabm se!» ⁶ Num kən *magal jee tēdn sərke Raa ki te jeedeje jaay aakiŋ se, naade baag tədn təyɔ ə: «Naan se tupu təliŋ ro kaag ki! Tupu təliŋ ro kaag ki!» Gaŋ Pilat taadden ə: «Naase mala ək 6aa tupu 'təliŋki ro kaag ki; ey num maam se m'əŋ te taar dīm kən naase əkiŋki mindiŋ ro ki eyo.» ⁷ Yaudge tərliŋ ə: «Naaje se j'ək *Ko Taar kən Raa edo Musa ki ə maakŋ Ko Taar naajege se taad ə debm bin se j'aŋ təə. Taa naan tēd roŋ Goon *Raa.» ⁸ Kən Pilat jaay booy taarde se, 6eere əkiŋ cir daala. ⁹ Pilat tərliŋ 6aa əŋ Isa maak ki tənd metiŋ ə: «Naai tap 6o iino gay?» Num gaŋ Isa baate tərliŋ taara. ¹⁰ Gətn se Pilat deekiŋ ə: «Maam ara 6o naai 'baate tərliŋ taara ne? Naai 'jeel ey la kən maam m'ək təyɔ ə kən m'je num, m'ai kədn kolə ə kən gətə lə m'ək təyɔ kən m'ai tupm təl ro kaag ki se?» ¹¹ Gaŋ Isa tərliŋ ə: «Naai se kən Raa jaay edī eyo te təyɔ ey se, naai ək təyɔ dom ki eyo. Taa naan se 6o debm ək əlum ji naai ki se, tēdga *kusiŋ ciri naai se daala.»

¹² Naan kən se sum 6o, Pilat je doobm an kədn kəl Isa. Num gaŋ Yaudge baag tədn təyɔ deek ə: «Kən naai jaay əd əliŋga num, naai se mēdn Sezar* eyo. Taa debm jaay tēd roŋ gaarge se, naan se debm taamooy Sezar.» ¹³ Kən Pilat jaay booy taargen se naan əl k'j'ək k'j'ədo Isa naatn, naan 6aado əndiŋ gət kən j'iin k'daapiŋga daap te koa kən naan lee əŋ bəə jeege tu. Gətn se k'daŋiŋ te taar Ebre: *Gabbata*. ¹⁴ Aan gəə te katar se, Pilat taad Yaudge tu ə: «Aakki, kese 6o gaarse!» Naan kən se, naade daap daap rode gen tēdn *laa Paak gen Yaudge tēgər.

¹⁵ Num gaŋ Yaudge tərliŋ baag tədn təyɔ ə: «Naan se, nakiŋ yoa, naan se nakiŋ yoa! 'Baa tupu təliŋ ro kaag ki gam naane!» Pilat tərlden ə: «Gaarse 6o, naase 'jeki m'aŋ tupm təl ro kaag ki la?» Magal jee tēdn sərke Raage tu tərliŋ ə: «Naaje se Gaarje Sezar sum, gaar kuuy se naaje k'j'ək eyo!» ¹⁶ Gətn se sum 6o, Pilat ək əlden Isa taa naade aŋ 6aa tupm təliŋ ro kaag ki. Ə gətn se asgarge ək 6aan te Isa.

Isa k'tupiŋ ro kaag ki

(Mt 27.32-52; Mk 15.21-37; Lk 23.26-46)

¹⁷ Kən Isa teec teec maakŋ Jeruzalem ki se, naade əniŋ naan mala uun kaagŋ j'ansiŋ tupm ro ki se, daamiŋ ki. Ə naade 6aansiŋ gət kən k'daŋiŋ kaadn do deba. Gətn se te taar *Ebre se, roŋ Golgota. ¹⁸ Ə gətn ese 6o naade tupiŋ ro kaag ki ə naade tup jeege dio ro kaagge tu kici; deb kalan j'uun k'daariŋ cēsiniŋ kən kalan ə deb kuuy se j'uun k'daariŋ cēsiniŋ kən kuuy ə naade əl Isa daar daan ki. ¹⁹ Tər Pilat raan ro kaag ki əl k'6aa k'tupiŋ raan kaam do kaag kən k'tupm Isa ro ki. Ə taar naan raan se taad ə: «Isan kəd Nazaret se, naan Gaar Yaudge.» ²⁰ Gaŋ den Yaudge se dooyga taar se, taa gətn k'tupm Isa ro kaag ki se, naan gəə te Jeruzalem. Ə taar naan raaniŋ se lə raaniŋ te taar Ebre, taar Latin ə ute taar Grek kici. ²¹ Num *magal jee tēdn sərke Raa ki gen Yaudge se, deek Pilat ki ə: «Ənte raan ə: naan se Gaar Yaudge, num raan ə: naan 6o taad ə naan Gaar Yaudge.» ²² Gaŋ Pilat tərlden ə: «Taar maam m'raaniŋga se, m'raaniŋga sum.»

²³ Kən asgarge jaay tup Isa ro kaag ki aas se, naade təs kaliŋge ə nigiŋ gətə kaam sə. Deba kic 6o uun bēdiŋ bēdiŋa. Əp kaliŋ kalan kən naan uusiŋga num lee tuusiŋ kalgen kuuy do ki se, ə kal se ənd raan bini bəy aan naan ki se ək gətn kur eyo. ²⁴ Gətn se asgarge taad te naapa ə: «Kal se j'ənte 'nēepiŋki, num gaŋ k'tēdiŋ salatia, debm kən oociŋga 6o 'kuun sum.» Anum nakŋ se aanga doobiŋ ki aan gəə taar k'raanə do dəkiŋ kən ə:

Naade nigga kalumge ute naapa,

ə kalum maak ki se lə, naade tēdiŋga salatia.†

Ə kese 6o naabm kən asgarge tēda.

* 19:12 Sezar se Gaar magal inŋ *Rəm ki. † 19:24 Aak KKR 22.18.

²⁵ Cεε kaag ken k'tupm Isa se, ko Isa ute genaən mēnda, ə Mari mēnd Kleopas ute Mari ken iino Magdala ki, naade utu daar gətn ese. ²⁶ Gətn se, Isa aak koŋa daar daar cεε debm mētiŋ ken naan jeŋ se, naan deek koŋ ki ə: «Kaaya aaka, keŋe ɓo gooni.» ²⁷ Ter naan taad deb ken mētiŋ ki se, ə: «Aaka, keŋe ɓo koi.» Bii ken se sum ɓo debm mētn Isa ki se ək ɓaansiŋ ɓeen ki. ²⁸ Ken nakgen se jaay deel paac sum se, aan gəw Isa jeel naabm ken naan ɓaano ro ki se nanŋa, num taa taar k'raaŋo do dakiŋ 'kaan doobiŋ ki se, naan deek ə: «Maam se, maane tɔɔluma.» ²⁹ Gət ken se ək k'jelenje dooc te tɔtn koojŋ biŋ ken mooyo se. Naade uuno kaagŋ nakŋ k'danjiŋ isop† ə uuno nakŋ uun maane se butiŋ taar ki. Naade əliŋ maakŋ tɔtn koojŋ biŋ ken mooy mooy se ə uun əliŋ taar Isa ki taa ŋ'suubu. ³⁰ Ken Isa jaay suub naam tɔtn koojŋ biŋ ken mooy mooy se, naan taad ə: «Naabum aasga.» Gətn se naan no doŋa ə əŋ koŋ tece.

Isa j'əsiŋ cɛŋken ki te ɓəwə

³¹ Aan gəw ɓiin se Yaudge daap daap rode gen tɛdn *laa Paak se, naade je jee k'tupde ro kaage tu se, daar bini kaan *ɓii sebit ki eyo. Taa ɓii sebit ese se, ɓii laa magala. Gətn se naade ɓaa tɔnd mētn Pilat ə: «Jee ken k'tupde ro kaagge tun se, k'ɓaa k'tɔnd k'terecɛden jedege taa ooyga num j'adeno tɔɔdn ɓəwə ro kaagge tun k'tupdeno ro ki se.» ³² Wə gətn se asgarge ɓaadɔ tɔnd terec je gaabm ken deete ə ter tɔnd terec je gaabm ken kuuy se kici. Jee se ɓo ken k'tup k'tɔɔlde te Isa kalaŋ se. ³³ Ken naade jaay aan do Isa ki se, naade əŋiŋ naan ooyga. Taa naan se ɓo naade baate tɔnd terecŋ jeŋge. ³⁴ Gaŋ maakŋ asgarge tun se, deb kalaŋ uuno ɓəwə ə əsiŋ cɛŋken ki. Gətn se mooso te maane naar teeco. ³⁵ Debm taad taar ara se, naan mala aakiŋa te kaamiŋa ə saadn naan se, taar mət ki. Wə naan jeele saadn naan se ken mət ki, taa bin se naase kic ɓo aki tookŋ do taar ken naan taad se. ³⁶ Nakgen se paac jaay aan se, taa taar k'raaŋo do dakiŋ se, 'kaan doobiŋ ki ken ə: *Naan se j'an kəŋ terecŋ cɛŋgiŋ gam eyo. §*

³⁷ Wə tɛrl gət kuuy kic ɓo taar k'raaŋo do dakiŋ se taadga ə: *Jee əsiŋo se, naade utu an kaakŋ ute kaamde.**

Isa k'j'əliŋa maakŋ ɓaad ki

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

³⁸ Ken nakgen se jaay deel se, Yusup kɔd Arimate se, naan kic maakŋ jeege tun mētn Isa ki naɓo taa Yaudge se, naan ɓeere ə tɔy tɔy roŋa. Naan ɓo ɓaa tɔnd mētn Pilat taa ɓaa kɔɔdn ro Isa ro kaag ki. Gətn se Pilat tookiŋ, əŋ Yusup ɓaa əɔd ro Isa. ³⁹ Wə Nikodem ken ɓii kalaŋ iŋgo gətn Isa ki nɔw se, naan kic ɓaano te itir ken k'tɛdiŋ te maan kaagŋ k'danjiŋ mir ute alues† se aas ɓaa ɓaa doocŋ kɔr sik-kaar-mii. ⁴⁰ Yusup te Nikodem se uun ɓəwə ro Isa se ro kaag ki. Wə uuno darkəwə ə tɛdiŋ nakŋ oot nijimi ute itir se ro ki ə naade teeliŋ tec aan gəw gen Yaudgen lee duubm yodege. ⁴¹ Gətn k'tupm Isa ro kaag ki se, gətn se ək jinene ə maakŋ jinen ken se, ək ɓaadə ə ɓaadn se aan gəw iibi, taariŋ se naade gaasiŋ ute koa. ɓaadn se j'əl k'naam te nam maak ki eyo. ⁴² Aan gəw Yaudge daap daap rode gen tɛdn *laa Paak se, gətn ese kic lɛ, ɓaadə utu gəw te naade dey se, naade uun əl ro Isa maak ki.

20

Naade ɓaa əŋ te Isa maakŋ ɓaad ki eyo

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-11; Lk 24.1-12)

¹ Bii dumas ki, tanəriŋ nəriŋ ken gəw utu ilim sum ɓo, Mari ken iino Magdala ki iin ɓaa taa ɓaadki. Ken naan aan se, aak ko ken k'gaasn taa ɓaadse, k'dirciliŋa naatn. ² Gətn se naan ək tɛrl aŋ ɓaa əŋ Simon Pier ute debm mētn Isa ken kuuy ken Isa jeŋ se, naan

† **19:29** Isop se kaagŋ iin aan gəw məwə ə k'tɛdn nakŋ oot kooto. Aak Zak 12.10. § **19:36** Aak Ekz 12.46, Nmb 9.12

ə KKR 34.20. * **19:37** Aak Zak 12.10. † **19:39** Mir te alues se kaagŋ k'tɛdn dawa jeege tu ken j'əŋiŋ taa naan *Israeɓe tu.

deekden ɔɔ: «Mɛljege se, nam ɔɔfiŋga naatn maakŋ ɔɔaaf ki, ɔɔ gɔtn k'ɔaa j'ɔlin se naaje k'jeel gɔtin eyo.» ³ Kɛn Piɛr ute debm mɛtn Isa kɛn kuuy jaay booy taar se, gɔtn se naade teeco ɔɔ iin ɔaa taa ɔaaf ki. ⁴ Kɛn naade jaay ɔaa ɔaa se, naade di paac aan kaana, naɔo debm mɛtn Isa kɛn kuuy se, aan deel Piɛr ɔɔ naan ɔo ɔaa aan deet taa ɔaaf ki. ⁵ ɔɔ kɛn naan jaay aan se no aak maakŋ ɔaada, naan aak kalgen k'teelsin se, utu toof gɔtin ki gan naan baate kɛnd maak ki. ⁶ Anum kɛn Simon Piɛr kɛn aano mɛtin ki jaay aan se, naan end maakŋ ɔaaf ki. ɔɔ naan kic aak kalgen k'teelsin se toof toof gɔtin ki. ⁷ ɔɔ naan aak kal k'teelin kaamin se ɔo, toof te kalgen k'teelin ron ki se kalan eyo. Kal k'teelin kaamin se, naan aakin k'teel j'aalinga cɛɛs ki. ⁸ Naan kɛn se jaay debm mɛtn Isa kɛn aan aan deet se, naan kic end maakŋ ɔaaf ki se. Naan aaka ɔɔ took aal maakin paac. ⁹ Ey num jee mɛtn Isa ki se, booy ɔk te ey ɔɔrtɔ taar kɛn k'raanjo do dɔkin kɛn deek ɔɔ: Isa se, bɛeki num, afe dur daan yoge tu. ¹⁰ Gɔtn se sum ɔo jee mɛtn Isa kɛn di se ɔk tɛrl ɔaa ɔeedege tu.

Isa teec naan Mari kɛn iino Magdala ki

¹¹ Gan Mari daar eem taa ɔaaf ki ɔɔ maakŋ keemin ki se naan no aak maakŋ ɔaada. ¹² ɔɔ naan aak *kɔdn Raage dio ing king te kaldege raap raapo, gɔtn k'j'aalno ro Isa ro ki se. Deb kalan ing kaam don ki ɔɔ deb kalan ing kaam gɔtn jɛnge tu. ¹³ Naade deek Mari ki ɔɔ: «Mɛnd ara, naai eem gen dio?» Naan tɛrlɛn ɔɔ: «Mɛlum se nam ɔɔfiŋga naata ɔɔ gɔtn k'ɔaa k'j'ɔl k'j'aalsin ro ki se lɛ, maam m'jeel eyo.» ¹⁴ Kɛn naan utu taad taad jaay tɛrl aak bin se, naan aak Isa daar daar gɔtn ese. Naɔo naan aak jeelin eyo. ¹⁵ Gɔtn se Isa tɔnd mɛtin ɔɔ: «Mɛnd ara, naai eem gen dio? Naai 'je nana?» Num gan Mari jaay aakin se, naan saap ɔɔ daan debm ɔɔbm jinɛnɛ se lɛ daam. Gɔtn se naan taadin ɔɔ: «Gaabm ara kɛn naai ɔo ɔɔfiŋga lɛ, taadum gɔtin kɛn naai aalsin ro ki se ɔɔ maam m'aan ɔaa kuunu.» ¹⁶ Gan Isa danin ron ki ɔɔ: «Mari.» ɔɔ Mari tɛrl aakiŋa ɔɔ deekin te taar *Ebre ɔɔ: *Raabuni*. Kɛse je deekŋ ɔɔ: Debm dooy jeege. ¹⁷ Gɔtn se Isa deekin ɔɔ: «ɔnte 'kɔkuma, taa maam m'ookŋ m'ɔaa te gɔtn Bubum ki ey ɔɔrtɔ. Num naai se, 'ɔaa ɔŋ genaamge se 'taadden ɔɔ, maam se m'ookŋ m'ɔaa ɔaa gɔtn Bubum ki, ɔɔ Bubum se, Bubm naase kici, ɔɔ m'ɔaa ɔaa gɔtn Raam ki ɔɔ m'Raam se *Raa naase kici.» ¹⁸ Gan naan kɛn se jaay ɔo, Mari kɛn iino Magdala ki se ɔaa ɔŋ jee mɛtn Isa ki se taadden ɔɔ: «Maam se m'aakiga Mɛljege utu kaamuma. ɔɔ 'booyki kɛse ɔo taar kɛn naan taadumo.»

Isa teec naan jee mɛtinge sik-kaar-kalan (Mk 16.14-18; Lk 24.33-45)

¹⁹ Bii dumas kɛn se sum ɔo aan tɛgerin ki se, jee mɛtn Isa ki se, end maakŋ ɔee ki ɔɔ dekel taara dode ki, taa naade beer beer magal Yaudge tu. Gɔtn se naade aak Isa mala ɔaado daar daande ki. ɔɔ naan deekden ɔɔ: «ɔŋ tɔasn Raa se 'tɛdn te naase!» ²⁰ Kɛn naan utu daar taadden taad se, gɔtn se naan tuun taadden jinge ute gɔtn cɛŋkɛna. Kɛn jee mɛtin ki jaay aak Mɛljege se maakde raap aak eyo. ²¹ Tɛr Isa deekden daala ɔɔ: «Raa asen kɛdn tɔasiŋa. Aan gɔɔ Bu ɔlumo do naan ki se, maam kic m'ɔlsen naase.» ²² Kɛn Isa jaay taad nan taarin se, naan iibden kuulu dode ki ɔɔ deekden ɔɔ: «ɔkki *Nirl Salal. ²³ Jee kɛn tɛdga nakŋ *kusin jaay naase 'tɛddekiga kaldɛ se, Raa kic aden tɔɔl kusindege. ɔɔ jeegen naase ɔŋ 'tɛddeki te kaldɛ ey lɛ, Raa kic aden kɔŋ tɔɔl kusindege ey kici.»

Isa taad te Tɔma

²⁴ Gan bii kɛn Isa jaay ɔaado ɔŋ jeengen mɛtin ki maakŋ ɔee ki se, Tɔma kɛn k'danin Didim* kɛn maakŋ jee mɛtin kɛn sik-kaar-di se, gɔtɔ te naade. ²⁵ Jee mɛtn Isa kɛn kuuy se, ɔaa taad Tɔma ki ɔɔ: «Naaje se j'aakkiga Mɛljege utu kaamje!» Gan Tɔma tɛrlɛn ɔɔ: «Kɛn maam jaay m'aak te dɔl kɛn k'tupin te ponto jin ki eyo, ɔɔ m'ɔl jim m'naam te gɔtin eyo ɔɔ tɛrl cɛŋkɛn ki jaay m'ɔl jim naamin te ey se, maam kɔŋ tookŋ taarse se eyo.» ²⁶ Kɛn aan bii dumas kɛn kuuy se, jee mɛtn Isa ki ɔaado tus maakŋ ɔee kɛn se daala. Bii kɛn se Tɔma kic ɔo utu te naade. Kɛn Isa ɔŋde se kaam taarde k'dɛkelinga dekelɛ. Naan naar daar

* **20:24** Didim se je deekŋ ɔɔ ronɔ.

daande ki ð ðeekden ð: «Raa asen kefn tóosina.» ²⁷ Ter Isa deek Tóma ki ð: «Aak jimge, ð ðl ji naam gótiṅa. Ter ðl ji naam cenkema. Jnte naajṅ taara num aal maaki dom ki.» ²⁸ Tóma terliṅ ð: «Naai se Meluma ð Raama!» ²⁹ Gan Isa terliṅ ð: «Naai aal maaki dom ki se taa naai aakunga kaaka. Num maak-raapo jeege tun aakum te ey jaay bo, aal maakde dom ki se.»

Taar se k'raanjṅ taa dío

³⁰ Isa se tedga nakṅ-kóobgen kuuy dena naan jeege tun metiṅ ki. Nabo kengen metinge se j'ón k'raandṅ te maakṅ Kitap ken ese se eyo. ³¹ Num nakgen k'raanjṅ maakṅ Kitap ken ese se, taa asen kól naase aki jeele Isa se, naan bo *al-Masi, Goon Raa. J ken naase jaay aalki maakse don ki se, naase aki kón kaaja ute ro naana.

21

Isa teec naan jeenge tun metiṅ ki (Mt 28.16; Lk 5.1-11)

¹ Ken nakgen se jaay deel se, Isa terl baado teec naan jeenge tun metiṅ ki taa baar ken k'danjṅ Tiberiad. 'Booyki ted ð ði jaay naan teec naande ki se. ² Jee gótn ese se naade Simon Pier ute Tóma rón se, Natanael kóð Kana ken iino taa naan Galile ki, gaan Zebedege ute jee metn Isa ken kuuy dio. Naade se ing kalan. ³ Num gan Simon Pier deekden ð: «Maam se m'baa baa tónk kenje.» Naade terliṅ ð: «Bin num naaje kic k'baa te naai.» Naade teec baa ook maakṅ markab ki. Num ken naade jaay aan se, maakṅ nór ken te magaliṅ se, naade je kenjege bini óṅ te eyo. ⁴ Ken gótó jaay iip tók se, naade aak Isa daar daar do jṅ baar ki. Nabo jee metiṅ ki se aakiṅa ð aak jeeliṅ eyo. ⁵ Gan Isa deekden ð: «Naase gaange, kenje cókó kic naase okki ey daamo?» Naade terliṅ ð: «J'ók eyo.» ⁶ Gótn se naan deekden ð: «Uun undki gendse se kaam do ji daam aak markaba. Gótn se bo naase aki kón.» Naade und gendde ð tósó maakṅ gendde ki se, kenje dena num gen kiikiṅ kic bo naade óṅ iikiṅ eyo. ⁷ Gótn se debm metn Isa ken Isa jṅ se, deek Pier ki ð: «Kese Meljege!» J ken Simon Pier jaay booy j'óð kese Meljege se, naan óðga kóðd kaliṅ kic bo, uun uusiṅ gótiṅ ki, dók maakiṅ jaay aal ooc maan taa an baa kón. ⁸ Kaad ken se, jee metn Isa ken kuuy se, naade kic ópdenga gór kaam tal cili-kaar-di sum bo, kookṅ kaan jṅ ki. Ken naade jaay baado baa te markabde se, tiiko gendden ken dooc te kenje se. ⁹ Ken naade jaay aan taa baar ki se, booy naan ki ð gótn se naade aak naal poodó, ð do naal poodken se k'nan nan kenje ð naade aak mappa gótn ese kici. ¹⁰ Num Isa deekden ð: «Kenjgen naase 'tökkiro se, 'baankiro kandum.» ¹¹ Gótn se Simon Pier ook maakṅ markab ki ð tiiko gend dooc te kenje se baano do jṅ ki. J kenj maakṅ gend ken se, k'met k'j'ónjṅ kenjgen magal magal salal bo kaar-te-si-mii-kaar-mótó. J te den kenjgen ese se kic bo, gendde neep te eyo. ¹² Isa deekden ð: «'Baakiro aki kósó.» Gótn se jee metiṅ ki paac se, nam jaay 'tónḍ metiṅ ð: «Naai nana» kic bo gótó. Taa Meljege se, naade paac aak jeelinga. ¹³ Isa baado ónde ð uun mappa se nigdesina, ter kenje se kic naan uun nigdesina. ¹⁴ Ken Isa jaay duro daan yoge tu se, te naan se naan teec doolga mótó naan jeege tun metiṅ ki.

Isa taad te Pier

¹⁵ Ken naade jaay ós aas sum se, Isa deek Simon Pier ki ð: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki cir jee se paac la?» Gótn se Simon terliṅ ð: «Yee Meluma, naai 'jeele ken m'jei se.» Isa terliṅ ð: «'Gaamum gaan baatumge.» ¹⁶ Ter naan deekiṅ gen k-dige ð: «Simon goon Jan, naai 'jem te maaki paac la?» Naan terliṅ ð: «Yee Meluma, naai 'jeele ken maam m'jei se.» Isa deekiṅ ð: «'Tedn debm gaam baatumge.» ¹⁷ Ter Isa deekiṅ gen k-mótóge tu daala ð: «Simon goon Jan, naai 'jem la?» Gótn se Pier maakiṅ tuj se ro ken ken Isa tónḍ metiṅ dooliṅ mótó ð: «Naai 'jem la, 'jem la se?» Gótn se Pier terliṅ ð: «Meluma, naai 'jeel nakge paac ð 'jeelum maam se, m'jei.» Ter Isa deekiṅ ð: «'Gaamum baatumge. ¹⁸ 'Booy bee m'ai taada: ken naai utu goon kóð se, naai mala bo tuus kali ð 'dók maaki ð gótn

naai maaki je 6o 6aa sum. Num ken naai jaay 6aad6 g6alga num, utu kuun ji raan nam kuuy 6o utu ai d6okŋ maaki 66 ai 6aa k6li g6t ken naai maaki je eyo.»

¹⁹ Ken Isa jaay taad bin se je taadŋ 66 Pier se ute d6obm gay j'utu j'anŋ t666 66 yo naanŋ se utu *nookŋ *Raa. Do taar ken se, t6r Isa taadŋ 66: «Naai se 6k m6tuma.»

²⁰ G6tn se Pier t6rl aak m6tiŋ ki se, naanŋ aak debm m6tn Isa ken Isa jeŋ se utu 6aad6 m6t6e ki. Naanŋ se 6o kaad ken naade 66o k6s jaay naanŋ dejo kaadŋ Isa ki 66 deekiŋo 66: «M6lje, ken utu ai kuti se nanŋa?» ²¹ Ken Pier jaay aakiŋ se, deek Isa ki 66: «M6lje, naanŋ se dŋ anŋ kaan donŋ ki kaca?» ²² Ganŋ Isa t6rliŋ 66: «Naanŋ se, ken maam je m'anŋ k6ŋiŋ 'tiŋg bini maam m'utu m'ade 6aa kic num, naai se 6li dŋo? Naai se, '6aad6 'daanuma.» ²³ Taar se jaay g6naage 6aa booyiŋ se, naade taad 66: «Debm m6tn Isa ken ese se 'kooy ey sum.» Num ganŋ taar ken 66 naanŋ 'kooy ey sum se, deer num, Isa taad te bini eyo. Num naanŋ taad 66: «Ken maam je m'anŋ k6ŋiŋ tiŋg bini maam m'utu m'ade 6aa kic num, naai se 6li dŋ?» ²⁴ Debm ken taad nakgen se 66 jaay raanŋiŋ paac se, naanŋ se 6o debm m6tn Isa ken ese. Naaje k'jeele saadŋ naanŋ se, saadŋ m6t ki. ²⁵ Isa se t6dga nakge kuuy kic 6o d6na. Nakgen se jaay k'raanŋiŋ paac kalanŋ kalanŋ 66 k'dirig te kalanŋ ey se, maam m'jeele taargen k'raanŋo se do naanŋa te magaliŋ kic 6o anŋ k6ŋ k6k eyo.

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage

Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, kese kic bo Luk bo raanjo. Ken Isa ook baa gotn Raa ki sum se, naan utu ing daanjege tu nabo j'oj j'aakin aan gaa debkilim ey sum. Naan utu daan jeenge tu se ute Nirl Salal ken booyo do jeenge tu bii laa Pantekot ki oo ken lee tooffe. Kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se, taad metn taar gen wookh Labar Jigan gen Isa al-Masi. Aan gaa ken Isa mala taaddeno se jee kaan naabinge mala bo baago wookh Labarin Jiga se maakn naan magal Yaudge tun k'danin Jeruzalem bini naade aan maakn naan magal k'danin *Rom. Oo Rom se naan bo naan magal gen jeegen Yaudge eyo oo naan se magal cir naanjen baa se paac oo kaad ken se jee Rom se bo ken ing do jeege tu paac. Luk se naan bo debm taad oo ted oo di jaay bo Nirl Salal oof doobo jeege tu gen booy kookh Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Nakh ken 'gaas Yaudge ute jeegen Yaudge eyo gen tum kalan se, Nirl Salal tedin tedga goto. Maakn kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage se naan baago taadn metn taar king jee Raage. Ken k-dige se naan taad metn taar gen metn ken Pol leedo gen tedn naabm Raa. Jee kaan naabm Isage ute jeegen utu aal kaal maakde do Isa ki se, jeege iin rode ki dabarde, oo metinge se k'toalde. Nabo dim jaay 'gaasn Labar Jiga gen Isa al-Masi ken tooj cir nakge paac se tap bo goto.

*Isa taad jeege tun metin ki oo *Raa utu adeno kol *Nirl Salal*

¹ Teopil, maakn kitapum ken deet deet se, maam m'raanjio metn taar nakgen paacn ken Isa tedo ute taargen naan lee dooyno jeege do kupm met ki se, ² bini bii ken Raa uun baansin maakn raa ki. Ken naan ook baa te maakn raa ki ey bort se, naan beer toofo jeege ken an tedn jee kaan naabinge, oo ute tooj Nirl Salal se, naan taadden nakn ken naade 'teda. ³ Ken naan ooy jaay duro daan yoge tu se, daan biige tun si-soo se, naan lee teec naan jeege tun metin ki oo taadden ute doobm nakge dena oo taad rona oo naan utu te kaamina. Gotn se naan taadden metn taar *maakn Gaar Raa.

⁴ Bii kalan ken naan jaay ing os kos ute naade se, naan taadden oo j'onte teecn kon maakn geger ken Jeruzalem se, num gan k'j'aak kaam nakn ken Raa Bubu taaddeno oo utu adeno ked se. Kese bo nakn ken naan taaddeno oo: ⁵ «Jan se *batizo jeege te maane; num gan naase se, oopga bii kandum se, j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal.»

Isa ook baa maakn raa ki

⁶ Jee ken tus ing ce Isa ki se, tond metin oo: «Melje, borse bo kaadn ken naai utu 'kedn gaara *Israelve tu gotin ki la?» ⁷ Isa terlden oo: «Gen kaadin ute biin se, Raa Bubu ute toojin se, naan kalin ki sum bo jeele. Num naase se, Raa undse te kulu gen jeel kaadn ken ese eyo. ⁸ Gan Raa utu asen kedn tooj *Nirl Salal ken utu ade booy dose ki. Gotn se aki tedn saadumge maakn geger ken Jeruzalem ki, taa naan Jude te magalina, taa naan *Samari oo bini gotn duni 'daar ro ki.»

⁹ Ken jaay Isa taad nan taarin se, Raa uun baansin maakn raa ki. Kaad ken jaay naade te daar ond dode raan utu aakin kaak se, gapara naar baado oyina oo gotn se naade oj aakin ey sum. ¹⁰ Kaad ken naade utu daar aakin kaak ken naan ook kook maakn raa ki se, gotn se naade naar aak gaabge dio daar daar ceede ki ute kaldege raap lak lak, ¹¹ oo naade deekden oo: «Naase, jee taa naan Galile ki, taa di jaay naase 'daar aakki raan maakn

raa ki se? Isan, Raa uuniṅ daanse ki jaay baansiṅ maakṅ raa ki se, utu aḏe t̄erl aan ḡo k̄en naase 'daar aakiṅki naaṅ ook ɓaa ɓaa maakṅ raa ki se kici.»

*Ro *jee kaan naabm Isage*

¹² Ḡotn se, jee m̄etn Isa ki iin̄ ṅṅ do *k̄osn ṅlib se ṅ naade ṅk t̄erl ɓaado Jeruzalem ki. Jeruzalem ute k̄osn ṅlib se, daaniṅ aas nakṅ kil̄ometir kalan̄. ¹³ K̄en naade jaay aan Jeruzalem ki se, naade ɓaa ɓeene. Ḡotn se naade ook ɓaa end maakṅ ɓee k̄en do ɓee ki raan. Ḡotn se ɓo, ḡotn naade lee tusni. Naade se Pier, Jan, Jak ute Andre, Pilip ute T̄oma, Bartelemi ute Matiye, Jakṅ goon Alpe, Simon k̄en je kujṅ naaṅiṅa ute Judn k̄en goon Jak. ¹⁴ Naade paac maakde kalan̄ ṅ ɓii-raa naade tus ḡen keem Raa ute m̄endge kandum, daande ki se Mari ko Isa ṅṅ ute ḡenaa Isage kici.

K'ɓeer k'j'ṅṅ Matias end ḡo Judas ki

¹⁵ Maakṅ ɓiige tun ese se, ɓii kalan̄ ḡenaagen aalga kaal maakde do Isa ki, naade tus jeege ɓaa ɓaa nakṅ kaar-ute-si-dio. Ḡotn se Pier iin̄ daar daande ki ṅ taadden ṅ: ¹⁶⁻¹⁷ «Ḡenaage, 'jeelki Judas se naaṅ debm naajege, ey num naaṅ kic ṅk naaba daanjege tu kici. Naɓo m̄etn taar Judas se, ɓugjege *Daud kic ɓo taadoga taad taariṅa do d̄akiṅa. Naaṅ ɓo debm deelo naan̄ jeege tu ṅ ɓaado ṅl k'j'ṅṅ Isa se. Bin ɓo, taar k̄en *Nirl Salal ṅl Daud taadiṅo jaay k'raaniṅ maakṅ Kitap ki se, aanga doobiṅ ki. ¹⁸ Judas ute gursn k̄en j'ṅgin̄ ḡen kutn Isa se, naaṅ ɓaa dugṅ maakṅ-ḡot̄o. ṅṅ ḡotn se, naaṅ ɓaa ooc ud te mindiṅa ṅṅ ḡotn se maakiṅ ṅp pak ṅṅ tiikinge ru naan̄ ki. ¹⁹ Nakṅ aan do Judas ki se, jee Jeruzalem ki paac booyiṅa. Taa naaṅ se ɓo maakṅ-ḡotn ese se, naade daniṅ ute taar naande ṅ: Akeldama. Akeldama se je deekṅ ṅṅ: maakṅ-ḡotn ḡen mooso. ²⁰ K̄ese ɓo taar k̄en ɓugjege Daud raaniṅo ro Judas ki maakṅ Kaa Keem Raa ki k̄en ṅṅ:

ṅṅ ɓee naaṅ se 'tood̄n kuudu

ṅṅ m̄otn nam 'kiṅg maak ki eyo,*

ṅṅ t̄er naaṅ raan̄o daala ṅṅ:

Naabm naaṅ se ṅṅ nam kuuy an̄ kuunu.†

²¹ Bin num, maakṅ jeege tun leedoga ute naajege kaad̄ k̄en k'leekiro m̄etn Meljege Isa ki, ²² jee k̄en baago lee ute naajege ḡotn k̄en Jan *batizno Isa bini aan ɓii k̄en Raa uun baansiṅ maakṅ raa ki se; ṅṅ jee se k̄en Isa jaay ooy duro daan yoge tu se, naade aakiṅga ute kaamde. K̄en bin num maakde ki se, k'ɓeer k'j'uunki deb kalan̄ k̄en utu k̄end ḡo Judas ki, taa 't̄ed̄n saada ute naajege.»

²³ K̄en naade jaay booy taar Pier se, naade t̄oado jeege dio: deb kalan̄ ron̄ Yusupm k̄en k'daniṅ Barsabas ṅṅ k̄en jeege lee daniṅ te ro Justus kici ṅṅ deb kuuy se k'daniṅ Matias.

²⁴ Ḡotn se naade t̄ond m̄etn Raa ṅṅ: «Melje, naai ɓo debm k̄en 'jeel nakṅ maakṅ jeege tu paac. Maakṅ jeege tun di se, debm k̄en naai 'ɓeer ṅṅṅ se, 'taadjesiṅa, ²⁵ taa naaṅ 'k̄end ḡo Judas ki ṅṅ 't̄ed̄n *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi. Anum Judas se le, naaṅ mala ɓo res ṅṅ naabiṅa ṅṅ ɓaaga ḡotn k̄en d̄oṅṅ naaṅ ki.» ²⁶ Ḡotn se naade t̄ed̄ salat̄ia ṅṅ salat̄ia se ooc do Matias ki. Naaṅ k̄en se sum ɓo, Matias se tum do *jee kaan̄ naabm Isage tun sik-kaar-kalan̄ se.

2

**Nirl Salal ɓooyo ɓii Laa Pantek̄ot ki*

¹ K̄en ɓii ḡen t̄ed̄n laa k'daniṅ Pantek̄ot* jaay aan se, ɓii k̄en se jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se tusga paac ḡot̄o kaam kalan̄. ² Ḡotn se naade naar booy naka maakṅ raa ki eemo uu uu aan ḡo kuul k̄en ṅl mak̄ṅṅ ṅṅ ɓaado end maakṅ ɓee k̄en naade tusn maak ki

* **1:20** Aak KKR 69.26. † **1:20** Aak KKR 109.8. * **2:1** Laa Pantek̄ot se Yaudge t̄ed̄ga *laa Paak ṅk ɓii si-mii jaay ɓo naade t̄ed̄n laa se. Bii se ɓo naade saap do ɓii k̄en Raa ṅṅṅ taa naan̄ Masar ki, taa naaṅ se ɓo naade t̄ed̄ maak-raapo. Maakṅ Kitapm k̄en Raa *d̄oko kiji ute jeege se ɓii Laa Pantek̄ot ki se ɓo, Nirl Salal ɓooyo do jeege tun aalga kaal maakde do Isa ki.

se ð gōtō se, tēd dir dir. ³ Tēr naade aak ne dīnge se tec aan gōō rōōn poodge bōōy baado wōōk tis dodege tu. ⁴ Gōtn se Nirl Salal baado end dooc maakde ð naade baag taadn taar naan jee kuuyu. Kēse Nirl Salal 6ō ðlde naade taad taar naanjen se.

⁵ Bii kēn se, Yaudgen ðk doobm taar Raade ðn se iino gōtn 6aa se paac ð baado Jeruzalem ki. ⁶ Kēn jee se jaay booy nakn tēd dir dir se, naade baado tus dēna gōtn se. Ɔō kēn naade jaay booy jee aal maakde do Isa al-Masi ki jaay taad taar naanjege se, gōtn se doobm rode tap 6ō, naade jeel eyo. ⁷ Nakn se deel dode ð doobm taadn tap 6ō naade jeel eyo ð naade taad ute naapa ð: «Jee taad taargen se lē, naade paac Galilege, ⁸ tēd ð ði jaay 6ō naŋa naŋa kic 6ō booy naade taadn ute taar naanin naanin se? ⁹ Ey num naajege se jee mētinge iino Paart ki, jee mētinge iino Mēd ki ute Elamit ki ð jee mētinge iino Mēzapotami ki, jee mētinge iino taa naan Jude ki, jee mētinge iino taa naan Kapados ki, jee mētinge iino taa naan Pōn ki ute taa naan Azi ki, ¹⁰ jee mētinge iino taa naan Prigi ki ute gēn Pampili ki, jee mētinge iino taa naan Masar ute gēn Libi kēn cēē Sirenai ki ð jee mētinge iino *Rōm ki, ¹¹ paac naajen kēn k'Yaudge ð jeegen kēn tēdga tēd rode Yaudge, jee iino Krēt ki ute jee iino taa naan Suge tu, paac naaje k'booyki naade taad nakgen magal magal kēn *Raa tēd n ute taar naanjege.» ¹² Nakn se deel dode ð naade jeel doobm taadn eyo. Naade taad ute naapa ð: «Kēse tap 6ō je deekn ð dīo?» ¹³ Gan jee mētinge se tēre c mētn jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ð deek ð: «Naade se lē, 6ere, aay oonga koono.»

Pier taad jeege tun tus gōtn ese

¹⁴ Kēn Pier jaay booy taar se, naan iin daar ute *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-kalan kuuy se ð uun mindin raan taadden ð: «Naase Yaudge ute naase jee kēn ingki Jeruzalem ki se, udki bi jiga do taar kēn maam m'asen taada ð nakgen deel paac se 'booy ðkinki jiga jaayo. ¹⁵ Kēn naase ðki jee se jaay jee kaay konge num kēse mē ki eyo, taa 6orse se naaje j'utuki maakn kaadn mēs ki 6ōrtō. ¹⁶ Num gan nakn aan se, kēse taar kēn debm taad taar teeco taar Raa ki k'danin Jōel kēn taado do dōkin se 6ō 6orse aanga doobin ki, kēn taado ð: ¹⁷ Raa deek ð:

*Biigen kaam mōōtn se, maam m'utu m'ade kōl Nirlum
utu 'bōōy do jeege tu paac.*

*Bin se gēnsegen gaabge ute kēngen mēndge se,
utu 'taadn taargen teeco taarum ki*

ð gēnsegen gaan kōdge se

*utu 'kaakn nakgen kēn maam m'teecn naande ki
jaay m'aden taadn mētinā*

ð bubsege se kic m'utu m'aden taadn maakn nidege tu.

¹⁸ *Deere, bii kēn se, maam m'ade kōl Nirluma*

utu 'bōōy do jee tēdn naabumge tun gaabge ute kēngen mēndge

ð naade utu taad taargen teeco taarum ki.

¹⁹ *Maam m'utu m'tēdn nakgen deel doa maakn raa ki*

ð m'utu m'tēdn nakn-kōōbge do naan ki,

jeege 'kaakn mooso, poodo ð ute saa 'kiin tul tul.

²⁰ *Kōr Mēljege jaay ade 6aa se, bii kēn se kaada 'tēdn ilim dib*

ð laapa se 'tēdn aac dēn aan gōō mooso.

*Bii Mēljege se 'tēdn bii kalin ki ð 'tēdn bii bēē dēn aak eyo,

na6o bii se 'kōl 6eere jeege tu.

²¹ *Biin se jaay debm eemga Mēljege num,*

naan 'kōn kaaja.†»

²² Tēr Pier taad ð: «Naase gaan *Israēlge, 'booyki taar maam m'asen taada! Ute Isan kēn iino gēger kēn Nazaret ki ð kēn Raa ðliño gōtse ki se, naase 'jeelki Raase tēdga nakn-kōōbge

† 2:21 Aak JI 3.1-5.

ute nakgen deel doa daanse ki taa asen taadn tɔɔŋ Raa. ²³ Gaabm se, Raa mala ɔɔnsesin jise ki. Taa do dɔkiŋ tap ɔɔ, Raa se jeele nakŋ naase utu anki tɛdn don ki se. Taa naan se ɔɔ, naase ɔk ɔlinki ji jee *kusinge tu ɔɔ naade ɔaa tup tɔɔliŋ ro kaag ki; ²⁴ num gan Raa se durinoga daan yoge tu ɔɔ ɔɔdinga dona naatn maakŋ yo ki taa yo se ɔk tɔɔgɔ don ki eyo. ²⁵ Taa naan se ɔɔ bugjege *Daud taado metn taar naana maakŋ Kitap ki ɔɔ:

Daayum maam m'aak Meljege Raa naanum ki.

Taa naan utu cɛɛm ki se, maam tap ɔɔ m'beere dɛm ki eyo.

²⁶ ɔɔ maam se maakum-raapo ɔɔ m'ar kaa ute maak-raapuma; ken m'ooyga kic ɔɔ, maam se m'ond dom do Raa ki.

²⁷ Taa naai Meluma, naai se am kɔŋ kɔnum maakŋ yoge tu eyo, ɔɔ naai 'kɔŋ kɔŋ mɛdn doi se 'ruum maakŋ baad ki eyo.

²⁸ Meluma, naai ɔɔ taadumga doobm kaaja

ɔɔ daayum naai utu cɛɛm ki se, maam maakum-raap puk.†»

²⁹ Ter Pier taad daala ɔɔ: «Genamgen Yaudge, 'booyki maam m'asen taadn tal. Bugjege Daud se ooyga do dɔkiŋa. Naan j'uun j'ɔliŋa maakŋ baad ki ɔɔ baadn se jaaki kic ɔɔ utu gɔtjege tu ara. ³⁰ Num gan aan gɔɔ naan debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan jeele taa Raa se naamga naam taariŋa ɔɔ tɛdga num maakŋ metjiliŋ ki se 'kɔɔdn deb kalaŋ se baado 'kɔsn gaara gɔɔŋ ki. ³¹ Taa naan se ɔɔ, Daud se, naan jeele *al-Masi se baado ooyga kic ɔɔ utu duru daan yoge tu. Taa naan se ɔɔ naan deek ɔɔ: «Raa se rɛsin te maakŋ yoge tu eyo ɔɔ ron ɛ, naan ɔniŋ ruum te maakŋ baad ki eyo.» ³² Taa naan se ɔɔ maam m'taadse: Raa se naan duroga Isa daan yoge tu ɔɔ naaje se paac j'aakiŋa ɔɔ naan se utu te kaamiŋa. ³³ Raa uun ɔaansiŋa ute tɔɔgiŋa maakŋ raa ki. ɔɔ Raa Bubu se ɛdinga *Nirl Salal ken naan taad ɔɔ utu kɛdn jeege tu se. ɔɔ Nirl se ɔɔ ken Isa ɔlin ɔɔrse ɔɔy wɔɔk doje ki aan gɔɔ ken naase aakiŋki ute kaamse ɔɔ 'booyiŋki ute bise se. ³⁴ Ey num bugjege Daud ɛ ook ɔaa te maakŋ raa ki eyo, gan naan taad ɔɔ:

Meljege Raa deek Melum ki ɔɔ: Naai se baado inŋ do ji daamum ki,

³⁵ ɔɔii kalaŋ maam m'ai tɛdi jee taamooyige paac se,

naai utu kiŋg doɔde ki. §

³⁶ ɔɔn gaan Israelge paac 'jeel taar se: Isan naase 'tup 'tɔɔliŋki ro kaag ki se, naan se ɔɔ Raa tɛdn tɛdga Meljege ɔɔ naan ɔɔ al-Masi se.»

Jeege dupu-mɔtɔ took aal maakde do Isa ki

³⁷ Ken jeege jaay booy taar ese se, naade maakde tuj kasak kasak ɔɔ naade tɔnd metn Pier ute *jee kaan naabm Isa al-Masige gen kuuy se ɔɔ: «Genajeege naaje tap ɔɔ k'tɛdn roje j'ɔɔ di?» ³⁸ Gɔtn se Pier terlden ɔɔ: «'Terlki maakse ɔɔ nana nana kic ɔɔ ɔn ron j'an *batizn ute ro Isa al-Masi, taa Raa an tɔɔl *kusiŋiŋa bin jaay Raa asen ɔɔy *Nirl Salal dose ki. ³⁹ Taa naan taadga taad ɔɔ utu ade kɔl Nirl Salal dose ki, do gensege tu ɔɔ do jeege tun inŋ dɔɔk te Raa ɔɔ do jeege tun den ken Raa ute adeno dan se.» ⁴⁰ Gɔtn se ter Pier taaddenga taarge dena taa aden tɛdn naade 'tooko ɔɔ kaay kaamde. Naan deekden ɔɔ: «Jee duni ken ɔɔrse se, ɔɔrɛ, naade se jee ken baate Raa! 'Teecki naatn maakde ki taa naase aki 'kɔŋ kaaja.» ⁴¹ Jee ken took uun taar Pier se, ɔɔii ken se sum ɔɔ k'batizde. Naade se ɔaa ɔaa nakŋ jeege dupu-mɔtɔ ɔɔ naade baado tum do jeege tun deetn ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se.

Kiŋg jee Raagen deet deete

⁴² Jee paacŋ ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade daayum lee booy taargen *jee kaan naabm Isa al-Masige lee dooyde ɔɔ naade inŋ aan gɔɔ genaagen konde kalaŋ ɔɔ bubde kalaŋ. Naade lee ɔs kalaŋ ɔɔ lee eem Raa taa naapki. ⁴³ Ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, Raa tɛd nakŋ-kɔɔbge dena ute nakgen ken taad tɔɔŋ Raa. Ute nakgen jaay naade tɛdse ɔl jeege paac ɔɔer Raa ki. ⁴⁴ ɔɔ jee ken aal maakde do Isa al-Masi

† 2:28 Aak KKR 16.8-11. § 2:35 Aak KKR 110.1.

ki se, naade ok taarde kalan oo nakn paacn jaay naade okse nig aakin ute naapa. ⁴⁵ Naade dugn naatn ute maakn-gotdege oo ute nakdege oo gursn se naade nig aakin ute naapa oo nanja nanja kic bo j'edfn nakn ken an kaasn kingina. ⁴⁶ Daayum bii-raa naade tus daan boor *Bee Raa ki ute maakn kalan. Naade lee os kalan bee naapge tu oo gotn kosde ki se, naade lee tos ute maak-raapo oo taar dim tap bo, naade ok maakde ki eyo. ⁴⁷ Ken jeege jaay aakde naade ted bin se, naade jede. Oo jee ken aal maakde do Isa al-Masi ki se naade toom Raa, oo te naan se bii-raa Meljege Isa al-Masi lee aaj jeege maakn *kusiinde ki oo daayum jeege ziid do jeege tun aalga kaal maakde don ki se.

3

Pier ute Jan ed lapi debm k-runGuy ki

¹ Bii kalan teger aan kaada moto ken k'lee k'jeem *Raa jaay aas se, Pier ute Jan ook baa daan boor *Bee Raa ki gen keem Raa. ² Gotn se k'juun k'baano baa ute gaaba kalan gotn k'j'oojin tap bo naan k-runGuyu. Gaabm se, bii-raa naade baado lee tol tondin ce taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* se oo bii-raa, naan lee baay baay gotn jeege tun lee baado daan boor Bee Raa ki se. ³ Ken naan jaay aak Pier ute Jan endo kend daan boor Bee Raa ki se, naan baay dim gotde ki.

⁴ Ken naade jaay booy taarin se, gotn se naade ok daara oo ondin kaama tak oo Pier deekin oo: «Terl aakjen tu!» ⁵ Gotn se gaabm se terl aakde oo naan saap maakin ki oo kaadn naane naade an kedn dim. ⁶ Gan Pier deekin oo: «Daab ute pudda se maam m'ok eyo, num nakn maam m'ok se bo, m'aisin keda. M'oo ute ro Isa *al-Masi ken kodn Nazaret se, iin 'lea!»

⁷ Gotn se naan okin ute ji daamina oo uun daarina oo gotn ese sum bo kaam kiricina ute kaam jen se naar seej daapa. ⁸ Gotn se naan iin kirit oo daara oo baag lea! Naan end ute naade daan boor Bee Raa ki, lea, taala oo toom Raa.

⁹ Jee ute dende paac se aakina ken naan lea oo toom Raa se. ¹⁰ Jee se paac aak jeelina naan bo debm ken lee tingo ce taa doobm Bee Raa ken k'danin taa *Doobm Aak Jiga* jaay lee baayo se. Ken naade paac jaay aak nakn ted ese se, nakn se deel dode oo okden taad eyo.

*Pier taad jee denge tun daan boor *Bee Raa ki*

¹¹ Gotn se Pier ute Jan naade daar daar metn daab ki oo daabm se k'danin *Daabm Salomon*. Gaabm se kokn naan tokde se ood olden eyo. Gotn se jeege dena aan baado onde taa nakn deel paac se okden taad eyo. ¹² Ken Pier jaay aak jee dengon aan baado gotde ki se, naan deekden oo: «Naase gaan *Israelge, gen di jaay gaabm ese on lapi sum bo jaay naase oksen taad ey se? Naase aakjeki bin se gen di? Gen naase ki num 'saapki oki gaabm ken iin lee se ute toogje lobu, oki j'ok taar Raaje se bo on bo naan on lapi le?» ¹³ Raa gen bubjege *Abraam, gen Isaka oo gen *Yakub se*, naan bo debm ken *nook Isan, debm tedn naabina, ken naase ok alinki kaam ji toogge tu oo ood undinki naan Pilat ki. Ey num Pilat se, je ano koodn kol. ¹⁴ Naan le, debm *salal oo debm daan ki naan Raa ki, gan naase 'baatinki oo 'jeki debm tol jeege se bo, j'asesin koodn kol. ¹⁵ Num Mel-kaaja tap bo, naase 'toalinki. Gan Raa se durinoga daan yoge tu oo naaje se j'aakinga ute kaamje. ¹⁶ Anum gaabm naase aakinki naanse ki ese se, naase paac 'jeelinki. Naan jaay on lapi se ute ro Isa, taa naaje j'aalga kaal maakje don ki.

¹⁷ «Num borse, genaamge, maam m'jeele nakn naase ute magalsege 'tedinkiro se, naase 'jeel okkiro te metin eyo. ¹⁸ Gan taar ken Raa olo jee taado taargen teeco taarin ki taado se bo, aanga doobin ki ken oo: *al-Masi baadoga num, utu 'dabara. ¹⁹ Bin se naase 'terlki maakse oo 'baakiro gotn Raa ki, taa naan asen tol *kusiinse. ²⁰ Bin jaay Meljege Raa asen kedn gotn tol maaka oo utu aseno kol Isa, naan bo al-Masi ken Raa beer oodsese. ²¹ Kor

* 3:13 Aak Ekz 3.6, 15.

se, Isa king maakŋ raa ki bini 'kaan 6ii ken Raa 'tɔnd ɔapm nakge paac 'tɛdn kiji. Kese 6o nakŋ ken jee salal ken taado taargen teeco taar Raa ki taado do dɔkiŋ se. ²² Ey num *Musa kic taadoga taad ɔɔ: *Maakŋ gɛnaasege tu se, Mɛlse Raa utu aseno bɛɛr kɔɔdn debm taad taar teeco taar Raa ki aan gɔɔ maama, ɔɔ taar ken naan utu asen taadn paac se, 'booy uuninki.* †
²³ ɔɔ *debm jaay baate booy kuun taariŋ se, maakŋ jeenge tu se j'an kɔkŋ kutn naatn.* ‡

²⁴ «Jee taad taar teeco taar Raa ki paacŋ iino do Samuel ki ute jeegen baado metn naan ki se, taadoga taa nakgen ken borse aanga se kici. ²⁵ Gɛnaamge, naase se 'gaan jee ken taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiŋa ɔɔ dɔɔkŋ ken *Raa dɔɔko ute bubsege se, dɔɔk ute naase kici. Taa naan se 6o, naan taad Abraam ki ɔɔ: *Ute metjil naai se, maam m'tɛdn bɛɛ metjil jeege tun do naan ki paac.* § ²⁶ Deet deet se Raa ɔɔdo debm tɛdn naabiŋ Isa se naase gaan Israelge tu. Naan ɔliŋo se taa asen tɛdn bɛɛ ɔɔ bin se nanja nanja kic 6o 'terl naaga do nakge tun jig ey ken naan lee tɛdn se.»

4

*Pier ute Jan naan Yaudge tun *jee kaakŋ metn taarge*

¹ Kaad ken Pier ute Jan utu taad taad jee denge tu bɔrt sum 6o, *jee tɛdn serke Raage tun metinge, magal jeegen ing bɔɔb *Bee Raa ɔɔ ute *Sadusegen metinge baado ɔŋde. ² Gɔtn se naade aak Jan ute Pier se maakde taarde dode ki pirin, taa naade dooy dooy jee denge ɔɔ taadden ɔɔ aan gɔɔ *Raa duro Isa daan yoge tu se, jee ooyga kooy kic 6o, naan utu aden dur bin kici. ³ Gɔtn se naade tɔkde ɔɔ baa ɔmbde tood iip dangay ki taa kaada se baaga. ⁴ Ute naan se kic 6o, jeegen booy taar Pier ute Jan se maakde ki se jeege dena took uun taar se ɔɔ gɔtn se jee aal maakde do Isa ki se ziid baa baa nakŋ gaabge dupu-mii.

⁵ Gan metbeenki se, magal Yaudge ɔɔ magal taa beedege ute jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage se, naade tus maakŋ geger ken Jeruzalem ki. ⁶ Maakde ki se gaabm ken k'danin Annan se, naan 6o *magal jee tɛdn serke Raage tu, Kayip ute Jan ɔɔ Alekzander ute jee kuuy se, naade paac se jee maakŋ bee magal jee tɛdn serke Raage tu ɔɔ naade paac utu gɔtn ese kici. ⁷ Gɔtn se naade ɔɔdo Pier ute Jan se maakŋ dangay ki ɔɔ baandeno naande ki ɔɔ tɔnd metde ɔɔ: «Gaabm se, naase ɛdinŋki lapi se ute ro nanja ɔɔ tɔɔŋ se tap 6o, naase ɔŋinŋkiro gay?» ⁸ Gɔtn se Pier, ken *Nirl Salal doocga dooc maakin se, taadden ɔɔ: «Naase magal Yaudge ute magal taa bee Yaudge se, ⁹ jaaki naase 'baanjekiro naanse ki se gen tɔnd metje taa gaabm ken k-runŋuy jaay ɔŋ lapi se. ɔɔ naase 'je aki jeele ute doobm gay jaay 6o gaabm se ɔŋ lapia. ¹⁰ Naase jeege paac ɔɔ naasen paacŋ gaan *Israelge se 'jeelki ute ro Isa *al-Masi ken kɔdn Nazaret, ken naase 'tup tɔliŋki ro kaag ki jaay, Raa durinoga daan yoge tu se, ute tɔɔŋ Isan se 6o, gaabm daar naanse ki se ɔŋ lapia. ¹¹ Taar se k'raanŋga raan maakŋ Kitap ki ken ɔɔ:

Ko ken naase jee kiin beege baatinki jaay ɔɔd undinŋki naatn se, naan se 6o ken tɛdga ko ken gakŋ bea.*

Ko ara se, taad te Isa. ¹² Taa naan se 6o 'booyki m'asen taada, ken ɛd kaaja se, Isa kalin ki sum. Ey num, do nanja ute magalin se, Raa ɔŋ ɔlo te nam gam kuuy ken 'kaajŋ jeege eyo.» ¹³ Naan ken se jee ken lee aak metn taar jeege se booy taar ken Pier ute Jan jaay taad beer ey paac paac se, taar se ɔkden taad eyo, gan naade saapm ɔŋin Pier ute Jan se jee bin sum, ɔŋ dooy te den eyo. Na6o naade jeele, naade se jee leedoga ute Isa. ¹⁴ Ken naade jaay aak gaabm ken ɔŋ lapi jaay daar daar cɛɛde ki se, taar dim ken naade aden terl tap 6o ɔŋ eyo.

¹⁵ Gɔtn se naade taad ɔɔ: «Pier ute Jan se, k'j'ɔɔd k'teecdɛ naatn maakŋ bee ken k'lee k'j'aak metn taarge se.» ɔɔpdɛn naade Yaudgen jee kaakŋ metn taarge se 6o taad dɔɔk taarde ute naapa. ¹⁶ Gɔtn se naade taad ɔɔ: «Jee se tap 6o j'adeki tɛdn ɔɔ di? Taa jee

† 3:22 Aak Dt 18.15-16. ‡ 3:23 Aak Lb 23.29. § 3:25 Aak Jen 22.18 ɔɔ 26.4. * 4:11 Aak KKR 118.22.

Jeruzalem ki paac se le, booyga nakη-kooβm naade tef se. Ɔo nakη-kooβm se le tood tal j'aki kōη naaj do ki eyo. ¹⁷ Num naaje se k'je eyo ken taar se jaay 'wōokη jeege an booy paac se. Bin se j'aacdeki kaama taa naade mōotn ro Isa se j'ōnte taadīn nam ki.» ¹⁸ Gōtn se naade danjo Pier ute Jan ɔo aacden kaama ɔo: «Naan ki se mōotn ro Isa se ɔnte 'taadīnki nam ki ɔo ɔnte 'dooyki jeege ute mētn taar se!» ¹⁹ Ganj gōtn se Pier ute Jan tērlēden ɔo: «Gen naase ki num naan Raa ki se, ken gay ɔo doobiṇa? K'booy kuun taar naase lōbu k'booy kuun taar Raa le! ²⁰ Deer num, naaje se k'kōη do eyo do nakge tun naaje j'aako ute kaamje ɔo k'booyo ute bije se.»

²¹ Gōtn se Pier ute Jan se jee kaakη mētn taargen Yaudge se tērlēden aacden kaama daala jaay ɔo tōod tōlde. Naade ɔη te doobm ken aden dabar eyo, taa naade beer beer jee dange tu ɔo do nakge tun deel se jeege paac *nook Raa. ²² Anum gaabm ken Pier ute Jan tēdn nakη-kooβo jaay naan ɔη lapi se, naan baariṇ cir si-ɔo.

Jee Raage tōnd mētn Raa taa aden kēdn kaay kaama

²³ Ken Pier ute Jan jaay k'tōod k'tōldeno se, naade baado ɔη jeedege ɔo taadden taargen ken *magal jee tēdn serke Raa ki ute magal taa ɔee Yaudge taaddeno se. ²⁴ Ken jeedege se jaay booy taar Pier ute Jan se, naade iin taa tōnd mētn Raa ute maakη kalan deek ɔo: «Raa Sidburku, naai ɔo debm aalo maakη raa ute do naan ɔo baarge ɔo ute nakgen maakde ki se paac. ²⁵ Buli bubje *Daud se, naai ɔo debm edīno *Nirl salal ɔo Nirl Salal ese ɔo ken ɔliṇ taado ɔo:

Jee do naan ki ute mētijildege paac tap ɔo iṇg ɔo gen je taamooyo

ɔo dōok taarde kalan gen tēdn nakη ɔs aay ey se tap ɔo, taa dī?

²⁶ *Gaaringen do naan ki daap rode gen tēdn bōōo;*

ɔo magalgen do naan ki tusu

taa baatn Mēljege Raa ute gaar ken naan beer ɔndīno se.†

²⁷ Deere, taar se taar mētn ki. Maakη geger ken Jeruzalem ki se, *Erōd ute Pons Pilat, tus dōok taarde kalan ute jee ken Yaudge ute kengen Yaudge eyo taa baatn Isa debm tēdn naabi salal ken naai 'beer ɔdīno. ²⁸ Bin se ute tōogi se, naai uunoga doa ɔo naade tēdīnga aan gōo ken naai maaki jen ro ki. ²⁹ Mēlje, naai aaka kiibm kaacη ken naade iib aacje naajen k'bulige se, ɔorse edjen gaab-tōogō taa k'taadn taari kic ɔo k'beer eyo. ³⁰ 'Taad tōogi jeege tu, ute ro Isan debm tēdn naabi salal se, ed lapi jee kōōnge tu ɔo 'tēdn nakη-kooβge ute nakgen deel doa.» ³¹ Ken naade jaay eem Raa aas se, gōtn naade tusn ro ki se naan tea. Gōtn se naade paac Raa doocde ute Nirl Salal. Ɔo gōtn se naade baag taadn taar Raa jeege tu beer eyo.

Jee Raage nig nakdege ute naapa

³² Jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ki ute dende se, naade iṇg ute maakη kalan ɔo taarde kic ɔo kalan. Maakde ki se nam jaay 'taadn ɔo nakη se gen maama se gōto. Num ganj nakη naade ɔk paac se ɔmbiṇ taa naapki. ³³ Ute tōogη Raa se, *jee kaan naabm Isa al-Masige se taad jeege tu tap ɔo beer eyo ɔo: «Mēlje Isa se duroga daan yoge tu ɔo naaje j'aakiṇga ute kaamje.» Gōtn se jee Raage paac se Raa tēddenga bee den aak eyo. ³⁴ Maakde ki se nam tap ɔo dīm daayiṇ eyo. Taa jee ɔk maakη-gōto ute beege se dugiṇa ɔo baano ute gursiṇa. ³⁵ Ɔo gursn ese se naade baado edīn ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu. Ɔo nanja nanja kic ɔo, j'edīn nakη ken an kaasn kiṇgiṇa.

³⁶ Maakde ki se, gaaba kalan roṇ Yusup ken jee kaan naabm Isa al-Masige danj ute ro Barnabas. (Barnabas se je deekη ɔo: goon ed kaay kaama jeege tu.) Naan se mētijil gen Lebige ɔo naan j'oojiṇ taa naan Sipir ki. ³⁷ Naan se dugη ute maakη gōtiṇa ɔo gursiṇ se, naan baado edīn ji jee kaan naabm Isa al-Masige tu.

† 4:26 Aak KKR 2.1-2. Gaar ese je taad ute *al-Masi.

5

Ananias ute Sapira ted taar-kooḅo

¹ Num gan maakde ki se, debm kuuy ron Ananias ute mending ron Sapira, naade se ok goto. Jo naade se dook taarde kalan baa dugn ute gotde se naata. ² Naan ute mending se, gursn se naade gaan ute metina do gohn se gaabin baan ute gursn dop se, ji *jee kaan naabm Isa al-Masige tu. ³ Gohn se Pier deekin do: «Ananias, gen di jaay naai on *Bubm sitange baado end dooc maak ki bin se? Ken 'gaanḅo met kooḅm gursi goti ki se kese taar-kooḅm ken naai 'ted se tedn *Nirl Salal ki. ⁴ Ken dugin te ey le goto se gen naai tap ey la? Jo ken naai jaay duginga kic num, gursin se gen naai ey la? Ken oli jaay taad taar-kooḅo se gen di? Taar-kooḅm ken naai tedin se, 'tedin jikilimge tu eyo, gan naai tedin *Raa ki.»

⁵ Ken jaay Ananias booy taar se, naan aal ooc ooyo do jeegen paacn jaay booy labar ese se, beere baa okde tak tak. ⁶ Gohn se, gaan kodge baado teelin ute kala do uun baa olin maakn iib ki.

⁷ Ken nakn se deel jaay baa baa nakn ler moto se, mend Ananias baado end gohn jee kaan naabm Isa al-Masige tu se; naḅo nakn ken aan do gaabin ki se, naan jeel eyo. ⁸ Gohn se Pier tesin do: «Gotsen naase 'dugin ki se, kese bo gursin paac sum ne?» Menda took do: «Yee. Kese bo gursina.» ⁹ Gohn se Pier terlin do: «Gen di jaay naai ute gaabi 'dookki taarse gen naam *Nirl Raa se? 'Booyo! Jee ken olo gaabi maakn iib ki se aanga taa doob ki. 'Booy gohn jedde! Naade utu baado ai baa kuun koli naai kici.»

¹⁰ Gohn ese sum bo, menda se naar ooc ooy naan Pier ki. Ken gaan kodge jaay aan se, naade end se onin naan ooyga do naade uun baa olin maakn iib ki ceḅ gaabin ki. ¹¹ Gohn se jee *egliz ki paac ute jee kuuy paac jaay booy labar ese se, naade beere baa okde tak tak.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige ted nakn-kooḅge dena

¹² Raa ol jee kaan naabm Isa al-Masige se ted nakn-kooḅge dena ute nakgen deel doa naan jeege tu. Naade paac taarde kalan do lee tus metn daabm Salomon ki. ¹³ Anum jee kuuy se nam tap bo took gen tum te naade eyo; gan jee denge se lee toom jee aal maakde do Isa *al-Masi ki se. ¹⁴ Ute naan se kic bo jeege dena, mendge ute gaabge, took aal maakde do Isa al-Masi ki do baado ziid do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se. ¹⁵ Taa nakn-kooḅgen jee kaan naabm Isa al-Masige lee ted se, ol jeege teecno ute jee kooḅge tuun taaldeno do danalge tu ey le do raagge tu; naade baado tondden do doobge tu, taa ken Pier deel deel jaay nirlin deebga dode ki se, som maakde ki se, nam kalan utu 'kon lapia. ¹⁶ Gohn se jeegen kuuy kic bo dena ken iino maakn naange tun ken ceḅ geger ken Jeruzalem ki, naade baano ute jee kooḅdege do jee ken ok kooḅ sitange. Gohn se naade paac on lapia.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige k'tok k'j'ombden dangay ki

¹⁷ Do nakge tun ted se, *magal jee tedn serke Raa ki ute *Sadusegen ute naan se, tedn maak-kilimi ro jee kaan naabm Isa al-Masige tu do gohn se naade iin rode ki. ¹⁸ Gohn se naade tok ombden dangay ken k'lee k'tokn k'tol jeege. ¹⁹ Gan maakn noor ki se, *kodn Raa baado toodn ute kaam taar dangayge se naatn do doḅ teecdeno naatn do deekden do: ²⁰ «'Baaki daan boor *Bee Raa ki do 'taadki taargen paacn ken edkaaja se jeege tu.» ²¹ Gohn se naade took do taar kodn Raa ki do tanoorin noorin sum bo, naade baa daan boor Bee Raa ki do naade baag dooy jeege gohn ese.

Ken *magal jee tedn serke Raage tu ute jeenge jaay aan gohn naade lee aakn metn taar jeege se, naade danḅo magalgen taa bee *Israeldge tu do ute jeegen lee aak metn taar Yaudge se, gohn se naade tusu do ol do k'baa k'toodo jee kaan naabm Isa al-Masige se naatn maakn dangay ki do k'baandeno. ²² Num jee ken j'olde naaba taa baa kaakn jee dangayge se, naade aan se onden te eyo. Gohn se naade ok terl baado on jee oldeno se do taadden metn taar nakgen deel se paac do: ²³ «Ken naaje jaay j'aan se, k'j'on kaam taar dangayge se k'gaasinga gaas ute lekerle do jee ken lee boob jee dangayge se le, daar daar taa-doob ki.

Nabo ken naaje jaay k'tood kaam taara se, j'on te nam maak ki eyo.»²⁴ Ken magal jeegen lee boob Bee Raa ute magal jee tedn serke Raage tu jaay booy taar se, gotn se taar naade 'taad tap bo jeel eyo. Anum naade tond metn naapa do nakge tun deel se.²⁵ Gan gotn se deb kalan iino daan boor Bee Raa ki baado taadden oo: «'Booyki, bere, jeegen naase tok ombdeki dangay ki se, borse naade utu daan boor Bee Raa ki oo daar dooy dooy jeege.»²⁶ Gotn se magal jeegen lee boob Bee Raa se iin baa ute jeenge tok baandeno ute jee kaan naabm Isa al-Masige se, nabo ute taa too eyo, taa naade beer beer jee denge tu oo som aden tund te ko cere.

*Jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge

²⁷ Ken jee ken lee boob jee dangay ki jaay tok baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige naan Yaudge tun jee kaakn metn taarge se, gotn se *magal debm tedn serke Raa ki teesde oo: ²⁸ «Naaje k'gaassen j'oo onten 'dooyki jeege ute ro gaabm se bin ey la? Aakki nakn naase 'tedki se jaayo? Jeegen Jeruzalem ki se le, naase 'taad 'doodekiga paac. Naase 'je aki kol moosn gaabm se 'koom mindje ki.»²⁹ Gan Pier ute jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy terlden oo: «Bee ki num, nakn ken Raa maakin jen ro ki se bo, j'an ted jaay k'tedn nakn ken jikilimge maakde jea.³⁰ Naase bo jee ken tup too ki Isa ro kaag ki, gan Raa bubjege, durinoga daan yoge tu,³¹ oo uun baa ondinga do ji daamin ki, oo tedn naan bo tedga gaar jeege oo Debm Kaajn jeege taa koodn doobo gaan *Israelge tu gen terl maakde, oo Raa aden too *kusiinge. ³² Do nakge tun deel paac se, naaje k'saadinge oo *Nirl Salal ken Raa ed jeege tun tookga taarin se, kic bo saada.»

³³ Ken naade jaay booy taar se, maakde taarde piriin aan goo aki doobo, oo naade je aden too. ³⁴ Num gan gaaba kalan naan kod *Parizi, naan maakn Yaudge tun jee kaakn metn taarge se kici oo naan se ron Gamaliel. Naan se debm jeel taad too kn metn Ko Taar Raa gen Yaudge oo gaan Israelge paac aalin maak ki. Naan iin daar naan jeege tun se oo taadden oo: «Jee se, ooddeki naatn jaayo.»³⁵ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay j'ood k'teeden naatn sum se, naan taadden oo: «Naase genaamgen gaan Israelge, ondk kondo do nakge tun naase 'je aki tedn do jeege tun ese. ³⁶ 'Jeelki, goor goor ara sum bo, gaaba kalan k'danin Tedas. Naan se ted ron aan goo debm k'jeel jeel gotina ol gaabge baa baa nakn kaar-oo se baa metin ki. Gotn k'tolin sum se, gaabgen metin ki se aan wooko oo naabde se le daara. ³⁷ Ter kaad ken magal jee taa naan *Rom ki jaay iin taa medn jeege se, naan ken se, gaaba kalan kod Galile k'danin Judas se, naan kic ted jeege dena baa metin ki. Ken naan jaay k'tolin se, jee metn naan ki se kic bo aan wooko. ³⁸ Borse, maam m'je m'asen taada: oodki dose dok ro jeege tun ese, ondeki naade baa. Ken nakn naade ted se jaay gen jikilimge sum le, utu 'daar kalin ki. ³⁹ Num, ken nakn naade ted se jaay gen Raa le, naase anki kon daar eyo! Ondki kondo, som baa naase aki tedn jee taamooy Raage!» Gotn se naade took uun taarina. ⁴⁰ Naade ol k'dan k'baano ute jee kaan naabm Isa al-Masige se oo gotn se naade ol j'ondden ute meeje oo gaasde oo j'onte taadn ro Isa *al-Masi se nam ki, oo bin jaay bo naade too talde. ⁴¹ Ken jee kaan naabm Isa al-Masige jaay teeco gotn ese se, maakde-raap sakan taa Raa se onde naade se jee an kaasin gen dabar taa Isa. ⁴² Ute naan se kic bo, bii-raa daan boor *Bee Raa ki oo maakn beege tu se, naade daayum lee dooy jeege oo taadden Labar Jigan gen Isa se jeege tu. Oo jeege se, naade lee taadden oo: Isa se bo, al-Masi.

6

Maakn jeege tun maakn *egliz ki se k'beer k'tood jeege cili gen tedn naaba

¹ Anum kaad ken se jee aalga maakde do Isa *al-Masi ki se ziid ted dena, baa ute naande. Num gan maakde ki se, Yaudgen taad taar Grek se taad naan ki ro Yaudge tun taad taar naande mala se. Taa aanga gotn k'nign naka mend-daayge tu se, mend-daaygen taad taar Grek se, k'lee k'dirigde dirigi. ² Gotn se *jee kaan naabm Isa al-Masigen sik-kaar-di

se, dan tus jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se paac do deekden do: «Naaje se j'kən kən gen taadn taar *Raa jeege tu jaay bo k'baa lee nigj nakj kəsə jeege tu eyo. ³Taa naan se genaamge, maakse ki se 'bɛɛr 'təddki gaabge cili ken jeege aalde maak ki do maakde dooc te *Nirl Salal do jee jeel-taara. Bin se naaje jee kaan naabm Isa al-Masige se, naabm se j'adesin kən kaam jide. ⁴Do naaje se le j'kən roje paac gen keem Raa do gen taadn taar Raa jeege tu.»

⁵Jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki ken tus gətn ese paac se, took do taarde ki se. Gətn se jaay naade bɛɛr dooɗ Etien; naan se debm ken aal maakin paac do Raa ki do maakin dooc ute Nirl Salal. Naade bɛɛr tədo Pilip, Prokor, Nikanor, Timon, Parmenas do Nikolas ken kəɗ Antios ken tedga ron kəɗ Yaudge se kici. ⁶Jee tus gətn ese baano ute jeegen k'bɛɛr k'təddden cili se naan jee kaan naabm Isa al-Masige tu do naade eemden Raa do təndden jidege dode ki.

⁷Naan ken se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, taad wəok taar Raa se jeege tu. Do jee ken jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ziid ted dena maakj gɛgɛr ken Jeruzalem ki. Gətn se, *jee tedn sɛrkɛ Raage tu se kic dena baado took aal maakde do Isa al-Masi ki.

Jeege baado kəkj Etien

⁸Etien se, Raa tedinga bɛɛna do edinga təgə gen tedn nakgen deel doa ute nakj-kəɗgen magal magala naan jeege tu. ⁹Gan do nakge tun naan ted se bii kalan Yaudgen iino gɛgɛr ken Sirɛn ki ute kengen iino gɛgɛr Aleksandri ki, naade lee tus tus maakj *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Bee se k'danin *Bee Yaudgen j'əddenga kəɗ dode maakj bul ki* do naade lee tum ute Yaudgen iino taa naan Silisi ki ute gen Azi ki. Gətn se naaden jee gətə kaam do se paac baag naajn ute Etien, ¹⁰do taar jaay *Nirl Salal əlin naan taadden se, taar naade 'kən jaay an tɛrl tap bo, naade əj eyo, taa jeel-taar Etien se, Nirl Salal bo edin.

¹¹Aan gə do taar naade an tɛrl kic bo əj ey se, gətn se naade goon baa rejo jee taar-kəɗge do naade paac baado taad do: «Naaje se k'booyga te bije taar ken jaay Etien lee taad taar ing kus ro *Musa ki do ro Raa ki se.» ¹²Gətn se naade doo metn jeege dena, metn magal taa bee Yaudge ute metn jee jeel taadn təokj metn Ko Taar Raage tu do naade baado əkiɲa do baansin naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge. ¹³Gətn se naade taad taar-kəɗ do ro Etien ki daala do: «Aakki gaabm daar se, naan bo debm ken lee taad taargen ing kus ro *Bee Raa ki do ro *Ko Taar ken Raa edo Musa ki.» ¹⁴Naade taad do: «Naaje se k'booyga booy ute bije ken naan deek do Isan kəɗ Nazaret se utu an təokj ute Bee Raa se naata do ro nakge tun Musa dooyjeki se le, naan utu an tɛrl 'tedn kuuy.» ¹⁵Ken jee paacj ing maakj bee ken Yaudge lee aakj metn taarge se, naade paac ənd kaamde tenen Etien ki do naade aak daan kaamin se tec aan gə do daan kaam *kəɗn Raa.

7

*Etien taad taara naan Yaudge tun *jee kaakj metn taarge*

¹Gətn se *magal debm tedn sɛrkɛ Raa ki tənd metin do: «Taar k'taad roi ki se, met ki ne?» ²Etien tɛrlɛn do: «Bubumge ute genaamge, udki bi jiga do taar ken m'asen taad se. Kaad ken *Abraam utu ing king taa naan ken Mezapotami ki se, naan ken se naan taad te taa deetn gɛgɛr ken Aran ki ey bərtə, gətn se bo *Raa te magalin teec naanin ki, ³naan deekin do: *Iin əj naanji ute taasige do 'baa taa naan ken maam m'ai taada.* * ⁴Gətn se Abraam iin əj taa naan Kaldege do baa ing Aran ki. Ken bubin jaay ooy se, Raa deekin do: «Iin əj gətn ese,» do naan iin baa ing taa naan ken borse naase utu ingki maak ki se. ⁵Ken naan jaay aan gətn ese, Raa taadin do utu an kəɗn taa naan ese do naan se 'kəɗpm metjilin ki. Gan kaad ken se gətə cəkə kic bo, Raa edin te eyo do gətn naan an kəsn metin kic bo gətə. Tɛr naan ken se, Abraam goono kic bo ək eyo. ⁶Raa taadin do: *Metjilin se utu baa king taa naan*

* 7:3 Aak Jen 12.1.

jeege tu ሕ *jee se utu aden tēdn bulu* ሕ *aden dabar gēn baara kaar-s*ፊ† 7 Gañ jeegeen utu aden tēdn bulu se, Raa deek ሕ: *Jee se, maam m'utu m'aden kəjn bəərə dode ki* ሕ *ken nakgen se jaay deelga num, mətjili se utu ade teecn maakn naan ken se* ሕ *utu ade baa am lee keem gətn ara*.‡

8 Gətn se *Raa dək ute Abraam taadin ሕ ስ'əj pəndəፌ. Bin bo Abraam oojn gooniñ Isaka ሕ ken Isaka jaay j'oojin ək bii marta se, naan əjin pəndə. ሕ Isaka kic bo əjn pəndə gooniñ *Yakub ki ሕ Yakub təj pəndə gēninge tun gaabgen sik-kaar-dio. Naade se bo bugjege.

9 «Gətn se bugjege se tēd maak-kilimi ro gēnaade Yusup ki ሕ naade ək baa dugin ji jeege tu ሕ jee se uun baansiñ Masar ki. Gañ Raa se utu te naana, 10 ሕ naan ədin naatn maakn nakge tun ሕn ken aan don ki se paac. Naan ēdin jeel-taara ሕ tēdin tēd debm mətēkē ሕ Gaar magal gēn Masar se aakiñ se təlin. Taa naan se bo, naan əndin magala taa naan Masar ki ሕ ənin beən paac kaam jina. 11 Gañ cəkə se, bo end taa naan ken Masar ute magaliña ሕ maakn taa naan *Kanan ki kici. Bo se təal dabar jeege dēna ሕ bugjege se je nakn kəsə kic bo əj eyo. 12 Ken Yakub jaay booy j'əb nakn kəsə utu Masar ki se, deet se naan əl bugjege gēn baa dugn nakn kəsə. 13 Ter naan əlden gēn k-dige ሕ naan ken se, Yusup tēd gēnaange aak jeeliña ሕ gətn se sum bo, k'baa k'taad mətjil Yusup se Gaar magal ken taa naan Masar ki se. 14 Yusup əl danjo bubiñ Yakub ken ing taa naan Kanan ki ሕ naan baado ute jeengen maakn beən ki paac, ሕ naade paac se jeege sik-cili-kaar-mii.

15 «Ken Yakub jaay booy se, naan iin baa ute jee maakn beən ki paac taa naan Masar ki. Naan ute bugjege se, naade ting gətn ese bini ooy maak ki. 16 Yodege se, naade təs baanden gēger ken Sicem ki ሕ baa təlden maakn iif ken Abraam dugin ji gaan Omorge tu ute pudda taa naan Sicem ki se.

17 «Aan gəw kaadn taar ken Raa taad Abraam ki aan kaan doobiñ ki se, jeejegen ing taa naan Masar ki se, dir ziid tēdga dēna. 18 Naade ting bini aan do gaar ken kuuy gēn Masar ken jeel Yusup eyo. 19 Gaar se, naan deb pitini ሕ dərlo jeejege. Naan dabardeno ሕ tēdden utu taa təgə ሕ əlden naade bini ən gēdege naatn taa 'kooyo.

20 «Kaad ken se bo, j'oojin *Musa. Naan se goon aak bēē ken təal Raa ki. Naan ting beē bubiñ ki se laapa mətə. 21 Ken bubiñ ute koñ jaay baa əndino naatn ሕ rēsiño se, gətn se goon Gaar magal Masar ki ken mēnda se, baa əjina. Naan uun baansiñ beən ki ሕ əkin kaadin ki aan gəw gooniñ mala. 22 Musa k'dooyin ute nakgen jee Masar ki jeel paac se, ሕ naan tēd debm jeel-taara ሕ jeel tēdn nakgen jiga jiga.

23 «Ken Musa jaay baariñ aas si-sə se, naan uun doa gēn baa kaakn gēnaangen, gaan *Israelge. 24 Ken naan jaay iin baa kaakn gēnaangen gaan Israelge se, naan əj kəf Masar dabar dabar gēnaan kədn Israel. Gətn se naan baano naaka, oociñ mētiña ሕ tənd təal ute kədn Masar se. 25 Bin se Musa saap ሕ tēdn bin sum bo, gēnaangen gaan Israelge se 'jeele, naan se Raa bo əliño taa aden kədn dode. Num gan naade se əj jeel ək te mētin eyo. 26 Mētbeənki se, naan əj gēnaangen gaan Israelge dio tēd tēd taara ute naapa. Gətn se naan je aden tēdn num naade kəkñ taasa ute naapa deekden ሕ: «Mēdumge, naase lē 'gēnaa naapge, num gēn di jaay naase 'tēdki taara ute naapa se?» 27 Num gan debm ken dabar dabar debin se ət əl Musa naatn ሕ deekin ሕ: «Naai se, ken əndi magala gēn kəjn bəərə doje ki tap bo, nanə? 28 Lə naai 'je am təal aan gəw ken terko naai 'təalo kəf Masar se lē?» 29 Ken Musa jaay booy taar se, naan beere əkiña ሕ naan iin aan baa ing taa naan Madian ki aan gəw cēkē. ሕ gətn naane se bo, naan toojo gaangen gaabge dio.

30 «Ken naan jaay ting aas baara si-sə se, bii kalan naan iin baa do kəf-baar cēē ko ken k'danin Sinai ሕ gətn se Raa teeciñ naaniñ ki aan gəw *kədn Raa ሕ naan aakiñ se aan gəw rəwñ poodo ək kək maakn ji kaag ki.

31 «Ken Musa jaay aak rəwñ poodo ək maakn ji kaag ki ሕ ji kaag se əs ey se, naan aak se əkin taad eyo. Gətn se naan iiko gəw taa an kaakn kəkə. Gañ naan booy mind Meljege

† 7:6 Aak Ekz 3.12. ‡ 7:7 Aak Jen 15.13-14. § 7:8 *Kəjn pənd ara se bo, kese nakn kaakn jeel ken taad ሕ *Raa dəkga ute Abraam. * 7:28 Aak Ekz 2.14.

Raa ken taadin̄ ð: ³² *Maam bo m'Raa gen bugi, Abraam, Isaka ð Yakub.*† Gətn se, naan nirlin̄ teece ð rəon̄ poodn̄ ken ək kək maakn̄ ji kaag ki se kic bo, naan̄ je an̄ kaak eyo. ³³ Gətn se Məljege Raa deekin̄ ð: *'Tədn̄ ute saai jəi ki se naatn̄, taa gətn̄ naai 'daar se, naan̄ gətn̄ *salal.*‡ ³⁴ *Deere, kədn̄ yεεbm̄ jeemge jaay lee əd̄ yεεbd̄e Masar ki se, maam m'aakga ð daayden̄ naade in̄g daay d̄es d̄es se kic bo, maam m'booyga. Ɔ m'bəy m'baado se taa m'je m'aden̄ kədn̄ dode. Ɔ bərse naai iin̄ baado, maam m'je m'ai kəli taa naan̄ Masar ki.Š»*

³⁵ Ter Etien taadden̄ daala ð: «Musan ken gaan Israēlge əd̄ undin̄ jaay deekin̄ ð: *Naai se ken əndi magal gen kəjn̄ bəərə doje ki tap bo nan̄a?** Naan̄ se bo ken Raa ute doobm̄ kədn̄ Raa teeciŋo naanin̄ ki maakn̄ ji kaag ki se bo, ken tēdga magalde ð debm̄ kədn̄ dode. ³⁶ Musan ese bo ədden̄ naatn̄ taa naan̄ Masarge tu ute nakn̄-kəbge ð ute nakgen deel do ken naan̄ tēdo. Ter naan̄ tēdo nakn̄-kəbge kaad̄ ken naan̄ gaan̄deno Baar Acee ute ken naade tin̄go do kəf-baar ki baara si-sə se kici. ³⁷ Musan ese bo ken ter taado gaan Israēlge tu daala ð: *Raa utu aseno b̄eer kədn̄ maakn̄ genaasege tu se, deb kalan̄ ken utu 'tēdn̄ debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki aan̄ gəə maama.*† ³⁸ Musan se bo, kaad̄ ken gaan Israēlge tus do kəf-baar ki se, debm̄ ken daar daan̄ bugjege tu ute kədn̄ Raa ken daar taadin̄ do ko ken Sinai ki. Naan̄ bo debm̄ ken Raa taadin̄o taargen̄ əf kaaja jaay naan̄ baado taad̄jesin̄ki se. ³⁹ Num gan̄ bugjege se baate tookn̄ kuun taariŋa, ð naade əd̄ undin̄a. Ɔ maakn̄ maak-saapde ki se, naade je kək t̄erl Masar ki. ⁴⁰ Gətn se naade taad̄ *Aarun ki ð: *'Tēdjeki raagen ken 'lee naanjege tu taa Musan ken əd̄jekiro naatn̄ maakn̄ taa naan̄ Masar ki se l̄, d̄im̄ jaay aanin̄ don̄ ki se, naaje j'əndki te m̄etin̄ eyo.*‡ ⁴¹ Kaad̄ ken se, naade əy daap naka tec aan̄ gəə goon maraŋa. Naade baado təjin̄ *serke naanin̄ ki ð nakn̄ naade tēdin̄ ute jiden̄ ese bo, naade den̄ ute maak-raapo aan̄ gəə raade. ⁴² Gətn se, Raa t̄erlden̄ naaga ð res ənden̄ naade lee eem nakgen Raa təndden̄ maakn̄ raa ki gen wəər gətə se. Kese aan̄ doobin̄ ki aan̄ gəə taar ken k'raan̄in̄ maakn̄ Kitapm̄ gen jeege tun taad̄ taar teeco taar Raa ki ken ð: *Gaan Israēlge, daagen naase 'təjkiro serke maakn̄ baarge tun si-sə do kəf-baar ki se, naase 'təjkin̄kiro maam ki ne?*

⁴³ *Gətə! Naase 'lee 'tuunkiro b̄ee maragsen k'dan̄in̄ Mələk ð 'lee 'tuunkiro nakn̄ ken tec aan̄ gəə k-diji gen maragsen k'dan̄in̄ Rapan; nakgen ken naase 'tēdin̄ki ute jisegen se bo tēdsenga raasegen naase 'lee ergki naande ki. Taa naan̄ se bo, maam m'utu m'asen tuur kəl naan̄ taa naan̄ Babilon ki naane.Š»*

⁴⁴ Ter Etien taad̄ ð: «Ken bugjege tin̄go do kəf-baar ki se, naade ək *kəər gətn̄ ken naade lee dədn̄ ute Raa. Kəər se Musa daapin̄ aan̄ gəə ken Raa taadin̄o ð naan̄ tēdin̄ tec aan̄ gəə ken naan̄ aako gətn̄ Raa ki se ra ra. ⁴⁵ Gan̄ bugjege se, b̄ee se naade ənin̄ gendege tu ð gendege se b̄ee se naade tuun̄ baan̄ ute naade ð kaad̄ ken se J̄sue bo naande. Naade end̄ maakn̄ naan̄ ken m̄elinge Raa tuurde naatn̄ ð əlden̄ naade cirde. B̄ee se in̄g daande ki bini aan̄ do Gaar *Daud ki. ⁴⁶ Raa se maakin̄ raap do Daud ki ð Daud se tənd̄ m̄etn̄ Raa ð n̄'an̄ kənin̄ naan̄ an̄ kəbm̄ b̄ee naan̄ Raa gen Yakub se. ⁴⁷ Num gan̄ b̄ee ese se goonin̄ Salomon bo baado iin̄in̄a. ⁴⁸ Gan̄ Raa Taaro se b̄ee gen ken jikilimge bo əb̄ te jide se, naan̄ in̄g maak ki eyo. Aan̄ gəə taar ken Raa taado maakn̄ Kitapm̄ debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki, ken ð:

⁴⁹ *Maakn̄ raa se gətn̄ ken maam m'in̄g m'əsn̄ gaara ð do naan̄a l̄ gətn̄ təb̄m̄ j̄ema.*

B̄ee naase amki kəb̄ tap bo b̄ee tec ð d̄i?

Ɔ gətn̄ jaay am kaasn̄ m'an̄ jamak bo gayo?

⁵⁰ *Nakgen b̄aa se paac se, maam bo m'tēdin̄ ute jim ey la?**»

⁵¹ Ter Etien taadden̄ daala ð: «Naase l̄ jee naajn̄ taarge ð bi se l̄ booy taar eyo ð maakse l̄, m̄əŋə. Naase l̄ 'tecki bubsege ð taar *Nirl Salal taadsen̄ l̄, naase 'tookki

† 7:32 Aak Ekz 3.6. ‡ 7:33 Aak Ekz 3.6. § 7:34 Aak Ekz 3.5, 7, 8 ð 10. * 7:35 Aak Ekz 2.14. † 7:37 Aak Dt 18.15. ‡ 7:40 Aak Ekz 32.1, 23. § 7:43 Aak Am 5.25-27. * 7:50 Aak Eza 66.1-2.

do ki eyo. ⁵² Jeegen taado taar teeco taar Raa ki do dakin se, bugsege lee dabardenoga. Naade tado jee ken taado bii kaan *al-Masi Debm Daan ki se. Ken naan jaay aan se, naase ad undinki ad ak tadelinki. ⁵³ Raa taadseno *Ko Taar ken naan edo Musa ki se utu doobm kadn Raage, num gan Ko Taarin se naase 'took ingki te do ki eyo.»

Etien k'tund k'tadlin ute koa

⁵⁴ Ken Yaudgen *jee kaakn metn taarge jaay booy taar Etien taad bin se, maakde taarde pirin aan god dabo. Gohn se naade don taardege ad iin ro Etien ki. ⁵⁵ Gan Etien, ken maakin dooc te *Nirl Salal se, uun kaamin aak maakn raa ki tenin ad naan aak *nookn Raa woor goto kelon ad aak Isa daar daar do ji daam Raa ki. ⁵⁶ Naan deekden ad: «'Booyki! Maam m'aak maakn raa ad wan ad m'aak *Goon Deba se daar daar do ji daam Raa ki.» ⁵⁷ Ken naade jaay booy taar se, gohn se naade tad tady makano ad turum bidege. Ter naade iin taa naapm paac baado oocina. ⁵⁸ Gohn se, naade ak teecsin naatn maakn geger ken se ad baagin tund te koa taa an tado. Jeegen saadge se tad kal magaldege ad baado ombin metn je goon kad ki kalan k'danin Sol.

⁵⁹ Ad kaad ken naade daar tandin tund te ko se, Etien taad ad: «Melum Isa, kom se akin kaam ji.» ⁶⁰ Gohn se naan erg naan ki ad ad ady makano ad: «Meluma, *kusin naade ted rom ki se, 'tedden kald.» Ken Etien jaay taad taar se aas sum bo, gohn se naan ooyo.

8

¹ Sol took do taar jeege tun tadel Etien se.

*Jeege dabar jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki*

Bii ken se sum bo, *eglizn maakn geger ken Jeruzalem ki se, k'baagden dabar dena. Jee Raagen paacn gohn ese se aan wook baa taa naan gen Jude ki ute gen *Samari ki ad adp *jee kaan naabm Isa al-Masige sum bo Jeruzalem ki. ² Jee ken ak taar *Raa don se, ken naade jaay baa duubo Etien se, naade tady dook taara on eyo. ³ Gan Sol se je eglizn ken Jeruzalem ki se 'tedn goto. Naan baa bee ute bea tako mendge ute gaabgen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ad baado ombden dangay ki.

*Pilip baa taadn Labar Jiga gen Isa se *Samari ki*

⁴ Jeegen wook se, naade baa lee maakn naange tun kaam ara kaam ara ad naade taad Labar Jiga gen Isa se jeege tu. ⁵ Ken Pilip jaay booy aan maakn geger ken kalan bini taa naan Samari ki se, naan baa taadden taar gen *al-Masi se jeege tu. ⁶ Jee den se paac taa naapki took uun taar Pilip, taa naade booyga maan nakn-kadbm ken naan lee ted se ad naade mala kic aakinga ute kaamde. ⁷ Gohn se sitange dena teec ro jeege tu ad ken naade teec teec se tad tady makano ad jee koon sitange se on lapia. Gohn se jee k-runGuyge ute jee cekedge dena on lapia kici. ⁸ Taa naan se bo, jee ken maakn geger ken ese se, maakde raap den aak eyo.

⁹ Kaad ken se gaaba kalan utu ting maakn geger ken ese tap ad gaabm se ron Simon. Naan se, do dakin tap bo naan debm kard ad iinga num ted nakgen ken jee Samari ki aak kic akden taad eyo. Naan ted ron aan god debm k'jeel jeel gatina. ¹⁰ Ond do gaange tun seeme bini aan do jee magalge tu se, naade paac aalin maak ki. Naade deek ad: «Gaabm se bo tady Raa mala ken k'danin *Tady Magal se.*» ¹¹ Simon jaay baag tedn kardn sum se, daanin dakga. Ute kardn se, naan iinga num tedden nakn-kadbe ad ken naade aak tap bo akden taad eyo ad ted jeege paac aalin maak ki. ¹² Num ken naade booy taar Pilipm taadden metn taar gen Gaar Raa ad taar gen Isa al-Masi se, gohn se mendge ute gaabge took uun taarina ad naan *batizde. ¹³ Gohn se Simon kic bo took aal maakin do Isa al-Masi ki ad naan kic k'batizina ad gohn se, naan ak metn Pilip tec. Ken naan jaay aak nakn-kadbe ute nakgen deel do ken Pilip lee ted se, naan aak tap bo akin taad eyo.

¹⁴ Ken *jee kaan naabm Isa al-Masigen Jeruzalem ki jaay booy j'ad jee Samari ki kic took uunga taar Raa se, naade oldeno Pier ute Jan. ¹⁵ Ken naade jaay aan se, naade tond

mɛtn Raa taa jee Samari ki kɛn aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se taa Raa aden kɛdn *Nirl Salal, ¹⁶ taa maakde ki se nam kalan tap ɓo ɔŋ te Nirl Salal ey ɓortɔ, num naade se k'batizde ɓo ute ro Mɛljege Isa sum. ¹⁷ Gɔtn se Pier ute Jan baagden tɔnd jide do jee Samari kɛn aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se ɔɔ naan kɛn se sum ɓo, naade ɔŋ Nirl Salal.

¹⁸ Kɛn Simon jaay aak jee kaan naabm Isa al-Masigen tɔnd jide do jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki jaay Raa edden Nirl Salal se, gɔtn se Simon taad Pier ki ute Jan ki ɔɔ aden kɛdn gurs. ¹⁹ Naan taadden ɔɔ: «Edumkiro tɔɔŋ se kici, taa debm jaay kɛn maam m'ɔndga jim don ki num, 'kɔŋ Nirl Salal bin kici!»

²⁰ Gaŋ Pier terlin ɔɔ: «Naai ute gursi se, ɔŋ Raa asen kutn kap, taa maaki ki se naai saap ɔɔ ute gursi se sum ɓo naai 'kɔŋ dugŋ nakŋ kɛn Raa ed jeege tu cɛr se! ²¹ Maakŋ naab kɛn ese se, naai bɛdi gɔtɔ ute naaje, taa maakŋ naai naan Raa ki se, tɛd nakŋ ute doobin eyo. ²² Nakŋ naai 'tɛd jig ey se, naai ɔɔf doi ro ki naatn ɔɔ tɔnd mɛtn Raa. Bin sum ɓo sɔm daan Raa utu ai tɔɔl *kusiŋigen maaki ki se. ²³ Taa maam m'aaki naai se ɔɔ nakge paac se tɛdn gen naai, ɔɔ naai se ɔɔpga ɓulu gen tɛdn kusiŋa.» ²⁴ Pier ute Jan se, Simon terlden ɔɔ: «Naase mala 'tɔndki mɛtn Raa taa maama, taa nakŋ naase 'taadki se 'kaan dom ki eyo!»

²⁵ Kɛn Pier ute Jan jaay taado nakŋ kɛn naade aako ɔɔ booyo gɔtn Isa ki ɔɔ taada taar Raa jee Samari ki jaay aas se, naade ɔk terl Jeruzalem ki. Kɛn naade ɓaa ɓaa se, maakŋ naan Samarige tun ute deniŋ se, gɔtn naade aal maak ki paac se, naade taadden Labar Jiga gen Isa.

*Pilip daad ute kɔf *Etiopi*

²⁶ Kɛn nakgen se jaay deel se, *kɔdn Raa kalan taad Pilip ki ɔɔ: «In ɓaa kaam kaam ɓɔɔyɔ kɛn gɔtin kɔf-ɓaara kɛn doobm kɛn iinɔ Jeruzalem ki jaay ɓɔɔy ɓaa Gaza ki se.»

²⁷ Gɔtn se Pilip naar iin ɓaa. Kɛn naan ɓaa ɓaa se, naan uun kaamin aak magala kalan, kɔf Etiopi ɔɔ naan se kaasi*. Ɔɔ Neel gen jee Etiopi kɛn k'danin Kandas se, naan ɔnin maalin paac kaam jinɔ ɔɔ naan ɓo debm kɛn aakin do maalinge tu se. Naan inɔ Jeruzalem ki se gen keem Raa. ²⁸ Kɛn naan terl ɓaa ɓaa se, naan ook inɔg maakŋ puusin ki ɔɔ dooy makɔnɔ taar kɛn maakŋ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. ²⁹ Gɔtn se *Nirl Raa deek Pilip ki ɔɔ: «Aan ɔŋ mɛtn debm puus se.» ³⁰ Gɔtn se Pilip aan ɔŋ mɛtn debm puus se, ɔɔ naan booy gaabm se inɔg dooy dooy maakŋ Kitapm gen debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi se. Gɔtn se naan tɛdin tɔɔse ɔɔ deekin ɔɔ: «Taar naai inɔg dooyin se tap ɓo, naai 'jeel ɔk metin dey la?» ³¹ Gaabm se terlin ɔɔ: «Taar se jaay nam taad tɔɔkum te metin ey se, m'an jeel m'ɔɔ dɔo?» Gɔtn se kɔf Etiopi se taad Pilip ki ɔɔ: «'Baado ook inɔg cɛem ki taa am taad tɔɔkŋ metina.» ³² Kɛse ɓo taar Kitapm kɛn naan inɔg dooyin se ɔɔ taar se taad ɔɔ:

*Naan se tec aan gɔɔ baatn k'j'ɔk k'ɓaan gen ɓaa tɔɔɔ,
ɔɔ naan aan gɔɔ *goon baatn kɛn j'ɔj bɛekin kic tɔɔy ey se,
naan kic ɓo tec bini taa naan ɛp te taarin eyo.*

³³ *Naan se j'aakin aan gɔɔ nakŋ cɛre ɔɔ gɔtn kɔjn ɓɔɔr ki se, nam tap ɓo ɓaa te metin ki eyo;
ɔɔ metjil naan se le, nam tap ɓo mɔɔtn taad te taarin eyo.*

Ɔɔ do naan ki se king naan se k'gaaninsinga duuku.†

³⁴ Gaabm se tɔnd mɛtn Pilip ɔɔ: «'Mooyum tu, ara se debm taad taar teeco taar Raa ki se tap ɓo, taad ute nanɔ? Ute naan malin ɓɔbu ute nam nam kuuy le?» ³⁵ Gɔtn se Pilip uun mindina ɔɔ baagin taadn do taar kɛn naan dooyin se ɔɔ ute taar se, naan taadin Labar Jiga gen Isa. ³⁶ Kɛn naade uun doobo ɓaa ɓaa se, gɔtn se naade aak maane ɔɔ gaabm se taadin ɔɔ: «Aaka, ɓere j'ɔŋga maane! Ne dim jaay am gaasum am *batiz ey se utu la?»

³⁷ [Pilip deekin ɔɔ: «Kɛn naai jaay aal maaki do Isa *al-Masi ki num, maam m'ai batizi.» Gaabm se terlin ɔɔ: «Yeɛ, maam se m'tookga Isa al-Masi se Goon Raa.»]‡ ³⁸ Gɔtn se naan

* 8:27 Do dakin se gaaringe se jee lee ɓɔɔb mendge se naade lee tɔndden kaasi. † 8:33 Aak Eza 53.7-8. ‡ 8:37 Taar se, maakŋ Kitapm tun do dakin se, metinge maakde ki se gɔtɔ.

taad ɔ puus se k'daariṅa ɔ naaden di se paac booy tele maakṅ maan ken se ɔ gɔtn se Pilip batiziṅa.

³⁹ Ken naade jaay teeco maan sum se, Nirl Raa uun baan ute Pilip se gam. Gaabm se jaay terl aakiṅ se, aakiṅ naan gɔtɔ. Num ken naan jaay uun doobiṅ baa baa se, baa ute maak-raapo. ⁴⁰ Gan Pilip aak kaak se, naan aanga kaam Azotɔs ki sum. Maakṅ gegerge tun naan aalo maak ki paac bini aan maakṅ geger Sezare ki se, naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tu.

9

Isa teec naan Sɔl ki (NJKN 22.3-16, 26.9-20; Gal 1.1-16)

¹ Gan kaad ken se, Sɔl ing ɔ gen tedn *kusiṅa ɔ gen tɔɔl jeegeen aalga kaal maakde do Melje Isa ki. Gɔtn se naan iin baa ɔṅ *magal jee tedn serke Raa ki ² ɔ tɔnd metiṅ ɔ an kedn maktubm ken an kɔn doobo ɔ ute maktubm se naan 'baa kedn magalge tun gen maakṅ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki maakṅ geger ken Damas ki. Ute naan se jaay, naan 'kɔn doobo ɔ ken jaay ɔṅga mendge lɔ gaabgen gam ken aalga kaal maakde do Isa ki se, naan adeno tɔkṅ dookṅ baa Jeruzalem ki.

³ Ken naan baa baa doob ki jaay aan goor ute Damas se, gɔtn se naan naar aak poodo raap lak lak iino maakṅ raa ki baado deebiṅ bat. ⁴ Gɔtn se naan booy ooc naan ki ɔ booy mind deba danṅ ɔ: «Sɔl, Sɔl, naai tap ɔ 'dabarum bin se gen di?» ⁵ Gɔtn se Sɔl deek ɔ: «Meluma, naai tap ɔ naṅa?» ɔ mind debm se deekiṅ ɔ: «Maam ɔ Isan ken naai 'lee 'dabarum se. ⁶ Gan borse se, naai iin 'baa maakṅ geger ken Damas ki ɔ gɔtn naane se j'ai baa taadn nakṅ naai utu 'teda.» ⁷ Gan jee metiṅ ken k'baa tel se beere ɔkde se daar yip ɔṅ taad taar eyo. Naade booy mind deba naɔo aak te meliṅ eyo. ⁸ Gɔtn se Sɔl iin daara ɔ ken naan jaay ɔd kaamiṅ se, kaamiṅ ɔṅ aak eyo. Gɔtn se jeenge ɔkiṅ jin ki jaay ɔ tɔd baansiṅ Damas ki. ⁹ Daan biige tun mɔtɔn naan ting se, kaamiṅ lɔ ɔṅ aak eyo, ɔs dim eyo ɔ aay eyo.

¹⁰ Gaaba kalan bin se, ron Ananias ting maakṅ geger ken Damas ki. Naan se debm aalga kaal maakiṅ do Isa ki kici. Gɔtn se Meljege Isa teeciṅ naaniṅ ki ɔ danṅ ɔ: «Ananias!»

Ananias took ɔ: «ɔy Meluma!» ¹¹ Meljege Isa terliṅ ɔ: «Iin 'baa doob ken k'danṅ doobm seej Taal se ɔ 'baa bee Judas ki se, 'kɔṅ gaabm ken k'danṅ Sɔl ken kɔd Tars se. Naan utu ing gɔtn se eenum keeme, ¹² ɔ aaki aan go naai Ananias, end baado ɔṅṅa ɔ naai ɔndiṅ ji don ki ɔ kaamiṅ ɔd aaka.» ¹³ Num gan Ananias terliṅ ɔ: «Meluma, maam m'booy jeege ɔsumga maan gaabm se, taa nakgen kusiṅ ken naan lee tedn jeeige tun Jeruzalem ki se. ¹⁴ Maam se m'booyga j'ɔ *magal jee tedn serke Raage tu se undinga kulu gen baado tɔkṅ dookṅ jeeigen gɔtn ara.» ¹⁵ Gan Meljege taadiṅ ɔ: «Ute naan se kic ɔ, iin 'baa ɔṅ gaabm se, taa gaabm se maam ɔ m'beer m'ɔdino. Naan ɔ debm ken am tedn naabuma ɔ utu 'taadn roma jeege tun Yaudge eyo ute gaardege ɔ baa taadn gan *Israelge tu kici. ¹⁶ Maam mala m'utu m'an taadn dubar ken naan utu kɔṅ taa maama.»

¹⁷ Gɔtn se Ananias iin baa end bee Judas ki, ɔṅ Sɔl ɔ naan ɔnd jin don ki, deekiṅ ɔ: «Sɔl genaama, kese Melje Isan ken teecio naani ki kaad ken naai baado baa doob ki se; naan ɔ lumo gɔti ki taa kaami kɔdn kaaka ɔ *Nirl Salal ai dooc maaki.» ¹⁸ Gɔtn ese sum ɔ nakge tec aan go naagn kenj parpa se naar sido kaamiṅ ki ɔ gɔtn se kaamiṅ ɔd aak gɔtiṅ ki. Naan iin daara ɔ gɔtn se *k'batiziṅa. ¹⁹ Ken naan jaay ɔs ɔ aay se, naan ɔṅ tɔgo gɔtiṅ ki.

*Sɔl taad taa *al-Masi maakṅ geger ken Damas ki*

Gɔtn se Sɔl tingo bii kandum ute jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki, maakṅ geger ken Damas ki. ²⁰ Gɔtn ese sum ɔ, naan naar baag taadn jeege tun maakṅ *beege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se, deekden ɔ: «Isa se, naan ɔ Goon *Raa.» ²¹ Jeegeen paacṅ

lee booy taariñ naan lee taadden se, taar se akden taad eyo ð naade taad ute naapa ð: «Gaabm se ðo ken lee dabaro jeegen aal kaal maakde do Isa al-Masi ken ing Jeruzalem ki se ey la? Ðo naan baado tap ðo taa anden tok dookñ baa naan *magal jee tedn serke Raage tu daamo?» ²² Gan Søl se, naan bii-raa taad taar Raa baa ute naaniñ sak sak ð taadiñ ute maakiñ paac. Yaudgen Damas ki se, naan taaddesiñ tal ð Isa se naan ðo al-Masi. Ðo Yaudge se taar naade an taad kic ðo jeel eyo.

²³ Gøtn se Søl tingiga bii dena maakiñ geger ken Damas ki ð kaad ken se ðo, Yaudge dook taarde taa an tåob. ²⁴ Num gan deb kalan baado ðj Søl ð: «Jeege end kend teli gen kuti, taa Yaudge se ting båob noor ð katara taa doobm gen geger Damas ki se; naade je an køkñ tåob.» ²⁵ Gan bii kalan noor se, jee metn Søl ki se ok baansiña, ðliñ maakiñ baar ki magala ð uun booyiñ naatn naagn durdur ki.

Søl baa maakiñ geger ken Jeruzalem ki

²⁶ Ken Søl jaay aan Jeruzalem ki se, naan je doobm ken 'tum ute jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, nabo naade se beeriñ beere, taa ken Søl jaay aalga kaal maakiñ do Isa al-Masi ki aan gø naade se, naade maakde utu naaj naaj don ki. ²⁷ Gøtn se Barnabas took okiña ð baansiñ naan *jee kaan naabm Isage tu ð taadden ð ken Søl baa baa Damas ki jaay aan doob ki se, naan aako Meljege ð Meljege se taadiño ute taariñ mala. Ter gøtn se naan deekden ð Søl Damas ki se, taado taa Isa jeege tu se, aalo don sak beer eyo. ²⁸ Ute taar naan taadden se, gøtn se jee kaan naabm Isage se okiñ ceede ki. Ðo kaad ken se maakiñ Jeruzalem ki se, Søl lee ute jee kaan naabm Isage se kaam ara kaam ara ð ute ro Meljege se naan taad taar Raa jeege tu aal don sak beer eyo. ²⁹ Naan iinga num lee taad ute Yaudgen taad taar Gæk ð daayum lee naaj ute naade nabo naade se je doobm an tåob. ³⁰ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay booy taar se, naade ok baan ute Søl se maakiñ geger ken Sezare ki ð gøtn naane se, naade ðliñ baa maakiñ geger ken Tars ki.

³¹ Kaad ken se *eglizn gøtn baa se paac kengen taa naan Jude ki, Galile ki ð *Samari ki paac ing ute lapia. Naade se ok tåog ro taar Raa ki, beer Meljege tu ð *Nirl Salal noogde ted den baa ute naande.

Pier ed lapia Ene ki

³² Kaad ken se Pier lee daayum maakiñ naange tu kaam ara kaam ara. Bii kalan naan iin baa kaakiñ jee Isagen ing maakiñ geger ken Lida ki. ³³ Ken naan jaay aan se, naan on gaaba kalan k'runگویu k'danin Ene tood tood do nakñ toodiñ ki. Gøtn naan terec k'runگویu sum se, okga baara marta. ³⁴ Gøtn se Pier deekiñ ð: «Ene, naai se Isa *al-Masi ediga lapia; iini, naai mala 'teel nakñ toodi!» Gøtn se Ene naar iin daar tal. ³⁵ Jeegen paacñ ing Lida ki ute jeegen paacñ ing taa naan Saron* ki jaay aak nakñ se, naade took aal maakde do Melje ki.

Tabita ooyo ð Pier duriña

³⁶ Maakiñ geger ken Japa ki se, ok mendanda kalan bin se, naan aalga kaal maakiñ do Isa ki ð mend se ron Tabita. (Tabita ute taar Gæk se naade danin Dørkas†). Mend se daayum naan ted beee jeege tu ð lee ed nakiñge *serke jee daayge tu. ³⁷ Kaad ken Pier utu Lida ki børt se, Tabita ooc kånñ ð ooyo. Ken naan jaay ooy sum se, naade roogiña ð uun ook baa aaliñ maakiñ bee ken raan ken j'iiniñ do naapiñ ki se. ³⁸ Aan gø Lida gøor ute Japa dey se, jee aalga kaal maakde do Isa ki, ken ing Lida ki se, booy ð Pier utu gøtn ese se ð naade ol gaabge dio baa danino deekiñ ð: «'Baado onje keske tu.»

³⁹ Pier naar iin baa ute naade. Ken naan jaay aan se, naade ok baansiñ maakiñ bee ken j'aal yo maak ki se. Ðo mend-daayge se paac baado onin ute keeme. Gøtn se naade taadiñ kaldegen Tabita tåjdeno kaad ken naan utu zere se. ⁴⁰ Gøtn se Pier deek jeege tun gøtn ese ð: «K'teec naatn.» Ðo ken jeege jaay teec se, naan erg naan ki ð eem Raa. Naan terl

* 9:35 Taa naan Saron se naan naan tood patal ð ok kaaga kic dena. † 9:36 Dørkas se je deekiñ ð: angia.

kaamin aak debm ooyga kooy se deek oo: «Tabita iini!» Gōtn se naan ood kaamina oo ken naan jaay aak Pier se, naan iin ing ute metina. ⁴¹ Pier ol jin okina oo uun daarina. Gōtn se naan danjo jee Raage ute mend-daayge. Ken naade jaay baado se, Pier taadden oo Tabita se, naan duroga. ⁴² Ken jeegeen paacn maakn geger ken Japa ki jaay booy taar ese se, maakde ki se jeege dena took aal maakde do Meljege tu. ⁴³ Maakn geger ken Japa ki se, Pier tingga dena gōtn gaab ken debm rujn daar k'danin Simon se kici.

10

**Kōdn Raa teec naan Kōrney ki*

¹ Maakn geger ken Sezare ki se, gaaba kalan k'danin Kōrney oo gaabm se asgargen kaaru se, naan bo bubde. Naan maakn dool asgarge tun k'dandē Italige. ² Gaabm se ok taar *Raa oonoo oo naan ute jee maakn been ki paac se, beer Raa ki. Naan ted bee Yaudge tun jee daayge oo daayum naan lee eem Raa. ³ Bii kalan kaadn teger ki se, Kōrney aak kōdn Raa tal tal endo kend been ki oo kōdn Raa se danin oo: «Kōrney!» ⁴ Ken Kōrney jaay aak kōdn Raa se, beer okina oo naan taad kōdn Raa ki oo: «Kese dio, Jaamus?» Kōdn Raa terlin oo: «Keem Raa ken naai lee eeme ute tedn bee ken naai lee tedjeege tu se, Raa dirigin te eyo. ⁵ Borse, ol jeege Japa ki taa ade dan Simon ken k'danin Pier se. ⁶ Oo naan utu ing bee gaab ken k'danin Simon ken debm rujn daara se oo gaabm se, naan beena taa baar ki.» ⁷ Oo ken kōdn Raa jaay taad taarin aas jaay baa se, gōtn se Kōrney danjo maakn jee tedn naabinge tu se, jeege dio ute asgar ken j'edinsin kaam jin se, oo asgar se, ok taar Raa oonoo. ⁸ Taar kōdn Raa taadin se, Kōrney taadden metin paac, jaay bo olden k'baa Japa ki.

Pier aak nakn iino gōtn Raa ki

⁹ Gōtn se jee ken Kōrney olden naaba se iin baa, oo metbeen ken naade baa baa doob ki jaay aan goor ute geger Japa se, kaad ken se kaad aanga katara. Oo naan ken se, Pier ook do bee ki raan gen keem Raa. ¹⁰ Gan gōtn se Pier nam bo toolina oo je kosoo. Kaad ken jaay k'tedin tedkosoo se, naan naar aak ne dim iino gōtn Raa ki. ¹¹ Naan aak maakn raa ood wan oo aak naka aan goo kala magala k'dookin taarin gōto kaam soo oo nakn se booyo bini aan naan ki tak. ¹² Maakn nak ken aan goo kala se, naan aak napar daage paac: kengen jedege soo soo, kengen erg kerge oo ute napar yeelge paac. ¹³ Gōtn se naan booy mind deba deekin oo: «Pier iini, daagen se 'tok 'toolo oo oso.» ¹⁴ Pier terlin oo: «A-a Meluma! Gōtn maam ting tap bo daagen gen kos ey se, bii kalan maam m'os te eyo.» ¹⁵ Ter naan booy mind debm se taadin kuuy daala deekin oo: «Nakn ken jaay Raa edin tedga jiga se, naai onte kaakin aan goo nakn aak kusu.» ¹⁶ Mind debm ese se taad doolin mōto, jaay bo nakn aan goo kala se terl ook baa maakn raa ki gōtin ki.

¹⁷ Pier, nakn naan aak se, deel dona oo saap metn taar nakn se tap bo, naan ond ute metin eyo. Nabo kaad ken se sum bo, jee Kōrney oldeno se, je je bee Simon oo kaad ken se naade aan taa doobm Simon ki. ¹⁸ Gōtn se naade dan jee maak ki oo tond metde oo: «Gaabm ron Simon ken k'danin Pier se, utu gōtn ara ki la?» ¹⁹ Kaad ken Pier jaay utu ing saap saap bōrto do nakn ken naan aako se, gōtn se *Nirl Salal taadin oo: «'Booyo Pier! Gaabge mōto utu daar gōtn ese jei jea. ²⁰ Iin booy keske 'baa onde, onte 'naaja oo 'baaki kalan taa jee se, maam bo m'oldeno gōti ki.» ²¹ Gōtn se Pier booy baa on jee se oo deekden oo: «Maam bo debm ken naase 'jenki se. Num naase 'baakiro gōtum ki tap bo bee dey la?» ²² Naade terlin oo: «Naaje se bubm asgargen k'danin Kōrney se bo aljeno. Naan se debm daan ki oo beer Raa ki oo Yaudge ute dendē paac se, toamina. Naan se, bii kalan *kōdn Raa baado taadin oo n'ol k'baa k'danjo Pier ade baa been ki, taa an taadn taar Raa naan 'booyo.» ²³ Gōtn se Pier baanden beene oo ondde mertē oo naade tood iip gōtin ki.

Pier baa gōtn Kōrney ki

Metbeenki Pier iin baa ute naade oo genaage kandum ken doobm Isa *al-Masi ken Japa ki se, daan Pier. ²⁴ Metbeen ken kuuy se, naan ute jeege aan maakn geger ken Sezare ki.

Gan kar naade utu aan te ey se, Korney danjo taasinge ute medn donge, naade tus ing aak kaamina. ²⁵ Kaad ken Pier aan jaay end kend been se, gotn se Korney baado doodina do ooc metn jeh ki aan goo debm ken baa keem Raa se. ²⁶ Gan Pier ak jina do uun daarin deekin do: «Onthe 'tedn bini; iin raan! Bere, maam kic m'debkilimi aan goo naai sum.» ²⁷ Pier ute Korney jaay end kend been se, naade baa baao do lee taad taad ute naapa. Ken naade jaay aan se, on jeege tusga dena.

²⁸ Gotn se Pier deekden do: «'Jeelki, maakn *Ko Taar Raa naaje Yaudge tu se gaasje do j'onte king ute jeege Yaudge eyo do j'onte lee beedege tu. Gan maam se, Raa taadumga tal do m'onte kaakn jee kuuy se aan goo jee aak kusu naanin ki. ²⁹ Taa naan se bo, ken naase olki jaay k'danumo se, maam naajo te eyo num m'baadoga. Borse se 'taadumki tu, naase tap bo 'danumkiro se taa di?» ³⁰ Korney terlin do: «Borse tedga bii moto aan kaadn do teger ki aan goo kaadn ara se, maam m'ing m'eem keem Raa maakn beem ki m'aak kaak bin se, m'aak gaaba kalan daar daar naanum ki ute kalin raap lak lak. ³¹ Naan taadum do: «Korney! Keem Raa ken naai lee eem se, Raa booyiga do beer ken naai lee ted jeege tu se le, Raa dirigin te eyo. ³² Borse, ol jeege Japa ki, taa ade dan Simon ken k'danin Pier se, taa ade baa gotn ara. Naan ute bee gaab ken k'danin Simon ken debm rujn daar ken been taa baar ki se.» ³³ Gotn se maam m'naar m'ol jeege Japa ki, taa ai baa dana do ken naai aanga se, naaje maakje raap aak eyo. Taa naan se, borse naaje k'tusga paac naan Raa ki do k'je k'booy taar ken Meljege Raa taadio do ajen taad se.»

Pier taad Labar Jiga jeege tun bee Korney ki

³⁴ Gotn se Pier eep taarina deekden do: «Deere, maam se m'jeelga Raa se naan beer nam eyo. ³⁵ Gan maakn metjil jikilimge tun gay gay kic bo, debm ken beer Raa ki do tedn nakgen ute doobin se, naan se bo ken taal Raa ki. ³⁶ Raa taado taarin gaan *Israelge tu do ute doobm Isa *al-Masi se, naan baanoga te Labar Jiga ken 'kedn toose jeege tu. Taa Isa se, naan bo Mel jeege paac. ³⁷ Naase 'jeelki nakgen borse deel taa naan Jude ki paac se, nakgen se baago taa naan Galile ki, kaad ken Jan-Batist taado metn taar *batem ken naan lee batizo jeege se. ³⁸ Naase 'jeelki Raa ken beer doo Isan kodn Nazaret se, edinga toogon *Nirl Salal. Do naase 'jeelki kici, Isa se leedoga gotn baa se paac do naan ted beer jeege tu do ed lapia jeege tun ken *Bubm sitange tokdega tok kaam jina, taa Raa se utu te naana.

³⁹ «Naaje, *jee kaan naabm Isage se, j'aakga ute kaamje do k'booyga ute bije, nakn ken naan tedo maakn naan Yaudge tu do maakn geger ken Jeruzalem ki se. Naan se bo ken Yaudge ak tup toolin ro kaag ki se. ⁴⁰ Gan ken ted bii moto se, Raa durinoga daan yoge tu do olin naan teec naan jeege tu, ⁴¹ nabo naan se teec te naan jeege tu paac eyo. Gan naan se teec naan naaje ken Raa beer toodjenoga tood do dakinna taa naaje k'tedn saadinge. Naaje se, ken naan ooy duro se kic bo, naaje j'osoga do j'aayoga ute naana. ⁴² Naan taadjeno do k'baa k'taad Yaudge tu nakn ken naaje k'j'aako do k'booyo se do j'aden taadn j'oo: Isa se bo, debm ken Raa beer dooino gen kojn booro do jeege tun ooyga kooyo do kengen utu zere. ⁴³ Jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se paac taadoga saadn naana; naade deek do: «Debm jaay aalga maakin do naan ki num, Raa an taal *kusiin se paac naatn.»»

*Raa ed *Nirl Salal jeege tun Yaudge eyo*

⁴⁴ Kaad ken Pier jaay utu daar taadden taad bort sum bo, gotn se Nirl Salal naar booy do jeege tun paac ing booy booy taarin se. ⁴⁵ Yaudgen took aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ken baado ute Pier jaay aak nakn se, akden taad eyo taa naade aak Raa se jeege Yaudge ey se kic bo, naan took edden Nirl Salal! ⁴⁶ Taa naade booy jee se taad taad taar naan jeege kuuy do toom Raa do: «Raa se, naan debm magal aak eyo.» Gotn se Pier taadden do: ⁴⁷ «Borse, jee se le, Raa eddenga Nirl Salal aan goo naaje kici. Ken bin num j'onte gaasdeki gen *batizn maan.» ⁴⁸ Gotn se naan taadden do: «Jee se k'batizde ute ro Isa al-Masi.»

Ɔo jee ken k'batizde se taad Pier ki ɔ: «J'ɔp j'ing ute naade gen bii kandum.»

11

Pier taad metn taar nakn ken deelo Sezare ki genaage tun Jeruzalem ki

¹ *Jee kaan naabm Isa al-Masige ute genaagen doobm Isa *al-Masi ken taa naan Jude ki se, ɔaa booy ɔo jeegen Yaudge ey se kic ɔo booyga taar *Raa ɔo took aalga maakde do ki. ² Ken Pier jaay ɔk terlo Jeruzalem ki se, Yaudgen doobm Isa al-Masi ki se ɔaado teesina, ɔo baagin mooyo. ³ Naade deekin ɔo: «Naaje k'booyga j'ɔo naai ingoga ɔee jeege tun Yaudge eyo ɔo ɔsoga ute naade!» ⁴ Gɔtn se Pier uun metn taar nakn deel se paac, taaddesin tak tak ɔo: ⁵ «Bii kalan, maam maakn gegɛr ken Japa ki jaay m'eem keem Raa se, maam m'aak naka tal tal iino maakn raa ki: nakn se magala tec aan gɔo kala k'dookin taarin gɔo kaam ɔo; nakn se iin raan bini booy aan naan ki cɛem ki. ⁶ Ken maam jaay m'bil m'aakin se, maam m'aak daagen ɔeene, daagen naata, kengen erg kergɛ ɔo yeelge. ⁷ Gɔtn se, maam booy mind deba deekum ɔo: «Pier iini, daagen se 'tɔk, 'tɔɔɔ ɔo ɔo.» ⁸ Gɔtn se maam terlin m'ɔo: «A-a Meluma! Gɔtn maam m'ting tap ɔo, daagen gen kɔs ey se, bii kalan maam m'ɔs te eyo.» ⁹ Ter maam booy mind debm se taadum maakn raa ki kuuy daala ɔo: «Nakn ken jaay Raa tedin tedga jiga se, naai ɔnte kaakin aan gɔo nakn aak kusu.» ¹⁰ Mind debm se taad doolum mɔo, jaay ɔo nakn aan gɔo kala se, terl ook ɔaa maakn raa ki. ¹¹ Kaad ken se sum ɔo, gaabge mɔo naar aan taa doobm ɔee ken naaje k'maak ki se. Naade se iino Sezare ki ɔo j'oldeno gɔtum ki. ¹² Ɔo *Nirl Salal taadum ɔo m'ɔaa ute naade, m'ɔnte naaja. 'Booyki, genaagen mɛɛɛ ken doobm Isa al-Masi ken ɔaado ute maam Jeruzalem ki ara se, naade se ɔo ken ingo ute maam ɔee gaab ken ese. ¹³ Gaabm se taadjen ɔo naan aakga *kɔdn Raa ɔaado ɔeen ki ɔo kɔdn Raa se deekin ɔo: «Borse ɔl jeege Japa ki, taa aio ɔaa dan gaabm ron Simon ken k'danin Pier se. ¹⁴ Naan utu ai taadn taar Raa ɔo taar se ɔo ai kɛdn kaaja naai ki ute jeegen maakn ɔee ki paac.» ¹⁵ Ken maam jaay m'aan m'utu m'taad taad sum ɔo, gɔtn se Nirl Salal naar booy dode ki aan gɔo ken naan booyɔo deet dojege tu se. ¹⁶ Gɔtn ese sum ɔo, maam m'naar m'saap do taar ken Meljege Isa taadjekiro ken ɔo: Jan se *batizo jeege te maane, num gan naase se j'utu j'asen *batizn ute Nirl Salal. ¹⁷ Jee se maam m'aakga Raa eddenga Nirl Salal aan gɔo ken naan edjekiro naajege tun j'aalkiga kaal maakjege do Isa al-Masi ki se kici. Bin se, maam tap ɔo m'nana jaay m'gaasn Raa do nak ken naan ɔaa ɔaa tɛda se?»

¹⁸ Ken naade jaay booy taar ken Pier taadden se, naade paac ɔaa doa. Gɔtn se naade *nook Raa deek ɔo: «Deere, Raa se ɔdga doobo jeege tun Yaudge ey se kici, gen terl maakde do Raa ki taa kɔn *kaajin gen daayum.»

Jee Antios ki se took aal maakde do Isa ki

¹⁹ Ken jaay k'tɔal Etien sum se, jee doobm Isa *al-Masi ki se, k'baagde dabara. Taa naan se ɔo, naade aan wɔok ɔaa taa naange tun kuuy. Jee metinge ɔaa taa naan Penisi ki ɔo kengen metinge ɔaa taa naan Sipir ki ɔo metingen kuuy ɔaa maakn gegɛr ken Antios ki. Ɔo gɔtn ken naade aanga ro ki se, naade taad taar Raa se Yaudge tu kalde ki sum. ²⁰ Gan maakde ki se, jee metinge iino taa naan Sipir ki ute maakn gegɛr ken Siren ki jaay aan maakn gegɛr ken Antios ki se, naade taad Labar Jiga gen Meljege Isa se jeege tun Yaudge ey kici. ²¹ Gɔtn se tɔogɛ Meljege Raa utu te naade; taa naan se ɔo jeege dena took taar Raa ɔo aal maakde do Meljege tu Isa ki.

²² Jee *eglizn Jeruzalem ki jaay, taar se ɔaa ooc bide ki se, gɔtn se naade ɔl Barnabas taa ade ɔaa kaakn jee ken aal maakde do Isa al-Masi ken maakn gegɛr ken Antios ki se. ²³⁻²⁴ Barnabas se, naan debm jiga, aal maakin paac do Isa al-Masi ki, ɔo naan se maakin dooc ute *Nirl Salal. Ken naan jaay aan Antios ki jaay aak ɔee ken Raa tedjee Isa al-Masige tun gɔtn ese se, naan maakin raapo ɔo dejde ɔo j'ing k'dook ute Meljege Isa al-Masi se tɔogɔ. Gɔtn se jeege dena took taar Meljege ɔo ziid do jee Isa al-Masige tun gɔtn ese.

²⁵ Gətn se Barnabas iin ɔnde ɔ baa geger ken Tars ki gen baa je Səl. ²⁶ Ken naan jaay baa ɔni se, naade k'baado kalan maakn geger ken Antios ki. Maakn baar ken ute magalin paac se, naade lee tus ute jee egliz ken gətn ese ɔ jeege dena naade lee dooyde ute taar Raa. Maakn geger ken Antios ki sum 60, jeegen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se k'baagde dan ute ro: *jee al-Masige*.

Jee al-Masigen maakn geger ken Antios ki se noog jee al-Masigen taa naan Jude ki

²⁷ Kaad ken se, jee ken taad taar teeco taar Raa ki iino Jeruzalem ki, booy baado maakn geger ken Antios ki. ²⁸ Maakde ki se, deb kalan k'danin Agabus, *Nirl Salal ɔlin naan iin daara ɔ taad jeege tu ɔ: «Gəto baa se paac, 60 utu tɔl tedn daama jeege tu.» ɔ 60 ken Agabus taadn ese se, tɔlo jeege do Gaar magal *Rəm ken k'danin Klod. ²⁹ Gətn se jee aal maakde do Isa *al-Masi ken gətn ese se jaay booy taar se, naade uun doa taad ɔ: «Nanə nanə kic 60, nakn naan ɔk se baano kaam do ron rona, taa j'an baa noogn genaagen doobm Isa al-Masi ken taa naan Jude ki.» ³⁰ Ken naade jaay tusin aas se, naade edin ji Barnabas ki ute Səl ki taa an baa kedn ji jee naan jee *eglizge tun taa naan Jude ki.

12

*Erɔd tɔl Jak ɔ ɔk ɔl Pier dangay ki

¹ Kaad ken se, Gaar Erɔd baag dabar jee *eglizgen metinge. ² Naan ken se Jak gena Jan se, Erɔd ɔl k'gaan dona ute gərd-jerle. ³ Ken naan aak nakn naan ted jaay tɔl Yaudge tu se, ter naan ɔk Pier se ɔlin dangay ki ɔ kaad ken se, jeege ted ted Laa mappan ɔk ɔrom eyo. ⁴ Ken naan jaay ɔk kəl Pier dangay ki se, gətn se naan tɔmb asgarge sɔ sɔ gəto kaam sɔ taa an bɔbɔ. Naan je bii *laa Paak se jaay deelga num, Pier se naan an ɔkɔn baa naan Yaudge tu taa an kɔjn bɔrɔ don ki. ⁵ Gan ken Pier jaay dangay ki se, gətn se jee egliz ki se daayum tɔnd metn *Raa ute maakde paac taa naan.

*Kɔdn Raa ɔd Pier naatn maakn dangay ki

⁶ Ey num, ɔp metbeenki sum 60 *Erɔd je utu 'kɔjn bɔrɔ do Pier ki naan jeege tu. Gan maakn nərin ken se, Pier se tood tood bia daan asgarge tu dio ɔ jinge se, j'ɔlin zinzi do jin ken kaam ara ɔ do jin ken kaam naane kici ɔ asgargen kuuy daar bɔb bɔb taa doobo. ⁷ Gan gətn ese sum 60, kɔdn Meljege Raa naar baado daar cɛn ki ɔ maakn dangay ute magalin se wɔr kelɛn ɔ kɔdn Raa tɔnd dur Pier deekin ɔ: «In yɔkɔd!» Gətn se, zinzirogen jin ki se tɔd si naatn kaldɛ ki. ⁸ ɔ kɔdn Raa terlin ɔ: «Dɔk maaki ɔ tɔl saai jei ki.» Pier took taar kɔdn Raa ɔ ted aan gɔ ken naan taadin. Ter kɔdn Raa taadin daala ɔ: «Uun uus kal magali se roi ki ɔ ɔk metuma.» ⁹ Gətn se Pier teeco naatn maakn dangay ki ɔ ɔk metn kɔdn Raa se. Maakn saapin ki se ɔ daan naan ni nia le daam; ey num, gətn se naan jeel te eyo nakn kɔdn Raa ted jaay deer se. ¹⁰ Gətn se, naade deel ɔn asgargen j'ɔmbde deet deet se, ɔ kengen gen k-dige se kic, naade deel ɔnde ɔ naade aan cɛ kaam taar ken k'daapin ute maala ken j'ɔdɔnga num j'end k'baa maakn geger ki se. Ken naade jaay aan gətn ese se, taa doobo se ɔd kalin ki sum. Ken naade teec gətn ese jaay lee aan gam daan doob ki sum se, naan aak kaakn kɔdn Raa se gəto cɛn ki.

¹¹ Gətn se Pier nam ɔk rona ɔ deek ɔ: «Borse jaay, maam m'jeel m'ɔkga deer deer, Meljege Raa se ɔloga kɔdin baado ɔdɔmga naatn kaam ji Gaar Erɔd ɔ aajunga do nakge tun ken Yaudge je amsin tedn dom ki se.» ¹² Ken naan jaay jeel ɔk ron sum se, naan baa bee mend ki kalan bini ron Mari. Mari se naan 60 ko Jan ken k'danin Mark kici. Gətn ese se, jeege tusga dena tɔnd tɔnd metn Raa taa naan. ¹³ Ken naan aan jaay baag tɔnd taa kaam taar se, gətn ese mend tedn naabm ken k'danin Roda se, booy Pier tɔnd tɔnd kaam taara se, naan baado taa an kɔdn kaam taara. ¹⁴ Ken naan jaay booy jeel mind Pier sum se, maakin raapo, ɔ kaam taara se naan baate kɔdina, gan naan ɔk terl aan baa taad jeege tun maak ki ɔ: «Berɛ, Pier se baadoga! Naan utu daar taa doob ki naane.» ¹⁵ Naade terlin ɔ: «Naai se, doi 'derlga le daam!» Gan naan dɔk taara ɔn eyo taadden ɔ: «Deere.»

Gətn se naade taadin ə: «Kaadn naane 'tedn kədn Raana lə daam.» ¹⁶ Gañ Pier se daar tənd kaam taara se əñ eyo. Ken naade baado əd kaam taara jaay əñin naan se, paac tap 60 əkden taad eyo. ¹⁷ Gətn se Pier tēdden ute jina ə k'doa. Ə naan taadden metn taar ken tēd ə dī jaay Məljege ədino maakñ dangay ki naatn se. Gətn se naan taadden ə: «K'baa k'taad Jak ki ute genaagen kuuy doobm Isa *al-Masi ki.» Bin jaay, naan teec ənde ə baa gət kuuy.

¹⁸ Ken metbeenki jaay asgarge aak Pier gətə maakñ dangay ki se, gətn se naade nirlde teece ə doobm rode tap 60, naade jeel eyo. Naade taad te naapa ə: «Pier tap 60, baaga gay?» ¹⁹ Gətn se Erəd əl jeege gen je Pier; na60 naade je əñin eyo. Naan danə asgargen ing bəb Pier se, tənd metde taa Pier. Ken naade jaay əñ tərliñ te taar dim ey se, naan und kulu jeege tu ə jee se k'təalde naata.

Naan ken se, Gaar Erəd iin taa naan Jude ki se baa tiñg cəkə maakñ gegər ken Sezare ki.

*Kooy Gaar *Erəd*

²⁰ Jee Tir ute jee Sidəñ ki se, nakñ kəsdə paac se iino taa naan Gaar Erəd ki. Bii kalan, Gaar Erəd se maakin taarin dode ki. Taa naan se, naade je doobm ken 'kəñ taasa ute naana. Gətn se naade baa əñ gaaba kalan bini k'danin Blatus ə Blatus se, naan 60 debm ken lee bəb 6ee ken garge lee toodn se. Naade tēdin naan tooko əlde naade baa əñ garge taa baa kəñ taasa ute naana. ²¹ Gətn se Gaar Erəd gaandən biia ə ken bii naan gaandən jaay aas se, naan uun uus kal gaarina ə baado ing do kaag do ki ə gətn se naan baag taadn taara jeege tu. ²² Ken jee ing gətn ese jaay booy taar naan taad se, naade taad makəñ ə: «Ken taad se debkilimi sum eyo; num kəse aan gə Raa mala 60 taada.» ²³ Ken Erəd jaay booy taar jeege taadin bin se, naan don oopo ə magal ronə ə gətn se naan baate *nookñ Raa. Kaad ken se sum 60, *kədn Raa tēdin ooc kəñ ə əlin kuuru maakin ki əs təlin naata.

²⁴ Naan ken se, jee ken booy taar Raa se baa ziid tēd ro naapki dēna ə gətn se jeege dēna took aal maakde do taar Raa ki. ²⁵ Naan ken se, Barnabas ute Səl jaay nan naabde Jeruzalem ki sum se, naade baa baa se ək baan ute deb kalan k'danin Jan-Mark se ute naade.

13

**Nirl Salal əl Barnabas ute Səl naaba*

¹ Maakñ jeege tun *egliz ken Antios ki se, gətn se ək jee ken taad taar teeco taar Raa ki ute jee ken lee dooy jeege ute taar *Raa: jee se naade Barnabas, Siməon ken k'danin Debm ilimi, Lusius ken kəf Siren, Səl ə Manaen ken teep ute *Erəd Antipas. ² Bii kalan jee se jaay eem keem Raa ə uun *siam se, maakde ki se, deb kalan Nirl Salal əlin deekden ə: «Barnabas ute Səl se, 'bær təddeki maam ki taa m'aden kədn naabm ken maam m'dandeno taarina.» ³ Ken naade jaay eem Raa aasa ə baag kəsə se, gətn se naade təndden jide dode ki ə əlde gen baa tēdn naabm ken Nirl Salal danđeno taarin se.

Kese naabm deet deet ken Səl tēda

*Barnabas ute Səl baa taa naan Sipir ki**

⁴ Aan gə *Nirl Salal 60 əlden gen tēdn naabin se, Barnabas ute Səl iin bəy baado Selusi ki. Gətn se naade ook maakñ markab ki ə gaan baar baa taa naan Sipir ki. ⁵ Ken naade jaay aan maakñ gegər ken Salamin ken taa naan Sipir ki se, naade baag taadn taar Raa jeege tu maakñ *beegə tun ken Yaudge lee tusn maak ki. Kaad ken se, Jan-Markñ ken debm noogde se utu te naade.

⁶ Ken naade jaay aal taa naan Sipir ki bini aan taar ki se, naade aan maakñ gegər ken k'danin Papos. Gətn se naade əñ kəf Yaud kalan bini k'danin Bar-Isa. Naan debm kərdə ə tēd ronə aan gə debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁷ Naan se tiñg te magal gen taa naan

* **13:3** Taa naan Sipir se baar 60 əl gurugina.

gōtn ese. Magal ese se roŋ Sirgus Pōlus ɔ gaabm se debm jeel naka. Naan danjo Barnabas ute Sōl been ki. Naan je naade an taadn taar Raa naan 'booyo. ⁸ Anum, debm kōrdŋ ese se ute taar Grek se k'danŋn Elimas kici, naan took Barnabas ki ute Sōl ki eyo, taa naan je eyo ken magal taa naan gōtn ese jaay 'kaal maakiŋ do Isa ki se. ⁹ Gōtn se Sōl, k'danŋn Pōl, jaay Nirl Salal dooc maakiŋ se, gaabm se naan aakiŋ ɔŋ ciu, ¹⁰ ɔ naan deekiŋ ɔ: «Naai ɛ, taar-kɔɔɔ deeliga deele ɔ 'lee 'dɛrl dɛrl jeege. Naai ɛ, 'goon *Bubm sitange ɔ nakŋ ute doobiŋ se ɛ, naai je eyo ɔ nakŋ ken Mɛljege jeŋ ro ki se ɛ, daayum naai je an tujŋ naatn. ¹¹ Borse 'booyo: Raa ai kōki ute kaaka ɔ naai utu tɛdn kaam-tɔɔkɔ ɔ bii kando kando naai 'kōŋ kaakŋ kaad eyo.»

Gōtn ese sum ɔ, gōtɔ naar tɛdn ilim dib ɔ naan ɔŋ aak dīm eyo ɔ naan tɛrl kaam ara kaam ara je nam an kōkŋ jŋ ki ɔ an tɔɔɔ. ¹² Ken magal taa naan gōtn ese jaay aak nakŋ ken aan do gaab ken ese se, naan took aal maakiŋ do Isa ki. Gōtn se taar Mɛljege se endga maakiŋ ki deer deer.

Pōl taad taar Raa jeege tun Antios ken taa naan Pizidi ki

¹³ Papos ki se, Pōl ute jeenge ook maakŋ markab ki, ɔ gaan baar ɔaa maakŋ geger ken k'danŋn Pɛrg ken taa naan Pampili ki. Ken naade jaay aan gōtn ese se, Jan-Mark iŋ rɛsdɛ ɔ ɔk tɛrl ɔaa Jeruzalem ki. ¹⁴ Gan Pōl ute jeenge iŋ Pɛrg ki, naade uun doobm Antios ken taa naan Pizidi ki. Ken naade jaay aan gōtn ese se, bii kalan aan *bii sebit ki se, naade ɔaa end ing maakŋ *ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa se. ¹⁵ Ken k'dooy *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ute ken gen jee taad taar teeco taar Raa ki jaay aas se, gōtn se magalgen gen ɔee ken Yaudge lee tusn maak ki se ɔl deba ɔaa taadden ɔ: «Genaa jege, ken naase jaay ɔkki taar jaay anki deŋ jeege num, iŋ 'taaddeki.» ¹⁶ Gōtn se Pōl iŋ ɔara tɛdden ute jŋna taa k'doa ɔ deekden ɔ: «Naase gaan *Israelge ɔ ute naasen ken jee beer Raa ki se, 'booyki taar ken maam m'asen taad se. ¹⁷ Raa naajen Israelge se, beer tɔɔɔ bubjege; naan dirde ooj tɛd dena taa naan Masar ki, ɔ ute tɔɔgin se, naan ɔddeno naatn maakŋ taa naan Masar ki. ¹⁸ Do kɔd-baar ki se, nakŋ ɔaa ɔaa ɔaara si-sɔɔ se, naan ɔo aakdeno dode ki. ¹⁹ Tɛr, taa naan ken *Kanan ki se mɛtjil jeegen kaam cili se, naan utden naata ɔ naande se, naan ɛdn gaan Israelge tu ɔ naan se tɛdden naande mala. ²⁰ Ken nakgen se jaay daaniŋ deel paac se, ɔk nakŋ ɔaa ɔaa ɔaara kaar-sɔɔ-ute-si-mii.

«Tɛr bubjege naan tɔndden magalge daande ki, gen kaakŋ mɛtn taardege. Magalgen ese se, naan lee tɔnddesiŋ bini aan do Samuel ken debm taad taar teeco taar Raa ki se. ²¹ Aan do Samuel ki se, bubjege tɔnd mɛtn Raa, ɔ naade je gaarge. Gōtn se Raa ɔndden Saul, goon Kis, ken teeco taa ɔee Benjamin ki ɔ naan se ɔs gaara gen ɔaara si-sɔɔ. ²² Ken ɔaara si-sɔɔ jaay aas se, Saul se Raa ɔdn maakŋ gaariŋ ki naatn ɔ naan beer ɔdden *Daud ɔo tɛdden gaarde. Do Daud ki se, Raa taad ɔ: *Maam m'ɔŋga Daudn goon Jɛse ken maam jɛna. Naan ɔo debm ken utu 'tɛdn nakgen paacŋ ken maakum jen ro ki†.*

²³ «Maakŋ mɛtjil Daud ki se, Raa beer ɔdo gaaba kalan daan Israelge tu roŋ Isa, taa aden kaaja. Bin ɔo, taar do dōkiŋ Raa taado Daud ki se, aanga doobiŋ ki. ²⁴ Kaad ken Isa tɛs te naabiŋ ey ɔort se, Jan-Batist ɔaado taad gaan Israelge tu paac ɔ: «'Tɛrlki maakse do Raa ki ɔ 'ɔaakiro j'asen *batizi.» ²⁵ Aan do nan naabiŋ ki se, Jan-Batist taado ɔ: «Maakŋ maak-saapse ki se, naase tap ɔo ɔki maam se naŋa? Bɛrɛ, maam se *m'al-Masi ken naase ing aakki kaamiŋ se eyo! 'Booyki, naan se utu ɔaado mɛtum ki ɔ naan se, gen tɔɔdn saa jeŋ ki kic ɔo, maam m'aas eyo‡.»

²⁶ «Genaaŋge, naasen ken mɛtjil *Abraamge, ɔ naasen ingki maakde ki jaay 'beerki Raa ki se, 'booyki, taa naajege ɔo Raa ɔaano ute taar se taa ajeki kaaja. ²⁷ Ken Isa jaay aan se, jee Jeruzalem ki ute magaldege se, Isa se naade jeeliŋ te aan gɔɔ al-Masi eyo. ɔo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raŋo do dōkiŋ jaay, aanga bii sebit ki tak ɔo naade lee dooyiŋ se, naade tɛdnŋa aanga doobiŋ ki. Taa naan se ɔo, naade ɔjŋ ɔɔɔɔ don ki. ²⁸ Ey

† 13:22 Aak 1Sam 13.14; KKR 89.21. ‡ 13:25 Aak Mk 1.7.

num, naade ɔŋ te taar dim ken aas tɔɔliŋ eyo. Ute naan se kic ɓo, naade taad Pilat ki ɔɔ: «K'tɔɔliŋ naatn!»²⁹ Ken Yaudge jaay tɛdɪŋ nakge don ki aas aan gɔɔ ken Kitap taado do dɔkiŋ se, maakde ki se, jee mɛtinge baado uun bɔɔyiŋ naatn ro kaag ki ɔɔ ɓaa ɔliŋ maakŋ iib ki.³⁰ Num gan Raa se durinoga daan yoge tu.³¹ Jee leedo ute naan Galile ki bini aan Jeruzalem ki se, ken naan ooy duro se maakŋ biige tu dena, naan lee teec naande ki. ɔɔ jee se ɓo ɓorse tɛdga saadɪŋge naan jeege tu.

³² «Borse naaje k'baado se, taa j'asen taadn labar jiga se kici ɔɔ labar se ɓo, ken Raa taado bubjege tu do dɔkiŋa ɔɔ tɛdga num naan utu aden kedn nakŋ naan taadga ɔɔ utu aden ked se.³³ Taar ken naan taado do dɔkiŋ ɔɔ an tɛd se, ɓorse naan tɛdɪŋga do naaje gɛndege tu ken naan duro Isa daan yoge tu se, aan gɔɔ taar ken k'raanɪŋo do dɔkiŋ maakŋ Kaa Keem Raa gen k-dige tu ken ɔɔ:

Naai se ɓo 'goonuma.

Gɔtn jaaki sum se, maam ɓo m'tɛdga bubɪŋ.

³⁴ «Raa se duroga Isa daan yoge tu, ron se naan ɔniŋ ruum te maakŋ baad ki eyo. Kɛse ɓo taar ken naan taado Daud ki do dɔkiŋa ken taadɪŋ ɔɔ:

Maam m'utu m'asen tɛdɪŋ bɛɛ den aak eyo ɔɔ nakgen mɛt ki

ken maam m'deeko m'ɔɔ m'utu m'kedn Daud ki se m'utu m'asesiŋ kedn deer deer*.

³⁵ Taa di gɔt kuuy kic maakŋ Kitap ki se, Daud taad Raa ki ɔɔ:

Debm naai se, naai an kɔŋ kɔniŋ ruum maakŋ baad ki eyo†.

³⁶ Num ken naabm ken Raa jen ro ki jaay Daud tɛdɪŋ aas se, gɔtn se naan ooyo ɔɔ j'uun j'ɔl k'j'aaliŋ maakŋ iib ki do bubinge tu ɔɔ naan kic ruumga aan gɔɔ naade se kici.³⁷ Gan Isa jaay ooy se, ruum te maakŋ iib ki eyo, num naan se Raa durinoga daan yoge tu.

³⁸ «Gɛnaamge, 'jeelki, naaje k'baado se k'je j'asen taadn nakŋ ken jaay Isa tɛdo se. Ute nakŋ naan tɛdo se ɓo, Raa tɔɔlsenga *kusiŋsege. Ey num, ute Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se ɔŋ noogse 'tɛdki te aak bɛɛ naan Raa ki eyo.³⁹ Num gan debm jaay aal maakiŋ do Isa al-Masi ki se, kusiŋiŋ paac se, Raa tɔɔliŋsiŋga naata.⁴⁰ Bin se, ɔndki kɔndɔ, ɓɛɛ, taar se ɔŋte 'baatiŋki! Ey num, taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo do dɔkiŋ maakŋ Kitap ki se, sɔm asen kaan dose ki cɛɛɛ, ken ɔɔ:

⁴¹ 'Booyki bɛɛ, naasen ken aalki Raa maak ki ey se,

nakŋ se ɛ, deelga dose ɔɔ ɔksen taad eyo!

Taa naase se utu aki kutn kap!

Taa do naase ki se, m'utu m'tɛdɪŋ nakŋ ken deel doa

ɔɔ nakŋ se ken nam kuuy jaay baado taadsen mɛtiŋ kic ɓo,

naase ɛ aki 'took ey tap.‡»

⁴² Ken Pɔl ute Barnabas jaay teec teec naatn maakŋ ɓee Yaudge tun lee tusn maak ki se, gɔtn se jeege taadɛn ɔɔ: «Bii sebitn kuuy se, 'tɛrl 'baakiro ajeki taadn mɛtn taar se daala.»⁴³ Ken jeege wɔɔk nan se, maakde ki se Yaudge dena, ute jee ken tɛdga tɛd rode Yaudge ken ɔk taar Raa ɔɔŋ se ɓaa ute Pɔl ɔɔ Barnabas. Ken naade jaay ɓaa ɓaa se, Pɔl ute Barnabas se taad ute naade, deɟde ɔɔ bɛɛ Raa se, j'ɔkiŋ ɔɔŋɔ.

Naan ki se Pɔl ute Barnabas kaamde se aan kaakŋ jee ken Yaudge eyo

⁴⁴ Anum, *bii sebit ken kuuy se, jee maakŋ gɛger ken Antios ken taa naan Pizidi ki se, deniŋ baado tus gen booy taar Mɛljege.⁴⁵ Num ken Yaudge jaay aak jeege baado tus den se, naade tɛd maak-kilimi ro Pɔl ute Barnabas ki ɔɔ naade baag naajŋ Pɔl ɔɔ taad jeege tu ɔɔ: «Taar ken Pɔl taad se, taar ken mɛt ki eyo.»⁴⁶ Gɔtn se Pɔl ute Barnabas se, taad aal dode sen deekden ɔɔ: «Bɛɛki se, taar se j'asen taadn naase Yaudge tu ɓo jaayo. Aan gɔɔ naase ɛ 'baateki dey se, kɛse naase malinge ɓo 'tɛdki murs rose ki gen kɔŋ *kaajŋ gen daayum

eyo. Borse num, naaje se, k'baa taadn taar Raa se jeege tun Yaudge eyo. ⁴⁷ Kεse 6o naabm ken Meljege oljeno ɔ taadjeno ɔ:

*Maam se m'tedi naai 'tedga gotn wɔɔr gen wɔɔr metjil jeege paac,
taa naai aden baa taadn taar Raa jeege tu*

bini 'kaan gotn duni 'daar ro ki ɔ aden taadn ɔ: Raa se aden kaaja. S»

⁴⁸ Ken jee ken Yaudge ey jaay booy taar se, naade maakde raapo, *nook Raa deek ɔ: «Taar Meljege Raa se jiga aak eyo.» Gotn se, jee ken Raa beer tɔɔddenga tɔɔd gen kon kaajn gen daayum se, took aal maakde do Isa ki.

⁴⁹ Gotn se, taar Meljege Raa se wɔɔk dɔɔd taa naan gotn ese paac. ⁵⁰ Gan Yaudge se ɔs metn magalgen maakn gegɛr ken gotn ese ute mendgen jeedege jee nak denge jaay beer Raa ki se, naade ɔlde metde taa j'dabar Pol ute Barnabas ɔ naade tuurde naatn maakn taa naande ki. ⁵¹ Ken Pol ute Barnabas jaay baa baa se, tup kudn jedege tu* ɔ naade iin baa Ikoniom ki. ⁵² Gan jee ken aal maakde do Isa *al-Masi ken gotn ese se, Raa doocde maakde ute *Nirl Salal tedde naade se, maakde raap den aak eyo.

14

Pol ute Barnabas maakn gegɛr ken Ikoniom ki

¹ Ken Pol ute Barnabas jaay aan maakn gegɛr ken Ikoniom ki se, naade baa end maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki aan gɔɔ ken naade tedo maakn gegɛr ken Antios ki se. Gotn se, naade taadden taar *Raa bini ɔl naaden Yaudge ute kengen Yaudge eyo denin took aal maakde do Isa *al-Masi ki. ² Gan Yaudgen baate tookn taarde se ɔs metn jeegen ken Yaudge eyo taa je taara ro jeege tun took aal maakde do Isa al-Masi ki. ³ Ute naan se kic 6o, Pol ute Barnabas tingoga dena maakn gegɛr ken ese ɔ naade taad taar Meljege se jeege tu ɔ naade taadden taa beer Raa ken naan tedden se, aal dode sen, beer eyo. ɔ gotn se, Raa ɔlden naade ted nakn-kɔɔbge ute nakgen deel doa taa 'taadn jeege tu ɔ taar naade taad se, taar met ki. ⁴ Do taarde ki se, jeegen maakn gegɛr ken ese se baa gaan naapa gotɔ kaam dio: jeegen metinge baa metn Yaudge ɔ kengen kuuy se le baa metn jee kaan naabm al-Masige tu.

⁵ Gotn se Yaudge ute jeegen ken Yaudge eyo ute magaldege se, dɔɔkga taarde gen baa kooon *jee kaan naabm Isa al-Masige taa aden tund tɔɔl ute koa. ⁶ Ken Pol ute Barnabas jaay booy taar ese se, bin se, naade aan baa taa naan Likaoni ki. Ken naade jaay aan gotn naane se, naade baa ting maakn gegɛr ken Listir ute ken Derbe ki ɔ ute naange tun ces ki ces ki. ⁷ Ken naade jaay aan gotn naane se kic 6o, naade taad Labar Jigan gen Isa al-Masi se jeege tu.

Pol ute Barnabas maakn gegɛr ken Listir ki

⁸ Maakn gegɛr ken Listir ki se, ɔk gaaba kalan bin se gotn tingin 6o naan ki sum. ɔ gaabm se, gotn k'j'oojin tap 6o k-runGuyu; bii kalan naan lee te eyo. ⁹ Bii kalan, naan ing booy booy taar Raa ken Pol taad se. Gotn se Pol ɔndin kaama tak, taa naan aak jeel gaabm se aalga maakin do Isa *al-Masi ki se, 'kon lapi. ¹⁰ Gotn se, Pol uun mindin raan deekin ɔ: «lin 'daara!» ɔ gaabm se naar iin daar kirit ɔ baag lea. ¹¹ Ken jee denge jaay aak nakn Pol ted se, naade paac baag kul taara gajalan ute taar Likaoni ken taar naande se, ɔ naade taad ɔ: «BERE, raage se delga jikilimge ɔ booy baadoga gotjege tu!» ¹² Gotn se Barnabas se naade danin Zeus. Zeus se je deekn ɔ: *gaar gen raage*. ɔ Pol le, naade danin Ermez. Ermez se je deekn ɔ: *debm taadin bedina*. ¹³ Raaden Zeus se, been ces taa doob ken j'end maakn gegɛr ki se, ɔ debm ken lee toj serkn maakn bee ken se, tok baano ute kos-targe dio ɔ tamarjeno ute pɔɔn kaagge jaay 6o baandeno taa bee ken ese, taa naan ute jee denge se dɔɔkga taarde je tojn *serke Barnabas ute Pol ki.

14 Gan ken *jee kaan naabm Isage, Barnabas ute Pol, jaay booy taar ese se, naade maakde taju do neepm te kaldege do gotn se, naade naar aan baa on jee denge se, taadden makono do: 15 «Ay, naase ara, kese naase 'tedki nakn-koom di bini! Bere, naaje se k-jikilimge aan goo naase se sum kici. Naaje k'taadsen Labar Jiga se taa naase anki resn ute raagen ren ren se. Borse, 'terlkiro maakse do Raa ki naan ken ting zere se! Naan bo debm aalo maakn raa ute do naana do aalo baar do nakgen baa se paac. 16 Do dokin se, metjil jeegen gay gay kic bo, Raa onden naade uun doobm ken naade maakde jen ro ki. 17 Ute naan se kic bo, Raa se daayum tedden bee do bee ken naan lee tedden se, naan eedden maane oojden nakdege do edden kos do ute maraadiina do raapden maakde sakan.»

18 Ute taar ken naade taadden se kic bo, Pol ute Barnabas tedden bini jaay bo baa gaas jee denge gen tojn serke se.

19 Ken nakgen se jaay deel se, Yaudgen iino Antios ki do kengen metinge iino Ikoniom ki baado Listir ki do doo metn jee denggen gotn ese do taadden taar Pol ute Barnabas taad se, taar met ki eyo. Gotn se, Pol naade tundiin ute koa do tiik teecnsin naatn maakn geger ki se do baa undin naata, naade saap do kaad naane, naan ooyga. 20 Num ken genaagen doobm Isa al-Masi ki jaay baado tus gurugin se, gotn se Pol iin daara do ok terl baa maakn geger ken Listir ki. Metbeenki se, naan ute Barnabas iin gotn ese do baa Derbe ki.

Pol ute Barnabas ok terlo Antios ken taa naan Siri ki

21 Ken naade jaay aan maakn geger ken Derbe ki se, Pol ute Barnabas taad Labar Jigan gen Isa *al-Masi se jeege tu. Gotn se, jeege dena took aal maakde do Isa al-Masi ki. Naade iin on gotn ese, ok terl baa maakn geger ken Listir ki do Listir ki se naade iin baa maakn geger ken Ikoniom ki do Ikoniom ki se, naade iin baa maakn geger ken Antios ki ken taa naan Pizidi ki. 22 Maakn gegerge tun, naade aanga tak bo naade edden kaay kaama jeege tun aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki do taadden do doobm Isa al-Masi ki se j'okin togo do ter taadden do: «Naajege se, j'utu j'aki dabar den jaay bo j'aki kend *maakn Gaar Raa ki.» 23 Gotn ken naade aanga jaay onga *egliz se, naade beer tondden jeegen 'tedn naandegge. Gotn se, naade uun *siam do eem Raa jaay bo, jee se naade onden kaam ji Meljege Isa al-Masi ken naade aal maakde don ki se.

24 Gotn se, Pol ute Barnabas baa baa se, naade aal teeco taa naan Pizidi jaay baado taa naan Pampili ki. 25 Ken naade jaay aan maakn geger ken Perg ki se, naade taad taar Raa jeege tu jaay iin on gotn ese do baa maakn geger ken gotn k'lee k'daar markabge do geger se ron Atalia. 26 Naade iin maakn geger ken ese, ook maakn markab ki uun doobm gen terl maakn geger ken Antios ken taa naan Siri ki. Gotn se bo, metn-jiki naade iino ro ki do maakn geger ken ese bo, jee Raage ondeno kaam ji Raa taa 'tedn naabm ken borse naade ted aasinoga se. 27 Ken naade jaay aan Antios ken taa naan Siri ki se, Pol ute Barnabas dan tus jee egliz ki. Gotn se, naade taadden metn taar nakgen ken Raa olden naade tedo se do ter taaddeno do: «Borse se, Raa dooga doobo jeege tun Yaudge eyo taa kaal maakde do Isa ki kici.» 28 Gotn se, naade tingoga dena ute genaagen aalga kaal maakde do Isa ki.

15

Jeege tus Jeruzalem ki gen kaakn metn taara (Gal 2.1-9)

1 Gotn se jee metinge iino taa naan Jude ki do baado maakn geger ken Antios ki. Naade baag dooy genaagen doobm Isa *al-Masi ki do: «Ken naase jaay j'ojnsen te pondoo aan goo ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadn ey se, naase aki 'kon kaaj eyo.» 2 Gotn se Pol ute Barnabas took eyo do taar naade ki se do do taar ken se, naade naajga dena ute jee se. Taa naan se bo, jee gotn ese uun doa gen kol Barnabas ute Pol do genaage kandum ken doobm Isa al-Masi ki, taa baa kon *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee *eglizge tun

Jeruzalem ki gen baa kaakn metn taar se. ³ Gōtn se, eglizn Antioṣ ki edden ne dim ken naade an baa mertε jaay bo olden doob ki.

Ken naade baa baa se, aal teec ute taa naan Penisi ḡ ute taa naan *Samari. Gōtn naade aanga se, taad genaage tun doobm Isa al-Masi ki metn taar jee ken Yaudge ey jaay terlga maakde do Isa ki se. Ken genaagen se jaay booy taar ese se, naade paac maakde raap den aak eyo. ⁴ Ken naade jaay aan Jeruzalem ki se, jee egliz ki, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se, doof okde mertε. Gōtn se naade taadden metn taar nakgen ken *Raa oldeno naade tedo se. ⁵ Num *Parizigen took aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, gōtn se naade iin taad jeege tu ḡ: «Bεeki num, jee ken Yaudge ey jaay took aalga maakde do Isa al-Masi ki se, j'aden tōjn pōndḡ ḡ Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se k'dooyde, naade 'king do ki.»

⁶ Ter gōtn se, jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee naan jee eglizge tu se tus gen kaakn metn taar se. ⁷ Ken naade naaj te naapa makōḡ bini jaay bo, Pier iin daara ḡ taadden ḡ: «Genaamge, naase 'jeelki maam Raa bεer ḡdum daanse ki se do dōkina, taa m'taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo, taa ken naade jaay booyga num, naade tookn kaal maakde do Isa ki. ⁸ Taa Raa se naan jeel nan maak-saapm jikilimge ḡ jee ken Yaudge ey se kic bo, naan took okdega ḡ eddenga *Nirl Salal aan gḡ ken naan εdjekiro naajge tu se kici. ⁹ Raa se, aakjeki naanin ki se naaje j'utu naade se j'aaski kaasa. Taa naan se bo, naade kic aal maakde do Isa ki sum bo, Raa *tug daapdenga maakde. ¹⁰ Bin num, gen di jaay naase 'je aki tujn maakn Raa se ḡ naase je aki kōnd daam deer do jeege tun Yaudge eyo jaay took aal maakde do Isa al-Masi ki se ey num daam se bubjege ute naajge se j'ōn j'aasinkiro te gen kuunin eyo. ¹¹ Bin num, kεse met ki eyo ken j'aki tedn naan se! K'jeelki naajge kic j'aalki maakjege do bεε gen Meljege Isa ki aan gḡ naaden ken Yaudge ey se kici, jaay bo naaje j'ōnki kaaja aan gḡ ken naade ḡn se kici.»

¹² Gōtn se jee tus ute dende se do dek ḡ naade ḡn gōtḡ Pōl ute Barnabas ki taadden metn taar nakn-kōḡge ute nakgen deel doa ken Raa oldeno naade tedo daan jeege tun Yaudge ey se. ¹³ Ken naade jaay taad nan taarde se, gōtn se Jak uun taara ḡ deekden ḡ: «Genaamge, uḡumki bia! ¹⁴ Simon* taadjekiro ḡ metn-jiki tap bo Raa se bεer tōdoga jeege daan jeege tun Yaudge eyo taa tedn jee naange. ¹⁵ Nakgen deel ese se, aanga doobin ki aan gḡ taargen jee taad taar teeco taar Raa ki raandeno do dōkin ken ḡ: ¹⁶ Meljege Raa deek ḡ:

Ken nakgen se jaay deelga num, maam m'utu m'ade baao

ḡ kaagḡ bee Gaar *Daudn ken tεεc se, maam m'utu m'an daan gōtin ki

ḡ gōtn ken tujga aan gḡ di kic bo, maam m'an daapin daan tōgḡ gan.

¹⁷ *Bin bo jeege ḡp se utu am je maam Melde.*

Deere, jeege ken maam m'utu m'adeno dan se utu 'tedn jee maamge.

Kεse bo nakn ken maakum jen ro ki,†

¹⁸ *ḡ taar se bo ken maam m'taado metin jeege tun do dōkina.»*

¹⁹ Ter Jak taadden ḡ: «'Booyki! Gen maam ki num, jeege Yaudge eyo jaay terlga maakde do Raa ki se, j'ōnte kōndeki nakn ḡn dode ki. ²⁰ Num gan borse, k'raandeki maktub j'ōki: j'ōnte kōsn daa maragge, j'ōnte kεesn naapge ren ren, j'ōnte kōsn daagen moosde ḡy te naan ki eyo ḡ j'ōnte kōsn mooso kici. ²¹ Taa do dōkin se, maakn gεger ki tak bo aanga *ḡii sebit ki bo, jeege lee taad tōk metn Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se ḡ dooyin maakn *ḡeege tun Yaudge lee tusn maak ki.»

²² Gōtn se jee egliz ki ute jee naande ki ḡ jee kaan naabm Isa al-Masige dook taarde kalan ḡ bεer tōd jeege daande ki gen baa ute Pōl ḡ Barnabas Antioṣn ken taa naan Siri ki. Jee ken naade bεer tōdde se debm kalan ron Judas ken k'danin Barsabas se kici, ḡ ken

* 15:14 Simon se naan bo Pier sum kici. † 15:17 Aak Am 9.11-12.

kuuy se k'danin Silas. Naade se genaage paac aalde maak ki. ²³ Naade raan edden maktub jide ki oo maakn maktub ken ese naade deek oo:

Kese naaje k'jee kaan naabm Isa al-Masige, ute naajen naan jee eglizge tu, ute genaagen gotn ara paac k'tedsen toose dena naase genaajegen Yaudge eyo, ken took aalkiga maakse do Isa al-Masi ki, naasen ken ingki taa naan Siri ki oo maakn geger ken Antios ki ute kengen taa naan Silisi ki.

²⁴ Naaje k'booyga ken jee metin iin gotje ki ara jaay baa gotse ki se, naade utu taar naaden baa taadsen se tujsega maakse oo teecsenga nirlse. Bere, jee se naade baa gen dode, ey num naaje bo k'j'olden eyo. ²⁵ Taa naan se, taar se naaje j'aakin taa naapm jaay k'beer k'tood jeege maakje ki taa baa ute gena koon maakjege Pol ute Barnabas se gotse ki. ²⁶ Taa Pol ute Barnabas se, edga ked rode *serke taa Meljege Isa al-Masi. ²⁷ Bin num, naaje j'olsen Judas ute Silas se, taa naade asen baa taadn ute taarde mala taar ken naaje k'raansen maakn maktub ken ese. ²⁸ Nirl Salal oo naaje mala j'uun doa k'je nakn ken k'raansen j'oo aki ted se k'je j'asen ziidn dim kuuy do ki ey sum, ²⁹ ken oo: onte koski daa maragge, onte koski mooso, onte koski daagen moosde ooy te naan ki eyo oo onte keeski naapge ren ren. Ken nakgen se jaay naase 'tedinkiga num, kese naase 'tedkiga nakn jiga aak eyo.

Naaje genaagen gotn ara k'tedsen toose dena.

³⁰ Ken naade jaay raan edden maktub jide ki se, gotn se naade alde oo naade iin baa maakn geger ken Antios ki.

Ken naade jaay aan se, naade dan tus genaagen doobm al-Masi ki oo edden maktubm ese. ³¹ Ken jee doobm al-Masi ken gotn ese jaay booy taar ken k'dooydesin maakn maktub ken se, maakde baa raap aak eyo oo taargen se edden kaay kaama.

³² Judas ute Silas se, naade jee taad taar teeco taar Raa ki. Taa naan se bo, naade dejdenga dena edden kaay kaama oo do kaal maakde ki se, j'ok maakde toogoo. ³³ Naade ute genaagen Antios ki se, tingoga dena gotn ese jaay bo, genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn geger ken ese alde oo k'baa lapia, oo naade ok terl baa gotn jeege tun oldeno. ³⁴ [Na6o, Silas se je king gotn ara bii kandum†.] ³⁵ Anum Pol ute Barnabas se oop ing Antios ki. Gotn ese, naade ute jeegen kuuy se kic dena lee dooyden ute taar Meljege oo taadden Labar Jiga.

Pol gaan ute Barnabas (Gal 4.13-15)

³⁶ Ken naade jaay ting aas gotn ese se, Pol deek Barnabas ki oo: «J'ok k'terl k'baa kaakn genaagen doobm *al-Masi ken ing maakn gegerge tun paacn gotn naaje k'lee k'taado taar Meljege ro ki se. K'baa k'j'aakden tu, naade tap bo ing oo di.» ³⁷ Gotn se, gen Barnabas ki num naan je Jan ken k'danin Mark se kic bo 'baa ute naade. ³⁸ Num gan Pol took eyo, taa Jan-Mark se res ondenga koon taa naan Pampili ki oo naan on aay ute kaamin gen tedn naaba ute naade eyo. ³⁹ Gotn se, naade naajga taara dena, na6o taarde baa ok te metn naap eyo. Bin se, Barnabas ute Jan-Mark le ook maakn markab ki gen baa taa naan Sipir ki; ⁴⁰ num Pol se le, beer uun Silas gen baa ute naana oo genaagen doobm al-Masi ken gotn ese tondde metn Raa oo daayum Meljege n'tedden beena.

Pol baa mertε gen k-dige

⁴¹ Pol iin gotn ese oo baa lee taa naan Siri ute gen Silisi ki oo gotn naan aanga ro ki se, naan ed kaay kaama *eglizge tu.

16

*Timote baa ute Pol oo Silas gen tedn naabm Isa *al-Masi*

† 15:34 Taar se maakn kitape tun do dakin se metinge maakde ki se goto.

¹ Ter Pól ute Silas jaay aan maakñ geger ken Derbe ute gen Listir ki se; gōtn ese naan on gaaba kalan debm aalga kaal maakin do Isa ki, ron Timote. Naan se kon mend Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki kici; gan bubin se, kod Gerek. ² Timote se, genaagen doobm al-Masi ken maakñ gegerge tun Listir ute ken Ikoniam ki, paac se toomina. ³ Gōtn se Pól je do k'baa tele, nabo taa Yaudgen ing maakñ gegerge tun ese se, naan onjin pondō, taa jeegen paacñ gōtn ese se jeelin naan se bubin kod Gerek. ⁴ Ken naan jaay on pondō Timote ki aas se, naade iin gōtn ese do baa lee maakñ gegerge tu do naade taad genaage tu nakgen ken *jee kaan naabm Isage ute jee naan jee *eglizge tu taado taarin Jeruzalem ki se do naade taadden do: «J'ing do taar ken se.» ⁵ Ute taargen se, jee eglizgen gōtn ese se ted jee al-Masigen mec, do bii-raa naade ziid baa ute naande.

Pól ni maakñ geger ken Troas ki

⁶ Pól ute Silas se je baa taadn taar *Raa taa naan Azi ken kaam kalan; nabo *Nirl Salal taadden maakde ki do j'onte baa. Num gōtn se, naade aal teec taa naan Prigi ute gen Galati ki. ⁷ Ken naade jaay aan ceε taa naan Misi ki se, naade je baa taa naan Bitini ki; nabo gōtn ese kic Nirl gen Isa gaasde. ⁸ Taa naan se bo, naade aal teec taa naan Misi ki do booy baa maakñ geger ken Troas ki got ken k'lee k'daar markabge se. ⁹ Maakñ Troas ki jaay Pól tood toodnōr se, naan nia do maakñ nin ki se, naan aak aan goō kod Masedoan kalan daar daar naanin ki do eemin noo metin ki do: «Iin 'baado Masedoan ki ara taa ajen naaka.» ¹⁰ Ken Pól jaay taadden metn taar ninga sum se, gōtn se sum bo naaje* k'naar k'je doobm j'an baa Masedoan ki, taa ute metn taar nin se, naaje k'jeelga maakje ki kese Raa bo danje gen baa taadn Labar Jigan gen Isa *al-Masi se, jeege tun gōtn naane.

Pól aan maakñ geger ken Pilip ki

(Plp 1.1-11,27-30)

¹¹ Naaje j'iin maakñ geger ken Troas ki se, gōtn se naaje k'j'ook maakñ markab ki do k'j'omb k'gaan baar k'baa taa naan Samotras ken maane gurug aalin se. Ter metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakñ geger ken Neapoli ki gōtn ken k'lee k'daar markabge se kici. ¹² Gōtn se, naaje k'j'iin k'baa maakñ geger ken Pilip ki do maakñ taa naan Masedoan ki se, Pilip se naan geger magala do ok *Romεge dena. Gōtn ese se, naaje k'tingga bii kandum.

¹³ Ken *bii sebit jaay aan se, naaje k'j'iin k'teec maakñ geger ken se do k'baa taa oolo ki k'saap j'oo kaad naane j'kon gōtn jeege lee eem Raa. Num gan j'aan se j'on mendge kandum sum bo tusga, k'j'ing ceεde ki do k'taadden taara. ¹⁴ Maakde ki se, menda kalan ronā Lidi do naan iino maakñ geger ken Tiatir. Mend se, naan beer Raa ki do ok kalge gen zoa do kalinge se kalgen te rodege do aac kaace. Ken Pól jaay taad taad taar Raa se, naan ud bi do ki taa Meljege edin maakin ki gen booy kōkñ taar Pól se do naan aal maakin don ki. ¹⁵ Gōtn se, naan ute jeegen maakñ been ki se *k'batizde. Ken k'batizde aas se, naan danje do k'baa been ki do deekjen do: «Ken naase 'jeelumki maam se jaay m'aalga maakum do Meljege tu deer deer num, 'baakiro aki king beem ki.» Gōtn se, naan doje bini olje naaje k'took k'baa been ki.

Pól ute Silas se k'tok k'j'ombde dangay ki

¹⁶ Gan bii kalan naaje k'baa baa got ken jeege lee tusn gen keem Raa se, goon menda kalan bin se baado onje do naan mend dukaaka do ute dukaakin se iinga num taad nakgen ute aki kaan naan ki. Ute mend se, melinge on gurs ro ki dena. ¹⁷ Naan lee ok metje naaje j'utu Pól do tooy metje ki makōō do dook taara on eyo deek do: «Jee ese se, naade jee tedn naabm Raagen Taaro! Naade baado se taa asen taadn doobm kaaja!» ¹⁸ Mend se ok metje bii kando kando bini ol bii kalan Pól or se, terl aakina do deek sitan ken ron ki se do: «Ute ro Isa *al-Masi se m'oo: 'teec naatn ro mend ken se!» Gōtn se sum bo, sitan se naar teec naatn ron ki. ¹⁹ Ken melinge jaay aakin naan dukaakin le gotōga do doobm naade an kon gurs kic

* **16:10** Gōtn se Luk, ken raan maktubm ese se, utu te naade kici.

60 gətəga se, naade tək Pəl ute Silas əb baanden naan magalge tun gətn ese. ²⁰ Tər naade baanden naan magalge tun *Rəməge təndde se əb taadden əb: «Jee se ɛ, Yaudge əb baado se gen tujn naanjege! ²¹ Naade lee dooy jeege ute doobm king naande kən naaje Rəməge se əljeki ro ki eyo. Kese naaje se j'ən kəŋ tɛd eyo.» ²² Gətn se əl jee denge se iin ro Pəl ute Silas ki. Əb magalgen Rəməge təndde se iin təədn ute kaldege taa təəgə əb əl k'l'əndde te mɛɛjɛ. ²³ Kən naade jaay tənd dɛrɛŋde aas se, naade baa əmbden maakŋ danɣay ki əb taad magal jee danɣayge tu se əb jee se k'bəəbde jiga. ²⁴ Kən magal jee danɣayge jaay booy taar naade taadŋ se, naan tək əmbden maakŋ danɣay kən maak ki əb təndden poolo jɛdege tu.

Magal jee danɣayge took aal maakŋ do Isa ki

²⁵ Kən aan gəər ute daan bea se, Pəl ute Silas se eem keem Raa əb təəmin təəm ute kaa, kaad kən se jee danɣaygen kuuy se, inɣ booy kaadegen naade inɣ aar kaar se. ²⁶ Gaŋ gətn ese sum 60, naanə naar te makəŋə əb əl bee kən naade inɣ maak ki se kic 60 ute magaliŋ te rig rig. Gətn se kaam taargen gen bee se təəf kalde ki, naan kən se ziŋzir k'dəəkŋ jee danɣayge se kic 60 təəf si kalde ki. ²⁷ Kən magal jee danɣayge jaay dərɫ iin maakŋ biŋ ki se, naan aak kaam taar jee danɣayge se paac toodga wan wan. Gətn se naan saap əb kaad naane jee danɣayge se aanɣa. Taa naan se 60, naan əd gərd-jerliŋa je təəl roŋa. ²⁸ Gaŋ Pəl əd əy makəŋ əb: «Ay əŋə, əŋte təəl roi, bɛɛ naaje j'utu paac!» ²⁹ Gətn se magal jee danɣayge se beere əkiŋa əb ron ook marga, taad əb j'əəciŋo poodo taa an kaakŋ gətə. Kən k'baano ute poodo sum se, naan naar ənd baa maakŋ danɣay ki əb baa ooc mɛtn jɛ Pəl ute gen Silas ki. ³⁰ Gətn se naan əd teecdeno naatn əb tənd mɛtde əb: «Nakage, maam tap 60 m'tɛdn rom m'əb di jaay m'kəŋ kaaja se?» ³¹ Naade tərliŋ əb: «Naai aal maaki do Mɛljege Isa ki əb ute naan se, naai ute jeeigen maakŋ bei ki paac se, aki kəŋ kaaja.» ³² Gətn se naan ute jee maakŋ beən ki se, naade taadden taar Mɛljege Isa. ³³ Maakŋ nəər kən ese sum 60, magal jee danɣayge se baanden gətn ək maane. Gətn ese naan tug daapden taan-dudege. Əb naan kən ese sum 60, naan ute jee maakŋ beən ki se, Pəl ute Silas *batizde. ³⁴ Gətn se Pəl ute Silas se naan dan baanden beən ki əb ɛdɛn kəə. Gaabm se, ute jeenɣen maakŋ beən ki se, maakde raapo taa naade aalga maakde do Raa ki. ³⁵ Kən gətə jaay iip se, magalgen *Rəməge təndde se, əlo asgarge baa taad magal jee danɣayge tu əb: «Jee se, 'təəf təldɛ.» ³⁶ Magal jee danɣayge baado taad Pəl ki əb: «Magalgen Rəməge təndde se, əlo asgarge əb baado taadum əb k'təəf k'təlse. Bin num 'teeckiro naatn maakŋ danɣay ki əb 'baaki te lapi.» ³⁷ Gaŋ Pəl deek asgarge tu se əb: «Naade aakjen te mɛtn taarje ey sum 60 əl k'təndje naan jeege tu, əb baa əlje danɣay ki, ey num bɛɛ, naaje kic k'Rəməge. Num gaŋ bərse num naade je ajen təədn təl nam 'jeel gətje ey se mɛt ki eyo. Bin se, əŋde naade malinge 60 adɛ baa utu ajen təədn naatn maakŋ danɣay ki se.» ³⁸ Asgargen j'əldeno jaay ək tərɫ baa se baa taad taar se magalge tun Rəməge təndde se. Kən magalgen se jaay booy əb Pəl ute Silas kic 60 Rəməge se, gətn se beere baa əkde. ³⁹ Naade baado əŋde əb tɛdɛn kalde jaay təəf təldɛ əb taadden əb k'l'iin k'l'əŋde maakŋ gɛgɛrde se. ⁴⁰ Kən Pəl ute Silas jaay teeco maakŋ danɣay ki se, naade baa gətn Lidi ki. Kən naade aan se, əŋ gɛnaagen doobm *al-Masi ki. Gətn se, naade ɛdɛn kaay kaama, jaay 60 iin baa.

17

Pəl ute Silas baa maakŋ gɛgɛr kən Tesalonik ki (1Tɛs 1, 2.1-16)

¹ Kən Pəl ute Silas jaay iin əŋə gɛgɛr Pilip se, naade aal teeco maakŋ gɛgɛr kən Ampipolis ki ute kən Apoloni ki. Əb naade baado maakŋ gɛgɛr kən Tesalonik ki. Gətn se, Yaudge ək bee kən naade lee tusn maak ki. ² Aan gəə nakŋ se, naan deelga deel ro ki se, Pəl baa əŋ Yaudge əb daan suukge tun mətə se, aanga *6ii sebit ki tak 60, naade lee naaj ute naade do taarge tun maakŋ Kitap ki. ³ Naan taad təkden mɛtiŋa əb taadden mɛtn taar maakŋ Kitap kən taad əb: «*Al-Masi se baadoga num utu dabara utu kooyo jaay naan adɛ dur

daan yoge tu. Al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan bo Isan ken maam m'taadsen taarin se.» ⁴ Gōtn se Yaudgen metinge se, taar se baa end maakde ki so took baa tum ute Pōl so Silas. Naan ken se Grekgen beer *Raa ki se kic bo dena ute mendge dena ken gaabdege jee magalge se kic, took baa ute naade.

⁵ Gan Yaudgen baate kaal maakde do Isa ki se, tef maak-kilimi ro Pōl ute Silas ki so on jee mursgen lee daan doobge tu se rejdeno ute gurs. Naade baado sos metn jee denge taa tujn gōto. Gōtn se, naade iin baa terec bee Jason gen je Pōl ute Silas. Ken naade jaay ondena num, anden tokn baa naan jee denge tun tusga se. ⁶ Ken naade baa jaay onden te ey se, naade ok baano ute Jason ute genaage kandum ken doobm al-Masi ki naan toogge tun gōtn ese. Gōtn se, naade tood tooy so: «Jee tuj *dunia te magalin se, bere, borse naade aanga ara! ⁷ So Jason se bo, debm ken okden been ki so jee se le, Sezar Gaar magal ken ing *Rōm ki se, naade so ansin dim eyo so naade taad so Gaar magal kuuy utu so naan se bo, ken ron Isa se.» ⁸ Ken jee ute dende ute tooggen gōtn ese jaay booy taar se, naade maakde baa tuju. ⁹ Gōtn se naade ol Jason ute genaagen doobm al-Masi ki se, baado dōnd gurs den jaay bo, naade tood tōlde.

Pōl ute Silas baa maakn gegēr ken Bere ki

¹⁰ Maakn nōr ken ese sum bo, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, ol Pōl ute Silas baa gegēr ken Bere ki. Ken naade jaay aan se, naade baa maakn *bee ken Yaudge tun lee tusn maak ki se. ¹¹ Gan naade baa on Yaudgen Bere ki se jiga cir Yaudgen Tesalonik ki, taa naade booy taar Raa se maakde raap do ki sakan. Bii-raa naade dooy aak taar maakn Kitap ki se taa naade an kaakn jeel ro ki taar ken Pōl lee dooyden se, met ki lo met ki ey le. ¹² Maakde ki se, jeege dena took aal maakde do Isa ki so mend Grekgen gaabdege jee magalge ute gaabge dena took aal maakde do Isa ki.

¹³ Gan Yaudgen maakn gegēr ken Tesalonik ki jaay booy so Pōl baaga taadn taar Raa maakn gegēr ken Bere ki kic se, naade baado sos metn jeege taa tujn gōto daala. ¹⁴ Gōtn ese, genaagen doobm Isa al-Masi ki naar ol Pōl baa taa baar ki gen baa kookn maakn markab ki. Num Silas ute Timote se le opp ing Bere ki. ¹⁵ Jeege baa kol Pōl se, naade ook maakn markab ki ute naana, bini olino maakn gegēr ken Aten ki. Ken naade terlo terl se, Pōl taadden so ken j'aanga num, k'taad Silas ki ute Timote ki se, k'baado j'onin keske.

Pōl taad taar Raa jeege tun Aten ki

¹⁶ Kor Pōl utu booy booy Timote ute Silas maakn gegēr ken Aten ki se, naan aak maakn gegēr ese se dooc ute maragge sum so naan aak se maakin tuj kasak kasak. ¹⁷ Gōtn se, naan iin baa maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan naaj ute Yaudge so ute jee beer Raa ki. So bii-raa bōr maakn gegēr ken jeege lee tusn se, naan lee naaj ute jeege kici.

¹⁸ Gōtn se jaay jee dooy jeege uun taar Epikirus ute jee dooy jeege uun taar Zenon se* ing naaj ute naana. Jee metinge deek so: «Aakum tu, debm kul taar ren ren ara tap bo je deekn so di?» Jee kuuy deek so: «Naan bere baanoga ute taar raa jee kuuy.» Naade taadbin se, taa Pōl se taaddega taad taa Isa so ute metn taar dur jeege utu dur daan yoge tu se. ¹⁹ Naade ok baansin do ko ken naade lee tusn aakn metn taardege se, so gōtn se k'danin Areopag. Gōtn se naade taadin so: «Naaje k'je naai ajen taadn metn taar dooy kijn ken naai lee dooy jeege se, taa naaje k'booy kokn metina. ²⁰ Ute metn taarigen bii kalan naaje k'booy te ey jaay, naai lee taad bijen doje se, baado taadjen metin tu, taa naaje k'je k'jeel kokn metina.» ²¹ (Naade taadbin se taa jee Aten ki ute mertgen baado baao so kengen ting ting gōtn ese se, naade ing bo gen booyo so gen taadn metn taargen kiji ken naade onga num baado lee taad metin se)†.

* 17:18 Jee uun taar Zenon se k'dandē Stoyisige. † 17:21 Kese Luk mala ken taad taar ese.

²² Gətn se, Pəl iin daar daan jeege tun Areopag ki se ə ə deekden ə: «Naase jee Aten ki, maam m'aakse naase se jee əkki maragge se ə ə aak eyo. ²³ Ken maam m'leedo maakn gegerse ki se, maam m'aako gətn ken naase 'lee eemki maragsege ə ə m'əno gətn təjn serke kaam kalan bin se k'raanin ro ki j'ə: «Kese raa k'jeel metin eyo.» Taa naan se ə, maam m'baado se m'asen taadn Raa ken naase eeminki jaay 'jeelin ki ey se.

²⁴ «Raa se, naan ə debm aalo dunia ute nakgen maak ki paac se ə ə naan ə məl maakn raa ute do naana ə ə naan se ing maakn beege tun jikilimge ə ə iinin ute jide se eyo. ²⁵ Ə ə naan ə, əlin dim te naabm jikilimge eyo, taa naan kalin ki sum ə ə əd koa nakge tun ing ə ə se paac ə ə naan ə debm ədjeki nakgen 'kaasn tingjege. ²⁶ Naan aalo deb kalan sum ə ə ken tooj dirl metjil jikilimgen do naan ken ə ə se paac. Ə ə naan ə debm tənddeno kaadn toojdege ə ə kaadn kooydege ə ə gaan ə ə den taa naange ə ə tənddesin te naan guuringe.

²⁷ «Raa tēdn naan se taa naade an jea ə ə bin sum ə ə daan naane naade an kə ə ə le daam? Taa naan ə ə dək ute naajege eyo. ²⁸ Taa naan se ə, naaje j'ingki ə ə k'leeki se kic ə ə ute naana ə ə borse ken j'utuki zere se kic ə ə ute naana. Kese ə ə maakn jee kaar bal-zerege tu se, deb kalan maakn kaan ki se taad ə: «Naajege se k'gaan Raage.» ²⁹ Aan gə ə ə naajege k'geninge dey se, bin num naaje j'aki kə ə ə saapm j'əki Raa se tec aan gə ə ə maraggen ken k'tēden ute daab, pudda ey ə ə ute ko se eyo. Nakgen se jikilimge tēden ute tirddege sum. ³⁰ 'Booyki! Do dəkin ken naase 'jeelkiro te Raa ey se, naan ken se kic ə ə, Raa ə ə utsen te eyo. Num borse se, naan dan jeege gətn ə ə se paac taa tər ə ə maakde ade ə ə gətn naan ki. ³¹ Taa naan se ə, Raa se əndga kənd biin ken naan an kə ə ə bə ə ə ute doobin do jeege tun do naan ki paac. Ute debm ken naan bē ə ə ədin gen kə ə ə bə ə ə do jeege tu se, debm se ə ə ken naan durin daan yoge tu taa jikilimge se an jeel ro ki.»

³² Ken naade jaay booy Pəl ə ə Raa duroga nam daan yoge tu se, gətn se jee metinge baagin terecin metin ki. Gan jee kuuy se taadin ə: «Do taari ki se, biin kuuy j'utu j'ai dan ajen taadn aan gə ə ə ken ese daala.» ³³ Naan ken se sum ə ə, Pəl teec ə ə de. ³⁴ Num gan, jee metinge ə ə ə Pəl ə ə took aal maakde do Isa ki. Maakde ki se gaaba kalan ro ə ə Denis, naan kic maakn jeege tun lee aak metn taara Areopag ki se kici ə ə mēnda kalan ro ə ə Damaris ute jeege kuuy kic ə ə te naana.

18

Pəl ə ə maakn geger ken Korint ki

(1Kə 1.1-9, 2.1-5; 2Kə 11.5-12, 12.12-13)

¹ Ken Pəl jaay iin ə ə geger Aten se, naan iin ə ə maakn geger ken Korint ki. ² Gətn se naan ə ə də ə ə ute kə ə ə Yaud k'danin Akilas utu aan kaana ə ə naan j'oojin taa naan Pə ə ə ki. Naan iin ə ə taa naan Itali ki ute mēdinə ro ə ə Prisil, taa Gaar magal gen *Rə ə ə gen k'danin Klə ə ə se ə ə k'tuur Yaudge naatn paac maakn geger ken Rə ə ə ki se. Naan ken se, Pəl ə ə deel ute naade, ³ taa naabin ə, tec gə ə ə gen naade dey se. Naabm naade se, lee uj nakgen k'daapm kə ə ə. Taa naan se ə, Pəl ə ə ing ute naade ə ə naade lee tē ə ə naaba tē ə.

⁴ Aanga *ə ə sebit ki tak ə ə Pəl ə ə maakn *ə ə ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gətn se, naan lee taad taar *Raa Yaudge tu ute Grə ə ə tu taa naan je naade 'tookn do taarin ken naan taadden se. ⁵ Gan ken Silas ute Timote ken iin ə ə Masedoan ki jaay aan sum se, Pəl ə ə ro ə ə paac gen taadn taar Raa. Naan taad Yaudge tu tal ə ə *al-Masi ken naase ing aakki kaamin se, naan ə ə Isa se. ⁶ Gan gətn se, Yaudge se iin ro ə ə ki ə ə naajina. Naan ken se, Pəl ə ə mind kalina ə ə deekden ə: «Bere, naase se ken dim jaay aanga dosə ki kic num, maam se ə ə eyo ə ə j'am kə ə ə mindum eyo. Naan ki se bere, maam m'ə ə taadn taar Raa jeege tun Yaudge eyo.» ⁷ Naan iin teec gətn ese ə ə ə ə ə ə gaab ki kalan k'danin Titus Justus. Naan se debm beer Raa ki ə ə beən se ə ə daamboogo ute ə ə ken Yaudge lee tusn maak ki se. ⁸ Gətn se Krispus, naan ken magal ə ə ken Yaudge lee tusn maak ki se, naan ute jee maakn beən ki paac took aal maakde do Mə ə ə ki, ə ə jee Korint ken den lee booy taar Pəl se kic, took aal maakde do Isa ki kici ə ə *k'batizde. ⁹ Ken aan nə ə se, Mə ə ə ge Isa mala

teec naan Pól ki ð taadĩn ð: «Ōnte beer jeege tun se, num taad taar Raa 6aa ute naani sak sak, ōnte doa. ¹⁰Taa maam m'utu te naai se nam kŋn kŋl jin roi ki eyo. 'Jeele, maakŋ geger ken ese se, maam m'ok jeege dena.» ¹¹Gŋtn se Pól ðp tingg maakŋ geger ken Kŋrint ki se 6aara ute laapa mεε. Gŋtn se naan lee dooy jeege ute taar Raa.

*Pól j'ok k'6aansin naan magal *Rŋmεge tu*

¹²Kaad ken Galion magal taa naan Akayi se, naan ken se Yaudge dŋok taarde 6aa ok Pól ð 6aansin gŋtn kŋjn bŋŋr ki. ¹³Gŋtn se, naade deek Galion ki ð: «Gaabm se ðs metn jeege ð j'ŋnte keem Raa tec aan gŋŋ ken naaje k'lee k'j'eem se.» ¹⁴Ey num Pól se je taada, na6o Galion naar taad Yaudge tu ð: «Naase Yaudge, ken gaabm se jaay tεd te nakŋ ute doobin eyo, lŋ tujga dīm kuuy se, gen naan se num, maam m'asen kaakŋ metn taarse. ¹⁵Gan naase le, 'lee naajki taara do *Ko Taar Raase ki ute ro jeesege tu. Bin num, kese nakŋ naase malinge! Maam se, m'kŋn kŋjn bŋŋr do nakge tun bin eyo.» ¹⁶Gŋtn se, naan tuur ðddeno naatn gŋtn kŋjn bŋŋr ki se. ¹⁷Gŋtn se jeege paac iin gŋtn ese, iij-ŋk Sostεn magal *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki ð tŋnd dεrεŋina naan jeege tun gŋtn kŋjn bŋŋr ki se. Na6o Galion ken magal Rŋmεge aak nakŋ ken naade tεd se, don cŋkŋ kic 6o dirinĩn eyo.

Pól ok terlo maakŋ geger ken Antios ken taa naan Siri ki

¹⁸Maakŋ geger ken Kŋrint ki se, Pól tingga dena, jaay 6o naan iin ŋn genaagen doobm Isa *al-Masi ken gŋtn ese. Naan iin 6aa ute Prisil ð Akilas maakŋ geger ken Sankre ki gŋt ken k'lee k'daar markabge. Gŋtn se, naan dŋs dona taa naan naamga naam taarina, jaay 6o naade ook maakŋ markab ki ð 6aa taa naan Siri ki. ¹⁹Ken naade jaay aan maakŋ geger ken Epez ki se, Prisil ute Akilas se Pól ŋnden gŋtn ese ð naan iin 6aa maakŋ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gŋtn ese naan naaj ute Yaudge taa Isa. ²⁰Naade tŋnd metin ð: «Ōp ing ute naaje,» na6o Pól baate. ²¹Ken naan iin ŋnde kŋn se deekden ð: «Ken Raa jaay je num, 6iin kuuy jaay m'ade 6aa gŋtse ki.» Gŋtn se naan iin maakŋ geger ken Epez ki se, ook maakŋ markab ki ð 6aa. ²²Ken Pól jaay aan maakŋ geger Sezare ki se, naan ook 6aa Jeruzalem ki gen tεdn tŋse *egliz ki, jaay 6o, naan booy 6aa maakŋ geger ken Antios ken taa naan Siri ki. ²³Gŋtn se, naan tingga 6ii kandum jaay iin 6aa leedo maakŋ gegerge tun taa naan Galati ute gen Prigi. Gŋtn naan aanga tak 6o, naan εd kaay kaama genaage tun doobm Isa al-Masi ki.

Apŋls 6aa maakŋ geger ken Epez ki ute gen Kŋrint ki

²⁴Kaad ken se gaaba kalan, kŋd Yaud k'danin Apŋls ð naan se k'j'oojin maakŋ geger ken Alekzandri ki. Ō naan iin 6aado maakŋ geger ken Epez ki. Gaabm se jeel taadn taara aak eyo ð jeel ok metn Kitap jiga. ²⁵Naan se k'dooyinga ute metn taar ken taad taa Meljege. Naan taad taar Raa se maakin raap do ki sakan, ð taar Isa se, naan dooy jeege ute doobin tak tak. Na6o, naan se, jeel 6o metn taar *batεm gen Jan-Batist sum. ²⁶Maakŋ *6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se, Apŋls baag taadn taar Raa jeege tu kic 6o, beer eyo. Gan ken Prisil ute Akilas jaay booy taar naan taad se, gŋtn se naade ok 6aansin ute naade ð taadn Doobm Raa se ute doobin tak tak do ki daala. ²⁷Apŋls se, je 6aa taa naan Akayi ki gen 6aa taadn taar Raa jeege tu. Taa naan se 6o, genaagen doobm Isa *al-Masi ki se, εdin kaay kaama ð raan εdin maktub jin ki, taa n'6aa kedn genaage tun gŋtn naane, taa ken naan aanga num, naade an dŋŋdn kŋkŋ jiga. Ken naan jaay aan gŋtn naane se, ute bεε ken Raa tεdin se, genaagen doobm Isa al-Masi ken gŋtn naane se, naan noogden dena. ²⁸Anum, Yaudge tu se, naan taadden tal tal gŋtn ese ð taar ken naade an terl kic 6o, naade ŋn eyo. Ō ute taargen maakŋ Kitap ki se, naan taadden ð: Isa se, naan 6o al-Masi.

Pól 6aa mertε gen k-mŋtŋge

19

Pól terl maakŋ geger ken Epez ki daala

¹ Kaad ken Apolós utu maakñ gegēr ken Kōrint ki se, Pōl aal teeco taa naan Azi ken maakñ koge tu se ð baado maakñ gegēr ken Epēz ki. Gōtn se, naan ññ jeege kandum se, aalga kaal maakde do Isa ki. ² Ðo naan tōnd mētdē ð: «Bii ken naase aalki maakse do Isa ki se, *Nirl Salal tap 60 bōy te dose ki ey la?» Num gan naade tērliñ ð: «Nirl Salal ken naai taadn se, bii kalan naaje k'booy te maaniñ eyo.» ³ Tēr Pōl tōnd mētdē ð: «Naase tap 60 *k'batizse j'ð dī?» Naade tērliñ ð: «Naaje se, k'batizjen aan gō ken Jan lee batizo jeege se.» ⁴ Pōl taaddēn daala ð: «Jan se batizo jee ken tērloga tērliñ maakde do *Raa ki sum. Ðo naan taad Yaudge tu ð j'aal maakde do deb ken utu baado mētiñ ki se ð naan 60 debm k'dañiñ Isa se.»

⁵ Ken naade jaay booy taar Pōl taaddēn se, gōtn se naade took k'batizde kuuy ute ro Mēljege Isa. ⁶ Naan ken se, Pōl tōnd jin dodege tu ð gōtn se Nirl Salal bōyo dode ki ð naade baag taadn taar naangen naade jeel mētiñ eyo ð naade taad taargen teeco taar Raa ki. ⁷ Naade paac se, aas nakñ gaabge 6aa 6aa sik-kaar-dio.

⁸ Daan laap ken mōtō se, daayum Pōl lee baado maakñ 6ee ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gōtn se, naan taaddēn mētn taar Gaar Raa jeege tu ð naan taaddēn kic 60 beer eyo. Naan je taa jeege inñ booyiñ taariñ se, 'tookñ do taariñ ken naan taaddēn se. ⁹ Gan jee mētiñge se tēd do mōngō ð baate tookñ taariña. Do Doobm Isa ken naan taaddēn mētiñ se, naade tooyiñ koogo naan jeege tu. Gōtn se Pōl iin ññde ð 6aa ute jee mētiñ ki 6aa maakñ lōkōl gēn gaaba kalan k'dañiñ Tiranōs ð gōtn se bii-raa, naan lee dooyde ute taar Raa. ¹⁰ Gōtn dooyiñ ken ese se, naan tēd baara dio, bini ðl Yaudge ute Grēkgen taa naan Azi ki paac se, 6aa booy taar Mēljege.

Nakñ ken gaan Sebage tēda

¹¹ Anum Raa ðl Pōl tēd nakñ-kōbgen deel doa, ¹² bini, ðl jeege 6aa tuuno kalge taal do Pōl ki ey lē baano ute kalge utn roña ð naade tōs baano ð taaliñ do jee kōñge tu ð jee kōñge se ññ lapiā ð jee kōñ sitange se kic 60, sitange teec ññde.

¹³ Gōtn se, Yaudgen mētiñgen lee maakñ naange tu gēn tuur sitange ro jeege tu se, naade baag tuur sitange ute ro Isa kici. Naade taad sitange tu ð: «Ute ro Isan ken Pōl lee taad taariñ jeege tu se, m'ð: 'teecki naatn ro jeege tu se!» ¹⁴ Jeege tēdn naan se, naade cili. Naade se, gaan kōd Yaud kalan bini k'dañiñ Seba, ð naan se maakñ *magal jee tēdn sērke Raage tu. ¹⁵ Gan bii kalan, gaabm ðk sitan se taaddēn ð: «Isa se, maam m'jeeliña ð Pōl kic lē maam m'jeeliña, num naase ara tap 60, 'nange?» ¹⁶ Gōtn se, gaabm ken ðk kōñ sitan se iin oocde; ken naan jaay 6aa cirde sum se, naan tōnd awardē ð nēpm ute kaldege se naatn. Ken naade dō bini ññ dode jaay aañ teec se, kaldege kic 60, nēpden dode ki rōsōm rōsōm.

¹⁷ Ðo ken Yaudge ute jee ken Yaudge eyo inñ maakñ gegēr ken Epēz ki jaay booy taar se, gōtn se naade beere 6aa ðkde. Taa naan se, naade 6aa *nook ro Mēljege Isa se cir daala. ¹⁸ Gōtn se, jeege dēna ken aaloga kaal maakde do Isa ki se, baado tōd mētdēge naan jeege tu, do nakge tun jig ey ken naade lee tēd se. ¹⁹ Maakde ki se, jee dēn ken lee ooj rodege se, baano ute maktubdegen ðk mētn taargen naade lee oojñ rode se ð gōtn se naade tōcñ naan jeege tu ð maktubdege se jaay j'aak zōñ se aas tamma gēn pudda dupu-si-mii*. ²⁰ Bin 60, ute tōgñ Mēljege se taar Raa se wōk ziid 6aa ute naaniña.

Jee Epēz ki iin gēn tēdn taara

²¹ Ken nakgen se jaay deel paac se, *Nirl Salal ðl Pōl uun doa gēn 6aa Jeruzalēm ki ð naan aal teec ute doobm taa naan Masedoan ð ute gēn Akayi ki. Gōtn se, naan deek gēnaage tun doobm Isa *al-Masi ki ð: «Bēeki num, ken m'aanga Jeruzalēm ki jaay 60, sōm m'utu m'6aa *Rōm ki kici.» ²² Jee noogiñgen di Timote ute Erast se, naan ðlde ð j'ōnd naana ð k'6aa Masedoan ki. Ðo naan mala se, ðp inñ cōkō taa naan Azi ki.

* **19:19** Tamman gēn puddn ese se aas gēn kōgñ nam ken tēdn naaba gēn bii dupu-si-mii.

²³ Kaad ken se, jeegen maakn geger ken Epez ki se, jeege dena iin ul taara gajalan taa Doobm Isa. ²⁴ Taa gotn se, ok kod kardn taal roñ Demetrus. Naan se lee ooy pudda gen daapm beegen seem seem ken tec bee magal gen maragden naade lee eemin ken k'danin Artemis se†. Ute naabden ese se, naan ute jeegen k'ted naaba tele ese, naade lee on gurs dena ro ki. ²⁵ Bii kalan, naan dan tus jee ken naade tedn naaba tele ute jee ken naabde tec aan go gen naade se, oo deekden oo: «Medumge, naase 'jeelki maal naaje k'j'okki se k'j'onjinki ute naabm ese. ²⁶ Num gan naase aakkiga oo 'booykiga nakn ken deel Epez ki paac se oo Pol ese se deek jeege tu oo raagen naaje mala k'tedin ki ute jijege se, raagen deer eyo. Do taar ken naan lee taad jeege tu se ol jeege dena took taarina oo baaga metin ki. Nakn se, naan tedin Epez ki sum eyo, num gan taa naan Azi ute magalin paac kici. ²⁷ Ken naan jaay utu tedn nakn se tak num, bere, utu ajeki tujn naabjege. Num naabjege sum eyo, num utu kol jeege maragjegen magal Artemis se kic bo, naade utu an kaal maak ki eyo oo been se kic le, naade an kaakn aan goo nakn cere. Ey num, Artemis se bo, jee taa naan Azi ki ute jee do naan ki paac se lee eemina.»

²⁸ Ken jee tedn naabgen gotn ese jaay booy taar Demetrus se, naade maakde taarde pirin oo baag too dookn taara oo: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!» ²⁹ Gotn se, jeege iin ul taara gajalan maakn geger ken se, oo toko Gayus ute Aristark ken iino Masedoan ki oo lee te Pol tele se. Naade naar baandeno daan boor ken gotn k'lee k'j'onj booro se. ³⁰ Ey num Pol se, je baa gotn jeege tun tus se kici, nabo genaagen doobm Isa al-Masi ki se, gaasina. ³¹ Oo maakn magalge tun taa naan Azi ki se, jee metinge se medn Polge oo naade ol nam baa taad Pol ki oo: «Bere, onte baa gotn jeege tun tus se!» ³² Kaad ken jeege tus gotn ese se, jee metinge ul gen dode oo jeegen kuuy se kic le, taad gen dode kici. Jee den jaay baado gotn ese se, metn taar jaay olde naade tusn ro ki se kic bo, naade jeel metin eyo. ³³ Maakn jee denge tu se, gaaba kalan kod Yaud roñ Alekzander. Maakde ki se, jee metinge baa taadin metn taar se jaay bo Yaudge olin baa naan jeege tu. Naan uun jin jeege tu je aden taadn metn taar se. ³⁴ Nabo ken jee Epez ki jaay booy oo naan kod Yaud se, gotn se naade doob ooy taa naapm caa oo: «Artemis se, naan bo maragn magal ken Epez ki!» Gotn se naade too dook taara on eyo baa baa nakn ler dio.

³⁵ Kaam moon se, gaabm ken debm raan ken ted naaba daan Yaudge tun *jee kaakn metn taargen gotn ese se, ted jeege bini baa doa oo deekden oo: «Naase jee Epez ki, jeege paac se jeeljeki naajege bo ken k'j'okki bee maragn magal roñ Artemis se. Oo maragjege mala se le, naan ooco maakn raa ki. ³⁶ Maragjege se, nam demin eyo, num onki ro se urlu oo nakn se 'saap okinki jiga jaayo. ³⁷ Jeegen naase 'tok baandekiro ara se le, naade uun te dim maakn bee maragjege tu se eyo. Oo naade le, taad te taar ing kus roñ ki eyo. ³⁸ Ken Demetrus ute jeenge jaay ok taara ute nam le, naaje j'okki bii gen kojn booro oo jee kojn booringe kic le utu. Bin num, taar se on k'baan gotn naane bo, naade an kaakn ute doobina. ³⁹ Oo ken naasen jee denge se jaay okki taar dim kuuy le, bii ken jeege tusga sum bo, j'utu j'kaakn metin ute doobina. ⁴⁰ Do nak ken naaje k'tedki jaaki se, j'utu j'ankiro baa te nakn on dojege tu. Bere Romege se le, utu ajeki kokn mindjege 'deekn oo: naajege se bo, jee tujn naange. Taa ken Romege jaay baado 'tand metjege gen tusjegen jaaki se, naaje j'aki kon taar dim, jaay j'adeki kon taad eyo.» ⁴¹ Ken naan jaay taad nan taarin se, jee se naan wookde.

20

*Pol ok terl baa taa naan Masedoan ute taa naan Grskge tu
(1Kor 16.1-7; Rm 15.25-27)*

¹ Ken metn taar se jaay deel se, Pol ol k'dan k'tuso jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki oo naan edden kaay kaama jaay bo deekden oo ingki lapia oo naan uun doobm taa naan

† 19:24 Artemis se, marag ken menda. Jeege saap oo naan se ooj nakge, dirl maalge oo ted mendge oojo.

Masedoan. ² Kaad ken naan aal teeco teec taa naan ken ese se, jee aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se, naan taaddenga taarge dena ken edden kaay kaama, jaay bo naan iin baa taa naan Grekge tu. ³ Gotn se, naan ting laapa moto. Aan kaad ken jaay naan baa kookn maakn markab ki gen baa taa naan Siri ki se, naan booy o Yaudge se, dookga dook taarde ron ki gen kutina. Taa naan se bo, naan uun doa gen terl baa taa naan Masedoan ki. ⁴ Jeegen ken lee ute naan se, naade se bo: Sopatros goon Pirus ken iino maakn geger ken Bere, Aristark ute Sekundus, naade se iino maakn geger ken Tesalonik ki o Gayusn ken iino maakn geger ken Derbe o Tisik ute Tropim ken iino taa naan Azi ken kaam kalan o kese Timote. ⁵ Jee se ond naana baa booyje* maakn geger ken Troas ki. ⁶ Gan naaje se k'ted Laa mappan ok orom eyo aas jaay bo, j'iin Pilip ki se, j'ook maakn markab ki k'ted bii mii jaay bo k'baa k'j'ondde maakn geger ken Troas ki. Gotn se, naaje k'tinggo bii cili.

Pol taadjee Troas ki o ingki lapia

⁷ Ken aan *bii sebit ki teger se, naaje k'tus k'j'os kalan jaay bo k'j'uun sen-sen†. Gotn se Pol baag taadn genaage tun doobm Isa *al-Masi ken tus gotn ese. Aan goo naan metbeeki sum bo baa baa se, naan taadden taara bini aan daan bea. ⁸⁻⁹ Maakn bee ken k'j'odin do naapin ki gen k-motoge tu se, gotn se bo naaje k'tus maak ki o maakn bee ken ese se, k'too k'tondga loompoge dena. Gotn se, goon kodo kalan k'danin Utik se, naan ing king taa peneter ki. Aan goo Pol taad on ey se, gotn se bi baa okin se tood sen. Gan maakn toodn bin ki se, naan iik ujo o aal ooc naan ki. Ken deb kalan booy baa onin jaay je an kuun se, onin naan ooyga. ¹⁰ Gotn se Pol booyo o no uunin okin kaadin ki o deekden o: «Naase onki rose urlu. Bere, naan utu zere!» ¹¹ Gotn se, Pol ok terl ook baa maakn bee ki gotin ki, naan dup edden mappa o k'j'os tele. Ter, naan baagden taadn daala bini goto iipi, jaay bo naan deekden o: «Ingki lapia. Maam se m'baaga jaayo!» ¹² Num, ken goon kodn duro se le, naade ok baansin been ki o gotn se, jee paacn ken aakin se, maakde raapo.

*Pol danjee naan *eglizge tu*

¹³ Naan ken se, naaje k'j'ook maakn markab ki j'ond naana gen baa maakn geger ken Asos, gen baa kuun Pol gotn ese. Taa Pol se, uunga kuun doa gen baa ute jena. ¹⁴ Ken Pol jaay baa onje maakn geger ken Asos ki se, gotn se naaje k'j'uunin maakn markab ki o k'baa maakn geger ken Mitelen ki. ¹⁵ Metbeenki k'j'iin gotn ese o k'baa maakn geger ken Sio ki, o metbeen ken kuuy se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Samos ki. Ter, bii ken kuuy se, j'iin Samos ki se, k'baa maakn geger ken Mile ki.

¹⁶ Naaje k'j'uun doobm se taa Pol se, beeki num, je naar baa Jeruzalem ki gen baa tedn Laa Pantekot. Taa naan se bo, naan deel ce geger ken Epez ki kic bo, baate kaal maak ki, taa naan je takal rona taa naan Azi ki se eyo.

¹⁷ Ken naaje k'j'aan maakn geger ken Mile ki se, Pol ol k'baa k'dano jee naan eglizn Epez ki, taa utu an kon gotn ese.

¹⁸ Ken naade jaay aan onin se, Pol tedden toose o deekden o: «Gotn maam m'aan gotse ki jaay m'tinggo maakse ki sum se, naase 'jeelumki. ¹⁹ Ken maam m'tinggo maakse ki se, maam m'opo rom baat jaay bo m'tedo naabm Meljege Isa se. Kaad ken se, maam m'ingo maakn kaa-maan ki o m'dabarga dena taa Yaudgen dookga dook taarde jaay 'je am tool se. ²⁰ Jeelki, naan ken se, maam m'dooseno o m'taadseno taar *Raa naan jeege tu, o maakn beesege tu se, taargen jaay asen noogse, kalan tap bo, maam m'dirign te eyo. ²¹ Maam m'taad Yaudge tu ute jeegen Yaudge eyo m'oo k'terl maakde do Raa ki o j'aal maakde do Meljege Isa ki.

²² «Borse, maam se m'baa baa Jeruzalem ki. Kese *Nirl Salal bo olum o m'baa o maam se m'jeel eyo nakn jaay utu kaan dom ki gotn naane se. ²³ Na6o, maakn geger ken maam m'aanga tak se, Nirl Salal ojum o ken maam jaay m'baaga Jeruzalem ki se, j'utu j'am

* 20:5 Gotn se Luk kic utu te naade. † 20:7 Sen-sen se, kosn ken taadjeki o Isa se ooy ro kaag ki taa naajege.

6aa kəl danḡay ki ɔ j'utu j'am dabar dɛna. ²⁴ Gaḡ maam se m'aak kiḡum do naaḡ ki se, aan ḡɔɔ nakḡ ɕɛɛ; nakḡ kɛn ɔḡnum maam ki tak se, m'je naabm kɛn Mɛljege Isa ɛdumsiḡ kaam jim se, m'an tɛdn kaasiḡ ute doobiḡa ɔ naabm kɛn Mɛljege ɛdumsiḡ se taa m'taadn Labar Jigan ḡɛn Isa *al-Masi ɔ ute naaḡ se 6o, Raa tɛdn bɛɛḡa jeege tu.

²⁵ «'Booyki, maam kɛn m'tiḡgo daanse ki jaay, m'taadseno taar Gaar Raa se mɔɔtn naan ki se, naase amki kaak ey sum. ²⁶ Taa naaḡ se 6o, jaaki maam m'ɔk mind kaluma ɔ m'deekseni naan ki se, debm jaay utga num, maam se ɔlum eyo. ²⁷ Taa maam se m'taadsenoga nakḡ kɛn paacḡ Raa maakiḡ jen ro ki, taar dīm kalaḡ tap 6o, maam m'ɔysesin te eyo.

²⁸ «Bɔrse, naase se iḡ ɔndki kɔndɔ ɔ 'saapki do egliz kɛn Nirl Salal ɛdsesiḡ kaam jise se ɔ aakdeki doɔde ki; bin se, 'gaamdeki aan ḡɔɔ dɔɔl baatge, taa egliz se Raa duiḡinga dugu ute moosiḡa.

²⁹ «Maam m'jeele, kɛn maam jaay m'6aaga se, jeege se ute ade gooḡ kɛnd maakse ki aan ḡɔɔ k-sogsogigen ɛndga maakiḡ dɔɔl baatge tu num, lee wɔɔkde se. ³⁰ ɔɔ maakse ki se kic jee mɛtiḡge utu dooy jeege ute taargen mɛt ki eyo. Naade utu kəl jeeḡen aalga kaal maakde do Isa ki se, kic 6o utu kuun taarde. ³¹ Bin se, iḡki do mɛtekse ki. 'Jeelki maakiḡ 6aar kɛn mɔtɔ se, nɔɔrɔ katara, maam m'ɔḡ te eyo ɔ naḡa kic 6o, maam m'dejiḡinga ɔ taa naase se, maam m'eemga dɛn aak eyo.

³² «Bɔrse, maam m'ɔḡse kaam ji Raa ɔ naase 'saapki do taar Raa kɛn maam m'taadseno m'ɔɔ: Raa se naaḡ debm bɛɛ. Ute taar se 6o, naaḡ asen kɛdn tɔɔḡɔ do kaal maakse kɛn naase aalki do Isa ki se. Ute naaḡ se, naase aki kɔḡ bɛdse ute jee kɛn naaḡ tɛddɛnga tɛdga jee naaḡḡen salal se.

³³ «Gaḡ maam lɛ, m'jede te gurs nam eyo ɔ daab ute kal nam kic lɛ, maam m'jede te eyo.

³⁴ Naase 'jeelki ute naabm kɛn maam m'tɛd ute jim mala se 6o, maam m'ute jeemge se aasjen kiḡje. ³⁵ Ute naabm daayum maam m'tɛd daanse ki se, maam m'je m'asen taadn m'ɔɔ: 'tɛdki naaba jaay 6o j'an ki nooḡḡ jee daayge. ɔ k'saapki do taar Mɛljege Isa kɛn taad ɔɔ: «Debm ɛd naka deb ki se, maakiḡ raap cir debm kɛn j'ɛdīḡ kɛda.»

³⁶ Kɛn Pɔl jaay taadnaḡ taariḡ se, naaḡ ɛrg naaḡ ki ute naade paac ɔ eem Raa. ³⁷⁻³⁸ Gɔtn se naade paac baag keeme ɔ naḡa naḡa kic 6o 6aadɔ baam ɔk Pɔl kaadiḡ ki kaadiḡ ki, ɔ nakḡ kɛn ɔl maakde tuj se, taa kɛn Pɔl taaddɛnga taad ɔɔ: «Naaḡ ki se, mɔɔtn naase amki kaak ey sum.»

Gɔtn se, naade 6aa ɔliḡ mɛtn markab ki ɔ deekiḡ ɔɔ: «'Baa te lapia.»

21

Pɔl 6aa Jeruzalem ki

¹ Kɛn naaje jaay k'j'iin j'ɔḡde Milɛ ki sum se, naaje j'ook maakiḡ markab ki ɔ k'gaan k'6aa maakiḡ ḡɛḡɛr Kɔs ki; ɔ mɛtbeenki se, naaje k'j'iin k'6aa maakiḡ ḡɛḡɛr kɛn Rɔd ki. Kɛn naaje jaay k'j'iin Rɔd ki se, k'6aa maakiḡ ḡɛḡɛr kɛn Patara, gɔtn kɛn k'lee k'daar markabge.

² Patara ki se, naaje j'ɔḡ markabm kɛn 6aa 6aa taa naaḡ Pɛnisi ki, j'ookḡ maak ki ɔ k'6aa.

³ Kɛn naaje jaay k'6aa 6aa do baar ki se, naaje j'aak taa naaḡ Sipir se do ji jeelje ki ɔ naaje k'deel k'6aa taa naaḡ Siri ki. Kɛn naaje jaay j'aan maakiḡ ḡɛḡɛr kɛn Tir ki se, naaje k'bɔɔy gɔtn ese, taa gɔtn ese 6o, nakḡ maakiḡ markab ki se j'an bɔɔy naatn. ⁴ Maakiḡ ḡɛḡɛr kɛn Tir ki se, naaje j'ɔḡ ḡɛnaagen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki, ɔ gɔtn se naaje k'tiḡḡ bii cili ute naade. Gaḡ jee se, *Nirl Salal taadden nakḡ kɛn utu 'kaan do Pɔl ki ɔ naade taad Pɔl ki ɔɔ: «N'ɔḡte 6aa Jeruzalem ki.»

⁵ Kɛn k'tiḡḡ ute naade bii cili aas jaay j'iin k'6aa 6aa se, ḡɛnaagen doobm Isa al-Masi kɛn gɔtn ese ute mɛndge ɔ gaange paac ɔlje, bini k'teec k'j'ɔḡ maakiḡ ḡɛḡɛr se. Kɛn naaje jaay j'aan taa baar ki se, naaje k'j'ɛrg naaḡ ki do kɛɛs kɛn taa baar ki se, ɔ gɔtn se, naaje k'tɔnd mɛtn *Raa. ⁶ Kɛn naaje jaay k'j'iin k'6aa 6aa se, naaje k'taadden j'ɔɔ: «Iḡki lapia.»

Gɔtn se, naaje j'ook maakiḡ markab ki ɔ naade lɛ ɔk tɛrl 6aa 6eedeḡe tu.

⁷ Naaje k'j'iin Tir ki se, k'gaan k'baa maakn geger ken Putolemais ki. Jo ken naaje jaay j'aaan se, k'baa k'ted taaɛ genaage tun doobm Isa al-Masi ken gotn ese. Naaje k'tood bii kalan ute naade jo gotn ese sum bo, naaje k'booy k'j'on markaba. ⁸ Metbeenki se, naaje k'j'iin k'baa maakn geger ken Sezare ki jo k'baa k'booy bee Pilip ken lee wook Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu se. Pilipm se, debm maakn jeege tun cilin ken k'beer k'tooddeno Jeruzalem ki gen noogn *jee kaan naabm Isa al-Masige se. ⁹ Pilip se, ak gaangen mendge soo ken tok te gaabge eyo, jo naade se lee taad taargen teeco taar Raa ki.

¹⁰ Gotn se, naaje k'tingoga bii dena jo naan ken se, gaaba kalan iino taa naan Jude ki, ron Agabus, baado onje. Naan se lee taad taargen teeco taar Raa ki kici. ¹¹ Ken naan jaay aan onje se, naan uun nakn Pal lee dookn maakin se, dookn jinge ute jenge, jaay taadden jo: «Aakki, Nirl Salal se taadum jo: nakn dookn maakn nam ese se, malin jaay baaga Jeruzalem ki num. Yaudge se utu an dookn bin kici jo naade utu an kkn kol ji jeege tun Yaudge eyo.»

¹² Ken naaje ute genaagen doobm Isa al-Masi ken maakn geger ken gotn ese jaay k'booy taar se se, gotn se naaje k'j'eem noo metn Pal ki j'oo n'onte baa Jeruzalem ki. ¹³ Gan naan terljen jo: «Naase eemki bin se gen di? Kese naase ojunki koj maakum bo maane. Maam se m'took naade am dook sum eyo, num maam m'tooko gen baa kooy Jeruzalem ki taa Meljege Isa.» ¹⁴ Aan goo, naan le took taarje ey dey se, naaje kic k'j'onina jo k'baate taadin taar dim kuuy sum. Jo gotn se naaje k'taad j'oo: «On Meljege 'tedn nakn ken maakin jen ro ki.»

¹⁵ Ken naaje jaay k'ting Sezare ki bii kandum se, gotn se naaje k'daap roje gen kookn baa Jeruzalem ki. ¹⁶ Ken k'j'iin Sezare ki jaay k'baa baa se, genaagen aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gotn ese se, baa ute naaje. Ken naaje jaay j'aaan Jeruzalem ki se, naade olje k'baa k'booy gotn gaab ki kalan k'danin Mnason, ken iino taa naan Sipir ki. Gaabm se, gotn aal maakin do Isa al-Masi ki sum se, daanin dokga.

Pal aan Jeruzalem ki se baa aak Jak

¹⁷ Ken naaje jaay j'aaan Jeruzalem ki sum se, genaagen doobm Isa *al-Masi ken gotn ese, dood okje ute maak-raapo.

¹⁸ Metbeenki se, naaje j'utu Pal k'baa gotn Jak ki. Gotn se, naaje j'on jee naan *eglizge se tusga gotn ese kici. ¹⁹ Ken naaje k'tedden taaɛ aas se, gotn se Pal taadden metn nakgen ken Raa onlin jaay naan tedo daan jeege tun Yaudge eyo se, kalan kalan.

²⁰ Jee se jaay booy taar Pal taadden se, gotn se naade *nook Raa jo taad Pal ki jo: «'Booyo genaaje, borse Yaudgen dupu kando kando se took aalga maakde do Isa al-Masi ki, naoo naade se ak *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se onn aak eyo. ²¹ Jo 'jeele, naade se le booyga taar ken jeege lee taad roi ki se, jo naai lee dooy Yaudgen ken ing maakn jeege tun Yaudge ey se, jo lee taadden jo: «J'onte kuun Ko Taar ken Raa edo Musa ki se jo gendege se le, j'onte tojden pondoo jo j'onte tedn nakn bubdege.» ²² Gotn naai baado gotn ara sum se, bere, naade le booyga. Bin se, j'aki tedn j'ooki di? ²³ Bin num, 'booy taar naaje j'ai taad se. Naaje j'ok gaabge soo, ken naamga naam taardege naan Raa ki. ²⁴ Jee se 'baande ute naai daan boor *Bee Raa ki jo tug 'daapki rose naan Raa ki jo ogden nakn ken naade an tedn *serke Raa ki se kici. Bin se, naade kic 'kon dosn dode jo ute naan se, jeege paac 'jeele taar ken k'lee k'taad roi ki se, met ki eyo. Anum, naade ai kaaki naai kic, ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se. ²⁵ Gen jeegen Yaudge ey jaay aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki se le, naajege k'raandeki raan j'ooki: j'onte kosn daa maragge, j'onte kosn mooso, j'onte kosn daagen moosin ooy te naan ki eyo jo j'onte keesn naapge ren ren.»

²⁶ Gotn se, Pal took taarde jo metbeenki se, Pal baa ute jee se gen baa tugn daapm rode naan Raa ki. Naan ken se, Pal baa daan boor bee Raa ken maak ki jo on *debm tedn serke Raa ki se, ondin bii, jo deekin jo: «Bii ken naaje *k'tug k'daapga roje naan Raa ki num, nan nan kic bo ano baa ute serkin serkin naan Raa ki.»

Pəl se j'əkin daan bəər *Bee Raa ki

²⁷ Ken bii cili jaay əppga gəər 'nan se, kaad ken se Yaudgen iino taa naan Azi ki jaay aak Pəl daan bəər Bee Raa ken maak ki se. Gətn se, naade əs metn jee denge baado iij-ək Pəl. ²⁸ Gətn se naade dəb əy ə: «Gaan *Israelge, bεε, j'oorjekiro! Gaabm ken lee dooy jeege gətn baa se paac ute taargen jig ey se, baadoga ara. Naan bo debm ken lee taad taargen jig eyo ro gaan Israelge tu, ro *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ə ro Bee Raa ki. Borse, naan baadoga daan bəər Bee Raa ken maak ki se, ute jeege Yaudge eyo ə Bee Raa se lε, naan tujnga.» ²⁹ Taa naade aakga kaak Pəl ute Tropim ken kəd εpez se, lee lee kalan maakn geger ken Jeruzalem ki. Taa naan se bo, naade saap ə kaad naane Pəl ək baanoga ute Tropim daan bəər Bee Raa ken maak ki se.

³⁰ Gətn se, jeege maakn Jeruzalem ki paac se, iin ul taar gajalan ə jeege dεna ken aan baado gətn ese. Pəl se, naade iij-əkiə ə tiik ədīn naatn daan bəər Bee Raa ki ə naade naar gaasn ute kaam taarge se naatn. ³¹ Gətn se, naade je an təol ute Pəl, gan naan ken se, nam baa taad bubm asgarge tu ə: «Bεε, maakn geger Jeruzalem se, tujga!» ³² Gətn se, bubm asgarge se naar tus asgarge ute magaldege aan baa gətn jee denge tu. Ken jee denge jaay aak bubm asgarge ute asgaringe se, Pəl ken naade təndīn tənd se kic bo, gətn se naade əniə. ³³ Ken bubm asgarge jaay aan ən Pəl se, naan əl asgarge se əkiə ə naade tso zinziri dio baado dəkīə. Gətn se, naan tənd metn jeege ə: «Gaabm se tap bo, iino gay ə naan tap bo tujga dī?» ³⁴ Gan jee dengen tus gətn ese se, ul taara gajalan ə bubm asgarge se lε, je booy kək metn taarde se, nabo ən booy ək eyo. Maakn kul taarde ki se, naan əl asgarge ək baano ute Pəl maakn *bee təgə ken naade lee toom maak ki se. ³⁵ Aan gəə bee se lε, do bee ki raan dey se, ken Pəl jaay ook kook se, jee denge se tuuriə kaam ara kaam ara. Ken asgarge jaay aak bin se, uuniə dode ki raan; ³⁶ taa gaan Israelgen tus gətn ese paac jaay əko metiə se naade təəd təy ə: «Gaabm se 'nakiə yo!»

Pəl taad metn taariə Yaudge tun tus gətn ese
(*NJKN 9.1-19, 26.9-20; Gal 1.11-16; 1Tim 1.12-17*)

³⁷ Kaad ken jaay bubm asgarge baan baa kəl maakn *beede ken təgə ken naade lee toom maak ki se, Pəl taadīn ute taar Grek ə: «Ənum tu gətə, maam se m'ək taara gen taada.» Gətn se, bubm asgarge tərliə ə: «Tarii, naai kic 'jeel taar Grek ki. ³⁸ Naai se bo, kəd Masar ken gəər gəər jaay teec sawara baa ting do kəd-baar ki ute gaabge dupu-səə ken lee ə jeege se ey la?» ³⁹ Gan Pəl tərliə ə: «Maam se, m'kəd Yaud ə j'oojum kic bo maakn geger ken Tars, ken taa naan Silisi ki, ə geger Tars se, jeege paac jeeliə. Ə maam m'goon naan gətn ese, ə maam m'eemi nə ənum m'taadn jeege tun se.» ⁴⁰ Gətn se, bubm asgarge əniə gətə. Pəl daar gət ken k'lee k'lookn k'baan maakn bee ken raan se. Gətn se, naan uun jin je taadn jeege tu ə ken jeege jaay aak jin se, naade do dil ə gətn se, naan baagdēn taadn ute taar Yaud.

22

¹ Pəl taadden ə: «Bubumge ute genaamge, 'booyki borse maam m'je m'asen taadn metn taaruma.» ² Ken naade jaay booy Pəl taadden ute taar naan naade Yaudge se, gətn se naade tər do dil cir daala. Naan ken se, naan taadden ə: ³ «Maam kic m'kəd Yaud, nabo j'oojum maakn geger ken Tars ken taa naan Silisi ki. Gan maam se, m'teep maakn geger ken Jeruzalem ki ara ə gətn ara bo, gətn ken Gamaliel dooyumo ute doobiə *Ko Taar ken Raa εdo bubjege tu se. Taa naan se bo, maam m'ək taar *Raa se ənə, aan gəə gen naasen borse utu ingki do ki se kici. ⁴ Jee ken Doobm Isa ki se, maam m'dabardeno bini aan gəə m'adenoga təə. Ə mēndge ute gaabge se, maam m'əl k'dəkdēno ute zinziri ə m'baado m'əmbdēn dangay ki. ⁵ *Magal jee tēdn sεkε Raage tu ute magal taa bee Yaudge se kic bo, jeele nakn ken maam m'tēdo se. Naade se bo, ken εdumo maktub jim ki, taa m'baa kēdn Yaudge tun Damas ki. Ute naan se bo, jee ken aalga kaal maakde do Isa *al-Masi

ken gōtn naane se, m'aden ɓaa təkŋ dōəkŋ ute zinziri ɔɔ m'andeno ɓaa Jeruzalem ki taa j'aden dabara.»

Pəl taad mētn taar nakŋ ken aan doŋ ki

⁶ «Ken maam ɓaa ɓaa doob ki jaay, kaada aan gōɔr ute katara se, naan ken se, maam m'aanga gōɔr ute Damas. Gaŋ gōtn ese sum ɓo, m'naar m'aak poodo iino maakŋ raa ki raap lak lak ɓaado deebum bat. ⁷ Gōtn se, maam m'aal m'ooc naan ki ɔɔ m'booy mind deba danum ɔɔ: <Səl, Səl, naai 'tap ɓo dabarum bin se, gen dī?> ⁸ Maam m'tōnd mētiŋ m'ɔɔ: <Meluma, naai tap ɓo nanja?> Gaŋ mind debm ese se tērlum ɔɔ: <Maam ɓo Isan, kōd Nazaretn ken naai 'lee 'dabariŋ se.> ⁹ Gaŋ jeege ɓaa ɓaa ute maam se, naade aak poodn ken iino maakŋ raa ki raap lak lak se sum, ey num mind debm ken taad ute maam se, naade booy te eyo. ¹⁰ Gōtn se, maam m'taadn m'ɔɔ: <Meluma, maam tap ɓo m'tēdn rom m'ɔɔ dī?> Ɔɔ Meljege tērlum ɔɔ: <Iin 'ɓaa maakŋ gēger ken Damas ki ɔɔ gōtn naane se ɓo, j'ai ɓaa taadn nakgen paacŋ ken Raa je ɔɔ naai anŋiŋ tēd se.> ¹¹ Gaŋ poodn ken iino maakŋ raa ki raap lak lak jaay ɓaado deebum se, tēdum maam m'ɔŋ m'aak eyo. Taa naan se ɓo, jeemgen k'ɓaa tel se, ɔkum jim ki, jaay ɓo tōd ɓaansum Damas ki.

¹² «Maakŋ gēger ken Damas ki se, ɔk gaaba kalan roŋ Ananias ɔɔ gaabm se, ɔk taar Raa se ɔɔŋɔ, ɔɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki, paac se, naan tēdiŋ ute doobiŋa. Gaabm se, Yaudgen inŋ gōtn ese paac tōmiŋa. ¹³ Gōtn se, naan ɓaado ɔŋuma ɔɔ deekum ɔɔ: <Səl, gēnaama, ɔŋ kaami se 'kōdn kaaka!> Ɔɔ gōtn ese sum ɓo, kaamum naar ɔɔd aak gōtiŋ ki ɔɔ Ananias se ɛ, maam m'aakiŋ tal tal. ¹⁴ Tē naan taadum ɔɔ: <Səl, naai se, Raa gen bubjege ɓo bēer ɔɔdō se kaad ken j'ooji te ey ɓortɔ, taa naai 'jeel nakŋ ken tōliŋ naan ki ɔɔ Debm Daan ki se, naai utu an kaakŋ ute kaami ɔɔ booy naan ai taadn ute taariŋ mala. ¹⁵ Taa naan se ɓo, do nakge tun naai aako ute kaami ɔɔ booyo ute bi se, naai 'taadiŋ jeege tu paac. ¹⁶ Num ɓorse tap ɓo, naai 'booy dī daala? Iin, ɔŋ j'ai *batizi ɔɔ tōnd mētn Isa se, taa ai tōl *kusiŋige se naatn.»

Pəl taad mētn taar naabm naan 'tēdo daan jeege tun Yaudge eyo

¹⁷ «Ken maam jaay m'ɔk tērl m'ɓaa Jeruzalem ki se, naan ken se, ɓii kalan maam m'ɓaa daan ɓōɔr *Bee Raa ki gen keem Raa se m'aak ne dīm teeco naanum ki. ¹⁸ Gōtn se, maam m'aak Meljege Isa ɔɔ naan deekum ɔɔ: <'Naar 'teec ɔŋ Jeruzalem se naatn kēske, taa jee gōtn ese ɛ, naade kōŋ took eyo do nakge tun naai aden taadn taa maam se.> ¹⁹ Gaŋ maam m'tērlin m'ɔɔ: <Meluma, kaadn ken maam m'lee m'tōko jee aalga kaal maakde do naai ki maakŋ ɓeege tun Yaudge lee tus maak ki se, jaay m'ɔl k'tōndeno ɔɔ j'ombeno maakŋ danŋay ki se, nakŋ se paac, naade jeele. ²⁰ Gōtn ken naade tōlo debm saadn naai Etien se kic ɓo, maam m'utu ɔɔ nakŋ naade tēd se kic ɓo, maam m'tooko ute naade. Naan ken se, jee tōliŋge se, maam ɓo m'debm ɓōɓm kaldege.> ²¹ Gaŋ Meljege deekum ɔɔ: <Ute naan se kic iin 'ɓaa; maam se m'je m'ai kōli dōkō maakŋ jeege tun Yaudge eyo.»

Pəl ute bubm asgar *Rōmege

²² Yaudge se inŋ booy taar Pəl bini aan do taar ken jaay naan deek ɔɔ: «Meljege deekum ɔɔ: <maam m'ai kōli gōtn jeege tun Yaudge eyo>» ɔɔ do taar ken se, naade doob ɔy makōŋ ɔɔ: «Gaabm se, 'tōliŋki naatn! Debm bin se ɔŋte kōniŋki 'king do naan ki!» ²³ Gōtn se, naade tōy dōk taara ɔɔ tōdn ute kal magaldege jaay tōdiŋ naan ki ɔɔd kudu putur putur.

²⁴ Ɔɔ ken bubm asgar Rōmege jaay aak bin se, naan ɔl ɔɔ k'j'ok k'ɓaano ute Pəl se maakŋ *ɓee ken tōgŋ ken asgarge lee toom maak ki, ɔɔ naan je ɔɔ j'an kōndiŋ ute mēje taa bin se naan 'taadn nakŋ ken naan tēd jaay ɓo ɔl jeege tōd tōyiŋ mētiŋ ki se. ²⁵ Gōtn se, naan ɔl ɔɔ Pəl se k'dōkiŋa, gaŋ Pəl taad magal asgarge tun cēŋ ki ɔɔ: «Kōd Rōme jaay j'aak te mētn taariŋ ey sum ɓo, naase se ɔkki doobm ken anki tōnd ute mēje ne?»

²⁶ Ken magal asgargen gōtn ese jaay booy taar se, naan ɓaa taad bubm asgarge tu ɔɔ: «Kese naai 'je tēdn dī bini, ɓere, gaabm se ɛ, naan kōd Rōme.» ²⁷ Gōtn se, bubm asgarge

baado on Pól do tond metin do: «'Deekum tu, naai tap bo kod Rómé deer ne?» Pól terlin do: «YEE, maam m'kod Rómé.» ²⁸ Bubm asgarge terl Pól ki do: «Ken olum jaay m'ted kod Rómé se, maam m'ogdenga kogon gurs den aak eyo.» Do Pól terlin do: «Gan maam se, gotn j'oojum tap bo, m'kod Rómé.» ²⁹ Gotn se sum bo, jee ken baan baa koka jaay an kond se, naar onina. Do ken bubm asgarge se jaay baa jeel Pól kod Rómé sum se, naan beere baa okina, taa naan dookinga dook ute zinziiri.

*Pól k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakon metn taarge*

³⁰ Num bubm asgarge 'je 'jeel metn taar ken Yaudge jaay okon mind Pól se. Taa naan se bo, metbeenki se, naan ol k'dano *magal jee tedn serke Raage tu ute Yaudgen jee kaakon metn taarge se paac. Gotn se, Pól se, naan ol k'tuutn ute zinziiri do ok baansin naande ki.

23

¹ Ken Pól jaay aan naan Yaudge tun *jee kaakon metn taarge se, naan ondden kaama tak do deekden do: «Genaamge, maam se, leem ken m'lee naan *Raa ki bini aan jaaki se, maam m'jeel maakum ki, maam se m'tuj te dim eyo.» ² Gan Ananias ken *magal jee tedn serke Raa ki se, taad jeege tun ken ce Pól ki se do: «Pól se, k'j'ondin taarin ki.» ³ Gotn se Pól terlin do: «Naai ken tec aan gao durdur j'olin ron raap raap se, Raa utu ai kond naai. Naai bo debm aal *Ko Taar Raa maak ki eyo do gotn ese se 'je am kojn booro dom ki ute Ko Taar Raa do ol do k'j'onduma.» ⁴ Gan jee ing ce Pól ki se, taadin do: «Naai se bo, 'naaj magal debm ted serke Raa ki tu ne?» ⁵ Gotn se, Pól terlden do: «Genaamge, ken gaabm se jaay magal debm ted serke Raa ki se, maam m'jeel eyo. Ey num, Kitap se taadga do: *Magal jee taa naani ki se onte naajina.*» ⁶ Yaudgen jee kaakon metn taargen tus se, Pól jeel maakde ki se, jee metinge se *Sadusege do kengen metinge se le *Parizige. Taa naan se bo, naan taadden makon do: «Genaamge, maam se m'kod Parizi do bubum kic bo Parizi, nabo ken ol k'j'ok k'baansumo gotn kojn boor ki se, taa maam se m'ond dom do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se.» ⁷ Ken naade jaay booy Pól taadden taar se, Sadusege ute Parizige se baag naajn ute naapa do ol jee dengon tus gotn ese se, baa gaan naapa goto kaam dio. ⁸ Taa Sadusege se saap do jee ooyga kooy se le, 'kon dur ey sum do *kodon Raage ute sitange se kic bo naade goto; gan Parizige se paac tooko do nakgen se utu. ⁹ Gotn se, naade iin ul taara gajalan. Do maakon Parizige tu se, jee metinge se jee jeel taadn tokon metn Ko Taar Raage, naade se iin taad makon do: «Gaabm se, j'onte 'kakin ki mindina taa naan le tuj te dim eyo. Kaadn naane kodn Raa gam lo dim gam bo, taadina le daam.» ¹⁰ Aan gao naade ul taar gajalan on ey se, ol bubm asgarge se kic bo beere baa okina do som naade an tool ute Pól se cece. Taa naan se bo naan taad asgarge tu do: «'Booy 'baaki maakon jeege tun ese, do Pól se ok baansinkiro maakon *bee ken togon ken asgarge lee toom maak ki se ara.» ¹¹ Gan maakon noor ken ese se sum bo, Meljege baado teec naan Pól ki do deekin do: «Aay kaami! Aan gao naai 'taadoga taa maama jeege tun Jeruzalem ki se, beeki num, 'baa taadn saadum jeege tun maakon geger ken *Rom ki kici.»

Jeege end tel gen kutn Pól

¹² Metbeenki se, Yaudgen metinge dook taarde do naam rode naan Raa ki do: «Pól se, jaay k'toolin te ey num, naaje se j'kos eyo do j'kaay eyo.» ¹³ Jee jaay naam rode naan Raa ki taa taar se, naade se cir gaabge si-do. ¹⁴ Jee se baa on *magal jee tedn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge do deekden do: «Naaje se k'naamga naam roje naan Raa ki, ken Pól se jaay k'toolin te ey num, naaje se j'kos eyo do j'kaay eyo. ¹⁵ Bin se, 'baaki ute ro *jee kaakon metn taarge se, 'baa onki magal asgarge se 'taadinki oki n'ok n'baano ute Pól gotn kojn boor ki ara. Naase se 'tedki raay aan gao jee ken je kaakon kon metn taarin jiga. Gan naaje se le, k'daapga daap roje kor naan 'kaan gotse ki ey sum bo, naaje j'an toolo.»

* 23:5 Aak Ekz 22.28.

¹⁶ Num gan, taar se baa ooc bi goon gena Pəl ken mēnda. Naan naar iin *bee ken tōgn ken asgarge lee toom maak ki se ə ənd əŋ Pəl se ə əaliŋ biŋ ki. ¹⁷ Maakŋ magal asgarge tu se, Pəl danjo deb kalan ə ədeekiŋ ə: «Goon kədn ese se, ək baansiŋ gətn bubm asgarge tu, taa naan se ək taara je an taada.» ¹⁸ Gətn se, magal asgarge se ək baansiŋo gətn bubm asgarge tu se, ə ədeek bubm asgarge tu ə: «Pəl debm danjay se ɓo, danjumo ə taadum ə 'baano ute goon kədn ese se, taa naan se ək taara je ai taada.» ¹⁹ Gətn se, bubm asgarge se ək goon kədo se jiŋ ki ə iik təkisiŋ cees ki ə tənd metiŋ ə: «Taari naai 'je am taad se tap ɓo, taar di?» ²⁰ Anum, goon kədo se taadiŋ metn taariŋ deekiŋ ə: «Maam m'booy Yaudge se, dəkga taarde ə utu 'tənd meti. Taa Pəl se, naade je ə metbeeki se, naai ansiŋ baa naan Yaudge tun jee kaakŋ metn taarge ə naade se ɛ, 'tədn raay aan gəə jee ken je kaakŋ kəkŋ metn taariŋ jiga se. ²¹ Num gan, taar naade se ənte kuunu taa gaabge cir si-sə se oom koom Pəl, taa naade naamga naam rode naan Raa ki ə ken naade jaay təliŋ te ey num, naade se 'kəs eyo ə 'kaay eyo. Ə ken əp se, naade booy ken naai aden tookŋ taarde sum.» ²² Ken goon kədo se jaay taad metn taariŋ aas se, bubm asgarge se taadiŋ ə: «Metn taar ken naai taadum metiŋ se, ənte taadn nam ki.» Jaay ɓo, naan əliŋ baao.

Pəl k'j'uun k'baansiŋ maakŋ gɛgɛr ken Sezare ki

²³ Gətn se, bubm asgarge danjo maakŋ magal asgarge tu se, gaabge dio deekden ə: «'Dan 'tuskiro asgarge kaar-dio, jee sendge si-cili ə asgargen lee ute bəorde se kic ɓo kaar-dio. 'Daapki rose, taa kaadn keeski se, naase aki baa maakŋ gɛgɛr ken Sezare ki. ²⁴ 'Daapki sendgen ken Pəl 'kookŋ kiŋg do ki se kici, taa ansiŋki baa gətn Pəliks ken magal taa naan Jude ki se ute lapia.» ²⁵ Gətn se, naan raaniŋ maktub ə maakŋ maktubiŋ ki se, naan taadiŋ ə:

²⁶ Kese maam Klədius Lisias ɓo m'raani maktubm ese. Maam m'raan m'əli təse naai Pəliks, ken magal taa naan Jude ki.

²⁷ Maam m'raani se taa gaabm ken maam m'ək m'əliŋ gəti ki se, ey num Yaudge je an tədo. Naɓo, ken maam m'booy jaay j'ə gaabm se kəɗ *Rəme se, taa naan se, maam m'baado ute dəal asgarumge jaay ɓo m'ək m'ədiŋo jide ki. ²⁸ Aan gəə maam m'je m'jeel metn taar ken Yaudge əkiŋ mindiŋ se, maam m'əkŋ baansiŋo naan jeege tun lee aakden metn taardege se. ²⁹ Ken maam jaay m'booy metn taarde se, m'əŋiŋ gaabm se naade əkiŋ mindiŋ taa *Ko Taar Raade. Gan gen naajege num, gaabm se tɛɗ te dim jaay 'kaasn j'ansiŋ tədo, ey ɛ j'ansiŋ kəl danjay ki se eyo. ³⁰ Tɛr k'j'əəjum j'ə Yaudge se dəkga taarde gen kutiŋa. Taa naan se ɓo, maam m'naar m'əliŋ gəti ki, ə jee ken əkiŋ mindiŋ se ɛ, ken naade ək taar dim num ənde naade ai baa taadn metiŋ naai ki.

³¹ Gətn ese sum ɓo, asgarge iin tɛɗ nakŋ ken bubm asgarge taaddesiŋ se. Naade ək Pəl ə maakŋ nəər ken ese sum ɓo, naade uun bəoy baansiŋ gəto kaam kalan k'daniŋ Antipatris.

³² Metbeenki se, asgargen baa ute jədege se, ək tɛrl baado *bee ken tōgn ken naade lee toom maak ki se, əp jee sendge kalde ki sum ɓo, baan ute Pəl. ³³ Ken jee se jaay aan maakŋ gɛgɛr ken Sezare ki se, maktubm ken bubm asgarge raan eddesiŋ jide ki se, naade ədiŋ ji magal ken taa naan Jude ken iŋg gətn ese se. Ə Pəl se kic ɓo, naade ədiŋsiŋ kaam jiŋa. ³⁴ Ken magal taa naan Jude ki jaay dooy maktubm se aas se, naan tənd metn Pəl ə: «Naai tap ɓo kəɗ di?» Pəl tɛrliŋ ə: «Maam se, m'iino taa naan ken Silisi ki.» ³⁵ Ə ken magal taa naan Jude ki jaay booy taar Pəl se, naan deekiŋ ə: «Jee əkki mindi se jaay baadoga sum ɓo, maam m'utu m'booy metn taari se.» Gətn se, naan baa əliŋ k'bəəbiŋ maakŋ bee ken *Erod iiniŋ se.

24

Pəl j'əkŋ mindiŋ naan Pəliks ki

¹ Ken Pəl aan Sezare ki jaay tɛd bii mii se, naan ken se, Ananias ken *magal jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu ute magal taa bɛe Yaudge kandum se, naade ɔko gaaba kalan ron Tartelus. Ɔ gaabm se jeel kɔjn bɔɔrɔ k'baado tɛɛ Sezare ki. Gɔtn se, naade sakak Pəl gɔtn magal ken taa naan Jude ki se. ² Ken naade aan se, magal taa naan ken gɔtn ese ɔl k'danɔ Pəl ɔ gɔtn ese sum ɔ, Tartelus se, baagin kɔk mindina. Naan magal taa naan ken gɔtn ese, naan taad ɔ: «Jaamus, barka ute naai jaay ɔ bɔrse naanje daap se. Ɔ ute meteki se sum ɔ, bɔrse naai 'noogjen j'ing lapia ute maraadge se. ³ Maakn naanje ki se, gɔtɔ baa se paac daayum naaje k'tɔɔmi taa bɛɛ ken naai tɛdjen se. ⁴ Bɔrse se, maam m'je m'ai tujn naabi eyo, num 'mooyje ud bi do metn taar ken naaje j'ai taad se. ⁵ Gaabm ese se, naaje j'ɔnjn naan debm jig eyo. Naan se ɔ, ken lee ɛc Yaudgen gɔtɔ baa se paac ɔ jee uun doobm kɔd Nazaret se ɛ, naan ɔ bubde. ⁶ Ey num, naan ɔ je an tujn te *Bee Raa se kici. [Taa naan se ɔ, naaje k'j'ɔkiɔ ɔ k'je j'an kɔjn bɔɔrɔ don ki aan gɔɔ ken *Ko Taar Raaje taadjen ro ki. ⁷ Gan gɔtn se, bubm asgarge baado ute asgaringe ɔdɔn ute taa tɔɔg jije ki. ⁸ Naan taadjen ɔ debm jaay je kɔkn mind Pəl num ade baa gɔti ki.]* Anum, Jaamus, naai mala ɔ 'tɔnd metn gaabm se. Ute taar ken naan ai taad se sum ɔ, naai 'jeel taar ken naaje k'taad ron ki se, taar met ki.» ⁹ Yaudgen baado ute naan se kic took do taar ken se ɔ taad ɔ: «Deere, taar naan taad se, met ki.»

Pəl taad metn taarin Peliks ki

¹⁰ Gɔtn se magal taa naan Jude ki se, tɛd ute jin Pəl ki ɔ n'taada. Naan ken se, Pəl ɛɛp taarin ɔ: «Jaamus, m'jeele gɔtn naai baag kɔjn bɔɔrɔ do Yaudge tu sum se, ɔkga baara dena; taa naan se ɔ, maam m'beer eyo ken m'ai taadn metn taarum se. ¹¹ Gɔtn m'baado Jeruzalem ki gen keem *Raa daan bɔɔr *Bee Raa ki sum se, aas te bii sik-kaar-di eyo. Taarum m'taadi se, ken naai 'tuur metin kic ɔ an kɔnjn doobin ki. ¹² Daan bɔɔr Bee Raa ki ɔ maakn *beege tun Yaudge lee tusn maak ki, ey ɛ maakn gegɛr ki gɔtn ken jeege lee tusn se kic ɔ, naade, bii kalan, ɔjum te naaj naaj te jeege eyo ɔ m'ɔɔs kɔɔs metn jeege eyo. ¹³ Metn taar naade jaay ɔkum mindum ro ki se, naade aisin kɔn taadn metin tal tal eyo.

¹⁴ «'Booyo m'ai taada: nakn maam m'jeel se, maam se m'uun doobm Raa bubjege ute doobm ken naade aakin aan gɔɔ doobm se doobm jig eyo. Ey num, maam kic m'aal maakum do taarge tun k'raaninɔ maakn *Ko Taar Raa ki ute kengen jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dakin se kici. ¹⁵ Maam se, m'ɔnd dom do Raa ki ɔ do metn taar ken Raa utu dur jeege daan yoge tu jee ken tɛd naka ute doobina ɔ kengen tɛd naka ute doobin eyo aan gɔɔ naade kici. ¹⁶ Taa naan se ɔ, daayum maam m'aay kaamuma m'lee naan Raa ki ɔ naan jeege tu se ute maakn kalan. ¹⁷ Maam se, m'ɔkga baara dena m'baado te Jeruzalem ki eyo. Num, ken bɔrse jaay m'baado se, m'baano ute nakn noogj jee daaygen maakn naanum ki ɔ m'baano ute *sɛrkɛ Raa ki kici. ¹⁸ Naan ken se, naade ɔjum daan bɔɔr Bee Raa ki m'tug m'daap daap rom naan Raa ki. Kaad ken se ɛ, jeege tus te cɛɛm ki eyo ɔ jeege ɛ ul te taar ey kici. ¹⁹ Gan Yaudgen iinɔ taa naan Azi ki se ɔ, jee metinge baado ɔjuma. Ken bɛɛn ki se, ken maam jaay m'tujga dim num naade se ɔ, jee ken ade baa naani ki am kɔkn minduma. ²⁰ Ey ɛ, jee ken baado naan naai ki ara ki se, kaad ken jaay naade ɔkuma mindum naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge se, k'taadum nakn ken maam m'tujga se. ²¹ Nakn ken maam m'jeel se, m'taadga ɔ taara kalan; kaad ken maam m'daaro daan naade ki se, maam m'uuno mindum raan ɔ m'deekdeno m'ɔ, jaaki jaay naase 'je amki kɔjn bɔɔrɔ dom ki se, taa maam m'aalga kaal maakum do Raa ken utu dur jeege daan yoge tu se!»

²² Peliksn magal taa naan Jude se, Doobm Isa sum se, naan jeel metina. Taa naan se ɔ, naan deekden ɔ: «'Booyki, ɔnki Lisiasn ken bubm asgarge se jaay baado gɔtn ara ki sum ɔ, maam m'asen kaakn metn taarse se.» ²³ Gɔtn se Peliks ɔl magal asgargen naan ɔnin

* **24:8** Taar se (6b-8a) maakn Kitapge tun do dakin se, metinge maakde ki se gɔtɔ.

Pəl kaam jin se, ɔɔ n̄'baa n̄'bɔɔb Pəl se maakŋ danggay ki naɔo j'ɔnin̄ doobo ɔɔ j'ɔnte gaasn jeenge taa baado an̄ lee kaaka ɔɔ an̄ kaakŋ don̄ ki.

Pəl ting maakŋ danggay ken gɔtn ese baara dio

²⁴ Ken tɛd bii kandum se, Pɛliks ute mɛndin̄ Drusil ken mɛnd Yaud se, ɔl k'daŋo Pəl, taa naade se, je Pəl adɛn taadn̄ mɛtn̄ taar doobm̄ *al-Masi, Isa. ²⁵ Num gan̄, kaad̄ ken Pəl jaay baagden taadn̄ ɔɔ: «Bɛɛki num, debkilimi se, 'tɛd nakŋ ute doobiŋa naan Raa ki ɔɔ bɔɔbm̄ ron̄a, taa Raa se, bii kalan̄, utu kɔjn̄ bɔɔrɔ do jeege tu.» Ken Pɛliks jaay booy taar se, nirlin̄ baa teece. Gɔtn se, naan̄ deekin̄ ɔɔ: «Bɔrse se, iin̄ 'baa gɔti ki, 'tɛdga jaay sɔm, maam m'aido dan̄a.» ²⁶ Naan̄ saap ɔɔ kaadn̄ naane Pəl an̄ kɛdn̄ gurs lɛ daam, taa naan̄ se ɔo, naan̄ dan̄ dɔɔlin̄ cɔk cɔk gen̄ kɛes ute naan̄ se.

²⁷ Ken Pɛliks jaay tɛd baara di se, Porsius Pɛstus se k'baado j'ɔlin̄ gɔɔn̄ ki. Aan gɔɔ Pɛliks je raapm̄ maakŋ Yaudge se, naan̄ baa baa se ɔn̄ Pəl ting maakŋ danggay ki gɔtin̄ ki.

25

Pəl naan Pɛstus ki

¹ Ken Pɛstus jaay aan Sezare ki, tɛd bii mɔtɔ sum se, gɔtn se naan̄ ook baa Jeruzalem ki. ² Ken naan̄ jaay aan Jeruzalem ki se, *magal jee tɛdn̄ serke Raa ki ute magal Yaudge se, baado sakak Pəl gɔtin̄ ki. Gɔtn se, naade taad̄ dɔɔk taara, ³ ɔɔ tɔnd̄ mɛtin̄ ɔɔ: «Bɛɛki num, naaje k'je Pəl se, ajensin̄ kɔn̄ adɛ baa Jeruzalem ki ara.» Taa naade se, oom koom Pəl taa ken naan̄ jaay baa baa num, naade an̄ tɔɔl doob ki. ⁴ Gan̄ gɔtn se, Pɛstus tɛrlɛn̄ ɔɔ: «Pəl se, utu danggay ki Sezare ki naane ɔɔ maam kic m'tɛdga sum ɔo m'utu m'tɛrl̄ naane. ⁵ ɔn̄ki magalsege kandum se 'baa ute maam tɛlɛ. ɔo ken gaabm̄ se jaay tujga d̄im lɛ, amki baa taadn̄ mɛtin̄ naane.»

⁶ Ken Pɛstus aan Jeruzalem ki se, naan̄ tɛdɔ bii marta lɔ bii sik sum. Ken naan̄ jaay tɛrl̄ baa Sezare ki se, mɛtbeen̄ki sum ɔo, naan̄ baa ing gɔtn̄ kɔjn̄ bɔɔr ki ɔɔ ɔl k'baa k'daŋo Pəl. ⁷ Ken Pəl jaay aan gɔtn̄ kɔjn̄ bɔɔr ki se, Yaudgen̄ iino Jeruzalem ki baado ute Pɛstus se, baado gurugiŋa ɔɔ baagin̄ tɔɔl taargen̄ ing kus den̄a don̄ ki. Naɔo taardegen̄ naade taad̄ se, debm̄ jaay kɔn̄ taar mɛt ken an̄ kɔkŋ mindin̄ tap ɔo, gɔtɔ. ⁸ Gan̄ Pəl taad̄ mɛtn̄ taarin̄ ɔɔ: «Maam se, m'tuj te *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Yaudge tu se eyo, m'tuj te *Bee Raa eyo ɔɔ Gaar magal ing *Rɔm ki ken k'dan̄in̄ Sezar se kic lɛ, m'tujin̄ te d̄im eyo.»

⁹ Gan̄ Pɛstus je raapm̄ maakŋ Yaudge se, taad̄ Pəl ki ɔɔ: «Ken 'kookŋ baa Jeruzalem ki jaay j'ai baa kaakŋ mɛtn̄ taari naanum ki se 'took la?» ¹⁰ Gan̄ Pəl tɛrlin̄ ɔɔ: «Aan gɔɔ maam m'baadoga gɔtn̄ kɔjn̄ bɔɔr ken gen̄ Sezar dey se, maam m'je j'am kɔjn̄ bɔɔrɔ gɔtn̄ ara. Taa Yaudge se lɛ, maam m'tujden̄ te d̄im eyo aan gɔɔ ken naai kic 'jeelin̄ tak se. ¹¹ Deere, ken maam jaay m'tujga d̄im lɔ tɛdga nakŋ jaay aas tɔɔlum se, naan̄ se, maam m'tooko j'am tɔɔlɔ. Num gan̄ jee ɔkum mindum se lɛ, nakde mɛt ki eyo; bin se, nam tap ɔo am kɔn̄ kɔkŋ kɔlum jide ki eyo. Maam se, j'am baa kɔjn̄ bɔɔrɔ naan̄ Sezar ki.» ¹² Ken Pɛstus jaay booy taar se, gɔtn se naan̄ baa taad̄ ute jeenge, jaay ɔo baado tɛrl̄ Pəl ki ɔɔ: «Naai 'je j'ai kɔjn̄ bɔɔrɔ naan̄ Sezar ki dey se, ɔrse maam m'ai kɔli 'baa naan̄ naan̄ ki.»

Pɛstus dan̄ baano ute Pəl naan Gaar Agripa ki

¹³ Ken naade aak mɛtn̄ taar Pəl jaay tɛd bii kandum se Pɛstus aan Sezare ki, gɔtn se Gaar Agripa ute gen̄aan̄ mɛnda, ron̄ Berenis, baano tɛdn̄ tɔɔsɛ. ¹⁴ Aan gɔɔ naade tingga bii den̄a gɔtn̄ ese se, bii kalan̄ Pɛstus taad̄in̄ mɛtn̄ taar Pəl se, ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Ken Pɛliks baa baa se, naan̄ ɔn̄ga gaaba kalan̄ maakŋ danggay ki ara. ¹⁵ Kaad̄ ken jaay maam m'ingo Jeruzalem ki se, *magalgen̄ gen̄ jee tɛdn̄ serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge se, baado sakakin̄ gɔtum ki ɔɔ deekum ɔɔ: «Gaabm̄ se ɔjin̄ bɔɔrɔ don̄ ki.» ¹⁶ ɔo maam m'tɛrlɛn̄ m'ɔɔ: «Naaje *Rɔmɛge se, deba se j'aak mɛtn̄ taarin̄ jaayo. Taa jee ɔkin̄ mindin̄ se, adɛ baa k'booy mɛtn̄ taarde ɔɔ mɛtn̄ taar naan̄ kici, ey num j'an̄ kɔn̄ kɔjn̄ bɔɔr don̄ ki, bin sum eyo.» ¹⁷ Gɔtn se, magal Yaudge se, iin̄ baado ute maama Sezare ki, ɔɔ maam kic m'toof te bi do taar

ken se eyo. Metbeenki sum bo, maam m'baado gōtn kōjn bōor ki əo m'ol k'dan k'baano ute Pəl. ¹⁸ Ken jee ken əkiñ mindiñ jaay aan se, maam m'saap m'əo kaad naane, naade əkiñ mindiñ se do nakge tun *kusiñ ken naan tēda. Num gan, do nakge tun ken naade əkiñ mindiñ se, ken mēt ki tap bo, maam m'əñ te eyo. ¹⁹ Gan maam m'əñde se, naade naaj naaj bo do doobm naade Yaudge tu əo do gaab ki kalan k'daniñ Isa. Gaabm ese se ooyga kooyo, naəo gan Pəl əo gaabm se utu iñg zεεε daayum. ²⁰ Taa naan se bo, taargen bin se, maam se m'jeel taad mētiñ eyo. Naan ken se bo, maam m'taad Pəl ki m'əo n'je num n'baa Jeruzalem ki j'an baa kaakñ mētn taariñ naane. ²¹ Gan Pəl baate tookñ do taar ken se. Naan deek əo: «Naan se, j'an baa kəl gōtn Sezar ki se bo an baa kaakñ mētn taariña.» Taa naan se bo, maam m'ol asgarumge utu bōobiñ maakñ dangay ki, bini bii ken m'an kōlin gōtn Sezar ki.»

²² Gōtn se, Gaar Agripa taad Pēstus ki əo: «Gaabm se, maam kic m'je booy mētn taariña.» Əo Pēstus tēriñ əo: «Kese jiga. Metbeeki sum bo, naai utu 'booy mētn taariña.»

²³ Metbeenki se, Gaar Agripa ute gēnaan mēnda roñ Berenis, naade tuso kal gaaringe əo baado ute magal asgarge ute magalgen gēn maakñ gēgēr gōtn ese. Naade baado end maakñ bēe ken jeege lee tusn se. Gōtn se, Pēstus əl k'dan k'baano ute Pəl. ²⁴ Əo Pēstus εεp taariñ əo: «Gaar Agripa əo naasen iñgki ute naaje maakñ bēe ki ara ki paac, aakki, kese bo gaabm se, Yaudge ute dēnde baado əñum Jeruzalem ki bini k'baado Sezare ki ara. Naade taadum mētn taar gaabm se əo tōəd tōy əo: «Gaabm se, k'tōliñ naatn!» ²⁵ Əo ken maam jaay m'booy mētn taariñ se, m'əñiñ naan se tuj te dīm jaay 'kaasn j'ansiñ tōol ro ki eyo. Num gan naan mala taad əo j'ansiñ baa naan Gaar magal ken iñg Rōm ki dēy se. Taa naan se bo, maam m'je m'an kəl gōtn naane. ²⁶ Num maam se, taar m'kōñ jaay m'raañ Gaar magal ken iñg Rōm ki se, m'ək eyo. Taa naan se bo, maam m'əkñ m'baansiño naanse ki əo ken tap tap se, naan naai Agripa ki, taa gaabm se jaay 'booyiñkiga mētn taariñ num. Bin sum bo, amki kōñ mētn taar ken maam m'raañ Gaar magal ken iñg Rōm ki se. ²⁷ Ey num, ken debm dangay jaay j'əñ te nakñ ken naan tuj te ey se, j'an kōkñ kəl Rōm ki j'əo dī?»

26

Pəl taad mētn taariñ naan Gaar Agripa ki (NJKN 9.1-30, 22.1-21)

¹ Gōtn se, Gaar Agripa taad Pəl ki əo: «Borse j'əñiga doobo 'taad mētn taari.»

Naan ken se, Pəl uun jīñ raan tēdden tōose jaay baagden taadn mētn taariña əo: ² «Gaar Agripa, jaaki maam m'daar naani ki ara se, maakum raap aak eyo. Taa maam m'ək doobo gēn taadn mētn taargen Yaudge lee əkum mindum se. ³ Taa naai lē, 'jeele nakñ bubdegen naade lee tēda ute do taargen naade lee naaj do ki se. Taa naan se bo, maam m'eemi nōo mēti ki əo udum bi do taar ken maam m'ai taad se.

⁴ «'Booy m'ai taada: Yaudge paac se 'jeeluma taa maam lē m'teep daande ki Jeruzalem ki ara. ⁵ Do dōkiñ tap bo, naade 'jeeluma, maam se m'uun doobm *Parizigen tēdiñ əñ dēn se. Naade se jeele ken naade je kic bo am tēdn saadumge. ⁶ Jaaki jaay k'j'ək k'baansumo gōtn kōjn bōor ki se, taa maam m'əndga kōnd dom do nakge tun *Raa taado bubjege tu əo utu ajeki kēd se. ⁷ Taa naan se bo, taa bēejegen sik-kaar-di se eem Raa nōor katara; taa naade ənd dōde əo utu kōñ nakgen ken Raa taad əo utu ajeki kēd se. Bin bo Gaar Agripa, maam kic m'ənd dom do nakge tun se kici, əo taa naan se bo, Yaudge lee əkum mindum se. ⁸ Bin num, gēn dī jaay naase Yaudge əki Raa se 'kōñ dur jeegen ooyga kooy ey se?

⁹ «Deere, maam kic maakñ saapum ki se, ute doobm gay kic bo m'do do m'je ro Isan kōd Nazaret se se 'tēdn gōtə. ¹⁰ Kese bo nakñ ken maam m'tēdo Jeruzalem ki. Naan ken se, *magalgen gēn jee tēdn serke Raage tu se bo, undumo kulu əo maam se, jee aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, jeege dēna ken m'tək m'əmbdeno dangay ki. Əo ken naade jaay dōk taarde gēn tōalde lē, maam kic m'took ute naade. ¹¹ Maam m'lee m'dabarde maakñ *bēege tun ken Yaudge lee tusn maak ki se. Gōtn se maam m'tēdde ute taa tōgo.»

M'je naade an resn ute doobm Isa se. Maakum jaay taarum dode ki se, olum bini m'baa m'dabarden maakn gegerge tun ken maakn taa naan Yaudge te eyo kici.»

¹² Ter Pol taad Agripa ki oo: «Taa naan se bo, bii kalan *magal jee tedn serke Raage tu se, olum oo m'baa Damas ki gen baa tokn jee ken aalga kaal maakde do Isa al-Masi ken gotn naane se. ¹³ Gaar Agripa, ken maam m'utu m'baa baa doob ki jaay kaada aan katara ki se, maam m'aak poodo raap lak lak iino maakn raa ki. Jo poodn se, raap cir kaada, baado deebje maam j'utu jee k'baa baa doob ki tel se. ¹⁴ Gotn se, naaje paac k'si naan ki oo maam m'booy mind deba taadum ute taar naan Yaudge oo: «Sol, Sol, naai 'dabarum tap bo taa di? Kese naai 'dabar roi cere aan goo maal ken on ron melin dabarin ute memeye se*.» ¹⁵ Maam m'tond metin m'oo: «Meluma, naai tap bo nanja?» Jo Meljege terlum oo: «Maam bo Isan ken naai 'lee dabarin se. ¹⁶ Num goti ki se, iin daar raan. Maam m'teeco naani ki se, m'beer m'oodi taa am tedn debm tedn naabuma. Jaaki, m'teeciga naani ki naai aakumga ute kaami se, maam m'utu m'teeco naani ki oo m'ai taadn nakgen kuuy daala. ¹⁷ Yaudge ute jeegen Yaudge eyo ken maam m'oli gotde ki se, maam m'ai kaaj jide ki. ¹⁸ Maam m'oli gotde ki se taa ade koodn kaamde 'kaaka. Ute naan se jaay bo, naade ade teecn maakn got ken ood se, oo ade baa got ken wooro. Jo naade ade teecn maakn ji *Bubm sitange tu oo 'baa gotn Raa ki taa Raa se aden too *kusiindege oo naade kon bedde ute jee Raagen *salal se taa naade aalga maakde do maam ki.»

¹⁹ «Taa naan se bo Gaar Agripa, nakn Raa teeco naanum ki jaay taadum m'aakin ute kaamum se, maam m'on m'baate te eyo num m'tookga do ki. ²⁰ Gan booyo deet deet se, maam m'taado taar Raa jeege tun Damas ki oo jeege tun Jeruzalem ki oo m'taad m'doodo jeege tun taa naan Yaudge tu paac oo ter m'taaddega jeege tun Yaudge eyo se kici. M'taadden m'oo, k'terl kingde oo j'aal maakde do Raa ki oo k'ted nakgen jiga ken 'taadn jeege tu oo naade se 'terlga kingde. ²¹ Taa naan se bo, Yaudgen kandum se okum daan boor *Bee Raa ki oo naade je am tooo. ²² Ute naan se kic bo, bini jaaki, Raa utu boobum boobo oo maam m'utu m'taad taad taarin ken *Musa ute jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin taado oo 'tedga num al-Masi utu ade baa se. Kese bo taar ken maam lee taad naan jee j'aalden maak ki ute jee j'aalden maak ki ey kici. Kese bo taaruma, ²³ m'oo: al-Masi se dabarga oo naan ooyga oo maakn jeege tun ooyga kooy se, naan bo debm ken duro deet daan yoge tu oo naan bo debm ken woor goto Yaudge tu oo jeege tun Yaudge eyo kici.»

Pol taad taara Gaar Agripa ki oo n'aal maakin do Isa ki

²⁴ Ken Pol jaay utu taad taad metn taarin sum bo, Pestusn ken magal taa naan gotn ese se uun mindin raan deekin oo: «Beer Pol, naai se debm derle oo jeel nakgen ken naai ok se, biga doi.»

²⁵ Gotn se Pol terlin oo: «Jaamus, maam se, dom bi te eyo. Taargen maam m'taad se, taargen met ki oo ken ute doobina. ²⁶ Jo Gaar Agripa se le, nakgen deel se naan 'jeel metina. Taa naan se bo, maam m'taad naanin ki kic bo m'beer ey se; naan se maam m'jeele, nakgen maam m'taad se le, ken naan jeel metin ey se goto. Taa nakgen deel borse ese se le jeege paac booyinga. ²⁷ Gaar Agripa, taar jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dakin se, tap bo naai 'took do ki la? Maam m'jeele, naai se 'tookn do taardege tu se.» ²⁸ Gotn se Gaar Agripa terlin oo: «Ute taari se, naai saap oo bin sum bo, naai 'naar am tedum m'tedn debm *al-Masi bin aa!» ²⁹ Pol terlin oo: «Ken borse lo tedga jaayo, maam se m'tond metn Raa. Naai ute jeegen borse ing 'booyki taar maam m'ing m'taadsen se, m'je aki tedn aan goo maama. Nabo nakn maam m'je 'kaan dose ki ey se, zinzir ken k'dookn sum se sum.»

³⁰ Ken Pol jaay taad nan taarin sum se, gotn se Gaar Agripa, magal taa naan gotn ese, Berenis, oo jee ing ute naade gotn ese se, paac se iin on gotn ese. ³¹ Ken naade jaay iik took cere ki se, naade taad ute naapa oo: «Gaabm se le, naan tuj te dim ken an kaasn jaay j'an

* 26:14 Memeye se, maal k'dookn ro duwal sind ki.

tóoló ló j'an kəkŋ danɣay ki eyo.» ³² Gətn se, Agripa taaf Pəstus ki ɔɔ: «Kən gaabm se jaay taaf te ɔɔ j'an ɓaa gətn Sezar ki ey num, naai an kəɔdn kələ.»

27

*Pəl j'əlin ɓaa *Rəm ki (2Kər 11.25-26)*

¹ Naan kən se, Pəstus uun doa ɔɔ j'ajen kəl taa naan Itali ki ute markaba. Gətn se Pəl ute jee danɣaygen kuuy se, naan ɔnden kaam ji magal asgar kalan bini k'danin Julius. Naan se, maakŋ magalge tun gen dɔɔl asgargen gen Sezar Ogusta. ² Markabm j'ookŋ maak ki se, iino geger kən Adramit ki. Ɔɔ naan se ɓaa ɓaa maakŋ gegerge tun taa baar kən taa naan Azi ki. Gətn se, naaje j'iin k'ɓaa. Ɔɔ maakŋ markab kən ese se, Aristarkus kəf Masedoan kən iino maakŋ geger kən Tesalonik ki se kic, utu te naaje.

³ Mətbeenki se, naaje j'aan maakŋ geger kən Sidəŋ ki ɔɔ aan gəɔ Julius ro Pəl ki naan bɛɛ dey se, naan ɔnin dɔobo gen ɓaa kaakŋ mɛdinɣe, taa naade aŋo kɛdn nakŋ kən an noogo. ⁴ Kən naaje jaay j'iin j'əŋ Sidəŋ se, naaje j'aal gəɔr ute do jɛŋ taa baar gen Sipir, taa ajen gaasn kuulu. Ey num kuulu se, ɔl deeb doje ki. ⁵ Gətn se, naaje j'əmb k'gaan baar kən taa naan Silisi ute gen taa naan Pampili ɔɔ naaje k'j'aan maakŋ geger kən k'danin Mira kən taa naan Lisi ki. ⁶ Kən naaje jaay j'aan gətn ese se, magal asgar se, ɔŋ markaba kən iino maakŋ geger kən Aleksandri ki ɔɔ kən ɓaa ɓaa taa naan Itali ki. Gətn se, naan tɔs əmbje maak ki.

⁷ Bii kando kando se, markabje se ɔŋ an den eyo, kər jaay j'aan maakŋ geger kən Sinid ki se, naaje k'dabarga dɛna. Anum, aan gəɔ kuulu lɛ ɔl deeb doje ki se, gaasje gen ɓaa ute naanje. Naaje j'aalo cɛɛ ool kooy kən k'danin Salomone gen ɓaa kəŋ geger Kret ki kən maane ɔl gurugin se, taa ajen gaasn kuulu. ⁸ Kən naaje k'ɓaa ɓaa se kic ɓo, k'ɓaa ute dubar. Bini j'aan gət kən markabge lee daarni gətn se k'danin *gətn daar markabgen bɛɛ*. Naan se cɛɛ geger kən k'danin Lazaya se. ⁹ Naaje k'ɓaa ɓaa se k'tɛdga dɔob ki ɓii dɛna ɔɔ kaad kən se, Laa Yaudgen lee eem *Raa taa aden tɔɔl *kusiŋde se* kic ɓo, deelga. Kaad kən ese se, maan baar ki se toof kaam kalan eyo. Ɔɔ markab se lɛ 'kəŋ kəmb gaan baar eyo. Taa naan se ɓo Pəl taadden ɔɔ: ¹⁰ «Mɛdumge, 'booyki. Baa mɛrtjege se, maam m'aakin utu 'tɛdn aak kusu, taa markaba ute nakgen maak ki paac se dɛnin utu kutu, ɔɔ kən tɛf te bɛɛ eyo se, naajege kic j'utu j'aki kutu.» ¹¹ Gan magal asgar Rəmege se, uun taar debm tuur markabm ute gen mɛl markabge se cir gen taar Pəl. ¹² Kən aanga kaadn kuul ki num, gətn daar markabm ese se, jig eyo. Taa naan se ɓo, jee maakŋ markab kən ute dɛnin se, naade taaf ɔɔ: «J'iin j'əŋki gətn ese. Bɛɛki num, naaje j'aki ɓaa gətn daar markab kən k'danin Pəniks se.» Kɛse ɓo gətn daar markabgen gen jee Kret ki. Gətn se sak kaam aak gətn kaada toocŋni ɔɔ naade se je kinɣ gətn naane se bini kaadn kuulu se 'deele.

Guduray dɔɔb do baar ki

¹³ Kuulu jaay iino do ji jeelje ki ɔɔ baag kəl salal se, jee maakŋ markab ki taaf ute naapa ɔɔ: «Kɛse ɓo nakŋ kən k'saapinkiro. Gətn mɛrtjege se utu 'kaan kaama.» Gətn se maal magal kən naade lee daar markaba se, naade uuniŋo maakŋ maane ki se naata ɔɔ naade lee ɓaa ute jɛŋ baar kən taa naan Kret ki se. ¹⁴ Kən k'ɓaa cəkɔ sum se, guduray k'danin *yurukila* se naar dɔɔbɔ makəŋɔ do ko Kretge tu ɔɔ ɓaadɔ aal doje ki. ¹⁵ Gətn se, guduray se ɓaadɔ uun markaba se ɔɔ jeenɣe se ɔŋ ək gaas te markaba se eyo ɔɔ gətn se, naaje j'əŋ roje guduray tuun ɓaanje. ¹⁶ Kən j'aan se, j'əŋ gətɔ kaam kalan ɔɔ gətn se, maane ɔl gurugin ɔɔ naan se k'danin Koda. Gətn se ɓo kən gaasjen guduray se, naaje se k'dabarga dɛn jaay ɓo, markabm baatn kən lee naakje se, j'uun k'j'aalin do markab kən magal se. ¹⁷ Gətn se jee markabge se bɔɔy maan jaay dɔɔk daap markabm magal se ute kələ, taa naade beer beer ɔɔ sɔm 'koocŋ do kɛɛs kən sak kaam aak Libi se. Taa naan se ɓo, kaagn kən naade

* 27:9 Aak Lb kəŋ 16.

dɔɔk jaay lee gakden markabde do baar ki se, naade tuutin ɔnin booy maan. Naan ken se, naade ɔn kuulu ɔo tɔɔd ɔaanje.

¹⁸ Mɛtbeenki se kic ɔo, guduray se ɔl tɛd daama ɔo tuun markaba se ɔaan kaam ara kaam ara. Taa naan se ɔo, jee markabge se, tɔs sin ute nakgen mɛtingen maakn markab ki se, maakn baar ki. ¹⁹ Bii k-mɔtɔge tu se, jee tuur markabge mala tɔs nakn ken naade lee tɛdn naabm markaba se ɔo sin maakn baar ki. ²⁰ Daan bii kando kando se, kaada ute k-dijge se j'ɔn j'aakde eyo ɔo guduray se lɛ, ɔl tɛd daama. Taa naan se ɔo, naaje k'saap j'ɔo naaje se j'kɔn kaaj ey sum.

²¹ Naajen maakn markab ki se, j'ɔkga bii dena j'ɔs te eyo. Gɔtn se, Pɔl iin daar daande ki ɔo deekden ɔo: «Mɛdumge, 'booyki! Bɛɛki se, naase akiro 'booy kuun taar ken maam taadseno se. Bin se, naase akiro kiin kɔn Krɛt eyo. Ken taarum se jaay naase uunkiroma num, kaadn naane dim tap ɔo 'tuj eyo ɔo 'kiig eyo. ²² Bɔrse se, 'booyki m'asen taada: ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa maakse ki se, nam kalan tap ɔo 'kut eyo. Num markaba kalin ki sum ɔo, utu 'kutu. ²³ Ken ɔlum jaay m'taad bin se, taa maakn nɔɔr ken deel se, Mɛlum Raa ken maam m'lee m'leemin se, ɔlo kɔdin kalan ɔaadɔ teec naanum ki. ²⁴ ɔo naan taadum ɔo: «Pɔl, ɔnte ɔeere! Deere, naai utu 'ɔaa naan Sezar ki se. Anum taa naai se, jee maakn markab ken ute naai paac se, Raa utu aden kaaja.» ²⁵ Taa naan se, mɛdumge, aayki kaamse! Maam se m'aal maakum do Raa ki ɔo m'jeele taar ken naan taadumga se, utu 'kaan gɔɔn ki. ²⁶ Naɔo 'jeelki, markabjege se utu 'kɔsn do jɛn ken kaam gam ɔo utu 'tɛrɛɛɛ.»

Markaba ute nakingen maak ki se paac utu

²⁷ Ken naaje k'do baar ken k'danin Adriatik se, gɔtn guduray dɔɔbɔ sum se ɔkga bii sik-kaar-ɔɔ ɔo guduray se, tuun ɔaanjen kaam ara kaam ara do baar ken se. Bii ken se aan daan nɔɔr ki se, jee markabge se saap ɔo j'aanga gɔɔr ute naanja. ²⁸ Taa naan se ɔo, naade dɔɔk maala taa kɔlki gen naam maane. Ken naade jaay undin se, ɔn maane se jɛrlin aas keyɛ sik-dio ɔo tɛr naaje j'iik ɔɔkɔ se, naade undin daala 'dɔɔjin se, ɔnin keyɛ sik-kaar-mii. ²⁹ Gɔtn se, naade ɔeere ɔkde se saap ɔo: «Sɔm, markaba se 'ɔaa kɔsn ro ko ken gam.» Taa naan se ɔo, naade tuun maalgen deer se ɔo ken naade lee daar markabde se booyde kaam mɔɔtn maakn maane ki. Gɔtn se, naade booy nun ki nun ki sum ɔo gɔtɔ aden kiipi. ³⁰ Gan jee markabge se uun booy maan markabm baatn ken lee naakde se ɔo naade taad jeege tu ɔo: «Naaje se k'ɔaa booy nakn ken k'lee k'daar markaba se maan.» Gan naade nakde raaye. Naade se je ɔo 'kaan kɔn markaba se. ³¹ Gɔtn se, magal asgarge ute asgaringe se Pɔl taadden ɔo: «Ken jee se jaay ɔndeki booy ɔnga markaba se num, ɔɛɛ, naase se aki kɔn kaaj eyo.» ³² Taa naan se ɔo, asgarge se gaan ute kɔl ken k'dɔɔkn markabm baat se, ɔo naade ɔnin ɔaa do baar ki kalin ki.

³³ Ken naade jaay booy booy nun ki sum ɔo gɔtɔ kiip se, Pɔl taadden ɔo: «J'aay kaamde, j'ɔs dim! ɔo ɔrse j'ɔkkiga bii sik-kaar-ɔɔ se, naase ɔski te dim eyo ɔo ingki ɔo uunki kuun nirlse sum. Maakn ɔiige tun ese se, dim tap ɔo naase ɔs naamki te eyo. ³⁴ Bɔrse, 'booyki m'dɛjse, ɔski jaay anki kɔkn tɔɔgɔ taa maakse ki se, nam tap ɔo kalan, 'kut eyo.» ³⁵ Ken naan jaay taad nan taarin se, naan uun mappa jin ki ɔo tɔɔm Raa naan jeege tun gɔtn ese, jaay ɔo naan dupina ɔo baag kɔsɔ. ³⁶ Ken naade jaay aak Pɔl ɔs sum se, gɔtn se naade nirlde ɔaadɔ kaadde ki ɔo naade kic baag kɔsɔ. ³⁷ Maakn markab ki se, naaje k'jeege kaar-dio-ute-sik-cili-kaar-mɛɛɛ. ³⁸ Ken naade jaay ɔs aasde se, gem ken ɔɔp maakn markab ki se kic ɔo, naade sin naatn maakn baar ki, taa markaba se aden 'kɔɔpm ɔɛɛɛ.

Jeegen maakn markab ki se paac nam kalan tap ɔo ut eyo

³⁹ Ken gɔtɔ jaay iip se, jee markabge se aak naanja naande ki, naɔo naade jeel gɔt eyo. Gan naade aak taa jɛn baar ken ɔk doobm ken maane ɔaadoga num ɔɔy end maak ki se, gɔtn se, naade saap ɔo: «Bɛɛki num, naaje j'daar markabje gɔtn ese.» ⁴⁰ Gɔtn se, naade gaan ute kɔl nakn ken lee gakde markabde do baar ki se ɔo nakgen se lɛ naade ɔnde maakn

baar ki. Naan ken se, kaaggen naade lee tɔɔdn markaba se ɛ, naade tuutiŋa ɔɔ gɔtn se, naade uun dɔɔk raan kal ken kuulu tɛdŋga num lee tɔɔd markaba se, taa kuulu se, aden tɔɔdn kɔl do kees ken taar baar ki se. ⁴¹ Ken naade jaay aan gɔtɔ kaam kalan se, naade ɔaa ɔs dɔdɛ do kees ken maakŋ maane ki ɔɔ naan markabde se ɔaa ɛnd neɔ maakŋ kees ken ese. Gɔtn se, kuulu ɔl makɔŋ se, uuno maane ɔaado ɔnd tɛɛciŋ ute mɛtn markaba se naatn.

⁴² Ken asgarge jaay aak markaba tɛɛc sum se, naade je an tɔɔl ute jee dangayge se, taa naade ɔeer ɔɔ sɔm maakde ki se, deb kalan 'kaan kɔtɔ. ⁴³ Aan gɔɔ magal asgarge je kaajŋ Pɔl se, taad asgarge tu ɔɔ j'ɔnte tɛdn naan se. Gɔtn se, naan taad jee dangayge tu ɔɔ: «Jee jeel maane se, k'j'ɔmb k'teec k'deel deete.» ⁴⁴ Tɛr naan taad jeege tun kuuy se ɔɔ: «Jee mɛtiŋge se 'tɔkki kaagŋ markaba se ɔɔ kengen kuuy se ɛ, 'tɔkki nakŋ markabm ken tɛɛcga tɛɛc se ɔɔ ɔkki mɛtn jeegeen jeel maane se.» Ute naan se ɔo, tɛd jeege paac aan do jɛŋ ki ute lapia.

28

Pɔl aan maakŋ naan ken baar ɔl gurugiŋa ɔɔ naan se k'danŋ Malti

¹ Ken naaje jaay j'aan do jɛŋ ki sum se, k'taadŋen j'ɔɔ: «Naan baar ɔl gurugiŋ se, ron Malti.» ² Jee naanŋen gɔtn ese se, naade dɔɔd ɔkje jiga. Aan gɔɔ maane ɛ eed keede ɔɔ kuulu kic ɛ ɔŋŋ den se, gɔtn se naade ɔaado tuuyjen poodo taa k'riibi. ³ Naan ken se, Pɔl tɔso ciiri gen ɔaa kɔmb poodn se; gan gɔtn se, wɔɔjɔ jaay naam poodo se, teec ɔaado teel ji Pɔl ki. ⁴ Ken jee se jaay aak wɔɔjŋ teel ji Pɔl ki se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Gaabm se, debm tɔɔl jeege deer deer. Ey num, ken naan aajga kaaj dɛl dɛl maakŋ baar ki se, ute naan se kic ɔo, *Raa ken tɛd naka ute doobiŋ se, ɔŋŋ te eyo utu an tɔɔlɔ.» ⁵ Gɔtn se, Pɔl siik jŋna ɔɔ und ute wɔɔjɔ se maakŋ pood ki ɔɔ naan naam gɔtiŋ gam tap ɔo ɔŋŋ eyo. ⁶ Jee se iŋg aak kaama ɔɔ nuŋ ki jŋ se 'koopɔ ey ɛ 'naar kaal kooɔŋ 'kooyo. Gan ken naade iŋg aak kaam bini jaay aak dŋm tɛdŋ ey se, gɔtn se naade baag taadn ɔɔ: «Bin eyo! Gaabm se, tɛdn raa ɛ daam.»

⁷ Cɛɛ gɔt ken ese, gaaba kalan k'danŋ Publius, naan se ɔk gɔtɔ. Naan ɔo, magal deet deet gen maakŋ naan gɔtn ese ɔɔ gaabm se, dɔɔd ɔkje jiga been ki, gen bii mɔtɔ. ⁸ Anum bubm Publius se tood tood danal ki; naan kɔɔŋɔ ɔɔ ron ɔŋgɔ ɔɔ rɔɔŋ mooso. Gɔtn se, Pɔl ɔaa aakiŋa ɔɔ tɔndŋ mɛtn Raa, ɔndŋ jŋ don ki ɔɔ ɛdŋ lapia. ⁹ Ken jee Malti ki jaay booy se, jee kɔɔŋdege se ɔaado gɔtn Pɔl ki ɔɔ naade kic paac ɔŋ lapia. ¹⁰ Gɔtn se, naade aalje maak ki ɔɔ ɔkje ɔŋɔ ɔɔ kaad ken naaje jaay k'j'iin k'ɔaa ɔaa se, naade ɛdŋen nakgen ken ajen kaasn gen ɔaa mertje.

*Pɔl ɔaa *Rɔm ki (Rm 1.9-15)*

¹¹ Maakŋ Malt ki se, naaje k'tiŋg laapa mɔtɔ, jaay ɔo k'j'iin k'ɔaa. Ken naaje k'ɔaa ɔaa se, j'look maakŋ markab ken iinɔ maakŋ gɛgɛr ken Alekzandri ki. Markabm se ron raa rɔŋgɔge ɔɔ kaadn kuul ki se, naan tiŋg Malti ki. ¹² Naaje j'ɔmb k'gaan k'ɔaa maakŋ gɛgɛr ken Sirakuz ki ɔɔ gɔtn se naaje j'ɔk bii mɔtɔ. ¹³ Ken naaje jaay k'j'iin gɔtn ese se, j'aal gɔɔr ute taa baar, bini j'aan maakŋ gɛgɛr ken k'danŋ Regio. Mɛtbeenki se, kuulu dɔɔbɔ mɛtje ki ɔlŋen daan bii di sum ɔo, naaje j'aan maakŋ gɛgɛr ken Puzol ki. ¹⁴ Gɔtn se, naaje k'ɔaa k'je k'j'ɔŋ genaagen doobm Isa *al-Masi ki ɔɔ naade dan ɔaanje beedege tu ɔɔ naaje k'tiŋg bii cili ute naade, jaay ɔo k'j'iin k'ɔaa ute jeje maakŋ gɛgɛr ken Rɔm ki. ¹⁵ Ken genaagen doobm Isa al-Masi ken Rɔm ki jaay booy ɔɔ naaje j'utu k'ɔaado se, jee mɛtiŋge ɔaado dɔɔdŋen suuk ken k'danŋ Apius. ɔɔ jee kuuy se ɔaado dɔɔdŋen maakŋ naan ken ɔk bee toodn mertge mɔtɔ se. Ken Pɔl jaay aakde se, ɛdŋ kaay kaama ɔɔ gɔtn se naan tɔɔm Raa.

¹⁶ Ken naaje jaay j'aan Rɔm ki sum se, Pɔl se naade ɔŋŋ ɔaa je ɔŋ ɔea ɔɔ bee naan iŋg maak ki se ɔg kɔgɔ ɔɔ gɔtn se naan ɔaa iŋg maak ki ute asgargen lee ɔɔbiŋ se.

*Pɔl taad taar Isa al-Masi jeege tun *Rɔm ki*

¹⁷ Ken jaay k'ted bii mato sum se, Pal ol k'danjo magal Yaudgen ing gotn ese. Naade jaay baado tus sum se, gotn se Pal taadden oo: «Genaamge, jeejege se, maam m'tujden te dim eyo oo nakj bubjegen ken lee ted se kic le, maam m'taad te taar dim ing kus ro ki eyo. Ute naan se kic bo, m'baa Jeruzalem ki sum bo, Yaudge iij-okumo oo olum ji Romenge tu oo maam m'taad te taar dim ing kus rode ki eyo. ¹⁸ Gan ken Romenge jaay tond metum sum se, ey num, naade je am koodn kol, taa naade se, oj te nakj ken maam m'tujnga jaay am kaasn gen toolum eyo. ¹⁹ Ute naan se kic bo, Yaudge onum eyo. Taa naan se bo, m'oo maam se, on j'am baa gotn Sezar ki bo, am baa kaakj metn taaruma oo maam le m'je sakakj jeemge eyo. ²⁰ Taa naan se bo m'ol k'baa k'danseno oo maam je m'taadn ute naase. 'Jeelki jaaki jaay k'dookum ute zinzi se, taa maam m'aal maakum do deb ken gaan *Israelge paac utu ing aak kaamin se.»

²¹ Gotn se naade terlin oo: «Taa naai se, jee taa naan Jude ki se, oj raanjen te maktub eyo. Oo maakj genaage tun baado gotn ara ki se kic le, nam tap bo oj taadjen te metn taari eyo oo naaje le k'booy te taar ing kus roi ki eyo. ²² Num borse se, naaje k'je naai malin bo ajen taadn metn taari se, taa doobm ken naai uun se le, naaje k'jeele got bo se paac jeege lee ul taara ro ki.»

²³ Gotn se, naade gaanjin biia. Ken bii naade gaanjin jaay aas se, naade baado jeege den cir ken deete, oj Pal been ki. Gotn se, Pal uun metn taara tanorin se taadden bini aan teger oo, ute *Ko Taar ken Raa edo Musa ki oo ute taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki ken raano do dakin se, naan taadden metn taar *maakj Gaar Raa ute metn taar Isa se. Gotn se naan taadesin ute toogin paac, naan je naade 'tookj do taar ken se. ²⁴ Anum, jee metinge se took do taarin ki se, gan jee kuuy se le, baate tooke. ²⁵ Ken Pal aakde naade taarde ak metn naap eyo, jaay iin baa baa se, taadden oo: «Taar ken *Nirl Salal jaay ol debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taado do dakin bubsege tu se, taar se met ki. ²⁶ Naan deek Ezayi ki oo: 'Baa oj jee se taadden oo:

*Naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kək eyo
oo utu aki kaakj ute kaamse nabo aki kaakj kək eyo.*

²⁷ *Taa jee se le, taara end dode ki ey sum*

oo naade le talga kamba bide ki oo turumga kaamde.

Ey num, naade se ak kaam ken an kaaka oo ak bi ken an booyo

oo ak maakj ken an kək taara se.

Ute naan se, naade ade kəkj terl gotn maam Raa ki oo maam m'utu m'aden kaaja.»

²⁸ Ter Pal taadden oo: «'Jeelki taar ken ed kaajn ese se, Raa ol k'baanga taadn jeege tun Yaudge eyo oo naade se utu 'booy kuunu.» ²⁹ [Yaudge jaay booy taar ken Pal taadden se, naade teec teec se naaj ul taara ute naapa.]*

³⁰ Pal ting baara dio maakj bee ken naan mala lee og se. Jeege dena baado lee aakiina oo naan akden jiga. ³¹ Naan taadden metn taar maakj Gaar Raa oo dooyden metn taar Meljege Isa *al-Masi se ute maradiina beer eyo.

* **28:29** Taar se, maakj Kitape tun do dakin se, metinge maakde ki se goto.

Maktubm ken Pəl raanin jeege tun Rəm ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin jeege tun Rəm ki

Pəl raan maktubm ara se jee al-Masige tun Rəm ki kaad ken se naan ingo merte gen k-mətəge naḅo ŋh aan te Rəm ki eyo. Metn taar ken naan raan olden se, naan je aden kaal bide ki taa naan je ḅaa gətde ki ə taadden metn taar ken naan 'ḅaa dooy jee al-Masigen maakn geger ken Rəm ki. Maktubm ken Pəl raan jeege tun Rəm ki se, naan taad tək metn taar Raa jeege tu paac paac. Maakn taaringe tun paac paac se, naan tumin do ko taar ken ə: jikilimgen jaay Raa aakde aakin bεε naanin ki se, jee ken took aal maakde don ki ə ute kaal maakn ese se ḅo, aasga sum (kon 1.17). Maakn taarge tun naan dooyde se, naan gaanin gətə kaam mətə: Ken deet deet se (kon 1-8), naan taad təkde metn taar jee ken tooko do ko taarge tun ken Yaudge ing do ki ute daan jee ken took aal maakde do Isa al-Masi ki. Gen k-dige se (kon 9-11), naan taad tək metn taar gaan Israelge ute daan jee aal maakde do Isa ki. Gen k-mətəge tu se (kon 12-15), naan taad tək metn taar king jee Isa al-Masige naan Raa ki ə naan jeege tu. Do taar təlin ki se (kon 16), Pəl tedga təse jeege tu dena.

*Pəl raan əl təsin jee Raage tun maakn geger ken *Rəm ki*

¹ Ken ara maam Pəl m'ḅul Isa al-Masi ḅo m'raanjen maktubm se. Maam se *Raa ḅo tedum m'ted *debm kaan naabm Isa al-Masi ə bεε ədum se, taa m'taadn Labar Jigan gen Raa se jeege tu.

² Labar Jigan ese se do dakin tap ḅo, Raa taadoga taad jeege tun taad taar teeco taarin ki ə taar ese se naade raaninoga raanja maakn Kitapm Raa ki. ³ Labar Jigan ese se taad te Goonin Isa ə Goonin jaay uuno ro debkilimi se, teeco maakn metjil Gaar *Daud ki. ⁴ Ə ken Raa jaay durino daan yoge tu se, *Nirl Salal taad təgŋ Isa jeege tu tal ə naan Goon Raa ə naan ḅo Isa *al-Masi, ken Meljege se. ⁵ Ute Isa se, Raa tedjenkiga bεε ə m'tedga debm kaan naabm Isa al-Masi gen taadn taarin jeege tun paacn ken Yaudge eyo taa naade tookn kaal maakde don ki ə king do taarin ki ə an *nookn ronə. ⁶ Ə naasen ken Raa danjeno 'tedkiga gen Isa al-Masi se, naase kic ḅo metn naade.

⁷ Maktubm se, maam m'raanjen naasen ken ingki maakn geger ken Rəm ki, ken Raa jese ə danse se taa aki tedn jee naange. Ŋh Bubjege Raa ə Meljege Isa al-Masi asen tedn bεede ə asen kedn lapia.

*Pəl je ḅaa kaakn genaagen *Rəm ki (Rm 15.23-32)*

⁸ Deet deet se, maam m'təəm Raa ute doobm Isa *al-Masi, taa naase paac. 'Jeelki gətə ḅaa se paac, jeege əsn maan gen kaal maaksen naase aalki do Isa ki se. ⁹ Deere, Raa se jeele taar maam m'taad se taar met ki. Maam m'tedin naabin ute maakn kalan gen taadn Labar Jigan gen Goonin se jeege tu, ə bii-raa, maam m'saap dose ki. ¹⁰ Daayum maam m'tond metn Raa taa ken naan jaay je num, am kəədn doobo m'utu m'ḅaa gətse ki. ¹¹ Deere, maam se m'je ute maakum paac m'asen ḅaa kaaka, taa nakn ken *Nirl Salal edum se, j'an ki ḅaa nigŋ ute naapa. Ə ute naan se jaay, naase aki tedn jee təgŋ naan Raa ki. ¹² Tapki num, ken m'je m'ḅaa gətse ki se, taa j'aki ḅaa kedn kaay kaama naapge tu, taa kaal maakn naase se am kedn kaay kaama ə kaal maakn maam lε, asen kedn kaay kaama naase ki kici.

¹³ Genaamge, m'je naase aki jeele, maam se m'saap m'ə daayum m'ḅaa gətse ki, naḅo ḅorse kic Raa ədum te doob eyo. Aan gəə maam m'lee m'ted naaba gətn jeege tun Yaudge ey ken gətə ḅaa se paac jaay aan kaama se, m'je gətn naase kic 'kaan kaama bin kici.

¹⁴ Naabm ken Raa je ɔ m'an tɛdn tak se taa m'baa taadn taarin jeege tun kaamde ɔd aakga kaaka ɔ jeege tun kaamde ɔd aak te eyo. M'baa gɔtn jeege tun dooyga dooyo ɔ kengen paacn dooy te ey se kici. ¹⁵ Taa naan se, maam m'je m'asen baa taadn Labar Jiga gen Isa al-Masi naase ken ingki maakn gegɛr ken Rom ki se kici.

*Ute Labar Jigan gen Isa *al-Masi se bo Raa aaj jeege*

¹⁶ Maam se sɔkɔn tɔolum eyo do Labar Jigan gen Isa al-Masi ki, taa naan se tɔɔgn Raa mala. ɔ debm jaay aal maakin do naan ki se, Raa an kaaja: taar se, deet deet se k'taadnɔ Yaudge tu ɔ tɛr k'taadn jeege tun baa se paac kici. ¹⁷ Labar Jigan ese bo, taad jeege tu ute doobm gay jaay bo Raa 'tɛdn jikilimge aak bɛɛ naanin ki. ɔ Raa tɛdn naan se, ute kaal maakn do Isa ki kalin ki sum, do kupm mɛt ki bini do taar tɔolin ki. Taa naan se bo Kitapm Raa taad ɔ: *Debm ken tɛd nakge ute doobin se bo 'kɔn kaaja taa naan aalga maakin do Raa ki.**

Jeege paac ɔk tuju naan Raa ki

¹⁸ Deere, 'booyki m'asen taada: Raa maakn raa ki se taad maak-taarin do jeege tun tɛd nakgen jig eyo ɔ aalin maak ki eyo. Ute nakgen *kusiɔ ken naade lee tɛd se, naade gaas jeege gen jeel taar mɛt ki. ¹⁹ Ey num nakn ken j'an kaakn jeel Raa se, naan tɛddesinga toodga tal. Nakgen se Raa mala bo tɛddesin toodga tal. ²⁰ Anum Raa se, bii kalan nam aakin te eyo. Num ute kaal ken naan aal dunia ɔ ute nakgen naan tɛd paac se, ute mɛtɛkde se, kɛse jikilimge an kɔn kaakn jeele, naan bo Raa, naan ting gen daayum ɔ tɔɔgin kic ting gen daayum. Taa naan se bo, naade kɔn taar ken naade an kɔn kɔɔdn dode eyo. ²¹ Ey num naade se jeel Raa, naɔo baate *nookina ɔ baate tɔmin an gɔɔ ken, bɛɛki num, jeege an lee tɛd se. Num gan naade se lɛ jee dɛrlge ɔ jeel dim eyo, ɔ naade ing bo gen saapm do nakge tun rɛn rɛn sum. ²² Naade se jee dɛrlge num naade tɛdn rode aan gɔɔ jee jeel-taara, ²³ ey num bɛɛki num, naade keem Raa ken ting gen daayum ute nookin se. Num gan naade ɔɔɔ nakgen tec jikilimge, yeelge, daagen jedɛge sɔɔ sɔɔ ute kuurgen erg kɛrg se bo, naade lee erg naande ki ɔ lee eemde.

²⁴ Taa naan se bo kusiɔ ken naade tɛd ɔn ey se bo, Raa ɔnde maakn kusiɔde ki, gen tɛdn nakgen kusiɔ gɔɔ ken naade maakde jea. Bin bo naade tuj rode ɔ ɔl rode maakn sɔkɔn ki. ²⁵ Taar mɛt ken gen Raa se, naade rɛsiɔna ɔ naade uun taar-kɔɔbo bo ciri. Naade lee erg naan nakge tun Raa aalo ɔ lee eemde. Num gan naade baate kɛrgn naan Raa ken Mɛl Kaal nakge naan ken, bɛɛki num, jeege paac daayum lee tɔmin se. *Amin.

²⁶ Taa nakn jig ey ken naade tɛd se bo, Raa ɔnde gen tɛdn nakn sɔkɔnge. Ey num mɛndge se lee tood ute gaabdege, num gan naade tɛrlin mɛndge bo lee tood ute naapa. ²⁷ ɔ gaabge kic lee tɛd bini. Naade ɔn mɛndge ɔ je bo baa lee toodn ute naapa. Naade tɛd nakn sɔkɔnge. Taa naan se bo kusiɔ ken naade lee tɛd se, nakn ɔn lee aan dode ki.

²⁸ Aan gɔɔ naade baate je jeel Raa se, Raa kic bo ɔnde ute maak-saapdegen jig ey se ɔ naade lee tɛd nakgen kusiɔ baa ute naande, bin jaay naade lee tɛd nakgen gen tɛd ey se. ²⁹ Naade maakde dooc ute kusiɔna: naade lee tɛd nakn ute doobin eyo, naade tuj baa ute naande, tɛd jee tamage ɔ tɛd nakgen kusiɔna, dɔn nakn jeege, tɔɔl jeege, mooy ute jeege, aan jeege dala, naade tɛd nakn ken maakde jea ɔ taad taargen ing kus ro jeege tu, ³⁰ naade lee ɔd jeege, je Raa eyo, naade naaj jeege, magal rode, tɛd jee koonge, ɔlde bo je doobm gen tɛdn kusiɔ jeege tu, took taar bubdege ute kɛndege eyo, ³¹ naade se jee tɔɔj eyo, jee tuj ɔrmdɛ, naade je jeege eyo ɔ ɛj do jeege tu ey kici. ³² Jee se jeel bɔɔr ken Raa utu kɔjn do jeege tu ute doobin se, taa Raa taadga taad ɔ: jee tɛdn nakgen bin se, bɛɛki num, j'aden tɔɔl. ɔ ute naan se kic bo, naade ing bo gen tɛdn nakgen se. Naade bo lee tɛdin sum eyo, num gan maakde raap sakan do jeege tun lee tɛd nakgen kusiɔ se kici.

* **1:17** Aak Aab 2.4.

2

**Raa utu kajñ bəərə do jeege tu ute doobiña
(Mt 7.1-5; Jak 2.12-13)*

¹ Bin se, naai ken 'lee əj bəərə do jeege tun kuuy se, 'jeele naan Raa ki se, naai 'kəŋ kəədn̄ doi eyo. Taa nakñ naai 'taad jeege tu ə əntə tediñ se, naai kic 'lee tediña. Anum bin se, taari mala 6o ai kutu. ² Deere, k'jeelki, jee ken lee tef nakgen bin se, Raa utu aden kajñ bəərə dode ki ute ken met ki. ³ Ken naai jaay aakga jeegegen tefga *kusiñ jaay 'lee əjde bəərə dode ki se, ə kusiñ se naai 'lee tediñ kic se, ken bin num, bii ken Raa kajñ bəərə do jeege tu se, naai 'saap ə 'kaan̄ kətn̄ ne? ⁴ Bin num Raa ken tedi bεε den se, naan̄ tef maakiñ deer roi ki ə kerel̄ roi ki se, əntə kaakiñ aan gəə nakñ cεε. Naan̄ tedi bεε taa naai 'terl̄ maaki doñ ki. ⁵ Gan̄ naai ε, debm do məŋgə ə 'baate terl̄ maaki. Bin se naai mala '6aano ute maak-taar Raa doi ki. Ə 'jeele bii ken Raa utu kajñ bəərə do jeege tu ute doobiñ se, naai bəərə utu 'kooçñ doi ki ə utu 'dabar dena. ⁶ 'Jeele, nan̄a nan̄a kic 6o, Raa an̄ kedn̄ bediñ do naabiñ ken naan̄ lee tefda*. ⁷ Jee ken aay kaamde ə je nakñ ken təəl Raa ki, naade je Raa 6o aden təəmə ə aden *nooko ə aden kedn̄ *kaajñ gen daayum. Kεse 6o nakñ ken Raa utu aden keda kaad ken naade 6aa ting gen daayum ute naan̄ se†. ⁸ Num gan̄ jee metiñge se tef jee taamooy Raage ə je taar met ki eyo ə əŋ rode 6o gen tediñ nakgen ute doobiñ ey se, jee se, Raa maakiñ taariñ dode ki, ə naan̄ utu aden dabara. ⁹ Deere, jee paacñ ken lee tef nakgen kusiñ se, Raa utu aden dabar makəŋə ə aden kəədn̄ yεεbde, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn̄ maak ki ə jeegegen Yaudge ey se kici. ¹⁰ Anum jee tef bεε se, Raa aden kedn̄ təəsiña, aden nooko ə aden təəmə: maakiñ jeege tun se, Yaudgen booyo Taar Raa deet se 'tedn̄ maak ki ə ter jeegegen Yaudge ey se kici. ¹¹ Taa Raa se, naan̄ bεer nam eyo.

¹² Jee ken jeel Ko Taar ken Raa εdo Musa ki ey se, ken naade jaay tefga kusiña num, naade utu kutn̄ naatn̄ ə *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se ε, naade əlde maak ki eyo. Num gan̄ jee jeel Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se, ken naade jaay tefga kusiña num, Raa aden kajñ bəərə ute doobm Ko Taar ese se. ¹³ Debm jaay Raa aakiñ naaniñ ki debm daan ki se, debm ken lee booy Ko Taar naan̄ taada ə in̄g do ki. Num gan̄ debm ken lee booy Ko Taar Raa taada ə in̄g do ki ey se, debm bin se Raa aakiñ naaniñ ki se debm daan ki eyo. ¹⁴ Jee ken Yaudge ey se, Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se, naade jeeliñ eyo. Na6o gətn̄ metiñ se, naade lee tef nakgen aan gəə ken Ko Taar ken Raa εdo Musa ki taad jeege tu se. Ken naade jaay tef bin se, je taadn̄ ə Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se utu maakde ki. ¹⁵ Ken naade jaay tef nakgen bin se, kεse naade je taadn̄ ə Ko Taar ken Raa taad se, Raa mala 6o εddesiŋga ked̄ maakde ki, taa naade jeel nakñ ken naade je tefda. Bin 6o, maakde lee taadden taara, gətn̄ metiñ ken naade tefga kusiñ kic 6o, naade jeele ə tefga bεε kic ε, naade jeele. ¹⁶ Nakgen maam m'taadsen se, utu teecñ toodn̄ tal bii ken Raa ade kəl̄ Isa *al-Masi gen kajñ bəərə do jeege tu se. Nakgen jikilinge əyiñ kəy paac se, utu 'toodn̄ tal. Taar ken maam m'taadsen se tec ute Labar Jigan ken maam m'taadsen metiñ se.

Yaudge se əŋ took in̄g te do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se eyo

¹⁷ Num naai ken 'taad ə: «Maam se m'kəf̄ Yaud ə maam m'jeel *Ko Taar Raa» ə naai 'təəm̄ roi ə naai se debm Raa; ¹⁸ naai 'jeel nakñ ken Raa maakiñ jea, ə Ko Taar ken Raa εdo Musa ki se taadiga ə naai 'jeel bεer kuun nakñ ken jiga. ¹⁹ Naai 'saap ə naai 6o debm təəf̄ jee kaam-təəkge ə naai 6o gətn̄ wəər ken lee wəər jeegegen maakiñ gət ken əəf̄. ²⁰ Naai ə naai 6o 'tedga debm dooy jeegegen jeel Ko Taar Raa eyo, ə 'tedga debm deñ̄ jeegegen je 'aden dooy teepm̄ doobm Raa ki. Ə ute doobm Raa se naai 'saap ə 'jeel nakge paac ə 'jeel taar met ki. ²¹ Anum, naai ken 'dooy jeege se, 'dooy ro naai maliñ jaayo. Naai 'taad jeege tu ə ənten '6oogki ə naai tap 6o '6oogo. ²² Naai ə jeege ənten kεesn̄ mēnd̄ jeege, ə naai 'lee εs̄ mēnd̄ jeege. Naai 6o əəf̄ und nakgen k'cəəçñ̄ jaay jeege lee eemiñ̄ aan gəə raa

* 2:6 Aak KKR 62.12. † 2:7 Aak KKR 62.13.

ɔɔ tɛr naai sum ʙo 'baa tuun nakgen jiga jigan kɛn maakɲ ʙeedeɣe tu se, naai ki. ²³ Naai maaki raap sakan taa naai ɔk Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki, num gan naai se baate tookɲ king do ki. Bin se, naai 'naaj ro Raa. ²⁴ Taa nakgen bin se ʙo, Kitap taad ɔɔ: «Taa naase Yaudge se ʙo, jee ɔɔp ʙaa se paac naaj Raa†.»

²⁵ Kɛn naai jaay ing do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, *kɔjɲ pɔndi§ se ɔs aay naan Raa ki. Num kɛn naai jaay ing do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ey se, kɛn naai ɔjga kɔj pɔndo kic ʙo kɔjɲ pɔndi se aan gɔɔ nakɲ cɛɛ. ²⁶ Ɔɔ debm ɔj te pɔnd ey jaay ing do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jiga se, naan Raa ki se, naan aan gɔɔ debm kɛn ɔjga kɔj pɔndo. ²⁷ Ɔɔ naai kɛn j'ɔjiga kɔj pɔndo ɔɔ 'jeel Ko Taar Raa jaay ing do ki jig ey se, debm kɛn j'ɔjin te pɔnd eyo ɔɔ ing do Ko Taar Raa ki se, utu ai kɔjɲ ʙɔɔɔ do ki.

²⁸ Anum kɔd Yaud mala mala naan Raa ki se, kɛn j'aakiɲ ute kaama ʙo k'jeeliɲ eyo ɔɔ kɔjɲ pɔnd mala mala kic ʙo aan gɔɔ kɛn jikilimge lee tɔj se eyo. ²⁹ Daala kɔdn Yaud mala mala se, debm kɛn Raa tɛrlinga tɛrl maakiɲa ɔɔ kɔjɲ pɔnd mala mala se le, nakɲ kɛn *Nirl Salal tɛd maakɲ debkilim ki. Bin num debm bin se, je jikilimge ʙo an tɔɔm eyo, num Raa ʙo an tɔɔmɔ.

3

**Raa tuj ɔrmin eyo*

¹ Bin num debm kɛn kɔd Yaud tap ʙo ʙɛɛɲ di? Ɔɔ *kɔjɲ pɔnd kɛn naan ɔj se, jigin di? ² Deere, nakgen se kɛn j'aakiɲ num noogde aak eyo. Naʙo 'booy m'ai taada. Deet deet se nakɲ kɛn Raa utu kɛd se, naan taadiɲo Yaudge tu. ³ Anum Yaudgen mɛtinge jaay tuj ɔrmdɛ ro taar kɛn se, naan kic kɔj tujɲ ɔrmin bin ne? ⁴ Kɛse gɔtɔ! Kɛn jikilimge paac tɛd jee taar-kɔɔɣe kic ʙo, Raa se naan daayum taad taar mɛt ki. Taa naan se ʙo Kitap taad ɔɔ:
Naai Raa se, taar kɛn naai taad se taar se ʙo jeege jeeliɲ taar mɛt ki.

Gɔtn kɔjɲ ʙɔɔr ki kic ʙo, naai nam tap ʙo kɔj kɔj taar jaay ai kɔkɲ mindi eyo.*

⁵ Kɛn naase jaay 'taadki ɔɔki *kusiɲ kɛn k'lee k'tɛdki se ʙo, ɔl jeege jeel Raa debm daan ki, kɛn bin se, j'asen tɛrl ɔɔ di? Bin num kɛn Raa jaay lee dabar jeege taa kusiɲdege se, nakiɲ tɛdn mɛt ki ey daamo? (Ɔɔ taar maam m'taadsen ese se, kɛse taar kɛn jikilimge ʙo lee taada.) ⁶ Anum gɔtɔ! Raa se, naan tɛd nakge ute doobiɲa. Bin ey num naan kɔjɲ ʙɔɔɔ do jeege tu ɔɔ di?

⁷ Gɔtn mɛtiɲ jee kuuy 'kɔj taadɲ ɔɔ kɛn maam m'tɛd nakɲ mɛt ki ey sum ʙo ɔl jeege jeel Raa se taad taar mɛt ki ɔɔ *nookiɲ se, anum gɛn di jaay j'ɔjum ʙɔɔɔ dom ki aan gɔɔ debm kusiɲ se? ⁸ Kɛn bin num j'aki kɔj taadɲ j'ɔɔki: «'Tɛdki kusiɲ k'ʙaaki ute naanjege, ɔɔ te kusiɲjege se ano ʙaa ute ʙɛɛ.» Taargen se jee kɛn lee taad taar ing kus roje ki se ʙo taad ɔɔ naaje ʙo k'lee k'dooy jeege ute taargen bin se. Ɔɔ jee se ʙo, ʙɔɔɔ utu kooɲ doɔe ki.

⁹ M'tɔnd mɛtse tu naaje Yaudge se, k'cirki jee ɔɔp ʙaa se paac la? Gɔtɔ. Taa taar se maam m'taadga taad mɛtiɲa m'ɔɔ: naaje Yaudge ute jeege Yaudge ey paac se, kusiɲa ɔk tɔɔgɔ dojege tu. ¹⁰ Taa naan se ʙo Kitap taad ɔɔ:

Debm daan ki naan Raa ki se gɔtɔ; kalan kic ʙo gɔtɔ.

¹¹ *Maakɲ jikilimge tu se, nam jaay jeel nakɲ mɛt ki se, kalan kic ʙo gɔtɔ.*

Ɔɔ nam jaay je doobm an jeel Raa kic le, gɔtɔ.

¹² *Naade se paac tɛrlga naaga Raa ki ɔɔ naade paac iigga.*

Maakde ki se, debm jaay 'tɛdn ʙɛɛ jeege tu gɔtɔ, kalan kic ʙo gɔtɔ.†

¹³ *Yo maakɲ ʙaad ki jaay ruumga oot ing kus se,*

taar kɛn teec taarde ki se kic ʙo, tec bin kici.‡

Ute taarde se naade lee aan jeege dala.

‡ 2:24 Aak Eza 52.5. § 2:25 Kɔjɲ pɔnd kɛn Yaudge lee ɔj se taad ɔɔ naade tɛdga gɛn Raa. * 3:4 Aak KKR 51.6.

† 3:12 Aak KKR 14.1-3. ‡ 3:13 Aak KKR 5.10.

Ɔɔ taar teec taarde ki se, tec aan gɔɔ saam wɔɔɔn kɛn lee tɔɔl jeege se. §

14 Ute taardege se, naade naam jeege ɔɔ taad taar kataka jeege tu.*

15 Jɛde se le cɛɛp gɛn ɓaa tɔɔl jeege.

16 Gɔtn naade aanga tak ɓo, naade tuj nakge ɔɔ ɔɔd yɛɛbm jeege.

17 Doobm kɛn naade an king lapi ute jeege tap ɓo naade jeel eyo †.

18 Naade se, jeege kɛn beer Raa ki eyo ‡.

19 K'jeelki, *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki jaay taad se taad ute jeege jeel Ko Taar Raa ese se. Taa naan se ɓo debm jaay 'kɔn taar jaay an kɔɔdn doɔn naan Raa ki se gɔtɔ. Taa naan Raa ki se jeege paac, jeel rode ki naade tujga. 20 Anum debm ing do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki sum ɓo, 'tedn debm daan ki naan Raa ki se, gɔtɔ. Taa ute doobm Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, ɔlde ɓo naade jeel kusin sum.

*Debkilimi 'tedn ɔɔ di jaay tedn debm aak bɛɛ naan Raa ki
(Gal 2.15,16, 3.8-14,22-29; Ep 2.7-9)*

21 Anum ɓorse se jaay ɓo, Raa taadga doobm kɛn debkilimi 'tedn aak bɛɛ naanin ki. Ɔɔ doobm se, ɔlin eyo ute nakn kɛn *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ɔɔ k'ted se. Ko Taar ese se, Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ute jeege taad taar teeco taar Raa ki kic ɓo do dɔkin se, taadoga saadin jeege tu. 22 Nakn kɛn ɔl debkilimi tedn aak bɛɛ naan Raa ki se, kaal maakn do Isa *al-Masi ki. Taa naan se ɓo jeege paacn kɛn aalga maakde do Isa al-Masi ki se naan teddenga jee aak bɛɛ naan Raa ki, taa Raa se le, naan beer nam eyo. 23 Taa jikilimge paac se le tedga *kusina naan Raa ki ɔɔ tedga dak ute Raa ɔɔ kɔn kaan maakn *nookin ki eyo. 24 Num Raa ute beer se, naan tedden tedga aak bɛɛ naanin ki se, cɛɛ. Ɔɔ ute doobm Isa al-Masi se ɓo, naan dugdenga dode. 25 Al-Masi se, Raa ɔlin taa 'kedn ron *serke taa naajege ɔɔ moosin se tugjeki kusinjege naajegen kɛn j'aalkiga maakjege do Isa ki. Ute naan se ɓo Raa taad jeege tu ɔɔ naan se debm daan ki, taa kusin kɛn jeege lee tedo do dɔkin se, Raa jeele nabo kaad kɛn se naan dabarden te eyo. 26 Kaad kɛn se, Raa udoga bia jeege tu. Ɔɔ ɓorse naan taad jeege tu ɔɔ naan se, debm daan ki. Bin ɓo naan taad jeege tu ɔɔ naan se debm daan ki ɔɔ jeege kɛn aal maakde do Isa ki se, naan teddenga jee aak bɛɛ naanin ki.

27 Ey num debm took ing do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki te doobin se, naan kɔn tɔɔm ronɔ naɓo debm 'kɔn tedn naan se gɔtɔ. Taa di? Taa debkilimi se kɛn naan aal maakin do Isa al-Masi ki se, ɔs aay cir kɛn naan ing do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. 28 'Jeelki, jikilimge jaay Raa aakde aak bɛɛ naanin ki se, taa naade ɓo tookga Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki ɔɔ ing do ki eyo, num taa naade ɓo aalga kaal maakde do Isa al-Masi ki. 29 Bin num, Raa se gɛn Yaudge kalin ki sum la? Gɔtɔ. Naan gɛn jeege ɓaa se kici. Taa Raa se naan gɛn jeege paac. 30 Raa se, naan kalan lak ɔɔ ute Yaudge, ey le jeege Yaudge eyo, paac se, debm jaay aalga maakin do naan ki se, tedga aak bɛɛ naanin ki. 31 Kɛn k'taad jaay j'ɔɔ debm aal maakin do Isa al-Masi ki jaay tedn aak bɛɛ naan Raa ki se, bin num naajen k'juum j'aalga Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se naan ki la? Gɔtɔ. Naaje se j'uun j'ɔɔndin kɔnd ɓo doobin ki.

4

**Abraam ted ɔɔ di jaay ted aak bɛɛ naan *Raa ki
(Gal 3.6-9,29; KKR 32)*

1 K'saapki tu do bubje Abraam ki se. Naan mala tap ɓo ɔnga di gɛn naan debkilim ki sum se? 2 Kɛn naan jaay tedga ted naabm jiga naan Raa ki sum ɓo tedin debm aak bɛɛ naan Raa ki se, naan 'kɔn tɔɔm ronɔ. Num gan naan Raa ki se, naan 'kɔn tɔɔm ron eyo. 3 Taa naan se ɓo Kitap taad ɔɔ: *Abraam took aal maakin do Raa ki ɔɔ taa naan se ɓo, Raa*

aakin aan gɔɔ debm daan ki.* ⁴Jeelki, debm tɛdn naaba se j'ɔgin ɔt-tɔngina. Nakɲ ken j'ɔgin se aan gɔɔ j'ɛdɪnsɪn cɛr eyo, num j'ɔgɪnsɪn taa naabm ken naan tɛda. ⁵Ken debm jaay tɛd naab eyo, naɓo aal maakin do Raa ken tɛd jee *kusinge aak bɛɛ naanɪn ki se, kaal maakɲ ken naan aal do Raa ki se, tɛdɪn naan tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki. ⁶Taa naan se ɓo maakɲ kaa tɔɔm Raa ki se, Gaar *Daud taad taa maak-raapm deb ken tɛd te naab dɪm eyo, num aal maakin do Raa ki se. Debm ese se Raa aakin aan gɔɔ debm daan ki. Gɔtn se naan deek ɔɔ:

⁷*Maak-raapo jeege tun ken Raa tɔɔldenga tujdege*
 ɔɔ kusindege se naan dirigiŋga naata.

⁸*Maak-raapo deb ken Meljege tɔnd te mɛtn kusiniŋ eyo†.*

⁹Taar ken Gaar Daud taad se je taadn ɔɔ: maak-raapo se jeege tun ɔjoga kɔj pɔndɔ kaldɛ ki sum la? Gɔtɔ. Maak-raapo jeege tun ɔj te pɔnd ey kici. Taa naaje k'taadse noga taada Abraam tɛd aak bɛɛ naan Raa ki se, taa naan aalga kaal maakin ɓo, do Raa ki. ¹⁰Num ken Raa jaay aak Abraam aakin bɛɛ naanɪn ki se, kaad ken naan ɔjga kɔj pɔndɔ lɔɓu ɔj te ey lɛ? Ɔɔ kaad ken se, naan ɔj te ey ɓɔrtɔ. ¹¹Abraam se k'taadɪn te taa *kɔjn pɔnd ey ɓo, naan tɛdga tɛd aak bɛɛ naan Raa ki taa kaal maakɲ ken naan aal do Raa ki se. Ɔɔ kɔjn pɔndɔ se, kɛse Raa tɛdɪn nakɲ j'an kaakɲ jeel ro ki, Raa se tɛdɪn naan tɛdga aak bɛɛ naanɪn ki ute kaal maakɲ ken naan aal don ki se. Taa naan se ɓo Abraam se tɛdga ɓugɲ jee ɔj te pɔnd eyo ken aal maakɛ do Raa ki, taa naade kic tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki. ¹²Abraam se naan ɓugɲ jeege ɔjga kɔj pɔndɔ kici, naɓo naade se kɔnd doɔde ɓo do kɔjn pɔnd ki sum eyo, num naade kaal maakɛ do Raa ki aan gɔɔ gen ɓugje Abraam se jaayo.

Raa taadga ɔɔ naan utu kɛdn naka jeege tun aal maakɛ don ki
 (Eɓ 11.8-19)

¹³Raa se naan taadga taad *Abraam ki ɔɔ metjilin ki ɔɔ utu aden kɛdn do naanɲa ute magalin se naade ki. Ey num Raa ɔɔ anɪn kɛd se taa naade ɓo took ingga do *Ko Taar Raa ki eyo, num gan taa Abraam took aalga kaal maakin ɓo do Raa ki. Kɛse ɓo ken tɛdɪn naan aak bɛɛ naan Raa ki se. ¹⁴Ken jee took ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum ɓo 'kɔj naan se num, debm aal maakin do Raa ki se kaal maakin se tɛdga nakɲ cɛrɛ ɔɔ nakɲ ken Raa taad ɔɔ ute kɛdn jeege tu se kic lɛ, 'tɛdga nakɲ cɛrɛ. ¹⁵Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, jeege ɔj ing te do ki jig ey se ɓo ɔl Raa maakin taariŋ doɔde ki. Ɔɔ ken Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay gɔtɔ se, tujɔ kic ɓo, gɔtɔ.

¹⁶Taa naan se ɓo nakɲ ken Raa taado ɔɔ utu kɛdn jeege tu se, debm aalga maakin do naan ki jaay ɓo 'kɔj nakɲ se taa Raa lɛ ute bɛɛn se, naan ɛd jeege tu cɛrɛ sum. Bin ɓo nakɲ ken Raa ɔɔ utu kɛdn metjil Abraam ki se, metjilin ken ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki kalin ki sum eyo, num metjilin ken aal maakɛ do Raa ki aan gɔɔ gen Abraam se kici. Taa Abraam se, naan ɓugjege paac. ¹⁷Taa naan se ɓo Raa taad Abraam ki maakɲ Kitap ki ɔɔ: *Maam m'tɛdiga naai 'tɛdga ɓugɲ metjil jeege dɛna†*. Naan Raa ki se Abraam se naan ɓugjege taa naan aalga maakin do Raa ki. Ɔɔ Raa ɓo debm ken dur jeege ken ooyga kooyo ɔɔ naan ɓo debm ken taado ute taariŋ sum ɓo, nakge tɛda. ¹⁸Ey num Abraam se kɔj kɔnd don do dɪm ki eyo. Ute naan se kic ɓo, Abraam aay kaami ɔnd don do Raa ki ɔɔ naan aal maakin paac do Raa ki. Taa naan se ɓo naan tɛdga ɓugɲ metjil jee dɛna aan gɔɔ taar ken Raa taadɪn ɔɔ: *Metjil naai se, utu 'tɛdn dɛn aak eyo§*. ¹⁹Kaad ken se Abraam ɓaariŋ ɓaa ɓaa nakɲ kaaru, naan gɔɔl nanɲa tak tak ɔɔ mɛndɪn Sara kic lɛ magalga 'kɔj koojn goon ey sum. Ute naan se kic ɓo, naan aal maakin paac do Raa ki. ²⁰Anum Abraam se jeele nakɲ ken Raa taadiŋga ɔɔ utu anɪn kɛd se, Raa anɪn kɛda. Naan naaj eyo, ɔk kaal maakin do Raa ki se tɔɔgɔ ɔɔ naan *nook Raa. ²¹Naan jeel maakin ki, Raa se, nakɲ naan taadga ɔɔ utu an kɛd se, naan ɔk tɔɔgɔ an kɔj tɛda. ²²Ute naan se ɓo kaal maakin ken naan aal do Raa ki se, Abraam: *Raa aakin se debm daan ki*. ²³Ken Kitap jaay taad ɔɔ: *Raa aakin debm daan*

* 4:3 Aak Jen 15.6. † 4:8 Aak KKR 32.1-2. ‡ 4:17 Aak Jen 17.5. § 4:18 Aak Jen 15.5.

ki se, taar se taad ute Abraam kalin ki sum eyo, ²⁴ num taar se taad ute naajege kici, ken Raa utu ajeki tedn jee aak bεε naaniñ ki se kaad ken naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken duro Mɛljege Isa daan yoge tu se jaayo, ²⁵ ɔɔ naan ɓo ɔñ jeege tɔɔliño taa *kusiñjege ɔɔ Raa se duriñoga daan yoge tu taa j'aki tedn jee aak bεε naaniñ ki.

5

*Isa ɔkjeki taasa ute *Raa (1Pr 1.3-9; 1Jn 4.9,10)*

¹ Deere, Raa tedjeki jaay j'aki bεε naaniñ ki se, taa naajege j'aalkiga maakjege don ki. ɔɔ ute Mɛljege Isa *al-Masi se, naajege j'ɔñkiga tɔɔse ute Raa. ² Naajege k'jeelki ute kaal maakñ ken j'aalki do Isa ki se ɓo, Isa ɔljeki k'l'ɔñkiga bεε Raa ɔɔ bεε Raa se ɓo, ɓorse naajege j'ingki do ki. ɔɔ naajege maakjege raapo do kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ken utu ajeki kɔl maakñ *nookiñ ki se. ³ Anum naajege maakjege raapm taa naan se sum eyo, tɛr daala ken dubar aanga dojege tu kic ɓo, naajege maakjege raapo. K'jeelki dubar se, naan ɛd kaay kaama taa j'aki tedn jee tɔɔgɔ. ⁴ ɔɔ kaay kaama se ted deba ted debm mεc. Taa naan se ɓo naajege k'tedkiga jee mεc ɔɔ j'ɔndkiga dojege do Raa ki. ⁵ Kɔnd do ken j'ɔndki do Raa ki se, cɛr eyo taa Raa se ɛdjeki maak-jeñ dɛn aak eyo maakjege tu se, ute *Nirl Salal ken naan ɛdjeki se.

⁶ Deere, naajege do dɔkiñ se, naajege j'ɔkki doobm ken j'an ki kɔɔdn dojege eyo. Anum kaadn ken Raa ɔndiñ jaay aan doobiñ ki se, al-Masi ɓaado ooy taa naajegen jee *kusiñge. ⁷ K'jeelki, debkilimi jaay ɔñ roñ jaay j'an tɔɔliñ taa debm ted naka ute doobiñ se, ɓere, tookiñ an tedn ɔñɔ. Baat ey num, daan naan tookiñ j'an tɔɔl kic ɓo taa debm ken lee ted bεε jeege tu. ⁸ Num gan aakki, Raa se taadga maak-jeñ do naajege tu! Kaad ken naajege k'jee kusiñge se ɓo, Isa al-Masi ɓaado ooy taa naajege. ⁹ Ute moosiñ se, ɓorse al-Masi tedjekiga k'tedkiga aak bεε naan Raa ki. Taa naan se, k'jeelki, Isa al-Masi se utu ajeki kaaja ɔɔ maak-taar Raa se kɔñ ɓɔɔy dojege tu ey sum. ¹⁰ Do dɔkiñ se, naajege k'jee taamooy Raage, num ɓorse, ute yo Gooniñ ken ooy do kaag ki se, Raa ɔkjekiga taasa ute naana. Ken naajege jaay j'ɔkkiga taasa ute Raa num, mɛt kando ute dur Isan ken duro daan yoge tu se, naan ajeki kaaja. ¹¹ Kɛse ɗaar ara sum eyo, num tɛr ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se, naajege maakjege raap aak eyo do Raa ki, taa ɓorse Raa ɔkjekiga taasa ute naan kici.

*Bubjege Adum ute Mɛljege Isa *al-Masi (1Kɔr 15.21-22,45-49,56-57)*

¹² Booyki! Bubjege Adum kalin ki sum ɓo ken ɓaano ute *kusiña do *duni ki. ɔɔ kusiñ ese se ɓo ken ɓaano ute yo dojege tu. Taa naan se ɓo yo se utu tɔɔl jeege paac, taa jeege paac ɔk kusiña. ¹³ Kaad ken Raa ɛdɔ te *Ko Taariñ *Musa ki ey ɓɔrt se, kic ɓo kusiñ utu do duni ki tap. Naɓo aan gɔɔ Raa taad te Ko Taariñ jeege tu ey ɓɔrt se, taa kusiñ naade ted se, Raa tɔnd te metn kusiñde eyo. ¹⁴ Ute naan se kic ɓo iin do Adum ki bini aan do Musa ki se, jeege paac yo ɔk tɔɔgɔ dode ki. Ey num naade se ted te kusiñ tec aan gɔɔ gen Adum se eyo ken baate tookiñ taar Raa se, ute naan se kic ɓo, naade lee ooy kooy tap. Ey num Adum se, naan tec aan gɔɔ debm ken utu adɛ ɓaa se. ¹⁵ Num gan kusiñ ken Adum ted se, aas ute bεε ken Raa ted jeege tu cɛrɛ se eyo. Deere, taa kusiñ deb kalan ted se ɓo, ɔl jeege dɛna utu ooy kooyo. Mɛt kando bεε Raa se dɛn aak eyo ɔɔ jeege dɛna, naan tedden bεε cɛrɛ sum ute doobm deb kalan k'danjiñ Isa al-Masi se. ¹⁶ Nakñ ken Raa ɛd cɛrɛ se, naan tec aan gɔɔ kusiñ ken Adum ɓaano do duni ki se eyo. Ute doobm ken Adum tujño deet deet se ɓo ɔl Raa kɔjñ ɓɔɔrɔ do jeege tu paac. Num ken Raa jaay ted bεεñ jeege tu se, ken jeege ɓo kusiñdege dɛn aan gɔɔ di kic ɓo, naan ted jeege aak bεε naaniñ ki ɔɔ ɓɔɔrɔ kɔñ kooçñ dode ki ey sum. ¹⁷ Deere, ute kusiñ deb kalan lak sum ɓo yo aan do jeege tu paac, mɛt kando ute Isa al-Masi kalin ki sum ɓo, Raa ted bεεñ dɛna jeege tu. Bεε se, naan teddesiñ cɛrɛ sum

ɔɔ naan tɛddenga naade tɛdga aak bɛɛ naaniŋ ki. Ɔɔ ute Isa al-Masi se, naade kɔsn gaara ɔɔ ɓaa tiŋg ute naaŋa.

¹⁸ Taa kusiŋ Adum kɛn tɛd kalin ki se ɔl ɓɔɔɔ ooc do jeege tu paac. Bin ɓo ute naabm Isan kalin ki kɛn tɛdiŋ ute ɗoobiŋ se sum ɓo, naan ɔɔɗ do jeege maakŋ kusiŋ ki ɔɔ ɛɗɗen kaaja. ¹⁹ 'Booyki! Do ɗakiŋ se deb kalan sum ɓo baate tookŋ taar Raa ɔɔ ɔl jeege ute ɗɛnde tɛd jee kusiŋge. Gaŋ Isa se, naan kalin ki sum ɓo debm took taar Raa ɔɔ ute naan se, tɛd jeege ɗena tɛd aak bɛɛ naan Raa ki.

²⁰ Kɛn Raa jaay ɛɗo Ko Taariŋ Musa ki sum se, kusiŋ se ziid ɓaa ute naaniŋa. Num gaŋ ɓɔtn jaay kusiŋ ziid ɓaa ute naaniŋ se, bɛɛ Raa se ziid cir kusiŋ se daala. ²¹ Taa naan se ɓo aan ɓɔɔ kusiŋ ɓaano te yoa do jeege tu se, ɓɔrse se bɛɛ Raa kic tɛdga jikilimge aakga bɛɛ naan Raa ki. Bin ɓo ute ɗoobm Meljege Isa al-Masi se j'aki kɔŋ *kaaja ɓɛn tiŋg daayum.

6

**Kusiŋ se ɔk tɔɔɔ dojege tu ey sum (Kɔl 3.1-10)*

¹ Anum j'aki taadŋ j'ɔki ɗi? Naajege j'aki lee tɛɗn kusiŋ ɓo taa bɛɛ *Raa se 'ziidŋ tɛɗn ɗɛn la? ² Ɔɔtɔ! Taa naajege se aan ɓɔɔ jeegeen ooyga kooyo ɔɔ ute kusiŋ se ɛ, k'gaanŋkiga. Bin num, j'aki king maakŋ kusiŋ ki ɔɔ ɗi daala? ³ 'Jeelki ey la? Kɛn naajegen paacŋ jaay *k'batizjekiro se, naajege k'tɛɗkiga kalan ute Isa *al-Masi. Kaad kɛn se naajege j'ooykiroga tɛɛ ute naaŋa. ⁴ Ute *batɛm kɛn k'batizjeki se, naajege j'ooykiga ute naaŋa ɔɔ k'duubjekiga ute naan kici. Aan ɓɔɔ Raa Bubjege duro al-Masi daan yoge tu ute tɔɔŋiŋ se, naajege kic ɓo, naan tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji.

⁵ Deere, naajege se j'ooykiga kalan ute naaŋa. Ɔɔ aan ɓɔɔ naan duro daan yoge tu se, naajege kic j'utu j'aki dur daan yoge tu aan ɓɔɔ ɓɛn naan se kici. ⁶ K'jeelki, aan ɓɔɔ Isa k'tɔɔliŋ do kaag ki se, naajege ute kingjegeen do ɗakiŋ se kic ɓo j'ooykiroga ute naaŋa tɛɛ. Taa naan se ɓo daa rojegen kɛn ɔljeke k'tɛɗki kusiŋ se, 'kɔŋ tɔɔɔ dojege tu ey sum. Bin se, naajege j'aki kɔŋ tɛɗn ɓul ɓɛn tɛɗn kusiŋ ey sum. ⁷ Deere, debm ooyga se, ɔɗɗiŋga ute kusiŋa. ⁸ Anum kɛn naajege jaay j'ooykiga ute al-Masi se, k'jeelki j'aki ɓaa king ute naaŋa kici. ⁹ K'jeelki, al-Masi jaay ooy duro daan yoge tu se, mɔɔtn naan 'kɔŋ kooy eyo, taa yo se ɔk tɔɔɔ don ki ey sum. ¹⁰ Num Isa se ooyga ɔɔ naan ooy se jɛ-kalan sum taa kusiŋ jikilimge ɔɔ mɔɔtn naan kooy ey sum. Ɔɔ ɓɔrse jaay naan utu iŋg zɛɛr se king naan iŋg se, ɓɛn Raa. ¹¹ Ɔɔ naase kic ɓo iŋgi aan ɓɔɔ jeegeen ooyga kooyo kɛn 'gaanŋkiga ute kusiŋa. Ɔɔ ɓɔrse iŋgi king ɓɛn Raa, taa naase 'tɛɗkiga kalan ute Isa al-Masi.

¹² Ɔŋte kɔŋki kusiŋ kɔŋ tɔɔɔ do daa rose kɛn utu kooy se ɔɔ ɔŋte 'tɛɗki nakŋ naan ɓo je se. 'Jeelki, ɓii kalan se, naase utu aki kooyo. ¹³ Ɔŋte 'kɔŋki ɗoobo daa rose ki ɗimiŋ kalan kic ɓo ɔŋten 'tɛɗn kusiŋa; ɔɔ ɔŋten 'kɔŋiŋki *Bubm sitange an lee tɛɗn kusiŋa; num gaŋ ɔŋki rosege paac kaam ji Raa taa naan an tɛɗn nakgen ute ɗoobiŋa, aan ɓɔɔ jeegeen ooy duroga duru daan yoge tu. ¹⁴ Bin num kusiŋ se kɔŋ kɔŋ tɔɔɔ dose ki ey sum, taa naase se iŋgi do *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki ey sum, num naase se iŋgi ute bɛɛ ɓɛn Raa.

Naajege k'tɛɗkiga ɓul Raage

¹⁵ Kɛse tap ɓo je taadŋ ɔɔ ɗi? Aan ɓɔɔ naajege ɛ k'j'iŋgi do *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki eyo, num naajege ɛ k'j'iŋgi ute bɛɛ Raa sum se, bin num j'aki kɔŋ tɛɗn *kusiŋa aan ɓɔɔ kɛn maakjege je la? Ɔɔtɔ! ¹⁶ 'Jeelki, kɛn naase jaay ɔɔpkiga kaam ji nam ɔɔ 'tookki taariŋ se, naase 'tɛɗkiga ɓul debm kɛn naase 'tookiŋki taariŋ se. Taa naan se ɓo kɛn kusiŋ jaay ɔk tɔɔɔ dose ki se, naase 'tɛɗkiga ɓulu ɓɛn tɛɗn kusiŋa ɔɔ kusiŋ naase 'tɛɗki se, asen kɔl yo ki. Anum kɛn naase jaay 'took uunki taar Raa se, kɛse naase 'tɛɗkiga ɓul ɓɛn Raa ɔɔ naan asen tɛɗn aki kaakŋ bɛɛ naaniŋ ki. ¹⁷ Do ɗakiŋ se, naase iŋgiro ɓulu ɓɛn tɛɗn kusiŋa, num gaŋ ɓɔrse, naase 'took uunkiga ute maakse paac taar mɛt kɛn k'dooyeno se. Taa naan se, k'tɔɔmki Raa! ¹⁸ Naase se Raa ɔɗsenga dose naatn maakŋ kusiŋ ki. Ɔɔ ɓɔrse

naase 'tedkiga bul Raa gen tedn nakgen ute doobina. ¹⁹ Ken maam jaay m'taadsen ute nakgen jikilinge lee ted se, taa naase 'booy akumki yakod eyo do taarge tun maam m'lee m'taadsen se. Aan gaa naase ankuro rose gen tedn nakgen aak kusu aa jig eyo ken alse naase ingki king gardio naan Raa ki se, borse ankuro rose 'tedki bul Raa gen tedn nakgen ute doobina; kese bo ken asen tedn jee *salal.

²⁰ Ken naase ingkiro bulu gen tedn kusin se, nakn jaay asen kal naase aki tedn nakn te doobin taa taaga se, gata. ²¹ Anum kusin ken naase 'tedkiro se tap bo ankuro di ro ki? Taa nakgen naase ing 'tedkiro se, borse alseno maakn sakon ki. 'Jeelki nakgen se al jeege maakn yo ki. ²² Ja gan borse Raa addsenga dose naatn maakn kusin ki aa 'tedkiga bulinge. Bin num borse Raa tedsenga 'tedkiga jee salal aa naase utu aki kon *kaajn gen daayum. ²³ Aan gaa debm tedga naaba num j'ogin gat-tangin se, bin bo debm tedga kusin se kusinin se, bedin yoa. Num gan Raa se, kaajn gen daayum se, naan edjesinki cere taa naajege k'tedkiga kalan ute Meljege Isa *al-Masi.

7

*Jee al-Masige se, *Raa addega dode do doobm jikilinge tu
(Ep 5.25-31; Gal 2.19,20)*

¹ Genaaenge, m'je m'asen taadn ute doobm ken jikilinge lee uuno aa maam m'jeele doobm se naase kic 'jeelinki, doobm jikilinge lee ted se ak taaga do debkilim ki kaad ken naan utu zeer sum. ² 'Booyki m'asen taada: menda jaay akga gaaba se. Kaad ken jaay gaabin utu ing zeer se, doobm jikilinge lee ted se, gaasin gen resn gaabina. Num ken gaabin jaay ooyga se, doobm jikilinge lee ted se, ak taaga don ki ey sum aa naan kon konn gaabm kuuy. ³ Anum ken gaabin utu zeer sum bo, naan teec baa ak gaabm kuuy se, j'aa danin mend keesn gaaba. Num ken gaabin jaay ooyga se, doobm ken jikilinge lee ted se ak taaga don ki ey sum. Ken naan ak gaaba kuuy kic bo, j'aa kon dan mend keesn gaaba ey sum. ⁴ Genaaenge, naase kic 'tecki bini. Naase se, *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ak taaga dose ki ey sum taa naase ooykiga ute *al-Masi. Borse naase se 'tedkiga metn deb kuuy, naan se al-Masi ken Raa durinoga daan yoge tu se, taa naan se bo naajege j'aki tedn nakgen taal Raa ki. ⁵ Deere, do dakin se, naajege k'tedkiro nakn ken daa rojege bo jea. Ja nakgen ak taaga do rojege tu se bo ken aljeki k'tedki nakgen ken ajenki kal yo ki. ⁶ Do dakin se, naajege j'ingkiro bulu do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, num borse naajege se aan gaa jee ooyga kooyo nabo al-Masi adjekiga dojege maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay tedjeki bulge se. Bin bo naajege borse j'ankuro doobm kiji gen tedn naabm Raa. Ja doobm se, *Nirl Salal bo taadjesinki. Bin num naajege se, k'tedki naabm Raa se ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay k'raaninoga raan do dakin se eyo, taa doobm se kaadin deelga.

Naabm ken *Ko Taar ken Raa edo Musa ki teda

⁷ Tap ki num j'aki taad j'aki di? Ken al jeege ted *kusin se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki la? Gata! Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kusin la? Gata! Num ken alum jaay maam m'jeel kusin se Ko Taar ken Raa edo Musa ki. Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taad aa: *Ante daga*, * ey se ken maam m'dan kic num, m'jeelin nakn se m'ted te kusin eyo. ⁸ Num ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay taadum m'jeel kusin sum se, kusin an doobo aa alum m'baag dan napar nakgen baa se paac. 'Jeelki, ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki se jaay gata se, kusin kic bo, gata. ⁹ Do dakin ken maam m'jeel te Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey se, maam m'utu m'ing zere. Num ken Ko Taar Raa edo Musa ki taadum nakgen gen teda sum se, kusin baado taad taagin dom ki, ¹⁰ aa kusin ken ak taaga dom ki se, tedum maam m'ooyga. Ja maam ken debm m'ooyga kooy se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki ey num am kedn kaaja se, borse, alumga yo ki. ¹¹ Ute doobm nakgen Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad aa gen teda se, kusin an doobo aa derlum alum m'tedn kusina aa taaluma.

* 7:7 Aak Ekz 20.17.

¹² Ey num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se doobm *salal do nakgen naan taad do gen ted se kic bo, salal, ute doobiina do jiga. ¹³ Bin num nakn jigan ese se bo tedga nakn ken am taal la? Goto! Num gan ken taalum se, kusiina. Ute nakgen jiga se bo, kusiin on doobo gen taaluma. Bin jaay bo k'jeele kusiin se, naan kusiin deer deer. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ken taadjeki do j'onte 'tedki kusiin se, ute naan se bo, kusiin taad naabin tood tal do naan se, kusiin aak eyo.

Kusiina se ak taa go do jikilimge tu

¹⁴ K'jeelki *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se iino gotn Raa ki, num maam le, goon debkilim sum do *kusiin se, tedumga maam tedga buliina. ¹⁵ Deere, nakn maam m'ted se m'ond te metin eyo, taa maam m'ted nakn ken maam m'je eyo; ey num nakn maam m'je, tap bo maam m'on tedin eyo. ¹⁶ Ken maam jaay m'ted nakn ken maam m'je ey se, bin se maam m'jeele Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, naan jiga. ¹⁷ Anum ken olum jaay m'tedn nakn jig ey se, maam mal eyo, num kusiina ken utu maakum ki se bo, olum m'tedn naan se. ¹⁸ Maam m'jeele maakn maam goon debkilim ki se, nakn bee tap bo goto. Taa maam se m'je m'tedn nakn bee, nabo maam m'ok taa go gen tedn naan se eyo. ¹⁹ Deere, bee ken maam m'je se, tap bo maam m'on tedin eyo; gan kusiin ken maam m'je ey se bo, maam m'lee m'tediina. ²⁰ Ken maam jaay m'ted nakn ken maam m'je ey se, keese maam mala bo tedin ute maakum eyo, num kusiin ken maakum ki se bo, olum m'ted naan ese.

²¹ Maam m'jeelin ute maakum se, beeki num, m'tedn nakn bee, nabo kusiin se ak taa go dom ki do olum bo gen tedn kusiin sum. ²² Saapm maam ki se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taalumi. ²³ Num maam m'naam maakum ki ne dim kuuy ken ak taa go do on onum saapum on ted nakn bee eyo do kusiin se bo tedum m'tedga bulu gen tedn nakgen jig eyo. ²⁴ Maam se kapiin taaluma! Num nanja jaay am kaadn doma maakn daa ro ken am kol yo ki se? ²⁵ Keese ute doobm Meljege Isa *al-Masi! Bin num k'toomki Raa!

Taa naan se bo ute saapum se maam m'je m'ted nakn bee; num gan maakn daa rom ki se, kusiin se ak taa go dom ki.

8

*Jeegen ak *Nirl Salal maakde ki (Gal 3.13-14, 5.16-25)*

¹ Ter daala, borse, jee ken tedga kalan ute Isa *al-Masi se, maotn *Raa aden kojn booro dode ki eyo. ² Taa maam m'tedga kalan ute Isa al-Masi se, Nirl Salal ken ak taa go se, edumga kaaja do adumga doma maakn *kusiin ken ak taa go dom ki do am kolum maakn yo ki se. ³ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, oko taa go gen kaadn kusiin eyo. Taa jikilimge kic le oko taa go gen boobm koken Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Num gan Raa mala bo, tedin ute doobm ken naan olo Goon maakiina do Goon maakin se uuno ro tec gen jikilimge do ed ron *serke taa kusiina. Ute naan se Raa on booro ooc do Goonin ki taa kaadn kusiin jeege. ⁴ Raa tedjeki naan se, taa naajegen ken k'lee k'tedki nakn ken daa rojege je se eyo, num naajegen Nirl Salal lee taadjeki se bo, taa nakn ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki taad se j'an ki tedin ute doobiina. ⁵ Deere, jee ken lee aan goo ken daa rode bo je se, naade saap do nakgen tun daa rode jea. Jo jee ken Nirl Salal bo taadde se le, naade saap bo do nakge tun Nirl Salal bo je se. ⁶ Anum debm saap do nakge tun daa ro bo je se, an kol yo ki. Num gan debm saap do nakge tun Nirl Salal je se, naan 'kon kaaja ute lapia. ⁷ Taa jee ken je nakn ken daa rode bo je se, jee se jee taamooy Raage. Ko Taar Raa se naade took ing do ki eyo taa naade se le on aasin eyo. ⁸ Jee ken saap bo do nakge tun daa rode bo je sum se, naade kon taal Raa ki eyo.

⁹ Anum naase se ingki aan goo ken daa rose bo je se eyo, num aan goo ken Nirl Salal bo jea, taa naase se, nanja nanja kic bo *Nirl Raa se utu maakin ki. Jo debm jaay ak Nirl gen al-Masi ey se, naan se debm naan eyo. ¹⁰ Ken al-Masi utu maakse ki se, taa kusiin se daa

rose se utu 'kooyo. Num aan gəə Raa tedsenga aak bεε naaniŋ ki se, Nirl Salal se εdsenga kaaja. ¹¹ Ken Nirl Raa ken duro Isa daan yoge tu se jaay utu iŋg maakse ki num, Raa ken duro Isa al-Masi daan yoge tu se, ute Nirlin ken utu maakse ki se, 'dur rosen ken utu kooy se daan yoge tu kici.

¹² Taa naan se 60, genaamge, Raa je əə tak 60 j'aki kiŋg aan gəə ken Nirl Salal 60 jea, num j'ənte kiŋgki aan gəə ken daa rojege 60 je se. ¹³ Taa ken naase jaay iŋgki aan gəə ken daa rose 60 je se, naase utu aki kooyo. Num ken naase jaay əŋki Nirl Salal 60 təədsə se, nakŋ ken daa ro əlsen 'lee tɛdki se, naase aŋki rɛsn naata əə naase aki kaaja. ¹⁴ Taa jee paacŋ ken Nirl Raa təədsə se, naade se tɛdga gaan Raage. ¹⁵ Nirl Raa, ken εdsen se taa asen tɛdn ɓulge eyo əə jee ken ək ɓeere maakde ki eyo, num Nirl Raa se, tedsenga 'tɛdkiga aan gəə gɛniŋge mala. Ute Nirlin se 60, naajege k'daŋki Raa j'əki: *Abba* ken je deekŋ əə: Bua. ¹⁶ Nirl Raa se 60 ken taadjeki maakjege tu əə naajege se k'gaan Raage. ¹⁷ Deere, naajege k'gɛniŋge se, j'utu j'aki kəŋ nakgen jig aak eyo ken naan ɓəəbiŋ jeenŋge tu se əə nakŋ ken Raa ɓəəbiŋ se gɛn al-Masi əə naajege se j'utu j'aki kəŋ bɛdjege ute naan kici. Ken naajege jaay k'dabarkiga ute naan se, j'utu j'aki ɓaa kɛnd maakŋ *nookiŋ ki kici.

Raa utu kəl gɛniŋge maakŋ nookiŋ ki
(Jn 10.27-30)

¹⁸ Maam m'jeele, dubarjegen ken ɓorse jaay, k'dəəjiŋ ute ɗoobm jaay Raa utu ajeki taadŋ *nookiŋ se, dubar se paac paac aas ɗim eyo. ¹⁹ Taa nakgen Raa aal paac se, iŋg aak kaama booy nun ki, Raa utu 'taadŋ gɛniŋge jeege tu tal. ²⁰ Nakgen ken Raa aaldeno paac se, 'tɛdga nakŋ cɛrɛ əə kɛse naade maliŋge 60 je eyo, num təəgŋ kuuy 60 tɛddɛn naade tɛdn nakŋ cɛrɛ. Əə ute naan se kic 60, Raa εdɗɛnga nakŋ ken naade an kənd dode ro ki. ²¹ Taa bii kalan se, nakgen Raa aalo paac se, naan utu adɛn kəədn dode naatn maakŋ nak ken ək təəgə dode ki əə tɛddɛn naade 'ruumu əə naade utu kəŋ dode aan gəə gaan Raagen utu kɛnd maakŋ nookiŋ ki. ²² K'jeelki, bini ɓorse kic 60 nakgen Raa aalde paac se, utu dabara dabara aan gəə mɛnd diig ɓaa ɓaa koojo. ²³ Anum naade kalde ki sum 60 dabar eyo, num naajegen j'əŋkiga *Nirl Raa deet deet əə naan utu ajeki kɛdn nakgen kuuy kic se, naajege kic k'daayki aan gəə mɛnd ɓaa ɓaa koojo se. Kaad ken naajege j'utu j'aakki kaak kaam Raa ken utu ajeki kəədn rojege naatn maakŋ dubar ki əə j'aki tɛdn gɛniŋgen mala mala se. ²⁴ Deere, Raa se aajjekiga naɓo naajege j'əŋ j'aakki ey ɓərtə num naajege j'əndki dojege doŋ ki. Əə nakŋ jaay j'aakiŋkiga ute kaamjege se j'əndki do, do ki ey sum, taa nakŋ jaay j'aakiŋkiga se, j'əŋiŋkiga. Nanja jaay 'kənd doŋ do nakŋ ken naan aakga kaak ute kaamiŋ se? Nam 'tɛdn naan se tap 60, gətə. ²⁵ Num naajege j'əndki do se, do nakge tun k'j'aakiŋki te ey ɓərtə əə ute naan se naajege j'aayki kaamjege j'iŋg j'aakki kaamiŋa.

²⁶ Daala, naajegen ken j'əkki təəgə ɗoobm Raa ki ey se, Nirl Raa se 60 ɓaado noogjeki. Taa naajege se k'jeelki tənd mɛtn Raa ute ɗoobiŋ eyo, num Nirl Raa 60 eem Raa taa naajege. Naan eemiŋ əə daay dɛs dɛs se ute taargen cir taargen k'lee k'təndki mɛtn Raa se. ²⁷ Əə Raa se ɛ, naan jeel nan maakŋ jikilimge əə jeel saapm *Nirl Salal se kici. Əə Nirl Salal se tənd mɛta taa jee naanŋe. Naan tənd mɛta se aan gəə ken Raa maakiŋ jen ro ki.

²⁸ K'jeelki, nakŋ paacŋ ken aan do jeege tun je Raa se, Raa tɛdiŋ paac aan kaama taa adɛn tɛdn bεε. Do dəkiŋ tap 60, Raa se uunoga kuun doa əə danɗɛn taa tɛdn nakŋ ken naan maakiŋ jen ro ki. ²⁹ Taa kaad ken Raa utu aal kaal duni tap 60, jeege ken naan adɛn tɛdn 'tecn Gooniŋ se, Raa jeeldenoga. Bin se, Gooniŋ se tɛdn goon paragŋ gɛn genaagen dɛna. ³⁰ Ken Raa jaay uun doa gɛn tɛdn nakŋ se, naan danɗɛ gɛn tɛdn jeenŋge. Əə ken naan jaay danɗɛ sum se, naan tɛdde tɛdga aak bεε naaniŋ ki. Bin sum eyo, num naan nookdenoga kici.

Raa se jejeki aak eyo

³¹ Bin num j'aki taadŋ j'əki ɗi? Ken Raa jaay ute naajege num, ken ajeki cir tap 60 nanja? ³² Raa se, Gooniŋ kic 60 naan əŋiŋ ɓaado ooy taa naajege paac. Əə ken Raa jaay

edjeki Goonin mala se, deer deer naan ajeki kɔŋ kɛdn nakgen ɓaa se paac kic ey la? ³³ Jee ken Raa beɛr tɔɔddenga tɔɔd tɛdga jee naange se, naŋa ɓo aden kɔkŋ mindde? Ɔɔ jee se le, Raa mala ɓo tɛdden tɛdga aak beɛ naanin ki. ³⁴ Bin num ken aden kɔjn ɓɔɔɔ dode ki se tap ɓo, naŋa? Gɔtɔ! Taa Isa *al-Masi se ooyga taa naajege, tɛr Raa durinoga daan yoge tu ɔɔ ɓorse, naan utu ing do ji daam Raa ki ɔɔ utu eem Raa taa naajege.

³⁵ Ken ajeki gaan ute maak-je al-Masi se tap ɓo di? Dubar la? Nakŋ ɔɔŋ deel do la? Jee ken lee ɔɔdjeki yɛɛɓjege se la? ʼBo la? Daaye la? Gɔtn jig ey ken utu kutn deba la? Lɔ yo ne? Gɔtɔ! Dim jaay ajeki gaan ute maak-je al-Masi se, gɔtɔ. ³⁶ Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔɔ:

Taa naai Raa se, bii-raa jeege je doobm ken ajen tɔɔɔ;

ɔɔ naaje se k'tec aan gɔɔ baatgen k'baado ɓaa tɔɔɔ se*.

³⁷ Num ute tɔɔŋ debm ken jejeki se, naajege k'cirki nakge paac. ³⁸ Maam se m'jeelin maakum ki deer deer: yoa, 'king ɓorse, *kɔdn Raage, nakgen ɔk tɔɔgɔ raan, nakgen ɓorse ute kengen naan ki, nakgen paac ɔk tɔɔgɔ do jikilimge tu, ³⁹ nakgen raan ɔɔ kengen maakŋ naan ki, nakgen Raa aalin paac se, dim jaay ajeki kɔŋ gaan ute maak-je Raa ken jejeki ute doobm Meljege Isa al-Masi se tap ɓo, gɔtɔ.

9

**Raa ute jeengen gaan *Israelge*

(Gal 4.22-31)

¹ Genaaŋge, taa maam m'ute *al-Masi se k'kalan se, taar maam m'je taadn se met ki, ɔk taar-kɔɔɓ eyo. Ɔɔ *Nirl Salal kic taadum ɔɔ taarum se met ki ɔɔ maakum kic took do taarge tun se. ² Ɔɔ maam maakum tuj kasak kasak ɔɔ daayum nakŋ se ɔɔnum aak eyo. ³ Deere, gen genaamge se, ken doobo jaay kuuy gɔtɔ num, ɔŋ Raa am naama ɔɔ m'gaan ute al-Masi, ken naan se jaay 'tɛdn beɛ genaamge tun metjilje kalan se ɔɔ naade 'kɔŋ kaaja se, taa naan se maam m'tooko. ⁴ Naade se ɓo gaan Israelge ken Raa beɛr tɔɔddeno taa tɛdn geninge. Naade ki ɓo Raa taaddeno *nookiŋa, *dɔɔko ute naade, taaddeno *Ko Taar ken naan ɛdo *Musa ki, taaddeno doobm ken naade an lee keeme ɔɔ taaddeno nakŋ ken naan utu aden kedɔ. ⁵ Naade se teeco metjil bugge tun do dɔkiŋa ɔɔ ken al-Masi jaay uuno ro debkilimi se, naan kic ɓo teeco metjil bugge tun se. Ɔɔ al-Masi se, naan ɓo Raa ɔɔ naan ting do nakge tun ɓaa se paac, ɔɔ daayum jeege lee tɔɔmiŋa. *Amin!

⁶ Bin num j'ɔŋte 'saapki j'ɔki nakŋ ken Raa taado ɔɔ utu kɛdn jeege tu se tɛdga nakŋ cere. Taa naan se ɓo 'booyki. Gaan Israelge se, naade paac Israelgen mala mala eyo. ⁷ Gaan *Abraamge sum se dena, naɓo naade paac se geningen aan gɔɔ ken Raa taadin se eyo. Taa naan se ɓo, Raa taad Abraam ki ɔɔ: *Metjil Isaka se ɓo, 'tɛd metjil naai.** ⁸ Gɔtn se, Raa je taadn ɔɔ gaangen Abraam toojde se, naade paac gaan Raage eyo; num Raa taadiŋo geningen mala mala se, kedgen ken Raa mala taadiŋa taad ɔɔ utu anŋin ked se. ⁹ Nakŋ ken Raa taadin ɔɔ utu an ked se, naan deekiŋ ɔɔ: *Baar kuuy kaadn ara bin se, maam m'utu m'ade tɛrle ɔɔ m'kɔŋ mɛndi Sara se te goon gaaba jin ki†.*

¹⁰ Bin sum eyo. 'Jeelki, Rebeka se geningen naan toojden di se bubjege tu Isaka ki. ¹¹⁻¹² Num Raa taad Rebeka ki ɔɔ: *Goon naai an koojn deet se utu 'tɛdn bul gen debm baat se‡.* Kaad ken jaay Raa taad taar bin se, gaange se j'toojden te ey ɓortɔ ɔɔ naade le ɔŋ tɛd te jiga ey le *kusiŋ ey ɓort kici. Ken Raa jaay taad bin se, taa naan se je taadn ɔɔ naan tɛdn nakŋ ken maakŋ jen ro ki. Naan dan debm ken naan ɓo beɛr ɔɔdiŋa. Ɔɔ debm ken naan beɛr ɔɔdin se, taa naan ɓo tɛdga tɛd nakŋ beɛ eyo. ¹³ Aan gɔɔ taar maakŋ Kitap ki Raa taad ɔɔ: *Maam m'jedoga *Yakub ɔɔ Ezo se, maam m'ɔɔd m'undiŋoga naatn.§*

¹⁴ Bin num j'aki taadn j'ɔki di? Raa se tɛdn nakge ute doobiŋ ey la? Gɔtɔ! ¹⁵ Taa naan se ɓo, do dɔkiŋ Raa taad Musa ki ɔɔ:

* **8:36** Aak KKR 44.22. * **9:7** Aak Jen 21.12. † **9:9** Aak Jen 18.10, 14. ‡ **9:11-12** Aak Jen 25.23. § **9:13** Aak Mal 1.2-3.

*Maam m'tɛdn bɛɛ debm kɛn maam m'je m'an tɛdn bɛɛ
ɔɔ m'kɛjɲ do deb kɛn maam m'je m'an kɛjɲ doŋ ki*.*

¹⁶ Kɛn Raa jaay bɛɛɛ ɔɔɔ deba se taa deba se ɓo je eyo lo tɛdga tɛd nakɲ bɛɛ eyo, num kɛse Raa mala ɓo, tɛdɲ bɛɛ. ¹⁷ Tɛr maakɲ Kitap ki Raa taad Gaar magal gɛn Masar ki ɔɔ: *Maam m'ɔli Gaarge se taa maam m'taadn tɔɔgum doi ki ɔɔ jeegeen do naan ki paac am nooko†.* ¹⁸ Taa naan se ɓo, Raa aak taa-daay debm kɛn naan je an kaakɲ taa-daayɲa ɔɔ debm doŋ mɔŋg se, Raa ɔɲɲɲ tɛdn do mɔŋgɔ ɓaa ute naaniɲa.

Raa se naan aan gɔɔ debm kɔɓɔ

¹⁹ Daan naane naai am taad ɔɔ: kɛn Raa jaay bɛɛɛ tɔɔɔ jeege bin se gɛn dɪ jaay naan mooy jeege? Nakɲ kɛn Raa ɓaa tɛd se, naɲa jaay 'tookɲ do ki ey se? ²⁰ Naai debm taad bin se: naai tap ɓo naɲa jaay 'naaj ute Raa se? Nakɲ j'ɔɓɲga kɔɓ ute nɛɲje se kɔŋ taad debm kɛn ɔɓɲ se ɔɔ: naai tap ɓo ɔɓum bin se, gɛn dɪ? Gɔtɔ! ²¹ Debm kɔɓm nakge se, naan se mɛl nɛɲje. Kɛn naan je se ute nɛɲjen ese sum ɓo, naan ɔɓ nakɲ aak bɛɛ kɛn k'tɔɔɔɔɔn naatn ute ɓii laa, ey lɛ ɔɓ nakgen kuuy se kɛn ɓii-raa k'lee k'tɛdn naaba, bin ey la?

²² Kɛn Raa jaay je tɛdn aan gɔɔ debm kɔɓm nakge se, naai tap ɓo ɔli dɪ maak ki? Ey num Raa se je taadn maak-taariɲ ute tɔɔgɲa naɓo naan aay kaamiɲ dɛna sɛrk jee kɛn taariɲ maakiɲa, naaden kɛn nakɲ naade tɛd se aasɔɔnga kɛn Raa utu aden kutu. ²³ Ute nakgen naan tɛd paac se Raa se je jeege paac jeele, naan se debm magala ɔɔ ɔk *nooko ɔɔ naan je naajegen kɛn naan tɛdɲeki bɛɛ se j'aki kɛnd maakɲ nookiɲ kɛn naan ɔaapiɲga ɔaap do dɔkiɲ se. ²⁴ Jee ese se Raa taad ute naajege. ɔɔ Raa se bɛɛɛ tɔɔɔɔɔ maakɲ Yaudge tu kalin ki sum eyo, num naan bɛɛɛ tɔɔɔɔɔga maakɲ jeege tun ɓaa se paac kici. ²⁵ Aan gɔɔ kɛn Raa taad maakɲ Kitapm Oze ki ɔɔ:

Jee kɛn do dɔkiɲ jee maamge ey se, ɓɔrse maam m'taaddɛn m'ɔɔ: naase se 'tɛdkiga jee maamge.

ɔɔ mɛtjil jee kɛn maam m'jede ey se, ɓɔrse maam m'taaddɛn m'ɔɔ: maam se m'jese‡.

²⁶ Daala, jee kɛn k'taaddɛn j'ɔɔ:

naase se jee maamge ey se, ɓɔrse k'taaddɛn j'ɔɔ: naase se j'utu j'asen dan gaan Raagen zɛɛɛ. §

²⁷ Taa maakɲ gaan *Israelge tu se debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi kic ɓo taadga taad taariɲa maakɲ Kitap ki do dɔkiɲ ɔɔ:

*Kɛn gaan Israelge jaay tɛdga dɛna aan gɔɔ kɛɛsn taa baar ki kic ɓo,
maakɔɔ ki se jee mɛtiŋge sum ɓo 'kɔŋ kaaja.*

²⁸ Taa Mɛljege Raa taariɲ naan taad se,

naan utu an naar tɛdn kaasn ute doobiɲa.*

²⁹ Daala, maakɲ Kitapm debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taad daala ɔɔ:

Kɛn Mɛljege Sidburku jaay ɔɲte jeejegen mɛtiŋge ey se,

kaadn naane mɛtjil naajege se k'j'utkiga aan gɔɔ jee maakɲ gɛgɛr kɛn Sɔɔɔm ki ute kɛn Gɔmɔr ki se.†

*Kɛn tɛd debkilimi aak bɛɛ naan Raa ki
(Rm 3.19-29; Gal 3.8-14,21-29)*

³⁰ Anum j'aki taadn j'ɔɔki dɪ? Jeegeen Yaudge ey se, je te doobm kɛn tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki eyo. Num gan naade se ɓo tɛdga aak bɛɛ naan Raa ki se, taa naade aalga maakɔɔ doŋ ki. ³¹ Ey num gaan *Israelgen ɔk *Ko Taar kɛn Raa ɛɔɔ Musa ki ɔɲɔ ɔɔ ute naan se sum ɓo, naade je tɛdn jee aak bɛɛ naan Raa ki se, naɓo naade ɔŋ aasiɲ te eyo. ³² Anum kɛn tɛɔɔɔn jaay naade ɔŋ aasiɲ ey se tap ɓo ne dɪ? Naade jede te eyo kɛn naade tɛdn aak bɛɛ naan Raa ki ute doobm kaal maakɔɔ se, taa naade se saap ɔɔ taar kɛn Ko Taar kɛn Raa ɛɔɔ Musa ki taad se, kɛn naade tɛd aasiɲga ute doobiɲ sum ɓo, naade kaakɲ bɛɛ naan Raa ki. Kɛse ɓo kɛn ɔlɔɔ naade rɔk ko se ɔɔ tooc se. ³³ Taar se Kitap kic ɓo taadga taad ɔɔ:

* 9:15 Aak Ekz 33.19. † 9:17 Aak Ekz 9.16. ‡ 9:25 Aak Oz 2.23. § 9:26 Aak Oz 1.10. * 9:28 Aak Eza 10.22.

† 9:29 Aak Eza 1.9.

*Aakki! Maam m'ondga ko maakñ gegēr ken Sion ki
 ɔɔ ko se utu rɔkñ jeege ɔɔ naan se lij ken utu 'tedñ jeege tooco.
 Num debm jaay aalga maakiñ do lij ken ese se, naan kɔñ kɛnd maakñ sɔkɔñ ki eyo‡.*

10

¹ Genamge, maam se m'je ute maakum paac taasum Yaudge se kic 'kɔñ kaaja. Taa naan se ɔɔ, maam m'eem *Raa taa naade. ² Deere, maam m'jeele naade se dɔk maakde do Raa ki, naɔo Raa se naade jeel ɔkiñ te mala mala eyo. ³ Ɔɔ naade jedo te doobm ken Raa tedñ jeege aak bɛɛ naaniñ ki se eyo. Num naade malinge ɔɔ je doobm ken aden 'tedñ aak bɛɛ naan Raa ki. Taa naan se ɔɔ, doobm ken Raa ted jeege aak bɛɛ naaniñ ki se, naade baate tookñ do ki. ⁴ Taa tɔɔgñ gen *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ɔk do jeege tu se, *al-Masi 'daaringa taa jee paacñ ken aalga maakde do al-Masi ki se, tedga aak bɛɛ naan Raa ki.

*Debm jaay aal maakiñ do *al-Masi ki se ɔngga kaaja*

⁵ 'Booyki taar ken *Musa raan do dɔkiñ maakñ *Ko Taar ken Raa edino se, naan ɔɔ taargen Ko Taar Raa taad ɔɔ gen tɛda se: *Debm ken ted aasiñ ute doobiñ paac jaay ɔɔ 'kɔñ kaaja**. ⁶ Num doobm ken ɔl jeege aal maakde do Raa ki jaay tedñ aak bɛɛ naaniñ ki se, Kitap taad ɔɔ: *Ɔnte taadñ ute maaki ɔɔ: «Nanja jaay 'kookñ maakñ raa ki» kɛse je deekñ ɔɔ: nanja ade dan al-Masi ade booy do naan ki se.* ⁷ Ter ɔnte taadñ ɔɔ: *nanja jaay booy ɔaa maakñ bee yoge tu, kɛse je deekñ ɔɔ: nanja ade dan al-Masi ade teecñ daan yoge tu.* ⁸ Num maakñ Kitap ki taad ɔɔ: *Taar Raa se, naan gɔɔr ute naai; naan utu maaki ki ɔɔ taari ki.†*

Taar Raa ese ɔɔ naaje k'lee k'taadñ jeege tu j'ɔɔ j'aal maakde do Raa ki. ⁹ Ken naai jaay 'took ute maaki ɔɔ 'jeel Raa se duroga Isa daan yoge tu, ɔɔ 'taad naan jeege tu ɔɔ Isa se naan ɔɔ Mɛli se, kɛse naai 'kɔñ kaaja. ¹⁰ Taa ken naajeege jaay j'aalkiga maakjege do Isa ki se, k'tedkiga aak bɛɛ naan Raa ki. Ɔɔ ken k'taadki naan jeege tu j'ɔɔki: naan ɔɔ Mɛljege se, j'aki kɔñ kaaja. ¹¹ Aan gɔɔ taar ken Kitap taad ɔɔ: *Debm jaay aalga maakiñ do naan ki se, sɔkɔñ an tɔɔl eyo‡.* ¹² Anum Yaudge ute Yaudge ey paac se naade ɔngga kaaja ute doobm kalan sum, taa naade paac se Mɛlde ɔɔ ken kalan ese sum. Naan ted bɛɛ jeege tun paacñ ken lee eemiña. ¹³ Taa naan se ɔɔ Kitap taad ɔɔ: *Debm jaay eem ro Mɛljege se, Mɛljege an kaaja§.*

¹⁴ Ken bin num jeege jaay utu aal te maakde don ki ey ɔɔrt se, naade an keem ɔɔ di? Naade kaal maakde don ki ɔɔ di? Ɔɔ ken nam jaay ɔaado taadde te taariñ ey se, ute doobm gay jaay naade 'booy ron se? ¹⁵ Ɔɔ ken j'ɔl te jee taadñ Taar Raa gɔtde ki ey se, nanja jaay ade ɔaa taadñ taar se? Taa naan se ɔɔ, Kitap taad ɔɔ:

Aakki! Jee ken ɔaano ute Labar Jiga se, jeege maakde raap dode ki den aak eyo*.

¹⁶ Anum Labar Jigan ese, jee metinge sum ɔɔ took aal maakde do ki. Taa naan se ɔɔ, debm taad taar teeco taar Raa ki ron Ezayi taad maakñ Kitap ki ɔɔ:

Mɛlje, taar ken naaje k'taad jeege tu se, nanja ɔɔ took uunga?†

¹⁷ Anum 'booyki: debm jaay took aal maakiñ do taar ken ese se, booy k'taadinga taar se jaayo. Ɔɔ taar ken naan booyiñ ese se, iino gɔtn al-Masi ki.

¹⁸ Anum m'tond metse tu: taar se, Yaudge booyiñ te ey la? Gɔtɔ! Taar se naade booyinga aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

Jeege ɔaa taadga taar Raa se jeege tu gɔtn ɔaa se paac,

ɔɔ taar se jee do naan ki paac booyinga.‡

¹⁹ Ter m'tond metse daala: metn taar se tap ɔɔ, gaan *Israelge booy ɔkiñ te ey la? Deere, naade booy ɔkiñga naɔo baate tookñ do ki. Taar se Musa ɔɔ uuno metiñ deete ɔɔ taadde no taar ken Raa ɔɔ:

‡ 9:33 Aak Eza 8.14 ɔɔ 28.16. * 10:5 Aak Lb 18.5. † 10:8 Aak Dt 30.11-14. ‡ 10:11 Aak Eza 28.16. § 10:13 Aak Jl 2.32. * 10:15 Aak Eza 52.7. † 10:16 Aak Eza 51.3. ‡ 10:18 Aak KKR 19.4.

Naase jeemge se, m'asen tēdn aki ni ro jeege tun rēn rēn.

ጋጋ m'asen tēdn naase maakse asen taar do jeege tun jeel dīm eyo. §

²⁰ Ter debm taad taar teeco taar Raa ki roṅ Ezayi se, aay kaaminṅ bini taadden daala ጋጋ:

Maam Raa se, jee kēn jem ey se ሆ, ግምገገ.

ጋጋ jee kēn je te doobum ey se ሆ, maam m'taadden roma.*

²¹ Gaṅ ute gaan Israēlge se Raa taad ጋጋ:

Bii-raa maam m'əl jim m'daṅ gaan Israēlge m'ጋጋ ade ሌaa gətum ki

naፆo naade se, jee naajṅ taarge ጋጋ baate tookṅ Taaruma. †

11

*Gaan *Israēlge se *Raa baatde te eyo*

¹ Ter m'tōnd metse daala: bin num Raa se, baatega jeenge la? Gətጋ! Naan baatden te eyo. Taa maam kic m'kəፊ Israēl, m'teeco metjil *Abraam ki ጋጋ m'teeco taa ሌee Benjamin ki. ² Bin num Raa se jeengen naan bēer tōdden do dōkin se, naan baatden te eyo. Ey num naase 'booyinṅki te eylā, taar kēn k'raaṅo maakṅ Kitap ki, kēn taad ute *Eli, debm kēn taad taar teeco taar Raa ki, kaad kēn naan sakak gaan Israēlge gōtn Raa ki, naan ጋጋ: ³ *Meluma, jee kēn taad taar teeco taari ki se, naade tōaldenoga ጋጋ gōtn kēn k'lee k'tēdī *sērke se ሌ, naade tōakinga naatn. ጋጋ maam ሌ, m'ጋጋፆga m'kalum ki sum. ጋጋ naade je am tōፊፊ.** ⁴ Num Raa tap ሆ terlinṅ ጋጋ dī? *Jeege dupu-cili se, maam m'bጋፊፊdenga ጋጋ naade se ግግ erg te naan maraṅṅ k'daṅṅ Baal kēn jeege lee eemiṅ se eyo. †* ⁵ Borse kic ሆ, maakṅ gaan Israēlge tu se, ጋጋፆga jeege cəkጋ kēn Raa bēer tōddenga ute bēṅጎ. ⁶ Raa bēer tōdde se taa naade ሆ tēdga nakṅ bēe eyo, num naan bēer tōdde se ute bēṅጎ, kēn bin ey num, bēe Raa se kጋṅ tēdn bēe ey sum.

⁷ Taar se tap ሆ je taad ጋጋ dīo? Gaan Israēlge se nakṅ naade je se tap ሆ ግግ te eyo. Num jee ጋፆpm kēn Raa bēer tōddenga tōdd se ሆ, ግጎga nakṅ se. Num jee kuuy se ሌ, tēdga jee naajṅ taarge. ⁸ Aan gጋጋ kēn Kitap taad ጋጋ:

Raa tēdden naade se jee taara end dode ki eyo,

deebdenga kaamde naade ግግ aak ጎk eyo

ጋጋ turumdenga bidege naade ግግ booy eyo;

bini jaaki kic ሆ, naade utu inṅ gōtn kingdeki se sum. †.

⁹ Maakṅ Kitap ki se, jee se Gaar *Daud kic ሆ taad rode ki ጋጋ:

ጋጎ kጋsdēge se aden tēdn aan gጋጋ rēecṅ kēn aden tōnd kəkጋ.

ጋጎ 'tēdn aan gጋጋ nakṅ aden rጋkṅ naade tooco ጋጋ ግጎ Raa aden dabara.

¹⁰ ጋጎ Raa ade tōkṅ kaamde mጋፊtn naade kጋṅ kaakṅ dīm eyo,

ጋጋ ግጎ aden tōnd daam deere dode ki §.

¹¹ Maam m'je m'tōnd metse daala: kēn gaan Israēlge jaay rጋkṅ tooc se, ህጎn sጋrጋkinṅ la? Gətጋ! Num ute rጋkṅ toocṅ kēn naade tooc se, kaad kēn se ሆ, Raa kaajṅ jee kēn Yaudge eyo. Anum kēn Raa jaay aaj jee kēn Yaudge ey se, Yaudge se aakdega num, maakde ade kጋጋጎጎ ጋጋ je doobm kaaja kici. ¹² Num kaad kēn gaan Israēlge jaay baate tookṅ taar Raa se ሆ, Raa tēdn bēṅጎ dēna jeege tun ሌaa se paac. ጋጋ kēn Yaudge jaay tēdn jee naajṅ taarge sum se, Raa tēd bēṅጎ jeege tun do naan ki paac. Anum 'saapki tu, kaadn kēn jaay gaan Israēlge utu kጋṅ kaaja se, bēe Raa ese se, utu 'tēdn dēn cir daal ey ne?

Raa aaj jeegen Yaudge eyo

¹³ Borse, maam m'je taadn ute naasen Yaudge ey se. Maam se *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa naasen Yaudge ey se. Taa naan se ሆ, maam maakum raapo do naab kēn Raa ፎdumsinṅ se. ¹⁴ Maam m'je taasum Yaudge se, jee metinṅe kaakṅ naabum se ade rጋጋጎ

§ 10:19 Aak Dt 32.21. * 10:20 Aak Eza 65.1. † 10:21 Aak Eza 65.2. * 11:3 Aak 1Gar 19.10, 14. † 11:4 Aak 1Gar 19.18. † 11:8 Aak Dt 29.4 ጋጋ Eza 29.10. § 11:10 Aak KKR 69.22.

maakde do aden kol naade ni ro jeege tu, taa bii kalan jee metinge utu kon kaaja kici. ¹⁵ Ken Raa res gaan *Israelge kaaf ken se sum bo, naan ok taasa ute jee ken Yaudge eyo. Num kaaf ken jaay Raa utu terl kon gan Israelge jiga se, kese 'tedn do di? Kese tedn nakn bee aak eyo, 'tedn aan goo jee ooyga kooyo ken Raa utu aden kedn kaaja.

¹⁶ Ken mappa jaay k'dup coko j'edga Raa ki se, mappan dop se paac tedga gen Raa. Ken kaaga jaay j'edga met kon Raa ki se, letin se kic bo, tedga gen Raa. ¹⁷ Gaan Israelge se tec aan goo *ko olibm maakn jinene ki ken k'tognga ute letingen metinge se. Do naai ken kod Yaud ey se tec aan goo letn ko olibm maakn kaag ki do naai j'ogio do k'baado j'oli goo letn ko olib ken k'tognga tog letingen metinge se. Borse, naai kic ing te togng metn ko olibm ken maakn jinene ki se. ¹⁸ Taa naan se bo, onte koono do letn ko olib ken k'togdenoga se. Ken oli oon tap bo taa di? Naai le lete sum. Naai bo gak ko kaag eyo num ko kaaga bo gaki naai.

¹⁹ Maakse ki se, deb kalan am taadn do: «Raa se naan bo debm 'togng letge do uunumo do baado olum goode ki.» ²⁰ Deere, naade se jaay Raa togde se taa naade baatega kaal maakde don ki do naai jaay baado k'j'oli goode ki se, taa naai aal maaki don ki. Bin num onte magal roi, do ond kondo. ²¹ Ey num Yaudge se bo letgen deer deer. Ute naan se kic bo, Raa on onde te eyo. Anum naai letn k'baado k'j'oli kol goode ki sum se, ken naai jaay aal maaki don ki ey se, naan utu ai kogng kundi naatn kici. ²² 'Jeelki, Raa se naan debm jiga nabo naan debm konn booro do jeege tu kici. Jee on doobm Raa se, naan utu aden konn booro dode ki do ute naai se, ken naai jaay ing aal maaki do been ki se, naan debm jiga ute naai. Ey num, bere, naan ai koodn kundi kici. ²³ Bin bo ken Yaudge jaay terloga gotn Raa ki se, Raa aden kon tol goode ki daala, taa Raa se ok toggo ken tedn naan se. ²⁴ Naasen ken Yaudge ey se, 'tecki aan goo letn ko olibm maakn kaag ki ken k'togngo jaay k'baado k'tolin goo letn ko olib ken maakn jinene ki se. Ken Raa jaay tedn nakn ese se, Yaudge se kic, naan adeno terl tol goon ki ey ne, naaden ken letn ko olibm mala mala se?

Yaudge kici utu kon kaaja

²⁵ Anum genaamge, maam m'je m'asen taadn nakn ken Raa baa teda jaay naase *'jeelki metin ey se. Bin bo naase aki tedn rose aan goo jee jeel taar eyo. Taa ken gaan *Israelgen metinge jaay baate tookn kaal maakde do Raa ki se, bini jee baa se paac ade baa gotn Raa ki jaayo. ²⁶ Do bin bo gaan Israelge paac utu 'kon kaaja bin kici aan goo ken Kitap taad do: *Debm utu 'koodn do jeege se,**
utu ade kiin maakn geger ken Sion ki.

Do metjil *Yakub se, naan utu aden koodn dode maakn naajn taarde ki.

²⁷ Ter Raa taad do:

Kese *dookn ken maam m'utu m'dookn ute naade,
kaaf ken se bo maam m'ade taal *kusiñdege†.

²⁸ Yaudge se baate tookn Labar Jiga gen Isa; taa naan se bo naade tedga jee taamooy Raage. Kese tedsenga bee naase ki. Ey num naade se Raa beer taddenga taal do dakin. Naade se Raa jede, taa bugdege. ²⁹ Ken Raa jaay beer addga deba do edinga naka se, moon naan terl taarin ey sum. ³⁰ Do dakin se, naasen ken Yaudge ey se, 'baatekiro tookn taar Raa. Num ken borse jaay Yaudge baate tookn taar Raa sum se, Raa se tedsenga bee. ³¹ Do ken Yaudge jaay baate tookn taar Raa se, ute naan se jaay naasen Yaudge ey se, Raa tedsenga bee. Bin bo, borse Yaudge Raa utu aden tedn been kici. ³² Taa Raa se on jikilimge paac baate tookn taarin se naan onde gotde ki aan goo bulge taa naan je aden tedn been paac.

Raa se naan magal aak eyo, k'taminiki

³³ Deere, bee Raa se den bee eyo! Raa se naan jeel-taara do nakge paac naan jeelde. Nakn naan saap jaay uun do se, nam tap bo jeel taadn tookn metin eyo. Nakgen ken naan tedden paac se, nam tap bo on onde ute metin eyo. ³⁴ Taa Kitap taad do:

* **11:26** Debm utu 'koodn do jeege se k'danin Isa. † **11:27** Aak Eza 59.20.

Saapm Meljege Raa se naŋa tap ɓo jeele? Bii kalan tap ɓo naŋa deŋinga†?

³⁵ *Lɔɓu bii kalan nam eɗiŋga ne dīm deet Raa ki jaay Raa ɛrlin nakiŋ la?§*

³⁶ Deere, nakgen ɓaa se paac, naan ɓo Mel-kaalde. Naan ɓo debm ken aakde dode ki ɔ nakge se paac kaam jina. Bin num Raa se, ɔŋ jeege daayum an *nooko! *Amin!

12

**Raa aajjeki se gen ɛɗn naabiŋa
(Ep 4.1-16; 1Kɔr 12.12-27)*

¹ Genaaŋge, 'booyki m'asen taada: aan gɔɔ Raa ɛɗjekiro beɛ se, bin se daayum ɛɗki rose paac Raa ki, ɔ kingse se ɔŋiŋki *serke Raa ki. Kese ɓo serkeŋ *salal ken tɔɔl Raa ki. Anum Raa se je ɔ j'aŋ keeme ute doobm se. ² Ɔŋte gen ɛɗki aan gɔɔ gen jee duni ken ɓorse lee ɛɗ se. Num gan ɔŋki Raa asen 'ɛrl maakse ute saapm kuuy ken naan asen keɗ se. Ute naan se jaay ɓo, naase aki jeel nakŋ Raa maakiŋ jen ro ki. Ɔo nakŋ Raa maakiŋ jen se, kese nakŋ jiga, nakŋ tɔɔlin naan ki ɔo nakŋ meɛ.

³ Ute beɛ ken Raa ɛɗdum se, maam m'taadsen paac m'ɔo: maakiŋ kingse ki se ɔŋte 'kuunki magala; iŋki ute gɔtn kingse se sum aan gɔɔ ken naŋa naŋa kic ɓo Raa eɗiŋga naabiŋ naabiŋ do kaal maakiŋ ki se. ⁴ 'Jeelki, debkilimi se ɔk ro kalan sum, naɓo ron se, tɔp kaam dena, ɔo naŋa kic ute naabiŋ naabiŋa. ⁵ Ɔo naajege kic k'denki, naɓo taa naajege k'dɔɔkkiga ute *al-Masi se, k'tum k'ɛɗkiga daa ro kalan ɔo naajege kic k'tum k'ɛɗkiga kalan bini. ⁶ Naajege se Raa eɗjekiga naaba, naɓo naŋa naŋa kic ɓo ute naabiŋ naabiŋa. Naŋa kic ɓo ɛɗn naaba ute beɛ ken Raa ɛɗiŋ. Taa naan se ɓo, debm ken taad taar teeco taar Raa ki se, ɔŋ taargen naan taad se ade teecn taar Raa ki te doobm ken Raa taadn ro ki se. ⁷ Debm jaay Raa eɗiŋga naabm gen noogŋ jeege se, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'noog jeege ɔo debm ken Raa eɗiŋga naabm gen dooy jeege le, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'dooy jeege. ⁸ Ken debm jaay naabiŋ gen keɗn kaay kaam jeege tu se, ŋ'aay kaamiŋ ŋ'ɛɗ kaay kaama jeege tu. Ɔo debm ken ɛɗ naka jeege tu se le, ŋ'ɛɗ naka jeege tu ute maakiŋ kalan. Ɔo debm ken Raa jaay eɗiŋga naabm gen tɔɔɗn jeege se, naabiŋ se ŋ'ɛɗiŋ ute doobiŋa. Ɔo debm ken Raa jaay ɛɗiŋga debm kaakiŋ taar-daay jeege se, naabiŋ se, ŋ'ɛɗiŋ ute maak-raapo.

⁹ 'Jeki jeege ute maakiŋ kalan. Ɔoɗki dose naatn ro *kusiŋ ki. 'ɛɗn beɛ se, ɔkiŋki tɔɔgɔ. ¹⁰ 'Jeki naapa aan gɔɔ genaagen je naapa se ɔo ɔkki naapa ɔoŋo. ¹¹ Ɔŋte 'ɛɗki jee kaar-naabge, naɓo aayki kaamse, 'ɛɗki jee ɛɗn naabge. Ɔo Meljege se, 'ɛɗiŋki naabiŋ ute maakiŋ kalan. ¹² Aan gɔɔ naase ɔndkiga dose do Raa ki se, ɔŋki maakse 'raapo. Ken nakŋ ɔoŋ aanga dose ki le, ɔkki maakse tɔɔgɔ ɔo aayki kaamse, eemki Raa. ¹³ Genaaŋgegen doobm al-Masi ken ɔk dīm ey se, aakdeki dode ki. Ɔo jee paacŋ ken ɓaa gɔtse ki se ɔkdeki jiga.

¹⁴ Jee ken lee dabarse se, ɔŋte 'naamdeki naɓo 'tɔndki metn Raa aden ɛɗn beɛ. ¹⁵ 'ɛɗki maak-raapo ute jee ken maakiŋ maak-raap ki, ɔo eemki ute jee ken maakiŋ kaa-maan ki.

¹⁶ Iŋki beɛ ute naapa. Ɔŋte 'magalki rose. Ɔo ken j'ɛdsenga naabm baat gɔɔ dī kic ɓo, 'ɛɗiŋki. Ɔŋte 'ɛɗki rose aan gɔɔ jee jeel nakge.

¹⁷ Debm ɛɗsenga kusiŋa se, ɔŋte 'ɛrlinsiŋki. Ɔo aayki kaamse, 'ɛɗki beɛ jeege tu paac. ¹⁸ Ken naai jaay ɔk doobo num, aay kaami iŋg ute lapiya ute jeege paac. ¹⁹ Genaa maak-jemge, ken nam jaay ɛɗsenga kusiŋa se, ɔŋte kɔgki seese, num ɔŋki Raa ɓo 'bɔoy maak-tariŋ dode ki. Taa maakiŋ Kitap ki se, Meljege Raa taadga taad ɔo: *Taar-don ɔŋumsiŋki maam ki ɔo maam ɓo m'asen kɔgŋ seese.**

²⁰ Bin num Kitap taad ɔo:

*Ken debm taamooyi jaay ɓo tɔɔlin se, eɗiŋ kɔɔɔ;
ɔo ken maane ɓo tɔɔlin le, eɗiŋ 'kaaye.*

† 11:34 Aak Eza 40.13. § 11:35 Aak Jb 41.3. * 12:19 Aak Dt 32.35.

Bin se, naai an kol maakn səkən ki.†

²¹ Ɔnte kənki kusiñ se asen ciri, num naase 60 'ciriñki ute bæε ken naase aki tɛda.

13

'Sookki tɔgge tu
(1Pr 2.13-17)

¹ Tɔggen ing do jeege tu paac se, 'sookɔeki. Taa tɔgge se paacn iino gɔtn *Raa ki ɔ kenngen ɔurse utu do naan ki se kic 60 Raa 60 tɔndde. ² Taa naan se 60, debm baate sookn tɔgge tu se, kɛse aan gɔɔ naan baate tookn tɛɔn nakn Raa maakin jen ro ki. Ɔɔ jee baate sookn tɔgge tu se, nakn ɔn utu kaan dode ki. ³ Anum jee tɛɔn nakn bæε se, naade beer tɔgge tu eyo, num jee tɛɔn nakn *kusiñ se 60, ken beer tɔgge tu. Ken naai jaay 'je beer tɔgge tu ey num, 'tɛɔ bæε. Bin se naade ai tɔmɔ. ⁴ 'Jeelki, tɔgge se naade se kaam ji Raa taa asen noogo gen tɛɔn nakgen jiga. Ken naase jaay 'tɛɔkiga kusiñ se, 'beerɔeki. Taa tɔnd ken Raa tɔndde se cɛr eyo, num naan tɔndde se taa an tɛɔn naabiña gen dabar jee ken tɛɔn nakn kusiña. Ɔɔ ute doobm se 60, Raa taad maak-taariñ do jeege tun tɛɔ nakgen jig eyo. ⁵ Ken bin num, 'sookki tɔgge tu, taa j'asen dabar sum eyo, num 'sookɔeki taa naase 'jeelki maakse ki naabde se ute doobiña.

⁶ Taa naan se 60, naase 'lee ɔɔɔeki miiri. Ɔɔ jee ken k'tɔndde gen lee tiir gurs miiri gɔtse ki se, naabm ken naade lee tɛɔn ute doobiñ se, naade tɛɔn gen Raa. ⁷ Jee se jaay nakn ken naade je ɔ j'ade kɔgse, ɔɔɔesin̄ki. *Jee tɔkn miirge se, 'tiir ɛɔɔeki nakde ɔ nakgen paacn gen kɔgɔ se, ɔɔɔesin̄ki. Tɔggen ken aɔeki sook se, 'sookɔeki. Jeegeen aalɔeki kaal maak ki se aalɔeki maak ki kici.

'Jeki naapa
(Mt 22.35-40; 1Jn 3.11-23)

⁸ Ɔnte kənki sɛε nam dose ki. Num sɛε ken 'tɛɔn dose ki se, 'jeki naapa. Taa debm jaay je naapiñ se, kɛse *Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki se, naan tɛɔ aasinga ute doobiña. ⁹ Taa nakgen ken Raa taad ɔ gen tɛɔa ken ɔɔ: Ɔnte 'kɛεsn mɛnd nam, ɔnte 'kɛεsn gaaba nam, ɔnte 'tɔal nam, ɔnte '6oogɔ nakn nam, ɔnten 'dɔɔ nakn nam se. Taargen kuuy ɔɔp se kic paac kon 60 ken ɔɔ: 'Je naapi aan gɔɔ roi mala.* ¹⁰ Anum debm je naapiñ se tɛɔn *kusiñ eyo. Taa naan se 60, debm je jeege se, Ko Taar ken Raa ɛɔo Musa ki taad paac se, naan tɛɔ aasinga ute doobiña.

'Daapki rose gen kaakn kaam Isa

¹¹ Bin 60 genaamge, 'tɛɔki nakgen se taa naase 'jeelki kaadn ɔursen ken j'ingki maak ki se. Taa kaadn j'anki kiin̄ maakn bijege tu se aanga. Taa kaadn ken Raa utu aɔe 6aa asen kaaj se, ɔɔpɔa gɔɔrɔ. Kaadn se, dɔk eyo aan gɔɔ kaadn ken j'utu j'aalki kaal maakjege do Isa ki ey sum. ¹² Nɔɔrɔ deelga, gɔtɔ ɔɔpɔa baata kiipi. Nakgen ken jeege lee tɛɔ maakn gɔt ken ɔɔɔ se, ɔɔɔki dose ro ki. 'Jeki nakgen ken j'an kudn ɔɔrɔ maakn gɔt ken wɔɔrɔ. ¹³ K'j'ingki aan gɔɔ debm ken lee maakn katara ki. Ɔnte 'kɔski anki deel te gɔtiña ɔɔ ɔnte 'kaayki tɔtɔ kic anki deel te gɔtiña, ɔnte 'kɛεski naapa rɛn rɛn, ɔnte 'tɛɔki nakn səkɔnge, ɔnte 'mooyki te naapa, ɔɔ ɔnte 'tɛɔki maak-kilimi do naapge tu. ¹⁴ Num ɔnki gaab tɔgse se 'tɛɔn Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔnte jeki nakn ken daa rose 60 dɔɔɔ gen tɛɔn nakn maakse jea.

14

Ɔnte 'kɔjki ɔɔrɔ do genaage tu
(1Kɔr 4.3-5, 8.1-13, 10.23-33)

† 12:20 Gɔtn ese se taad ɔ k'tɔs naal poodo 60 j'ɔmbin̄ don̄ ki. Aak KKT 25.21. * 13:9 Aak Ekz 20.13-17.

¹ Genaaṃge, jee maakjege tun ken ɔk tɔɔgɔ do doobm *al-Masi ki ey se, ɔkdeki jiga. ɔnte kɔjki bɔɔrɔ do nakge tun naade lee saapiṃ se. ² Maam je m'asen taada taa nakgen jeege lee ɔɔ. Jee mɛtiṃge se saap ɔɔ ɔk doobo gen kɔsn nakgen ɔaa se paac. Num jee mɛtiṃgen ɔk tɔɔgɔ doobm Meljege tu ey se, ɔs daa eyo, naɔo lee ɔs kamb zɛɛɛ sum. ³ Debm ɔs daa se, ɔnte kaakɲ genaan ken ɔs ey se aan gɔɔ debm naan aaliṃ maak eyo; ɔɔ debm ɔs daa ey se, ɔnte kɔjɲ bɔɔrɔ do genaan ken ɔs daa se. Taa naade paac se, *Raa ɔkdega jiga. ⁴ Naai ara tap ɔo naɲa, jaay kɔjɲ bɔɔrɔ ro deb ken tɛd naaba nam ki se? Ken naan jaay tɛd jig ey le meliṃ ɔo an kaaka. ɔɔ naan se daar tɔɔgɔ, taa Meliṃ Raa se ɔk tɔɔgɔ ken an kɔkiṃ naan 'kɔɲ kooc eyo.

⁵ Naan Raa ki se, jee mɛtiṃge saap ɔɔ ɔiigen mɛtiṃge se cir ɔiigen kuuy; num gan jee mɛtiṃgen kuuy se, taad ɔɔ naan Raa ki se, ɔiige paac aas kaasa. Bin se, naɲa naɲa kic ɔo tɛdɲ aan gɔɔ ken naan jeeliṃ maakiṃ ki mala mala. ⁶ Debm saap ɔɔ ɔii mɛtiṃge cir kengen kuuy se, ute saapiṃ se naan *nook Meljege. Debm ken ɔs daa se, naan kic tɛdiṃ gen nookɲ Meljege, taa ken naan ɔaa kɔsɔ se, tɔɔm Raa. Debm ken baate kɔsn daa se kic, naan tɛdiṃ gen nookɲ Meljege, taa naan kic ɔo tɔɔm Raa. ⁷ 'Jeelki, maakjege tu se, nam tap ɔo iṃg gen don eyo ɔɔ nam tap ɔo ooy gen don ey kici. ⁸ Taa naan se ɔo, ken j'utu j'iṃgki zɛɛɛ le, naaje j'iṃgki gen Meljege. ɔɔ ken j'aki kooy kic ɔo, j'aki kooy gen Meljege. Ken j'utuki zɛɛɛ lo j'ooykiga kooyo, naajege se k'gen Meljege. ⁹ Taa al-Masi se ooyga ɔɔ duroga daan yoge tu ɔɔ naan ɔo Mel jee utu iṃg zɛɛɛ ɔɔ Mel jee ooyga kooy kici. ¹⁰ Naai tap ɔo naɲa jaay ɔj bɔɔrɔ do genaai ki se? ɔɔ tɛr naai tap ɔo naɲa jaay aal genaai maak ki ey se? 'Jeelki, naajege paac se j'utu j'aki ɔaa naan Raa ken utu ajeki kɔjɲ bɔɔrɔ dojege tu. ¹¹ Taa naan se ɔo Kitap taad ɔɔ:

Maam se, m'Raa zɛɛɛ ɔɔ jeege paac utu 'ɔaa kɛrgɲ naanum ki

ɔɔ naade paac utu am nookɲ maam Raa.*

¹² Taa naan se ɔo, naɲa naɲa kic ɔo naan maliṃ ɔo 'ɔaa taadɲ taariṃ naan Raa ki.

¹³ Bin se, j'ɔnte kɔjki bɔɔrɔ do naapge tu. Naase ɔnte 'tɛdki nakɲ ken 'tɛd genaase 'koocɲ doobm al-Masi ki ey le ken an gaasn gen tɛdɲ bɛɛ. ¹⁴ Anum aan gɔɔ maam te Meljege Isa k'tɛdga kalan se, maam m'jeel maakum ki, nakɲ kɔsn jaay ken tuj debkilimi naan Raa ki se, gɔɔ. Num ken debm jaay aak nakɲ kɔs se aan gɔɔ nakɲ an tujɲ naan Raa ki num, ɔnte kɔsɔ. ¹⁵ Ken taa kɔsɔ jaay naai tujɲ maakɲ genaai se, kɛse naai ɔk maakje don ki eyo. 'Jeele, al-Masi se ooyga taa naana, bin num taa kɔsɔ se, ɔnte 'kutn genaai. ¹⁶ Nakɲ ken naai saap ɔɔ jiga se, ɔn jee kuuy kic ɔo an kaakiṃ aan gɔɔ nakɲ jiga. ¹⁷ *Maakɲ Gaar Raa se, ɔliṃ ute nakɲ kɔsɔ ɔɔ ute kaay eyo. Num maakɲ Gaar Raa se je nakɲ ute doobiṃa, lapia ɔɔ maak-raapm ken *Nirl Salal lee ɛd jeege tu. ¹⁸ Debm doobm al-Masi ki jaay tɛdɲ naabm ese se, naan tɔal Raa ki ɔɔ jeege paac tɔomiṃa.

¹⁹ Bin num j'aayki kaamjege gen je lapia ute naapa; k'tɛdki nakɲ ken ajeki noogo j'aki ziidɲ ɔaa ute naanjege doobm al-Masi ki. ²⁰ Taa kɔsɔ se, ɔnte tujɲ naabm Raa. Deere, nakɲ kɔsn tuj debkilimi naan Raa ki se gɔɔ, naɔo taa kɔs sum ɔo, 'tɛd genaai 'koocɲ doobm al-Masi ki num, ɔnte kɔsn kɔsn se. ²¹ Bɛɛki se, nam ɔnte tɛd nakɲ ken 'tɛd genaan koocɲ doobm al-Masi ki: taa naan se ɔo ɔnte kɔsn daa, ɔnte kaay tɔtɔ ɔɔ ɔnte tɛdɲ ne diṃ kuuy ken 'tɛdɲ genaai koocɲ doobm al-Masi ki. ²² Nakɲ ken naai jeel maaki ki se, 'bɔɔbiṃa. ɔn nakɲ se 'tɛdɲ daan naai ki ute Raa sum. Taa naan se ɔo, debm ken tɛd naka jaay maakiṃ naaj eyo ɔɔ jeel nakɲ naan tɛd se jaay jiga se, naan se maakiṃ raap aak eyo. ²³ Num debm tɛd naka jaay maakiṃ naaj do ki ɔɔ jeeliṃ nakɲ naan tɛd se jig ey se, bɔɔrɔ utu koocɲ don ki, taa naan maakiṃ naaj naaja ute naan se kic ɔo naan ɔs tap. Bin num nakgen k'tɛd paac jaay, ken k'jeeliṃki maakjege tu ɔɔ k'naajki do ki ɔɔ k'tɛdiṃkiga num, kɛse k'tɛdkiga *kusina naan Raa ki.

* 14:11 Aak Eza 45.23 ɔɔ 49.18.

15

'Jeki bεε jeege tun kuuy kici

¹ Naajegen k'toogki doobm *al-Masi ki se, k'serkki genaajegen ak tōog eyo gen king doobm *Raa ki se ɔ j'onte jeki nakɲ ken ajeki tōol naajege tu sum. ² Nana nana kic ɔ je nakɲ ken tōol naapiɲ ki taa an tɛdn bεε ɔ an noogiɲ kɔkɲ doobm al-Masi se tōogɲ ɔaa ute naaniɲa. ³ Jeelki, al-Masi se je te bεε naan mala eyo, num aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ: *Naajɲ ken k'naaji naai Raa se, kεse k'naajum maama.** ⁴ Anum taargen ken k'raanjiɲo do dɔkiɲ maakɲ Kitap ki se, taa ajeki dooyo. Taargen se ɔo ken ajeki kɛdn kaay kaama ɔ ajeki sɛl maakjege taa j'aki kɔnd dojege do Raa ki. ⁵ ɔɲ Raa debm kɛdn kaay kaama ɔ debm sɛl jeege se, asen tɛdn aki king dɔɔkɲ taarse kalan aan gɔɔ ken Isa al-Masi jen ro ki. ⁶ Bin jaay ɔo, maakse 'tɛdn kalan ɔ mindse kic tɛdn kalan, naase aki *nookɲ Raa ken Bubm Mɛljege Isa al-Masi se.

⁷ Anum ɔkki naapa jiga aan gɔɔ ken al-Masi ɔksen naase jiga se. Bin se aki kɔl jeege 'nookɲ Raa. ⁸ 'Booyki m'asen taada: al-Masi jaay ɔaado tɛd debm tɛdn naabm Yaudge se, taa nakɲ ken Raa taado ɔugɲ Yaudge tu ɔ utu adɛn tɛd se, naan tɛddesinga ute doobiɲa ɔ kεse je adɛn taadɲ ɔ Raa se naan tuj ɔrmiɲ eyo. ⁹ ɔo naan ɔaado se, taa jeege ken Yaudge ey kic ɔo nookɲ Raa taa bεεɲa aan gɔɔ ken Kitap taad ɔɔ:

Taa naan se ɔo, maakɲ jeege tun Yaudge ey se, maam m'utu m'ai tɔɔmɔ;

ɔo maam m'utu m'kaar kaa taa m'nookɲ roi.†

¹⁰ Tɛr Kitap taad ɔɔ:

Naasen jee ɔaa se paac se 'tɛdki maak-raapo

ute jee ken Raa bεεr tɔaddenga tɔadɔ ɔo naade tɛdga jee naange se.‡

¹¹ ɔo tɛr daala Kitap taad ɔɔ:

Naasen paacɲ ken Yaudge ey se, 'tɔɔmki Mɛljege Raa

ɔo ɔɲ jeege ɔaa se paac, an nooko.§

¹² ɔo tɛr debm taad taar teeco taar Raa ki roɲ Ezayi kic taadga daala ɔɔ:

Deba utu ade teecɲ mɛtjil Jεεε* ki se ɔo naan se utu ade ɔaa kɔsn gaara do jeege tu paac

ɔo mɛtjil jeege do naan ki paac utu kɔnd dode don ki.†

¹³ ɔɲ Raa ken tɛd jeege ɔnd dode don ki ɔ ken naase aalki maakse don ki se, asen kɛdn maak-raap dɛna ute lapia. Taa naan se ɔo, ute tōogɲ *Nirl Salal se, naase aki kɔnd dose paac don ki.

Pɔl taad mɛtn taar naabiɲa

(2Kɔr 10.13-18)

¹⁴ Genaamge, maakum ki se maam m'jeele naase se jeege ken lee tɛd nakgen bεε. ɔo taar mɛt ki se kic, naase 'jeel ɔkkiga mɛtiɲa. ɔo naase se, aaskiga gen dɛjɲ naapa. ¹⁵ Naɔo maakɲ maktub ken m'raansɛn ese se, nakgen mɛtinge se maam m'taadsɛnoga mɛtiɲ tal, taa naase aki saapm do nakge tun ken naase 'jeelinkiga jeele. ɔo ken ɔlum jaay m'taadsɛn mɛtn nakgen se tal se, taa bεε Raa ken tɛdum se, ¹⁶ m'tɛdga debm tɛdn naabm Isa *al-Masi daan jeege tun Yaudge eyo. Maam m'ɛd rom paac gen taadɲ Labar Jiga gen Raa se jeege tu, taa jee Yaudge ey se kic ɔo 'kaal maakde don ki ɔo bin se, naade tɛdn gɔɔ *serkɲ ken tōol Raa ki. ɔo ken tɛdde jaay naade tɛd jee Raage se, kεse *Nirl Salal. ¹⁷ Taa naan se ɔo, maam ken m'tɛdga kalan ute Isa al-Masi se, maakum raap do naabum ken maam m'tɛd Raa ki. ¹⁸ Anum maam se m'je m'kuun maan dɛm ey sum, num m'je ɔo m'taadɲ nakɲ ken al-Masi tɛd ute doobm maama ken taa jeege Yaudge ey se tookɲ taar Raa. ɔo naabm se, naan tɛdiɲ ute naabum ken maam m'tɛda ɔo ute taarum ken maam m'taada, ¹⁹ ɔo ute tōogɲ Nirl Salal se, naan ɔlum m'tɛdn nakɲ-kɔɔɔge ute nakgen deel doa. Bin ɔo gɔɔ ɔaa

* 15:3 Aak KKR 69.9. † 15:9 Aak KKR 18.49. ‡ 15:10 Aak Dt 32.43. § 15:11 Aak KKR 117.1. * 15:12 Jεεε se bubm Gaar *Daud. † 15:12 Aak Eza 11.10.

se paac, maam m'taadga Labar Jigan gen al-Masi se paac jeege tu, m'baago maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki bini m'aan taa naan kɛn Iliri ki. ²⁰ Naɓo maam se daayum m'je taadn Labar Jigan gen Isa al-Masi se, gɔtn kɛn k'taad te ro al-Masi ey ɓɔrtɔ. Anum jee kɛn booyga booy taar gen jee dooygen kuuy se, maam m'je m'ɓaa gɔtn ese ey sum, taa maam se m'je tɛdn naab eyo do naabm gen deb kuuy ki. ²¹ Taa naan se ɓo, maam m'tɛd aan gɔɔ kɛn Kitap taada:

Jee kɛn booy j'ɔsde te maaniɲ ey se, naade utu an kaaka.

Ɔɔ jeegen kɛn booy te taariɲ ey se le, naade utu booy kɔkɲ taariɲa.†

Pɔl je ɓaa mɛrtɛ

²² Kɛse ɓo nakɲ gaasumga doobo mɛt dena gen ɓaa gɔtse ki. ²³ Anum ɓɔrse jaay ɓo, naabum gɔtn ara se nanɲa. Ey num m'ɔkga ɓaara dena kɛn maam m'je m'ɓaa gɔtse ki, naɓo m'ɔɲ te doob eyo. ²⁴ Anum kɛn maam jaay m'ɓaa taa naan Espan ki se, maam m'kaal gɔtse ki. Deere, kɛn am kolum m'ɓaa gɔtse ki se, taa m'asen ɓaa kaak jaay am tɔɔ ɔɔ kɛn maam jaay m'aanga gɔtse ki se, m'tiɲɲ ɔkɔ jaay ɓo sɔm amki noogɲ gen ɓaa taa naan Espan ki. ²⁵ Num ɓɔrse se, maam m'ɓaa ɓaa maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki taa ɓaa noogɲ jee Raagen gɔtn naane. ²⁶ Taa jee al-Masigen taa naan Masedoan ki ute kengen taa naan Akayi ki se, uuno doa gen tusn naka gen noogɲ jee Raagen Jeruzalem ki jaay ɔk dim ey se. ²⁷ Deere, naade se malinge ɓo uuno doa taa ade noogo. Kɛn deer se, naade kic ɔk sɛɛ dode ki, taa Yaudge se noogoga jee kɛn Yaudge ey se gen kɔɲ bɛɛ Raa. Bin num jeegen Yaudge ey se, naade noogɲ Yaudge ute maalde kici. ²⁸ Kɛn naabm se jaay m'nanɲinga ɔɔ nakse jaay ɓaa m'ɛdɲinga genaage tun Jeruzalem ki se, maam m'utu m'ɓaa taa naan Espan ki ɔɔ maam m'utu m'kaal gɔtse ki kici. ²⁹ Maam m'jeele, ɓii kɛn m'kaan gɔtse ki se, *al-Masi asen tɛdn bɛɛɲ den aak eyo.

³⁰ Genaamge, 'booyki m'asen taada: aan gɔɔ naajege j'aalki maakjege do Meljege Isa al-Masi ki ɔɔ ute maak-je kɛn *Nirl Salal ɛɛjeki do naapge tu se, aayki kaamse 'doki gen tɔnd mɛtn Raa taa maama. ³¹ 'Tɔndki mɛtn Raa kɛn maam jaay m'aanga taa naan Jude ki num, jee kɛn aal maalde do Isa al-Masi ki ey se, am dabar eyo. Ɔɔ tɛr 'tɔndki mɛtn Raa taa nakɲ kɛn maam m'ɓaa kɛdn jee Raage tun maakɲ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki se, nakɲ se naade an kɔkiɲ jiga aden tɛdn bɛɛ. ³² Bin ɓo, kɛn Raa jaay je num, maam m'utu m'ɓaa gɔtse ki ute maak-raapo ɔɔ kɛn m'aanga naane se, m'utu m'ɓaa tɔɔl maakuma. ³³ Ɔɲ Raa debm kɛdn lapia jeege tu se, 'kiɲg ute naase paac. *Amin.

16

*Pɔl ɔl tɔasiɲ jeege tun *Rɔm ki*

¹ Maam m'ɔlsen genaajegen mɛnd kɛn ron Pɛbɛ, naan se mɛnd mɛɔ ɔɔ tɛdn naabm *Raa maakɲ *egliz kɛn maakɲ gɛgɛr kɛn Sankre ki. ² Kɛn naan aan ɔɲsega num, aan gɔɔ jee Raagen lee ɔk naapa jiga se, naase kic ɔkiɲki jiga bin kici. Maakɲ naabiɲ kɛn naan je tɛd paac se aakiɲki jaay dim baatinga num 'noogiɲki. Taa naan se noogoga jeege dena ɔɔ maam mala kic, naan noogumga.

³ 'Tɛdki tɔɔsɛ Priska ki ute gaabiɲ Akilas ki. Naade se tɛd naabm Isa *al-Masi ute maam kalaɲ. ⁴ Naade mala kic ɓo jedo kutn kode taa am kaaja. Taa nakɲ naade tɛdo ese se, maam m'kalum ki sum ɓo m'tɔɔmde eyo, num eglizge paacɲ maakɲ taa naange tun malinge Yaudge ey se kic ɓo tɔɔmde. ⁵ 'Tɛdki tɔɔsɛ eglizn kɛn lee tus beede ki se kici.

'Tɛdki tɔɔsɛ mɛdn dom Epaynet ki. Taa naan Azi ki se, naan ɓo debm aal maakiɲ deet do al-Masi ki. ⁶ Mari kɛn tɛdga naaba den taa naase se kic, 'tɛdɲki tɔɔsɛ. ⁷ 'Tɛdki tɔɔsɛ Andronikus ki ute Junias ki. Naade se taasumge ɔɔ k'tɔkjeno dangay ki kalaɲ kici. Naade se *jee kaan naabm Isa al-Masigen k'jeel jeel gɔtde. Ɔɔ naade aalo maalde do Isa al-Masi ki se, deet naan maam ki.

† 15:21 Aak Eza 52.12.

⁸ 'Tɛdki tɔɔsɛ Ampliatu ki. Doobm Mɛljege tu se, naan mɛdn doma. ⁹ 'Tɛdki tɔɔsɛ Urban ki. Naan se debm kɛn k'tɛdn naabm al-Masi kalan se. Ɔɔ Stakis kɛn mɛdn dom se kic, 'tɛdɪŋki tɔɔsɛ. ¹⁰ 'Tɛdki tɔɔsɛ Apɛlɛsn kɛn ɔk doobm al-Masi ɔɔŋ se. Ɔɔ 'tɛdki tɔɔsɛ jee maakŋ ɔɛ Aristobul ki kici. ¹¹ 'Tɛdki tɔɔsɛ taasum ɛrɔdion ki. Ɔɔ jee maakŋ ɔɛ Narsis kɛn aal maakde do Mɛljege tu se kic 'tɛdɛki tɔɔsɛ.

¹² 'Tɛdki tɔɔsɛ Tripɛn ute Tripoz ki, mɛndgen se tɛdɔga naaba dɛna Mɛljege tu. 'Tɛdki tɔɔsɛ gɛnaam kɛn mɛnd kɛn roŋ Persid kɛn maam jɛn doobm al-Masi ki se. Naan kic tɛdga naaba dɛn aak eyo Mɛljege tu. ¹³ 'Tɛdki tɔɔsɛ Rupus ki, naan kɛn Mɛljege bɛɛr ɔdɪŋga kɔɔd se. Ɔɔ 'tɛdki tɔɔsɛ koŋ ki ɔ koŋ se tɛdn aan gɔɔ ko maam kici.

¹⁴ 'Tɛdki tɔɔsɛ Asynkrit ki, Plegon ki, Ermes ki, Patrobas ki, Ermas ute gɛnaangen ute naan se kici. ¹⁵ 'Tɛdki tɔɔsɛ Pilolog ute Juli ki ɔ Nere ki ute gɛnaan mɛnd Ɔlympas ɔ jee Raagen paacŋ utu iŋg te naade se kici.

¹⁶ Kɛn 'baaki ɔaa tɛdn tɔɔsɛ se, 'baam 'tɔkki naapa ɔ aayki ciil naapge. Eglizgen paacŋ gɛn al-Masi kɛn gɔtn ara se, tɛdsɛn tɔɔsɛ.

Dejŋ Pɔl kɛn kaam mɔɔtn

¹⁷ Gɛnaamge, 'booyki m'asɛn taada: ɔndki kɔndɔ ute jee kɛn gaan jeege ɔ iig jeege doobm *al-Masi ki se. Jee se taar kɛn k'dooyse jaay naase 'tookki do ki se, naade se, took do ki eyo. Ɔɔdki dose dɔkɔ rode ki! ¹⁸ Taa jee se naade tɛdn naabm Mɛljege al-Masi eyo, num naade saap ɔ do maakde ki sum. Naade lee taadɛn taar nijim ute taargen kɛn tɔɔl jeege tu ɔ ute taargen se naade lee dɛrl jeege kɛn jeel mɛt nakgen esɛ se eyo. ¹⁹ Jeege paac jeele, naase se 'tookki taar Mɛljege. Taa naase se maam maakum raap aak eyo. Maam m'jesɛ naase aki tɛdn jee jeel-taarge gɛn jeel tɛdn bɛɛ, ɔ bɛɛ esɛ se, *kusiŋ ɔkɔ kic ɔ ɔnte deepmsiŋki. ²⁰ Raa kɛn debm kɛdn lapia jeege tu se, ɔppga baata *Bubm sitange se naan utu aano tɛɛcŋ tɔɔgiŋ mɛtn jɛsɛ ki.

Ɔŋ Mɛljege Isa se asɛn tɛdn bɛɛŋa.

²¹ Timote kɛn k'tɛdn naaba kalan se tɛdsɛn tɔɔsɛ. Ɔɔ Lusius, Jason ɔ Sosipater kɛn taasumge se kic, tɛdsɛn tɔɔsɛ.

²² Ɔɔ maam Tertius, kɛn Pɔl ɔlum raan maktubm ara se kic, m'tɛdsɛn tɔɔsɛ ute ro Mɛljegen kɛn tumjekiga k'tɛdkiga kalan se.

²³ Gayus kic ɔ tɛdsɛn tɔɔsɛ; maam Pɔl se, naan ɔ debm kɛn ɔkum ɔɛɛŋ ki ɔ jee *egliz ki kic ɔ lee tus gɔtiŋ ki kici. Erastn kɛn debm bɔɔb gursn gɛn gɛgɛr se kic, tɛdsɛn tɔɔsɛ ɔ Kartus gɛnaaje kic ɔ, tɛdsɛn tɔɔsɛ.

²⁴ [Naase paacki se, ɔŋ Mɛljege Isa al-Masi asɛn tɛdn bɛɛŋa. *Amin.]*

**K'nookki Raa*

²⁵ K'tɔɔmki Raa! Taa Raa se naan ɔk tɔɔgɔ ɔ ute Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi kɛn maam m'lee taad jeege tu se, asɛn tɛdn naase aki kɔkŋ doobm al-Masi se tɔɔgɔ. Taa do dɔkiŋ se mɛtn taar se, *Raa taad te mɛtiŋ jeege tu eyo, ²⁶ num ɔɔrse ute taargen kɛn jee taad taar teeco taar Raa ki raanɔ do dɔkiŋ se, naan taadga mɛtn taar se toodga tal. Bin ɔ Raa kɛn Daayum se ɔl k'taadga mɛtiŋ jeege tun ɔaa se paac taa naade kic paac kɔŋ doobm gɛn tookŋ kaal maakde don ki ɔ tookŋ taariŋa.

²⁷ 'Tɔɔmki Raa kɛn kaliŋ ki sum ɔ debm jeel-taara se, ɔ daayum daayum k'nookiŋki ute ro Isa al-Masi! *Amin.

* **16:24** Maakŋ Kitapge tun do dɔkiŋ se, mɛtiŋge maakde ki se, bersɛn ara se, gɔtɔ.

Maktubm deet deetn ken Pəl raan̄iñ eglizn Kōrint ki Kupm m̄etn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deetn ken Pəl raan̄iñ eglizn Kōrint ki

Eglizn ken maakñ geger Kōrint ki se, Pəl 60 andiñ kaad ken naan̄ ingo mertε gen k-dige gen tēdn naabm Mēljege Isa. Maakñ gegerge tun ken taa naan̄ Grēkge tu se, geger Kōrint se k'jeel jeel gōtiña. Naan̄ ok maala taa gōtn se ok gōtn daar markabge se gōtō kaam dio. Anum geger Kōrint se ok bulge ute jee daayge dēna. Dēn jeege se ing tēdn nakgen gōrdio. Kaad ken naane se, jee Kōrint ki se, uuno saapm jeegen kuuy 60 lee baano ɔ uun doobm raadege dēna. Dēn jee al-Masigen Kōrint ki se, teeco maakñ jeege tun ese se kici. Pəl booy labar jee al-Masigen Kōrint ki (1.11 ɔ 7.11) ken aak king jee Kōrint se ɔ kingden ute jee uun doobm raagen kuuy se, ɔlden saapa ɔ tōnd m̄eta dēna do taarge tun se. Taa naan̄ se Pəl maakñ maktubiñ deet deet se, raan̄ tēlden do taardege tu se.

Pəl ɔ tōsiñ eglizn Kōrint ki

¹ Ken ara maam Pəl 60 m'raan̄sen maktubm se ute genaajege Sostēn. Maam se *Raa 60 dan̄umo gen tēdn *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gō ɔ ken naan̄ maakiñ jen ro ki. ² Maktubm se, maam m'raan̄sesiñ naase jee *egliz ken gen Raa ken maakñ geger ken Kōrint ki. Ute doobm Isa al-Masi se, Raa tēdsenga tēdkiga jee *salal. ɔ Raa dan̄seno se, taa aki tēdn jee naan̄ge ute jee gōtn baa se paacñ ken lee eem ro Mēljege Isa *al-Masi. Isa se naan̄ 60 Mēlde ɔ Mēl naajege kici. ³ ɔñ Bubejege Raa ute Mēljege Isa al-Masi asen tēdn beede ɔ asen kēdn lapiā.

Pəl tōm Raa taa jee Isa al-Masigen Kōrint ki

⁴ Daayum maam m'tōm Raa taa naase, taa beε ken naan̄ tēdseni ute doobm Isa *al-Masi se. ⁵ Deere, dōakñ ken naase 'dōakkiga tēdkiga kalan̄ ute al-Masi se, Raa εdsenga nakgen beε dēn aak eyo, ken tap ki se tēdsenga 'jeelkiga taadn̄ Taar Raa ɔ εdsenga jeel nakge paac. ⁶ Taar ken naaje k'taadsen gen al-Masi jaay naase 'booyki sum se, naase ɔkinkiga maakse ki tōgō. ⁷ Bin 60, nakgen paacñ ken Raa εd̄jeenge tu se, naase kic ɔnkiga naasen ken ing aakki kaak kaam Mēljege Isa al-Masi ken utu adē teecñ naanse ki pirsil se. ⁸ Raa se naan̄ 60 debm ken asen kēdn tōgō bini aki kaan̄ do taar tōliñ ki. Bin 60 ɔii ken Mēljege Isa al-Masi adē baa se, j'kōñ ne dīm aak kus rose ki eyo. ⁹ Deere, Raa se naan̄ tuj ɔrmiñ eyo, naan̄ 60 debm ken dan̄seno, taa aki tum tēdn kalan̄ ute Gooniñ Isa al-Masi ken Mēljege se.

*Jee *eglizn Kōrint ki tɔp naapa*

¹⁰ Borse genaamge, ute ro Mēljege Isa al-Masi se, m'eemsen nō m̄etse ki m'ɔ: ɔnte 'tɔpki naapa, na60 naase 'paacki ɔkki taarse kalan̄. 'Tumki ute naapa, ɔñki maakse 'tēdn kalan̄ ɔ saapse kic 60 ɔñiñki 'tēdn kalan̄. ¹¹ Deere genaamgen doobm *al-Masi ki, jee maakñ beε Kl̄ε* ki baado taadum ɔ maakñ kingse ki se, naase se taarse ɔk m̄etn naap eyo. ¹² Num do taar ken se 60, maam m'je m'asen taadn̄ m̄etiña: maakse ki se, deb kalan̄ taad ɔ: maam se m'debm Pəl, debm kuuy deek ɔ: maam se m'debm Apōls, ɔ debm kuuy taad ɔ: maam se m'debm Piε, ɔ debm kuuy kic deek ɔ: maam se lε m'debm al-Masi. ¹³ 'Saapki tu al-Masi se, j'an̄ kōñ nigñ ne? Maam Pəl 60 ken k'tup k'tōolum ro kaag ki taa naase se la? L̄ *k'batizseno se ute ro maam m'Pōlla? ¹⁴ Maam m'tōm Raa, taa maakse ki se, jeegen maam m'batizdeno se, Krispus ute Gayus sum. ¹⁵ Taa naan̄ se 60, nam maakse ki se 'kōñ deekñ ɔ naase se k'batizseno ute ro maam Pəl. ¹⁶ Waay, tēdumga dirigi. Deere, maam m'batizoga jee maakñ beε Stepanas ki kici. M'jeel ey jaay ey num m'batizo te nam

* **1:11** Kl̄ε se daan naane mend tēdn suukñ ken lee daan geger Kōrint ute gen Epez ki.

kuuy ey sum. ¹⁷ Taa al-Masi se, ɔlumo gɛn batizn jeege eyo, num gɛn taadn Labarin Jiga se ɓo jeege tu. Ɔo taarin se, maam m'an taadn ute taar nijim kɛn jeege booyin aan gɔɔ gɛn debm jeel-taar lee taad se eyo, taa kɛn maam jaay taad ute jeel-taar gɛn jikilimge sum num kooy al-Masi ro kaag ki se, 'tɛdn nakn cɛrɛ.

*Jeel-taar Raa se j'ɔɲin gɔtn *al-Masi ki*

¹⁸ Deere, jee iig kiig se, taar kɛn k'taadn gɛn Isan ooy do kaag ki se, kɛse naade aakin aan gɔɔ taar jee dɛrlge. Num gan naajegen j'aajki kaaj se ɛ, taar se ɓo kɛn taadjeki tɔɔgn Raa. ¹⁹ Taa maakn Kitap ki se Raa taad ɔɔ:

Jee jeel-targe se, jeel-tarde se maam m'utu m'an daara;

ɔɔ mɛtɛkdege se ɛ, maam m'utu m'an tɛdn 'tɛdn gɔtɔ.†

²⁰ Bin num gɔtn se jee jeel-targe se, tap ɓo taadn ɔɔ dɛ? Ɔo jee jeel taad tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raage se kic ɓo taadn ɔɔ dɛ? Ɔo jee jeel doobm taadn taargen maakn *duni kɛn ɓorse se taadn ɔɔ dɛ daala? Taa Raa se, jeel-taar gɛn jikilimge ɔk se, naan tɛdn tɛdga nakn jee dɛrlge. ²¹ Deere, jikilimge, ute jeel-taar kɛn naade ɔk paac se kic ɓo, jeel-taar Raa se naade ɔɲ jeel ɔk te mɛtin eyo. Taa naan se ɓo, Raa uunoga doa gɛn kaajn jee kɛn aal maakde do Labar Jigan kɛn k'lee k'taadn se ɔɔ taar se jee kuuy aakin aan gɔɔ taar jee dɛrlge. ²² Jeegen Yaudge se je kaakn nakn-kɔɔbgen iino gɔtn Raa ki ɔɔ jee Grekge se ɛ, naade je doobm kɛn an jeel-taara. ²³ Gan naaje se, k'taad jeege tu j'ɔɔ al-Masi kɛn Raa taadn se ɓo k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki: kɛse ɓo taar kɛn tuj maakn Yaudge ɔɔ jeegen Yaudge ey se ɛ aakin taar ese se, taar jee dɛrlge. ²⁴ Num gan jee kɛn Raa danɗeno maakn Yaudge tu ey ɛ maakn Grekge tu se, gɛn naade ki se, al-Masi se naan ɓo tɔɔgn Raa ɔɔ jeel-taar gɛn Raa ki kici. ²⁵ Taa nakn kɛn Raa tɛd jaay jeege aakin aan gɔɔ nakn jee dɛrlge se, ute naan se kic ɓo, naan jeel-taara cir jeel-taar jikilimge ɔɔ nakn Raa tɛd jaay jeege aakin aan gɔɔ naan ɔk tɔɔg ey se ɛ, naan tɔɔg cir tɔɔgn jikilimge.

²⁶ Genaamgen doobm al-Masi ki, 'saapki tu kaad kɛn Raa danɗeno se kɛn gɛn jikilimge tu sum num, maakse ki se naase ɔkki jee jeel-targe se, dɛn eyo. Ɔo jee tɔɔg kic ɓo, naase ɔkki dɛn eyo. Ɔo jeegen k'jeel jeel gɔtde maakn ɓeedege tu kic ɓo naase ɔkki dɛn eyo.

²⁷ Anum Raa se bɛɛr tɔɔdo jeegen kɛn jikilimge aakden aan gɔɔ jee dɛrlge se ɓo taa 'kɔl jee jeel-targe se, sɔkɔɲɔ aden tɔɔɔ; ɔɔ jeegen kɛn jikilimge aakden aan gɔɔ jeegen ɔk tɔɔg ey se, Raa bɛɛr tɔɔddeno se taa 'kɔl jeegen ɔk tɔɔgɔ se, sɔkɔɲɔ aden tɔɔɔ. ²⁸ Raa bɛɛr tɔɔdo jeegen kɛn jikilimge aakden jeegen tɔɔl sɛr eyo, j'aalden maak ki eyo ɔɔ j'aakden aan gɔɔ nakn gɔtɔ se, bin ɓo ute doobm naade se, jee kɛn tɛd rode magal magal se, Raa aden tɛdn naade se 'tɛdn jee rɛɲ rɛɲ. ²⁹ Raa tɛdn naan se taa nam nam 'kɔɲ tɔɔm rɔɲ naanin ki eyo.

³⁰ Deere, naase se Raa dɔɔksenga ute Isa al-Masi ɔɔ jeel-taar naajegen kɛn iino gɔtn Raa ki se, naan ɓo al-Masi se. Ɔo al-Masi se naan ɓo tɛdjekiga k'tɛdkiga jeegen aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ bɛɛr tɔɔdjekiga k'tɛdkiga jee naange ɔɔ naan ɔɔdjekiga dojege maakn *kusin ki.

³¹ Taa naan se ɓo Kitap taad ɔɔ: *Debm jaay je tɔɔm rɔɲ num, n'tɔɔm rɔɲ do nakge tun Mɛljege tɛda.‡*

2

*Pɔl taad Taar *Raa jeege tun Kōrint ki*

¹ Genaamge, kɛn maam jaay m'ingo gɔtse ki taa m'asen taadn *nakn kɛn Raa ɔyinga kɔy taad te mɛtin jeege tu ey se, maakn taarumge tu se, maam m'taadsen te taargen ɔɲɔ ɔɲɔ eyo ɔɔ ute jeel taargen deel do eyo. ² Num maakse ki se, maam m'uunoga doa m'je jeel dɛm kuuy eyo, nakn kɛn maam m'je jeel se, Isa *al-Masi ɔɔ Isa al-Masi se ɓo k'tup k'tɔɔlin ro kaag ki se. ³ Kɛn maam m'ingo gɔtse ki se, maam m'naam m'ɔk rom se tɔɔgum baata, maam m'beere ɔkuma ɔɔ rom ook marga jɛg jɛg. ⁴ Taar kɛn maam m'taadseni ute dooy kɛn maam m'dooyeno se, m'taadsesino se ute jeel-taara kɛn jikilimge lee taadn nijim

† 1:19 Aak Eza 29.14. ‡ 1:31 Aak Jer 9.23.

se eyo, num ganj maakj taar ken maam m'taadsen se, kесе *Nirl Raa bo taad tōogina. ⁵ Bin bo, kaal maakj naase aalki se, 'tedn do jeel-taar jikilimge tu eyo, num do tōogj Raa ki.

*Jeel-taar ken *Nirl Raa edjeege tu*

⁶ Anum kесе bo jeel-taar ken naaje k'dooy jee al-Masigen ken jeel okga kōk doobm Meljege. Jeel-taar ese se gen do *duni ara ute jeegen ok tōogj ing do jeege tun do duni ki ara ki eyo, naade se bo ken utu 'kut se. ⁷ Naaje k'dooy jeege ute jeel-taar Raa ese se ken jikilimge jeel metin eyo taa taar se Raa oydesinoga koyo. Ey num Raa se kaad ken naan aalo te do naan ey bōrt se bo, naan uunoga kuun doa taa ajeki kedn jeel-taarina gen kend maakj *nookin ki. ⁸ Jo jeel-taar se maakj magalge tun ing do jeege tu se nam kalan tap bo booy ok te metin eyo. Ey num ken naade jaay booy okoga kōk metin num, Meljegen k'nookin se, naade an kōj tupm tōol ro kaag ki eyo. ⁹ Num ganj aan gōō ken Kitap taada: *Nakj se nam bii kalan aakin te ute kaamin eyo*

o booyin te ute bin eyo

o nam saap aan te do ki ey kici,

nakgen se Raa tōnd daapinoga daap jeege tun jena.*

¹⁰ Deere, nakgen se te doobm Nirl Raa se, Raa taadjekiga metin toodga tal. Taa *Nirl Salal se jeel nan nakge paac bini nakj maakj maak-saap Raa ki kici. ¹¹ Saapm debkilimi se tap bo, nanajeele? Gōō! Ken jeel saapm debkilimi se, naan malin sum. Jo Raa kic bo nam jeel saapin eyo; ken jeel saapin se, Nirl naan malin sum. ¹² Anum Nirl naajege k'j'okki se gen do duni ara ki eyo, num Nirl ken naajege k'j'okki se iino gotn Raa ki. Ute naan se bo naajege k'jeelki bεε ken Raa tedjeki ute maraadin se. ¹³ Taargen naaje k'taad jeege tu se, ute jeel-taar ken jikilimge lee dooy jeege se eyo, nabo naaje se k'dooy jeege ute jeel-taar ken Nirl Raa edjeni. Naaje k'taad metn nakgen iino gotn Nirl Raa ki jeege tun ken ok Nirl ese se.

¹⁴ Goon debkilim and don do saapm naan malin ki sum se, 'kōj tookj do nak ken iino gotn Nirl Raa ki eyo. Naan aakin aan gōō nakj jee derlge o naan ε, oj aasin gen booy kōk metin eyo, taa nakgen bin se, Nirl Raa kalin ki sum bo 'taadn tōokj metin jeege tu.

¹⁵ Num ganj debm ok Nirl Raa se, naan aak ok metn nakge paac. Jo naan malin ε, nam kuuy an kōj kōjn bōōō don ki eyo. ¹⁶ Aan gōō Kitap taad o:

Saapm Meljege se tap bo nanajeele o nanaj tap bo dejinoga?†

Anum naajege se j'okki saapm gen *al-Masi se maakjege tu.

3

Jee tedn naabm Raage

¹ Deere genaamge, maam m'ōj m'aasin te eyo ken m'taadsen taadn naase ki aan gōō jee ken ok *Nirl Raa. Naase se ingki aan gōō jee do *duni ki o aan gōō gaangen seεmε ken doobm *al-Masi ki, taa naan se bo maam m'taadseni. ² Maam se m'edseno kōsn deer eyo, nabo m'edseno si sum. Taa kōsn deer se, naase anki kōj kaas eyo. Jo bōōse kic bo m'jeele, naase anki kōj kaasn gen kōsn kōsn ken deer se eyo, ³ taa naase se ingki aan gōō jee do duni ki. Taa naase okki maak-kilimi do naapge tu o 'tedki dekenε ute naapa kесе je taadn o naase se ingki aan gōō gen jee do duni ki, o kingse se tec aan gōō gen jikilimgen baa se paac ey ne? ⁴ Ken naase jaay deb kalan taad o: maam ara m'debm Pōl o deb kuuy taad o: maam ara ε m'debm Apōōs, nakj naase ing 'tedki se, kесе tec gen jikilimgen baa se paac ey ne?

⁵ Apōōs tap bo nanaj o maam Pōl bo nanaj? Naaje se k'jee tedn naabm Raage sum o ute doobm naaje se bo, naase 'took aalkiga maakse do al-Masi ki. Jo naaje se, nanaj nanaj kic bo tedn naabm ken Meljege edino kaam jina. ⁶ Anum maam se m'ōōō, Apōōs debm oyoino maane, num ganj debm tedin teep se, naan *Raa. ⁷ Bin bo debm oōōo ute debm

* 2:9 Aak Eza 64.3. † 2:16 Aak Eza 40.13.

kɔɔy maane se, naade se paac ɔk nook eyo. Naɔo kɛn ɔk nooko cir paac se, Raa kɛn tɛdɪn teep se. ⁸ Debm kɔɔɔ ute debm kɔɔy maane se, naade aas kaasa ɔɔ naŋa naŋa kic ɔo Raa utu aŋ kɔŋɔ dal dubar naabiŋ kɛn naaŋ tɛɔa. ⁹ Taa naaje se k'tɛdɪn naaba tɛɛ ute Raa ɔɔ naase ɔo 'tɛdkiga aan gɔɔ maakɪ-gɔtn gɛn Raa ɔɔ aan gɔɔ ɔee kɛn Raa utu iiniŋ kiini.

¹⁰ Ute bɛɛ kɛn Raa tɛdum se, maam m'ɔndga mɛtn ɔea aan gɔɔ debm tirdi. ɔɔ debm kuuy se iin do ki. Naɔo naŋa naŋa kic ɔo, ɔnd kɔndɔ ute raay kɛn naaŋ 'kiin do ki se. ¹¹ Bɛɛ, mɛtn ɔee se, j'uunga kuun mɛtiŋa. ɔɔ nam ɔnte kuun mɛtn ɔee kuuy. Mɛtn ɔee kɛn maam m'taadsen se ɛ, Raa ɔo uuno mɛtiŋa ɔɔ mɛtn ɔee se, naaŋ ɔo Isa al-Masi. ¹² Do ɔee kɛn j'uun mɛtiŋ se, jee mɛtiŋge 'kiin do ki ute daab, ute pudda ɔɔ ute kogen jiga jiga ɔɔ jeegen kuuy 'kiin do ki ute kaagge, ute mumburu ɔɔ ute tɔɔyɔ. ¹³ Num gaŋ bii kɛn Raa 'kɔjɪ bɔɔrɔ do jeege tu se, naŋa naŋa kic ɔo naabiŋ kɛn naaŋ tɛɔ se utu 'toodɪn tal. Taa bii se 'tɛdɪn aan gɔɔ poodɪn kɛn ɔɔy daab nakge se ɔɔ bii kɛn se ɔo naŋa naŋa kic ɔo 'kaakɪ jeel naabiŋ kɛn naaŋ tɛɔ. ¹⁴ Debm jaay naabiŋ naaŋ tɛɔ se ɔŋ ɔs te pood ey num, naaŋ se Raa aŋ kɔŋɔ bɛdiŋa. ¹⁵ Num debm jaay naabiŋ naaŋ tɛɔ se ɔsga poodo num, naaŋ se 'kiin ute jina. Naaŋ maliŋ se 'kɔŋ kaaja naɔo aan gɔɔ debm kɛn k'naak k'j'ɔɔdɪn don maakɪ pood ki.

¹⁶ 'Jeelki, naase se ɔo 'ɔee gɛn Raa. ɔɔ Nirl Raa se utu inŋ maakse ki. ¹⁷ *Bee Raa ese se jaay debm tɔɔkinga num, naaŋ kic Raa aŋ kutu. Taa ɔee Raa se naaŋ *salal ɔɔ ɔee Raa ese se, taad ute naase.

¹⁸ Bin se, nam ɔnte kaan roŋ dala. Maakse ki se jaay debm saap ɔɔ naaŋ debm jeel-taara aan gɔɔ jee jeel-taargen do duni ki ara num, bɛɛki se, n'tɛd roŋ debm dɛrlɛ naan jeege tu ɔɔ bin jaay n'tɛdɪn debm jeel-taar mala mala. ¹⁹ Taa jee jeel-taargen do duni ki ara se, Raa aakden naaniŋ ki se aan gɔɔ jee dɛrlge. Taa naaŋ se ɔo Kitap taad ɔɔ: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Raa tɔkde do mɛtɛkde ki**. ²⁰ Tɛr Kitap taad daala ɔɔ: *Jee ɔk jeel-taar do duni ki sum se, Mɛljege Raa jeel saapde ɔɔ saapm naade se, naaŋ jeeliŋ saapm tɔɔl sɛr eyo.†* ²¹ Bin num nam ɔnte tɔɔm roŋ ute nakɪ kɛn jikilimge lee tɛɔa. Taa nakge paac se 'gɛn naase: ²² maam Pɔli, Apɔlɔsi, Piɛri, duni ɔɔrse, nakɪ kɛn utu kaan do kingjege tu ey ɛ do yojege tu ɔɔ nakgen 'kaan maakɪ kingjege tun ɔɔrse ey ɛ kɛn 'tɛdɪn naan ki se, nakgen se paac se 'gɛn naase. ²³ Taa naase se 'tɛdkiga gɛn al-Masi ɔɔ al-Masi se ɛ naaŋ gɛn Raa.

4

Naaje se k'jee kaan naabm al-Masige

¹ Tap ki num, aakjeki, naaje se ɛ, k'jee tɛdɪn naabm al-Masige ɔɔ nakɪ *Raa kɛn ɔyinga kɔyɔ kɛn jeege jeel mɛtiŋ ey se, Raa ɛdjesinga kaam jije taa j'aŋ taadiŋ jeege tu. ² Anum debm j'ɛdiŋa naka kaam jin se, n'ɔnte tujɪ ɔrmiŋ do ki. ³ Maam se ɔlum eyo kɛn naase ɔo amki kɔjɪ bɔɔrɔ dom ki, ey ɛ kɛn jee kɔjɪ bɔɔrge ɔo am kɔjɪ bɔɔrɔ dom ki. ɔɔ maam mala kic ɔo, m'kɔjɪ bɔɔrɔ dom ki eyo. ⁴ Deere, maakum ki se, m'jeele maam se m'tuj te dim eyo. Naɔo kɛse am kɔŋ ɔaapm taarum eyo. Anum debm kɛn am kɔjɪ bɔɔrɔ dom ki se, Mɛljege. ⁵ Taa naaŋ se ɔo kɛn kaadiŋ j'ɔndiŋ jaay aan te ey se, ɔnte 'kɔjki bɔɔrɔ do nam ki, anum 'booyki Mɛljege aɔe ɔaa jaayo. Naaŋ ɔo nakɪ kɛn j'ɔyinga kɔy maakɪ gɔt kɛn ɔɔd se, naaŋ utu aŋ kɔɔdɪn 'toodɪn tal. ɔɔ taar kɛn maakɪ jikilimge tu se, naaŋ utu aŋ kɔɔdɪn 'toodɪn tal kici. Jaay ɔo, naŋa naŋa kic j'aŋ tɔɔmiŋ do naabiŋ kɛn naaŋ tɛɔa. ⁶ Taa naaŋ se ɔo gɛnaamge, kɛn ɔlum jaay m'taad taa Apɔlɔs ute maam mala se, taa ute nakgen naaje k'tɛd se ɔo asen dooyo ɔɔ bin se naase aki kɔŋ deel do taar kɛn Kitap taad se eyo. Bin se naŋa naŋa kic ɔo ɔnte magal roŋ gɛn bɛɛr kuun deb kalan ɔɔ deb kuuy se naaŋ aŋ kɔɔdɪn kundu. ⁷ Anum naai tap ɔo 'tɛd roi jukudum se gɛn di? Nakɪ naai ɔk se ɛ, Raa ɔo ɛdi. ɔɔ nakɪ kɛn jaay j'ɛdiŋ kɛd sum se, gɛn di jaay naai 'magal roi aan gɔɔ Raa ɔo ɛdiŋ ey se? ⁸ Naase 'saapki ɔɔki nakɪ maakse je paac ɔo, ɔŋinkiga ɔɔ naase ɔo 'tɛdkiga

* 3:19 Aak Jb 5.13. † 3:20 Aak KKR 94.11.

jee nak denge əɔ naase ʙo 'tɛdkiga gaaringe əɔ naaje ɛ, k'gaaringe eyo! Maam m'je se kɛn naase ʙo gaaringe deer num, əɔ ute naan se naaje kic j'kɔsn gaara ʙorse ute naase. ⁹Maam m'saapm m'əɔ naajen *jee kaan naabm Isage se, Raa tɛdjen k'tɛdga mɛtn jeege tu aan gəɔ jee kɛn k'tɔkde gɛn ʙaa tɔɔɔ. Aan gəɔ naade se Raa ənjje naaje kic do *duni ki se j'aakjen mɛtje naan *kɔdn Raage tu əɔ naan jikilimge tu. ¹⁰Taa *al-Masi se, naaje j'aakje aan gəɔ jee dɛrlge, num gan naasen kɛn 'dɔkkiga ute al-Masi se ɛ, jeege aaksen naase se 'tɛdkiga jee jeel-taarge! Naaje se j'aakjen aan gəɔ jee ək tɔɔg eyo əɔ naase ɛ, jeege aakse naase se jee ək tɔɔgə! Naase se jeege aalsen maak ki, naʙo naaje se ɛ, nam tap ʙo aaljen maak ki eyo! ¹¹Bini ʙorse kic ʙoa ute maane utu tɔɔljen tɔɔ rɔk. Kal tuusje kic ʙo utu daayjen daaye əɔ jeege utu 'lee dabarjen dabara əɔ naaje j'utu k'lee lee wari rɔk. ¹²Naaje k'dabar k'tɛdn naaba ute jije jaay ʙo k'j'əɔə. Jeege naajje əɔ naaje k'j'əɔdden ʙooro. K'dabarje kic ʙo naaje k'j'aay kaamje k'j'aasiŋa. ¹³Naaje se, jeege lee taadjen taar ing kus roje ki əɔ naaje k'taad jeege tun se ute taar nijim kɛn ɛdden kaay kaama. Bini ʙorse kic ʙo jikilimgen duni ki se, aakjen naaje se aan gəɔ idikŋ roa əɔ aan gəɔ nakŋ do danos ki.

Jee Kōrint ki se Pɔljede aan gəɔ gɛninge

¹⁴Kɛn əlum jaay maam m'raansen taargen se, taa m'asen kɔl maakŋ sɔkəŋ ki eyo, num aan gəɔ naase gaan maakjemge se, m'je ʙo m'asen kaal bisi ki. ¹⁵Anum kɛn doobm *al-Masi ki jaay əkki jee dooyge dupu-sik kic num, bubse se kalan sum. Əɔ maam kɛn m'taadsen Labar Jigan gɛn al-Masi se, doobm Isa al-Masi ki se, maam sum ʙo m'tɛdga bubse. ¹⁶Bin ʙo maam m'dɛjsen m'əɔ: uunki ʙɔlɔtn maama. ¹⁷Taa naan se ʙo, maam m'əlsen Timote kɛn goon kəɔŋ maakuma əɔ debm tuj ərmin eyo doobm Mɛljege tu. Kɛn naan jaay ʙaa əŋsega se, naan asen taadn doobm kɛn maam m'leen doobm Isa al-Masi ki se. Əɔ gətə ʙaa se paac, maam m'dooy jeegegen *eglizge tu paac ute doobm se.

¹⁸Jee mɛtinge maakse ki se, magal rodɛ. Naade saap əɔ maam m'kəŋ tɛrl ʙaa gətse ki eyo. ¹⁹Kɛn Mɛljege je num, sɔm m'utu m'ʙaa gətse ki, əɔ kɛn maam m'aanga num, m'ʙaa booy mɛtn taar jee kɛn magal rodɛ se sum eyo, num m'kaakŋ nakŋ kɛn naade lee tɛda. ²⁰Kɛn jeegegen jaay Raa əs gaar dode ki se, naade taadŋ ute taarde sum eyo, num maakŋ kingde ki se, naade taad tɔɔgŋ Raa. ²¹Naase tap ʙo 'jeki dī? M'asen ʙaa kəŋ ute taar urlu əɔ ute maak-je ɔʙu 'jeki m'asen ʙaa kəŋ ute sirdi ɛ?

5

Jee Raage se mɛtinge cɛɛpm ute rodɛ

¹Gətə ʙaa se paac, jeege taad əɔ naase se, 'lee ɛɛski naapge rɛŋ rɛŋ. Nakŋ kɛn debse tɛdn se, jee jeel *Raa mal ey kic ʙo əŋ tɛd naan se eyo: naan se tood te mɛnd bubina. ²Ute naan se kic ʙo naase 'təɔmki təɔm rose. Ey num naase se, maakse 'tuju əɔ debm jaay tɛd nakŋ bin se, bɛɛki num, 'tuurinŋi naatn maakse ki. ³Deere, maam se m'dəkə naʙo saapum se te naase. Anum debm tɛd nakŋ bin se, maam m'əjŋga ʙəɔrə don ki aan gəɔ maam m'utu maakse ki. ⁴Kɛn naase 'tuskiga ute ro Mɛljege Isa se, saapum se ute te naase əɔ gətn se Mɛljege Isa taadn tɔɔgina. ⁵Naase se, debm tɛd nakŋ bin se, j'əŋŋŋ kaam ji *Bubm sitange aŋ dabara taa maakje daa ro kɛn naan ək se 'tɛdn gətə əɔ bin ʙo *ʙii kɛn Mɛljege adɛ ʙaa se, kəŋ se 'kəŋ kaaja.

⁶Nakŋ naase 'tɛdkɛ jaay 'təɔmki rose ro ki se, doobin eyo. Naase 'jeelki ey la, əɔmɔ cəkə jaay j'əmbingə do rujŋ gɛm kɛn j'ɛcingə kɛc se, iinŋ paac. ⁷Əɔm kɛn do dəkŋ kɛn taad te *kusŋ se, əɔdkɛ dose ro ki. Bin ʙo aki tɛdn aan gəɔ rujŋ gɛm kɛn j'utu j'ɛcin kɛc jaay j'əmbin te əɔm ey se. Taa *al-Masi se, naan ʙo ɛd ron *sɛrke taa naajjege aan gəɔ *goon baatn kɛn Yaudge lee tɔɔ ʙii *laa Paakde ki se. ⁸J'əŋte 'tɛdkɛ laajjege ute mappan kɛn ək əɔm do dəkŋ se. Əɔm ese se, je taad ute nakgen jig eyo əɔ ute nakgen kusina. Anum

k'tedki laajege se ute mappan ken ok aram eyo, kесе je deekη do ute maakη kalan do ute ken met ki.

⁹ Maakη maktub ken maam m'raansen kaam maotn se, maam m'deeksenga m'oo: jee ken lee ees naapa ren ren se, onte tokdeki mede. ¹⁰ Kесе maam m'je taad ute jee do *duni ken lee ees naapge ren ren, ey le jee lee don nakη jeege, ey le jee boogge, ey le jee maragge paac se eyo. Ken bin num, jee do duni ki se, naase adeki teecn kon. ¹¹ Got, bin eyo! Maam m'raansen se taa debm taad do naan gena doobm Isa ki, jaay bo eesn mendge ren reni, boogo, ted maraga, doo jeege, aay toto deel te gotina, do kucun jeege se. Debm bin se, onte 'kokiuki mede do kos kic bo, onte 'kosi ute naana. ¹²⁻¹³ Anum jee ken doobm al-Masi ki ey se, maam bo m'ade kojn booro dode ki eyo, num naade se Raa bo ken utu aden kojn booro dode ki. Num naase se, oiki booro do genaasege tun doobm Isa al-Masi ki, taa Kitap taadga taad do: *Debm kusin se, 'tuurinki naatn maakse ki.**

6

*Genaagen doobm *al-Masi ki sakak naapa*

¹ Ken maakse ki jaay deb kalan ok taara ute genaon num, naase, onki jee Raage do 'sakakiuki gotn jeege tun jeel *Raa mal ey se gen di? ² 'Jeelki jee Raage bo utu kojn booro do jeege tun do *duni ki se. Num ken jee duni ki jaay naase bo utu adeki kojn booro num, taargen seem seem daanse ki se, naase on aaski gen tolin ey ne? ³ Naajege bo j'utu j'aki kojn booro do *kodn Raage tu se, naase tap bo 'jeelki ey la? Ken bin num, met kando naajege j'aniki kaasn gen taadn tool taargen do duni ki se! ⁴ Nabo ken naase jaay okki taara daanse ki se, naase 'baaki gotn jee kojn boorge tun *egliz aalden maak ki eyo. ⁵ Maam m'taadsen taa sokon asen toob. Maakse ki se, gena ken jeel-taar ken asen kaakη metn taarse se tap bo, gotn ne? ⁶ Num gan j'aak gena ken doobm Isa al-Masi ki ken ok taara ute genaon ken doobm al-Masi kic se do baa sakakin naan jeege tun doobm al-Masi ki eyo. ⁷ Anum ken okki taara ute naapa jaay 'sakakki naapa se, kесе naase oockiga doobm Raa ki. Ken deba jaay tujsega se naase on aasiuki ey ne? Ken deba jaay 'boogga ne dimse se naase on aasiuki ey ne? Ken naase on aasiukiga se, bee cir ken naase adeki baa sakak se. ⁸ Num gan naase bo 'lee 'tujki jeege tu do 'lee boogki nakη jeege. Do jee ken naase 'lee 'teddeki nakη se dode ki se, naade se bo genaasegen doobm Isa al-Masi ki. ⁹ Naase 'jeelki, jeegen ken tedn nakge ute doobin ey se, 'kon kend *maakη Gaar Raa ki eyo. Onte 'kaanki rose dala: jee lee ees naapa ren ren, jee maragge, gaabgen lee ees mend jeege ute mendgen lee ees gaabm jeege, gaabgen paacη ken lee ees naapa, ¹⁰ jee boogge, jee tamage, jee aay toto deel te gotina, jee kodn jeege, jee tujn nakη jeege, naade se paac 'kon kend maakη Gaar Raa ki eyo. ¹¹ Bin bo do dakin maakse ki se, jee metinge tedo nakgen se, num gan ute ro Meljege Isa al-Masi do ute Nirlin se, Raa *tug daapsega, tedsenga 'tedkiga jee naange do aakkiga bee naanin ki.

**'Nookki Raa ute rose*

¹² Nam taad do: Maam se, m'ok doobo gen tedn nakge paac. Deere, maam se m'ok doobo gen tedn nakge paac nabo, nakge paac maakin se, on toolum ser eyo. Deere, maam se m'ok doobo gen tedn nakge paac, nabo maam se m'kon kon rom gen tedn bul ne dim eyo. ¹³ Ter nam taad do: Nakη-koso se, k'tedin taa maaka, do maaka se le gen nakη-koso. Deere, num nakη-koso ute maaka se Raa utu aden tedn 'tedn got. Num gan ro se, Raa tedin gen keesn naapm ren ren eyo, taa rojege se naan gen Meljege, do Meljege se le naan bo Mel rojege. ¹⁴ Do Raa ken duro Meljege daan yoge tu se, ute toogin se, naan utu ajeki 'dur naajege kici.

¹⁵ Naase 'jeelki nana nana kic bo maakη ro *al-Masi ki se, naan tedga ron kaam kalan. Bin se, maam se m'kon kuun ro al-Masi kaam kalan jaay m'an tum ute ro mend keesn

* 5:12-13 Aak Dt 17.7.

gaaba la? Kēse gōtō. ¹⁶ 'Jeelki, deba jaay tood ute mēnd kēesn gaaba se, naade tum tēdga ro kalan. Taa Kitap taadga taad ɔɔ: *Naaden di se tum tēd daa ro kalan.**

¹⁷ Num gan debm dōk ute Meljege se, naan tum tēdga kalan ute naana. ¹⁸ 'Booyki, kēesn naapm rēn rēn se, ɔɔdki dose naatn dōkō ro ki! *Kusiñ paacñ kēn debkilimi lee tēd se, ɔñ tuj roñ aan gōd kēesn mēndgen rēn rēn se eyo, num gan debm jaay ɛes mēndge rēn rēn se, naan ɔl roñ paac maakñ kusiñ ki. ¹⁹ Naase 'jeelki rosege se tēdga ɓee gen *Nirl Salal kēn Raa ɛdsesiño ɔɔ ɓorse, naan utu maakse ki. Bin num rosege se, tēdga gen naase 'malinge eyo. ²⁰ Taa Raa se, dugsega dose ute zo ɔñō. Kēn bin num, ɔñki rose se 'nookñ Raa.

7

Mētn taar gen tōkñ naapa

¹ ɓorse maam m'je m'asen tērlē do taar kēn naase 'raanumkiro maakñ maktubse ki se. Kēn 'tēdn jiga num gaaba ɔñte kōkñ mēnda. ² Naɓo, taa aki lee kēesn naapge rēn rēn ey se, gaabm gay gay kic ɓo, n'ɔk mēnda ɔɔ mēnd gay gay kic lē n'ɔk gaaba. ³ Gaaba jaay je mēndiñ se, mēnda ɔñte gaasiñ roña. ɔɔ kēn mēnda ɓo je gaabiñ kic lē, gaabiñ ɔñte gaasiñ roña. ⁴ Taa gaaba se, ɔk tōgō do roñ ki eyo, roñ se tēdga gen mēndiña ɔɔ mēnda kic lē, ɔk tōgō do roñ ki eyo, roñ se tēdga gen gaabiña. ⁵ Kēn naase jaay 'jeki 'gaasn rose taa aki tōnd mētn *Raa se, do naan ki se 'taad tōliñki ute naapa; ɔɔ kaad kēn naase 'gaaski rose naapge tu se, ɔñte 'kingki do ki daaniñ tēdn dōkō, num 'tērl ingki aan gōd kēn do dōkin naase 'tingkiro se. Ey num kēn ɔñ aasiñki te do rose ki ey se, sōm *Bubm sitange 'kōñ dōobo asen naama. ⁶ Kēn ɔlum jaay m'taad bin se, kēse maam m'undsen kund ɓo kul eyo, num maam m'taadsen taad ɓo dōobo sum. ⁷ Maam m'je se, jeege paac 'king aan gōd maama kēn m'ɔk te mēnd ey se. Naɓo naja naja kic ɓo Raa ɛdiñ naabiñ gen doñ doña. Deb kalan Raa ɔɔdiñ dōobo gen kōkñ mēnda ɔɔ deb kuuy se lē, Raa tēdiñ gen 'ting arbiya.

⁸ Arbige ute mēnd-daayge se, m'taadden m'ɔɔ: kēn aden 'tēdn jiga se num k'j'ing aan gōd maam kēn m'ɔk mēnd ey se. ⁹ Anum kēn naade jaay an kaasn do rodege tu ey se, mēndge lē k'tōkñ gaabge ɔɔ gaabge kic lē k'tōkñ mēndge. Taa debm jaay ɔk kōk se, bēe cir debm kēn ɔk te eyo ɔɔ aakga mēndge num lee dōñde ute maakiñ se. ¹⁰ ɓorse m'je taadn ute jeegen tōkga tōk naapa dōobm *al-Masi ki. Taar se maam ɓo m'taadiñ eyo num Meljege ɓo taadiña: mēnd jaay ɔkga gaaba se, ɔñte rēsñ ute gaabiña. ¹¹ Kēn naan rēsñga ute gaabiñ lē, n'ɔñte kōkñ gaabm kuuy. ɔɔ kēn naan ɓo jega gaaba lē, n'terlo ro gaabiñ ki. Anum gaaba kic n'ɔñte piiri ute mēndiña. ¹² Jeege tun kuuy se, kēse maam ɓo m'taadden ey num Meljege eyo, m'ɔɔ: genaa dōobm al-Masi ki jaay mēnd naan ing ɓee se jaay aal te maakiñ do al-Masi ki ey se, ɔɔ mēnd se jaay took je king ute naan num, n'ɔñte piiriña. ¹³ ɔɔ mēnd dōobm al-Masi ki jaay, gaabm naan ing ɓee ute naan se jaay aal te maakiñ do al-Masi ki ey se, kēn gaabm se jaay took je king ute naan num, mēnd se n'ɔñte 'rēsñ. ¹⁴ Taa gaabm jaay aal te maakiñ do Isa ki eyo ɔɔ ɔk mēnd kēn aalga kaal maakiñ do Isa ki se, taa mēnd naan ɔk se tēdiñ naan tēdga gōr ute Raa. Mēnd kēn aal te maakiñ do Isa al-Masi ki ey jaay, ɔk gaabm kēn aalga kaal maakiñ do Isa ki se, taa gaabm naan ɔk se tēdiñ naan tēdga gōr ute Raa kici. Kēn bin ey num, gēndege se 'tēdn dōk te Raa, num gan deer deer, naade se gōr ute Raa. ¹⁵ Kēn deba aal te maakiñ do Isa al-Masi ki ey jaay je an piiri ute mēndiñ kēn aalga kaal maakiñ do al-Masi ki se, ɔñdeki kēn naade jaay je piiri num, k'piiri. Kēn 'tēdn gaaba ey lē mēnda diim jaay aden tum ute debm kēn aal te maakiñ do Isa ki ey se, gōtō. Taa Raa danjeno se, taa aki king ute lapia. ¹⁶ Anum naai mēnd dōobm Isa al-Masi ki se, 'jeeliñ gaabi se an kōñ kaasn gen tōdñ kōl gōtn kaaj ki la? ɔɔ naai gaabm dōobm Isa al-Masi ki se kic, 'jeeliñ mēndi se an kōñ kaasn gen tōdñ kōl gōtn kaaj ki la?

Nanja kic ing gōtn kingiñ kēn Raa danjñ ro ki

* 6:16 Aak Jen 2.24.

17 Taar kēn kuuy kēn m'je m'asen taad se, naŋa naŋa kic 60, iŋg gōt kēn Mēljege ɔndin ro ki ɔ gōtn kingin kēn ese 60 Raa danjio. Anum taargen se 60 kēn maam m'lee m'dooy *eglizge paac. 18 Kēn Raa danj 60 naai ɔjga kɔj pōndɔ ɛ, ɔnte kɔyina*, num iŋg ute *kɔjn pōndi se. ɔ kēn Raa danj jaay naai utu ɔj te pōndɔ ey ɛ, ɔnte kɔjn pōndɔ. 19 Debm ɔjga pōndɔ ɔ debm kēn ɔj te eyo, paac 60 tēd dīm eyo. Num nakŋ jiga cir paac se, debm tēdn nakgen kēn Raa ɔ k'tēdn se. 20 Anum naŋa naŋa kic 60, ɔŋ 'king gōtn kingin kēn Raa danjio ro ki se. 21 Kēn Raa danjio se, naai '6ul ɛ? ɔnte kuun nirli, num gan kēn naai jaay ɔk ɔoobo gen kɔɔdn doi maakŋ bul ki se ɛ, kese 60 nakŋ jiga. 22 Bul jaay Mēljege Raa danjionoga se, naan ɔnga don gōtn Mēljege tu; bin 60 debm bul ey jaay Mēljege Raa danjionoga se, naan tēdga bul gen *al-Masi. 23 Naase se Raa dugsega dose ute zo ɔnɔ; bin num naase se ɔnte 'tēdki bulu gen jikilimge. 24 Genaamge, naŋa naŋa kic 60 iŋg gōtn kingin kēn do ɔkin gōtn kēn Raa danjio ro ki se.

Mētn taar jee kēn tɔk te gaabge ute mēndge eyo ɔ ute gen mēnd-daayge

25 Borse maam m'je m'asen tērlē do mētn taar jeege tun kēn tɔk te gaabge ute mēndge eyo. ɔ taar se Mēljege 60 undum te kul eyo, num maam 60 m'saapa ɔ m'je m'asesin taada; ɔ naase 'jeelumki maam se Mēljege tēdumga bēɛ ɔ taar kēn maam m'taad se naase 'tookki do ki taa maam se m'tuj ɔrmum eyo. 26 Ute dubar kēn j'aakin ki borse se, m'saap m'ɔ: kēn 'tēdn jiga se gaaba ey ɛ mēnda se ŋ'king bini. 27 Kēn ɔk mēnda ɛ, ɔnte piirina. ɔ kēn ɔk te ey ɛ, ɔnte kɔkɔ. 28 Num gan kēn ɔkga mēnda kic num, naai 'tēd te *kusin eyo. ɔ kēn goon mēnda 60 ɔkga gaaba kic num, tēd te kusin ey kici. 'Jeelki jee iŋg king 6ee se kingde utu aden tēdn ɔnɔ. Taa naan se 60 maam m'je nakgen se 'kaan dose ki eyo.

29 Booyki m'asen taada genaamge: bēɛ, kaadn kēn Raa gaanj se ɔpga baata. Bin num naan ki se, gaabgen kēn ɔk mēndge se, k'tēdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn tɔk te mēndge eyo; 30 jee kēn eem keem se, k'tēdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn eem keem eyo, ɔ jee kēn maakde raap se ɛ, k'tēdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee kēn maakde raap eyo, jee kēn lee dugŋ nakge se ɛ, k'tēdn naaba Raa ki aan gɔɔ jee ɔk dīm eyo, 31 ɔ jee kēn tēdn naaba ute nakgen naade ɔk do *duni ki se ɛ, j'ɔnte kōnd saapde do nakge tun se, taa duni ara se utu 'deele.

32 Maam m'je naase aki kuun nirlse eyo. Taa naan se 60 debm jaay ɔk te mēnd ey se, naan saapm do naabm Mēljege tu ɔ naan je ɔoobm nakŋ kēn 'tɔɔl Mēljege tu. 33 Num gan debm jaay ɔk mēnda se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki ɔ naan se saap 60 je ɔoobm nakŋ kēn 'tɔɔl mēndin ki. 34 Debm bin se, saapin tēdn kaam dio. Anum mēnd ɔk te gaab ey se, ey ɛ goon mēnda se, naade se saap do naabm Mēljege tu ɔ maakde ute rode paac, naade ɔnin Mēljege tu. Num gan mēnd ute gaabin se, naan uun nirlin taa nakgen do duni ki ɔ naan se je ɔoobm nakŋ kēn 'tɔɔl gaabin ki. 35 Maam m'taadsen bin se, taa asen tēdn bēɛ, ey num maam se m'je m'asen gaasn ɔoob eyo. Nakŋ maam m'je naase aki tēd se, nakŋ kēn bēɛ cir daala ɔ aki tēdn naabm Mēljege se ute maakŋ kalaŋ. 36 Kēn goon kɔdɔ saap ɔ mēnd kēsin se jaay naan ɔkin te ey num, an tuj maakin se ɔ kēn naan jaay je mēnd kēsin se deel te gōtin, aakin bēeki num, an kɔk se, ɔŋ ɔkina. Kēn naan ɔkinga kic 60, tēd te kusin eyo. 37 Num gan kēn goon kɔdɔ ɔk mēnd kēse, ɔ kēn naan jaay aasin do ron ki, ɔ naan mala 60 uun doa, nam 60 gaasin gen kɔkin ey se, ɔ saap ɔ an kɔŋ kɔk ey se, ɔ kēn naan jaay ɔŋ aasin do ron ki ɔŋ 6aa te ron ki ey se, naan tēdga jiga naan Raa ki. 38 Bin 60 debm ɔk mēnd kēse jaay ɔkinga num jiga, num debm jaay ɔkin te ey se, tē tēdga jiga cir daala. 39 Kēn mēnda jaay gaabin utu ooy te ey se, naan ɔk ɔoobm an rēs eyo. Anum kēn gaabin ooyga jaay 60, naan ɔk ɔoobo gen kɔkŋ gaabm kuuy kēn naan maakin jea. Na6o gaabin se 'tēdn debm ɔoobm *al-Masi ki jaayo. 40 Jiga se ŋ'ɔnte kɔkŋ gaabm kuuy. Bin se naan 'king ute maak-raapo cir daala. Kese 60 saapm maama ɔ maam m'jeele maam kic m'ɔk *Nirl Raa maakum ki.

* 7:18 Kaadn naane se Yaudgen ɔjga kɔj pōndɔ se jee mētinge daar pōndden naade ɔjginga kɔj se 60 naade je an tuutn booy gōtin ki.

8

Daa maragge

¹ Borse, maam m'je m'asen terl do metn taar daa maragge tu. Aan gōō naase oōki: Deere, naajege paacki se k'j'ōkki jeele. Naḅo jeel nakḅ kēn debkilimi oōk se, oopiḅ doḅa. Num gaḅ maak-je do naapge tu se, noogjeki gēn ziidn ḅaa ute naanjege. ² Kēn nam jāay saap oō naan oōk jeele se, kēse naan utu jeel te ḅim ey ḅōrtō. ³ Num gaḅ debm jāay je *Raa se, Raa jeeliḅa.

⁴ Naase oōki: daa maragge se, naajege j'ōkki ḅoobo gēn kōsō lōḅu gēn kōs ey lē? K'jeelki, maraggen do *duni ki se, nakḅ rēḅ cēεε oō Raa lē naan kalaḅ lak, Raa kuuy se, gōtō. ⁵ Deere, jee mētiḅge taad oō raagen kuuy utu maakḅ raa ki oō do naan ki kici. Jee bin se oōk raage ute mēlge ḅēna kēn naade lee εrg naandēge tu oō eemḅde. ⁶ Num gaḅ naajege se, k'jeelki Raa se, naan kalaḅ lak. Naan ḅo Bubjege oō nakge paac iino gōtn naan ki oō kēn naajege j'utu j'iḅḅki se kic ḅo, ute naaḅa. Oō Mēljege kic ḅo kalaḅ sum, naan ḅo Isa *al-Masi oō ute naan se ḅo, nakge paac utu tiḅḅ gōtḅde ki oō naajege kic ḅo kiḅḅjege kaam ji naaḅa.

⁷ Num gaḅ taar mēt kēn ese se, jeege paac jeel oōk te mētiḅ eyo. Jee mētiḅge se, deelga deel ute maragge oō ḅorse kic ḅo kēn naade oō kōs daa maragge num, aakiḅ aan gōō daa se gēn maragge. Anum ute saapḅen kēn oḅ jeel oōk mētḅ nakge mēc ey se, naade saap oō kēse tujḅēga naan Raa ki. ⁸ K'jeelki, nakḅ kōsō se, ajeki kōḅ naakḅ naan Raa ki eyo. Kēn j'ōskiga lē, ajeki ziidn ḅim eyo oō kēn j'ōski te ey kic lē, ḅimjegen 'kut tap ḅo gōtō.

⁹ Naase se oōkki ḅoobo kēn kōsn nakge paac, naḅo oḅndki kōndō, oḅḅte 'kōlki jeeḅen oōk tōōgō naan Raa ki ey se, 'koocḅ ḅoobm Raa ki. ¹⁰ Aan gōō naai kēn 'jeel nakḅ mēt ki jāay, iḅḅ ḅee marag ki oō iḅḅ oō kōs daa maraga se, gēnaai kēn saapiḅ oḅ jeel oōk te mētḅ nakḅ mēc ey se jāay aakki naai iḅḅ oō kōs se, naai aḅ kōliḅ naan kic ḅo 'kōsn daa maraga se. ¹¹ Bin ḅo ute jeeli kēn naai oōk se, gēnaa kēn saapiḅ jeel oōk te mētḅ nakḅ mēc ey se, naai aḅ kōliḅ naan 'kutu, ey num gēnaa ese ḅo kēn al-Masi ooy taariḅ se. ¹² Kēn naai 'tēḅ bin se, kēse naai 'tēḅ *kusiḅ gēnaaige tun saapḅde oḅ jeel oōk te mētḅ nakge mēc ey se oō 'tujḅde maakḅde. Bin se naai 'tēḅ kusiḅ ḅo al-Masi ki. ¹³ Taa naan se ḅo, kēn taa kōsō sum ḅo 'kōl gēnaam koocḅ ḅoobm Raa ki se, mōōtn maam m'kōsn daa eyo taa gēnaam se 'koocḅ ḅoobm Raa ki eyo.

9

Nakgen kēn *jee kaan naabm Isa al-Masige oōk ḅoobo do ki

¹ Anum, maam se nakḅ oōk tōōgō dom ki utu la? Maam se, *m'debm kaan naabm Isa ey la? Oō Mēljege Isa se, maam m'aakiḅoga ute kaamum ey la? Naase se, maam ḅo m'ḅaanseno ḅoobm Mēljege tu ey la? ² Kēn jee kuuy jāay oō maam se m'debm kaan naabm Isa al-Masi ey kic ḅo, naase se 'jeelki maam m'debm kaan naabm Isa al-Masi. Aan gōō naase 'ḅōōkkiga ute Mēljege se ute naase se ḅo, jeege jeele maam se m'debm kaan naabm Isa.

³ Jee kēn oōkum mindum se, kēse ḅo taar kēn maam m'ōko kēn m'je m'aden terlε: ⁴ taa naabm kēn naaje k'tēḅ se, naaje j'ōk ḅoobo kēn naase ajeki kēḅn kōsō ute kaaye ey ne? ⁵ Naaje se j'ōk ḅoobo gēn tōkḅ mēḅḅḅen ḅoobm *al-Masi ki oō gēn lee ute mēḅḅjege aan gōō jee kaan naabm Isa al-Masigen kuuy ute gēnaa Mēljege Isa oō aan gōō Pier se ey la? ⁶ Lōḅu maam m'ute Barnabas kaljeki sum ḅo, k'tēḅn naaba ute jije jāay j'an kōsn ne? ⁷ Naase 'ḅooykiga la kēn deba uunga asgar jāay, naan maliḅ ḅo ḅaa jedō gurs taa an kōḅḅ ro naan maliḅ se, utu ne? 'Bii kalaḅ jāay deba naab maakḅ gōtiḅ jāay 'kōḅ kōsn nakḅ maakḅ gōtiḅ ki ey se, utu ne? Lō debm gaama jāay aay si maaliḅge ey se, utu ne?

⁸ Anum nakḅ kēn maam m'taadsen se, jikilimge ḅo lee tēḅn sum eyo, num *Ko Taar kēn Raa εḅō Musa ki kic ḅo taadiḅga taada. ⁹ Taa Ko Taar kēn Raa εḅō Musa ki se k'raan j'ōō: *Maran tiiko nakḅ tōḅḅ gēεε se, j'ōḅḅte kōliḅ ḅim taariḅ ki kēn aḅ gaasn kōsō.**

* 9:9 Aak Dt 25.4.

Bin num gōtn ese se *Raa taad ute maranġe la? ¹⁰ Naan taad ute naajge ey ne? Deer deer, taar se k'raanġn taa naajge. Taa naan se 6o debm naabm maakn gōtġna 3o debm tōnd ġemġn se nanja nanja kic 6o 3nd doġ do nak ken naan utu 'kōġ se. ¹¹ Naaje jaay k'6aa k'taadsen taar Raa aan g3o debm ken 3oc maakn gōtġna 3o ken k'tōndga metse j'3o k'je dġm gōtse ki se ken bin num k'tōndga metse k'deelga utu gōtġn dēn dēn la? ¹² Ken jee kuuy jaay 3k dōobo ġen kuun dġm gōtse ki num, naaje se met kando j'3k dōobo k'cirden naade se daal ey la? Ute naan se kic 6o naaje se j'uun te dġm gōtse ki eyo. Anum dubargen jaay an doje ki paac se, naaje j'aasiġa, taa Labar Jigan ġen al-Masi se naaje k'je k'tēdn nakn jaay 'gaasn jeege ġen booy 'kuun taar se eyo.

¹³ Jeelki, jee ken tēdn naaba maakn *Bee Raa ki se, k3sdē se naade 3n maakn nakge tun jeege 6aano *serke maakn Bee Raa ki se. 3o jee ken tēdn naaba *gōt ken k'lee k'tōġn mooso Raa ki se le, naade se kic 3n bēdfe gōtn ese. ¹⁴ Bin 6o Mēljege taad 3o: jee ken lee taad Labar Jiga ġen al-Masi jeege tu se, 3n jeege k'lee k'taaddēn se aden kēdn nakn ken 'kaasn ġen tġngde.

¹⁵ Ey num maam se m'3k dōobo, na6o m'uun te nakn nam eyo 3o ken m'raanġsen maktub se kic 6o, 3nte 'saapki 3oki maam se m'je dġm gōtse ki. Maam se ken m'kooy kic num bēe cir ken m'tōnd metn dġm gōtse ki se 3o nakn maam m't3om rom do ki se m'je nam amsġn k33d eyo. ¹⁶ ġen taadn Labar Jiga ġen al-Masi se, maam m'3k dōobm ken m'an t3om rom eyo taa taar se le Mēljege 6o 3dumsġno 3o m'aġ taadġn jeege tu tak. 3o ken maam jaay m'taad Labarġn Jiga te ey le, naan se am tēdn 3n aak eyo. ¹⁷ Ken naabm se jaay maam m'tēdn ute maraadum sum num, naan se maam m'3k dōobo ken j'am k3ġġ dal dubaruma. Num bin eyo! Naabm se le, Raa 6o 3dumsġn kaam jima 3o m'aġ tēdn tak. ¹⁸ Maam tap 6o j'am k3ġġ dġ? Labar Jiga ġen Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu cēre se 6o, 'tēdga bēduma. Ey num maam se m'3k dōobo taa Labar Jigan maam m'lee m'taad se j'amga k3ġġ dġm, na6o maam malġn 6o baate.

*P3lje ano 6aa ute jeege paac gōtn *al-Masi ki*

¹⁹ Deere, maam se m'6ul nam eyo. Num ġan m'tēdn rom aan g3o 6ulu se taa jeege paac, taa m'tēdn jeege dēna ade 6aa dōobm al-Masi ki. ²⁰ Ute Yaudge se, maam m'tēd rom k3d Yaud, taa m'ano 6aa ute Yaudge dōobm al-Masi ki. 3o ken ute jeege ġnġ do *Ko Taar ken Raa 3dō Musa ki le, maam kic m'tēd rom aan g3o maam kic m'ġnġ do Ko Taar ken Raa 3dō Musa ki. 3o ken deere num, maam m'ġnġ do Ko Taar ken Raa 3dō Musa ki ey sum. Ken 3lum jaay maam m'tēd naan se, taa m'je jee ken ġnġ do Ko Taar ken Raa 3dō Musa ki se, ade 6aa dōobm al-Masi ki. ²¹ Ute jeege jeel Ko Taar ken Raa 3dō Musa ki ey se, maam kic m'tēd rom aan g3o m'jeel Ko Taar ken Raa 3dō Musa ki eyo. Ey num, deere, maam se m'jeel Ko Taar ken Raa 3dō Musa ki 3o Ko Taar maam se, naan Ko Taar ġen Labar Jiga ġen al-Masi. Ken maam jaay m'tēd rom bin se, taa m'aden tēdn naade ade 6aa dōobm al-Masi ki. ²² Ken maam jaay m'ute jeege 3k t33g3 naan Raa ki ey se, maam m'ġnġ aan g3o naade taa m'andeno 6aa dōobm al-Masi ki. 3o maam m'tēd ute jeege paac ute dōobm gay gay kic 6o taa m'kaajġn jee mētġngen maakde ki se. ²³ Nakgen paac jaay maam m'tēdn se, taa Labar Jigan ġen Isa al-Masi se 'w33kġ 6aa ute naaniġa. 3o maam kic 6o m'k3n bēduma maakn bēe Raa ken utu 'tēdn jeeġe tu se.

²⁴ Jeelki, jee paacġ j'3mbde ġen nan nan deete ki se, jee paacġ aan se, deb kalan aan deel se 6o j'aalġn aace 3o j'ēdn bēdġna. Bin num naase kic aanġi aan g3o ġen debm aan deel se taa j'asen kaal aace 3o aki k3n bēdse kici. ²⁵ Jee paacġ ken lee aan gōtn k'lee k'taan nan nan deete se, naade lee dabar rode dēn aak eyo. Naade tēdn se taa j'aden kaal aace 3o k3n bēdfe†. Na6o kaal aacġ k'lee k'j'aalden naade ki se, tēdga sum 6o gōtġn utu 'deele. Num ġan kaal aacġ ken j'aaljeki naajge tu se gōtġn 'deel eyo, naan se 'tġng ġen daayum. ²⁶ Taa naan se 6o maam kic m'aan gōtn rēn eyo, ġan m'aan ute dōobiġa taa m'kaan gōtn

† 9:25 Kaal aacġ k'taadn ara se k'tōndden laatge 6o dodege tu 3o laatgen se j'ujden ute kamb kaagge.

kaan ki. Ɔo maam se m'tec aan gɔɔ debm deelga deel gen cεεpm gen tɔnd naapa, naɓo gɔtn tɔndki se m'ɔnd gɔtn rɛŋ eyo. ²⁷ Maam m'dabar rom dɛna, taa m'an bɔɔbm kɔkɔ. Ey num maam kɛn m'taado taar gen Isa al-Masi jeege tu se, sɔm m'kutn naanɗa cεε.

10

Ɔnte 'daanki maraga

¹ Genaaŋgen doobm *al-Masi ki, 'booyki m'asen taadn mɛtn taar bubjegen do dɔkiŋa. Kaad kɛn *Musa jaay ɔɔdo Bubjege do kɔd-baar ki se, naade paac se gapara* bɔɔbdɛno ɔɔ naade paac gaanɔ Baar Aace†. ² Ɔo gapara jaay bɔɔbdɛno ute gaan baar kɛn naade gaanɔ se, kɛse aan gɔɔ *k'batizdenga kalan ute Musa. ³ Naade paac ɔso kɔsn kɛn bɔɔyo maakŋ raa ki. ⁴ Naade paac aay maan iinɔ gɔtn *Raa ki, taa naade se aay maan teeco ro ko kɛn Raa ɛddɛno ɔɔ ko ese se, lee ute naade‡. Ɔo ko se, naan ɓo al-Masi. ⁵ Ute naan se kic ɓo, maakde ki se jee dɛniŋ ɓo tɛdn nakŋ kɛn tɔɔl Raa ki eyo ɔɔ maak-taar Raa bɔɔy dode ki. Naade ooyo ɔɔ yodege se ɔɔpo do kɔd-baar ki.

⁶ Nakgen se jaay aan dode ki se taa ajeki kaal bijege tu ɔɔ bin se j'aki kɔŋ dɔŋ nakŋ *kusiŋ eyo aan gɔɔ kɛn naade dɔŋo se. ⁷ Ɔnte 'daanki maraga aan gɔɔ jee mɛtiŋgen maakde ki tɛdo se. Taa naan se ɓo Kitap taad ɔɔ: *Naade iŋg naan ki, ɔso ɔɔ aayo jaay ɓo naade iin baag daama ɔɔ cεεp ute rode.* §

⁸ J'ɔnte 'kɛɛski naapge rɛŋ rɛŋ aan gɔɔ jee mɛtiŋgen maakde ki lee tɛdo se. Taa naan se ɓo maakŋ ɓii kalan ki sum ɓo, jeege dupu-si-di-kaar-mɔtɔ ooyo. ⁹ J'ɔnte 'naamki Mɛljege aan gɔɔ jee mɛtiŋgen maakde ki naamiŋo se. Taa naan se ɓo jee se wɔɔjɔ tɔɔg tɔɔlde*. ¹⁰ Ɔnte 'mooyki naan ki dir dir ute Raa aan gɔɔ jee mɛtiŋge maakde ki se lee mooyo. Taa naan se ɓo *kɔdn Raa debm kɔdn ko jeege se 'ɓaado tɔɔlde. ¹¹ Nakgen se jaay Raa ɔniŋ aan dode ki se, taa kaal bi jeege tun kuuy. Ɔo kɛn naan jaay ɔniŋ k'raaniŋ maakŋ Kitap ki se ɛ, taa ajeki kaal bijege tu naajegen j'aankiga gɔɔr ute ɓii kɛn duni an nan se.

¹² Taa naan se ɓo debm saap maakiŋ ki ɔɔ naan tɔɔg doobm Raa ki se, ŋ'ɔnd kɔndɔ, ŋ'ɔnte kooco. ¹³ Jeelki nakŋ naam kɛn aan dose ki se, lee aan do jeege tu paac kici. Ɔo Raa se naan debm tuj ɔrmiŋ eyo ɔɔ naan 'kɔŋ kɔŋ nakŋ naam kɛn aan dose ki se, 'deel dose eyo. Ute nakŋ naam kɛn aan dose ki se, naan asen taadn doobm kɛn naase anki kaan kɔtɔ ɔɔ naan asen kɛdn tɔɔgŋ kɛn naase anki kaasn gen serkiŋa.

¹⁴ Taa naan se ɓo, jee maakjemge, ɔɔdki dose dɔkɔ ro maragge tu. ¹⁵ M'taadŋen naase ki se aan gɔɔ jee saap ɔŋ taara jaay taada. Taar kɛn maam m'taadse se, naase 'saap ɔkki mɛtiŋ jiga. ¹⁶ Kɛn naajege k'ɓaaki ɓaa kɔsn, kɔsn Mɛljege jaay j'uunki *kɔɔpm gen tɔtɔ koojŋ biŋ jaay k'tɔɔmki Raa se, kɛse je taadn ɔɔ: ute moosn Isan ɔɔy se, naajege k'tum k'tɛdkiga kalan ute Isa ey ne? Ɔo kɛn j'uunki mappa jaay k'dupki k'niginki ute naapa gen kɔsɔ se, kɛse je taadn ɔɔ: k'tum k'tɛdkiga ro kalan ute al-Masi ey ne? ¹⁷ Taa mappan se ɛ kalan sum ɔɔ naajege k'paacki se k'nig k'j'ɔski naan ese sum; bin ɓo naajegen ute dɛnjege se, k'tum k'tɛdkiga ro kalan.

¹⁸ Jeelki, gaan *Israelgen lee ɔso daa kɛn naade lee tɔjiŋ *serke *gɔtn kɛn k'j'iiniŋ gen lee tɛdn serke Raa ki se, naade se *dɔɔk ute Raa kalan†. ¹⁹ Taar kɛn maam m'taadŋen tap ɓo m'je taadn m'ɔɔ dio? Bin num daa maraga ute maragiŋge se tap ɓo tɔɔl serɛ ne? ²⁰ Bɛrɛ gɔtɔ! Naade se tɔɔl ser eyo. Naɓo aan gɔɔ serkŋ naade lee tɔj se ɛ, sitange tu ey num Raa ki eyo. Taa naan se ɓo maam m'je naase aki 'dɔɔkŋ ute sitange eyo. ²¹ Anum naase aki kɔŋ kaay tɔtn koojŋ biŋ kɛn maakŋ kɔɔpm Mɛljege tu jaay tɛr aki ɓaa kaay kɛn maakŋ kɔɔpm sitange tu se eyo; ɔɔ naase se aki kɔŋ kiŋg kɔsn kalan do tabil ki ute Mɛljege ɔɔ tɛr

* **10:1** Gapar ara se je taadn ɔɔ Raa utu te naade. Aak Ekz 13.21-22. † **10:1** Kaad kɛn se Baar Aace gaan kaam dio ɔɔ naade aal daan ki do kɛɛs kɛn tuutu. Aak Ekz 14.22-29. ‡ **10:4** Taar ara se Pɔl uuno taar kɛn jee dooy gaan *Israelge lee dooy jeege. § **10:7** Aak Ekz 32.6. * **10:9** Aak Nmb 21.5-6. † **10:18** Aak Lb 7.6.

aki ɓaa kōsn ute sitange eyo. ²² Lōɓu k'je j'aki kookŋ do Mɛljege tu se ɛ? Naajege se k'tōɔg k'cirinŋki naan la?

Nakge paac se k'tɛdɪŋki taa *nookŋ Raa

²³ Nam taad ɔɔ: «Debkilimi ɔk ɗoobo ɓen tɛɗn nakge paac.» Naɓo, naajege tu se nakgen se paac tōɔljeki sɛr eyo. Deere, debkilimi ɔk ɗoobm ɓen tɛɗn nakge paac, naɓo naajege tu se ɔŋ noogjeki ɓen ɓaa ute naanjege eyo. ²⁴ Nam ɔŋte 'saapm do naan malin ki sum, num ŋ'saap do jeege tun kuuy. ²⁵ Naase ɔkki ɗoobo ɓen dugŋ kōsn daagen paacŋ maakŋ suuk ki. Ken 'ɓaaki ɓaa kōs se, ɔŋte 'tōndki mɛta ɔɔ maakse, ɔŋte naajŋ do ki. ²⁶ Taa Kitap taad ɔɔ: *Do naanŋa ute nakgen do ki paac se ɓen Mɛljege Raa.*†

²⁷ Aan ɓɔɔ debm aal te maakin do Isa ki ey jaay danse ɔɔ aki ɓaa ɓeen ki se ɔɔ ken jaay 'ɓaakiga num, kōsn ken naan ɛɗsen se, ɔski, ɔŋte 'tōndki mɛta ɔɔ maakse, ɔŋte naajŋ do ki. ²⁸ Ken nam jaay deeksen ɔɔ: Kɛse ɛ daa maraga se, naase ɔŋte 'kōski; bin se debm ken aalse bise ki se, naase anki 'tɛɗn maakin 'naajŋ do kōs ki se eyo. ²⁹ Maam m'taad ara se ute maakŋ naan ken utu naaj naaja ey num, ute ɓen naase eyo. Maam ɛ m'ɔk ɗoobo. Bin num ɓen ɗi jaay debm maakin utu naaj naaja am gaasn ɓen kōsn nakge se? ³⁰ Ken maam m'ɓaa kōsɔ jaay m'tōom Raa num, ɓen ɗi jaay naai 'taadum taar inŋ kus do kōs ken maam m'tōomga tōom Raa taarin se?

³¹ Bin ɓo ken aki kōsɔ, ken aki kaaye lɔ aki tɛɗn ɗi ɗi kic ɓo, 'tɛdɪŋki paac ɓen nookŋ Raa. ³² Bin num ken ute Yaudge, jeegen Yaudge eyo, ey ɛ ute *eglizŋ ɓen Raa se, paac se, maakŋ kingse ki se, ɔŋte 'kōlki nam 'koocon ɗoobm Raa ki. ³³ Bin ɓo inŋki aan ɓɔɔ maama: maam m'aay kaamuma ɔɔ do nakge tu paac se, m'je m'tɛɗn nakŋ ken 'tōɔl jeege tu paac. Maam se m'saap do maam malin ki eyo, num maam m'saap taa bɛɛ jee ɗena m'je taa Raa aden kaaja.

11

¹ Aan ɓɔɔ maam m'uun ɓɔɔtn *al-Masi se, naase kic ɓo uunki ɓɔɔtuma.

Kaad ken mɛndge ute gaabge tusga ɓen keem *Raa

² Maam se m'tōomse, taa naase se tɛɗga tak ɓo, naase 'saapki dom ki ɔɔ naase utu inŋ 'ɓɔɔbki taar ken maam m'dooyeno se. ³ Naɓo maam m'je taar se, naase anki jeel kōkŋ jiga: gaabge paac se, *al-Masi ɓo ɗoɗe ki ɔɔ mɛnda ɛ, gaaba ɓo ɗon ki ɔɔ al-Masi ɛ, Raa ɓo ɗon ki. ⁴ Kaadŋ keem Raa ki jaay ɓo gaabm ken taad taar teeco taar Raa ki ey ɛ eem keem Raa jaay aal kala ɗon ki se, kɛse naan ɔl al-Masi ɓo maakŋ sōkōŋ ki. ⁵ Num ɓan ken mɛnda jaay kaadŋ keem Raa ki, ɓaa taadŋ taar teeco taar Raa ki ey ɛ ɓaa keem Raa jaay aal te kala ɗon ki ey se, kɛse naan ɔl gaabin ɓo maakŋ sōkōŋ ki ɔɔ mɛnd bin se tec aan ɓɔɔ mɛnd k'ɗōsiŋga ɗōs ɗona ken ɔlin sōkōŋ tōɔlin se. ⁶ Ken mɛnda jaay baate kaal kala ɗon ki se, bɛɛkin se k'ɗōsiŋsiŋ naatn. 'Jeelki, ken mɛnda jaay j'ɔj k'naniŋga bɛɛkin tak tak ey ɛ k'ɗōsiŋsiŋga se, tɛdɪŋ sōkōŋ tōɔlin. Bin num ɔŋ mɛnda tak ɓo kaal kala ɗon ki ɗon ki. ⁷ Num ken gaaba jaay ɓaa keem Raa num, ɔŋte kaal kala ɗon ki, taa gaaba se Raa aalin tecin naanŋa taa an *nooko. ɓan mɛnda ɛ, Raa aalin se ɓen nookŋ gaabiŋa. ⁸ Taa gaaba se teeco ro mɛnd ki eyo, num mɛnda ɓo teeco ro gaab ki*. ⁹ Gaaba se Raa aaliŋo taa mɛnd eyo, num mɛnda ɛ nookŋ gaabiŋa. ¹⁰ Taa *kōɗn Raage se ɓo mɛnda se ŋ'aal kala ɗon ki ɔɔ ute kal ken naan aal ɗon ki se je taadŋ ɔɔ naan se sook deb ken ɔk tōɔgɔ ɗon ki se.

¹¹ Ute naan se kic ɓo, naan Mɛljege tu se, mɛnda kalin ki sum se kōŋ kaan kaam eyo ɔɔ gaaba kic ɛ kalin ki sum se kōŋ kaan kaam ey kici. ¹² Aan ɓɔɔ mɛnda ɛ teeco ro gaab ki se, gaab kic ɛ mɛnda ɓo oojiŋa; num naade paac se iino ɓōtn Raa ki. ¹³ Naase malinge aakinŋki tu. Ken jeege tusga ɓen keem Raa jaay mɛnda aal te kala ɗon ki ey sum ɓo eem Raa se, ɗōɗn ne? ¹⁴ Ken j'aakin kaak bin kic ɓo, gaaba jaay ul bɛɛkin tɛɗ jɛrl se, sōkōŋ ey ne? ¹⁵ ɓan mɛnda jaay bɛɛkin ɗen se, ɔkiŋa. Bɛɛkin ken Raa ɛɗin ɗen se, tɛdɪŋ tec aan ɓɔɔ

† 10:26 Aak KKR 24.1. * 11:8 Aak Jɛn 2.18-23.

mēnd kēn aalga kaal kala don ki. ¹⁶ Ɔo debm jaay je tookŋ do taarge tun maam m'taadsen ey se, maam ute *eglizgen gēn Raa se ɛ, kēse ɓo nakŋ kēn naaje k'lee k'tēda.

Kōsn gēn Mēljege Isa

¹⁷ Do taarge tun maam m'je m'asen taadse, maam m'asen kōŋ tōom eyo. Taa kēn naase jaay 'tuskiga gēn keem Raa se, naase 'tēdki nakgen *kusiŋ ɓo cir kēn bēɛ. ¹⁸ Anum nakŋ deet deet se k'taadum j'oo: kēn naase jaay 'tuskiga gēn keem Raa num, naase 'lee 'gaanŋi ute naapa. Ɔo do taar kēn se, m'jeeliŋ kēngen mētiŋge se, mēt ki. ¹⁹ Bin num maam m'jeele maakse ki se, jeege utu 'gaanŋ ute naapa, bin jaay ɓo j'kaakŋ jeel jee kēn ok taar Raa ɔŋ se. ²⁰ Kēn naase 'tuskiga gēn keem Raa jaay ɔski kōs ute naapa se, kēn maam m'aakiŋ ara ki num, aan gōo kōsn gēn Mēljege eyo. ²¹ Taa kēn naase jaay iŋgkiga gōtn kōs ki se, naŋa naŋa kic ɓo naar ɔs kōsiŋ kōsiŋ kēn naaŋ ɓaano. Bin ɓo jee mētiŋge ɛ, ɓo tōoldē tōoldē ɔo jeegeen kuuy se ɛ, aay bini oon koono. ²² Kēn bin num, ɔski ɔo aayki ɓeesēge tu. Lō naase okki ɓeege ey ne? Kēn naase jaay 'tēdki bin se, naase uum aalki kaal *egliz gēn Raa se ɓo naaŋ ki ɔo gēnaagen ok dīm ey se ɛ, naase aakdēki kaakŋ mētde. Anum do taarge tun ese se, naase 'jeki m'asen taadŋ m'oo dī? M'asenga tōom la? Gōtō. Do nakge tun naase 'tēdki se, maam m'asen kōŋ tōom eyo.

²³ 'Booyki! Kēse ɓo taar kēn Mēljege dooyumo ɔo maam kic m'dooyeno m'oo: maakŋ nōor kēn j'an kōkŋ Mēljege Isa se, naaŋ uun mappa jin ki, ²⁴ ɔo kēn naaŋ jaay tōom Raa aas se, naaŋ dupiŋa ɔo dēek ɔo: «Kēse ɓo roma kēn m'ēdīŋ *sērke taa naase. Nakŋ se 'lee 'tēdīŋki bini ɔo 'saapki dom ki.» ²⁵ Kēn naade jaay ɔs aas se, Mēljege uun *kōɔpm dōoc ute tōtn koojŋ biŋ se ɔo tēdīŋ bin kici, taaddēn ɔo: «Tōtn koojŋ biŋ kēn maakŋ kōɔp kēn ese se je taadŋ ute moosum 'kōoy se, kēse je taadŋ ɔo: *Raa dōokga kiji ute naase. Daayum kēn naase 'ɓaaki ɓaa kaaye se, 'tēdīŋki bini ɔo 'saapki dom ki.» ²⁶ Daayum kēn naase jaay 'tuskiga gēn kōsn mappan ese se† ɔo gēn kaay tōtn koojŋ biŋ kēn maakŋ kōɔp kēn ese se, kēse naase 'taadki mētn taar kooy Mēljege bini, bii kēn naaŋ ade tērl ro ki.

²⁷ Taa naaŋ se ɓo, debm ɔs mappa gēn Mēljege ɔo aay tōtn koojŋ biŋ kēn maakŋ kōɔp Mēljege tu ute dōobiŋ ey se, ɓōrō utu koocŋ don ki taa daa ro Mēljege ute moosiŋ se, naaŋ aalden te maak ki eyo. ²⁸ Taa naaŋ se ɓo naŋa naŋa kic kēn ɓaa ɓaa kōsn mappm ese se ɔo ɓaa 'kaay tōtn koojŋ biŋ kēn maakŋ kōɔp kēn ese, ŋ'saap do roŋ ki jaay 'kōsō ɔo 'kaaye. ²⁹ Anum debm jaay ɔs mappan se ɔo aay tōtn koojŋ biŋ kēn maakŋ kōɔp ki se, saap te do ro Mēljege tu eyo jaay ɔsō ɔo aay se, kēse naaŋ maliŋ ɓo tēd ɓōrō ooc don ki. ³⁰ Taa naaŋ se ɓo maakse ki se jeege dēna tēdga kōŋŋ, jeege dēna kōŋŋ tujdēnga ɔo jee mētiŋge ooyga. ³¹ Kēn naajege jaay k'jeelki kōjŋ ɓōrō do naaje malinge tu se, Raa ajeki kōjŋ ɓōrō dojege tu eyo. ³² Anum kēn Mēljege jaay ɔjjeeki ɓōrō dojege tu se, kēse naaŋ dejjeki dejeje. Taa bii kēn naaŋ 'kōjŋ ɓōrō do *duni ki se, ɓōrō 'koocŋ dojege tu ey sum. ³³ Bin ɓo gēnaamgen dōobm al-Masi ki, kēn 'tuskiga gēn kōsn, kōsn Mēljege se, 'booyki naapa. ³⁴ Kēn debm jaay ɓo tōoliŋ ɛ, ŋ'os ɓeenŋ ki. Bin ɓo kēn naase 'tuskiga se, ɓōrō 'koocŋ dose ki eyo. Taargen ɔp se, kēn maam m'ɓaaga gōtse ki jaay ɓo, m'asen ɓaa taadŋ naŋ mētiŋa.

12

*Naabm kēn *Nirl Salal ed jeege tu gēn tēdŋ naabm *Raa*

¹ Gēnaamgen dōobm al-Masi ki, ɓōrse maam m'je m'asen tērl do mētn taar naab kēn *Nirl Raa ed jeege tu se. Maam m'je m'asen kōŋ naase aki kiŋg do dērlse ki eyo. ² Do dōkiŋ, kēn naase 'jeelkiro te Raa mal ey se, kaad kēn naane se, nakŋ ok tōogō dose ki se 'tōod ɔlseno gōtn raasege tun ŋj taad taar ey se, ɔo naase ɛ ŋj aasiŋkiro gēn daaŋ tōog eyo. ³ Taa naaŋ se ɓo, 'booyki m'asen taada: debm jaay taad ɔo: ŋŋ Raa 'naam Isa se, debm bin se naaŋ ok Nirl Raa maakiŋ ki eyo. Ɔo debm taad ɔo: Isa se Mēljege se, debm bin se ok Nirl Salal maakiŋ ki.

† 11:26 Mappan ese se Mēljege Isa taad ute daa roŋ mala.

⁴ Nirl Salal se, naan kalan sum, naḅo nakgen ken naan ed jeege tu se, dōolin dena. ⁵ Meljege se kic naan kalan sum, naḅo naabm ken naan ed jeege tu se, dōolin dena. ⁶ Raa ken tedn naaba maakn jeege tu paac se, naan kalan sum, naḅo doobm ken naan edo gen tedn naabin se, dōolin dena. ⁷ Naḅa naḅa kic ḅo Raa edin Nirl Salal maakin ki se, taa an tedn naabm ken 'noogn jee Raage paac. ⁸ Deb kalan se, Nirl Raa edin jeel-taara gen taadn taar jeege tu ḅo deb kuuy se, Nirl Raa ese sum ḅo edin jeele gen jeel naka. ⁹ Nirl Raa ese sum ḅo, ted deb kalan aal maakin do Isa ki cir gen jeegen kuuy se ḅo deb kuuy se, naan edin tōogō gen kedn lapia jee kōonge tu. ¹⁰ Deb kuuy le, Nirl Raa edin tōogō gen tedn nakn-kōōbge, deb ken kuuy naan edin tōogō gen taadn taar teeco taar Raa ki. ḅo deb ken kuuy se, naan edin tōogō ken an jeel nakgen ken iino gōtn Nirl Salal ki ey le gōtn sitange tu. ḅo deb ken kuuy se, naan edin tōogō gen jeel taadn taar naan gen jeege jeel eyo. ḅo ter deb ken kuuy le, naan edin tōogō gen jeel taadn tōōkn metn taar naan gen jeege jeel ey se. ¹¹ ḅo kēse Nirl Raa kalan ese sum ḅo tedn nakgen se paac ḅo naḅa naḅa kic ḅo naan edin naabin naabin aan gōō ken naan maakin jen ro ki.

Jee al-Masige se tum tedga aan gōō ro kalan

¹² Aakki tu: ro debkilimi se, naan kalan sum, naḅo tōp kaam dena. Ute tōpm ken naan tōp kaam den se kic ḅo tum ted ro kalan. Jeegen ken dōōkga ute al-Masi se kic ḅo tec bini. ¹³ ḅo naajeege paacki se ken Yaudge ey le Grekge, bulge ey le bulge eyo, *k'batizjekiro ute Nirl Salal kalan ese sum ḅo k'tum k'tedkiga aan gōō ro kalan. ḅo Raa edjekiga Nirlin se maakjege tu.

¹⁴ Bin ḅo ro debkilimi se naan kaam kalan sum eyo, naḅo naan tōp kaam dena. ¹⁵ Je se 'kōn taadn ḅo: «Maam le m'ji ey se, m'kōn tedn maakn ro ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum ḅo, 'kōn tedn maakn ro debkilim ki ey ne? ¹⁶ Bi se 'kōn taadn ḅo: «Maam le m'kaama ey se, m'kōn tedn maakn ro debkilim ki eyo.» Anum ken naan taad bin sum ḅo, 'kōn tedn maakn ro debkilim ki ey ne? ¹⁷ Ken ro debkilimi jaay kaam kalin ki sum num, naan tap ḅo 'booy ute dio? ḅo ken ro paac ḅo bi kalin ki sum num, naan 'kootn ute dio? ¹⁸ Deere, ro debkilimi se, Raa tōndinsinga ute doobin tak tak aan gōō ken naan maakin jen ro ki. ¹⁹ Ro debkilim jaay ok ro kaam kalan sum num, kēse j'an kōn dan ro ute magalin eyo. ²⁰ Deere, ro debkilimi se tōp kaam dena naḅo ken tumga se, ted ro kalan.

²¹ Kaama 'kōn taadn ji ki ḅo: «Maam se m'an dīm ute naai eyo.» ḅo do le 'kōn taadn jeege tu ḅo: «Maam se m'an dīm ute naase eyo.» ²² Num gan roi kaam kalan ken naai aakin ḅo ok tōog ey se, ken naan jaay gōō num, kingi se ai tedn ḅōō. ²³ Maakn ro ki se gōtn ken kaam kalan j'aalden maak ki ey se, naade se ḅo ken k'lee k'j'okdeki ḅōō. ḅo kengen k'lee k'tōydeki tōy se ḅo, ken k'lee k'j'aakki dodege tu dawal dawal, ²⁴ gan kengen k'j'aakdenki tal tal se je j'aden tedn bin eyo. Anum ro kaam kalan k'tōyde tōy se ḅo, Raa tōndden se, taa j'adenki kōkn ḅōō. ²⁵ Ro jaay Raa tedn bin se, taa 'tōpm naap eyo, num taa naade 'kaakn do naapge tu. ²⁶ Ken ro kaam kalan jaay ḅōga dubara se, ro ute magalin paac dabara. ḅo ken ro kaam kalan jaay ḅo tedga nakn bēe k'tōōminga le, ro ute magalin paac 'ted maak-raapo.

²⁷ Aan gōō ro debkilimi tōp kaam den jaay dōōk tum ted ro kalan se, deere, naase kic ḅo 'denki, naḅo 'tum 'tedkiga ro *al-Masi ḅo naḅa naḅa kic ḅo utu gōtin gōtina. ²⁸ Bin ḅo, maakn *egliz ki se, deet deet se, Raa tōnd *jee kaan naabm Isage. Gen k-dige se, naan bēer tōōdjee ken taad taar teeco taarin ki. Gen k-mōtoge tu se, naan tōnd jee dooyjeege. ḅo metn naade ki se, naan tōnd jee tedn nakn-kōōbge, ter naan tōnd jeegen ed lapi jee kōonge tu ḅo tōnd jee metinge gen noogn jeege. Jee metinge naan tōndde jee ken 'tōōdn jeege ute jee ken taadn taar naan gen jeege jeel eyo. ²⁹ Aakdeki tu: naade paac se le jee kaan naabm Isagen metn-jiki sum la? Paac naade taad taar teeco taar Raa ki sum la? Paac jee dooyjeege sum la? Paac jee tedn nakn-kōōbge sum la? ³⁰ Naade paac se jeegen ken ed lapi jee kōonge tu sum la? Paac se, jee ken taad taar naan gen jeege jeel ey se sum la? ḅo naade

paac se jeel taadn tōkŋ taar naanjen jeege jeel ey se sum la? ³¹ Bin num naabm jigan kēn *Nirl Raa nig jeege tu se, 'dōŋki kēn jiga cir paac.

Borse 'booyki, m'je m'asen taadn doobm kēn jiga cir paac paac kēn anki lee do ki.

13

K'jeki naapa

¹ Kēn maam 60 m'jeel taadn taar naan jeege paac ɔ kēn m'jeel taar *kōdn Raage kic 60, na60 kēn maam m'ok maak-je ey se, kēse maam m'tec aan gōō ganja ey ɛ aan gōō mēnde kēn j'ōndinga num eem tōkŋ bi kiric se. ² Kēn maam 60 m'taad taar teeco taar *Raa ki jeege tu, ɔ kēn m'jeel nakgen paacŋ jeege jeel mētiŋ eyo ɔ m'jeel mētn nakge paac, ɔ kēn maam 60 m'aal maakum paac do Raa ki jaay m'taad koge tu m'ɔ j'iin k'dēte j'ōŋ gōtn se jaay naade took taarum kic 60, num kēn maam jaay m'je jeege ey se, maam m'debm tōl ser eyo. ³ Kēn maam 60 m'nig maalum paac jee daayge tu ɔ bini m'ōŋ rom k'tōcŋ poodn kic 60, anum kēn maam jaay m'je jeege ey se, kēse maam m'kōŋ dī ro ki?

⁴ Debm ɔk maakje do jeege tu se, naan maakiŋ deere ɔ kercelē. Naan ɔk maak-kilimi do nam ki eyo, naan oon eyo ɔ magal roŋ eyo; ⁵ debm ɔk maak-je do jeege tu se, naan tēd nakŋ sōkōŋ eyo, naan debm nakōŋ eyo, tēd maak-taar eyo, ɔk nam ute taar-maak eyo; ⁶ debm kēn je jeege se, nakgen ute doobiŋ ey se, naan maakiŋ raap do ki eyo, num naan maakiŋ raap do taar kēn mēt ki. ⁷ Debm ɔk maak-je se, kēn k'tēdiŋ *kusiŋ kic 60, naan an dīm eyo. Daayum naan tuj ɔrmiŋ ute jeege eyo, ɔnd doŋ paac do Raa ki ɔ ɔŋ serk nakge paac.

⁸ Maak-je se naan 'kōŋ nan eyo. Taargen k'taadŋ kēn teeco taar Raa ki se ɛ, kaadiŋ utu 'deele. ɔ taar naanjen jeege jeel ey se utu 'naŋa ɔ jeel nakge se ɛ, kaadiŋ utu 'deel kici. ⁹ Taa jeel naajege se jeel nan mētn nakge paac eyo. ɔ taargen k'taadŋ kēn teeco taar Raa ki se ɛ, ɔŋ aas ute gēn Raa mal eyo. ¹⁰ Anum nakgen mala mala jaay ade 6aa se, nakgen paacŋ kēn aas te ute doobiŋ ey se, kaadiŋ utu 'deele.

¹¹ Kaad kēn maam m'utu m'baat se, napar taadn taaruma, saapuma ɔ booy kōkuma, paac se, aan gōō gēn gaan seemge; anum kēn maam jaay m'aas gaaba sum se, nakŋ gaan seemge se maam m'reŋsinga naatn. ¹² Borse se, naajege j'aakki nakge na60 j'aak j'okki mētdē eyo aan gōō debm aak daan kaamiŋ maakiŋ kaam-kaay-naan kēn aak ɔd ey se. Num 6ii kalan se, j'utu j'aŋ kaakiŋ 'toodn tal. Borse se, maam m'jeel m'ok mētn nakge paac eyo, na60 6ii kalan m'utu m'jeel kōkŋ mētn nakge se mala mala aan gōō kēn Raa jeelum maam se.

¹³ Borse nakgen kēn 'kōpm 'tiŋ se: kaal maakiŋ do Raa ki, kōnd do kēn j'ōndki do Raa ki ɔ maak-jea. ɔ maakiŋ naade kēn mōtō se, kēn cirde paac se, maak-jea.

14

*Naabm *Nirl Salal ɛd jeege tu se taa noogŋ jee dēna*

¹ Jeki maak-jea ɔ 'dōŋki naabm kēn Nirl Salal ɛd jeege tu ɔ kēn tap ki se, 'jeki doobm gēn taadn taargen teeco taar *Raa ki. ² Taa debm kēn taad taar naan kēn jeege jeel ey se, kēse naan taad jikilinge tu eyo, num taad Raa ki. ɔ taar naan kēn naan taad se ɛ, nam jeel mētiŋ eyo. Ute tōōŋ Nirl Salal se, naan taad nakgen deel doa kēn jeege ɔnd ute mēt koŋ eyo. ³ Num gan debm kēn taad taar teeco taar Raa ki se, naan taad jikilinge tu, noogde gēn ziidn 6aa ute naande, dejde ɔ edden kaay kaama. ⁴ Debm taad taar naanjen jeege jeel mētiŋ ey se, kēse noogiŋ naan mala gēn ziidn 6aa ute naaniŋa, gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, noog jee *egliz ki taa ziidn 6aa ute naande. ⁵ M'je se, naase paacki se, aki 'taadn taar naanjen jeege jeel eyo. Na60 kēn maam m'je cir paac paac se, m'je naase aki taadn taargen teeco taar Raa ki. Taa debm kēn taad taar naanjen jeege jeeliŋ ey se, ɔŋ deb kalan 'taad tōkŋ mētiŋ jee eglizge tu taa aden noogo naade ziidn 6aa ute naande, kēn bin ey num, debm taad taar teeco taar Raa ki se cir debm

kēn taad taar naanjen jeege jeelin ey se. ⁶ Bin 60, genaamgen doobm *al-Masi ki, aan gōō bōrse maam m'baa gōtse ki jaay m'taadsen ute taar naanjen kēn naase 'jeelki ey se, taarumgen m'taadsen se lē ōŋ taadsen mētn nakgen Raa taadum mētin se eyo, edsēn te jeel eyo, taadsen taar teeco taar Raa ki eyo ɔ dooyse ey se, kēse asen kōŋ noogŋ ɔ dī?

⁷ Bin 60 'jeelki, silēere ute kurundu jaay baa mētn kaa ki ey se, kaa se j'an jeel j'ɔ dīo? ⁸ Num debm tuuy bōrlō gen bōōrō se jaay tuuyin mēt ki ey se, jeege 'kōŋ daapm rodē gen baa bōōr ki ne? ⁹ Gen naase kic 60 tec bini. Kēn naase 'taadki taar naanjen jeege booy ɔk mētin ey se, taarsegen naase 'taadki se, jeege 'jeel kōkŋ mētin ɔ dī? Kēn bin num, taar naase ulki se, ulki rēŋē. ¹⁰ Deere, do naan ki ara se, taar naanŋe napariŋ dēna ɔ maakde ki se, taar naan kalan jaay k'booy k'j'ōkiŋ ey se, gōtō. ¹¹ Kēn deba jaay taadum ute taar naanin jaay maam m'jeel ey se, debm se maam m'jeelin naan se mērtē. ɔ maam kic lē naan am jeelum maam se, mērtē. ¹² Aan gōō naase 'lee 'dōŋki naabm kēn Nirl Salal ed jeege tu se, 'dōŋki naabm kēn 'noogŋ jee egliz ki 'ziidn baa ute naande.

¹³ Taa naan se 60, debm taad taar naanjen jeege jeel ey se, ŋ'tōnd mētn Raa an kēdn jeele gen tērl taar se jeege tu. ¹⁴ Kēn maam jaay m'eem Raa ute taar naan jeege jeel ey se, deere, maam m'eemin ute maakum paac, naō taargen teec taarum ki se, saapum ɔnd ute mētin eyo. ¹⁵ Kēn bin num m'tēdn m'ɔ dī? M'keem Raa ute maakum paac ute taar naanjen jeege jeel ey se naō maam m'je m'an keemin ute doobm kēn saapum kic 60 jeel ɔk mētin. M'je m'kaar kaa ute maakum paac ute taar naanjen jeege jeel ey se naō, m'je m'kaar kaa ute doobm kēn saapum kic 60 jeel ɔk mētin. ¹⁶ Kēn jeege tusga gen keem Raa jaay naai 'tōm Raa ute saapi paac ute taar naanjen kēn jeege jeel ey se, ɔ nam lee baado booy taar Raa sum jaay utu maakde ki se, naan 'kōŋ tookŋ *amin ɔ dīo, taa taari kēn 'tōm Raa se lē, naan ɔnd ute mētin eyo. ¹⁷ Baat ey num, taari kēn naai 'tōm Raa se nijim aak eyo, naō debm inŋ booyi jaay jeel mētin ey se, ōŋ noogin gen ziidn baa ute naanin eyo.

¹⁸ Maam m'tōm Raa taa maam se m'jeel taadn taar naanjen jeege jeel ey se m'cirsēn, naasen kēn inŋ 'baaki se paac. ¹⁹ Naō maakŋ egliz ki se, maam m'je m'taadn taarge mii sum kēn jeege jeel mētin taa adēn dooyo, naan se cir kēn m'taad taara dupu kando kando ute taar naanjen jeege jeel mētin ey se.

²⁰ Genaaŋge, ōnte 'saapki aan gōō gen gaan sēemge, num 'saapki aan gōō jee magalge. Num gan gen tēdn *kusiŋ num, 'tēdkī rose aan gōō gaangen sēemē kēn jeel tēdkusiŋ ey bōrt se. ²¹ Taa naan se 60 maakŋ *Ko Taar kēn Raa edō Musa ki raanin se Mēljege Raa taad ɔ: *Jee se maam m'aden taad ute taar naanjen kuuy*

ɔ m'ade kəl jee kuuy 60 utu aden taadn ute taar naanŋege.

Ute naan se kic 60 naade 'booy kuun taarum ey tap.*

²² Taar naanjen k'taad jaay jeege jeel ey se, kēse Raa 60 taad tōogin do jeege tun aal te maakde do Isa ki eyo. Num jee kēn aalga kaal maakde do Isa ki se, taar naanjen jeege jeel ey se, taad ute naade eyo. Num gan debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, kēse naan taad ute jee kēn aalga kaal maakde do Isa ki ɔ jee aal te maakde do Isa ki ey se, taar se ɔldē naade maak ki eyo.

²³ Kēn aan gōō egliz ute magalin tus jaay jeege paac taad taar naanjen jeege jeel eyo, jaay, jee lee baado booy taar Raa sum ey lē jee aal maakde do Isa ki eyo baado maakse ki se, asen taadn ɔ naase se jee dērlge ey ne? ²⁴ Num gan kēn naase 'paacki jaay 'taadki taar teeco taar Raa ki ute taar naanjen kēn jeege jeelin se, debm aal maakin do Isa ki eyo, ey lē debm lee baado maakse ki gen booy taar Raa sum se, kēn naan booy taarsege se, an kēdn saapa ɔ naan 'jeel roŋ ki naan se debm kusiŋ, ²⁵ ɔ taar kēn maakin kēn jeege jeel ey se lē, 'toodn tal. Gōtn se naan 'kērgŋ kōnd naanin naan ki naan Raa ki ɔ an keeme ɔ naan 'taadn makōŋ ɔ: Deer deer, naase se Raa utu daanse ki!

* 14:21 Aak Eza 28.11-12.

Raa je nakgen ute doobiŋ tak tak

²⁶ Genaamgen doobm *al-Masi ki, bin se maam m'asen taadn m'oo di? Ken 'tuskiga gen keem Raa se, naŋa naŋa kic ɓo ken ɓaa kaar kaa, dooy jeege, taadn metn nakŋ ken Raa taadiŋo, taadn taar naanŋen jeege jeel eyo, ey ɛ tɛrl taar naan jeege jeel ey se, anum nakŋ naase aki tɛd paac se, 'tɛdiŋki taa 'noogŋ *egliz 'ziidn ɓaa ute naaniŋa. ²⁷ Ken jeege baag taadn taar naanŋen jeege jeel ey se, ɔŋ jeege dio ɔ ken cirga ɛ jeege mɔtɔ sum. Ken aki taadkic num, deb kalan taad aasga ram jaay ɓo deb kuuy 'taada. Ɔɔ ɔŋ nam kuuy aŋ tɛrlin jeege tu. ²⁸ Ken debm ken aŋ tɛrlin taar se jeege tu gɔtɔ num, gena ɔ ken taad taar naan ken jeege jeel ey se, ŋ'ɔnte taadn naan jeege tu, num ŋ'taad ute maakiŋa ɔ ŋ'taad Raa ki. ²⁹ Num gen jee taad taar teeco taar Raa ki se ɛ, ɔŋ jeege dio ey ɛ mɔtɔ sum ɓo, 'taada. Ɔɔ jee metinge se, k'booy k'j'ok metn taar se jiga, taar se ɓaa ute metn taar Raa lɔɓu gɔtɔ. ³⁰ Maakse ki se jaay deb kalan Raa taadiŋ metn nakŋ gam ɔ je taadn metn nakŋ se jeege tu se, deb kuuy ken taad taad se ŋ'doa ɔ ŋ'ɔŋ gɔtɔ deb ken se. ³¹ Deere, paacki se, ɔkki doobo ken aki taadn taar teeco taar Raa ki, naɓo ken deb kalan taad aasga jaay ɓo kɔŋ gɔtɔ naapiŋ ki. Bin se jeege paac, naase adeki dooyo ɔ adeki keɗn kaay kaama. ³² Debm jaay taad taar teeco taar Raa ki se, naan ɓɔɔɔ ɔk taariŋa. ³³ Nakŋ ute doobiŋ ey se, Raa je eyo. Num Raa se je naase aki king ute lapia.

Naase 'tɛdki aan gɔɔ eglizgen gen jee Raagen ɓaa se paac, ³⁴ ken jee al-Masige jaay tusga se, mɛndgen maakse ki se, k'doa. Aan gɔɔ ken *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki taada, maakŋ jee al-Masige tun tusga se, mɛndge se ɔk doobo gen taadn taar eyo num k'j'ing kaam kalan. ³⁵ Ken naade ɓo je tɔnd meta ɛ, k'ɓaa k'tɔnd metn gaabdege ɓeene. Ey num ken jee al-Masige tusga num, mɛndge jaay 'taadn taara se dɔɔd eyo.

³⁶ Lɔɓu taar Raa se uuno metin gɔtse ki sum la? Ɔɔ taar se, naase kalse ki sum ɓo 'booyiŋkiro ɛ? ³⁷ Maakse ki debm jaay saap ɔ naan ɔk *Nirl Salal maakiŋ ki ey ɛ tɛdga debm taadn taar teeco taar Raa ki se, ŋ'jeele taar ken maam m'raanŋen se, keŋe Meljege mala ɓo taadsen nakŋ gen tɛda. ³⁸ Anum taar ken maam m'raanŋen se jaay debm baate tookŋ do ki se, debm bin se Raa kic ɓo, jeelin eyo.

³⁹ Bin se, genaamgen doobm al-Masi ki, 'dɔŋki gen taadn taar teeco taar Raa ki ɔ jeeŋen taad taar naanŋen jeege jeel ey se, ɔnte 'gaaski gen taada. ⁴⁰ Naɓo nakŋ paacŋ ken naase aki tɛd se, 'tɛdiŋki ute doobiŋ tak tak.

15

Deere, Isa se duroga daan yoge tu

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, tɛr maam m'je m'asen taada, taa naase aki saapm do Labar Jigan gen al-Masi ken maam m'taadseno ɔ naase 'tookkiro do ki se ɔ ɓɔrse kic utu ɔkiŋki ɔŋɔ. ² Ute Labar Jigan gen al-Masi ese se ɓo, naase ɔŋkiga kaaja ken naase jaay ingki do ki aan gɔɔ ken maam m'taadseno se. Ey num, ɓɛɛɛ, kaal maaksen do al-Masi ki se, 'tɛdŋ nakŋ ɓɛɛ.

³ Nakŋ cir paac paac jaay maam m'dooyŋeno deet deet se, taar maam mala m'ɔŋiŋo gɔtn al-Masi ken ɔ: al-Masi se ooyga taa *kusiŋjege aan gɔɔ ken Kitap taadno. ⁴ Naan ooy se, j'ɔliŋo maakŋ ɓaad ki, ɓii k-mɔtɔge tu se naan duro daan yoge tu, aan gɔɔ ken Kitap taadno ro ki se kici. ⁵ Ken naan duro se, naan teeco naan Pier ki ɔ tɛr naan teeco naan jee kaan naabiŋge tun k'dandɛ ute ro jee sik-kaar-di se. ⁶ Tɛr naan teeco naan genaage tun doobm Isa al-Masi ken tus ing king taa naapki ɔ jee se cir kaar-mii. Maakde ki se, jee deniŋ utu zɛɛɛɛ ɔ kenŋen metinge se, ooyga. ⁷ Tɛr naan teeco naan Jak ki ɔ tɛr naan teeco naan jee kaan naabiŋge tu paac. ⁸ Anum kaam mɔɔtn se, naan teeco naan maam ki kici, maam ken aan gɔɔ goon ken j'oojiŋ laapiŋ aas te eyo. ⁹ Deere, maakŋ *jee kaan naabm Isa al-Masige tu se, ɓɛɛki num, maam se ɓo debm ken k'kaal mum eyo. Taa maam se m'aas ken j'am danŋ *debm kaan naabm Isa al-Masi eyo. Taa *eglizn gen *Raa se, maam m'dabariŋoga. ¹⁰ Num ganŋ Raa tɛdumga ɓɛɛ ɔ ute ɓɛɛ naan tɛdum se maam m'tɛdga aan

gɔɔ kɛn bɔrse naase 'jeelumki se. Anum bɛɛ Raa kɛn tɛdum maam ki se, tɛd te nakɲ cɛr eyo. Naɓo maakɲ jee kaan̄ naabm Isa al-Masi ki paac se, maam m'tɛd naaba m'cirde. Num kɛn tɛd naabm se, maam eyo, naɓo bɛɛ Raa ese se ɓo ɔlum maam m'tɛd naabm se. ¹¹ Bin ɓo kɛn 'tɛdn̄ maama, lɔ naade, kɛse ɓo taar kalan̄ kɛn naaje k'taad̄seni ɔɔ do taar kɛn se ɓo, naase 'took aalkiro maakse do ki se.

Raa utu 'dur jeege daan yoge tu

¹² Naaje k'taad̄sen j'ɔɔ *al-Masi se duroga daan yoge tu. Num gɛn d̄i jaay jee mɛtingen maakse ki se, taad̄ ɔɔ jee ooyga kooy se, adɛ kɔɲ 'dur daan yoge tu ey se? ¹³ Kɛn jeege jaay adɛ kɔɲ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo duro utu te daan yoge tu eyo. ¹⁴ Kɛn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, taar naaje k'taad̄seno se, taar rɛɲɛ ɔɔ kaal maaksen do al-Masi ki se kic lɛ, cɛrɛ. ¹⁵ Deere, kɛn jee ooyga kooy jaay adɛ kɔɲ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo Raa durɲo te daan yoge tu eyo. Bin se, naaje k'tɛdga saad̄gen gɛn Raa kɛn taad̄ taar mɛt ki eyo taa naaje k'taad̄ jeege tu j'ɔɔ: Raa se duroga al-Masi daan yoge tu se. ¹⁶ Kɛn jee ooyga kooy jaay kɔɲ dur daan yoge tu ey num, al-Masi kic ɓo, duro te daan yoge tu eyo. ¹⁷ Anum kɛn al-Masi jaay duro te daan yoge tu ey se, kaal maaksen do naan̄ ki kic ɓo, cɛrɛ. ɔɔ bɔrse kic ɓo, naase utu ɲgki maakɲ *kusiɲse ki. ¹⁸ Kɛn bin num, jee ooyga kooy doobm Isa al-Masi ki se, utga. ¹⁹ Kɛn naajege jaay k'j'ɔndki dojege do al-Masi ki gɛn tɲg do naan̄ ki ara sum num, maakɲ jikilimge tun do naan̄ ki ara se, ey num bɛɛki se, naajege sum ɓo kɛn jeege ajeki kɛɛɲɲ dojege tu cir kɛn jeegen ɓaa se paac paac.

²⁰ Num gan̄ deere, al-Masi se duroga daan yoge tu ɔɔ Raa jaay durɲo deet deet se, jejeke taad̄n ɔɔ: jeegen ooyga kooy se naan̄ utu adɛn 'dur bin kici. ²¹ Ute doobm deb kalan̄ sum ɓo, yoa aan do jeege tu ɔɔ ute doobm deb kalan̄ kuuy se, jeege utu adɛ 'dur daan yoge tu. ²² Aan gɔɔ jikilimge paac teeco mɛtjil Adum ki se, naade paac ooy aan gɔɔ naana. Bin ɓo gɛn jeegen paacɲ dɔɔk ute al-Masi se, naade paac utu 'kɔɲ kaaja ute naan̄ kici. ²³ Num Raa adɛ 'dur jeegen ooyga kooy se naan̄ adɛn rɛɛsn̄ ute doobɲ doobɲa. Al-Masi se naan̄ ɓo debm duro deet daan yoge tu jaay ɓo jee naan̄ge se utu adɛ 'dur daan yoge tu ɓii kɛn naan̄ adɛ ɓaa se. ²⁴ Num sitange, maragge ɔɔ nakgen ɔk tɔɔgɔ do jeege tu paac se, al-Masi utu adɛn 'tɛdn̄ 'tɛdn̄ gɔtɔ, jaay ɓo duni se 'naɲa ɔɔ kaad̄ kɛn se sum ɓo al-Masi 'kɔɲ gaara kaam ji Bubiɲ Raa. ²⁵ Taa al-Masi se 'kɔsn̄ gaara *bini jee taamooyinge se Raa adɛn tɛdn̄ naan̄ ɓo king dode ki.* ²⁶ Debm wɔɔy kaam mɔɔtn̄ kɛn j'an̄ kutɲ kap se, yoa. ²⁷ Tɛr Kitap taad̄ga taad̄ ɔɔ al-Masi se: *Raa ɛd̄inga nakge paac kaam jɲa.* †

Kɛn Kitap jaay taad̄ ɔɔ nakge paac tɛdga kaam jɲ se, ɔɔp Raa sum ɓo kaam jɲ eyo. Taa Raa se, naan̄ ɓo debm kɛn ɛd̄ɲ nakge paac kaam jɲa. ²⁸ Kɛn Raa jaay ɛd̄ga nakge paac kaam ji al-Masi se, naan̄ Gooniɲ mala se, 'kɔɔpm kaam ji Raa kɛn ɛd̄ɲ nakge paac kaam jɲ se. Bin se jaay ɓo Raa utu 'kɔsn̄ gaara do nakge tun ɓaa se paac.

²⁹ Jee kɛn je ɔɔ j'ade *batizn̄ taa jeegen ooyga kooy se tap ɓo, *batɛm se adɛn tɛdn̄ d̄i naade kɛn jee ooyga kooy se †? Kɛn jeegen ooyga kooy jaay adɛ kɔɲ 'dur daan yoge tu ey num, gɛn d̄i naade ɔɲ rode k'batizde taa naade se? ³⁰ Kɛn jeegen ooyga kooy jaay 'dur daan yoge tu ey num, gɛn d̄i jaay naajege daayum k'lee k'ɓaa gɔtn̄ ɔɲ kɛn j'an̄ kutn̄ koje ro ki se? ³¹ Gɛnaamgen doobm al-Masi ki, daayum maam se m'lee nirl̄ yo ki. Kɛse taar mɛt ki, ɔɔ aan gɔɔ gɔtn̄ Mɛl̄jege Isa al-Masi ki se, maam m'tɔɔm roma taa naase se, taar se mɛt ki kici. ³² Gɛnaamge, maakɲ gɛgɛr kɛn ɛpɛz ki se, maam m'dɔdega ute jeegen aan gɔɔ daa gaabge se. Kɛn jaay gɛn nakgen do *duni ki sum num, maam tap ɓo m'kɔɲ d̄i ro ki? Kɛn jeegen ooyga kooy jaay adɛ kɔɲ dur daan yoge tu ey num: *J'ɔski ɔɔ j'aayki ute maraadgege, taa naajege se lɛ, mɛtbeeki j'aki 'kooyo.* §

* **15:25** Aak KKR 110.1. † **15:27** Aak KKR 8.6. ‡ **15:29** Taar Pɔl taad̄ ara se taad̄ ute jee al-Masi gɛn mɛtingen batiz taa jee ooyga kooyo num gan̄ Pɔl se uun te kul eyo gɛn batizn̄ taa jee ooyga kooyo. § **15:32** Aak Eza 22.13.

³³ Ɔnten 'kaanki rose dala, ɓere: Mɛdgen jig ey se ɓo kɛn tuj king bɛɛ jeege*. ³⁴ 'Tɛrlki saapse ɔɔ ɔnte 'tɛdki kusina! Maam m'aak jee mɛtinge maakse ki se jeel Raa eyo; maam m'taadsen bin se taa sɔkɔn asen tɔɔɔ.

Jeegen ooyga kooy se, ade duru daan yoge tu ute ro tec ɔɔ dɔ

³⁵ Nam 'kɔn tɔnd mɛta ɔɔ: jeegen ooyga kooy se tap ɓo ade 'dur ɔɔ dɔ daan yoge tu? Ɔɔ rode tap ɓo 'tecɔ ɔɔ dɔ? ³⁶ Kalɛ, debm dɛrlɛ! Kaam nakɔ naai ɔɔcinga se, ruumga† jaay teec ey la? ³⁷ Naai 'lee ɔɔc se, ɔɔc kaam teene ey lɛ kaam ne dim kuuy, num naai 'lee ɔɔc gardin eyo. ³⁸ Kɛn naai jaay ɔɔcga se, Raa teeciɔa ɔɔ teep tɛdn magala aan gɔɔ kɛn naan maakin jen ro ki. Kupm kaam naka tak ɓo tecɔ naparin kalin ki kalin ki.

³⁹ Nakgen oo ko se paac rode se tec naap eyo. Gen jikilinge lɛ tec kalin ki, gen daage lɛ kalin ki, gen yeelge kic lɛ kalin ki ɔɔ gen kenjge kic kalin ki. ⁴⁰ Aan gɔɔ nakgen do naan ki ɔk roge se, kengen maakɔ raa ki se ɔk kici. Naɓo kaakɔ bɛɛdege se, tec te naap eyo. ⁴¹ Kaada wɔarin tec kalin ki ɔɔ laapa kic kalin ki ɔɔ k-dijge kic ɓo wɔarde tec kalde ki. Ɔɔ tɛr k-dijge ute naapa kic wɔarde tec kalan eyo.

⁴² Bin ɓo bii kɛn jeege ade dur daan yoge tu se, 'tɛdn bin kici. Debkilimi jaay ooy j'ɔlinga maakɔ baad ki se, ruum naatn. Num gan bii kɛn naan ade 'dur daan yoge tu se, ro kɛn Raa an ked se 'kɔn ruum ey sum. ⁴³ Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakɔ baad ki se, naan tɛd aak kusu. Num bii kɛn naan ade 'dur daan yoge tu se, Raa an kedn ro aak bɛɛ. Ro debkilim ooy jaay j'ɔlinga maakɔ baad ki se, naan ɔk tɔɔg eyo. Num bii kɛn naan ade 'dur daan yoge tu se, Raa an kedn ro kɛn ɔk tɔɔgɔ. ⁴⁴ Debm jaay ooyga num kɛn j'ɔlinga maakɔ baad ki se, kɛse j'ɔl daa ro sum. Num kɛn naan jaay ade 'dur daan yoge tu se, ade teecɔn ute ro kɛn *Nirl Salal an kedɔa. Aan gɔɔ do naan ki debkilim ɔk daa ro se, maakɔ raa ki kic ɓo Raa an baad kedn ro kuuy. ⁴⁵ Kɛse ɓo Kitap taad ɔɔ: debkilim deet deet se ron Adum, naan se ɔk daa roa ute koa. Adum kaam mɔɔtn se†, naan se Nirl kɛn ɛd kaaja jeege tu. ⁴⁶ Debm kɛn baado deet deet se, debm ɔk Nirl kɛn ɛd kaaja se eyo, num debm ɔk daa ro ɓo baado deete ɔɔ debm ɔk Nirl kɛn ɛd kaaja se, baado kaam mɔɔtn. ⁴⁷ Debm deet deet se naan se j'ɔbin ute naana. Debm k-dige se, naan se iino maakɔ raa ki. ⁴⁸ Jeegen do naan ki ara paac se, tec aan gɔɔ debm kɛn j'ɔbin ute naana se. Ɔɔ jeegen maakɔ raa ki se lɛ, tec aan gɔɔ debm kɛn iino maakɔ raa ki se kici. ⁴⁹ Aan gɔɔ ɓorse naajege k'tecki debm kɛn j'ɔbin ute naana se, naajege k'j'utu j'aki tec debm kɛn iino maakɔ raa ki se kici.

⁵⁰ 'Booyki genaamgen doobm *al-Masi ki, m'asen taada: ɓere, debkilimi ute daa ron ɔk mooso se 'kɔn baad *maakɔ Gaar Raa ki eyo. Ɔɔ daa ro se kɛn utu 'ruum se lɛ, naan se 'kɔn ting gen daayum eyo.

⁵¹ Maam m'je m'asen taad ute *nakɔ kɛn jeege jeel mɛtin ey se: 'Booyki! Naajege se j'aki kooy paac eyo. Anum naajege paacki se, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵² Bii kɛn pulu 'keem kaam mɔɔtn se, 'tɛd yɔkɔd aan gɔɔ debm ɔnd kaamin sapac se, kaad kɛn pulu 'keem se, jeegen ooyga kooy se utu 'duru ute ro kɛn 'kɔn ruum eyo. Ɔɔ naajegen j'utuki zɛɛr se lɛ, Raa utu ajeki tɛrl rojege kaam kuuy. ⁵³ Ro kɛn utu 'ruum se, tak ɓo j'utu j'an kedn ro kɛn 'kɔn ruum eyo ɔɔ ro kɔn kooy se lɛ, j'utu j'an kedn ro kɛn 'kɔn kooy ey sum.

⁵⁴ Kaad kɛn ro kɛn utu 'ruum se, jaay utu tɛrl ro kɛn 'kɔn ruum eyo, ɔɔ ro kɛn 'kooy se lɛ j'utu j'an tɛrlin ute ro kɛn 'kɔn kooy ey se, bin ɓo taar kɛn Kitap taad do dakin se 'kaan doobin ki kɛn ɔɔ:

Ɔere, yo se Raa ciringa naan tɛdga gɔtɔ.

⁵⁵ *Naai yoa, tɔɔgi kɛn naai 'cir jeege se tap ɓo gay?*

Ɔɔ tɔɔgi kɛn naai lee tɔɔl jeege se tap ɓo gay?§

* **15:33** Taar se Pɔl uuno taar gen kɔd Gɛk debm kaar bal-zɛɛr. † **15:36** Ute taar kɛn k'raan Kitapm se taad ɔɔ kaam naka se ooy, jaay teece. ‡ **15:45** Adum kaam mɔɔtn se taad ute *al-Masi. § **15:55** Aak Eza 25.8.

⁵⁶ Tōogŋ kēn naai 'lee tōal jeege se ɛ, kēse *kusiŋa. Ōo kusiŋ ɛ, kēn ɛdīŋ tōogō se, *Ko Taar kēn Raa ɛdō Musa ki. ⁵⁷ Anum ute dōobm Mɛljege Isa al-Masi se, k'tōomki Raa kēn ɛdʒeki tōogō k'cirki nakgen ɔk tōogō dojege tu!

⁵⁸ Bin ɓo, gēnaa maak-jemge, 'daarki tōogō. Ōnte 'tɛrlki mōotn! Naabm Mɛljege se ɔnte 'kōŋiŋki, 'tɛd 'bāansīŋki ute naaniŋa. 'Jeelki, naabm kēn naase 'lee dabara 'tɛdīŋki Mɛljege tu se, cɛr eyo.

16

*Gēnaagen dōobm *al-Masi ki tiir gēn noogŋ gēnaagen Jeruzalɛm ki*

¹ M'je m'asen taada taa gursn kēn aki tiir gēn noogŋ jee Raagen Jeruzalɛm ki se: maam m'taaddega taad mɛtiŋ *eglizge tun taa naan Galat ki. Anum naase 'tɛdīŋki bin kici. ² Bii dumas ki tak ɓo, naŋa naŋa kic ɓo do naabiŋ kēn naan tɛd jaay ɔŋo se, maak ki se ŋ'ɔɔd ŋ'ɔmbiŋ gēn doŋa taa an noogŋ gēnaagen dōobm al-Masi kēn Jeruzalɛm ki. Bin se, naase aki kōŋ booy ɓiin kēn maam m'aanga jaay aki tiir ey sum. ³ Kēn maam jaay m'ɓaa m'aanga gōtse ki num, jee kēn naase 'bɛɛr 'tōɔdɛki se, maam m'ade kɛdŋ maktub ute nakŋ kēn naase 'tiir 'tusīŋki jide ki se. Ōo maam m'ade kɔl naade aan ɓaa ute nakgen se, Jeruzalɛm ki. ⁴ Kēn aakiŋki bɛɛ jaay maam mala ɓo m'ɓaa kic ɛ, naade 'ɓaa ute maama.

Pɔl je ɓaa mɛrtɛ

⁵ Kēn maam m'utu m'ɓaa gōtse ki se, maam m'kaal teecŋ taa naan Masedoan ki, taa maam m'kaal ute dōobm ese. ⁶ Kēn maam jaay m'aanga gōtse ki se, baat ey num maam m'tiŋg cɔkɔ ute naase, ɓɓu kaadŋ kuulu se kic daan m'aŋ deel gōtse ki jaay ɓo sɔm naase amki je nakŋ kēn am noogŋ gēn tɛdŋ mɛrtum naan ki. ⁷ Anum kēn ɓɔrse m'ɓaa ɓaa gōtse ki se, m'je m'asen kaakŋ ute do jɛm sum eyo, naɓo kēn Mɛljege jaay ɔɔdumga dōobo num, maam m'je m'king ute naase cɔkɔ. ⁸ Num gan ɓɔrse maam se m'tiŋg maakŋ gɛgɛr kēn ɛpɛz ki se, bini m'kaan kaadŋ laa Pantekɔt ki. ⁹ Taa gōtn ese se, maam m'ɔŋga dōobm gēn tɛdŋ naaba *Raa ki dɛn aak eyo naɓo jee wɔɔyge kic ɓo dɛna utu gōtn ese.

¹⁰ Kēn Timote jaay aanga gōtse ki num, aakiŋki doŋ ki. Bin jaay ɓo naan kic niriŋ an kaay eyo; taa naan kic ɛ tɛdŋ naabm Mɛljege aan gōɔ maama. ¹¹ Bɛɛr, Timote se, nam ɔnte kuum kaaliŋ naan ki, num ɛdīŋki nakŋ noogo kēn naan ade kōkŋ tɛrl gōtum ki ute lapia. Taa maam m'ute gēnaagen gōtn ara se, j'utu j'iŋg j'aak kaamiŋa.

¹² Gēnaajege Apɔɓs se, ey num maam m'ɛdīŋga kaay kaam aak eyo m'ɔɔ ute gēnaage se, ŋ'ɓaa gōtse ki, naɓo naan took eyo gēn ɓaa gōtse ki ɓɔrse se. Anum kēn naan ɔŋga jīŋ jaay sɔm utu 'ɓaa gōtse ki.

Pɔl nan taariŋa ɔɔ ɔl tōasiŋ jeege tun Kōrint ki

¹³ Daayum iŋgki zɛɛrɛ, kaal maaksen do Raa ki se ɔkiŋki tōogō. 'Tɛdki jee mɛc ɔɔ 'daarki tōogō. ¹⁴ Ōo nakŋ naase aki 'tɛd paac se, 'tɛdīŋki ute maak-jea.

¹⁵ Gēnaamge, 'booyki m'asen taad daala: 'jeelki Stepanas ute jee maakŋ ɓeeŋ ki se, naade ɓo jee kēn took aal maakde deet do *al-Masi ki taa naan Akayi ki se ɔɔ naade se ɓo, jee ɔŋ rode gēn tɛdŋ naabm Raa maakŋ jee Raage tu. ¹⁶ Jee bin se ɓo, 'tookki taarde ɔɔ jee kēn lee dabar tɛd naaba ute naade se kic ɓo, 'tookdeki taarde kici.

¹⁷ Kēn Stepanas, Portunatus ute Akaykus ɓaado aakum se, maam maakum raap aak eyo; gōɔ naase ki se, naade ɓaado noogumga. ¹⁸ Taa naade se tɛdum maakum tōɔdga kaam kalaŋ aan gōɔ naade tɛdsen naase ki se kici. Bin num jee bin se, ɔkdeki ɔŋɔ.

¹⁹ *Eglizgen taa naan Azi ki se, tɛdsen tōɔsɛ. Akilas ute Priska ɔɔ ute egliz kēn lee tus ɓeede ki se kic tɛdsen tōɔsɛ dɛn aak eyo ute ro Mɛljege. ²⁰ Gēnaagen dōobm Isa al-Masi kēn gōtn ara se, tɛdsen tōɔsɛ paac.

'Tɛdki tōɔsɛ naapge tu ɔɔ 'baam 'tōkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge aan gōɔ gēnaa naapge. ²¹ Gōtn ara se, kēse maam Pɔl ɓo m'raanŋsen tōɔsn se ute jim mala.

²² Debm jaay je Mɛljege ey se, ɔŋ Raa aŋ naama. Maranaata! (Kese je deekɔ ɔɔ: ɔŋ Mɛljege se ŋ'baado.)

²³ Ɔŋ Mɛljege Isa asen tɛdn beɛŋa.

²⁴ Maam se m'jese paac taa naajege k'dɔɔk k'tɛdkiga kalan ute Isa al-Masi.

Maktubm k-dige kēn Pōl raan̄n̄ eglizn Kōrint ki Kupm mētn taar taadjeki doobm gēn dooy maktubm k-dige kēn Pōl raan̄n̄ eglizn Kōrint ki

Kēn Pōl raanga raan̄ maktubm deetn gēn Kōrintge se 60 jaay naan̄ ōn̄ labar jee Kōrint ki ɔ̄ tēr naade raan̄ t̄l maktubge dēna ute naapa kici (koŋ 2.3). Gōtn se, Pōl ute jee al-Masigen Kōrint ki se, taarde 6aa ɔk mētn naap eyo. Taa naan̄ se 60 kōr naan̄ tēr̄l te gōtde ki ey bōrt se, naan̄ raan̄den taa aden tēr̄l kingde. Maakn̄ maktubin̄ ki se Pōl taad̄ jeege tu ute doobm ɔ̄ dī jaay naan̄ tēf debm kaan̄ naabm Isa se, kēn je deekn̄ ɔ̄ naan̄ se Isa al-Masi 60 ɔl̄n̄ naaba. Kēn gēn Pōl ki num naan̄ se nakin̄ kaan̄ naaba sum. Ɔ̄o maakn̄ naabin̄ kēn naan̄ tēf se, naan̄ ōn̄ga nakgen ɔ̄n̄o kēn aan̄ doŋ ki, ōn̄ga dubar ɔ̄ nakgen kēn ɔl̄ beere deb ki ɔ̄ ute naan̄ se kic 60 naan̄ ōn̄ aayga kaamina. Na6o nakn̄ naan̄ je se gōt̄o 6aa se paac jeege 'jeel Raa Bubu ɔ̄ Isa al-Masi. Kēn Pōl jaay taad̄ taa naan̄ malin̄ se, nakn̄ kēn naan̄ je se, jee Kōrint ki an̄ baatin̄ eyo ɔ̄ 'kōn̄ baatn̄ dooyin̄ kēn naan̄ dooydēno se ey kici (koŋ 1-7). Gēn k-dige se, Pōl raan̄den ɔ̄ jee ɔk maala se, k'noog jee al-Masigen Jeruzalem ki (koŋ 8-9). Gēn k-mōtoge tu se, Pōl taadden ɔ̄ jee kēn tēf rode aan̄ gōo jee kaan̄ naabm Isa al-Masige se j'ōnte booy kuun taarde (koŋ 10-13).

Pōl raan̄ ɔl̄ tōose egliz kēn Kōrint ki

¹ Kēn ara maam Pōl, *m'debm kaan̄ naabm Isa al-Masi aan̄ gōo kēn *Raa maakin̄ jen ro ki ɔ̄ maam m'raan̄ maktubm ese se ute gēnaajege, Timote. Naaje k'tēdsen tōose naase ki jee *eglizn kēn maakn̄ gēger kēn Kōrint ki ute jee Raagen paacn̄ taa naan̄ Akayi ki ute magalina. ² Ɔ̄n̄ Bubejege Raa ɔ̄ Mēljege Isa *al-Masi asen tēdn̄ bēede ɔ̄ asen kēdn̄ lapia.

Raa debm ɛd̄ kaay kaama jeege tun maakn̄ dubar ki

³ K'tōomki Raa, Bubm Mēljege Isa *al-Masi, naan̄ se Bubm kēn bēen̄ dēna ɔ̄ naan̄ 60 Raa debm ɛd̄ kaay kaama ute maraadin̄a. ⁴ Maakn̄ nakge tun ɔ̄n̄ kēn aan̄ dojege tu paac se, naan̄ 60 debm ɛdjeki kaay kaama. Ute kaay kaam kēn Raa ɛdjeki se, naajege kic num j'an̄ki kaasn̄ gēn kēdn̄ kaay kaama jeege tun maakn̄ nakge tun ɔ̄n̄ se kici. ⁵ Aan̄ gōo naajege j'ōn̄ki dubar dēna ute al-Masi se, bin 60 ute doobm al-Masi se Raa ɛdjeki kaay kaam dēn bin kici. ⁶ Kēn nakn̄ ɔ̄n̄ jaay aanga doje ki kic num, taa Raa asen kēdn̄ kaay kaama kēn asen kōl gōtn kaaj ki. Ɔ̄o naaje jaay Raa ɛd̄jen kaay kaama se taa naase kic 60 dubar aanga dose ki num an̄ki kōn̄ kaasa aan̄ gōo kēn naaje dubar aan̄ doje ki jaay j'ōn̄ j'aasin̄ se kici. ⁷ Ɔ̄o naaje k'jeel maakje ki kōnd dojen jaay j'ōnd do naase ki se, kōnd do mēc. Taa naaje k'jeele naase ōn̄kiga dubar ute naaje se, bin se Raa asen kēdn̄ kaay kaama aan̄ gōo naan̄ tēdo naaje ki se kici.

⁸ Anum naase gēnaagen doobm al-Masi ki, naaje k'je naase aki jeele taa naan̄ Azi ki se k'dabarjenoga dēn aak eyo. Ɔ̄o dubar kēn naaje k'j'ōn̄o se deeloga doje, naaje k'saapo j'ōo naaje se j'kōn̄ kaaj ey sum. ⁹ Deere, naaje se k'saap j'ōo biije nan̄ga sum, naaje j'kooyo. Na6o, naaje se j'ōnd doje do naaje malinge tu eyo, num naaje j'ōnd doje do Raa ki, naan̄ 60 debm lee dur jeege daan yoge tu. ¹⁰ Ɔ̄o Raa se ɔ̄d̄jenoga doje maakn̄ yo kēn gōtn ese se ɔ̄ naan̄ ajen kōdn̄ doje kuuy daala. Deere, naaje se j'ōnd doje doŋ ki, gōt kuuy kic 60 naan̄ utu ajen kōdn̄ doje daala. ¹¹ Naase kic ute keem Raa kēn naase aki keem se, naase ajeki noogo. Ɔ̄o ute tōnd mētn kēn jeege dēna tōnd mētn Raa taa naaje se, Raa ajen tēdn̄ bēe. Ute naan̄ se jeege dēna 'tōom Raa taa bēe kēn naan̄ tēdjen se.

Gōtn Pōl uun doa je 6aa Kōrint ki na6o ōn̄ 6aa te eyo

¹² Anum nakn̄ tēdjen jaay naaje k'tōom roje se, naaje k'jeelin̄ maakje ki, kingjen naaje j'in̄g maakn̄ jeege tu, ɔ̄ tap tap ute naase se, j'in̄go ute kēn mēt ki ɔ̄ ute maakn̄ kalan̄

naan Raa ki. Num naaje k'l'ingō bin se ute jeel-taar gen jikilinge eyo, num ute bεε Raa ken tēdjen se. ¹³⁻¹⁴ Deere, taargen naaje k'lee k'raansesin se, naaje k'raansen te taar dīm kuuy eyo, num taargen naase 'lee 'dooyin̄ki ð 'booy ðkin̄ki se. Aan gōð borse naase naka kaam kalan 'booy ðkjekiro te metin̄ paac ey se, num maam m'saap naase utu ajeki 'booy kōkñ mala mala ð kēse 60 taar ken maam m'je taada se: *6ii ken Mēljege Isa ade 6aa se, naaje k'tōom roje ute naase ð naase kic le aki tōom rose ute naaje kici.

¹⁵ Deere, maam m'jeel maakum ki maam m'je m'6aa gōtn naase ki 60 deet jaayo, taa bin se naase aki kōñ bεε maam ken m'6aa gōtse ki dōol di se. ¹⁶ Maam m'kiin̄ gōtse ki se m'6aa Masedoan ki ð ken m'terl terl Masedoan ki kic 60, m'ade kaal dose ki. ð naase 60 amki je nakñ ken am m'kaasn gen 6aa merte taa naan̄ Jude ki. ¹⁷ Ken maam m'uun do gen 6aa merte se, ute maakum paac ey la? Ey le nakñ maam m'6aa 6aa tēda paac se, m'tēdin̄ aan gōð gen jikilingen do nak ken kalan sum 60 ken naade 6aan̄ 6aa tēda num deek ð: «Yεε» ð «Yεε eyo» se la? ¹⁸ Taar se Raa kic 60 jeele, do taar ken kalan se, naaje j'ōñ k'taadseno te j'ōð: «Yεε» ð «Yεε eyo». ¹⁹ Taa maama, Silban ute Timote ken k'6aado k'taadsen taar Goon Raa Isa *al-Masi gōtse ki se, do taar ken kalan sum 60, naaje k'taad te ey «Yεε» ð «Yεε eyo». Num gan̄ taar naaje k'taad se, daayum «Yεε». ²⁰ ð nakñ ken Raa taado utu tēd se, ute dōobm al-Masi se paac 'tēdn̄ met ki. Bin 60 ute ro Isa al-Masi se, naaje k'deekki j'ōki: *amin̄ Raa ki gen *nookñ roña. ²¹ Raa 60 ken dōokjeki ute al-Masi k'tēdkiga tōg se ð naan̄ 60 debm tēdjeki k'tēdkiga jee naange. ²² Naan̄ 60 debm ken tēdjeki nakñ kaakñ jeele, kēse Nirlin̄ ken naan̄ ēdjeki maakjege tu ken je deekñ ð naajege se k'tēdkiga jee naange ð ute naan̄ se, naan̄ je ajeki taadn̄ ð utu ajeki kēdn̄ nakñ ken naan̄ taado ð utu ajeki kēd se.

²³ Maam se ðñ Raa am tēdn̄ saaduma ð maam se le m'taad taar met ki. Ken maam jaay baate terlo maakñ gēger ken Kōrint ki se, m'je m'asen tujñ maakse eyo. ²⁴ Naaje k'je j'asen tēdn̄ utu taa tōg eyo gen kaal maakse do Raa ki, taa kaal maakse le, naase utu ðkin̄ki tōgō. Anum naaje k'je j'aki tēdn̄ naaba tēle, taa naase kic 60 maakse raapo.

2

¹ Maam se m'uunoga doa, m'kōñ terl gōtse ki jaay, m'asen 6aa tujñ maakse ey sum. ² Anum ken maam jaay 'tujsega maakse se, maam kic 60 maakum 'tuju, bin se nam am tēdum jaay maakum raap se gōtō, taa naase le paac, maakse tujga. ³ Ken ðlumo jaay m'raanseno maktub se, taa maam m'je eyo kaad ken m'6aa gōtse ki se, jeegen am kēdn̄ maak-raap se 60, 'terl am tujñ maakuma. Maam m'jeel maakum ki, ken maam jaay maakum raap se, naase kic 60 'paacki maakse 'raapo. ⁴ Kaad ken maam m'raanseno se, maam maakñ maak-tuj ki ð m'maakñ kaa-maan ki ð m'uun nirlum dēna dose ki. Maam m'raanseno se taa m'asen tujñ maakse eyo, num taa aki jeele maam se, m'jese den aak eyo.

Pəl taad ð: debm tēdga *kusiñ se, k'tēdin̄ kaldē

⁵ Ken deba jaay tujga maakñ jeege se, kēse naan̄ tujum maakñ maam eyo, num naan̄ tujsen maakñ naase paacki. Na60 taar se j'ōnte 'tēdin̄ki 'deel doa. ⁶ Gen debm bin se, ken jee dēna uuniñga kaamin̄ se 60, bεεñga sum. ⁷ Taa naan̄ se 60 naase 'tēdin̄ki kaldē, ð ēdin̄ki kaay kaama, ey num sōm maak-tujñ ese se 'deel doña. ⁸ 'Booyki m'asen taada, debm bin se 'taadin̄ki tal, naan̄ 'jeele, naase se 'jen̄ki. ⁹ Anum ken ðlumo jaay maam m'raanseno maktubm se, ken naase jaay 'tookki taarum paac le, maam m'kaakñ jeel ro ki. ¹⁰ Num 'booyki m'deekseni: debm jaay naase 'tēdin̄kiga kaldē se, maam kic m'tēdin̄ga kaldē, ken maam 60 m'tēdin̄ga kaldē naan̄ al-Masi ki kic num, taa naase. ¹¹ Bin 60 *Bubm sitange ajeki kōñ kaan̄ dal eyo, ð nakñ naan̄ je tēda se le, naajege k'jeelin̄ki tak.

Pəl uun nirlin̄ do Tit ki

¹² Kēn maam jaay m'aan maakŋ gēgēr kēn Troas ki gēn taadŋ Labar Jiga gēn *al-Masi jeege tu se, ey num gōtn se Mēljege ədumga doobo ute maraadiŋa. ¹³ Naḅo kēn m'aan jaay m'əŋ te gēnaam Tit ey se, maakum tap ḅo əŋ daar eyo. Gōtn se maam m'iin m'əŋ gēnaagen doobm al-Masi ki əḅ m'ḅaa taa naaŋ Masedoan ki.

*Ute Isa *al-Masi se naaje k'cirkiga nakge paac*

¹⁴ K'toomki *Raa, ute doobm al-Masi se daayum naaŋ tēdjeki k'leeki j'okki mētn Isan cir nakge paac se. Gōtn ḅaa se paac Raa əljen naaje se ḅo k'taad taar al-Masi se jeege tu taa aŋ jeele. Əḅ taar naaŋ se lē, tec aan gəḅ nakŋ oot nijimi kēn oot wəək dəəd gəḅ ḅaa se paac se. ¹⁵ Deere, naajege se k'tecki aan gəḅ nakŋ oot nijimi kēn al-Masi əd Raa ki se. Naajege k'taadki taar al-Masi jeege tun Raa utu aden kaaja əḅ jeege tun Raa utu aden kut kici. ¹⁶ Jee mētingen uun doobm kutu se lē, nakŋ ootn nijim ese se ootden aan gəḅ nakŋ ooyga kooyo kēn aden kəl gōtn yo ki əḅ jee mētingen kuuy uun doobm kaaja se lē, nakŋ ootn nijim ese se ootden aan gəḅ nakŋ inŋ zεεε kēn aden kəl gōtn kaaj ki. Num naabm magal ese se tap ḅo naŋa jaay aŋ kaasn gēn tēdŋ naaŋ se? ¹⁷ Naaje se k'tecki aan gəḅ jee dēngen kuuy eyo, kēn lee taad taar Raa jeege tu tēdŋ aan gəḅ nakŋ suukŋ gēn kəŋ ḅim ro ki se. Num gaŋ k'tēdkiga kalaŋ ute al-Masi se, naaje k'taadki taar mēt ki ute maakŋ kalaŋ aan gəḅ jee kēn Raa ḅo əldeno.

3

**Raa dəək kiji ute jeege se kese ḅo jee tēdŋ naabinge*

¹ Naase aki taadŋ əḅki naaje se k'baagga magal roje daal ne? Lə naaje kic ḅo k'je j'ajen raan kēdŋ maktub jije ki taa j'anjen jeel ro ki aan gəḅ jee mētingen k'raanḅeno maktub jide ki jaay ḅaadə taadsen naase ki əḅ je naase kic adeki raan kēd kic la? ² Maktubm naaje se, naase malinge. Naaŋ se k'raanŋga raan maakje ki əḅ maktubm se jeege paac dooyiŋa əḅ jeeliŋa. ³ Deere, naaŋ se tood tal, naase se ḅo maktubm kēn *al-Masi raanŋga əḅ ədjesiŋ kaam jije. Naaŋ raanŋ se ute maan nakgen k'raan ro maktubge tu se eyo, num ute *Nirl Raa zεεε. Naaŋ raanŋ te ro tircil ki eyo, num naaŋ raanŋ maakŋ jikilinge tu.

⁴ Kēn əlje jaay naaje k'taadsen bin se, taa ute doobm al-Masi se, naaje k'jeel maakje ki naaje se k'j'ənd doje do *Raa ki. ⁵ Naaje kaljeki sum se j'aas tēdŋ ḅim eyo, num Raa ḅo tēdjen j'aasga gēn tēdŋ nakgen se. ⁶ Naaŋ ḅo tēdjekiga j'aaskiga gēn tēdŋ jee tēdŋ naabm kēn Raa dəək kiji ute jeege se. Əḅ dəəkŋ kēn Raa dəək kiji ute jeege se iinro ro *Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki eyo, num naaŋ se iinro gōtn *Nirl Salal ki, taa Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki se, əl jeege maakŋ yo ki anum gēn Nirl Salal se əl jeege gōtn kaaj ki.

⁷ Do dəkŋ se, Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki se, Raa raanŋ ro tircil ki. Kaad kēn naaŋ raanŋ raan se *nookŋ Raa tēd gəḅ wəər kelen. Bin ḅo daan kaam *Musa kic ḅo wəər bin kici əḅ gaan *Israelge se əŋ ənd kaamḅe ro daan kaam Musa ki eyo taa daan kaamiŋ se wəər əs kaam ki kiric, naḅo tēdga sum ḅo tēd gəḅ. Num kēn Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki əl jeege gōtn yo ki jaay taadŋ nookŋ Raa əḅ tēd gəḅ wəər kelen se, ⁸ daala, mēt kando Raa 'taadŋ nookiŋa jeege tu, kaad kēn Nirl Salal tēdŋ naabiŋ se. ⁹ Taa Ko Taar kēn Raa ədḅo Musa ki se, tēd ḅəərə ooc do jeege tu əḅ ute naaŋ se kic ḅo taadŋ nookŋ Raa se, mēt kando dəəkŋ kēn Raa dəək kiji ute jeege jaay tēdjeki k'tēdki jeegeen aak bεε naaniŋ ki se, naaŋ se ajeki taad nookŋ Raa cir naaŋ se daal ey la? ¹⁰ Nookŋ Raa kēn wəərə gəḅ do dəkŋ kelen se, jaay k'dəəjiŋ ute nookŋ kēn Raa dəək ute jeege kiji se, nookŋ kēn do dəkŋ se aas te ḅim naaniŋ ki eyo. ¹¹ Deere, dəəkŋ kēn Raa dəəko do dəkŋ ute jeege se tiŋg te gēn daayum eyo. Ute naaŋ se kic ḅo Raa taadga nookiŋa, num mēt kando dəəkŋ kēn Raa dəəko kiji ute jeege gēn daayum se, magal cir naaŋ se dəkə.

¹² Taa naaŋ se ḅo naaje k'jeel maakje ki, nakŋ naaje j'ənd doje ro ki se ḅo, naaje k'taadŋa. ¹³ Naajege se k'tēdki aan gəḅ gēn Musa eyo kēn daan kaamiŋ wəərge num, naaŋ aaliŋ kala taa gaan Israelge se əŋ aasiŋ gēn kaakŋ tēniŋ eyo daan kaamiŋ kēn wəər

os kaam ki kiricn̄ ɔ̄ k̄en t̄ed̄ga num c̄ək̄o c̄ək̄o jaay 'deel se. ¹⁴ Num gan̄ gaan Israelge se ɔ̄n booy ɔ̄k m̄etn̄ taar se eyo. Jaaki kic ɔ̄, m̄etjild̄ege booy ɔ̄k ey kici. K̄en naade jaay dooy Kitapm k̄en Raa d̄ōko do d̄ōkiñ ute jeege se, naade booy ɔ̄k m̄etn̄ nakgen se eyo aan ḡōo jeelde se k'deebinga deeb ute kala. Anum deb d̄ōkga ute al-Masi jaay ɔ̄ kala se t̄ed̄n̄ ḡōt̄o ɔ̄ naan̄ se booy ɔ̄k m̄etn̄ taar se. ¹⁵ Deere, jaaki kic ɔ̄ k̄en naade jaay dooy dooy Kitapm Musa se, naade booy ɔ̄k m̄etiñ̄ eyo, aan ḡōo jeelde se k'deebinga ute kala. ¹⁶ Aan ḡōo Kitapm Raa taadni: *K̄en Musa jaay baaga naan Raa ki se, naan̄ ɔ̄d̄n̄ ute kal daan kaamin̄ ki se naatn̄.* ¹⁷ Taa M̄eljege se naan̄ niri ɔ̄ ḡōtn̄ jaay Niri M̄eljege utu se, jeege ɔ̄n dode. ¹⁸ Ɔ̄o naajegen paacn̄ j'aalkiga maakjege do al-Masi ki se, kal daan kaamjege tu se, Raa ɔ̄d̄inga naata. Naajege j'aakki nookn̄ M̄eljege ɔ̄ nookiñ se t̄ed̄jeki naajege k'tecin̄ki tece. Bin ɔ̄ nookn̄ Raa j'aakiñ ḡōtn̄ naajege tu se, daayum ziid̄n̄ ɔ̄a ute naaniña. K̄ese ɔ̄ naabm̄ Niri M̄eljege t̄ed̄iña.

4

K̄orb̄otn̄ maakn̄ dukul n̄en̄j ki

¹ Taa naan̄ se ɔ̄o aan ḡōo *Raa ute b̄eɛn̄a ɛd̄jega naabiñ ese se kaam jije se, naaje j'ok̄ maakje t̄ōḡo ro ki. ² Nakgen jig ey k̄en k't̄ed̄iñ̄ k'l'j'oyiñ̄ k̄oȳo ute nakn̄ ɔ̄k̄ōnge se, naaje k't̄erld̄enga naaga. Naaje se k'l'aañ̄ nam dal eyo ɔ̄ taar Raa kic ɛ, k't̄erliñ̄ kaam kuuy eyo. Num gan̄ taar m̄et ki se, naaje k'taadiñ̄ tood̄ tal, bin ɔ̄ nañ̄a nañ̄a kic ɔ̄ jeel maakiñ̄ ki, naan̄ Raa ki se taar naaje k'taad̄ se taar m̄et ki. ³ Anum jee m̄etiñ̄ge Labar Jigan ḡen̄ *al-Masi k̄en naaje k'taadden̄ se, naade booy ɔ̄k te m̄etiñ̄ eyo. Jeelde se aan ḡōo k'deebinga ute kala. K̄ese ḡen̄ jeege ɔ̄a ɔ̄a ḡōtn̄ kut ki. ⁴ Jeege ese se aal maakde do Isa ki eyo, taa *Bubm̄ sitange, naan̄ ɔ̄o raa k̄en do *duni ki se, gaasde ɔ̄n̄ jeel ɔ̄k m̄etiñ̄ eyo taa naade 'k̄oñ̄ kaakn̄ ḡōtn̄ w̄ōr ḡen̄ Labar Jigan ḡen̄ al-Masi se eyo. Ey num k̄ese ɔ̄o k̄en taad̄n̄ *nookn̄ al-Masi, ɔ̄ al-Masi se naan̄ ɔ̄o k̄en tec Raa mala mala se. ⁵ Num naaje se k'taad̄ taa ro naaje malinge eyo, anum naaje k'taad̄ j'oo: al-Masi se, naan̄ M̄el jeege paac. Num naaje se ɛ, taa Isa se, k'taad̄sen̄ j'oo naaje se k'jee t̄ed̄n̄ naabsege. ⁶ Taa Raa ese sum ɔ̄o k̄en d̄eeko ɔ̄o: *Ɔ̄n̄ ḡōtn̄ w̄ōr se, 'w̄ōr maakn̄ ḡōt k̄en ɔ̄d̄o,** ɔ̄o naan̄ ɔ̄o debm̄ 'w̄ōrjen̄ maakjege kici. Ɔ̄o ḡōtn̄ w̄ōr ese ɔ̄o taad̄jeki nookn̄ Raa ɔ̄o nookn̄ Raa ese se ɔ̄o k̄en j'aakiñ̄ w̄ōr k̄el̄eñ̄ daan kaam Isa al-Masi ki se.

⁷ Num naaje se k'tec aan ḡōo dukul n̄en̄je naɔ̄o ɔ̄k k̄orb̄otn̄ Raa maak ki. Bin num t̄ōḡn̄ deel do ese se iino ḡōtn̄ Raa ki, ey num ḡōtn̄ naaje ki eyo. ⁸ Kaam ara kaam ara paac ɔ̄o ḡōt̄o t̄ed̄jen̄ ɔ̄n̄o, naɔ̄o nakgen se ɔ̄n̄ deel te doje eyo; d̄oobm̄ roje tap ɔ̄o k'jeel eyo, naɔ̄o ute naan̄ se kic ɔ̄o j'ɔ̄n̄ d̄oobm̄ k̄en k'l'j'oōdn̄ doje. ⁹ Jeege lee dabarje kaam ara kaam ara naɔ̄o Raa r̄esjen̄ te eyo; k't̄ond̄ k'tund̄je naan̄ ki naɔ̄o j'ɔ̄n̄ki cirjen̄ te eyo. ¹⁰ Daayum jeege je ajen̄ t̄ōl̄o aan ḡōo k̄en naade je ad̄e t̄ōl̄ Isa se, bin ɔ̄o ute naan̄ se jeege kaakn̄ jeele, Isa se utu iñḡ z̄eɛɛ ɔ̄o naan̄ ɔ̄o debm̄ k̄en b̄ōbjeki j'utu j'inḡki z̄eɛɛ se kici. ¹¹ Maakn̄ kinḡje ki se jeege je ajen̄ t̄ōl̄o aan ḡōo k̄en naade t̄ōl̄o Isa se, bin ɔ̄o ute t̄ōḡjen̄ ḡōt̄o se kic ɔ̄o, naaje j'oooy te eyo. K̄ese ɔ̄o k̄en taad̄ jeege tu 'jeele, Isa se naan̄ utu iñḡ z̄eɛɛ. ¹² Bin ɔ̄o naaje se k'took ḡen̄ lee niri yo ki, taa ute Labar Jigan naaje k'taad̄sen̄ se, naase aki k̄oñ̄ kaaja.

¹³ Kitapm Raa taad̄ ɔ̄o: *Maam m'aalga maakum do Raa ki; taa naan̄ se ɔ̄o maam m'taad̄ taariñ̄ jeege tu.*† Taa naaje kic ɔ̄o j'aal maakje tec aan ḡōo debm̄ k̄en Kitap taad̄no se, taa naan̄ se ɔ̄o naaje k'taad̄ taariñ̄ jeege tu kici. ¹⁴ Naaje k'jeelki debm̄ duro M̄eljege Isa se, naan̄ utu ajeki dur ute Isa kici ɔ̄o naan̄ anjenki ɔ̄a ute naase t̄eɛ naaniñ̄ ki. ¹⁵ Nakn̄ naaje k'serkiñ̄ paac se, taa asen̄ noogo, bin ɔ̄o b̄eɛ Raa se 'ziid̄n̄ ɔ̄a ute naaniña do jeege tu ɔ̄o jeege 'ziid̄n̄ t̄ed̄n̄ d̄ena k̄en an̄ t̄ōm̄o ɔ̄o naade paac taa naapki an̄ nooko.

¹⁶ Taa naan̄ se ɔ̄o naaje j'ok̄ maakje t̄ōḡo. K'jeelki, daa rojege se t̄ōḡiñ̄ nan̄ c̄ək̄o c̄ək̄o bini an̄ k̄oñ̄ yo ki. Num gan̄ ɔ̄ii-raa Raa ɛd̄jeki t̄ōḡiñ̄ maakjege tu ɔ̄o 't̄ed̄jeki jee kiji.

* 3:16 Aak Ekz 34.34. * 4:6 Aak J̄en̄ 1.3. † 4:13 Aak KKR 116.10.

17 Nookŋ Raa kēn j'utu k'j'aki kēnd maak ki jaay j'aki kōŋ bēē se k'dōōjīŋ ute dubargen bōrse j'ōŋīŋki do duni ki ara se, j'aakki dubarjege se aas dīm eyo ɔɔ dubarjege se naan cōkō sum ɔɔ utu 'deele. Ɔɔ naan se daapjeki daap ɔɔ gēn kēnd maakŋ nookŋ Raa kēn tīŋ gēn daayum daayum se. 18 Anum naajege se, j'ōndki kaamjege do nakge tun j'aakiŋ ute kaamse eyo, num do nakge tun k'j'ōŋ k'j'aakden eyo. Taa nakgen k'j'ōŋ k'j'aakden ute kaama se utu 'deele, num gan nakgen j'ōŋ j'aakden ey se ɔɔ, 'tīŋ gēn daayum daayum.

5

1 Deere, k'jeelki, kēn rojegen kēn tec aan gōō kōrōr do naan ki se jaay 'tujga kic ɔɔ, *Raa utu ajeki kēdn ro kuuy aan gōō bēē maakŋ raa ki. Ɔɔ ro se tec aan gōō bēē kēn jikilimge lee ɔɔ se eyo, num naan se Raa ɔɔ mēl kōbīŋa. Ɔɔ bēē ese se 'tīŋ gēn daayum. 2 Kaad kēn naajege k'j'utuki do naan ki ara se, naajege k'dōŋ k'saap j'ol koje pir k'je naŋa naŋa kic ɔɔ, Raa aŋ kēdn ro kiji kēn iīŋo maakŋ raa ki se. 3 Kēn Raa jaay ɛdʒekiroga ro kiji kēn iīŋo maakŋ raa ki se, kojege se 'kōŋ lee aan gōō kēn naan ɔkō ro ey se sum. 4 Num kaad kēn naajege j'utuki ute daa rojegen kēn tec aan gōō kōrōr se, naajege k'dabar k'lee k'daay k'dēs dēs aan gōō jeegen uuno daam deere. Deere, naajege se k'je daa rojege se 'tēdn gōt eyo, num naajege k'jeki Raa ajeki tērl rojege kiji aan gōō debm uus kala kiji do kalīŋ ki, bin ɔɔ ro kijin 'tīŋ gēn daayum se naan ɔɔ pēlēkŋ daa rojegen kēn utu 'kooy se. 5 Raa mala ɔɔ 'daapjeki taa j'aki kōŋ ro kijin ese se, ɔɔ Nirliŋ kēn naan ɛdʒekiro se, naan jejeki taadn ɔɔ utu ajeki kēdn nakŋ kēn naan taad ɔɔ utu ajeki kēd se.

6 Taa naan se ɔɔ daayum naajege j'ōkki maakjege tōōgō. Anum k'jeelki kēn naajege jaay j'utu k'jee daa roge bōrt se, naajege j'utu k'dōkki k'j'aanki te gōtn Mēljege tu eyo. 7 Taa do naan ki se, naajege k'j'īŋki ɔɔ ute kaal maakŋ kēn naajege k'j'aalki maakjege don ki se sum, ey num ute kaamjege se j'ōŋ j'aakiŋki eyo. 8 Deere, naajege se j'ōkki maakjege tōōg aak eyo. Ɔɔ daa rojegen aan gōō bēē se, naajege k'je j'aŋ teecŋ kōŋ naata gēn ɔaa kīŋg cēē Mēljege tu. 9 Kēn naajege ɔɔ j'utu j'īŋki do naan ki, ey lē rojegen aan gōō bēē se ɔɔ k'teec k'j'ōŋīŋkiga naata gēn ɔaa kīŋg cēē Mēljege tu kic ɔɔ, kēn deet deet se, k'tēdki nakŋ kēn tōōlīŋ naan ki. 10 Taa bii kalan se naajege paac j'utu j'aki ɔaa naan *al-Masi ki taa naan ajeki kōjŋ bōōrō dojege tu. Gōtn se naŋa naŋa kic ɔɔ j'aŋ kōŋg bēdīŋ do naabiŋ kēn naan tēdō kaad kēn naan tīŋgō do naan ki; kēn naan tēdōga bēē ey lē bēē eyo, j'aŋ kōŋg bēdīŋ do naabiŋ kēn naan tēdō.

Raa je jeege paac kōŋ taasa ute naaŋa

11 Gēn ɔeer Mēljege tu sum se, naaje k'jeel mētiŋa. Taa naan se ɔɔ naaje k'je jeege paac 'tookŋ do taar kēn se. Naaje se lē, Raa jeel ɔkje mala mala ɔɔ maam m'saap, naase kic ɔɔ, maakse ki se 'jeel ɔkje ki mala mala kici. 12 Naase se 'taadki ɔkī naaje se k'magal magal roje daala. Gōtō! Naaje se k'magal magal roje eyo, num gan naaje se k'taadsen dōobm kēn naase anki tōōm rose ute naaje. Bin ɔɔ jee kēn baagga taadn taargen iŋg kusu roje ki se, naase adēki kōŋ tērlē. Taa jee se lē, tēdn nakŋ kēn naade je jeege ɔɔ aden kaak sum, ey num kēn maakde ki eyo. 13 Jee mētiŋge jaay taad ɔɔ naaje k'jee dērlge se. Kēn naaje ɔɔ k'jee dērlge kic num, taa Raa. Kēn naaje ɔɔ k'jee mētekgē lē, taa j'asen noogo. 14 K'jeelki, nakŋ naaje k'tēdki paac se, maakje *al-Masi ɔɔ ɔlje ki k'tēdīŋki. Ɔɔ k'jeelki, deb kalan jaay ooyga taa jeege paac se, bin se aan gōō jeege paac naan Raa ki se, ooyga ute naaŋa. 15 Taa al-Masi se ooy taa jeege paac; bin ɔɔ jeegen utu iŋg zēēē se 'tēdn nakŋ kēn tōōlden naade ki eyo, num 'tēdn nakŋ kēn tōōlīŋ naan kēn ooyo ɔɔ duroga taa naade se.

16 Taa naan se ɔɔ mōōtn, jikilimge se, naaje j'ade kaal maak ki aan gōō kēn jikilimge lee aal naapa maak ki se eyo. Do dōkiŋ al-Masi jaay ɔɔ j'aaliŋo maak ki aan gōō goon debkilimi kic ɔɔ bōrse se, naaje j'aakiŋ kaam kēn bin ey sum. 17 Bin ɔɔ debm jaay dōōkga ute al-Masi se, naan tēdga debm kiji. Ɔɔ kīŋgīŋ do dōkiŋ se lē deelga, bōrse nakge paac tēdīŋa kiji.

18 Nakgen ese se paac, Raa bo tēdīna. Ɔo naan ɔlo al-Masi se, taa j'aki kəkɲ taasa ute naan Raa. Ɔo naan ɛdʒenga naabiŋ kaam jije se taa j'ano ɔaa ute jeege gɛn kəkɲ taasa ute naana. 19 Deere, ute al-Masi se, Raa naan mala bo ɔkoga taasa ute jikilimge. Kaad kɛn se *kusiŋ jikilimge tēdo se, naan tōndo te mɛt eyo. Anum, naan ɔlje se taa k'ɔaa taadn jeege tu j'ɔɔ: Raa se, je kəkɲ taasa ute naase. 20 Taa naan se bo naaje se k'tɛdkiga bi al-Masige. Bin bo j'eemsen nɔɔ ute doobm naaje se aan gɔɔ Raa mala bo danɛno ɔɔ ute ro al-Masi se: ɔkki taasa ute Raa. 21 Anum al-Masi se naan ɔŋ tɛd te kusiŋ eyo naɔo, Raa ɔlin uun kusiŋ naajege bo doŋ ki. Bin bo aan gɔɔ naajege k'tɛdkiga kalaŋ ute naan se, ute doobm al-Masi se bo, naajege j'aki tɛdn jee aak bɛɛ naan Raa ki.

6

1 Aan gɔɔ naaje k'tɛdn naaba kalaŋ ute *Raa se, naaje k'l'eemsen nɔɔ j'ɔɔ: bɛɛ Raa kɛn naan tɛdsen se, ɔntɛn 'tɛdīnki aan gɔɔ nakɲ cɛɛ. 2 Taa Raa taad maakɲ Kitap ki ɔɔ: *Kaadn m'an tɛdn bɛɛ jeege tu jaay aas se, maam m'booyga keemi* ɔɔ *kaad kɛn maam m'an kaajŋ jeege jaay aas se, maam m'baadoga taa m'ai naaka.** Bin bo 'booyki gɛnaamge, ɔɔrse bo kaadn kɛn Raa je tɛdn bɛɛna jeege tu se aanga ɔɔ ɔɔrse bo kaadn kɛn naan an kaajŋ jeege se, ɔɛɛ, aanga kici.

Pɔl taad taa dubarīna

3 Naaje se k'je tɛdn nakɲ kɛn 'tujŋ maakɲ jeege doobm Raa ki eyo, taa maakɲ naabje ki se k'je jeege 'kɔŋ nakɲ aak kus maak ki eyo. 4 Num gaŋ do nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'je k'taadn jeege tu ɔɔ naabm naaje k'tɛd se gɛn Raa. Bin bo naaje j'aay kaamje j'aasiŋ do nakge tun ɔɔŋ kɛn aan doje ki, ɔɔ do dubarge tun jeege lee dabarje, nakgen lee teecjen nirlje, 5 k'tōndje, k'l'ɔmbje dangay ki, j'ɔl mɛtn jeege iin roje ki, k'tɛdn naaba k'l'ɔɔr k'nanaŋ tak tak, gɔtn mɛtiŋ bi kaamje kic bo k'tood eyo, ɔɔ gɔtn mɛtiŋge se kɔsɔ kic bo j'ɔs eyo. 6 Gɛn taadn jeege tu naaje k'jee tɛdn naabm Raage se, naaje j'ing ute maakɲ kalaŋ, naaje k'jeel nakgen mɛt ki, k'tɛdn maakje deere, jee bɛɛ, ɔɔ ute kingje se k'taad jeege tu, naaje se j'ɔk *Nirl Salal ɔɔ k'je jeege ute maakje paac. 7 Jeege se naaje k'taadn taar mɛt ki ɔɔ ute tɔɔŋ gɛn Raa. Naaje se k'tɛd nakgen ute doobiŋa ɔɔ naan se tec aan gɔɔ bɔɔrgen do ji daamje ki gɛn tɛdn bɔɔrɔ ute jee wɔɔyjeege ɔɔ tec aan gɔɔ daragn j'ɔkiŋ ute ji jeelje gɛn naakɲ roje se. 8 Jeege mɛtiŋge aaljeki maak ki, jeege mɛtiŋge aaljeki maak ki eyo, jee mɛtiŋge taad taar ing kus bo roje ki ɔɔ jee mɛtiŋge se lee tɔɔmje tɔɔmɔ. Naade aakje aan gɔɔ jee taar-kɔɔɔge, num gaŋ naaje se k'lee ute kɛn mɛt ki. 9 K'tɛdjen aan gɔɔ nam tap bo jeeljen eyo, num gaŋ jeege paac jeelje, j'aakjen aan gɔɔ jee k'baaden ɔaa tɔɔɔ, gaŋ naaje se j'utu j'ing zɛɛɛ, k'l'ɔɔdjen yɛɛɔje naɔo k'tɔɔljen te eyo. 10 Jeege tujjen maakje naɔo daayum naaje se j'ing ute maak-raapo; naan jeege tu se naaje k'jee daayge num gaŋ naaje bo k'tɛd jeege tɛd jee maalge naan Raa ki; j'aakje num aan gɔɔ jee ɔk dim eyo, num gaŋ naaje se j'ɔk nakge paac.

11 Naase jee Kōrint ki, naaje se k'taadseŋga taar tood tal ɔɔ j'ɔɔseŋga taar maakje ki se ɔɔ naaje k'jesɛ. 12 Naaje se j'ɔɔd k'nanaŋseŋga taar maakje ki, num naase bo 'baate kɔɔdʒeki taar maakse ki. 13 Anum maam se m'taadseŋga aan gɔɔ bubm kɛn taad gɛniŋge tu: ɔɔdʒeki taar maakse ki ɔɔ j'ejeki aan gɔɔ kɛn naaje k'jesɛ se.

*Ɔnte 'tumki kalaŋ ute jeege kɛn aal te maakde do Isa *al-Masi ki eyo*

14 Jeege aal te maakde do Isa al-Masi ki ey se, ɔnte 'dɔɔkki taar se kalaŋ. Anum nakɲ ute doobiŋa ɔɔ nakɲ kɛn *kusiŋ se, nakɲ ade tum kalaŋ se utu la? Gɔtn wɔɔr ute gɔtn ɔɔd se kɔŋ tum kalaŋ la? 15 Al-Masi ute *Bubm sitange se 'kɔŋ dɔɔkɲ taarde kalaŋ la? Debm aalga kaal maakiŋ do Isa al-Masi ki ute debm kɛn aal te maakiŋ ey se 'kɔŋ dɔɔkɲ taarde kalaŋ la? 16 *Bee Raa ute ɔee maragge se, dim aden dɔɔkɲ tum kalaŋ se utu la? Taa naajege paacki se bo ɔee Raa kɛn ing zɛɛɛ, aan gɔɔ kɛn naan maliŋ taadn maakɲ Kitap ki ɔɔ:

* 6:2 Aak Eza 49.8.

Maam m'king ute naade ḡ m'lee daande ki,
maam m'tēdn Raade ḡ naade 'tēdn jeemge.†

17 Taa naan se ḡ Meljege Raa taad jeenge tu ḡ:
'Teecki naatn maakḡ jeege tun kusiḡ se ḡ 'ḡaa iḡki ḡen dose.
Nakḡ ken asen tujḡ naanum ki se

ḡnte 'lēkiḡki ḡ maam m'asen dḡḡdn kḡḡjiga.‡

18 Ter Meljege Sidburku deek ḡ: maam m'asen tēdn Bubse
ḡ naase amki 'tēdn ḡenumgen gaabge ute kengen mēndge.§

7

1 Jee maak-jemge, aan ḡḡ *Raa taadjenkiga taad ḡ utu ajeki tēdn nakgen se, k'tug k'daapki rojege: j'ḡnte 'saapki ḡ j'ḡnte 'tēdki nakḡ *kusiḡ naan Raa ki. Aan ḡḡ naajege k'ḡeerki Raa ki se, iḡki kiḡ ken *salal naaniḡ ki.

Pḡl maakiḡ raap do jeege tun Kōrint ki

2 ḡḡḡjeki maakse ḡ 'jejeki. Naaje lē, k'tēdte nakḡ *kusiḡ nam ki eyo, k'rēj te nam ḡen tuj nam eyo, ḡ nam lē j'aaniḡ te dal ḡen kuun dimiḡ eyo. 3 Ken maam jaay m'taadsen taargen se, taa m'asen kḡḡḡ mindse eyo. Deere, taar se maam m'taadiḡoga taada m'ḡḡ: naaje se k'jese ḡ ken yoje lḡḡu kaajje, naaje se k'tēdkiga kalaḡ ute naase. 4 Maam se m'jeelse, maakum tap ḡo naaj dose ki eyo. Ute nakgen ḡḡ ken aan doje ki se kic ḡo, maam m'ḡk maakum tḡḡḡ ḡ ute naan se kic ḡo, maakum raap den aak eyo.

5 'Jeelki, ken naaje jaay j'aan taa naan Masedoan ki se, naaje j'ḡḡ te ḡḡtn tḡḡl maakje eyo. Num ḡḡḡ ḡaa se paac nakgen ḡḡḡ aan doje ki, jeege iḡḡo roje ki ḡ ḡḡtn se nirlje ḡndje gak gak. 6 Num Raa debm ēdjen kaay kaam se, naan ḡo seljenga maakje ḡ ēdjenga kaay kaama ute kaan Titn ḡḡtn ara se. 7 Num ute kaaniḡ ḡḡtn ara sum eyo, naḡo Tit taadjenoga ḡ naase ēdiḡkiroga kaay kaama. Kēse ḡo ken seljen maakje ḡ ēdjen kaay kaama naaje ki kici. Naase 'jeki ḡkki amki kaakḡ ute kaamse tak. Taa nakḡ naase 'tēdki jig ey se ēdsenga maak-tuju. Naase se 'je amki naaka ji jee wḡḡyunge tu. Ken maam jaay m'booy taar se, maakum raap den aak eyo.

8 Taa naan se ḡo, maktubm ken maam m'raansē se jaay tujsenga maakse kic num, naḡo maam ki se m'aakiḡ se ḡk taar eyo. Deere, mētn-jiki se, maam m'ḡḡ m'raaniḡ te ey kic ḡo jiga, taa maktubm se maam m'aakiḡ se tujsenga maaksen den aak eyo, naḡo ken tujsen maakse se daaniḡ dḡk te eyo. 9 Num ḡan ḡorse, maam maakum raap taa maktubm ken maam m'raansē se. Ey num maam se maakum raap taa maaksen tujse eyo. Num ken ḡlum jaay maakum raap se, taa naase 'jeelkiga kusiḡse ḡ 'tērlkiga maakse do Raa ki. Taa naan se ḡo, maak-tujḡ naase se aan ḡḡḡ ken Raa maakiḡ jen ro ki, bin se naaje se k'tēdsen te kusiḡ eyo. 10 Taa maak-tujḡ ken iḡḡo ḡḡtn Raa ki se ḡl deba tērl maakiḡa ḡ ḡliḡ ḡḡtn kaaj ki; ḡ maak-tujḡ bin se ḡk taar eyo. Num ḡan maak-tujḡ ḡen do *duni se lē, naan se ḡl deba yo ki. 11 Deere, maak-tujḡ naase se iḡḡo ḡḡtn Raa ki. Aakki nakḡ ken naan ḡse naase 'tēdki: ḡorse naase 'naar 'tērlkiroga ḡen tēdn nakḡ bēē, naase 'jeki aki taad 'dāapm taarse, nakḡ naase 'tēdkiro se 'saapiḡki ḡḡki ken tēdiḡkiro te ey kic ḡo bēē, kusiḡ naase 'tēdki se ḡlsenga ḡeere maakse ki, naase je amki kaaka, naase 'dḡḡki 'je aki tēdn nakḡ ken Raa maakiḡ jen ro ki, ḡ debm ken tēd kusiḡ se, naase 'jeki j'anḡ dabara. Ute nakgen naase 'tēdki paac se, naase 'jeki taadn jeege tu ḡḡki maakḡ nakge tun se, ḡlsen naase eyo.

12 Bin ḡo, maktubm ken maam m'raansē se, maam m'raan debm ken tēd kusiḡ naapiḡ ki se eyo, ey lē deb ken naan k'tujiḡ maakiḡ se eyo kici. Num maam m'raansē se, taa m'je naan Raa ki se, naase maliḡge aki jeel rose ki, naase se 'jejeki ute maakse paac ḡ 'jeelki taar naaje k'taadsen se lē, taar mēt ki. 13 Kēse ḡo nakḡ ken ēdjeno kaay kaama. Naan se ēdjeno ḡo kaay kaam sum eyo, num naaje se maakje raapo den aak eyo ken j'aak Tit

† 6:16 Aak Lb 26.11-12 ḡ Ezk 37.27. ‡ 6:17 Aak Eza 52.11. § 6:18 Aak 2Sam 7.8, 14.

jaay maakiṅ raap se, taa naase paac 'raapinkiṅ roga maakiṅ aak eyo. ¹⁴ Kēn maam jaay m'oliṅ gətse ki se, maam m'toamsenga naaniṅ ki ɔ borse naase ɔlumki te maakiṅ ɔkɔṅ ki eyo. Taa taargen paacṅ naaje k'taadseno se, mət ki ɔ toom kēn naaje k'toamseno naan Tit ki se kic ɔ, mət ki, k'ted te taar-kɔɔb eyo. ¹⁵ Kaad kēn naan ingo gətse ki se, naase 'dɔɔd ɔkiṅkiṅ roga jiga, aaliṅkiṅ roga maak ki ɔ 'took uunkiṅ roga taariṅa. Kēn naan jaay saap do nakge tun naase 'tediṅkiṅ roga paac se, ɔliṅ naan jese den cir kēn deete. ¹⁶ Maam se maakum raapo taa m'jeelse, naase se jee kēn maam m'kɔṅ kaal maakum dose ki paac.

8

Pəl ɔ k'tiir gen noogṅ genaagen Jeruzalem ki

¹ Genaamgen doobm *al-Masi ki, maam m'je m'asen taada: naaje k'je naase aki jeele nakṅ kēn *eglizgen taa naan Masedoan ki ted se. Kese taad ute bεε kēn *Raa tedden. ² Naade se ute nakgen ɔṅ den kēn aan dode ki ɔ naaden kēn daay naṅ tak tak se kic ɔ, naade maakde raap aak eyo ɔ edga nakge dena ute maraadde. ³ Kaam do rode sum se, naade edga ɔ maam se m'saada, nakṅ naade ed se den cir kēn naade kɔṅ kedā. ɔ nakṅ se naade malinge ɔ uuno doa gen kedn nakgen se. ⁴ Naade tond meta daar cirr mətje ki ɔ kēn bεeki se, naade kic ɔ je kedn dim gen noog genaagen doobm al-Masi kēn taa naan Jude ki. ⁵ Nakṅ naade edo se cir nakṅ kēn naaje k'j'ondo doje do ki. Deet deet se naade edo rode Meljege tu, ter naade took gen ted nakṅ kēn naaje k'taaddeno, aan gɔɔ Raa maakiṅ jen ro ki.

⁶ Aan gɔɔ Tit baagoga tiir tusn nakge gɔtn naase jeege tun Kōrint ki se, taa naan se ɔ naaje k'taad mətṅ j'ɔ: ṅ'terl ṅ'ɔaa ṅ'naṅ naabiṅ jiga se gətse ki. ⁷ Naan Raa ki se, naase ɔkki nakge den aak eyo: naase aalkiga maakse paac do Isa al-Masi ki, naase 'jeelki 'taadn taara jiga aak eyo, naase 'jeelki taar mət ki, ɔ napar kaay kaam ute maak-je kēn naaje j'ɔk dose ki jaay, naase aakiṅki se, naase kic ɔ 'lee 'tediṅki aan gɔɔ gen naaje se kici. Taa naan se ɔ, naase kic num, naabm gen tiir ese se, 'tediṅki ute maakse paac.

⁸ Maam m'taadsen se, m'je naase aki 'tiir se taa toog eyo, naɔ kēn ɔlum jaay m'taadsen bin se, taa eglizgen kuuy se naar tusga nakṅ noogo dena. Ute naan se ɔ, maam m'je aki tedn bin se taa aki taadn jeege tu naase ɔkki maak-je do jeege tun kuuy kici. ⁹ Anum naase 'jeelki bεε* gen Meljege Isa al-Masi se: ey num naan se debm kēn nakge paac kaam jina, naɔ taa naase se, naan ɔṅ ronṅ ted debm daaye, taa ute daayiṅ se, asen tedn naase jee nak denge naan Raa ki.

¹⁰ Do nakge tun naase aki ked se, maam m'je m'asen taadn maak-saapuma kēn asen tedn bεε naase ki: dogotge tu se, naase ɔ uunkiṅ ro do deet deet gen kedā, ɔ naase ɔ jee 'baagkiro tiir deet deet kici. ɔ bεeki num, borse se, naabm kēn naase uunkiṅ ro do ro ki se, 'ted naṅki. ¹¹ Bin num borse naabm se 'ted naṅki. Aan gɔɔ naase uunkiṅ ro do jiga gen tedn se, 'naar 'ted naṅki ute nakṅ kēn naase ɔkki jise ki se kici. ¹² Kēn naase jaay edki dim ute maakse paac se, Raa took do ki ɔ kēn naase jaay ɔkki dim ey se, naan kic tond mətse eyo.

¹³ Maam m'je m'asen tedn jee daayge taa jee kuuy ɔ kɔṅ dode eyo, num maam m'jese, naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁴ Anum borse naasen kēn ɔkki nakge den se, edki jeege tun kēn baatde baata, taa biin kuuy jaay naase ɔkki baata ɔ naade ɔk den se, naade asen kedn naase ki kici. Bin se naase 'paacki akiga kaasa. ¹⁵ 'Tedn aan gɔɔ kēn Kitap taad ɔ: *Kēn jeege jaay taso kɔsn k'danṅ maan†se, jee taso den se le ɔsɔ ɔp te eyo ɔ jee kēn taso baat se le, kɔsɔ baatden te eyo kici.*

Pəl ɔ Tit Kōrint ki

* **8:9** Bεε ese se je taad ute kercele. † **8:15** Maan ese se kɔsn kēn Raa booyiṅo maakiṅ raa ki ɔ edo gaan *Israelge tu do dakiṅa do kɔf-baar ki. Aak Ekz 16.18.

16 K'toomki Raa ken tēd maakŋ Tit ki jaay jesen den se, aan gōō ken naan tēdo maakŋ naaje ki se kici. 17 Tit se naaje k'tōndga mētina ðō naan kic 6o tookga gen 6aa gōtse ki. Num naaje sum 6o k'taadin j'ōō n'6aa eyo, num naan mala 6o uunoga doa gen 6aa gōtse ki, taa naan je asen 6aa noogo. 18 Ōō naaje k'j'ōlin ute gena kuuy ken *eglizge paac tōomiŋa taa Labar Jigan gen *al-Masi se, naan taadin jeege tu jig aak eyo. 19 Ter do naabin ken naan tēd se, eglizge bēer ðōdino taa k'6aa mērtē tēl, taa ajen noogŋ gen 'tiir 'tusn nakge. Naabm jigan ese se, kēse *'nookŋ Meljege mala ðō taadn jeege tu ðō naaje se j'ōk maak-jea gen noogŋ jeege. 20 Gursn ken jeege tiir ēdjeno jije ki se, tēdga dena. Gursn se, naaje k'bōōbin jiga taa naaje k'je jeege kōŋ taadn taar inŋ kus roje ki eyo. 21 Taa naaje k'je k'tēdn nakŋ ute doobin se naan Meljege tu sum eyo, num naan jikilimge tu kici.

22 Ōō ute jeege 6aa se se naaje k'j'ōlsenga genaajen kuuy kici, naaje k'naam k'dōolinga dōōlō nabo naaje se j'ōŋin naan se je naabm Raa. Borse kic 6o, ter daala, naan ēd ron paac taa asen noogo taa naan se jeelse naase se jee 'tujki ōrmse eyo. 23 Tit se lē, naan debuma ðō naaje k'tēdo naaba tēl gōtse ki. Genaagen k'6aa tēl se, eglizge 6o bēer tōōdō ðō ōlden gen 6aa tēdn naaba gōō naade ki ðō ute naabm naade lee tēd se, nookŋ al-Masi. 24 Taa naan se 6o, jee se, naase ōkdeki ðōō. Bin 6o eglizgen ōldeno se jaay booyga num, tōōm ken naaje k'tōōmsen naase se, naade jeele, taarje se mēt ki.

9

Edki ute maak-raapo

1 Taa nakgen ken k'tiir k'tusin gen noogŋ jee Raagen taa naan Jude ki se, taa naan se, maam m'je m'asen raan ziidn do ki ey sum. 2 Maam m'jeele naase 'je adeki noogo ðō naan jeege tun Masedoan ki se, maam m'tōōmseno m'deekden m'ōō: «Jee taa naan Akayi ki se dogōtge tu tap 6o, naade daapga daap rode gen tiiri.» Ken jee Masedoan ki jaay booy bin se, maakde ki se, denin je tiir gen noogŋ jee taa naan Jude ki kici. 3 Nabo maam m'ōōlsen genaagen ese se, taa tōōm ken maam m'tōōmseno naase se tēd nakŋ cēre eyo. Taa maam se m'je nakgen naase 'tiirinŋiga tiir aan gōō ken maam m'taadseno ro ki se, 'daapinŋi jiga. 4 Ey num ken jee Masedoan ki jaay 6aadoga ute maam tēl ðō ōnsen naase 'daapki te rose gen tiir ey bōrt se, sōm naase amki kōl maakŋ sōkōŋ ki, taa naaje se k'taaddenga taad j'ōō naaje k'jeelse, naase se 'daapkiga daap rose gen tiir nakgen se. Bin se naase kic 6o sōkōŋō asen tōōlō. 5 Taa naan se 6o, maam m'saap m'ōōŋin tēd jiga se, maam m'ōl genaage kōnd naana 6aa gōtn naase ki do naaje ki. Ōō maam m'je nakgen naase aki tiir se anŋi tusn daapa. Bin 6o kōr maam m'6aa se, m'anŋ kōŋ naase 'tus 'daapinŋiga. Ute naan se jeege jeele naase mala 6o uunki doa gen tiir nakgen se ute maakse paac, ey num nam 6o ōlsen taa tōōg eyo.

6 'Jeelki, debm jaay ðōc cōkō se lē, kōj kic 6o cōkō sum, ðō debm jaay ðōc den se lē, kōj kic 6o dena. 7 Ōŋ nanja nanja kic 6o nakŋ naan uunga do ro ki se ēdin ute maakin paac, ōŋte 'naaja. Nam ōŋte kōlsen taa tōōgō gen tiiri. Taa *Raa se je debm ken ēd ute maak-raapo. 8 Raa se ōk tōōgō asen tēdn bēen paac ute maraadiŋa, taa daayum naase aki kōŋ nakŋ ken asen kaasn kinŋse, ter naan asen 'ziidn nakge do ki ðō ute nakgen naase ōkki se, naase aki 'tēdn bēe paac jeege tu. 9 Aan gōō ken Kitap taad ðō:

Naan edga nakge ute maraadiŋa jee daayge tu

ðō bēe ken naan tēd se, daayum naan tēdin ute doobiŋa.*

10 Raa 6o ēd kupu jeege tu gen kōōcō ðō naan 6o ēdden nakŋ kōō; naan utu asen kēdn nakge naase ki kici ðō nakgen se naan utu anŋ 'ziidi, ðō ute naan se 6o naase aki kōŋ tēdn bēe dena jeege tu ute doobiŋa. 11 Raa asen kēdn nakgen asen kaasa, bin 6o ute nakgen se naase aki tēdn bēe jeege tu ute maraad se. Ute nakgen naase ēdjekiro jaay naaje k'6aadō k'j'ēdden se, naade utu tōōm Raa ro ki. 12 Ute naabm ken naase 'tēdki gen tiir tusn nakge se, gen noogŋ jee Raage sum eyo, num ute naan se 'kōl jeege paac tōōm Raa den aak eyo.

* 9:9 Aak KKR 112.9.

¹³ Naabm naase aki tɛd se taadn jeege tu 'jeele naase se jee 'tujki te ɔrmse eyo ɔɔ deer deer, naase se aalkiga maakse do Labar Jiga gen *al-Masi ki ɔɔ 'took ingkiga do ki. Taa naan se ɔɔ ken jee den jaay 'kaakse, naade *nookn Raa do ki ɔɔ tɛr, naade an tɔɔmɔ taa naase ɛdki naksege ute maakse paac jee Raage tu ɔɔ jeege tun kuuy kici. ¹⁴ Raa tɛdsenga bɛɛn den aak eyo. Ken jeege jaay kaakn bɛɛ Raa tɛdsen se, naade asen jea, tɔnd mɛtn Raa taa naase ɔɔ tɔɔm Raa. ¹⁵ K'tɔɔmki Raa taa bɛɛ naan tɛdjeki se, tap ɔɔ gen taad eyo.

10

Pɔl tɛrl jeege tun ɔkin mindin do naabin ki

¹ Maam m'bo ken jeege taad ɔɔ ken naan jaay utu te naaje se, naan *debm beere*, ɔɔ ken naan jaay baaga dɔk se, *naan taad beer nam ki eyo*. Num aan gɔɔ *al-Masi debm bɛɛ ɔɔ dalul se, maam kic maakse ki se m'je tɛdn aan gɔɔ naana. ² Maam m'tɔnd mɛtse, 'tɛrlki saapse bin ɔɔ ken m'baa gɔtse ki se, m'asen taadn aan gɔɔ debm taad beer nam ki ey sum. Taa jee mɛtinge utu maakse ki se taad taar-kɔɔɔ ɔɔ: maam m'tɛd naaba se taa m'aan je dim ro ki aan gɔɔ jikilimgen lee tɛd se. Jeegen taad bin se, maam m'aden taadn m'beer eyo. ³ Deere, naaje se k'jikilimge aan gɔɔ jeegen baa se paac. Naɔɔ do ken naaje k'do se, tec aan gɔɔ gen jikilimge se eyo. ⁴ Gan nakgen naaje k'j'udn bɔɔɔ se tec gen jikilimge se eyo, num nakgen naaje k'j'udn bɔɔɔ se, iino gɔtn *Raa ki. Nakgen se ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔkn *bee tɔɔgn ken jee wɔɔyge lee toomni. Jeegen ɔk saapm jig ey se taargen naade baa taada se, naaje k'gaasde. ⁵ Bin ɔɔ nakgen paacn ken ɔk tɔɔgɔ ɔɔ magal rode se ken gaas jeege ɔn jeel Raa ey se, naaje k'gaasde kici. Jikilimge se naaje k'tɛdden naade tɛrlga maak-saapde taa tookn taar al-Masi. ⁶ Kaad ken jaay naase 'booy 'took uunkiga taar al-Masi ute maakse paac se, jee ken baate tookn taarin se ɛ, naaje j'utu j'aden kɔnd doob ki. ⁷ Naase aakki nakn ken j'aakin ute kaama sum. Ken nam jaay deek ɔɔ naan tɛdga gen al-Masi se, n'kɔn jeele naaje kic ɔɔ gen al-Masige. ⁸ Ken do naabum ki se jaay, maam m'tɔɔmga rom den dena do tɔɔgn ken Mɛljege ɛdumo se, maam sɔkɔn tɔɔlum eyo. Taa Mɛljege ɛdumo tɔɔgɔ se, taa m'asen noogo aki ziidn baa ute naan se, ey num gen kutse eyo. ⁹ Ute maktubum gen maam m'raansen se, maam m'je tɛdn aan gɔɔ debm ken je asen kɔl beere maakse ki eyo. ¹⁰ Taa jee mɛtinge taad ɔɔ: «Ken Pɔl jaay raan maktubge se taaringen maak ki se, taargen deer deere ɔɔ ɔɔnɔ, num gan ken naan jaay baado maakjege tu se, naan tɔɔgin ɛ gɔtɔ ɔɔ taarin ɛ tɔɔl sɛr eyo.» ¹¹ Debm jaay taad bin se, n'jeele, taargen naaje k'dɔk jaay k'raandn maakn maktubge tu se, ken naaje jaay k'baaga maakse ki se, naaje j'an tɛdin aan gɔɔ ken naaje k'raaninɔ se.

¹² Bɛrɛ, jeegen ese se tɛd rode ɔɔ jee magalge, ɔɔ naaje se ɛ j'kɔn k'taadn j'ɔɔ j'aas kaas ute naade eyo! Ken naade aak rode se, nam aas ute naade gɔtɔ ɔɔ ken naade baa baa dɔɔjn rode ɛ dɔɔj ute naade malinge sum. Naade se jee do tɛdga gen naade eyo. ¹³ Num gan naaje se j'kɔn tɔɔm roje j'an deel ute gɔtin eyo. Num naaje se k'tɔɔm roje ute gɔtn naan gur naabm ken Raa taadjeni ken ɔlje bini k'j'aano gɔtse ki. ¹⁴ Ken naaje jaay j'ingo te gɔtse ki ey num, kɛse aan gɔɔ naaje k'j'aal k'deelga naan gur ken Raa taadjeni. Num naaje k'j'ɔnki j'aal deel te naan gur se eyo, deere, naaje ɔɔ j'aano deet deet gɔtse ki ute Labar Jigan gen al-Masi se. ¹⁵ Do naabm jeege tun kuuy se, naaje se j'kɔn tɔɔm roje eyo, taa naaje ɛ maakn naabje ki se, k'tɔɔm roje k'deel te gɔtin eyo. Num gan naaje j'ɔnd doje do naase ki k'je kaal maaksen do Isa al-Masi ki se 'ziidn baa ute naanina. Ute naan se ɔɔ naaje k'tɛdn naaba ɔɔ naabje se ziidn baa ute naanina aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki. ¹⁶ Tɛr, naaje k'baa maakn naange tun dɔk cir naan naase se, taa gen baa taadn Labar Jiga jeege tun ken ɔii kalan booyin te eyo, taa naaje se k'je tɔɔm roje do naab jeege tun kuuy eyo. ¹⁷ Gan aan gɔɔ ken Kitap Raa taad ɔɔ: *Debm jaay je tɔɔm ron num, n'tɔɔm ron do nakge tun Mɛljege tɛda.* * ¹⁸ Taa debm iin sum ɔɔ tɔɔm ron se, tɔɔm ron ken naan tɔɔm se mɛt ki eyo; num gan tɔɔm ro ken mɛt ki se, debm ken tɛd nakn ken tɔɔl Mɛljege tu.

* 10:17 Aak Jer 9.23.

11

*Pəl ute jee kɛn tɛd rode ɔ naade *jee kaan naabm Isa al-Masige*

¹ Borse maam m'je m'asen taadn aan gɔɔ debm dɛrlɛ naɔo do taarumge tu se aayki kaamse aasiŋki do ki. Genaamge, maam se kic ɔo aayki kaamse 'sɛrkumki. ² Maam se m'saap do naase ki aan gɔɔ kɛn *Raa saap dose ki kɛn tec aan gɔɔ mɛnd kɛn ni taa gaabiŋ se. ɔo maam m'je m'asen kɛdn gaab ki kalaŋ ɔo gaabm ese se naan ɔo *al-Masi. Taa naan se ɔo maam m'je m'asen ɔaa naaniŋ ki aan gɔɔ goon mɛnd kɛn iŋg ɔoɔb roŋ gaabm kɛesiŋ ki sum se. ³ Aan gɔɔ do dakiŋ wɔɔɔ ɔaado dɛrl Awa se, maam m'beer m'ɔɔ sɔm nam asen dɛrl bin kici ɔo saapse se tɛdn jig eyo ɔo aki tuj ɔrmse ɔo aki kɔŋ dɔɔkŋ ute al-Masi ute maakŋ kalaŋ eyo. ⁴ Nam kuuy ɔaado taadsen mɛtn taar Isan kuuy tec aan gɔɔ gɛn naaje k'taadsen se eyo, ɔo taadsen mɛtn taar nirl kuuy tec aan gɔɔ kɛn naaje k'taadsen se eyo ɔo kɛn naan jaay ɔaado taadsen Labar Jigan kuuy kɛn tec aan gɔɔ gɛn naaje ey se kic ɔo, naase 'sɛrkɔeki tap.

⁵ Jeegen naase aakɔeki aan gɔɔ jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gɔtɔe ese se, naade se ɔŋ cirum maam eyo. ⁶ Deere, maam m'jeel taadn taara jiga dɛn eyo, naɔo jeel nakge sum se maam m'ɔkɔ. Naase kic ɔo 'jeelki maakŋ nakge tun naaje k'tɛd paac se, naaje k'taadsesiŋa tal mɛt dɛna.

⁷ Kɛn maam m'taadseno Labar Jiga gɛn Raa se, maam m'ɔɔp rom baata ɔo m'uunsen ro naase ɔo raan. Labar Jiga gɛn Raa se lɛ maam m'taadseno cɛrɛ. Bin se maam m'tujiŋga la? ⁸ Kaad kɛn maam m'tɛdo naaba gɔtse ki se, maam m'tooko *eglizgen kuuy ɔo ɔgumo ɔo naade utu jide taa maama. ⁹ Kaad kɛn maam m'ingɔ gɔtse ki jaay, naka ɔaa baatum se, maam m'tɔnd te mɛtn dɪm gɔtse ki eyo. Naɔo genaagen doobm al-Masi kɛn taa naan Masedoan ki se ɔo ɔaado ɛdum nakŋ kɛn aasum kiŋguma. Kaad kɛn se, maam se m'tɔnd te mɛt dɪm gɔtse ki eyo ɔo borse kic lɛ, m'tɔnd mɛtse eyo. ¹⁰ Aan gɔɔ maam m'dɔɔk ute al-Masi se, maam m'taad taar mɛt ki, do nakge tun se nam jaay am gaasn gɛn tɔɔm rom maakŋ taa naan Akayi ki se, gɔtɔ. ¹¹ Gɛn dɪ jaay maam m'baate gɛn kuun naka gɔtse ki se? Bin se maam m'jesen ey la? Num Raa jeele, maam se m'jese.

¹² Nakŋ maam m'tɛd se borse kic ɔo m'tɛd aan gɔɔ naan ese se. Taa bin se jee tɛd rode aan gɔɔ jee kaan naabm al-Masige se kɔŋ tɔɔm rode eyo deekŋ ɔo naabm naade se, tec aan gɔɔ gɛn naaje. ¹³ Jee se tɛd rode aan gɔɔ naade jee kaan naabm al-Masige, ɔo ute naabm kɛn naade tɛd se, naade aan jeege dala ɔo naade tɛd rode aan gɔɔ jee kaan naabm al-Masige. ¹⁴ Nakŋ naade tɛd se ajenki kɔŋ kɔkŋ taad eyo. Taa *Bubm sitange kic ɔo tɛd roŋa aan gɔɔ *kɔdn Raa kɛn tɛd gɔtɔ wɔɔr kɛlɛŋ se. ¹⁵ Bin num nakgen se ɔntɛn 'kɔksɛn taad eyo kɛn jee tɛdn naabm Bubm sitange jaay tɛd rode aan gɔɔ jee tɛdn naabm ute doobiŋ se. 'Bii kɛn biide 'nan se, Raa utu ade dabar do nakge tun kɛn naade tɛdo se.

Pəl taad taa dubar kɛn naan ɔŋ maakŋ naabiŋ ki

¹⁶ M'an taadn dɔɔl daala, nam ɔntɛn kaakum aan gɔɔ debm dɛrlɛ. Kɛn naase jaay 'saap ɔoki maam debm dɛrlɛ kic, num 'tookki aan gɔɔ kɛn naase 'saapiŋki se, bin se ɔnumki maam kic m'tɔɔm rom cɔkɔ. ¹⁷ Taar maam m'je m'an taad se Mɛljege ɔo undum kul eyo, naɔo kɛn maam jaay m'tɔɔm rom se, maam se m'taadn aan gɔɔ debm dɛrlɛ. ¹⁸ Aan gɔɔ jeege dɛna lee tɔɔm rode gɛn nakgen do *duni ki sum se, maam kic ɔo m'tɔɔm roma. ¹⁹ Kalɛ, naasen jee jeel-targe, jee dɛrlge se kic ɔo, naase 'sɛrkɔeki ute maak-raapo. ²⁰ Kɛn jeege tɛdsɛn ɔulu, aansɛn dala, ɔs jise, kujunse, naade tɛd rode magal cirse naase ɔo naade tɔndse mɛtn bise ki kic ɔo, naase se aasiŋki. ²¹ Taar m'taadn se sɔkɔŋ kic ɔo tɔɔluma taa naaje se j'ɔk tɔɔg eyo gɛn tɛdn aan gɔɔ gɛn naade se. Num gan kɛn deba jaay ɔk nakŋ kɛn naan an tɔɔm roŋ ro ki se, maam kic m'ɔk nakŋ kɛn m'an tɔɔm rom ro ki kici. Kɛse maam taad aan gɔɔ debm dɛrlɛ ɔo taada. ²² Kɛn naade ɔo *Ebrege lɛ, maam kic m'kɔd Ebre. Kɛn naade ɔo gaan *Israelge lɛ, maam kic m'kɔd Israel. Kɛn naade ɔo mɛtjil *Abraam lɛ, maam kic mɛtjiliŋa. ²³ Kɛn naade ɔo ɔo naade jee tɛdn naabm al-Masige se lɛ, maam

se m'cirdē naade se. (Gōtn se maam m'taad aan gōo debm dērlē bō taada.) Maam m'tēdō naaba m'ōor nanj tak tak, k'tōkumoga dangay ki mēt dēna, k'tōndumoga ute mēēje dēn aak eyo, mēt dēna oop cōkō sum bō ey num j'amo tōōlō. ²⁴ Mētn mii se, magal Yaudge oikumoga tak bō tōnd dōolum ute mēēje mēt sik-mōtō-kaar-jērnaj*. ²⁵ Mētn mōtō j'ōk k'tōndumo ute sirdi, jē-kalanj k'tundumo ute koa je j'am tōōlō, mētn mōtō markaba tēēēē oō maam m'ōōpo maaknj maane ki, jē-kalanj se m'toōdō oō m'lēko maaknj baar ki. ²⁶ Maam m'leedoga mērtē mēt dēna, m'nirlum teece gēn gaanj oolge se, jee bōogge teecumo nirluma, taasum Yaudge teecumo nirluma oō jee kēn Yaudge ey kic bō teecumo nirluma, maaknj gēgēge tu se beer tēdumoga, do kōd-baarge tu se beer tēdumoga, do baar ki beer tēdumoga oō jee kēn tēd rōdē aan gōo jeegen dōobm *al-Masi ki se kic bō, teecumo nirluma. ²⁷ Maam m'dabar m'tēdn naaba m'ōor nanj tak tak mēt dēna, bi kaamum kic m'toōd eyo. Gōtn mētinge se bō tōolumo oō maane kic bō tōolumo, mēt dēna m'ōs dīm eyo, kuulu oōnuma oō kala kic bō aasum eyo. ²⁸ Dubargen kuuy kic bō utu, naōo m'kōnj taad ey sum. Daayum maam se m'saap dēna do *eglizge tu paac. ²⁹ Kēn nam jaay oōk tōōg ey se, m'aakiņ se tēdum oōnō aan gōo maam kic bō tōōgum gōtō. Oō kēn nam jaay tēdga gēnaanj oocga maaknj *kusiņ ki se, m'aakiņ se tēdum oōnō aak eyo. ³⁰ Maam se m'je tōōm rom eyo num kēn naase 'jeki maam m'tōōm rom tak kic num, m'tōōm rom do tōōgum kēn baat se. ³¹ Raa kēn Bubm Mēljege Isa, naan kēn jeege lee tōōmiņ gēn daayum daayum se, jeele maam se taad taar-kōōb eyo. ³² Do dōkiņ kēn maam m'ingō maaknj gēgē kēn Damas ki se, gaar taa naanj gōtn ese rōnj Aretas, magal kēn naanj oōndiņ maaknj gēgē kēn ese se, tōnd jeege taa-dōobge tu taa am kōkō. ³³ Ganj naade uun oolumo maaknj baar ki oō uun bōoyumo naanj durdur ki ute taa penēter oō gōtn se, maam m'aaņ m'ōtō.

12

Naknj kēn Mēljege teec naan Pōl ki oō taadiņ mētiņa

¹ Maam m'je tōōm rom eyo naōo naase oolumki m'tōōm rom tak. Naōo m'aakiņ se tōōl sēr eyo. Bōrse maam m'je m'taadn ute nakgen Mēljege teeco naanum ki jaay taadumo mētiņ se. ² Maam m'jeele gaaba kalanj debm *al-Masi se, bōrse oōkga bōara sik-kaar-sōo, oō gaabm se *Raa uun bōansinj maaknj raa kēn raan cir paac paac, jaay bō oōk tērlō. (Kēn naanj oōk bōa raan se kēn utu rōnā lō ute rōnj eyo, maam m'jeel eyo, kēse Raa bō jeele). ³⁻⁴ M'jeele, gaabm se Raa uun bōansinga gōtn naanj ki mala (naōo kēn naanj oōk bōa raan se utu rōnā lō ute rōnj eyo, maam m'jeel eyo, kēse Raa bō jeele) oō kēn naanj jaay aan gōtn naane se, naanj booy taargen deel do kēn debkilimi anj kōnj kaasn taad eyo oō Raa undiņ te kulu gēn taadn naanj se ey kici. ⁵ Ey num gēn debm bin se, maam m'kōnj tōōm roma, naōo gēn maam maliņ se, m'tōōm rom do tōōgum kēn baat se sum. ⁶ Kēn maam jaay m'je tōōm rom kic bō, maam m'kōnj tēdn debm dērl eyo, taa taargen maam m'taad se, taar mēt ki. Naōo maam se m'je tōōm rom eyo taa sōm jeege am kaakum aan gōo debm k'jeel jeel gōtiņa oō am kōkō maam bō oōnj cir taar kēn naade booyo teeco taarum ki ute nakgen naade aakum maam m'tēdō se. ⁷ Taa nakgen Mēljege teeco naanum ki jaay taadum mētiņ se, m'aakden se deel doa. Taa m'kōnj tōōm rom do nakge tun maam m'aakdeno ey se, Mēljege oōnō naknj aan gōo kōrōndō* maaknj rom ki, oō naknj aan gōo kōrōndō se *Bubm sitange bō oō kōdiņ taa am dabara oō am gaasn m'kōnj tōōm rom eyo.

⁸ Mēt mōtō maam m'eem nōo mētn Mēljege tu m'ōō naknj se ņ'ōōdumsinj naatn rom ki. ⁹ Num ganj naanj tērlum oō: «Bēē maam m'tēdi se bō, aasiga sum. Taa kaad kēn naai 'tōōgi baat se bō, maam m'taadn tōōgum ute maradiņ doi ki.» Bin bō maam se m'tōōm roma do tōōgum kēn baat se, taa al-Masi se taadn tōōgiņ dom ki. ¹⁰ Taa naanj se bō do tōōgum kēn baat se, kēn k'naajuma, nakgen oōnj kēn aan dom ki, kēn k'dabaruma, kēn k'lee k'teecum

* **11:24** Maaknj *Ko Taar kēn Raa ēdō Musa ki se deba jaay tujga num, j'ōnēte tōndiņ ute mēēje cir ji si-sōo. * **12:7** Naknj aan gōo kōrōndō ara se taad ute kōōnj kēn dabariņ maaknj rōnj ki.

nirluma, kēn nakgen se jaay aan dom ki se, maam maakum raapo taa al-Masi se; taa kaad kēn maam tōogum baat se jaay 60, maam m'ōŋ tōogō.

Pəl saap do jee Kōrint ki

¹¹ Maam m'taadseno aan gōō debm dērlē se, ɔ naaŋ se naase 60 ɔlumki taa tōogō. Ey num naase 60 jee kēn amkiro magala. Kēn naade jaay taad ɔ maam se m'tōol sēr eyo kic 60, naaden jee kēn aak rode aan gōō *jee kaan naabm Isagen k'jeel jeel gōtde se, ɔŋ cirum eyo. ¹² Kēn maam jaay m'ingō gōtse ki se, naase ɔŋumki maam se m'debm maakum deere, ɔ m'aasiŋ do nakge tun paacŋ aan dom ki. Ɔ ɔ ute tōogŋ Raa se, maam m'tēdoga nakŋ-kōōge ute nakgen deel doa. Ute nakgen maam m'tēd se 60 kēn taadsen ɔ maam se, debm kaan naabm *al-Masi. ¹³ Anum nakgen kēn maam m'tēdō *eglizge tun kuuy se, gōtn naase ki kic 60 maam m'tēdīnoga. Nakgen kēn maam m'tēdīno te gōtn naase ki ey se, maam m'tōnd te mētn dīm gōtse ki ey sum. Bin se m'tēdsenga *kusiŋ la? Kēn tēdsega kic num, 'tēdumki kaldē gen kēn maam m'tōnd mētn dīm gōtse ki ey se! ¹⁴ 'Booyki m'asen taada: tēr daala 60se maam m'daapga roma gen 6aa gōtse ki gen k-mōtōge, ɔ m'6aa gōtse kic 60 maam m'je dīmse eyo, num maam se m'je naase malinge ey num m'je dīmse eyo. Taa bubge 60 tus naka gēndēge tu ey num gaange 60, tus naka bubdege tu eyo. ¹⁵ Maam se kēn m'ut jim paac taa naase kic num, maakum raapo. Deere, maam se m'je kutn jim sum eyo, na60 rom paac kic 60 m'an kēdīn taa naase. Anum kēn maam jaay m'jesē dēn bin se, naase kic amki kōŋ je baatn ne? ¹⁶ Naase 'jeelki maam se m'tōnd te mētn dīm gōtse ki eyo. Na60 jeege mētinge maakse ki se taad ɔ maam se nakum mēteke ɔ maam m'aanseno kaan 60 dala ey num maam m'ōŋga dīm gōtse ki. ¹⁷ Maakŋ jeege tun maam m'ōldēn gōtse ki se, deb kalan maakde ki se ɔsga jise la? ¹⁸ Maam m'daar mētn Tit ki cirr ɔ m'ol genaa kuuy kēn maam m'taadseno taariŋ se ute naana. Kēn Tit jaay ingō gōtse ki se ɔsoga jise la? Lō maam m'ute Tit se naabm kēn naaje k'tēdō se ɔ saapje se tec naap ey la?

¹⁹ Taargen naaje k'raanseno maakŋ maktub kēn ese se, naase 'saap ɔki kaadn naane naaje k'je daapm taarje 60 naanse ki sum. Bin eyo! Naaje se k'taadsen naan Raa ki aan gōō kēn al-Masi jen ro ki ɔ 'jeelki, jee maak-jejege, taargen naaje k'taadsen se, taa asen noogo aki ziidn 6aa ute naanse dōobm al-Masi ki. ²⁰ Anum kēn ɔlum maam m'beer se m'ōō kaadn kēn jaay maam m'6aa gōtse ki se, m'asen kōŋ aan gōō kēn maam m'jen ro ki eyo ɔ naase kic lē amki kaakse amki kōŋum aan gōō kēn naase 'jenki ro ki ey kici. Maam m'je se m'asen kōŋ naase 'tēdki tēd dēkēŋe ute naap eyo, 'tēdki tēd maak-kilimi ro naapge tu eyo, 'tēdki tēd taa mooyo ute naap eyo, 'niki ni ro naapge tu eyo, ɔdki kōōd naap eyo, 'taadki taad taar ing kusu ro naapge tu eyo, 'magalki magal rosege eyo ɔ ecki kēc naap eyo. ²¹ Maam m'beer m'ōō sōm bii kēn maam m'tērl gōtse ki kuuy daal se, Raam am kōlum sōkōŋ am tōol naanse ki. Maam m'beer m'ōō sōm, kēn m'kaan gōtse ki se, m'kōŋ jee kusiŋge dēna kēn tērl te maakde do Raa ki eyo. Kaadn naane, naade utu ing tēd nakŋ tuj debkilimi naan Raa ki ɔ lee ēs naapa rēŋ rēŋ ɔ tēd nakgen jig eyo kēn maakde jen ro ki. Taa naade se 60 kēn am kōlum maam m'utu m'6aa keeme.

13

Dējŋ Pəl kaam mōōtn

¹ Maam m'je 6aa gōtse ki ɔ kēn ara se tēdn gen k-mōtōge. Aan gōō kēn Kitap taadni: «Gen kaakŋ mētn taargen daanse ki se, ɔŋ jeege dīo ey lē mōtō 'tēdn saadge.*» ² Kēn maam m'ingō gen k-dige gōtse ki se, jee kēn tēdō *kusiŋ deete ute kēngen kuuy se, maam m'taaddenoga taada. Anum 60se maam dōk ute naase se kic 60, maam m'taadden daala m'ōō: «Bii kēn maam m'6aa gōtse ki se maam m'ade kōŋ eyo.» ³ Ute dōobm maam se, maa naase je aki jeele, kēse aan gōō *al-Masi mala 60 taada. 'Jeelki, daanse ki se, al-Masi se tōogīn baat eyo, num naaŋ se tēd naaba ute tōogīna. ⁴ Deere, Isa al-Masi se ɔŋ rōŋ k'tup k'tōolīn ro kaag ki

* 13:1 Aak Dt 19.15.

aan gɔɔ debkilim kɛn tɔɔgɪŋ gɔtɔ se. Num ute tɔɔgɪ *Raa se, naan̄ duroga daan yoge tu ɔɔ bɔrse naan̄ utu ɪŋg zɛɛɛɛ. Anum naaje kic num k'dɔɔkga ute naan̄a. Kɛn k'j'aakje se, naaje kic num aan gɔɔ jee tɔɔgdɛ baata nabɔ naaje j'asesɪŋ taada, naaje se j'ɪŋg k'dɔɔk ute al-Masi se ute tɔɔgɪ Raa.

⁵ Naase aakki rose jiga ɔɔ tɔndki mɛtn rose jaayo, kɛn naase ɓo aalkiga maakse do al-Masi ki deer num, naase kic ɓo aki jeele. 'Jeelki ey la kɛn Isa al-Masi jaay utu maakse ki se? Kɛn naase jaay aak ɔkki te mɛtn rose jig ey num, ɓɛɛɛ, naase 'took aalki te maakse do Isa ki eyo. ⁶ Maam m'saapm m'ɔɔ naase utu aki 'jeele ɔɔ naaje lɛ k'taadsesɪŋa nakɪ kɛn naase anjenki kaakɪ jeel ro ki se. ⁷ Naaje k'tɔnd mɛtn Raa se k'je aki kɔɔdn̄ dose ro kusɪŋ ki. Naaje se kɛn jeege ɓo aakje aan gɔɔ jee kɛn taad taar mɛt ki ey kic num, naaje k'je j'asen kaakɪ naase aki tɛdn̄ nakɪ bɛɛ. ⁸ Taa naaje se j'an̄ kɔŋ kaasɪŋ gɛn tɛdn̄ nakɪ kɛn ɓaa kalan̄ ute taar mɛt ki ey se, num naaje se j'ɔk tɔɔgɔ gɛn taadn̄ taar mɛt ki sum. ⁹ Kaad kɛn jaay naase 'tɔɔgki, ɔɔ naaje tɔɔgje baat se, kɛse naaje maakje raapo. Kɛse ɓo ɔlje naaje k'tɔnd mɛtn Raa, taa asen tɛrl̄ daapm rose gɛn kaal maaksen do naan̄ ki. ¹⁰ Taa naan̄ se ɓo kɛn maam m'dɔk ute naase kic num, m'raansɛn maktubm se taa ɓii kɛn maam m'aanga gɔtse ki se, ute tɔɔgɪ kɛn Mɛljege ɛdum se, m'asen tɛdn̄ ɔɔŋ ey sum. Taa tɔɔgɪ naan̄ ɛdumsɪŋ se, gɛn kutn̄ jeege eyo, num gan̄ gɛn noogɪ jeege 'ziidn̄ ɓaa ute naande.

Pɔl taad nan̄ taariŋa ɔɔ tɛddɛn tɔɔsɛ

¹¹ Gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, ɓɔrse do taar tɔɔliŋ ki se, m'je m'asen taadn̄ m'ɔɔ: ɪŋgki ute maak-raapo, 'tɛdki bɛɛ 'ɓaaki ute naanse, ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔkki taarse kalan̄ ɔɔ ɪŋgki ute lapia. Ɔɔ Raa debm je jeege ɔɔ ɛddɛn lapia se, 'king ute naase. ¹² Kɛn 'ɓaaki ɓaa tɛdn̄ tɔɔsɛ se, 'baam 'tɔkki naapa ɔɔ aayki ciil naapge†. Jee Raagen doobm al-Masi kɛn gɔtn̄ ara paac se, kic ɓo tɛdsɛn tɔɔsɛ. ¹³ Ɔŋ bɛɛ gɛn Mɛljege Isa al-Masi, maakje gɛn Raa ɔɔ tum kɛn *Nirl̄ Salal lee tum jeege se, 'tɛdn̄ ute naase.

† 13:12 Jeege Pɔl raan̄den se, kɛn naade ɓaa ɓaa tɛdn̄ tɔɔsɛ naapge tu se, baam tɔk naapa ɔɔ aay ciil naapge.

Maktubm kɛn Pɔl raanɪŋ jee eglizge tun taa naan Galat ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm kɛn Pɔl raanɪŋ eglizn Galat ki

Maktubm kɛn Pɔl ɔl jeege tun Galat ki se, kɛse naan raanɪŋ jee al-Masige tun taa naan Galat ki ɔɔ taa naan Galat se naan maakɪŋ taa naan Turki kɛn bɔrse, ɔɔ naan se kaam kaam kooko. Maakɪŋ lee mɛrtɪŋ kɛn gɛn k-dige tu ɔɔ kɛn gɛn k-mɔtɔge tu se ɔɔ, Pɔl tɛdo naaba jaay tɔndo eglizgen mɛtɪŋge se. Num gan gɔtn mɛtɪŋ ki se, jee kuuy baado taadden taar kuuyu. Aan gɔɔ dɛn eglizge se, eglizn gɛn taa naan Galat kic ɔɔ ɔk Yaudgen aalga kaal maakde do Isa ki ɔɔ ute jee uuno doobm raagen kuuy kici. Ɔɔ Yaudge se naade ɪŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki. Kɛse ɔɔ kɛn lee gaasde gɛn kɔsn ute jee uun doobm raagen kuuyu ɔɔ ute jee kɛn tɔj te pɔnd ey se. Jee kɛn taarde baa ute Pɔl ey se, saap ɔɔ jee al-Masige paac se, k'j'ɪŋg do Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se ram jaay ɔɔ k'kaal maakde do Isa al-Masi ki. Num gan taar naade se tec ute gɛn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se eyo. Taa naan se ɔɔ Pɔl raan jee al-Masige tun Galat ki taa aden kɔnd doob ki.

*Pɔl raan ɔl tɔɔse *eglizge tun taa naan Galat ki
(Rm 1.1-7)*

¹ Maktubm se maam Pɔl ɔɔ m'raanɛni, maam kɛn *debm kaan naabm Isa al-Masi ey num nam ɔɔ bɛɛr ɔɔdum eyo ɔɔ debkilimi ɔɔ ɔlumo eyo; num Isa *al-Masi mala ute *Raa Bubu kɛn durɪno daan yoge tu, naade se ɔɔ kɛn ɔlumo. ² Maam ute gɛnaagen gɔtn ara, k'tɛdsen tɔɔse naase jee eglizge tun taa naan Galat ki. ³ Ɔn Raa Bubjege te Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛde ɔɔ asen kɛdn lapia. ⁴ Isa al-Masi se ɛd ron *sɛrke taa *kusiŋjege taa ajeki kɔɔdn dojege maakɪŋ nakge tun jig eyo do *duni ki ara. Naan tɛdn se aan gɔɔ Raa Bubjege maakiŋ jen ro ki. ⁵ Bin se Raa se daayum *k'nookiŋki. *Amin.

*Labar Jiga kalaŋ tak
(Gal 3.1-5, 4.9-20, 5.1-12)*

⁶ Kɛn maam booy labarse se taar se ɔkum taad eyo! Raa kɛn danɛno ute bɛɛ *al-Masi kɛn tɛdseno ɔɔ gan yɔkɔdbin sum ɔɔ, naase 'rɛsnki ute Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se naatn ɔɔ 'tɛrlkiga naaga Raa ki ɔɔ uunkiga labar jigan kuuy, ⁷ m'aakiŋ se aan gɔɔ Labar Jigan kuuy utu. Num labar jigan kuuy se bɛɛ, gɔtɔ. Naɔo jee kuuy maakse ki se je an tujɪn ute Labar Jigan gɛn al-Masi se. ⁸ Num kɛn nam kuuy jaay baado taadsen labar jigan kuuy kɛn tec gɔɔ kɛn maam taadsesiŋ ey se, kɛn tɛdn naaje, ey ɛ *kɔdn Raa booy raan kic ɔɔ, Raa an naamiŋa! ⁹ Naaje k'taadsenoga, tɛr bɔrse m'asesiŋ taadn dɔɔl daala, nam kuuy jaay baado taadsenga labar jigan kɛn tec aan gɔɔ kɛn naase 'booyiŋkiro ey se, nam bin se, ɔn Raa an naamiŋa!

¹⁰ Anum bɔrse m'raanɛn bin se, m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm lɔbu Raa ɛ? Maam m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm eyo. Kɛn m'je jikilimge ɔɔ am tɔɔm num, maam kɔŋ tɛdn debm tɛdn naabm al-Masi eyo.

*Labar Jiga kɛn Pɔl lee taad jeege tu
(NJKN 22.3-16, 26.9-20, 9.1-20, 23, 30)*

¹¹ 'Booyki gɛnaamge m'asen taada: Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi maam taadseno se taar se ɪiŋo gɔtn debkilim ki eyo. ¹² Taa taar se, maam booyiŋo gɔtn debkilim ki eyo, ɔɔ nam ɔɔ dooyum eyo, num gan Isa al-Masi mala ɔɔ teec naanum ki ɔɔ taadumo mɛtiŋa.

¹³ Naase mala 'jeelki kiŋgum do dɔkiŋ se paac, kɛn maam lee do doobm Yaudge tu se. Kaad kɛn se, maam lee m'dabaro dɛna *eglizn gɛn Raa, ɔɔ m'je doobm m'adeno kutu.

¹⁴ Maakŋ metjilum ki, ute parumgen k'lee doobm Yaudge tu se, maam 6o debm ken m'okin̄ ɔɔŋ dɛna m'cir jee mɛtiŋge. Taa do doobm bubjege tu se maam 6o debm m'ing dɔɔk maakum ro ki. ¹⁵ Raa ken bɛɛr ɔɔdumo maakŋ koyum ki se, danumo ute bɛɛŋa taa m'an̄ jeeliŋa, ɔɔ gaŋ kaadŋ Raa jen ro ki jaay aan se, ¹⁶ ɔɔ tɛr taadum m'jeelga Gooniŋa taa m'an̄ taadŋ jeege tun Yaudge eyo. Naan̄ ken se naar maam m'6aa m'tɔnd te mɛtn nam gam ey sum. ¹⁷ Gaŋ kaad'ken se maam m'6aa m'aano te Jeruzalem ki eyo gɛn kaakŋ *jee kaan̄ naabm Isa al-Masigen aalo maakdege deet do maam ki se; num gaŋ maam gaan̄ m'6aa taa naan̄ Suge tu ɔɔ m'ok m'tɛrl 6aado maakŋ gɛgɛr ken Damas ki.

¹⁸ M'tɛd 6aara mɔtɔ jaay 6aa Jeruzalem ki, taa k'6aa jeel naapa ute Pier. Gɔtn se maam m'ingɔ 6ii sik-kaar-mii ute naan̄ tɛɛ. ¹⁹ Gɔtn se maam m'aako Jak kalin̄ ki gɛnaa Mɛljege Isa al-Masi, ey num m'6aa m'aak te *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi gam kuuy ey sum.

²⁰ Raa jeele taar maam m'raan̄sesin̄ se, taar mɛt ki.

²¹ Tɛr maam m'iin̄ m'6aa taa naan̄ Siri te gɛn Silisi. ²² Na6o eglizgen taa naan̄ Jude ki ken gɛn al-Masi se aakum te 6ii kalan̄ eyo. ²³ Naade booy booy sum 6o ɔɔ debm lee dabarjekiro do dɔkin̄ se, 6ɔrse aalga maakin̄ do Isa ki ɔɔ baagga taadŋ taar Isa al-Masi jiga se jeege tu; ey num taar se 6o ken do dɔkin̄ naan̄ je an̄ tuj se. ²⁴ Ken naade jaay booyo taar maam se, naade tɔɔm Raa taa maama.

2

*Pɔl ute *jee kaan̄ naabm Isa al-Masige kuuy (NJKN 15.1-29)*

¹ Tɛr ken tɛd 6aara sik-kaar-ɔɔ jaay aas se, maam te Barnabas ɔɔ m'ok Tit kici k'tɛrl k'6aa Jeruzalem ki tɛɛ. ² Ken ɔlum 6aa se, taa *Raa 6o teec naanum ki ɔɔ taadum ɔɔ m'6aao. Ken j'aan se, maam te magalge se, j'iik k'tɔɔk cɛɛs ki gɔtn se, maam taadŋden Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi ken maam lee taad jeege tun Yaudge ey se, taa maam m'je naabum m'tɛd tɛd se 'kutn cɛr eyo. ³ Debum Tit se naan̄ kɔd Grek*, gaŋ te naan̄ se kic 6o naade tɛdin̄ te taa tɔɔg eyo taa *kɔjn̄ pɔndɔ. ⁴ Jeegegen tɛd rodɛ aan gɔɔ naade 6o gɛnaagen doobm al-Masi ki se 6o, 6aadɔga maakjege tu. Naade deek ɔɔ bɛɛki num j'an̄ kɔjn̄ pɔndɔ. Jee se goon̄ endo maakjege tu se je kaakŋ ɔɔ di jaay naajege j'ɔŋki dojege te Isa al-Masi. Taa naade je ajeki tɛdn̄ ɔulu daala do *Ko Taar ken Raa ɛdɔ Musa ki. ⁵ Jee se naaje j'ɔndɛ te doob eyo ɔɔ taarde lɛ k'took te eyo. Taa naaje k'je Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ken mɛt ki se, naade an̄ kɔŋ tuj eyo, num ɔniŋki 'king maakse ki gɔtin̄ ki. ⁶ Jee ken j'aakde j'ɔɔ jee magal se, magal naade se maam m'an̄ dim̄ eyo: taa naan̄ Raa ki se jeege paac aas kaasa. Jee se maam taadŋden Labar Jigan gɛn Isa al-Masi ken maam lee taad jeege tu se. Num naade se ɔŋ taadum te taar dim̄ kuuy ey sum. ⁷ Gaŋ naade jeelga Raa se ɛdumga taarin̄ aan gɔɔ ken ɛdɔ Pier ki se kici. Maam ki naan̄ taadum ɔɔ m'6aa taadŋ Labar Jiga jeege tun Yaudge eyo, aan gɔɔ Pier 6aa taad Labar Jiga, Yaudge tu se. ⁸ Taa Raa ken ɔl Pier tɛd *debm kaan̄ naabm Isa al-Masi, gɛn 6aa taad Taarin̄ Jiga Yaudge tu se, naan̄ 6o debm ɔlum maam kici, m'tɛdga debm kaan̄ naabm Isa al-Masi, gɛn 6aa taadŋ Taarin̄ Jiga se jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Gɔtn se Jak, Pier, Jan, ken jee Raage jeelde aan gɔɔ jee magaldege se, naade se kic 6o jeele Raa se ɛdumga naabin̄ jim ki. Taa naan̄ se 6o naade ɔl jide tɔk jije maam te Barnabas. Kɛse je deekŋ ɔɔ taarje tum tɛdga kalan̄. Gɔtn se naaje j'iin̄ k'6aa taadŋ Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se jeege tun Yaudge eyo ɔɔ naade lɛ, 6aa taad Yaudge tu. ¹⁰ Naade taadŋen naka kalan̄ sum 6o gɛn tɛda. Naade deekjen ɔɔ k'saapm do jee daayge tun Jeruzalem ki. Kɛse 6o nakŋ ken maam m'ɔŋ dirigin̄ te eyo.

Pɔl mooy Pier

¹¹ Bii kalan̄ se, Pier 6aado kaakŋ jee Antiɔs ki; 6ii se maam taadŋsin̄ tal naan̄ jeege tu, taa nakŋ naan̄ tɛd se jig eyo. ¹² Ey num Pier se lee tɔs tɔs te gɛnaagen doobm *al-Masi

* 2:3 Grekge se naade tɔj pɔnd eyo.

ken Yaudge eyo. Num gan Yaudgen iino gōtn Jak ki jaay aan se, Pier aakde se iik tōok cēs ki, baate kōsn te naade taa naan beer beer jeege tun se. ¹³ Yaudgen metinge ken doobm al-Masi ki se kic bo ted maakdege di di aan gōo Pier se, o ol Barnabas kic bo ted aan gōo naade. ¹⁴ Ken maam m'aakde jaay naade lee ute ken met ki eyo do Labar ken Jiga se, maam taad Pier ki naan jeege tu paac m'oo: naai ken kōd Yaud jaay ing aan gōo jee Yaudge ey se. Gen di jaay naai 'taad jeege tun Yaudge eyo o tedn aan gōo Yaudge se?

Jeege se aalga maakde do *al-Masi ki jaay bo kōn kaaja

¹⁵ Naaje se k'metjil Yaudge, anum naaje se k'tec aan gōo metjil jeege Yaudge eyo ken jee *kusinge se. ¹⁶ Ken bin num naaje k'jeelki, debm ken Raa aakiñ bēē naaniñ ki se debm ken aal maakiñ do nakge tun Isa al-Masi tedo se, ey num debm ken ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se eyo. Taa naan se bo naaje k'jaalki maakjege do nakge tun al-Masi tedo se kici, taa Raa ajeki kaakñ kaamiñ ki se aan gōo jee aak bēē. Num ken ajeki tedn j'aki kaakñ bēē naan Raa ki se Ko Taar ken Raa edo Musa ki eyo, ey num te Ko Taar ken Raa edo Musa ki se nam jaay 'tedn aak bēē naan Raa ki se gōo. ¹⁷ Ken naaje Yaudge kic bo ken k'je j'aki ted jee aak bēē naan Raa ki se, j'aki kaal maakje do al-Masi ki jaayo. Ken k'tedki bin se naaje k'teckiga aan gōo jee kusingen ing baa se paac se. Ken bin num al-Masi se ojekiga maakñ kusiñ ki la? Anum gōo. ¹⁸ Bin eyo ken maam jaay m'ok terl gen king do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ken maam resinoga res se num, kese maam mala bo m'ōñ bōōo ooc dom ki. ¹⁹ Gen king do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, maam se aan gōo debm ooyga kooyo. Nakgen se jaay paac aan se taa maam m'king gen Raa. Taa do dōkiñ k'tōol Isa al-Masi ro kaag ki se, maam se aan gōo m'ooyga kooy† ute naana. ²⁰ Taa naan se ken maam m'ing se, Isa al-Masi bo ing maakum ki. Ken borse kingum do naan ki se, maam m'aal maakum do Goon Raa ken jema, o oñ roñ ooy taa maama. ²¹ Bēē Raa se maam m'añ kōñ tedn nakñ cēr eyo; taa maam se m'kōñ terl gen king do Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ey sum. Ken debm jaay je tedn aak bēē naan Raa ki te Ko Taar ken Raa edo Musa ki se num, kese je deekñ o kooy al-Masi se, nakñ cērē.

3

Jeegen uun *Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute jeegen aal maakde do Isa *al-Masi ki (Rm 4, 8.14-17)

¹ Naase jee taa naan Galat ki, naase se jee dērlge, naña jaay bisen dose se? Ey num taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se k'taad k'tōoksenga metiñ pak pak. ² Naka kalan tak sum bo maam m'je tōnd metse: 'taadumki tu metiña *Nirl Raa ken *Raa edsen se, taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki bo oñiñki lōbu Raa edsesiñ se taa naase 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi se o aalkiga maakse do ki se le? ³ Ken oise 'dērlki bin se tap bo ne di? Naase uunkiro metiñ te tōogñ gen Nirl Raa, num gen di jaay borse je anki nan te tōogse mala se? ⁴ Jeelki nakñ aan dose ki paac se, naase 'saapiñki num oōki nakñ Raa tedsen se cērē ne? Gōo, maam jeele nakñ Raa tedsen se cēr eyo! ⁵ Raa bo edsen Nirlina o ted nakñ-kōōge dēna daanse ki! Naan tediñ se taa naase ingki do Ko Taar ken Raa edo Musa ki lōbu taa 'booykiga Labar Jigan gen Isa al-Masi o aalkiga maakse doñ ki le?

Jee took aal maakde do Isa ki se bo tedga gaan *Abraamge

⁶ 'Booyki! Kēse bo taar ken Kitap taado ro Abraam ki o: *Abraam se, aal maakiñ do Raa ki o Raa se aakiñ debm daan ki.** ⁷ Bin se m'je aki jeele jeegen paac jaay aal maakde do Raa ki se, naade se bo tedga metjil gen Abraam. ⁸ Kitap taad o: *bi kalan jeegen Yaudge ey se utu kaal maakde do Raa ki, taa Raa utu tooko aden tedn jee aak bēē naaniñ ki.* Taa naan se bo Abraam booyo do dōkiña Labar Jiga ken Raa taadiño o: *Ute metjil naai se, maam m'tedn bēē jil jeege tun do naan ki paac.*† ⁹ Abraam aal maakiñ do Raa ki o Raa tediñ bēēna.

† **2:19** Kooy ese se kooy deer eyo num je deekñ o debm gaanga gen tedn Ko Taar Raa Yaudge se. * **3:6** Aak Jen 15.6.

† **3:8** Aak Jen 12.3.

Bin se jee aalga maakde do Raa ki ute Abraam se, Raa aden tedn been kici.

¹⁰ Num jee saap oo naade ing do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki kalin ki sum bo oo aasga se, naade se Raa utu aden kojn booro dode ki, taa Kitap taad oo: *Debm ken jaay on ted te Ko Taar ken Raa edo Musa ki aasin te kart doobin ki ey se, Raa an kojn boor don ki.*[†] ¹¹ K'jeelki, debm jaay ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum bo oo tedn aak bee naan Raa ki se, goto, taa *Debm daan ki se debm aal maakin don ki; naan se bo debm 'kon *kaajn gen daayumS.* ¹² Gan debm ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute debm aal maakin do Raa ki se, dim ade tum se goto, taa Kitap deek oo: *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, debm ken tedinga te doobin aas kart jaay bo kon kaaja.**

¹³ Borse, naaje j'on j'ingki te do Ko Taar ken Raa edo Musa ki te doobin eyo, jaay *al-Masi baado ooy taa naajege se. Ken naan on ron k'toolin se taa ajeki dugon dojege, gen ken Raa naamjekiro. Taa naan se bo Kitap taad oo: *Debm ken k'tool k'daarin ro kaagki se, kесе debm ken Raa naaminga naama.*[†] ¹⁴ Isa al-Masi ted bin se, taa bee ken Raa taad oo tedn Abraam ki se taa jeege Yaudge eyo kic bo 'kon kici. Taa naan se bo naaje j'aki 'kon *Nirl Salal ken Raa taad oo ajeki keda, taa naaje k'j'aalkiga maakjege do naan ki.

*Ko Taar ken Raa edo Musa ki se 'kon tujn bee ken Raa oo ted se eyo

¹⁵ Genaaenge, 'booyki m'asen taadn nakn ken jeege jeelin jeel paac. Ken jeege jaay okga taasa oo dookga taarde kalan se, nam kuuy kon kol taarin maak ki eyo. ¹⁶ Te Raa kic bo bini. Do dakin Raa taadga taad oo tedn bee *Abraam ki te metjilina num deek te oo metjilinge tu eyo. Num gan metjilin ken naan taadn se taad ute deb kalan sum oo naan bo *al-Masi se. ¹⁷ Kесе bo nakn maam saapin m'je m'asen taada: Raa naan *dook te Abraam se, ted baara kaar-soo-te-sik-moto jaay Ko Taar ken Raa edo Musa ki se aana. Bin num Ko Taar ken Raa edo Musa ki se kon tujn dookn ken Raa dooko ute Abraam jaay taadin oo an tedn bee se eyo. ¹⁸ Ken Raa jaay je tedn been jeege tun ing do Ko Taar ken Raa edo Musa ki sum num, kесе je deekn oo bin se bee ken naan taado oo tedn jeege tun se ted ey sum. Anum Raa se taado maak-jen Abraam ki taa naan taadga taada oo utu an tedn beena.

Taa di Raa edo *Ko Taara Yaudge tu

¹⁹ Ken bin num Raa taado Ko Taara Yaudge tu se gen di? Raa taadeno se taa j'aki jeel nakn *kusiina bini metjil *Abraam ken Raa taadno se kaana. Naan se bo debm ken Raa taad oo an tedn been se. Ken Raa taado Ko Taara Yaudge tu se, naan edino ji kodn Raage tu oo naan olo nam bo tedin debm doobina. ²⁰ Anum ken Raa taad oo tedn bee Abraam ki se, naan mala bo taadin te taarina, ol te debm doobm gam eyo; oo Raa se kalan lak.

²¹ Bin se je deekn oo Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute bee ken Raa oo ted se tum ey la? Anum goto, bin eyo. Ken Ko Taar ken Raa edo Musa ki jaay ed kaaja jeege tu num, jee uun doobm se kaadn naane tedga jee aak bee naan Raa ki. ²² Num gan Kitap taad oo jee do naan ki paac se ing maakn kusiin ki. Taa naan se bo Raa ted beena ute nakn ken Isa *al-Masi tedo se, do jeege tun aal maakde don ki.

²³ Kaad ken jeege on te doobm kaal maakde do Isa al-Masi ki ey se, Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjeki aan goo jee dangayge. Naaje k'j'ingkiro do Ko Taar Raa ken ese bini Raa baado taadjeki doobm gen kaal maakjege do nakn ken Isa al-Masi tedo se. ²⁴ Anum Ko Taar ken Raa edo Musa ki se boobjekiro bini Isa al-Masi aan ro ki. Taa naan se bo, Isa baado se taa j'aki tedn jee aak bee naan Raa ki, taa naajege j'aalkiga maakjege do nakge tun naan tedo se. ²⁵ Borse, kaadn j'an ki kaal maakjege do nakge tun al-Masi tedo se, aanga. Bin se Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ok togo dojege tu ey sum. ²⁶ Taa naasen paacn aalkiga maakse do nakge tun Isa al-Masi tedo se, 'tedkiga gaan Raage. Taa naan se, naase 'tedkiga kalan ute Isa al-Masi. ²⁷ Deere, naasen paacn jee *k'batizsega te ro al-Masi se, 'tedkiga aan goo naana. ²⁸ Borse nam te metin goto, ken nai bo kod Yaud, ken

† 3:10 Aak Dt 27.26. § 3:11 Aak Aab 2.4. * 3:12 Aak Lb 18.5. † 3:13 Aak Dt 21.23.

kəɗ Yaud eyo, tɛɗ ðim eyo; kɛn naai ɓulu, kɛn ɓul eyo kic ɓo tɛɗ ðim eyo. Kɛn naai mɛnda, kɛn gaaba tɛɗ ðim eyo paac. Taa te Isa al-Masi se naase paac 'tɛdkiga kalaŋ. ²⁹ Kɛn naase jaay 'tɛdkiga jee al-Masige num, kese naase 'tɛdkiga mɛtjil Abraamge. Taa naan se, naase utu aki kəŋ bɛɛ Raa, kɛn Raa taad ɔɔ tɛɗn Abraam ki te mɛtjilin ki se.

4

Naaje k'ɓulge ey sum

¹ Kese ɓo nakŋ maam saapin m'je m'asen taada: goono jaay utu baat num, booy taar jeege aan gɔɔ ɓul booy taar mɛliŋa. Ey num nakge paac kaam jin̄a. ² Num gan kɛn naan utu goon cəkɔ se, jeege ɓo aakin ðon ki ɔɔ ðejin̄a; naan aden booy kuun taarde bini 'kaan kaad kɛn bubin̄ mala jen ro ki. ³ Naajege kic ɓo j'ingkiro aan gɔɔ gaangen sɛɛm se, nakgen ɔk tɔɔgɔ do *duni ki se tɛɗjekiro ɓulge. ⁴ Gan kaadn̄ *Raa taadn̄ jaay aan se, Raa ɔlo Goonin̄ do naan ki. Ɔɔ naan se mɛnda ɓo oojin̄a ɔɔ ingo do *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki, ⁵ taa dugŋ do jeege ing maakŋ ɓul ki do Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se. Ute naan se ɓo j'aki tɛɗn gaan Raage. ⁶ Nakŋ kɛn taad ɔɔ naase 'tɛdkiga gaan Raage se, taa Raa ɔloga Nirl gen̄ Goonin̄a maakse ki kɛn ðan ɔɔ *Abba*. Abba se je ðeekŋ ɔɔ: *Bua*. ⁷ Bin se ɓorse naai ɓul ey sum, num 'tɛɗga goon Raa. Aan gɔɔ naai 'tɛɗga goonin̄ se, Raa ute bɛɛŋ se utu ai kɛɗn nakŋ naan ɔŋ gɛninge tu se kici.

Pəl uun nirlin̄ do jee Raage tun Galat ki

⁸ Do ðakin̄ kɛn naase 'jeelki Raa ey ɓort se, naase ingkiro ɓul maragge, num gan maragge se raagen ðeer eyo. ⁹ Num ɓorse naase 'jeelkiga Raa, ey ɛ m'ðeekŋ m'ɔɔ Raa jeelsega naase, num taa ði jaay naase 'terlki daala do nakge tun ɔk tɔɔgɔ do naan ki ara ɔɔ kɛn tɔɔl sɛr ey se. Naase 'je aki terl king ɓulu do nakge tun se daal la? ¹⁰ Taa naase 'taadki ɔki ɓiigen mɛtinge ɓii *serke, laapgen mɛtinge ɔki gen̄ serke, kaadgen mɛtinge ɔki gen̄ serke, ɔɔ ɓaargen mɛtinge kic ɓo ɔki gen̄ serke. ¹¹ Nakŋ naase 'tɛɗki se ɔlum ɓeere maakum ki, taa maam m'je naabm maam m'tɛɗin̄ daanse ki se kutn cɛr eyo.

¹² Genaamge m'leemsen nɔɔ: ɓorse maam tɛɗga aan gɔɔ naase se, naase kic ɓo 'tɛɗki aan gɔɔ maama. Ey num naase ɛ 'tujumki te ðim eyo. ¹³ Naase 'jeelki, kɛn maam m'ingo daanse ki se, kaad kɛn se maam m'kɔɔŋo. Naan kɛn se ɓo, maam m'taadseno Labar Jigan gen̄ Isa *al-Masi se deet deet. ¹⁴ Naase 'dabarkiga taa maama kɛn maam kɔɔŋo se. Num gan te naan se kic ɓo, naase 'baatumki te eyo ɔɔ 'rɛsumki te eyo. Anum naase ɔkumkiro aan gɔɔ *kɔɗn Raa, ɔɔ aan gɔɔ Isa al-Masi mala. ¹⁵ Kaad kɛn naane se naase maakse 'raapo; num taa ði ɓorse naase maakse 'raap ey se! Ey num m'jeele kɛn m'ingo maakse ki se, kɛn ɔkki ɗoobm kɛn jaay aki toodn̄ kaamsege amðekiro kɛɗ kic num, kaadn̄ naane ɛɗumðekiroga. ¹⁶ Num ɓorse kɛn m'taadsen taar mɛt ki se ɓo, m'ðelga debm taamooyse la?

¹⁷ Jee kɛn taadsen taar mɛt ki ey se, je aki ɓaa te naade. Num maak-saapm naade se, maak-saapm jig eyo. Gan kɛn naade tɛɗ bin se je ajeki gaan te naapa, taa naase aki ɓaa te naade. ¹⁸ Bɛɛki se, ɔŋki jeege jaay taarden naade taad se mɛt ki num, ɗɔɔkki taarse daayum ute naade. Kɛn maam gɔɔ kic num, bɛɛki se, taar se ɓo naase anki kəkŋ maakse ki daayum. ¹⁹ Gaan maak-jemge, 'booyki m'asen ðeek: maam se ter dabar dabar daala aan gɔɔ mɛnd ɓaa koojo. Dubar kɛn maam dabar taa naase se, maam m'je bini naase aki tɛɗn aan gɔɔ al-Masi. ²⁰ Maakum ki se m'je m'tɛɗn te naase jaay, m'jeel ɗoobm taadŋa, ey num ɓorse se taar se ɔkum taad eyo.

**Dɔɔkŋ kaam dio kɛn Raa dɔɔk te jeege*

²¹ 'Deekumki tu, naase jeege 'jeki ɔki king do *Ko Taar kɛn Raa ɛɗo Musa ki se: Ko Taar se naase 'jeel ɔkki mɛtin̄ dey? ²² Kitap ðeek ɔɔ *Abraam se ɔk gaangen gaabge dio: kɛn kalaŋ ɓulin̄ ɓo oojin̄ ɔɔ kɛn kalaŋ goon mɛnd gɛndin̄a. ²³ Goon kɛn ɓulin̄ ɓo oojin̄ se, j'oojin̄ aan gɔɔ gaangen ɓaa se paac. Gan goon gen̄ mɛnd gɛndin̄ se koojin̄ tec te bin eyo.

Anum goon se, Raa mala 60 taadga taad Abraam ki ɔɔ utu an̄sin̄ keda. ²⁴Raa je ajeki taadn̄ te doobm nakgen deel se, naan̄ je deekn̄ ɔɔ, m̄endgen dio se tec aan gɔɔ dɔɔkn̄ kaam dio, ken Raa dɔɔk te jeege. Agar, m̄endiñ ken bulu se, tec aan gɔɔ dɔɔkn̄ Raa dɔɔko te *Musa do ko ken Sinai. Num gaan Agarge se j'oojden 60 bulge. ²⁵Agar, se naan̄ aan gɔɔ ko Sinai ken ute taa naan̄ Suge tu se. ɔɔ t̄er naan̄ aan gɔɔ Jeruzalem ken utu inḡ ɔɔrse se, taa jeege inḡ maak ki se naade bulge do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se. ²⁶Num gan̄ Jeruzalem maakn̄ raa ki se, jeege inḡ maak ki se, naade se bulge eyo. Kese 60 naan̄ naajege ɔɔ naan̄ se 60 aan gɔɔ kon̄jege. ²⁷Taa Kitap taad ɔɔ:

Naai m̄end, m̄endkarta raap maaki, naai ken bii kalan̄ naam te dubar kooj ey se tɔɔl nirli, taa m̄end ken gaabiñ r̄esinga r̄es se utu 'k̄on̄ gaange den cir m̄end ute gaabiñ*.

²⁸Genaamge, ɔɔrse se naase 'tedkiga gaan Raage mala, aan gɔɔ Isakn̄ ken Raa taado do dɔɔkn̄ Abraam ki, ɔɔ te an̄sin̄ ked se. ²⁹Num gan̄ goon k'j'oojin̄ aan gɔɔ gaangen 6aa se paac se, lee dabaro goon ken j'oojin̄ te tɔɔgn̄ *Nirl Raa se. ɔɔrse kic 60 utu bin kici. ³⁰Num 'saapki tu Raa tap 60 taad ɔɔ di maakn̄ Kitap ki: *'Tuur m̄end bulu se ute gooniñ naata. Taa goon m̄end bulu se k̄on̄ k̄asn̄ kaagn̄ bee t̄e t̄e ute goon m̄end ḡendi se eyo.†* ³¹ɔɔrse genaamge, naajege se k'gaan m̄end ken bulu se eyo. Num gan̄ k'tedkiga aan gɔɔ gaangen ḡen m̄end ḡendiñ se.

5

ɔ̄nte 'k̄on̄ki rose j'asen t̄edn̄ bulge do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki

¹*Al-Masi se ɔɔdjekiga dojege deer deer. Bin num, daarki tɔɔgɔ ɔɔ ɔ̄nte 'k̄on̄ki nam asen 't̄edn̄ bulu daala.

²'Booyki! Kese maam Pɔl 60 m'deekseni: ken naase jaay je aki tɔjn̄ p̄ondɔ num, nakn̄ al-Masi t̄edsen se 'tedga nakn̄ c̄ere. ³'Booyki m'asen taadn̄ daala: debm jaay je *k̄on̄ p̄ondɔ se, bæeki num, Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan̄ an̄ t̄edn̄ aas kart. ⁴Bin se naase jeege 'saapki ɔɔki ingkiga do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki sum 60, aki t̄edn̄ jee aak bæe naan̄ *Raa ki se; ken bin num naase se 'gaan̄kiga te al-Masi ɔɔ naase se aki k̄on̄ bæe Raa ey sum. ⁵Ken ḡen naaje ki num, naaje se j'ond̄ doje do bæe Raa ken t̄eda. Naan̄ 60 debm utu ajenki t̄edn̄ j'aki kaakn̄ bæe naaniñ ki, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do nakge tun Isa al-Masi t̄edo se. Taa naan̄ se 60 j'utu j'aak kaamiñ te tɔɔgn̄ *Nirl Salal. ⁶Ken debm jaay t̄edga ḡen Isa al-Masi se, ken ɔj p̄ondɔ, ɔj eyo t̄ed d̄im eyo. Ken ɔ̄n̄ cir paac se, naaje j'aki kaal maakjege do naan̄ ki, ɔɔ naan̄ se 60 ajeki t̄edn̄ j'aki je naapa.

⁷Do dɔɔkn̄ se naase 'leekiro jiga jiga; num ɔɔrse se nan̄a jaay gaassen ḡen kuun taar m̄et ki se? ⁸Raa ken dan̄seno ɔɔ aki t̄edn̄ jeenge se, nakn̄ ɔɔrse naase 'lee 'tedki se naan̄ 60 ɔlsen eyo. ⁹'Booyki taar jeege lee taad ɔɔ: ɔ̄r̄m̄ɔ c̄ok̄o jaay j'ombinga do rujn̄ ḡem ken j'ecinga kec se, iiniñ paac*. ¹⁰ɔɔrse se naajege paac k'tedkiga te M̄eljege kalan̄ ɔɔ maam m'jeele maak-saapm naase kic 60 tec aan gɔɔ ḡen maama. Gan̄ debm jaay baado ɛcse se ken 't̄edn̄ nan̄a nan̄a kic 60, Raa utu an̄ dabara.

¹¹Genaamge, ken ɔɔrse jaay maam m'utu m'taad taad m̄etn̄ taar k̄on̄ p̄ondɔ num, ḡen di jaay jeege utu dabarum dabar r̄ok se? Ken bin num ḡen di jaay k'lee k'taad m̄etn̄ taar kooy Isa al-Masi ro kaag ki ken lee tuj maakn̄ jeege se. ¹²Jeege ɛcse do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay ɔɔ aki k̄on̄ p̄ondɔ se, bæeki num, m'je naade se tɔjn̄ p̄ond̄ege sum eyo, num k'j'oojin̄ te ḡorumdege paac.

(Rm 8.1-14, 13.12-14)

¹³Anum naase genaage, naase se Raa 60 dan̄seno taa aki k̄on̄ dose. Num ɔ̄nkiga dose se ɔ̄nte 'tedki nakn̄ maakse 60 jea. Num 'jeki naapa ɔɔ 'noogki naapa. ¹⁴Taa Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki paac se, tum do taar ken kalan̄ ese sum. Taar se ɔɔ: *'Je naapi aan gɔɔ roi*

* 4:27 Aak Eza 54.1. † 4:30 Aak Jen 21.10. * 5:9 Kese je deekn̄ ɔɔ: kusin̄ c̄ok̄o bin sum 60, tujn̄ jeege paac Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki.

mala.† ¹⁵ Num ken naase jaay 'baagkiga tɛdn aan gɔɔ daagen maakɲ kaag ken don tɔɔl ɔs naapa se, ɔndki kɔndɔ, ey num naase aki kutn naapa.

ɔnki rose *Nirl Salal ɔo asen tɔɔɔ

¹⁶ 'Booyki m'asen taada: ɔnki rose Nirl Salal ɔo asen tɔɔɔ, bin se naase aki kɔɲ tɛdn nakɲ daa rose ɔo je eyo. ¹⁷ Nakɲ ken daa ro debkilimi je se Nirl Salal je eyo, ɔɔ nakɲ Nirl Salal je se lɛ, daa ro debkilimi je eyo. Naaden di se ɔɲ tum kalan eyo. Taa naan se ɔo naase ɔɲ 'tɛdki nakɲ ken naase 'jeki ro ki ey se. ¹⁸ Ken Nirl Salal ɔo tɔɔɔse num, naase aki kɔɲ tɛdn ɔulu do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki ey sum.

¹⁹ Nakɲ ken daa ro debkilimi je se, naan tood tal. Nakgen naan je se: kɛɛsn naapm rɛn rɛn, nakɲ tuj debkilimi naan Raa ki, tɛdn nakɲ maakin jea, ²⁰ daan maragge, ooɲɲ roɲa, tɛd dɛkiɲ te naapa, mooy te naapa, tɛd maak-kilimi, je taamooyo, saap do roɲ ki sum, gaan te naapa, taariɲ ɔk mɛtn naapa ute jeege eyo, ²¹ dɔɲ nakɲ jeege, je kaay koono, kaam kɔsɔ ɔɔ tɛd nakgen kuuy kic ɔo tec aan gɔɔ naadegen se. 'Booyki m'ɔɔj se, ey num taar se m'taadseɲga taad tap m'ɔɔ: jeegegen tɛd nakgen bin se kɔɲ kɛnd *maakɲ Gaar Raa ki eyo.

²² Num gan 'booyki, nakɲ ken Nirl Salal tɛd se: tɛd jeege je naapa, ɲg te maak-raapo, ɲg te lapia, tɛdde jee maakde deere, tɛdde jee bɛɛ, jeel tɛdn bɛɛ jeege tu, tɛdden naade tuj ɔrmde eyo, ²³ tɛdde jee dalul ɔɔ bɔɔb ɔk rode; num Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki jaay ɔɔ ɔɲte tɛdn nakgen se num, gɔɔ. ²⁴ Jee tɛdga gen Isa *al-Masi se, nakgen ken daa rode je paac se, naade rɛɲga. Gen naade ki num nakgen se paac ooyga te Isa al-Masi ro kaag ki. ²⁵ Ken naajege jaay j'ɲgki ute Nirl Salal num, j'ɔɲɲki naan ɔo ajeki tɔɔɔ. ²⁶ J'ɔɲte magalki rojege ɔɔ j'ookki do naapge tu eyo ɔɔ j'ɔɲte tɛdki maak-kilimi do jeege tu.

6

K'noogki naapa

(Rm 2.3-11; ɛb 6.10-12)

¹ Genaaɲge, ken ɔɲkiga nam jaay tɛd tɛd *kusiɲ num, naasen ken ɔkki *Nirl Raa se 'noogɲki, taa naan ade tɛrl doob ken jiga. Num 'tɛdɲki te taar urlu. Naai debm an noog se ɔnd kɔndɔ ey num sɔm naai kic 'koocɲ maakɲ kusiɲ ki. ² Ken jee mɛtiɲge maakse ki jaay ɲg maakɲ dubar ki num, 'noogki naapa. Ken 'tɛdɲkiga naan se num, naase 'tɛd aaskiga taar *al-Masi. ³ Ken debm jaay aak roɲ, ɔɔ naan sum ɔo cir jeege paac se, naan se debm cɛɛ, ɔɔ dɛrl dɛrl ɔo roɲa. ⁴ Naɲa kic ɔo aak kiɲgɲa, ken aakiɲ jiga lɛ, bɛɛɲ naan ki. Ey num kɔɲ tɔɔm roɲ te nam kuuy eyo. ⁵ Naɲa naɲa kic ɔo kɔɲ kaakɲ naabiɲ ken *Raa ɛdɲ jɲ ki.

⁶ Debm ken lee dooy jeege te taar Raa se, jeegegen naan lee dooyde se, bɛɛki num, an kɛdn nakɲ jiga jigan naade ɔk se.

⁷ ɔɲte 'dɛrlki rose, Raa se gen cɛɛp eyo; k'jeeliɲki kupm jaay deba ɔɔc se, aanga kaadɲ kɔj ki kic ɔo naan kɔjɲ naan se sum. ⁸ Ken bin num debm ken jaay tɛd nakɲ daa roɲ ɔo je sum se, naan se tec aan gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ ken tɛdga num utu kɔjɲ nakiɲ se, gan naan se utu kutn roɲa. Num debm ken tɛd nakɲ Nirl Raa je se, naan se tec aan gɔɔ debm ɔɔc kɔɔcɔ ken tɛdga num utu kɔjɲ nakiɲ se kici, naɔo gen naan se, kɔɲ *kaajɲ gen daayum. ⁹ Taa naan se ɔo j'ɔɲte 'kɔɔrki gen tɛdn bɛɛ jeege tu ɔɔ j'ɔɲte kɔɲɲki doob ki ɔɔ ken kaadɲ jaay utu kaan se, nakɲ naaje j'ɔɔckiga kɔɔc se j'utu j'anki kɔɲɲa. ¹⁰ Bin num ken ɔorse kaadɲ utu se, k'tɛdki bɛɛ jeege tu paac ɔɔ ken tap tap se, j'ɔɲte dirigki genaaɲgen doobm al-Masi ki.

Pɔl taad nan taariɲa

(Plp 3.2-11)

† 5:14 Aak Lb 19.18.

¹¹ Aakki maktubm ken raanin magal magal se, kese maam mala bo m'raanin te jima. ¹² Jeegen je do aki *koin pondoo taa tooog se, jee se je taa jeege aden tooomoo. Gan ken naade jaay ted naan se, naade je j'aden dabar eyo taa kooy gen *al-Masi ro kaag ki se. ¹³ Ey num jeegen tojga toj pondoo kic bo, on took ing te do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se ute doobin eyo. Naade je j'asen tojin pondoo se, taa naade an tooom rodege*. ¹⁴ Ken gen maam ki se maam tooom rom se taa kooy Meljege Isa al-Masi ro kaag ki kalin ki sum. Taa naan se bo, nakn *dunia se olum ey sum. Maam se m'aakin aan goo nakn cece taa maam se m'ooyga ute Isa al-Masi. ¹⁵ Ken debm ojga pondoo, lo oj te eyo, ted dim eyo. Nakn ken bece cir paac se, Raa tedjekiga k'tedkiga aan goo jee kiji. ¹⁶ Jeegen ken uun doobm taar ken maam m'dooydeno ese se, on Raa aden kedin lapia do aden keejin dode ki do do gaan *Israelge tun jee Raage se kici.

¹⁷ Naan ki se nam onte kecum sum, taa dolgen rom ki se taad do maam se m'tedga gen Isa.

¹⁸ Genaaenge, on bece gen Meljege Isa al-Masi se king ute naase paac. *Amin.

---

* **6:13** Koin pondoo gotn Yaudge tu se, kese doobm ken naade ol jeege uun Ko Taar Raade. Taa naan se bo naade tooom rode.

Maktubm ken Pəl raanin eglizn ፎፆፂ ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin eglizn ፎፆፂ ki

Maktubm ara se Pəl raan eglizn ፎፆፂ ki ute eglizge tun kuuy ken taa naan Turki ken borse. Kaaf ken se naan dangay ki (kon 3.1; kon 4.1). Maakn maktubin ki se, taargen ken naan lee dooydeno kaam moon maakn eglizge tun taa naan gōtn ara se, taargen maakn maktub ken ara se tumden paac. Naan raan maktubm se jeege tun ken Yaudge eyo. Ko taarin tap tapm naan je taada se o: Raa utu 'tusn nakgen maakn raa ki ute kengen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi o naan bo 'tedn gaarde (1.10). Ko taarin kuuy ken Pəl taad maakn maktubin ki ara se taad met taar ken Yaudge ute Yaudge eyo dook tum tedga jee Raage se. Taa naade 'booy kōkn naan se, naan taadden ute nakge kaam mōto: deet deet se egliz tec aan gōo ro debkilimi o do se naan al-Masi; gen k-dige se egliz tec aan gōo bea o al-Masi se naan bo ko ken gak bee se; gen k-mōto ge se aan gōo menda ute gaabiṇa o egliz se aan gōo mend al-Masi. Jee al-Masige jaay 'dōōkn ute naapa se ken naade dookga ute al-Masi jaayo.

Pəl ted tōose jeege tun ፎፆፂ ki

¹ Maktubm se maam Pəl bo m'raanjeni, maam se *Raa bo je m'tedn *debm kaan naabm Isa al-Masi. Maktubm se maam m'olsesin naase jee Raage tun ፎፆፂ ki ken tujki te ormse eyo o ing dookki kalan ute Isa al-Masi se. ² On Bubjege Raa o Meljege Isa al-Masi asen tedn beede o asen kēdn lapia.

*Bee ken Raa tedjeki ute doobm Isa *al-Masi (Rm 8.15-17,28-30)*

³ K'tōomki Raa, naan bo Bubm Meljege Isa al-Masi! Naan tedjekiga bee o edjekiga nakgen jiga aak eyo paacn ken iino maakn raa ki o tedjekiga k'dōōkkiga kalan ute al-Masi. ⁴ Ken do dōkin Raa aalo te duni ey bōrt se, Raa beer tōōdjekiroga tōōdo taa j'aki dōōkn kalan ute Isa al-Masi taa j'aki tedn jee *salal o jee ok dim aak kus rode ki eyo naanin ki. ⁵ Aan gōo naan jejeki se, naan uunga kuun doa do dōkin tap bo, taa ajeki tedn j'aki tedn aan gōo geninge mala te doobm Isa al-Masi. Kese bo nakn ken naan maakin jen ro ki. ⁶ Taa naan se bo j'an ki tōomō gen beēn ken jiga aak ey se. Bee se naan tedjesin ki ute maraadiṇa taa k'tedkiga kalan te Goon maak-jeṇa.

⁷ Raa dugjekiga dojege ute moosn Gooniṇa, taa te Goonin se naajege k'tedkiga kalan. Naan tōōljekiga *kusiṇjege o naan ted bin se je ajeki taadn bee naan ken den se. ⁸ Bee ken naan tedjeki den se, tedjekiga naajege k'tedkiga jee jeel-targe ute jee jeel nakge. ⁹ Nakn ken maakin jen ro ki se naan *taadjekiga metiṇa. Kese bo nakn ken naan uuno doa je an tedin ute doobm Isa al-Masi, ¹⁰ nakn ken naan je tēda se jaay kaadin aasga num, Raa utu 'tusn nakgen maakn raa ki o ute kengen do naan ki paac kaam ji Isa al-Masi o naan bo tedn dode.

¹¹ Raa ted nakge paac aan gōo ken maakin jen ro ki. Taa do dōkin tap bo naan uunga kuun doa taa naajege j'aki tedn kalan te Isa al-Masi, o naan edjekiga bedjege maakn nakge tun jiga ken naan edjeenge tu se. ¹² Bin se naajege ken j'ōndkiga kōnd dojege deet do Isa al-Masi ki se, ute doobm naajege se bo jeege an *nooko o an tōomō. ¹³ Naasen 'tedkiga kalan te Isa al-Masi se, taa naase 'booykiroga booy taar ken met ki, kese bo Labar Jigan gen Isa al-Masi ken aaj jeege se. Ken naase aalkiga maakse do Isa al-Masi ki o 'tedkiga kalan ute naan se, Raa tedsenga nakn j'ansen kaakn jeel ro ki, kese bo Nirlin ken naan taado o utu ajesin ki ked se. ¹⁴ Naan jaay edjekiro Nirlin se, naan jejeki taadn o utu

ajeki kedn nakn ken naan utu kedn jeenge tu. Nakgen se jaay, j'utu j'adeki kon se kaad ken Raa utu ajeki kaajn mala mala. Taa naan se bo jeege an nooko oo an toom.

*Pol eem Raa taa *eglizn Epez ki
(Kol 1.3-6,9-13; Plp 2.9-11)*

¹⁵ Taa naan se bo kaad ken jaay maam booy j'oo naase aalkiga maakse do Meljege tu Isa ki oo 'jeki jee Raage paac se, ¹⁶ daayum ken maam jaay m'baa toom Raa taa naase se, maam m'tond metin m'on eyo taa naase kici. ¹⁷ On Raa ken gen Meljege Isa *al-Masi, naan bo Raa Bubm ken *k'nookin gotn baa se paac, naan bo asen tedn naase aki tedn jee jeel-taarge. Bin bo naase aki jeel kon Raa mala mala. ¹⁸ Maam m'tond metin kici taa asen tedn maakse ki aki jeel nakgen jiga ken naase ing andki dose ro ki, taa naan se bo naan dan seno se. Oo maam m'je se naase aki jeele maakn nakge tun jigan ken naan utu 'kedn jeenge tu se, naase kic utu aki kon bedse. ¹⁹ Bin se, naase aki jeele naan se debm ok toogo den aak eyo. Taa di ute toogin se, naan lee noogjeki naajegen j'aalkiga kaal maakjege don ki se, taa toogin Raa se naan cir nakge paac. ²⁰ Raa, ute toogin se bo, duro al-Masi daan yoge tu oo uun andin do ji daamin ki maakn raa ki. ²¹ Gotn se Isa al-Masi ing do *kedn Raage tu, do *Bubm sitange tu, do maragge tu oo do nakge tun baa se paac, maakn duni ken ara lo maakn duni ken kuuy kic bo nam j'an kond magal jaay an cir naan se num, got. ²² Deere, nakge paac Raa edinsinga kaam jin oo Raa uun andinga do nakge tu paac oo naan tedin tedga do egliz. ²³ Egliz se naan aan goo ro Isa al-Masi oo naan mala daayum utu ing maak ki. Taa Isa al-Masi se bee Raa paac se, utu gotn naan ki.

2

*Naajege j'ankiga kaaja ute *al-Masi
(Kol 2.12-13, 3.1-3; Tit 3.3-8)*

¹ Do dakin ken aalki te maakse do Isa al-Masi ki ey se, naase aan goo jee ken ooyga kooyo maakn *kusinge ki oo do nakge tun ken naase 'lee tedin ki jig ey se. ² Naase ingkiro bini kici kaad ken se naase uunkiro taar *Bubm sitange. Naan bo debm ken utu ing os gaara daan maakn raa ute do naan. Naan bo ken borse utu ing ted naaba maakn jeege tun baate tookn taar *Raa se. ³ Naajege paac kic bo j'ingkiro aan goo naade oo do dakin se k'tedo nakgen ken daa rojege jea oo daayum k'ting k'saapkiro do nakge tun jig eyo ken maakjege jea. Bin se naajege kic k'tedkiro k'jee kusinge aan goo naade oo naajege kic bo jee ken Raa maakin ing taarin dojege tu.

⁴ Num gan Raa se naan bo debm ejjeki dojege tu den bee eyo taa maak-je naan ken den lin naan jeeke naajege se, ⁵ kaad ken jaay naajegen aan goo jee ooyga kooy maakn kusingege tu se, naan edjekiga kaaja ute Isa al-Masi; bin se naan aajjeki se ute been sum. ⁶ Aan goo naajege k'tedkiga kalan ute Isa al-Masi se, naan durjekiroga daan yoge tu ute naan oo Raa se uun baanjekiga maakn raa ki ute Isa al-Masi gen kosn gaara tele. ⁷ Anum naan tedjeki been se ute doobm Isa al-Masi, taa naan je taadn jeege tun ken j'aden toojn do naan ki paac se, oo naan bo debm been den aak eyo.

⁸ Raa aajse se te been sum ute kaal maakn naase aalki don ki. Ken bin num kaajn ken naan aajse se cer sum. Kese Raa mala bo edsen kaajn ese. ⁹ Taa naan se onte 'saapki ooki naase 'tedkiga nakgen jiga bo naan aajse, num gan naan se aajse cer sum; taa bin se nam kon toom ron eyo. ¹⁰ Deere, naajege se Raa mala bo tedjekiga. Naan bo debm ken edjekiga kaaja kiji ute Isa al-Masi, taa nakgen jiga ken naan tond daapinoga daap do dakin se, taa naajege j'anki kon teda.

*Gotn *al-Masi ki se jeegen Yaudge ute Yaudge ey se paac tum tedga kalan
(Eb 10.19-22)*

¹¹ Saapki tu do dakin se naasen ken Yaudge ey se oo kaad ken se Yaudge se danse oo: naase se jeegen toj pond eyo; gan naade taad te *kon pond se le kon pond ken jikilinge

lee tɔj se sum. ¹² 'Saapki tu kaad kɛn naane se, naase 'jeelki te al-Masi eyo. Naase se mɛrtge taa naan gaan *Israelge tu. *Raa se dɔko te gaan Israelge ɔ taaddeno ɔ ute aden kɛdn nakɲ jiga ɔ nakɲ jigan naan ɔaa kɛdn gaan Israelge tu se, ɔlse naase eyo. Taa naase mɛrtge ɔ dɪm jaay naase aki kɔnd dose ro ki se, gɔtɔ. Naase 'tingki do *duni ki naɔo 'jeelki Raa mal eyo. ¹³ Gan naasen kɛn do dɔkiɲ 'dɔkki te Raa se ɔorse 'baakiroga gɔɔɔ ute kooy gɛn Isa al-Masi kɛn ooy taa naase se.

¹⁴ Do dɔkiɲ se naka aan gɔɔ durdur se, ɔaaro daan Yaudge tu ute jeege kɛn Yaudge eyo. Nakɲ se ɔo kɛn tɛdʒeki jaay naajege k'jeki naap eyo. Gan ɔorse, te kooy Isa al-Masi do kaag ki se, durdur daanjege tu se, naan tɔkinga naata. ɔ jee kaam di ese se tum tɛdga mɛtjil kalan. Naan ɔo debm kɛn ɔaanjekiro te tɔɔse daanjege tu. ¹⁵ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo *Musa ki ute nakgen naan taad ɔ gɛn tɛda te doobiɲ se, al-Masi tɔlinga naata. Naan tɛd naan se taa tum Yaudge ute jee kɛn Yaudge ey se 'tɛdn kalan. ɔorse, naade se tɛdga mɛtjil jee kiji. Naan ɔo debm kɛn ɔaano ute tɔɔse daande ki. ¹⁶ Te kooy naan ro kaag ki se, jee kaam di se naan ɔkdenga taasa ute Raa. Nakɲ kɛn ɔlde jaay naade je naap ey se, ɔorse naan tɔlinga naata. ¹⁷ Naan ɔaano ute tɔɔse naase jeege tun Yaudge eyo kɛn dɔkki ute Raa se ɔ naan ɔaano ute tɔɔse kici Yaudge tun kɛn gɔɔ te Raa. ¹⁸ Ute nakɲ kɛn al-Masi tɛd se, naajegen Yaudge ute naasen Yaudge ey se ute doobm *Nirl Raa kɛn kalan se, naajege j'ɔnkiga doobm kɛn ajeki kɔl gɔtn Raa kɛn Bubu.

¹⁹ Bin se, naase se mɛrtge ey sum ɔ ɛkge eyo. Naase se 'tɛdkiga gaan naange mala ute jee Raage se. Taa naase 'tɛdkiga jeege maakɲ ɔee Raa ki aan gɔɔ naade. ²⁰ Naase se aan gɔɔ kogen j'iin ɔea, num ko j'uun mɛtn ɔee ese se, naade ɔo *jee kaan naabm Isa al-Masige ute jee taad taar teeco taar Raa ki. Gan Isa al-Masi se naan ɔo ko kɛn gak ɔee se. ²¹ Ute Isa al-Masi se ɔo ɔee se ɔaar tɔɔgɔ ɔo iin ɔaa ute naaniɲ raan, taa 'tɛdn *Bee Raa *salal gɛn Mɛljege. ²² Aan gɔɔ naase 'tum 'tɛdkiga kalan te Isa al-Masi se, naase 'tum 'tɛdkiga kalan ute jee Raagen kuuy kici. Taa naase 'tɛdkiga Bee Raa kɛn Nirliɲ an kiɲ maak ki.

3

**Raa ɔo je Pɔl 'taadn Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi se jeege tun Yaudge ey kici
(Kɔl 1.24-29, 2.1-3; 1Pr 1.10-12)*

¹ Taa di maam Pɔl kɛn j'ɔkum danɲay taa Isa al-Masi taa naasen Yaudge eyo, ² ɔeere, naase 'booykiga naabm kɛn Raa ɛdumsina taa m'an tɛdn taa naase se. Naabm se Raa ɛdumsin se ute bɛɛna. ³ Nakɲ naan uun do do dɔkiɲ gɛn tɛda kɛn naajege *k'jeel mɛtiɲ ey se, naan taadumga mɛtiɲa. Taa naan se ɔo maam m'raanɲen taargen kandum se. ⁴ Kɛn jaay 'dooykiga taargen se num, naase aki 'jeele nakɲ kɛn Raa uuno do gɛn tɛdn te al-Masi do dɔkiɲ se, naan taadum maam m'jeelga mɛtiɲa. ⁵ Do dɔkiɲ nakɲ se Raa ɔɲ taado te mɛtiɲ jeege tu eyo. Num ɔorse ute Nirl naan kɛn *salal se, naan taadga mɛtiɲ *jee kaan naabm Isa al-Masige tun salal se ute jeege tun taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Nakɲ kɛn jaay k'jeel mɛtiɲ ey se, ɔorse k'jeelkiga mɛtiɲa: taa naasen kɛn Yaudge ey kic ɔo ɔnkiga bɛdse ute Yaudge, taa naase aalkiga maakse do Labar Jiga gɛn Isa al-Masi ki. ɔorse naase 'tɛdkiga aan gɔɔ daa ro kalan. Bin se nakɲ kɛn Raa utu kɛdn jeenge tu ute doobm Isa al-Masi se, naase kic ɔnkiga bɛdse.

⁷ Raa se naan m'tɛdumga bɛɛ ɔo ute tɔɔgin se, naan tɛdum m'tɛdga debm tɛdn naabiɲa, gɛn taadn Labar Jigan gɛn Isa al-Masi se jeege tu. ⁸ Maakɲ jee Raage tu paac se, maam ɔo m'ko kaam mɔɔtɛ. Ute naan se kic ɔo Raa tɛdumga bɛɛ ɔo tɛdum m'tɛdga debm taadn taariɲ gɛn Isa al-Masi kɛn bɛɛn naɲ ey se, do jeege tun Yaudge eyo. ⁹ Naan ɛdumga naabiɲ taa m'taad tɔɔkɲ mɛtn nakɲ jeege jeel mɛtiɲ ey se jeege tu. Naan kɛn Mɛl-kaal nakge paac se, do dɔkiɲ se nakɲ se naan ɔɲ taad te mɛtiɲ nam ki eyo. ¹⁰ Anum ɔorse ute *egliz se, Raa taad *kɔdn Raage tu, ute nakgen ɔk tɔɔgɔ paacɲ maakɲ raa ki se, ute doobm egliz se tɔɔggen se jeele, Raa se naan debm jeel-taara dɛn aak eyo. ¹¹ Kɛse ɔo nakɲ kɛn Raa aal te duni ey tap ɔo, naan uunga kuun doa gɛn tɛdiɲa. ɔorse ute doobm Mɛljege Isa al-Masi se

nakɲ se naan̄ tɛdɪŋga. ¹² Ute Isa al-Masi se naajege k'tɛdkiga kalan̄ taa j'aalkiga maakjege don̄ ki. Taa naan̄ se ɓo naajege j'ɔŋkiga dojege ɔ kɛn k'ɓaaki ɓaa gɔtn̄ Raa ki kic ɓo k'beerki ey paac paac. ¹³ Bin se ɓo maam m'taad̄seni m'ɔɔ maakse ɔnte tujuu taa dubar kɛn maam m'ɔŋ taa naase se. Dubar kɛn maam m'dabar se bɛɛŋ naase ki.

Ter Pɔl eem Raa taa *eglizn Epez ki

¹⁴ Taa naan̄ se ɓo, maam m'ɛrg naan̄ Bubjege tu Raa. ¹⁵ Naan̄ ɓo Bubm jeegen kɛn maakɲ raa ki ɔɔ gɛn jeegen do naan̄ ki paac. ¹⁶ Deere, Raa se naan̄ magal aak eyo, ɔ naka paac kaam jina. Taa naan̄ se ɓo maam m'tɔnd̄ metinā taa Nirlin̄ asen̄ kɛdn̄ tɔɔgɔ maakse ki ɔɔ te naan̄ se jaay naase aki tɛdn̄ jee tɔɔgɔ doobm naan̄ ki. ¹⁷ Ŋŋ *al-Masi se 'kinḡ maakse ki taa naase aalkiga maakse don̄ ki se. Ter maam m'tɔnd̄ metin̄ kici taa naase aki je Raa ɔɔ aki je naapa. Bin se naase aki 'tɛdn̄ jee tɔɔgɲ doobm Raa ki aan̄ gɔɔ kaagɲ iirin̄ ɓɔɔy naan̄ ki ɔɔ daar tɔɔgɔ ɔɔ aan̄ gɔɔ ɓee kɛn j'iin̄in̄ daar tɔɔg se. ¹⁸ Bin se maam m'je naase ute jee Raagen̄ kuuy se, naase aki kɔŋ jeel̄ metn̄ kando Isa jejeki ɔɔ maak-je Isan̄ do naajege tu se, ɔk nan̄ gur ey se. ¹⁹ Bin jaay naase aki jeel̄ maak-je al-Masi kɛn naan̄ ɔk dose ki se cir nakge paac ɔɔ ŋŋ nakgen̄ jiga kɛn maakɲ maak-saapm Raa ki se 'doocɲ̄ maak-saapm naase kici.

²⁰ Taa Raa se naan̄ ŋŋ tɛd̄ nakge paac ute doobinā ɔɔ nakɲ naan̄ tɛd̄ se deel dojege ɔɔ nakgen̄ naan̄ tɛdjeki se cir nakgen̄ naajege k'jeki naan̄ ajeki tɛdā ɔɔ nakgen̄ se naan̄ lee tɛd̄in̄ ute tɔɔgin̄ kɛn maakjege tu. ²¹ K'tɔɔmin̄ki taa bɛɛ kɛn naan̄ tɛdn̄ egliz ki ute doobm Isa al-Masi se. Ŋŋ jeegen̄ k'toojɔega ɔɔ kɛn j'utu j'aden̄ toojɲ̄ paac se daayum daayum an̄ tɔɔmɔ. *Amin.

4

K'tum k'tɛdkiga kalan̄

(Kɔl 3.12-14; Rm 12.4-8; 1Kɔr 12.4-31)

¹ Taa naan̄ se ɓo maam kɛn j'ɔkum dan̄gay taa Mɛljege se, m'dɛjsen̄ m'ɔɔ: in̄gki aan̄ gɔɔ kɛn *Raa dan̄seno doobin̄ ki. ² Maakɲ nakge tun̄ naase aki 'tɛdn̄ paac se, ɔnte magalki rose, ɔŋki rose urlu ɔɔ 'tɛdki jee maakse deere ɔɔ aayki kaamse 'sɛrkk̄i naapa ɔɔ 'jeki naapa. ³ Aayki kaamse ɔkki taarse kalan̄ ɔɔ ute *Nirl̄ Salal se in̄gki te tɔɔsɛ ute naapa.

⁴ Jee aalga maakɔe paac do Isa *al-Masi ki se, naade tɛdga aan̄ gɔɔ daa ro kalan̄ ute *Nirl̄ Raa kɛn kalan̄ se. Bin se nakɲ kɛn Raa dan̄seno ɔɔ aki kɔnd̄ dose do ki se kic ɓo kalan̄ sum. ⁵ Naajege paac se Mɛljege kalan̄ sum ɔɔ paac se k'dooyjeki te doobm taar Raa kalan̄ sum ɔɔ k'paacki se *k'batizjeki te doobm kalan̄ sum kici. ⁶ Raa se naan̄ kalan̄ sum ɔɔ naan̄ ɓo Bubm jeege paac, naan̄ in̄g dojege tu paac, naan̄ tɛd̄ naaba maakjege tu paac ɔɔ naan̄ in̄g daanjege tu paac.

⁷ Num te al-Masi se Raa se tɛdjen̄kiga bɛɛ dɛn̄ aak eyo, ɔɔ nan̄a nan̄a kic ɓo naan̄ ɛd̄in̄ naabin̄ kaam do ron̄ ron̄a. ⁸ Aan̄ gɔɔ kɛn k'dooy maakɲ Kitap ki kɛn taad̄ ɔɔ:

Kɛn naan̄ jaay ook ɓaa raan̄ se,

naan̄ ciro jee taamooyin̄ge ɔɔ tɔk ɓaand̄eno ute naanā.

Ter naan̄ ɛd̄ nakgen̄ bɛɛ jeege tu.*

⁹ Taar kɛn taad̄ ɔɔ: «Naan̄ ook ɓaaga raan̄ se» je deekɲ ɔɔ d̄io? Kɛse je deekɲ ɔɔ naan̄ ɓɔɔy ɓaad̄oga do naan̄ ki ara. ¹⁰ Debm̄ ɓɔɔy ɓaad̄o do naan̄ ki se ɓo, naan̄ se ɓo kɛn ɔk tɛrl̄ ɓaaga maakɲ raa ki raan̄ taa gɔtɔ ɓaa se paac, naan̄ utu. ¹¹ Naan̄ ɓo debm̄ nig naabin̄ jikilimge tu gɛn tɛdā. Jee metin̄ge naan̄ tɛdd̄en̄ jee kaan̄ naabin̄ge, kɛngen̄ metin̄ge naan̄ tɛdd̄en̄ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki, jee metin̄ge naan̄ tɛdd̄en̄ jee ɓaa wɔɔkɲ Labar Jiga, ɔɔ kɛngen̄ metin̄ge naan̄ tɛdd̄en̄ jee gaam jeege ɔɔ jee kuuy lɛ jee dooy jeege. ¹² Raa tɛd̄ naan̄ se taa noogɲ̄ jee Raage 'tɛdn̄ kaasn̄ naabm̄ Raa, taa jee Raagen̄ kɛn tɛdga aan̄ gɔɔ ro al-Masi se 'ziid̄n̄ ɓaa ute naand̄e. ¹³ Bin jaay naajege j'aki tum tɛdn̄ kalan̄ taa naajege j'aalkiga

* 4:8 Aak KKR 68.19.

60 ɔ̃nte 'kɔ̃ski. ⁴ Nak̃ɲ sɔ̃kɔ̃nge ute nakgen jig eyo ute taargen ɣen taad ey se, ɔ̃nte 'kɔ̃ski maanina. Num ɣan naase se 'tɔ̃mki Raa. ⁵ 'Jeelki jee je mɛndge ute jee je gaabge, jee tɛd nak̃ɲ ken tujde naan Raa ki, ute jee tamage se kɔ̃ɲ kɛnd maak̃ɲ gaar al-Masi ki eyo ɔ̃ ute ɣen Raa ki eyo. Taa jee tamage se, tama se tɛddenga aan ɣɔɔ maragde.

⁶ ɔ̃nte 'kɔ̃nki jeege asen dɛrl ute taargen rɛn rɛn se. Nakgen bin se 60 ken ɔ̃l Raa maak̃ɲ taarina do jeege tun baate took̃ɲ taarin se. ⁷ Jee bin se ɔ̃nte 'kɔ̃lki dose maak̃ɲ taardege tu. ⁸ Taa do dɔ̃kin se naase ingkiro maak̃ɲ ɣɔt ken ɔ̃dɔ, num bɔ̃rse se 'tɛdkiga kalan ute Meljege se naase 'baakiroga maak̃ɲ ɣɔt ken wɔ̃ɔɔ. Bin se ingki aan ɣɔɔ jeegen ing maak̃ɲ ɣɔt ken wɔ̃ɔɔ. ⁹ Taa ɣɔtn wɔ̃ɔɔ se tɛd jeege tɛd nak̃ɲ bɛɛ, nak̃ɲ ute doobina ɔ̃ ken mɛt ki. ¹⁰ 'Saap ɔ̃nki nak̃ɲ jiga ken tɔ̃l Meljege tu. ¹¹ ɔ̃nte 'kɔ̃lki dose maak̃ɲ naabm jeege tun tɛd nakgen rɛn rɛn maak̃ɲ ɣɔtn ken ɔ̃d se. Num ɣan nakdegen jig ey se 'taaddesinki tal tal. ¹² Taa jee se nakgen naade tɛdin ɔ̃yin kɔ̃y se ken j'uunga maanin kic 60 ɔ̃l sɔ̃kɔ̃n 'tɔ̃ljeki. ¹³ ɣan nakgen naade tɛd se jaay mɛtin teecga ɔ̃ baado ɣɔtn wɔ̃ɔɔ se j'aak k'jeelde tal tal, ¹⁴ taa nak̃ɲ baadoga ɣɔtn wɔ̃ɔɔ se naan tood tal. Taa naan se 60 jeege taad ɔ̃: Naai debm ken 'tood tood bi se iini, 'dur daan yoge tu, ɔ̃ al-Masi ai wɔ̃ɔɔ ɣɔtɔ.

¹⁵ Ken bin num ing ɔ̃ndki kɔ̃ndɔ ɔ̃nte kingki aan ɣɔɔ jee dɛrlgen jeel dim ey se. Num ɣan ingki aan ɣɔɔ jee mɛtɛkge. ¹⁶ Taa bɔ̃rse ɣɔtɔ tujga, bin se daayum ken kaadin jaay utu se, naase aayki kaamse 'tɛdki nak̃ɲ jiga. ¹⁷ ɔ̃nte 'kaanki rose dala, num ɣan aayki kaamse booy ɔ̃kki nak̃ɲ ken Meljege maak̃ɲ jen ro ki. ¹⁸ ɔ̃nte kaay 'koonki ey num kaaye koono se asen tuju. Num ɣan ɔ̃nki *Nirl Salal 60 asen dooc̃n maakse. ¹⁹ Taa naan se naase paac aarki kaagen ɣen tɔ̃m Meljege, ɣen magal Raa ɔ̃ kaagen se aardeki ute tɔ̃ɔɣɲ Nirl Salal, kaagen se aardeki ute maakse paac ɣen de Meljege. ²⁰ Daayum taa nakgen se paac se 'tɔ̃mki Raa Bubu ute ro Meljege Isa al-Masi.

*King mɛndge ute gaabdege doobm *al-Masi ki*

(Kɔ̃l 3.18–4.1; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

²¹ Naasen paac̃n 'tookkiga taar al-Masi se, 'booy uunki taar naapa. ²² Naase mɛndge se 'booy uunki taar gaabsege aan ɣɔɔ ken naase lee 'booy uunki taar Meljege. ²³ Taa gaaba se naan 60 do mɛdin ki aan ɣɔɔ al-Masi do *egliz ɔ̃ egliz se lɛ aan ɣɔɔ ron mala ɔ̃ naan 60 Debm Kaajina. ²⁴ Aan ɣɔɔ egliz 'booy uun taar Isa al-Masi se, mɛndge kic k'booy k'j'uun taar gaabdege do nakge tu paac.

²⁵ Naase gaabge kic 'jeki mɛndsege aan ɣɔɔ al-Masi je egliz bini ɔ̃n ron ooy taa naan se. ²⁶ Naan tɛdin naan se taa naan je an tɛdin naan 'tɛdn *salal ɔ̃ naan *tug daapin ute taarin aan ɣɔɔ maan ken tug daap nakge aak bɛɛ se. ²⁷ Naan je egliz ade baa naanin ki se, ken j'aakinga kic 60 j'an tɔ̃mɔ, dim aak kus tap 60 ron ki ɣɔtɔ, aak bɛɛ walak walak ɔ̃ ɔ̃k tuju ron ki eyo. Naan je egliz se 'tɛdn salal ɔ̃ ɔ̃k taar dim ing kus ron ki eyo. ²⁸ Bin 60 gaaba kic 'je mɛndina aan ɣɔɔ ron mala, taa debm je mɛdin se je ro naan malina. ²⁹ Bii kalan nam tap 60 baat te ron eyo, num ɣan ron se naan ulina ɔ̃ saap do ki, aan ɣɔɔ Isa al-Masi ken saap do egliz ki se. ³⁰ Taa naajege paac se k'tum k'tɛdkiga ron. ³¹ Taa Kitap taad ɔ̃: *Taa naan se 60, gaaba 'teec̃n kɔ̃n kɔ̃n ute bubina ɔ̃ baa tum ute mɛndina ɔ̃ naaden di se tum tɛd daa ro kalan.** ³² *Mɛtn taar k'jeel mɛtin ey ese se, magal aak eyo. Maam m'taadsen naan ese se m'je taadn mɛtn taar al-Masi ute ɣen egliz. ³³ Bin se naase gaabge se nanja nanja kic 60 'je mɛndina aan ɣɔɔ ron mala ɔ̃ mɛndge se nanja nanja kic 60 n'sook gaabin ki.

6

King gaange ute keñdege ɔ̃ ute bubdege

* 5:31 Aak Jen 2.24.

¹ Gaange, 'tookki taar kɛnsege ute gen bubsege, kɛse ɓo nakɲ doobiɲ ki kɛn Mɛljege jea.

² Taa Kitap taad ɔɔ: *'Sook koi ki ute bubu ki.** Kɛse ɓo taar kɛn Raa taad deet deet ɔɔ j'aŋki tɛda ɔɔ kɛn k'tɛdɪŋkiga num naaŋ ajeki tɛdn nakɲ jiga. ³ *Bin se naai 'tiŋg dena do naaŋ ki te maak-raapo.†*

⁴ Naase bubm gaange se, ɔŋte 'tujki maakɲ gɛnsege, num gaŋ gɛnsege se aakdeki dodege tu ɔɔ 'deɟ ɔnddeki doob ki aan gɔɔ doobm kɛn Mɛljege taadseni.

Bulge ute mɛldege

⁵ Naase bulge se 'tookki taar mɛlsegen do naaŋ ki, 'sookdeki, 'beerdeki ɔɔ 'tɛddeki naabdege ute maakse paac aan gɔɔ kɛn naase 'tɛdki *al-Masi ki. ⁶ 'Tɛddeki naaba naande ki sum eyo, aan gɔɔ naase 'jeki jikilimge ɓo asen tɔɔmɔ. Num 'tɛddeki naaba aan gɔɔ naase bul al-Masige ɔɔ 'tɛdɪŋki te maakse paac aan gɔɔ kɛn *Raa maakiŋ jen ro ki. ⁷ 'Tɛddeki naaba ute maakse paac aan gɔɔ naase 'tɛdki naabm Mɛljege, num aan gɔɔ gen jikilimge eyo. ⁸ Taa naase 'jeelki kɛn nam bulu lɔ bul eyo kic ɓo ɔŋte 'dirigki taa debm tɛdn naabm jiga se, naabiŋ jiga kɛn naaŋ tɛd se utu aŋ kɔŋiŋ gɔtn Mɛljege tu.

⁹ Naase mɛldege se kic 'tɛdki bɛɛ bulsege tu, ɔŋte 'dabardeki. ɔŋte 'dirigki taa naase ute bulsege se paacki se Mɛlse ɓo kalaŋ kɛn maakɲ raa kɛn ese sum. Naaŋ kɛn debm bɛɛ nam eyo.

*Nakgen kɛn Raa ɛdɟeki gen kudɲ bɔɔɔ ute *Bubm sitange*

¹⁰ Bɔɔse se maam m'je m'naŋ taaruma: ɔkki maakse tɔɔgɔ ute tɔɔgɲ gen Mɛljege, taa Mɛljege se tɔɔg cir nakge paac. ¹¹ 'Diriŋki jisege tu nakgen kɛn Raa ɛdsen gen tɛdn bɔɔɔ ɔɔ ɔkiŋki jiga, taa kɛn Bubm sitange asen dɛrl kic ɓo ute naaŋ se naase aki 'daar tɔɔgɔ. ¹² Kudɲ bɔɔɔ naajege se ute jikilimge eyo, num kudɲ bɔɔɔ naajege se ute sitange kɛn utu tiŋg daan maakɲ raa ute do naaŋa, naade se ɓo kɛn utu iŋg maakɲ gɔt kɛn ɔɔɔɔ ɔɔ ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se. ¹³ Taa naaŋ se 'diriŋki nakgen kɛn Raa ɛdɟeki gen kudɲ bɔɔɔ ute sitange se, taa kɛn bɔɔɔ se tɛdga ɔŋ kic num, naase aki 'daar tɔɔgɔ ɔɔ aki kɔŋ kaan eyo. ¹⁴ Bin num iŋki raan ɔɔ 'taadki taar mɛt ki, taa taar mɛt ki se naaŋ aan gɔɔ kɔl maakɲ kɛn asgarge lee dɔɔkɲ maakdege ɔɔ 'tɛdki nakgen ute doobiŋa taa nakgen ute doobiŋ se tec aan gɔɔ debm uus saapo. ¹⁵ 'Lee 'taadki Labar Jigan kɛn ɛd lapi jeege tu, naaŋ se tec aan gɔɔ jeegen tɔl saa jɛdege tu. ¹⁶ ɔɔ daayum aalki maakse do Mɛljege tu Isa *al-Masi ki; kɛse aan gɔɔ uun darga ɓo ji ki. Bin se gaan k'pɛndɛkgen k'tɔldɛnga tɔl poodɲ jaay Bubm sitange je ansen tɔɔb se, darga se gaasn gaan k'pɛndɛkge se asen kɔŋ eyo. ¹⁷ Kaajɲ kɛn Raa aajse naase se, tec aan gɔɔ laaŋ asgargen lee tɔnd dodege tu jaay lee bɔɔbde gɔtn bɔɔɔ ki se. Uunki taar Raa se jisege tu, naaŋ se ɓo aan gɔɔ gɔɔɔd-jɛrl kɛn *Nirl Salal ɛdseni.

¹⁸ Daayum 'tɔndki mɛtn Raa ɔɔ kɛn aki tɔnd mɛta lɔ aki keem Raa se, ɔŋki Nirl Salal ɓo asen tɔɔɔɔ. Daayum iŋki zɛɛɛ ɔɔ 'tɔndki mɛtn Raa taa jee Raage paac. ¹⁹ 'Tɔndki mɛtn Raa taa maam kici taa Raa se am kɛdn jeel m'an taadɲ taara kic ɓo m'beer eyo ɔɔ kɛse ɓo Labar Jigan gen Isa al-Masi kɛn *k'jeel mɛtiŋ ey se. ²⁰ Taa naaŋ se ɓo bɔɔse maam j'ɔkum m'utu m'iŋg dangay ki ara gɔɔ Isa al-Masi ki gen taadɲ taariŋ se jeege tu. Bin num naase 'tɔndki mɛtn Raa taa maama, taa kɛn m'taadɲ taariŋ kic ɓo m'beer eyo.

Pɔl ɛdden labariŋa ɔɔ tɛdden tɔɔse

²¹ Tisik, gɛnaajegen kɛn maam m'jena ɔɔ kɛn tɛd naabm Isa *al-Masi ute doobiŋ se, naaŋ ɓo asen ɓaa taadɲ labaruma ɔɔ ute naaŋ se naase aki 'jeel kici naabum kɛn maam lee m'tɛda. ²² Maam m'ɔliŋ gɔtse ki tap ɓo taa naaŋ asen ɓaa taadɲ labarje ɔɔ asen ɓaa kɛdn kaay kaama kici.

²³ ɔŋ Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi se asen 'kɛdn tɔɔse ɔɔ maak-jea ɔɔ asen tɛdn naase aki kaal maakse paac do Raa ki. ²⁴ ɔŋ Raa 'tɛdn bɛɛŋa jeege tun paacɲ je Mɛljege Isa al-Masi ute maak-je kɛn naŋ ey se.

* 6:2 Aak Ekz 20.12. † 6:3 Aak Dt 5.16.

Maktubm ken Pól raanin eglizn Pilip ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pól raanin eglizn Pilip ki

Kaad ken Pól tēdo mertin gen k-dige se 60, naan ondo eglizn ken Pilip ki se. Kese 60 eglizn deet deetn ken Pól ondo taa naan nasarge tu. Ɔ geger Pilip se, naan maakn taa naan Masedoan ki. Masedoan ɛ naan kaam kookn kaam kaada tookn taa naan Grek ki. Maktubm jaay Pól raan ɔl jee al-Masige tun Pilip ki se taad ɔ Pól ute jee al-Masigen Pilip ki se taarde se 6aa jiga aak eyo. Ɔ naan je an tēdn 'tēdn jiga cir daala. Kaad ken se naan dangay ki ɔ ken naan jaay ɔn tēdden dīm eyo ɔ ɔn aakde dode ki ey se, tēdn ɔn aak eyo. Naan taadden maak-je ken naan ɔk dode ki ɔ naan uun nirlin taa naade. Taa jee kuuy se taadden taa al-Masi ute saapm jig eyo taa tookn kuun taar naade. Pól dejde ɔ edden kaay kaama do doobm Isa ken naade ing do ki se. Maakn raanin ken naan raan paac se, Pól taad maak-raapin ken naan ɔn do kaal maak ken naan aal do al-Masi ki. Ɔ naan ɛd kaay kaama jee al-Masige tun Pilip ki taa k'king ute maak-raapo. Ken naade 60 tōgde baata ey ɛ nakn ɔn 60 aan dode ki kic 60, naade maakde raapo ken naade jaay ing dōok te naapa ɔ ute Mēljege Isa se.

Pól raan ɔl tōse jeege tun Pilip ki

¹ Maktubm se maam Pól 60 m'raan̄sesina, maam m'ute Timote, naaje se jee tēdn naabm Isa al-Masige, k'raan̄sen naase jee Raage tu ken ing dōok ute Isa *al-Masi, magalsegen naanse ki ute jeegeen lee tēdn naaba daanse ki ken maakn geger ken Pilip ki. ² Ɔn Bubjege *Raa ute Mēljege Isa al-Masi asen tēdn bēede ɔ asen kēdn lapia.

Pól tōom Raa (Kól 1.3-11)

³ Daayum ken maam jaay m'saap do naase ki se maam m'tōom Raama. ⁴ Daayum ken maam m'6aa m'tōnd metn Raa taa naase paac se, maam m'eemin ute maak-raapo, ⁵ taa naase 'lee 'noogumki noog gen taadn Labar Jiga gen Isa *al-Masi se jeege tu ɔ naase 'tēskiro kaad ken naase utu 'took aalkiro kaal maakse do Isa al-Masi ki, bini 6orse kic utu lee 'tēdn̄ki tēd rōk. ⁶ Deere, maam m'jeel maakum ki Raa ken tēd naabin̄ jiga daanse ki se, bini 6ii ken Isa al-Masi ano 6aa ro ki se, naan utu an tēdn kaasn tak. ⁷ Kese 60 nakn ken ɔlum maam m'saap dose ki taa naase se jee kōon̄ maakumge ɔ naabjege se tēdga kalan ɔ naabm se 60 ken Raa ɛdumo gen taadn Labarin̄ Jiga se jeege tu. Ken maam maakn dangay ki, ɔ naan jeege tun baate taar Raa se m'taadden Labar Jigan gen Isa al-Masi ɔ ken m'6aa taada se m'beer eyo ɔ m'taaddesin̄ ute tōogum paac. ⁸ Deere, Raa se jeele naase paacki se, maam m'jese den bēe eyo ute maak-je gen Isa al-Masi se.

⁹ Kese 60 ken maam m'6aa keem Raa taa naase num, m'lee m'tōnd meta m'60 Raa asen kēdn maak-jea ɔ daayum naase aki kōkn naapa ɔn̄. Ute naan se jaay na60, naase aki jeel kōkn Raa se jiga ɔ aki jeel king jiga naan Raa ki, ¹⁰ taa naan se jaay naase aki 'jeel bēer kaakn kōkn nakn ken jiga. Bin se naase aki tēdn jee *salal ɔ jee ɔk taar dīm rode ki eyo 6ii ken al-Masi ano 6aa ro ki se. ¹¹ Ute Isa al-Masi se daayum naase aki lee tēdn nakgen ute doobina. Ken nakgen naase aki tēdn se jaay jeege aakga se, naade 'tōom Raa ɔ an̄ magala.

*Labar Jiga gen Isa *al-Masi se wōokn 6aa ute naanina*

¹² Borse genaamge, maam m'je naase aki jeele nakgen jaay paacn̄ aan dom ki gōtn ara se, ɔl jeege booyga Labar Jigan gen Isa al-Masi se ɔ taar se wōok 6aaga ute naanina. ¹³ Taa asgargen lee bōob 6ee magal *Rōm̄ge ute jee ken ing gōtn ese se ɔ ute jeegeen ing

gɔt kuuy paac se, ɓɔrse naade jeele maam se j'ɔkum dangay ki se taa al-Masi. ¹⁴ Ɔɔ kɔkɔ maam j'ɔkum dangay ki se ɔl genaage dɛna dɔɔkga maakde do Mɛljege tu ɔɔ naade beer eyo aay kaamde ɓaa te naande gen taadn taar Raa jeege tu.

¹⁵ Ganj maakde ki se jee mɛtinge se lee taad taar gen Isa al-Masi jeege tu se, naade aak naabum maam m'tɛd se ɓo, naade nini rom ki, ɔɔ je jeege se ade ɓaa mɛtn naade ki. Num ganj kengen mɛtinge se taadn te maak-saapm jiga. ¹⁶ Naade se taad Labar Jiga gen Isa al-Masi se taa naade jema. Taa naade jeele maam j'ɔkum dangay ki se taa Labar Jiga gen Isa al-Masi ken maam m'lee taad jeege tu se taar mɛt ki. ¹⁷ Ganj je ken nini rom ki se, taad taar gen al-Masi jeege tu kic ɓo taadn ute taar nia. Maak-saapm naade se maak-saapm jig eyo. Ken naade jaay tɛdn bin se saap ɔɔ daan am ziidn dubar maam maakn dangay ki do ki. ¹⁸ Ganj nakn naade tɛd paac se ɔlum dim eyo! Ken naade taad taar gen Isa al-Masi se ken nini ɓo rom ki lɔ taadn ute maak-saapm jiga, ken bɛɛ cir paac se, taar gen al-Masi se k'taadnga jeege tu. Taa naan se maam maakum-raapo ɔɔ daayum ɓɔrse kic maakum utu raap-raap rɔk. ¹⁹ Do taar tɔɔlin ki se ute 'tɔnd mɛtn Raa ken naase 'tɔndki taa maama ɔɔ ute Nirl gen Isa al-Masi ken lee noogum se, maam m'jeele maam m'utu m'kɔn kaaja.

²⁰ Taa naan se ɓo maam m'ing m'aak kaama ɔɔ m'ɔnd dom ro ki, ɔɔ m'jeele m'kɔn kend maakn ɔkɔn ki eyo. Num ganj maam se ken ɓɔrse lɔ naan ki kic ɓo m'beer dim ki eyo ɔɔ m'je jeege se ken maam ɓo m'utu zɛɛɛ lɔ maam m'aki kooyo, do nakge tun 'deel do maam ki paac se, daayum naade 'kaakn *nookn al-Masi. ²¹ Taa maam se ken m'utu zɛɛɛ lɛ m'ing gen al-Masi. Ken m'ooyga lɛ kɛse ɓo m'ɓaa kɔn bɛɛn cir paac. ²² Ken maam jaay m'utu m'ing zɛɛɛ gen tɛdn naabm jiga se, ken maam m'aki kooyo, lɔ m'aki king lɛ, gɔtn se maam m'jeel bɛɛr kuun kaam kalan eyo. ²³ Gɔtn se maak-saapum ɓaa tɛdga kaam dio: gen maam ki se m'je m'ɓaa king te al-Masi. Kɛse ɓo nakn ken maam m'aakin am tɛdn jiga den cir paac paac. ²⁴ Naɓo taa m'asen noogn naase se, ken bɛɛnki se, maam m'kɔɔpm m'king ute naase se ɓo, jiga cir daala. ²⁵ Taa naan se ɓo maam m'jeele maakum ki, maam se ɓɔrse kic m'utu m'king te naase paac. Taa m'asen noogo naase aki kɔkɔ taar Raa se tɔɔgɔ ɔɔ anki ɓaa ute naan se ute maak-raapo. ²⁶ Taa naan se ɓo ɓii ken jaay maam m'utu m'asen tɛrl ɓaa kɔn se, aan gɔɔ naase ute Isa al-Masi kalan ki se maakse raapm den aak eyo taa maama.

Jee ing do Labar Jiga gen Isa *al-Masi
(1Tɛs 2.12-16; ɛb 10.32-36)

²⁷ Ken bɛɛki se, ingki aan gɔɔ ken Labar Jiga gen al-Masi k'dɛjseno ro ki. Taa naan se ɓo ken m'asen ɓaa kaaka lɔ ken m'kɔn ɓaa eyo kic ɓo, maam m'booy labarse j'ɔɔ naase se utu ingki tɔɔgɔ ɔɔ 'dɔɔkki taarse kic kalan ɔɔ aayki kaamse ingki ute maakn kalan ɔɔ aalki maakse do Labar Jiga gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooy jeege se. ²⁸ Paac paac ɓo ɔnte 'ɓeerki jeege tun ken ing lee dabarse se. Kɛse se je taadn ɔɔ naade se utu kutu ɔɔ naase lɛ utu aki kaaja, kɛse Raa mala ɓo tɛdina. ²⁹ Maam m'taadsen naan ese se taa Raa se naan tɛdsenga bɛɛna taa naase aki kaal maakse ɓo do al-Masi ki sum eyo num aki dabar taa naan kici. ³⁰ Do ken naase lee 'dɔki se kɛse ɓo ken naase aakumkiro maam dɔdɔ ɔɔ ɓɔrse kic 'jeelki maam m'utu m'do do rɔk.

2

'Dɔɔkki taarse kalan

¹ Kingen 'dɔɔkki ute *al-Masi se, ɛdsen kaay kaama dey la? Ɔɔ maakjen dose ki se sɛlsen maakse dey la? Naase ute *Nirl Salal se 'tum 'tɛdkiga kalan dey la? Naase tap ɓo ingki se 'jeki naapa ɔɔ 'tɛdki bɛɛ ute naapa dey la? ² Ken bin num naase ing dɔɔkki taarse kalan ɔɔ 'tɛdumki maakum-raap te maraadiɓa. 'Jeki naapa, ingki ute maakn kalan ɔɔ ɔnki maak-saapse kic ɓo 'tɛdn kalan. ³ Ɔnte 'niki ute naapa ɔɔ ɔnte 'magalki rosege taa jeege asen kaaka, num ganj ɔɔpki rosege baata ɔɔ aakki jee kuuy se aan gɔɔ naade se magal

cirse naase. ⁴ Naŋa naŋa kic 6o ɔnte kaakŋ do nakŋ naaŋ ki sum, num gan ŋ'kaakŋ do nakŋ jeege tun kuuy kici.

Isa ɔp roŋ baat jaay 6o *Raa uuniŋ roŋ raan

⁵ Naase utu naapa se ɔŋki maak-saap se tecŋ aan gɔɔ ɣen Isa *al-Masi:

⁶ Naaŋ ken Raa mala mala se,
ute naaŋ se kic 6o naaŋ tɔnd te mɛt eyo
ɔɔ tɛd te roŋ ɣen kaasn te Raa eyo.

⁷ Gan naaŋ ɔp roŋ baata
ɔɔ baado tɛd roŋ aan gɔɔ debm tɛdn naaba
ɔɔ baado tɛd roŋ debkilimi
ɔɔ taad jeege tu ɔɔ naaŋ se goon debkilim mala mala.

⁸ Naaŋ ɔp roŋ baata ɔɔ took taara bini
ɔɔ ɔŋ roŋ k'tɔɔliŋa, naaŋ se k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki.

⁹ Taa naaŋ se 6o Raa se duriŋoga daan yoge tu
ɔɔ uun ɔndiŋga raan do jeege tu paac
ɔɔ ɛdiŋga ro ken cir ro jeege paac.

¹⁰ Raa tɛdiŋ bin se taa jeegen maakŋ raa ki,
jeegen do naaŋ ki ɔɔ jeegen ooyga kooy se kic,
paac, utu 'kɛrgŋ naan Isa ki.

¹¹ ɔŋ jeege paac ute taar naaŋdege se
*nookŋ Raa Bubu ɔɔ deekŋ ɔɔ: Isa al-Masi se Mɛldɛ.

Jee Raage se naade 6o ken wɔɔr do *dunia

¹² Bin se, jee maak-jemge, aan gɔɔ daayum naase lee 'tookki taar Raa se, aayki kaamse 'tɛdki nakgen taadŋ jeege tu ɔɔ naase se ɔŋkiga kaaja, 'tɛdki rosege baata ɔɔ '6eerki Raa ki. ɔŋte 'tɛdiŋki ken maam m'utu sum, num ken maam gɔtɔ kic 6o lee 'tɛd '6aanŋki ute naaniŋa. ¹³ Taa Raa mala, naaŋ 6o ken lee tɛd naabiŋa maakse ki, naaŋ ɛdsen maak-jea ken tɛdsen naase aaskiga ɣen tɛdn nakŋ ken naaŋ uuno doa do dakiŋa gɔɔ ken naaŋ maakiŋ jen ro ki.

¹⁴ Nakŋ naase aki tɛdn paac se ɔŋte 'naajki ute naapa ɔɔ ɔŋte 'mooyki naaŋ ki. ¹⁵ Taa bin se 6o naase aki tɛdn jee ɔk taar diŋm rode ki eyo, jee *salal, ɔɔ aki tɛdn gaan Raagen ɔk tujɔ rode ki eyo daan jeege tun 6orse baate Raa. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ tɛdn nakŋ mɛt ki eyo. Daan naade ki se 6o, naase aki kiŋg wɔɔr gɔtɔ aan gɔɔ poodŋ ken lee 6aa wɔɔr maakŋ gɔt ken ɔɔd se. ¹⁶ Naase 6o ken lee 'taaddeki taar ken ɛd kaaja se: ken naase jaay lee 'tɛdki naaŋ se num, 6ii ken *al-Masi ade tɛrl se am tɛdn jiga aak eyo, bin se 6o taa nakŋ maam m'tiŋg m'lee m'dabar m'tɛd se 'tɛdn nakŋ cɛr eyo. ¹⁷ Ken maam 6o m'kɔŋ rom *serke taa m'tɛdn kaasn serkŋ ken naase lee 'tɛdki Raa ki se, maam maakum-raapo. Serkŋ ese se 6o m'je taadŋ te kaal maaksen do Isa al-Masi ki jaay ɔlse naase 'tɛdiŋki naaba se. Taa naaŋ se 6o maam maakum-raapo ute naase paac. ¹⁸ ɔɔ naase kic 'tɛdki maak-raapo do naapse ken naase 'tɛdki ɔɔ 'tɛdki maak-raapo ute maam kici!

Pɔl ɔl Timote ute Epaprodit

(1Tɛs 3.1-11)

¹⁹ Tɛdga num ute Mɛljege Isa se, maam m'saapm m'utu m'asen kɔl Timote gɔtse ki taa amo 6aa te labarse ɔɔ ken jaay m'ɔŋga labarse se, am kɛdn kaay kaama. ²⁰ Naaŋ ey se maam m'ɔk nam kuuy eyo ken 'kiŋg te maam jaay 'saapm taa naase ɔɔ saapm do nakge tun an dose ki se. ²¹ Taa jeegen kuuy paac se saap do naabm naade ki kaldɛ ki salal ɔɔ naade se ɔlden te naabm ɣen Isa *al-Masi eyo. ²² Num nakŋ Timote tɛd se, naase kic 'jeeliŋki. Naaŋ se debm mɛc ɔɔ tuj ɔrmiŋ eyo ɔɔ naaŋ se tɛd naaba ute maama aan gɔɔ goon ken lee noog bubina ɣen taadŋ Labar Jiga ɣen Isa al-Masi jeege tu. ²³ Ken maam m'aak m'ɔkga nakgen utu kaan dom ki se jaay 6o, kaad ken se maam m'saapm m'ɔɔ m'utu

m'asesin̄ kɔlɔ. ²⁴ Maam m'jeele ute Mɛljege Isa se tɛdga sum ɓo, naan̄ utu am kɔnum maam kic m'utu m'asen ɓaa kaaka.

²⁵ Ken bɛɛki se, maam je m'asen kɔl Epaprodit. Naan̄ se gɛnaajege ɔɔ tɛdn̄ naaba ute maam tɛɛ ɔɔ naan̄ se aan̄ gɔɔ asgar cɛɛm ki gɛn kudn̄ bɔɔrɔ. Naase ɔlinkiro gɔtum ki se naan̄ ɓaamo ute nakn̄ ken am noogo ken am kaasn̄ kinguma. ²⁶ Taa maakin̄ ki se naan̄ je asen ɓaa kaakn̄ naase paac ute kaamina. Ey num naan̄ se maakin̄a ɗaar eyo ken naan̄ jaay booy ɔɔ naase 'booykiga kaad ken naan̄ oocno kɔɔn̄ɔ se. ²⁷ Ey num ken naan̄ ooco kɔɔn̄ɔ se ɔɔpɔ cɔkɔ sum ɓo 'kooyo, gan̄ Raa se tɛdinga bɛɛna ɔɔ ɛdinga lapia. Raa se tɛd bɛɛn̄ naan̄ ki sum eyo, num gan̄ tɛdumga maam ki kici taa m'kinḡ ɓo maakn̄ maak-tuj ki kalin̄ ki sum eyo. ²⁸ Maam naar m'je m'asesin̄ kɔlɔ taa ken naan̄ jaay aan̄ ɔn̄sega ɔɔ naase jaay aakin̄kiga te kaamse se, bin se asen kɛdn̄ maak-raapo ɔɔ maam kic ɓo maakum 'toodn̄ kaam kalan̄. ²⁹ Ken naan̄ jaay aan̄ ɔn̄sega se dɔɔd ɔkin̄ki ute maak-raapo taa naan̄ se gɛnaajege ɗoobm Mɛljege tu. Jee aan̄ gɔɔ naan̄ se ɔkdeki ɔn̄ɔ. ³⁰ Taa naabm Isa al-Masi se, ɔɔpga cɔkɔ sum ɓo naan̄ aɗe kooyo. Ey num naan̄ aɗe 'kutn̄ kɔna ɔɔ naan̄ ɓaado se taa am tɛdn̄ naaba gɔɔ naase ki.

3

Debm̄ jaay jeel Isa se jiga cir paac

(Gal 5.1-6; Rm 6.3-13; 1Kor 9.24-27; 2Pr 1.5-11)

¹ Ɔɔ ɓɔrse se gɛnaamge, ingki te maak-raapo taa naase 'tɛdkiga gɛn Mɛljege! Taar ken maam m'taadsen se ken maam m'taadn̄ m'ɗɔalin̄ kic ɓo aal ɔɔdum eyo, taa taargen se asen kɔn̄ ɓɔɔɔ.

² Ɔndki kɔndɔ ute jeegen aan̄ gɔɔ bɛsge se*, jee tɛdn̄ nakn̄ *kusina ɔɔ jeegen ken ɔɔ jeege *kɔjn̄ pɔndɔ jaay 'tɛdn̄ jee Raage se. ³ Jeegen ɔjga pɔndɔ mala mala se kɛse naajegen k'lee k'l'jeemki *Raa ute Nirlina ɔɔ naajege se k'l'jeki ɗoobm tɔɔm rojege eyo, num gan̄ naajege se k'tɔɔmki rojege ute Isa *al-Masi.

⁴ Gɛn daa ro sum num, maam kic m'ɔk nakge ɗena gɛn tɔɔm roma. Ken nam kuuy jaay ɔɔ ɔk nakn̄ ken naan̄ an̄ tɔɔm ron̄ se, maam se m'ɔk nakn̄ cir ken naan̄ an̄ tɔɔm ron̄ se. ⁵ Gɛn kɔjn̄ pɔndɔ ɛ j'ɔjum se m'ɔk ɓii marta sum ɔɔ maam m'kɔɗ *Israel mala mala ɔɔ teeco taa ɓee Benjamin ki. Maam se m'kɔɗ *Ebre ken mala mala. Do *Ko Taar ken Raa ɛɗo Musa ki se ɛ maam kɔɗ *Parizi. ⁶ Maam se m'ɗɔɔko maakum gɛn dabar *egliz ɔɔ do Ko Taar ken Raa ɛɗo Musa ki se ɛ, nam jaay 'kɔn̄ nakn̄ aak kus rom ki se, gɔtɔ.

⁷ Nakgen do ɗakin̄ maam m'ɔnin̄ m'ɔɔ bɛɛ se, ɓɔrse taa Isa al-Masi se nakgen se paac ɔs aay eyo. ⁸ Gan̄ nakgen se paac maam m'aakin̄ se ɔs aay eyo, ɗeere jeel ken maam m'jeel Mɛlum al-Masi se ɓo ɔs aay cir paac paac. Gɔtn̄ al-Masi ki se nakgen maam m'aakin̄o m'ɔɔ bɛɛ se ɓɔrse ɔs aay ey sum. Taa nakgen se maam m'aakin̄o aan̄ gɔɔ nakgen do danos ki, taa m'tɛdn̄ gɛn al-Masi mala mala. ⁹ Taa naan̄ se maam m'inḡ do Ko Taar ken Raa ɛɗo Musa ki se ɓo tɛdum m'aak bɛɛ naan̄ Raa ki eyo, gan̄ kaal maakn̄ ken maam m'aal do al-Masi ki se ɓo tɛdum m'aakga bɛɛ naan̄ Raa ki. Ute kaal maakn̄ ese ɓo Raa tɛd jeege aak bɛɛ naaniñ ki. ¹⁰ Maam se m'je naka kalan̄ sum nakn̄ maam m'je se m'jeel kɔkn̄ Isa al-Masi mala ɔɔ tɔɔgn̄ ken durin̄ daan yoge tu ɔɔ m'dabar ute naana, bini m'kooy aan̄ gɔɔ ken naan̄ ooy se kici. ¹¹ Taa naan̄ se ɓo maam m'inḡ m'ɔnd dom ro ki taa ɓii kalan̄ maam m'utu m'dur daan yoge tu.

J'aañ j'ɔn̄ki Isa

¹² Maam m'kɔn̄ taadn̄ m'ɔɔ gɔtn̄ maam m'ɓaan̄ m'ɓaa se m'aan̄ te ey ɓɔrtɔ, ey ɛ m'kɔn̄ taadn̄ m'ɔɔ maam se m'tɛd te aak bɛɛ naan̄ Raa ki ey ɓɔrtɔ. Gan̄ ɓɔrse kic maam m'utu m'aan̄ kaan̄ rɔk, gɛn kaan̄ gɔtn̄ Isa *al-Masi ki naan̄ ken tɛdum m'tɛdga gɛn naan̄ se. ¹³ Gɔtɔ, gɛnaamge, maam m'aan̄ m'aan̄ te gɔtn̄ ese ey ɓɔrtɔ ken maakn̄ maak-saapum

* 3:2 Jee aan̄ gɔɔ bɛsge se jee tɛdn̄ nakn̄ sɔkɔnge.

ki se gōtn m'aano paac se m'dirigingā naata, kēn m'uun kaamum jaay m'aak kēn naan ki se. ¹⁴ Maam m'aay kaamum m'aan gēn kaan gōtn kaan ki, Raa danjeki raan se, bin 60 naajege j'aki kōn nakgen se te Isa al-Masi. ¹⁵ Naajegen paacn kēn k'tēdkiga jee Raage mala mala se, bēeki se, maak-saapm naajege se 'tēdn aan gōō kēn ese. Kēn maak-saapse 60 utu kuuy ɛ, Raa utu asen taadn maakse ki aki jeel mētiŋa. ¹⁶ Na60 6orse se k'6aaki te doobjegen kēn j'uunkiro tel se ute naanjege.

¹⁷ Gēnaamge, 'paacki, 'tēdki aan gōō maama, uunki doobm jee kēn uun doobm naaje se. ¹⁸ Ey num daayum maam taadsenoga ɔ 6orse kic maakn kaa-maan ki se m'je m'asen taadn daala, taa jeege dēna maakn nakde kēn naade lee tēd se, naade je taadn jeege tu ɔ naade se je eyo kēn k'taad taa kooy Isa al-Masi ro kaag ki se. ¹⁹ Naade se utu kutn rode, nakn naade maakde je se 60 tēddenga raade ɔ nakn sōkōngēn naade lee tēd se maakde raap do ki sakan. Naade ing gēn saapm do nakge tun do *duni ki sum. ²⁰ Gan naajege se naanjege mala se maakn raa ki ɔ 6orse do naan ki ara se naajege j'ing j'aakki kaam Mēl Kaajjege Isa al-Masi. ²¹ Naan 60, ro naajege ɔk tōog ey se naan an deelin utu 'tecŋ aan gōō ro naan aak bēe kēn durno daan yoge tu se, ute tōogin se naan utu 'tēdn nakge paac 'tēdn kaam jina.

4

¹ Bin 60 gēnaa maak-jemgen doobm *al-Masi ki, maam se m'je m'asen m'6aa kaakn ute kaamuma. Taa naase se 60 jee 'tēdumki jaay maakum-raapo ɔ maam m'tōom rom ute naase. Bin se gēnaamge, ute Mēljege se 'dāarki tōog!

*Ute Mēljege se ingki ute maak-raapo
(Plp 2.1-3; Rm 16.1-4)*

² Maam deŋ Ebodi ute Syntis kēn taarde 6aa ey se, m'60 j'aay kaamde j'ok taarde kalan taa naade 'tēdga kalan te Mēljege se. ³ Naai debum kēn k'tēdn naaba kalan ɔ debm mēc se, maam m'tōnd mēti mēndgen se '6aa noogde. Taa naade kic dodoga gēn taadn Labar Jiga gēn Isa *al-Masi ute maama ɔ ute Klema ɔ jeege kuuy kēn k'tēdo naaba kalan. Jee se 60 kēn rode k'raaninga raan maakn Kitapm Kaaj ki.

⁴ Aan gōō 'tēdkiga kalan ute Mēljege se daayum ingki ute maak-raapo! Taar se m'asesin taadn dōol daala, ingki ute maak-raapo! ⁵ Ōnki jeege paac asen jeele naase se jee bēe. Taa Mēljege se ɔppga gōōrō utu '6aadō. ⁶ Ōnte 'kuunki nirlse do dīm ki, gan daayum nakn kēn jaay aan dose ki se 'tōndki mētn *Raa taa nakgen naase 'jeki. Kēn naase jaay '6aaki 6aa tōnd mētn Raa num, 'tōominki ute maakse. ⁷ Ō tōosn gēn Raa kēn cir maak-saapm naajege se, ute Isa al-Masi se asen bōbō ɔ maakse 'toodn kaam kalan.

⁸ Gēnaamge, kēn ɔp m'asen taad se ɔn nakn kēn mēt ki, kēn jeege jeelin aak bēe, kēn te doobiŋa, kēn *salal, kēn jeege aak jēnā, kēn jeege dōŋiŋa, kēn ɔŋiŋ aak jiga ɔ kēn jeege aakiŋ kic 60 tōomīn se, kēse 60 nakgen naase aki saapm do ki. ⁹ Taar kēn naase 'booykiro maam m'dooyseŋo ute nakgen naase aakkiro gōtn maam ki, kēn maam tēddēno se, naase kic 'lee 'tēdīnki bin kici. Ō Raa debm kēn ɛd lapi se utu kiŋg te naase.

*Pōl tōomde taa nakn kēn naade ɛdīni
(2Kor 9.6-15)*

¹⁰ Maam se maakum-raapo aak eyo ɔ m'tōom Mēljege taa naase 'tērl saapkiga do maam ki daala. M'jeele naase se daayum 'saapki dom ki, na60 naase ɔnki te doobm kēn amki noog eyo. ¹¹ Kēn ɔlum jaay m'taad bin se taa m'ok dīm ey 60 m'taad eyo, taa maam se ɛ m'deelga deel roma nakn maam m'ok se 60 aas kiŋgum sum. ¹² Kēn maakn daay ki lō maakn dēreŋ ki kic 60, maam se m'deelga rom ro ki. Kēn m'ok nakn kōsō kēn m'ok eyo, kēn maakn dēreŋ ki lō maakn 60 ki, maam se kēn aanum dī dī kic ɛ, daayum m'tookn do naan kēn ese. ¹³ Maam se m'aasiŋ do nakge tun 6aa se paac ute Debm kēn lee tōogum

maakum se. ¹⁴ Gaŋ naase se 'tɛdkiga bɛɛ kɛn naase jaay 'bɛaɔfo 'noogumki do nakge tun ɔɔŋ aan dom ki se.

¹⁵ Gɛnaamgen Pilip ki, naase mala 'jeelki kaaf kɛn deet deet jaay m'taadseno Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi se ɔɔ kɛn jaay m'iin m'ɔŋo Masedoan sum se, maakŋ *eglizge tu se, eglizn naase kaliŋ ki sum bo 'bɛamoga ute nakŋ noogo. Ey num eglizn kuuy se ɔŋ ɔlum te ne dɪm eyo. ¹⁶ Kɛn maam jaay m'utu Tɛsalonik ki se, naaŋ kɛn se naase ɔl dɔɔlumkiroga dɔɔɔ nakŋ kɛn am kaasn kinguma. ¹⁷ Kɛn ɔlum jaay m'taad bin se, m'je je dɪm bo gɔtse ki eyo. Nakŋ maam m'je se bɛɛ kɛn naase 'tɛdkiro se 'ziidn baa ute naaniŋa. ¹⁸ Maam taadsen nakŋ naase jaay ɔlumkiro paac se, maam m'ɔŋiŋga nakgen se aasum cir ciri. Aan gɔɔ Epaprodit ɛdumsinga nakŋ naase ɔlumkiro se, bɔrse maam m'ɔk nakge dɛna ute maraadiŋa nakgen se tec aan gɔɔ *sɛrkŋ jiga ɔɔ oot nijimi kɛn j'ɛd Raa ki jaay tɔɔlin se. ¹⁹ Ute Isa al-Masi se, Mɛlum Raa se nakŋ jaay naase ɔkki ey paac se naaŋ asesiŋ kɛda, taa naaŋ se dɪm tap bo daayiŋ eyo maakŋ gaariŋ ki. ²⁰ Daayum Raa kɛn Bubjege se k'lee k'tɔɔmiŋki. *Amin.

Pɔl raan nan taariŋa ɔɔ ɔlden tɔɔsɛ

²¹ Jee Raagen naase 'tɛdkiga kalan ute Isa *al-Masi se, 'tɛddɛki tɔɔsɛ ɔɔ gɛnaagen dɔobm al-Masi ki kɛn utu te maam gɔtn ara se, tɛdsen tɔɔsɛ kici. ²² Jee Raagen gɔtn ara paac se tɛdsen tɔɔsɛ ɔɔ kɛn tɛdsen tɔɔsɛ tap tap se jee maakŋ bɛe Gaar magal *Rɔm ki. ²³ Ɔŋ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛŋa.

Maktubm ken Pəl raanin eglizn Kələs ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanin eglizn Kələs ki

Kələs se naan geger ken maakn taa naan Turki ken borse, daande ute geger Epez se ok kilometir 200. Pəl se daam jaay ey num bii kalan baa te Kələs ki eyo. Jo ken ond eglizn Kələs ki se, Epapras. Epapras se naan kod Kələs do naan lee tedn naaba ute Pəl tele (kon 1.7; kon 4.12). Pəl booyga ken jeege lee aande dala jee al-Masigen Kələs ki se. Jee se lee dooyde ute taargen tec ute Labar Jigan gen Isa al-Masi se eyo. Naade lee taad jeege tun Kələs ki do k'terl do king bugdege tun do dakiṇa. Jo ter taadden do nakgen ok tōgō do nakge tun baa se paac se, k'j'eemde. Kaad ken se Pəl j'okinga kōkn dangay ki. Jo aan gōō naan 'kōn baa gōtde ki ey se, naan raanden maktubm ara se. Nakgen jig ey ken jeege oṇ aakden ey se, jee Kələs ki ok beere ro ki taa nakgen se ok tōgō do jeege tu. Gan al-Masi se, naan ok tōgō cir nakgen se paac. Ute kooy naan ro kaag ki se, tōgṇ naade ok do jikilinge tu se, naan tedn tedga gōtō. Taa naan se bo nakgen ok tōgō do jikilinge tu ute nakgen tedden bulge se naan oddenga dode naatn ro ki.

*Pəl raan ol tōōe egliz ken Kələs ki
(Ep 1.15-19; Plp 1.3-6,9-11; 1Tes 1.2-4)*

¹ Ken ara maam Pəl, *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan gōō ken *Raa maakin jen ro ki do ute genaajeege Timote bo, ² k'raansen maktubm ara se, naase jee Raage tun maakn geger ken Kələs ki do naase bo genaajegen tuj ormdē eyo do ken ing dōok kalan te *al-Masi. Oṇ Bubjege Raa asen tedn beṇa do asen kedn lapia.

Pəl tōōm Raa do tōnd metinṇa

³ Daayum, ken naaje jaay k'baa baa tōnd metn Raa Bubm Meljege Isa *al-Masi taa naase se, naaje k'lee k'tōmīna, ⁴ taa naaje se k'booyga j'ōōsjege maana taa kaal maaksen aalki do Isa al-Masi ki do ute maak-je ken naase okki do jee Raage tu paac se. ⁵ Bin bo deet deetn ken naase 'booykiro Labar Jigan ken met ki se, naase 'booy okkiga Raa se 'bōōbsenga nakn beṇ maakn raa ki do taar ken se bo, naase ing ondki dose do ki. ⁶ Jo Labar Jigan ese se wōōkga do naan ki paac bini aanga gōtse ki. Naan se tec aan gōō ko kaaggen ken teepe do ooj den se do Labar Jiga se kic bo tedn naabin gōtn jeege tu baa ute naaniṇa. Bin bo naan tedn naaba daan naase ki kici, baago deet deet bii ken naase 'booykiro do 'jeelinki beṇ Raa se met ki, jaay naase 'took okinki jiga se. ⁷⁻⁸ Epapras bo debm ken dooyeno metn taargen ese se do naan se taadjenga tōgṇ ken *Nirl Salal edsen gen je jeege se. Naan se medn kōōn maakje k'tedn naaba kalan do naan se debm tedn naabm tuj ormin eyo gen al-Masi gōō naaje ki.

⁹ Taa naan se bo, bii ken naaje jaay k'booy labarse sum se, naaje k'tōnd metn Raa j'ōn eyo taa naase. Naaje k'tōnd metin j'ōō asen kedn jeel mala mala ken naase anki jeel nakn ken Raa maakin jen ro ki do oṇ Nirliṇ se asen kedn jeel-taar mala mala ute meteke. ¹⁰ Bin jaay bo kingse 'tedn aak beṇ naan Meljege tu gen je nakn paacn tōōliṇ naan ki. Jo naase aki tedn napar nakgen jiga jiga do Raa se naase an 'jeel kōkn baa ute naan se. ¹¹ Jo naaje k'tōnd metin asen tedn jee tōgṇ mala mala ute tōgṇ naan ken cir nakge paac se, bin bo ken dubar jaay aanga dose ki kic bo, naase aki kaay kaamse, anki serke. ¹² Jo ute maak-raapo 'tōōmki Raa Bubm ken tedseno okkiga doobo gen kōn bedse maakn nakge tun beṇ ken naan bōōbin jeeṇge tu maakn-gōt ken wōōr se. ¹³ Taa Raa se oōdjekiga dojege maakn-gōt ken oōdō ken ok tōgō dojege tu do uun baanjekiga maakn gaar gen Goon maak-jen ki. ¹⁴ Ute doobm Goonin se bo Raa dugjekiga dojege do tōōljekiga *kusiṇjege se naatn.

Isa se naan bo magal cir nakge paac

¹⁵ Bii kalan tap bo nam aak te Raa eyo.

Num, ken Goonin Isa jaay baado do naan ki se, naan bo tec aan goo Raa mala oo naan bo taad Raa se jeege tu.

Aan goo maakn bee ki goon paraga bo naana se, Isa *al-Masi kic bo, nakgen Raa aaldeno paac se, naan bo naande ki.

¹⁶ Taa ute Isa se bo, Raa aalo nakgen maakn raa ki ute kengen do naan ki paac; kengen j'aakde ute kengen j'on j'aakde eyo, nakgen ok toojn ken j'on j'aakden eyo, toojgen inj do jeege tu, *kond Raage ute magaldege; nakgen se paac, Raa aalde ute Isa oo Raa aaldeno se taa naade taadn *nookn Isa.

¹⁷ Nakgen baa se paac se, Isa bo naan ki oo ken naade paac jaay utu inj gotde ki se, ute toojn naana.

¹⁸ Aan goo do bo toof ro te magalin se, Isa al-Masi kic, naan do *egliz. Nakge paac se upo meta do naan ki oo maakn yoge tu se, naan bo debm ken ooy duro deete. Taa bin se maakn nakge tun baa se paac se, naan bo naan ki.

¹⁹ Deere, nakn paacn ken Raa ok se utu gotn Goonin ki kici taa Raa se uunoga kuun doa gen tedn naan se.

²⁰ Ute goonin se, Raa tedga nakgen do naan ki ute kengen maakn raa ki se paac okga taasa ute naana. Ute moosn goonin ken ooy do kaag ki se bo, Raa baanoga ute lapia.

²¹ Anum, naasen jee Kolos ki se, do dakin se, naase injkiro dok ute Raa. Naase 'saapkiro oo 'tedkiro nakgen jig eyo. Kese bo ken gaanzeno ute Raa oo tedkiro jee taamooyinge.

²² Num borse se, ute kooy ken Goonin on ron ooy do kaag ki se, Raa okga taasa ute naase taa asen baa naanin ki se jee *salal, ok taar dim kusin rode ki eyo oo ok tuj eyo kici, ²³ ken naase jaay kaal maaksen do Isa ki se okinki jiga oo 'daarki do ki tooj gan se, oo ken naase jaay onki te eyo gen kond dose do Labar Jigan ken naase 'booyinkiro se. Oo Labar Jigan ese se bo k'taadinga jeege tun do naan ki paac kici oo taa naan se bo maam Pal se m'tedga debm tedn naabina.

Dubar ken Pal on taa egliz

(Ep 3.1-13; 1Kor 2.7-13)

²⁴ Borse, maam m'dabar dena taa naase; ute naan se kic bo maam maakum raapo. Aan goo Isa dabaro se, maam kic m'dabar roma taa naase *eglizn ken 'tedkiga daa ro gen Isa *al-Masi se. Maam m'dabar se, taa naabin ken oop se 'kaasn doobin ki. ²⁵ Maam se m'tedga debm tedn naabm gen egliz, oo naabm se Raa edumsin kaam jim se taa naase. Naan edum naabm se taa Taar Raa se paac m'an taadn nan ute doobin jeege tu. ²⁶ Oo taar ken Raa uuno doa do dakin gen taada jaay *taad te metin metjil jeege tu paac ey se, borse se, naan taadga metin toodga tal jee Raage tu. ²⁷ Oo jee Raagen ese se bo Raa uunoga doa gen taadn nakn bee oo jiga ken jeege jeelo te metin eyo ken Raa tedin taa jeegen Yaudge eyo. Nakn se naan bo al-Masi ken utu inj maakse ki se oo ute doobm naan se bo, naase ondki doa gen kend maakn *nookn Raa ki.

²⁸ Al-Masi se bo naaje k'taadin jeege tu paac, k'j'aalden bide ki oo k'dooyde ute jeel-taar paacn ken Raa edjen se, taa naaje k'je jeegen paacn dookga ute al-Masi se, 'tedn jee mec.

²⁹ Taa naan ese se bo maam m'tedn naaba m'doa ute toojn al-Masi ken cir nakge paac ken inj ted naaba maakum ki se.

2

¹ Deere, maam m'je naase aki jeele, maam se m'ing bo m'do do jet taa naase, taa jeegen maakn geger ken Laodise ki oo taa jee Raagen kuuy ken bii kalan tap bo aakum te ute kaamde ey se kici. ² Maam m'je naade se k'kaay kaamde oo ute maak-jede se k'dook taarde kalan. Maam m'je naade se jeel konn maakde ki mala mala, bin bo naade 'kon jeel *nakn ken Raa oyiino jaay jeege jeel te metin ey se, oo nakn se le, naan bo *al-Masi. ³ Oo gotn

al-Masi ki sum bo naajege j'aki kəŋ jeel-taar mala mala ute jeel nakge paac. ⁴ Ken əlum jaay m'taadsen bin se, m'je nam tap bo asen dərɫ ute taaringen nijim se eyo. ⁵ Ey num, deere, daanse ki se maam gətə, naʒo maam m'utu m'saap dose ki əə maam se maakum raapo aan gəə m'utu maaksen ute kaamuma, naase se naŋa naŋa kic bo utu 'daar gətɪŋ ki tak tak əə kaal maaksen do al-Masi ki se naase utu əkiŋki təəgə.

*Ute *al-Masi se naase əŋkiga nakge paac*

⁶ Aan gəə naase 'tookkiga Melse, Isa al-Masi se, iŋg 'dəəkki kalan ute naaŋa. ⁷ Aan gəə ko kaaga iirin bəəy naaŋ ki jaay 'daar təəgə əə aan gəə bee ken j'iiniŋ daar təəg se, naase kic bo iŋg 'dəəkki kalan ute Isa al-Masi bin kici. Əə kaal maaksen do al-Masi ki se əkiŋki təəgə aan gəə ken k'dooyoseno ro ki; əə 'təəmki *Raa ute maakse paac. ⁸ Əndki kəndə, əŋte kəŋki nam asen dərɫ ute taargen rəŋ rəŋ ken təəl sər ey se! Taargen se iino gətn jikilimge tu əə gətn nakge tun ək təəgə do *duni ki sum. Num naade se, bεε, iino gətn al-Masi ki eyo. ⁹ Taa kaad ken Isa al-Masi iŋgo do naaŋ ki se nakŋ Raa ək paac se utu gətn naaŋ ki kici. ¹⁰ Aan gəə naase 'dəəkki kalan ute al-Masi se, naase əŋkiga nakge paac ute naaŋa. Təəgge ute nakgen ək təəgə do jeege tu paac se, naaŋ bo dode ki.

¹¹ Aan gəə naase 'dəəkki kalan ute al-Masi se, naase se j'əjsenga pəndə naʒo *kəjŋ pənd naase se, tec aan gəə gən jikilimge lee təd se eyo, num kəjŋ pənd naase se, iino gətn al-Masi ki, naaŋ bo debm əədjekiga dojege ro daa ro ken əljeki maakŋ *kusiŋ ki se. ¹² Ken naase jaay *k'batizse sum se tec aan gəə naase ooykiga əə j'əlsenga maakŋ baad ki ute al-Masi. Əə ken naase jaay 'teeckiro maan se, tec aan gəə ooy durkiga ute al-Masi tεε, taa naase aalkiga maakse do təəgŋ Raa ken duriŋo daan yoge tu se. ¹³ Əə do dəkiŋ se, naan Raa ki se naase aan gəə jee ooyga kooyo taa kusiŋ ken naase lee 'tədki əə naase se aan gəə jee əj te pənd eyo*. Gaŋ bəurse ute al-Masi se, Raa εdsenga kaaja əə naaŋ se təəljekiga kusiŋjege se paac naata. ¹⁴ Ute kooy Isan ooy do kaag ki se, Raa təəljekiga sεεjege se naatn əə nakŋ ken *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki jaay əkjeki mindjege se kic, naaŋ təəliŋga naatn əə naaŋ tupiŋga ro kaag ki ute naaŋa. ¹⁵ Təəgge ute nakgen ək təəgə do jeege tu paac se, Raa bəəydenga naatn maakŋ gaardege tu. Ute kooy ken Isa ooy do kaag ki se, naan cirdega. Naaŋ tək leedeno naan jeege tu əə əlde səkəŋ təəlde.

¹⁶ Taa naaŋ se bo, əŋte kəŋki nam asen kəjŋ bəəro dose ki taa kəsə, taa kaaye, taa laagen jeege lee tədə, taa bii *sərkiŋ gən taar kaal laapa, ey lε taa *bii sebit. ¹⁷ Naade se paac aan gəə kaam nirl nakgen bεε utu ade baa naan ki. Əə kaam nirl nakgen se taad te al-Masi mala. ¹⁸ Ken bin num, jeegegen təd rode aan gəə jee əəp rode baata əə lee eem *kədn Raage əə ken niiga num əkiŋ əəŋ se, əŋte 'kəŋki jee se asen kəjŋ bəəro dose ki. Jee bin se saapde se gən jikilimge əə əlden naade magal rodege. ¹⁹ Naade se əŋ dəək ute al-Masi eyo. Ey num al-Masi se, naaŋ bo do *egliz əə 'jeelki ken təd bεε ro ki te magaliŋ se, daan doa. Əə daan do se bo ken tum ro paac, jaay təd kalan se. Əə jee Raage kic bo tec bini əə ken tēdden jaay teep baa ute naande se lε, Raa.

*Ooykiga əə durkiga ute *al-Masi*

²⁰ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi əə nakgen ək təəgə do *duni ki se ək təəgə dose ki ey sum; num gaŋ gən di jaay naase iŋgi aan gəə nakgen se utu ək təəgə dose ki, jaay 'tookki gən tēdn nakgen se aan gəə jeegegen ken utu maakŋ duni ki rək se, ²¹ nakgen ken əə: «Nakŋ bin se əŋte ləkiŋa, əŋte kuuniŋa, əə əŋte kəsiŋa?» ²² Nakgen se paac taad te nakgen kaadiŋ utu deele. Əə nakgen se lε, jikilimge bo lee saapa əə dooyiŋ jeege tu gən tədə. ²³ Deere, nakgen ken naade taad əə gən tədə se, naade saapiŋ əə ute naaŋ se bo, aden kēdn jeel-taara, taa naade taad əə əəp roi baata əə 'dabar roi əə 'təd nakgen ken jeege taad əə gən tədə se. Num gaŋ nakgen se paac se, təəl sər eyo əə əŋ təd debkilimi əŋ bəəb ək ron eyo.

* 2:13 Jee əj te pənd ey se, Yaudge aakde aan gəə jee jeel Raa mal eyo.

3

¹ Taa naan se 60 aan gɔɔ naase ooy 'durkiga ute *al-Masi se, 'jeki nakgen ken maakn raa ki, gɔtn ese 60 ken al-Masi utu ing do ji daam *Raa ki. ² Ken bin num, ɔnte 'saapki do nakge tun do naan ki, num 'saapki do nakge tun maakn raa ki. ³ Deere, naase se ooykiga ute al-Masi ɔ 'kingse se Raa utu bɔɔbsesin kaam ji al-Masi. ⁴ Al-Masi ken kingse kaam jin se, jaay ɔiin ade naar teecn pirsil se, naase kic aki naar 'teecn pirsil ute naana maakn *nookin ki.

*King kiji ute *al-Masi*

⁵ ɔo nakgen jig eyo do naan ken utu maakse ki se, 'tɔɔlin ki naata aan gɔɔ: keesn naapm ren ren, nakn asen tujn naan Raa ki, nakn daa ro 60 jea, maak-saapm *kusiɔa ute tama, taa tama se tedga raa jeege. ⁶ Taa nakgen jig ey ese se 60, ken utu ano 6aa ute maak-taar Raa do jeege tun ken baate tookn taarin se. ⁷ Naase kic, do dɔkin se, ingkiro bini ɔ 'lee 'tedkiro nakgen jig ey se kici. ⁸ Num ɔorse se, nakgen se paac ɔɔdki dose ro ki aan gɔɔ: maak-taara, taamooyo, nakn kusiɔa, naaja ɔ taargen gen taad ey se kic 60, ɔnten 'teecn taarse ki. ⁹ ɔo ɔnte 'tedki taar-kɔɔɔ ute naapa; taa kingsen do dɔkina ɔ ute naksen jig ey naase 'lee 'tedki se le, resinkiroga naatn. ¹⁰ ɔo ɔorse naase 'tedkiga jee kiji ɔ Raa Mɛl Kaaljege se daayum tedsenga anki tecn naana, taa anki jeel kɔkn mala mala.

¹¹ Taa naan se 60 maakse ki se: ken kɔf Greki, ken kɔf Yaudi, debm ɔjga pɔndɔ, debm ɔj te eyo, debm cɛke, jee kaagge, jeegen bulge lɔɔu jeegen bulge eyo, naade se paac, naan Raa ki se, debm cir naapin tap 60 gɔɔ. Num ken cir paac se, al-Masi, naan 60 do nakge tu paac ɔ utu maakn jeenge tu paac.

¹² Taa naan se 60 naase se Raa beer tɔɔdsenoga tɔɔɔ ɔ 'tedkiga jee naange ken naan jede. Bin num ɛjki do naapge tu, 'tedki beer ute naapa, ɔɔpki rosege baata, 'tedki jee dalul ɔ 'tedki jee maakde deere. ¹³ ɔo 'serkki naapa ɔ ken maakse ki jaay deb kalan tujga naapin ki se, ɔkki naagn naapge; aan gɔɔ Mɛljege tɔɔlsenoga kusiɔse se, naase 'tedki kalde naapge tu bin kici. ¹⁴ Ken beer cir paac se, 'jeki naapa ɔ ken naase jaay 'jeki naapa se, maakse kic 'tedn kalan tak. ¹⁵ ɔn lapi al-Masi se 'king maakse ki taa Raa danjeno se taa aki king ute lapi te naapa, taa naase 'tedkiga aan gɔɔ ro kalan. ɔo daayum ing 'tɔɔmki Raa.

¹⁶ ɔn taar al-Masi ute beer se 'doocn maakse. 'Dooyki naapa aalki bi naapge tu ute jeel-taar mala mala ken naase ɔkki se. ɔo aarki kaa Raa ki ute maakse paac, 'tɔɔmin ki ute kaagen ken k'lee k'jeemsina ɔ magalin ki ute kaagen *Nirl Salal ɔl jeege lee tɔɔmsin se. ¹⁷ Taargen paacn ken naase 'ɔaanki 6aa taada ute nakgen paacn naase 'ɔaanki 6aa tɔda se, 'tedin ki ute ro Mɛljege Isa. ɔo ute doobm naan se, naase 'tɔɔmki Raa Bubukici.

King bee gen jee al-Masige

(Ep 5.22-33, 6.1-9; 1Pr 2.18-25, 3.1-7)

¹⁸ Naase mendge: 'booy uunki taar gaabsege aan gɔɔ jee uun doobm Mɛljege lee tedin se. ¹⁹ Naase gaabge kic 'jeki mendsege ɔ ɔnte taaddeki ute taar tɔɔgɔ. ²⁰ Gaange: 'tookki paac taar ken sege ute bubsege; kese 60 nakn ken tɔɔl Mɛljege tu. ²¹ Naase bubm gaange se, ɔnten 'tedki gaansege se maakde aden taara, ey num naade maakde 'tuju.

Bulge ute mɛldege

²² Naase bulge se: melsegen do naan ki se taardege paac 'tookdesin ki. Ken naade gɔɔ kic 60 'teddeki naabdege jiga. ɔo ɔnte 'tedin ki aan gɔɔ naase 'jeki raapm maakn jikilimge sum, num gan 'teddeki naaba ute maakn kalan taa naase se 'beerki Mɛljege tu. ²³ Num naabm ken naase 'ɔaanki 6aa tɔda paac se, 'tedin ki ute maakse paac aan gɔɔ naabm gen Mɛljege ɔ ɔnte 'kaakin ki aan gɔɔ naabm gen jikilimge sum. ²⁴ Naase 'jeelki Mɛljege utu asen kɛdn bedse ute jeenge. ɔo Mɛljege se, naan 60 *al-Masi ɔ naabm ken naase 'tedki se le, 'tedin ki naan ki. ²⁵ Num debm 'ted *kusiɔ se, kusiɔin se, utu an terl don ki; taa Raa se, naan beer nam eyo.

4

¹ Naase mɛlge se: ɓulsege se 'tɛdɛki nakɲ ute doobiɲa ɔ kɛn mɛt ki taa 'jeelki naase kic ɔkki Mɛɛ maakɲ raa ki.

Pɔl dɛj jee al-Masigen Kɔlɔs ki
(ɛp 6.18-20, 5.14-17)

² Daayum aayki kaamse eemki *Raa, ɔɲte 'toodki bia, 'tɔɔmki Raa. ³ Ɔɔ 'tɔndki mɛɲn Raa taa naaje kici: taa naaɲ ajen kɔɔɔn doobo ɣɛn ɓaa taadɲ nakɲ kɛn ɣɔɲn *al-Masi ki jaay *jeege jeel mɛɲɲ ey se. Taa naaɲ se ɓo, maam j'ɔkum danɣay ki taariɲa. ⁴ 'Tɔndki mɛɲn Raa taa taar kɛn maam m'je m'aɲ taadɲɲ tak se 'toodɲ tal.

⁵ Maakɲ jeege tun doobm al-Masi ki ey se, ɲɲgki do mɛɲɛkse ki. Ɔɔ kɛn doobiɲ jaay utu se, naase 'tɛdɛki bɛɛ. ⁶ Ɔɲ taarsegen naase aki taad se, 'taadɲɲki ute taargen nijimi ɔ bɛɛ. Bin ɓo naɲa naɲa kic ɓo aɲki tɛrl taar ute doobiɲa.

Pɔl naɲ taariɲa ɔ ɔlden tɔɔɛ

⁷ Ɔɛnaaje Tisik kɛn debm tɛɔn naabm tuj ɔrmiɲ ey kɛn naaje k'jenki ɔ kɛn tɛɔn naabm Mɛljege ute maam tel se, naaɲ ɓo debm asen ɓaa taadɲ labarum paac. ⁸ Maam m'ɔliɲ ɣɔtse ki tap ɓo taa naaɲ asen ɓaa taadɲ labarje ɔ asen ɓaa kɛɔn kaay kaama kici. ⁹ Onezim kɛn k'jenki, naaɲ kic ɣɛnaajegen tuj ɔrmiɲ eyo, ɔ goon naaɲse mala se utu 'ɓaa ute Tisik. Naadɛ se ɓo asen ɓaa taadɲ nakɲ kɛn aan doje ki paac ɣɔɲn ara se. ¹⁰ Aristarkɲ kɛn maakɲ danɣay ki ute maam ara se, 'tɛɔsen tɔɔɛ ɔ Markɲ goon taasn Barnabas kic, 'tɛɔsen tɔɔɛ. Markɲ ese ɓo, maam m'taadɔsenoga taad mɛɲn taariɲ m'ɔ kɛn naaɲ jaay ɓaaga ɣɔtse ki num, ɔkiɲki jiga. ¹¹ Isa, kɛn k'danɲɲ Justus se, 'tɛɔsen tɔɔɛ kici. Ɔɔ maakɲ Yaudge tun took aal maakɔ do Isa ki se, naadɛ se sum ɓo, kɛn tɛɔ naaba ute maama ɣɛn *maakɲ Gaar Raa. Naadɛ se ɓo, kɛn ɛɔum kaay kaama.

¹² Epaprasn, ɣɛn naase mala se kic, 'tɛɔsen tɔɔɛ. Naaɲ se debm tɛɔn naabm Isa *al-Masi. Ɔɔ naaɲ se ɔaar cir ɣɛn tɔnd mɛɲn Raa taa naase, taa naase daayum aki kiɲɲ tɔɔɔ, aki tɛɔn jee Raagen mɛɔ ɔ taa naase aki 'dɔɔkɲ maakse ɣɛn tɛɔn nakɲ kɛn Raa maakiɲ jen ro ki. ¹³ Epapras se, naaɲ tɛɔ naaba dɛn aak eyo taa naase, taa jee Laodise ki ute jee Erapolis ki se ɔ maam Pɔl se m'aakiɲa ute kaamuma. ¹⁴ Mɛɔjege daptor Luk ute Demas kic tɛɔsen tɔɔɛ.

¹⁵ 'Tɛɔki tɔɔɛ ɣɛnaage tun maakɲ ɣɛɣɛr kɛn Laodise ki. Ɔɔ 'tɛɔki tɔɔɛ Nimpa ki ute jee *egliz kɛn lee tus maakɲ ɓɛɲɲ ki se kici. ¹⁶ Kɛn naase 'dooyiɲkiga maktubm kɛn maam m'raaɲsesiɲ se num, ɔliɲki egliz kɛn maakɲ ɣɛɣɛr kɛn Laodise ki se kici aɲ dooyo. Ɔɔ naase kic maktubm kɛn maam raaniɲo jeege tun Laodise ki se jaay ɔlsesiɲoga num, 'dooyiɲki kici. ¹⁷ Ɔɔ 'taadki Arsip ki: Naabm ɣɛn Mɛljegeɲ ɔɲiɲsiɲ kaam jiiɲ se, ɲ'tɛɔn ɲ'aasiɲ ute doobiɲa.

¹⁸ Tɔɔsn kɛn maam m'raaɲ m'ɔlsen ese se, maam Pɔl mala ɓo m'raaɲɲ ute jima. Maam se m'danɣay ki. 'Saapki dom ki ɔ ɔɲte 'dirigumki. Ɔɲ Raa asen tɛɔn bɛɛɲa.

Maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɔn eglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet kɛn Pɔl raanɔn eglizn Tɛsalonik ki

Eglizn Tɛsalonik ki se, Pɔl ɔndɔn kaad kɛn naan ɔngo mɛrtɛ gen k-dige gen tɛdn naabm Raa se. Naan ɔngo gɛgɛr Pilip ki ɔ baado aan maakɔn gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki. Gɛgɛr Tɛsalonik se, naan maakɔn taa naan Masedoan ki. Jee Tɛsalonik ki se naabden kɛn naade lee tɛd se, naade lee tɛd suuk. Ɔ naade ɔk ɛkge dɛna ɔ dɛnɔn se Yaudge. Yaudgen mɛtɔnge se took do taar kɛn Pɔl lee dooy jeege se eyo. Taa naan se bo naade tuurɔn gɔtn ese. Pɔl raanɔn jeege tun Tɛsalonik kɛn took aalga maakde do Isa ki ɔ ute maktubm se bo naan lee dooyde. Jee jeel taadn tɔkɔn mɛtn Kitapm Raa se, saap ɔ maktubm ara se bo, 'tɛdn maktubm kɛn Pɔl raanɔn deet deet jee al-Masige tu. Kɛn bin num maktubm ara se, maakɔn Kitapm kɛn Raa dook kiji ute jeege se, naan bo k'raanɔn deete. Pɔl ɛd kaay kaama genaage tun Tɛsalonik ki ɔ taadden ɔ kaal maakden do Isa al-Masi ki se, j'ɔkɔn ɔnɔ k'baansɔn ute naanɔna. Jee mɛtɔnge maakɔn jee Raage tu se ooyga kooyo naɔo Isa lɛ aan te ey bɔrtɔ. Jee Raage se tɔnd mɛtn Pɔl ɔ jeegeen ooy se tap bo gen naade se 'tɛdn ɔ di. Pɔl tɛrlden ɔ jeegeen ooyga kooyo ute jee utu ɔng zɛɛɛ se, naade paac dook ute Isa al-Masi, taa bii kalan naade utu 'dur daan yoge tu paac.

Pɔl raanɔn ɔl tɔɔsɔn jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl bo m'raanɔn maktubm se ute Silban ɔ Timote, naase jee *egliz kɛn maakɔn gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga gen Bubjege *Raa ɔ gen Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔn Raa asen tɛdn bɛɛnɔ ɔ asen kɛdn lapia.

Pɔl tɔɔm Raa taa jee Raagen Tɛsalonik ki (Plp 1.3-6; Kɔl 1.3-8)

² Daayum naaje k'tɔɔm Raa ɔ k'tɔnd mɛtɔn k'j'ɔn ey kici taa naase paac. ³ Naan Bubjege Raa ki se, daayum naaje k'saap do kaal maakɔn naase, kɛn naase aalki do Isa *al-Masi ki jaay ɔlsen 'tɛdki nakgen jiga se. Ute maak-je naase ɔkki do Isa ki se ɔlsen naase 'tɛdki naaba jiga ɔ aayki kaamse ɔndki dose do Mɛljege tu Isa al-Masi ki. ⁴ Genaa maakjemge, naaje k'jeele Raa se naan jese ɔ naan bo bɛɛr tɔɔdseno taa aki tɛdn jee naange. ⁵ 'Booyki, Labar Jigan gen Isa al-Masi se naaje k'taadseno se ute taarje sum eyo, num ute tɔɔgn *Nirl Salal ɔ naaje k'jeel maakje ki taar naaje k'taadseno se taar mɛt ki. Naase kic 'jeelki kaad kɛn naaje j'ingkiro tɛl se, nakgen naaje k'tɛdo paac se, k'tɛddeno taa asen noogo.

⁶ Ɔ nakɔ kɛn Mɛljege tɛdo jaay naaje k'tɛd se bo, naase 'tɛdki aan gɔɔ gen naaje se kici. Deere, jeege dabarsenoga dɛna naɔo ute naan se kic bo, naase 'took uunkiro taar Raa maakse ki se ute maak-raapm kɛn Nirl Salal ɛdsesɔn se. ⁷ Bin bo naase 'taadkiga doobo jee Raage tun paacɔn taa naan Masedoan ki ute kɛngen taa naan Akayi ki. ⁸ Deere, taar Raa se ɔngo gɔtse ki se bini aanga taa naan Masedoan ki ute taa naan Akayi ki sum eyo, num gɔtɔ baa se paac, jeege booyga kɛn naase aalkiga maakse do Raa ki se. Taa naan se, naaje j'kɔn kɔɔsn maanɔn ey sum, ⁹ taa jeege paac ɔs maanse gen kɛn naase 'doɔdɔkjekiro jiga kaad kɛn naaje j'ingɔ gɔtn naase ki se. Ɔ naade ɔs maanse taa naase raagen deer ey se, naase rɛs ɔndenki naata ɔ 'tɛrlkiga maakse gen tɛdn naaba Raa kɛn zɛɛɛ ɔ kɛn mɛt ki. ¹⁰ Bɔrse, naase ɔng aakki kaak kaam Goon Raa ade baa maakɔn raa ki, goonɔn se bo, naan durɔnɔ daan yoge tu ɔ naan bo Isan kɛn ɔɔdjeki dojege taa maak-taar Raa booy dojege tu eyo bii kɛn naan an kɔjn boɔrɔ do jeege tu se.

2

*Naabm *Raa kɛn Pɔl tɛd maakɔ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki
(NJKN 20.18-21,31-35; 2Kɔr 6.3-10, 12.12-15)*

¹ Gɛnaamge, naase mala 'jeeliŋki, kɛn naaje jaay j'ingɔ gɔtse ki jaay naase 'dɔɔdɔkɛkiro jiga se, cɛr eyo. ² Num naase kic 'jeelki naaje se k'dabarjenoga ɔɔ k'naajenoga maakɔ gɛgɛr kɛn Pilip ki, jaay ɔɔ k'l'iin k'ɔaado gɔtse ki. Ey num jee wɔɔyɛge se tap ɔɔ paac paac ɔɔnɛn dɔɔb eyo, naɔɔ Raa se, ɛdɛnga kaay kaama taa j'asen taadɔ Labar Jiga gɛn Isa *al-Masi. ³ Taa taar Raa kɛn naaje k'ɔaa k'taadsen se, ɔk taar-kɔɔb eyo. ɔɔ naaje lɛ k'l'ɔk saapm jaay jig ey se do nam ki eyo ɔɔ k'je kaan nam dal eyo. ⁴ Gaɔ Raa se naan aakje naaje j'an kɔɔ kaas se jaay ɔɔ, naan ɛdɛno Labar Jiga gɛn Isa se kaam jije gɛn ɔaa taadɔ jeege tu. Anum naaje k'je k'taad se k'je ɔɔ k'tɛdɔ nakɔ kɛn tɔɔl jikilimge tu eyo, num kɛn tɔɔl Raa ki, naan kɛn jeel naɔ saapm maakjege tu paac. ⁵ Taa naase 'jeelki, naaje k'l'ɔɔ k'taad te taar gɛn kaan nam dal eyo ɔɔ k'je te dɔɔbm tam eyo ɔɔ Raa kic ɔɔ jeele. ⁶ ɔɔ naaje se k'jedɔ te dɔɔbm naase ɔɔ ajeki tɔɔm eyo ɔɔ k'je jee kuuy ɔɔ aje tɔɔm ey kici. ⁷ Ey num naaje k'jee kaan naabm al-Masige se, naaje ɔɔ kɛn k'jee magalsegen kɛn j'ɔk dɔɔbo ajekiga tɛdɔ naaba, gaɔ naaje k'l'ɔɔ k'tɛdɔ te naan se eyo. Num naaje j'ingɔ maakse ki se k'tɛdɔ jeege ɔɔ rode urlu aan gɔɔ ko gaangen kɛn aak do gɛndege tu. ⁸ Taa maak-je naaje k'l'ɔk dose ki se, k'je ɔɔ j'aseno taadɔ Labar Jigan gɛn Raa se sum eyo, num j'ɔɔ roje paac ɔɔ taa naase, taa naase 'tɛdkiga jee kɔɔn maakjege. ⁹ Deere gɛnaamge, naase utu 'saapki do dubarje ki ɔɔ do naab kɛn naaje k'tɛdɔ jaay ɔɔr nanjɛno tak tak se. Naaje k'tɛdɔ naaba nɔɔrɔ katara, taa maakse ki se naaje k'je k'kɔɔpm kaam ji nam eyo ɔɔ ute naan se ɔɔ, naaje k'taadseno Labar Jigan gɛn Raa se.

¹⁰ Naase kic ɔɔ saadjege ɔɔ Raa kic ɔɔ saadje: naaje j'ingɔ daan naase jeege tun aalkiga kaal maakse do Isa al-Masi ki se, kingje se, king *salal ute dɔɔbina ɔɔ nakɔ jaay akiro kɔɔ aak kus roje ki se gɔtɔ. ¹¹ Naase 'jeelki, maakse ki se, naɔa kic naaje j'aakiɔ doɔ ki aan gɔɔ bubm kɛn aak do gɛninge tu se. ¹² Naaje k'dɛjseno ɔɔ k'l'ɛdseno kaay kaama ɔɔ k'taadseno k'je aki king aan gɔɔ kɛn Raa maakin jen ro ki, naan kɛn danjɛno taa aki kend maakɔ gaarin ki ɔɔ maakɔ *nookin ki.

Pɔl tɔɔm Raa daala taa jee Raagen Tɛsalonik ki

¹³ Taa naan se ɔɔ naaje k'ting k'tɔɔm Raa taa naase booy uunkiroga taar Raa kɛn naaje k'taadseno se, naase 'tookkiga do ki ɔɔ 'jeeliŋki taargen se gɛn jikilimge eyo num taar Raa. ɔɔ deere, naan se taar Raa mala. Deere, taar se utu tɛdɔ naaba maakɔ naase kɛn aalkiga maakse do Isa *al-Masi ki se kici. ¹⁴ Bin num gɛnaamge, naase kic 'tɛdkiga aan gɔɔ jee *eglizgen taa naan Jude ki kɛn tɛdga jee Isa al-Masige se. Naade se, taasde Yaudgen mɛtinge lee dabardeno ɔɔ ɔɔrse se, naase kic taassege lee dabarse bin kici. ¹⁵ Naade Yaudge se ɔɔ kɛn tɔɔlo Mɛlɛge Isa ute jee kɛn taad taar teeco taar Raa ki, ɔɔ naade se ɔɔ kɛn lee dabarjeno naaje kici. ɔɔ nakgen Yaudge tɛd se tɔɔl Raa ki eyo ɔɔ naade se tɛdga jee wɔɔy jikilimge paac. ¹⁶ Naade Yaudgen ese se ɔɔ, gaasjen gɛn taadɔ taar Raa jeege tun Yaudge eyo taa naade 'kɔɔ kaaj eyo. Kɛn naade tɛd bin se naade lee ziid *kusiɔdege do kusiɔde kɛn naade lee tɛd se. ɔɔ ɔɔrse se kusiɔde se deelga gɔtiɔa. Num do taar tɔɔlin ki se, maak-taar Raa se, bɔɔyoga dɔde ki.

*Pɔl je ɔaa kaakɔ jee Raagen maakɔ gɛgɛr kɛn Tɛsalonik ki
(NJKN 17.14-16)*

¹⁷ Gɛnaamge, gɔtɔn k'l'iin k'l'ɔɔnseno sum se, daanin dɔkga k'l'ɔɔ k'l'aakki te daan-kaam naapge eyo. Ute naan se kic ɔɔ, naaje j'utu k'saap dose ki. Bin num, ute dɔɔbm gay kic ɔɔ naaje k'je j'asen ɔaa kaakɔ daala. Taa naaje se k'l'ɔk maak-je dose ki den aak eyo. ¹⁸ Taa naaje k'je k'kɔkɔ tɛrl j'asen ɔaa kaaka, kɛn tap ki se maam Pɔl ɔɔ m'taad m'dɔɔlga dɔɔlɔ gɛn ɔaa kaak se, naɔɔ *Bubm sitange se gaasjen dɔɔbo. ¹⁹ Gɛnaamge, 'jeelki, naase ɔɔ jee kɛn naaje k'l'ɔnd doje dose ki, ɔɔ ɛdɛn maak-raapo ɔɔi kɛn Mɛlɛge Isa ade ɔaa se

taa naase se naaje doje tɛdn raan. Taa naase ɓo kɛn 'taadki jeege tu paac ɔki naabje se, naabm jiga. ²⁰ Deer deer, naaje se maakje raapm dose ki ɔ naaje *k'nook Raa taa naase.

3

¹ Anum kɛn naaje jaay j'ɔŋ te labarse ey se, j'ɔŋ j'aasiŋ te eyo, naaje k'j'uuno doa gɛn kɔɔpm king maakŋ gɛgɛr kɛn Aten ki kalje ki, ² ɔ Timote se ɓo naaje k'j'ɔliŋo gɔtse ki. Timote se naan gɛnaaje ɔ naaje k'tɛd naabm *Raa kalan. Labar Jigan gɛn Isa *al-Masi se, naaje k'taadŋ jeege tu tɛɛ. Naaje k'j'ɔliŋ gɔtse ki se taa asen noogo ɔ asen kɛdn kaay kaama ɔ taa naase aki king tɔɔgɔ doobm al-Masi ki. ³ Bin ɓo, dubargen aan ɓorse dose ki se asen kɔŋ kɔl naase anki rɛsn ute doobm Raa eyo. Taa naase mala kic 'jeeliŋki, dubargen bin se, utu 'kaan dojege tu. ⁴ Kaad kɛn naaje k'j'ingɔ gɔtse ki se, naaje k'taadŋ senoga j'ɔ naajege se j'utu j'ajenki dabara ɔ nakŋ se aanga dojege tu ɔ naan ese se, naase kic 'jeeliŋki. ⁵ Taa naan se ɓo, maam m'ɔŋ m'aasiŋ te gɛn king booy dɛn eyo, maam m'ɔlsen Timote, taa ɓaa gɔtse ki taa amo ɓaa ute labarse, naase utu ingki do kaal maakse ki se dɛy la? Maam m'ɓeer m'ɔ ɔm daan naane *Bubm sitange naamsenga ɔ ute naan se naabjen k'tɛd daanse ki se 'kutn cɛɛ.

⁶ ɓorse, Timote kɛn iino gɔtse ki se aan ɔnjenga ɔ naan ɓaanjenoga ute labar jiga gɛn kaal maaksen do Raa ki ɔ gɛn maak-je kɛn naase ɔkki ute naapa. Naan taadjen ɔ daayum naase utu 'saapki doje ki jiga, ɔ je ajeki kaaka aan gɔɔ naajen k'je j'asen kaak se kici. ⁷ Bin num gɛnaamge, maakŋ nakge tun ɔŋɔ ute dubargen aan dojege tu paac se, naase ɛdjekiga kaay kaama ute kaal maakŋ naasen aalki do Meljege tu se. ⁸ ɓorse naase utu ingki tɔɔgɔ doobm Meljege tu se, taa naan se naaje kic kingje tɛdga jiga. ⁹ Naaje j'ɔk taar kɛn 'kaasn jaay j'an tɔm Raa se tap ɓo gɔtɔ, taa maak-raapm kɛn naaje j'ɔko taa naase naan Raa ki. ¹⁰ Nɔɔɔ katara naaje k'tɔnd mɛtiŋ te maakje paac, taa ajen kɔɔdn doobo tɛr j'asen ɓaa kaaka ɔ j'aseno dooy nakŋ kɛn naase 'jeelki te mɛtiŋ ey ɓortɔ doobm al-Masi ki taa aki ɓaa ute naan se.

¹¹ ɔŋ Raa Bubjege mala ute Meljege Isa ajen kɔɔdn doobo k'ɓaa gɔtse ki. ¹² Maakje kɛn naase ɔkki do naapge tu ɔ do jeege tu paac se, ɔŋ Meljege asesiŋ ziidn ɓaa ute naaniŋa, tecŋ aan gɔɔ kɛn naaje k'jese naase se kici. ¹³ ɔ tɛr, ɔŋ Meljege asen tɔɔŋŋ maakse taa naan Bubjege tu Raa ki se naase aki tɛdn jeegegen *salal ɔ nam 'kɔŋ dɪm aak kus rose ki eyo, ɓii kɛn Meljege Isa al-Masi ade ɓaa ute jeeŋge paac se.

4

ɔŋki kingse se 'tɔl *Raa ki

(1Pr 1.14-16, 4.1-5; Ep 5.3-8; 1Kɔr 6.13-20)

¹ Gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, ɓorse do taar tɔliŋ ki se, naaje k'je j'asen taada: taa naaje k'dooyenoga te doobm jaay naase aki king num tɔl Raa ki se. Deere, ɓorse se kingse se tecga aan gɔɔ naan se. Taa naan se ɓo naaje k'tɔnd mɛtse ute ro Meljege Isa al-Masi se, kingŋen bin se, ɔkiŋki ɔŋɔ ɔ 'ɓaansiŋki te naan se. ² Taa naase 'jeelki nakŋ kɛn naaje k'taadŋ senoga gɛn tɛda se, nakŋ se Meljege Isa ɓo taad jeege tu gɛn tɛda. ³ Nakŋ Raa maakiŋ jen ro ki se, naan je naase aki kɔŋ rose paac naan ki ɔ naŋa kic ɓo ɓɔɔbm kɔkŋ roŋa gɛn ɓaa je mɛnd jeege eyo ɔ gɛn ɓaa je gaabm jeege eyo. ⁴ ɔ maakse ki se, naŋa kic ɓo ɔŋ kingiŋ ute mendiŋ se tɛdn aan gɔɔ kɛn Raa maakiŋ jen ro ki, ɔ bin se, jeege kic aden kaal maak ki; ⁵ ɔ ɔnten kɔŋki rose gɛn tɛdn nakgen jig eyo kɛn maakse ɓo jea, aan gɔɔ gɛn jeegegen jeel Raa mal eyo lee tɛd se. ⁶ ɔ nam ɔnten tujŋ ro gɛnaan kɛn doobm Isa al-Masi ki ɔ ɔnten 'kaaniŋ dala. 'Jeelki, jeegegen jaay tɛd bin se, Meljege utu aden dabara ɔ taar se ɛ naaje k'taad k'dɔɔlsenga dɔɔɔ. ⁷ Taa Raa danjekiro se taa j'aki king ɓo gɛn tɛdn nakgen jig ey kɛn maakjege je se eyo, num gan taa j'aki tɛdn jee *salal. ⁸ Taa naan se ɓo, debm kɛn jaay baate booy kuun taarse se, naan ɔɔd und debkilim eyo, num naan ɔɔd und Raa debm ɛdsen Nirlin Salal se.

⁹ Gɛnaamge, gɛn maak-je daanse ki ute naapa se, naaje j'asen kɔŋ raan taariŋ ey sum, taa Raa mala taadsenga maakse ki ɔɔ 'jeki naapa. ¹⁰ Deere, gɛnaagen Masedoan ki se, naase 'jedeki paac. Num naaje j'ɛdsen kaay kaama, maak-je ese se ɔaansinɔki ute naaniŋa. ¹¹ Ɔɔ aayki kaamse taa aki kiŋg ute tɔɔsɛ ute naapa, ɔnten kɔlki dose maakŋ taar jeege tun kuuy. 'Tɛdki naaba ute jisege mala jaay ɔo aki kɔŋ dɪm anki tiŋgi, aan gɔɔ kɛn naaje k'dooyse. ¹² Kɛn kiŋgse jaay tec bin se, jeegen jeel Raa mal ey jaay 'kaakŋ se, asen kaal maak ki. Ɔɔ naase kic ɔo 'jeki nam ɔo asen kul eyo.

Bii kɛn Mɛljege Isa ade tɛrlɛ
(1Kɔr 15.19-58)

¹³ Gɛnaamge, naaje k'je naase aki jeele nakŋ kɛn utu 'kaan do jeege tun ooyga kooyo, taa naase aki kiŋg maakŋ maak-tuj ki eyo, aan gɔɔ jeegen jaay nakŋ naade an kɔnd doɔɔ ro ki gɔt se. ¹⁴ Kɛn naajege jaay k'jeelki Isa se naan ooyoga ɔɔ duroga daan yoge tu num, bin se, naajege kic k'jeelki jeegen aalga kaal maakɔe do Isa ki jaay ooyoga kooy se, ute doobm Isa se, Raa utu aden duru daan yoge tu kici. ¹⁵ 'Booyki, kɛse ɔo taar Mɛljege dooyno jeege ɔɔ naaje k'je j'asesin taada: bii kɛn Mɛljege ade ɔaa se, naajegen j'utuki zɛɛɛ do naan ki se j'aki kɔŋ deel kɔŋ jee kɛn ooyga kooy se eyo. ¹⁶ Taa bii kɛn Mɛljege ade ɔaa se, naan mala 'taadn makɔŋ, ade kund kulu magal kɔdɪŋge tu ɔɔ naan 'dan jeege. Naan kɛn se, k'tuuy pul Raa ɔɔ Mɛljege mala ade ɔɔy maakŋ raa ki ɔɔ jee ooyoga kooy doobm *al-Masi ki se, naade se ɔo ade dur daan yoge tu deete. ¹⁷ Jaay ɔo Raa ajeki tɔsn naajegen j'utuki k'zɛɛrki, j'aki tum ute naade tɛɛ ɔɔ j'anɔki ɔaa dɔɔdn Mɛljege raan maakŋ gapar ki, ɔɔ j'aki ɔaa tiŋg ute naana gɛn daayum. ¹⁸ Ute taargen se ɔo, ɛdki 'kaay kaama naapge tu.

5

ɪŋgi zɛɛr daayum
(Mt 24.36-51; Lk 12.35-40; Rm 13.11-14)

¹ Gɛnaamge, gɛn kaadɪna ute ɔiin kɛn Mɛljege ade ɔaa se, naase 'jeki j'asenga raan jaay ey sum, ² nakgen se naase mala kic ɔo 'jeelinɔki jiga: *ɔiin Mɛljege ade ɔaa se tecŋ aan gɔɔ debm ɔoogŋ ɔaado daan nɔɔr ki. ³ Kaad kɛn jeege deekŋ ɔɔ: «Naaje j'ɪŋgi ute tɔɔsɛ ɔɔ nakŋ ajenki tujŋ maakjege lɛ gɔtɔga sum se,» kaad kɛn se sum ɔo, gɔtɔ se naar tujŋ kasak kasak, aan gɔɔ mɛnd mɛndkaama kɛn maakin tuuniŋ gɛn koojo, ɔɔ bii kɛn se naade 'kɔŋ kaan kɔt eyo.

⁴ Num, naase gɛnaamge, naase lɛ ɪŋgi maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔ ey se; taa naan se ɔo, ɔii se kic asen kɔŋ kɔkŋ do jise ki aan gɔɔ debm ɔoog eyo. ⁵ Taa naase paac 'tɛdkiga gaan gɔt kɛn wɔɔɔ ɔɔ jee maakŋ katara ki; bin se naajege se jeegen lee maakŋ nɔɔr ki eyo ɔɔ maakŋ gɔt kɛn ɔɔɔ eyo.

⁶ Taa naan se j'ɔnten 'toodki bia aan gɔɔ jeegen kuuy ɔorse tood tood se, num j'ɪŋgi zɛɛɛ ɔɔ k'ɔɔɔ k'j'ɔkki rojege. ⁷ Jee toodn bige se lɛ, lee tood nɔɔr ɔɔ jee kaay koonge kic lɛ, lee taay toon nɔɔr. ⁸ Naajege se k'gaan katarge. Taa naan se, k'ɔɔɔ k'j'ɔkki rojege, kaal maakjegen do Isa ki ɔɔ maak-je kɛn k'j'ɔkki do jeege tu se j'adenki tuusn aan gɔɔ saapo. Naajege k'j'ɔndki dojege do *Raa ki naan ɔo debm ajeki kaaja, ɔɔ naan se tec aan gɔɔ debm ɔnd baay maala ɔo don ki. ⁹ 'Jeelki, Raa danjekiro se taa j'aki kɔŋ kaaja ute doobm Mɛljege Isa al-Masi ɔɔ taa maak-taariŋ 'ɔɔy dojege tu eyo. ¹⁰ Isa al-Masi se ooyga taa naajege, bin ɔo jeegen kɛn utu ɪŋ zɛɛɛ, ey lɛ jeegen kɛn ooyga kooy se, naajege paac j'ɪŋg k'dɔɔkki ute naana. ¹¹ Bin num ɛdki kaay kaama naapge tu ɔɔ 'tɔɔgki maakŋ naapge, aan gɔɔ kɛn naase lee 'tɛdɪŋki tɛɔ se.

Pɔl nan taariŋa ɔɔ tɛdden tɔɔsɛ
(Rm 12.17-21)

¹² Gɛnaamge, k'deekseni, naaje k'je jeegen jaay lee dabar tɛd naaba daanse ki se, aaldɛki maak ki. Taa naade se, Mɛljege ɓo ɔldeno taa asen tɔɔdɔ ɔɔ asen dɛjɛ. ¹³ Taa naabm naade tɛd daanse ki se ɔkɛki ɔɔɔ ɔɔ jedeki. Ingki ute tɔɔɛ ute naapa.

¹⁴ Naaje k'deekseni gɛnaamge, jee kaar-naabge se 'mooyɛki. Ɛdki kaay kaama jeege tun maakɛ ing kaam kalan eyo, ɔɔ jeege kɛn ɔk tɔɔg ey se 'noogɛki ɔɔ ɔɔki maakse 'tɛdn deere ute jeege paac. ¹⁵ Ɔndki kɔndɔ kɛn nam jaay tɛdɪ *kusiɔ se, ɔɔte tɛrlɪɔsiɔa, num daayum 'jeki gɛn tɛdn bɛɛ ute naapa ɔɔ ute jeege paac.

¹⁶ Daayum ingki te maak-raapo. ¹⁷ Daayum 'tɔndki mɛtn Raa. ¹⁸ Ɔɔ maakɔ nakge tun aan dose ki paac se, 'tɔɔmki Raa. Kɛse ɓo nakɔ kɛn Raa maakiɔ jen ro ki ɔɔ aɔki tɛda, naasen kɛn doobm Isa al-Masi ki se.

¹⁹ Naabm *Nirl Salal je tɛda se, ɔɔnten 'gaasiɔki; ²⁰ jeegen jaay taad taargen teeco taar Raa ki se, taar naaden taad se ɔɔte kuum kaaliɔki naaɔ ki. ²¹ Num maakɔ nakge tu paac se, aak ɔkiɔ jiga jaay ɓo, kɛn bɛɛ maak ki se, uunki. ²² Napar kusinge paac se ɔɔdki dose ro ki.

²³ Ɔɔ Raa mala kɛn ɛdɛki tɔɔɛ se, asen tɛdn aki tɛdn jee salal mala mala ɔɔ rose, kose ɔɔ nirlse se ɔɔ Raa aɔ bɔɔbm jiga ɔɔ bin se j'kɔɔ ne dɪm aak kus rose ki eyo ɓii kɛn Mɛljege Isa al-Masi ade ɓaa se. ²⁴ Raa danɔsɛno se, naaɔ 'kɔɔ tɛdn nakɔ se, taa naaɔ se debm tuj ɔrmiɔ eyo.

²⁵ Gɛnaamge, naase kic 'tɔndki mɛtn Raa taa naaje.

²⁶ 'Tɛdki tɔɔɛ gɛnaage tun paacɔ doobm al-Masi ki ɔɔ baam 'tɔkki naapa ɔɔɔɔ aan gɔɔ gɛnaa naapge.

²⁷ Maam m'deekseni ute ro Mɛljege, kɛn maktubm se jaay ɔɔɔɔkiga num, 'dooyiɔki naan gɛnaage tu paac. ²⁸ Ɔɔ Mɛljege Isa al-Masi 'tɛdn ute naase ɔɔ asen tɛdn bɛɛɔa.

Maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanɔ ɛglizn Tɛsalonik ki Kupm mɛtn taar taadjeki ɔobm ɣɛn dooy maktubm ɣɛn k-dige kɛn Pɔl raanɔ ɛglizn Tɛsalonik ki

Maktubm Tɛsalonik ɣɛn k-dige se, taadn mɛtn ko taar kɛn Pɔl taaddenoga taad mɛtn maakn maktubn kɛn deet deet se. Biige lɛ deel deele ɔ ɔ ɔ ɔ kic lɛ ɔ ɔ ɔ ɔ ute naanina ɔ ɔ Isa lɛ aan te ey ɔ ɔ ɔ. Kɛse ɔ ɔ nakn kɛn ɔ jee al-Masigen Tɛsalonik ki uun nirdɛ ro ki. Tɛsalonik ki se, jee al-Masigen mɛtinge, taad ɔ ɔ: ɔ ɔ kɛn al-Masi ano ɔ ɔ se, deelga (kon 2.2). ɔ jee mɛtinge lɛ taad ɔ ɔ al-Masi utu adɛ naar ɔ ɔ ɔ se, naadɛ baate tɛdn naaba (kon 3.6-12). Maktubm kɛn Pɔl raan ara se, je taadn jee al-Masige tun Tɛsalonik ki ɔ j'ɔnte naar tookn yɔkɔɔ aan ɔ ɔ k'l'aanga ɔ ɔn kaan ki. Maakn kingdɛ kɛn naadɛ ing aak kaak kaam Isa se, adɛn kɔn gaasn ɣɛn tɛdn naabm kɛn naadɛ an king ro ki eyo. Tɛr Pɔl taadden ɔ ɔ kusn se ziid ɔ ɔ ɔ ɔ ute naanina ɔ ɔ debm kɛn Pɔl danɔ debm kusn se lɛ, nakgen kusn ɔ ɔ tɔɔɔ do jeege tu paac se utu 'tɛdn kaam jina. Kɛn Isa adɛ ɔ ɔ aan ɔ ɔ Mɛl jeege do naan ki se, debm kusina se naan utu an kutn kap. Bin se k'l'ing do mɛtekɛ ki.

Pɔl ute Silban ɔ Timote raan ɔ tɔɔɛ jeege tun Tɛsalonik ki

¹ Kɛn ara maam Pɔl ɔ m'raansen maktubm se ute Silban ɔ Timote jee *ɛgliz kɛn maakn ɣɛɣɛr kɛn Tɛsalonik ki, kɛn 'tɛdkiga ɣɛn Bubjege *Raa ɔ ɔ ɔ ɔ Mɛljege Isa *al-Masi.

² ɔ ɔ Bubjege Raa ɔ ɔ Mɛljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛɛɛ ɔ ɔ asen kɛdn lapia.

Pɔl ɛd kaay kaama jee Raage tu

(1Tɛs 1.2-7; Plp 1.3-6,27-30; Mt 13.40-43, 25.31-46)

³ ɔ ɔ Genaaɣe, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase ɔ ɔ kɛse nakn jiga ɣɛn tɛda, taa kaal maaksen do Raa ki se ziidn ɔ ɔ ɔ ɔ ute naanin det det ɔ ɔ maak-je ɔ ɔ ɔ ɔ do naapge tu paac se kic ɔ ɔ, ziidn ɔ ɔ ɔ ɔ ute naanina. ⁴ Taa naan se ɔ ɔ naaje j'ɔɔs maanse maakn *ɛglizge tun kuuy se kic ɔ ɔ, naaje maak-je raap aak eyo taa naase utu aayki kaamse ɣɛn kaal maakse do Isa *al-Masi ki ɔ ɔ ute dubar kɛn jeege lee dabarse se ɔ ɔ ute nakgen ɔ ɔ ɔ kɛn aan dose ki kic ɔ ɔ, naase ɔ ɔ aasin ki.

⁵ Nakgen se je ajeki taadn kɔjn bɔɔr kɛn Raa utu kɔjn do jeege tu se ute ɔ ɔ ɔ ɔ. Bin ɔ ɔ Raa ɔ ɔ nakgen se jaay aan dose ki se taa asen tɛdn naase jeege an ki kaasa ɣɛn kɛn kɛnd maakn gaarin ki. Taa naan se ɔ ɔ naase lee 'dabarki se. ⁶ Deere, Raa se naan debm daan ki ɔ ɔ naan se utu dabar jee kɛn lee dabarse se. ⁷ ɔ ɔ naasen maakn dubar ki se, Raa utu asen kɛdn ɔ ɔ ɔ ɔ taal maaka ute naaje kalaɔ, ɔ ɔ kɛn jeege 'kaakn Mɛljege Isa adɛ bɔɔy maakn raa ki ute kɔdɔngɛn tɔɔ se. ⁸ Mɛljege adɛ bɔɔy ute poodn ɔ ɔ zir zir, taa utu dabar jeege jeel Raa mal eyo, ɔ ɔ kɛn baate booy kuun taar Labar Jiga ɣɛn Mɛljege Isa se. ⁹ Dubar naadɛ se Raa utu adɛn kutn kode ɣɛn sɔrɔkina. Naadɛ se utu 'tɛdn dɔkɔ ute Mɛljege ɔ ɔ kɔn kaakn tɔɔgin kɛn wɔɔr ɔ ɔ ɔ kɛlɛn se eyo, ¹⁰ ɔ ɔ kɛn Mɛljege adɛ ɔ ɔ se. Bii kɛn se ɔ ɔ, jeege paacn kɛn aal maakɛ do naan ki an kaak se an tɔɔmɔ ɔ ɔ jeege jaay tɛdga jee naan se, naadɛ an *nooko. ɔ ɔ naase kic lɛ ute saadn naaje se, 'took aalkiga maakse don ki.

¹¹ Taa naan se ɔ ɔ, daayum naaje k'tɔnd mɛtn Raa taa naase, taa Raa asen tɛdn an ki kaasa ro nakge tun naan danɛno ro ki. ɔ ɔ ɔ ɔ tɔɔgn Raa se asen noogo aki tɛdn nakgen jiga aan ɔ ɔ kɛn maakse jea ɔ ɔ kaal maakse se asen kɔl naase aki tɛdn naaba jiga. ¹² Bin ɔ ɔ jeege nookn ro Mɛljege Isa al-Masi taa naase, ɔ ɔ naase kic j'ase tɔɔmɔ taa naana ɔ ɔ kɛse bɛɛ ɣɛn Raajege ɔ ɔ ɔ ɔ Mɛljege Isa al-Masi.

2

Nakn 'kaan jaay ɔ ɔ Isa adɛ ɔ ɔ

¹ Gɛnaamge, Mɛljege Isa *al-Masi utu ade ɓaa ɔɔ naajege j'utu j'aki tusn cɛɛɲ ki. Taa naan se naaje k'taadsen j'ɔɔ: ² nirlse ɔɲten naar teece ɔɔ ɔɲten 'beerki do taar kɛn jeege taad ɔɔ *ɓiin Mɛljege ade ɓaa se aanga. Taar se kɛn nam taad taar teeco taar *Raa ki ɓo ɓaadɔ taadseni, ɓo kɛn nam kuuy ɓo taadsen ute taariɲa ey ɓe kɛn nam ɓo taadsen ɔɔ naaje ɓo k'raanɲina, ɔɲten 'tookki do ki.

³ Ute doobm taar gay kic ɓo, ɔɲten kɔɲki nam asen dɛrlɛ. Bɛɛki se, kɔr jee dɛna 'kɔɔɔn kund Raa se, Debm Kusinɲ deelga te gɔtin* kɛn Raa an kutinɲ maakɲ pood ki se, j'utu j'an kaakɲ tal. ⁴ Debm Kusinɲ ese se 'gaasn jeege gɛn keem Raa ey ɓe gɛn kɛrgɲ naan nakge tun kuuy. Bini, naan ɓaa kɛnd kisin kingɲ maakɲ Bee Raa† ki ɔɔ taadɲ jeege tu deek ɔɔ: maam se ɓo m'Raa.

⁵ Saapki tu kaad kɛn j'ingkiro tel se do nakge tun se maam m'taadsenoga ey la? ⁶ Bɔrse Debm Kusinɲ kɛn deel te gɔtinɲ ese se nakɲ gaasiɲ doobo se naase kic 'jeeliɲki; num kɛn kaadɲ Raa ɔndinɲ se aasga jaay, naan utu ade teecɲ tal. ⁷ Tɔɔgɲ kɛn k'jeel mɛtinɲ eyo gɛn Debm Kusinɲ deelga te gɔtinɲ se bɔrse naan tɛd tɛɔn naabiɲa naɓo bini debm gaasiɲ doobo se 'tɛɔn gɔtɔ jaay ɓo j'utu j'an kaakɲ naan ade 'teecɲ tal. ⁸ Gɔtn se Debm Kusinɲ deelga te gɔtinɲ ese se j'utu j'an kaakinɲ teecɲ tal, ɔɔ kɛn Mɛljege Isa jaay ade ɓaa se, ute kuul 'teecɲ taariɲ ki se sum ɓo an tɔɔlinɲ mak ɔɔ ute tɔɔginɲ se naan utu an kutn kap. ⁹ Kɛn Debm Kusinɲ deelga te gɔtinɲ ese ade ɓaa ute tɔɔgɲ *Bubm sitange se, naan 'tɛɔn napar nakɲ-kɔɔɓge ute nakgen magal magal deel do se, taa an dɛrl jeege. ¹⁰ Naan 'tɛɔn napar nakgen jig ey se kaam dɛna taa an dɛrl jeege kɛn ɓaa ɓaa gɔtn kut ki. Jee se 'kut se taa naade je tookɲ do taar kɛn mɛt ki eyo. Ey num kɛn naade jaay booy uunoga kuun num, daan Raa adeno kaaja. ¹¹ Taa naan se ɓo, Raa ɔlden saapm gɛn bi dode, kɛn ɔlde naade aal maakde do nakɲ kɛn mɛt ki ey se. ¹² Taa naan se ɓo jeege jaay baate tookɲ do taar kɛn mɛt ki ɔɔ maakde-raapo gɛn tɛd *kusina sum se, bɔɔrɔ utu kooɔn dode ki.

Naase se jee Raa bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ
(1Pr 1.2-9)

¹³ Gɛnaamge, naasen kɛn Mɛljege jese, daayum naaje k'tɔɔm Raa taa naase. Taa kaad kɛn Raa utu aal kaal duni se ɓo naan bɛɛr tɔɔdsenoga tɔɔɔ taa asen kaaja ute tɔɔgɲ *Nirl Salal. Naan tɛdsen naase 'tɛdkiga jee naange ɔɔ aajse se taa naase 'tookkiga took do taar kɛn mɛt ki. ¹⁴ Raa danɛno se taa asen kaaja ute Labar Jigan gɛn *al-Masi kɛn naaje k'taadseno se, taa naase aki kɛnd maakɲ *nookɲ gɛn Mɛljege Isa al-Masi ki.

¹⁵ Taa naan se, gɛnaamge, 'ɔaarki tɔɔgɔ ɔɔ nakgen paacɲ naaje k'taadseno ute taarje, ey ɓe k'raanɛno maakɲ maktub ki gɛn tɛɔa se, ingki do ki.

¹⁶ Ɔɲ Mɛljege Isa al-Masi naan mala ɔɔ Bubjege Raa kɛn jejeki, ɔɔ ute bɛɛɲ se, ɛɔjeki kaay kaam gɛn daayum ute nakɲ j'an ki kɔnd dojege do Raa ki gɛn kɔɲ kaaja, ¹⁷ asen sel maakse ɔɔ asen kɛɔn tɔɔgɔ gɛn tɛɔn nakgen bɛɛ, ɔɔ bɛɛ ese se maakɲ nakge tun naase 'tɛdki ey ɓe do taarge tun paacɲ kɛn naase 'lee taadki kici.

3

Tɔɔndki mɛtn *Raa taa naaje
(Rm 15.30-32)

¹ Gɛnaamgen doobm *al-Masi ki, bɔrse do taar tɔɔlinɲ ki se, naaje k'je j'asen taada: daayum 'tɔɔndki mɛtn Raa taa naaje, taa taar Mɛljege se naar wɔɔkɲ ɓaa gɔtɔ ɓaa se paac ɔɔ jeege an kaal maak ki aan gɔɔ kɛn naase aalinɲki maak ki se kici. ² 'Tɔɔndki mɛtn Raa taa naaje kici, taa Raa ajen bɔɔbm ro jeege tun tɔɔj eyo ɔɔ kɛn jig ey se, taa jeege paac ɓe took aal maakde do taar kɛn naaje k'taad se eyo.

* 2:3 Debm Kusinɲ ese se naan debm wɔɔy Raa. † 2:4 Bee Raa ese se je taadɲ ute Bee Raa magal kɛn maakɲ gɛger kɛn Jeruzalem ki.

³ Num Mɛljɛge se, naan debm tujɩ ɔrmin ey se, naan asen kɛɔn tɔɔgɔ ɔɔ asen bɔɔbm ro *Bubm sitange tu. ⁴ Taa naase se, Mɛljɛge taadjenga maakje ki ɔɔ naaje k'jeeliɩ maakje ki, nakɩ naaje k'taadseno se, 'tɛɔ ɔaansɩki ute naaniɩa. ⁵ Ɔɩ Mɛljɛge asen tɛɔn maakse ki ɔɔ naase aki 'jeele Raa se naan jejeki ɔɔ nakgen aan ɔɔse ki se naase anki sɛrke aan gɔɔ ɣɛn al-Masi sɛrkiɩo se.

'Tɛɔki naaba aan gɔɔ ɣɛn Pɔl se

⁶ Ɔɔ ɔɔrse ɣɛnaamge, naaje k'taadseni ute ro Mɛljɛge Isa *al-Masi se j'ɔɔ: ɣɛnaagen ɔɔɔbm al-Masi ki kɛn jee kaar-naabge ute naade kɛn baate kiɩg do taar naaje kɛn k'dooyɔeno ro ki ey se, naase iikki naatɩ cɛɛɔɔe ki ɔɔkɔ. ⁷ Taa naase kic 'jeelki, kaad kɛn naaje k'tiɩgkiro tɛl se, naaje k'tɛɔo te jee kaar-naabge eyo. Bin num, naase kic 'tɛɔki naaba aan gɔɔ naaje. ⁸ Naaje j'ɔso te kɔsn nam cɛr eyo, num nɔɔrɔ katara naaje k'dabar k'tɛɔo naaba j'ɔɔr k'nariɔ tak tak taa k'je k'kɔɔpm kaam jise eyo. ⁹ Ey num naaje se j'ɔk ɔɔɔbo kɛn k'je se naase ajeki kɛɔn kɔsɔ. Num kɛn naaje k'tɛɔn naaba se k'je taa naase kic aki tɛɔn naaba bini. ¹⁰ Kɛn naaje j'iɩgo gɔtse ki se, naaje k'taadsenoga taar se j'ɔɔ: Debm jaay je tɛɔn naab ey se, ɩ'ɔɩte kɔs kici.

¹¹ Kɛn naaje jaay k'taad bin se, taa naaje k'booyga booyo jee mɛtiɩge maakse ki se, jee kaar-naabge je tɛɔn ɔim eyo, ɔɔ je ɔo lee tɔl dodege maakɩ taar jeege tun ɔlden naade eyo. ¹² Jeegen bin se, naaje k'taaddɛn ɔɔ k'dɛjɔɔn ute ro Mɛljɛge Isa al-Masi j'ɔɔ: k'tɛɔn naaba, jaay ɔo k'kɔɩ ɔim j'an kul rode.

¹³ Num naase ɣɛnaamge, 'tɛɔki bɛɛ 'ɔaaki ute naanse, ɔɩten 'kɔɔrki. ¹⁴ Kɛn nam jaay baate tookɩ do taar kɛn naaje k'raanɣesɩɩ maakɩ maktub ki ara se, ɔɔɔɩki ɣɛn ɔɩa, ɔɩten tumki kalaɩ taa bin se, sɔkɔɩo an tɔɔɔ. ¹⁵ Gaɩ ɔɩten 'kaakiɩki aan gɔɔ debm taamooyse, num 'dɛjiɩki aan gɔɔ ɣɛnaase.

Pɔl nan taariɩa ɔɔ ɔɔɔ booro jee Raage tu

¹⁶ Ɔɩ Mɛljɛgen debm tɔɔse, naan mala ute ɔɔɔbm gay kic ɔo asen kɛɔn tɔɔsiɩa ɣɛn daayum. Ɔɔ ɔɩ Mɛljɛge se 'kiɩg ute naase paac.

¹⁷ Taar tɛɔn tɔɔsn ara se, maam Pɔl ɔo m'raanɣesɩɩ te jim mala. Kɛn maam m'raanɣa maktub tak ɔo, m'ɔnd jim ro ki bini. ¹⁸ Ɔɩ bɛɛ ɣɛn Mɛljɛge Isa *al-Masi se tɛɔn ute naase paac.

Maktubm deet deet ken Pəl raanin Timote ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm deet deet ken Pəl raanin Timote ki

Timote se bubin kəɗ Grək ɔ kon mɛnd Yaud ken aalga kaal maakin do Isa ki. Ron se, k'j'ɔnin kaam dena maakn kitapm gen Naabm jee kaan naabm Isage tu ɔ maakn maktubge tun Pəl raan eglizge tu se kici. Timote se, naan tɛdoga naaba ɔ leedoga merte dena ute Pəl kici. Pəl ɛdinoga naabgen ɔnɔ ɔnɔ se kaam jina, ɔ ken tap tap se ken maakn gegɛr ken Tesalonik ki ute ken Korint ki. Timote se, Pəl raan ɔlinga maktubge dio. Kaad ken naan raan ɔliɔ maktubgen di ese se eglizge se k'tɔnddenga tɔndo. Ken ɔp se je eglizge se j'aden kɔnd doob ki ɔ j'aden noogɔ kaal maakde se 'tɛdn kaal maakn mɛc. Maakn maktubin ken deet deet se, Pəl dej jee al-Masige k'king ute tɔɔse ute naapa bin jaay ɔ taarde 'baa ute jee den se. Pəl dej jee naan jee Raage tu aan gɔɔ: jee ken tɛdn naaba maakn jee Raage tu ken noog jee daayge ute jee kɔnɔge ɔ jeegen lee tɔɔdde ɔ dooyde. ɔ naan dej Timote ɔ n'tɛdn debm tɛdn naabm jiga gen Isa al-Masi, taadin doobm naan n'kaakn do jee Raage tu, n'aden dooyo ɔ n'aden taadn nakn naade tɛd kici.

*Pəl raan ɔl tɔɔse Timote ki
(Tit 1.1-4)*

¹ Maktubm se maam Pəl ɔ m'raanina, maam ken Isa *al-Masi ken j'ɔndki dojege don ki ute *Raa Mɛl Kaajjege se ɔ tɛdum m'tɛdga *debm kaan naabm Isa al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki. Naai se aan gɔɔ goonum mala taa naai aalga maaki do Isa al-Masi ki kici. ɔn Raa Bubu ute Mɛljege Isa al-Masi ai tɛdn bɛɛde ai kɛɛjn doi ki ɔ ai kɛdn lapia.

*ɔnd kɔnd ute jeegen dooy jeege ute do taarge tun mɛt ki eyo
(1Tim 6.3-5; Gal 3.10-12,19-24; 2Tim 2.10-18; NJKN 26.9-20)*

³ Maam m'je naai se 'kɔɔpm king ɛpez ki aan gɔɔ kaad ken maam m'baa ɔbaa Masedoan ki jaay m'taadio m'ɔ ɔp inɔ gɔtn ese se. Taa naai 'gaasn jee mɛtingen lee dooy jeege do taarge tun mɛt ki ey se. ⁴ 'Taadden kici j'ɔnte king dɔɔkn taara gen taadn k'tusugen bubdege lee taadden se ɔ j'ɔnte tuun mɛtjil bubdegen nan ey se. Kese ɔaano ute naajn taara maakde ki cɛɛ, ɔ ɔn noogjeki eyo gen tɛdn nakn ken Raa uuno doa jaay naajege k'j'aalki maakjege do ki se.

⁵ Naaje k'taadden bin se k'je taa naade 'je jeege. ɔ jeegen naade ade je se, ade je ute maakn kalan ken ɔk *kusiɔ eyo, ute maak-saapm jiga ɔ kaal maakden ken aal do Raa ki se tɛdn deer deer. ⁶ Taa jee mɛtinge se ɔnga gen tɛdn nakgen ese se ɔ nakgen k'dooydeno se kic ɔ, naade rɛsɔga naatn, ɔpden gen king taadn taargen rɛn rɛn sum. ⁷ Naade je tɛdn jee magalgen jee jeel taadn tɔɔkn mɛtn Ko Taar Raa jeege tu, *Kɔ Taar Raa se deere naade taadin ute maakde paac, nabo taar naade taad jeege tu ɔ dooyde se, naade jeel mɛtin eyo.

⁸ K'jeelki Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se naan jiga, ken naajege jaay ɔ k'tɛdki aan gɔɔ ken naan lee taadjeki se. ⁹ K'jeel j'ɔkki mɛtin jiga jaayo taa jeegen tɛdn nakn ute doobin ɔ Raa taado Ko Taarin eyo, num gan naan taad Ko Taarin jeege tun lee tuj doobina, jee ken tookin taarin eyo, ɔ jee ken beerin eyo, jee kusinge, jee tɛd nakgen ken naan je eyo, jee aalin maak ki eyo, jee tɔɔl bubdege ute kɛndege ɔ jee ken tɔɔl jeege. ¹⁰ ɔ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se kic taad jeege tun tɛdn nakn ɔkɔnɔge ɔ gaabgen ɛs naapge, jeegen dug jeege bulu, jee taar-kɔɔbge, jee ken uun taar mɛt ki eyo sum ɔ tɔl do jeege tu. Raa taado doobin se gen nakgen jig eyo paacn ken jeege lee tɛd jaay tujin taarin jiga ken k'lee dooy jeege se. ¹¹ Taar ken maam m'taad se kɛse ɔ Labar Jiga ken gen Isa *al-Masi ken

taad *nookη Raa. Kεse naan Raa ken bεeki num jeege an tōom se 6o εdumo Labar Jiga se kaam jima.

Pəl tōom Raa taa bεe ken Raa tēdīn

¹² Maam tōom Mεljege Isa *al-Masi ken εdum tōogō gen tēdn naabiηa. Maam tōomin se taa naan aakum maam se debm m'aasiη gen tēdn naabiη jaay naan εdumsiη kaam jima. ¹³ Ey num, do dōkiη se, maam m'taado taargen jig eyo roη ki m'dabaro jeenge ɔ m'naajiηo kici. Gaη Isa al-Masi se εεjunga dom ki, taa nakgen maam m'tēdiηo se m'jeel te mētiη eyo taa kaad ken se maam m'aal te maakum doη ki ey 6ortɔ. ¹⁴ Mεljege se tēdumga bεe den aak eyo, taa naan se 6o maam m'aal maakum doη ki ɔ m'jēna taa naaje ute Isa al-Masi se k'tēdga kalan.

¹⁵ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken mēt ki, ɔ bεeki se jeege paac 'tookη taar se ute maakde paac: Isa al-Masi 6aado do naan ki se taa kaajη jee *kusiηge. ɔo maakη jee kusiηge tu paac se maam 6o debm kusiη ken cirde paac. ¹⁶ Gaη Raa se εεjumoga dom ki, ey num maam 6o debm kusiη ken cir jeege paac se. Bin se naan je taadn jeege tu ute doobm maam se ɔ Isa al-Masi se naan debm maakiη deer bεe eyo. Naan tēd bin se taa 'taadn jeege tun utu kaal maakde doη ki jaay kōη *kaajη gen daayum se.

¹⁷ ɔη jeege paac *nookη Raa
 ɔ an tōom gen daayum,
 taa Raa se naan Gaarge gen daayum.
 Raa se naan tiηg daayum zεεrε,
 ken nam ɔη aakiη eyo,
 naan 6o Raa kalan lak,
 daayum 'tōomiηki.
 *Amin.

Pəl dej Timote ɔ η'aay kaamiηa

¹⁸ Timote, goonuma, kεse 6o taargen maam m'ōniηiη kaam jii ɔ aan gōo taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado deete roi ki se, 'saap do taarge tun naade taado roi ki se, taa naai 'dō 'tēdn naabm jiga. ¹⁹ Bin se naai aal maaki do Raa ki ɔ iηg te maak-saapm jiga. Maak-saapm jigan se 6o jee mētiηge rεsηga naatn, ɔ taa naan se 6o kaal maakη naade aalo do Raa ki se naade rεsηga naatn. ²⁰ Maakη jeege tun ese se 6o Imεnε ute Alekzander. ɔo naade se maam m'ōndega kaam ji *Bubm sitange, maam m'tēdiη naan se taa nakη se aden deje ɔ bin se, naade kōη naajη ro Raa ey sum.

2

K'dej jeege gen keem *Raa

(1Pr 3.1-6; Tit 2.3-5)

¹ Nakη ken maam m'je deet deet se, m'je k'tōnd mētn Raa k'j'eemiηa, k'seliη mētiηa ɔ k'tōomiηa taa jeege paac. ² ɔo 'tōndki mētn Raa taa gaariηge ute tōogge, bin se taa naajege j'aki kōη lapia ɔ j'aki kiηg ute maraadjege ɔ j'aki kōkη taariη ɔηo ɔ j'aki lee aak bεe naan jeege tu. ³ Kεse nakη aak jiga ken tōol Raa ki, naan 6o ken Mεl Kaajege. ⁴ Nakη ken tōliη se, taa naan je jeege paac kōη kaaja ɔ kōη jeel-taar ken mēt ki. ⁵ Taa Raa se naan kalan sum,
 ɔ debm daan Raa ute jeege se,
 naan kic 6o kalan sum,
 naan 6o debkilim k'daniη Isa *al-Masi se.

⁶ Naan 6aado ɔη roη ooy taa dugη do jikilinge paac.

Naan tēdn naan se je taadn ɔ kaadn se 6o ken Raa ɔndiη ɔ je an kaajη jeege. ⁷ Taa naan se 6o Raa ɔndum 6orse m'tēdga debm wōkη taariη jeege tu ɔ *debm kaan naabm

Isa al-Masi. Naan ɔndum se taa m'dooy jeege ken Yaudge ey kici ute taar Raa met ki se, taa naade kaal maakde don ki. Taar maam m'taad se taar-kɔɔb eyo, num taar ken met ki.

⁸ Ter maam m'je se, ken gɔtn gay gay kic ɔo ken gaabge jaay ɔaa keem Raa se, j'uun jidege raan ɔɔ k'tɔnd meta ute maakɲ kalan ken ɔk *kusiɲ eyo. J'ɔnte tɛdn maak-taara ɔɔ j'ɔnte tɛdn dɛkiɲ ute naapa.

⁹ ɔo m'je mɛndge se kic j'ɔnte tuusn kalgen gen koono ken 'kɔl jeege aden kaakɲ naade sum se, num gan k'tɛd rodege miskinge. ɔɔ j'ɔnte kɔgɲ dodege gen koono. J'ɔnte tɔl kɔɔk bi gen daab, ɔɔ j'ɔnte tɔl meedgen ute rode ɔɔ j'ɔnte tuus kalgen ute rode. ¹⁰ Num nakɲ jaay ade tɛdn aak bɛɛ se, tamar ro eyo, num gan k'tɛd nakgen jiga jiga. Kɛse ɔo mɛndgen ɔk taar Raa ɔɔn se nakɲ ken dɔɔdden naade ki. ¹¹ Ken mɛndge jaay ɔaaga dooy gɔtn ken jee Raage tusn gen keem Raa se, j'ing kaam kalan, k'booy taar debm ken ing dooyde se. ¹² Maam m'und te kulu mɛndge tu gen dooy gaabge eyo ɔɔ m'je mɛndge ɔo 'king do gaabge tu eyo, num mɛndge se k'j'ing kaam kalan ɔɔ j'ɔnte kul taara. ¹³ Taa do kupm met ken deet se Raa ɔɔo Adum ɔo deete, jaay ɔo ɔɔo Awa. ¹⁴ Adum ɔo ɔn ron k'derliɲo deet eyo, gan mɛnda ɔo ɔn ron k'derliɲo deete ɔɔ naan baate tooko taar Raa ɔɔ ɔlin maakɲ kusiɲ ki. ¹⁵ Naɔo mɛnda kic utu kɔɲ kaaja se, taa metjil gooniɲ naan utu kooj se, naɔo naan n'aal maakiɲ do Raa ki, je jeege, tɛdn ron mɛnd salal naan Raa ki ɔɔ tɛdn ron miskini jaayo*.

3

Naan jee Raage

(Tit 1.5-9; 1Pr 5.1-4; NJKN 6.1-6)

¹ Taar ken maam m'je taadn ese se taar ken met ki, debm je tɛdn naan jee Raage se, naabm naan je tɛda se naabm jiga aak eyo. ² Naɔo debm je tɛdn naana se, 'tɛdn debm ken ɔk taar dim ron ki gɔtɔ, ɔk mɛnda kalan sum*, debm bɔɔb ɔk ronɔ, debm saap tɛd naka ute doobiɲa, tɛd nakɲ jeege tɔomiɲa, debm kɔkɲ mɛrtge, ɔɔ debm jeel dooy jeege. ³ Tɛdn debm aay tɔtɔ deel te gɔtiɲ eyo, debm je kɔnd naapa ute jeege eyo, gan 'tɛdn debm maakiɲ deere ɔɔ debm je taar eyo, debm maakiɲ tama eyo. ⁴ Bɛɛki se, 'tɛdn debm jeel king ute mɛndiɲa ɔɔ ute geniɲge ɔɔ geniɲge kic sookiɲ ɔɔ taariɲ naan taadɛn paac se, naade uunu. ⁵ Taa debm jaay jeel king ute mɛndiɲ te geniɲge ey se, naan 'tɔɔdn *eglizn gen *Raa se ɔɔ dɔo?

⁶ Ken naase jaay 'je aki kɔnd nam naan jee Raage num, ɔnte 'kɔndki debm utu aal kaal maakiɲ do Isa *al-Masi ki. Ey num, naan 'magal ronɔ ɔɔ Raa utu an kɔjɲ bɔɔrɔ don ki aan gɔɔ ken naan ɔjo do *Bubm sitange tu se. ⁷ Debm king naan jee Raage se, bɛɛki se, jee ken doobm Raa ki ey kic ɔo an kaal maak ki. Ken bin ey num, naan kend maakɲ ɔkɔɲ ki ɔɔ naan kend maakɲ sɛɛ Bubm sitange tu†.

Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

⁸ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, bɛɛki se, naade se kic 'tɛdn jee jeege aalde maak ki, jee taad taardege di di eyo, jee aay tɔtɔ den eyo ɔɔ jee je gursn jeege cɛr eyo. ⁹ Naade k'kaal maakde do taar ken do dɔkiɲ k'jeel metiɲ ey jaay ɔorse k'jeelga metiɲ se ute maak-saapm jiga. ¹⁰ Ken naase jaay 'je aki tɔnd jee 'tɛdn naaba daan jee Raage tu se, aak ɔkki naabdege jaayo ɔɔ ken ɔɲki te taar dim rode ki ey jaay ɔo, 'tɔndɛki 'tɛdn naaba daan jee Raage tu. ¹¹ Mɛndgen 'tɛdn naaba daan jee Raage tu kic se 'tɛdn mɛndgen jeege aalde maak ki, j'ɔnte tɛdn mɛnd kɔɔdn jeege, k'bɔɔb j'ɔk rode, ɔɔ do nakge tu paac se j'ɔnten tujɲ ɔrmdɛ.

¹² Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu se, 'tɛdn gaabgen mɛndge kalan kalan sum, ɔɔ jeel dɛjɲ gɛndege ɔɔ jeel king ute jee maakɲ beedege tu. ¹³ Jee tɛdn naabgen daan jee Raage tu

* 2:15 Aak Jen 3.15. * 3:2 Gɔtn iin tap ɔo jeel mɛnd se sum. † 3:7 Ken bin se Bubm sitange kɔɲ doobm an tuj saadiɲa.

se jaay tɛd naabgen jiga se, kɔl jeege paac aden kaal maak ki. Ɔɔ ken baagga dooy jeege do taar Isa *al-Masi ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se kic 60, 'taadn beer eyo.

Taar k'jeel metin ey se ɓorse Raa taadjekiga metina

¹⁴Maam m'raani maktubm se taa ɔppga baata m'saap m'utu m'ai ɓaa kɔnɔ, ¹⁵naɓo ken m'aan te yɔkɔd ey kic 60, maktubm se ai taada metn taar king jee Raage ute naapa. Jee se 60 *eglizn gen Raa zεεε. Naade se 60 jee ɔk taar met ki se tɔɔgɔ aan gɔɔ duliyy ken gak ɓee tɔɔg se. ¹⁶*Taar met ken k'jeelki metin eyo, jaay Raa taadjeki metin se ken taadjeki king doobm Raa ki ɔɔ j'aalki maakjege do ki. Taar se magal den dena nam an kɔn naaj eyo. Taar ese 60 ken taad ɔɔ:

*Al-Masi ɓaadɔ tɛd ron tɛd debkilimi se,

*Nirl Raa taad jeege tu ɔɔ naan se 60 debm ken tɛd nakn ute doobiɓa.

*Kɔdn Raage kic aakiɓa ute kaamɗe.

Jeege taadɗega taarin jeege tun Yaudge eyo.

Jeegeen do naan ken gɔtn ɓaa se paac aalga maakɗe don ki,

ɔɔ Raa uun ɓaansiɓn maakn raa ki ɔɔ *nookiɓa.

4

Jee dooy jeege do taarge tun met ki eyo

(1Jn 4.1-3; Kɔl 2.16-23; 2Tim 2.4-6)

¹Gan *Nirl Raa taad jeege tu tal ɔɔ kaad ken jaay dunia ɔppga gɔɔɔ an nan se, jee metinge se utu kɔn gen kal maakɗe do taar ken naaje k'j'aalki maakjege do ki se. Ɔɔ kuun taar sitangen lee dɛrl jeege ɔɔ tookn taar ken jig eyo ken sitange ɔl jeege jaay lee dooy jeege se 60 ɔɔnɔ. ²Naade se utu kɔn rode jeege tun tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar met ki ken jee taar-kɔɔɓge se ɔɔ jee se 60 ken maak-saapɗe tec aan gɔɔ k'tɔɔcinga tɔɔc ute poodo, naade se 60 ken utu aden kaan dala. ³Naade dooy jeege ɔɔ j'ɔnte tɔkn naapa, tɛr naade taad jeege tu ɔɔ nakn kɔsgen metinge se kic 60 j'ɔnte kɔsɔ. Ey num, nakgen se *Raa aaldeno se taa jeegeen aalga maakɗe do Isa *al-Masi ki ɔɔ jeel-taar Raa met ki se 'kɔsɔ, ɔɔ 'tɔɔm Raa taa nakn kɔsgen ese se. ⁴Taa nakgen Raa aalo paac se, jiga. Nakn jaay j'an kɔɔdn kund naatn tap 60 gɔtɔ. Ken j'ɔninga num, k'tɔɔm Raa. ⁵Ken tɛdin nakge jaay tɛd *salal se taar Raa, ute tɔnd metn Raa ken k'lee k'tɔndki metin se.

*Debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ken bεε*

⁶Nakgen se 'dooy genaagen doobm al-Masi ki, bin se naai 'tɛdn debm tɛdn naabm Isa al-Masi ken mεc. Taar Raa ken j'aalki maakjege do ki ute taargen jigan k'dooyio se 'taadn jeege tu ɔɔ naai se utu ing do ki jiga. ⁷Ɔnte booy metn taar k'tusugen jig eyo ute taar ken mendgen magalge lee taad rɛn rɛn se. Num gan aay kaami taar Raa se ɔkin ɔɔnɔ. ⁸Debm lee tɔɔj ron se ron wɔrgɔ ɔɔ kεse tɛdin jiga naɓo cɔkɔ sum. Num gan debm ken ɔk taar Raa ɔɔn se, taar se noogiɓn den cir nakgen ɓaa se paac. Taa naan jeele taar se an kɛdn kaaja ɓorse ɔɔ daayum daayum.

⁹Taar se taar met ki, bεeki se, taar se jeege paac an tookn kɔkn ute maakɗe paac. ¹⁰Ken naaje jaay k'dabar roje ɔɔ k'j'aay kaamje k'tɛd naaba se, taa naaje j'ɔndga kɔnd doje do Raa ken ing daayum zεεε. Naan 60 Mɛl Kaajn jeege paac, naan aaj tap se jee ken aalga kaal maakɗe do Isa al-Masi ki. ¹¹Taargen se 60 'taadin jeege tu ɔɔ 'dooyɗe.

¹²Ɔnte kɔn jeege ai kaal maak ki eyo taa naai 'goon cɔkɔ se. Gan naai 60 'taad doobo jee Raage tu ute taar taari ki ute kingi ute maak-je ken naai 'jende, ute kaal maakn ken naai aal do Raa ki, ɔɔ ute lei ken aak bεε naan Raa ki. ¹³Kɔr maam m'ai kɔn se taar Raa se daayum aay kaami 'lee 'dooyin naan jeege tu 'dɛjn jeege ɔɔ 'lee dooyɗe ute taar se. ¹⁴Tɔɔgɛn ken Raa ɛdio ɔɔ an tɛdn naabin se, ɔnte kaakin aan gɔɔ nakn cεε. Raa ɛdinɓin se kaad ken Raa ɔlo jeege taadɔ roi ki ɔɔ naan ken se 60, jee naan jee *eglizge tɔndio jide doi

ki. ¹⁵ Nakgen se 60 ken naai aden kəkɲ ɔɔɔ, 'tɛdɛn ute maaki paac, bin se jeege paac ai kaaki naai, naan Raa ki se, 'tɛd bɛɛ ɓaa ɓaa ute naani naan jeege tu.

¹⁶ Ɔnd kənd do roi ki, ɔɔ ɔnd kənd ute taar ken naai 'lee dooy jeege se. Daayum aay kaami 'tɛd naan se. Ken naai jaay 'tɛd naan se num, bin se naai 'kɔɲ kaajɲ roi ɔɔ 'kɔɲ kaajɲ jeege lee booy taari se kici.

5

Kese taar gɛn dɛjɲ jee Raage

(1Kɔr 9.7-14; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Debm gaab-gɔɔɔ se ken an mooy num ɔɔte kaaciɲ kaama, num gan taadɲ aan gɔɔ bubu mala. Ɔ gaangen gaabge se kic ɔkɛn jiga aan gɔɔ gɛnaaige mala. ² Mɛndgen magalge se ɔkɛn jiga aan gɔɔ kɛɲige mala. Ɔ gaangen mɛndge se ɔkɛn jiga aan gɔɔ gɛnaaigen mala kici, naɓo ute maakɲ kalan ken ɔk *kusiɲ eyo.

Kese taar gɛn dɛjɲ jee Raage taa mɛnd-daayge

³ Mɛnd-daaygen ɔk nam aden noogɲ gɔɔ se ɔkɛn ɔɔɔ. ⁴ Ken mɛnd-daay gam jaay ɔk gaange lɔ ɔk ɓugge se, gaange se k'dooy rode gɛn kaakɲ do jeege tun maakɲ ɓeedege tu do bubdege tu ute kɛɲdege tu, ute naan se jaay ɓo, taadɲ ɔɔ naade ɔk taar *Raa se ɔɔɔ. Kese ɓo nakɲ ken tɔɔl Raa ki.

⁵ Mɛnd-daay ing kaliɲ ki ken ɔk nam an noogɲ gɔɔ se, naan se ɔnd don do Raa ki. Daayum naan eem Raa nɔɔɔ katara ɔɔ seliɲ mɛtiɲa taa an noogo. ⁶ Num gan mɛnd-daay ken utu ing saap saap do nakge tun maakiɲ je sum se, naan num utu ing zɛɛɛɛ, naɓo doobm Raa ki se aan gɔɔ debm ooyga kooyo. ⁷ Kese ɓo taargen naai an 'dooy jeege taa mɛnd-daayge se j'kɔɲ ne dɪm aak kus gen taadɲ rode ki eyo. ⁸ Debm jaay aak do taasinge tu eyo ɔɔ aak do jeege tun maakɲ ɓeeɲ ki ey se, debm bin se rɛsɲga ute doobm Isa *al-Masi. Ɔ naan se tɛdga nakɲ *kusiɲ cir debm ken aal te maakiɲ do Isa al-Masi ki ey ɓɔrtɔ.

⁹ Mɛnd-daay j'an raan maakɲ mɛnd-daayge tun jee Raage aden noog se, debm ɔk ɓaara si-mɛɛ jaayo ɔɔ iin ɓo gaabiɲ kalan sum. ¹⁰ Bɛɛki se, jeege paac an jeele naan se, mɛnd tɛdɲ nakgen jiga, mɛnd ul gɛniɲge jiga, mɛnd ɔk mɛrtge, tug jɛ jee Raage*, noog jee daayge ɔɔ daayum naan je doobm tɛdɲ bɛɛ.

¹¹ Gan mɛnd-daaygen utu sɛɛm se, ɔɔte raan rode ute mɛnd-daaygen jee Raage adɛ noog se, taa naade se jaay rode baagga je gaabge se, naabm Isa al-Masi se ɓɔɲa aden tɔɔl eyo ɔɔ je doobm 'tɔkɲ gaabge. ¹² Bin se naade utu kɛnd maakɲ kusiɲ ki taa dɔɔkɲ maakɛn deet deet gɛn tɛdɲ naabm Isa al-Masi se lɛ, naade rɛsɲga naatɲ. ¹³ Ken m'ɔɔ j'ɔɔte raanɛn se taa ken k'raanɛnga num, naade tɛdɲ mɛnd kaar-naabge ɔɔ lee kuun do ɓee jeege. Num gɛn kaar-naabdege sum eyo, gan naade tɛdɲ mɛnd kɔɔdɲ jeege, tɔɔ taardege maakɲ taar jeege tu ɔɔ taargen gɛn taad ey kic ɓo, naade an taada.

¹⁴ Taa naan se ɓo m'je mɛnd-daaygen sɛɛm se, k'tɔk gaabge ɔɔ k'j'ooj gaange, k'j'ɔk ɓeedege tɔɔɔ. Bin se jee taamooyjege se 'kɔɲ taar dɪm kusiɲ rojege tu eyo. ¹⁵ Ken ɔlum taad bin se, taa kɛngen mɛtinge se rɛs ɔɲga doobm Raa se naatɲ. Naade uunga doobm *Bubm sitange.

¹⁶ Mɛnd aalga maakiɲ do Isa al-Masi ki jaay ɔk mɛnd-daay gam maakɲ taasinge tu num, n'aakiɲ don ki. Ɔɔte kɔɲ *egliz ɓo an kaakɲ don ki, bin se egliz se 'kaakɲ do mɛnd-daayge tun ken ɔk nam aden noogɲ gɔɔ.

Kese taar gɛn dɛjɲ jee naan jee egliz ki

¹⁷ Jee naan jee *eglizge tu ken jaay tɛd naabde aak jiga maakɲ egliz ki se, jee se j'aaldɛn maak ki ɔɔ j'ɔkɛn ɔɔɔ. Tap ki num jee ken lee taad taar Raa jeege tu ɔɔ dooy jeege ute taar Raa se naade se ɓo j'ɔkɛn ɔɔɲ cir paac paac. ¹⁸ Taa Kitap deek ɔɔ: *Maran tiiko nakɲ*

* **5:10** Tug jɛ jee Raage se je deekɲ ɔɔ: debm dɔɔd ɔk mɛrtge jiga. Kese ɓo nakɲ ken Yaudge lee tɛfa ken mɛrtge aanga gɔɔde ki.

tənd gɛmɛ se, j'ɔntɛ kəlɪn dīm taarɪn ki kɛn aŋ gaasn kəsɔ.† Ɔɔ tɛr gət kuuy taar Raa taad ɔɔ: *Debm tɛdn naaba se k'j'ɔgɪn gətəŋgɪnɔ.*‡

¹⁹ Kɛn nam jaay ɔk mind debm maakŋ naan jeege tun egliz ki se, kɛn jeege dio lɔ mɔtɔ jaay saadɪn ey se, ɔntɛ 'kuun taarɪnɔ. ²⁰ Jee naan jee Raage tun tɛd *kusiŋ se 'mooyden naan jeege tu paac, bin jaay jee kuuy aakga kic, num 'bɛere.

²¹ Maam m'tənd mɛti naan Raa ki, naan Isa *al-Masi ki ɔɔ naan *kɔdn Raage tun naan bɛɛr tɔɔddeno se, uun taar kɛn maam m'taadɪ se, ɔntɛ baa mɛtn nam ki ɔɔ ɔntɛ kooc mɛtn nam.

²² Ɔntɛ 'naar gɛn kənd ji do nam ki ɔɔ ɔntɛ 'kəl doi maakŋ kusiŋ nam ki. Naai mala 'bɔɔb roi bɛɛ naan Raa ki.

²³ Ɔntɛ 'kaay maane kalin ki sum, num taa maaki lee ɔŋɪ se aay tɔtn koojŋ bin cəkɔ, taa ai tɔɔlɔ.

²⁴ Kusiŋ jee mɛtiŋge se kɛn j'ɔndden te bɔɔr ey kic ɔɔ toof tal, gaŋ gɛn jee mɛtiŋge se j'ɔnddɛnga bɔɔrɔ jaay mɛtiŋ teece. ²⁵ Bin se nakgen jigan kɛn jeege lee tɛd se kic ɔɔ toodn tal, anum gɛn jee mɛtiŋgen tɛd nakŋ jiga kɛn j'ɔŋ j'aakden ey se kic ɔɔ utu 'toodn tal.

6

Taar gɛn dɛjŋ jee al-Masigen bulge ute mɛldɛge

¹ Bulgen kaam ji mɛldɛge se, j'aal mɛldɛge se maak ki ɔɔ j'uun taardɛge, taa jeege se 'naajŋ ro *Raa eyo ɔɔ dooy kɛn naaje k'lee k'dooy jeege se kic ɔɔ naadɛ aŋ naaj eyo.

² Bulgen mɛldɛge aalga kaal maakdɛge do Isa *al-Masi ki se, j'ɔntɛ kaakŋ mɛldɛge se aan gɔɔ j'aas kaasa. Taa naadɛ k'tɛdga tɛd gɛnaage kalaŋ ute mɛldɛge doobm Isa al-Masi ki se, num gaŋ mɛldɛge se, j'aay kaamdɛge k'tɛdden naabge jiga cir daala. Taa naabgen naadɛ tɛd se tɛd jeege tun kɛn aalga kaal maakdɛge do Isa al-Masi ki kɛn Raa jedɛ.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo ɔɔ ɔk maak-je do gurs ki (Mt 6.19-34)

Kɛse ɔɔ nakgen kɛn naai utu an dooy jeege ɔɔ anden dɛjɛ. ³ Kɛn nam jaay dooy jeege ute taargen kuuy mɛt ki eyo, baate kəkŋ taar Mɛljege Isa al-Masi kɛn jiga se ɔɔ baate tookŋ taar Raa kɛn naajege k'lee k'dooyki jeege se, ⁴ debm bin se magal roŋa ɔɔ naan se jeel dīm eyo. Naan se aan gɔɔ debm ɔk kɔɔŋ gɛn naajŋ taara, ɔŋga taara se naajŋ ɔŋ eyo. Jeegen bin se ɔɔ kɛn ɔl jeege dɔŋɔ, tɛd taamooyo, naaj jeege, ɔɔ tɛrɛc taargen jig eyo ro jeege tu ute dode. ⁵ Naadɛ tiŋg ɔɔ gɛn naajŋ taarge ute naapa sum, naadɛ tiŋg ɔɔ gɛn saapm do nakge tun jig eyo salal. Aan gɔɔ taar mɛt ki lɛ naadɛ jeel ey se, gɛn naadɛ ki num naadɛ saap ɔɔ naadɛ ɔk taar Raa ɔŋ se, ute naan se naadɛ tɛdn jee nak dɛnge.

⁶ Deere, kɛn naajege jaay j'ɔkki taar Raajege ɔŋ se, doobm Raa ki se j'ɔkki nakgen dɛn jiga aak eyo. Num gaŋ gɛn nakgen do naan ki sum se nakŋ naaje j'ɔkki se ɔɔ ɔŋ maakjege 'raapm do ki. ⁷ Naajege k'baakiro do naan ki se ute jijege sik, ɔɔ biin j'aki kooy kic ɔɔ j'aki tɛrl gɔtn Raa ki ute jijege sik. ⁸ Kɛn j'ɔkki nakŋ kəsɔ, kaaye ute kal tuusu se ɔɔ bɛɛjekiga sum. ⁹ Gaŋ jee je 'tɛdn jee nak dɛnge se, ɔŋ *Bubm sitange naamdɛ ɔɔ naadɛ se ɔlga dodege maakŋ sɛɛŋ ki. Naadɛ lee je nakgen kɛn lee tuj jeege ɔɔ lee utdɛ kap se. ¹⁰ Je gurs se naan ɔɔ ko *kusiŋge paac. Jee mɛtiŋgen tiŋg ɔɔ gɛn je naan se sum se, naadɛ se iigga dəkɔ ute doobm Isa *al-Masi ɔɔ ɔlga rodege maakŋ dubar ki aan gɔɔ debm j'ɔsiŋga kəs ute gərdɔ.

Pəl dɛj Timote

¹¹ Naai debm Raa se, nakgen bin se aan ro ki dəkɔ. Aay kaami 'tɛd nakŋ ute doobɪnɔ naan Raa ki. Ɔk taar Raa se ɔŋɔɔ ɔɔ daayum aal maaki do Raa ki. 'Je naapi ute maaki paac, aay kaami ɔɔ 'tɛd debm dalul. ¹² Aay kaami 'dɔ ɔk doobm Raa se tɔɔgɔ, kaajŋ naai ɔŋ se ɔkiŋ tɔɔgɔ. Taa naan se ɔɔ Raa danjɔ, kɛse ɔɔ nakŋ kɛn naai mala taado naan jee dɛnge tu, ɔɔ naai aalga maaki do taarge tun jiga se. ¹³ M'taadɪ naan Raa ki kɛn aalo nakgen paacŋ

† 5:18 Aak Dt 25.4. ‡ 5:18 Aak Luk 10.7.

ute kofe ɔ naan Isa *al-Masi ken taado saadɪn jiga naan tɔɔg ken k'danɪn Pons Pilat se:
¹⁴ nakgen ken Raa taad ɔ gen tɛda se ɔkiɪn tɔɔgɔ. Ɔnte kɔn jeege ai taadn taargen inɔ kus
 roi ki. 'Bɔɔb roi bini Raa ade kɔl Mɛljege Isa al-Masi ano tɛrl maak ki. ¹⁵ Naan ade tɛrl se
 kaad ken Raa mala ɔo ɔndinga kɔndɔ:

Naan se ɔo Raa ken jeege paac tɔɔmiɪna,
 naan kalin ki sum ɔo inɔ do nakge tu paac,
 Naan Gaar gen gaaringe, naan ɔo Mɛl gen mɛlge.

¹⁶ Naan kalin ki ɔo ken tinɔ daayum zɛɛɛɛ,
 naan inɔ gɔtn ken wɔɔɔɔ,

debm an kaas jaay ɔaa cɛɛɪ ki se gɔtɔ*.

Nam bii kalan aakiɪn te eyo,
 ɔo ɔɔrse kic ɔo debm an kɔn kaakɪ naan se gɔtɔ.

Ɔn jeege paac *'nookɪ roɪa,
 ɔo an jeelin daayum naan ɔo debm tɔɔgɔ, *amin.

¹⁷ Gan jee nak dɛngen ɔɔrse do naan ki se taaddɛn ɔo j'ɔnte magal rodege, ɔo j'ɔnte kɔnd
 dodege do nak dɛnge tun tɛdga sum ɔo utu kut se. Gan j'aal maakdege do Raa ki, naan ken
 ɛdɔeki nakge paac ute maraadiɪna taa naaje j'aki kiɪnɔg ute maak-raapo. ¹⁸ Taaddɛn kici ɔo
 k'tɛd bɛɛ jeege tu ɔo k'tɛd nakgen jiga se dɛna. K'tɛd jee kɛrcɛlge ɔo nakdege se k'nigiɪn ute
 jeege. ¹⁹ Bin se nakgen naade tɛd jeege tu se, adɛn toodn kɔrbɔtn jiga ɔo ken 'kɔn kut eyo.
 Ɔo naan ki se naade utu kɔn kaajɪn ken mala mala.

²⁰ Timote goonuma, naabm ken Raa ɛdisin se ɔoɔbiɪn jiga. Maakɪ taarge tun rɛn rɛn
 ken tɔɔm Raa ey se, ɔnte kɔl taari maak ki ɔo maakɪ jeege tun mɛtingɛn tɛd rode aan gɔɔ
 naade ɔo jeel nakge kalin ki se, ɔɔd doi rode ki. ²¹ Taa jeel nakdegen ese sum ɔo maakde
 ki se jee mɛtingɛn uunga kuun doobm Isa al-Masi se kic ɔo rɛsɪga naatn.

Ɔn Raa asen tɛdn bɛɛɪa.

---

* 6:16 Aak Ekz 33.20.

Maktubm gen k-dige ken Pəl raanin Timote ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm gen k-dige ken Pəl raanin Timote ki

Maktubm Timote gen k-dige, ok dejn Pəl ken kaam moon. Kaad ken se Pəl dangay ki (kon 2.9), oo den jeege resinga (kon 1.15; 4.10-16), oo naan jeele oopinga baata naan utu 'kooyo. Taa naan se bo naan taad Timote ki, debm naade tedo naaba tele, ken naan jen aan goo goon maakin se taadin oo ninj lapia. Maktubm ken Pəl raan Timote ki se, taad metn taar kingina, gen naabina, oo gen dooyin ken naan dooyo jeege, gen dubarin ken naan onoo taa Labar Jiga gen Isa al-Masi se. Oo naan taad taar ken naan dej Timote. Pəl dej Timote oo edin kaay kaama kici taa naabm al-Masi se, naan utu dabara (kon 2.1-13). Pəl terl taadin oo taar Raa se n'taadin ute doobina (kon 2.14; 4.15). Taa naan se Timote an kond te ronoo oo n'onte king naajn taara do taarge tun metina. Jee tujge se, n'terlden naaga, n'uun bolotn king Pəl jiga se. Nakn jaay Pəl ute jee dooygen kuuy dooyo jee Raage se, naai 'tedin ute doobina. Naan taadin oo, Kitap se k'lee k'dooyina. Taargen maakdege tu se «jiga aak eyo gen dooy jeege, oo taargen ken k'lee dooy jeege met ki ey se le, naan taad took metin toodn tal. Oo Kitapm Raa se ond jeege do doob ki oo taa jeege 'tedn nakn ute doobina naan Raa ki» (kon 3.16).

Pəl raan ol toosin Timote ki

¹ Ken ara maam m'Pəl bo m'raanji maktubm se, maam ken *m'debm kaan naabm Isa al-Masi aan goo ken *Raa maakin jen ro ki. Naan bo olumo taa m'baa taadn jeege tu taar kaajn ken naan taadga taad oo utu 'kedn jeege tu ute doobm Isa *al-Masi se. ² Maktubm se maam m'raanin naai Timote ki, goon maak-jema: on Raa Bubu ute Meljege Isa al-Masi tedn beede, ai keejn doi ki oo ai kedn lapia.

Pəl toom Raa taa Timote (2Tim 2.1-12; Ep 1.3-7; 2Tes 2.13-15)

³ Maam se m'toom Raa ken maam m'lee m'tedin naabin ute maakn kalan aan goo gen bugumgen lee tedo do dakin se. Nooro katara, ken maam jaay m'baan baa keeme se, daayum maam m'tond metin taa naai Timote. ⁴ Ken maam m'saapo do keemi ken naai eemo taa maam se, maam m'je ute maakum paac terl m'ai baa kaakn ute kaamum jaay bo, maakum 'raapo. ⁵ Maam m'saap do kaal maaki ken mala mala ken naai aal do *al-Masi ki se; kaal maakn bin se bugi mend Lois naan kic aalo maakin do Raa ki jaay bo koi Enis kic bo aalo maakin bin kici oo borse maam jeel maakum ki, naai kic bo aal maaki do Isa al-Masi ki bin kici.

Pəl ed kaay kaama Timote ki

⁶ Taa naan se bo m'je m'ai taada: 'saap do naabm ken Raa edisin gen teda se, kaad ken maam m'ondo jim doi ki. Oo naabm se onte 'dirigina. ⁷ Taa Nirl ken Raa edjekiro se ajeki tedn j'aki beer eyo, num *Nirl Raa se, edjeki gaab-toogo, maak-je do jeege tu oo tedjeki k'boob j'okki rojege. ⁸ Taa naan se bo onten tedn sokono gen tedn saadn Meljege; oo onten tedn sokono taa maam ken j'okum dangay taa *al-Masi. Num gan 'dabar ute maama taa Labar Jigan gen Isa ute toogon Raa ken edi se. ⁹ Raa se naan bo debm aajjekiro jaay danjekiro taa j'aki tedn jee naange. Num naan tedin naan se taa naajege bo k'tedkiroga ted nakn jig eyo, num taa beejn ken naan mala maakin jen ro ki. Oo beejn ese se, naan tedin ute doobm Isa al-Masi kaad ken naan taad te taa kaal do naan ey borto, ¹⁰ oo borse, Mel Kaajjege, Isa al-Masi se baado sum se, beejn se, naan taadin toodga tal. Taa Isa al-Masi se naan ok toogo do yo ki, oo yo se naan tedga aan goo nakn cere; ute Labarin Jiga se Isa baanoga te *kaajn

gen daayum ken 'kəŋ daa eyo. ¹¹ Taa Labar Jigan ese se ʒo, Raa tɛdum m'tɛdga *debm kaaŋ naabm Isa, debm wɔkŋ taariŋa ɔ debm dooy jeege. ¹² Taa naaŋ se ʒo maam m'utu m'dabar dabar rɔk se. Naʒo sɔkŋ tɔlum eyo, taa debm maam m'aal maakum doŋ ki se lɛ, maam m'jeeliŋa ɔ naaŋ ɔk tɔɔŋ ken 'bɔɔbm nakgen paacŋ ken naaŋ ɔŋumsiŋ kaam jim se bini 'kaan ʒii ken kaam mɔɔtn ken Raa utu 'kɔŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu paac.

¹³ Ute kaal maaki ɔ ute maak-je ken naai ɔk do jeege tu ken doobm Isa al-Masi ki se, taar mɛcŋ ken maam m'dooyi se, 'ʒaa te naaŋ se. ¹⁴ Taar ken jiga ken maam m'dooyi se 'bɔɔbiŋ maaki ki jiga. Ɔɔ *Nirl Salal ken utu maakje ki se ai noogo.

¹⁵ Naai 'jeele genaagen paacŋ ken taa naaŋ Azi ki se, rɛsumga. Maakde ki se Pigel ute Ermogen kici.

¹⁶ Ɔŋ Mɛljege 'tɛdn bɛɛŋ maakŋ ʒee Onezipor ki. Taa Onezipor se daayum ɛdum kaay kaama ɔ ken maam maakŋ dangay ki se kic ʒo, naaŋ sɔkŋ tɔliŋ eyo taa maama.

¹⁷ Anum ken naaŋ aan maakŋ gɛgɛr ken *Rɔm ki sum se, naaŋ jem wɔrɔk wɔrɔk bini jaay ʒaa ɔŋuma. ¹⁸ Ɔŋ ʒii ken kaam mɔɔtn Raa kɔŋŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, Mɛljege Isa al-Masi an kɛɛjŋ doŋ ki naan Raa ki. Bɛɛ ken naaŋ tɛdumo maakŋ gɛgɛr ken ɛpɛz ki paac se, nam jaay jeeliŋ aan ɔɔ naai Timote se ɔtɔ.

2

*Asgar gen *al-Masi*

¹ Naai goonuma, ɔk maaki tɔɔɔ do bɛɛ ken doobm Isa al-Masi ki se. ² Ɔɔ taar ken naai 'booyo maam m'dooyo jeege naan saadge tun dɛn se, taar se 'ʒaa dooyiŋ jeege tun 'booy kɔkŋ mɛtiŋ mɛc taa naade 'kəŋ kaasn dooy taar se jeege tun kuuy kici.

³ Naai kic 'dabar te maama aan ɔɔ asgar Isa al-Masi ken mɛc. ⁴ Asgar jaay je 'tɔl deb ken uuniŋ se, naaŋ ɔliŋ te nakgen jeege lee tɛd se ey sum. ⁵ Aakjee taange se: debm aan aanga te doobiŋa ɔ aanga deet jaay ʒo, j'aaliŋ aace*. ⁶ Debm aay kaamiŋ kurs maakŋ-gɔtiŋ se, ken maakŋ-gɔt se jaay oojga num, naaŋ ʒo kɔsn nakiŋ deete. ⁷ 'Saap jiga do taarge tun maam m'taadi se. Ɔɔ Mɛljege ai tɛdi naai 'jeel kɔkŋ mɛtn nakgen se paac.

'Saap do Isa ken ooy teeco daan yoge tu se

⁸ 'Saap do Isa *al-Masi ki: naaŋ se teeco mɛtjil Gaar *Daud ki. Naaŋ se ooyga ɔ duro daan yoge tu ɔ kɛse ʒo Labar Jigan ken maam m'lee m'taad jeege tu se. ⁹ Taa Labar Jigan se ʒo, maam m'dabar bini, k'j'ɔk k'dɔɔkum aan ɔɔ debm ken tujga tuj dim. Naʒo taar *Raa se, j'an kəŋ gaas eyo. ¹⁰ Taa naaŋ se ʒo, maam m'serk nakge paac taa jee ken Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd do dakiŋ se, taa naade kic 'kəŋ kaaja ute doobm Isa al-Masi ɔ 'kəŋ *nookŋ gen daayum.

¹¹ 'Booyo! Taargen ese se taargen mɛt ki:

Ken naajege jaay j'ooykiga te naaŋ se,
j'utu j'aki kəŋ kaaja te naaŋ kici;

¹² ken naajege jaay k'dabarki ute naaŋ se,
j'utu j'aki ʒaa kɔsn gaara te naaŋ kici.

Ken naajege jaay k'baatiŋkiga se,
naaŋ kic ajeki baat naajege kici;

¹³ ken naajege jaay k'tujkiga ɔrmjege se,
naaŋ se, daayum tuj ɔrmiŋ eyo,
taa naaŋ se 'kəŋ baatn roŋ eyo.

Debm tɛdn naabm jiga naan Raa ki

(1Tim 1.3-7,18-20; Tit 1.10-16, 2.11-15; 2Pr 2.1-22)

* 2:5 Kaal aacŋ ara se je taadn ute laatn tɔɔm ken j'ɔndiŋ doŋ ki.

¹⁴ Taargen se paac 'terl taaddesina. Naan Raa ki se, 'taadden ute tɔɔgi paac: j'ɔnte tɛdn dɛkɛnɛ do taarge tun mɛtinge se. Taa naajɲ taara se nakɲ cɛrɛ ɔɔ 'kutn jee kɛn lee booyin se. ¹⁵ Aay kaami, naan Raa ki se 'tɛd debm mɛɲ kɛn 'tɔɔl Raa ki, ɔɔ tɛd aan gɔɔ debm tɛdn naabm kɛn ɔk ɔkɔɲ eyo kɛn taad taar Raa mɛt ki ute doobiɲa naan jeege tu. ¹⁶ Ɔɔɔf doi do taarge tun jeege lee ul rɛɲ rɛɲ jaay rɛsn ute doobm Raa se. Taa jeege lee tɛdn naan ese se, naade daayum tɛd *kusina ɓaa ute naande. ¹⁷ Taar naade se aan gɔɔ du kɛn ɔɲ eep eyo ɔɔ ɔs ɓaa ute naaniɲa. Imɛnɛ ute Piletɔs se, mɛtn jee se kici. ¹⁸ Jee se rɛsnɲa ute taar mɛt ki. Ɔɔ naade taad jeege tu ɔɔ: kaadn kɛn Raa utu dur jeege ooyga kooy se, deelga. Bin ɓo jee utu aal kaal maakde do Isa ki se, naade tujdenga kaal maakde se kici. ¹⁹ Num gan mɛtn taar kɛn Raa uuno mɛtiɲ se, utu inɲ gɔtiɲ ki tak; naan se tec aan gɔɔ kuun mɛtn ɓee kɛn k'raaniɲ ro ki j'ɔɔ: «Mɛljege Raa se, jeel jeenge» ɔɔ «Debm jaay taadga ɔɔ naan gen Mɛljege se, ɲ'ɔɔf don ro kusin ki.»

²⁰ Debm maal ɔk ɓee magal se maakɲ ɓeen ki se, ɔk nakgen k'daapde ute daab ɔɔ te pudda sum eyo. Num maak ki se ɔk nakgen j'ɔɔde te nɛɲɛ ɔɔ kengen kaagge ɓo k'cɔɔc k'daapde kici. Nakgen jiga se, k'j'ɔɔdde ute ɓiin ɓiina ɔɔ kengen mɛtinge se, kɛn k'lee k'tɛdn naaba ɓii-raa. ²¹ Bin num debm kɛn ɔɔdga don ro kusin ki ɔɔ tɛd ron *salal se, naan tɛdga aan gɔɔ nakɲ jiga, kɛn mɛlin ɔɔdin ute ɓiin ɓiina. Ute naan se naan tɛdn naabgen jiga kɛn mɛlin maakiɲ jen ro ki.

Debm tɛdn naabm Mɛljege

²² Anum nakɲ *kusin kɛn gaan kɔdɲge maakde je se, naai iik ro ki dɔkɔ. Num 'je nakɲ te doobiɲa, daayum aal maaki do Raa ki, je jeege ɔɔ daan jeege tun lee eem Mɛljege ute maakɲ kalan se, naai inɲ te tɔɔsɛ ute naade. ²³ Bin num, ɓerɛ, ɔnte kɔl doi do naajɲ taarge tun rɛɲ rɛɲ gen jee dɛrlɲge se. Taa naai 'jeele, naajɲ taargen bin se, lee ɓaano ɓaa ute mooyo. ²⁴ 'Jeele debm tɛdn naabm Mɛljege se, 'kɔɲ mooy te jeege eyo. Num naan 'tɛdn debm je jeege paac, jeel dooy jeege ɔɔ sɛrɲ jee naajɲ taarge. ²⁵ Jee kɛn lee naaj taara se, naai 'taadden te taar urlu. Bin sum ɓo, daan Raa utu aden terl maakde ɔɔ naade utu 'jeel taar mɛt ki, ²⁶ ɔɔ naade 'terl 'tɛdn jee mɛtɛkge ɔɔ ade kɔɲ teecɲ maakɲ ji *Bubm sitange tun kɛn ey num tɔkdɛnga tɔk ɓulu gen tɛdn maakjena.

3

Biigen kaam mɔɔtn se utu 'tɛdn ɔɲɔ

¹ Daala 'jeele! Biigen kaam mɔɔtn se, jeege kingde utu aden tɛdn ɔɲɔ. ² Taa ɓiigen kaam mɔɔtn se, jeege 'tɛdn jee nakɔɲge, 'je gurs, 'tɛdn jee koonge ɔɔ 'magal rode. Naade 'naajɲ *Raa ɔɔ 'tookɲ taar kɛndɛge ute bubɛge eyo. Jee se, ɓɛɛ kɛn k'tɛdden se kic ɓo naade jeele eyo. Nakɲ kɛn jee Raage aalin maak ki se, naade uum aalin naan ki; ³ naade se kɛn 'tɛdn *kusina jeege tu kic ɓo ɔlden dim eyo, ɛj do jeege tu eyo, 'tɛdn jee kɔɔdn jeege, naade ɔɲ ɓɔɔb ɔk rode eyo, tɛdn kusin jeege tu kic ɓo maakde raap sakan, ɔɔ nakɲ ɓɛɛ tap ɓo, naade je eyo; ⁴ naade je kudn gɔɔ jeege, 'tɛdn jee maak-taarge, naade magal rode aak eyo ɔɔ nakɲ daa rode ɓo je se, naade jen cir Raa. ⁵ Deere, naade se, kɛn aakde num 'deekɲ ɔɔ jee se, jee ɔk taar Raa ɔɲɔ, num naade se, tɔɔɲ Raa tap ɓo, naade ɔɔf undin naata. Anum jee se, naai ɔɔf doi rode ki dɔkɔ. ⁶ Maakde ki se, jee mɛtinge lee goon ɓaa ɓee mɛndge tun ɔk tɔɔgɔ doobm Raa ki eyo ɔɔ aasin do rode ki eyo, ɔɔ mɛndgen se ɔk maakje do nakge tun jig eyo kɛn ɔlden maakɲ kusin ki. Jee se lee dɛrlde taa aden kɔkɲ kaam jide. ⁷ Mɛndgen se je ɓo 'dooy jeele taar mɛt ki, naɓo naade ɔɲ booy ɔkiɲ eyo. ⁸ Aan gɔɔ Janez ute Jambrez* baate tookɲ taar *Musa se, jee se kic ɓo baate tookɲ taar mɛt ki. Naade se jee tɔɔj eyo ɔɔ kaal maakɲ kɛn naade ɔɔ aal do Isa ki se kic ɓo, cɛrɛ sum. ⁹ Anum naabde se 'kɔɲ ɓaa dɔk eyo, taa jeege utu aden jeel paac, naade se jee tɔɔj eyo aan gɔɔ Janez ute Jambrez se.

* **3:8** Do dɔkiɲ se, Janez ute Jambrez se jee kɛn lee ooj rode gen dɛrl jeege taa naan Masar ki.

*Pɔl dɛj Timote**(2Kɔr 6.3-10; 2Pr 1.19-21; NJKN 20.28-31)*

¹⁰ Naai Timote se uunga bɔlɔtuma maakɲ dooy kɛn maam lee dooyo jeege se, kinguma, nakgen kɛn maam m'saap do ki gen tɛda, kaal maakum do Isa ki, maakum kɛn deere, maak-je kɛn maam m'ɔk do jeege tu, kaay kaamum se, ¹¹ dubar kɛn jeege lee dabaruma ɔɔ dubar kɛn maam mala m'lee dabara. Naai 'jeele nakɲ kɛn jeege tɛdumo dom ki maakɲ gɛgɛr kɛn Antiɔsn kɛn taa naan Pizidi ki, ute kɛngen maakɲ gɛgɛrge tun Ikɔniɔm ute kɛn Listir ki se, deere, gɔtn se jeege dabarumga dɛn aak eyo. Gan Mɛljege ɔɔdumoga doma maakɲ nakge tun se paac. ¹² Anum 'booyo! Jee paacɲ kɛn je kɔkɲ doobm Isa *al-Masi ɔɔn se, naade se jeege utu aden lee dabara. ¹³ Anum jee *kusinge ute jee kɔrdge se ɛ, utu 'tɛdn kusin 'baa ute naande. Naade utu 'dɛrl jeege ɔɔ naade kic jeege utu aden dɛrl naade kici.

¹⁴ Num naai Timote taar kɛn jeege dooyio jaay naai 'tooko ɔɔ aal maaki do ki se, ɔkin tɔɔgɔ. Taa jeege dooyio taar se jaay naai 'took do ki se ɛ, naai kic 'jeelde. ¹⁵ Deere, gɔtn naai iin baatikɲ tap ɔ, naai 'jeel taargen salal kɛn k'raanɲoga raan maakɲ Kitap ki ɔ taargen se ɔ ɔk tɔɔgɔ kɛn ai tɛdi naai 'jeel taara kɛn ai kaaja ute kaal maaki kɛn naai aal do Isa al-Masi ki se. ¹⁶ 'Booyo: Kitapm Raa se kɛse Raa mala ɔ kɛn ɔl jeege raanɲo. Taar se jiga aak eyo gen dooy jeege, ɔ taargen kɛn k'lee dooy jeege mɛt ki ey se ɛ, naan taad took mɛtin tood tal. ɔ Kitapm Raa se ɔnd jeege do doob ki ɔ taa jeege 'tɛdn nakɲ ute doobina naan Raa ki. ¹⁷ Bin jaay ɔ, debm tɛdn naabm Raa se 'tɛdn debm mɛc, 'kɔn daapm roɲa ɔ tɛdn naabgen jiga jiga.

4*'Taad Taar *Raa jeege tu*

¹ 'Booy m'ai taada: naan Raa ki ɔ naan Isa *al-Masi kɛn ade ɔaa kɔjn bɔɔrɔ do jeege tun zɛɛɛɛ ɔɔ do jeege tun ooyga kooy se, ɔ naan kɛn ade ɔaa aan gɔɔ gaarge, m'ɔɔ: ² 'wɔɔk Taar Raa jeege tu kɛn maakɲ gɔt kɛn jiga ey ɛ ɔɔn kic ɔ, aay kaami. Kɛn naai 'dooyde dooy se, daayum udden bia, uunde kaamde, 'dejde ɔɔ 'mooyde. ³ Taa kaadin utu 'kaan se, taar mɛt ki se, jeege je an booy ey sum, num naade je ɔ 'tɛdn nakɲ kɛn maakde jea. Taa naan se ɔ naade 'lee ɔaa gɔtn jee dooyge tun dɛn kɛn aden taadn taar kɛn aden kedn maak-raapo. ⁴ Taargen mɛt ki se, naade 'je an booy eyo. Naɔo naade je ɔ 'booy taargen ren ren se. ⁵ Anum naai se, do nakge tu paac se, naai inɲ do mɛteki ki. Kɛn dubar aanga doi ki kic ɔ, aay kaami serkina, aan gɔɔ debm kɛn lee wɔɔk Labar Jigan gen Isa al-Masi. ɔ naabi se, 'tɛdn nanɲn ute doobina.

⁶ Anum maam Pɔl se ɛ, aan gɔɔ j'ɔk k'tɔɔlumga *serke Raa ki. ɔ bii kooyum ɛ ɔɔpga gɔɔrɔ. ⁷ Maam se m'tɛdoga tɛd bɔɔr jɛt. ɔ maam m'aan m'aanga ute doobina gɔtn kaan ki ɔ m'bɔɔbga jiga doobm al-Masi. ⁸ Bɔrse se, nakɲ kaal aacɲ ute doobin* kɛn Raa amsin ked se te booyum maakɲ raa ki. Kɛse Mɛljegen debm daan kɛn utu kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se ɔ amsin kedn bii kɛn se. ɔ naan am kedn maam ki kalum ki sum eyo, num naan utu 'kedn jeege tun paacɲ jɛna ɔ utu inɲ aak kaamin bii kɛn naan utu ade ɔaa se.

Pɔl ɛd labarin Timote ki ɔ dɛjina

⁹ Bin se, aay kaami 'baado ɔnum keske. ¹⁰ Taa Demas ɛ rɛsumga, iin ɔaaga gɛgɛr kɛn Tesalonik ki taa naan uunga nakɲ *dunia ɔo ciri. Kresen se, j'ɔlin ɔaaga taa naan Galat ki ɔ Tit kic ɔo j'ɔlin ɔaaga taa naan Dalmati ki. ¹¹ ɔɔp Luk kalin ki sum ɔo te maama. Kɛn naai 'baado ɔaa num, Mark se 'baamsino, taa naan se utu am noogn maakɲ naab ki. ¹² Tisik se, maam m'ɔlin ɔaaga maakɲ gɛgɛr kɛn ɛpez ki. ¹³ Kɛn 'baakiro ɔaa se, uunumo kal kuulum magal se kɛn maam m'ɔninɲo maakɲ gɛgɛr Troas ki gɔtn Karpos ki se. ɔ 'tɔs 'baamo ute kitape ɔ kɛn maam jɛn tap tap se kɛngen k'teeldenga teel se.

* 4:8 Aak 2Tim 2.5.

¹⁴ Kɔd-kɔrdn-tɔl kɛn rɔn Aleksander se, tɛdumoga *kusiŋ aak eyo. Naki naan tɛd se, Meljege utu anŋiŋ tɛrl doŋ ki. ¹⁵ Naai kic ɔnd kɔnd te gaabm se, taa do taar kɛn naaje k'dooy jeege se, naan took do ki eyo paac paac.

¹⁶ Kaad kɛn deet deetn gɔtn kɔjn bɔɔr ki jaay, maam m'taad taargen am naaki kɔɔdn dom se, nam tap ɔo ɔaa te metum ki eyo. Jeege paac rɛsumo. Taa naki naade tɛd se, ɔn Raa ɔnte kɔkdesiŋ ɔɔnɔ. ¹⁷ Naɔo Meljege mala se utu te maama ɔo naan ɛdumga tɔɔgɔ bin ɔo maam m'taadga taariŋ jeege tu ute maraadiŋa ɔo taar Raa se, jeege kɛn Yaudge ey se kic ɔo paac booyga. ɔo Meljege se lɛ, aajunga taar tupiy ki. ¹⁸ Meljege se, maaki gɔt kɛn ɔɔnɔ paac se utu am kɔɔdn doma ɔo am kaaja taa ansum ɔaa maaki gaariŋ kɛn maaki raa ki. ɔn daayum daayum Meljege se, jeege an *nooko. *Amin!

Pɔl naŋ taariŋa ɔo raan ɔl tɔasiŋ kaam mɔɔtn

¹⁹ 'Tɛd tɔɔsɛ Priska ute Akilas ki ɔo 'tɛd tɔɔsɛ jeege tun maaki ɔee Onezipor ki kici. ²⁰ Erast se ɔɔpoga maaki gegɛr kɛn Korint ki ɔo Tropim lɛ, maam m'ɔniŋoga maaki gegɛr kɛn Mile ki, taa naan kɔɔnɔ. ²¹ Kɔr kaadn kuulu 'kaan se, 'naar 'ɔaado ɔnɔuma. Ebul, Pudan, Linus, gena mɛnd Klɔdia ute genaage paac tɛdi tɔɔsɛ. ²² ɔn Meljege se 'tɛdn ute naai. ɔo ɔn naan asen tɛdn bɛɛn naase ki paac.

Maktubm ken Pɔl raanɪn Tit ki Kupm mɛtn taar taadjeki doobm ɣɛn dooy maktubm ken Pɔl raanɪn Tit ki

Tit se, lee tɛdɔga naaba tɛɛ ute Pɔl. Kaad ken Pɔl jaay jee Kɔrint ki ɓaa tɛdɪn kiŋɪn ɔn se, Tit se tɛdɔga tɛdɪn naabm mɛc. Kaad ken Pɔl jaay raanɪn maktub ese se, Tit utu taa naan Kɛt ki. Ɔ taa naan Kɛt se, maane gurug ɔlin daan ki. Gɔtn ese se naan noog jee al-Masige ɣɛn tɔnd daapm naabdege. Pɔl raan Tit ki se ɔ taadɪn doobm ken naan 'bɛɛr tɔdɪn jeegen ken 'tɛdɪn naan jee al-Masige (koŋ 1.5-16). Naan deɟɪn ute doobm ken naan an kiŋg ute jee al-Masige aan gɔɔ jee magal naanɪn ki, mɛnd paragge, gaan-kɔdɛg ute ɓulge (koŋ 2.15). Isa al-Masi ɛd roŋ sɛrke se taa 'kɔdɪn do jikilimge paac maakɪn kusɪn ki (koŋ 2.14). Jee al-Masigen kiŋgdɛ tɛdga kiji se, iŋg do taar ken se. Kaad ken Pɔl raan maktubgen di Timote ki ute ken naan raan Tit ki se, jee al-Masige jeelga Isa se ade kɔŋ ɓaa ɓɔrse eyo. Bin ɓo naade 'dooy kiŋg ken aden noogo ɣɛn tiŋg ɓaa ute naande.

Pɔl raan ɔl tɔɔsɛ Tit ki (2Pr 1.1-4)

¹ Kɛse maam Pɔl ɓo m'raanɪ maktubm se, maam ken ɓul *Raa ɔɔ *m'debm kaan naabm Isa al-Masi taa jeegen ken Raa bɛɛr tɔɔddɛnga tɔɔdo m'aden tɛdɪn naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki jeel-taar Raa mɛt ki, ken taad ɔɔ naade ɔk taar Raa se ɔnɔ. ² Taa naade kɔnd dɔde ɣɛn kɔŋ *kaajɪn ɣɛn daayum. Mɛtn taar kaajɪn ese se kɛse Raa mala ɓo taado taar se kaad ken naan aal te do naan ey ɓɔrtɔ ɔɔ Raa lɛ naan taad taar-kɔɔb eyo. ³ Kaad ken Raa jen ro ki jaay aan se, naan taad mɛtn taar kaajɪn se jeege tu, taar se ɓo ken naan ɛdumsɪn kaam jima. Kɛse ɓo taar ken Raa Mɛl Kaajjege ɔlum ɔɔ m'taadɪn jeege tu. ⁴ Tit maam m'raanɪ maktubm se, naai se aan gɔɔ goonum mala, taa maam ute naai se k'j'aalga maakje kalan do Raa ki. Ɔn Raa Bubu ute Mɛl Kaajjege, Isa al-Masi ai tɛdɪn bɛɛde ɔɔ ai kɛdɪn lapia.

Naabm ɣɛn Tit daan jee Raage tun Kɛt ki (1Tim 3.1-7; 1Pr 5.1-4)

⁵ Maam m'ɔnɪo Kɛt ki se, taa naai 'tɔnd daapm naabm ken maam m'ɔnɪno doob ki se ɔɔ naai 'bɛɛr tɔnd naan *eglizge maakɪn gɛgerge tun taa naan Kɛt ki aan gɔɔ ken maam m'taadɪo se. ⁶ Debm ken naai an bɛɛr kɔnd se, debm ken ɔk taar dim roŋ ki eyo ɔɔ mɛndɪn kalan sum. Gɛniŋge aal maakde do Isa *al-Masi ki ɔɔ taargen jig eyo se k'taadɛden rode ki eyo ɔɔ naade se jee booy uun taara. ⁷ Aan gɔɔ Raa ɛdɪnga naaba ɣɛn kaakɪn do jee naange tu se, debm naan egliz se 'tɛdɪn debm ɔk taar dim roŋ ki eyo. Debm bin se ɔnte tɛdɪn debm ken ɔɔ taar naan taadga sum ɓo 'tɛdɪn mɛt ki, ɔnte tɛdɪn debm maak-taara, ɔnte tɛdɪn debm aay tɔtɔ dɛna ɔɔ ɔnte tɛdɪn debm kɔnd naapa ute jeege. Ɔnte tɛdɪn debm kɔsn gurs jeege cɛɛ. ⁸ Gan debm bin se 'tɛdɪn debm kɔkɪn mɛrtge, debm je tɛdɪn nakɪn jiga, debm iŋg do mɛtɛkiŋ ki, ɔɔ tɛd nakge ute doobiŋa, debm *salal, debm ɓɔɔb ɔk roŋa. ⁹ Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi se naan aal maakiŋ do ki paac, kɛse ɓo taar ken naaje k'lee k'dooy jeege. Ɔɔ taar se ɓo ken an tɔɔgɪn maakiŋa ɔɔ an deɟɪn jeege ute taar Raa jigan ese ɔɔ taadɪn jeege tun baate kaal maakde do taar Raa ki se ɔɔ nakɪn naade tɛd se mɛt ki eyo.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo

¹⁰ Taa jeege dɛna baate kuun taar jeegen naan jee Raage, maakde ki se Yaudgen aalga kaal maakde do Isa *al-Masi ki se, naade se ɓo ken dɛrl jeege ɔɔ dooyde ute taardɛgen rɛn rɛn se cir paac paac. ¹¹ Ɔnte kɔŋ jee se 'dooy jeege, 'dooy ken naade lee dooy jeege se ɔl jeegen maakɪn ɓeege tun mɛtiŋ se uun taardɛn ken jig ey se, dooy ken naade lee dooy

jeege se le, lee əsn kəsn jeege cεε. ¹² Do dəkɪŋ maakɪj jeege tun Krɛt ki se, deb kalan debm jeel-taara deek ə:

«Jee Krɛt ki se naade se paac jee taar-kəɔbge, naade se ɪŋg aan gəɔ daagen naatn, naade se jee kaar-naabge ə əpɔden ɔ kəɔ sum.»

¹³ Taar gaabm taaf ro jeege tun Krɛt ki se mɛt ki, kɛn bin se naai 'mooyde makəŋə taa naade 'kaal maakde do taar Isa al-Masi kɛn salal se. ¹⁴ J'əŋte kuun taar Yaudgen lee taaf k'tusdege se eyo ute nakɪj jikilimge naade lee taaf gɛn tɛdɑ. Kεse ɔ kɛn əŋ əŋde naade əŋ uun taar Isa al-Masi kɛn mɛt ki se eyo. ¹⁵ Jee *salal doobm Raa ki aak nakge paac salal naande ki. Gaŋ jee tɛd nakɪj *kusɪŋə ə baate kaal maakde do Isa al-Masi ki se, nakɪj salal naande ki se, gətə. Naade ɪŋg ɔ gɛn saapm do nakge tun jig eyo naade tɛd kusɪŋ kic səkəŋ tɔɔde eyo. ¹⁶ Jee se tɛd rode naan jeege tu aan gəɔ naade ɔ jeel Raa, gaŋ nakɪj naade tɛd se tec gɛn Raa eyo. Nakɪj naade tɛd se jeege aakdɛŋga kic ɔ jede eyo, naade baate tookɪj taar Raa, ə nakɪj bεε tap ɔ naade əŋ tɛd eyo.

2

Pəl deŋ Tit taa jeegeŋ gəɔlga gəɔlə, gaan kəɔge ute bulge (1Tim 2.9-15; 1Pr 3.1-6; Ep 6.5-8; 1Pr 2.18-20)

¹ Gaŋ naai se, 'dooyjeege ute taargen kɛn ɔaa ute taar Isa *al-Masi kɛn salal se. ² Ɔə taaf gaab-gəɔlge tu se ə k'ɔɔb rode, k'tɛd jeege aden kaal maak ki, k'j'ɪŋg do mɛtɛkdege tu, j'ək taar Raade jiga, k'je jeege ute maakde paac ə do nakge tun ese paac se j'aay kaamde do ki. ³ Bin se mɛnd-gəɔlge se kic ɔ taadɔn k'tɛdn nakɪj kɛn tɔɔl *Raa ki, j'əŋte kəɔdn jeege j'əŋte tɛdn mɛnd kaayge num k'dooyjeege gɛn tɛdn nakgen bεε. ⁴ K'dɛjɪ mɛndgen sɛɛm se naŋa kic ɔ je gaabiŋa ute gɛniŋge, ⁵ k'j'ɪŋg do mɛtɛkdege tu ə k'ɔɔb j'ək rode bεε k'tɛd mɛnd kiŋg ɔeege, k'tɛd mɛndgen jiga k'booy j'uun taar gaabdege. Taa bin se nam kuuy kəŋ taadɪŋ ɪŋg kus ro taar Raa ki eyo.

⁶ Ɔə gaan kəɔge se kic ɔ deŋde j'ɪŋg do mɛtɛkde ki, ⁷ do nakge tun ɔaa se paac. Naai mala 'tɛdn nakgen jiga kɛn jeege aakga kic num 'kuun ɔɔlɔti. Kɛn dooyjeege ute taar Raa se, dooyde ute maaki paac taa naade ai kaal maak ki. ⁸ Taargen naai an 'dooyjeege se, dooyde te taargen kɛn mɛt ki kɛn jeege kəŋ taar ɪŋg kus maak ki eyo, bin se taa jee taamooyjeege se səkəŋə aden tɔɔl taa naade əŋ te taar dɪm kusɪŋ jaay gɛn taadɪŋ rojege tu eyo.

⁹ Taaf bulge tu ə daayum k'sook mɛldege tu do nakge tun k'tɛdn paac. K'tɛd nakgen 'raapm maakɪj mɛldege ə j'əŋte naajɪ taara ute naade. ¹⁰ J'əŋte ɔoogɪ dɪm mɛldege ə daayum j'əŋte tujɪ ɔrmdege ute mɛldege. Kɛn naade jaay k'tɛd naaŋ se, 'kɔl jeege paac kaal taar Raa Mɛl Kaajjege se maak ki.

Raa tɛd bεɛŋ jeege tu (Ep 2.1-10; 1Pr 1.10-21, 2.13-16; 1Jn 3.1-3)

¹¹ Taa Raa se taadga bεɛŋə, bεɛŋ se ɔ kɛn aaj jeege paac. ¹² Bεɛŋ se, dooyjeki taa j'aki kəŋ nakgen jig eyo naaniŋ ki ə j'aki kəŋ gɛn dəŋ nakgen jee jeel Raa mal eyo lee dəŋ se kici. Bin se j'aki kəŋ kiŋg do naaŋ kɛn ara ki se, j'aki ɔɔbm kəkɪ rojege, j'aki tɛdn nakgen ute doobiŋa ə j'aki kəkɪ taar Raa se əŋə, ¹³ j'aki kaakɪ kaam ɔii kɛn Isa *al-Masi ade ɔaa, naaŋ ɔ debm naaje j'əndki dojege dəŋ ki. Naaŋ ɔ Raa magal Debm Kaaja ə debm tɔɔgə. ¹⁴ Isa al-Masi se, naaŋ mala ɔ əŋ rəŋ ooy taa naajege taa ajeki dugɪ dojege maakɪj *kusɪŋ ki. Ɔə naaŋ tugjeki kusɪŋjege se, taa j'aki tɛdn jee naaŋgen mala mala, jee daayum maakde raap sakaŋ gɛn tɛdn nakgen jiga naaniŋ ki.

¹⁵ Kεse ɔ taar kɛn naai an dooyjeege, an deŋε ə an mooyjeege ute tɔɔgi. Ɔə naai se nam əŋten kaaki aan gəɔ debm cεε.

3

Jee Raage tap bo king əɔ dī daan jeege tun jeel *Raa mal ey se

¹ Ter taadden kici jee Raage tu se əɔ gaaringe ute təɔgge se k'sookden, əɔ k'tookden taardə əɔ k'daap rode gen tɛdn bɛɛ jeege tu. ² J'ɔnte naaj nam, j'ɔnte tɛdn taara ute jeege j'ɔk jeege rode ki, daayum k'tɛd jee dalul ute jeege paac.

³ Taa naajege kic bo do dɔkin se, k'tɛdkiro jee dɛrlge k'baatekiro booy kuun taar Raa. Ɔo naaje j'iigkiroga kiigi əɔ j'ingkiro gen tɛdn nakgen jig eyo ken maakjege jea, j'ingki bo gen tɛdn nakgen *kusina əɔ k'tɛdki maak-kilimi ro jeege tu. Jeege jaay aakjeki kic jejeki eyo əɔ naajege kic k'jeki naap eyo. ⁴ Gan kaadin jaay aas se, Raa Mɛl Kaajjege taad bɛɛna əɔ naan se je jikilinge paac, ⁵ naaje se, taa k'tɛdkiro tɛd nakɔ doobin ki bo naan aajjeki eyo, num gan naan aak ɛɛj jeki kɛɛj bo dojege tu. Naan aajjeki ute *Nirl Salal ken tugjeki kusinjege, əɔ tɛd jeki j'oojjekiga kiji əɔ tɛrljekiga kingjege tɛdga kiji. ⁶ Raa ɔljekiro Nirl Salal ute maradin se te Mɛl Kaajjege Isa *al-Masi. ⁷ Taa Raa te bɛɛn se tɛd jekiga k'tɛdkiga jee lee tɛd naka ute doobin naanin ki gen kɔn *kaajn gen daayum ken j'utu j'ing j'ondki dojege do ki se.

⁸ Taar maam m'raani se taar mɛt ki, m'je taar se naai 'daar ro ki cirr. Taa jee aalga kaal maakde do Raa ki se 'kaay kaamde 'tɛdn nakgen aak bɛɛ. Kɛse bo taar ken jiga ken 'noogn jeege paac.

⁹ Num gan ɔnte lee je gɔtn naajn taargen rɛn rɛn, ɔnte tuun mɛtjil jeege, ɔnte mooy te jeege, naajn taara te jeege ro do *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. Taargen bin se ɔnte kɔl doi maak ki. Taargen se taargen rɛn rɛn ken ɔn noog nam eyo. ¹⁰ Debm jaay naai aakin gan gan jee Raage te naapa se, ɔaa taadin əɔ n'ɔnte tɛdn naan se. Ken naan jaay baate booy kuun taari se, tɛr ɔaa taad dɔolin kuuy daala. Ken naan jaay baate booy kuun taari num, debm bin se ɔd doi dɔkɔ ron ki naatn. ¹¹ Naai 'jeele debm bin se rɛsnɔga ute doobm Raa, əɔ te kusin naan lee tɛd ɔn ey se, naan malin bo ɔj bɔɔrɔ don ki.

*Pɔl tɛd tɔɔsɛ jee Raage tun Krɛt ki**(1Kɔr 16.20-24)*

¹² Tɛdga num m'utu m'ai kɔl Artemas ey lɛ Tisik. Taa maakde ki se debm kalan ai ɔaa noogo. Ken debm kalan jaay ɔaa aan ɔniga naane num, naai aay kaami 'ɔaadɔ ɔnum Nikopoli ki. Taa maam m'je ɔaa king kaadn kuul ki se gɔtn naane. ¹³ Zenas ken jeel mɛtn taar kɔjn bɔɔrɔ ute Apɔls jaay ɔaa ɔaa mɛrtɛ se aakden dɔde ki ɔnten kɔn dim adɛn baata. ¹⁴ Ɔn genaajegen doobm *al-Masi ki se kic bo dooy jeel tɛdn bɛɛ taa 'noogn jeege ken, bɛɛki num, j'adɛn noog se. Bin se kaal maakɔ naade aal do Raa ki se kɔn noogn jeege.

¹⁵ Jeege paacɔn ute maam gɔtn ara se tɛd tɔɔsɛ. Ɔo naai kic tɛd tɔɔsɛ genaajege tun doobm al-Masi ken Krɛt ki, naaden ken jejeki se.

Ɔn Raa asen tɛdn bɛɛn paacki.

Maktubm ken Pəl raanjin Pilemon ki Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm ken Pəl raanjin Pilemon ki

Pilemon se naan debm ken k'jeel jeel gətiŋa. Naan kic took aalga maakin do Isa ki ə naan se maakŋ jee al-Masige tun maakŋ geger ken Kəls ki. Ɔ naan se mɛdn Pəl. Naan ək bulu kalan k'danjin Onezim ken iin aano gətin ki. Ken nakŋ əl jaay Pəl doodo ute Onezim se k'jeel eyo. Kaad ken se Pəl dangay ki. Naɔ Onezim se, naan kic ɔaa took aal maakin do Isa ki. Pəl uun doa je an kəl gətn melin ki. Naan raan maktubm se je taa melin an kəkin aan gəɔ bul ey sum, num aan gəɔ gɛnaa doobm al-Masi ki. Kaad ken naane se bul aanga jaay j'əkinga se, k'tedin ənɔ. Maakŋ maktubin ki se Pəl taadin te ute taa təɔg eyo num taar urlu. Ɔ naan le gaasin te gen kəkin Onezim aan gəɔ bulin eyo. Naɔ naan taad Pilemon ki ə n'saapa ə taar se n'taadin jeege tun kuuy kici, ə maak-je al-Masi se edking kiji ə king jeege ute naapa se kic ɔo, naan terlin kiji.

*Pəl ute Timote raan əl təɔse Pilemon ki
(2Tim 1.1-5; 3Jn 2,6)*

¹ Maktubm se maam Pəl ɔo m'raanji maam ken j'əkum dangay ki taa Isa *al-Masi. Pilemon maam te gɛnaaje Timote se k'tedi təɔse. Naai ken mɛdn doje ə debm tɛdn naabm Isa al-Masi gəɔ naaje. ² Naaje k'ted təɔse gɛnaaje ken mɛnda Apia ə k'ted təɔse Arsip ki ken ted naaba ute naaje tele aan gəɔ asgar cɛje ki gen kudn ɔɔɔ. Ɔ k'ted təɔse *egliz ken lee tus ɔei ki se kici. ³ Ɔn Bubjege *Raa ə Meljege Isa al-Masi asen tɛdn bɛede ə asen kɛdn lapia.

Pəl təɔm Raa taa maak-je Pilemon ək do jee Raage tu

⁴ M'təɔm Raa ə daayum ken maam jaay m'ɔaa keem Raa se m'saap do naai ki, ⁵ taa maam booy jeege lee əs maan gen kaal maaki ken naai aal do Meljege tu Isa *al-Masi ki ə ute maak-jei ken naai ək do jee Raage tu paac se. ⁶ Maam m'tənd metn Raa ən kaal maakŋ ken tumjeki kalan se 'tɛdn təɔg, kese ɔo ken taadn jeege tu bɛe ken naaje j'əkki ute Isa al-Masi. ⁷ Gɛnaama, maak-jei ken naai ək do jee Raage tu se raapunga maakuma ə edumga kaay kaama, taa maak-jei do jee Raage tu se seldenga maakde den aak eyo.

*Pəl tənd metn Pilemon ə n'ək Onezim se jiga
(Kəl 4.7-9; 1Kər 13.4-7)*

⁸ Taa di naai 'jeele ey num ken m'dəɔk ute Isa *al-Masi se maam m'ək doobm ken m'ai taadn naabm ken naai 'teda, naɔ maam m'je tɛdn naan se eyo. ⁹ Taa naaje k'je naapa se ɔo ken maam m'je tənd meti se. Kese ɔo maam Pəl ken gaab-gəɔl j'əkum dangay ki taa Isa al-Masi, ¹⁰ maam m'tənd meti gen Onezim* ken maam tedin tedga aan gəɔ goonum mala maakŋ dangay ki ara. ¹¹ Do dəkin se naan debm ən noogi te eyo, gan ɔorse se naan tedga debm ken ajenki kəŋ noogo maam m'utu naai se.

¹² Ɔorse maam terl m'əli Onezim gəti ki, naan ken tedga debm kəɔn maakuma. ¹³ Ey num m'je m'an gaasin ute maam maakŋ dangay ki ken j'əkum taa Labar Jigan gen Isa al-Masi. Bɛeki num, naai ɔo am noogo gan maam m'əkinga naan ɔo gəɔ naai ki. ¹⁴ Naɔ ɔorse maam m'je m'an gaasin ey se, taa maam m'tənd te meti ey ɔortə. Taa maam m'je naabm naai am ted se ute taa təɔg eyo, num ute maak-jei mala.

¹⁵ Kaadn naane Onezim aan ənio gen bii kandum se, taa naan jaay ək terl ɔaa əniga num ɔaa ting te naai gen daayum. ¹⁶ Ɔ ɔorse se naan aan gəɔ bul ey sum, gan ɔorse naan tedga

* **1:10** Onezim ute taar Grək se je deekŋ ə: debm 'kəŋ tɛdn dim.

bεε cir bulu taa naan̄ tēdga genāa ken̄ ɔ̄n̄ maaka. Maam se m'jēna nābo naai se an̄ je den̄ cir daala; taa naan̄ kic debkilimi ɔ̄ tēdga genāa doobm Isa al-Masi ki.

¹⁷ Ken̄ naai jaay aakum aan̄ gɔɔ genāai doobm Isa al-Masi ki num, Onezim se ɔ̄kiñ̄ aan̄ gɔɔ ken̄ naai ɔ̄kum maam mala. ¹⁸ Ken̄ naan̄ jaay tujiga dīm lɔ ai kɔgñ̄ dīm kic ɓo, ɔ̄n̄ maam ɓo m'aisiñ̄ kɔgɔ. ¹⁹ Taargen m'utu m'ai taadn̄ ara se, maam mala ɓo m'raañisiñ̄ ute jima: maam m'aisiñ̄ kɔgɔ. Num gan̄ ɔ̄nte tēdī dirigi taa Mēljege se naai kic maam m'ɔ̄k sεε doi ki. Sεε maam m'taadn̄ se naai mala. ²⁰ Ken̄ bin num genaama, taa Mēljege naaje k'tēdkiga kalañ̄ se naabm se 'tēdumsina, aan̄ gɔɔ naaje te Isa al-Masi k'tēdkiga kalañ̄ se 'raapum maakuma. ²¹ Nakñ̄ maam m'raañi se m'jeeliñ̄ maakum ki naai se an̄ kɔñ̄ tēdā. Ɔɔ m'jeele nakñ̄ maam m'tɔnd̄ mēti se naai an̄ kɔñ̄ tēdñ̄ cir naan̄ se.

²² 'Daapum gɔtn̄ m'an̄ ɓaa toodɔ gɔti ki kici. Taa keem Raa ken̄ naase 'lee eemki se, maam m'ɔ̄nd̄ dom do ki. Taa ɓii kalañ̄ m'utu m'asen̄ ɓaa kɔñ̄ɔ.

Pɔl ute mēdīnge tēd tɔɔsε Pilemon ki

²³ Epapras ken̄ j'ɔkiñ̄ dangay ki ute maam taa Isa *al-Masi se 'tēdī tɔɔsε. ²⁴ Ɔɔ Mark, Aristark, Demas, Luk naaden̄ ken̄ tēd̄ naaba ute maam kalañ̄ se kic tēdī tɔɔsε.

²⁵ Ɔñ̄ Mēljege Isa al-Masi asen̄ tēdñ̄ bεεñ̄a.

Maktubm gɛn Ǝbrege

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm gɛn Ǝbrege

Maktubm gɛn *Ǝbrege se debm kɛn raanɪn se, k'taad te ron eyo ɔ jee kɛn k'raandɛn maktubm se kic ɓo k'jeelde eyo. Debm kɛn raanɔ maktubm ara se, naan jeel ɔk Kitapm gɛn Raa dɔko ute jeege do dɔkiɪn se jiga. Jee al-Masigen naan raandɛn maktubm ara se, 'tɛdn Yaudge. Jee al-Masigen gɔtn ese se, jaay nakgen ɔn lee aan dode ki se tɛdden maakde tujɔ ɔ kaal maakden mɛtn-jiki se kic ɓo ɓaa urlga. Ɔ jee mɛtinge se, jenoga rɛsn ute doobm al-Masi se naatn. Anum naan raande se, je adɛn kɛdn kaay kaama. Ute doobm al-Masi kɛn Raa ɔliɲo se ɔl jikilimge taarde ɓaa ute Raa (kon 1.1–2.18). Deere, al-Masi se naan Goon Raa ɔ naan se Raa mala mala. Ɔ naan ɓaado tɛdga debkilimi mala mala (kon 1.3). Kooy kɛn naan ooy se aan gɔɔ jikilimge lee ooy se, kusin kɛn ɔk tɔɔgɔ do jeege tu se, tɔɔgin se naan tɛdɪnga tɛdga gɔtɔ (kon 2.14). Ute bɛɛ kɛn al-Masi tɛd se ɓo, jee took aal maakde don ki se 'kɔn ɓaa cɛɛsn Raa ki (kon 3.1–5.10). Taa al-Masi se ook ɓaaga bini aanga gɔtn Raa ki ɔ naan ɓo Raa ɔndinga tɛdga magal debm tɛdn sɛrke Raa ki gɛn jee kɛn took aal maakde don ki (kon 5.11–10.31). Isa se tec aan gɔɔ magal gɛn jee tɛdn sɛrke Raa ki do dɔkiɪn se eyo taa naan se tinj gɛn daayum. Maakɪ Kitapm kɛn Raa dɔko ute jeege do dɔkiɪn se, jee tɛdn sɛrke Raa ki se daayum naade lee tɔl mooso taa Raa adɛn tɔl kusinde. Num gan al-Masi se ɛd ron sɛrke taa kusin jeege jɛ-kalan sum ɔ gɛn sɔrɔkiɲa. Taa naan se ɓo ɓorse jee al-Masige se inɲga do doob kɛn kiji ɔ naade se 'kɔn tɛrl ute mɛtde ey sum. Bin ɓo kaal maakɪ gɛn jee do dɔkiɪn se taaddesin taa adɛn tɛdn saada (kon 11-12). Saadn kɛn naan taadden ese ɓo kɛn ɛdden kaay kaama maakɪ nakge tun ɔn kɛn aan dode ki ute nakɪ naam kɛn ɓorse aan dode ki se kici.

**Raa taadjeki ute taar Gooniɲa*

¹ Do dɔkiɪn se, Raa lee taado ɓugjege tu ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki se mɛt dɛna ɔ ute doobm jeege dɛna. ² Gan ɓorse se maakɪ ɓiige tun kaam mɔɔtn ara se, naan taadjekiga ute doobm Gooniɲa ɔ Gooniɪn se ɓo, naan bɛɛr ɔndiɲo ɔ ɛdɪnga nakge paac kaam jɪɲa. Ɔ ute doobm Gooniɪn se ɓo naan aalo nakgen ɓaa se paac kici. ³ Goon ese se ɓo kɛn taad *nookɪ Raa kɛn wɔɔr gɔtɔ kelɪ ɔ naan se tec Raa mala mala. Ute taar naan kɛn ɔk tɔɔgɔ se ɓo, nakgen ɓaa se paac naan tɛdde utu tinj gɔtde ki. Kɛn naan jaay tug *kusin jikilimge aas sum se, naan ook ɓaa inɲ magal raa ki do ji daam Raa Sidburku ki.

*Isa se naan magal cir *kɔdn Raage*

⁴ Gooniɪn se, Raa ɔndinga raan do kɔdn Raage tu ɔ bin ɓo ro kɛn Raa ɛdin se, cir gɛn kɔdn Raage. ⁵ Taa ɓii kalan tap ɓo Raa taad te kɔdin kɛn gam eyo, kɛn an deekɪ ɔ:

Naai se, 'Goomuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac maam ɓo m'Bubi.*

Ter daala kɔdn Raa kɛn gam tap ɓo Raa taadin te eyo, kɛn an deekɪ ɔ:

Maam se m'tɛdn Bubi ɔ naai le am 'tɛdn goonuma.†

⁶ Num ter daala, kaad kɛn naan ɔlo Goon paragin‡ do duni ki se, naan deek ɔ:

Ɔn kɔdumge paac kerɛgɪ naaniɪn ki.§

⁷ Gɛn kɔdinge se Raa taad ɔ:

Naade se jee tɛdn naabumge,

naade se tec aan gɔɔ kuulu ɔ aan gɔɔ rɔɔn poodo.*

* 1:5 Aak KKR 2.7. † 1:5 Aak 2Sam 7.14 ɔ 1Krk 17.13. ‡ 1:6 Isa se naan goon paragin kalan lak, gɔɔsin gɔtɔ.

§ 1:6 Aak Dt 32.43 ɔ KKR 97.7. * 1:7 Aak KKR 104.4.

⁸ Num gen Goonin ki se, Raa taadin oo:

Gaar naai Raa se ting gen daayum,
oo jeeige se le, naai taddde ute doobm daan ki.

⁹ Naai le 'je nakn ute doobiina

oo nakn *kusin se naai ood undin naatn.

Taa naan se bo Bubi Raa, naan ooyiga uubu doi ki gen maak-raapo ken taad oo
naai se gaarge oo maakn parige tu se naai bo magal cirde.†

¹⁰ Ter Raa deekin daala oo:

Kese bo naai, Melje, do kupm met ki se naai aalo do naanja
oo maakn raa le naai tedno te jii.

¹¹ Nakgen se paac utu 'taju, gan naai se ting gen daayum.

Deere, maakn raa ute do naanja se utu 'kooy koono aan gaa kala.

¹² Oo naai utu aden tudn aan gaa kala

oo utu aden pelek n aan gaa ken k'lee k'pelek n kalge se.

Num naai le 'terl roi eyo oo daayum daayum naai ing gati ki.‡

¹³ Oo taa bii kalan tap bo Raa taad te kodn ken gam eyo, ken an deek n oo:

'Baado ing do ji daamum ki,

bini jee taamooyige se maam m'aden 'tedn naai bo king dode ki.§

¹⁴ Kodn Raage se tap bo naade nanje? Naade se jee kaan naabm Raagen paac n j'oo
j'aakden eyo, oo Raa oldeno se taa noogn jeegen ken Raa utu aden kaaja.

2

*J'onten kuum kaalki taar *Raa se naan ki*

¹ Taa naan se bo, taargen naajege k'booyinkiro se, j'okinki on cir daala, ey num som
j'aki kiing doob ki. ² K'jeelki taar ken *kodn Raage taado do dakin *Musa ki se, ok taaoo
do jeege tu paac oo jeegen jaay baate kuuno taar se lo baate king do ki se, jee bin se do
*kusin ken naade ted se, Raa dabardenoga ute doobiina. ³ Anum naajege se, k'booyinkiga
taar naan ken aajjeki oo taar naan se le cir gen kodn Raagen taado Musa ki se. Bin num
ken taar se jaay naajege k'j'uuum j'aalinkiga naan ki num, naajege kic j'aki kon kaan kon
dubar ken se eyo. Metn taar kaajjege se, Meljege Isa bo uuno metin taado deete oo jee
ken booyo taarin naan taado se bo, taadjeki oo taaringe se, taargen met ki. ⁴ Oo Raa mala
taadga tal oo taar ara se taar met ki ute doobm nakn kaakn jeele oo ute nakgen naan tedn
deel doa, oo ute napar nakn-kooogen naan teda oo bin bo nanja nanja kic Raa edinga *Niri
Salal aan gaa ken naan maakin jen ro ki.

Isa se naan Debm Kaajjege

⁵ Anum duni ken utu ade baa jaay ken naaje k'taadn metin borse se, 'kon tedn kaam ji
*kodn Raage eyo. ⁶ Num maakn Kitap ki se, nam kalan taadga tal oo:

Debkilimi se tap bo naan nanja kaca jaay bo ken naai Raa saapm don ki,

goon debkilimi se tap bo aas di jaay bo naai aakin don ki se?

⁷ Kaadn ken naai 'ted debkilimi oopo baata aas te kodn Raa ey se, cokoo sum.

Ter naai bo *nookina oo 'magalin aan gaa gaarge.

⁸ Nakgen paac n naai aaldeno se naai oninsinga kaam jina.*

Ken Raa jaay edinga nakge paac kaam jin se, ne dim jaay Raa edin te kaam jin ey se, goto.
Nabo borse nakge se paac naajege j'aakinki ute kaamjege se aan gaa ted te kaam jin ey
borto. ⁹ Gan naajege j'aakki Isa se, kaad ken Raa tedno jaay naan on ron oopo baata aas
te kodn Raage ey se, cokoo sum. Taa naan dabaro on ron ooy se, borse se, Raa nookinga oo
magalinga aan gaa gaarge. Bin bo ute bee Raa se, naan ooyo taa jikilimge paac.

† 1:9 Aak KKR 45.7-8. ‡ 1:12 Aak KKR 102.26-28. § 1:13 Aak KKR 110.1. * 2:8 Aak KKR 8.5-7.

¹⁰ Raa se aalo nakge paac ð bəəbde tiŋg gətde ki. Bin 6o Raa je ano 6aa ute gəninge dənə taa 'kənd maakŋ nookiŋ ki. Taa dubar Isa ɔŋo se 6o, Raa tədīn naan təd aas naabiŋ ute doobiŋa. Isa se naan 6o debm təd ɔlde gətn kaaj ki. ¹¹ Taa Isan kən debm tugŋ *kusiŋ jeege ute jee kən naan tugde kusiŋdege se, naade paac Bubde Raa kalaŋ ese sum. Taa naan se 6o kən Isa dande ð naade k'gənaange se kic 6o, səkən təliŋ eyo. ¹² Taa naan se 6o Isa deek Raa ki ð:

Maam se m'utu m'taadn taa naai gənaamge tu;

ð gətn kən jeeige jaay tusnga se, maam m'ai təəm daande ki.†

¹³ Ter Isa taad daala ð:

Maam se m'utu m'kənd maakum doi ki.‡

Ter naan taad daala ð:

Maam m'utu ara ute gaangen kən naai Raa ɛdumo se.§

¹⁴ Bin 6o aan gəə gaan jikilimge paac ək daa roa ute mooso se, naan kic 6o ək daa roa ute mooso tecde naade se kici. Bin 6o ute kooy Isa se, Iblisn, debm təkŋ mind jeege, naan 6o debm kən 6aano ute yo do jeege tu se, təəŋŋ naan ək se, Isa nanŋsinga tak. ¹⁵ Bin 6o jeege tiŋg aan gəə ɓulge taa naade 6eer yo ki se, naan aden kəŋ kəədn dode. ¹⁶ Deere k'jeelki, naan 6aado gən noogŋ kədn Raage eyo, num naan 6aado se gən noogŋ mətjil *Abraamge. ¹⁷ Taa di naan təd ron debkilimi tec naajege gənaange mala mala, bin 6o naan təd *magal debm tədn serke Raa ki debm bəe ð tuj ərmiŋ eyo gən tədn naabm Raa. Taa naan se 6o naan ɛd ron *serke gən təəl kusiŋ jeege. ¹⁸ Deere, Isa se naan dabaroga ð ɔŋoga nakŋ naama; taa naan se 6o naan an kaasa gən naakŋ jeege nakŋ naama aan dode ki.

3

*Isa se naan cir *Musa*

¹ Gənaamge, *Raa danŋeno taa aki tədn jee naange. Taa naan se 6o ɔndki saapse do Isa ki, naan 6o debm kaan naabm Raa ð debm tədn serkŋ magal gən Raa. Naan 6o əkjeki taasa ute Raa ð do nakge tun se 6o, naajege k'jaalki maakjege do ki ð k'taadki naan jeege tu. ² Ɔo Isa se Raa bəer ɔndiŋ gən tədn naabiŋa ð maakŋ naabiŋ ki se naan tuj te ərmiŋ eyo, aan gəə Musa kən tədo naaba maakŋ *Bee Raa ki paac jaay tuj te ərmiŋ ey se*. ³ Kəse doobiŋa kən Isa jaay *nookiŋ eem cir gən Musa se tec aan gəə debm kəbm 6ee kən k'nookiŋ cir 6ee kən naan ɔbo. ⁴ K'jeelki, 6ee tak 6o ək məl kəbiŋ kəbiŋa, num məl kəbm nakgen 6aa se paac se, naan Raa. ⁵ Maakŋ Bee Raa ki paac se, Musa tədoga naaba tuj te ərmiŋ eyo ð naan tədo naabiŋ se aan gəə debm tədn naaba gən taadn jeege tu nakŋ kən Raa utu aden taadn mətŋ naan ki. ⁶ Num gan *al-Masi se, naan Goono, Goon kən tuj te ərmiŋ eyo ð Bee Raa paac se Raa ɔnŋsinga kaam jiŋa. Ɔo naajege se 6o aan gəə k'6ee naana kən naajege jaay k'6eerki eyo ð j'ɔndki dojege don ki ute maak-raapo se.

Raa 'kədn gətn təəl maaka jeenge tu

⁷ Booyki taar kən *Nirl Salal taad maakŋ Kitap ki ð:

Jaaki jaay kən 'booykiga mind Raa num,

⁸ *ɔnten 'tədkɪ do məŋgə*

aan gəə kən do dəkŋ ɓugsege baate tooko taariŋ se

ð naan kən se, naade naamiŋoga do kəf-baar ki.

⁹ Ter Raa taad ð:

Ute nakgen bəe maam m'tədo 6aara si-səð se kic 6o,

ɓugsege naamumo ð naade je am 'kaakŋ mətuma.

¹⁰ *Taa naan se 6o maam maakum taarum do jeege tun ese*

ð maam m'taad ute maakum m'ð: Jee se lə daayum lee tər lum naaga

† 2:12 Aak KKR 22.23. ‡ 2:13 Aak Eza 8.17. § 2:13 Aak Eza 8.18. * 3:2 Aak Nmb 12.7.

ᵋᵋ *nakŋ maam tɛd se lɛ, naade booy ɔk eyo.*

¹¹ *Kɛn maakum taarum se, maam m'naam taarum m'ᵋᵋ:*

Jee se 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔl maaka se eyo.†

¹² Gɛnaamge, ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛ kɔŋ maakiŋ 'tɛdn aak kusu kɛn an kɔliŋ naan 'tookŋ kaal maakiŋ do Raa ki eyo ɔᵋ tɛrl naaga Raa kɛn zɛɛr se. ¹³ Gaŋ kaad kɛn naase utu 'tingki ting maakiŋ kaad kɛn Raa danŋ *jaaki* se, ɔii-raa ɛdki kaay kaama naapge tu, ɔntɛn kaanŋki rose dala ute *kusiŋa ɔᵋ ɔntɛn 'tɛdki do mɔŋgɔ. ¹⁴ Anum kɛn naajege jaay kaal maakjegen do kupm mɛt ki se jaay j'ɔkiŋki tɔᵋgɔ bini do taar tɔliŋ ki se ute naan se, naajege j'aki tɛdn naaba kalan ute *al-Masi. ¹⁵ Bin ɔᵋ Kitap taad ɔᵋ:

Jaaki jaay kɛn 'booykiga mind Raa num,

ɔntɛn 'tɛdki do mɔŋgɔ

aan gɔᵋ kɛn do dɔkiŋ bugsege baate tooko taariŋ se

ᵋᵋ naan kɛn se, naade naamiŋo do kɔd-baar ki.‡

¹⁶ Anum jeegen booyo taar Raa jaay baate tooko ɔᵋ tɛrlo naaga Raa ki se, tap ɔᵋ nanŋe? K'jeelki jeegen se ɔᵋ kɛn jeegen paacŋ *Musa ɔddɛno maakiŋ taa naan Masar ki. ¹⁷ Maakiŋ ɔaarge tun si-ɔᵋ se tap ɔᵋ, Raa maakiŋ taariŋ do nanŋe tu? K'jeelki, Raa se maakiŋ taariŋ do jeege tun tɛdo kusin jaay ooyo do kɔd-baar ki se§. ¹⁸ Ɔᵋ jeegen kɛn Raa naam taariŋ rode ki ɔᵋ: naade se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔl maak ki ey se, tap ɔᵋ nanŋe? Naade se ɔᵋ jee kɛn baate tooko taar Raa ɔᵋ tɛrliŋo naaga se. ¹⁹ Bin ɔᵋ k'jeelki, naade se jaay ɔŋ ɛnd te gɔt kɛn Raa daapiŋ gɛn tɔl maak ey se, taa naade se baate tooko kaal maakde doŋ ki.

4

¹ Do dɔkiŋ se, *Raa taad jeege tu ɔᵋ utu ade kɛdn gɔtn kɛn naan daapiŋga daap gɛn jamaka se ɔᵋ ɔrse kic gɔtn se utu booy jeege. Bin num ɔndki kɔndɔ nam ɔntɛn tɛdn *kusiŋa jaay kɔŋ ron 'kɔɔpm kaam mɔɔtn jaay 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn ese ey se. ² Naajege kic ɔᵋ k'booykiga Labar Jiga aan gɔᵋ jeegen tingo do kɔd-baar ki. Naade se booyga taar se, naɔᵋ taar se tɛd te dim maakde ki eyo, taa naade baate tooko kaal maakde do taar kɛn ese se. ³ Naɔᵋ naajegen j'aalkiga maakjege do labar kɛn jiga se, j'aki kɔŋ kɛnd gɔt kɛn Raa daapiŋga daap gɛn tɔl maaka se. Ey num jee kɛn baate kaalo maakde se, Raa taad ɔᵋ:

Kɛn maakum taarum se maam m'naam taarum m'ᵋᵋ:

jee se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔl maaka se eyo.*

Kese ɔᵋ taar kɛn Raa taado kaad kɛn naan aalo do naanɔ ɔᵋ nanɔ naabiŋ se, ey num ɔii gɛn jamaka se utu tap. ⁴ Bin num gɛn ɔii k-cilige tu se maakiŋ Kitap ki se gɔt kaam kalan nam taadga taad ɔᵋ: Bii mɛɛɛ se Raa tɛd nan naabiŋ paac ɔᵋ: *Bii k-cilige tu se, naan jamakŋ ro ki.†* ⁵ Ɔᵋ daala gɔtn ese se kic taad ɔᵋ: *Jee se kɔŋ kɛnd gɔt kɛn maam m'daapiŋ gɛn tɔl maaka se eyo.‡* ⁶ Bin ɔᵋ Raa se uunoga doa gɛn jee metinge se ɔk doobo gɛn kɛnd gɔt kɛn naan daapiŋga daap gɛn jamaka se. Num gaŋ jee kɛn booyo Labar Jiga deet deetn jaay baate tookŋ taar Raa se, naade se 'kɔŋ kɛnd gɔt kɛn ese se eyo. ⁷ Taa naan se ɔᵋ Raa ɔndga ɔii kuuy kɛn naan danŋ *jaaki*. Kɛn Raa ɔnd ɔii ese se, gaan *Israelge se tɛrlga tɛrl naaga Raa ki daaniŋ dɔkga jaay naan taaddeno maakiŋ Kitap ki ute taar Gaar *Daud ɔᵋ:

Jaaki jaay kɛn 'booykiga mindiŋ num, ɔntɛn 'tɛdki do-mɔŋgɔ§.

⁸ Jɔsue jaay ɔloga gaan Israelge taa naan kɛn naade saap ɔᵋ gɔtn jamak kɛn mala mala num, deere bin se, Raa kɔŋ taadn taa ɔii gɛn jamakŋ kɛn kuuy ey sum. ⁹ Bin ɔᵋ aan gɔᵋ Raa nan naabiŋa ɔᵋ jamakŋ ɔii k-cilige tu se, jee Raage kic Raa utu aden kɛdn gɔtn jamaka bin kici. ¹⁰ Taa debm jaay ɛndga gɔt kɛn Raa daapiŋ gɛn jamaka se, naan se nanŋa naabiŋa ɔᵋ jamakŋ aan gɔᵋ Raa kɛn nan naabiŋ jaay jamakŋ ro ki se kici.

† 3:11 Aak KKR 95.7-11. ‡ 3:15 Aak bersege 7, 8. § 3:17 Aak Nmb 14.29, 32. * 4:3 Aak KKR 95.11. † 4:4 Aak Jɛn 2.2. ‡ 4:5 Aak KKR 95.11. § 4:7 Aak Keem Kaa Raa 95.7-8.

¹¹ Bin se j'aayki kaamjege gen kend maakn gət ken Raa daapinga daap gen jamaka se; j'ondki kəndə maakjege tu se, nam ɔnte naajn taara aan gɔɔ gen gaan Israelge sɔm an kəlin 'kooɔn jaay 'tookn taar gen Raa ey se.

¹² Taa taar Raa se naan ing zεεε ɔɔ ɔk tɔɔgn ken ɔs maakn jeege. Ɔɔ naan se aat cir gɔrd-jerle ken taaringen di paac taat ranan ranan se. Naan end maakn nakge tun maakn ro debkilim ki se paac, naan end bini ɔn cɛngɛ, saapa ɔɔ koa. Nakn maakn saapjege tu ute kengen naaje k'jeki se, naan ɔo jeel nanjn tak ɔo lee taadjeki metin naajege tu. ¹³ Nakge paac se Raa ɔo aaldeno ɔɔ debm jaay Raa ɔn aakin ey se, gətɔ. Naan Raa ki se nakn ko k'kɔyin tap ɔo gətɔ; nakge paac tood tal. Ɔɔ naan Raa ki se ɔo, nana nana kic ɔo 'ɔaa taadn metn taarin taarina.

*Isa se *magal debm tɛdn serke Raa ki*

¹⁴ Taa naajege se j'ɔkki debm tɛdn serkn ken magal cir jee tɛdn serkgen ɔaa se paac. Naan se ook ɔaaga maakn raa ki cεesn Raa ki. Naan se Isa, Goon Raa. Taa naan se ɔo kaal maakjegen do Isa ki jaay k'lee k'taadki metin jeege tu se, j'ɔkin ki tɔɔɔ. ¹⁵ Deere, naajege se j'ɔkki debm tɛdn serkn magal ken aas kaakn taa-daayjege. Naan se ɔnoga napar nakn naamge paac aan gɔɔ naajege, naɔo naan se ɔn tɛd te *kusiɔn eyo. ¹⁶ Bin num j'ɔnten 'ɔeerki, k'ɔaaki gətn kaag do Raa ken debm ajeki keejn dojege tu ɔɔ ajeki tɛdn bεε kaad ken naaje k'jeki naan aajjeki noogo.

5

¹ *Magal debm tɛdn serke Raa ki tak ɔo k'beer k'j'ɔɔdn maakn jikilinge tu gen tɛdn naabm *Raa taa tɔnd ɔaapm jeege naanin ki. Naan Raa ɔndin se taa an kɛdn nakge *serke ɔɔ kɔjn mooso taa *kusiɔn jeege. ² Magal debm tɛdn serke Raa ki se, naan kic ɔo ɔk tɔɔg eyo aan gɔɔ jikilingen ɔaa se paac, taa di jeege jeel ɔk metn doobm Raa eyo ɔɔ tɛdn nakgen met ki ey se, naan aden keejn dode ki. ³ Aan gɔɔ naan kic ɔk tɔɔg ey se, naan 'kɛdn serke Raa ki taa kusiɔn jeege sum eyo, num taa kusiɔn naan malin kici. ⁴ Naan se kalin ki sum ɔo 'kɔn kuun ron raan gen tɛdn magal debm tɛdn serke Raa ki se eyo, num magal debm tɛdn serke Raa ki se, Raa mala ɔo beer ɔɔdnɔo aan gɔɔ ken naan beer ɔɔdo *Aarun do dɔkin se.

⁵ Bin ɔo *al-Masi kic naan mala ɔo uun ron raan gen tɛdn magal debm tɛdn serke Raa ki eyo. Num naan se Raa ɔo beer ɔɔdnɔo ɔɔ deekin ɔɔ:

Naai se Goonuma,

jaaki maam m'taadn naan jeege tu paac, maam ɔo m'Bubi*.

⁶ Ɔɔ gət kuuy maakn Kitap ki kic Raa taadga taad ɔɔ:

Naai se debm tɛdn serke Raa ki gen yemina aan gɔɔ Melkisedek.†

⁷ Ken Isa ingo do naan ki se, naan tɔnd meta, eem nɔɔ ɔɔ tɔɔɔ ute kaa-maane metn Raa ki naan ken je num an kɔn kaajn maakn yo ki. Ɔɔ Raa se booyinga keemina taa naan se debm took uun taarina. ⁸ Isa se naan ɔo Goon Raa. Ute naan se kic ɔo naan aakoga dubar ɔɔ ute doobm se ɔo naan deel ronɔa gen tookn kuun taar bubina. ⁹ Ɔɔ Raa tɛdnɔo naan tɛd aasoga naabin paac ute doobiɔa ɔɔ naan tɛdga debm *kaajn gen daayum gen jeege paacn took uunga taarina. ¹⁰ Anum Raa se taadga tal ɔɔ naan se magal debm tɛdn serke Raa ki aan gɔɔ Melkisedek.

Kaal maakse se ɔkin ki tɔɔɔ

¹¹ Do taarge tun se, naaje j'ɔk taarge dena gen taada, naɔo ken j'asen taadn metin se tɛdjen ɔɔnɔ, taa naase se 'tɛdkiga jeege 'booy ɔkki taara yɔkɔd eyo. ¹² Ey num do dɔkin tap ɔo naase k'dooyesenoga dooy nakgen se ɔɔ bεeki num, naase kic aki tɛdn jee dooy jeege, naɔo maam m'aakse naase se 'jeki j'asen dooy ute nakgen ken k'lee k'dooy jeege ken utu aal kaal maakde do Raa ki. Anum ɔorse kic ɔo, maam m'aaksen naase se 'jeki ɔo

* 5:5 Aak KKR 2.7. † 5:6 Aak KKR 110.4 ɔɔ *Ebrege kon 7 kici gen Melkisedek.

j'asen k'edn sia, ey num k'osgen deer se, naase on aasin'ki eyo. ¹³ K'jeelki, debm utu aay kaay si se naan goon k'taace; debm bin se 'k'on b'eer kuun nakn ute doobin' eyo. ¹⁴ Num gan kosn deer se gen jee magala. On naade se jeel ok nakn jiga on nakn ken *kusi'na, taa nakgen se naade lee tedin' t'eda.

6

¹ Bin bo metn taar *al-Masi ken k'dooy jeegen utu aal kaal maakde don ki se, j'onin'ki king gotin ki aan goo ken do kuun met ki, num naajege se, k'baaki ute naanjege taa j'aki tedn jee magala. J'onten terl do nakge tun do kuun met ki se aan goo: ken gen terl naaga do nakge tun ajenki kol yo ki on j'aalki maakjege do *Raa ki; ² j'onte kingki do dooy gen napar tugn daapm ro naan Raa ki on gen tond ji do jeege tu taa Raa aden tedn bee; j'onten kingki do taar ken Raa taad on jeegen ooyga kooy se utu duru daan yoge tu on taar ken Raa utu kon b'oro kaam moatn gen s'oraki'na do jeege tu. ³ J'onten kingki gotn ese sum, num k'baaki ute naanjege aan goo ken Raa maakin jen ro ki.

⁴⁻⁶ K'jeelki, jeegen terlga terl naaga Raa ki on endga maakn *kusi'ni ki se, ey num naade se aakoga gotn w'or ken iino gotn Raa ki, onga nakn nijim ken Raa ed jeege tu, onga *Nirl Salal ute jee Raage kici, naade naam okga taar Raa se nijimi, naade jeelga king kiji ute al-Masi se ok t'og'o b'orse on naan ki on ute naan se kic bo, ken naade jaay terlga naaga Raa ki se, doobm je k'on kuuy jaay naade ade terl maakde on j'andeno terl gotn al-Masi ki daal se, goto. Taa jee se, aan goo naade malinge bo tup tol Goon Raa se ro kaag ki daala on naade terl olinga maakn sokon ki naan jeege tu.

⁷ Aakki maakn-gotn jaay maane booy daayum maak ki se ken nakn kosin' maak ki jaay oojga jiga mel maakn got ki se, gotn se, Raa tedin' bee'na. ⁸ Num ken maakn-gotn se jaay iin muge ute k'orondge sum num, maakn-gotn ese se ooj te dim ey se, gotn se Raa an naama on j'an toocn naatn gen s'oraki'na.

⁹ Jee maak-jemge, ken naaje k'taad bin kic bo naaje se k'jeele naase se utu ingki do doob ken jiga ken asen kaaja. ¹⁰ Taa Raa se naan debm ted nakge ute doobi'na on naan k'on dirig eyo naabm ken naase 'tedin'kiro ute maak-jea taa naana genaasege tu on b'orse kic naase utu 'lee 'tedin'ki ted se. ¹¹ Anum naaje se k'je maakse ki se nanja nanja kic bo nakgen naan 'ted b'orse se onte k'onina, num aay kaamin' ond don do nakn ken naajege j'ondki dojege do ki ken utu kaan ute doobi'na bini kaan do taar tol'ni ki. ¹² Onte 'k'or'ki, aayki kaamse, uunki doobm jee ken aal maakde do Isa ki on aay kaamde do ki on ute nakgen se bo naade utu 'k'on nakn bee ken Raa taad on utu 'k'edn jeenge tu se.

Nakn ken Raa taad on k'edn jeenge tu se deere utu 'kaana

¹³ Naase 'jeelki do d'okin se, Raa taadoga taad on utu k'edn naka bugjege tu *Abraam ki. Kaad ken naan taadin' taar se, naan naam taarin' ute ron mala taa nam jaay magal cirin' naan Raa se, goto*. ¹⁴ Naan taadin' tal on: *Deere, maam se m'ai tedn bee dena, on m'ai dir' metjili 'tedn den aak eyo.*†

¹⁵ Taar ken Raa taad Abraam ki se, Abraam aay kaamin' booyinga dena on aal maakin paac do ki on ute naan se, Raa baado edin' nakn ken naan taadin' on an ked se. ¹⁶ Ken jikilimge jaay baa baa naam taarde se, naade naam ute ro debm ken magal cirde; bin bo taarde se naade tol'ni ute naam ken naade naam taarde se. ¹⁷ Bin bo jee ken Raa taadoga taad on utu aden ked naka se, naan taaddesin' tal cir daala on naan se 'k'on terl taarin' kuuy eyo. Taa naan se bo do taar ken ese se, naan naam taarin' do ki. ¹⁸ Ute nakgen ken naan taad on utu aden k'eda on ute naam taarin' ken naan naam se, k'jeelki ute nakgen di ese se, Raa se 'k'on tedn taar-k'oo' eyo. Bin bo naajegen ken j'onkiga gotn koomo gotin ki se, taaringen di se bo ken edjekiga kaay kaam mec, ken ajeki kol j'aki kond dojege tak do nakge tun ken naan taadjeki on utu ajeki ked se. ¹⁹ Aan goo maal ken t'og'o ken lee gak

* 6:13 Aak Jen 22.16. † 6:14 Aak Jen 22.17.

daar markaba se, kənd do naajege kic ʋo tɛd kingjege se tɔɔg gan tec bin kici. Ɔɔ kənd do ese se ɛnd bini deel kal deer kɛn k'gaan gɔtn *Bee Raa kɛn *salal† ɔɔ naan se ʋaa bini aan gɔtn Raa ki mala. ²⁰ Gɔtn ese se ʋo Isa ɛndo naanjege tu ɔɔ naan ɛndo se taa naajege kici. Ɔɔ naan tɛd naan ese se, taa naan 'tɛdga *magal debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki gɛn daayum aan gɔɔ Mɛlkisɛdɛk.

7

*Mɛlkisɛdɛk se naan gaarge ɔɔ *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki*

¹ Mɛlkisɛdɛk se naan ʋo ingo gaar gɛn gɛgɛr Salem ki ɔɔ debm tɛdn sɛrkɛ gɛn *Raa Taaro. Kaad kɛn *Abraam iino gɔt kɛn naan tɛdo ʋɔɔɔ ute gaaringe jaay ʋaado ʋaa se, Mɛlkisɛdɛk ʋo dɔɔdɪna ɔɔ ɔɔdɪn ʋooro. ² Abraam nakgen jigan naan tɔso gɔtn ʋɔɔɔ ki paac se, naan nigin gɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, naan uun ɛdɪn Mɛlkisɛdɛk ki*. Nakɪ kɛn maam m'je taadn deet se: Ro Mɛlkisɛdɛk se je deekɪ ɔɔ: Gaar kɛn tɛd naka ute dɔɔbɪna. Ɔɔ tɛr naan se Gaar gɛn gɛgɛr Salem†, kɛse je deekɪ ɔɔ: Gaar kɛn ɛd'lapia jeege tu. ³ Ɔɔ Mɛlkisɛdɛk se, Kitap taad te taa ʋubɪn eyo, taa kɔn eyo, taa mɛtjilɪn kɛn naan teecno ro ki eyo, ɔɔ taa koojɪn eyo ɔɔ taa kooyɪn eyo. Anum naan se tec Goon Raa ɔɔ naan se debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki gɛn daayum.

⁴ K'saapki tu do Mɛlkisɛdɛk ki, naan se magal aak eyo bini Abraam kɛn mɛtjil gaan *Israelge ʋaago do naan ki se kic ʋo, nakgen jigan naan tɔso gɔtn ʋɔɔɔ ki se, naan nigin gɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, ɛdɪn naan ki. ⁵ Maakɪ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, maakɪ mɛtjil gaan Lɛbigɛ tu se, jee mɛtinge se jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki ɔɔ gaan Israelgen kuuy se maakɪ nakdege tun paac se, naade nigin kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se ɛdden naade ki. K'jeelki, naade se kic gɛnaa naapge ɔɔ naade se paac teeco mɛtjil Abraam ki. ⁶ Anum Mɛlkisɛdɛk se naan teeco mɛtjil gaan Lɛbigɛ tu eyo, naʋo Abraam nig nakinge kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, ɛdɪn naan ki. Ɔɔ tɛr naan ɔɔdɪn ʋooro Abraam kɛn Raa taadɪnga taad ɔɔ utu an kɛdn nakge se. ⁷ Deere k'jeelki, debm magal ʋo ɔɔd ʋooro deb kɛn baata. ⁸ Gɛn mɛtjil gaan Lɛbigɛn kɛn k'lee k'nig nakge kaam sik jaay kɛn kaam kalan k'lee k'j'ɛdden se, naade se jikilingen lee ooyo aan gɔɔ jee ʋaa se paac; Mɛlkisɛdɛk kic ɔɪga ʋɛdɪna aan gɔɔ naade se, naʋo Kitap taad ɔɔ naan se utu ing zɛɛɛ. ⁹ Lɛbi ute dɔɔbm mɛtjil naan se, ʋɔrse kic gaan Israelge lee nig nakdege gɔtɔ kaam sik ɔɔ kɛn kaam kalan se, naade utu lee ɛdden. Bin num j'aki taad j'ɔɔki dɪ: Lɛbi mala kic ute mɛtjilɪn se, ute dɔɔbm ʋugde Abraam se, nakdegen k'nigin gɔtɔ kaam sik se, kɛn kaam kalan se naade ɛdoga Mɛlkisɛdɛk ki. ¹⁰ Deere, kaad kɛn se Lɛbi j'oojɪn te ey ʋɔrtɔ, num naan kɛn se, naan utu durn ʋugin Abraam ki kaad kɛn Mɛlkisɛdɛk ʋaado dɔɔd ute ʋugin Abraam se.

Isa se naan debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki aan gɔɔ Mɛlkisɛdɛk

¹¹ Maakɪ *Ko Taar Raa kɛn Musa ɛdo gaan *Israelge tu se, k'jeelki gaan Lɛbitge ʋo kɛn Raa ʋɛɛr tɔɔdden gɛn tɛdn *sɛrkɛ Raa ki. Kɛn naabde se jaay tɛdga ute dɔɔbɪn num, gɛn dɪ jaay Raa 'ʋɛɛr 'kɔɔdn debm tɛdn sɛrkɛ kuuy aan gɔɔ Mɛlkisɛdɛk se? Kɛn dɔɔbɪn ki num k'ʋɛɛr kɔɔdn mɛtjil *Aarun ki sum ey la? ¹² Ɔɔ kɛn jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki jaay k'pɛlɛkdɛnga ute taa ʋɛɛ kuuy se num, bin se Ko Taar kɛn ɔl k'tɔndde naade se kic ʋo j'an pɛlɛkɪ kuuy tak. ¹³ Taar se taad ute Mɛljege Isa ɔɔ naan se teeco taa ʋɛɛ kɛn kuuy. Ɔɔ taa ʋɛɛ naade se nam tap ʋo ʋii kalan tɛd te naabm gɛn tɛdn sɛrkɛ Raa ki eyo. ¹⁴ Anum k'jeelki, Mɛljege Isa se teeco taa ʋɛɛ Juda ki. Kaad kɛn *Musa jaay taado taa *jee tɛdn sɛrkɛ Raa ki se, taa ʋɛɛ jeegen ese se, naan taado te taa naade eyo.

¹⁵ Daala, taar kɛn k'taadkiro do ki se, ʋɔrse toodga tal. Debm tɛdn sɛrkɪ kuuy se, aanga ɔɔ naan se aan gɔɔ Mɛlkisɛdɛk. ¹⁶ Kɛn ɔl jaay naan tɛd *debm tɛdn sɛrkɛ Raa ki se taa gɛn

† 6:19 Aak Mt 27.51. * 7:2 Aak Jɛn 14.17-20. † 7:2 Ro Salem se je deekɪ ɔɔ: lapia.

metjiliṅ do naan̄ ki eyo, num taa naan̄ se ɔk tɔɔgɔ gen̄ tɪŋ gen̄ daayum. ¹⁷ Taa naan̄ se 60 Kitap taad̄ ɔ:

Naai se debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki gen̄ daayum aan̄ gɔɔ gen̄ Mɛlkisɛdɛk.†

¹⁸ Ko Taar kɛn̄ Raa ɛd̄o Musa ki se ɔk tɔɔg ey jaay k'pɛlɛkiṅ ute kɛn̄ kuuy se, taa naan̄ se ɔŋ noog te jeege dɛn̄ eyo. ¹⁹ Taa Ko Taar kɛn̄ Raa ɛd̄o Musa ki se ɔŋ tɛd̄ te d̄im̄ aak bɛɛ naan̄ Raa ki eyo. Num gan̄ kɔnd̄ kɛn̄ naaje j'ɔnd̄ki dojege ɔrse se bɛɛ cir paac paac ɔ ute kɔnd̄ do se 60 kɛn̄ tɛd̄jeki naajege k'gɔrki ute Raa se.

²⁰ Tɛr do ki daala, kɛn̄ Isa jaay Raa ɔnd̄iṅ magal debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ se, Raa naamga naam taariṅ jaayo. Gan̄ gen̄ jee tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki kɛn̄ kuuy se, Raa ɔŋ naam te taariṅ eyo.

²¹ Anum Isa se kɛn̄ Raa jaay ɔnd̄iṅ debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ se, naan̄ naam taariṅ ɔ:

Maam Raa Mɛlɛ se, m'naamga naam taaruma

ɔ taarum se m'an̄ kɔŋ tɛrl̄ kuuy eyo, m'ɔ:

Naai se 'tɛd̄ga debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki gen̄ daayum.§

²² Taa naan̄ se 60 ute Isa se kic 60, naajege k'jeelki *dɔɔkɪ kɛn̄ Raa dɔɔk ute naajege se jiga cir paac paac.

²³ Tɛr daala, jee tɛd̄n̄ sɛrkɛ se k'tɔlga dɛna, naɔo yo se ɔŋ ɔnd̄e te gen̄ tɛd̄n̄ naabde se gen̄ daayum eyo. ²⁴ Num gan̄ Isa se, naan̄ tɪŋ gen̄ daayum ɔ naabiṅ kɛn̄ naan̄ lee tɛd̄ se kic lɛ tɪŋ gen̄ daayum. ²⁵ Taa naan̄ se 60 jee kɛn̄ ɔad̄o naan̄ Raa ki ute dɔobm̄ naan̄ se, Isa ɔk tɔɔgɔ kɛn̄ adɛn̄ kaajṅ gen̄ sɔrɔkiṅa, taa naan̄ se daayum tɪŋ zɛɛɛ gen̄ tɔnd̄ mɛtn̄ Raa taa naade.

²⁶ Isa se naan̄ 60 *magal debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki kɛn̄ dɔɔdjeki naajege tu. Naan̄ se debm̄ *salal, ɔk tuj eyo ɔ ɔk *kusiṅ eyo. Anum ne d̄im̄ jaay an̄ tum ute jee kusiṅge tap 60 gɔtɔ ɔ naan̄ se Raa uun ɔaansiṅa raan̄ ɔnd̄iṅga do nakge tu paac. ²⁷ Ɔ naan̄ se aan̄ gɔɔ magal tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki kɛn̄ do dɔkiṅ se eyo. Naade se lee tɛd̄ sɛrkɛ taa kusiṅ naade malinge jaay 60 tɛd̄ sɛrkɛ taa kusiṅ gen̄ jeege se. Gan̄ Isa se naan̄ mala ɛd̄ rɔŋ sɛrkɛ jɛ-kalan̄ sum ɔ gen̄ sɔrɔkiṅa. ²⁸ Magalgen̄ jee tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki kɛn̄ Ko Taar kɛn̄ Raa ɛd̄o Musa ki tɔnd̄de se, naade se jikilinge sum ɔ naade se ɔk tujɔ naan̄ Raa ki. Anum taar kɛn̄ Raa jaay naam taariṅ se ɔad̄o ɛnd̄ gɔɔ Ko Taar kɛn̄ Raa ɛd̄o Musa ki ɔ taar se 60 kɛn̄ tɛd̄ Isa tɛd̄ magal debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki gen̄ daayum. Gooniṅ se 60 tɛd̄ nakge paac aasiṅ ute dɔobiṅa.

8

*Isa se naan̄ 60 *magal debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki gen̄ naajege*

¹ 'Booyki! *Ko Taar kɛn̄ naaje k'taad̄sen̄ mɛtiṅ se, kɛse 60 napar magal debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki kɛn̄ naajege k'j'ɔkki se. Ɔ naan̄ se ookga maakɪ raa ki utu iŋg do ji daam kaag do *Raa ki ɔ Raa Sidburku 60 gaar magal kɛn̄ cir nakgen̄ ɔaa se paac. ² Isa tɛd̄n̄ naabm̄ *salal maakɪ *kɔrɔr Raa kɛn̄ mala mala ɔ kɔrɔr se jikilinge 60 daapiṅ eyo num Mɛljege 60 debm̄ daapiṅa.

³ Magal jee tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki paacɪ kɛn̄ k'tɔnd̄de se nana nana kic 60 ɔk nakɪ kɛn̄ naan̄ 'kɛd̄n̄ Raa ki ɔ an̄ kɔjṅ mooso. Bin 60 magal debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki gen̄ naajege se kic 'kɔkɪ d̄im̄ tak kɛn̄ 'kɛd̄n̄ Raa ki. ⁴ Kɛn̄ *al-Masi jaay debm̄ do naan̄ ki sum num, naan̄ 'kɔŋ tɛd̄n̄ debm̄ tɛd̄n̄ sɛrkɛ Raa ki eyo*, taa kaad̄ kɛn̄ se jee kuuy utu kɛn̄ lee ɛd̄ nakge *sɛrkɛ Raa ki aan̄ gɔɔ kɛn̄ Ko Taar kɛn̄ Raa ɛd̄o Musa ki taad̄no se. ⁵ Naade se ɔee kɛn̄ naade tɛd̄n̄ naaba maak ki se, naan̄ se kaam nirli sum ɔ tec tec 60 *Bee Raa mala mala kɛn̄ maakɪ raa ki. Bin 60 kɛn̄ Musa jaay ɔaa daap kɔrɔr magal se, Raa dɛjiṅ ɔ: *Aakiṅ jiga. 'Baa daapiṅ 'tec raa raa aan̄ gɔɔ kɛn̄ maam m'taad̄isiṅ do ko ki se.†* ⁶ Deere, ɔrse, naabm̄ Isa se magal cir paac paac. Taa *dɔɔkɪ kɛn̄ Raa dɔɔk ute jeege, ute dɔobm̄ naan̄ se jiga cir paac paac.

† 7:17 Aak Jɛn̄ kɔŋ 13 ɔ KKR 110.4. § 7:21 Aak KKR 110.4. * 8:4 Kɛn̄ Isa jaay 'kɔŋ tɛd̄n̄ debm̄ tɛd̄ sɛrkɛ Raa ki ey se, taa naan̄ teeco mɛtjil̄ Juda ki. † 8:5 Aak Ekz 25.40.

Ɔo Isa se naan̄ 6o daan Raa ute jeege ɔo ute doobm naan̄ se, Raa taadga taad ɔo utu keɗn nakgen bεε cir paac paac jeege tu.

*Dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔk kiji ute jeege

⁷ Kɛn dɔɔkɲ kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲ se jaay tɛd naabiɲ aasga ute doobiɲ num, Raa se 'kɔɲ dɔɔkɲ ute jeege kuuy eyo. ⁸ Num kɛn Raa jaay mooy jeenge se taa *kusiɲ naade tɛd se naan̄ deek ɔo:

'Booyki, maam Mɛlɛ m'taadsen m'ɔɔ biigen utu ade baa naan ki se, maam m'utu m'dɔɔkɲ kiji ute mɛtjil gaan *Israelge ɔo ute taa bɛe Juda†kici.

⁹ Dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko ute naade se 'tec aan gɔɔ dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko dɔkiɲ ute bugdege se eyo. Kaad kɛn naane se 6o, maam m'tɔkɗeno jide ki ɔo m'tɔɔd m'ɔɔddeno naatn maakɲ taa naan̄ Masar ki.

Gan̄ dɔɔkɲ kɛn maam m'dɔɔko ute naade se, naade tujga ɔrmɗe ro ki. Taa naan̄ se 6o maam m'tɛrlɗeno naaga.

Kese 6o taar Mɛljege taada.

¹⁰ Tɛr Mɛljege Raa taad ɔo: *Taa dɔɔkɲ kɛn maam m'utu m'dɔɔk ute gaan Israelge, kɛn biigen ade baa naan ki se, maam m'ade keɗn jeele gɛn jeel doobumge ɔo doobumge se m'adesiɲ taadn̄ kɔmb maakde ki.*

Maam m'aden tɛdn̄ Raade ɔo naade tɛdn̄ jee maamge.

¹¹ *Maakde ki se nam 'dooy naapiɲ ute gɛnaan̄ gɛn jeel Raa ey sum, taa jeege paac am jeelum maam Raa, 'kɔnd do gaange tu bini 'kaan do jee magalge tu.*

¹² *Taa ute bεem se, maam m'aden tɔɔl tujdege*

ɔo kusiɲdege se m'an̄ dirigiɲ naatn. §

¹³ Kɛn Raa jaay dan̄ dɔɔkɲ kɛn naan̄ utu dɔɔkɲ ute naade kiji se, naan̄ je taadn̄ ɔo dɔɔkɲ kɛn naan̄ dɔɔko deet deet se gɔtiɲ deelga; taa nakɲ jaay daaniɲ dɔkga se naan̄ ooyga koono ɔo ɔɔpga baata utu 'deele.

9

Raa se tap 6o j'an̄ keem j'ɔɔ dī

¹ *Dɔɔkɲ kɛn *Raa dɔɔko ute jeege deet deet se, ɔk doobge ute bɛe do naan̄ ki ara gɛn keem Raa. ² Taa bɛe se naade daap *kɔrɔr magal ɔo gaaniɲ gɔtɔ kaam dio ute kal deere. Gɔtn naan̄ ki se k'daniɲ gɔtn̄ *salal ɔo gɔtn̄ se ɔk lɔɔmpɔ kɛn ɔk jige cili ɔo ɔk tabil, ɔo do tabil ki se ɔk mappagen kɛn j'ɛdɪnga keɗ *sɛrkɛ Raa ki. ³ Ɔo bɛe maak ki kɛn naagɲ kal ki se, k'daniɲ gɔtn̄ salal cir paac paac. ⁴ Ɔo gɔtn̄ se ɔk bejeɲɛ gɛn daab kɛn k'lee k'tɔɔcn nakɲ oot nijimi ɔo ɔk *sandukɲ kɛn Raa dɔɔk ute jeege do dɔkiɲa ɔo sandukɲ se naagiɲa ɔo maakiɲa paac k'j'ɔɔyiɲ ute daab. Maakɲ sanduk ki se ɔk nakɲ kɛn k'daapiɲ ute daab ɔo maakɲ nak kɛn se ɔk kɔsɔ kɛn k'daniɲ maan̄*, sirdn̄ gɛn *Aarun kɛn iɲo pɔɔɲɔ ɔo ute tircil kɛn k'raanga raan̄ ro ki taargen gɛn Raa dɔɔko ute jeenge. ⁵ Do sanduk ki se, naade daap tɔnd *kɔɗn Raage dio kɛn k'dandɛ *cerubige* kɛn taad *nookɲ Raa. Kɔɗ Raagen di se ɔk taa bɛɛkɲ keydege kɛn deeb taa sanduk ki se. Do sanduk ki se 6o gɔtn̄ kɛn k'lee k'siikɲ mooso kɛn url maakɲ Raa. Na6o 6ɔrse, maam m'ɔk gɔtn̄ kɛn m'asen taadn̄ mɛtn̄ nakgen se paac eyo.

⁶ Aan gɔɔ nakge paac naade tɔndɪnga ute doobiɲ bin se, *jee tɛdn̄ sɛrkɛ Raage tu bii-raa naade end maakɲ bɛe kɛn naan̄ ki se gɛn tɛdn̄ naabde. ⁷ Num maakɲ bɛe kɛn maak ki se, magal debm tɛdn̄ sɛrkɛ kaliɲ ki sum 6o, maakɲ 6aar ki se end jɛ-kalan̄ sum. Ɔo kɛn naan̄

† **8:8** Taa bɛe Juda se maakɲ gaan Israelge tu kici. § **8:12** Aak Jer 31.31-34. * **9:4** Maan ara se kɔsn̄ kɛn Raa sidɔ gaan *Israelge tu kaad kɛn naade tɪngo do kɔɗ-6aar ki.

end kænd se, naan̄ baan̄ ute mooso gen serke jin̄ ki tak, taa *kusiṇinā əɔ taa kusiṇ̄ gen̄ jee dengen̄ ken̄ naadē tediṇ̄ jaaȳ ənd̄ eyo. ⁸ Ute nakgen̄ se *Nirl̄ Salal̄ jē ajesiṇ̄ki taadā əɔ ken̄ jeegē jaaȳ utū tɛd̄ tɛd̄ naabm̄ maakṇ̄ ɓeē ken̄ naan̄ ki rək̄ se, kɛsē jē deekṇ̄ əɔ doobm̄ ken̄ jeegē an̄ kænd̄ maakṇ̄ ɓeē ken̄ maak̄ ki ken̄ gətn̄ salal̄ cir̄ paac̄ paac̄ se j'utū k'j'ədiṇ̄ te eȳ ɓərtə. ⁹ Nakgen̄ se kaam̄ nirl̄i gen̄ nakgen̄ ɓorsē aangā se. Taa nakgen̄ k'j'ed̄ serkē Raā ki ute moosn̄ ken̄ j'əj̄ Raā ki se aas̄ eyō gen̄ tugṇ̄ daapm̄ maakṇ̄ debm̄ ken̄ ɓaadō keem̄ Raā ute doobm̄ esē se. ¹⁰ Nakgen̄ se taad̄ taā kəsə, taā kaaye, taā napar̄ tugṇ̄ daapm̄ roā naan̄ Raā ki əɔ kɛsē doobm̄ ken̄ jikilimgē ɓō leē tɛd̄ sum. Nakgen̄ se əs̄ aaȳ binī aan̄ kaadn̄ ken̄ Raā ɓaadō tɛrl̄ nakgē paac̄ kiji.

¹¹ Num̄ gan̄ ɓorsē *al-Masī aanga, naan̄ ɓō *magal̄ debm̄ tɛdn̄ serkē Raā ki ken̄ ɓaanō ute bɛɛ̄ ken̄ naajegē k'naamiṇ̄kigā naam̄ se. Gen̄ tɛdn̄ naan̄ esē se, naan̄ end̄ maakṇ̄ kərər̄ ken̄ magalā əɔ salal̄ ken̄ cir̄ kərər̄ do naan̄ ken̄ jikilimgē ɓō daapiṇ̄ se əɔ kərər̄ se tec̄ aan̄ gəɔ nakgen̄ Raā aaldenō do naan̄ ki arā ki se eyo. ¹² Ken̄ al-Masī jaaȳ end̄ jɛ-kalan̄ gen̄ sərəkinā maakṇ̄ ɓeē ken̄ gətn̄ salal̄ cir̄ paac̄ paac̄ se, naan̄ end̄ ute moosn̄ baalgē te moosn̄ gaan̄ maran̄gē eyo; num̄ naan̄ se ɛd̄ moosn̄ naan̄ malinā, bin̄ ɓō naan̄ dugjegā dojegē gen̄ sərəkinā. ¹³ Ken̄ moosn̄ baalgē ute gen̄ kəs-taargē ute burkṇ̄ maran̄ mɛnd̄ k'təoliṇā əɔ k'təociṇ̄ jaaȳ k'təs̄ k'siikiṇ̄ do jeegē tun̄ rodegē aak̄ kusū naan̄ Raā ki taā rodegē se tɛdn̄ aak̄ bɛɛ̄ naan̄ Raā ki se, ¹⁴ mɛt̄ kandō moosn̄ al-Masī cir̄ nakgen̄ esē se! Taā al-Masī se naan̄ debm̄ salal̄ ək̄ kusiṇ̄ eyō əɔ naan̄ malā ɛd̄ roṇ̄ serkē Raā ki ute təəṇ̄ Nirl̄ Salal̄ tinḡ daayum̄ se. Əɔ ute moosn̄ naan̄ se ɓō, tugjekī maakjegē ken̄ ək̄ nakgen̄ təl̄ sɛr̄ eyō ken̄ ajekī kəl̄ yō ki, taā bin̄ jaaȳ ɓō naajegē j'akī tɛdn̄ naabm̄ Raā ken̄ zɛɛɛ̄.

¹⁵ Taā naan̄ se ɓō al-Masī se, naan̄ ɓō debm̄ daan̄ Raā ute jikilimgē əɔ ute doobm̄ naan̄ se ɓō Raā dək̄ ute jeegē kiji. Naan̄ ooȳ se taā dugṇ̄ do jeegē ken̄ tujō kaad̄ ken̄ Raā dək̄ō ute jeen̄gē do dəkinī se. Əɔ bin̄ ɓō jeē ken̄ Raā dan̄dē se, naadē 'kəṇ̄ bed̄dē maakṇ̄ nakgē tun̄ ken̄ Raā ɓəɓiṇ̄gā ɓəɓ̄ gen̄ daayum̄ jeen̄gē tū əɔ taaddengā taad̄ əɔ utū adesiṇ̄ ked̄ se. ¹⁶ Ken̄ debā jaaȳ raan̄ō əɔ: ken̄ maam̄ m'ooygā num̄ nakumgē se, niginīki jeegē tū se, debm̄ bin̄ se k'booȳ ken̄ naan̄ ooygā jaaȳ ɓō, nakiṇ̄gē se j'an̄ niginā. ¹⁷ Ken̄ taar̄ ken̄ naan̄ raan̄iṇ̄ se naan̄ ooygā jaaȳ ɓō əs̄ aaye; eȳ num̄ ken̄ naan̄ utū zɛɛɛ̄ se, nam̄ 'kəṇ̄ nigṇ̄ nakiṇ̄gē eyo. ¹⁸ Taā naan̄ se ɓō dəkṇ̄ ken̄ Raā dək̄ō ute jeen̄gē do dəkinī se ken̄ jaaȳ k'təl̄ te moos̄ eȳ se, naan̄ ək̄ təəṇ̄ eyo. ¹⁹ Ken̄ *Musā jaaȳ tus̄ jeegē əɔ naandē ki se naan̄ taadden̄ tal̄ *Kō Taar̄ Raā ute taargen̄ maak̄ ki ken̄ gen̄ tɛdā se, jaaȳ ɓō naan̄ uunō moosō gen̄ gaan̄ maran̄gē ute gen̄ baalgē ken̄ k'təold̄ē serkē se əɔ naan̄ deepinā ute maane, naan̄ tɛɛɛ̄ kamb̄ kaagā ken̄ k'dan̄iṇ̄ isop̄ əɔ dəkinī te bɛekṇ̄ baatn̄ aac̄ kaace. Naan̄ əlin̄ maakṇ̄ moos̄ ki se əɔ naan̄ siik̄ moosō se do Kitap̄ ki əɔ do jeegē tu. ²⁰ Naan̄ taadden̄ əɔ: *Kɛsē ɓō moosn̄ ken̄ taad̄ əɔ Raā dək̄gā ute naase. Naan̄ taadsenō doobiṇ̄ se, əkiṇ̄kī jiga.*† ²¹ Tɛr̄ moosō se, Musā siikiṇ̄ rō kərər̄ ken̄ magalā əɔ do nakgē tun̄ paacṇ̄ ken̄ k'tɛdn̄ naabā maak̄ ki se. ²² K'jeelki, maakṇ̄ Kō Taar̄ Raā ki se dɛn̄ nakgē paac̄ se moosō ɓō ken̄ *tuḡ daapdē tɛd̄ aak̄ bɛɛ̄ naan̄ Raā ki. Əɔ ken̄ moosō jaaȳ gətə̄ se, kusiṇ̄ kic̄ ɓō j'an̄ kəṇ̄ təl̄ eyo.

*Moosn̄ Isā kaliṇ̄ ki sum̄ ɓō əd̄ *kusiṇ̄ jeegē*

²³ Ken̄ nakgen̄ dō naan̄ ken̄ kaam̄ nirl̄ nakgen̄ maakṇ̄ raā ki jaaȳ k'tugdē ute moosō tak̄ jaaȳ tɛd̄ aak̄ bɛɛ̄ naan̄ Raā ki se, nakgen̄ malā malā maakṇ̄ raā ki se kic̄ ɓō jē *serkṇ̄ ken̄ bɛɛ̄ cir̄ paac̄ paac̄ tak̄ jaaȳ ɓō aden̄ tugṇ̄ daapm̄ aak̄ bɛɛ̄ naan̄ Raā ki.

²⁴ Anum̄ *al-Masī se end̄ te maakṇ̄ *Beē Raā ken̄ jikilimgē ɓō daapiṇ̄ se eyo. Taā ɓeē ken̄ jikilimgē ɓō daapiṇ̄ se lɛ, kaam̄ nirl̄ Beē Raā ken̄ malā malā sum. Num̄ naan̄ se ook̄ ɓaagā maakṇ̄ raā ki əɔ ɓorsē naan̄ utū naan̄ Raā ki əɔ naan̄ ɓō debm̄ naakjegē. ²⁵ Eȳ num̄ *magal̄ debm̄ tɛdn̄ serkē Raā ki gen̄ Yaudgē se aangā ɓaarā tak̄ ɓō naan̄ leē end̄ maakṇ̄ *Beē Raā ki gətn̄ ken̄ *salal̄ cir̄ paac̄ paac̄ se ute moosn̄ gen̄ maalgē. Num̄ gan̄ al-Masī end̄ se gen̄ ked̄n̄ roṇ̄ serkē 'dəl̄ mɛt̄ dɛn̄ eyo. ²⁶ Ken̄ bin̄ eȳ num̄, kaadn̄ naanē gətn̄ Raā aalō do naan̄a

† 9:20 Aak̄ Ekz̄ 24.8.

sum se, naan dabar 'dool dena. Num naan se baado jε-kalan sum bo do taar toolin ki; naan malin bo ed ron serke Raa ki taa tool kusiñ jeege. ²⁷ Debkilimi se ooy jε-kalan sum do ken naan ooyga se, naan baa naan Raa ki taa Raa an kojñ booro don ki. ²⁸ Bin bo al-Masi se, naan kic ed ron serke jε-kalan sum gen koodn kusiñ jee den se naatn do ken naan ade baa kuuy se taa koodn kusiñ jikilimge ey sum, nabo taa 'kaajñ jeege inç aak kaak kaamina.

10

¹ *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se taadjeki bo kaam nirl nakgen beε utu ade baa naan ki sum; kese taad te nakgen mala mala eyo. Anum ute Ko Taar ken Raa edo Musa ki se aanga baara tak bo jeege lee ted *serkñ kaam kalan ese se sum bo *Raa ki, nabo jee ken lee baado naan Raa ki gen tedn serkgen ese se, serkdege se, oñ aasde gen daapde kaakñ beε naan Raa ki eyo. ² Bin ey num jeege lee tedo serkgen ese se, kaadn naane *kusiñdege se Raa tugdesinga naatn gen soraquina. Do naade kon jeel rode ki naade se jee kusiñdege eyo, moatn naade tedn serke Raa ki taa kusiñdege ey sum. ³ Num gan serkgen ken aanga baara tak bo, naade lee ted se, ute naan se, naade jeel rode ki kusiñdege se utu gotin ki. ⁴ Taa moosn kos-taarge ute gen baalge se, oñ aas te gen koodn kusiñ jeege eyo.

⁵ Taa naan se bo kaad ken *al-Masi iino gen baado do naan ki se, naan taad Raa ki do:
*Moosn maalge ute nakgen k'lee k'jedī se tap bo,
naai je eyo, num naai edumo roa.*

⁶ *Maalgen k'taalde jaay k'taocde ute moosn ken k'tajo serke taa kusiñ se tap bo, taali naai ki eyo.*

⁷ *Anum maam m'taado m'oo: Aan gao k'raano do dakin maakñ Kitap ki taa maam se, maam m'ara se, m'baadoga, Raa, taa m'ai ted nakñ maaki jea.**

⁸ Deet deet se al-Masi taad do: «Naai 'je te serkñ maalge eyo, gen nakgen j'edi se eyo, do naai je te jaay tool maal j'aisin tao eyo do ute serkgen k'tedi taa tool kusiñ jeege se eyo kici, nakgen se naai tap bo 'je eyo, taa naade se paac taali naai ki eyo.» Ey num k'jeelki, serkgen ese se Ko Taar ken Raa edo Musa ki taadga taad do jeege an lee teda. ⁹ Ter naan taad do: «Maam m'ara m'baado se gen tedn nakñ ken naai maaki jea.» Bin bo doobm ken jeege lee eem Raa do dakin se oninga ces ki do naan baanoga ute doobm kuuy gaoñ ki. ¹⁰ Isa al-Masi se tedga nakñ ken Raa maakin jen ro ki; naan mala ed ron serke Raa ki jε-kalan sum gen soraquina. Ute serkñ naan se bo, naajege k'tedkiga jee *salal naan Raa ki.

¹¹ K'jeelki, *debm tedn serke Raa ki se, nana nana kic bo, bii-raa naan daar ute jena gen tedn naabina. Daayum se, naan lee ted serkgen ese sum, nabo serkgen se, oñ aas te gen koodn kusiñ jeege eyo. ¹² Gan al-Masi se, naan ted serke met kalan lak taa kusiñ jeege se do serkñ naan se os aay gen daayum do borse naan utu inç do ji daam Raa ki. ¹³ Do naan ki se, naan utu inç booy bini jee wooyinge se, Raa aden tedn naan bo utu king dode ki. ¹⁴ Bin bo ute serkñ naan ted jε-kalan se gen tugñ kusiñ jeege se, jee naange se naan tedden tedga jee salal naan Raa ki gen soraquina. ¹⁵ Naan se Nirl Salal kic bo ajeki tedn saada taa taargen jaay naan taad do:

¹⁶ *Meljege Raa deek do: Biigen ade baa naan ki se, maam m'utu m'daokñ ute naade.*

*Maam m'ade kedn jeele gen jeel doobumge
do doobumge se m'adesin taadn komb maakde ki.*

¹⁷ Ter naan taad do:

Kusiñdege ute tujdege se, moatn maam m'saapm do ki ey sum.†

¹⁸ Anum, ken jeege jaay kusiñde k'taaldesinga naatn se, moatn naade 'tedn serke taa kusiñdege ey sum.

K'baakiro naan Raa ki

¹⁹ Bin bo, genaamge, moosn Isa se tedjekiga j'aaskiga gen kend maakñ got ken *salal cir paac paac se ute maraadgege. ²⁰ Isa bo debm oadjeki doobm kiji do gen kaaja ute doobm

* **10:7** Aak KKR 40.7-9. † **10:17** Aak Jer 31.33-34.

kal deer ken neep se ð kal deer neepm se le, taad te ron ken ooy ro kaag ki se. ²¹ Ð naajege j'okki *debm tedn serke Raa ki magala ken j'ondin naan bo naan *Bee Raa. ²² Bin num k'baakiro naan Raa ki ute maakn kalan, j'aalki maakjege paac don ki, taa *kusiñ maakjege tu se le Isa tug ðdinga naatn maakn-saapjege tu ð rojege kic bo naan *tug daapinga ute maan jiga. ²³ Taar ken naajege k'taadki naan jeege tu j'okki j'ondki dojege do ki se, j'onten naajki, taa Raa se naan tuj armin eyo, nakn naan taadga ð an ted se le, naan utu an tedn deere. ²⁴ K'saapki do naapge tu ken ajeki kol j'aki je naapa ð j'aki lee tedn nakgen jiga. ²⁵ J'onte konki gen tus ute naapa aan goo jee metingen lee ted se, nabo j'edki kaay kaama naapge tu, taa 'tap se k'jeelki, bii ken Meljege ade baa se, ðpga goro.

²⁶ Anum naajegen k'jeelkiga jeel mala mala nakn ken met ki se jaay ken naajege malinge sum bo j'ingki k'tedki kusiñ se, bere, taa kusiñ se, *serkn kuuy goro. ²⁷ Num ðp bo nakn ðn ken utu booyjeki se boor ken utu koocn dojege tu ð ute poodn ongo ken utu kosn jeegen baate tookn taar Raa se. ²⁸ Jeelki, debm jaay tujga do *Ko Taar ken Raa edo Musa ki se, ð ken jeege dio ey le moto tedga saadga se, debm bin se j'an keejn don ki eyo, j'an tadal. ²⁹ Saapki tu Goon Raa se debm jaay aalin maak ki eyo, ð moosiñ ken *dookjeki ute Raa jaay tedjeki jee salal se kic, naan aakin aan goo nakn cere ð naaj *Nirl Raa ken tedjeki bere se, debm bin se, met kando Raa an dabar makon cir daal ey la? ³⁰ Deere, naajege se k'jeelki debm ken taad ð: *Maam mala m'utu m'kogn serem ute doobina ð nana nana kic bo, maam m'an kogn bedin do kusinñ ken naan teda. Ð ter naan taad ð: Meljege Raa se utu kajn booro do jeenge tu.* § ³¹ Bere, debm jaay oocga ji Raa ken zere se, utu an tedn ðn aak eyo.

³² Saapki tu, do kingse ken deet deete ken naase aakkiro gotn wor ken iino gotn Raa ki ð kaad ken naane se, deere, naase 'dabarkiroga den aak eyo ð dokiroya do jet. ³³ Gotn metinge jee maakse ki se k'naajdenoga ð k'dabardenoga naan jeege tu anum naasen jee kuuy se jee ken k'lee k'dabardeno se, naase ondeki te kalde ki eyo. ³⁴ Bin bo genaasegen dabar maakn dangay ki se, dubarde se onse naase kici. Ð ken jeege jaay baado tsnga ute naksege se, naase ondesin ki ute maak-raapo, taa naase 'jeelki maal ken naase utu aki kon se naan jiga cir paac paac ð ting gen daayum. ³⁵ Nakn ken naase 'jeel okkiga metin maakse ki se okin ki toogo ð ute naan se, naase aki kon nakn bere den aak eyo. ³⁶ Bereki se, naase 'jeki kaay kaama taa ken naase jaay 'ted aaskiga nakn ken Raa maakin jen ro ki se, Raa se naan utu asen kedn nakn ken naan taadsenga taad ð utu asen ked se. ³⁷ Taa Kitap taad ð:

Kaadin ðpga baata, ðpga cakò sum bo*
 ð debm ken utu ade baa se, naan utu ade naar baa,
 ð bere, naan 'kon booy ey sum.

³⁸ Ð debum ken ted nakge ute doobin se
 utu 'kon kaaja taa naan aalga maakin dom ki.
 Num gan ken naan jaay ok terlga doob ki num,
 debm ted bin se tolum maam ki eyo.†

³⁹ Num gan naajege se k'metn jee ok terlga doob ki se eyo gen baa gotn kut ki se, num naajege se k'metn jee ken aal maakde do Raa ki gen kaajn kode.

11

*Kaal maakn do *Raa ki*

¹ Debm jaay aal maakin do Raa ki se, nakn naan ond don do ki se, jeelin maakin ki naan onginga ð ute doobm kaal maakin do Raa ki se nakn naan on aakin ey se, jeelin maakin ki, nakn se utu. ² Jeegen do dakin se, taa kaal maakden do Raa ki sum bo, Raa aakden se, tolin.

† 10:28 Aak Dt 17.6. § 10:30 Aak Dt 32.35-36. * 10:37 Aak Eza 26.10. † 10:38 Aak Aab 2.3-4.

³ Ute kaal maakjegen do Raa ki se 6o, naajege k'jeelki nakgen 6aa se paac se, Raa aaldeno ute taariṅa; nakgen k'l'aakdeki ute kaamjege paac se, naan aaldeno ute taariṅ ken k'l'ɔŋ k'l'aakiṅ ey se. ⁴ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Abel ɛd *serke Raa ki ɔ serkŋ naan se beɛ cir gen genaṅ Kayn. Ute kaal maakiṅ se 6o, Raa aakiṅ aan gɔɔ debm tɛdn nakge ute doobiṅ naaniṅ ki ɔ serkŋ naan ɛd se tɔɔl Raa ki. Ey num, Abel se naan ooyga na6o ute kaal maakiṅ se, 6orse kic 6o aan gɔɔ naan utu taadjeki taad rɔk.

⁵ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Enɔk se Raa uun 6aansiṅ zεεε maakŋ raa ki taa naan 'kooy naam eyo ɔ nam le aakiṅ te ey sum taa Raa se uun 6aansiṅ. Kaad'ken Raa uun 6aansiṅ te ey 6ort se, Kitap taado ɔ: *Enɔk se naan debm tɔɔl Raa ki.* ⁶ ɔ debm jaay aal te maakiṅ do Raa ki ey se, paac paac 'kɔŋ tɔɔl Raa ki eyo, taa debm ken je ade 6aa naan Raa ki se 'jeel maakiṅ ki tak, Raa se utu ɔ naan 6o debm lee ɛd naka ute maraadiṅa jeege tun lee jena.

⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raa taad Noe ki nakgen ken utu kaan naan ki ken naan ɔŋ aakiṅ ute kaamiṅ ey 6ort se. ɔ taar ken Raa taadiṅ se, naan took ute maakiṅ paac do ki ɔ naan ɔɔc markabm magala gen kaajŋ naan maliṅa ute jee maakŋ 6een ki. Ute kaal maakiṅ do Raa ki se, Noe tɛd nakge ute doobiṅa ɔ nakgen naan tɛd se, taad ɔ jeegeen kuuy se naade jee *kusinge ɔ jee se 6ɔɔɔ ute kooɔn dode ki. Bin 6o Raa se aak Noe se aan gɔɔ debm tɛdn nakge ute doobiṅ naaniṅ ki taa naan aal maakiṅ don ki.

⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, *Abraam se ken Raa danŋ se, naan tooko ɔ iin 6aa taa naan ken Raa taadiṅa taad ɔ utu an kɛda. Na6o taa naan gɔtn naan an 6aa ro ki se, naan jeel eyo. ⁹ Ute kaal maakiṅ se, Abraam aan maakŋ naan ken Raa taadiṅo ɔ an kɛd se ɔ naan ting gɔtn ese se maakŋ kɔɔɔ ki aan gɔɔ cekε. Bin 6o Isak ute *Yakub kic 6o tingo aan gɔɔ naana, ey num naade kic Raa taaddenga taad ɔ utu ade kɛdn taa naan ese se kici. ¹⁰ Taa Abraam se ing aak kaam gεger ken 'ting gen daayum ɔ gεger ese se Raa 6o saapo gen kiiniṅa ɔ naan mala 6o mel kɔbiṅa.

¹¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Sara mendkarta se, gɔɔl nanja tak tak se kic 6o, naan 6aado tɛd mendkaama taa naan jeel maakiṅ ki Raa se tuj ɔrmiṅ eyo ɔ nakŋ ken naan taadiṅa taad ɔ utu an kɛd se, naan utu ansiṅ kɛda. ¹² Taa naan se 6o ute Abraam kaliṅ ki sum, naan ken gɔɔl nan tak tak se kic 6o, ooj metjili se dirɔ tɛd dena aan gɔɔ k-dijgen maakŋ raa ki ɔ aan gɔɔ keesn taa baar ki†.

¹³ Jeegeen se paac aal maakde do Raa ki bini ooy maak ki. Anum nakgen ken Raa taaddenoga utu ade kɛd se, naade ɔŋŋ te eyo, num nakgen se naade aakiṅ daande dɔkɔ ɔ naade maakde raap do ki. ɔ naade se le jeeliṅ rode ki, naade se cekge ɔ mertge do naan ki ara†. ¹⁴ Ken naade jaay taad bin se, jee se je taadn tal ɔ naade se je je taa naande mala. ¹⁵ Ken naade jaay saapoga taa naan ken naade iin ɔniṅo se sum num, kaadn naane, naade ɔŋga doobm gen kɔkŋ tɛrl gɔtde ki. ¹⁶ Ken deer se, jee se je taa naan ken jiga cir taa naan ken naade ɔŋo ɔ taa naan ken naade je se, utu maakŋ raa ki. Taa naan se 6o Raa se sɔkɔŋ tɔɔliṅ eyo ken naade danŋ Raade se. Taa naan iin daapdega gεger.

¹⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Abraam ken Raa naamiṅa ɔ n'an kɛdn gooniṅ Isaka serke se, naan tooko gen kɛdn gooniṅ kalan lak. Ey num keese 6o goon ken Raa taadiṅa taad ɔ utu ansiṅ kɛd se. ¹⁸ Taa goon ese se 6o Raa taadiṅ ɔ: *Ute gooniṅ Isaka se 6o j'ai toojŋ metjili.* § ¹⁹ Gɔtn se Abraam taad te maakiṅ ɔ Raa se ɔk tɔɔgɔ gen dur debkilimi maakŋ yoge tu. Taa naan se 6o gooniṅ Isaka se, naan ɔŋŋ se tec aan gɔɔ debm ooyga kooy deer deere, jaay 6o duro daan yoge tu.

²⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Isaka ɔɔd 6ooro Yakub ki ute Ezo ki ɔ taadden taa beɛ ken naade utu kɔŋ naan ki.

²¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yakub se ken naan ɔppga gɔɔɔ 'kooy se, gaan Yusupge se nana nana kic 6o naan ɔɔdiṅ 6ooro 6ooro; *naan iin ɔndjiṅ do kaag deriṅ ki ɔ eem Raa.* *

* 11:5 Aak Jen 5.24. † 11:12 Aak Jen 15.15. ‡ 11:13 Aak Jen 23.4. § 11:18 Aak Jen 21.12. * 11:21 Aak Jen 47.31.

²² Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Yusup se ɔppga gɔɔrɔ 'kooy se, naan taad ɔ naan ki se gaan *Israelge, Raa utu aden kɔɔdn maakŋ taa naan Masar ki ɔ naan taaddeno ɔ ken naade k'baa ba se, k'tɔs k'baan ute cɛŋgingen ese kici.

²³ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, ko *Musa ute bubm Musa se kaad ken jaay naade ooj goonde se, naade ɔyiŋ gen laapa mɔtɔ taa naade aak goonde se aak bɛɛ. Taa naan se ɔ taar gaargen taad se, naade beer te do ki eyo.

²⁴ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se, ken naan jaay aas gaaba sum se, ken k'danŋin Goon gaar Paraon mɛnda se†, naan baate. ²⁵ Ken k'dabariŋ ute jee Raage se, Musa aakiŋ bɛɛ cir ken naan 'kiŋg maakŋ maak-raap ken gɔtiŋ utu 'deele ɔ ken tɛdga sum ɔ an kɔliŋ naan 'tɛdn debm kusina naan Raa ki se. ²⁶ Deere, taa naan Masar se ɔk maala dena, naɔ Musa se je j'an dabara aan gɔɔ ken j'utu k'dabar *al-Masi se aakiŋ se bɛɛ cir maal ken taa naan Masar ki se, taa naan se ɔ naan inŋ aak kaam bɛɛ ken Raa utu an tɛdn naan ki se. ²⁷ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Musa se naan iin ɔn taa naan Masar. Gaar taa naan Masar ki se maakiŋ-taariŋ don ki, naɔ Musa se ɔn beer te eyo taa naan ɔk maakiŋ tɔɔgɔ aan gɔɔ naan aak Raa ute kaamina, Raa ken jeege ɔn aakiŋ ey se. ²⁸ Ute kaal maakŋ do Raa ki se Musa se tɛd laa ken Raa ɔaddeno dode maakŋ taa naan Masar ki‡ ɔ naan ɔl k'j'ɔt mooso do kaam-taar beedege tu ɔ do bertn taardege tu, taa *kɔdn Raa ken debm tɔɔl jeege se 'kɔn tɔɔl gaan paraggen gen gaan Israelge se eyo.

²⁹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge se ken naade aan taa Baar ken Aac se, baar se ɔp kaam dio ɔnden doobo naade deel maak ki aan gɔɔ do naan ken tuutu; num ken jee Masar ki jaay je gaan aan gɔɔ gen naade se, maane ɔsde paac.

³⁰ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, gaan Israelge lee gurug gɛgɛr Jeriko se ɔii cili ɔ ɔii k-cilige tu se ɔ durdurgen ɔl gurug gɛgɛr se ru aan naan ki tak tak.

³¹ Ute kaal maakŋ do Raa ki se, Raabm mɛnd kɛesn gaaba se, j'ɔn k'tɔliŋ te ute jee kusingen baate tookŋ taar Raa se eyo, taa jeege baado kaakŋ baara se, Raab dɔɔd ɔkdenga been ki jiga§.

³² Ey num maam se m'je m'taadn dena taa jee se, naɔ kaada am baata gen taad mɛtn taar Jedeon, gen Barak, gen Samson, gen Jɛpta, gen *Daud, gen Samuel ute gen jee taad taar teeco taar Raa ki do dakiŋa. ³³ Naade kici ute kaal maakden do Raa ki se, naade ɔso taa naan gaariŋge, naade ɔjo bɔɔrɔ do jeege tu ute doobiŋa ɔ naade ɔno nakŋ ken Raa taaddeno ɔ utu aden kɛda. Naade gaas taa tupiyge ɔn ɔsden te eyo, ³⁴ naade tɔɔlo poodn ɔk zir zir ɔ ken jeege baadeno tɔɔl ute gɔrd-jɛrl se, naade aan ɔtɔ. Naade se tɔɔgde gɔtɔ naɔ ute kaal maakden do Raa ki se, naade tɛd jee tɔɔgɔ; gɔtn kudn bɔɔr ki se naade jee gaabm bɔɔrge ɔ jee wɔɔydege, naade cirde ɔ tuurde naatn. ³⁵ Ute kaal maakde do Raa ki se ɔ mɛndgen mɛtiŋge kic, jeedegen ooyga kooy se, naade aakden duro daan yoge tu.

Jee mɛtiŋgen kuuy se jeege dabarde bini ooy maak ki. Ken j'aden kɔɔdn dode maakŋ dubar ken ese kic ɔ, naade baate, taa naade jeele Raa se utu aden duru daan yoge tu ɔ adɛ kɛdn gɔtn kiŋg jiga cir daala. ³⁶ Kengen mɛtiŋgen kuuy se k'dabarde ɔ j'aakden mɛtde, k'tɔndde ute mɛɛjɛ, k'dɔɔkden ute zinziŋ ɔ j'ɔmbden maakŋ dangay ki. ³⁷ Jee mɛtiŋge lɛ k'tund k'tɔalde ute koa, kengen mɛtiŋge k'tɔj k'gaanɛ daan ki, kengen kuuy se k'tɔalde ute gɔrd-jɛrlɛ, jee mɛtiŋ kuuy daal se, ken k'dabarde se ɔlde naade lee wari; jee se lee dɔɔk daar baatge ute gen bɛŋge sum ɔ mɛtde ki. Jee se ɔk dim eyo, jeege lee dabarde ɔ tɛdden nakŋ kusin dode ki. ³⁸ Naade lee wari do kɔd-baarge tu ɔ do koge tu; naade tood maakŋ iibge tu ɔ maakŋ gɔɔge tu. Jee ese se bɛɛ aak eyo ɔ jee ken do *duni ken ara se aas te gen kɔkŋ naade se eyo.

³⁹ Jee se paac aalo maakde do Raa ki, taa naan se ɔ Raa aakdeno se, tɔliŋ. Naɔ nakŋ ken Raa taaddeno ɔ utu aden kɛd se, naade ɔniŋ te eyo. ⁴⁰ Taa Raa uunoga kuun doa jee se 'kɔn 'tɛdn aak bɛɛ naaniŋ ki se kaldɛ ki sum eyo, num ute naajege paacki jaayo.

† 11:24 Aak Ekz 2.10. ‡ 11:28 Laa se jee mɛtiŋge k'danŋin *laa Paak. § 11:31 Aak Jos 6.12-21.

12

Maakŋ dubar ki se j'aayki kaamjege

¹ Bin 6o jeegen paacŋ aalo maakde do *Raa ki se, naade se dɔɔl saadgen ɔl gurugjeki. Taa naan se 6o j'ɔɔdki dojege do nakge tun paacŋ deer ken gaasjeki j'ɔŋ k'leeki eyo aan gɔɔ *kusiŋ ken j'ɔŋiŋki yɔkɔd sum 6o lee gurugjeki se ɔɔ j'aayki kaamjege j'aaŋki bini j'aki kaan gɔtn ken Raa taadjeki. ² Taa naan se j'ɔndki kaamjege do Isa ki, naan 6o debm tɛdjeki jaay j'aalki maakjege do Raa ki ɔɔ kaal maakjege se naan 6o debm ken tɛdŋ tɛd mɛc se. Anum Isa se, naan 6o debm ken tooko ɔŋ roŋ k'tup k'tɔɔliŋ ro kaag ki ɔɔ end maakŋ sɔkɔŋ ki, na6o taa maak-raapm ken naan utu kɔŋ naan ki se, sɔkɔŋ ken tɔɔliŋ se kic 6o, naan an dim eyo. Ɔɔ 6orse naan utu iŋg do ji daam gen kaag do Raa ki. ³ Deere, k'saapki do naan ken jee kusinge dabariŋo, na6o kic 6o naan aay kaamin aasiŋoga. Bin 6o ɔŋte 'kɔɔrki aayki kaamse.

⁴ Anum maakŋ bɔɔr ki ken naase 'tɛdki ute kusiŋ se, 6orse kic naase ɔŋ aasiŋki te ey bini ooyki te maak ki eyo. ⁵ Naase, deŋ ken Raa deŋse aan gɔɔ geniŋge se, 'dirigkiga la ken ɔɔ:

Goonuma, ken Meljege jaay deŋi se, ud bia

ɔɔ ken naan jaay mooyi se, maaki ɔŋte tuju.

⁶ *Taa Meljege se naan deŋ debm ken naan jena*

ɔɔ goon ken naan jeeliŋ naan gooniŋ se, naan tɔndiŋa.*

⁷ Dubar ken aan dose ki se, naase 'jeeliŋki Raa 6o deŋse se, aayki kaamse ro ki. Naan deŋse bin se taa naase geniŋge. 'Jeelki, goon jaay bubin deŋiŋ ey se, ken gayo? ⁸ Taa naan se 6o ken naase jaay k'j'ɔŋ k'deŋsen te eyo aan gɔɔ gaangen paacŋ k'lee k'dejde se, naase se gaangen mala mal eyo, na6o naase se gaan bumige. ⁹ K'jeelki, bubjegen do naan ki ara se lee deŋjeki ɔɔ naajege k'lee k'tookki taardege. Bin num, mɛt kando j'aki 'tookŋ taar bubjegen maakŋ raa ki se cir daala ey la ɔɔ ute naan se j'aki kɔŋ kaaja. ¹⁰ Bubm koojege se deŋjeki do naan ki ara sum aan gɔɔ ken naade jen ro ki. Num gan Raa se deŋjeki se taa ajeki tɛdŋ bɛɛ. Naan je ajeki tɛdŋ jee *salal aan gɔɔ naana. ¹¹ Ken j'utu k'deŋjeki deŋ mɛtn-jiki se tuijeki maakjege ɔɔ ɔŋ ɛdjeki maak-raapo eyo. Num naan ki se, jee ken k'dejdega deŋ se, deŋde se ade kedŋ lapija ɔɔ ade kɔl naade 'tɛdŋ nakge ute doobiŋa.

¹² Taa naan se 6o, jisen ɔɔrga kɔɔr se ɔkiŋki tɔɔgɔ, ɔŋte kɔŋiŋki 'kɔŋŋ walak ɔɔ kɛɛcsegen tɔksen se kic 6o 'daariŋki tɔɔgɔ. ¹³ *'Daapki doobm 'toodŋ tal ken anki lee do ki.†* Bin 6o debm cɛkɛde se jɛŋ 6aa cɛɛs ki eyo, num naan se kɔŋ lapija.

Raa aal bi jege tu

¹⁴ Aayki kaamse, 'jeki doobm ken anki kiŋg ute lapija ute jeege paac ɔɔ iŋgki kiŋg *salal. Ken bin ey num, nam tap 6o 'kɔŋ kaakŋ Meljege eyo. ¹⁵ Ɔndki kɔndɔ nam tap 6o ɔŋten terl naaga bɛɛ Raa ki. Ɔɔ maakse ki se nam ɔŋten tɛdŋ aan gɔɔ ko kaagŋ ataka ken asen kɛcŋ pɛrpeleŋ ɔɔ deŋtŋ jeege deŋa. ¹⁶ Ɔndki kɔndɔ nam ɔŋten tɛdŋ debm kɛɛsn mɛndge ɔɔ nakŋ gen Raa se nam ɔŋten kuum kaaliŋ naan ki aan gɔɔ Ezo ken taa kɔsn jɛ-kalan sum 6o naan dugŋ te bɛdŋ goon paragiŋa. ¹⁷ 'Jeelki kaam mɔɔtn se, naan je ɔɔ bubin an kɔɔdŋ 6ooro na6o ɔɔdŋ te eyo. Gɔtn se naan tɔɔyɔ ɔɔ sel mɛtn bubin na6o taar ken bubin taado se, naan ɔŋ terliŋ te kuuy eyo.

¹⁸ Anum naase '6aakiro gɔtn Raa ki se tec aan gɔɔ do ko‡ ken gaan *Israelge 6aado mɛt ki se eyo. Ko ese se j'ɔŋki j'utiŋ ute ji eyo. Naade aak poodo ɔk do ki zir zir, gɔtɔ ɔɔd dɔɔɔd, gɔtɔ paac ilim dib, naade aak kuulu ɔl makɔŋɔ, ¹⁹ naade booy k'tuuy pulu ɔɔ booy mind nam. Ken gaan Israelge jaay booy se, 6eere ɔkde ɔɔ naade taad ɔɔ mɔɔtn naade je booy taar kuuy ey sum. ²⁰ Taar ken k'taade se naade ɔŋ aasiŋ te gen booyiŋ eyo. Taar se taadden ɔɔ: *Nam jaay 6aa utga ro ko se, ken maala kic 6o j'an tund tɔɔliŋ ute koa.§*

* 12:6 Aak KKT 3.11-12. † 12:13 Aak KKT 4.26. ‡ 12:18 Ko ara se roŋ Sinai. § 12:20 Aak Ekz 19.12-13.

21 Nakɲ kɛn gaan Israɛlge aak se, nakɲ teecɲ nirli. Taa naan se bo *Musa deek ɔɔ: *Maam kic beere ɔkuma ɔɔ rom ook marga jɛg jɛg.**

22 Gaɲ naase se 'baakiro mɛt ko kɛn k'danɲ Sion, do ko kɛn se bo ɔk gɛgɛr gɛn Raa zɛɛɛ, naan se bo Jeruzalem kɛn maakɲ raa ki. Gɔtn ese se bo gɔtn *kɔdn Raage tusn dupu kando kando gɛn tɛdn maak-raapde se. 23 Ɔɔ naase se 'baakiroga gɔtn kɛn gaan paraggen gɛn Raage tusni kɛn Raa raanga raan rode maakɲ raa ki ɔɔ 'baakiroga naan Raa ki naan bo debm kɔɲɲ bɔɔɔ do jeege tu paac. Naase se 'baakiroga gɔtn ko gɛn jee ooyga kooy kɛn tɛdo nakgen ute doobiɲa ɔɔ kɛn tɛdga jee mɛc naan Raa ki se. 24 Naase se 'baakiroga gɔtn Isa ki, naan bo debm daan Raa ute jikilimge ɔɔ ute moosiɲ se bo naan tɛd jeege *dɔɔkga kiji ute Raa ɔɔ moosn naan ɔɔy se taadjeki cir gɛn Abel†.

25 Ɔndki kɔndɔ! Debm taadsen taar ese se ɔnten baateki gɛn booy taariɲa. Do dɔkiɲ se jeegen baate booyo kuun taar debm kɛn Raa ɔliɲo jaay taadɛden taariɲ do naan ki se. Taa naan se bo naade ɔɲoga dubar, num gaɲ naajegen k'booyki Raa taadjeki maakɲ raa ki se, kɛn naajege jaay k'terlinkiga naaga se, mɛt kando j'aki kɔɲ dubar cir gɛn naade se ey ne?

26 Do dɔkiɲ se Raa taad sum bo, naanɲa tea; gaɲ bɔrse kic naan taadjekiga nakɲ kɛn naan utu 'tɛda, naan ɔɔ: *Daala, maam m'utu m'te do naanɲa sum eyo num m'te maakɲ raa kici.†*

27 Taargen naan taad ɔɔ: *daala* se, je deekɲ ɔɔ nakgen kɛn Raa aalo paac se Raa utu an 'tɛdiɲ 'te makɔɲ ɔɔ utu 'tɛdn gɔtɔ. Anum kɛn 'kɔɔpm king jaay 'te ey se, nakgen gɛn Raa kɛn j'ɔɲ j'aakden ey se.

28 Bin bo naajege se Raa ɔsga gaara dojege tu ɔɔ gaar naan se, ɔɲ te eyo. Taa naan se k'tɔɔmki Raa ɔɔ 'tɛdiɲki naabm kɛn tɔɔliɲ naan ki, k'beerinkɲ ɔɔ k'sookinkɲ. 29 *Deere, bɛɛɛ, Raa naajege se, naan aan gɔɔ poodo. Ɔɔ jeegen tɛd nakgen tɔɔliɲ naan ki ey se, naan ɔsden naata.§*

13

*King kɛn tɔɔl *Raa ki*

1 Daayum 'jeki naapa aan gɔɔ gɛnaage. 2 Mɛrtge se ɔkɛdeki jiga, ɔnten kɔndeki. Taa jee mɛtinge se mɛrtgen naade lee dɔɔd ɔkden se gɔtn mɛtinge naade lɛ dɔɔd ɔk *kɔdn Raage naɔo naade jeelden eyo. 3 'Saapki do jeege tun maakɲ dangay ki aan gɔɔ naase kic bo k'tɔksenga maakɲ dangay ki ute naade. 'Saapki do jeege tun k'lee k'dabarɛ, taa dubar kɛn k'dabarɛ naade se aan gɔɔ k'dabarse naase kici.

4 Taar kɛn Raa taad ro tɔkɲ naap ki se ɔɲ jeege paac tookɲ do ki. Mɛnd ute gaabiɲ se ɔnten kɛɛsn gaabm kuuy ɔɔ gaabm ute mɛndiɲ kic bo ɔnten kɛɛsn mɛnd kuuy. Taa jee kɛn ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ ute jee kɛn ɛɛs mɛnd jeege ute gaabm jeege se, Raa utu aden kɔɲɲ bɔɔɔ dɔde ki. 5 Ɔnten 'kɔndki maakse bo gɛn je gurs sum, num ɔɲ maakse raapo do nakge tun kɛn naase ɔkki. Taa Raa deek ɔɔ:

Maam se m'ai kɔɲ eyo ɔɔ m'ai baati eyo.*

6 Ute taargen Raa taad se, naajege j'aki kɔɲ beer ey sum, num j'aki kɔɲ deekɲ j'ɔɔki:

Mɛljege se naan bo debm naakuma, maam m'beer dim ki eyo.

Debkilimi se tap bo am tɛdn di kaca?†

7 'Saapki tu do jeesege tun naanse ki kɛn lee tɔɔdseno ɔɔ taadseno taar Raa se; 'saapki tu do kingɛde kɛn bini naade ooy maak ki ɔɔ uunki bɔlɔtn kɛn naade aalo maakɛde do Raa ki se. 8 Isa *al-Masi se ting gɔɔɲ ki. Terko, jaaki ɔɔ gɛn daayum daayum naan 'kɔɲ terl kuuy eyo. 9 Ɔndki kɔndɔ, ɔnte kɔɲki jeege asen dɛrlɛ ute napar dooygen kuuy kɛn teec gɛn naajege ey se. Bɛɛki se kɛn tɔɔg maakɲ debkilimi se, bɛɛ Raa, ey num do doobm kɛn taad taar kɔsge se eyo. Taa doobgen taad taa kɔsge se jee kɛn injg do doobm kɛn ese se, ɔɲ tɛddeno te nakɲ bɛɛ eyo.

* 12:21 Aak Dt 9.19. † 12:24 Aak Jɛn 4.10. Abel se gɛnaan bo tɔɔliɲa ɔɔ moosn naan ɔɔy se ɔk taar-doa, num gaɲ moosn Isan ɔɔy se taa tɛd bɛɛ jeege tu. ‡ 12:26 Aak Aag 2.6. § 12:29 Aak Dt 4.24. * 13:5 Aak Jɔs 1.5. † 13:6 Aak KKR 118.6.

¹⁰ Naajege se j'okki gōtn tēdn *serke Raa ki, nabo Yaudgen ken lee tēd naaba maakn *kōrōr Raa ki se ok doobm gen kōsn kōsgen j'ōmbiñ do gōt ken k'lee k'tēdn serke se eyo. ¹¹ Taa maalgen ken *magal debm tēdn serke Raa ki tōalde jaay moosiñ uun baan maakn *Bee Raa ki gōtn ken *salal cir paac paac gen tōal *kusiñ jeege se o maalgen ese se k'diriñ k'teecdēn naatn maakn gēger ki o k'baa k'tōacde naata†. ¹² Taa naan se bo gen tugñ daapm jeege ute moosn naan maliñ se, Isa kic j'ōdki teecñsiñ naatn maakn gēger ki o k'dabariña. ¹³ Bin num, naajege kic k'teecki naatn maakn gēger ki se o k'baa k'j'ōñki Isa. Oo k'took k'j'ēndki maakn sōkōñ ki aan gōo naaña. ¹⁴ Taa naajege se, do naan ki ara se, j'okki gēger ken ting gen daayum eyo; num naajege k'jeki gēger ken utu 'tēdn naan ki se. ¹⁵ Bin num ute doobm Isa se, daayum k'tōomki Raa. Kēse aan gōo serkn naajege k'j'ēdñki naan ki. Serkn se je taadn ute taargen ken naajege k'lee k'tōomki Raa§. ¹⁶ Oñten 'dirigki gen tēdn bēe ute naapa o gen nigñ nakgen naase okki ute naapa taa kēse bo dōal serkn ken tōal Raa ki.

¹⁷ Jee naanse ki se 'tookdēki taardege o 'sookdēki, taa naade bo jee ken lee aaksen dose ki o do naabde ki se, Raa utu baa tōnd mētdē. Anum 'took uundēki taarde, bin jaay naade tēdn naabde ute maak-raapo. Bin ey num naade mooy naan ki ñōr ñōr o asen kōñ noog eyo.

¹⁸ 'Tōndki mētn Raa taa naaje. Naaje se k'jeel maakje ki j'ok taar ñim eyo, taa naaje se k'je bo do nakge tu paac k'tēdn nakñ ken bēe. ¹⁹ Maam m'tōnd mētdē o ken tap ki se m'je aki tōnd mētn Raa am kōōdn doobo m'naar tērl gōtse ki yōkōdō.

Debm raan maktubm ara se, taad tōal taariña o tēdden tōōse

²⁰ Raa debm kēdn lapia jeege tu se, naan bo debm duro Mēljege Isa daan yoge tu o tēdñ tēdga Debm Gaam Magala gen naaje baatinge. Ute moosiñ se bo naan *dōōjekiga ute Raa gen daayum. ²¹ Oñ Raa se asen tēdn anki kaasn gen tēdn nakgen bēe paac taa aki tēdn nakñ ken naan maakiñ jen ro ki. Ute Isa *al-Masi se, oñ Raa 'tēdn maakjege tu nakñ ken an tōal naan ki. Bēeki se oñ jeege paac *'nookñ Isa al-Masi gen daayum daayum. *Amin!

²² Gēnaamge, 'booyki m'asen taada: Taargen maam m'raanñsesiñ se aayki kaamse do ki o serkiñki o maktubm ken maam m'raan m'ōlñsesiñ se lē, jērl eyo. ²³ 'Jeelki, gēnaajege Timote se j'ōdñoga naatn maakñ dangay ki. Ken naan aan oñumga yōkōd num, j'asen baa kaakñ tēlē. ²⁴ 'Tēdki tōōse jeege tun paacñ naansege tu o 'tēdki tōōse jee Raage tu paac. Jee Raagen taa naan Itali ki tēdsen tōōse kici.

²⁵ Oñ Raa asen tēdn bēeñ paacki.

† 13:11 Aak Lb 16.27. § 13:15 Aak KKR 50.14, 23.

Maktubm gɛn Jak

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm gɛn Jak

Maktubm kɛn Jak raanɪn se tec aan gɔɔ taar kɛn deba iin taad naan jeege tu. Taaringe se, gɛn dooy jeege ɔɔ gɛn kɛdn kaay kaama eglizge tun k'tɔndde gɔtɔ ɓaa se paac. Jee al-Masigen naan raanɪden maktubm ara se, 'tɛdn Yaudge. Maakɪ maktubiɪ ki se Jak taadden ɔɔ k'je doobm kɛn j'an jeel-taara. Kɛse je deekɪ ɔɔ naade k'king do taar kɛn k'dooyde jaay naade k'took k'j'aal maakde do ki se. Ko taar kɛn naan je taada tap tap maakɪ maktubiɪ ki se, naan je taadn ɔɔ kaal maakɪ do Isa ki ute tɛd nakgen bɛɛ se, ɓaa taa naap ki (kon 2.14-26). Nakɪ jaay maktubm ese je ɔɔ jeege 'tɛd se naan tood tal: naan taad ɔɔ debm aalga maakiɪ do Isa ki se ɓo, bɛɛ sum eyo, num an taadɪn maakɪ naabiɪ ki toodn tal. Taa naan se ɓo: aan gɔɔ debkilimi kon teecga num ooy se, kaal maakɪ kɛn do Raa ki jaay ɔɪ tɛd bɛɛ ey se, tec bin kici (kon 2.26).

Jak tɛd tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Jak m'debm tɛdn naabm *Raa ɔɔ gɛn Mɛljege Isa *al-Masi ɓo m'raan m'ɔlsen tɔɔsum naase jee Raage tun wɔkkiga taa naange tun gɔtɔ ɓaa se paac se.

Kɛn nakɪ ɔɔn jaay aanga dose ki num

² Gɛnaamge, kɛn nakɪ ɔɔn jaay aanga dose ki num, ɔɔnki maakse 'raapo. ³ 'Jeelki, nakgen ɔɔn se jaay aan dose ki se, taa kaal maaksen kɛn naase aalki do Raa ki se, asen kɛdn kaay kaama. ⁴ Num ute kaay kaamse se 'daarki tɔɔgɔ bini aki kaan do taar tɔɔlin ki. Kɛn bin se naase aki tɛdn jee *salal ɔɔ dɪm tap ɓo asen daay eyo.

'Tɔndki mɛtn Raa asen kɛdn jeel-taara

⁵ Kɛn maakse ki jaay nam jeel-taar ey num, n'tɔnd mɛtn Raa an kɛdn jeel-taara. Taa Raa se, naan ɛd naka ute maraadiɪna ɔɔ uun kaam nam eyo. Deer deer, debm tɔnd mɛta se, naan an kɔɪ kɛda. ⁶ Num debm jaay ɓaa tɔnd mɛtn Raa num, n'aal maakiɪ paac do Raa ki ɔɔ n'ɔnte naaja, taa debm maakiɪ naaj naaj se, tec aan gɔɔ maan baar kɛn kuulu ɔɔ ɓaansiɪn kaam ara kaam ara se. ⁷ Debm bin se, ɔɔnten saapm n'ɔɔ naan 'kɔɪ dɪm gɔtn Mɛljege tu. ⁸ Taa debkilim bin se, ɔɔn saapiɪn ing kaam kalan eyo, ɔɔ dɪm naan 'bɛɛr kuun jaay an tɛdɪn 'kaan kaama tap ɓo, gɔtɔ.

Jee daayge ute jee maalge

⁹ Ɔn gɛnaa doobm *al-Masi kɛn debm daaye se, n'tɛdn maak-raapo, taa Raa utu an magaliɪn naaniɪn ki. ¹⁰ Gɛnaa debm maala kɛn doobm al-Masi ki se kic, n'ɔn maakiɪ raapo do kɛn kɛn Raa tɛdɪn n'ɔɔp ron baat se. Taa debm maala se, naan kic utu deel aan gɔɔ pɔɔn kambgen maakɪ kaag ki. ¹¹ Taa kɛn kaada jaay ookoga ɔɔ ɔɔngga se, tuutn ute muge se naatn ɔɔ pɔɔningen aak bɛɛ se lɛ utu sia. Bin ɓo debm maala kic, ɓii kalan maakɪ naabiɪge tun naan ing tɛd paac se, naan utu 'kooy deel bin kici.

Nakɪ naama

¹² Maak-raapo deb kɛn jaay aay kaamiɪn daar tɔɔgɔ ro nakge tun ɔɔn kɛn Raa ɔɔniɪn aan don ki. Kɛn naan jaay ɔɪ aasinga do ron ki se, naan utu 'kɔɪ bɛdɪna. Kɛse ɓo *kaajɪn gɛn daayum kɛn Raa taadga taad ɔɔ utu 'kɛdn jeege tun paacɪ jɛn se.

¹³ Kɛn nam jaay nakɪ naama aanga don ki num, ɔɔnten deekɪ ɔɔ: kɛse Raa ɓo naamuma. Taa Raa se nam tap ɓo an kɔɪ naam jaay an kɔɪn 'tɛdn *kusiɪn eyo. Ɔɔ naan kic lɛ naam nam eyo. ¹⁴ Gan debkilimi se jaay nakɪ naam aanga don ki se, kɛse saapm jig ey iinɔ

maakiñ ki se 6o ken ðliñ naañ lee ðəŋə. ¹⁵ Ken saapm jig ey se jaay utu maakiñ ki num, naañ ooj kusina ɔ ken kusin jaay dengə roi ki num, ðli yo ki.

¹⁶ Genaa maakjemge, ɔnten kaanki rose dala: ¹⁷ nakgen jiga ɔ aak bεε paac se, iino gətn Raa ki, naañ 6o Məl-kaal gətn wəwə. Bεε, Raa se, ɔŋ tərɫ roŋ aan gəw nakgen ðo naañ ken lee tərɫ rode se eyo. Daayum naañ ting gəwɪn ki. ¹⁸ Raa uunoga doa ɔ aajjekiga aan gəw ken maakiñ jen ro ki ute taariñ ken mət ki se, taa bin 6o naajege se, maakŋ nakge tun naañ aaldeno paac se, naajege 6o j'aki tɛdn deete.

'Booyo ɔ 'took uunu

¹⁹ 'Booyki genaa maakjemge, 'saapki do taar ken maam m'je m'asen taad se: nanja nanja kic 6o naar ud'bia do taar ken k'taadsen se. Ɔo ken nam jaay je kuun taara 'taad kic num, ɔŋ roŋ urlu ɔ ɔnten naar tɛdn maak-taara. ²⁰ Taa debm jaay maakiñ taaringa se, naañ kəŋ tɛdn nakŋ ken ute doobiñ eyo aan gəw ken Raa maakiñ jen ro ki. ²¹ Taa naañ se 6o, nakgen paacŋ asen tujŋ rose se, ɔɔki dose ro ki ɔ nakgen kusin se paac kic 6o ɔɔki dose ro ki. Ɔŋki rose urlu gen kəkŋ taar ken naase 'booyiñkiga se, taa taar se 6o ɔk təwə ken asen kaaja.

²² Nakŋ ken taar Raa taadsen se, 'tɛdiñki, ɔnten 'booyiñki ute bise sum. Taa debm jaay booy taar ken Raa taadiñ ɔ tɛdiñ ey se, kεse naañ mala 6o aan roŋ dala. ²³ Debm jaay booy taar Raa ɔ 'took do ki ey se, naañ se tec aan gəw debm aak daan-kaamiñ maakŋ kaam-kaay-naañ ki, ²⁴ nabə ken naañ aak aas jaay 6aa 6aa se, ken naañ 6o tec ɔ ði kic 6o, naar tɛdiñ dirigi. ²⁵ Num gan debm jeel ɔk *Ko Taar mεc gen Labar Jiga ken ɔɔd do jeege maakŋ kusin ki ɔ ɔkiñ ɔŋ se, ken naañ jaay booyiñga se dirigiñ eyo num ing do ki. Debm bin se, maakiñ-raapo do nakge tun naañ tɛd se paac.

²⁶ Debm saap ɔ ɔk taar Raa ɔŋə jaay ɔŋ bəwɔb ɔk rəwɪn ey se, kεse naañ dərɫ ro naañ malina ɔ doobm Raa naañ uun se lε, ɔs aay eyo. ²⁷ 'Booyki! Debm jaay uun doobm Raa mala mala ɔ təw Bubjege tu Raa ki se, kεse debm ken aak do genaalge tu ɔ aak do mɛnd-daayge tu maakŋ dubarde ki, ɔ bəwɔb ɔk roŋ ro nakge tun kusin ken maakŋ *duni ki.

2

Ɔnten 'bεerki naapa

¹ Genaaenge, naasen ken aalki maakse do Məljege tu Isa *al-Masi ki, naañ ken debm magala ɔ *nookiñ eem cir paac se, ɔnten 'bεerki naapa! ² Num aan gəw gətn tus ki, jeege dio 6aado end ɔŋse. Deb kalan tuuso kal te roŋa, tɔlo kəɔkŋ daabge jin ki, ɔ deb kalan kuuy se, naañ debm daaye tuuso kalgen koono. ³ Ken naase jaay aakki debm tuuso kal te roŋ se, naase ɔkiñki ɔŋə ɔ deekiñki ɔki: «Naai se, '6aa ing gət ken jiga se.» Ɔo debm daaye ki se lε, naase 'deekiñki ɔki: «Naai se 'daar daara,» ey lε «'Baa ing naañ ki gam naane.» ⁴ Ken naase 'tɛdki bin se, kεse naase 'bεerki bεer naap ey la? Bin num kεse naase 'tɛdkiga jee kəŋ bəwɔb do jeege tu ɔ saapm naase ɔkki do jeege tu se, saapm jig eyo.

⁵ 'Booyki genaa maakjemge: *Raa se ðan bεer təwdo jee daayge taa naade kaal maakde paac do Isa al-Masi ki ɔ naade kəsn gaara tɛlε aan gəw ken naañ taadga taad jeege tun ken jen se. ⁶ Num gan naase se, jee daayge se, naase aaldeki maak ki eyo! Ey num naade jee maalge se 6o ken lee dabarse ey la? Ɔo naade 6o lee tək 6aansen gətn kəŋ bəwɔb ki ey la? ⁷ Naaden jee maalge se 6o ken lee naaj ro Məljegen jiga se, ey num ute ro Məljege se 6o Raa ðanseno.

⁸ Ken naase jaay ingki do *Ko Taar gen Labar Jiga se deer deer num aan gəw ken Kitap taad ɔ: *Naai se 'je naapi aan gəw roi mala*, naase 'tɛdkiga nakŋ jig aak eyo. ⁹ Num ken naase jaay 'bεerki bεer naapa num, kεse naase 'tɛdkiga *kusina ɔ Ko Taar ken Raa εdo *Musa ki se asen kəkŋ mindse taa naasen uum aaliñkiga naañ ki. ¹⁰ Ken nam jaay took do taarge tun Ko Taar ken Raa εdo Musa ki paac jaay tujŋ te ken kalan se, kεse aan gəw Ko

Taar Raa paac se, naan̄ tujinga. ¹¹ Taa Raa se taadga taad̄ ɔ: *Ḑnten keesn̄ mend̄ nam, ɔnte 'keesn̄ gaaba nam* ɔ ter taad̄ ɔ: *Ḑnten tɔl nam*. Num ken̄ naai jaaȳ ɛs te mend̄ nam eyo ɔ tɔlga nam se, kese aan̄ gɔɔ naai uum aalga Ko Taar Raa se paac naan̄ ki. ¹² Taa naan̄ se ɓo, maam m'taadse m'ɔ: do nakge tun naase aki tɛda eȳ lɛ aki taad̄ se, 'jeelki Raa se asen̄ kɔjn̄ ɓɔɔɔ dose ki ute Ko Taar gen̄ Labar Jigan ken̄ ɔɔf do jeege maak̄n̄ kusin̄ ki se. ¹³ Taa debm̄ baate keej̄n̄ do jeege tu se, Raa kic̄ an̄ keej̄n̄ don̄ ki eyo. Num debm̄ jaaȳ ɛj̄ do jeege tu se, ɓii ken̄ Raa kɔjn̄ ɓɔɔɔ do jeege tu se, Raa an̄ keej̄n̄ don̄ ki.

Kaal maaka ute nakgen k'tɛda

¹⁴ Gen̄aamge, ken̄ nam jaaȳ deek̄ ɔ: «Maam se m'aal maakum do *al-Masi ki,» ɔ nakgen Raa taad̄ ɔ gen̄ tɛda jaaȳ naan̄ ɔj̄ tɛdin̄ eȳ se, debm̄ bin̄ se, kaal maak̄n̄ naan̄ se, an̄ kɔj̄ kaaj̄ ne? ¹⁵ Ken̄ aan̄ gɔɔ gen̄a gaaba eȳ lɛ mɛnda jaaȳ, ɓii-raa kɔsde gɔtɔ ɔ kal tuusde kic̄ ɓo gɔtɔ, ¹⁶ ɔ maakse ki se, deb̄ kalan̄ deekden̄ ɔ: «'Baaki ute lapia. Ḑn̄ Raa asen̄ keɔn̄ kɔsɔ ɔ aki kɔsn̄ te maraadse ɔ asen̄ keɔn̄ kal rosege,» ɔ jaaȳ ɛdden̄ dim̄ eȳ se, taargen̄ bin̄ se ɔs aaȳ eyo. ¹⁷ Bin̄ ɓo, ken̄ naai ɔ aal maaki do Raa ki ɔ 'jeel̄ tɛdn̄ bɛɛ eȳ se, kaal maak̄n̄ naai se, kaal maak̄n̄ rɛn̄ɛ.

¹⁸ Gan̄ deb̄ kalan̄ maakse ki se deek̄ ɔ: «Naai se ɔ aalga maaki do Raa ki ɔ maam se lɛ, m'lee m'tɛd̄ nakgen̄ bɛɛ. 'Taadum tu naai ɔ aalga maaki do Raa ki jaaȳ ɔj̄ 'tɛd̄ bɛɛ eyo, ɔ maam m'ai taad̄n̄ kaal maakum do Raa ki ken̄ ɔlum m'tɛd̄ nakgen̄ bɛɛ se.» ¹⁹ Naai 'jeel̄ maaki ki ɔ Raa se kalin̄ ki sum̄ ɓo Raa. Kese nak̄j̄ jiga. 'Jeele, sitange kic̄ ɓo jeelin̄ maakde ki bini naɓo naanin̄ ki se, naade ɓeere ɔ rode ook marga jɛg jɛg.

²⁰ Kale, debm̄ dɛrlɛ! 'Jeele debm̄ aal maakin̄ do al-Masi ki jaaȳ, tɛd̄ nakgen̄ bɛɛ eȳ se, kaal maak̄n̄ naan̄ se, kaal maak̄n̄ rɛn̄ɛ. ²¹ 'Jeelki, bubjege *Abraam se tɛd̄ ɔ d̄i jaaȳ Raa aakin̄ aan̄ gɔɔ debm̄ daan̄ ki se? Taa naan̄ took̄ je ɓaa kɔjn̄ goonin̄ Isaka gɔtn̄ kɔjn̄ *sɛrke Raa ki*. ²² 'Jeele debm̄ jaaȳ aal maakin̄ do Raa ki mala se, 'tɛdn̄ nakgen̄ bɛɛ kici. Taa kaal maaka ute nakgen̄ bɛɛ ken̄ k'lee k'tɛd̄se naade tum̄ ɓaa taa naap̄ ki ɔ kese ɓo tɛd̄ kaal maak̄n̄ mɛc. ²³ Taar ken̄ Raa taad̄n̄ maak̄n̄ Kitapin̄ ki se aanga doobin̄ ki ken̄ ɔ: *Abraam se aal maakin̄ do Raa ki, ɔ naan̄ aakin̄ aan̄ gɔɔ debm̄ daan̄ ki.*† Taa naan̄ se ɓo Raa dan̄in̄ mɛdin̄a. ²⁴ Ute naan̄ se, naase 'jeelki debkilimi jaaȳ Raa aakin̄ debm̄ daan̄ ki se, taa ken̄ naan̄ aal maakin̄ don̄ ki sum̄ eyo, num̄ taa nakgen̄ bɛɛ ken̄ naan̄ lee tɛd̄ se kici.

²⁵ 'Jeelki Raabm̄ do d̄akin̄ ken̄ in̄go mɛnd̄ keesn̄ gaaba se kic̄ ɓo tɛdo bin̄ kici. Bii kalan̄ naan̄ tɛd̄ bɛɛ jeege tun̄ gaan̄ *Israelge ɔldeno gen̄ kaak̄n̄ baara. Jee se, mɛnd̄ se d̄ɔɔd̄ ɔkden̄ ɓeen̄ ki, bini ɔlden̄ naade aan̄ ɔt te doobm̄ kuuy. Taa bɛɛ ken̄ naan̄ tɛd̄ se ɓo, Raa aakin̄ naan̄ se mɛnd̄ daan̄ ki. ²⁶ Aan̄ gɔɔ debkilimi kon̄ teecga num̄ ooȳ se, kaal maak̄n̄ do Raa ki jaaȳ ɔj̄ tɛd̄ bɛɛ eȳ se, tec bin̄ kici.

3

Rɔɔn̄ɔ se aan̄ gɔɔ pood̄n̄ ken̄ ɔs gɔtɔ (Mt 12.33-37)

¹ Gen̄aamge, maakse ki se, j'ɔnten̄ jeki doobm̄ jaaȳ ɓo j'aki tɛdn̄ k'dɛnki jee dooȳ jeege. 'Jeelki naajegen̄ k'je dooȳ jeege se, *Raa utu ajeki kɔjn̄ ɓɔɔɔ dojege tu ɔn̄ cir gen̄ jeege ɓaa se paac. ² Naajege paac se k'lee k'tujki gɔtɔ kaam̄ dɛna. Anum̄ debm̄ jaaȳ taad̄ tujn̄ eȳ se, debm̄ bin̄ se debm̄ mɛc ɔ aasin̄ gen̄ ɓɔɔbm̄ kɔk̄n̄ ron̄a. ³ 'Jeelki ken̄ naajege jaaȳ k'lee k'tɔlki aljam̄ taar̄ sɛndge tu se, taa k'tɛdd̄eki naade 'took̄n̄ taarjege, ɔ gɔtn̄ k'jeki ɓo k'ɓaand̄eki sum̄. ⁴ 'Jeelki markabge se, kengen̄ magal magal se kic̄ ɓo, ɔk̄ naka kalan̄ maak̄ ki ɔk̄ɔ bini. ɔ ken̄ kuulu jaaȳ ɔl mak̄n̄ se deebo don̄ ki aan̄ gɔɔ d̄i kic̄ ɓo, ute nak̄n̄ ɔk̄ɔ se sum̄ ɓo, debm̄ toodin̄ se, ɓaan̄ gɔt̄ ken̄ naan̄ maakin̄ jen̄ ro ki. ⁵ Rɔɔn̄ɔ kic̄ naan̄ tec bini. Eȳ num̄ maak̄n̄ daa ro ki se naan̄ ɓo baata, naɓo rɔɔn̄ɔ se taad̄ taargen̄ magal magala. Aakki naal pood̄n̄ ɔk̄ɔ se jaaȳ ɔk̄ga se, kɔsn̄ maak̄n̄ kaaga ute magalin̄ se paac.

* 2:21 Aak̄ Jen̄ 22.9. † 2:23 Aak̄ Jen̄ 15.6.

⁶ Rōōño se naan̄ tec aan̄ gōō poodō ð taargen̄ inḡ kus paac̄ teeco ro ki. Naan̄ kic̄ 6o maak̄n̄ rojege tu, ð tujjeki rojege paac̄ paac̄. Kin̄ḡjegen̄ iinō gōtn̄ k̄en̄ k'tooyjeki bini j'anki kooȳ maak̄ ki se, rōōnjege se aan̄ gōō poodn̄ ðs̄ gōtō k̄en̄ iinō gōtn̄ *Bubm̄ sitange tun̄ poodn̄ k̄en̄ dubariñ̄ kōñ̄ nan̄ eyo.

⁷ Jeelki, debkilimi se napar daagen̄ maak̄n̄ kaaḡ ki, yeelge, kuurge ð k̄en̄jgen̄ maak̄n̄ maane ki paac̄ se, naan̄ 6o debm̄ k̄en̄ ðk̄ tōōgō dode ki ð tēddē naade took̄n̄ taariña. ⁸ Num̄ rōōño jaaȳ debm̄ ð an̄ kaasn̄ bōōbm̄ kōk̄ se, gōtō. Naan̄ se inḡ kaam̄ kalan̄ eyō ð naan̄ dooc̄ te naa* k̄en̄ tōōl̄ tōōl̄ jeege. ⁹ Ute rōōño se 6o, naaje k'tōōmki Bubjege Raa naan̄ k̄en̄ Meljege. Ter̄ ute rōōño se sum̄ 6o, naaje k'naamki jikilim̄gen̄ k̄en̄ Raa aaldeno tecin̄ tece. ¹⁰ Ute taar̄ kalan̄ ese sum̄ 6o k'j'ōōdn̄ki 6ooro jeege tu ð k'naamki jeege kici. K̄en̄ deer̄ num̄, genaamge, k'j'ōōnte 'tēdk̄i bini. ¹¹ Maan̄ maak̄n̄ bud̄ k̄en̄ kalan̄ jaaȳ j'kōñ̄ k̄en̄ inḡ kin̄ḡ kaata ute k̄en̄ jiga se, gōtō. ¹² Genaamge, mōngō se 'kōñ̄ koojn̄ lemun̄ eyo. ð papay se 'kōñ̄ koojn̄ goyab̄ eyo. ð gen̄ bud̄n̄ maane se kic̄ 6o bin̄ sum̄. Maak̄n̄ bud̄n̄ k̄en̄ maaniñ̄ inḡ kin̄ḡ kaata se, 'kōñ̄ ni maan̄ jiga se, gōtō.

Jeel-taar̄ k̄en̄ iinō gōtn̄ Raa ki ute gen̄ jikilim̄ge

¹³ Maakse ki se, nariña 6o m̄eteke ð jeel-taara se? Debm̄ jeel-taar̄ se, ðñ̄ 'taad̄ jeege tu ute kin̄giña maak̄n̄ nakge tun̄ naan̄ tēd̄ paac̄ se ñ'ōñ̄ ron̄ urlu ð ñ'tēd̄in̄ ute jeel-taara. ¹⁴ Num̄ k̄en̄ naase jaaȳ ðkki maak̄-kilimi ð niki ro naapge tu se ð ter̄ 'saapki 6o do naase malinge tu sum̄ se, ðñten̄ 'tōōmki rose ð taar̄ m̄et̄ ki se, ðñte 'tujin̄ki ute taar̄-kōōsege. ¹⁵ Num̄ jeel-taar̄ bin̄ se iinō gōtn̄ Raa ki eyo; k̄ese jeel-taar̄ k̄en̄ iinō do naan̄ ki ara sum̄. Naan̄ se jeel-taar̄ gen̄ jikilim̄ge ð naan̄ se iinō gōtn̄ *Bubm̄ sitange tu. ¹⁶ Taa gōtn̄ jaaȳ jeege ðk̄ maak̄-kilimi eȳ l̄e ni ro naapge tu se, gōtn̄ ese jeege tēd̄ nakge paac̄ ute doobiñ̄ eyo ð tēd̄ nakgen̄ paac̄n̄ jiḡ eyo. ¹⁷ Num̄ gan̄ jeel-taar̄ iinō gōtn̄ Raa ki se, deet̄ se naan̄ se *salal̄, naan̄ 6aano ute tōōse daan̄ jeege tu, tēdden̄ jeege ðñ̄ rode urlu, dode mōnḡ eyo, ēej̄ do jeege tu, daayum̄ tēd̄ nakgen̄ jiga, b̄eer̄ nam̄ eyo, naan̄ tēd̄ jeege taad̄ taar̄ maak̄de ki. ¹⁸ Debm̄ jaaȳ je tōōse se, naan̄ nooḡ jeegen̄ kuuȳ taa kin̄ḡ ute tōōse kici. Debm̄ bin̄ se nak̄n̄ naan̄ 'kōñ̄ se nak̄n̄ k̄en̄ ute doobiñ̄ doobiñ̄ aan̄ gōō debm̄ ðcga maak̄n̄ gōtin̄ num̄ ðñ̄ b̄eēñ̄ se.

4

*Jeegen̄ je nijim̄ *dunia (1Pr 5.5-9)*

¹ K̄en̄ ðlsen̄ jaaȳ tēdk̄i d̄ek̄eñ̄e ð mooyki ute naapa tap̄ 6o ne d̄i? K̄ese nak̄n̄ daa rose jese 6o ðlsen̄ 'tēdk̄i nakgen̄ ese. ² K̄en̄ naase 'jeki d̄im̄ jaaȳ ðñki te ey se, ðlsen̄ naase 'tōōlki jeege. Naase 'd̄ōñki nakgen̄ k̄en̄ naase ðkki eyo jaaȳ ðñki te ey se. Naase 'mooyki te naapa ð 'tōōndki naapa. K̄en̄ naase jaaȳ 'jeki naka ð ðñki te ey se, taa naase 'tōōndkiro te m̄etn̄ *Raa eyo. ³ Naase 'tōōndki m̄eta jaaȳ ðñki te ey se, taa naase 'tōōndki te m̄eta jiḡ eyo. Naase ðkki saapm̄ jiḡ eyo ð k̄en̄ ðñkiga kic̄ 6o, an̄ki kutn̄ gen̄ nijim̄ daa rose c̄er̄ sum̄. ⁴ Naase se, jeegen̄ maakse kalan̄ do Raa ki eyo! Naase 'jeelki jeegen̄ jaaȳ je nijim̄ dunia paac̄ se tēdga jee wōōȳ Raage. ð debm̄ je nijim̄ dunia se, naan̄ se tēdn̄ debm̄ wōōȳ Raa. ⁵ ðñten̄ 'saapki ðkki taar̄ Kitapm̄ taad̄ se c̄ere, k̄en̄ taad̄ ð: Raa jaaȳ ēdjeki *Nirl̄ Salal̄ se, taa naajege se k'tēdk̄iga jee naange ð naan̄ je ð j'aki kin̄ḡ ute Nirl̄ naan̄ se sum̄.

⁶ Anum̄ Raa se, b̄eē naan̄ tēdjeki se cir̄ nakge paac̄. Taa naan̄ se 6o, Kitap̄ d̄eek̄ ð: *Jeegen̄ jaaȳ magal̄ rode naaniñ̄ ki se Raa took̄den̄ eyo.*

Num̄ jeegen̄ jaaȳ ðp̄ rode baat̄ naaniñ̄ ki se, naan̄ tēdden̄ b̄eēñ̄a*.

⁷ Taa naan̄ se 6o, naase 'took̄ uunki taar̄ Raa ð 'daarki tōōgō naan̄ *Bubm̄ sitange tu ð naan̄ 'kaan̄ naatn̄ d̄ōkō rose ki. ⁸ 'Baakiro gōōrō c̄eēs̄n̄ Raa ki ð naan̄ kic̄ ad̄e 6aa gōōr̄ c̄eēs̄se ki. 'Tuḡ 'daapki jisege naasen̄ jee tēdn̄ *kusinge se. ðd̄ki kusiñ̄ k̄en̄ maakse ki, naasen̄ maaksege di di se. ⁹ ðñki maakse 'tuju taa kusiñ̄ k̄en̄ naase 'tēdk̄i. 'Tōōyki mak̄ōñ̄ ð eemki

* 3:8 Naa se 6o, saam̄ sum̄. * 4:6 Aak̄ KKT 3.34.

naa, 'kooy koogse se utu 'dɛl keeme, ɔɔ maak-raapse se utu 'dɛl maak-tuju. ¹⁰ Ɔɔpki rose baata naan Mɛljege tu, ɔɔ naan ɓo debm asen kuun rose raan.

Ɔnten kɔjn ɓɔɔɔ do gɛnaai ki

¹¹ Gɛnaamge, ɔntɛ kɔɔdki naapa. Taa debm jaay taad taargen ing kus ɓo ro gɛnaan ki ey ɛ ɔjin ɓɔɔɔ doŋ ki se, kɛse aan gɔɔ naan taad taargen ing kus ɓo ro *Ko Taar kɛn gɛn Labar Jiga se. Bin se naan took ing do ki eyo, num naan taad taargen ing kus ɓo ro Ko Taar kɛn gɛn Labar Jiga ki sum. ¹² Raa se naan kalin ki sum ɓo debm kɛd Ko Taar jeege tu, ɔɔ naan kalin ki sum ɓo debm 'kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu. Ɔɔ naan sum ɓo debm aaj jeege ey ɛ kɛn utɛ. Num naai se, naŋa kaca jaay ɓo 'kɔjn ɓɔɔɔ do naapi ki se?

Ɔnten magalki rose

¹³ Num 'booyki bɛɛ, naasen kɛn 'taadki ɔki: jaaki ey ɛ mɛtbeeki se, naaje k'kiin ɓaa king maakŋ gɛgɛr kɛn se, j'ade 'tɛdn suuk j'ade looko ɔɔ j'ade kɔŋ gurs dɛna! ¹⁴ Naase 'taadki bin se, nakŋ kɛn 'tɛdn mɛtbeeki se kic ɓo naase 'jeelki eyo. Naasen 'tecki aan gɔɔ muubm kɛn iino ɔɔ naar wɔɔk naatn se sum. ¹⁵ Bɛɛki num, naase aki deek ɔki: kɛn Mɛljege je num, ajeki ɓɔɔbm kojɛge jaay j'aki kɔŋ tɛdn nakgen se. ¹⁶ Num naase 'magalki rosege ute taargen naase 'taadki ɔɔ magal ro bin se, ɓɛɛɛ, jig eyo. ¹⁷ Taa naan se ɓo, debm jaay jeel tɛdn bɛɛ ɔɔ ɔŋ tɛdn te ey se, kɛse naan tɛdga *kusina.

5

Nakŋ ɔŋ utu 'kaan do jee maalge tu

¹ 'Booyki ɓɔɔse naasen jee maalge se, eemki ɔɔ tɔɔd 'tɔɔyki makɔŋɔ, taa nakŋ ɔŋ utu 'kaan dose ki. ² Maalsege se utu 'ruumu ɔɔ kal koonsege se diidɪ utu adɛn kɔɔɔ. ³ Daabsege ute puddagen naase ɔkki paac se, naanɔ ɔs tujɔdɛnga. Ɔɔ taa kɛn naade ɔs tuj ɔɛr se sum ɓo, utu asen ɓaa kɔkŋ mindse ɔɔ naan se utu 'ɓaa kɔsn daa rose aan gɔɔ poodo. Ey num duni se ɔɔpɔga gɔɔɔ 'naŋa, naɓo naase utu ing 'tuski tus maala rɔk. ⁴ 'Booyki! Jeege tɛdsen naabge maakŋ-gɔtsege tu se, naase 'dɛrlɔdeki dɛrlɛ, taa kɛn naade tɛd naaba lek tɛc tɛc ɔɔ naase 'baate kɔgɔdeki gursdege. Taa naan se ɓo jeege ɔsɛno maakŋ-gɔtsege se, naade tɔɔd tɔɔy makɔŋɔ, num keem naade se Mɛljege Sidburku booyga. ⁵ Do naan ki ara se, naase ɔski te maraadse ɔɔ 'tɛdki nakŋ kɛn maakse jea. Naase 'teerki aan gɔɔ maranɔgen teer sal sal gɛn tɔɔl kɔɔɔ se. ⁶ Naase 'tɔkkiro mind jee tuj te dim eyo ɔɔ tɔɔldɛkiro. Ɔɔ naade ɛ, tɛdseno te taar eyo.

Bii kaan Mɛljege se ɔɔpɔga gɔɔɔ

⁷ Gɛnaamge, taa naan se ɓo aayki kaamse bini Mɛljege adɛ tɛrlɛ. Naase aakki debm kursu se, naan ting taak kaama bini maane ɓɔɔy maakŋ-gɔtin ki, jaay ɓo nakgen naan naab ɓar ki se koojn jiga. Naan ing aak kaam maan 'keedn mɛt-kijirki bini teecŋ taa ɓar ki ɔɔt. ⁸ Naase kic num ing aakki kaama, aayki kaamse ɔɔ ɔkki maakse tɔɔgɔ, taa bii kaan Mɛljege se ɔɔpɔga gɔɔɔ.

⁹ Gɛnaamge, ɔntɛn 'lee mooyki ŋɔr ŋɔr te naapa; taa bin se *Raa kic asen kɔjn ɓɔɔɔ dose ki eyo. 'Jeelki, ɓɛɛɛ, debm kɔjn ɓɔɔɔ do jeege tu se, aanga taa doobse ki. ¹⁰ Gɛnaamge, naase 'saapki tu, jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkin kɛn taadɔ taarge ute ro Mɛljege se, naade kic dabaroga ɔɔ aayoga kaamɛ do ki. Ɔɔ naase kic uunki doobm naade se. ¹¹ Deere, jeege paac jaay aasinga do dubarɛ do ki se, naade se ɓo k'taadki j'ɔki, naade se ɓo jee maak-raapge se. Naase 'jeelki mɛtn taar gaabm do dɔkin k'danin Job se, naan aay kaamin aasinga do dubar kɛn aan doŋ ki. Ɔɔ do taar tɔɔlin ki se, naase 'jeelki nakŋ kɛn Raa tɛdn se. Taa Raa se, naan ɓo debm tɛd bɛɛ jeege tu ɔɔ ɛɛj do jeege tu.

¹² Kɛn bin num gɛnaamge, ɔntɛn 'naamki rose ute maakŋ raa ey ɛ ute do naanɔ, ɔɔ ɔntɛn 'naamki ute ro dim kuuy kici. Num kɛn taarse ɓo mɛt ki, ɔki: «Yɛɛ, mɛt ki» ɔɔ kɛn

met ki ey le, ɔki: «A-a, met ki eyo». Taa ken naase jaay 'tedki bin se, Raa kic asen kɔjn bɔɔɔ dose ki eyo.

'Tɔndki metn Raa

¹³ Ken nam maakse ki jaay maakɲ dubar ki num, ŋ'tɔnd metn Raa. Ken nam jaay maakɲ maak-raap ki le, ŋ'tɔɔm Raa ute kaa. ¹⁴ Ɔɔ ken maakse ki jaay nam kɔɔŋɔ num, ŋ'ɔl k'danɲɲ jeegen naan jee *egliz ki, taa naade aɲ kɔtn uubu ute ro Meljege, ɔɔ aɲ tɔnd metn Raa. ¹⁵ Jeegen tɔnd meta jaay aal maakde do Raa ki paac se, Meljege aden booyo ɔɔ debm kɔɔŋɔ se, Meljege aɲ keɔn lapi ɔɔ naan 'kiɲi. Ken naan ɔɔ tedga *kusiɲa kic le, Meljege aɲ tɔɔl kusiɲ se naatn. ¹⁶ Taa naan se ɔɔ kusiɲ naase 'tedki se, naan Raa ki se 'taadɲki ute naapa ɔɔ 'tɔndki metn Raa naapge tu, taa aki kɔɲ lapi rosege. Taa debm daan ki jaay tɔnd meta gɔtn Raa ki se, tɔnd metɲ se ɔk tɔɔgɔ aak eyo naan Raa ki. ¹⁷ 'Jeelki, *Eli ken taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ se, naan kic debkilimi aan gɔɔ naajege sum, naɔɔ naan tɔnd metn Raa ɔɲ eyo, deekiɲ ɔɔ ŋ'ɔɲte keeɔn maane, Raa booyɲ ɔɔ tookɲ. Gɔtn se, maakɲ ɔɔ baar ki mɔtɔ ute laapa mɛɛ se, maane eed te eyo. ¹⁸ Ter naan tɔnd metn Raa kuuy daala, ɔɔ maane bɔɔyo do naan ki ɔɔ nakgen do naan ki se, baag koojo gɔtiɲ ki.

¹⁹ Genaaɲge, ken maakse ki jaay nam resn ute doobm taar met ki ɔɔ nam kuuy noogiɲ jaay naan ɔk terloga num, ²⁰ 'Jeelki, genaa iigga kiigi ɔɔ resɲga res ute doobm taar met ki jaay nam maakse ki noogiɲ naan ɔk terloga se, kɛse naan aajɲga maakɲ yo ki, ɔɔ kusiɲgen den se le, Raa aden tɔɔl naata.

Maktubm Pier raanjin deet deet

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktub Pier ken deet deet

Maktubm ken Pier raano jee al-Masige tun deet deetn ara se, naan raanjin jee al-Masige tun taa naan kaam mii taa naan Turki ken borse. Naade ting aan gaa cekge taa naade se jee al-Masige (kon 1.1; 2.11). Naade se jeege aalde maak ki eyo aa adf uunde. Naade se k'lee k'takde minddege ute taargen met ki eyo aa gont metinge se k'dabarde kici. Pier raanden maktubm se taa aden noogj do kaal maakde ki aa do kond dode ken naade ond do al-Masi ki. Naan edden kaay kaama taa k'king aan gaa jee ken Raa beer taaddenga tedga jee naange se. Pier raanden maktubm deet ara se, jee al-Masigen tun teeco maakj jeege tun ak doobm raage dena. Borse naade se tedga jee kiji aa uun doobm bubdege eyo aa kingde kic tec aan jee ken naade ing daande ki se eyo (kon 1.13–2.4). Naade se tedga jee Raage (kon 2.4-10). Naade se aasin gen serkn nakj aa ute dubar ken aan dode ki se. Anum ken tedden jaay naade aasin se, taa naade ondga dode do al-Masi ki (kon 1.3, 13, 21; 3.15).

Pier raan ol taasin jee Raage tu

¹ Ken ara maam m'Pier, ken *debm kaan naabm Isa al-Masi bo m'raansen maktubm se, naase ken *Raa beer taadsenoga taado aa ingki aan gaa cekge aa wakkiga maakj naanje tun Paj ki, Galat ki, Kapados ki, Azi ki aa Bitini ki se. ² Naase se Raa Bubu beer taadsenoga taado do dakiina, kaad ken naan uuno doa aan gaa ken naan maakin jen ro ki. Jo ute *Nirl Salal se, naan tedsenga 'tedkiga jee naange gen tookj taar Isa *al-Masi taa naan asen tugj daapm ute moosina. On Raa asen tedn beena aa asen kedn lapin se te maraadiina.

K'toomki Raa ken aaj jeege

³ K'toomki Raa, naan Bubm Meljege Isa *al-Masi! Naan se eejjeki dojege tu aa oojjenkiga koojn kiji ute doobm Isan ken naan durino daan yoge tu se. Taa naan se bo, daayum naajege k'j'ondki dojege gen kon kaaja, ⁴ aa j'aakki kaama gen nakgen bee bee ken Raa utu boobin jeenge tu maakj raa ki. Jo nakgen bee bee ese se, tuj eyo, ruum eyo aa on ted koono eyo. ⁵ Taa kaal maaksen naase aalki do Raa ki se, Raa mala asen boobm te taogina bini bii ken kaam moon; bii ken se, naan asen taadn tal aa naan aajsega.

⁶ Taa kaajn naase onki se, naase 'maakse raap sakan. Jo ken napar dubargen aan dose ki se jaay asen kedn maak-tuju kic bo, cakaa sum bo dubargen se utu 'deele. ⁷ Daab se naan kon tuju, ute naan se kic bo j'oyin poodn jaay ted daabm mec. Kaal maakse kic Raa tedn tec bini, taa kaal maaksen do Raa ki se, naan cir daab. Aan gaa daab k'j'oyinga poodn jaay ted daabm mec se, kaal maakjege kic bo ute dubargen aan dojege tu se, ute naan se jaay bo kaal maakjegen do Raa ki se 'tedn taaga aa j'ansin kaakj jeele. Taa naan se bo, bii ken Isa al-Masi ade baa se, Raa utu asen taomaa, asen *nooko aa asen magala. ⁸ Ey num Isa se, naase aakin ki te eyo nafo naase 'jenki. Borse kic naase aakin ki te eyo, nafo naase aalki maakse don ki. Ute naan se kic bo, naase maakse raap sakan don ki aa maak-raapm naase se maak-raapm taad eyo. ⁹ Taa naase 'jeelki, ute kaal maaksen naase aalki don ki se bo, naase utu aki kaajn kosege.

¹⁰ Kaajn ese se, jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se, jedoga metin den aak eyo. Naade taadoga jeege tu taa bee ken Raa taadoga taada aa utu asenin ted se. ¹¹ Nirl al-Masi ken maakde ki se, taadden aa al-Masi se utu 'dabara jaay bo utu 'kon nooko. Taa naan se bo, jee taad taar teeco taar Raa ki jedo metina aa jedo jeel kaadn ken nakgen se tap bo utu 'deel aa di. ¹² Anum taar ken Raa taado jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin se, taar se taad te naade eyo num taad te naase. Borse jee taad Labar Jigan gen Isa al-Masi ute *Nirl

Salal ken Raa olinjo maakŋ raa ki baado taadsen metn taar se mala naase ki kici. Jo taar se, *kɔdn Raage kic bo, je doobm 'jeel kɔkŋ metiŋa.

*'King aak bεε naan Raa ki
(1Tes 5.8-9; Tit 2.11-14)*

¹³ Ken bin num, 'daapki rose gen tɛdn naaba, ingki do metεkse ki o aakki kaama do bεε ken Isa *al-Masi baadoga num utu asen tɛd se. ¹⁴ 'Tookki taar Bubse Raa o onte 'tɛdki nakŋ ken daa rose bo jea aan goo kaad ken naase utu 'jeelki te Raa ey bɔrt se. ¹⁵ Aan goo Raa ken danse naan debm *salal se, naase kic maakŋ kingse ki se, 'tɛdki jeegen salal kici; ¹⁶ taa Kitap se taadga taad o: «'Tɛdki jeegen salal taa maam se m'debm salal.»

¹⁷ Raa ken naase 'danjŋki Bubse se, naan bo ken aak jeege paac aas kaasa o nanja kic naan ojiŋ bɔro te ken met ki do nakge tun naan lee tɛd se. Bin num, kaad ken naase utu 'tingki ting do naan ki se, Raa se 'beerŋki. ¹⁸ Ute kingsen aan goo gen bubsegen do dɔkin se as aay eyo. Taa naan se 'jeelki, Raa se dugsega dose ute zo oonɔ. Naan dugse dose se, ute nakgen aan goo daab ute pudda eyo taa naade se utu 'tuju; ¹⁹ num gan naan dugseno dose ute moosn al-Masi, aan goo *Goon Baatn sal sal ken ok tuju ron ki eyo jaay εd ron *serke se. ²⁰ Naan se Raa bo bεεr odfino taa kaajŋ jeege, kaad ken naan utu aalo te duni ey bɔrtɔ. Jo naan baado maakŋ biige tun kaam moon taa naase. ²¹ Ute doobm al-Masi se bo, naase aalki maakse do Raa ken duriŋo daan yoge tu o *nookŋ se. Ute naan se bo, naase aalki maakse o ondki dose do Raa ki.

Okki maak-jea do naapge tu

²² Taa naase 'tookkiga do taar ken met ki se, naase 'tɛdkiga jeegen *salal. Ken bin num 'jeki naapa aan goo genaage. Okki naapa oonɔ o 'jeki naapa ute maakŋ kalan. ²³ Taar Raa se, naan aan goo kupm ken ruum eyo o tuj eyo, num naan ting gen daayum daayum o ute taar Raa aan goo kupu se, naan olsen 'joojsenga koojŋ kiji. ²⁴ Taa Kitap taadga taad o:

Jikilimge paac aan goo mu zεεrε

o kaakŋ bεεde le aan goo pɔon kaaga.

Ken kaadŋ aanga se, mu se 'tuutu o pɔonŋ le 'sia.

²⁵ *Num gan taar Raa se, naan ting gen daayum.**

Jo taar se bo, Labar Jigan gen Isa *al-Masi ken k'baado k'taadsesin se.

2

¹ Taa naan se, onte 'tɛdki *kusina, onte 'kaanki jeege dala, onte 'tɛdki rose aan goo jee ken taad taar met ki te naapa, onte 'tɛdki maak-kilimi te naapa o onte 'kɔdki naapa. ² Aan goo gaangen k'taacege je si ken dege den se, naase kic taar *Raa ken *salal se 'jenki den bin kici. Ute naan se naase aki teepe o utu aki kɔŋ kaaja. ³ Deere, bεε Meljege se le, naase 'naam okinkiga jiga.

*Raa bo bεεr tɔadseno taa aki tɛdn jee naange
(Ep 2.20-22; Mt 21.42-44; Rm 9.24-33)*

⁴ 'Baakiro gɔtn Meljege tu Isa ki, naan bo ko ken εd kaaja. Naan bo ko ken jikilimge ood undina, na bo Meljege Raa bεεr odfina o naan se bo ken aakiŋ bεε kaamiŋ ki. ⁵ Naase kic aan goo kogen onga kɔŋ kaaja, 'tookki onki rose Raa an kiin bee ken Niriŋ utu 'king maak ki se. Jo maakŋ bee ken se, naase aki tɛdn jee tɛdn serkgen *salal o ute doobm Isa *al-Masi se, naase anki tɛdn *serkŋ ken tɔolin naan ki. ⁶ Anum 'booyki taar ken Raa taad maakŋ Kitap ki ken o:

Aakki! Maam m'bεεr m'onga ko ken aak bεε kaamum ki

Jo maam m'utu m'an kɔnd maakŋ gεger ken Sion ki

Jo naan bo ko ken utu 'gakŋ bea ken 'jutu 'jan kiinŋ se.

* 1:25 Aak Eza 40.6-8.

Debm ken aal maakin do naan ki se, 'kəŋ kənd maakŋ səkəŋ ki eyo*.

⁷ Naasen ken aalkiga kaal maakse don ki se, ko se jigsen aak eyo. Num gan jee ken baate kaal maakde don ki se, taar ken Kitap taad se aanga gəon ki ken ə:

Ko ken jee kiin beege əd undin naatn se,

Naan bo ko mɛc ken cir kogen j'iin bee se paac.†

⁸ Ə gət kuuy kic Kitap taadga taad ə:

Ko se bo ken rəək jeege

Ə kɛse bo lin ken tund jeege.‡

Naade jaay rəək tooc se, taa naade baate kaal maakde do Taar Raa ki. Kɛse nakŋ ken Raa uunoga kuun doa do dəkŋ se bo utu kaan dode ki.

⁹ Anum naase se, metjil jee ken Raa bɛɛ tədsenga tədo, naase se jee tɛdn sɛrŋ gen gaaringe, naase se jee naange ə naan bo debm ken dugsenga dose. Naan dan ədseno maakŋ gət ken ədo ə baanseno maakŋ gətin ken wəər jiga se, taa naase aki wəəkŋ Taar Raa se jeege tu, do nakge tun magal magal ken naan tɛdin se. ¹⁰ Do dəkŋ se naase jee Raage eyo, num borse se, naase 'tɛdkiga jee naange. Do dəkŋ se naan ɛjə te dose ki eyo, num borse se, naan ɛjsenga dose ki.

*Ingi aan gəə king gen jee Raage daan jeege tun jeel Raa eyo
(Rm 13.1-8; Ep 6.5-8)*

¹¹ Jee maak-jemge, maam m'dɛjse, do naan ki ara se naase aan gəə mɛrtge ə aan gəə cɛkge. Bin num əntɛ 'dɔŋki nakŋ ken daa rose bo jea; bɛɛ, nakgen daa rose bo je se lee tɛd bəəə ute kose. ¹² Maakŋ jeege tun jeel Raa mal ey se, ingki aak bɛɛ naan Raa ki. Ə ken naade jaay baagga taad taargen ing kus rose ki aan gəə naase jee tɛd *kusiŋ jeege tu kic bo, ute naabsen naase 'tɛdin jiga se, bii ken Raa ade baa se, jeegeen jeel Raa mal ey se, an *nooko.

¹³ 'Sookki təogge tu taa Mɛljege Isa *al-Masi se, ə 'sookki gaar tu taa naan bo debm do jeege tu paac, ¹⁴ 'sookki magalge tun gaarge təndde se. Naan təndde se taa 'dabar jee ken lee tuj jeege tu ə 'təom jee ken lee tɛd bɛɛ. ¹⁵ Taa Raa se, je naase aki tɛdn nakgen jiga jiga ə bin bo jee dɛrlgen jeel dim ey se, 'kəŋ taar taad eyo. ¹⁶ Ing aalki dose sɛŋ aan gəə jee ken əŋga kəŋ dode. Naase se əŋkiga dose, nabo kəŋ dosen əŋki se, əntɛn 'saapki əki əŋkiga doobo gen tɛdn kusiŋa. Num gan naase se, ingki aan gəə jee tɛdn naabm Raage. ¹⁷ Jikilimge paac aaldɛki maak ki, 'jeki genaasegen doobm Isa al-Masi ki, 'bɛerki Raa ki ə 'sookki gaar tu.

Əŋki kingse se 'tɛcŋ aan gəə gen Isa

¹⁸ Naase jeegeen ken 'lee 'tɛdki naaba gətn jeege tu se, 'booy uunki taar mɛlsege. Ken aki booy taar mɛlsege se, əntɛ 'booyki taar jee ken tɛdsen bɛɛ ə jese sum eyo, num gan 'booy uunki taar mɛlsegen kusiŋ kusiŋ se kici. ¹⁹ Ken k'dabarse cɛɛ se kic jaay naase aasiŋki se, taa taar Raa sum bo naase əŋki rose k'dabarse se; kɛse bo nakŋ ken təol Raa ki. ²⁰ Ken 'tɛd *kusiŋ jaay k'dabari se, bɛɛŋ tap bo dɪ? Anum ken 'tɛdki bɛɛ jaay əŋki rose k'dabarse se, kɛse nakŋ jiga aak eyo naan Raa ki. ²¹ Raa danŋeno se taa naan se, taa Isa *al-Masi se kic dabaroga taa naase ə naan bo debm taadsen doobo taa naase kic aki kuun bələtŋa.

²² *Naan se tɛd te kusiŋ eyo ə bii kalan tap bo tɛd te taar-kəəb eyo.§*

²³ Ken k'naajiŋ kic bo naan tɛrl te taar ing kus nam ki eyo. K'dabariŋ kic bo, naan tɛd te kusiŋ nam ki eyo. Num nakge paac naan ənin kaam ji debm ken utu 'kəjn bəəə te doobiŋ se do jeege tu. ²⁴ Ken Isa ooy do kaag ki se, naan uun kusiŋjege don ki taa ajeki gaan te kusiŋa ə j'aki king gen tɛdn nakgen te doobiŋa. Ə ute dubar ken naan əŋ se bo, ɛdʒeki kaaja. ²⁵ Do dəkŋ se naase aan gəə baatgen iigga kiigi, num borse se naase ək 'tɛrlkiroga gətn debm gaam ki. Naan bo debm bəəb kose.

* 2:6 Aak Eza 28.16. † 2:7 Aak KKR 118.22. ‡ 2:8 Aak Eza 8.14. § 2:22 Aak Eza 53.9.

3

'King mēndge ute gaabge
(1Tim 2.9-15; Ep 5.22-33)

¹⁻² Naase mēndge kic 'booy uunki taar gaabsege. Bin 60 gaabgen mētingen baate tookn taar *Raa se, 'kaakn king mēnddegen jiga se, ken taadden te taar Raa ey kic 60, ɔ ken naade asen kaakn naase jaay ingki te maakn kalan, ɔ 'tookdeki taardege se, naade utu 'tookn kaal maakde do Raa ki. ³ Ɔnte 'jeki doobm tamar rosege taa aki kaakn bεε naan jeege tu: aan gɔɔ napar kɔgn dosege, ɔ napar tɔl kɔdɔkn daabsege ɔ ute tuusn kalsegen te ron se. ⁴ Num kaakn bεε naase se, ɔninki 'tedn maakse ki. Naase 'tedki jee bεε ɔ jee dalul. Kεse 60 nakn kaakn bεε tuj eyo ɔ ken jiga naan Raa ki. ⁵ Bin 60 mēndgen do dɔkin aalo maakde do Raa ki se, naade kingde tec bini; naade se tooko taar gaabdege. ⁶ Aakki Sara se tooko taar gaabin *Abraam bini danin ɔ «mɛluma.» Naase kic 'tedkiga gaan Sarage ken naase jaay 'lee 'tedki bεε ɔ 'beerki dim ki ey se.

⁷ Naase gaabge kic, maakn kingse ki se, aakki do mēndsege tu jiga. Taa mēndge se, naade tɔɔg aas te gaabge eyo. Maakn kingse ki se aaldeki maak ki. 'Jeelki, naade kic utu 'kɔn kaaja te naase tɛɛ. Ken naase jaay ingki jiga bin num, dim asen gaasn gen tɔnd mɛtn Raa se gɔtɔ.

King jiga ute naapa
(Rm 12.14-21; Mt 10.24-31)

⁸ Do taar tɔlin ki ara se, m'je m'asen taada: ɔnki taarse 'kɔkn mɛtn naapa, εɛjki do naapge tu, 'jeki naapa aan gɔɔ genaage, 'tedki bεε te naapa ɔ ɔnte magalki rose. ⁹ Jee tedsen *kusin se, ɔnte 'terldeki kusina ɔ jee naajse kic num ɔnte naajdeki. Num 'terldeki ɔki: «Ɔn Raa asen tedn bεεna!» Taa naan se 60 Raa danseno; bin 60 naase kic Raa asen tedn bεεna.

¹⁰ 'Booyki Kitap kic 60 taadga taad ɔ:

Debm jaay je 'king te lapia ɔ te maak-raapo se,
ɔnte kɔɔdn nam ɔ ɔnte taadn taar-kɔɔbɔ.

¹¹ *Debm bin se n'ɔɔd don ro kusin ki, n'tedn bεε.*

N'aay kaamin n'je doobm ken king lapia te jeege.

¹² *Raa se naan aak do jeege tun ted nakge ute doobina*
ɔ daayum naan lee booy keemde.

Gan jee tedn nakn kusin se, Raa te naade eyo.*

¹³ Ken naase jaay 'jeki tedn bεε jeege tu te maakse paac se, nana 60 ken asen kɔn tedn kusina. ¹⁴ Ɔ bεε naase 'tedki jaay jeege lee dabarse se, taa naan se Raa utu asen tedn bεεna. Ɔnte 'beerki nam ki ɔ nirlse ɔnte 'kaayse. ¹⁵ 'Jeelinki maakse ki *al-Masi sum 60 Melse. Ɔ daayum 'daapki rose, ken jeege 60 tɔnd mɛtse, taa di naase ɔndki dose do al-Masi ki se, naase adeki kɔn taadn mɛtina. ¹⁶ Na60 ken adeki terl se 'taaddeki ute taar urlu, aaldeki maak ki ɔ 'tedinki ute maakn kalan. Taa kingsen jiga doobm al-Masi ki se, ken jeege jaay taadsen taargen ing kus rose ki kic 60, naade se sɔkɔnɔ aden tɔɔb. ¹⁷ Ken naase 'dabarki gen tedn bεε aan gɔɔ ken Raa maakin jen ro ki se, jiga cir ken 'tedki kusin jaay 60 k'dabarse se.

Isa tɔɔg cir nakge paac

¹⁸ Taa *al-Masi se, ooy jε-kalan sum 60 taa *kusin jeege paac. Naan ken tuj te dim ey se 60, ooy taa jee kusinge taa aden kɔl gɔtn Raa ki. Jeege tɔlina na60 *Nirl Salal durino daan yoge tu. ¹⁹ Ute tɔɔgn Nirl Salal se, naan 6aa taado taar Raa jeege tun ooyga kooy ken ting maakn dangay ki. ²⁰ Jee ooyga kooy ese se 60, jee do dɔkin ken baate tooko taar Raa kaad ken Raa udden bia kaad ken Noe daap daap markabm magal se. Ken maane 6aado ɔs do naana se, jeege marta ken endo maakn markab ki, naade se sum 60 aaja. ²¹ Maan ɔso

* 3:12 Aak KKR 34.13-17.

do naanja se, naan aan gōō maan ken *k'batizseno maak ki. Jō maan se gen tugŋ yidikŋ ro eyo, num gen tugŋ maaka. *Batem se jaay aajse se, taa Isa al-Masi ooy duroga daan yoge tu, ²² ðð ook ðaaga maakŋ raa ki ðð ingga do ji daam Raa ki. Jō ðorse maakŋ raa ki se, sitange, maragge ute *kōdn Raage paac kaam ji al-Masi.

4

*Jōdki dose naatn ro *kusiŋ ki*

¹ Taa naan se ðo 'jeelki, *al-Masi ðaado do naan ki se dabarga. Bin num naase kic 'ðaapki rose gen dabar aan gōō naan kici. Jō debm jaay dabarga se, mōōtn 'kōŋ kōl doŋ maakŋ kusiŋ ki ey sum. ² Biisen ðōpm ken anki tiŋg do naan ki se, ðŋte 'tēdki nakŋ ken maakse ðo jea, num 'tēdki nakŋ ken tōl *Raa ki. ³ Deere, maakŋ kingse ken do ðōkiŋ se, naase 'tēdkiro nakgen jig ey ðena aan gōō jee jeel Raa mal eyo. Naase 'lee εeskiro naapa, 'lee ðōŋkiro nakŋ jeege, 'lee aay oonkiro, 'lee 'jekiro kōs bæε salal, ŋkiga gōtn kaaye lε aay 'deelkiro te gōtiŋa ðð 'lee 'tēdkiro maraggen Raa jede eyo paac paac. ⁴ ðorse jaay naase 'tēdki aan gōō naade ey se, naade aaksen se paac ðo ðkden taad eyo. Taa naan se naade lee naajse. ⁵ Gaŋ ðii kalan Raa ken utu 'kōjŋ ðōōrō do jeege tun ooyga kooyo ðð do jeege tun zεεr se, utu 'tōnd mētde do nakde ken jig ey naade tēd se. ⁶ Jee ooyga kooy do ðōkiŋ se kic ðo, Isa ðaa taaddenoga Labar Jiga se kici. Taa naan se ðo, naade kic Raa ðjdena ðōōrō do ðe ki aan gōō jikilimgen ðaa se paac. Bin se ute *Nirl Raa se, naade 'kōŋ 'king aan gōō ken Raa jen ro ki.

Nanja nanja kic ðo Raa εdīŋ naabiŋ naabiŋa

⁷ Duni se ðōpga baata 'nanja. Taa naan se ingki do mētekse ki ðð 'ðaapki rose taa aki keem Raa. ⁸ Ken cir paac paac se, 'jeki naapa ute maakŋ kalan, taa ute maak-jese se, ken deba tēdī *kusiŋa aan gōō ði kic ðo an kōŋ tēdn kaldε. ⁹ Jee ken ðaado gōtse ki se, ðkdeki jiga ðð ðŋte tēdēdki bæε. ¹⁰ 'Jeelki nanja nanja kic ðo Raa εdīŋa naabiŋ naabiŋa. Bin se 'noogki naapa, taa naase se 'tēdkiga jee tēdn naabm Raage gen tēdn naabgen paacŋ ken naan εdsesiŋ se, ute doobiŋa. ¹¹ Debm jeel taadn taara se, ŋ'taad taar Raa jeege tu. Jō debm Raa εdīŋa maak-je gen tēdn naaba jeege tu se, ŋ'tēdīŋ ute tōōgŋ ken Raa εdīŋ se. Ute naan se jaay ðo, jeege paac 'tōōm Raa ute doobm Isa *al-Masi. Naan ðo debm magala ðð tōōgō gen daayum daayum! *Amin.

*Jee ken k'dabarde taa *al-Masi*

¹² Jee maak-jemge, nakŋ ðōŋ jaay aanga dose ki se, ðŋte kaakiŋki aan gōō nakŋ deel doa ðð ðksen taad eyo. Num aakiŋ aan gōō nakŋ ken lee aan kaan do jeege tu tap. ¹³ Num ken naase jaay 'dabarki taa al-Masi se, ŋŋki maakse 'raapo. Taa ðiin naan ade ðaa maakŋ gaariŋ ki se, naase kic utu aki kōŋ maak-raapm gen taad eyo. ¹⁴ Ken k'naajse taa Isa al-Masi se, ŋŋki maakse 'raapo. Taa *Nirl Salal ken ðk *nooko ken iino gōtn Raa se, 'tēdn ute naase. ¹⁵ Anum maakse ki se, nam j'ōŋte dabariŋ taa tōl nam, taa ðoogo, taa tēdn *kusiŋa, ey lε taa ðl doŋ maakŋ taar jeege tu. ¹⁶ Num ken k'dabariŋ taa al-Masi se, ðkōŋō ðŋte tōōliŋa naðo ŋ'tōōm Raa taa jeege ðaniŋ naan debm al-Masi.

¹⁷ Kaad ken Raa an kōjŋ ðōōrō do jeege tu se, ðorse aanga. Jō ken Raa jaay 'baagŋ kōjŋ ðōōrō do jee naange tu ðo deet se, bin num jee ken jaay baate tookŋ kaal maakde do Labar Jigan gen Raa ki se, 'tēdn ðð ðio? ¹⁸ Taa Kitap taad ðð:

*Ken jee tēdn nakgen ute doobiŋ kic ðo, utu ðōŋ jaay 'kōŋ kaaja se,
num jee aal Raa maak ki eyo ute jee kusiŋge se tap ðo k'tēdn rode j'ō ðio*?*

¹⁹ Bin ðo, jee ken Raa je ðð naade 'dabar se, j'aay kaamde k'tēd nakŋ bæε. Taa Raa ken tuj ōrmiŋ ey se, naan ðo Mēl Kaalde ðð j'ōŋ rode kaam jiŋa.

* 4:18 Aak KKT 11.31.

5

Pier dej naan jee Raage
(1Tim 3.1-7)

¹ Borse maam m'taad ute naan eglizgen utu maakse ki se. 'Booyki, maam kic naan *eglizge tun aan gɔɔ naase se kici. Ken *al-Masi dabaro se, maam m'aakiŋoga te kaamuma ɔɔ bii ken naan ade ɔaa maakŋ *nookiŋ ki se, maam kic m'ɔk beɔɔ te naan kici:
² Aakki do jee Raage tun ken *Raa ɛɔsesiŋ kaam jise se, aan gɔɔ debm gaam ken aak do baatinge tu se. Naabm se ɔnte 'teɔɔŋki aan gɔɔ j'ɔlsen taa tɔɔgɔ, gaŋ 'teɔɔŋki aan gɔɔ ken Raa ɔo jea. ɔnte 'teɔɔki gen jee maala, gaŋ 'teɔɔŋki ute maakŋ kalan. ³ Jee Raage se, ɔnte 'teɔɔdeki taa tɔɔgɔ, gaŋ ute kingse se, 'taaddeki doobo taa naade kic king aan gɔɔ naase kici.
⁴ Ken naase jaay 'teɔɔki bin num, ɔiin ken Debm Gaam Magal ade teecŋ pirsil se, naan utu asen keɔn laan tɔɔmɔ ken nookiŋ paac 'kɔŋ deel eyo.

⁵ Gaan kɔɔge naase kic, jee naan jee Raage se, 'booy uundeeki taarde. 'Booyki m'asen taada: Maakŋ kingse ken ute naapa se, nanja nanja kic ɔo teɔɔron ɔɔp baata, taa Kitap taadga taad ɔɔ:

Jee magal rode se, Raa ute naade eyo.

Gaŋ naan se teɔn beɔŋ do jeege tun teɔ rode ɔɔp baata*.

⁶ Anum, ɔŋki rose kaam ji Raa tɔɔgɔ ɔɔ 'teɔki rose ɔɔp baata jaay ɔo kaad ken Raa jen ro ki se, naan asen kuun rose raan. ⁷ Nakgen teɔsen jaay uunki nirlse ro ki se, ɔndeeki paac kaam ji Raa. Taa Raa se, naan ɔo debm ken lee aaksen dose ki.

⁸ Bin num 'bɔɔbki rose, ɔɔ iŋgki zεεε, taa debm wɔɔyse, *Bubm sitange se, lee jese aan gɔɔ tupiyu ken lee tɔɔy je daa ken 'kɔkŋ kɔɔ. ⁹ Aayki kaamse, 'daarki tɔɔgɔ ɔɔ aalki maakse do Raa ki. 'Jeelki do naan ki ara paac se, genaasegen doobm Isa al-Masi ki se utu dabar aan gɔɔ naase kici. ¹⁰ Naɔo dubarse se, utu 'daar duuku. Taa Raa ken lee teɔ beɔŋ jeege tu se, naan ɔo debm danŋeno taa aki kend maakŋ gaariŋ ken gen daayum ken kaam ji al-Masi. Naan asen teɔn naase aki teɔn jee tɔɔgɔ ɔɔ jee meɔŋ ken aasiŋ do nakge tu paac.

¹¹ Naan ɔo debm ɔk tɔɔgŋ gen daayum daayum! *Amin!

Pier taad nanj taariŋa ɔɔ teɔden tɔɔse
(1Tes 5.23-28)

¹² Silban ɔo noogum jaay maam m'raan m'ɔlsen maktubm duuk se. Maam m'jeeliŋ naan se gena ken tuj ɔrmiŋ eyo. Maam m'raanŋen se, m'je m'asen keɔn kaay kaama ɔɔ m'je m'asen taadn m'ɔɔ kɔse ɔo beɔ Raa mala mala. ɔɔ beɔ ese se ɔo, naase se ɔkiŋki ɔŋɔ.

¹³ Jee Raagen Babilon† ken ara se, ken Raa beɔer tɔɔɔdenoga aan gɔɔ naase se, teɔsen tɔɔse. ɔɔ goonum Mark kic ɔo teɔsen tɔɔse. ¹⁴ 'Teɔki tɔɔse te naapa ɔɔ 'baam 'tɔkki naapa ute maak-jea, aayki ciil naapge aan gɔɔ gena naapge.

Naasen paacŋ ken 'doobm *al-Masi ki se, ɔŋ tɔɔsn Raa 'king ute naase.

* 5:5 Aak KKT 3.34. † 5:13 Babilon je taad ute geger *Rɔm ki.

Maktubm Pier raanin gen k-dige Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Pier gen k-dige

Maktubm se, Pier raan jee al-Masige tun gətə ɓaa se paac. Ko taar ken naan je taada se, naan iin ro jeege tun lee dooy jeege ute taar Raa met ki eyo. Ɔo jee se goon tendɔga maakɲ eglizge tu. Taar ken naade dooy jeege se, je taa jeege king tɛdn nakɲ ken maakde jen ro ki. Pier deekden ɔo jee se se j'ɔnte tookɲ taarde ɔo k'je doobm jeel mala mala ken Raa ɛd jeege tu ɔo k'dɔɔkɲ ute Isa al-Masi ɔo taargen jee ingo te Isa jaay booyo ɔo nakɲ naade aako jaay lee dooydeno paac se j'ing do ki.

Pier raan ɔl tɔɔse jee Raage tu

¹ Kɛse maam Simon Pier, maam ken m'debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔo m'debm kaan naabin se ɓo, m'raansen maktubm ara se, naase jeege tun ken took aalkiga maakse jiga do al-Masi ki aan gɔo naaje se kici, ute nakgen ken Raajege ɔo Mɛl Kaajjege Isa al-Masi tɛdin ute doobin se. ² Ute jeel ken naase 'jeelki *Raa ute Mɛljege Isa al-Masi se, ɔn Raa asen tɛdn bɛɛ ɔo asen kɛdn lapia ute maraadinɲa.

Aayki kaamse 'tɛdki jee Raagen jiga (Tit 2.11-14; Plp 1.9-11, 3.8-14)

³ Taa ute tɔɔgɲ Raa se naan ɛdjekiga nakgen jiga ken ajeki kaasn gen tingi ɔo gen kɔkɲ taarin ɔonɔ. Naan tɛdjekiga k'jeelkiga debm danjekiro taa j'aki kɛnd maakɲ *nookin ki mala ɔo j'aki kɔɲ bɛɛ naan ken jiga cir paac se. ⁴ Ute nakgen se ɓo nakgen jig aak eyo ken do dɔkin Raa taadjekiro ɔo ajeki kɛd se, naan ɛdjesinɲkiga. Bin ɓo ute nakgen naase ɔɲinɲkiga se asen tɛdn naase aki kaan kɔtn ro nakge tun jig ey ken jee jeel Raa mal eyo, lee dɔɲ se ɔo naase aki king tec aan gɔo king gen Raa.

⁵ Taa naan se aayki kaamse 'ziidki do kaal maakse ki se, king ken aak bɛɛ naan jeege tu, ɔo do king ken aak bɛɛ naan jeege tu se, 'ziidinɲki jeel Raa, ⁶ ɔo do jeel Raa ki se, 'ziidinɲki 'bɔɔb kɔkɲ ro jiga ɔo do bɔɔb kɔkɲ ro ken jiga se, 'ziidinɲki tɔɔgɲ maaka ɔo do tɔɔg maak ki se, 'ziidinɲki kɔkɲ taar Raa ɔonɔ, ⁷ ɔo do kɔkɲ taar Raa ken ɔon se, 'ziidinɲki kɔkɲ naapm ɔonɔ ɔo do kɔkɲ naap ken ɔon se, 'ziidinɲki maak-jea kici. ⁸ Ken napar nakgen se jaay naase ɔkki ute maraadin se, naase aki kɔɲ tɛdn nakgen jiga aki ɓaa ute naan se. Bin jaay naase aki jeel kɔkɲ Mɛljege Isa *al-Masi se jiga. ⁹ Num gan debm ken tɛdn nakgen ese ey se, naan se aan gɔo debm kaam-tɔɔkɲ ken ɔn aak ɔk gətə jig eyo. Ey num Raa se, *kusiɲin do dɔkin se naan tɔɔlɲsinga, naɓo naan se, diriginga naata.

¹⁰ Taa naan se ɓo genaamge, aayki kaamse daala 'dɔɔkki maakse do Raa ken danseno ɔo 'bɛɛr tɔɔdseno se. Ken naase jaay 'tɛdki bin num, mɔɔtn naase aki kɔɲ kooɲ doobm Raa ki eyo. ¹¹ Deere bin ɓo, Raa asen kɔɔdn taa doobm toodn wan gen maakɲ gaar daayum gen Mɛljege ɔo Debm Kaajjege Isa al-Masi se ɔo naase aki kɛnd maak ki.

Taar Raa ken k'dooyse se ɔkinɲki jiga

¹² Taa naan se ɓo daayum m'asen lee taadn dɔɔl daala metn taargen se, ey num taargen se naase 'jeeldekiga ɔo ɓorse kic ɓo utu ingki jiga do targe tun ken met ki ken k'dooyse no se. ¹³ Deere, kaad ken maam m'utu m'ing zɛɛr se, m'je daayum taargen se m'asen lee taadn dɔɔlɔ. ¹⁴ Maam se m'jeele ɔɔpga baata m'kooyo taa Mɛljege Isa *al-Masi se taadumga taada. ¹⁵ Bin se ɓo maam m'aay kaamum m'taadsen taargen se, taa ken maam m'ooyga kic ɓo, daayum naase aki kɔɲ dirigin taargen se eyo.

Naaje j'aakkiga tɔɔgɲ Isa al-Masi se ute kaamje

¹⁶Taa naaje se k'taadsenoga j'ɔɔ Isa *al-Masi se utu ade ɓaa ute tɔɔgiɲa ɔɔ taargen naaje k'taadseno se tec aan gɔɔ taargen ken jikilimge lee tɛɛc ute daan dodege ɓo taad se eyo. Num gan naaje se j'aako *nookiɲa ute kaamje mala. ¹⁷Kaad ken jaay Raa Bubu nookiɲa ɔɔ magaliɲ se, naan ken se naaje mala j'utu. Naaje k'booyo taargen Raa ken magal cir nakge paac ken taadiɲ ɔɔ: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema ɔɔ naan tɔɔlum jaay maam m'beer m'ɔɔdiɲo.» ¹⁸Kaad ken se naaje kic ɓo j'utu te naana do ko ken *salal ese ɔɔ taar ken Raa taado maakɲ raa ki se, naaje mala kic ɓo k'booyiɲoga ute bije. ¹⁹Do naan ki se tɛr naajege j'ɔkki taar jee gen taad taar teeco taar Raa ki. Ɔɔ taar naadege se taar mɛc ɔɔ ken naase jaay ing udki bi do ki se, taar se mɛt ki. Taa taar naadege se tec aan gɔɔ lɔɔmpɔ ken ing wɔɔr gɔtn ken ɔɔɔ kɔr bini gɔtɔ kiipi ɔɔ k-dijɲ, ken k'danɲ bebele se, ade kooko ɔɔ asen wɔɔr maakse*.

²⁰Deet deet se taargen se 'jeeldeki jiga: taargen jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ raanɲo maakɲ Kitap ki se, taargen se naade uun dodege tu sum ɓo taad eyo. ²¹Num taargen jaay jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲ taado se, iɲo maakɲ maak-saapm jikilimge tu eyo. Gan taargen se Nirl Salal ɓo ɔldeno naade taado ɔɔ taargen naade taado se, iɲo gɔtn Raa ki.

2

Jee tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar mɛt ki (Jud 3-16; 2Tim 3.1-9)

¹Do dɔkiɲ se jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki tiɲgo daan gaan *Israelge tu; bin ɓo jee ken tɛd rode aan gɔɔ jee dooy jeege ute taar Raa mɛt ki se, goon tɛndɔga maakse ki ɔɔ naade dooy jeege do taarge tun ken tuj jeege. Jeegen se Melde Isa *al-Masi ken dugdeno dode maakɲ *kusiɲ ki se kic ɓo, naade 'baatiɲa. Ɔɔ taa nakgen naade tɛd se utu ano naar ɓaa ute nakɲ ɔɲ ken aden kutu. ²Ɔɔ jeege dena utu kuun doobm naaden ken lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ se, taa naade se, jeege taadɲ taargen ing kusu ro doobm taar ken mɛt ki se. ³Naade se jee tamage ɔɔ utu asen lee kaan dala ute taar nijimdege se taa kɔɲ dim gɔtse ki. Taa naade se do dɔkiɲ tap ɓo Raa taadɔga taad gen kɔɲɲ ɓɔɔɔ dode ki ɔɔ nakɲ ɔɲɔ utu naar koocɲ dode ki.

⁴Num gan *kɔɔɲ Raagen do dɔkiɲ jaay tujo Raa ki ɔɔ Raa ɔɲ ɔɲdeno te eyo, num tɔk ɔmbdeno maakɲ gɔɔ ken jɛrl zuzu ɔɔ ɔɔɔ se, naan utu ɓɔɔbden gɔt ken ese bini 'kaan bii ken naan an kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu paac. ⁵Do naan do dɔkiɲ se kic ɓo Raa ɔɲ ɔɲɲ te eyo, num gan naan ɓaano ute maane gɔɔb tɔɔlo jeegen ken aal Raa maak ki ey paac se. Ɔɔp Noe ken taad jeege tu ɔɔ k'tɛɔɲ nakgen te doobiɲa, gɔtn se naan ute jeegen kuuy cili sum ɓo aaja. ⁶Tɛr jeegen maakɲ gɛgɛr ken Sɔɔɔm ute ken Gɔmɔr ki se kic Raa tɔɔl utɔdeno kap ute poodo ɔɔ ɔɔp burku ɓo tood sum. Naan tɛɔ bin se je taadɲ jeege tun aal Raa maak ki ey se, naan utu aden tɛɔɲ bin kici. ⁷Kaad ken se ɓo Lot, naan debm daan ki, Raa ɔɔɔ teecɲsiɲ naatn kaliɲ ki, taa naan aak kingɔden jig eyo ute ken naade lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ se, tujiɲ maakiɲa. ⁸Lot debm daan ki se tiɲg daan jeege tun ese se. Daayum gɔtɔ iipga ɓo naan booyo ɔɔ aak nakdegen jig ey ken naade lee tɛɔ se. Naan ken saap nakgen ute doobiɲ se ken naan aak nakdegen jig ey ken naade lee tɛɔ se, tujiɲ maakiɲa. ⁹Ken bin num Meljege Raa se jee ɔk taariɲ ɔɲ se, naan jeel doobm aden kɔɔɔɲ dode do nak ken ɔɲ ken aan dode ki ɔɔ jee aal Raa maak ki ey se lɛ, naan utu ɓɔɔbde taa ade dabara bii ken naan utu kɔɲɲ ɓɔɔɔ do jeege tu se. ¹⁰Ken tap se, Raa utu ade dabara jee ken tɛɔ nakɲ daa rodege ɓo je se. Jee se je ɓo tɛɔɲ nakgen aak kusu ɔɔ Meljege Raa se lɛ, naade aaliɲ maak ki eyo. Jee se, naade ɔnd do do naade maliɲge tu sum ɔɔ magal rode ɔɔ kɔɔɲ Raagen ute nookdege se kic ɓo, naade se ɓeerden eyo, naajde. ¹¹Anum kɔɔɲ Raage ute naapa se kic ɓo ɔɲ tɔk te mind naapge ɔɔ naaj te naapa naan Meljege tu eyo. Ey num kɔɔɲ Raage se naade se magala ɔɔ tɔɔg cir jee se.

* 1:19 K-dijɲ Bebele se taad ute al-Masi. Aak Apok 22.16.

¹² Gan jee ese se naaj nakgen naade paac jeel metin eyo. Naade ak maak-saap eyo tec aan gaa daagen maakn kaag ki ken j'onga bo k'taal sum se. Deere, naade se utu kooy aan gaa daagen maakn kaag ki se. ¹³ Naade se Raa utu aden dabara aan gaa ken naade lee dabar jeege se. Naade se daayum ted nakn daa rode bo jea aa lee tedn ute kaam kaada. Ken naase ing oski kos kalan boor ki ute naade se, naade ing tedn nakn sokonge ute nakgen gen ted eyo aa ken naade ing derlse ute taar-kooodege se, maakde raap aak eyo. ¹⁴ Naade se ken aakga mend jeege bo dango je anden toodo aa naade se alde bo gen ted kusina sum. Dnga jee ken ond maakde kaam kalan ey se naade derlde, daayum naade aak nakn jeege se dango aa jee se Raa naamdenga naama. ¹⁵ Doobm Raa bee se, naade resnga naatn aa naade se iigga aa uunga doobm Balaam goon Beor*. Naan bo debm ken an ron k'derlin ute gurs gen tedn nakn ken ute doobin ey se. ¹⁶ Gotn se Raa uunin kaamina ute goon buuru taa Balaam took te taarin eyo. 'Jeelki, buuru se taad taar eyo, num gan, bii ken se, buuru taadin aan gaa debkilimi. Naan gaas doobo debm taad taar teeco taar Raa ki taa nakn derlgen bin se, naan an 'ted eyo.

¹⁷ Jee ted rode aan gaa jee dooy jeege ute taar Raa met ki se, naade tec aan gaa kenj ken maanin ookga kooko, aa tec aan gaa gapargen kuul ol makong wookden jaay an eed maan ey se kici. Aa naade se Raa daapdenga gotn kingde se ilim dib. ¹⁸ Taa naade se taad taargen deel dode aa taargen naade taad se, taargen ren ren. Ute taardegen se bo jeegen ken utu an kon doobm jig eyo aa took taar Raa se naade derlde ute nakn ken daa ro debkilimi je se. ¹⁹ Naade taad jeege tun se aa j'kon dodege, nabo naade kic bo bul nakgen naade lee ted jaay utu aden kut se. Taa debm jaay nakn cirga don se naan tedga bulina. ²⁰ Ken metn-jiki jeegen jaay jeelga jeel Meljege aa Debm Kaajjege, Isa al-Masi aa onga nakgen do *duni ki ken lee tuj jeege doobm Raa ki se, ken naade jaay ak terloga ro nakge tun jig ey se, aa baagga tedn nakgen se num, nakgen naade andeno se aden tedn naade 'tedn bulu daala. Bin se king naade se 'tedn aak kus cir ken deete. ²¹ Doobm ken ol deba ted naka ute doobin se jaay naade jeelin te ey kic bo bee cir ken naade jeel doobm se jaay bo terl naaga do taarge tun ken Raa taaddeno aa k'ted se. ²² Nakn jee se jaay ted se, je ajeki taadn aa kaan kaa taar se met ki ken taad aa: *Bisi jaay tadd targa num terl baado as tadd talin se daala.*† Aa ken kuuy taad aa: «Kinzir jaay k'roogina se ak terl baa end maakn orb ki gotin ki.»

3

Meljege utu ade terl

(Mt 24.37-38; 2Tes 1.7-10; Jud 17-23)

¹ Naase medn koon maakumge, kese maktubm ken maam m'raansen gen k-dige. Maakn maktubge tun di ken maam m'raansen se maam m'taad m'doalsen metn taargen naase 'jeelinkiga jeele, taa taargen se asen kol naase aki 'saapm do ki jiga. ² 'Saapki do taarge tun do dakin ken jee taad taar teeco taar *Raa ki ken *salal taado aa 'saapki do nakn ken Meljege aa Debm Kaajjege ute jee kaan naabinge ken taado aa j'an ki ted se kici. ³ Deet deet se, 'jeelki, biigen kaam moatn se, jeegen jee kaakn metn jeege se utu ade baa aa naade se le tedn nakn daa rodege bo jea. ⁴ Naade utu 'taadn aa: «Taar ken naan taado ade baa se tap bo 'tedn nun ki? Ey num do dakin gotn bugjege ooy sum se, borse kic nakge paac utu ing gotde ki aan gaa ken Raa utu aalo kaal dunia tap!» ⁵ Do dakin se ken Raa aalo maakn raa ute do naana se ute taarina, Raa 'tusn maane kaam kalan jaay an do naana aa do naana se kic bo naan aalin ute maane. Gan do taar ken ese se jee se baate tooke. ⁶ Ute maane se bo, Raa gaab talo jeegen do dakin do naan ki se kici. ⁷ Maakn raa ute do naan se borse kic bo Raa boode ute taarina, bini 'kaan bii ken naan an tacin ute poodo. Naan boode se taa bii ken naan an kon boora do jeege tu se; jee aal Raa maak ki ey se, naan aden kutn naatn kap.

* 2:15 Aak Nmb 22.5. † 2:22 Aak KKT 26.11.

⁸ Naase, mēdn kōñn maakumge, ōnte 'tēdsen dirigi taa naan Raa ki se, bii kalan se aan gōō baar dupu ð baar dupu se aan gōō bii kalan. ⁹ Mēljege se nakn naan taadga ð an tēd se utu an naar tēda, gan jee mētinge se saap ð Raa se deer den dena. Num naan baate tēdñ yōkōd se taa naase; taa naan je nam 'kut eyo ð je jeege paac tērl maakde. ¹⁰ Kēn kaadñ jaay 'kaan se, Mēljege ade baa aan gōō debm ōoogo. *Biiin Mēljege ano baa se jeege booy aan gōō Raa taata nabo 'taatn cir kaad kēn maane eed keede ð bii kēn se maakn raa kic ōo 'kaan kiign gam. Nakgen maakn raa ki paac se 'kōsn poodo ð do naan ute nakgen do ki paac se mētiñ utu toodn tal.

¹¹ Aan gōō nakge paac utu kōsn poodo se, bin se 'leeki aak bēē naan Raa ki ð Raa se 'ōeerin̄ki! ¹² Aakki kaam biiin kēn Raa ano baaō, bin se ōo aayki kaamse 'tēdki nakn jiga ð kēse ōo kēn an kōlin̄ naan ade naar baaō. Bii kēn se ōo maakn raa ute magalin̄ se 'kōsn poodo ð nakgen maakn raa ki se 'kōsn poodo paac. ¹³ Num gan naajege se, Raa taadjekiga taad ð utu ajeki kaal maakn raa ute do naan kiji ð gōtn naane se ōo nakge paac 'tēdn ute doobina. Kēse ōo nakn kēn naajege j'ing j'aakki kaama.

¹⁴ Taa naan se ōo naase mēdn kōñn maakumge, aan gōō naase utu ing aakki kaak kaam Mēljege utu ade baa se, aayki kaamse 'tēdki jee salal ð nakn aak kus se j'ōnte kōn rose ki ð naan asen kōn se, naase utu ingki king ute lapia. ¹⁵ 'Jeelki, Mēljege jaay baate baaō yōkōd se, naan je taa naase aki kōn kaaja. Taa naan se ōo gēnaajege Pōl naan kēn mēdn kōñn maakjege se, naan raansenoga taargen se ute jeel-taar kēn Raa ēdñ se. ¹⁶ Maakn maktubge tun kēn naan raandeno paac se, naan taadoga mētn taar nakgen se ð mētn taar nakgen naan taadno se booy kōkin̄ ðñō. Taa naan se ōo jee jeel ðk te mētn taar Raa eyo ð ing kaam kalan ey se, mētn taargen ese se, naade lee taadñ ute doobin̄ eyo aan gōō kēn naade lee taad tuj Taar Raa gōt kuuy se kici. Kēn naade jaay tēd bin se, naade ut kut ōo rodege.

¹⁷ Bin ōo, naase mēdn kōñn maakumge, taa taargen se lē, maam m'aalsenga bise ki: taa naan se ōo m'ōō ðndki kōndō ð ingki do mētekse ki. Ōnte kōnki rose jee aal Raa maak ki ey se asen kiigi num 'daarki tōōgō. ¹⁸ Ōñ bēē ute jeel gēn Mēljege ð Debm Kaajege Isa al-Masi se 'ziidn baa ute naanin̄ maakse ki.

Ōñ jeege paac an *nookn bōrse ð gēn daayum daayum. *Amin.

Maktubm Jan raanin deet deet

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan ken deet deet

Jee do dakin se saap oo maktubgen moto se Jan bo debm raande. Nafo maakn maktubgen ese se k'taad te taa ron eyo. Oo jee ken naan raande maktubm deet deet se kic bo, naan taad te taarde eyo. Num naan taad metn taar king jee ken naan raanden maktubm ese se. Aan gao kaad ken naane se, den jee al-Masige se aak jeegen ken uun doobm raagen kuuy se ken dako ute doobm ken jeege aal maakde do Isa ki se oo naan se, olde naade kic bo je tedn aan gao naade. Taa naan se bo debm raan maktubm ara se je aden taadn ko taarge dio: deet deet se edden kaay kaama oo j'ing k'dook ute Raa oo ute goonin Isa al-Masi oo k'je naapa aan gao genaage; oo ter gen k-dige: k'fo do taarge tun met ki eyo ken naade lee dooy jeege ken ol jeege tuj ormdo do Labar Jigan gen Isa al-Masi se kici.

*Taar *Raa edjeki kaaja (Jn 1.1-14)*

¹ Naaje k'taadsen ute debm k'danin Taara ken ed kaaja se. Ken Raa aalo te duni ey boort se, debm ken k'danin Taara se utu tap. Naaje k'booyoga taarin ken naan taad se, oo j'aakinga ute kaamje mala kici. Naaje j'aak j'okinga oo k'naaminga ute jije. ² Ken debm ed kaaja jaay baado se, naaje j'aakinga ute kaamje oo naaje se k'saadinge. Oo naaje k'taadsen se ro taar debm ken ed *kaajn gen daayum. Do dakin se naan tingo ute Raa Bubu, oo boorse Raa taadjenkiga metin naajeye tu. ³ Nakgen naaje mala j'aako ute kaamje oo k'booyo ute bije se bo, k'taadsesin naase ki kici, taa naase kic bo aki tum kalan ute naaje. Oo tum ken j'aki tum kalan se, j'aki tum ute Raa Bubu oo ute Goonin Isa *al-Masi. ⁴ Naaje k'raan j'olsen taargen se taa maak-raapjege se, 'tedn maak-raapm maraadin ki.

*Debm ken ted *kusina se tum ute Raa eyo*

⁵ 'Booyki kесе bo taar ken naaje k'booyo gotn Goonin ki oo k'taadsesina: Raa se naan gotn wooro oo gotn oodse gotn naan ki goto. ⁶ Ken naajeye jaay k'taadki j'ooki naajeye j'utuki Raa se, k'tum k'tedkiga kalan se, oo jaay k'leeki maakn got ken ood num, kесе naajeye bo k'jee taar-koooge oo k'tedki nakn ken met ki eyo. ⁷ Num gan ken k'leeki maakn got ken wooro, aan gao Raa mala kic ing got ken woor se, bin se naajeye k'tum k'tedkiga kalan ute naapa oo moosn Goonin Isa se ajeki tugn kusinjege. ⁸ Ken naajeye jaay k'deekki j'ooki naajeye k'tedki te kusin ey se, kесе j'an ki ro naaje malinge bo daala oo taar Raa met ki se, maakjege tu goto. ⁹ Anum ken naajeye jaay k'taadki kusinjege se, ken bin se Raa utu ajeki too kusinjege, oo naan ajeki tugn daapm naanin ki oo kusinjege se naan an koodn naatn. Taa Raa se naan debm daan ki oo tuj ormin eyo. ¹⁰ Ken naajeye jaay k'deekki j'ooki naajeye k'tedki kusin ey se, ken bin se naaje k'tedki Raa bo debm taar-kooogo oo taar naan taadjeki se naaje j'okingi maakjege tu eyo.

2

¹ Genumge, maam m'raansen nakgen se taa naase aki tedn *kusin eyo. Num ken maakse ki jaay debm tedga kusin e, naaje j'ooki debm kooon metjege naan Bu ki, naan bo Isa *al-Masi Debm Daan ki se. ² Naan bo debm ed ron *serke, taa *Raa ajeki too kusinjege. Kusin naajeye sum eyo, num Raa utu too kusin jeegen do naan ki paac.

Raa oo: k'jeki naapa (Mt 7.21-23; Jn 13.34,35, 14.21-24)

³ Nakɲ jaay taad ɔ naajege k'jeelki Raa se, taa taar ken naan taadjeki gen tɛda se naajege k'lee k'tɛdɪŋki. ⁴ Ken deba jaay deek ɔ naan jeel Raa ɔ baate tɛdn nakgen Raa taadɪn gen tɛda se, naan se debm taar-kɔɔɔ ɔ taar Raa mɛt ki se, maakiɲ ki gɔtɔ. ⁵ Anum debm took uun taariɲ se, naan se ɔ debm ken je Raa ute maakiɲ paac; ute naan se ɔ naajege k'jeelki naajege se k'tɛdkiga kalaɲ ute naana. ⁶ Debm ken taad ɔ naan ing dɔɔk ute Raa se, bɛɛki num, naan 'lee doobm ken Isa leeno se.

⁷ Jeegen maam m'je se, taar maam m'raansɛn gen tɛd se, taar kiji eyo. Gan taar se do kuun mɛt ki tap ɔ k'taadseɪnɔga, naase 'jeeliɲki; ɔ taar ken maam m'raansɛno gen tɛda se, kɛse ɔ taar Raa ken naase 'booyiɲkiro se. ⁸ Gan taar ken maam m'raansɛn gen tɛda se, naan se kiji kici. Naan se ɔ ken Isa *al-Masi tɛdɪno deere ɔ ɔɔɔse naase kic utu 'lee tɛdɪŋki se. Taa gɔtn ɔɔd se deel deele ɔ gɔtn wɔɔr mala se, baagga wɔɔr gɔtɔ. ⁹ Debm ken taad ɔ naan ing maakiɲ gɔt ken wɔɔrɔ ɔ ɔɔd und genaɲ se, debm bin se daayum utu ing maakiɲ gɔt ken ɔɔɔ. ¹⁰ Gan debm jaay je genaɲ se, naan se ing maakiɲ gɔt ken wɔɔrɔ. Debm bin se dim jaay aɲ kɔliɲ naan rɛsn doobm Raa se gɔtɔ. ¹¹ Anum debm jaay ɔɔd und genaɲ se, debm bin se ɔɔɔse kic utu ing maakiɲ gɔt ken ɔɔɔ ɔ lee maakiɲ gɔt ken ɔɔɔ. Doobm naan baan se kic ɔ naan jeel eyo, taa gɔtn ɔɔd se gaasinga gɔtɔ naan ɔɲ aak eyo.

¹² Genumgen sɛɛmɛ, maam m'raansɛn taargen se, taa ute ro Isa se Raa tɔɔsɛnga *kusiɲsege.

¹³ Bubge, maam m'raansɛn taargen se, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal duni kic ɔ, naan utu tap.

ɔ naase gaan kɔdɛge maam m'raansɛn taar se, taa naase 'cirkiga bubm jee kusiɲge.

¹⁴ Naase genumgen sɛɛmɛ, tɛr maam m'raansɛn daal se, taa naase 'jeelkiga Raa Bubu.

Bubge tɛr maam m'raansɛn daala, taa naase 'jeelki, debm ken Raa utu aalo kaal dunia kic ɔ, naan utu tap.

Naase gaan kɔdɛge tɛr maam m'raansɛn daala, taa naase se jee tɔɔgki

ɔ taar Raa se utu maakse ki
ɔ naase 'cirkiga bubm jee kusiɲge.

¹⁵ ɔɲte 'kɔndki maakse do nakge tun do *duni ki ɔ nakgen jee do duni ki je se, ɔɲte 'kɔndki maakse do ki. Debm jaay ɔnd maakiɲ do nakge tun do duni ki se, debm bin se je Raa Bubu eyo. ¹⁶ Nakgen paacɲ do duni ken jig ey se, naade se ɔ kɛngen ese: ken jeege tɛdn nakɲ ken maakde jea, ɔ ken aakga nakɲ nam se naade dɔɲɔ ɔ naade je nakɲ ken an magal rode. Nakgen se paac se nakɲ do dunia, ey num naade se iino gɔtn Raa ki eyo. ¹⁷ 'Jeelki, nakgen do duni ki se utu 'deele, ɔ nakgen jeege aak jaay lee dɔɲ se kic utu 'deele. Num gan debm ken tɛd nakɲ ken Raa maakiɲ jen ro ki se, debm bin se naan ting gen daayum.

*Jee gɛɛɲ *al-Masi (Jn 16.13-15)*

¹⁸ Genumge, dunia se ɔɔpɛga baata. Taar k'taadseɪno se naase 'booyiɲkiroga debm ken gɛɛ al-Masi se utu ade baao; ɔɔɔse naase 'jeelki jee gɛɛ al-Masi se teecoga dɛna, ɔ ute naan se k'jeelki, dunia se ɔɔpɛga baata. ¹⁹ Jee se do dakiɲ se naade mɛtn naajege, num gan naade se ken deer num mɛtn naajege eyo. Ken naade jaay mɛtn naajege num, kaadn naane naade tɛdn ɔɔp ingga ute naajege. Gan nakgen se jaay aan paac se, taa j'aden kaakiɲ jeel tal, naade se mɛtn naajege eyo.

²⁰ Gan naase se, al-Masi ɛdsɛnga Niriɲa ɔ naase paac 'jeelkiga taar mɛt ki. ²¹ Raan ken maam m'raansɛn se, m'jesɛn taadn m'ɔ naase se 'jeelki taar ken mɛt ki. Taa naan

se 6o naase 'jeelki, taar-koo6o ute taar ken met ki se on tum kalan eyo. ²² Debm taadn taar-koo6o se ken gay? Naan se debm ken naaj oo Isa se naan al-Masi eyo, naan se 6o debm gec al-Masi. Naan se oof und Raa Bubu ute Gooniṇa. ²³ Debm oof und Goono se, naan oof und Raa Bubu kici; oo debm jeel Goono te maakiṇa jaay taad naan jeege tu se, jeel Raa Bubu kici.

²⁴ Ken taar naase 'booykiro do kuun met ki se jaay utu ing maakse ki num, ute naan se jaay naase aki dookṇ ute Goon Raa oo ute Raa Bubu tele. ²⁵ Taa Goon Raa 'taadjekiroga taada oo tedga num naan utu ajeki kedn *kaajn gen daayum.

²⁶ Kese 6o ken olum jaay maam m'raanseno do taar jeege tun ken lee ansen dal se. ²⁷ Gan naase se Isa al-Masi edsenga Nirliṇ maakse ki. Aan goo Nirl naan mala 6o utu maakse ki se, naase 'jeki nam kuuy 6o asen dooy eyo. Taa Nirl naan se asen dooy nakgen paac ken met ki ok taar-koo6 eyo. Taa naan se 6o ing 'dookki ute al-Masi aan goo ken naan dooyeno se.

Naajege k'gaan Raage

(Rm 8.14-19)

²⁸ Bin se genumge, ing 'dookki ute *al-Masi, taa biin ken naan ade teecn pirsil se naaje j'aki kon beer ey paac paac oo bii ken naan ade baa se sokonoo ajeki too naaniṇ ki eyo.

²⁹ Aan goo naase 'jeeliṇki al-Masi debm daan ki se, bin se naase kic 6o aki jeele debm jaay tedn nakge ute doobiṇ se, naan se goon Raa.

3

¹ 'Booyki, *Raa Bubu se jejeki dena naan danjeki k'geniṇge oo deer deer, k'tedkiga geniṇge! Jee do naan ki jaay on jeeljeki naajege k'gaan Raage ey se, taa naade on jeel te Raa eyo. ² Jee maak-jemge, boorse se naajege k'gaan Raage; na6o nakṇ ken tedga num Raa utu ajeki ted se, Raa taadjeki te metiṇ ey boortoo. Anum nakṇ naajege k'jeel se, bii ken naan ade teecn pirsil se, naajege j'utu j'anṇki tec naana, taa j'utu j'anṇki kaakṇ naan mala ute kaamjege. ³ Debm jaay ond don do naan ki se, ted ron debm *salal aan goo Isan ken salal se.

⁴ Debm daayum ting ted *kusiṇ se, naan uum aal *Ko Taar ken Raa edo se 6o naan ki; deere debm ted kusiṇ se naan uum aal Ko Taar ken Raa edo se 6o naan ki. ⁵ Gan naase 'jeelki Isa baado do naan ki se, taa koo6n kusiṇ jeege. Ey num naan le ok kusiṇ eyo. ⁶ Taa naan se 6o debm ing dook ute naan se lee ted kusiṇ eyo. Num gan debm lee ted kusiṇ se, naan se jeeliṇ eyo oo aakiṇ te te eyo.

⁷ Genumgen seeme, onte 'konki nam asen kaan dala. Debm ted nakge ute doobiṇ se, naan debm daan ki aan goo Isan debm daan ki se. ⁸ Gan debm ting ted kusiṇ se, naan debm *Bubm sitange. Taa Bubm sitange se, naan baago tedn kusiṇa se kaad ken Raa utu aalo kaal do naana. Taa naan se 6o Goon Raa baado se, taa tujṇ naabm Bubm sitange se. ⁹ Debm tedga Goon Raa se, naan ing maakṇ kusiṇ ki eyo. Taa *Nirl Raa se utu ing maakiṇ ki se, naan 'kon tedn kusiṇ eyo taa naan se tedga goon Raa. ¹⁰ Debm ted nakgen ute doobiṇ eyo oo je genaṇ ey se, naan se debm Raa eyo. Ute naan se 6o, k'jeelki kese gaan Raage oo kese gaan Bubm sitangege.

K'jeki naapa

¹¹ Kese 6o taar naase 'booykiro do kuun met ki ken deek oo: k'jeki naapa. ¹² J'onte 'tedki aan goo Kayn*, naan se metn bubm jee *kusiṇge. Naan se 6o debm ken too6o genaana. Taa di ken naan tooṇa? Taa Kayn se nakṇ naan ted se jig eyo, num gan nakṇ genaṇ ted se 6o, ken ute doobiṇa.

¹³ Genamge, ken jee do naan ki jaay oof und se num, naase onte 'kaakiṇki aan goo nakṇ deel dose. ¹⁴ K'jeelki naajege se k'teekiga maakṇ yo ki oo boorse j'onṇkiga kaaja taa naajege k'jeki naapa. Debm jaay je genaṇge ey se, naan se utu ing king maakṇ yo ki.

* **3:12** Kayn se, naan goon paragṇ Adum.

15 Debm jaay ɔɔf und genaən se, naən se debm tɔɔl jeege ɔɔ 'jeelki debm tɔɔl jeege se ɔk *kaajŋ gɛn daayum eyo. 16 'Booyki, Isa se ɔaado ɛf ron taa naajege se: ute naən se jaay naajege k'jeelki naən se taadjeki doobm j'aŋki je genaajege. Bin se naajege kic ɔo j'aki kɛdn rojege taa genaajege. 17 Ken debm jaay ɔk dim ɔɔ aak genaən ɔk dim ey jaay ɛjɪŋ don ki ey se, debm bin se ken naən ɔɔ je Raa kic ɔo jɛŋ eyo.

18 Taa naən se ɔo gɛnumgen sɛɛmɛ, j'ɔntɛ 'jeki naapa ute taarjege sum, num k'tɛdki nakgen ken taad ɔɔ naajege se k'jeki naapa mala mala. 19 Bin se jaay j'aki 'jeele naajege se k'tɛdkiga gaan Raagen deere. Taa naən se ɔo nirljege ajeki kaay naanɪŋ ki eyo. 20 Bin se, naajege k'jeelki te maakjege ken naajege k'tujkiga dim jaay nirljege aayjeki kic num, Raa se naən magala ɔɔ jeel naŋ nakŋ maakjege tu paac. 21 Jee maak-jemge, ken nirljege jaay aayjeki ey se, k'ɔaakiga naanɪŋ ki gɛn keemiŋ kic ɔo j'aki beer ey paac paac. 22 Nakgen paac naajege k'tɔndki mɛta gɔtɪŋ ki se, naən ɛdjeki, taa naajege k'lee k'tɛdki nakgen ken naən lee taadjeki gɛn tɛɔa ɔɔ k'tɛdki nakŋ ken tɔɔlɪŋ naən ki. 23 'Booyki, kɛse ɔo nakŋ ken naən taad ɔɔ gɛn tɛɔa: nakŋ naən je se, j'aki kaal maakjege do Gooniŋ Isa *al-Masi ki, ɔɔ tɛr j'aki je naapa aan gɔɔ ken Raa taadjeki ɔɔ j'aki tɛd se. 24 Debm ken ɪŋg do nakge tun ken Raa taad ɔɔ gɛn tɛɔa se, naən se ɪŋg dɔɔk ute Raa ɔɔ Raa kic ɪŋg dɔɔk utu naən. Ute naən se jaay naajege k'jeelki Raa se ɪŋg dɔɔk ute naajege, ute doobm Nirl ken naən ɛdjeki se.

4

Jee sitange ute jee Raage se j'aden jeel j'ɔɔ dɪ

1 Jee maak-jemge, ken jeegen jaay ɔaado taadsen ɔɔ naade ɔk *Nirl Raa se, naase ɔntɛ 'naar 'tookki mɛtn taarde, num gan aak ɔkdeki jiga jaayo. Ute naən se jaay ɔo, naase aki jeele ken naade se jee Raage deer num. Taa jee ken tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar *Raa ki se, ɔaadoga dɛna ɔɔ wɔɔkga do naan ki. 2 Ute naən se jaay ɔo naase aki 'jeel debm ɔk Nirl Raa se: debm ken taad ɔɔ Isa *al-Masi ɔaado do naan ki ɔɔ tɛdga debkilimi se, naən se ɔo debm ɔk Nirl Raa. 3 Gan debm jaay baate tookŋ ɔɔ Isa al-Masi tɛd te debkilimi do naan ki ey se*, debm bin se ɔk Nirl Raa eyo. Maak-saapm naən se ɪiŋo gɔtn debm ken gɛc Isa al-Masi. Naən se ɔo ken naase 'booykiga ɔɔ utu ɔaado ɔɔ ɔorse se naən utu do *duni ki.

4 Num naase gɛnumgen sɛɛmɛ, naase se jee Raage ɔɔ naase se 'cirkiga jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ken ese se, taa debm utu ɪŋg ute naase maakse ki se, naən tɔɔg cir debm utu ɪŋg do duni ki se. 5 Jeegen tɛd rode aan gɔɔ jee taad taar teeco taar Raa ki se, naade se jee do duni ki. Taa naən se ɔo, naade taad te nakgen gɛn do dunia ɔɔ jee do duni ki se, booy uunden taarde. 6 Gan naajege se k'jee Raage. Debm jeel Raa se, booyjeki taarjege ɔɔ debm ken gɛn Raa ey lɛ, booyjeki taarjege eyo. Ute naən se ɔo, naajege j'aki jeele debm ɔk Nirl Raa maakiŋ ki se taad taar mɛt ki, ɔɔ debm ɔk Nirl Raa maakiŋ ki ey se lɛ, taad taar-kɔɔɔ.

Raa se naən Debm maak-jea

7 Jee maak-jemge, k'jeki naapa, taa maak-je se ɪiŋo gɔtn Raa ki ɔɔ debm je jeege se, naən se goon Raa ɔɔ naən jeel Raa. 8 Debm jaay je jeege ey se, naən se jeel Raa eyo, taa Raa se naən Debm maak-jea. 9 'Booyki, Raa se ɔlo Gooniŋ kalan lak do naan ki, taa j'aki kɔŋ kaaja ute doobm naən. Naən tɛdn naən se taa ajeki taadn ɔɔ naən jejeki aak eyo. 10 'Booyki, kɛse ɔo maak-je ken Raa taadni: Raa se, naajege ɔo k'jenkiro deet eyo, anum naən ɔo debm jejekiro deete ɔɔ naən ɔlo Gooniŋa ɔaado ɛf ron *sɛrke taa ajeki tɔɔl *kusɪŋjege. 11 Jee maak-jemge, aan gɔɔ Raa jejeki bin se, bɛɛki num naajege kic ɔo j'aki je naapa. 12 Raa se ɔii kalan nam aakiŋ te eyo, ken naajege jaay k'jeki naapa se, Raa kic ɪŋg dɔɔk ute naajege. Maak-je ken naən jejeki se ɔo, ɔljeki naajege kic k'jeki jeege se.

* 4:3 Jee metiŋge se, maakŋ maak-saapde ki se ɔɔ Isa al-Masi se naən ɔaado do naan ki se tec te debkilim mala mala eyo.

¹³ Ute naan se 6o, naajege k'jeelki, naajege se j'ing k'doocki ute naana ɔ naan kic ing doock ute naajege, taa naan edjekiga Nirlin mala. ¹⁴ Raa Bubu ɔlo Goonin do naan ki se, naaje mala j'aakinoga ute kaamje naan 6o Debm Kaajn jeegen do naan ki. Kese 6o saadn ken naaje k'lee k'taadin jeege tu. ¹⁵ Debm taad ɔ Isa naan Goon Raa se, debm bin se Raa ing doock ute naana ɔ naan kic 6o ing doock ute Raa. ¹⁶ Naaje k'jeelki Raa se jejeki, ɔ naajege j'aalkiga maakjege do Raa ken jejeki se, taa Raa se naan Debm maak-jea ɔ debm jaay je jeege daayum se, naan ing doock ute Raa ɔ Raa kic ing doock ute naana.

¹⁷ Taa naan se 6o maak-je ken naan jejeki jaay, ɔljeki naajege kic k'jeki jeege se, taa 6ii ken jaay Raa utu kajn booro do jeege tu paac se, naajege j'aki kaj beer ey paac paac. Taa kingjegen do naan ki se tecga aan goo gen Isan ken tingno do naan ki se kici. ¹⁸ Debm ken jeel maakin ki Raa jen se ing kic 6o, maakin beer eyo. Je ken Raa jejeki se tedjeki naajege se maakjege beer eyo. Taa debm maakin beer se, naan ing booy nakn ɔn utu kaan don ki. Taa debm ken ing jaay maakin beer se, je ken Raa jen se kic 6o, ɔn tedin dim eyo.

¹⁹ Ken ɔljeki jaay k'jeki Raa ɔ k'jeki jeege se, taa Raa 6o jejekiroga deete. ²⁰ Ken debm jaay deek ɔ naan je Raa ɔ ɔad und genaana se, debm bin se naan debm taar-kooɔo. Deere, debm ken genaana ken naan aak ute kaamin jaay jen ey se, Raa ken naan aakin ute kaamin ey se, naan an kaj je ey kici. ²¹ 'Booyki, kese 6o nakn ken Raa taadjekiro gen tɛda: debm je Raa se 'je genaana kici.

5

*Naajege k'cirkiga nakgen *kusiŋ ken do *duni ki*

¹ Debm ken jaay took ɔ Isa se naan 6o *al-Masi se, debm bin se naan se 6o goon *Raa. Debm jaay je bubin se, 'je genaangen gaan bubinge se kici. ² Ken naajege jaay k'jeki Raa ɔ k'tedki nakn ken naan taadjeki gen tɛda se, bin se naajege k'jeelki naajege se k'jeki gaan Raage. ³ 'Booyki, ken naajege jaay k'jeki Raa deer num, nakgen naan taadjeki ɔ gen tɛda se, j'aki king do ki. ɔo nakgen naan taadjeki gen tɛda se le, ɔn eyo. ⁴ Taa debm tedga goon Raa se, naan tooɔ cir nakgen kusiŋ do duni ki se. ɔo ken tedjeki jaay k'tooɔgki cirki nakgen kusiŋ do duni ki se, taa naaje j'aalkiga kaal maakjege do al-Masi ki. ⁵ Nana jaay tooɔ cir nakgen kusiŋ do duni ki se? Debm tooɔ cir nakgen kusiŋ do duni ki se, debm ken took ute maakin paac ɔ Isa al-Masi se Goon Raa.

⁶ Isa al-Masi ese 6o ken baado do naan ki se, *k'batizin maan ɔ ɔn ron *serke ɔ moosin ɔyo. Naan baado se k'batizin maan sum eyo, num ɔn moosin ɔyga kici. *Nirl Raa mala kic 6o taadjekiga saadina, taa Nirl Raa se taad taar met ki. ⁷ Naaden moto se 6o ken saadge: ⁸ Nirl Raa, maan k'batizn Isa ɔ moosn Isa, naaden moto se paac taad metn saadn kalan sum. ⁹ K'jeelki ken jeege jaay baado taadjeki saaddege se, naajege k'lee k'tookki; bin num saadn gen Raa se, met ki cir daala. 'Booyki, kese saadn gen Raa ɔ: naan se 6o taadjeki saadn gen Goonin se. ¹⁰ Debm jaay aal maakin do Goon Raa ki se, naan took do saadn Raa ki se. Debm jaay baate kaal maakin do Raa ki se, naan ted Raa 6o debm taar-kooɔo. Taa naan baate tookn do saad ken Raa taado ro Goonin ki se. ¹¹ Kese 6o saadn ken Raa taadjeki: Raa se edjekiga *kaajn gen daayum, ɔ kaajn gen daayum ese se naan edjesin ki ute doobm Goonina. ¹² Debm jaay ing doock ute Goon Raa kalan se, naan ɔnga kaaja; ɔ debm jaay ing doock ute Goon Raa kalan ey se, naan ok kaaj eyo.

¹³ Maam m'raanseno nakgen se paac se, taa naase jee aalkiga kaal maakse do Goon Raa ki se, aki jeele naase se ɔnkiga kaajn gen daayum.

Naan Raa ki se naajege k'beerki dim ki ey paac paac

¹⁴ Naan Raa ki se naajege k'beerki dim ki ey paac paac, taa ken k'tondkiga metn dim ken naan maakin jen ro ki se, naan lee booyjeki booyo. ¹⁵ K'jeelki nakn ken naajege k'tondkiga metn dim gotin ki 6o, naan lee booyjeki booy dey se, bin se nakn jaay ken k'tondkiga meta gotin ki se, k'jeelin ki maakjege tu aan goo k'j'ɔnjinka.

¹⁶ Ken debm jaay aak genaana tɛd tɛd *kusiŋ se ɔɔ kusiŋ naaŋ tɛd tɛd se jaay aŋ kɔliŋ gɔtn kut ki ey num, ŋ'tɔnd mɛtn Raa taa genaana se, ɔɔ Raa utu aŋ kɛdn kaaja; ken kusiŋ genaana tɛd tɛd se jaay aŋ kɔl gɔtn kut ki ey se, taa kusiŋ kalaŋ se, debm tɛdŋga num ɔliŋ gɔtn kut ki. Maam m'taadsen m'ɔɔ aki tɔnd mɛtn Raa se, taa debm ken tɛd kusiŋ aŋ kɔl gɔtn kut ki se eyo. ¹⁷ Nakgen k'tɛdki ute doobiŋ ey paac se, naade se kusiŋa naan Raa ki. Naɔo kusiŋa paac se ɔŋ ɔl deba gɔtn kut ki eyo.

¹⁸ Naajege k'jeelki debm tɛdga goon Raa se, naaŋ lee tɛd kusiŋ eyo, taa Goon Raa se bɔɔbiŋa, ɔɔ Bubm jee kusiŋge se, ɔk tɔɔgɔ don ki eyo. ¹⁹ K'jeelki naajege se k'tɛdkiga jee Raage, num gan jee do naaŋ ki paac se naade se kaam ji Bubm jee kusiŋge. ²⁰ Naajege k'jeelki Goon Raa baado do naaŋ ki se ɔɔ ɛdʒekiga jeele ken j'anke jeel Raa deere. Ute Gooniŋ Isa *al-Masi se, naajege k'dɔkkiga kalaŋ ute Raa deer se. Naaŋ se ɔo Raa ken deer deer ɔɔ ken ɛd kaaja daayum jeege tu.

²¹ Genumgen seeme, ɔɔdki dose dɔkɔ ro maragge tu.

Maktubm Jan raanin gen k-dige

Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm Jan gen k-dige

Debm raan maktubm ara se taad ð naan *naan jee al-Masige*. Naþo do taaringe tun naan raan se, naan aan goo naan þo magal jee ken naan raanden maktubm ese se. Naan raan ð «m'raani maktubm se naai ki ute genige, naai þo Mend ken Raa beer odfio.» Jee metinge saap ð *Mend* ara se je taadn ute egliz ð ute jeegen maak ki. Aan goo maakn maktubm ken deet deet se, maakn maktubm gen k-dige tu se kic þo, naan taad jeege tun ken naan raanden ð j'ing j'ond kondo ð j'aay kaamde, ð kaal maakn met ki se j'okin jiga.

Jan raan al taaε jeege tun egliz ki

¹ Maam ken naan egliz þo m'raani maktubm se naai ki ute genige, naai þo Mend* ken *Raa beer odfio. Maam se m'jese ute maakum paac. Maam m'kalumki sum þo m'jese eyo, num gan jee jeel taar met ki paac se jese kici. ² Ðo taar met ki se utu ing maakjege tu ð daayum utu ting ute naajege. ³ Ðn Raa Bubege ute Goonin Isa *al-Masi se ajeki tedn beede, ajeki keejn dojege tu ð ajeki kedn lapia. Bin þo j'aki kinj ute maak-jea ð ute ken met ki.

Taar met ki ute maak-jea (1Jn 5.1-3)

⁴ Maam se maakum-raap aak eyo ken m'on genigen metinge jaay lee doobm Raa ken met ki se. Naade se ted nakgen ken Raa Bubu taadjeki gen teda se.

⁵ Bin se Menda, þorse maam m'taadi m'oo: k'jeki naapa. Ðo nakn ken Raa taadjeki gen teda se jaay olum maam m'raani se, kese kiji eyo. Gan kese taar ken naajege k'booyinkiro do kuun met ki. ⁶ Ken naajege jaay k'jeki Raa se: kese naajege k'tedki nakn ken Raa taad ð gen teda. Taa nakn ken Raa taado gen teda ken naase 'booyinkiro do kuun met ki se, ingki do taar ken se.

(1Jn 4.1-6, 2.18-23)

⁷ Jeegen lee aan jeege dal se baadoga dena do naan ki. Num jee se þo ken Isa *al-Masi jaay baado ted ron debkilimi do naan ki se, naade took do taar ken se eyo. Debm ken ted bin se þo ken lee aan jeege dala ð naan þo debm ken gec al-Masi. ⁸ Taa naan se þo naase ondki kondo taa naabsen 'tedki se 'kutn cer eyo, anum naabsen 'tedki se utu aki kon bedse ute maraadse.

⁹ Jeelki debm jaay naar aan deel naan ki ð ing do taar al-Masi dooyjekiro ey se, debm bin se Raa ute naan eyo. Gan debm jaay ing do taar al-Masi dooyjekiro se, debm bin se naan ing dook ute Raa Bubu ð ute Goonina. ¹⁰ Taa naan se þo nam jaay baado taadsenga taar ken jaay tec gen Isa al-Masi ken k'lee k'dooyjekiro ro ki ey se, debm bin se onte 'k'okinki beesege tu ð onte 'tedinki taaε. ¹¹ Num debm jaay tedinga taaε okin on se, debm bin se endga maakn *kusin ken debm se lee ted se.

Jan raan nan taarina

¹² Ey num maam m'ok nakge dena ken m'je m'asen raana, naþo taargen se m'je m'aden raan maakn maktub ki eyo. Taa maam mala m'saap m'utu m'asen þaa kaaka ð ken m'aanga naane naþo j'aki taadn taara ute taara. Taa bin se maak-raapjege se 'tedn maak-raap maraadin ki. ¹³ Genai Mend ken Raa beer odfino ute geninge se 'tedi taaε naai ki kici.

* 1:1 Jee metinge saap ð Mend ara se je taadn ute jee egliz ken lee tus goto kaam kalan.

Maktubm Jan raanjin gen k-mətəge Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy maktubm k-mətəge gen Jan

Maktubm ara se kic 60 debm ken taad ɔ naan naan jee al-Masige se 60, debm raanina. Maktubm se naan raanin gaab ki kalan bini k'danin Gayus. Gayus se k'jeelin eyo na60 naan se tuj ɔrmin te Isa al-Masi eyo. Nakn naan ted se 6aa te gen Deotrep kalan eyo. Taa Deotrep se lee taad taargen ing kusu ro deb ken naan jee al-Masige tu se ɔ naan je kɔkn mertge eyo. Ute maktubm ese 60 k'jeelki kɔkn mertge ɔ ute kɔkn genaagen ɔn se, kese taadn maak-jea ɔ taad ɔ do taar ken met ki se k'tujki te ɔrmjege eyo.

Jan raan ɔl maktub Gayus ki (Mt 10.40-42)

¹ Maam ken naan egliz 60 m'raanji maktubm se naai Gayus ki. Naai 60 debm ken maakum jei ɔ maam se m'jei ute maakum paac.

² Mɛdn kɔn maakuma, maam m'je se, nakn naai ted paac se 'kaan kaama. ɔ m'je lapi roi se 'tedn jiga aan gɔ ken naai 'lee jiga doobm *Raa ki se.

Gayus se jeege tɔmina

³ Maam se maakum-raap aak eyo, taa genaagen iino gɔti ki jaay lee 6aado gɔtje ki ara se, taadjenga saadn naai ken ing do taar ken met ki jiga se: deere, naai se utu ing do taar ken met ki. ⁴ Ken maam jaay booy j'ɔ gɛnumge utu ing jiga do taar ken met ki se, kese ɛdum maak-raapo den aak eyo.

⁵ Mɛdn kɔn maakuma, naai se debm utu ing do taar ken k'dooyio se jiga ɔ genaagen iino gɔt kuuy ken naai jeelde eyo jaay 6aadoga mertɛ gɔti ki kic 60, naai ɔkden jiga. ⁶ Jeegen naai ɔkdeno jiga se, ken 6aadoga gɔtn ara num naade tɔmi naan jeege tun *egliz ki ɔ deek ɔ naai se debm 'jede dena. Bin se m'taadi m'ɔ aay kaami ɔ jee bin se lee noogde daayum ute noogɔ naai se jaay 60, aden noogɔ maakn lee mertdege tu aan gɔ ken Raa jen ro ki. ⁷ Taa naade lee mertɛ se gen tedn naabm *al-Masi ɔ jeegen jeel Raa mal ey se dim tap 60 naade tɔnd meta gɔtde ki eyo. ⁸ Taa naan se 60 naajege se, jeegen bin se naajege j'adeki noogo, taa j'aki tedn naaba kalan ɔ taar met ken j'aki taadn jeege tu se 6aa ute naanina.

Deotrep ute Demetrus (1Kɔr 4.18-21)

⁹ Ey num maam m'raan m'ɔlga maktub *egliz ki, na60 Deotrep se baate tookn taarje, taa naan se je 60 gɔtn magal ronɔ daan jee Raage tu. ¹⁰ Taa di ken jaay maam m'utu m'asen 6aa kɔn se, m'asen 6aa taadn nakn jig eyo ken naan ing ted se, ute taar-kɔɔbm naan lee tɔkjen doje ki. Naan ese sum eyo, num gan naan ted nakgen cir naan se daala, naan se baate kɔkn genaagen doobm Raa ki ɔ jee ken je ɔ aden kɔk kic 60, naan gaasde ɔ tuurden naatn maakn egliz ki.

¹¹ Mɛdn kɔn maakuma, ɔnte kuun bɔlɔtn jeegen lee ted nakgen jig ey se, num gan uun bɔlɔtn jeegen lee ted nakgen jiga. Taa debm ted nakn jiga se, naan debm Raa. Num gan debm ted nakn jig ey se, naan se jeel Raa eyo.

¹² Anum jeege se paac taad taargen jiga ro Demetrus ki ɔ king naan ing jiga do taar ken met ki se kic 60 tedn saada. Naaje kic 60 k'saadinge. Taa naan se 60 naai kic 'jeele saadn naaje se saadn met ki.

Jan taadnan taarina

¹³ Ey num m'ək nakge dēna kēn m'je m'aisiŋ raan̄a, naḅo m'je m'aisiŋ raan̄j maakŋ maktub ki eyo. ¹⁴ Taa maam se əp̄ga gəw̄ə m'saap m'utu ḅaa gəti ki, ə kēn ḅaa m'əŋiga jaay ḅo k'ḅaa taad̄n taara ute taara.

¹⁵ Ūŋ Raa ai kēd̄n lapia. Mēdigen gətn ara se tēdi təw̄ə ə mēdigen gətn naane se, nan̄a nan̄a kic ḅo naai 'tēd̄iŋ təw̄ə.

Maktubm gɛn Jud

Kupm mɛtn taar taadjeki doobm gɛn dooy maktubm gɛn Jud

Maktubm kɛn Jud raanɪn se, naan raanɪn jee al-Masige tun gɔto ɓaa se paac. Taar kɛn naan taad se, tec tec naapa ute taargen j'ɔnɪn maakɪ maktubm gɛn Pɪɛr gɛn k-dige se. Maakɪ raanɪn ki se naan iin ro jeege tun dooy jeege ute taar-kɔɔɓɔ ɔɔ ɪng tɛdn aan gɔɔ kɛn maakde jen ro ki se. Jud maakɪ raanɪn ki se, naan tuun tɔl taargen maakɪ Kitapm kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲa ɔɔ ute taargen se ɓo, naan dooy jee al-Masigen do naan ki. Naan tuun tɔl taargen maakɪ kitapm Yaudge tu kici naɓo maakɪ Kitap kɛn Raa dɔɔko ute jeege do dɔkiɲ se, kitapgen se, gɔto (bersege 9, 14 ɔɔ 15). Ɔɔ naan taad ɔɔ Raa se jee kɛn baate tookɪ taar kɛn Raa taadden ɔɔ naan jedɛ se, naan utu aden dabar ɔɔn aak eyo. Ute naan se kic ɓo Raa je aden kut eyo naɓo naan je aden kaaja.

Jud raanɪn ɔl tɔɔsɛ jee al-Masige tu

¹ Maam m'Judn kɛn debm tɛdn naabm Isa *al-Masi ɔɔ m'genaa Jak ɓo m'raansɛn maktubm ese se, naase jeege tun *Raa Bubu jese ɔɔ danɛeno ɔɔ ɓɔɔɓse te Isa al-Masi se. ² Ɔn Raa asen kɛɛjɲ dose ki, asen kɛdn lapia ute maak-jɛn se ute maraadiɲa.

Jeegen dooy jeege do taarge tun mɛt ki eyo (2Pr 2.1-22, 3.1-3)

³ Naase mɛdn kɔɔn maakumge se, maam se m'je ɓɛɛ eyo kɛn m'asen raanɪ maktubm se taa mɛtn taar kaajɲ kɛn Raa aajjeki taa naapm paac se. Nakɪ kɛn ɔlum jaay maam m'aay kaamum m'raansɛn maktubm se, taa m'asen kɛdn kaay kaama, taa naase aki do do taarge tun naase k'dooyɛno jaay aalki maakse do ki gɛn sɔrɔkiɲ se. ⁴ Taa jee mɛtinge se goonɲ endoga maakse ki, naade se ɓo kɛn Raa do dɔkiɲ tap ɓo ɔjdɛnga kɔjɲ ɓɔɔɔ dɔde ki aan gɔɔ kɛn k'raanɪno maakɪ Kitap ki. Jee se, taar kɛn Raa taadjeki taa maak-jɛn se, naade tɛrliɲ kaam kuuy taa naade 'kɔj doobm kɛn an tɛdn nakɪ kɛn maakde jen ro ki. Kɛn naade jaay tɛd bin se, naade ɔɔd und Isa *al-Masi naan kɛn Magaljege ɔɔ Mɛljege kalan lak se.

⁵ Tɛr m'je m'asen taadn daala, 'jeelki, do dɔkiɲ se Mɛljege Raa aajo gaan *Israelge kaad kɛn naan ɔddɛno naatn maakɪ taa naan kɛn Masar ki. Ganɲ maakde ki se jeegen baate kaal maakde do naan ki se, naan tɔɔlde naatn. ⁶ 'Saapki do *kɔdn Raage tun, magal kɛn Raa ɛdden se naade ɔkiɲ te tɔɔg eyo, iin rɛsno ute gɔtn kɛn Raa tɔndɛn ro ki. Taa naan se ɓo Raa tɔk dɔɔkde ɔɔ ɔmbɛn maakɪ gɔt kɛn ɔɔɔ gɛn tiɲg daayum gɔtn ese bini 'kaan ɓii kɛn naan an kɔjɲ ɓɔɔɔ do jeege tu paac se. ⁷ 'Saapki do jeege tun kɛn tiɲgo maakɪ gɛgɛr kɛn Sɔdɔm ute Gɔmɔr* ɔɔ ute jeegen tiɲgo maakɪ gɛgɛrge tun cɛɛsde ki: naade se kic tɛdo *kusɪn bini naade lee ɛɛso naap rɛn rɛn ɔɔ tɛdo napar nakgen jig eyo kɛn jikilinge tap ɓo lee tɛdn eyo. Naade se Raa dabardɛnga maakɪ pood kɛn gɛn daayum.

⁸ Jee kɛn goonɲ endo maakse ki se tɛd nakgen jig eyo bin kici. Ɔɔ naade se ute nigen kɛn naade lee ni se ɓo ɔlden gɛn kɛɛs naapgen rɛn rɛn. Jee ese se kɛn Raa jaay Mɛlde se, naade took eyo ɔɔ kɔdn Raagen ute nookdege se kic ɓo, naade naajde. ⁹ Ganɲ bubm kɔdn Raagen k'danɪn Mikaɛl se kic ɓo, kaad kɛn naade mooyo te *Bubm sitange gɛn naar yo *Musa se, naan naajɪn te ute taar ɪng kus eyo, num naan dɛekiɲ ɔɔ: «Naai se, Raa utu ai dabara.» ¹⁰ Num ganɲ jeegen ese se naade naaj ute taargen naade kic ɓo jeel mɛtiɲ eyo. Naade se aan gɔɔ daagen maakɪ kaag ki kɛn ɔk maak-saap ey se ɔɔ nakgen naade lee tɛd se ɓo kɛn utu aden kutu. ¹¹ Naade se utu aden tɛdn ɔɔn aak eyo, taa naade se uunga doobm

* 1:7 Aak Jɛn kɔn 18 ɔɔ 19.

Kayn†. Naade tɛd nakgen jig eyo taa an kɔŋ gurs ro ki aan gɔɔ kɛn Balaam‡ tɛdɔ do dɔkin se. Naade utga rode aan gɔɔ Korɛ§ debm kɛn baate tookŋ taar Raa se. ¹² Kɛn naase aki kɔs kalan jaay, naade ute maakse ki num, naade ɓo kɛn lee tujsen gɔtn kɔs se. Naade ɔsɔ, ɔ aay te maraadde sɔkɔŋ kic ɓo tɔɔlde eyo ɔɔ naade lɛ saap do naade malinge tu sum. Naade se tec aan gɔɔ gapar ɔŋ eed maan ey jaay kuulu wɔɔkiŋ naatn se. Naade aan gɔɔ kaaggen kɛn kaadn koojɛge aan kaace num ɔk kooj ey se. Kaaggen se ɓo kɛn k'tɔɔdde ute mɛt iirin jaay j'ɔnde ooy se. ¹³ Naade se tɛdn nak sɔkɔŋge tec aan gɔɔ ool doocga num tɔl gupiyin jɛŋ ki se; naade tec aan gɔɔ k-dijgen mɛtingen tɔɔd lee wari se ɔɔ jee se Raa utu aden kɔmb gɔt kɛn ɔɔd dɔrɔd gɛn daayum daayum.

¹⁴ Do dɔkiŋ se gaaba kalan k'danin Enok*. Naan se ɓugŋ gɛn k-cilige gɛn Adum. Taa jee ese se naan taadoga taad teeco taar Raa ki kɛn ɔɔ: *'Booyki, Mɛljege Raa se utu baado ute jee naangen *salal kɛn dupu kando kando se* ¹⁵ *taa kɔŋ bɔɔɔ do jeege tu paac kɛn aal Raa maak ki eyo kɛn baate tooko Raa ɓo gaarde se, naade se ɓo j'aden jeel naade se jee kusinge, taa taargen naade taad inŋ kus ro Raa ki se.* ¹⁶ Jee se tinŋ ɓo maakde raap eyo ɔɔ inŋ ɓo gɛn tɔkŋ mind jeege. Naade se tɛdn nakŋ maakde je sum ɔɔ naade taad taargen deel dode ɔɔ aan jeege dala ute taar nijimi taa naade kɔŋ dɔm gɔtde ki.

*Jud dɛj gɛnaagen doobm *al-Masi ki*

¹⁷ Num gan naase, mɛdn kɔɔŋ maakumge se 'saapki do taarge tun kɛn jee kaan naabm Mɛljege Isa al-Masi taadseno do dɔkiŋ se. ¹⁸ Naade taadseno ɔɔ: «Bii kɛn kaam mɔɔtn dunia an nan se, jeegeen jee kaakŋ mɛtn jeege se utu ade ɓaao ɔɔ naade se lɛ aal Raa maak ki eyo ɔɔ tɛdn nakŋ maakde jea.» ¹⁹ Deere, kɛse ɓo naade! Ɔɔ naade se ɓo kɛn gaan jeege ute naapa; ɔɔ naade se nakŋ daa rode je se ɓo naade tɛdina ɔɔ jee se ɔk *Nirl Raa maakde ki eyo.

²⁰ Num gan naase, mɛdn kɔɔŋ maakumge, 'noogki naapa ɔɔ inŋki tɔɔgɔ do taar Raage tun k'dooseno jaay naase 'took aalki maakse do ki se. Kɛn aki tɔnd mɛtn Raa se, ɔŋki *Nirl Salal ɓo asen tɔɔdɔ. ²¹ Kaad kɛn naase utu aakki kaak kaam kaadn kɛn naase utu aki kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum kɛn Mɛljege Isa al-Masi ute bɛɛŋa utu ajeki kɛd se, inŋki maakŋ maak-je Raa ki. ²² Jeegeen maakde utu naaj naaj ɓort se, naase ɛɛjɔeki dode ki. ²³ Ɔɔ jeegeen mɛtingen kuuy kɛn ɓaa ɓaa poodn se, naase aajɔeki. Kɛngen kuuy kic ɓo ɛɛjɔeki dode ki, naɓo ɔndki kɔndɔ ɔnten tumki te naade, bini jee se kalɔgen *kusiŋdege tujdenga tuj se kic ɓo, naase 'yɛɛmde ki.

K'tɔɔmki Raa

²⁴ K'tɔɔmki Raa, naan kɛn ɔk tɔɔgɔ asen ɓɔɔɔ taa naase aki koocŋ doobiŋ ki eyo. Naan asen ɓaa naaniŋ ki se jee ɔk tujɔ rode ki eyo ute maak-raapo, maakŋ gaarin kɛn wɔɔr gɔtɔ kelɛŋ kelɛŋ se. ²⁵ Raa se naan kalan lak. Naan ɓo Debm aajjeki ute doobm Mɛljege Isa *al-Masi. Ɔŋ jeege paac an *nooko, an magala ɔɔ an jeelin naan ɓo, debm ɔk tɔɔgɔ ɔɔ tɔɔgŋ naan se gɔtn do dɔkiŋ tap ɓo naan utu tap, kɛn ɓorse ki ɔɔ gɛn daayum daayum. *Amin.

† **1:11** Kayn se goon Adum kɛn tɔɔl genaanaŋ Abel. Aak Jen 4.5-16. ‡ **1:11** Aak Nmb 22-24. § **1:11** Aak Nmb 16.1-5.

* **1:14** Aak Jen 5.21-24.

Kitapm k'danin Apokalips ken Jan raano **Kupm metn taar taadjeki doobm gen dooy kitapm** **k'danin Apokalips ken Jan raano**

Jan debm ken raan kitapm ara se taad metn nakgen ken Isa al-Masi taadino metin tood tal se. Kaad ken se naan j'ok k'baansin gotn maane ol gurugin daan ki k'danin Patmos se. Ken ol jaay j'ok k'baansin se taa naan taad Labar Jiga gen Isa al-Masi jeege tu, kaad ken se bo gaar magal *Rom ki lee dabar dabar jee al-Masige se. Naan raan eglizge tun cili ken taa naan Turki ken borse se gotn ken markabge lee daarni, ol gotn se k'danin Smirn. Jee al-Masige jaay k'dabarde se taa naade jeel melde bo Isa al-Masi kalin ki sum. Kaad ken goto tedden on se bo, Jan raanden kitapm se taa aden toogon maakde do kaal maakde ki ol do kand dode ken naade ond do Raa ki se. Maakn kitapin ki se Jan taad metn nakgen Isa taadin metin ute napar taargen aan go j'aal kaal naagn taara. Nabo nakgen se jee al-Masigen jeel Kitapm ken Raa dooko ute jeege do dakin se bo jeel ok metina, ey num jee kuuy se, naade jeel ok metin eyo. Nakgen Isa al-Masi teec naan Jan ki jaay taadin metin se, narde kalan eyo, nabo ko taarin se kalan sum. Ko taar ken Jan jen taada tap tap se naan je deekn ol borse j'aak aan go nakgen ok toogo do jeege tu se bo cirga goto baa se paac, nabo Isa al-Masi, naan ken Mel kalan sum se utu 'cir nakgen ok toogo do jeege tu se gen sorokina. Naan 'tedn naan se taa gen Raa ol gen jeenge.

Jan taad metn nakgen ken naan aako

¹ Kese bo metn taar nakgen k'jeel metin ey jaay *Raa taad metin Isa *al-Masi ki ol Isa ol kod naan se baa taad metin bulin Jan ki, taa Jan baa taad metin jee tedn naabm Raage tu nakgen ken utu 'kaan naan ki se. ² Jan se aako utu kaamina ol taad metin paac jeege tu ol kese Taar Raa mala ol kese bo nakgen met ken k'jeel metin ey jaay Isa al-Masi mala taadino metin se. ³ Maak-raapo debm ken dooy taar se jeege tu ol maak-raapo jeege tun booy taar ken teeco taar Raa ki ken k'raanino ara ol took do ki. Taa nakgen se kaadin oppga gooro utu 'kaana.

*Jan raan ol toosin *eglizge tun taa naan Azi ki*

⁴ Kese maam Jan bo m'raansen kitapm se naase eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili ken taa naan Azi ken kaam kalan. On Raa ken do dokina, borse, ol ken utu baado ol ute nirl Raagen cilin naan kaag don ki se asen tedn beena ol asen kedn toosina. ⁵ On Isa *al-Masi debm saadn met ki ol naan bo debm duro deet deet daan yoge tu ol naan bo Gaar gen gaaringen do naan ki se, on asen tedn beena ol asen kedn toosin kici.

Isa se, naan bo debm jejeki, ol ute moosin se, naan oodjekiga dojege maakn *kusin ki. ⁶ Naan oljekiga maakn gaarin ki ol tedjekiga k'tedkiga jee tedn *serke gen Bubin Raa. Bin num on jeege paac an *nooko ol on toogon naan se le 'ting gen daayum daayum. *Amin!

⁷ Booyki! Isa utu ade baa maakn gapar ki,

ol jee toosino do kaag ki ute jeege paac,

naade utu an kaakn ute kaamde.

Bii ken se, jeegen do naan ki paac utu 'tooyo ol 'keem noo.

Taar se utu 'tedn deer deer. Amin!

⁸ Meljege Raa deek ol: «Maam m'Alpa ol m'Omega* ol maam m'Sidburku, maam ken do kupm met ki, ken borse ol ken utu ade baa.»

Jan aak Isa maakn gaarin ki

* 1:8 Alpa ol Omega se je deekn ol: maam bo m'do kupm met ki ol m'taar toolina.

⁹ Ken ara maam genaase Jan ken utu doof yeebin ute naase. Do maam kic m'ongga bedum *maakn Gaar Raa ki te naase. Taa Isa se, maam kic m'utu m'aay kaamum te naase. Ken ol jaay k'j'ok k'baam gotn ken maane ol gurugin ken k'danin Patmos se, taa taar Raa do taa saadn Isa ken maam m'lee m'taad se. ¹⁰ Bii kalan *Nirl Salal booy dom ki do gotn se maam booy mind nam taad metum ki makono aan goo pulu do bii ken se bii dumas†. ¹¹ Mind nam ese se taadum do: «Nakn naai aakin se 'raanin maakn kitap ki do din *eglizge tun maakn gegerge tun kaam cili jee ken: Epez ki, Smirn ki, Pergam ki, Tiatir ki, Sarde ki, Piladelpi ki ute jee Laodise ki kici.»

¹² Ken maam jaay m'booy mind nam se, m'terl m'aak metum ki. Num ken maam jaay m'terl se, m'aak loompn daabge cili. ¹³ Maam m'aak nam aan goo Goon Debkilimi‡ daar daan loompge tun cili se; kalin ron ki se jerle bini aan naagn jen ki. Do naan dook kaadin ute kol ken k'daapin ute daab; ¹⁴ do beekn don se raap lak lak aan goo kuubu do kaamin se le aal bilik bilik aan goo poodo. ¹⁵ Do jenge se aan goo maal ken j'olino poodn jaay aac den se, do mindin le aan goo keem ool ken doocga num eem uu se. ¹⁶ Do maakn ji daamin ki se, naan ok k-dijge cili. Do gord-jerle ken taaringen di taat ranan ranan se, teeco taarin ki do daan-kaamin se aan goo kaadn ken aanga katar ki num os tok kaama kiric se.

¹⁷ Ken maam jaay m'aakin se, maam m'ooc metn jen ki aan goo debm ooyga kooyo. Num gan naan ond ji daamin dom ki do deekum do: «Dnte 'beere! Maam bo debm ken deet deete do ken kaam moon. ¹⁸ Maam bo debm m'ing zere. Maam se m'ooyoga kooyo nabo m'duroga daan yoge tu do borse m'utu m'ing zere gen daayum daayum. Maam se m'ok togo do yo ki do do bee yoge tu kici. ¹⁹ 'Booyo! Nakgen ken naai aakinga kaaka do kengen utu ade baa naan ki se, 'raanin maakn kitap ki. ²⁰ K-dijgen cilin ken maam m'okin ji daamum ki ute loompn daabgen cili ken naai aakin jaay *'jeel metin ey se, 'booyo: k-dijgen cili se taad te *kodn Raagen cilin gen eglizgen maakn gegerge tun ken kaam cili se. Do loompn gen daabgen cili se le, je taadn ute eglizgen maakn gegerge tun kaam cili se kici.»

2

*Maktubm se k'raanin *eglizn ken Epez ki*

¹ *Kodn Raa ken lee boob eglizn maakn gegere ken Epez ki se, 'raanin maktub do:

'Booyo! Debm ken ok k-dijge cilin ji daamin ki do ken lee daan loompge tun cilin gen daab se taadi do:

² «Naabse ken naase 'tedki paac ute kaay kaamse ken naase okki maakn naabse ki se, maam m'jeele. Do maam m'jeele naase se onki 'serkn jee *kusinge eyo. Jee ken ted rode aan goo *jee kaan naabm Isage se, naase aak 'jeeldeki naade se jee kaan naabm Isage eyo, naase ondeki naade se, jee taar-koooge. ³ Anum naase se daayum aayki kaamse; naase se 'dabarkiga taa maama do olki te metse cereb ki eyo. ⁴ Num maam se m'ok taara te naase gen taada: maak-je ken naase okki do maam ki deet se, borse aan goo ken do dakin eyo. ⁵ 'Saapki tu! Ey num naase uunkiroga metn naabse jiga nabo naase aal oockiga. Bin num 'terlki kingse do 'terlki tedn naabse aan goo ken naase 'lee tedinkiro do dakin se. Ken bin ey num, maam se m'utu m'asen kon do ken naase jaay 'terlki te kingse ey se, loompsen gen daab se, m'an kuun detn got kuuy. ⁶ Nabo naase kic utu 'tedki nakn jiga. Aan goo maam m'od m'uun naabm jee Nikolait* ted se, naase kic do unddeki bin kici.

⁷ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun goto baa se paac se: nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kedn koojn kaagn ken ed kaaja ken maakn jinen Raa ki se.»

† 1:10 Bii dumas se bii gen Meljege. ‡ 1:13 Aak Dan 7.13. * 2:6 Jee Nikolait se dooy jeege ute Taar Raa ken met ki eyo.

Maktubm se k'raanjin *eglizn ken Smirn ki

⁸*Kodn Raa ken lee bobb eglizn maakn geger ken Smirn ki se, 'raanjin maktub oo:

'Booyo! Debm deet deet oo ken kaam moon, naan ken ooyo oo duroga daan yoge tu se taadsen oo:

⁹ «Maam se m'jeel dubarse ute daayse, nabo naan *Raa ki se, naase se jee maalge. Kodn ken jee ted rode aan gaa Yaudge lee adse se, maam m'utu m'booyo. Naade se Yaudge eyo, num naade se jee *Bubm sitange. ¹⁰ Naase se utu aki dabara nabo onte 'beerki. 'Booyo! Bubm sitange utu takn jeesegen metinge ade komb dangay ki taa asen naama oo naase aki dabara gen bii sik. Num aayki kaamse bini ken j'asen taal kic num onten tujki armse oo maam m'utu m'asen kedn laatin toomoo† ken taad oo naase se onkiga kaaja gen daayum.

¹¹ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taad eglizge tun gotn baa se paac: debm jaay aasinga oo on cirga se, yo gen k-dige se an kon tedn dim eyo.»

Maktubm se k'raanjin *eglizn ken Pergam ki

¹²*Kodn Raa ken lee bobb eglizn maakn geger ken Pergam ki se, raanjin maktub oo:

'Booyo! Debm ken ok gard-jerl taaringe di paac taat ranan ranan se, taadsen oo:

¹³ «Maakn geger ken naase ingki se, maam m'jeelse. *Bubm sitange utu ing gotn se oo gotse ki se, naan gaarge. Num ute naan se kic, naase utu 'dookki ute maama. Ey num maakn geger ken se bo naade taal Antipas debm saadum ken tuj te armin ey se. Ute naan se kic bo naase onki te eyo, utu aalki kaal maakse dom ki tap, ey num Bubm sitange se utu ing gotse ki. ¹⁴ «Num maam se m'ok taara te naase gen taada: gotn naase ki se, naase okki jeegen ken uun doobm Balaam‡ ken dej Gaar Balak jaay ol gaan *Israelge terl naaga Raa ki oso daa maraga do dokiina oo eso naapa. ¹⁵ Oo ter gotn naase ki se, naase okki jeegen took uun taar ken jee Nikolaitge§ lee dooy jeege se kici. ¹⁶ Bere, naase se 'terlki kingse! Ey num oppga gooro maam m'utu m'baado oo m'utu m'aden kooco ute gard-jerl ken 'teecn taarum ki se.

¹⁷ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar *Nirl Raa taad eglizge tun gotn baa se paac: debm aasinga do nakge tun se num, maam m'an kedn kosn k'danin maan* ken Raa oyino koy se. Oo ter m'an kedn ko raap raapo. Oo ko ken ese se, k'raanga raan ro kiji ro ki. Oo debm j'an kedn ko se sum bo 'jeel ro se, ey num nam kuuy se kon jeel eyo.»

Maktubm se k'raanjin *eglizn ken Tiatir ki

¹⁸*Kodn Raa ken lee bobb eglizn maakn geger ken Tiatir ki se, raanjin maktub oo:

'Booyo! Goon Raa ken kaamin aan gaa poodn ok kaka oo jenge aan gaa maal zee ken j'adino poodn aac den se, taadsen oo:

¹⁹ «Nakn naase 'tedki paac se maam m'jeele. Maam m'jeel maak-je ken naase okki do jeege tu, oo borse kic naase utu aal kaal maakse dom ki rok. Maam m'jeel naabsen ken lee 'tedki ute kaay kaam ken naase okki se. Oo m'jeele naabsegen naase 'tedki kaam moon se den cir ken deete. ²⁰ «Num maam se, m'ok taara te naase: Jezabel mend ted ron aan gaa mend taad taar teeco taar Raa ki se, naase onin ki naan lee derl jee tedn naabumge oo dejde oo k'terl naaga Raa ki oo alde naade se os daa maraga. ²¹ Maam m'on bii, m'oo bin sum bo, naan 'terl kingina oo kon keesn gaabina. Num gan naan baate kon. ²² 'Booyki! Borse maam m'an kaalin do danal ki, naan dabar makono. Oo gaabgen esin naan se jaay terl te kingde ey num, naade kic m'utu m'aden dabar bin kici. ²³ Maam m'an taal te geninge se naatn. Bin bo eglizge paac 'jeele, maam se m'jeel m'nan taar ken maakn jikilimge tu. Oo nana nana kic bo, maakse ki se, maam m'an

† **2:10** Laatn toomoo se je deekn oo j'asen kedn nakn ken asen raap maakse. Naan se aan gaa bede kici. ‡ **2:14** Balaam se debm kordoo ken Balak, Gaar Moabge, rejino taa baado naam gaan *Israelge. Aak Nmb kon 22-24, 25.1-2 oo 31.16.

§ **2:15** Aak berse 6. * **2:17** Maan se kosn ken Raa sido gaan Israelge tu kaad ken naade tinjo kod-baar ki.

dabara do nakge tun naan tɛda. ²⁴ Num naasen, jee ɔp maakɲ Tiatir kɛn ɔlsen maak ki ey se, taar jee se lee dooy jeege se, naase lɛ 'took uunki te eyo, naase lɛ 'jeki te jeel taar maakɲ *Bubm sitange tu aan gɔɔ gɛn naaden lee saapiɲ se eyo. Taa naan se maam m'asen kɔɲ kɔnd dɪm kuuy dose ki ey sum. ²⁵ Naɔo nakɲ kɛn naase 'booyiɲkiga jaay aalkiga maakse do ki se, ɔkiɲki tɔɔgɔ bini maam m'ade ɔaa maak ki. ²⁶ «Nakgen se jaay debm cirdɛga ɔ ɲngga do naabum ki bini naɲinga tak se, maam m'aden tɔnd naade ɔo 'tiɲg do mɛtɲil jikilimge tun do naan ki paac. ²⁷ Ɔɔ jee ɔaa se paac naade aden lee tɔnd ute sirdɲ k'daapiɲ ute maala. Ute naan se, naade ade lee tɔnd tɔɔkɲ aan gɔɔ kɛn k'lee k'tɔnd k'tɔɔk dugul nɛɲjge se.† ²⁸ Aan gɔɔ Bubum ɛdum tɔɔgɔ do jeege tu se, maam kic m'ɛdden naade ki bin kici. Ɔɔ tɛr maam m'utu m'aden kɛdn Bɛbɛl gɛn do mɛtbeeki se kici.

²⁹ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

3

*Maktubm k'raanɲiɲ *eglizn kɛn Sarde ki*

¹ *Kɔdn Raa kɛn lee ɔɔɔb eglizn maakɲ gɛgɛr kɛn Sarde ki se, raanɲiɲ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm ɔk Nirl Raagen cili* ute k-dijgen cili se taadsen ɔɔ:

«Maam m'jeel naabse kɛn naase 'lee 'tɛdki se. Nookse eem aan gɔɔ jee utu zɛɛɛ; num gan naase se jeegen ooyga kooyo. ² Iiɲki raan! Naabsegen mɛtiɲgen ɔaa ɔaa tuju se ɔkɛki jiga taa naan Raam ki se, naabm naase 'tɛdki se maam m'ɔɲiɲ paac ɔo aac eyo.

³ Saapki do taar kɛn 'booyiɲkiro se ɔɔ kɛn k'dooyseɲo jaay naase 'took aalkiro maakse do ki. Bin se 'ɔɔɔbiɲki jiga ɔɔ 'tɛrki maakse. Num kɛn naase jaay ɲngki zɛɛɛ ey num, maam m'ade ɔaa aan gɔɔ debm ɔoogo kaad kɛn naai 'jeel eyo ɔɔ m'ai kɔki do jii ki. ⁴ Ey num Sarde ki se, jeesegen mɛtiɲge se, kalɛge se naade ɔɲ ilimiɲ te eyo. Naade se ɔo jeegen tuso kalɛgen raap raap se ɔɔ naade lee ute maama taa naade an kɔɲ kaasiɲa.

⁵ «Bin num 'booyki: nakgen se paac jaay debm cirdɛnga num, j'an tusn kalgen raap raapo. Ɔɔ roɲ maakɲ Kitapm Kaaj ki se lɛ, m'an kɔɲ tɔɔl eyo, num naan Bubum ki ɔɔ naan kɔdiɲge tu se, maam m'taadn m'ɔɔ: naan se debm maama.

⁶ «Debm kɛn ɔk bi booyo num, 'booy taar kɛn *Nirl Raa taad eglizge tun gɔtn ɔaa se paac.»

*Maktubm se k'raanɲiɲ *eglizn kɛn Piladelpi ki*

⁷ *Kɔdn Raa kɛn lee ɔɔɔb eglizn maakɲ gɛgɛr kɛn Piladelpi ki se, raanɲiɲ maktub ɔɔ:

'Booyo! Debm *salal ɔɔ debm kɛn lee te kɛn mɛt ki, naan ɔo debm kɛn ɔk lɛkɛrle gɛn taa ɔee *Daud, kɛn naan jaay ɔɔdga taa doobo se, nam kuuy tap ɔo ɔɲ dɛkɛliɲ eyo. Ɔɔ kɛn naan dɛkɛliɲga lɛ, nam kuuy ɔk doobm kɛn an kɔɔd eyo, taadsen ɔɔ:

⁸ «Naabm kɛn naase 'tɛdki paac se, maam m'jeele. Aakki! Maam m'ɔɔdɛga taa doobo naanse ki, nam tap ɔo an kɔɲ gaas eyo. Ey num naase se 'tɔɔgse kic ɔo baata. Ute naan se kic ɔo, naase 'took uunki taaruma ɔɔ ɔɲ 'baatum te eyo. ⁹ 'Booyki! Jee *Bubm sitangen tɛd rode ɔɔ naade Yaudge se, ɔɛɛɛ, naade se jee taar-kɔɔdɛge ɔɔ naade se maam m'ɛdiɲga kaam jise. 'Booyki. Maam m'utu m'adeno tɔɔdn ɔaa gɔtse ki ɔɔ naade utu 'kɛrgɲ mɛtn jɛse ki ɔɔ asen jeel naase se maam m'jese. ¹⁰ Aan gɔɔ naase aayki kaamse 'ɔɔɔbkiga taarum se, maam kic m'utu m'asen ɔɔɔɔ kaad kɛn dubara ade ɔaa do jeege tun do naan ki jaay utu ade naam se. ¹¹ Bɛɛɛ, maam se ɔɔpɛga gɔɔrɔ m'ade ɔaa. Bin num taar *Raa kɛn naase 'booyiɲki se, ɔkiɲki tɔɔgɔ taa laatn tɔɔm k'j'ɛddesiɲ se, nam tap ɔo an 'kɔɲ kuun eyo. ¹² «Nakgen se jaay debm cirdɛga num, maam m'an tɛdiɲ aan gɔɔ duliɲu maakɲ *Bee Raam ki ɔɔ nam tap ɔo an kɔɲ kɔɔd eyo. Ɔɔ maam m'an raan ro Raama ɔɔ ro gɛgɛr Jeruzalem kiji kɛn gɛgɛr Raam se roɲ ki ɔɔ gɛgɛr se Raa ɔɔɔyiɲo maakɲ raa ki. Ɔɔ tɛr m'an raan rom kiji roɲ ki kici.

† 2:27 Aak KKR 2.9. * 3:1 Nirl Raagen cili se je taad ute Nirl Raa mala mala.

¹³ «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar gen *Nirl Raa taaf eglizge tun gotn baa se paac.»

Maktubm se k'raanin *eglizn ken Laodise ki

¹⁴ *Kodn Raa ken lee bəəb eglizn maakn geger ken Laodise ki se, raanin maktub ə:ə:

'Booyo! Debm saadn ken tuj ərmin eyo əə lee te met ki ken k'danin *Amin, əə ute doobm naan se bo Raa aalo nakge paac se, naan taadsen əə:

¹⁵ «Naabsen ken naase 'tedki paac se, maam m'jeele: naase le urlki eyo əə əngki eyo. Maam je naase 'tedki ənggo ey le urlu. ¹⁶ Taa naase le uurlki eyo əə əngki kedek ey se, num aan gəə naase əngki zom sum se, maam m'asen təədn təl naatn. ¹⁷ Taa naasen 'taadki əəki: maam se m'ək maala əə m'tedga debm maal gotin gotə əə dīm tap bo daayum eyo. Gan naase 'jeelki eyo ey num naase bo jee kəədn yeebgen jeege aakse kic eejsen dose ki. Naase se jee daayge, 'kaam-təəkki əə 'met-beerki. ¹⁸ 'Booyki m'asen deje: 'baakiro gotum ki, 'dugki daabm k'j'əəyinga kəəy poodn taa aki tedn jee maalge. 'Baakiro 'dugki kalgen raap raapo taa asen kəy met-beerse. Əə 'baakiro 'dugki dawa kaama əə 'təmbki kaamse ki taa kaamsege 'təədn taaka. ¹⁹ 'Booyki! Debm ken maam m'jen se, maam m'mooyina əə m'dejina. Borse se, 'terlki kingse əə əkumki əəndə. ²⁰ 'Booyki! Maam se m'daar taa doob ki əə m'tənd kaam taara. Əə nam jaay booyga minduma əə əəđumga kaam taara se, maam m'kend beən ki əə m'baa king kəsn te naana. ²¹ «Nakgen se jaay debm cirdega num, maam m'an kuun kənd do kaag dom ki əə naan king te maama aan gəə ken maam m'cir nakgen se jaay borse m'ing do kaag do ki te Bubum kic se.

²² «Debm ken ok bi booyo num, 'booy taar ken *Nirl Raa taaf eglizge tun gotn baa se paac.»

4

Jan aak jeege eem keem *Raa maakn raa ki

¹ Ken nakgen se jaay deel se, ter maam m'aak maakn raa ki se, taa doobo əəđ wan.

Gətn se m'booy mind nam ken taadumo deet deet makənd aan gəə pulu se deekum əə: «Ooko, 'baado raan ara əə maam m'utu m'ai taadn metn nakgen səmə utu 'kaan se.» ² Gan gotn se sum bo, *Nirl Salal naar bəəy dom ki əə m'aak kaag do maakn raa ki əə nam ing king do ki. ³ Nam ken ing do ki se, daan kaamin əmb birin birin aan gəə kogen ken te rode, ken k'danin jasp ute sardoin əmb birin birin se. Əə kaag do se, wəəjn maakn raa əl gurugina. Əə wəəj maakn raa se aak bəe əmb birin birin əə zeeer met ki cidid aan gəə ko ken k'danin emorid. ⁴ Kaag do se, kaag doge kuuy sik-di-kaar-səə se əl gurugin əə magalge sik-di-kaar-səə ting do kaag doge tun se. Kaldegen rode ki se raap lak lak əə laan gaaringen k'tedin ute daab se dode ki tak tak. ⁵ Maam m'aak metn kaag do ki se maane aal wusuk wusuk m'booy mind jeege ute raa ken taat tirin tirin se gotn ese kici. Naan kaag do ki se m'aak jel poodge cili ək kəkə. Jel poodgen cili se, kese je taaf ute nirl Raagen cili. ⁶ Əə ter naan kaag do ki se naka kalan tood aan gəə baar maan tood yel yel se. Ter ne-dimge səə gurug aal kaag do se, əə nakgen se naagde əə maakde paac ək kaama. ⁷ Ne-dimgen se, ken deet se tec tupiyu, gen k-dige se tec goon marana, gen k-mətəge se daan-kaamin tec aan gəə gen debkilimi əə gen k-səəge se tec aan gəə doobm ken tiin tiin raan se. ⁸ Ne-dimgen səə se, nana nana kic ək taa bəekn key mēce mēce əə taa bəekn keydege se, maakin əə naagin ək kaamge. Ne-dimgen se təəm Raa nəəə katara ənd eyo əə:

«Melje, naai bo debm salal cir paac,

naai bo Raa Sidburku

ken do dəkina, ken borse əə ken utu baado se.»

⁹ Raa ken ing do kaag do ki əə ting zeeere daayum daayum se, ne-dimgen se jaay eemina, *nookina əə təəmin se, ¹⁰ magalgen sik-di-kaar-səə se baado erg naan nam ken ing do kaag do ki se əə eemin naan ken ting daayum daayum zeeere se. Naade təəđ naatn ute laan gaaringe dode ki əə əmbin naan kaag do ki se əə taaf əə:

11 «Mεlje Raa,
 tōgō se iino gōtn naai ki,
 naai kali ki sum 6o kēn jeege ai tōomō ɔɔ ai nooko,
 taa nakge paac se, naai 6o Debm Kaalde,
 ɔɔ naai aalde ɔɔ 6orse utu se kic 6o te maak-je naai.»

5

*Jan aak Kitap ute *Goon Baatn Raa*

¹ Ter maam m'aak nam kēn inḡ do kaag do ki se, ɔk kitap k'teelinga teele do ji daamin ki, ɔɔ kitapm se ɔk raanja naagin ki ɔɔ maakin ki. Kitapm se k'teeninga teene ute tiibm teeje gōtō kaam cili. ² Ɔɔ maam m'aak *kōdn Raa kalan se, ɔk tōgō ɔɔ naan taad makōn ɔɔ: «Nanja jaay ɔk doobo an kaasn gen tōōdn tiibm teejn gōtō kaam cili jaay 'kōōdn kaakn kitapm se?»

³ Nabo maakn raa ki, do naan ki, ɔɔ metn naan ki, nam jaay an kaasn gen kōōdn kaakn kitapm se tap 6o, gōtō. ⁴ Gōtn se maam m'baag keem makōn taa nam jaay ɔk doobo gen kōōdn kaakn kitapm se gōtō. ⁵ Ter maakn magalge tu se, deb kalan taadum ɔɔ: «Ɔnten keeme. 'Booyo! Tupiy teeco taa 6ee Juda ki se*»; naan se teeco metjil Gaar *Daud ki. Naan 6o debm kēn cir nakge paac kēn utu 'tōōdn tiibm teejn k'teenin gōtō kaam cili se ɔɔ kōōdn kaakn kitapm se.»

⁶ Ter maam m'aak kaag do kēn ne-dimngen sōɔ ute magalgen sik-di-kaar-sōɔ gurug ɔlin daan ki se ɔɔ maam m'aak *Goon Baatn Raa k'tōōliḡo se daar daar daan ki. Naan ɔk kaajge cili ɔɔ kaamge kic cili† ɔɔ kaamgen cili se je taadn ute Nirl Raagen cili kēn naan ɔldeno do naan ki paac. ⁷ Goon Baata se 6aa ɔn nam kēn inḡ do kaag do ki se, ɔɔ ɔko kitapm kēn ji daamin ki se. ⁸ Kēn naan jaay ɔko kitap sum se, ne-dimngen sōɔ ute magalgen sik-di-kaar-sōɔ se erg naan Goon Baat ki. Ɔɔ nanja nanja kic ɔk nakn tec kurundu ute bejenḡen gen daab ɔɔ dooc ute nakgen oot nijimi. Kese je taadn ute keem jee Raage. ⁹ Gōtn se naade aar kaa kēn kiji ɔɔ maakn kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Deere, naai kali ki sum 6o
 aas gen kaakn kōkn kitapm se,
 ɔɔ gen tōōdn tiibm teejn ro ki se.
 Taa naai se k'tōōlioga
 ɔɔ ute moosi se, naan *Raa ki naai 'dugga do jeege
 ute metjildege paac ute taar naanḡege ute taa 6eedege
 ɔɔ ute taa naanḡege.

¹⁰ Naai 'teddenga tedga jee naaige

ɔɔ naai 'kōsn gaara dōde ki

ɔɔ naai 'teddenga tedga *jee tedn serke Raajege tu.

Ɔɔ naade se utu kōsn gaara telē ute naai do jeege tun do naan ki.»

¹¹ Ne-dimngen sōɔ ute magalgen sik-di-kaar-sōɔ kēn gurug ɔl kaag do daan ki se, maam m'aaka ɔɔ m'booy kōdn Raage dupu kando kando ɔɔ den nasaḡ nasaḡ 6aadō gurug ɔlde naade se daan ki. ¹² Naade aar kaa makōn ɔɔ maakn kaade ki se, naade taad ɔɔ:

«Goon Baatn k'tōōliḡo se 6o, aas debm kēn Raa an kēdn tōgō,
 nakge paac kaam jinā, jeel-taara, tōg cir nakge paac.
 Ɔn jeege paac an *nooko an tōomō ɔɔ an magala.»

¹³ Ter nakgen Raa aalo paac se, kengen maakn raa ki, do naan ki, metn naan ki, ɔɔ kengen maakn maane ki ute nakgen 6aa se paac m'booyde aar kaa ɔɔ maakn kaade ki se, naade taad ɔɔ:

* 5:5 Tupiyu se je taadn ute Isa al-Masi. Aak Jen 49.8-9. † 5:6 Maakn Kitapm Raa ki se kaag do se taad ute tōgō ɔɔ kaama taad ute jeele ɔɔ cili se taad ute nakn beē salal, jiga, aak beē. Aak Zak 3.9 ɔɔ 4.10.

«Nam inḡ do kaag do ki ute Goon Baata se,
taa tɔɔgɔ se iinɔ gɔtn naade ki
ute naan se k'tɔɔmdeki, k'magaldeki ɔɔ k'nookdeki,
gen daayum daayum.»

¹⁴ Gɔtn se ne-dimngen sɔɔ se took ɔɔ: «*Amin.» Ɔɔ magalge se baado erge ɔɔ eemiṇa.

6

*Goon Baatn Raa tɔɔdn tiibm teejn k'teenin gɔtɔ kaam mɛɛɛ

¹ Kaad ken maam m'aak kaak Goon Baatn Raa se, maakṇ tiibm teejn ken k'teenin gɔtɔ kaam cili se, naan ɔɔdn tiibm teejn k'teenin deet se ɔɔ maakṇ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy deb kalan taad aan gɔɔ raa ken taat se ɔɔ: «'Baado!» ² Gɔtn se maam m'aak sindi raap raapo ɔɔ debm ooko do ki se ɔk k'pendeke. Debm ese se j'ɔndinɔ laatin gaaringe. Naan debm gaabm bɔɔr lee ɔs naange ɔɔ ter naan teecga gen baakɔsn naangen kuuy daala.

³ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiibm gen k-dige se, maam m'booy ne-dim gen k-dige se, taad ɔɔ: «'Baado!» ⁴ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sindi kuuy teeco ɔɔ sindi se aac den. Debm ooko do ki se j'edn gɔrd-jerle ɔɔ magala jin ki ɔɔ j'undin kulu taa naan tedn tɔɔse se 'tedn gɔtɔ do naan ki ɔɔ kɔl jikilinge 'tɔɔl naapa.

⁵ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiibm gen k-mɔtɔge se, maam m'booy ne-dim gen k-mɔtɔge se taad ɔɔ: «'Baado!» Ɔɔ gɔtn se maam m'aak sindi ilim kilimi ɔɔ debm ooko do ki se, ɔk nakṇ ken k'lee k'dɔɔjn nakge se jin ki. ⁶ Ter maakṇ ne-dimge tun sɔɔ se, maam m'booy aan gɔɔ mind nam taad ɔɔ: «Kɔɔl gen kɔɔr kaaria se, aas gen kɔɔṇ nam ken tedn naaba bii kalan. Ɔɔ kɔɔr muriya kalan ute kɔɔlin se le, aas gen kɔɔṇ nam ken tedn naaba bii kalan kici. Num ken gen uubu ute tɔtn koojn bin se, ɔnten lekde.»

⁷ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiibm gen k-sɔɔge se, m'booy ne-dimngen gen k-sɔɔge se taad ɔɔ: «'Baado!» ⁸ Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak sindi ɔɔ ron se tec aan gɔɔ gen debm ooyga kooyo. Ɔɔ debm ooko do ki se, ron Yoa ɔɔ bee yoge se kic ɔko metina. Do naana se, k'nigin gɔtɔ kaam sɔɔ, ɔɔ jee kaam kalan se, j'undden kulu taa aden tɔɔl ute gɔrd-jerle, baakɔ, kɔɔnngen deet deete, ute daa gaabge.

⁹ Ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiibm gen k-miige se, maam m'aak *gɔtn k'j'iinin k'lee k'tedn serke Raa ki. Metn nakṇ ken k'j'iinin se, maam m'aak ko jeegen k'tɔɔlde taa taar *Raa ɔɔ taa saadn ken naade lee tedo se. ¹⁰ Ko jeegen se tɔɔdn tɔɔy makɔnɔ ɔɔ: «Melje, naai Debm *Salal ɔɔ ken met ki se, jee do naan ki se, tap bo bini nun ki jaay naai aden kɔjn bɔɔrɔ dode ki ɔɔ aden dabara taa naade tɔɔljeno naaje se?» ¹¹ Gɔtn se, naade se nana nana kic bo j'edn kal raap raapo ɔɔ jerl aan naagn jedege tu ɔɔ k'deekden j'ɔɔ udki bi cɔkɔ, taa genaasege se kaamde aas te ey bɔrtɔ. Ɔɔ jee kuuy uun doobm Isa *al-Masi aan gɔɔ naase se kic j'utu j'aden tɔɔl aan gɔɔ naase se kici.

¹² Ter ken Goon Baata jaay ɔɔdn naatn ute tiibm gen k-mɛɛge se, maam m'aak naana te makɔnɔ ɔɔ kaada se ted ilim dib aan gɔɔ jeegen tus kal kɔl doa* ɔɔ laapa ute magalin se ted aac aan gɔɔ mooso. ¹³ K-dijge se si rutuk rutuk do naan ki aan gɔɔ kurin koojn ko ba kuulu ɔl makɔn jaay sin taa-tɔɔg se. ¹⁴ Maakṇ raa se aan iig kilu aan gɔɔ raagn ken nam teel baani. Koge ɔɔ naangen maane gurug ɔlde daan ki se kic bo paac ted gɔtɔ. ¹⁵ Ter gaaringen do naan ki, magalge, bubm asgarge, jee nak denge, jee tɔɔgɔ, bulge ɔɔ kengen bulge eyo, paac aan baak toom maakṇ iibge tu ɔɔ pakal linje tu. ¹⁶ Naade taad makɔnɔ ɔɔ: «Ɔn koge ute linje se si rujn dojege tu, taa nam inḡ do kaag do ki se ute Goon Baatn Raa se ajenki kɔṇ kaak eyo ɔɔ maak-tarde 'bɔɔy dojege tu eyo. ¹⁷ Taa bii ɔɔn ken naade an kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu ute maak-tarde se, berɛ, aanga. Ɔɔ bii ken se, nana jaay kɔṇ daar naade ki?»

* 6:12 Kal kɔl do Yaudge se ilim kilimi.

7

*Kədn Raage tənd nakŋ kaakŋ jeele naan jee Raage tu

¹ Ken nakgen se jaay deel se, mɛtn naan ken kaam sɔɔ se, maam m'aak gətɔ ɓo kədn Raa daar ro ki tak tak. Naade gaas kuul iino gətɔ kaam sɔɔ taa kəl do naan ki eyo, do maane ki eyo sɔ ro kaagge tu eyo. ² Ɔɔ gətn se, maam m'aak kədn Raa kuuy iino kaam kaada tookŋɔ. Ɔɔ kədn Raa se, ɔk nakŋ *Raa zɛɛɛ ken k'tənd naan jeege tu gɛn kaakŋ jeelde se. Kədn Raagen kaam sɔɔ ken j'undden kulu gɛn tujŋ do naanɔ ute maane se, naan dan taadden makəŋ sɔ: ³ «Ɔŋki! Ɔnten 'tɛdki nakŋ *kusiŋ do naan ki, do maane ki ute kaagge tu se bini naaje k'tənd kaasn nakŋ kaakŋ jeele naan jee tɛdn naabm Raage tu se jaayo.»

⁴ Gətn se maam m'booy k'mɛd jee ken k'tənddega tənd nakŋ kaakŋ jeel naande ki se; naade aas dupu-kaar-te-sik-sɔɔ-kaar-sɔɔ (144 000) sɔ jee se paac teeco taa ɓee gaan *Israelge tu.

⁵ Taa ɓee Juda se, dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Ruben naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Gad naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁶ gɛn Asɛr naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Nɛptali naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Manase naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁷ gɛn Simɛon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Lɛbi naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Isakar naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

⁸ gɛn Zabulon naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Yusup naade dupu-sik-kaar-dio (12 000);

gɛn Benjamin kic naade dupu-sik-kaar-dio (12 000).

Jeegen se paac ɔk nakŋ kaakŋ jeele naandege tu.

Jan aak jeege dɛn ŋasan ŋasan naan kaag do Raa ki

⁹ Ken nakgen se jaay deel se, maam m'aak mɛtjil jeege dɛn ŋasan ŋasan, sɔ jee se j'aden kəŋ mɛd eyo. Jeege paac ute mɛtjildege taa ɓeedege, taar naanɔdege sɔ taa naanɔdege sɔ tuso kalgen jɛrlɛ sɔ raap raapo, ɔko doomo jidege tu sɔ daar naan kaag do Raa ki ute gɛn *Goon Baatn Raa ki. ¹⁰ Naade taad makəŋ sɔ:

«'Booyki! Raajegen iŋg do kaag do ki

ute Goon Baata se,

naade ɓo ken aaj jeege.»

¹¹ Ɔɔ *kədn Raagen paacŋ gurug əl kaag do daan ki ute magalge sɔ ne-dimgen sɔ se, ɛrg und naande naan ki naan kaag do Raa ki sɔ naade tɔəm Raa, ¹² sɔ took sɔ:

«*Amin! Deere, Raa naajege se ɔk tɔɔgɔ,

jeel-taara, tɔɔg cir nakge paac.

K'tɔəminkɪ, k'denkɪ, *k'nookinkɪ sɔ k'magalinkɪ

gɛn daayum daayum. Amin!»

¹³ Anum maakŋ magalge tu se, deb kalan tənd mɛtum sɔ: «Jee te kaldege raap raap se tap ɓo, nanɛ? Ɔɔ naade se iino gay?» ¹⁴ Maam m'terliŋ m'ɔ: «Bubm naka, jee se naai ɓo 'jeelde.» Naan terlum sɔ: «Jee se ɓo, dubar ken deel do, aano dode ki. Naade se ɓo jee ken tugo kaldege ute moosn Goon Baatn Raa jaay kaldege tɛd raap lak lak se. ¹⁵ Taa naan se ɓo,

naade daar naan kaag do Raa ki sɔ tɛdɪŋ naaba

sɔ tɔəmɪŋ nɔɔɔ katara maakŋ ʼBeen ken jeege lee eemiŋ se.

Ɔɔ debm ken iŋg do kaag do ken ese se aden ɓɔɔɔ.

¹⁶ Ɔɔ naade se mɔətn ɓo ute maane se aden tɔəl ey sum;

sɔ kaada ute gətɔ əŋg dɪwil dɪwil se kic naade naam eyo.

17 Taa Goon Baatn Raa ing daan kaag do ki se aden tɛdn Mɛl gaamde
 ɔɔ aden tɔɔdn kɔl gɔtn maan ken tɔɔd ɔɔy kɔl kɔl ɔɔ ed kaaja se.
 Ɔɔ Raa se le utu aden kɔtn kaa-maande.»

8

**Goon Baatn Raa ɔɔd tiibm k'teenin gen k-cilige*

1 Ter ken Goon Baatn Raa jaay ɔɔd tiibm k'teenin gen k-cilige se, maakn raa ki gɔtɔ ɔaa
 tood dil daanin ɔaa ɔaa cɛesn ler. 2 Gɔtn se maam m'aak *kɔdn Raage cili* daar daar naan
 *Raa ki. Ɔɔ naade se j'edden pulge cili.

3 Ɔɔ kɔdn Raa kuuy se ɔaadɔ daar cɛes ki, *gɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki. Naan ɔk
 bejen daab jin ki ɔɔ j'edn nakn oot nijim se dena, naan ute keem Raa ken jee Raage lee
 eemin se, taa an ɔaa kɛdn Raa ki gɔt ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki se, ɔɔ gɔtn se k'j'iinin
 ute daab ɔɔ daar naan kaag do ki. 4 Naan tɔɔc nakn oot nijim ese se, ɔɔ saan se iin ji kɔdn
 Raa ki ute keem Raa ken jee Raage lee eem se, ooko bini aan gɔtn Raa ki. Kɔdn Raa ara
 se naan maakn kɔdn Raage tun cili naan Raa ki. 5 Ter kɔdn Raa tɔs poodn *gɔtn ken k'lee
 k'tɛdn serke Raa ki se dooc bejen ɔɔ poodn se, naan sin do naan ki. Gɔtn se Raa taata, gɔtɔ
 tɛd dir dir, gɔtɔ aal wusuk wusuk ɔɔ naan kic ɔo tea.

Kɔdn Raage tuuy pul ɔɔ ken deet deete

6 Ter *kɔdn Raagen cilin ken ɔk pulu cili se, daap rode gen tuuyu. 7 Ken kɔdn Raa deet
 deet jaay tuuyu pulin se, isi te poodo deep ute mooso se, sidɔ do naan ki. Do naan jaay
 k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se: ken kaam kalan se ɔs poodo ɔɔ kaagge kic ken k'nigin gɔtɔ
 kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se ɔs poodo ɔɔ mu zɛerge se paac ɔs poodo kici. 8 Ken
 kɔdn Raa k-dige jaay tuuy pulin se, naka magala aan gɔɔ ko te poodin zir zir j'ot j'olin
 ooc maakn baar ki. Ɔɔ baar k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se del mooso.
 9 Nakgen maakn baar ken gɔtn ese se, k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se paac
 ooyo. Ɔɔ markabgen gɔtn ese se kic k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, ken kaam kalan se tuj
 paac. 10 Ken kɔdn Raa k-mɔtɔge jaay tuuy pulin se, k-diji magala ute poodin aan gɔɔ jɛɛ
 ɔɔ oolge ute gɔtn ɔk maange jaay k'gaanin gɔtɔ kaam mɔtɔ se, naan ooc do ken ken kaam
 kalan. 11 K-dijn ese se, k'danin sii. Ɔɔ maan k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔn ese se, ken kaam
 kalan se tɛd ataka kan aan gɔɔ sii. Jee aay naan se denin ɔo ooyo, taa maan naade aay se
 ataka. 12 Ken kɔdn Raa k-sɔɔge jaay tuuy pulin se, kaada, laapa, ɔɔ k-dijge jaay k'gaanɛde
 gɔtɔ kaam mɔtɔ se; gɔtden kaam kalan se paac ooyo. Taa naan se ɔo, katara ute nɔɔɔ jaay
 k'nigin gɔtɔ kaam mɔtɔ se; ken kaam kalan se wɔɔr ey sum. 13 Kaad ken maam m'aaka ɔɔ
 m'booy doobo maakn raa ki raan taad makɔn ɔɔ: «Wɔɔy! Wɔɔy! Jee do naan ki se utu
 asen kɔɔn den aak eyo, taa pul kɔdn Raagen mɔtɔn utu tuuy pulde daal se.»

9

**Kɔdn Raa tuuy pul gen k-miige*

1 Ken kɔdn Raa k-miige jaay tuuy pulin se, maam m'aak k-diji ɔɔy ooco naan ki. Ɔɔ
 k-dijn se j'edno lɛkerle gen kɔdn taa gɔɔ ken jɛrl zuzu se. 2 Ken naan jaay ɔɔd taa gɔɔ ken
 jɛrl zuzu sum se, saa teeco tul tul aan gɔɔ saa baal magal gidɛ gidɛ. Ɔɔ gɔtn se kaada ute
 maakn raa se tɛd ilim dib. 3 Maakn saa ken se, iimge teeco ɔɔ wɔɔk do naan ki. Ɔɔ iimgen
 se j'edden tɔɔgɔ gen tɔbm jeege aan gɔɔ iingen lee tɔb jeege se. 4 Ɔɔ iimgen se, k'taadden j'ɔɔ
 j'ɔnte lɛkn mu zɛere, kaaga ɔɔ nakn zɛergen gam, nabo k'ɔaa ro jeege tun ɔk nakn kaakn
 jeel *Raa naandege tu ey se. 5 Ɔɔ k'taadden j'ɔɔ j'ɔnte tɔalde, num gan j'ɔɔdden yɛɛbde ɔo
 gen laapa mii. Ɔɔ iimgen se ɔɔdden yɛɛbde aan gɔɔ debm ken iini ɔbinga num ɔɔdin yɛɛbin
 se. 6 Ɔɔ kaad ken se jikilimge je yo te rode, nabo kan eyo; dan yo rode ki, nabo yo se aden
 kaan.

* 8:2 Maakn kɔdn Raage tu paac se kɔdn Raagen cili ara se naade se ɔo magaldege.

⁷ Iimngen se, tec aan gōō sendngen k'dōōk k'daapden rode gen baa bōōr ki. Ōō iimngen se ōk nakge dodege tu aan gōō laatn daab ōō daan-kaamdege se tec gen jikilimge. ⁸ Iimngen se bēēkdege tec aan gōō bēēkŋ mēndge ōō naandēge lē tec aan gōō gen tupiyu. ⁹ Naade ōk naka rodege tu aan gōō saapo, ōō taa bēēkŋ keydege se, eem aan gōō puusn sendngen dēn baa baa bōōr ki se. ¹⁰ Ōō yeldege se tec aan gōō gen iini ōō ute naan se bō naade lee tōbm jeege. Ōō ute yeldege se bō ken naade tōbga jeege num ōōdden yēēbde gen laapa mii se. ¹¹ Ōō gōō jērl zuzu ken iimge teeco maak ki se, ōkga gaara, ōō gaarde se ute taar *Ēbre se k'danŋ *Abaddon* ōō ute taar Grēk lē k'danŋ *Apolion* ken je deekŋ ōō: *debm tujŋ gōtō*.

¹² Nakŋ ōōŋ deet deet se deelga; ōō bōrse ōōpga nakgen ōōŋ ōōŋ dio ken te ade baa do naan ki kuuy daala.

**Kōdn Raa tuuy pul gen k-mēcege*

¹³ Ken kōdn Raa k-mēcege jaay tuuy puliŋ se, *gōtn tēdn serke Raa ki ken k'daapiŋ ute daab ōō ōk kaaja gōtō kaam sōō ken daar naan Raa ki se, maam m'booy mind nam taad gōtn se. ¹⁴ Naan taad kōdn Raa ken gen k-mēcege tu ken ōk pulu se ōō: «Kōdn Raagen sōō k'dōōkdega dōōk taa ool magal ken k'danŋ Eprat se 'baa tuutden naatn.» ¹⁵ Ōō kōdgen sōō se k'tuutden naata ōō ken k'tōōd k'tōldēga se, do dōkiŋ tap bō naade iŋg booy booyo maakŋ baar ken se, maakŋ laapiŋ ki, maakŋ biŋ ki ōō maakŋ leriŋ ki sum bō, k'taaddēga taad j'ōō jikilimgen jaay k'nigde gōtō kaam mōtō se, jee kaam kalan se, k'tōōlde paac. ¹⁶ Ter maam m'aak jee sendge aas dupu-kaaru-dio (200 000 000) ōō ken k'mēdde se, maam m'booyga.

¹⁷ Bin bō maam m'aak sendge ute mēldege teeco naanum ki. Ōō mēldege se tuuso saapo aac aan gōō pōōdō, zēēr cidid aan gōō koa, ōō kōōs aan gōō kudn pōōdō. Ōō do senddege tu se tec aan gōō do tupiyge. Ōō pōōdō, saa ōō kudn gen pōōdō se teeco taardege tu buluk buluk. ¹⁸ Nakgen mōtōn ken teec taardege tu se bō, jeege jaay k'nigde gōtō kaam mōtō se, jee kaam kalan se, naade tōōlde paac. ¹⁹ Ōō tōōgŋ sendngen ese se, teeco taarde ki ōō iino yeldege tu; taa yeldege se tec aan gōō wōōjō ōō ōk daan doa ōō ute naan se bō naade lee dabar jeege se.

²⁰ Gan jee ōōpm ken nakgen se ōŋ tōōlde te ey se, ute naan se kic bō, naade baate terl maakdege do Raa ki. Gan naade iŋg bō gen keem maragdege, sitandēge ute raadege ken naade daapiŋ ute daab, pudda, maal zēēre, koa ōō te kaagge se, ey num raadege se lē aak eyo, booy eyo ōō lee eyo. ²¹ Ute naan se kic lē, naade ōŋ eyo gen tōōl jeege gen koojŋ rodege, gen kēēsn naapa ute bōogo.

10

**Kōdn Raa ōk kitapm baata k'wōrginga wōrgo jŋ ki*

¹ Ter maam m'aak kōdn Raa kuuy tōōgō bōōyo maakŋ raa ki. Ōō naan uuso kal gapara ōō teelo don ute wōōjŋ maakŋ raa; ōō daan-kaamiŋ aan gōō kaada ōō jēŋge magal aan gōō duliyu ōō tec pōōdō. ² Naan ōk kitapm baata k'paatinga paat se jŋ ki. Ōō jē daamiŋ se, naan ōbiŋ do baar ki ōō jē jeeliŋ se lē, naan ōbiŋ naan ki. ³ Gōtn se naan ōōd ōōy makōŋ aan gōō tupiyu. Ken naan jaay ōōd ōōy se, maam m'booy raa taat tiiriŋ tiiriŋ gōtō kaam cili. ⁴ Ōō ken Raa jaay taat aas se, maam m'je m'raan mētn taariŋa, naōō m'booy mind nam maakŋ raa ki taadum ōō: «Mētn taar ken Raa taatn gōtō kaam cili se, ōkiŋ maaki ki, ōŋte 'raanŋa.»

⁵ Ter kōdn Raa ken jaay maam m'aakiŋo ōōō jēŋ kalan do baar ki ōō ken kalan do naan ki se, uun ji daamiŋ raan. ⁶ Gōtn se naan naam taariŋa ute ro debm ken tiŋg daayum daayum se, naan bō debm ken aalo maakŋ raa ute nakgen maak ki paac, do naan ute nakgen do ki paac ōō baar ute nakgen maak ki paac. Naan taad ōō: «Naan ki se, j'aden kōŋ gōt ey sum. ⁷ Taa do dōkiŋ se, *Raa taaddega jee kaan naabiŋge tun taad taar teeco taariŋ

ki kaad ken naan utu tedn nakn ken naan uuno do ro ki jaay *jeege jeel metin ey se. Ken kodn Raa k-cilige jaay tuuyga pulin num, Raa utu 'tedn nakn se 'kaan doobin ki.»

⁸ Ter mind nam ken maam m'booyino taadum maakn raa ki se, taadum kuuy daala do: «'Baa gotn kodn Raa ken ob jen kalan do baar ki do ken kalan do naan ki se, oko kitapm ken k'paatinga paatn ken naan akin jin ki se.» ⁹ Gotn se, maam m'baa m'onjina do m'tond metin m'oo edumo kitapm baatn ken jii ki se. Naan deekum do: «Ok osin paac! Ken naai jaay utu osin kas se, ai nijim taari ki aan goo teeje, nabo ken naan booyga maaki ki se, ai kaacn kaadi.» ¹⁰ Ken maam m'oko kitapm baatn ji kodn Raa ki jaay m'osin se, m'naamin taarum ki se, nijim aan goo teeje. Num ken naan jaay booy aan maakum ki sum se, m'naamin aacum kaaduma. ¹¹ Ter k'taadum j'oo: «Jeege te dende, ute metjildege, ute taar naan dege do ute gaardege se, 'baa taadden taar teeco taar Raa ki se kuuy daala.»

11

Saadgen dio

¹ Gotn se k'jedum naala tec aan goo nakn ken k'lee k'doojn goto, do k'deekum j'oo: «In 'baa 'doojn *Bee Raa ute *gotn ken k'jiin k'daapin gen tedn serke Raa ki do 'med jee ken ing eem *Raa gotn ese. ² Num daan boarin naatn se onte 'doojina taa gotn se j'onjina kon jeege tun jeel Raa mal eyo. Jo geger *salal gotn ese se, naade utu an kasn gen laapa sik-soo-kaar-dio (42). ³ Saadumgen di se, maam m'utu m'aden kol naade 'tuusn kal kol doa. Jo maakn bii ken dupu-te-kaar-di-te-sik-mee se (1 260), naade taadn taargen teeco taar maam ki jeege tu.»

⁴ Saadgen di se, naade aan goo *ko olibgen dio do aan goo boompngen di ken daar naan Meljege tun ken Mel kaal do naana se. ⁵ Jee se jaay debm je aden tedn *kusin num, poodo aden teecn taardege tu do kasn jee taamooydegen ese se naatn. Deere, bin bo debm jaay je aden tedn kusin naade ki se, naade an taal bin kici. ⁶ Naade ok too go gen gaasn maane 'keed eyo do kaad ken jaay naade taad jeege tu taargen teeco taar Raa ki se, maane tap bo 'keed eyo; do ter naade ok too gn 'del maane tedn mooso, do naade ano baa ute dubar naparin dena do naan ki aan goo ken naade maakde jen ro ki.

⁷ Ken saadgen di se jaay taad nan taarde se, daa-gaabm ken ade kookn maakn goo ken jerl zuzu se utu ade kooco. Ken naan jaay cirdega num, utu aden taal. ⁸ Jo yodege se, naade utu ade kon toodn daan boor geger ken magala, gotn ken k'danin ute ro Sodom ey le Masar se. Gotn se bo gotn ken k'tup k'taal Melde ro kaag ki se kici. ⁹ Jeege paac ute metjildege, ute taa beedege, ute taar naan dege, ute taa naan dege utu ade baa kaakn yogen k'taal k'j'onde tood bii moto ute ler sik-kaar-di se. Yogen se naade baate duubde do gaas jeege do j'onte duubde. ¹⁰ Ken jee se jaay ooy se, jee do naan ki maakde raapo. Maakn maak-raapde ki se, naade ted bee ute naapa do maakn tedn beedege tu se, nana nana kic bo ed naka naapin ki naapin ki. Taa jee taad taar teeco taar Raa ki ken di ese se, doddenoga yeebde den bee eyo.

¹¹ Ken bii moto ute ler sik-kaar-di jaay deel se, Raa baado olden koa do jee se duro do gotn se naade iin daar ute jede. Ken naade jaay aakde se, nirlde baa teece. ¹² Jee di ken taad taar teeco taar Raa ki se booy mind nam taadden makono maakn raa ki do: «Ooko 'baakiro ara!» Jo naan jee taamooydege tu se sum bo, naade end maakn gapar ki do ook baa maakn raa ki. ¹³ Kaad ken se sum bo, naana te makono do geger se jaay k'nigin goto kaam sik se, ken kaam kalan ru se, taal jeege dupu-cili. Num jee ken oop se, beere baa okde do naade taad do: «Deere, naai sum bo Raa ken magala do too go.»

¹⁴ Borse nakn on gen k-dige se deelga; num bere, gen k-motoge tu se kic oopga baata utu 'kaana.

*Kodn Raa gen k-cilige se tuuy pulina

¹⁵ Kɛn kɔdn Raa k-cilige jaay tuuy pulin se, maam m'booy maakn raa ki se, jeege taad makɔn ɔ:

«Bɔrse, do naanja se tɛdga kaam ji Mɛljege Raa ute gen *al-Masiina.

Ɔɔ do naanja se daayum, naan ɓo 'tɛdn gaariɲa.»

¹⁶ Ɔɔ magalgen sik-di-kaar-sɔɔ kɛn ting do kaag dodege tun kɛn naan Raa ki se, ɛrg und naande naan ki naan Raa ki ɔ eemiɲa. ¹⁷ Naade deek ɔ:

«Mɛlje Raa Sidburku, naaje k'tɔɔmi,

naai kɛn ɓɔrse ɔ kɛn do dɔkiɲa.

Taa naai 'taadga tɔɔgi ɔ uunga gaari.

¹⁸ Ey num jeege do naan kɛn jeel Raa mal ey se, maakde taardega doi ki,

num ɓɔrse maak-taar naai ɓo ɓɔɔyga dode ki.

Taa kaadn kɛn naai an kɔjn ɓɔɔrɔ do jeege tun ooyga kooy se, aanga,

ɔ jee tɛdn naabigen taad taar teeco taari ki,

ute jeege ɔ jee kɛn ɓeeri naai ki,

jee j'aalden maak ki ɓo jee j'aalden maak ki ey se,

ɓɔrse kaadn aasga kɛn naai aden tɛdn bɛɛ;

ɔ kaadn naai an kutn jeege kɛn lee tuj do naanja se ɛ, aanga kici.»

¹⁹ Ter maam m'aak *Bee Raa kɛn maakn raa ki se, nam ɔdɪnga kɔɔd kaam taariɲa. Ɔɔ maakn Bee kɛn se, maam m'aak *sandukn kɛn *Raa dɔko ute jeege do dɔkin se, teeco naanum ki. Ɔɔ gɔtn se, maam m'aak gɔtɔ aal wusuk wusuk, m'booy mind jeege ute Raa kɛn taat makɔnɔ, naanja tea ɔ isi sifo rutuk rutuk.

12

K-lamaga ute Mɛnda

¹ Ɔɔ maam m'aak nakn deel doa teeco maakn raa ki: nakn maam m'aak se, mɛnda uuso kal gen kaada ɔ ing tɔɓ jɛnge do laap ki, ɔ ɔk laata don ki gen k-dijge sik-kaar-dio.

² Mɛnd se mɛndkaama, ing diig daay dɛs dɛs ɓaa ɓaa koojo.

³ Ter maam m'aak nakn deel doa kuuy maakn raa ki daala: nakn-kɔɔɓm maam m'aak se k-lamaga magala. Naan aac aan gɔɔ poodo ɔ ɔk daan donge cili ɔ kaajinge sik. Ɔɔ daan dongen cili se, ɔk laatn gen gaaringe cili kici. ⁴ K-dijge jaay k'gaanɛde kaam mɔtɔ se ɔ kɛn kaam kalan se, naan tɔɔd sidenɔ paac naan ki te yɛliɲa. Gɔtn se k-lamaga se ɓaa daar naan mɛnd kɛn ɓaa ɓaa koojo se, taa kɛn mɛnd se jaay oojga num, goonin se naan utu an kɔsn naatn. ⁵ Mɛnd se ooj goono ɔ goonin se gaaba. Goon se utu tɔɔdn jeege paac ute sirdn maala. Anum goon se, j'uun k'ɓaansin naan *Raa ki ɔ naan kaag don ki. ⁶ Gɔtn se mɛnda se aan ɓaa do kɔd-ɓaar ki ɔ gɔtn se ɓo gɔt kɛn Raa daapinsinga daapa taa an ɓaa kulin gen ɓii dupu-te-kaar-di-te-si-mɛɛɛ (1 260).

⁷ Ter maam m'aak ɓɔɔrɔ iin maakn raa ki. Magal *kɔdn Raa k'danin Mikael te kɔdɪnge baag tɛdn ɓɔɔrɔ te k-lamaga ɔ k-lamaga kic ɓo te kɔdɪnge, ⁸ naɓo k-lamaga se naade ɓaa cirina. Taa naan se ɓo k-lamaga ute kɔdɪnge se ɔn te gɔtn daar maakn raa ki eyo. ⁹ Gɔtn se k-lamagn ese se k'tuuriɲo maakn raa ki, naan se ɓo wɔɔjn kɛn te do dɔkin kɛn k'danin Iblis ɔ *Bubm sitange kici, naan ɓo debm kɛn lee dɛrl jee do naan ki ute magalina. Naan ute kɔdɪnge se paac k'tuur k'j'ɔldeno do naan ki. ¹⁰ Ter m'booy mind nam taad makɔnɔ maakn raa ki ɔ:

«Bɔrse, kaadn kɛn Raaje taadn tɔɔgina, kuun gaariɲa

ɔ kaajn jeege se, aanga. Bɔrse, naan ɛdga tɔɔgɔ *al-Masiin ki.

Anum debm kɛn lee tɔkn mind

genaajege naan Raa ki se k'tuuriɲoga naatn,

ey num naan ɓo debm kɛn lee tɔkde mindde nɔɔrɔ katara naan Raa ki.

¹¹ Gan genaajege se tɔɔg ciringa

ute doobm moosn gen *Goon Baatn Raa
 ɔɔ ute Taar Raa ken naade lee taad jeege tu;
 naade took ɔn rode taa j'aden tɔɔɔ.

¹² Taa naan se ɔo naase jeegen ingki maakn raa ki se 'tedki maak-raapo!

Num asen kɔɔn naase jeegen ken do naan ki

ute kengen do baar ki,

taa Bubm sitange te maak-taarin se, ɔere,

bɔɔy ɔnsenga, taa naan jeele kaadin se ɔɔpga baata.»

¹³ Ken k-lamaga jaay aak k'tuur k'j'ɔliɔ do naan ki se, gɔtn se naan baag tuur mend ken ooj goon gaaba se. ¹⁴ Gan mend se j'edin taa bεekn keyε magal magal aan gɔɔ gen doobo taa an kiin ɔaa do kɔɔf-baar ki dɔk ute k-lamaga se ɔɔ gɔtn naane se ɔo, gɔt ken k'daapinsin taa j'an ɔaa kul gen ɔaara mɔtɔ te laapa mεε se. ¹⁵ Gɔtn se k-lamagn ken ɔko metn menda se, ɔɔf ɔlo maan maakin ki aan gɔɔ ool doocoga dooc se taa an gɔɔbm tɔɔɔ. ¹⁶ Num gan naan ɔaado naakn mend se ɔɔ naan se εεp taarina ɔɔ aay te maan ken k-lamaga ɔɔf ɔliɔ se. ¹⁷ Num k-lamaga ute maak-taarin se, ɔk terl ɔaado gen tedn bɔɔrɔ metjil mend ken ɔɔp se. Naade se ɔo jee ken tedn nakn Raa ɔɔ k'teda, jee ɔk taar Isan ken met ki se.

¹⁸ Anum, gɔtn se, k-lamaga ɔaa daar do kees ken taa baar ki.

13

Daa-gaaba ken teeco maakn baar ki

¹ Ter maam m'aak daa-gaaba kalan teeco maakn baar ki. Naan ɔk kaajge sik ɔɔ donge cili ɔɔ do kaaja kalan se, ɔk laatin gaaringe tak tak. ɔɔ daan donge tu se, ɔk rogen ken naaj *Raa. ² Daa-gaabm ken maam m'aakin se tec aan gɔɔ mεreɛε, naɔo jεnge se aan gɔɔ jε duuyu ɔɔ ɔk kɔɔkge aan gɔɔ gen tupiyu ɔɔ taarin kic gɔɔ gen tupiyu. Daa-gaabm se k-lamaga edin tɔɔgina ɔɔ ɔndin do kaag don ki ɔɔ edin magala. ³ Daan don kalan k'awarin se, ey num dun se ɔaan ɔaa tɔɔɔ, naɔo dun se ɔaa urlu. ɔɔ ken jee do naan ki paac jaay aakin se, nakn se tap ɔo ɔkden taad eyo ɔɔ naade baagin daana. ⁴ Taa k-lamaga edga gaara daa-gaab ki se, jeege paac εrg naan k-lamaga ki se. ɔɔ naade tɔɔm daa-gaabm se kici ɔɔ deek ɔɔ: «Daa-gaabm se tap ɔo nan ɔaa te naan ɔɔ nan kɔn daar naanin ki?»

⁵ Daa-gaabm se, j'undin kulu gen taadn taargen deel doa ɔɔ gen naajn Raa. Naan j'edin tɔɔgɔ gen laapa sik-sɔɔ-kaar-dio (42). ⁶ Naan εεp taarin naaj Raa, naaj ro Raa, naaj *Bee Raa ken maakn raa ki ute jee ken maakn raa ki. ⁷ J'undin kulu gen tedn bɔɔrɔ ute jee Raage ɔɔ ade ciri. ɔɔ jee do naan ki paac te metjildege, taa ɔeedege, taa naandege ɔɔ te taar naandege, j'edin sin kaam jin. ⁸ Jee do naan ki paac utu 'kεrgn naanin ki, num jee 'kεrg ey se, jee ken rode k'raan denoga raan maakn Kitapm Kaajn gen *Goon Baatn Raa ki do dakin ken Raa utu aalo kaal dunia. ɔɔ Goon Baat se ɔo ken ɔn ron k'tɔɔliɔ *serke se.

⁹ Debm ken ɔk bi gen booy taar se num, booyin taar se jiga.

¹⁰ Debm ken Raa taad ɔɔ j'utu j'an kɔkn ɔulu ε,

j'utu j'an kɔkɔ

ɔɔ ken ɔɔ j'utu j'an tɔɔl ute gɔrd-jerle ε,

j'utu j'an tɔɔl kici.

Bin num, jee Raage j'aay kaamde j'aal maakde do Raa ki.

Daa-gaabm ken kuuy teeco maakn naan ki

¹¹ Ter m'aak daa-gaabm kuuy teeco maakn naan ki. Naan ɔk kaajge dio tec aan gɔɔ gen goon baata, naɔo ken naan taad se tec aan gɔɔ k-lamaga. ¹² Daa-gaabm deet deet se, ɔlin tednakgen deel doa naanin ki. Naan ɔl jeegen do naan ki paac εrg naan daa-gaab ken deet deet ken k'awarin ɔaa ɔaa kooyo jaay dun urlu se. ¹³ Naan tednakgen magal deel doa naan jeege tun do naan ki paac bini bɔɔyo pɔɔdo raan naande ki. ¹⁴ Naan j'undin kulu gen tedn nakgen deel doa naan daa-gaab ken deet deet se, ɔɔ ute naan se naan derl jeegen

do naan ki əɔ deekden əɔ k'tɛd naka tec aan gəɔ daa-gaabm kɛn deet deetn k'awariŋo ute gərd-jerle jaay ooyo te ey se. ¹⁵ Daa-gaabm kɛn teeco maakŋ naan ki se, j'ɛdɪŋ təɔgə ɣɛn kəl ko maakŋ nak kɛn naan tɛdɪŋ tec aan daa-gaabm deet deet se, əɔ nakŋ se, baag taada aan gəɔ debkilimi əɔ taa jeegen paacŋ kɛn baate kɛrgŋ naan daa-gaab kɛn deet deet se, naan əɔ k'tək k'təɔldɛ naata. ¹⁶ Jee j'aaldɛn maak ki ute jee j'aaldɛn maak ki eyo, jee maalge ute jee daayge, bulge ute jeegen bulge eyo, paac naan əɔ k'təndɛdɛ nakŋ kaakŋ jeele ji daamdege tu ey le do naandɛge tu. ¹⁷ Debm jaay ək nakŋ kaakŋ jeele roŋ ki ey se, k'dugŋ nakiŋ eyo əɔ naan kic le kəŋ dugŋ nakŋ nam eyo. Nakŋ kaakŋ jeel ese se ɓo, naan ro daa-gaabm ese əɔ mɛdɪŋ ese se kɛn tum ute numiriŋ kici.

¹⁸ Ɔŋ jeege booy jeel kəkŋ mɛtn taar ese se jiga. Debm mɛtɛk se, əŋ dooy jeel mɛtn taar numir ro daa-gaab kɛn ese se əɔ numir ese se ɓo tum te ro debkilim se. Numir se jaay k'mɛdɪŋ se kaar-mɛcɛ-ute-sik-mɛcɛ-kaar-mɛcɛ (666).

14

**Goon Baatn Raa ute jeenge*

¹ Ter maam m'aak Goon Baata daar daara ute jeege dupu-kaar-te-sik-səɔ-kaar-səɔ (144 000) do ko kɛn Sion ki əɔ jee se k'raanɛn ro naana ute ɣɛn Bubiŋ do naandɛge tu. ² Gətn se maam m'booy mind nam taad maakŋ raa ki tec aan gəɔ maan zoor uu uu se, əɔ aan gəɔ Raa kɛn taat makəŋ əɔ m'booyiŋ se tec aan gəɔ jee ənd kənd kurundu. ³ Ɔə naade se aar kaa kiji naan kaag do ki naan ne-dimge tun səɔ əɔ naan magalge tu. Kaade se nam tap ɓo jeel kaariŋ eyo, naɓo jee aariŋ se se, naaden jee dupu-kaar-te-sik-səɔ-kaar-səɔ (144 000) kɛn k'dugdenoga dug dode do naan ki se sum.

⁴ Jee se, ɓii kalaŋ tap ɓo ɓaa te ro mɛndge tu eyo naɓo naade ɓəɓɓ rode *salal ɣɛn *Raa. Jee se se, gətn Goon Baata ɓaa ɓo, naade daaniŋa. Ɔə maakŋ jikilimge tun do naan ki se, naade se jee kɛn k'dugdenoga dug dode əɔ naade se aan gəɔ *nakŋ ooj deet deetn maakŋ-gəɔ ki jaay j'ɛdɪŋ *sɛrke Raa ki əɔ Goon Baat ki se. ⁵ Naade se, ɓii kalaŋ tɛd te taar-kəɔɓ eyo əɔ taar iŋg kus kic le j'əŋ te rode ki eyo.

**Kədn Raagen mətə*

⁶ Ter maam m'aak kədn Raa kuuy iin lee daan maakŋ raa ki raan. Naan se ək Labar Jigan ɣɛn daayum se ɣɛn taadŋ jeege tun do naan ki. Labar se, naan an taadŋ jeege tun do naan ki paac ute mɛtjildege ute taa ɓeedɛge əɔ ute taar naandɛge. ⁷ Naan taadɛn makəŋ əɔ: «'Beerki Raa ki əɔ *'nookiŋki, taa kaadŋ kɛn naan kəŋŋ ɓəɔɔ do jeege tu se, aanga. Naase ɛrgki naan Mel kɛn aalo maakŋ raa ute do naana, baar ute gəɔgen kɛn ək maane se paac.»

⁸ Kədn Raa kuuy ɣɛn k-dige ək mɛtiŋa əɔ deek əɔ: «Bɛrɛ, gɛgɛr magal Babilon se tɛrɛcga! Deer deer, naan se tɛrɛcga kamac kamac! Naan se ɓo kɛn əɔ mɛtjil jeege do naan ki paac tɛd nakŋ kɛn naan maakiŋ jen ro ki aan gəɔ tətn kooŋŋ biŋ kɛn naan əɔ jeege paac aay te maraaddɛ se. Naan se tec aan gəɔ mɛnd kɛɛsn gaabm rɛŋ rɛŋ əɔ nakŋ kɛn naan əɔ jeege tɛd se, nakŋ *kusiŋ salal.»

⁹ Ter kədn Raa kuuy ɣɛn k-mətəge əko mɛtn naade se kici. Naan se taad makəŋ əɔ: «Debm jaay ɛrg naan daa-gaab ki se ute nakŋ k'cəɔciŋ teciŋ tece əɔ ək nakŋ kaakŋ jeele do naaniŋ ki lə jiŋ ki se, ¹⁰ naan kic utu kaay tətn kooŋŋ biŋ salal kɛn maakŋ *kəɔpm maak-taar Raa ki se. Debm se, Raa utu an kəl poodŋ əɔ maakŋ kud kɛn ək poodo buluk buluk se naan kədn Raage tun salal əɔ naan Goon Baatn Raa ki. ¹¹ Ɔə saa poodŋ dubarde se iin tul tul daayum daayum. Jee kɛn ɛrg naan daa-gaab ki əɔ naan nakŋ kɛn k'cəɔciŋ teciŋ tece əɔ jeegen ək numiriŋ rode ki se, nəɔɔ katara naade kəŋ gətn an təɔl maakde eyo.»

¹² Kaad kɛn se ɓo naase aayki kaamse, naasen jee Raage se 'tɛdki nakŋ kɛn Raa taad əɔ ɣɛn tɛda əɔ aalki maakse do Isa ki!

¹³ Tēr maam m'booy mind nam taadum maakŋ raa ki ɔɔ: «'Raaj ɔɔ: maak-raapo jeege tun ooy ɔorse doobm Mɛljege tu!» Ɔɔ tēr *Nirl Raa taadum ɔɔ: «Deere, naade se ɔŋga gɔtn tool maakde ɔɔ taa bɛɛ paacŋ naade tɛdo se, naade utu aŋ kəŋɔ.»

Kaadn kəjɔ

¹⁴ Tēr maam m'aak gapara raap lak lak ɔɔ maakŋ gapar kɛn se, m'aak nam tec debkilimi ing kiŋg do ki. Ɔɔ nam se ɔk laatin gɛn toomɔ gɛn daab doŋ ki ɔɔ naaŋ ɔk kiŋjɛr aata jin ki. ¹⁵ Tēr m'aak *kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ *Bee Raa kɛn maakŋ raa ki. Naaŋ taad makəŋɔ deb kɛn ing do gapar ki se ɔɔ: «Borse kaadn kəjn nakgen do naaŋ ki se aasga; ute kiŋjɛri se 'ɔaa ɔjde.» ¹⁶ Gɔtn se, debm ing do gapar ki se ute kiŋjɛriŋ se, naaŋ ɔaa ɔj naŋ nakgen do naaŋ ki se paac.

¹⁷ Tēr maam m'aak kɔdn Raa kuuy teeco maakŋ Bee Raa kɛn maakŋ raa ki. Naaŋ kic ɔk kiŋjɛr aata jin ki. ¹⁸ Tēr maam m'aak kɔdn Raa kuuy daala teeco *gɔtn kɛn k'lee k'tɛdn sɛrke Raa ki se. Naaŋ se ɔk toogɔ do pood ki ɔɔ naaŋ taad makəŋɔ deb kɛn ɔk kiŋjɛr kɛn aat se ɔɔ: «Borse koojn biŋgen do naaŋ ki se aacga. Ute kiŋjɛri aat se 'ɔaa ɔjde.» ¹⁹ Gɔtn se kɔdn Raa kɛn ɔk kiŋjɛr aat se, iin ɔaa ɔj koojn biŋ se ɔɔ tɔs ɔmbiŋ maakŋ dukudn magal gɛn maak-taar Raa ki se. ²⁰ Dukudn se, naaŋ naatn maakŋ gɛgɛr ki ɔɔ koojn biŋ se jaay k'riin se, teec mooso ɔɔ moosiŋ se ɔɔy dar dar ɔɔ kɛn k'dɔɔjin se, jɛrliŋ se aal sindi aljam. Gɔtn mooso ɔɔy uun paac se aas kilɔmɛtir kaar-mətɔ.

15

**Kɔdn Raagen cili ɔk dubargen cili jidege tu*

¹ Tēr maam m'aak maakŋ raa ki nakŋ-kɔɔbm kuuy magala ɔɔ deel doa. Maam m'aak kɔdn Raage cili ɔk dubargen cili jidege tu kɛn utu ade ɔaa kaam mɔɔtn se. Ute nakgen se ɔo *Raa naŋ maak-taariŋa.

² Tēr maam m'aak naka tood yel yel aan gɔɔ baar maane ɔɔ ɔk poodo ɔuluk ɔuluk maak ki. Do baar kɛn tood yel yel ese se maam m'aak jeege daar daara do ki ɔɔ jeege se ɔo kɛn ciro daa-gaabm ute nakŋ kɛn k'cɔɔciŋ teciŋ tece ɔɔ ute numiriŋ se. Ɔɔ naade se, Raa ɛddɛn nakgen tec kurundge se jidege tu. ³ Naade aar kaa gɛn *Musa, debm tɛdn naabm Raa ɔɔ kaa gɛn *Goon Baatn Raa. Naade aar ɔɔ:

«Mɛljege Raa Sidburku,
nakŋ naai 'tɛd se, deel doa ɔɔ aak bɛɛ aak eyo.

Gaar do naaŋa paac, doobm naai se,
doobm kɛn daan ki ɔɔ kɛn mɛt ki.

⁴ Mɛlje, debm jaay ai ɔbeer naai ki eyo
ɔɔ ai *nookŋ roi ey se tap ɔo, naŋa?

Taa naai kali ki sum ɔo debm *salal.

Mɛtjil jee do naaŋ ki paac se

utu 'kɛrgŋ naani ki.

Nakŋ naai 'tɛdiŋo ute doobiŋ se naade 'kaakŋ jeele.»

⁵ Kɛn nakgen se jaay deel se, maam m'aak *Bee Raa kɛn maakŋ raa ki se ɔɔd waŋ ɔɔ m'aak *kɔrɔr Raa se maak ki. ⁶ Maam m'aak kɔdn Raagen cili kɛn teeco maakŋ Bee Raa ki ɔɔ kɔdn Raage se, tuuso kalgen salal aak bɛɛ ɔmb mɛt ki biriŋ biriŋ se. Kaaddege se naade dɔɔkiŋ ute kɔl k'daapiŋ ute daab ɔɔ naade se ɔo utu ano ɔaa ute dubargen cili se.

⁷ Tēr maakŋ ne-dimge tun ɔɔ se, deb kalan nig kɔdn Raage tun cili se, *kɔɔpm gɛn daab tak tak. Ɔɔ maakŋ kɔɔpge tun se, dooc ute maak-taar Raa kɛn ting gɛn daayum daayum.

⁸ Ɔɔ maakŋ Bee Raa se paac dooc ute saa ɔɔ saa se taad ɔɔ toogŋ Raa kɛn wɔɔr gɔtɔ kɛlɛŋ se utu gɔtn se. Nam tap ɔo ɔŋ ɛnd maak ki eyo, bini dubargen cilin kɛn kɔdn Raagen cili ɔaandeno se, deel jaayo.

16

*Kəəpgeŋ cilin kən dooc ute maak-taar *Raa

¹ Ter maam m'booy mind nam maakŋ *Bee Raa kən maakŋ raa ki taad makəŋ *kədn Raage tun cili se ə: «Kəəpsegeŋ cilin dooc ute maak-taar Raa se, 'baa təəydeki do naan ki.»

² Kədn Raa kən deet deet se, iin baa əy maak-taar Raa maakŋ kəəpiŋ ki se do naan ki ə jee kən ək nakŋ kaakŋ jeele geŋ daa-gaaba ə lee erg naan kaag kən k'cəəciŋ teciŋ tec se, naade paac rode təəd taan-dua ə taan-dude se əsde aak eyo.

³ Kədn Raa kən geŋ k-dige se, iin baa əy maak-taar Raa kən maakŋ kəəpiŋ ki se maakŋ baar ki ə maan maakŋ baar ki se dəl aan gəə moosn debm ooyga kooyo. Ə nakgeŋ paacŋ maakŋ baar ki se ooyo.

⁴ Kədn Raa geŋ k-mətəge se, kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, baado əyiŋ maakŋ oolge tu ə gətge tun ək maan maane paac se. Ə maangeŋ se paac dəl mooso. ⁵ Gətn se, maam m'booy kədn Raa kən məl maane se taad ə:

«Naai debm daan ki,
naai kən bəse ə kən do dəkina,
naai kali ki sum bo debm *salal.
Nakŋ naai 'ted paac se ute doobiŋa.

⁶ Aan gəə naade əyga moosn jeeige ute geŋ jee taad taar teeco taari ki se, bəse naade kic edden mooso bo naade kaaye.

Kese bo nakŋ kən doden naade ki.»

⁷ Ter maam m'booy mind nam taad *gət kən k'lee k'tedn serke se ə:

«Deere, Məljege Raa Sidburku,
bəə kən naai əj do jeege tu se,
kən mət ki ə ute doobiŋa.»

⁸ Kədn Raa geŋ k-səəge se kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se əyiŋ do kaad ki ə kaada se baa tedn əŋgə ə nəəd jeege aan gəə poodo. ⁹ Jee se jaay kən kaada nəəd tedden daama se, naade naaj Raa kən baano ute dubargeŋ se. Gaŋ, ute naan se kic, naade baate terl maakdege do Raa ki ə baate *nookina.

¹⁰ Kədn Raa geŋ k-miige se, kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, əyiŋ do kaag do daa-gaab ki se. Ə taa naan kən naan bo gaariŋ se, gətə baa ted ilim dib. Jikilimge jaay naka əndə se dəəŋ taardege. ¹¹ Naade naaj Raa kən maakŋ raa ki taa dubargeŋ naade əŋə ə ute dugen rode ki se. Ute naan se kic bo, naade baate kəŋ nakdegen *kusiŋ kən naade lee ted se.

¹² Kədn Raa geŋ k-məcege se, kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se, naan əyiŋ maakŋ ool kən magal kən k'danin Eprat se. Ə ool se maanin ooko ə əŋ doobo gaariŋge tun iino kaam gətn kaada tookŋə. ¹³ Ter m'aak maakŋ taar k-lamaga ki, maakŋ taar daa-gaab ki ə maakŋ taar debm kən ted ron aan gəə debm taad taar teeco taar Raa ki se teeco sitange mətə tec aan gəə kaarage. ¹⁴ Sitange se bo kən jeege təndde ted maragge se ə naade bo kən ted nakŋ-kəəbge, naade lee tus gaariŋgeŋ do naan ki se paac taa baa tedn bəəə ute Raa Sidburku, bii se bii əŋə kən naan mala əndinga kəndə.

¹⁵ Məljege taad ə: «'Booyki! Maam se, m'utu m'ade baa aan gəə debm boogo! Maak-raapo deb kən inŋ zere ə bəəb kalinge taa naan lee mət-beer eyo ə kənd maakŋ səkəŋ ki eyo.»

¹⁶ Ter sitangeŋ mətə se baa tuso gaariŋge gətə kaam kalan bini k'danin ute taar *Ebre *Armagedon*.

¹⁷ Kədn Raa geŋ k-cilige kəəpiŋ dooc ute maak-taar Raa se əyiŋ raan ə maam m'booy maakŋ Bee Raa kən raan ə gətn kaag do ki se, mind nam taad makəŋ ə: «Bere, naaba nanŋa!» ¹⁸ Gətn se maam m'aak maakŋ raa aal wusuk wusuk, ted gajalan, Raa taat makəŋə ə naanə kic bo te makəŋə. Te kən naan te se, gətn Raa aal debkilimi bii kalan

tap bo naanja te te bin eyo. ¹⁹ Naan ken se, geger ken magal se baa top goto kaam mato do gegergen do naan ki paac se rua. Gaton se Raa saap do geger ken Babilon ken magal se do naan an kedn kaay koom ken dooc ute maak-taarin ken kusi se. ²⁰ Naangen ken maane gurug alde daan ki paac do ute koge se, 'tedn goto paac. ²¹ Isi magal magal sidu maan raa ki do jeege tu. Isi kalan se deer baa baa kaasn kaam kor teene si-dio. Do jeege se naaj Raa taa dubar ken isi dabarde se. Taa dubargen aan dode ki se dubar gen teecn nirli.

17

Geger Babilon se, boro oocga don ki

¹ Do maan *kdn Raage tun cilin ken ok *koppgen cili ken dooc te maak-taar *Raa jidege tu se, deb kalan baado njuma do deekum do: «'Baado, m'ai taadn metn taar bor ken utu kooch do mend keesn gaabm ken jeege paac jeel gotina do mend keesn gaabm se taad te geger magal ken utu taa oolge tu se.» ² Gaaringen do naan ki paac se, naan deeldenga tedga jee keesn mendge; do jee do naan ki paac se, naan lee edden totn koojn bin aay oono do lee esina.

³ Gaton se *Nirl Raa booy dom ki do kdn Raa uun baansum do kof-baar ki do m'aak menda ing king do daa-gaab ki do daa-gaabm se aac den den. Ron se paac gurug te taargen naaj Raa do daa-gaabm se, donge cili do kaajinge sik. ⁴ Mend se uuso kal ute rona aac den, ok daab ro ki omb birin birin, ok kogen ute rodege do meedgen* ute rodege kici. Mend se ok koom gen daab jin ki do koom se dooc ute nakgen jig eyo gen keesn gaabinge. ⁵ K'raanin do naanin ki ro ken k'jeel metin eyo j'oo:

Maam bo m'geger Babilon magal
maam bo ko mend keesn gaabge paac
do do naan ki paac se,
maam sum bo m'tedn nakgen *kusi cir paac paac.

⁶ Maam m'aak mend se, aay oon moosn jee Raage ken saadn Isage se. Ken maam jaay m'aakin se, nak se tap bo okum taad eyo.

⁷ Gaton se kdn Raa deekum do: «Gen di jaay nak se oki taad ey se? 'Booyo! Maam m'utu m'ai taadn metn taar mend ken ing do daa-gaab ki se ute metn taar daa-gaabm ken donge cili do kaajinge sik jaay *k'jeel metin ey se kici. ⁸ Daa-gaabm ken naai aakin tingo se, borse naan goto do tedga num naan utu ade teecn maan go ken jerl zuzu se, do baa gaton kut ki. Num jee do naan ken rode goto maan Kitapm Kaaj ken Raa raaningo do dakin ken naan utu aalo kaal dunia se, ken naade jaay kaan daa-gaabm ese se, aden kokin taad eyo, taa naan bo ken tingo, borse naan goto do tedga num utu ade teecn daala.

⁹ «Borse, nj jeege tedn meteke do jeel-taara taa jeel metn nakgen se: dogen cili se, je taadn te kogen cilin ken mend ing do ki se do je taadn ute gaargegen cili se kici. ¹⁰ Maan gaaringe tun cili se, jee mii se, kaadde deelga, do ken gen k-mecge se, borse naan bo gaarge, do ken gen k-cilige se le aan te ey borto; anum ken naan jaay ade baa kic bo 'ting den eyo. ¹¹ Daa-gaabm ken tingo do borse goto se, naan kic bo maan gaargege tun cili se sum do naan bo ken utu kasn gaar gen k-martage se do naan kic Raa utu an kutu. ¹² Do kaajgen sikan ken naai aako se le, je taadn ute gaaringen sikan ken utu kasn gaara ute daa-gaaba se tele gen ler kalan sum. ¹³ Gaaringen sik se paac utu tum dook taarde kalan do tedn naaba ute toogde paac daa-gaab ken se. ¹⁴ Naade utu baa 'tedn boro ute *Goon Baatn Raa do Goon Baatn Raa se utu aden ciri, taa naan bo Mel gen Melge do naan bo Gaar gen gaaringe. Do jeege ken naan dandeno do beer toddeno tedga jee naange do ken tuj ormde ey se, naade kic utu aden ciri.»

¹⁵ Ter kdn Raa taadum do: «Oolgen ken naai aak mend keesn gaaba ing taar ki se, je taadn ute jee denge do naan ki ute metjildege, ute taa naandjege do ute taar naandjege

* 17:4 Meedgen ute rodege se ute taar nasar se je deek do: *perles*.

paac. ¹⁶ Kaajgen sikɲ kɛn naai aakɔeno ute daa-gaaba se, utu kɔɔɔn kund mɛnd kɛɛsn gaabm kɛn ɔtɪɲ ɔt se naata, ɔɔ an tɔsn ute nakinge paac ɔɔ an kɔɲɪɲ mɛt-beere. Naan malɪɲ kic, naade an kɔsɔ ɔɔ mɛt kɔɔpɪɲ se lɛ naade an tɔɔɔ. ¹⁷ Gaaringen sik se, Raa mala tɛddɛnga tɛd maakɔde ki, naade tɛɔn naaba daa-gaab ki se, taa daa-gaabm se kiɲg maakɲ gaariɲ ki. Raa ɔlde tɛɔn naan se, taa naade tɛɔn nakɲ kɛn naan uuno doa aan ɔɔ kɛn naan maakiɲ jen ro ki. Daa-gaabm se kiɲg maakɲ gaariɲ ki bini taar kɛn Raa taad se 'kaan doobiɲ ki.

¹⁸ «ɔɔ mɛnd kɛn naai aakiɲo se lɛ, je taadn ute ɣɛɣɛr magal, kɛn iɲɔ do gaaringe tun do naan ki paac se.»

18

Babilon tɛɛɔga

¹ Kɛn nakgen se jaay deel paac se, maam m'aak *kɔɔn Raa kuuy bɔɔyo maakɲ raa ki ɔɔ kɔɔn Raa se ɔk tɔɔg dɛna ɔɔ ute tɔɔgiɲ se naan wɔɔr do naanɔ se kɛlɛɲ kɛlɛɲ. ² Naan taad makɔnɔ ɔɔ:

«Gɛɣɛr magal Babilon se tɛɛɔga!
Deere, naan se tɛɛɔga kamac kamac!
Bɔɔse ɔtɪɲ se ɔɔp tɛdga ɔtɪn maragge,
ɔtɪn sitange ɔɔ ɔtɪn yeelge ute daagen jig ey
kɛn jeege yɛɛmɔde yɛɛm se.

³ Naan se ɔo kɛn ɔl jeege tɛd nakɲ kɛn naan maakiɲ jen ro ki
aan ɔɔ tɔtɪn kooɲɪ biɲ kɛn naan ɔl jeege paac aay te maraadde se.
ɔɔ nakɲ kɛn naan ɔl jeege tɛd se, nakɲ *kusiɲ salal.
ɔɔ gaaringen do naan ki se,
naan ɔlde aay tɔtɪna ɔɔ ɛɛsiɲa.
ɔɔ jee tɛɔn zogen do naan ki se lɛ,
tɛd jee nak dɛnge se, ute maal naan kɛn dɛn se.»

⁴ Tɛr m'booy mind nam kuuy taad maakɲ raa ki ɔɔ:
«Naasen jeemge se, 'teecki naatn maakɲ ɣɛɣɛr kɛn se,
ey num naase kic aki kɔl dose maakɲ kusiɲde ki,
ɔɔ dubar utu kaan doɔde ki se,
utu koocɲ do naase ki kici;

⁵ taa kusiɲ maakɲ ɣɛɣɛr kɛn ese se,
ziid bini ook aanga maakɲ raa ki
ɔɔ *Raa se saapga do nakge tun
te doobiɲ ey kɛn jeɲge lee tɛd se.

⁶ Nakɲ naan tɛd jeege tu se,
naase kic 'tɛɔɪnsɪki naan ki mɛt dio;
aan ɔɔ kɛn naan lee ɛd tɔtɪn k'deepɪɲ atak
maakɲ *kɔɔpɪɲ ki jeege tu se,
naase kic ɛɔɪɲki tɔtɪn atak cir
ɣɛn naan se mɛt dio.

⁷ Aan ɔɔ naade ɔɲo maala ɔɔ ɔɲo doɔde se,
bɔɔse naase 'dabarɔeki makɔn bin kici
ɔɔ ɔɲɔeki kapin aden tɔɔlɔ,
taa ɣɛɣɛr se taadga taad ute maakiɲ ɔɔ:
«Maam se m'tɛdga nɛɛlge do kaag dom ki se.
M'mɛnd-daay eyo ɔɔ mɔɔtɪn kapin lɛ am tɔɔl eyo.»

⁸ Taa naan se ɔo, ɔii kalaɲ sum ɔo
nakgen ɔɲ se utu kaan don ki,

aan gəə yoa, kəl doa əə ɓoa.
 Ɔə naan se j'utu j'an təəə,
 taa Məljege Raa Sidburku se
 utu an kəjn ɓəəəə don ki.»

⁹ Num gaaringen do naan ki ken endo maakŋ kusiŋ geger ken ese se əə tədə maala gətn ese se, kaad ken naade utu kaakŋ saa poodn geger ken k'təəciŋ se, naade utu təəyə əə keem nəə taariŋa. ¹⁰ Naade ɗaar dəkə əə beer əə səm dubar ese se kooçŋ dode ki əə gətn se naade təəyə əə keem nəə:

«Wəəy, wəəy nakage, aakki tu geger Babilon,
 geger magala, naan ək maala se!
 Lər kalan sum ɓo Raa tujina.»

¹¹ Jeegen ək nakŋ zogen do naan ki paac eeme əə əl doa taa geger se, taa nakŋ zodege se, nam tap ɓo dug ey sum. ¹² Nakŋ zodege se: daab, pudda, kogen ute rode, meedgen ute rode, kalgen ute rodege əə ken deer taac bon bon se, kalgen ute rodege cɛɛɛ əə aac dɛŋ dɛŋ; kaaggen oot nijimi, nakgen k'daapde ute naan ceedge, kaaggen mənŋə, maal-zɛɛɛ ute maal-kilimi, ute kogen raan aak bɛɛ bɛɛ, ¹³ naagŋ kaagŋ nijimi, nakgen oot nijimi, itir, dudgen oot nijimi ute kaaggen oot koot kici, tətn koojn bin, uubu, ruju ute gɛmɛ, maranŋe ute bɛŋge, sɛndge ute puusdege, ɓulge ute jee danŋayge, nakgen se paac nam tap ɓo məətn 'dug ey sum. ¹⁴ K'taad jeege tun maakŋ geger ken ese j'əə: «Nakŋ naase maakse 'je paac se gətəga. Maala ute nakgen tɛdsen jaay jeege je se se, paac utga naatn. Nakgen bin se məətn j'an kəŋ maakŋ gegerse ki ey sum.» ¹⁵ Jee tɛdn zogen lee ɓaadə tɛd maala maakŋ geger ken ese se, naade kic 'ɗaar dəkə əə beer əə səm dubar se kooçŋ dode ki. Gətn se naade təəyə əə eem nəə:

¹⁶ «Wəəy, wəəy nakage, aakki tu geger magal,
 aan gəə mɛnd ken tuuso kalgen deer taac bon bon
 ute kengen cɛɛp taac dɛŋ dɛŋ
 əə tɔlo kəɗkŋ bi gɛn daab
 ute meedge əə kogen ute rode se!

¹⁷ Maaliŋ ute deniŋ se, maakŋ lər ken kalan ki sum ɓo utga paac!»

Gətn se, jee tuur markabgen magal magala ute jee tɛdn naabdege əə jeegen maak ki paac se, ute jeegen tɛd naaba do baar ki paac se, naade kic ɗaar dəkə. ¹⁸ Ken naade jaay aak saa poodn iin se, təəd təəy əə:

«Geger jaay magal aas te geger se, ɓɛɛ, gətəga!»

¹⁹ Naade təs naanŋa ɓəəy dodege tu əə təəd təəyə əə eem nəə:

«Wəəy, wəəy nakage, aakki tu geger magal ɗooc te maala
 əə jeegen ək markabgen magal magala do baar ki paac se, naade əŋə maala paac gətiŋ
 ki,

əə maakŋ lər ken kalan ki sum ɓo, maalde se utga!»

²⁰ Num naase, jee maakŋ raa ken jee Raage,

naase *jee kaan naabm Isage
 ute jee taad taar teeco taar Raa ki se,
 'tɛdki maak-raapo!

Ute dubar ken Raa ɓaano don ki se
 naan əgsenga sɛɛse.

²¹ Gətn se maam m'aak kədn Raa təəgə uuno ko deer aan gəə ko tooto undiŋ maakŋ baar ki əə ɗeek əə:

«Taa naan se ɓo Babilon, geger magal se, j'utu j'an kund bin kici
 əə məətn nam an kaak ey sum!

²² Jee kənd kurundge, jee kaage,
 jee tuuy kaage ute jee tuuy pulge
 məətn j'aden 'booy 'tɛdn kaa gəti ki ey sum;

jee tirdge se mōōtn j'aden kōŋ gōti ki ey sum.
 Ōō mōōtn nam 'booy keem tooto gōti ki ey sum.
²³ Nam tap 6o kaakŋ poodn lōōmpō gōti ki ey sum
 ōō mōōtn nam tap 6o taadn taa kōkŋ mēnda gōti ki ey sum,
 taa jeegen ōko nakŋ zo gōti ki se,
 naade 6o jee maalgēn cir jeegen do naan ki se paac.
 Taa naai ute kōrdi kēn 'lee tēd se,
 dērl mētjil jeegen do naan ki paac.
²⁴ Gōtn naai ki se 6o gōtn k'tōōlo jee taad taar teeco taar Raa ki,
 jee Raage ōō jeegen paacŋ k'tōōlde do naan ki se.»

19

*Jeege tēd maak-raapo gēn kōkŋ mēnd *Goon Baatn Raa*

¹ Kēn nakgen se jaay deel se, m'booy gōtō tēd gajalanŋ maakŋ raa ki aan gōō dōōl jeege dēn 6o ul taara deek ōō:
 «Aleluia!
 K'tōōmki *Raa taa Raa naajege se,
 Raa magala ōō tōōgō;
 naan 6o Debm Kaajŋ jeege.
² Taa nakŋ naan tēd paac se mēt ki ōō te dōōbiŋa.
 Naan ōjga bōōrō do mēnd kēesn gaabm kēn tuj do naanŋa
 ute nakgen *kusin kēn naan lee tēd se.
 Raa dabariŋ se taa naan tōōlga tōōl jee tēdn naabiŋge.»
³ Ter maam m'booy naade deek daala ōō:
 «Aleluia!
 Mēnd kēesn gaabm se,
 naan 6o gēgēr k'tōōcin jaay saan tiin gēn daayum daayum se.»
⁴ Gōtn se magalgen sik-di-kaar-sōō ute ne-dīngen sōō se, 6aado erg naan Raa kēn inŋ do kaag do ki se, eemiŋa ōō deek ōō:
 «Amin! Aleluia!»
⁵ Ter m'booy mind deba gōtn kaag do ki se taad ōō:
 «Naase paac jee tēdn naabiŋge, jeegen beerinŋ,
 jee aalinŋ maak ki ōō jee aalinŋ maak ki eyo,
 paac, k'tōōmki Raajege!»
⁶ Ter maam m'booy gōtō tēd gajalanŋ aan gōō dōōl jeegen dēn 6o taada, aan gōō maan zoor uu uu se ōō aan gōō Raa kēn taat makōō se kici, tōōd tōōy makōō ōō:
 «Aleluia!
 Taa Meljege Raa se, naan 6o Sidburku, 6ōrse naan uunga gaariŋa.
⁷ K'tēdki maak-raapjege ōō ōŋ maakjege raapm sakan ōō *k'nookki Raa!
 Taa kaadn Goon Baatn Raa an kuun mēdinŋ se aasga ōō mēdinŋ kic lē daapga roŋ aakga bēē bēē.
⁸ Naan j'ēdinŋ uus kal te roŋa,
 cēēpe, aak bēē ōō ōmb biriŋ biriŋ.»
 Ōō kal ese se je taadn te naabm bēē ōō ute dōōbiŋ kēn jee Raage lee tēda.
⁹ Gōtn se *kōdn Raa kalanŋ deekum ōō: «'Raan ōō: 'Maak-raapo jeege tun k'dandē gēn 6aa kōsn gōtn kōkŋ mēnd Goon Baatn Raa ki se.» Ter naan taadum ōō: «Taar se taar mēt ki. Kēse taar Raa mala 6o taada.»
¹⁰ Gōtn se maam m'erg mētn jēŋ ki m'je m'aŋ keeme. Na6o naan deekum ōō: «Ōōō! Ōŋte 'kergŋ naanum ki. Maam kic m'debm tēdn naaba aan gōō naai ōō aan gōō gēnaaigen aal

maakde do taar Isa ken taado se. Anum naai erg naan Raa ki kalin ki sum.» Taa taar ken Isa taado jeege tu se bo, kесе ko metn taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado se.

Nam ooko do sind ki raap lak lak

¹¹ Ter gotn se, maam m'aak maakn raa dof wan do m'aak sindi raap lak lak. Do debm do ki se ron «Debm lee te ken met ki» do «Debm tuj te ormin eyo.» Do naan oj booro do do ute ken met ki. ¹² Kaamin se le aan goo poodn ok koko. Do naan ok laatin gaaringe dena don ki. Do k'raanjin ron ro ki do ro se naan kalin ki sum bo jeelina. ¹³ Kal naan uuso se, j'alinga kal maakn moos ki. Do naan mala se, k'danin «Taar gen Raa.» ¹⁴ Do dool asgargen maakn raa ki tuuso kalgen te rodege, cepe do taak bee bee. Naade tooko do sendge tun raap raapo do daanina. ¹⁵ Do debm ken ooko do sind ken raap lak lak se, gorf-jerl aata teeco taarin ki gen tool jee do naan ki. «Do jeege se naan utu ade tond ute sirdn k'daapin ute maala*.» Do naan utu aden daal maakn dugudn maak-taar Raa Sidburku ki ken *kusin aan goo ken k'daal koojn bin jaay maanin ted toto se. ¹⁶ Ro kalin ki do ro peelin ki se, k'raaninga raan ron j'oo:

Kese Gaar gen gaaringe do Mel gen melge.

¹⁷ Ter maam m'aak maakn kaad ki se, *kodn Raa daar daara. Gotn se, naan dof doo makono do dan yeelgen tiin maakn raa ki raan paac se do: «'Tuski naapa do 'baakiro utu aki kosn kosn ken Raa tedin den se. ¹⁸ 'Baakiro aki kosn gaaringen ooyga kooyo, magal asgarge, bubm asgarge, sendge do jee tooko do ki, jeegen paacn bulge ute jeegen bulge eyo, jeegen j'aalden maak ki do ute kengen j'aalden maak ki eyo.»

¹⁹ Gotn se ter maam m'aak daa-gaabm deet deetn ken ooko maakn baar ki, gaaringen do naan ki ute asgardege, naade paac tusu gen tedn booro ute debm ken ooko do sind ken raap lak lak ute asgaringe se. ²⁰ Anum daa-gaabm se, ken k'cirin se, k'baa k'j'okina do debm ken ted ron aan goo debm taad taar teeco taar Raa ki ken lee ted nakgen deel doa naanin ki jaay lee derl jeege ok nakn kaakn jeele rode ki ken daa-gaaba tondde se do lee erg naan nakn ken k'coocin tecin tec se, naan se kic j'okina. Naade di se paac k'tak k'j'ombden zere maakn baar pood ken ok nakn aan goo kudn poodn ok buluk buluk se maak ki. ²¹ Jee metinge le, debm do sind ki se toalde ute gorf-jerle ken teeco taarin ki se. Do yodege se yeelge asde te maraade.

20

**Bubm sitange j'okin dangay gen baara dupu*

¹ Ter maam m'aak *kodn Raa booyo maakn raa ki do naan ok lekerle gen taa goo jerl zuzu se ute zinzi magala jin ki. ² Do k-lamaga se naan baa iij-okina. K-lamagn se naan bo woojn do dokiina do naan bo Bubm sitangen ken k'danin Iblis se kici. Gotn se naan dookin te zinzi gen baara dupu. ³ Naan uun undin maakn goo ken jerl zuzu se, do dekelin taara don ki do tedin nakn ken nam tap bo ok doobm an kon kood eyo, taa naan moon 'kon derl jee do naan ki eyo bini baar dupu se kaasa. Ken baar dupu se jaay deelga num, j'utu j'an koodn kol nabo kon ting den eyo.

⁴ Ter maam m'aak kaag doge do jee ting do ki se, j'undden kulu gen kojn booro do jeege tu do ko jeegen k'toalde taa saadn Isa do taa Taar *Raa. Naade se on erg te naan daa-gaab ki eyo do naan nak ken k'coocin tecin tec se eyo do nakn kaakn jeele ken naan tond naan jeege tu ute ji jeege tu se kic, naade ok eyo. Naade se bo jee ken duro daan yoge tu do kosn gaara ute *al-Masi gen baara dupu se. ⁵ Naade se bo jee ken utu dur deet deet daan yoge tu do yogen kuuy se le, kon dur eyo bini baar dupu se deel jaayo. ⁶ Maak-raapo jeege tun *salal ken Raa durdeno deet deet daan yoge tu se. Taa yo gen k-dige se ade kon tedn dim eyo. Naade se utu tedn jee tedn serkge gen Raa do te gen al-Masi. Do naade se utu kosn gaara gen baara dupu te al-Masi.

* 19:15 Aak KKR 2.9.

*Bubm sitange bəərə əsinga

⁷ Kən baara dupu jaay deelga num, Bubm sitange se j'utu j'an̄ kəədīn̄ naatn̄ maakn̄ dangay ki. ⁸ Ɔə naan̄ utu ɓaa d̄erl̄ jeegen̄ m̄etn̄ naan̄ kən kaam̄ sɔə paacn̄ kən k'dan̄d̄e utu ro Gog əə Magog* se. Naade utu tusn̄ d̄ena aan̄ gɔə k̄eesn̄ maakn̄ baar ki gen̄ ɓaa t̄ed̄n̄ bəərə. ⁹ Naade wəək̄n̄ d̄əəd̄n̄ do naan̄a paac əə ɓaado gurug əl̄ jee Raagen̄ maakn̄ ḡeḡer kən Raa j̄en̄ se. Naɓo poodo bəəyo maakn̄ raa ki ɓaado əsd̄e paac. ¹⁰ Ɔə Iblisn̄ kən lee d̄erl̄d̄e se j'uun̄ j'undīn̄ maakn̄ baar pood̄ kən ək̄ nakn̄ aan̄ gɔə kud̄n̄ pood̄n̄ ək̄ ɓuluk ɓuluk se. K̄ese ɓo ḡətn̄ daa-gaaba ute debm̄ kən t̄ed̄ rōn̄ aan̄ gɔə debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki se, k'side maak ki. Ɔə ḡətn̄ se, n̄əərə katara, naade dabar gen̄ daayum daayum.

Bii kəjn̄ bəər kaam̄ m̄əətn̄

¹¹ Ḡətn̄ se t̄er maam̄ m'aak kaag do magal raap raapo əə debm̄ inḡ do ki se. Maakn̄ raa ute do naan̄a se aan̄ iig naanīn̄ ki kilu. ¹² T̄er maam̄ m'aak jee ooyga kooyo paac: jee j'aald̄en̄ maak ki əə jee j'aald̄en̄ maak ki ey se d̄aar d̄aar naan̄ kaag do ki se. Ɔə ḡətn̄ se, k't̄əəd̄ k'taal kitapge. Ɔə m'aak kitapm̄ kuuy se j'əəd̄ j'aalīn̄a əə naan̄ se Kitapm̄ Kaaja. Ɔə jee ooyga kooy paac se, j'əj̄d̄e bəərə do nakge tun naade t̄ed̄a jaay k'raan̄j̄n̄oga raan̄ maakn̄ kitapge tun ese se. ¹³ Maane l̄e, jee kən naan̄ t̄əald̄eno paac se, naan̄ ɓaand̄eno. Yo ute ɓee yoge kic ɓaano ute yodegen̄ kən naade t̄əkd̄eno se. Ɔə yoge se nan̄a nan̄a kic ɓo j'əj̄n̄ bəərə do nakge tun naan̄ t̄ed̄o. ¹⁴ Ḡətn̄ se Yo ute ɓee yoge se, k't̄əs̄ k'j'əmb̄d̄e maakn̄ baar pood̄ ki. Ɔə maakn̄ baar pood̄ kən se ɓo ḡətn̄ yo gen̄ k-dige se. ¹⁵ Deb̄m̄ jaay k'j'əj̄n̄ te rōn̄ maakn̄ Kitapm̄ Kaaj ki ey se, naan̄ se j'an̄ kuun̄ kundīn̄ maakn̄ baar pood̄ ki.

21*Maakn̄ raa ute do naan̄ kiji*

¹ T̄er maam̄ m'aak maakn̄ raa kiji ute do naan̄a kiji taa maakn̄ raa ute do naan̄ do d̄əkin̄ se l̄e, aan̄ iigga əə baar se t̄ed̄ ḡət̄ə. ² Maam̄ m'aak ḡeḡer *salal kən k'dan̄j̄n̄ Jeruzal̄em kiji kən *Raa bəəyīn̄o maakn̄ raa ki. Ḡeḡer se d̄aapga rōn̄ aan̄ gɔə m̄end̄ kən d̄aapga rōn̄a inḡ aak kaak kaam̄ gaabīn̄ se. ³ Ḡətn̄ se, maam̄ m'booy mind̄ deba ḡətn̄ kaag do ki əəd̄ əȳ mak̄əŋ̄ə deek əə: «B̄ərs̄e Raa ənd̄ga *k̄əər̄r̄īn̄ daan̄ j̄ikilim̄ge tu əə naan̄ utu t̄inḡ te naade əə naade se t̄ed̄n̄ jeen̄ge. Raa mala t̄inḡ te naade əə naan̄ ɓo t̄ed̄n̄ Raade. ⁴ Naan̄ utu ad̄en̄ k̄ətn̄ kaa-maand̄e. Yo t̄ed̄n̄ ḡət̄ə, k̄əl̄ doa, t̄əȳə, dubar, naade se paac m̄əətn̄ 't̄ed̄n̄ ḡət̄ə, taa duni do d̄əkin̄ se, 't̄ed̄ga ḡət̄ə.» ⁵ Ɔə deb̄m̄ kən inḡ do kaag do ki se deek əə: «B̄ərs̄e, nakge paac maam̄ m't̄ed̄īn̄ga t̄ed̄ga kiji.» T̄er naan̄ deekum əə: «'Raaj̄ əə: d̄eer d̄eer, taar se taar m̄et̄ ki!»

⁶ T̄er naan̄ taad̄um əə: «B̄ərs̄e, naaba aasga d̄oobīn̄ ki. Maam̄ ɓo m'Alpa əə m'Omega, maam̄ ɓo m'kupm̄ m̄eta əə m'taar t̄əolīn̄a. Ɔə deb̄m̄ maane t̄əolīn̄ num, ɓaado əə maam̄ m'an̄ k̄ed̄n̄ maan̄ kən ed̄ kaaja se c̄er̄e. ⁷ Ɔə deb̄m̄ jaay cirga se, naan̄ utu 'k̄əs̄n̄ kaaḡn̄ ɓea, əə kaag ɓee naan̄ k̄əs̄ se je d̄eek̄n̄ əə maam̄ m'an̄ t̄ed̄n̄ Raan̄a əə naan̄ am̄ t̄ed̄n̄ goonuma. ⁸ Num gan̄ jee ək̄ nakge paac əəŋ̄ eyo, jee tuj̄ ərm̄d̄ege, jee t̄ed̄ nakgen̄ *kusīn̄a, jee t̄əol̄ jeege, jee k̄eesn̄ m̄end̄ge te gaabge, jee ooj̄ rod̄e, jee maragge ute jee taar-k̄əəb̄ge, paac se utu ɓaa maakn̄ baar pood̄ kən ək̄ nakn̄ aan̄ gɔə kud̄n̄ pood̄n̄ ək̄ ɓuluk ɓuluk se. K̄ese ɓo ḡətn̄ kən k'dan̄j̄n̄ yo gen̄ k-dige se.»

Jeruzal̄em kən kiji

⁹ Ḡətn̄ se maakn̄ *k̄əəd̄n̄ Raage tun cilin kən ək̄ *k̄əəpm̄ d̄ooc te dubar se, deb̄ kalan̄ ɓaado əŋ̄uma əə deekum əə: «'Baado, m'ai taad̄n̄ m̄end̄ *Goon Baatn̄ Raa kən utu an̄ k̄ək̄ se.» ¹⁰ Ḡətn̄ se *Nirl̄ Raa bəəȳ dom̄ ki əə uun̄ əlum̄ do ko kən magala əə j̄er̄l̄e əə naan̄ taad̄um ḡeḡer *salal kən k'dan̄j̄n̄ Jeruzal̄em se əə ḡeḡer se ɓo kən maam̄ m'aakiŋ̄o Raa bəəyīn̄o bəəȳ maakn̄ raa ki se. ¹¹ Ɔə maakn̄ ḡeḡer kən ese se, t̄əəḡn̄ Raa w̄əər̄īn̄ k̄el̄ej̄ əə

* 20:8 Gog əə Magog se taad̄ te ro taa naan̄gen̄ jeen̄ge jee w̄əȳ jee Raage. Aak Ezk̄ koŋ̄ 38 əə 39.

wōarīn aan gōō ko kēn te roŋ, kēn k'daŋīn jasp oō jasp se tec aan gōō maan tood yel yel se. ¹² Gēgēr se oōk durdur oō durdurīn se jērle oō paata. Naan oōk taa doobge sik-kaar-dio oō taa doobgen sik-kaar-di se oōk kōdn Raage tak tak. Oō taa doobgen se k'raanđe ro taa bēe gaan *Israelgen sik-kaar-di se ro ki. ¹³ Taa doobgen sik-kaar-di se k'tōōdde gōōtō kaam sōō: kaam kaada tookŋo se oōk taa doobo mōōtō. Kaam kaam kooko se oōk taa doobo mōōtō, kaam kaam bōōyo se, oōk taa doobo mōōtō oō kaam kaada toocŋ kic oōk taa doobo mōōtō. ¹⁴ Oō durdur gēgēr se le k'rēes koge sik-kaar-dio do naapge tu jaay j'iīnīn do ki. Oō kogen sik-kaar-di se k'raanīn ro gēn jee kaan naabm Goon Baatn Raagen sik-kaar-di se rodege tu.

¹⁵ Oō debm kēn daar taad te maam se, oōk nakŋ dōōjŋ gōōtō jīn ki oō nakŋ dōōjīn se le gēn daab. Gōōtn se gēgēr, taa doobīnge oō durdurīnge se paac, naan dōōjde. ¹⁶ Oō gēgēr se, kaam mēndīn ute kaam gaabīn se k'dōōjde se aas kaas te naapa. Naan dōōjīn ute nakŋ dōōjō se. Oō dōōjīn se oŋīn staad* dupu-sik-kaar-dio (12 000). Naan dōōj kaam gaabīna kaam mēndīna oō kaam jērīn ook kook se, naan oŋđe aas kaasa. ¹⁷ Naan dōōj durdur oō dōōjīn se, oŋīn aas cili kaar-te-si-sōō-kaar-sōō (144)†. Oō kōdn Raa dōōjīn ute cili aan gōō gēn jikilimge se sum. ¹⁸ Durdur gēn gēgēr j'iīnīn te ko kēn k'daŋīn jasp. Oō gēgēr se le, paac k'tēdn te daab. Oō daabīn se le, daabm salal oō tood yel yel aan gōō maane. ¹⁹ Kogen jaay j'uuno mētn durdur gēgēr ese se, k'tamarīno ute napar kogen te rode oō taak bēe bēe. Ko kēn j'uuno mēta deet deet se, roŋ jasp. Gēn k-dige se, k'daŋīn sapir oō ko se zēer zēere. Gēn k-mōōtōge se, k'daŋīn kalsedoan. Naan se raan zēer zēere. Ko gēn k-sōōge se roŋ emorid. Naan se zēer cidīd. ²⁰ Ko gēn k-miige se, roŋ sardoan. Naan se aac dēŋ. Ko gēn k-mēcege se, roŋ kornalin. Naan se aac ilim kilimi. Ko gēn k-cilige se, roŋ krizolit. Naan se zēer oōmb mēt ki birīn birīn. Ko gēn k-martage se, roŋ beril. Naan se zēer kōōs kōōsō. Ko gēn k-jernange se roŋ topaz. Naan se kōōs kōōsō. Ko gēn k-sikge se roŋ krizopraz. Naan se zēer kōōs kōōs mēt ki. Ko gēn k-sik-kaar-kalan se, roŋ iasint. Naan se zēer ilim kilim mēt ki. Ko gēn k-sik-kaar-di se, roŋ amatist. Naan se zēer ilim kilimi. ²¹ Taa doobīngen sik-kaar-di se, oōk meedgen te rode se sik-kaar-dio. Oō taa doobo oō oōk meede kalan tak tak. Oō gēgēr se bōōrīn se paac te daab oō daabīn se salal oō tood yel yel aan gōō maane.

²² Ganj maakŋ gēgēr se, maam m'aak te *Bee Raa eyo taa Mēljege Raa Sidburku ute Goon Baatn Raa utu gōōtn ese oō naade se oō Bee Raa mala. ²³ Gēgēr se je kaad eyo oō je laap eyo taa Raa mala te *nookīna oō Goon Baatīn oō, wōōrde. ²⁴ Mētijl jee do naan ki paac se, naan oō lee wōōrden gōōtō. Oō gaarīngen do naan ki se utu ano baa te maaldege se paac maakŋ gēgēr kēn ese. ²⁵ Gēgēr se, taa doobīnge k'gaasde eyo, taa gōōtn ese nōōrō gōōtō. ²⁶ Gōōtn se jee do naan ki ano baa ute maaldege ute nakŋ koondege maakŋ gēgēr kēn ese. ²⁷ Oō nakgen jig eyo, kōŋ kēnd maakŋ gēgēr kēn ese eyo. Oō jee tēdn nakgen *kusīn kēn oōk taad eyo ute jee taad taar-kōōbō, naade se kici 'kōŋ kēnd maakŋ gēgēr kēn ese eyo. Anum jee kēnd maakŋ gēgēr kēn ese se, jee kēn k'raanga raan rodege maakŋ Kitapm Kaajŋ gēn Goon Baatn Raa ki se jaayo.

22

¹ Ter *kōdn Raa taadum oolo kēn oōk maan kēn ed kaaja. Ool se iīno gōōtn kaag do *Raa ki ute gēn *Goon Baatn Raa ki. Oō ool se maanīn tood yel yel. ² Ool se oōy teec daan bōōr kēn maakŋ gēgēr ki. Oō kaagŋ kēn ed kaaja jeege tu se daar jēŋīnge tu. Kaagŋ se maakŋ baar ki se naan oōj dōōl mēt sik-kaar-dio. Oō maakŋ laap ki tak oō naan oōjo. Oō kambīn se oō kēn lee ed lapia mētijl jikilimge tu paac. ³ Maakŋ gēgēr kēn ese se, nakgen k'naamdega naam se tēdn gōōtō. Kaag do Raa ute gēn Goon Baatn Raa se 'tēdn gōōtn ese oō jee tēdn naabm Raage se utu an lee keeme. ⁴ Naade utu kaakŋ daan kaamīna oō ro Raa se j'utu j'adesīn raan do naandēge tu. ⁵ Gōōtn naane se, nōōrō gōōtō. Kaada ute lōōmpō se, nam tap oō je ey

* 21:16 Staad kalan se baa baa kaasn nakŋ mētir kaar-dio. † 21:17 Kese aan gōō mētir 65.

sum, taa Məljege Raa mala utu aden wəər gətə. Ɔə naade se utu 'kəsn gaara ute naan gen daayum daayum.

Bere, Isa utu baado

⁶ Ter *kədn Raa taadum ə: «Deer deer, taar se taar mət ki. Məljege Raa kən εdo Nirliŋ jeege tun taad taar teeco taariŋ ki se, naan debm əlo kədn gen taadn nakgen əppga baat utu kaan se jee tēdn naabiŋge tu.»

⁷ Isa deek ə: «'Booyki! Bere, maam m'əppga gəərə m'utu m'ade ɓaa. Maak-raapo deb kən booy uun taar kən k'taadn maakŋ kitap kən ese se, taa taar se teeco taar Raa ki.»

⁸ Debm kən booyo ə aako nakgen deel paacŋ ese se, kese maam Jan. Kən maam jaay m'booyo ə m'aako aas se, maam m'ooc mētn jε kədn Raa kən taadum nakgen deel ese se, m'je m'aŋ keeme. ⁹ Naɓo naan taadum ə: «Ɔŋə! Ɔŋte 'kergŋ naanum ki. Maam kic m'debm tēdn naaba aan gəə naai ə aan gəə gənnaaigen jee taad taar teeco taar Raa ki ute jee kən booy uun taar kən k'raanŋŋ maakŋ kitap kən ese se. Anum naai se, eem Raa kalin ki sum!»

¹⁰ Ter naan deekum ə: «Taargen kən maakŋ kitap kən ese se, teeco taar Raa ki; əŋte 'kəyina, taa kaadn kən Raa an tēdn nakgen se əppga gəərə. ¹¹ Bin se, debm kən jaay tēd naka te doobiŋ ey se, ŋ'tēdn'ɓaan sak sak ə debm tēdn nakgen jig ey se kic lε, ŋ'tēdn ŋ'ɓaa sak sak. Num debm tēd naka ute doobiŋa, ŋ'tēdn'ɓaa te naaniŋa ə debm kən *salal se, ŋ'tēdn salal ŋ'ɓaa te naaniŋ kici.»

¹² Isa deek ə: «'Booyki! Bere, əppga gəərə maam m'utu m'ade ɓaa. Ɔə kən maam m'ade ɓaa se, m'ano ɓaa ute nakŋ kən naŋa naŋa kic ɓo utu m'aŋ kēdn bēdn do nakgen tun naan tēdo. ¹³ Maam se m'Alpa ə m'Omega*, maam ɓo m'debm m'deete ə debm kaam məətn. Ɔə maam ɓo m'kupm mēta ə m'taar təliŋa.»

¹⁴ «Maak-raapo jeege tun lee tug kaldege. Ute naan se naade ək doobo gen kəsn koojŋ kaagŋ kən εd kaaja maakŋ geger kən ese se ə kəŋ kēnd te taa doobo. ¹⁵ Num gaŋ jee tēdn nakŋ əkəŋge, jee ooj rodege, jee kēsn mēndge ute gaabge, jee təl jeege, jee maragge ə jee lee tēd taar-kəəbge se, naade se paac 'kəəpm naatn.»

¹⁶ «Maam m'Isa m'əlo kədm taa 'ɓaa tēdn saadum naan *eglizge tun gətn ɓaa se paac. Maam se, m'teeco mətjil gen Gaar *Daud ki ə maam ɓo Bēbēε.»

¹⁷ Gətn se Nirl Raa ute mēnd *Goon Baatn Raa deek ə: «'Baado!» Ɔə debm kən booyga taar se kic ɓo ŋ'deek ŋ'ə: «ŋ'baado! Debm kən maan təliŋa ə je kaay maan kən εd kaaja se, ŋ'baado ŋ'kaay cεε.»

Jan taad naŋ taariŋa

¹⁸ Jee paacŋ kən booy taar Raa kən k'raanŋŋ maakŋ kitap kən teeco taar Raa ki ese se, maam Jan m'deeksen m'ə: debm jaay ziid taara do taar kən se num, Raa kic utu aŋ ziidn dubar kən k'raanŋŋ maakŋ kitap ki se do ki. ¹⁹ Ɔə taar Raa kən k'raanŋŋ maakŋ kitap kən teeco taar Raa ki ese se jaay, debm ədn naatn ute kən kalan se, naan se 'kəŋ kəsn koojŋ kaagŋ kən εd kaaja se eyo ə 'kəŋ kēnd maakŋ geger kən *salal se ey kici.

²⁰ Ter Isan kən taad nakgen ara se taad ə: «Deere, maam se əppga gəərə m'utu m'baado.»
*Amin! Məljege Isa, 'baado!

²¹ Ɔŋ Məljege Isa asen tēdn bēēŋ naase ki paac.

* 22:13 Aak Apok 1.8.